Séréel Ndút: Unni Koope

Ndut: Séréel Ndút: Unni Koope (New Testament+)

Séréel Ndút: Unni Koope

Ndut: Séréel Ndút: Unni Koope (New Testament+)

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Ndut)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 16 May 2025 from source files dated 16 May 2025
a3a1238b-9393-5875-a4c5-1d3f38537bfe

Contents

Dalaana 1
Maccëe 73
Marka 128
Lúkkë 162
Saŋ 218
Tílëdí apootarra 258
Rom 310
1 Korente 335
2 Korente 359
Galasi 375
Efes 384
Fílíp 393
Kolos 399
1 Tesalonik 405
2 Tesalonik 410
1 Timoote 413
2 Timoote 420
Tít 425
Filemoo 429
Ébrë 431
Saak 451
1 Peer 458
2 Peer 465
1 Saŋ 469
2 Saŋ 476
3 Saŋ 477
Yúď 478
Feeñiyoh 480

Téeríi dalaana
Kúnsëe

Téeríi bee daa téerëe ɗéɓúu bíníyú Bíibëlë rë, te ri wonuu « Téeríi dalaana ». Yee tah ɗi na wonuu ɗaaha ra nék biti ɗi won sun fi dalaani ëldúnë a iña saku filiɓ ɗa ɓéeɓ *(1.1-27)*.

Téerëe wonte sun fi ɗee kola' Koope paŋi yee húmú nufi ra te daa ri biti ɗi cëgíɗ goomali ɓëewí ɗi ay waa barkel. Ɗi ay ñee'ee séttí Abraham na, ɗi barkel wa *(22.18)*. Yii baa daa tah, kola' ri sagi sun-Koo a feey fa ra, ɗi sak ow yaal a ow ɓeleɓ, nda wa keñ tali wa ɓaatoh, wa líifíɗ feey fa teeɓa' ndami *(1.28)*.

Wa fi ɓëewí ana ya ɗéɓúu saku ra nék ñeyuy yee won wa Koope ra, tahte keeñ Koope haayte wa níi líkké wë hëbísí. Filoon fi bee ɓaatuu ɓëewí yaa ra, Koope otte biti ɓëewë pesuu pagaɗ ɓos feey fa, wa na pagantuu iñi ɓosse, ɗi yeñce wa mulii mbënë më muuyilte wa ɓéeɓ níi tas Nowe a ɓëy faami *(7.1-24)*. Bee gétë' iñyaa ɓéeɓ rë, i kíil caak filoon fe, ɓëewë ɓaatuutee caak feey fa. Bi ɗeef ɗi húmú maañcee tíɓ nufi nay ri waa sëmlée, ɗi wonte a Abraham, ɗi fi Abraham tíkëy në un, ñeete woni *(12.1-9)*. Ɗi dala' cëgíɗ goomali ɓëewée ké rí ɗi tansiɗ wa afi ra ɗaaha keñilte wa, wa coosaanuute Abraham na : Abraham límpé Isaak, Isaak límpé Yakop, Yakop límpé koy sabboo a koy ana, daa wa yee fí yúhté biti talli sabboo a ana ya Israyel ɗúhúu waa na ra *(49.3-28)*. Daa wa ɓëy Israyel, yee yípú faammi wa feey fa húmú gap Koope Abraham ra.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay ot biti Koope na yeɗɗeh ɓëyí gémpé ɗii na ti Abraham nen. Ɗi ñeya' ɗi fi Abraham na barkelte ɓëewë feey fa ɓéeɓ.

Sagi ëldúnë

1 Dalaana, Koope sakke sun a feey.

2 Feey fa húmú holoŋ, gëe', gëfëŋ, dëlëey a muluɓ : ow yéeh ɗee man ɗi ra ; ñúusë húunté yaaha ɓéeɓ ; ngilaaw mi Koope laɗte sun fi mulaa, na pay na ac.

3 Tígí daaha, Koope won tih : « Niiña hena ! » Niiña hente.

4 Koope otte biti niiña yii wunte, ɗi ɓísëlsë'té niiña a ñúusë.

5 Koope dëekë'té niiña « na' », dëekë'té ñúusë « elek ». Fíníin lahte, ɓaaba acce* : baa daa bisa ɗéɓ ɗë.

6 Koope wonil tih : « Hanndal gaan lahan ndín, ɓísëlsë' mulaa ana. »

7 Koope sakke hanndal ka, ɓísëlsë'té mulaa paa' feey a yee paa' sun ra. Baa laha'te ɗah.

8 Koope dëekë'té hanndal ka « sun-Koo ». Fíníin lahte, ɓaaba acce : baa daa bisi ana fa.

9 Koope wonil tih : « Mulaa paa' feey ra négírëen ílíy yínë ndín, feey fa hen dandaŋ. » Yaa laha'te ɗah.

10 Koope dëekë'té tígí dandaŋa « feey », dëekë'té mulaa négírë' rë « kísí » ; te ɗi otte biti baa yii wunte.

11 Koope wonil tih : « Feey fa henan hilil : lah gaaw fi na ɗúhíɗ tisoh ki a heetti kilikki na lím, bina-bina ɓéeɓ a tisoh ki. » Yaa laha'te ɗah.

---

* **1:5 1.5** *fíníin lahte, ɓaaba acce* : Ébrë hom ola' bis múlgús ɗaaha.

12 Feey fa hente hilil. Heetti gaawa ya, bina-bina ɓéeɓ a tisoh ki ; heetti
kilikka na lím rë, bina-bina ɓéeɓ a tisoh ki. Koope otte biti baa yii wunte.
13 Fíníin lahte, ɓaaba acce : baa daa bisi éeyë fë.
14 Koope wonil tih : « Sun lahan i yin niiñlaa ndín, ɓísëlsë' na'a a elga ;
na wa teeɓa' bissi feetta, bissi kayya a kíillë ;
15 wa homun sun ndín, hawaane feey fa ! » Baa laha'te ɗah.
16 Koope saka' iñi niiññi gaanni ana ya ɗah : bee lukki gaan ra, na'a,
laha' bisa biti Koo yíil ; bee lukki yin ra, céyín fë, laha' elga. Ɗi ɓaatte
sakke hulla ɓal.
17 Koope tíkké wë sun, niiñlii feey fa,
18 wa laha' na'a a elga, ɓísëlsë' niiña a ñúusë. Koope otte biti baa yii
wunte.
19 Fíníin lahte, ɓaaba acce : baa daa bisi iniil fa.
20 Koope wonil tih : « Mulaa líifën a iñi na pes níi woye, te yakka púdé
hanndal ki sun a feey. »
21 Koope sakke heetti raɓɓi gaanna kísí fë, yii na woy filiɓ muluɓ ɓéeɓ,
a yakka sun ɓéeɓ. Koope otte biti baa yii wunte.
22 Koope barkelte wa won tih : « Kéñí, ɗon ɓaatoh, ɗon líifíɗ mulaa kísí
fë te yakka ɓaatoh feey fa. »
23 Fíníin lahte, ɓaaba acce : baa daa bisi iip fa.
24 Koope wonil tih : « Feey fa lahan heetti raɓɓa ɓéeɓ : yee faamma,
yee luufa a raɓɓi yutuuɗɗa ɓéeɓ. » Yaa laha'te ɗah.
25 Koope saka' heetti raɓɓa ɓéeɓ ɗaaha : yee luufa, yee faamma a raɓɓi
yutuuɗɗa ɓéeɓ. Te Koope otte biti yii baa wunte.
26 Koope wonil tih : « Yen sak ow, ɗi man ti di madu yen nen ! Ɗi ílífën
jénnë kísí fë, yakka sun, raɓɓa faamma a raɓɓi yutuuɗɗa a feey fa ɓéeɓ.
»
27 Koope sakke ow ti di man ɗi fi Koope nen.
Di man ɗi fi Koope, ɗi saka' ow ɗaaha.
Ɗi sak ow yaal a ow ɓeleɓ.
28 Koope na an waa barkel, won wa tih : « Kéñí, ɗon ɓaatoh, ɗon líifíɗ
feey fa ; ílífí jénnë kísí fë, yakka sun, a raɓɓa na tílú feey fa ra ɓéeɓ. »
29 Koope ɓaatte won tih : « Ëlí ! Gaaw fi na ɗúhíɗ tisoh ki feey fa ɓéeɓ,
a kilki na lím koy ki na ɗúhíɗ tisoh ki ɓéeɓ, mi onte ron wa ɓéeɓ pesaa.
30 Te raɓɓa feey fa, yakka sun a yii na pes feey fa ɓéeɓ, mi onte wa gaaw
fi hilila pesaa ɓal. » Baa laha'te ɗaaha.
31 Koope otte biti iña paŋ ri ra ɓéeɓ wunte níi wun. Fíníin lahte, ɓaaba
acce : baa daa bisi pëenë fë.

2

1 Sagi sun a feey, a yii hom na ɓéeɓ lúsë'té ɗah.
2 Lúsɗë' Koo légéyí rë, bisi paana fa, ɗi hílsëhté. Bisi paana fa, Koope
hílsë' légéyée ké rí saka' ri ɓéeɓ rë në.
3 Koope barkelte bisi paana fa, haba'te ri bisi, di biti ɗi hílsë' légéyée ké
rí saka' ri ɓéeɓ rë në.
4 Baa daa naaɓii sagi sun a feey.

Naaɓii dalaani pesa

Húmú saka' Koo-Yahwee sun a feey bín fë rë,

5 ɗeef tal kilik yínë sah húmúy luufa, te gaawa paalay na, di biti Koo-
Yahwee húmú dalay toƀ, te ow húmú lahay níi líné feey fa.
6 Ndaa lahte culi mulii ɗofohte, na hilsiɗ feey fa ƀéeƀ.
7 Tígí daaha, Koo-Yahwee ƀeƀ na feey fa, yugusa'te ow, fúlílté nuŋŋi
ñíinë, ƀekke ri coonaa, ɗi hente ƀëyí në pes.
8 Koo-Yahwee saampe meey Eden di púlëen na', yíppé në kilik, tíkké në
ƀëe' ɗi yugus ri ra.
9 Koo-Yahwee paaliɗte sun fi feey fa heetti kilikki wunte yeel, te koyya
neƀpe ñam. Ɗi yíppé leelii meeya, kilka na ona' pes, a bee na teeƀa' yin
wun a yin ƀos ra.
10 Eden lahte laahi gaani hútë' hútëe, daa ri na hilsiɗ meeya. Daaha,
laaha salte iniil.
11 Sali yínëe hínú Pison. Daa ri wër gini Hawilaa ƀéeƀ, bee feey fa laha'
úrís rë.
12 Gini baa laha' úrís kah-kah, lahte kilikki na yugusuu yin heeñlaa ƀal
a la'a kofeel ot, na wonuu ëníksë rë.
13 Sali ana fa wër gini Kús rë, hínú Gihon.
14 Sali éeyë fë hínú Tíigër ; daa ri bee na hút, paa' Asuur púlëen na' ra.
Sali iniil fa hínú Efarat.
15 Koo-Yahwee húmú tík ƀëe' meeya Eden, nda ri mín ríi lín ndín, yugus
ri.
16 Ɗi antee won ƀëe' unni yeh : « Fu mín nëe ñam koyyi kilikka meeya
ƀéeƀ di neƀa' ro,
17 níi tasse koy kilka na teeƀa' yin wun a yin ƀos ra ; yiin ñaman fu na
ra, lah yúhé biti fay húl. »
18 Koo-Yahwee won nufi tih : « Ɗaay wuneh ow na, kon may sak ƀëyí
mada' a ri ndín, habra' ri. »
19 Koo-Yahwee ƀeƀ feey, yugusa'te raƀƀa feey fa a yakka sun, antee waa
kúɗ fíi ƀëe', nda ƀëe' saamiɗ wa tii ndín, bina-bina ƀéeƀ ƀeƀ tiya nay rii
yere ƀëe' rë.
20 Kon ƀëe' saamiɗte raƀƀa faamma, yee luufa a yakka sun ƀéeƀ tii ;
ndaa ri olay ƀëyí mada' a ri ndín, habra' ri.
21 Tígí daaha, Koo-Yahwee ƀekke ƀëe' nee'i misikke ; filiƀ nee'a, Koope
níssé laf yínë araal ƀëe', wëegísíɗté tígë nísë' rí lafa ra ɗee húmú man ri
ra nen.
22 Koo-Yahwee antee ƀeƀ lafi baaha yugusa'te ƀeleƀ, kompe ri ƀëe'.
23 Ola' ƀëe' ƀelaa, ɗi won tih :
« Waali yíníi beh,
bee yuhi faan so' kan a ñif mi so' !
Ɗi ay wonuu ow ƀeleƀ,
ndah biti ɗi ƀeyuu ƀëe' në*. »
24 Yii baa daa tah ow yaal ay ƀísëh a boffi a yaafi, pokoh ƀeleƀi na, wa
hen yínë.
25 Ɓëe' a ƀeleƀi húmú faan holoŋ, ndaa sopanta' húmú lahay hanndal
ki wa.

3

Lígí ƀëe' a ƀeleƀi meeya Eden

* **2:23 2.23** *ndah biti ɗi ƀeyuu ƀëe' në* : Di ébrë, di na wonuu ow yaal (ís) a di na wonuu ow ƀeleƀ (ísë), na samuu man.

1 Bín fë, ɗeef goŋ daa húmú lukki lah nuf di raƀƀa luufa sak Koo-Yahwee
ra ƀéeƀ ; ɗi acce won ƀelaa tih : « Koope wonte ron kah-kah biti ɗon ƀanuy
naa ñam koy kilikka meeya ƀéeƀ ë ? »
2 Ɓelaa tahte won goŋ fa tih : « Fun mínú nëe ñam koyyi kilikka meeya
ƀéeƀ,
3 ndaa koyyi tal kilka hom leelii meeya ra, Koope won fun na tih : “Ngënë
ñëmí në te ngënë léƀí në sah, toñeh húl ay ron naa ɗeefe.” »
4 Tígí daaha, goŋ fa tahte won ƀelaa tih : « Ë̈e-ë̈e', ɗaa neh, ɗon ii húl !
5 Koope yúh yúhë biti kut ɗon ñam na raa, ɗon ay yeele ndín, ɗon mada'
a ri di yúhsë' yin wun a yin ƀos. »
6 Tígí daaha, ƀelaa otte biti koy kilka neƀpe yeel, te waɗtee ɗok, te ƀeka'
ow biti fu ñam na raa, afu ay kúnsëh, fu yúh ƀéeƀ nen. Ɓelaa sakke na
koy kilka, ñampe. Bi ƀani yaala daa húmú, ɗi yeɗte ri na, yaala ñampe
ƀal.
7 Ñamuu wa na, affi wa yíppée kúnsëh, wa olute biti wa homu faan
holoŋ. Tígí daaha, wa ƀeyute i saaf fíigë*, tapalsuute ndíimú, haamuute.
8 Gílíyë' Koo sos-na'in, wa keluu yodadi Yahwee na tílëesëh meeya, wa
múkëyúté, ɗapuute filiƀ kilikka.
9 Ndaa Koo-Yahwee dëekíɗté ƀëyí yaala, meelte ri won tih : « Fu di ɗeh
? »
10 Ɓëe' tahte won tih : « Mi keloh yodadu meeya, te biti mi hom faan
holoŋ, mantee neeh, mi ɗapohte. »
11 Koope won ɗi tih : « Fu yúhë' biti fu hom faan holoŋ ɗíh ? Fu ñampe
na koy kilka kadda' mi ro ra woo ? »
12 Ɓëe' tahte won tih : « Ɓelaa kom fu so' ra daa on so' na koy kilka, mi
ñampe. »
13 Koo-Yahwee won ƀelaa tih : « Haala' yi níi fu na paŋ yii bah ? » Ɓelaa
tahte won tih : « Goŋ fa daa nofa' so' níi mi ñampe na. »
14 Tígí daaha, Koo-Yahwee won goŋ fa tih :
« Fu alkohte filiƀ raƀƀa luufa a yee faamma ƀéeƀ
af yee paŋ fu baa ra.
Fu yahti tíl rëe, fay fasee fasoo,
te pesu ƀéeƀ fay ŋaare feey.
15 May yah hanndal ki ɗoni ƀelaa,
a hanndal ki talu a tali.
Tali ay poo afu,
te fay rii ɗoƀ púgúlúƀ. »
16 Koope antee yíssëh ƀelaa na won ɗi tih :
« May paŋ níi fu mok lool biti fu hen loo,
te fu yahti lah koy raa, ay misik níi misik.
Fay fahee leƀohi yaalu, te ri nay roo ílífé. »
17 Ɗi míllë' ƀëyí yaala na, won ɗi tih : « Fu ñeete woni ƀeleƀu níi fu
ñampe na koy kilka kadda' mi ro ra neh a ?
Dala'te woteh, feey fa lecce
af yee paŋ fu ra.
Yee tas fíi rë, fay mok
balaa fu ɗúhíɗ në yii nay fuu ñame.
18 Feey fa ay roo paaliɗ tal yëlúp a ñobitaan,

* **3:7 3.7** *fíigë* : tal kilki mada' a tal een.

te fay pesee iña na línú meeyya ra.
19 Fay pesee opa'u
níi bín nimilaa fu feey fa yugusuu fu ra,
ndée fu yugusuu a feey,
te fay wëegís fu henaat feey. »
20 Ɓëe' hínú Aadama. Ɗi yeɗte ɓeleɓi tii Aawa (daa ri : pes), biti daa ri ciffi ɓëyí në pes ɓéeɓ.
21 Koo-Yahwee yugusiɗte Aadama a ɓeleɓi búuɓ hun, ɓekke wa,
22 antee won nufi tih : « Ole ! Ow mada'te a yen leegi, di yúhsë' yin wun a yin ɓos. Kon ɗi ɓanay yeril ya'i níi ri sake na koy kilka na ona' pes ra ; ɗi ɓanay naa ñam, toñeh ɗi ay pese faraah. »
23 Tígí daaha, Koo-Yahwee antee ɗúhíɗ ɓëe' a ɓeleɓi meeya Eden, wa saañ líné feey fa húmú yugusuu wa ra.
24 Filoon fi bee líkë' rí më meeya ra, Koo-Yahwee ɓeɓpe i sérúbím†, tíkké wë ílí meeya Eden, di púlëen na'. Wa habu jépíllí na ñah kíi, na fililoh hatinna ɓéeɓ. Daa wa na wohu waala saañ kilka na ona' pes ra.

4

Naaɓii Kayeŋ a Abeel

1 Hompe níi, Aadama ñéerë'té a ɓeleɓi Aawa, ɓelaa pokke loo, lahte Kayeŋ. Aawa won tígí daaha tih : « Koo-Yahwee onte so' níi mi lahte koy yaal*. »
2 Aawa lahilte koy yaal kay, Abeel, ñéedí Kayeŋ. Abeel hente níirëh, Kayeŋ hente línëh.
3 Lahte bis, Kayeŋ ɓeɓpe na iña lín rí rë, kompe wa Yahwee sarah.
4 Ɗi fi Abeel ɓeɓ na harra ɗéɓúu límú yubi ra, kompe Yahwee yee lukuu wun faan ra sarah. Yee paŋ Abeel ra neɓa'te Yahwee,
5 ndaa ri yeelay Kayeŋ a iña kúɗ ɗí sarah ra sah. Yii baa tahte Kayeŋ neeɓpe níi ɗoffe ɓúkí.
6 Yahwee won ɗi tih : « Fu neeɓ yih ? Fu ɗof ɓúk yi ɗeeha ?
7 Fu paŋ yin wun raa, fay ɓéyíɗ afu. Henay bah, bakaada aa lakohte ílí faamu ra aa ti gúmú nen, nufa aa ɗoo na, ndaa page níi fu ílíf rí. »
8 Hompe níi, Kayeŋ wonte Abeel i un†. Homuu wa meeyyin ra, Kayeŋ yejohte Abeel ñéedí në, bëempé rí.
9 Filoon fi baaha, Yahwee won Kayeŋ tih : « Koy-yaafu Abeel di ɗeh ? » Ɗi tahte won tih : « Mi yúhë' ? Daa mi níidí woo ? »
10 Koope tahte won ɗi tih : « Fu paga' yii baa ɗíh ? Foŋi ñif mi koy-yaafu kola' feey níi lahte soo na, na dëekë' yíllíɗ.
11 Dala'te woteh, fu alkohte, te fu líkúté feey fa keena' ñif mi koy-yaafee ke ro bëem fú rë.
12 Wuti fu lín rí níi lín rëe, fii naa ɗúhríl yin. Fu ac wëndëŋ, fu mbale feey fa. »
13 Kayeŋ won Yahwee tih : « Daana tík fú së' rë ɓítté sun fi so' níi ɓít.

---

† **3:24 3.24** *sérúbím* : Wa i yin ti malaaka mbée raɓɓi lahuu kanam ow a paɓ, te homuu fíi Koo. Saame Esekiyel 10.1-22. * **4:1 4.1** *mi lahte koy yaal* : Kayeŋ mëllúu a « kana » di ébrë ; « kana » daa ri : lah mbée lím. † **4:8 4.8** *i un* : Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú : *Yen saañ meey.*

14 Ole ! Fu líkké së' feey fa looƀ ra níi may roo wuloh ndín, mi mbale
feey fa níi ƀëyí funi teya' raa bëem së'. »
15 Ndaa Yahwee won ɗi tih : « Ngana néekíñë' ! Ow bëem ɗë rëe, fay
yíllírú waal paana. »
Kola'te bah, Yahwee tíinndë'té Kayeŋ a yii fí yúhté biti ƀëyí ƀani teya'
ƀéeƀ, nufa taseh hawi húl.
16 Kayeŋ kolohte dah, saañce hompe gini Not‡, paa' Eden púlëen na' ra,
wulohte Yahwee.

Ƀëy tali Kayeŋ

17 Kayeŋ ñéerë'té a ƀeleƀi, ƀelaa pokke loo, lahte Henok. Kayeŋ antee
yíp gin-taah, yeɗte gina tii koohi, Henok.
18 Henok daa boffi Irat, Irat límpé Mehuyayel, Mehuyayel límpé
Metusayel, Metusayel límpé Lemek.
19 Lemek kooɗte ƀeleƀ ana : ƀelii gaana hínú Aada, yutuuda hínú Silla.
20 Aada límpé Yabal. Yabal daa ciffi ƀëewë dékú taanta§ te kúrúu i yup
ra.
21 Ñéedí yaal hínú Yubal ; daa ri ciffi ƀëewë na típú koraa, na fiisu kiis
ra ƀéeƀ.
22 Ɗi fi Silla ƀal, límpé Tubal-Kayeŋ ; daa ri ƀëe' në húmú tíƀ përëm a
tiiŋ ra. Koy-yaafi Tubal-Kayeŋ ƀeleƀ hínú Naama.
23 Lemek won ƀeleƀƀi tih :
« Aada a Silla, síkíríi së' ;
ɗon fi ƀeleƀƀi so' kélíi woni so' mi Lemek :
af gaañoh tahte mi bëempé ow yaal,
mi bëempé kúkëy yaal af ŋaasoh.
24 Kayeŋ yíllírúu waal paana raa,
Lemek ay yíllírúu waal sabay paana a waal paana (77). »

Límí Set

25 Aadama ñéeríilté a ƀeleƀi, wa lahute koy yaal kay, ƀelaa yeɗte ri tii
Set antee won tih : « Koope onte so' koy yaal kay tígí Abeel fa Kayeŋ bëem
ɗí rë. »
26 Ɗi fi Set lahte koy yaal ƀal, yeɗte ri tii Enos.
Kola' baaha, ƀëewë daluu jaamiyoh Koope na, na ñee'uu ri tiyi, na
dëekúu rí Yahwee.

5

Tii yi yíkëe yí faamma níi Nowe na

1-2 Saka' Koope ow ra, ɗi yugusa' ri ti di man ɗi fi Koope nen. Ɗi sak ow
yaal a ow ƀeleƀ, barkelte wa, yeɗte wa tii ow yiin saku wa ra.
Yee daa tii yi ƀëy faam Aadama.
3 Laha' Aadama kíil tíméer a kíil sabay éeyë (130) rë, ɗi lahte koy ki
yaali manna'te a ri, ti di man ɗi nen ; ɗi yeɗte ri tii Set.
4 Filoon fi límí Set, Aadama pesse kíil tíméer peeye (800) ; ɗi lahte na i
koy kay.
5 Pesi Aadama ƀéeƀ hente kíil tíméer payniil a kíil sabay éeyë (930), ɗi
na anti húl.
6 Laha' Set kíil tíméer a kíil iip (105) ra, ɗi límpé Enos.

‡ **4:16 4.16** *Not* : Tii Not daa ri : mbal.

§ **4:20 4.20** *taanta* : Ɗi dúdí poonuu hun bín fë.

7 Filoon fi límí Enos, Set pesse kíil tíméer peeye a kíil paana (807) ; ɗi
lahte na i koy kay.
8 Pesi Set ƀéeƀ hente kíil tíméer payniil a kíil sabboo a kíil ana (912), ɗi
na anti húl.
9 Laha' Enos kíil sabay payniil (90) ra, ɗi límpé Kenan.
10 Filoon fi límí Kenan, Enos pesse kíil tíméer peeye a kíil sabboo a kíil
iip (815) ; ɗi lahte na i koy kay.
11 Pesi Enos ƀéeƀ hente kíil tíméer payniil a kíil iip (905), ɗi na anti húl.
12 Laha' Kenan kíil sabay paana ra (70), ɗi límpé Mahaleyel.
13 Filoon fi límí Mahaleyel, Kenan pesse kíil tíméer peeye a kíil sabay
iniil (840) ; ɗi lahte na i koy kay.
14 Pesi Kenan ƀéeƀ hente kíil tíméer payniil a kíil sabboo (910), ɗi na
anti húl.
15 Laha' Mahaleyel kíil sabay pëenë a kíil iip (65) ra, ɗi límpé Yeret.
16 Filoon fi límí Yeret, Mahaleyel pesse kíil tíméer peeye a kíil sabay éeyë
(830) ; ɗi lahte na i koy kay.
17 Pesi Mahaleyel ƀéeƀ hente kíil tíméer peeye a kíil sabay payniil a kíil
iip (895), ɗi na anti húl.
18 Laha' Yeret kíil tíméer a kíil sabay pëenë a kíil ana (162) ra, ɗi límpé
Henok.
19 Filoon fi límí Henok, Yeret pesse kíil tíméer peeye (800) ; ɗi lahte na i
koy kay.
20 Pesi Yeret ƀéeƀ hente kíil tíméer payniil a kíil sabay pëenë a kíil ana
(962), ɗi na anti húl.
21 Laha' Henok kíil sabay pëenë a kíil iip (65) ra, ɗi límpé Matusalem.
22 Filoon fi límí Matusalem, Henok ñéerë'té a Koope kíil tíméer éeyë
(300) ; ɗi lahte na i koy kay.
23 Pesi Henok ƀéeƀ hente kíil tíméer éeyë a kíil sabay pëenë a kíil iip
(365).
24 Henok ñéerë' a Koope níi, ɗi olliluy, bi ƀeƀ ri Koo kúɗté rí hëbísí.
25 Laha' Matusalem kíil tíméer a kíil sabay peeye a kíil paana (187) ra,
ɗi límpé Lemek.
26 Filoon fi límí Lemek, Matusalem pesse kíil tíméer paana a kíil sabay
peeye a kíil ana (782) ; ɗi lahte na i koy kay.
27 Pesi Matusalem ƀéeƀ hente kíil tíméer payniil a kíil sabay pëenë a kíil
payniil (969), ɗi na anti húl.
28 Laha' Lemek kíil tíméer a kíil sabay peeye a kíil ana (182) ra, ɗi lahte
koy yaal,
29 yeɗte ri tii Nowe, na anti won tih : « Kúkëyí bee ay yen hílíp légéyí
yen a coono fa tíkëh sun fi yen af feey fa lec Koo-Yahwee bee ra. »
30 Filoon fi límí Nowe, Lemek pesse kíil tíméer iip a kíil sabay payniil a
kíil iip (595) ; ɗi lahte na i koy kay.
31 Pesi Lemek ƀéeƀ hente kíil tíméer paana a kíil sabay paana a kíil
paana (777), ɗi na anti húl.
32 Laha' Nowe kíil tíméer iip (500) ra, ɗi lahte koy yaal éeyë : Sem, Haam
a Yafet.

6

Iña koma' mbënë më rë

1 Daluu ƀëewë ƀaatoh feey fa níi wa lahute i koy ƀeleƀ ra,

2 ɓëy sun olute biti tuŋki cafayya ɗamute níi ɗam, wa yeeluutee naa
ɓeɓ ɓeleɓ.
3 Tígí daaha, Koo-Yahwee won nufi tih : « Bakaaɗɗì ow tahte níi mii
yeris coonaa fa yeɗ mi ri ra, tas ɗii na faraah ; ndée ɗì bo' faan kut, te yee
tas fíi rë, pesi ii luklil kíil tíméer a kíil sabay ana (120). »
4 Bín fë, ɗeef i ow gaan, jímbëŋ sun, húmú feey fa, te wa húmú lísú në,
na ɓeyu ɓëy sun tuŋki cafayya feey fa ɓeleɓ níi wa lahute i koy ra. Daa
wa yaal jammbaarree kíilë lahute tii níi rë*.
5 Ola' Yahwee biti pagaɗɗì ɓossa ɓëewë në ɓaatohte feey fa, te faraah
nuffi wa yeja' wa yin ɓos kut ra,
6 keeña ɗúmpé níi rí réeccíyëhté yee saka' ri ow ra.
7 Ɗi antee won nufi tih : « May hap ɓëewë sak mi feey fa ra ɓéeɓ húl
níi wa ɗúm ces ; may waa hap, mi hap raɓɓi gaanna a yutuuɗɗa, mi hap
yakka. Mi réeccíyëhté yee saka' mi wa ra. »
8 Ndaa keeñ Yahwee sosse Nowe na.

Gaali Nowe

9-10 Bee daa naaɓii Nowe. Ɗi húmú laha' koy yaal éeyë : Sem, Haam a
Yafet. Di filiɓ ɓëewë wa húmú boku pes bín fë rë, Nowe kut daa húmú
júɓ në, lante pagaɗ te ñéerë'té a Koope.
11 Ndaa Koope otte biti pagaɗɗì ɓëewí kayya yahte feey fa : ɓëewë feey
fa húmú caakute capa' a hawanta' filiɓ fi wa.
12 Kon olsa' Koope feey fa ra, ɗì otte biti ëldúnë yahte, af biti tílëdí ɓëewë
ñeyay waal.
13 Koope won Nowe tígí daaha tih : « Mi caŋke biti may ɗúmlë' a ɓëewë
ɓéeɓ. Pagaɗɗì wa tahte níi feey fa líiffé capa' a hawanta' ; may waa hap
ɓéeɓ húl, mi muuyil feey fa.
14 Yugusire ɗoni ɓëy faamu gaal gaan ; lah yugusee ri a kilki maante, fu
saam i las filiɓ, fu leef filiɓ fi gaala a fëel fë ɓéeɓ godoroŋ.
15 Lah téyírée rí ɗeh : utaa ka lah hena jaak tíméer a jaak sabay iip (150),
hagaa ka hen jaak sabay ana a jaak iip (25), cagaa ka hen jaak sabboo a
jaak iip (15).
16 Lah saamɗe ri taal. Hanndal ki taala a ɓúk gaala, lah hena genwal
jaak. Lah saamɗe ri íl fu pëe'íɗ ɗí hatin, fu lecsa' ri faam éeyë : yínë paa'
feey, bee ñee na ra tíkëh sun fi, bee míllë' rë paa' sun.
17 « So' mi bee nék, may yeñ mbënë mí gaante, hap yii na pes ɓéeɓ húl.
Yii hom sun fi feey fa ɓéeɓ, ay húl.
18 Ndaa mi pokke hanndal ki yen biti fay múc. Lah haale gaala, ɗoni
ɓeleɓu a koyyu a ɓeleɓɓi wa.
19 Lah ɓekaalee ɓal heedi yii na pes ɓéeɓ ana-ana, yaal a ɓeleɓ, ɗoni
wa bok ɗon múc.
20 Yaal yínë a ɓeleɓ yínë di heetti raɓɓa ɓéeɓ : yakka, raɓɓi gaanna a
yutuuɗɗa ɓéeɓ ay ac ñéerë' a ro, nda wa mín múc.
21 Te ɗo fi beh, saame di yii na ñamu ɓéeɓ fu gaɗ, hen pesii ɗoni wa. »
22 Nowe paga'te iñyaa ɗah. Ɗi paga' wa ɗee túuyë' rí Koope ra.

7

Haali Nowe gaala

---

* **6:4 6.4** Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *Jamanii baaha ɗeef i ow gaan jímbëŋ húmú feey fa. Mani wa húmú tasute na níi filoon fe sah...*

1 Koo-Yahwee antee won Nowe tih : « Haale gaala ɗoni ɓëy faamu, ndée
mi otte biti filiɓ ɓëewë ɗoni wa na pesu wote ra ɓéeɓ, ɗoni afu kut daa
júɓú në.
2 Heetti raɓɓa wun hawiɗ* ra ɓéeɓ, lah kúrëelée në yaal paana a ɓeleɓ
paana. Ndaa heetti raɓɓa wúníh hawiɗ ra, lah kúrëelée bina-bina waa na
ɓéeɓ ana kut, yaal a ɓeleɓ.
3 Yii leŋke heetti yakka ɓal, lah kúrëelée në yaal paana a ɓeleɓ paana,
nda tisoh ki wa mín tas faraah feey fa.
4 Ndée yiin nimila bisi bee ra, may yíin muluɓ feey fa na' a elek, ii lécíɗ
níi hen waal sabay iniil ; yii mi sakke ri te na pes feey fa ɓéeɓ, may rii
hap húl. »
5 Nowe paŋke iña túuy rí Yahwee ra ɓéeɓ.
6 Nowe húmú laha' kíil tíméer pëenë (600) na cép mbënë më feey fa ra.
7 Nowe a ɓeleɓi, koyyi a ɓeleɓɓi wa haalute gaala, nda wa mín múc
mbënë më.
8 Raɓɓa wunu hawiɗ a yee wúníh rë, yakka a raɓɓi yutuuɗɗa na pesu
feey fa ra ɓéeɓ
9 ayuute Nowe na ana-ana, yaal a ɓeleɓ, wa haalute gaala ti ɗee húmú
túuyë' rí Koope ra nen.
10 Nimila' bisa ra, mulii mbënë më tiilte, dalte húuní feey fa.
11 Kíilí tíméer pëenë (600) fí pesi Nowe, bisi sabboo a paana fa di céyín
fí ana fa, bisi baaha, culli mulaa keeñ feey ɓéeɓ ɗofohte, íllí mulaa sun
kúnsëhté gëyéet.
12 Mulaa na yíidëh feey fa ; na' a elek, toba ii lécíɗ níi hen waal sabay
iniil (40).
13 Yiin fa, Nowe a ɓeleɓi a koyyi : Sem, Haam a Yafet, a ɓeleɓɓi wa
haalute gaala,
14 wani heetti raɓɓa luufa a yee faamma ɓéeɓ, raɓɓi yutuuɗɗa, yakka
a yii na pún ɓéeɓ.
15 Heedi yii na pes ɓéeɓ aya' Nowe na ana-ana filiɓ gaala.
16 Ti ɗee húmú túuyë' rí Koope Nowe ra, heetti iña haaluu gaala ana-ana,
yaal a ɓeleɓ. Haala' Nowe ra, Yahwee kúnté ílí gaala.

Mulii mbënë më

17 Mulii mbënë më yíidëhté yii hente waal sabay iniil (40) feey fa. Lawa'
mulaa ra, gaala ɓéyrëhté feey fa, teeyce sun.
18 Ɓaata' mulaa lap ra, wa caak caako feey fa níi gaala na jëewëh sun
na saañ.
19 Caaka' mulaa níi caak naaŋalte feey fa ra, daŋŋa lukki ut fëgërëh fí
Koo ra ɓéeɓ honohte.
20 Mulaa lap lawo níi míllë'tée hel affi daŋŋa yii lukke kap paana sun.
21 Ɗaaha, yii na pes feey fa ɓéeɓ húlté : yakka, raɓɓa faamma a yee
luufa, raɓɓi yutuuɗɗa na tílú feey fa ra a ɓëewë ɓéeɓ ɓal.
22 Yii kúɗté ñíin te na pes feey fa ɓéeɓ húlté.
23 Ɗaaha, Koo-Yahwee paɗte yii na pes feey fa ɓéeɓ, dala'te ɓëewë në,
níi raɓɓi gaanna a yutuuɗɗa a yakka. Wa ɗúmúté feey fa. Nowe kut daa
tas a ɓëy faami, a iña ñéerúu a wa filiɓ gaala ra ɓéeɓ.

---

* **7:2 7.2** *wun hawiɗ* : Saka' Koope ëldúnë níi a bee hawuu Yéesú rë, ɓëewë na hawru Koope yúulée ɗii na. Bín fë, laha' heetti raɓɓi wun hawiɗ a yi wuneh hawiɗ.

24 Laahi mulaa hompe waal tíméer a waal sabay iip (150) sun fi feey fa.

8

Ɗúmí mbënë më

1 Ndaa Koope halay Nowe a raƀƀa faamma a yee luufa ñéerúu a ri filiƀ
gaala ra. Tígí daaha ɗi yeñce mbëeyë, mulaa feey fa na ëylëh.
2 Culli mulaa keeñ feey a íllí mulaa sun kúnëhté. Koo seekke,
3 mulaa na ëylëh yin-yin. Waal tíméer a waal sabay iip (150) filoon fi
dalaani mbënë më, ɗeef mulaa ëylëhté feey fa.
4 Laha' céyín fi paana fa waal sabboo a waal paana ra, gaala teerte daŋŋi
Ararat.
5 Mulaa na ëylëh na cép níi céyín fí sabboo fa. Bisa ɗéƀ céyín fí baaha
ra, lahte affi daŋŋi ɗúhté mulaa.
6 Tíkëhté waal sabay iniil (40), Nowe kúníssé falanteera húmú saamiɗ
ɗi gaala ra,
7 antee yeris ŋaak púnté. Ŋaak fa na pay na ac níi bín nëy síiñée mulaa
feey fa ra.
8 Hompe níi, Nowe yerisse bëdú púnté, faha' yúh nda mulaa céppé.
9 Ndaa bëdú fë olay tígí nay rii yabe, af biti mulaa líssí húun feey fa
ƀéeƀ. Ɗi yeeltee nimil gaala, Nowe yeɗte ya'i hampe ri, ƀekke ri filiƀ
gaala.
10 Nowe sehte waal paana kay, antee yeɗɗaat bëdú fë púnté.
11 Sosaɗ na'in, bëdú fë nimilte Nowe na, ŋaƀpe liim-liim saaf kilka na
wonuu ëlíif rë. Tígí daaha, Nowe yúhté biti mulaa ëylëhté feey fa. 12 Ɗi
sehaatte waal paana kay, yeɗɗilte bëdú fë púnté, ndaa bëdú fë nimlaatay
ɗii na.
13 Yiin lah Nowe kíil tíméer pëenë a kíil yínë (601) rë, yiin fa, mulaa feey
fa síiñ në. Nowe pëeníssé taali gaala, yérëntëhté, otte biti mulaa síiñcé
feey fa.
14 Laha' céyín fí ana fa waal sabay ana a waal paana ra, feey fa ƀéeƀ
súhté koroŋ.
15 Tígí daaha, Koope won Nowe tih :
16 « Ɗúhé gaala, ɗoni ƀeleƀu a koyyu a ƀeleƀƀi wa.
17 Ɗúhré ƀal yii na pes te ɗoni wa homu ra ƀéeƀ : heetti yakka, raƀƀi
gaanna a yutuuɗɗa ƀéeƀ ; wa keñun, wa ƀaatoh níi wa hasla' feey fa
ƀéeƀ. »
18 Nowe ɗúhté gaala ƀani ƀeleƀi a koyyi a ƀeleƀƀi wa,
19 heetti yii na pes ƀéeƀ na anti ɗúh ƀal gaala : heetti yakka, raƀƀi
gaanna a yutuuɗɗa na tílú feey fa ra ƀéeƀ.

Yee gap Koope Nowe ra

20 Nowe antee tíkëlsë' i la', yípíɗté Koope ílíy hawraa. Di heetti raƀƀa a
yakka wun hawiɗ* ra ƀéeƀ, ɗi ƀeƀpe na bina-bina ƀéeƀ yínë, happe wa,
tamiɗte wa Koo-Yahwee sun fi la' ya níi wa sooyte.
21 Ngedi iña tamu ra neƀa'te Yahwee. Ɗi antee won nufi tih : « Yee tas
fíi rë, pagaɗɗi ow ii tah mi alaklil feey fa. Kaah biti nuf ow mëssí yeja'

* **8:20 8.20** *wun hawiɗ* : Saka' Koope ëldúnë níi a bee hawuu Yéesú rë, ƀëewë na hawru Koope yúulée ɗii na. Bín fë, laha' heetti raƀƀi wun hawiɗ a yi wuneh hawiɗ.

yíkíi ɓos, kúkëy kí níi ɓaha ki. Ndaa dala'te woteh, mii hawil yii na pes ti ɗee paga' mi ri ɗee ra nen.
22 Hém feey fa ee na : soh a lec, sos a op, líy a yoh, na' a elek, ay lah faraah. »

9

1 Koope barkelte Nowe a koyyi, won wa tih : « Kéñí, ɗon ɓaatoh níi ɗon líifíɗ feey fa.
2 Raɓɓa feey fa ɓéeɓ ay ron neeh níi tígí teem neeh : raɓɓi gaanna, yutuuɗa, yakka sun a jénnë kísí fë ɓéeɓ ; wa ɓéeɓ, mí tíkké wë ya' yon.
3 Di húmú ona' mi ron gaaw fi hilila pesaa, mi onte ron woteh yii na tíl te na pes sun fi feey fa ɓéeɓ, hen pesii ron.
4 Ndaa di filiɓ fi baaha ɓéeɓ, ngënë ñëmí bo' fi lissí lah ñif, ndée pes ee ñif.
5 Yúhí biti ɓal may pegoh ñif ma na tah ɗon pes ra ; hawaa raɓ ow húl ɓéeɓ, may rii pegoh ñif ma kéeníɗ ɗí rë, te ow bëem moroomi, may rii pegoh ñíin ɓëe'.
6 Ɓëyí kéeníɗ ñíin ow, ay hawu húl, ndée mi sak ow ti di man mi nen.
7 Te ɗon fi yah, kéñí ɗon ɓaatoh caak níi ɗon líifíɗ feey fa ɓéeɓ. »
8 Koope ɓaatte won Nowe a koyyi tih :
9 « So' mi beh, mee pok yin hanndal ki ɗon a so', a séttën, a ɓëewë nay aye filoon fi wa ra,
10 a yii na pes hëbíssën ɓéeɓ : yakka, raɓɓi faamma a yi luufa, yee ɗúhú gaala ra a yee nay pese feey fa fayu ra ɓéeɓ ee.
11 Yee pok mi ra daa ri bitih : dee níi kiri fi kirih, mulii mbënë më ii boolliil ñíinnë feey fa, hap wa ɓéeɓ húl, te muluɓ mbënë ii yahlil feey fa. »
12 Koope ɓaatte won tih : « Bee daa tíinndë'í yee pok mi hanndal ki ɗon a so', a iña na pesu a ɗon ra ɓéeɓ, dee níi kiri fi kirih.
13 Mi tíkké kuɗ ki so' sun, daa ri tíinndë'ë nay nérsée yee pok mi a ëldúnë rë.
14 Wahtii négírëe mí nérrë sun te kuɗ ki so' ɗúh rëe,
15 faraah may nérsëh yee pok mi hanndal ki yen ra, a yii na pes ɓéeɓ ; te mbënë gaan ii lahlil níi hawe yii na pes ɓéeɓ húl.
16 Mi ot kuɗ ka ɗúh rëe, may nérsëh yee pok mi te míméh ɗúm hom hanndal ki funi yii na pes ɓéeɓ rë. »
17 Koope antee ñeyaat unna, won Nowe tih : « Kuɗ ki Koo daa tíinndë'í yee pok mi hanndal ki funi yii na pes feey fa ɓéeɓ. »

Yee cuja' Nowe Kanaan ra

18 Sem, Haam a Yafet daa koyyee ke Nowe húmú ɗúhú gaala ra. Haam daa boffi Kanaan.
19 Ɓëewë feey fa ɓéeɓ ɗúhúu koyyi éeyëyée ké Nowe yaa na.
20 Nowe daa línëhë ɗéɓpí yíp reseñ, kilka koyya na yugusuu béeñ rë.
21 Lahte bis Nowe hante na béeñë, faana núgúté níi nísëhté faan holoŋ filiɓ taantii.
22 Haam, boffi Kanaan, ola' ri faani holoŋa homa' boffi ra, ɗúhté ëssín, ɓílíɗté rí koy-yaayyi.
23 Sem a Yafet koluute, ɓeyute úuf, bee hampe ɓúgí beh, bee hampe ɓúgí yínëe, wa tíkúté rí yúkkí wë, na tílúu paa' filoon níi haalute taantaa,

húunúté boffi wa. Wa oluy boffi wa faan holoŋ, bi yíirúy wë hatna paa' ɗii na ra.
24 Gíníkë' Nowe manii ra, ɗi kelohte yee paŋ koy kee ke ri lukki paa' kúkëy rë.
25 Ɗi won daaha tih :
« Ɗémíin Kanaan alkoh !
Na ri hena ñaami súrgë yí koy-baappi. »
26 Nowe ɓaatte, won tih :
« Koo-Yahwee daa mit sím !
Ahaŋkay, Koope fa na jaamiyoh Sem ra daa mit sím !
Ɗémíin Kanaan yaha ñaami Sem.
27 Ɗémíin Koo keñil Yafet, on ɗi feey gaan,
ɗi dék a Sem,
te Kanaan yaha ñaami Yafet ɓal. »
28 Filoon fi mbënë më, Nowe pesse kíil tíméer éeyë a kíil sabay iip (350).
29 Pesi Nowe ɓéeɓ hente kíil tíméer payniil a kíil sabay iip (950), ɗi na anti húl.

10

Coosaani ɓëewë ëldúnë

1 Filoon fi mbënë më, koyyi Nowe : Sem, Haam a Yafet, lahute i koy. Yee daa tii yi koyyi yaalla tala.
2 Koyyi Yafet daa wa yeh : Gomeer, Magok, Madaay, Yawan, Tubal, Mesek a Tiras.
3 Yee daa koyyi Gomeer : Askenas, Rifat a Togarma.
4 Yee daa koyyi Yawan : Elisa, Tarsis, Kittim a Rodanim.
5 Ɓëewë hasluu ginna hom ɓúk kísí fë rë ɓéeɓ coosaanuu koyyi Yawan.
Yaa daa koyyi Yafet a séttí. Ow fi ow waa na ɓéeɓ lahte wonadi, te ɗi dék feey fi a ɓëy tali.
6 Yee daa koyyi Haam : Kús, Misrayim, Púut a Kanaan.
7 Yee daa koyyi Kús : Sebaa, Hawilaa, Sapta, Rayma a Sapteka. Yee daa koyyi Rayma : Saba a Dedan.
8 Nemrot ɓal non koyyi Kús. Daa ri ɗéɓpí hen jammbaar feey fa.
9 Nemrot daa húmú mín ɓoorsoh níi fíi Koo. Yii baa daa koma' yee na wonuu : « Mínté ɓoorsoh níi fíi Koo, ti Nemrot nen. »
10 Ginna ɗéɓpí hen gin gaan nguur ki ra daa wa yeh : Babel, Erek, Akkat a Kalne : wa ɓéeɓ gin-taah di Sineyar.
11 Nemrot kola' gini bah saañce Asiri, yíppé gini Níníif, Rehobot-Ir, Kalah
12 (gin-taah gaan), a Resen fa hom hanndal ki Kalah fi bah, a Níníif rë.
13 Misrayim daa ciffi Lúɗɗë, Anamma, Lehaɓɓa, Naftu ya,
14 ɓëy Patoros, Kaslu ya (ɓëy Fílístí coosaanuu waa na), a ɓëy Kaftoor.
15 Kanaan daa boffi Sidon koy ki saawi, a Het ;
16 daa ri ciffi ɓëy Yébús, Amoorra, Girgassa,
17 Híwwë, ɓëy Arka, ɓëy Sín,
18 ɓëy Arwat, ɓëy Sumra, a ɓëy Hamat. Talli ɓëy Kanaan hasluute filoon fe,
19 te feey fi wa dala' Sidon, laɗte waal Geraar níi Gaasaa, a waal Sodom, Gomoor, Atma, a Seboyim níi Lesaa.
20 Yaa daa koyyi Haam. Tal fi tal ɓéeɓ a wonadi, di gini a feey fi.

21 Sem ɓahii Yafet, lahte i koy ɓal. Daa ri ciffi Ebeer a ɓëewë coosaanuu ɗii na ra ɓéeɓ.
22 Yee daa koyyi Sem : Elam, Asuur, Arpaksat, Lút a Aram.
23 Yee daa koyyi Aram : Úus, Húul, Geteer a Maas.
24 Arpaksat daa boffi Selaa ; Selaa daa boffi Ebeer.
25 Ebeer lahte koy ana : saawa hínú Pelek (daa ri : hasla'), af biti na pesa' ri ra, ɓëewë feey fa hasluu na ; ñéedí hínú Yoktan.
26 Yoktan daa boffi Almodat, Selef, Hasarmawet, Yerah,
27 Hadoram, Usal, Dikla,
28 Obal, Abimayel, Saba,
29 Ofir, Hawilaa a Yobap ; yaa ɓéeɓ koyyi Yoktan.
30 Wa húmú dékú hanndal ki Mesa a daŋi Sefaar fa paa' púlëen na' ra.
31 Yaa daa koyyi Sem. Tal fi tal ɓéeɓ a wonadi, di gini a feey fi.
32 Yaa daa talla coosaanuu koyyi Nowe na ra, gin fi gin ɓéeɓ a coosaani. Ginna hasla' feey fa filoon fi mbënë më rë ɓéeɓ, ɗúhúu waa na.

11

Taahi uda Babel

1 Bee filoon, ɓëewë feey fa ɓéeɓ húmú lahuu wonaɗ yínë, te unna yínë.
2 Wa koluute tígë húmú wë rë, na tílú níi lahute deyi feey fi yéeddë'té di Sineyar waal púlëen na', wa yípúté faammi wa daaha.
3 Hompe níi, wa wonantuu filiɓ fi wa tih : « Këlíi yen yuliɗ légéyë këewé ! Yen mahun i mëel, yen hút wë ! » Wa taɓahuu a mëellí yaaha, ɓeyute godoroŋ, cookiyuute wa.
4 Wa na anti wonantuu tih : « Yen yuliɗ légéyë, yen yíp gin-taah, lah taahi gaani uta uto níi afa haal nérrín. Hen ɗaaha raa, yen ay lah tii, te yen ii hasla' feey fa. » 5 Hompe níi, Koo-Yahwee céppé olsohi gina a taahi uda na taɓahu ɓëewë rë.
6 Nimila' ri sun ra, ɗì won nufi tih : « Bee homu wa bee ra, wa ɓéeɓ henute yínë, te wa wonuu wonada yínë. Wa daluun ɗee raa, daa ri biti yii peen wa fíi ɓéeɓ, wa mín rii cëgíɗ.
7 Kon yen cépëet ndín yen ɓekalsa' wonadi wa níi wa kélëntíih. »
8 Ɗaaha, Yahwee tasaara'te goomali ɓëewë daaha, wa hasluute feey fa ɓéeɓ, wa míllúuy lúsíɗ taɓahi gina.
9 Yii baa daa koma' tii Babel fa na wonuu tígí daaha ra (Babel daa ɓekalsa'). Daaha, Yahwee ɓekalsa' wonadi ɓëewë në, hasla'te ɓëewë feey fa ɓéeɓ.

Tii yi yíkëe yí faamma dala'te Sem níi Abraam na

10 Yee daa tii yi ɓëy faam Sem : laha' Sem kíil tíméer (100) rë, ɗì límpé Arpaksat filoon fi bee gétë' mbënë më kíil ana ra.
11 Filoon fi límí Arpaksat, Sem pesse kíil tíméer iip ; ɗì lahte na i koy kay.
12 Arpaksat húmú laha' kíil sabay éeyë a kíil iip (35) na lím rí Selaa ra.
13 Filoon fi límí Selaa, Arpaksat pesse kíil tíméer iniil a kíil éeyë (403) ; ɗì lahte na i koy kay.
14 Laha' Selaa kíil sabay éeyë (30) rë, ɗì límpé Ebeer.
15 Filoon fi límí Ebeer, Selaa pesse kíil tíméer iniil a kíil éeyë (403) ; ɗì lahte na i koy kay.
16 Laha' Ebeer kíil sabay éeyë a kíil iniil (34) ra, ɗì límpé Pelek.

17 Filoon fi límí Pelek, Ebeer pesse kíil tíméer iniil a kíil sabay éeyë (430) ; ɗi lahte na i koy kay.
18 Laha' Pelek kíil sabay éeyë (30) rë, ɗi límpé Réwú.
19 Filoon fi límí Réwú, Pelek pesse kíil tíméer ana a kíil payniil (209) ; ɗi lahte na i koy kay.
20 Laha' Réwú kíil sabay éeyë a kíil ana (32) ra, ɗi límpé Sérúk.
21 Filoon fi límí Sérúk, Réwú pesse kíil tíméer ana a kíil paana (207) ; ɗi lahte na i koy kay.
22 Laha' Sérúk kíil sabay éeyë (30) rë, ɗi límpé Nahoor.
23 Filoon fi límí Nahoor, Sérúk pesse kíil tíméer ana (200) ; ɗi lahte na i koy kay.
24 Laha' Nahoor kíil sabay ana a kíil payniil (29) ra, ɗi límpé Terah.
25 Filoon fi límí Terah, Nahoor pesse kíil tíméer a kíil sabboo a kíil payniil (119) ; ɗi lahte na i koy kay.
26 Laha' Terah kíil sabay paana (70) ra, ɗi límpé Abraam, Nahoor a Haran.

Ɓëewë yípú tali Israyel ra

Naaɓii faam Terah

27 Yee daa tii yi ɓëy faam Terah : Terah daa boffi Abraam, Nahoor a Haran. Haran límpé Lot.
28 Haran daa ɗéɓ boffi húl. Ɗi húlë' Úur di Kalde, gina límúu rí rë.
29 Abraam kooɗte Saaray ; Nahoor kooɗte Milka koy Haran. Haran daa boffi Yiskaa ɓal.
30 Koo húmú teeɓay Saaray koy.
31 Terah faha' saañ Kanaan koon, kúrëelëhté koohi Abraam a sédí. Sédí baaha, ɗi Lot koy Haran. Ɗi kúrëelëhté Saaray ɓal, ɓeleɓ Abraam. Ɓani wa koluute Úur di Kalde, ndaa lahuu wa gina na wonuu Haran ra, wa yípúté faam wa na.
32 Terah húlë' Haran daaha, ɗeef ɗi lahte kíil tíméer ana a kíil iip (205).

12

Túují Koo Abraam kolohi gin wa

1 Lahte bis, Koo-Yahwee won Abraam tih : « Kolee ginon, fu hel mboko yu a ɓëy faamon ndín, fu saañ gina nay mi roo kúré rë.
2 May paŋ níi talu gaan, te may roo barkel. Fay lah tii te barkuu ay kaɗ ɓëewí kayya.
3 May barkel ɓëyí ɗagiɗ ro yin wun, ndaa ɓëyí cuñ ro, may rii alak. May ñeyee ɗoo na mi barkel talla feey fa ɓéeɓ. »
4 Abraam kola' ɗaaha Haran, saañce ti ɗee túuyë' rí Yahwee ra nen. Lot ñéerë'té a ri. Na koloh Abraam daaha ra, ɗeef ɗi húmú laha' kíil sabay paana a kíil iip (75).
5 Abraam kúrëelëhté ɓeleɓi Saaray a Lot koy ñéedí. Wa kúrëelúuté alal ma lahuu wa ra ɓéeɓ a ñaamma lomuu wa Haran ra, ɓeyute waali Kanaan.
Lahuu Abraam a ɓëy faami Kanaan ra,
6 wa húusúté gina níi wa lahute tal kilki gaani Moore na yúulúu rë, di Sihem. Bín fë, ɗeef ɓëy Kanaan dékú deyi baaha.

7 Yahwee feeñiyohte Abraam won ɗi tih : « Fu otte feey fi bee a ? May
yere ri ɓëyí non talu ! » Abraam yípíɗté Yahwee fa feeñiyoh ri ra ílíy
hawraa daaha.
8 Ɗi kola' dah, saañce deyi daŋŋa paa' Betel púlëen na' ra, yíppé taanta
yi hanndal ki Betel a Aay. Betel paa'a' ri haalaan na', Aay paa'a' ri púlëen
na'. Ɗi yíppé ílíy hawraa kay daaha. Na yúulëh rí Koope na ra, ɗi ñeya'
ri tiyi, dëekë'té rí Yahwee.
9 Filoon fi baaha, Abraam ɗoffe taanta yi, ɓeɓpe waali Negep, na laay
na saañ, na laay na saañ.

Homi Abraam a Saaray Ésíp

10 Hompe níi yaaɓ haalte gina. Misigi yaaba tahte níi Abraam saañce
maangaan Ésíp.
11 Tílúu wë níi wa leɓuute gina ra, Abraam won ɓeleɓi Saaray tih : «
Ole, mi yúhté biti fu ɓelii ɗampe.
12 Ɓëy Ésíp ot ɗo raa, wa ay won nuffi wa biti fu ɓeleɓ so', wa ay soo
hap húl, yeris ɗo fu pes.
13 Hém neɓa' ro, lah wone wa biti fu ñéedí së', nda wa mín sëe ham
hami wunte af ɗo, wa yeris so' mi pes. »
14 Ɗaaha, laha' Abraam Ésíp rë, ɓëy Ésíp olute biti ɓelaa ɗampe níi
ɗam.
15 I dak di dakki buuri Ésíp olute ɓelaa, laasute ɗami fíi buur. Ɓelaa
ɓeyute, komute buur faam.
16 Af Saaray tahte buur hampe Abraam hami wunte, onte ri i har, i pe'
a i fana, yeɗte ri i súrgë yaal a ɓeleɓ, onte ri i mbaam yaal a ɓeleɓ a i
géléem.
17 Ndaa Koo-Yahwee ɓekke buur a ɓëy faami jérrí misikke, af Saaray
ɓeleɓ Abraam.
18 Buur antee dëekrëh Abraam won ɗi tih : « Fu paga' so' pagadi baa
ɗíh ? Yi tah fu wonay so' biti yaa ɓeleɓu ?
19 Fu wona' biti ɗi ñéedú ɗíh, níi ma na ɓeɓ ɗi ɓeleɓ ? Leegi ɓeleɓu
abah ; ɓeye ri te fu saañ ! »
20 Tígí daaha, buur túuycé súrgë yí ɓeni Abraam níi ɗúhëení gina, ɓani
ɓeleɓi a alal ma laha' ri ra ɓéeɓ.

13

Ɗaralsa'i Abraam a Lot waal

1 Abraam kola' ɗaaha Ésíp, nimilte Negep, ɓani ɓeleɓi a alal ma laha' ri
ra ɓéeɓ. Lot ñéerë'té a ri.
2 Abraam húmú caakke yin : ɗi húmú lahte i yup gaan, caakke tiiŋ hélíis
a úrís.
3 Ɗi kolohte Negep, na laay na saañ, na laay na saañ níi ri lahte Betel,
tígë húmú yíp rí taanta yi hanndal ki Betel a Aay ra.
4 Tígë húmú yípë' rí ílíy hawraa daaha ra, Abraam yúulëhté Koope na,
ñeya'te tiyi, dëekë'té rí Yahwee.
5 Lot fa húmú ñéerë' a ri ra, húmú lahte i yup har ɓal a pe' a fana. Ɗi
húmú lahiɗte afi taanta yi dékún ɓani ɓëy faami a súrgë yí ɓal.
6 Caagi ɓëewë a yuppa tahte níi wa ɗëmlíh deya homu wa ra,
7 ɓaatte biti ɓëy Kanaan a Périssë húmú dékú deyi baaha ɓal.
Lahte bis, níirëh yí Abraam a yi Lot poo'uute.

8 Tígí daaha, Abraam won Lot tih : « Powa' ɗameh hanndal ki yen mbée
hanndal ki níirëh yí yen, ndée daa mi ɓap mi yeɗte boffu.
9 Gina ɓéeɓ ee fíyú ee hëréet. Yen ay ɗaree ɗaroo : fu saya ya' ñamaa
raa, mi saañ ya' sugu, te fu saya ya' sugu raa, mi saañ ya' ñamaa. »
10 Lot ɓéyíɗté afi, otte biti deyi húur mí Yurdeŋ ɓéeɓ húmú hilisse níi
hilis. Na muuyilay Koo-Yahwee Sodom a Gomoor doom ra, ɗeef húur mí
Yurdeŋ daa níi Sowaar húmú man a meeya húmú saamiɗ Koope Aadama
a Aawa ra, hilisse ti ɗee hilsa' feey fa ɓúk laahi Níl rë nen.
11 Lot tanisse deyi húur mí Yurdeŋ waal púlëen na', laayte dín fë, wa
ɗaruute ɗaaha.
12 Abraam tasse Kanaan, Lot saañce, dékké hëbís gin-taah yi Yurdeŋ,
yíppé taanta yi níi waal Sodom.
13 Ɓëy Sodom húmú tooñuu Yahwee tooññi misikke, af pagaɗɗi ɓossi
wa.
14 Saya' Lot ra, Yahwee won Abraam tih : « Dalee olsoh kottu, fu ɓéyíɗ
afu, fu yeel hatinna ɓéeɓ.
15 Deya ot fu baa ra ɓéeɓ, mi onte ri ɗoni ɓëy talu níi kiri fi kirih.
16 May keñil talu, séttú caak níi ow ii waa mín kín, ti ɗee míméh ow kín
peppi feey fa ra nen.
17 Kolee fu tílëesëh deyi baa ɓéeɓ, ndée mi on ɗo ri. »
18 Abraam saañce yíppé taanta yi filiɓ kilikki gaanni Mamre di hëbís
gini Heboron. Ɗi yípíɗté Yahwee ílíy hawraa daaha.

14

Ɗee sëmlë' Abraam Lot ra

1 Bín fë, Amrafel buuri Sineyar, Ariyok buuri Elasaar, Kedoor-Lawomeer
buuri Elam a Tideyal buuri Gëyím,
2 yejuute haa' a Beraa buuri Sodom, Birsaa buuri Gomoor, Sineyap buuri
Atma, Semebeer buuri Seboyim a buuri Belaa (Belaa daa Sowaar).
3 Buurri iippi yaa lígínúuté húur mí Sídím, bee kísí fí miraa ma naaf ri
woteh ra.
4 Húmú hente kíil sabboo a kíil ana Kedoor-Lawomeer daa ílíf wë ; ndaa
kíilë tíkëh në rë, wa kaa'uute.
5 Kíilë tíkíil në rë, Kedoor-Lawomeer a buurra ñéerúu a ri ra koluute
haa'i buurri iippi kayya. Lahuu wa waala ra, wa hawute Refa ya di
Asetarot-Karnayim, hawute Sússë di Ham, a Émmë di deyi Kiriyatayim.
6 Ndaa wa hawuu Horra daŋŋa gin wa di Séyíir, yejute wa níi luufi El
Paran.
7 Wa anutee nimila' waal En-Misepat fa na wonuu Kades ra. Wa
ɗakayuute deyi Amalekka ɓéeɓ, hawute Amoorra dékú Hasason-Tamaar
ra ɓal.
8 Hawuu buurri iniilla ɓëewí yaa ɓéeɓ rë, wa caguute haa' a buurri
iippa lígínúu ɓëewí wë húur mí Sídím rë. Tígí daaha, buuri Sodom, bi
Gomoor, bi Atma, bi Seboyim a bi Belaa fa na wonuu Sowaar ra, ɗúhrúté
ɓëewí wë, yejuute haa' di húur mí Sídím
9 a Kedoor-Lawomeer buuri Elam, Tideyal fi Gëyím, Amrafel fi Sineyar, a
Ariyok fi Elasaar : hente buur iippi haa'uu a buur iniil. Kedoor-Lawomeer
a ɓëewí míllúutée ɓaŋ haa'a.

10 Ɗeef húur mí Sídím húmú caakke yéemmí laha' godoroŋ filiɓ : buuri
Sodom a bi Gomoor homu hegoh, keenute filiɓ yéemmë ; ɓëewë múcú rë
heguute, ɗapuute filiɓ daŋŋin.
11 Ɓëewë ɓagu ra ɓeyute alal ma Sodom a Gomoor, a pesaa ya ɓéeɓ,
anutee saañ.
12 Bi húmú dék Lot koy ñéedí Abraam Sodom, wa kúrëelúuté rí ɓal a
alal ma laha' ri ra ɓéeɓ.
13 Lahte ɓëyí hega' haa'in, acce teeɓi Abraam Ébrëe yee lah ra. Abraam
húmú yípë' faami talli kilikki gaanni Mamre fi Amoora. Mamre húmú
mboko mi Esekol a Aneer ; ɓëewí yaa a Abraam húmú pokantuute biti
haa' lah raa, wa ay habranta'.
14 Kela' Abraam biti mboko mi habute haa'in ra, ɗi ɗúhíɗté ow tíméer
éeyë a ow sabboo a ow peeye (318) di ɓëewë faami ; wa koluute daɓaadi
ɓëewë kúrú Lot ra níi wa lahute Dan*.
15 Abraam ɗarsa'te ɓëewí i goomal-goomal, antee yejoh haa'a elgin. Ɗi
happe buurri iniilla antee ñee talli wa, líkké wë níi Hoba fa hom énfí
Damaas ra.
16 Na nimil ri ra, Abraam kúrëelëhté alal ma ɓeyu ɓëewí yaa haa'a ra,
ɗi kúrëelëhté Lot mboko mi a alal mi, ɓeleɓɓa a ɓëewë habuu haa'a ra
ɓéeɓ.

Tee'a'i Melkisedek a Abraam

17 Na nimil Abraam faam bee ɓaga' ri Kedoor-Lawomeer a buurra húmú
habruu ri ra, buuri Sodom acce téebílëhí húur mí Sawe fa na wonuu húur
mí buurra ra.
18 Melkisedek buuri Salem, seeyohi Koope fa sunaa-sun, kúɗté mbúurú
a ɓéeñ,
19 na ɗagiɗ Abraam won tih : « Koope fa sunaa-sun, ɗo fa sak sun a feey
ra, barkele Abraam !
20 Ma na sím rë Koope fa sunaa-sun tah níi Abraam ɓaŋke haa'oh yi ra
! » Tígí daaha, iña ɓeya' Abraam haa'a ra ɓéeɓ woruun sabboo raa, wodi
yínëe ɗi yeɗte ri Melkisedek.
21 Wocuu Abraam a Melkisedek ra, buuri Sodom won Abraam tih : « Yeɗ
so' ɓëewë ndín, fu ham alal ma. »
22 Abraam won ɗi tih : « Mee ɓéyíɗ ya' so' ra ee, di tii Yahwee, Koope fa
sunaa-sun, ɗi fa sak sun a feey ra.
23 Mi añohte biti mii ɓeɓ yii daa fu laha' ri, níi luka' bee lukki yin ra†,
toñeh fay wone biti daa fu tah mi caak yin.
24 Mii ham yin soo na, henay yee liiluu ñam ɓëewí së' rë, a wodi ɓëewë
habruu so' ra : Aneer, Esekol a Mamre. Wa lahute waal na. »

15

Yee gap Koope Abraam ra

1 Filoon fi baaha, di filiɓ yodaɗ, Koo-Yahwee won Abraam tih : « Ngana
néekíñë' yin Abraam ! Daa mi níirëhú te waafu ay gaan. »
2-3 Abraam tahte won tih : « A may pagee waaf yi kan Yahwee-Yíkëe
te fu otte biti mi lahay koy ? Íníh ee fu teeɓay so' koy níi lamohi so' ac
Eliyeseer fi ɓëy Damaas, ow di súrgë yí së' ë ? »

---

* **14:14 14.14** *Dan* : Ɗi gini húmú paa' Kanaan waal yuuŋ, wulohte a tígë koluu wa ra lool.
† **14:23 14.23** *níi luka' bee lukki yin ra* : Di ébrë, bíníyú ɗeh : *karal lékít mbée waru ñafaɗ.*

4 Tígí daaha Yahwee won Abraam tih : « Ëe-ëe' ! Súrgúu nay roo lame
neh, koy ka nay fuu límé rë daa nay hene lamohu. »
5 Yahwee antee ɗúhíɗ Abraam ëssín, won ɗì tih : « Yeele sun fu olsoh
hulla, hém fu mín wëe kín ! » Ɗi ɓaatte won tih : « Ɗee teyu wa ra, séttú
ay caakee ɗaaha. »
6 Abraam gémpé Yahwee, te ngémí baa daa tah Yahwee haba'te ri ɓëyí
júɓpé.
7 Kéy fín fë, Yahwee won ɗì tih : « Daa mi Yahwee fa këlíɗ ɗë Úur di
Kalde ra, oni ro gina hom fu bee ra, fu laha' ri. »
8 Ndaa Abraam won ɗì tih : « May yúhée biti may rii laha' ɗíh, Yahwee-
Yíkëe ? »
9 Yahwee won ɗì tih : « Saame téngë fana, pe' ɓeleɓ a kuuy har, yi lahuu
kíil éeyë, bëdú mbetle a hëtë, fu kom so' wa. »
10 Abraam saamiɗte ri raɓɓi yaaha ɓéeɓ, happe wa ; henay yakka, ɗì
lecce raɓɓa tas ra ɓéeɓ leelaa, antee yef hatin fi hatin ɓéeɓ fíi moroomi,
hanndala'te wa.
11 I suul yeɗɗuute sun fi bo' fa, ndaa Abraam líkké wë.
12 Na haal na' ra, pëní fí misikke haalte Abraam. Ɗee a ɗeh, gina ñúussé
túɗ afi, ɗì tíitté níi tíit.
13 Yahwee won ɗì tih : « Yúhé biti séttú ay dék gini henay bi wa ; wa ay
naa habu ñaam, wa moklu lool níi hen kíil tíméer iniil (400) ; daa mi won
ɗo ri ee.
14 Ndaa tíl níi mi keen sun fi gina nay waa ñaamlee ra raa, wa ay naa
koloh, saya' a alal caak.
15 Te ɗo fi beh, fay ɗeefree caaccu a jaamma, ɗeefa fu ɓaha níi fu
paangaaw.
16 Jamanu iniil fíi, séttú ay nimlaat deh ; ndée ɓosi Amoorra lahay tígë
nay mi waa líkée rë doom. »
17 Haala' na'a níi Koo ñúussé túɗ rë, ɗee a ɗee rek anndii na ɗúuk a
kocom ki na ñah ñeyute hanndal ki hatinni raɓɓa.
18 Yahwee poka' yee pok ri a Abraam ra ɗaaha yiin fa, won ɗì tih : «
Mi onte séttú gini beh, dala'te laahi Ésíp níi lahte laahi gaana na wonuu
Efarat ra :
19 daa ri feey fi Kenna, Kéníssë, Katmonna,
20 Hetta, Périssë, Refa ya,
21 Amoorra, Girgassa, ɓëy Kanaan a ɓëy Yébús. »

16

Saaray a Agaar : Límí Ismayel

1-3 Abraam a Saaray homute Kanaan kíil sabboo yi ɓelaa lahray ri koy.
Ndaa Saaray húmú lahte ñaami coosaana' Ésíp hínú Agaar. Saaray antee
won yaali tih : « Fu otte biti Koo-Yahwee teeɓay so' koy. Kon ɓeye ñaami
so' ɓeleɓ. Ɗi lah koy raa, mi hen yaafa book ! » Abraam tahte yee won
Saaray ra. Ɗaaha, Saaray ɓeɓpe ñaami, yeɗte ri Abraam ɓeleɓ.
4 Abraam ñéerë'té a Agaar, ɗì pokke loo. Yúhë' Agaar biti pokke loo ra,
ɗì wonlilay yin Saaray na.
5 Tígí daaha, Saaray won Abraam tih : « Mi solute, te mi kelaay ro fu
wonte yin doom. Daa mi yeɗ ɗo ñaami so' ɓeleɓ fu ɓoppe ri ; ndaa yúhë'
rí biti ɗì pokke loo níinén, ɗì tíklílëy së' ow. Gété ! Yahwee ot yen na. »

6 Abraam won Saaray tih : « Daa fu laha' ñaamu. Page ri yee neɓa' ro
ra. » Kola'te baaha, Saaray mokil Agaar moklo níi Agaar hegohte saañce
luufin.
7 Malaakii Yahwee ɗeef ri luufa, hëbís culi mulaa hom waali Súur rë,
8 meelte ri won tih : « Agaar ñaami Saaray, fu kola' di a fu saañ dih ? »
Ɗi tahte won tih : « Mi hegoh hegoo faam Saaray yíkíi së'. »
9 Malaakii Yahwee won ɗi tih : « Nimile faam yíkúu te lah ñeye woni.
10 May roo keñil níi ow ii mín kín ɓëy talu.
11 Fu pokke loo te fay lahee koy yaal ; lah dëekée rí Ismayel (daa ri :
Koo keloh na), ndée homa' fu súfúñ fú rë, Yahwee kelohte ro.
12 Koohu ay made mbaam luuf nen wooñnja'. Ɗi ay tíkë' af a ɓëewë
ɓéeɓ, te ɓëewë ɓéeɓ ay rii haa'. Di ay pesee a afi, ɗúh mboko yi na ɓéeɓ.
»
13 Agaar won nufi tih : « Kaah biti mi ot Koope tígí deh, ɗi na ot so' a ?
» Ɗi antee dëekë' Yahwee fa won ɗii na ra El Roy (daa ri : Koope fa na ot
soo na ra).
14 Yii baa daa tah yéemë hom hanndal ki Kades a Beret ra na wonuu
yéemí Lahaay Roy (daa ri : yéemë Koope fa na pes ɗa ola' so' na ra).
15 Filoon fe, Agaar lahte koy yaal, Abraam boffa dëekë'té koy ka Ismayel.
16 Abraam húmú laha' kíil sabay peeye a kíil pëenë (86) na lahu ɓani
Agaar koy ki baa ra.

17

Lec júlíit : tíinndë'í yee pokantuu Koope a Abraam ra

1 Laha' Abraam kíil sabay payniil a kíil payniil (99) ra, Koo-Yahwee
feeñiyohte ri, won ɗi tih : « Daa mi Koope fa mín ɓéeɓ rë. Ñéerée a
so' te fu lan pagaɗ.
2 May pok yin hanndal ki yen, te may ɓaat talu ɗi gaan níi gaan. »
3 Abraam yeɗɗohte, daappe púkí feey. Koope ɓaatte won ɗi tih :
4 « Yee nay mii poke hanndal ki yen ra daa ri beh : fay hen caac goomal
i tal.
5 Fii dëeklúu tii Abraam (daa ri : boffi gaana), fay hínú Abraham (daa ri
: baap goomal), ndah biti may paŋ níi fu hen caac goomal i tal,
6 te may roo keñil, talu gaan níi gaan ɗi hen i gin caak, te ɗi ay ɗúhíɗ
sah i buur.
7 May ham yee pok mi hanndal ki yen ra faraah, te filoon fu may ri ham
hanndal ki funi ɓëy talu ɓal, jamanii ac ɓéeɓ níi kiri fi kirih. Af yee pok
mi hanndal ki yen baa ra, may hen Koope fu, te filoon fu, may hen Koope
fi ɓëy talu ɓéeɓ.
8 May on ɗoni ɓëy talu gini Kanaan fa maangaana' fu bee ra. Ɗon nay
rii lahee faraah, te daa may hene Koope fi ɓëy talu. »
9 Koope ɓaatte won Abraham tih : « Ɗo fi bee nék, lah habe yee pok mi
hanndal ki yen ra, ɗoni ɓëy talu jamanii na ac fíi ɓéeɓ.
10 Yee pok mi hanndal ki funi ɓëy talu ra daa ri beh, te lah pëgí rí : ɓëyí
hente ow yaal ɗon na ɓéeɓ waɗtee lecu.
11 Lecoha nay ron lecee ra nay tíinndée yee pok mi hanndal ki yen ra.
12 Jamanii ac fíi ɓéeɓ, koy ki hente yaal ɗon na ɓéeɓ waɗtee lecu yiin
nay nimile bisa límú rí rë. Ñaamma límúu faamu ra a yee lom fu ra ɓéeɓ,
wa nëníh talu ndaa wa warutee lecu ɓal.

13 Ɗaaha, ñaama límúu faamu ra a bee lom fu ra ɓéeɓ, warutee lecu.
Hen ɗaaha raa, lecoha nay ron lecee ra hen tíinndë'í yee pok mi hanndal
ki yen ra níi kiri fi kirih.
14 Ndaa yaali lecuy ay ɗúhrú filiɓ fon, af biti ɗi habay yee pok mi
hanndal ki yen ra. »
15 Koope ɓaatilte won Abraham tih : « Dala'te woteh, yii leŋke ɓeleɓu
na, ngana dëekíl rí Saaray (daa ri : koy buur soo na), lah dëekée rí Saara
(daa ri : koy buur).
16 May rii barkel níi ɗi límíɗ rë koy yaal, te ɗi fi Saara ay hen caac i tal
; tali ay ɗúhíɗ i buur gin. »
17 Tígí daaha, Abraham yekaatte sígímíɗté rí níi púgë lahte feey, ɗi
yente, na won nufi tih : « May mínée lah koy ɗíh, bee laha' mi kíil tíméer
(100) bee ra ? A Saara fa lahte kíil sabay payniil (90) ra míníl lah koy a ? »
18 Ɗi won Koope tígí daaha tih : « Ismayel pesa ndín, fu hel nuf ɗii na.
Mi ɗagay yin kay. »
19 Ndaa Koope won ɗi tih : « Ɗaa neh ! Mi won ɗo ndek tee : ɓeleɓu
Saara ay roo límíɗ koy yaal te lah dëekée rí Isaak (daa ri : ɗi yente). Yee
pok mi hanndal ki yen ra, may rii ham hanndal ki funi Isaak, te filoon fi
may rii ham hanndal ki funi ɓëy tali níi kiri fi kirih.
20 Ɓaatte biti mi kelohte ɗaŋee ke ro leŋ Ismayel na ra : may rii barkel
ɓal, mi keñil ri, mi ɓaat tali gaan níi gaan. Ɗi ay lím koy sabboo a koy ana
yi ay hen kélfë, mi paŋ níi ɗi hen ɓaha tal gaan.
21 Ndaa yee pok mi hanndal ki yen ra, may rii ham hanndal ki funi Isaak
fa nay roo límɗé Saara wahtii bee kíirkí rë. »
22 Wona' Koo Abraham na níi wocce ra, ɗi kolohte ɗii na daaha, nimilte
sun.
23 Yiin fin fa, Abraham lecce koohi Ismayel, ñaamma límúu faami ra a
yee lom ri ra ɓéeɓ. Ɗaaha, ɗi lecce ɓëewí yaalla homu faami ra ɓéeɓ, ti
ɗee naha' ri ri Koope ra nen.
24 Abraham húmú laha' kíil sabay payniil a kíil payniil (99) na lecu ri ra
;
25 koohi Ismayel húmú laha' kíil sabboo a kíil éeyë.
26-27 Abraham a koohi Ismayel a ɓëewí yaalla faami ɓéeɓ, ñaamma
límúu faami a yee lomu ra ɓéeɓ, daa léctú bisa yínë.

18

Waali ana fa wonu límí Isaak ra

1 Lahte bis, Koo-Yahwee feeñiyohte Abraham leelu na' di kilikki gaanni
Mamre, ɗeef Abraham tookke ílí taantii.
2 Ɓéyrë' rí afi, ɗi otte ow éeyë fíyí. Ɗi yíppée koloh téebílëhté wë,
sígímíɗté wë níi feey.
3 Ɗi won ow yínë waa na tih : « Ɓahaa, baal so' rek ɗon ɗal faam ;
ngënë rëemmbíi múk !
4 Ëní së' mi wola' muluɓ ɗon hos kotton ndín, ɗon hílsëh tal kilki beh.
5 May ron saamiɗ yii túmún ron loo yon, nda ron lah doole tílëe biti ɗon
ɓeyaat waalon. Ñeyi ron faam so' míméh hena' holoŋ ɗaaha. » Wa wonu
ri tih : « Eera ! Page yee won fu ra. »
6 Abraham yíppée haal taantii won Saara tih : « Yípée nat anndaar mún
mí nooyte éeyë, fu íyíɗ wë ndín, fu hút kuun. »

7 Abraham yíppée múkë yubin, saampe yuuhi wunte faan, yeɗte ri ow
di súrgë yí ; súrgëe happe ri, yíppée yam teyi.
8 Woca' paŋa ra, Abraham ɓeɓpe miis mi woyte a miis jaw a bo' fa
teyɗoh ɗi ra, kompe haneelli. Wa na ñamu, ɗi hompe hëbís wë sëegú fí
kilka na tooppitoh wa.
9 Wocuu wa ñama ra, wa meelute Abraham wonu ri tih : « Ɓeleɓu Saara
dih ? » Ɗi won wa tih : « Ɗi ee filiɓ taantaa ee. »
10 Ow yínë di haneella won ɗi tih : « May nimil faamu wahtii bee kíirkí,
te ay ɗeef ɓeleɓu Saara lah koy yaal. » Saara húmú filoon Abraham ílí
taanta, na síkírëh.
11 Ɗeef Abraham a Saara ɓahayute níi ɓaha, te Saara gétté lah koy,
12 tahte níi Saara yente keeñi na won nufi tih : « Bee ɓitifa' mi bee ra,
may lahil yii nebi baa a ? Yíkíi faam so' ɓahate ɓal ee ? »
13 Tígí daaha, Yahwee won Abraham tih : « Haala' yi níi Saara na yen,
na won nufi biti bee ɓitifa' ri bee ra, nda ri míníl lah koy raa ?
14 Lahte yii wooñ Yahwee woo ? May nimil faamu wahtii bee kíirkí, te
ay ɗeef Saara lah koy yaal. »
15 Tíitë' Saara ra, ɗi na taasa' won tih : « Mi yenay ! » Yahwee tahte won
tih : « Fu yente kay ! »
16 Ɓëewë anutee koloh, ɓeyute waala na séentúu Sodom. Abraham
ñéerë'té a wa, na ɓen wa.
17 Tígí daaha, Yahwee won nufi tih : « Mi fahaay ɗap Abraham yee nay
mii page ra.
18 Ɗi ay hen ɓaha tali gaante te lahte doole. May ñeyee ɗii na, mi barkel
heetta feey fa ɓéeɓ.
19 Mi tanisse ri nda ri mín nah koyyi a séttí paŋ iña túuyë' mí rë, wa lah
pagaɗɗi wunte te ñeete waal. Hen ɗaaha raa, may rii pagiɗ yee gap mi
ri ra. »
20 Yahwee won Abraham tígí daaha tih : « Iña yabu ɓëy Sodom a ɓëy
Gomoor ra ɓosse, wa gaanute bakaaɗ.
21 Caa mi cép kénsëhí iña yabu wa ra, nda laha' ɗaaha raa. Yii hom na
raa may yúh. »

Ɗee caga' Abraham sëmlë'í ɓëy Sodom ra

22 Filoon fi baaha, haneelli ana ya koluute daaha, ɓeyute waali Sodom,
ndaa Koo-Yahwee tasse Abraham na.
23 Abraham leɓohte ri won tih : « Fay boollee ɓëewë júɓú rë a yee ɓosu
ra ɓéeɓ fu múkíl wëe Yíkëe ?
24 Mín hena ɗaa níi lahte ɓëewí sabay iippi (50) júɓúté filiɓ Sodom ; níi
fay múkíl gina a ? Fii rii baal af ɓëewí sabay iippa (50) júɓú në rë ë ?
25 Ɗaa neh, fii paŋ yii bah ! Fii haba' ɓëewë júɓú rë a yee ɓosu ra ɓéeɓ
yínë, fu boolla' fu hap wa ɓéeɓ húl. Ɗo fa na aattiya' feey fa ɓéeɓ rë, fay
ñéyíɗ iña waal maan ? »
26 Yahwee tahte won tih : « Mi ɗeef ɓëewí sabay iippi (50) júɓúté Sodom
raa, af wa ay tah may baal ɓëy gina ɓéeɓ. »
27 Abraham ɓeyaatte una won tih : « Añcaŋ bi kaañ mi won a ro ɓéeɓ
Yíkëe, mi bo' faan kut.
28 Mín hena ɗaa di filiɓ ɓëewí sabay iippa (50), lah na iippi júɓúy. Af
ɓëewí iippi yaaha ay tah fu múkíl gina a ? » Koope tahte won tih : « Mi
ɗeef na ow sabay iniil a ow iippi (45) júɓúté rëe, mii rii múkíl. »

29 Abraham ƀeyilte una won tih : « Mín hena ɗah, lah ow sabay iniilli
(40) júƀúté në. » Koope won ɗi tih : « Lah ƀëewí sabay iniilli (40) júƀúté
në rëe, mii múkíl gina. »
30 Abraham won tígí daaha tih : « Ngana neeƀa' so' kan Yíkëe biti mi
ƀaatti won. Mín hena ɗaa lah ow sabay éeyë (30) yí júƀúté në. » Koo tahte
won tih : « Mi ɗeef na ƀëewí sabay éeyë (30) yí júƀúté rëe, mii paŋ yin. »
31 Abraham won ɗi tih : « Yíkëe baal so' yee kaañ mi roo wonaat ra,
ndée wa mín henun ow sabay ana (20) kut. » Koo tahte won tih : « Af
ƀëewí sabay ana yi yaa ay tah mii múkíl gina. »
32 Abraham ƀaatilte won tih : « Mi na ɗaŋ ro Yíkëe, keeñu ƀanay naa
haay. May míllée won beh : mín hena ɗah, lah ƀëewí sabboo yi júƀúté
në. » Koo won ɗi tih : « Af ƀëewí sabboo yi yaa ay tah mii múkíl gina. »
33 Ɗúmë' gonli wa ra, Yahwee takohte saañce, Abraham nimilte faam.

19

Múgí Sodom a Gomoor

1 Malaaka yi ana ya këllúu helute Koo-YahweeAbraham na ra, lahuu wa
Sodom fíníin fín, ɗeef Lot húmú took këemí ƀaha ya gina. Ola' ri wa, ɗi
kolohte téebílëhí wë, ɗi yekke sígímíɗté wë níi feey.
2 Ɗi won wa tih : « Ɓaha yi yeh, hém neƀa' ron, ɗëlí faam ɗon hos kotti
ron, ɗon nee' na. Koo yíil rëe, ɗon ƀeyaat waalon. » Wa wonu ri tih : «
Miteh ri, fun ay mín nee' këemí gina. »
3 Ndaa Lot cagohte wa níi wa míllúutée tah saañ faami. Ɗi pagiɗte wa
ñam, naha'te yugus kuun, wa ñamute.
4 Wa liiluyti fanoh doom, yaalla gina ƀéeƀ : ƀaha a kúkëy, ow tasay na,
ayute gírmbëlúté faam fa.
5 Wa dëekúté Lot, wonu ri tih : « Ɓëewë ayu faamu fíníin fé rë dih ?
Ɗúhré wë deh, fun fanoh a wa. »
6 Lot ɗúhté waa na ëssë, kúnté ílí faam fa,
7 antee waa won tih : « Ɗaa neh, këewé ! Ngënë pëgí yii man ɗah, daa
mi na ɗaŋ ron ri.
8 Cëgí mi won ɗon : mi lahte koy ƀeleƀ ana yi yíih yaal doom, cëe mi
kom ron wa ɗon paŋ wa yii neƀa' ron. Ndaa ngënë léƀí ƀëewí yee na, wa
haneelli so', te yii kat wa dee so'. »
9 Ndaa wa wonu ri tih : « Kolee tígë ɗoo na ! Fu haneel gini bee kut, fu
antee haba' biti wonu daa nay lahe a ? Añcaŋ fay waa luk maloh ƀos ! »
Wa yejute Lot hatin a doole, yuluute ɗofi ílí faam fa.
10 Tígí daaha, malaaka yi ana ya kúnsúté ílë, habute Lot, nimlirute ri
filiƀ faam fa, kúnúté ílë.
11 Wa yejute yii happe íllí ƀëewë homu ëssë rë, ƀaha neh, kúkëy neh,
níi wa yíihlíh tígí paa' ílí faam fa.

Hegohi Lot a ƀëy faami

12 Malaaka yi ana ya wonu Lot tih : « Fu lahay i mboko kay dee woo ?
Koy yaal, koy ƀeleƀ, mbée goro, ƀëy tappe ɗoo na ƀéeƀ, ɗúhré rí gina.
13 Ndée iñi ƀossa yabu ƀëy gini bee ra lahte níi Koo-Yahwee na, tahte níi
ɗi yeñce fun múklí gina, te fun ewu kotta. »
14 Tígí daaha, Lot payte goro yi na, fiilli koyyi ana yi, won wa tih : « Yípíi
koloh dee ɗon saañ, ndée Yahwee caŋke múklí gina. » Ndaa wa habuu biti
ri hom ƀëenndë'.

15 Laha' miir-miira ra, malaaka ya caguute Lot, wonu ri tih : « Yípée
koloh fu kúrëelëh ƀeleƀu a koyyi ana yu ƀeleƀ, toñeh Koope yahti keen
sun fi gina raa, ñíinnën teem na. »
16 Bi na ñaamsa' nuf Lot, malaaka yi ana ya habute ya' yi ƀani ƀeleƀi a
koyyi ana yi ƀeleƀ, ɗúhrúté wë gina, te yin katay wa, af biti Yahwee húmú
faha'te sëmlë'í wë.
17 Ɗúhrúu wë gina, ow di malaaka ya won Lot tih : « Hegee fu sëmlë'
afu ; ngana heeltoh te ngana cagaaloh deyi bee ƀéeƀ. Tílé fu ɗapee daŋin
hém fu faha' pes. »
18 Lot tahte won ɗi tih : « Ɗaa neh, ƀahaa.
19 Mi yúhté biti fu pagiɗte so' yin wun te fu naa'te keeñ soo na níi naa'
níi mi pesse. Ndaa mi míméh koloh dee níi daŋin, te loola haweh so' húl.
20 Fu otte gin-taahi yutuudi bín ɗee leƀa' ri raa ? May mín múkë níi mi
lah na. Yina' ri níi, yeɗɗe mi ɗapee na, nda mi pes. »
21 Malaakaa won ɗi tih : « Kon mi onilte ro níi mii leƀ gina wona' fu baa
ra.
22 Yípíi múkë ɗon ɗapee dín fë, ndée mi míméh paŋ yin te ɗon lëhíh në.
» Yii baa daa tah gini baa wonuu Sowaar (daa ri : yin yutuuɗ).
23 Púlí na' ɗeef Lot na haal Sowaar.
24 Tígí daaha, Yahwee lasse bacal la' yi njaaroh kíi, yi ɗúhë' sun-Koo, na
toƀ sun fi Sodom a Gomoor.
25 Ɗi muuyilte ginni ana yi yaa a ƀëewë filiƀ, deyi baa a yii paal na ƀéeƀ.
26 Ndaa bi húmú heeltoh ƀeleƀ Lot, ɗi yíssëhté deey miraa.
27 Ɓaabin cúƀ, Abraham saañce tígë húmú cagu ƀani Yahwee ra.
28 Ɓéyrë' rí afi ɗi yeelte waal Sodom a Gomoor a deyi baa ƀéeƀ rë, ɗi ot
ɗúukëe súul síis ti ɗúukëe paloƀ nen* ɗofohte feey fa.
29 Na tam Koope ginna húmú dék Lot deyi baa ra, ɗi húmú halay
Abraham, tahte níi ɗi sëmlë'té Lot loola muuyla' ri ginni yaaha ra.

Ɓëewë coosaanuu Lot na ra

30 Filoon fe, Lot néekíñë'té hom Sowaar, tahte níi ƀani koyyi ana yi ƀeleƀ
koluute daaha, laayute daŋin, dékúté filiƀ kil.
31 Lahte bis, koy ki gaana won ñéedë tih : « Baap hompe ƀaha a deyi
bee lahay yaali nay yen koore, ti ɗee hena' ri ƀaah ƀëewë në ƀéeƀ rë.
32 Aye yen hëníɗ baap béeñ níi ri mani, yen fanoh a ri nda ri mín lah
tal. »
33 Elgi baaha, wa hënndúté boffa béeñ níi ri manite, koy ki gaana fanohte
a ri. Ndaa fanohi a kolohi ƀéeƀ, boffa yégëy yin na.
34 Kéy fín fë, koy ki gaana won ñéedë tih : « Ole ! Mi fanohte a baap
níimmbë. Teem elgee raa, yen hënndíl rí béeñ níi ri mani, fu pay fu fanoh
a ɗi. Hen ɗaaha raa, tali baap ii múk. »
35 Laha' elga ra, wa hënndëetúté boffa béeñ níi ri maniyilte, ñéedë
fanohte a ri. Ndaa fanohi a kolohi ƀéeƀ, boffa yégëy yin na.
36 Koyyi ana yi Lot koluu daaha pokute loo.
37 Mita' loo koy ki ƀahaa ra, ɗi lahte koy yaal, dëekë'té rí Mohap (daa ri
: ɗúhë' boffa na). Mohaƀƀa coosaanuu ƀëyí baa na.
38 Ñéedë ƀal laha' koy yaal, dëekë'té rí Ben-Ami (daa ri : koy mboko mi
so'). Amonna coosaanuu ƀëyí baa na.

---

* **19:28 19.28** *ti ɗúukëe paloƀ nen* : Di ébrë, bíníyú ɗeh : *ti ɗúukëe fúur nen.*

20

Homi Abraham Geraar

1 Hompe níi, Abraham kolohte saañce deyi Negep, ɗi yíppé taanta yi hanndal ki Kades a Súur. Ɗi kola' daaha, saañce hompe Geraar.
2 Abraham húmú wone ow yii leŋke ɓeleɓi Saara na raa, hom wona' ti yaa ñéedí, tahte níi Abimelek buuri Geraar, ɓeɓpe Saara ɓeleɓ.
3 Ndaa elgin, Koope feeñiyohte Abimelek di filiɓ yodaɗ, won ɗi tih : « Ɓeya ɓeɓ fu Saara ɓeleɓ ra tahte níi ñíinú aa ya'u, ndée ɗi ɓeleɓ kooru. »
4 Abimelek fa liilayti lah ɓelaa na koon ra, won Koope tih : « Yíkëe, níi fay hap funi ɓëewí së' húl, te fun paguy yin a ?
5 Ɗi fi Abraham daa won so' biti ɓelaa ñéedí, te ɓelaa wonte biti ɓal Abraham ɓahii. Mi pagaay ri ɓos nuf, ndée mi yéeh yin na koon. »
6 Filiɓ yodada, Koope tahte won ɗi tih : « So' ɓal, mi yúhté biti fu pagaay ri ɓos nuf, daa tah mi paŋ níi fu lahay ɓelaa na toñeh fay bakaare.
7 Kon nimilire ɓelaa yaali, ndée yaala yonente te ri ay roo ɗagiɗ níi fu pes. Ndaa fu nimliray ri raa, lah yúhé biti ɗoni ɓëewú ɓéeɓ ay húl. »
8 Yíilë' Koo ɓaabin cúɓ, Abimelek dëekké súrgë yí ɓéeɓ, ɓílíɗté wë yee lah ra ; wa tíitúté níi tíit.
9 Abimelek antee dëek Abraham, won ɗi tih : « Fu paga' fun yii baa ɗi ɓal ? Mi paŋ ro yi níi fu na ɓek funi ɓëy gin so' bakaadi man ɗaa gaan ? Fu paŋke so' yii na pëgíh !
10 Yi daa ɓek ro paŋi yii bah ? »
11 Abraham tahte won tih : « Mi haba' biti koon ɓëy gini bee neehuy Koope, te af ɓeleɓ so' ay tah koon wa hap so' húl.
12 Mi ɓeɓpe ri ɓeleɓ, ndaa ɗi ñéedí së' kaah, ndée funi boku baap, ndaa funi bokuy yaay.
13 Te këllë' së' Koope faam baaso', kúɗté së' mi na maangaan luufa ra, mi húmú ɗaŋke ɓeleɓ so' teeɓ so' naa'-keeñ biti tígí pay fun ɓéeɓ, lah ri wona ti mi ɓahii. »
14 Abraham na woc wona, Abimelek yíppée ɓeɓ i har, pe', fana, i ñaam yaal a ɓeleɓ, yeɗte Abraham yoobbol, nimiliɗte ri ɓeleɓi Saara.
15 Abimelek won Abraham daaha tih : « Gina abee hëréet ; fu mín yíp faamu tígí neɓa' ro. »
16 Ɗi yíssëhté Saara na, won ɗi tih : « Ole, mee yeɗ ɓahuu hélíis caak* ra ee. Daa wa nay teeɓe ɓëewë ɗoni wa dékú rë ɓéeɓ biti fu lante yii beh. »
17-18 Ɓeya húmú ɓeɓ Abimelek Saara ɓeleɓ Abraham ra, tahte níi Koo-Yahwee leewte loo yi ɓeleɓɓa faam Abimelek ɓéeɓ. Ndaa ɗaga' Abraham Koope ra, Koo baalte Abimelek, ɓeleɓi a súrgë yí ɓeleɓ níi wa mínëetúté lah koy.

21

Límí Isaak

1 Nuf Koo-Yahwee payte yee húmú won ɗi Saara ra, ɗi pagiɗte ri yee húmú gap ri ri ra.
2 Saara pokke loo. Laha' wahtaa húmú wona' ri Koope ra, ɗi límíɗté Abraham koy yaal ɗeef Abraham ɓahate.

---

* **20:16 20.16** *hélíis caak* : Di ébrë, bíníyú ɗeh : *hanjar júnní (1.000) di hélíis.*

3 Abraham yeɗte koy ki yaala límíɗ rí Saara ra tii Isaak (daa ri : ɗi yente).
4 Laha' Isaak waal peeye ra, Abraham lecce ri ti ɗee húmú naha' ri Koope ra nen.
5 Límí Isaak ɗeef Abraham laha' kíil tíméer (100).
6 Saara won tígí daaha tih : « Koope onte so' yenaa. Ɓëyí keloh yii bee ƀéeƀ ay soo yenɗa'. »
7 Ɗi ƀaatte won tih : « Ɓëyí won Abraham biti ay til níi Saara ƀëpíɗ koy koon ! Añcaŋ bi ƀaha ri níi, mi límíɗté rí koy yaal. »

Ɗúhrí Agaar a Ismayel faam Abraham

8 Mëysë' kúkëyë rë, Saara wëcíɗté rí ƀap. Yiin nísú rí ƀíiƀ rë, Abraham cëgíɗté gimaak gaan.
9 Lahte bis, Saara otte Ismayel koy ki yaala límíɗ Agaar fi ƀëy Ésíp Abraham ra na hégílë'.
10 Ɗi won Abraham tih : « Líké ñaami bee a koohi. Koy ka ii bok lam a koy so'. »
11 Bi hen Ismayel koy Abraham ƀal, woni baa misikke ri níi tígí teem misik.
12 Ndaa Koope won ɗi tih : « Yin ƀanay roo misik di yii leŋke ñaamu a koohi na. Lah tahe yii won ɗo Saara ƀéeƀ, ndée tala gap mi ro ra ay ɗúhée Isaak na.
13 Ndaa bi hen koy ñaamu koohu, may paŋ níi ɗi hen ƀaha tal gaan ƀal. »
14 Kéy ƀaaƀ fin cúƀ, Abraham ƀeƀpe mbúurú a gúm muluƀ*, yeɗte Agaar gecohte ; ɗi yeɗte ri kúkëyë ƀal, antee wa ɗúhíɗ faam fa. Agaar saañce na mbal luufi Beer-Sebaa.
15 Ɗúmë' mulaa gúmë rë, Agaar ƀeƀpe kúkëyë helte ri sëegú tal kilik,
16 antee saañ níi hanndal ki wa mitte yii teemma' yees kas, ɗi tookke, ndah ɗi won nufi tih : « Mi fahaay ot koy so' húlé fíi së' ! » Ɗi antee hom daaha, ƀéyíɗté uni na foŋ.
17 Kúkëyë na looy ƀal, Koope kelohte una. Malaakii Koope hom sun, dëekké Agaar won ɗi tih : « Fu laha' yi Agaar ? Ngana néekíñë' ! Koo kelohte un kúkëyë tígë hela' fu ri ra.
18 Kolee fu ƀeƀ ri te fu ham ya'a híin, ndée may paŋ níi ɗi hen ƀaha tal gaan. »
19 Koo kúníssé af Agaar, ɗi yíppée séen yéem ; ɗi payte nehte gúmí níi líiffé, yeɗte kúkëyë hante.
20 Bi ñéerë' Koo a kúkëyë, ɗi kora' luufa na ooɗ níi hente ƀëy mínté ƀoorsoh a kas.
21 Ɗi húmú dék luufi Paran, te yaafa ɗagiɗte ri ƀeleƀ ƀëy Ésíp në.

Pokanta'i Abraham a Abimelek kooy

22 Lahte bis, Abimelek a Pikol daga kúɗ wohoh yi ra, payute Abraham na, wonu ri tih : « Fun yúhúté biti yii cëgíɗ fu ƀéeƀ Koo ñéerë' në.
23 Kon añee ri dee woteh di tii Koope, biti fii nofa' funi koyyi so' a ƀëy tali so'. Di húmú naa'a' mi keeñ ɗoo na, lah habee funi ƀëy gina hom fu bee ra ɗaaha. »
24 Abraham won ɗi tih : « Mi añohte biti may rii pagee ɗaaha. »

---

* **21:14 21.14** *gúm muluƀ* : Di ébrë, bíníyú ɗeh : *ngafka hun túmëe muluƀ.*

25 Añcaŋ Abraham wonte af Abimelek di yii leŋke yéemë húmú naafu súrgë yí Abimelek ra.
26 Abimelek won ɗi tih : « Mi yéeh ɓëe' waɗti paga yii baa ra. Te ɗo fi bee sah fu wëndëy së' yin na, níi mi an ɗii keloh ɗeh. »
27 Filoon fi gonli wa, Abraham ɓeɓpe i har, i pe' a i fana yeɗte wa Abimelek, wa ɓéeɓ ana añuute, pokantuute kooy.
28 Abraham antee ɓeɓ téngë har paana, ɓíssé wë.
29 Abimelek meelte ri won tih : « Harri paana ya ɓís fú yee ra ay paguu yih ? »
30 Abraham won ɗi tih : « Tahe harri paana yi yeh, yii baa nay teeɓee biti daa mi hacroh yéemë. »
31 Tii Beer-Sebaa fa na wonuu tígí daaha ra haala' yii bah ; biti wa ɓéeɓ ana añuute daaha.
32 Ɗaaha wa pokantuute ri kooy Beer-Sebaa. Abimelek a Pikol daga kúɗ wohoh yi ra anutee nimil gini Fílístí.
33 Abraham yíppé tal kilka na wonuu tamaris ra Beer-Sebaa daaha, ɗaŋke Koope fa míméh ɗúm rë në, ñeya'te ri tiyi, dëekë'té rí Yahwee.
34 Abraham hompe gini Fílístí yii maañce.

22

Faha'i Koope yúh nda Abraham lekohte ri

1 Gétë' iñyaa ɓéeɓ rë, lahte bis, Koo hom olsohi Abraham, won ɗi tih : « Abraham ! » Abraham tiilte won tih : « Yëew ! »
2 Koo tahte won tih : « Kolee fu ɓeɓ koy ka laha' fu yínë kut ra, Isaak fa faha' fu keeñu ra, fu saañ Moriya. Fu lah na raa, fu hawiɗ so' ri sarahi ay tamu tamo níi sooy sun fi daŋa nay mi roo teeɓe ra. »
3 Kéy ɓaaɓ fin cúɓ, Abraham kolohte, ɓesse kilikka na saañ sarahin ra, séffé wë mbaam fi, ɓeɓpe waala yuliɗ tígë húmú túuy rí Koope ra ; ɗi kúrëelëhté koohi Isaak a súrgë ana di súrgë yí.
4 Tílúu wë níi waali éeyë fë rë, Abraham ɓéyíɗté afi, séenté tígë në suu wa ra.
5 Ɗi won súrgë yí tígí daaha tih : « Hëmí ɗoni mbaam fa deh, funi koy so' pay jaamiyoh Koope na ndín, fun nimil ɗon na. »
6 Abraham ente koohi Isaak kilikka na saañ sarahin ra ; ɗi fi bah, ɗi ɓeɓpe kíi së a gaada, wa ñéerúuté na suu.
7 Homuu wa waala ra, Isaak won boffi tih : « A baap ! » Abraham tahte won tih : « Ɗi yi koy so' ? » Isaak won ɗi tih : « Yen kúrúté kíi a kilik, ndaa yee nay hawu ra díh ? »
8 Abraham tahte won tih : « Koo ot na, ɗi nay onee yee nay hawu ra. » Wa ñéerúuté na suu.
9 Lahuu wa tígë húmú wona' wa Koope ra, Abraham tíkëlsë'té i la' daaha, yíppé ílíy hawraa, lígínë'té kilikka sun, antee pokalsa' koohi Isaak, tíkké rí sun fi kilikki hawraa. 10 Abraham yeɗte ya'i, ɓeɓpe gaada, saañ ooli koohi koon,
11 ndaa malaakii Koo-Yahwee hom sun gokke ri won tih : « Bëyít ! Abraham ! » Ɗi tahte won tih : « Yëew ! »
12 Malaakaa won ɗi tih : « Ya'u ɓanay lah sun fi kúkëyë, ngana paŋ ri yin misik ! Hém daa fu kaa'ray ri koy ki yínëe laha' fu kut raa, mi yúhté wote biti fu neehte Koo. »

13 Ɓéyrë' Abraham afi, ɗi ot kuuy har, wicca loŋke dúuf. Ɗi payte kalite
har fa, happe ri, tamiɗte ri Yahwee tígí koohi sun fi hawraa níi sooyte.
14 Abraham yeɗte tígí daaha tii : « Yahwee ay ona' ». Te níi a woteh, tígí
daaha wonuu : « Sun fi daŋi Yahwee, Koo nay onee. »
15 Malaakii Yahwee hom sun, dëekëetté Abraham
16 won ɗi tih : « Yahwee daa wona' ro ɗeh : "Hém daa fu kaa'ray so'
koy ka lím fu yínë kut raa, so' mi Koope mee rii añoh ra ee di tii so',
17 may roo barkel níi tígí teem barkel, mi keñil talu níi keñil, séttú caak
níi ti hulla sun nen mbée ti peppi feey fa ɓúk kísí fë nen. Te séttú ay ílíf
ɓëewë nay waa haa'ee ra.
18 Ñeya ñee fu woni so' ra, ay tah níi may ñeyee séttú në mi barkel ɓëy
feey fa ɓéeɓ." »
19 Abraham a koohi koluute, nimilute súrgë yí në ; wa ɓéeɓ ñéerúuté
ɓeyute waali faam, wëegísúté Beer-Sebaa homute na.

Koyyi Nahoor

20 Gétë' iñyaa ra, Abraham kelohte biti Milka ɓal límíɗté Nahoor koy-
boffi Abraham, i koy yaal.
21 Saawa hínú Úus, Búus daa ñéedí, ñeete Kemuwel boffi Aram,
22 tíkké Keset, Haso, Pildas, Yitlaf, a Betuwel.
23 Betuwel daa boffi Rebekaa. Yaa daa koyyi yaalli peeye ya límíɗ Milka
Nahoor koy-boffi Abraham ra.
24 Nahoor húmú lahte ɓeleɓ kay bi hínú Rewma. Ɗi lahte i koy ɓal yi
hínú : Tebah, Gaham, Tahas a Maaka.

23

Feey fi hacaa lom Abraham Kanaan ra

1 Saara pesse kíil tíméer a kíil sabay ana a kíil paana (127).
2 Ɗi húlë' Kiriyat-Arba (daa ri Heboron fee woteh) di gini Kanaan.
Abraham kolohte luuyri ɓeleɓi, looyte ri.
3 Ɗi antee koloh tígë hom ɓúudé fí ɓelaa ra, saañce goneel a séttí Het.
4 Laha' ri ra, ɗi won wa tih : « Mee gina, ndaa mi doha-ndéem kut filiɓ
fon. Mi ɗaŋ ron biti ɗon saamiɗ so' tígí nay mii ɗapee ɓúudé fí ɓeleɓ so'.
»
5 Séttí Het wonu ri tih :
6 « Síkírëh fun hém neɓa' ro ! Fun habuu ro kélfíi Koo barkelte ri filiɓ
fi fun. Ɗapee ɓúudé fí ɓeleɓu tígí luk roo eta' di hacaa yi fun. Ow di fun
na ii roo kaa'iɗ fu ɗap ɓúudé fí ɓeleɓu hacaa yi. »
7 Abraham kolohte, sígímíɗté ɓëy gina, séttée ké Het dékú në rë,
8 antee waa won tih : « Ɗon tah kaah biti mi haca' ɓeleɓ so' dee raa,
hëbríi së' Eforon koy Sohar na,
9 nda ri yeɗɗa' so' kila hom af meeya laha' ri Makpelaa ra. Na ri yera'
so' ri a ɗee mín ɗíi cala' ra ɓéeɓ di fíiyën, nda mi mín ríi laha' hacaa
faraah. »
10 Bi húmú ɗi fi Eforon ɓaha yi Hetta na daaha, ɗi ɓeɓpe una, loffe
Abraham fíi ɓëy këemë ɓéeɓ
11 won ɗi tih : « Síkírëh së' ɓahaa, hém neɓa' ro ! Meeya a kila hom na
ra ii yaayu, mi onte ro wa ; mi onte ro wa fíi ɓëy gina ɓéeɓ, fu mín nëe
haca' ɓeleɓu. »
12 Abraham ɓaatte sígímíɗté ɓëy gina,

13 antee won Eforon fíi ɓëewë këemë ɓéeɓ tih : « Síkírée mi won ro,
hém neɓa' ro ! Tahe mi yeɗ ro cadum fi meeya, mi haca' na ɓeleɓ so'. »
14 Eforon tahte won ɗi tih :
15 « Ɓahaa, síkírëh së' mi won ɗo : feey fi cala' sekel tíméer iniil (400)*
taaɓeh yin hanndal ki yen. Paye fu hac ɓeleɓu. »
16 Abraham a Eforon kéldúuté, Abraham kínté cadum fa wonantuu wa
ra fíi ɓëewë níi hente sekel tíméer iniil (400) di hélsë na yiikuu ɓëy gina
ra.
17 Ɗaaha, meeyee ke Eforon Makpelaa, bee fíi Mamre, kila a kilikka filiɓ
meeya ɓéeɓ,
18 Abraham laha'te wa. Hetta húmú këemë rë ɓéeɓ ɗeefuute.
19 Filoon fi baaha, Abraham payte hacce ɓeleɓi Saara filiɓ kila hom
meeya Makpelaa, jaannda' Mamre ra (daa ri Heboron fee woteh) di gini
Kanaan, looyte luuyi†.
20 Abraham laha' meeya a kila filiɓ ɗaaha ya' yi Hetta. Ɗi saam meeya
hacaa.

24

Koodi Isaak Rebekaa

1 Abraham húmú ɓahate níi paangaawte. Yii húmú cëgíɗ rí ɓéeɓ, Koo-
Yahwee barkel ri.
2-3 Lahte bis, ɗi dëekrëhté súrgëe lukki maañ ɗii na ra, bee kúɗ yii leŋke
iña faam fa ɓéeɓ rë, won ɗi tih : « Aye mi wol ro saamɗi koy so' Isaak
ɓeleɓ. Ndaa mi fahaay biti fu saamɗaa ri ɓeleɓ di ɓëy Kanaan fa hom mi
bee ra. Kon ɓeke ya'u fëgërëh fí ɓaŋ so'* hém neɓa' ro, fu añoh ri Yahwee
na, Koope fa sak sun a feey ra biti fii ri saamɗa' ɓeleɓ di ɓëy Kanaan na.
4 Fay rii saamɗee ɓeleɓ mboko yi so' na di gina coosaana' mi ra. »
5 Súrgëe tahte won ɗi tih : « Mín lah ɓelaa kaa' ñéerë' a so' gini beh ;
yaha ɗaaha raa, may ɓeye koohu mi kúɗ ɗí gina kola' fu ra mbée yih ? »
6 Ndaa Abraham won ɗi tih : « Ë̈e-ë̈e' ! Ii na dal ! Ngana kúɗ koy so'
dín fë.
7 Yahwee Koope fa sun, daa këlíɗ së' faam baaso' a gina coosaana' mi
ra. Ɗi feeñiyohte so' te añohte biti ɗi ay one séttí së' gini beh. Daa ri nay
këllíré malaakii fíyú, paŋ níi fu tílíɗ koy so' ɓelii dín fë, fu kom ɗi ri.
8 Ɓelaa kaa' ñéerë' a ɗo raa, ɗeef fu paŋke yee waɗ ra, yin tíkëey sun
fu ; ndaa di mín rii man ɓéeɓ, ngana kúɗ koy so' dín fë. »
9 Súrgëe ɓekke ya'i fëgërëh fí ɓaŋ Abraham kélfíi, añohte paŋi yee nahu
ri ra.
10 Filoon fi baaha, súrgëe ɓeɓpe géléem sabboo di yubi kélfíi, kúrëelëhté
iña lukki wun alal mi Abraham ra, ɓeɓpe waali Mesopotami gina dék
Nahoor ra.
11 Tílë' rí níi ɗi lahte yéemë hom balaa fu haal gina ra, ɗi ɓëefíɗté
géléemmë ; teya' a wahtaa na ayu ɓeleɓɓa neh sosaɗ na'in ra.
12 Ɗi na anti ɗaŋ won tih : « Yahwee, Koope fa na jaamiyoh kélfíi së'
Abraham ra, teeɓe kélfíi së' biti fu naa'te keeñ ɗii na, fu habra' so' níi mi
maloh waali so' woteh.

---

* **23:15 23.15** *sekel tíméer iniil* : Sekel tíméer (100) daa ganjarma kílë tiiŋ hélíis yínë. † **23:19 23.19** *looyte luuyi* : Yin níi yin, Ébrë yë në húmú looyu luuy waal paana filoon fi haji ɓúudé fë.

* **24:2-3 24.2-3** *ɓeke ya'u fëgërëh fí ɓaŋ so'* : Bín fë, ɓëy gini baa húmú añuu ɗaaha biti yaa yaha yii lahte solo.

13 Mee ɓúk yéemë ee, te ɓeleɓɓa gina ee ayu neh ra.
14 Cafay ka nay mi ɗage muluɓ han ra, tah oni so' muluɓ a hënndí
géléemmí së' ɓal raa, may yúh biti daa ri bee tansiɗ fu súrgúu Isaak ra.
Ɗaaha raa, may yúh biti fu teeɓpe kélfíi së' Abraham biti fu naa'te keeñ
ɗii na. »
15 Na liil súrgëe woc ɗaŋa ra, ɗi otte Rebekaa koy Betuwel na ac a peni.
Betuwel koy Milka a Nahoor. Nahoor ñéedí Abraham.
16 Cafay ka ɗampe ɓeleɓ te ri yéeh yaal. Ɗi lahte yéemë nehte peni,
enohte na saañ.
17 Súrgíi Abraham yíppée ríi leɓoh, won ɗi tih : « On so' muluɓ mi han,
hém neɓa' ro. »
18 Cafay ka yíppée kélsëh, yeɗte súrgëe, won ɗi tih : « Habe fu han
ɓahaa ! » Ɗi ɓeɓpe hante.
19-20 Woca' ri hana ra, cafay ka ɓaatte won tih : « Caa mi neh mi hëndíɗ
géléemmú ɓal. » Ɗi yíppée yíin mulaa pena mbalkaa, wëegíssé yéemín
na neh na nehaat níi géléemmë ɓéeɓ maniyute.
21 Súrgëe hente tiɗ na olsoh ri, na won nufi nda Yahwee cëgíɗté yee tah
ri koloh ra.
22 Hanuu géléemmë níi wocute ra, súrgëe yeɗte cafay ka yoobboli mitte
: supi úrís, bi teemma' hatin sekel yínë, a kéñík úrís ana yi bina-bina ɓéeɓ
mitte sekel sabboo[†].
23 Ɗi antee ri meel won tih : « Fu koy wa kúkëy cafay ? Faamon lahte
tígí funi ɓëewë ñéyrúu rë mínú nëe nee' elgee woteh a ? »
24 Cafay ka won ɗi tih : « Mi koy Betuwel, mi sédí Milka a Nahoor.
25 Faam fun lahte tígí ɗon ay naa mín nee', a tígí ɗam géléemmë, te fun
caakute booɓ. »
26 Súrgëe sígímpé níi feey, gérémpé Yahwee
27 na won tih : « Ma na sím ɗë Yahwee, Koope fa na jaamiyoh kélfíi së'
Abraham ra. Fu teeɓpe ri biti fu naa'te keeñ ɗii na kaah te fu yeɗɗay ri :
fu ɓente so' waali so' níi mi haalte faam mboko yi kélfíi së'. »
28 Tígí daaha, cafay ka yíppée múkë yaafi na faam, ɓílíɗté yee lah ra.
29-30 Rebekaa húmú lahte ɓaha yaal bi hínú Laban. Ola' Laban supaa a
kéñíkkë ñéedí në, te ɗeef ri kelohte ɓíllí Rebekaa yee won ɗi ɓëe' rë, ɗi
yíppée saañ ɗeefiɗte ɓëe' a géléemmí hëbís yéemë.
31 Laban won ɓëe' tih : « Lahe faam, ɗo fa Yahwee barkel ro ra. Haala'
yi níi fu na hom fëel te mi yugusse tígí nay ron home faam a tígí nay home
géléemmë ? »
32 Súrgíi Abraham yeeltee ac faam Laban. Géléemmë kélsúté, túmɗúté
booɓ. Súrgëe a ɓëewí onute muluɓ hosaa kot.
33 Súrgëe komute ñam ndaa ɗi won tih : « Mi míméh ñam te mi woneh
yee kúɗ së' dee ra. » Laban won ɗi tih : « Kon yípée won ! »
34 Ɗi dalte gonla won tih : « So' mi súrgíi Abraham.
35 Yahwee líifíɗté kélfíi së' a barke, tahte níi ri caakke alal : ɗi onte ri i
yup har, pe' a fana, tiiŋ hélíis a úrís, súrgë yaal a súrgë ɓeleɓ, i géléem a
i mbaam.
36 Ɓitifa' Saara ɓeleɓi níi, límíɗté kélfíi së' koy ki yaali alal ma ɓéeɓ tíkú
ya'i.
37 Kélfíi së' nahte so' añoh biti mi ɓanti saamɗa' koohi ɓeleɓ di ɓëy
Kanaan fa hom ri ra,

---

† **24:22 24.22** *sekel sabboo* : Yii leŋke ganjarmi ɗee teem sekel ra, saame 23.15 bínëe feey fi téerëe. Úrís daa « oor » di tuwaaɓ.

38 ndaa lah mi saamɗaa ri ɓeleɓ mboko yi na di gina coosaana' ri ra.
39 Mi won ɗi tígí daaha tih : “Belaa kaa' ñéerë' a so' raa nék ?”
40 Ɗi tahte won tih : “Yahwee fa mi mëssí ñee woni ra ay këllíɗ malaakii fíyú, ɗi cëgíɗ yee tah fu koloh ra, paŋ níi fu kom koy so' Isaak ɓeleɓ mboko yi so' na, di faam baaso'.
41 Fu pay faam baaso', wuti fu malaay raa sah, ɗeef fu paŋke wargalu, yin tíkëey sun fu.”
42 Laha' mi hëbís yéemë woteh ra, mi ɗaŋke maa won tih : “Yahwee, Koope fa na jaamiyoh kélfíi së' Abraham ra, habra' so' níi mi maloh waali so'.
43 Mee ɓúk yéemë ee, te cafay ka nay aye neh níi mi ɗaŋ ri muluɓ han ra,
44 hena biti ɗi onte so' muluɓ nah so' han, te mi woc raa ɗi ay hëndíɗ géléemmí së' ɓal raa, tígí daaha, may yúh biti daa ri bee tansiɗ fu koy kélfíi së' rë.”
45 Mi liilayti woc ɗaŋa sah, mi otte Rebekaa na ac a peni. Ɗi lahte yéemë, nehte peni. Mi won ɗi tih : “On so' muluɓ mi han, hém neɓa' ro.”
46 Ɗi yíppée kélsëh won so' tih : “Hane, te fu woc raa mi hëndíɗ géléemmú ɓal.” Mi hante, ɗi hëndíɗté géléemmí së'.
47 Meela' mi ri biti ɗi koy wa ra, ɗi won so' tih : “Mi koy Betuwel, mi sédí Milka a Nahoor.” Tígí daaha, mantee ri ɓek supaa ñíiní, a kéñíkkë ya' yi.
48 Mi sígímíɗté Yahwee, mi símpé rí, ɗi fi Koope fa na jaamiyoh kélfíi së' Abraham ra, ñéyrë ñéyíɗ ɗí kotti so' waala toŋ níi faam sédí koy-boffi kélfíi së' rë, nda mi mín ríi kom koohi ɓeleɓ.
49 Kon mi faha' biti koon, ɗon won so' nda ron ay teeɓ kélfíi së' naa'-keeñ te ɗon yégúté rí. Henay baaha raa, ɗon won so' mi laɓee ílíy kay. »
50 Laban a Betuwel tahute wonu tih : « Yaa ɓéeɓ pagaɗɗi Yahwee. Fun lahuy yii nay fun naa wone.
51 Rebekaa abah ! Kúré, fu kom ri koy kélfúu ɓeleɓ, ti ɗee faha' ri Yahwee ra nen. »
52 Kela' súrgíi Abraham unni yaa ra, ɗi sígímíɗté Yahwee níi feey gérémpé rí.
53 Ɗi antee ɗúhíɗ iñi yugusuu hélíis a úrís, a i búuɓ, yeɗte wa Rebekaa ; ɗi yeɗte koy-yaafa yaal ɓal a yaafa wargal a yoobboli mitte sëk.
54 Filoon fi baaha, súrgíi Abraham a ɓëewí anutee ñam, hanute, suute fanoh.
Koluu wa kéy ɓaaɓ fin ra, súrgíi Abraham won ɓëy faam fa tih : « Pëkísí së' mi nimil faam kélfíi së'. »
55 Ɓahii Rebekaa a yaafa wonu ri tih : « One kúkëyë hom fun na níi fíi, wuti hena waal sabboo raa sah, kola' baaha raa, ɗoni mínú saañ. »
56 Ndaa súrgëe won wa tih : « Ngënë hëbí së' ! Hém Yahwee cëgíɗté yee tah mi koloh ra raa, yéɗɗí së' mi saañ, mi nimil faam kélfíi së' ! »
57 Wa wonu ri tih : « Yen dëek kúkëyí ɓelaa paay, yen meel ri yee hom ɗii na ra. »
58 Wa yípútée dëek Rebekaa meelute ri wonu tih : « Fu caŋke ñéerë' a ɓëyí bee woteh, ɗon saañ a ? » Ɗi tiilte wa won tih : « Tasa' ɗii na ! »
59 Tígí daaha, wa yeɗɗute Rebekaa, ñéerë'té a ɓelaa koɗ ɗi ra, a súrgíi Abraham a ɓëewí. Wa na ɗagiru Rebekaa
60 wonu tih :

« Koy-yaay,
ɗémíin fu keñ, koyyu caak níi caak.
Ɗémíin séttú ílíf ɓëewë nay waa haa'ee ra. »
61 Rebekaa a súrgë yí ɓeleɓ koluute, yaaguute géléemmë, ñéerúuté a súrgíi Abraham na suu.
62 Yaaha ɓéeɓ, ɗeef Isaak liiltee pay yéemë na wonuu Lahaay Roy ra níi ri nimilte faam. Ɗi húmú dék Negep.
63 Sos-na'a ín, ɗi húmú pay tílëesëh luufa, ɓéyrë' rí afi, ɗi séenté i géléem na ayu.
64 Ɓéyrë' Rebekaa afi ɓal séenté Isaak, ɗi yíppée cép géléem fë.
65 Ɗi meelte súrgíi Abraham won ɗi tih : « Ɓëyí bee filiɓ luufa na ac téebílëhí yen bee ra wah ? » Súrgëe won ɗi tih : « Ɗi kélfíi së' Isaak. » Rebekaa yíppée cépíɗ músëerí tígí daaha, jímbëerëhté.
66 Tee'uu wa ra, súrgëe ɓílíɗté Isaak ílíyyë ñee ri ra ɓéeɓ.
67 Lahuu wa faam ra, Isaak kúɗté Rebekaa las Saara yaafi, ɓeɓpe ri ɓeleɓ. Bi faha' Isaak Rebekaa níi, ɗi yeeltee rii mújë' yaafi.

25

Tala laha' Abraham a Keturaa ra

1 Filoon fi Saara, Abraham kooɗte ɓeleɓ kay, bi hínú Keturaa.
2 Ɓelaa límíɗté rí Simran, Yoksan, Medan, Majaan, Yisbak a Suwaa.
3 Yoksan daa boffi Saba a Dedan. Asurra, Létússë a Léwúmmë coosaanuu Dedan na.
4 Majaan daa boffi Efaa, Efeer, Hanok, Abida a Eldaa. Yaa daa ɓëy tali Keturaa.
5 Húlë' Abraham ra, ɗi heliɗte Isaak alal mi ɓéeɓ.
6 Húmú homa' ri ëldúnë rë, yúhë' rí biti yee talla' ri pesi ra gaanlay, ɗi onte koyya lahuu ɓeleɓɓi kayya ra na alal ma, yeñce wa gini ín waal púlëen na', wa wuluute Isaak.

Húlí Abraham a haji

7-8 Abraham ɓahate níi paangaawte, na anti ɗeefiɗ caacci ɓúudé. Na húl ɗí rë, ɗeef ɗi pesse kíil tíméer a kíil sabay paana a kíil iip (175).
9 Koyyi, Isaak a Ismayel hacuu ri kila Makpelaa, bee jaannda' Mamre, hom meey Eforon koon ra. Eforon koy Heda hínú Sohar ra.
10 Abraham húmú loma' meeya Hetta na. Ɓani ɓeleɓi Saara daa boku hacaa.
11 Filoon fi húlí Abraham, Koo barkelte koohi Isaak. Ɗi dékké hëbís yéemë na wonuu Lahaay Roy ra.

Ɓëy tali Ismayel

12 Yee daa ɓëy faam Ismayel fi Abraham a Agaar fi ɓëy Ésíp, ñaami Saara.
13 Tii yi koyyi Ismayel dala'te saawa níi pëlíin fë në daa wa yeh : Nebayot, Kedaar, Atbeyel, Mipsaam,
14 Misma, Duma, Massa,
15 Hadat, Tema, Yetur, Nafis a Ketma.
16 Yaa daa tii yi koyyi sabboo a ana yi Ismayel. Bina-bina ɓéeɓ kélfë tal, te gina ílíf ɗí rë teyu ɗii na.
17 Na ɗeefiɗ Ismayel caacci ɓúudé rë, ɗeef ɗi lahte kíil tíméer a kíil sabay éeyë a kíil paana (137).

18 Ɓëy faam Ismayel dékú dala'te Hawilaa, larute níi Súur, hëbís Ésíp,
di waal Asuur. Ɗaaha, wa wuluute mboko yi kayya ɓéeɓ*.

Esawuu a Yakop

19 Bee daa naaɓii faam Isaak koy Abraham.
20 Laha' ri kíil sabay iniil (40) ra, ɗi húmú kooɗ Rebekaa koy-yaafi Laban.
Rebekaa koy Betuwel Arameyeŋi dék Mesopotami.
21 Ɓeleɓ Isaak húmú míméh lah koy ; Isaak ɗagiɗte ri, Koo-Yahwee tahte
ɗaŋa, ɓelaa poka'te ri loo síis.
22 Hompe níi koyya na yejantuu filiɓ lowa, ɗi tahte won tih : « Bee ke
so' bee yi kan ? » Kola' ri afi ra,
23 Yahwee won ɗi tih :
« Gin ana daa faanu ;
talli ana yi bokuuy ay ɗúhë' ɗoo na ;
ɓëyí yínëe nay luke doole,
te ɓahaa nay hene súrgíi ñéedë†. »
24 Tílë' níi lowa lahte ra, Rebekaa kúɗ síis ti ɗee húmú wonuu ri ra nen.
25 Bee ɗéɓpí ac ra luum ti feey fi tagu nen, faana ɓéeɓ paalte fënúf ; ɗi
dëekúuté Esawuu‡.
26 Na ac ñéedë rë, habaaloh púgúlúɓ Esawuu. Ɗi dëekúuté Yakop§. Límí
tuŋka, ɗeef Isaak laha' kíil sabay pëenë (60).

Esawuu yera'te tígí saaw ki

27 Ooru tuŋka ra, Esawuu hente dana gaan te hoñci homa' luufa ; Yakop
bi sos ri, na ɗúhéh faam.
28 Isaak, bi neɓa' ri bo' luuf níi, lukki faha' Esawuu ; ndaa Rebekaa lukki
faha' Yakop.
29 Lahte bis, Esawuu ɗúhë' luufin mokke níi mok, ɗeef Yakop na paŋ
ñam,
30 ɗi won ɗi tih : « Top mi mínlíléh ! Yíp sëe nëe on ñami luumi yee mi
hon, mee húl rë a yaaɓ. » Yee sëeddúu rí tii Edom ra haala' yii bah : Daa
ri luuma. 31 Tígí daaha, Yakop won ɗi tih : « Yeɗ so' tígí saaw ku paay*. »
32 Esawuu tahte won tih : « Moh ! Bee na húlë' mí a yaaɓ bee ra, tígí
saaw ki so' ay soo ɓaate yih ? »
33 Yakop tíkílté won tih : « Añee ri ! » Esawuu añohte, yeɗɗa'te Yakop
tígí saaw ki.
34 Tígí daaha, Yakop túmíɗté rí ndak, yeɗte ri mbúurú. Esawuu ñampe,
hante, kolohte saañce waali. Ɗi habaay tígí saaw ki yin kah-kah.

26

Pesi Isaak a Rebekaa di Geraar

1 Bín fë, yaaɓ húmú laɓpe gina, yaabi bokaay a bee húmú ɗeefa'
Abraham ra. Isaak kolohte saañce Abimelek buuri Fílístí në Geraar.
2 Ɗeef Koo-Yahwee feeñiyohte Isaak, wonte ri tih : « Ngana pay Ésíp,
lah home gina nay mi roo teeɓe ra.

---

* **25:18 25.18** *wa wuluute mboko yi kayya ɓéeɓ* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *ɗi (Ismayel) húmú júɓëey a mboko yi.* † **25:23 25.23** Di ɓëy Israyel na, síisë ɗéɓpí límú rë, daa ɓahii bee míllë' rë.
‡ **25:25 25.25** *Esawuu* : Tii Esawuu di ébrë mada' a : faana líiffé a fënúf. § **25:26 25.26** *Yakop* : Tii Yakop di ébrë mada' a : púgúlúɓ mbée nofa'. * **25:31 25.31** Lam koy saaw di ébrë daa na luk bi ɓëewí kayya ana.

3 Lah tooke gina, mii roo hel* te may roo barkel. May yeď ďoni séttú
feey fi baa ƀéeƀ, ti di húmú gapa' mi ri boffu Abraham, mi añohte ra.
4 May keñil talu, séttú caak níi ti hulla sun nen, mi yeď wa feey fi baa
ƀéeƀ, te ginna feey fa ƀéeƀ ay barkeluu tii wa,
5 ndah biti Abraham kelohte woni so', ñeete waala teeƀ mi ri ra, paŋke
yee nah mi ri ra, ñeete kootaa pok mi ra. »
6 Isaak tasa'te ďaaha Geraar.
7 Meeluu ri ƀëy gina yii leŋ ƀeleƀi na, ďi won wa ti yaa ñéedí ; ďi neeh
biti won ƀeleƀi raa, ay hawu húl, bi ďam Rebekaa níi ďam.
8 Bi maañis Isaak gina, lahte bis, Abimelek buuri Fílístí ďúhíď afi
falanteeri lasi, séenté Isaak na hégílë' a ƀeleƀi Rebekaa, na mëesíď ďí.
9 Abimelek dëekrëhté Isaak, won ďi tih : « Ɗi míntí hena ƀeleƀu ! Fu
wona' biti ďi ñéedú ďíh ? » Isaak tahte won ďi tih : « Mi neeh biti mi hawu
húl af ďi. »
10 Abimelek tahaatte, won tih : « Fu paga' fun pagadi baa ďíh ? Tasse
yutuuď koon, ow di ƀëy gina fanoh a ƀeleƀu, fu ƀek fun ƀéeƀ lool. »
11 Kola' baaha, Abimelek wola'te un filiƀ gina ƀéeƀ won tih : « Ɗëyí leƀ
ƀëyí bee mbée ƀeleƀi na, ay hawu húl. »
12 Línë' Isaak kíilí baaha, bi barkel ri Yahwee, gadi gaante níi gaan.
13 Alal mi na tíl na ƀaatoh, na ƀaatoh níi ďi caakke yin.
14 Ɗi húmú lahte i yup har, pe', fana a i súrgë caak, tahte níi ƀëy Fílístí
eeñnjuute ri,
15 púuƀúté yéemmë húmú hacu súrgë yí Abraham boffi, na pesa' ri ra.
16 Abimelek antee won Isaak tih : « Fu lukke fun doole leegi, kolee dee
fu saañ. »
17 Isaak kola' ďaaha gina, saañce yíppé húur mí Geraar, hompe na.

Isaak a yéemmí

18 Ɗi sukutrohte yéemmë húmú hacu na pesa' Abraham boffi ra. Daa
wa yéemmë húmú púuƀú ƀëy Fílístí, húlë' boffi ra. Ɗi yeraatte wa tii ya
húmú sakiď wa boffi ra.
19 Bisa ín, súrgë yí Isaak hacu yéem húur më, daƀute cul muluƀ.
20 Níirëh yë Geraar yejuute íñë' a yi Isaak, wonu ti mulaa yi wa. Bi lah
yéemë hécë', Isaak dëekë'té rí « Maannda' ».
21 Kola' baaha, súrgë yí Isaak hacaatute yéem kay. Yéemí baaha lahilte
íñë' ; Isaak dëekë'té rí « Kaa'a ».
22 Ɗi antee koloh daa saañce, hacilte yéemí éeyë fí lahay won yínée. Ɗi
dëekë'té rí Rehobot (daa ri : deya). Ɗi won tígí daaha tih : « Koo-Yahwee
onte yen deyi gaani yen ay naa mín saama' alal. »
23 Isaak kolohte daa saañce Beer-Sebaa.
24 Yiin lah ri ra, Yahwee feeñiyohte ri elgin won ďi tih : « Daa mi Koope
fi boffu Abraham. Ngana néekíñë' yin, ndée mii roo yeris, te may roo
barkel. Af súrgíi së' Abraham, tahte may keñil talu níi séttú caak. »
25 Isaak yíppé ílíy hawraa daaha. Na ďaŋ ri Koo ra, ďi ñeya' ri tiyi,
dëekë'té rí Yahwee, yíppé taanta yi, súrgë yí dalaatute hac yéem kay.
26 Abimelek kolohte Geraar, ñéerë'té a Ahusat kooji, a Pikol kélfíi wohoh
ya, ďeefiďte Isaak.
27 Isaak won wa tih : « Ɗon ayu yi soo na te ďon fahuuy so' níi ďon
líkúté së' ginon ? »

---

* **26:3 26.3** *mii roo hel* : Lahte ƀëewí habuu ri ďeh : *mi ot ďoo na.*

28 Wa tahute wonu ri tih : « Fun olu olo biti Yahwee ñéerë'té a ro, fun
ayu biti koon yen pokanta' kooy, yen añoh ri hanndal ki yen.
29 Añee biti fii fun paŋ yin misik ndée fun pagiru ro yin wun kut, te fu
saya' a jaamma, ɗo fa Yahwee barkel ro woteh ra. »
30 Isaak pagiɗte wa ñami neƀpe, yeɗte wa han.
31 Yíilë' Koo ƀaabin cúƀ kéy fín fë, wa pokantuute kooy, añuute, Isaak
pëkíssé wë, wa takuute a jaamma.
32 Yiin fa, súrgë yí Isaak ayute woni biti yéemë na hacu wa ra gúlté.
33 Isaak dëekë'té yéemë Sibaa (daa ri : añoh). Tii Beer-Sebaa fa na
wonuu gini baa ra haala' yii baa níi a woteh.

Ƀeleƀƀi Esawuu

34 Laha' Esawuu kíil sabay iniil (40) ra, ɗi kooɗte ƀeleƀ ana yi nonu tali
Het : Yúdít koy Béerí, a Basmat koy Elon.
35 Ƀeleƀƀi ana yi hetta kooɗ Esawuu ra yahute pesi Isaak a Rebekaa.

27

Ɗee loha' Yakop ƀeƀpe ɗaŋi Esawuu ra

1 Bi ƀaha Isaak, íllë ñúussé níi ɗi na ollileh. Lahte bis, ɗi dëekké Esawuu
koy ki saawi won ɗi tih : « Koy so' dih ? Esawuu ! » Esawuu tahte won tih
: « Mi abee baap ! »
2 Isaak ƀaatte won tih : « Fu otte biti mi maante. Yee talla' mi pesi so'
ra gaanay !
3 Kon ƀeye kas ku, fu haal aba ndín fu saamiɗ so' ndawal.
4 Fu ac raa, fu pagiɗ so' na ñami neƀa'te so', fu kom so' mi ñam níi keeñ
so' sos ndín, mi ɗagiɗ ro balaa mi húl. »
5 Na won Isaak koohi na ra, ɗeef Rebekaa na síkírëh. Saya' Esawuu
ƀoorsoh abin saamɗi boffi ndawal ra,
6 Rebekaa won koohi Yakop tih : « Mi kelohte boffu na won Esawuu biti
7 ɗi saamiɗ ɗi ndawal, ɗi pagiɗ ɗi ñami neƀpe. Ɗi ñam níi woc raa, ɗi
ɗagiɗ ɗi Koo-Yahwee, balaa ri húl.
8 Kon síkírëh së' koy so', te fu paŋ yee nay mi roo nahe ra :
9 Paye yubin fu kaliɗ so' sékét teem-teem ana yi wunute faan, mi pagiɗ
boffu na ñami neƀpe ti ɗee faha' ri ra nen,
10 fu kom ri ɗi ñam ndín, ɗagiɗ ro balaa ri húl. »
11 Ndaa Yakop tahte won yaafi tih : « Fu yúhté biti faan Esawuu paalte
jëfëñ a bi so' muluc.
12 Baaso' lalam faan so' raa, ay yúh biti mi nofa' ri nofoo ; tígí daaha,
may malee cuñ ndée ɗaŋ neh. »
13 Ndaa yaafa tíkké won tih : « Cuña keena af so' ƀal ! Page yee nah mi
ro ra kut, te fu kom so' sékéttë deh. »
14 Yakop payte, kompe wa yaafi. Yaafa paŋke ñama neƀa' boffa ra.
15 Rebekaa antee tanis búuƀƀée lukki wun di búuƀƀí Esawuu ƀahaa,
yee húmú yef ɗi fi yaafa ra, yeɗte wa Yakop ñéedë, ƀekohte.
16 Ɗi ƀeƀpe hunni sékéttë, ŋaawte ya' yi Yakop a tígë lahay fen lúumë
rë,
17 antee rii yeɗ ñami neba a mbúurëe paŋ ɗi ra.
18 Yakop lahte boffi na won tih : « Baap ! » Isaak tahte won tih : « Yaa yi
koy so' ? Daa fu wa na yínë paay ? »

19 Yakop won ɗi tih : « Daa mi Esawuu koy ki saawu. Mi paŋke yee
nah fu so' ra. Yípée koloh fu ñam na ndawala hawiɗ mi ro ra, woc raa fu
ɗagiɗ so'. »
20 Isaak won ɗi tih : « Fu ñee di níi fu yíppée lah ndawal haat koy so' ?
» Yakop tahte won tih : « Bee oni funi Koope fu Yahwee. »
21 Isaak won ɗi tih : « Leɓoh so' dee noo koy so' mi lalam faanu níi lan
so' biti fu koy so' Esawuu. »
22 Yakop leɓohte boffi, Isaak lalampe faana, won tih : « Una mada' un
Yakop, ndaa ya' ya yi Esawuu. »
23 Bi hen ya' ya jëfëñ a fënúf ti yi Esawuu koy-yaafi nen, ɗi yúhsëey rí.
Ndaa na ɗagiɗ ri Yakop ra,
24 meelaatte ri paay won ɗi tih : « Fu won kaah biti fu koy so' Esawuu
a ? » Yakop tahte, won ɗi tih : « Daa mi kay baap ! »
25 Tígí daaha, Isaak won ɗi tih : « Kon tíkíɗ së' loona mi ñam na bo' fu
ndín, mi ɗagiɗ ɗo. » Yakop tíkíɗté boffi loona, boffa ñampe. Ɗi yeɗte ri
béeñ ɓal, boffa hante.
26 Isaak antee won Yakop tih : « Leɓoh so' koy so', fu yabaaloh soo na. »
27 Yakop leɓohte boffi, yabaalohte ɗii na. Haala' ri ngedi búubí, Isaak
ɗagiɗte Yakop a unni yeh : « Ëlí kan ! Kiili fi koy so' man ngedi meeyi
Yahwee barkelte ri nen.
28 Ɗémíin Koo on ɗo na maala ɗúhë' sun ra,
feey fi looɓpe,
pep caak
te béeñí neɓpe yooɓ ro !
29 Ɗémíin fu homa af i gin,
níi i tal yek fíyú !
Daa fay paa'ee mboko yu ɓéeɓ sun, te wa ɓéeɓ ay roo sígímíɗ !
Ɓëyí ɗagiɗ ro yin wun, Koo líhë rí yeren !
Ɓëyí lah nuf ɓos ɗoo na nék, húlëe af ti úul nen ! »

Ɗee míllë' Esawuu a bo' fi ra

30 Woca' Isaak ɗaŋa, Yakop saañce. Ɗi na gét, Esawuu ɗúhë' ɓoorsoha
na lah.
31 Ɗi nampee paŋ ñami neɓpe ɓal, kompe boffi won ɗi tih : « Baap !
Yípée koloh fu ñam na bo' fa ɗúhë' mí ɓoorsoha ra, woc raa fu ɗagiɗ so'.
»
32 Isaak meelte ri won tih : « Daa fu wah ? » Ɗi tahte won tih : « Daa mi
Esawuu koy ki saawu. »
33 Kela' ri uni bah, Isaak éempé níi faana ɓéeɓ na saak. Ɗi won tih : «
Kon daa pay ɓoorsoh, kompe so' bo' níi mi ñampe na balaa fu ac ? Mi
liiltee rii ɗagiɗ te ɗaŋa hampe ! »
34 Kela' Esawuu unnee ke boffi yah, keeña líiffé, ɗi yefohte lëelí misikke,
na won boffa tih : « Baap ! Ole yee homa' mi ra rek fu ɗagiɗ so' ɓal ! »
35 Ndaa Isaak won ɗi tih : « A', koy-yaafu nofa'te so' kat níi ɓeɓpe ɗaŋu
! »
36 Esawuu won daaha tih : « Daa ri ey ti hínú Yakop kaah, ndée ri nofa'te
so' waal ana. Ɗi ɗéɓpí ɓeɓ tígí saaw ki so', acce woteh ɓeyilte ɗaŋi so' !
Fu tallaay kay fu ɗagiɗ so' kan aa baap ? »
37 Isaak won ɗi tih : « Síkírëh së' koy so', mi mínlíléh yin na : mi tíkké
rí sun fu, te mboko yi ɓéeɓ ay ñee uni. Daa ri laha' pebi caaga a béeñí
neba. »

38 Esawuu yípëhté af boffi won ɗì tih : « Níi fu laha' ɗaŋ yínë kut a ?
Ɗagiɗ so' ɓal baap ! » Esawuu yípëetté afi na looy.
39 Tígí daaha, Isaak boffi won ɗì tih :
« Mi yúhté biti fay wuloh feey fi looɓpe,
a tígí na cépë' maal.
40 Fay pesee haa' a loh*
te ñéedú nay roo paa'ee sun.
Ndaa ay tíl níi fii rii míníl múñ,
yii won ɗo ri, fay rii nís, fu múc ya'i. »

Hegohi Yakop, a saañi faam taani

41 Ɓeya ɓeɓ Yakop ɗaŋa ra tahte Esawuu ngaaɗte ri níi na wonaaloh biti yee tas pesi boffi wa ra gaanlay, te ɗì húlé rek, ɗì bëemé Yakop.
42 Kela' Rebekaa yee won koy ki ɓahaa Esawuu ra, ɗì dëekrëhté Yakop ñéedë won ɗi tih : « Bee homa' ɓahuu Esawuu bee ra, ɗì ee faha' yíllëh sun fu ra, na gapa' hawu húl.
43 Kon síkírëh së' koy so', mi won ɗo : Yípée hegoh fu saañ Haran, faam Laban koy-yaaso'.
44 Lah home dín fë níi keeñ koy-yaafu yëellëh.
45 Tíl níi neeɓi ɗúm ɗì hal yee paŋ fu ri raa, may wola' kalu. Mi fahaay biti mi ñak ɗon ɓéeɓ ana waala yínë. »
46 Filoon fi baaha, Rebekaa payte won Isaak tih : « Hetti ana ya kooɗ Esawuu ra tahute pesa ɗahte so' níi ɗah. Yakop koora het ti yee ke Esawuu yee raa, mi húlë húlë daa génël së' pes yee tas fíi rë. »

28

1 Tígí daaha, Isaak dëekké Yakop ɗagiɗte ri waali neɓpe, antee rii won unni yeh : « Yakop ! Mi fahaay biti fu koora ɓelii Kanaan.
2 Kolee fu saañ Mesopotami faam ciffu yaal, Betuwel fa lím yaafu ra ; lah saamee ɓeleɓ daaha di koyyi taanu Laban koy-yaafi yaafu. »
3 Na ɗagiɗ ri boffa ra, won tih : « Ɗémíin Koope fa mín ɓéeɓ rë barkel ro, keñil talu níi fu hen ɓaha goomal i tal !
4 Ɗémíin ɗi barkel ɗoni koyyu a séttú, ti ɗee barkela' ri Abraham ra nen, nda fu laha' gina maangaana' fu bee ra, ginee on Koo Abraham ra. »
5 Isaak yeja' Yakop ɗaaha Mesopotami, Yakop saya'te ri faam Laban koy Betuwel Arameyeŋa. Laban koy-yaafi Rebekaa. Rebekaa daa yaafi Yakop a Esawuu.
6 Esawuu kelohte biti Isaak ɗagiɗte Yakop, antee rii yeñ saam ɓeleɓ faam Laban di Mesopotami. Te na ɗagiɗ ɗì ri ra, kadda'te ri kooɗ koy ki Kanaan.
7 Yakop kelohte woni boffi a yaafi, kolohte saañce Mesopotami.
8 Yii baa teeɓpe Esawuu biti boffi wonay yin ɓelii Kanaan.
9 Tígí daaha, ɗì saañce faam Ismayel koy Abraham, kooɗte koohi Mahalat ñéedí Nebayot, ɓaatte ana yee ɗéɓ ɗë.

Heeji Yakop

10 Yeja' Isaak Yakop saam ɓeleɓ faam Laban ra, Yakop kolohte Beer-Sebaa, ɓeɓpe waali Haran.

---

* **27:40 27.40** *haa' a loh* : Di ébrë, bíníyú ɗeh : *saamaar.*

11 Tígë haala' ri na' waala ra, ɗi nee' na. Na fanoh ri ra, ɗi saampe la'
gigina'te ri afi.
12 Ɗi heeyce elgin : filiƀ heeja, ɗi otte iskalii yípú feey, afa haalte níi
nérrín. Malaaka yi Koope ñeyu na, na lawu na cépú.
13 Koo-Yahwee caŋke hëbís Yakop won ɗi tih : « Daa mi Yahwee, Koope
fi ciffu Abraham a boffu Isaak. May roo on feey fa fanoh fu ra, ɗoni koyyu
a séttú.
14 Ɗon ay caak níi ti pep feey nen. Feey fi talu ay ƀaatoh, ɗi laɗ waal
púlëen a waal haalaan na', waal feey-feey a waal yuuŋ ; te talla feey fa
ƀéeƀ ay barkeluu tiyu a tii séttú*.
15 Mee roo won ra ee ! Yúhé biti mii roo hel, te tígí mín fúu pay ƀéeƀ,
may roo níiɗ níi mi wëegísíɗ ɗë gini beh. Mii roo hélíɗ, te iña gap mi ro
ra ƀéeƀ may waa paŋ. »
16 Yúunë' Yakop ra won nufi tih : « Koo-Yahwee ee tígí dee kaah, te mi
yéeh baaha koon ! »
17 Yakop néekíñë'té, ƀaatte won tih : « Tígí dee tíitɗë'té ee ! Dee míntí
hena Faam Koo te ílí haalaa daa reeni saañce sun. »
18 Yakop kolohte ƀaabin cúƀ, ƀeƀpe la'a gigina' ri afi ra, yíppé rí tíinndëe,
túmpé dúuléen sun.
19 Ɗi yeɗte tígë tii Betel (daa ri : Faam Koo), ndaa tígí daaha húmú
wonuu Lúus merees.
20 Yakop antee añoh won tih : « Hena biti Koope ii soo yeris, te ay soo
níiɗ waali so' raa, hena biti ɗi ay soo yeɗ yii ñama mi a yii ƀekaa mi raa,
21 hena biti ɗi ay soo wëegísíɗ faam baaso' a jaamma raa, tígí daaha,
Yahwee ay hen Koope fi so'.
22 La'a yíp mí tíinndëe rë nay hene Faam Koo, te alal ma nay ri soo one
ra woruun sabboo raa, may rii yeɗ wodi yínëe. »

29

Teya'i Yakop a Rasel

1 Yakop ƀeyaatte waali, yuliɗte ginna púlëen na'.
2 Ɗi tíl tílë níi lahte bis, ɗi otte yéem luufa. Bi hen yéemë hënndëe, yup
éeyë yí laha' har a pe' ƀoofute tal yéemë. Ɗúk yéemë kúnúu a la' gaan.
3 Yuppa ƀéeƀ tee'a' raa, níirëh yë pínín la'a hom ƀúk yéemë rë ndín, wa
hëníɗ. Woc raa, wa wëegísíɗ la'a ƀúk yéemë.
4 Yakop lahte na wodoh, meelte níirëh yë won wa tih : « Cëlíirí yaawe !
Ɗon ƀëy dih ? » Wa tahute wonu ri tih : « Fun ƀëy Haran. »
5 Ɗi meelaatte wa won tih : « Ɗon yúhú sédée ké Nahoor hínú Laban
raa ? » Wa wonu ri tih : « Fun yúhú rí kay ! »
6 Yakop ƀaatte won wa tih : « Ɗon heluu ri lahte sos-faan a ? » Wa tahute
wonu tih : « Ɗi yíilté ces ! Kúkëyí ƀelaa na ac bín rë sah kúɗ yuba ra koohi
Rasel. »
7 Yakop tíkílté won tih : « Yúhí biti na'a lís sun ! Yup lahayti hëellú
doom ; ɗon sehu yi hënndí wë a kúrí wë mburukliin ? »
8 Níirëh yë wonu ri tih : « Ë-ëe' ! Fun na héníh ɗah ! Fun sehuu sehoo
níi yuppa ƀéeƀ tee'a', fun anti pínín la'a kúnúu ƀúk yéemë rë ndín, fun
hëndíɗ. »

---

* **28:14 28.14** *te talla feey fa ƀéeƀ ay barkeluu tiyu a tii séttú* : Lahte ƀëewí habuu ri ɗeh : *te talla feey fa ƀéeƀ ay ɗagee tiyu a tii séttú.*

9 Lahi Rasel a yubi boffi, ɗeef Yakop líssí goneel a níirëh yë. Ɗi fi Rasel
níirëh ɓal.
10 Ola' Yakop koy taani a yuba, ɗi lahte yéemë, píníŋké la'a kúnúu ɓúgë
rë, hëníɗté yubi taani.
11 Kola' Yakop dah, yabaalohte sun fi Rasel, muun mi na yookoh.
12 Yakop won ɗi tih : « Boffu taan so' yaa-ow ! Mi koy Rebekaa. » Rasel
yíppée múkë woni boffi baaha.
13 Kela' Laban ban fi ayi Yakop jarbaadi, ɗi yíppée koloh téebílëhté rí,
yabaalohte sun fi antee rii kúɗ faami. Ɗaaha, Yakop ɓílíɗté rí iña kat ri
ra ɓéeɓ.
14 Laban won ɗi tih : « Moo fu non faam fa kaah, ñif mi yen yínë ! »
Yakop hompe céyín múlgús faam fa.

Yakop a ɓeleɓɓi

15 Lahte bis, Laban won ɗi tih : « Yaal so', biti fu jarbaadi so' ɓanay tah
fu légéyéré së' pëtíh. Won so' yee nay fuu waafu ra. »
16 Ɗeef Laban lahte koy ɓeleɓ ana. Ɓahaa hínú Leyaa, ñéedë hínú Rasel.
17 Íllí Leyaa ɗamay*, ndaa Rasel húmú ɗampe ɓeleɓ te neɓpe yeel.
18 Bi ɗeef Yakop liiltee faha' Rasel, ɗi won Laban tih : « Fu tah oni so'
koohu Rasel ɓeleɓ raa, may roo légéyíɗ kíil paana. »
19 Laban tahte won tih : « Mi on ɗo ri daa nay géné biti mi ona ri ow
kay dih ! Home faam so' deh ! »
20 Faha'i ɓeyi Rasel ɓeleɓ tahte níi kíillí paana ya légéyíɗ Yakop Laban
ra man i waal ɗii na nen, bi faha' ri Rasel níi faha'.
21 Ɗi antee won Laban tih : « Aappii yen lahte maan ɓahaa ? Mi faha'
biti koon fu yeɗ so' ɓeleɓ so', mi kooɗ ɗi. »
22 Laban kola' daa yíppé ndaje, gappe ɓëy hatni baa ɓéeɓ kílëegë.
23 Ndaa yúhë' rí biti Koo ñúkúffé rë, ɗi ɓeɓ Leyaa kompe Yakop nee'te
ɗii na.
24 Laban ɓeɓpe Silpaa súrgíi, yeraalohte ri koohi Leyaa.
25 Yíilë' Koo kéy fín, Yakop ot Leyaa ! Tígí daaha, ɗi payte won Laban
tih : « Fu paga' so' yii baa ɗíh ? Af Rasel daa húmú tah mi légéyíɗ ɗo neh
a ? Haala' yi níi fa na nofa' so' ? »
26 Laban won ɗi tih : « Fun ɓaahuuy biti kúkëy ɓeleɓ ɗéɓ ɓahii kooru
daa tah ɗee yaal so' !
27 Lúsɗé waalli paana yi kílëegë a ɓahaa. Woc raa, fun ay roo on ñéedë
ɓal, biti fu tah légéyíɗí së' kíil paana kay fíi. »
28 Yakop tahte yee won ɗi Laban ra. Lúsɗë' rí waalli paana yi kílëegë a
Leyaa ra, Laban yeɗte ri Rasel.
29 Laban ɓeyaalohte Bilhaa súrgíi, yeɗte ri koohi Rasel.
30 Yakop namiltee nee' a Rasel fa ɗi lukki faha' ri ra. Ɗi yabilte légéyíɗí
Laban, yuliɗte ri kíil paana kay.

Koyyi Yakop

31 Ola' Koo-Yahwee biti Yakop lukki faha' Rasel ra, ɗi keñilte Leyaa, ndaa
teeɓay Rasel koy.
32 Leyaa pokke loo, lahte koy yaal, dëekë'té rí Ruben (daa ri : ëlí ! Bee
koy yaal). Ɗi won tígí daaha tih : « Yahwee otte súfúñ fí së' ; nda yaali
so' mín sëe faha' waay ! »

---

* **29:17 29.17** *Íllí Leyaa ɗamay* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *Íllí Leyaa haway.*

33 Leyaa pokaatte loo, lahaatte koy yaal kay. Ɗi won tih : « Biti mi fahuuy, Yahwee keloh na, daa kúɗ koy ki yaali ana fi beh. » Ɗi dëekë'té rí Simewoŋ (daa ri : kelohte).
34 Ɗi pokilte loo kay lahilte koy yaal. Ɗi won tih : « Waali beh, yaali so' ay pokoh soo na koma kom mi ri koy yaal éeyë rë. » Koy ka dëekúuté Léwí (daa ri : ay pokoh).
35 Ɗi poklaatte loo, lahlaatte koy yaal. Ɗi won tih : « Waali yíníi beh, may kañe Yahwee ! » Ɗi dëekë'té rí Yudaa (daa ri : ay kañ). Ɗi antee caŋ, lécíɗté lah koy.

30

1 Ola' Rasel biti ɗi lahay koy ra, ɗi maɗte Leyaa ƀahii di koyyi, antee won yaali tih : « Yen lahuy koy may húl ƀal ! »
2 Yakop yíppée haayloh won ɗi tih : « Daa mi Koo woo, ɗi fa teeƀay ro koy ra a ? »
3 Rasel tahte won tih : « Kon ƀeye Bilhaa súrgíi së' ƀeleƀ, ɗoni ñéerë'. Ɗi lah koy raa, mi hen yaafa book* ! »
4 Ɗaaha, ɗi onte ri Bilhaa súrgíi ƀeleƀ, Yakop a súrgëe ñéerúuté.
5 Bilhaa pokke loo, ƀani Yakop lahute koy yaal.
6 Rasel won tih : « Koo tahte ɗaŋi so'. Ɗi aattiya'te so' kan, onte so' koy yaal. » Ɗi dëekë'té rí Dan (daa ri : aattiya'te).
7 Bilhaa súrgíi Rasel pokaatte loo, ƀani Yakop lahute koy yaal kay, hente ana.
8 Rasel won tih : « Mi haa'te ƀahii so' haa'i misikke, te mi ƀaŋke ri ! » Ɗi dëekë'té koy ki ƀaa Neftali (daa ri : haa'te).
9 Ɗi fi Leyaa ola' ri biti ɗi caŋke lécíɗté lah koy ra, ɗi ƀeƀpe Silpaa súrgíi, onte ri Yakop ƀeleƀ.
10 Silpaa a Yakop lahute koy yaal.
11 Leyaa won tígí daaha tih : « Bee múuɗ kan ! » Ɗi dëekë'té rí Gaat (daa ri : múuɗ).
12 Silpaa a Yakop lahute koy yaal kay, hente ana.
13 Leyaa wonaat daaha tih : « Keeñ so' sosse siiƀ, te ƀeleƀƀa ay soo mín dëekë' sos-keeñ fe. » Ɗi dëekë'té rí Aseer (daa ri : sos-keeñ).
14 Laha' wahtu lec bele ra, bisa ín Ruben ɗúhë' meey, saamaalohte i koy maadda tílëe-ngoro†, kompe wa Leyaa yaafi. Rasel won Leyaa tígí daaha tih : « On so' na maaddaa kúɗ koohu ra, hém neƀa' ro. »
15 Leyaa won ɗi tih : « Naafa naaf fu yaali so' ra doyay ro doyo níi fu na faha' ƀeyli maaddii koy so' a ? » Rasel tahte won tih : « Hém ɗaaha raa on so' na, lah raa Yakop nee' ɗoo na elge book ! »
16 Fíníin fín, Yakop kola' meey na ac, Leyaa téebílëhté rí, won ɗi tih : « Fay nee'e soo na elge : mi lofra' ri a maaddii koy so'. » Yakop nee'te Leyaa na ɗaaha elgi baaha.
17 Koope ñéerë'té a yee faha' Leyaa ra, ɗi pokke loo, ƀani Yakop lahute koy yaal, hente koy yaal iip.
18 Leyaa won tih : « Koope yínílté së' ona on mi yaali so' súrgíi së' ƀeleƀ ra. » Ɗi dëekë'té rí Isakaar (daa ri : yínílté).

---

* **30:3 30.3** *Ɗi lah koy raa, mi hen yaafa* : Di ébrë, bíníyú ɗeh : *Ɗi ay lahee koy ɗïh yí së', ɗaaha raa, mi hen yaafa.* Bëewí yín fë húmú onuu koy ɗaaha. † **30:14 30.14** *maadda tílëe-ngoro* : mëllë' : *manndaragoor.* Koy kilki mada' a koy maadda. Ƀeleƀƀa húmú fahuute ri níi, ndah wa wonu ti na tahil loo ƀeleƀ oro.

19 Leyaa pokaatte loo, ɓani Yakop lahute koy yaal kay, hente koy yaal
pëenë.
20 Leyaa won daaha tih : « Waafi funi Koope mitte sëk kan ! Waali
yíníi ƀeh, yaali so' ay soo ɓéyíɗ, koma kom mi ri koy yaal pëenë rë. » Ɗi
dëekë'té rí Sabuloŋ (daa ri : ɓéyíɗté).
21 Hompe níi, Leyaa lahte koy ɓeleɓ, dëekë'té rí Dinaa.

22 Tígí daaha, nuf Koo payte Rasel na, ñéerë'té a yee faha' ri ra, lowa
tahte.
23 Rasel pokke loo, lahte koy yaal, won tih : « Ëy Koope payce gacii so'
kan ! »
24 Ɗi dëekë'té koohi Suseef (daa ri : ɗì ɓaatte), na ɗaŋ won tih : « Ɗémíin
Koo-Yahwee ɓaat so' koy yaal kay. »

Ɗee laha' Yakop yuppi ra

25 Filoon fi bee límúu Suseef ra, Yakop won Laban tih : « Pëkís së' mi
nimil gin fun, mi saañ faam.
26 Yeɗ so' ɓeleƀƀa tah mi légéyíɗ ɗë rë, mi kúrëelëh ɓani koyyi so', mi
saañ ; ndée fu otte yee pagiɗ mi ro ra. »
27 Laban won ɗì tih : « Síkírëh së', hém neƀa' ro : ɗíkísë' mí rë, mi otte
biti af ɗo daa tah Koo-Yahwee barkel so'.
28 Kon home dee book fu won so' yee mín fuu yínlú rë, mi yeɗ ɗo ri. »
29 Yakop won ɗì tih : « Fu otte yee légéyíɗ mi ro ra a ɗee taha' mi yuppu
ɓaatoh ra maan ?
30 Na ac mi dee ra, ɗeef iñu loolay níi, ndaa fu otte biti alal mu ɓaattee
ñimin woteh, af biti Yahwee barkelte ro toga' mi kot so' faamu níinén.
May légéyéré faam so' kirih nam ? »
31 Laban ɓaatte won tih : « Won so' yee nay mi roo yínlé rë fu tas book
! » Yakop won tih : « Mi yeekay ro yíníl. Fu tah yee nay mi roo wone raa,
may roo níiríɗ yuppu, mi wohiɗ ro wa ti merees nen.
32 Fu faha' raa mi ñee yuppu ɓéeƀ woteh mi kénsëh : harri yínë-yínë
yë naa'uy peyeƀ ra, a pe' yi yínë-yínë yë súulúy kúk rë, lah raa mi ɓís wë,
mani wa ɓéeƀ hen yínlí së'‡.
33 Fu ac kénsëhí yínlí së' fayu yúhí nda mi júƀpé rëe, fu ot na har naa'
peyeƀ mbée pe' súul kúk rëe, lah habee biti wa lohu loho. »
34 Laban won ɗì tih : « Mi tahte yee won fu so' ra. »
35 Ndaa yiin fin fa, Laban ɓíssé pe' yi geñe-geñe ya a yee faanni wa tap
naa' ra, a harra naa'uy peyeƀ ra ɓéeƀ, tíkké wë ya' yi koyyi.
36 Laban a koyyi anutee tíl waal éeyë níi wa wuluute Yakop. Ɗi fi Yakop
yeeltee teem níirí caan fi yuppi Laban.

37 Yakop payte saampe i ya' kilik hilsiɗ : wa ya' pëepílí, amaan a
palataan, haasse wa kúur-kúur naa'.
38 Bi júrë lawantuu biti wa ac han, Yakop ɓekke ya' yi kilikka haas ɗì ra
filiƀ mbalka ya na hanuu júrë rë.
39 Júrë hom lawantuu hëbís ya' yi kilikka haasu ra, tahte níi faanni
ndeŋŋa límú wë rë ɓéeƀ, yee henute geñe-geñe, yee faanni wa tappe
naa'.

‡ **30:32 30.32** *mani wa ɓéeƀ hen yínlí së'* : Yee won Yakop ra húmú neƀpe tah, ndée júrí naa'ay peyeƀ mbée súulúy kúk húmú kofeelte ot gini bín fë.

40 Yii leŋke harra na, Yakop ɓísë'té wë a pe' ya. Ɗi yíssíɗté wë júrë faanna hen geñe-geñe ra, a yee súul yubi Laban ra. Ɗi laha' yup ɗah, ɓísë'té wë a yi Laban.
41 Ɓaatte biti koluun júrë lukuu wun faan ra lawanta' ɓéeɓ, Yakop ɓeɓ ya' yi kilikka haasu ra, tík wë fíi wë filiɓ mbalka ya, wa lawee ndín yeele na.
42 Ndaa hena júrë ɓos faan ra raa, Yakop na ɓekeh kilikka. Ɗaaha, júrë lukki ɓos faan ra hente yi Laban, yee lukuu wun faan ra hente yi Yakop.
43 Yakop paga' ri ɗaaha níi ɗi caakke alal : ɗi caakke har a pe', lahte i súrgë yaal a ɓeleɓ, i géléem a i mbaam.

31

Kolohi Yakop faam Laban

1 Hompe níi, Yakop kelohte capitohi koyyi Laban biti ɗi ɓeɓpe alal mi boffi wa ɓéeɓ ; ndah iña laha' ɗi ra ɓéeɓ ɗúhë' alal mi boffi wa.
2 Yakop otte biti ɓal íllë na yeela' ri Laban leegi ra madlay ti merees nen.
3 Tígí daaha, Koo-Yahwee won Yakop tih : « Nimile ɓëy faamon na gin baappu, mi ot ɗoo na. »
4 Yakop hom yuppi na meeyyin, wola'te Rasel a Leyaa.
5 Lahuu wa ra, ɗi won wa tih : « Mi otte biti íllë na yeela' so' boffon leegi ra madlay ti merees nen ; ndaa Koope fa na jaamiyoh baaso' ra ñéerë'té a so'.
6 Ɗon yúhrúté affon biti doolii so' ɓéeɓ ɗúmë' légéyírí boffon ;
7 añcaŋ ɗi nofa'te so', loffe yínlí së' waal caak, ndaa Koope olsaay ri na mokil so'.
8 Waali wonaa boffon biti júrí faana laha' geñe-geñe ɓéeɓ nay hene yínlí së' rëe, ndeŋi límú ɓéeɓ faana hena' geñe-geñe. Ɗi ac wonil biti bi faana tap súul mbée naa' ɓéeɓ nay hene yínlí së' rëe, ndeŋi límú ɓéeɓ faana tap súul mbée naa'.
9 Koope daa ɓeya' júrí boffon ɗaaha onte so' wa kat !
10 Ndée na húmú lawantuu júrë bín fë rë, di filiɓ heey, mi otte biti faanni sékéttë a kuuyya na húmú lawu ra hena' geñe-geñe, tap naa' mbée súul, mbée hena tipi-tipi.
11 Filiɓ heeja, malaakii Koope dëekké së' won tih : “Yakop !” Mi won ɗi tih : “Yëew !”
12 Ɗi won so' tih : “Béyré afu fu olsoh : sékéttë a kuuyya na lawu ra ɓéeɓ, yee faanni wa geñe-geñe, yee tappe naa' mbée súul, yee tipi-tipi. Bi ot mi iña paŋ ro Laban ra ɓéeɓ, daa tah mi hena' ri ɗaaha.
13 Daa mi Koope fa feeñiyoh ro Betel ra, tígë húmú yípë' fu la'i tíinndëe, fu túmpé dúuléen sun, fu añohte fu yeɗte so' na unu ra. Kolee gini bee leegi, fu nimil ɓëy faamon na gin ron.” »
14 Rasel a Leyaa wonu Yakop tih : « Fun lahluy lam faam boffi fun.
15 Ɗi habaay fun haneel, níi ri yaayte fun antee ñam júrë túmú fun ra woo ?
16 Kon alal ma naaf Koope ɗii na ra ɓéeɓ, yi funi koyyi fun ! Fu mín paŋ yee nah ro Koope ra ! »
17 Yakop kola' daaha, yëegíɗté koyyi a ɓeleɓɓi sun fi géléemmë.
18 Ɗi kúrëelëhté yuppi a iña laha' ri Mesopotami ra ɓéeɓ, ɓeɓpe waali Kanaan, na saañ faam Isaak boffi.

19 Bi ɗeef Laban húmú saañce ëylí fënúffí harri, Rasel ñeya'te ri filoon,
lohte iña na haana' boffa ra.
20 Yakop nofa'te Laban Arameyeŋa, lohohte saañce takaay ri.
21 Ɗi hegohte a iña laha' ri ra ɓéeɓ, yíppée húus laahi Efarat, yulohte
waal daŋŋi Galaat.

Daɓaadi Laban Yakop

22 Waali éeyë fë tíkëh në rë, Laban kelohte biti Yakop hegohte.
23 Laban ɓeɓpe i ow faami, wa suute daɓaadi Yakop ; wa tílúté waal
paana, wa na anuu rii daɓ daŋŋi Galaat.
24 Ndaa Koope feeñiyohte Laban elgin di filiɓ heey, won ɗi tih : « Laban
! Mi hena' ro : lah yúhé ɗee nay fuu wonee a Yakop ra dé' ! »
25 Daɓa' Laban Yakop ra, ɗeef ɗi yíppé taanta yi daŋŋi Galaat daaha.
Laban a ɓëewí yípúté yi wa ɓal.
26 Laban dëekké Yakop won ɗi tih : « Fu yúh yee paŋ fu ra saa ɗo ?
Haala' yi níi fu na nofa' so', fu na kúrëelëh koyyi so' ti ɓëewí habuu haa'
nen ?
27 Haala' yi níi fu na nofa' so', faa lohoh saañu ? Fu takoh so' koon, may
roo ɓedaaloh a njooɓ*, ñéerë' a aa-síkë a koraa.
28 Fu onay so' sah mi langaamoh sun fi koyyi so' a séttí së', mi pëkís wë
balaa wa saañ ! Yee paŋ fu ra pagaɗ ow neh kat !
29 Mi mín roo paŋ yin ɓos koon, ndaa Koope fa na jaamiyoh boffu ra
won so' níimmbë ti di filiɓ heey, lah mi yúhë ɗee nay mi roo wonee ra.
30 Mi yúhté biti saañu ɓéeɓ, fu sesoh lahi faamon. Ndaa haala' yi níi faa
loh haanaa yi so' nék ? »
31 Yakop won Laban tih : « Mi neeh biti koon kat fu naaf koyyu ɓeleɓ
daa tah mi lohoh saañi so'.
32 Yii leŋke haanaa yu na, fu ot wa ow na di ɓëewí së' në rëe, ɓëyí baa
hawun húl. Saame filiɓ iña laha' mi ra ɓéeɓ fíi ɓëewí yen. Fu ot na yii
daa fu laha' ri raa, fu ɓeɓ ri. » Di filiɓ yaaha ɓéeɓ nék, Yakop húmú yéeh
biti koon Rasel daa loh haanaa ya.
33 Laban yampe saama, haalte taantii Yakop ɗúhté, haalte bi Leyaa
ɗúhté dah, haalte bi súrgë yí ana ya ɓeleɓ, ndaa ri olay yin. Ɗi míllë'
haal bi Rasel,
34 ɗeef Rasel daa húmú ɓeɓ haanaa ya, ɗappe wa fëgërëh tek géléem,
tookke sun. Laban saampe taantaa ɓéeɓ, ndaa ri olay yin.
35 Rasel won boffi daaha tih : « Baap ! Ngana haba' so' ri dé' ! Biti mi
ot hos daa tah mi kolaay haala' fu ra. » Laban ɓaattee saam, ndaa ri olay
haanaa ya.
36 Tígí daaha, Yakop yíppée haayloh, yíssëhté sun fi Laban na ɗaañnjoh
afa won tih : « Teeɓ so' yii ɓosa paŋ mi ra leegi ! Mi tooña' ro yi níi fu na
daɓaat so' ɗeeha ?
37 Lahay tígí fu ɓekay ri ya'u di iña laha' mi ra ɓéeɓ ; fu otte na yii ɗúhë'
faamu a ? Teeɓe ri ɓëewú a yi so' deh, wa aattiya' yen.
38 Mi hompe kíil sabay ana (20) faamu, mi na légéyíɗ ɗë, te har mbée
pe' mësëy ɓúlúk ya' so', te mi ñëmrëy kuuy yubu.
39 Mi këmɗëy rë ɓúudé pe' mbée har fi tílé daa hap ri. Lahan ri faraah,
mi yíníl rë rí. Júrí lohu na' mbée elek ɓéeɓ, fu pegohte so' ri.

---

* **31:27 31.27** *njooɓ* : Ɗi yeekii neɓpe, ñéerë'té a kañaa.

40 Koo yíil rëe, na' ayee soo hap ! Elga lah raa, sos kaa' so' mi nee' pëní !
41 Mi homa'te ri ɗaaha kíil sabay ana (20) faamu : mi légéyíɗté rë kíil sabboo a kíil iniil koodi koyyi ana yu ɓeleɓ, kíillí pëenë yë tíkëh në rë, mi laha' júr në. Fu loffe iña wonantuu yen ra waal caak !
42 Henay Koope fa na jaamiyuu baaso' Isaak a cisso' Abraham te na saakil faan ɗi fi Isaak ra koon moos, tin fay soo yeris mi saya' ya' holoŋ. Ndaa Koope otte súfúñ fí së' a mogi so', daa tah ɗì sëmlë' së' níimmbë. »

Yee gapantuu Yakop a Laban ra

43 Laban tahte won Yakop tih : « Tuŋki ɓeleɓɓi yee koyyi so'. Koyyi wa yi so'. Yuppa a iña na ot fu yee ra ɓéeɓ daa mi laha' wa. Ndaa dala'te woteh, koyyi so' ɓeleɓ a koyya límú wë rë, mi mínlíléh wëe pagiɗ yin.
44 Kon aye leegi yen gapanta' yen ana, te yen añoh ri, yen saam seedii nay yen nérsé. »
45 Tígí daaha, Yakop ɓeɓpe la', yíppé rí tíinndëe.
46 Ɗi antee nah ɓëewí píi la'. Bëewë píyúté la' fa, juukute wa ílíy yínë, wa ɓéeɓ ñamuu hëbís juugi la' fa.
47 Laban yeɗte tígí daaha tii Yegar Sahaduta (daa ri : juugi la' fi seedaa) ; ndaa Yakop yeɗ ri tii Galet.
48 Laban won tih : « Dala'te woteh, juugi la' fi yee daa seedii yee gapantuu yen hanndal ki yen ra. » Yii baa daa tah tígí daa na wonuu Galet (daa ri : juugi la' fi seedaa di ébrë).
49 Tígë në wonuu Mispaa ɓal (daa ri : ílíy wohaa), af biti Laban ɓaatte won tih : « Ɗémíin Koo-Yahwee yeela yen na biti yen ëlëntíih !
50 Fu mokil koyyi so' ɓeleɓ mbée fu kooɗ ɓeleɓ kay, lah yúhé biti Koope nay yen aattiyee ndaa ow kay neh !
51 Olsee juugi la' fi bee a la'a yíp mí hanndal ki yen ra.
52 Juugi la' fa a la'a yípú bee ra daa nay hene seedaa hanndal ki yen : mi waray rii yégítëh mi yuloh ɗoo na a nuf ɓos ; ɗo ɓal fu waray rii yégítëh fu yuloh soo na a nuf ɓos.
53 Ɗémíin Koope fa na húmú jaamiyoh Abraham ra, ɗi fa na húmú jaamiyoh Nahoor ra aattiya' yen ! » Tígí daaha, Yakop añohte di tii Koope fa na húmú saakil faan Isaak boffi ra.
54 Ɗi antee hawiɗ Koope sun fi daŋa daaha, dëekké ɓëewë húmú në rë ñam. Ñamuu wa níi wocute ra, wa nee'u sun fi daŋa daaha.

32

1 Kéy ɓaaɓ fin cúɓ Laban kolohte, langaamohte koyyi ɓeleɓ a séttí, ɗagiɗte wa, antee saañ nimilte gin wa.

Kolohi Yakop tee'a'i a Esawuu koy-yaafi

2 Yakop ɓeyaatte waali na saañ. Lahte malaaka yi Koope yi ayute téebílëhí.
3 Ola' wa Yakop ra, ɗi tahte won tih : « Bee dali Koope kan ! » Ɗi dëekë'té tígë Mahanayim (daa ri : dalli ana ya).
4 Yakop antee yeñ i ndiik Esawuu koy-yaafi na, di deyi Edom fin gini Séyíir.
5 Ɗi won wa tih : « Lah wëní Esawuu biti so' mi Yakop súrgíi, mi húmú saañ ɓaaɓ faam Laban, te mi húmú në níi a ɗeh.

6 Wëní rí biti mi lahte i fana a i mbaam, i har a i pe', i súrgë yaal a ɓeleɓ.
Lah wëní rí biti ɓal mi wola' ɗi fi kélfíi së' në ɗi teeɓu iñyaaha, nda ɗi
mín sëe taha' a ya' ana. »
7 Ndiikka payute, ayute wonu Yakop tih : « Fun léhínúté koy-yaafu
Esawuu. Ɗi ee ac téebílëhú rë, ñéerë'té a ow tíméer iniil (400). »
8 Kela' Yakop woni baa ra, ɗi tíit tíitë níi faana ɓéeɓ na saak. Ɗi
ɗaralsa'te ɓëewí goomal ana, hente harra, pe' ya, fañnja a géléemmë
ɗaaha ɓal.
9 Yakop won nufi daaha tih : « Esawuu yejoh haa' goomal yínë rëe, yínëe
ay mín hegoh ! »
10 Yakop antee yefoh ɗaŋ won tih : « Ɗo fi Koope fa na jaamiyuu cisso'
Abraham a baaso' Isaak ra, ɗo fi Koo-Yahwee fa túuy së' nimil faam di gin
fun, te fu won ti fay soo pagiɗ yin wun ra,
11 mi caleh naa'i-keeña teeɓ fu so' ra ɓéeɓ a yeɗɗaya yeɗɗay fu so',
so' mi súrgúu rë. Mi húmú laha' duudi so' kut ya' so' na húus mí laahi
Yurdeŋ ra, ndaa mi nimila' a goomal ana woteh.
12 Sëmlë' së' ya' ɓahii so' Esawuu, ndah mi kaañay ri ; te mi neehte biti
ɗi ac boolla' funi ɓeleɓɓa a tuŋka ɓéeɓ bëem fun.
13 Nérsée biti daa fu húmú won so' tih : May roo pagiɗ yii wunte níi
wun, mi paŋ níi talu gaan, séttú caak níi caak ti peppi feey fa tíñ kísí nen.
»
14 Ɗaga' Yakop níi wocce ra, ɗi nee' tígí daaha yiin fa.
Lada' Koo ra, ɗi tansiɗte Esawuu ɓahii yoobbol, di júrë laha' ri ra :
15 hente pe' ɓeleɓ tíméer ana (200) a sékét sabay ana (20), har ɓeleɓ
tíméer ana (200) a kuuy sabay ana (20),
16 géléem sabay éeyë (30) yí homu ɓëpíɗ a koyyi wa, fana ɓeleɓ sabay
iniil (40) a naal sabboo, mbaam ɓeleɓ sabay ana (20) a mbaam yaal sabboo.
17 Ɗi tíkké yuppa, bina-bina ɓéeɓ ya' súrgë yí kaya'-kaya', antee waa
won tih : « Ɗon ay soo këllée këllëe, ɗon hanndala' yuppa. »
18 Ɗi won súrgëe nay këllée rë tih : « Fu tee'a' a ɓahii so' Esawuu níi ri
meel ro kélfúu, mbée tígë në saañ fu ra, mbée ɓëe' laha' yuba këllíɗ fú
rëe,
19 lah wone ri tih : “Ɓahaa, súrgúu Yakop daa kélfíi së' ; daa ri kéyrë'
rë yubi bee yoobbol, te ri ee ac filoon ra.” »
20 Yakop wonte unni yaa súrgëe ñee na ra, wonte waa bee tíkëh në rë
ɓal, a yee yuppa tíkú ya' yi wa ra ɓéeɓ, antee ɓaat won wa tih : « Ɗoni
Esawuu tee'a' raa, lah wëníi rí ɗaaha,
21 te ɗon ɓaat ɗii won biti Yakop súrgíi ee ac filoon ra. » Yakop haba'
nufi biti ɗi këllíɗ yoobbola raa, keeñ Esawuu mín yëellëh. Hen ɗaaha raa,
Esawuu mín ríi téebílë' wun.
22 Ɗaaha, yuppa yera' ri yoobbol ra këllúuté rí, ndaa ɗi fi bah, ɗi nee'
dala daaha elgi baaha.

Lofi tii Yakop, hente Israyel

23-24 Filiɓ elga, Yakop kolohte ɓeɓpe ɓeleɓɓi ana yi a súrgë yí wë, Bilhaa
a Silpaa, a koyyi sabboo a yínë yí, húusíɗté wë laahi Yabbok a iña laha' ri
ra ɓéeɓ.
25 Gétúu wë rë, Yakop a afi kut tasute daaha. Ow haalohte ri bërë' daaha,
wa nee'ute bërë' níi miir-miirin. 26 Yúhë' ɓëe' biti ɗi míméh faas Yakop ra,
ɗi laɓ ri laɓo poogal, muguyce legeya,

27 antee ri won tih : « Yeris so' mi saañ, Koo ee saañ lade ra ! » Ndaa
Yakop won ɗi tih : « Mii roo yeris fu saañ te fu barkeleh so'. »
28 Ɓëe' meelte ri won tih : « Fu hínú ɗíh paay ? » Ɗi tahte won tih : «
Mi hínú Yakop. »
29 Ɓëe' ɓaatte won tih : « Fii dëeklúu Yakop ; dala'te woteh, fay dëekúu
Israyel (daa ri : bërë' a Koo), af biti fu tíkë'té Koope a ɓëewë af, te daa fu
ɓaŋ. »
30 Yakop meelte ri won tih : « Teeɓ so' tiyu hém neɓa' ro. » Ɓëe' won ɗi
tih : « Fay pagee tii so' yih ? » Tígí daaha, ɓëe' barkelte ri.
31 Yakop antee won tih : « Mi tíkké Koo íl ngëey te yin katay so' ! » Yii
baa daa tah Yakop yeɗ tígí daa tii Penuwel (daa ri : kanam Koo).
32 Lani Koo ɗeef Yakop húussé tígë lukki teey laaha ra di Penuwel, ɗi
na yíiɓ af muguyohi legeya.
33 Yii baa daa tah níi a woteh, ɓëy Israyel na ñëmíh bo' poogal, ndah biti
Yakop húmú laɓu poogal.

33

Teya'i Yakop a Esawuu

1-2 Ɓéyrë' Yakop afi, ɗi séenté Esawuu na ac, ñéerë'té a ow tíméer iniil
(400). Tígí daaha, ɗi woralsa'te tuŋka yaayyi wa na : ɗi këllíɗté Bilhaa a
Silpaa a koyyi wa, Leyaa a yii tíkúuté në, Rasel a Suseef míllúuté.
3 Ɗi fi Yakop daa këllëh, sígímpé níi feey, na tíl na sígím níi hente waal
paana, na tee'uu ɓani koy-yaafi ra.
4 Esawuu téebílëhté rí a múkë, langaamohte lúumë ngufkalte ri, wa
ɓéeɓ ana na looyu. 5 Ola' Esawuu ɓeleɓɓa a tuŋka ra, ɗi won tih : «
Ɓëewë ɗoni wa ñéerúu yee ra i wa koy-yaaso' ? » Yakop won ɗi tih : «
Yee koyya on so' Koo ra, ɓahaa. »
6 Bilhaa a Silpaa a koyyi wa leɓuute, yekute, sígímúté níi feey.
7 Leyaa a koyyi tíkúuté në, sígímúté, Suseef a Rasel ayute, henute ɗaaha
ɓal.
8 Esawuu meelte ri won tih : « Fu húmú faha' paŋ yi a yuba tee'a' mi ra
koy-yaaso' ? » Yakop won ɗi tih : « Baa yoobbola kom mi ro ra ɓahaa, nda
fu mín sëe teeɓ naa'-keeñ ! »
9 Esawuu tahte won tih : « Alal ma laha' mi ra doyte so' sëk koy-yaaso',
habe yuu ɗoo na. »
10 Yakop won tih : « Ëe-ëe' ! Daa mi ɗaŋ ɗo ri. Tahe yoobbola, hena biti
fu habray so' yin keeñu. Teya'i yen, man biti funi Koope daa tee'uu nen,
ndah fu teeɓpe so' naa'-keeñ.
11 Kon mi ɗaŋ ro biti fu tah yoobbola kéyrë' mí rë rë, ndée Koope yeɗɗay
so', tahte níi mi caakke yin. » Yakop cagohte Esawuu níi ɗi míllë'tée tah.
12 Hompe níi Esawuu won ɗi tih : « Kolee leegi yen ñéerë', yen saañ. »
13 Ndaa Yakop won ɗi tih : « Ay sayu sah, ndaa ɓahaa, fu yúhté biti
tuŋka maanuy. Te mi kúɗté i har, pe' a fana ɓeleɓɓi homu ɓëpíɗ ; yen tíl
tílí gaawte waal yínë kut, wa ɓéeɓ ay húl.
14 Kon këllëh së' ɓahaa ! So' mi beh, lah raa funi tuŋka a yuba tíl ndaŋ,
níi bín ɗeefraa mi ro Séyíir rë. »
15 Esawuu won ɗi tih : « Caa mi heliɗ ɗo i ow di ɓëewí së' book ! » Yakop
tahte won tih : « Miteh ri ɓahaa ! Na fu sehaa so' keeñi naa'te kut doyte
so'. »

16 Yiin fa Esawuu ɓeyaatte waali Séyíir.
17 Ndaa Yakop ɓeɓ waali Sukot. Laha' ri ra, ɗi yíppé faami, mbaariɗte yuppi. Mbaarri yaa daa tah tígí daa na wonuu Sukot (daa ri : mbaarra).

Yíbí faam Yakop Sihem

18 Yakop lahte Sihem di gini Kanaan a sos-faan. Waala kola' ri Mesopotami ra ɗúmë' daaha. Laha' ɗi ra, ɗi yíp taanta yi hëbís gina.
19 Ɗi antee lom feey fa yípë' rí taanta yi ra séttí Hamoor na, ɓee yíp gini Sihem ra. Ɗi loma' feey fa hanjar tíméer (100)*.
20 Ɗi yíppé ílíy hawraa daaha, yeɗte ri tii El Elohee Israyel (daa ri : El daa Koope fi Israyel).

34

Dígëemë lah Sihem ra

1 Lahte bis, Dinaa koy ki ɓelaa lahuu Yakop a Leyaa ra kolohte wodohi tuŋki cafayya gina.
2 Hamoor, Híwë ílíf deyi baa ra, lahte koy ki yaali hínú Sihem. Ola' Sihem Dinaa ra, ɗi kúɗté rí faam, fanohte a ri, kompe ri gace.
3 Ndaa ri pokohte Dinaa na níi pokoh, faha'te ri keeñi níi, míllë'tée ríi gémlëh.
4 Ɗi payte, won boffi tih : « Paye fu ɗagiɗ so' kúkëyí cafay ki bee ɓeleɓ. »
5 Ɗeef Yakop húmú kelohte biti Dinaa koohi komute gace. Ndaa bi húmú koyyi yaalli luufa a yuppi, ɗi pagay yin, na seh ayi wa.
6 Hamoor boffi Sihem, faha' goneel a Yakop, kolohte ɗeefri faam.
7 Ɗúhúu koyyi Yakop luufin ayute ra, wa keluute yee lah ra. Keeññi wa haayte yaa níi haay, wa habuute ri sola', biti Sihem paŋke yii keeñ míméh rí tah di Israyel, débë dép rí Dinaa na ra. Yii baa pagaɗ ow neh !
8 Ndaa laha' Hamoor ra, ɗi won wa tih : « Koy so' Sihem faha' koohon ɓeleɓ, mi ɗaŋ biti koon ɗon on ɗi ri ɓeleɓ.
9 Ñéeríi a fun, yen ham yin yínë : ëní koyyi fun tuŋki cafayyon, wa ɓeɓ wa ɓeleɓ ; fun on koyyi ron tuŋki cafayyi fun ɓal.
10 Ɗon ay mín dék fun na deh, ɗon yíp në faammon, ɗon tíl kotton, ɗon lah na feey. »
11 Ɗi fi Sihem acce won boffi cafay ka a koy-baappa tih : « Ɗon tahiɗ so' yii nebi baa raa, yii meel ron so' ɓéeɓ may ron rii yeɗ ;
12 di míntí teem júrë a yii tíkëh në ɓéeɓ. May yera' yii meela' ron ɓéeɓ ; na ron on so' cafay ka ɓeleɓ kut. »
13 Koma kom Sihem koy-boffi wa Dinaa gace ra, tahte níi koyyi Yakop nofuute Sihem a Hamoor na lofu wa ra,
14 wonu wa tih : « Fun míníh on koy-boffi fun ɓëyí lecuy ; tin hena gace gaan fun na.
15 Fun ay ron tahree biti kut, yaalla ginon ɓéeɓ lecoh ti fun nen.
16 Tígí daaha, fun ay ron on koyyi fun ɓeleɓ, fun ɓeɓ yi ron ɓeleɓ, yen bok yen dék, gina hen yínë.
17 Ndaa ron tahuy lecoh raa, fun ay ɓeɓ koy-boffi fun, fun saañ. »
18 Hamoor a Sihem koohi tahute yee wonu wa ra.

---

* **33:19 33.19** *hanjar tíméer* : daa ganjarma kílë tiiŋ hélíis.

19 Faha'a faha' Sihem cafay ka ra, tahte níi ɗi cagaalaay paŋi yee nahuu
ra. Bi húmú lah ri un faam boffi,
20 ɓani boffa ɗeefrute ɓëewë këemë, wonu wa tih :
21 « Ɓëewí yee lahuu nufi wunte yen na. Wa dékún gin yen deh, te wa
til në kotti wa ; gina abee hëréet ! Yen ay mín ɓeɓ koyyi wa ɓeleɓ, wa
kooɗ yi yen.
22 Wa ay tah dék a yen, gina hen yínë, biti kut yaalla gin yen ɓéeɓ tah
lecoh ti wa nen.
23 Yen tah woni wa raa, wa ay ac dék yen na deh ; tígí daaha, yuppi wa
a alal mi wa ɓéeɓ ay míllë' hen yi yen. »
24 Ɓëewë húmú këemë rë ɓéeɓ, tahuu woni Hamoor a koohi Sihem
ɗaaha, yaalla gina ɓéeɓ yípútée lecoh.
25 Waali éeyë fë, ɗeef misigi leja líssí ham ɓëewë, koy yaal ana di koyyi
Yakop, Simewoŋ a Léwí koy-yaayyi Dinaa ɓeyute jépíllí wë, haalute gina
te ow fookay nufa tíɓú wë rë, hawute yaalla ɓéeɓ húl,
26 níi luka' Hamoor a koohi Sihem. Na ɗúhú wë faam Sihem ra, wa
ɓeyaaluute Dinaa, kúrëelúuté rí.
27 Gacaa komu koy-boffi wa ɓeleɓ ra, tahte níi koyyi yaalli kayyi Yakop
yabute sun fi ɓúudé yë na ɓeyu iña faanni wa, wa haalute gina na saamu
:
28 wa pëkísúté harra a pe' ya, fañnja a mbaamma, kúrúté wë. Wa heluy
yin di yii hompe gina a meeyya.
29 Wa haalute faamma gina ɓéeɓ, kúrëelúuté tuŋka a ɓeleɓɓa. Alal ma
gina ɓéeɓ, wa kúrúté wë.
30 Tígí daaha, Yakop won Simewoŋ a Léwí tih : « Ɗon komute so' kofeel
; ɗon tahute níi ɓëy Kanaan a Périssë dékú gini bee ra ay soo ola' íl ɓos.
Wa lúuk së' rëe te ɓëewí së' caakuy, wa ay soo ɓaŋ, hap funi ɓëy faam so'
ɓéeɓ húl. »
31 Simewoŋ a Léwí wonu boffi wa tih : « Fun míníh yeris ow habee
koy-yaafi fun ɓeleɓ tílëh. »

35

Yíbí faam Yakop di Betel

1 Hompe níi Koo won Yakop tih : « Kolee fu saañ Betel fu yíp taanta yu
dín fë. Lah yípíɗ së' ílíy hawraa tígë húmú feeñiya' mi ro ra, na hegoh fu
koy-yaafu Esawuu ra. »
2 Tígí daaha, Yakop won ɓëy faami a ɓëewí kayya homu ya'i ra tih : «
Bétí iñi haanaa ya filiɓ fi ron, ɗon ɓukutoh níi ron lan, ɗon lofoh búuɓ,
3 ɗon koloh yen saañ Betel. May naa yípíɗ Koope ílíy hawraa ; Koope fa
sëmlë' së' looca' mi ra, te níiɗ së' waali so' ɓéeɓ rë. »
4 Wa yerute Yakop iñi haanaa ya lahuu wa ra ɓéeɓ níi luka' loŋ-loŋŋa
húmú nuffi wa ra ; Yakop hacce wa ɓéeɓ tal kilki gaana hom hëbís Sihem
ra.
5 Koluu Yakop a ɓëewí daaha ra, Koope tíitíɗté ɓëewë dékú ginna leɓuu
wa ra, tahte níi ow daɓaatay wa.
6 Yakop a ɓëewí ɓéeɓ na suu níi lahute Lúus di Kanaan. Lúus daa Betel
fee woteh.
7 Yakop tíkëlsë'té i la' daaha, yíppé ílíy hawraa, dëekë'té rí El Betel (daa
ri : Koope fi Betel), biti Koope húmú feeñiya' ri daaha na hegoh ri koy-yaafi
ra.

8 Deboraa, ɓelaa koɗ Rebekaa ra húlë' daaha, hacute tal kilki gaana hom
ëbís Betel ra. Dala'te bín fë, tal kilki baa wonuu « kilki pasooɓ fa ».
9 Kola' Yakop Mesopotami acce Betel ra, Koope feeñiyaatte ri daaha,
barkelte ri
10 won ɗi tih :
« Fu hínú Yakop ndaa fii dëeklúu ɗaaha.
Dala'te woteh fay hínú Israyel. »
Koo yera' ri tii Israyel ɗaaha,
11 ɓaatte won tih :
« Daa mi Koope fa mín ɓéeɓ rë.
May paŋ níi fu keñ, fu lah i sét caak.
Tal gaan a goomal i tal ay coosaana' ɗoo na.
Talu ay ɗúhíɗ i buur.
12 Gina húmú gap mi Abraham a Isaak ra,
mi onte ro ri woteh,
te filoon fu, may rii one ɓëy talu. »
13 Koope antee koloh Yakop na daaha, tígë wona' ri ɗii na ra, nimilte
sun.
14 Yakop yíppé la' tígí daaha, túmpé në dúuléen a ɓéeñ, na seeyoh ri ra.
15 Ɗi antee yeɗ tígë wona' Koope ɗii na ra tii Betel (daa ri : Faam Koo).

Límí Beŋsame a húlí Rasel

16 Yakop a ɓëy faami koluute Betel na suu. Tílúu wë níi wa leɓuute
Efarataa ra, Rasel lahte koy. Na ɓësíl rí rë, lowa kofeelte níi kofeel.
17 Bi kofeel ɓëslë níi, ɓelaa na múcël rë won ɗi tih : « Híinndée dé' !
Híinndée noo koy-yaay, koy yaal daa ayil ! »
18 Ndaa bi hom Rasel kotti kúl kë, na lús rí rë, ɗi yeɗte koy ka tii Ben-Oni
(daa ri : koy ki coono fi so') ; ndaa boffa yeɗ ri tii Beŋsame (daa ri : koy
ki ya'i ñamaa fa).
19 Húlë' Rasel ra, ɗi hacuu ɓúk waali Efarataa daaha, na wonuu Betle'em
woteh ra.
20 Yakop yíppé la' tíinndëe sun fi luuyi Rasel ; níi a woteh, tíinndëe
wonuu la'i luuyi Rasel.
21 Yakop saañce yíppé taanta yi énfí Migdal-Eder.
22 Homa' Yakop deyi baaha ra, Ruben payte fanohte a Bilhaa, ow di
ɓeleɓɓi boffi. Wona lahte boffa na.

Koyyi yaalla laha' Yakop ra

Yakop húmú laha' koy yaal sabboo a koy yaal ana.
23 Koyyi Leyaa daa wa yeh : Ruben saawa, Simewoŋ, Léwí, Yudaa,
Isakaar a Sabuloŋ.
24 Yee daa koyyi Rasel : Suseef a Beŋsame.
25 Yee daa koyyi Bilhaa súrgíi Rasel : Dan a Neftali.
26 Yee daa koyyi Silpaa súrgíi Leyaa : Gaat a Aseer. Yaa daa koyyi yaalla
laha' Yakop Mesopotami ra.

Húlí Isaak

27 Yakop nimilte Isaak boffi na di Mamre, ëbís Kiriyat-Arba fa na wonuu
Heboron woteh ra. Abraham ɗékíɗté në na ac Isaak daaha ra.
28 Isaak laha' kíil tíméer a kíil sabay peeye (180)
29 na húl rí rë. Ɗi ɓahate níi paangaawte na ɗeefiɗ ri caacci ɓúudé rë ;
koyyi, Esawuu a Yakop hacute ri.

Naaƀii faam Esawuu

36

Ɓeleƀƀi Esawuu a koyyi yaal

1 Yee daa tii yi ƀë̈y faam Esawuu fa na wonuu Edom ra.
2 Esawuu kooɗ ƀeleƀ éeyë yí dékú Kanaan : Aada fi Elon Heda ;
Oholibama koy Ana fi Sibewoŋ Híwë ;
3 a Basmat koy-yaafi Nebayot fi Ismayel.
4 Esawuu a Aada lahute Elifas ; ƀani Basmat lahute Rewel ;
5 ƀani Oholibama lahute Yéwús, Yelam a Korah. Koyyi yaalla laha'
Esawuu Kanaan ra, daa wa yah.
6 Esawuu kola' dah, ƀeƀpe ƀeleƀƀi, koyyi yaal a koyyi ƀeleƀ a ƀë̈ewë
homu ya'i ra ƀéeƀ, ɗi kúrë̈elëhté yuppa a alal ma laha' ri Kanaan ra ƀéeƀ,
saañce gin kay, wulohte Yakop koy-yaafi.
7 Bi caaku wa alal níi caak, wa mínlíh dék ílíy yínë, gaani yuppi wa tahte
deya homu wa ra doyeh wa.
8 Ɗaaha, Esawuu fa na wonuu Edom ra saañce yíppé faami daŋi Séyíir.

Ɓë̈y tali Esawuu di Séyíir

9 Yee daa tii yi ƀë̈y faam Esawuu, ciffi ƀë̈y Edomma húmú dékú daŋi
Séyíir rë.
10 Tii yi koyyi yaalla daa wa yeh : Elifas, koy Aada ƀeleƀ Esawuu, a
Rewel koy Basmat ƀeleƀ Esawuu.
11 Yee daa koyyi yaalli Elifas : Teman, Omar, Sefo, Gaatam, Kenaas.
12 Elifas a Timna ƀelii yutuudi lahute Amalek. Séttí Aada ƀeleƀ Esawuu,
daa wa yah.
13 Yee daa koyyi yaalli Rewel : Nahat, Serah, Sammah a Misa. Séttí
Basmat ƀeleƀ Esawuu, daa wa yah.
14 Yee daa koyyi yaalli Esawuu a Oholibama koy Ana fi Sibewoŋ : Yéwús,
Yelam a Korah.

Coosaani ƀë̈y Edom

15 Yee daa kélfë yí talla faam Esawuu : koyyi yaalli Elifas, saawi Esawuu
: Teman, Omar, Sefo, Kenaas,
16 Korah, Gaatam a Amalek. Koyyi Elifas fi Aada, yee henu kélfë tal
Edom ra, daa wa yah.
17 Koyyi yaalli Rewel fi Esawuu : Nahat, Serah, Sammah a Misa. Koyyi
Rewel fi Basmat, yee henu kélfë tal Edom ra, daa wa yah.
18 Yee daa koyyi yaalli Esawuu a Oholibama fi Ana : Yéwús, Yelam a
Korah. Koyyi Oholibama, yee henu kélfë tal ra, daa wa yah.
19 Yaa daa koyyi yaalli Esawuu, yee henu kélfë tal Edom ra.

Ɓë̈y tali Séyíir

20 Yee daa ƀë̈ewí yaalla tali Séyíir Hora, yee ɗéƀúu dék Edom ra : Lotan,
Sobal, Sibewoŋ, Ana,
21 Dison, Etseer a Disan. Koyyi Séyíir Hora, yee henu kélfë tal Edom ra,
daa wa yah.
22 Koyyi yaalli Lotan daa Hori a Hemam. Koy-yaafi Lotan ƀeleƀ hínú
Timna.
23 Yee daa koyyi yaalli Sobal : Alwan, Manahat, Ebal, Sefo a Onam.
24 Yee daa koyyi yaalli Sibewoŋ : Ayaa a Ana fa húmú ot cul muluƀ
núgúyíɗ luufin na níiɗ rí mbaammi Sibewoŋ boffi ra.

25 Yee daa koyyi Ana : koohi yaal hínú Dison, koohi ɓeleɓ hínú
Oholibama.
26 Yee daa koyyi yaalli Dison : Hemdan, Esban, Yitaran a Keran.
27 Yee daa koyyi yaalli Etseer : Bilhan, Saawan a Akan.
28 Yee daa koyyi yaalli Disan : Úus a Aran.
29 Yee daa kélfë yí talli Horra : Lotan, Sobal, Sibewoŋ, Ana,
30 Dison, Etseer a Disan. Yaa daa kélfë yí talli Horra di Séyíir.

Buurri Edom

31 Buurra ílífú gini Edom balaa ɓëy Israyel lah buur ra, daa wa yeh :
32 Belaa koy Bewoor héníɗté buuri Edom. Ɗi húmú dék Dinabaa.
33 Húlë' rí rë, Yobap koy Serah fi ɓëy Botsiraa daa took nguur ka.
34 Húlë' Yobap ra, Husam fi ɓëy Teman daa took nguur ka.
35 Húlë' Husam ra, Hadat koy Bedat daa took nguur ka. Ɗi húmú dék
Awit. Daa ri ɓaŋ haa'i ɓani ɓëy Majaan di deyi Mohap.
36 Húlë' Hadat ra, Samla fi ɓëy Marsekaa daa took nguur ka.
37 Húlë' Samla ra, Sawul fi ɓëy Rehobot fa hom ɓúk laaha ra daa took
nguur ka.
38 Húlë' Sawul ra, Baal-Hanan koy Akboor daa took nguur ka.
39 Húlë' Baal-Hanan koy Akboor ra, Hadar daa took nguur ka. Ɗi húmú
dék Pawuu. Metabeel daa ɓeleɓi. Materet daa yaafi Metabeel, Mesahap
daa yaafi Materet.

Kélfë yí talla Edom

40-43 Yee daa kélfë yí talla coosaanuu Esawuu na ra : Timna, Alwaa,
Yetet, Oholibama, Elaa, Pinon, Kenaas, Teman, Mipsaar, Makdiyel, Iram.
Yaa daa kélfë yí talla Edom. Ow fi ow waa na ɓéeɓ daa laha' deya dék ɗí
rë. Ɗëy Edom coosaanuu Esawuu na.

37

1 Ɗi fi Yakop dékké Kanaan, tígë húmú boffi hena' ri doha-ndéem gini
baa ra.

Heeyyi Suseef

2 Bee daa naaɓii faam Yakop. Suseef kora' leelii koy-baappi, koyyi Bilhaa
a Silpaa ɓeleɓɓi boffi níi bee laha' ri kíil sabboo a kíil paana ra, wa na
ñéerúu níiɗ pe' a har. Lahte bis, ɗi ɓílíɗté boffi iñi ɓossa na wonu sun fi
wa ra.
3 Yakop húmú lukki faha' Suseef di koyyi, biti ɗi lah ri ɓaha ki. Ɗi húmú
saamiɗte ri búuɓ lémí*.
4 Koy-baappi oluu wa biti boffi wa lukki faha' ri filiɓ fi wa ɓéeɓ rë,
ngaarute ri níi hanndal ki wa neɓlay†.
5 Bisa ín, Suseef heeyce, ɓílíɗté koy-baappi, wa ɓaatuute rii ngaaɗ.
6 Na ɓílíɗ ɗí rë, ɗi won wa tih : « Síkírii, mi ɓílíɗ ɗon heeji so'.
7 Ëlsíi : yen húmú meey, yen na poku jaak. Jaagi so' yíppée koloh caŋke,
yi ron ayute yekute fíyí. »
8 Koy-baappi wonu ri tih : « Fu buur aa fu dak ? Daa fu wah ? » Wa
ɓaatuute rii ngaaɗ di heeji a wonaɗɗi.

---

* **37:3 37.3** *búuɓ lémí* : Búubí lémëe daa teeɓa' biti boffi lukki faha' ri di koyyi. † **37:4 37.4** *níi hanndal ki wa neɓlay* : Di ébrë, bíníyúu ɗeh : *níi wa na mínlíh wona' a ri a jaamma.*

9 Ɗi heeyilte, ɓílíɗté rí koy-baappi won tih : « Mi heeyilte, mi otte na'a,
céyín fë, a hul sabboo a hul yínë yekute fíi së'. »
10 Ɗi ɓílíɗ heeja boffi a koy-baappi ; ndaa boffa na won afa tih : « Heejee
ke ro baa mën ɗí heey ? Fu homay woni biti funi yaafu a koy-baappu ay
yek fíyú níi fun sígímíɗ ɗë ë ? »
11 Koy-baappi eeñnjuute ri, ndaa boffa helte nuf heeja.

Yaayi Suseef

12 Lahte bis, ɗeef koy-baappi Suseef suute níidí yubi boffi wa luufi Sihem.
13-14 Yakop won Suseef tih : « Koy-baappu íníh níirëeyín Sihem woo ?
Aye mi wol ro waa na : paye fu kénsëh níi fu yúh ɗee homuu wa a yuba
ra, fu nimil raa, fu teeɓ so'. » Suseef tahte won tih : « Kotta yeh. »
Yakop wola'te ri ɗeh húur mí gini Heboron daaha, Suseef yula'te ri nuŋi
Sihem.
15 Laha' ri ra, ow ɗeeffe ri na yídëelëh luufa, meelte ri won tih : « Fu
saam yih ? »
16 Ɗi won ɗi tih : « Mi saam koy-baappi so'. Fii soo teeɓ tígë në níirúu
wë dee ra a ? »
17 Ɓëe' won ɗi tih : « Wa koluute deh, te mi kelohte wa na ɓeytuu waal
Dotan. »
Suseef téebíɗté wë níi ɗeeffe wa Dotan.
18 Ɗi teem hanndal, koy-baappa séenúté rí, wa na peenu bëemí.
19 Wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Ëlí ! Heeyohi gaana ee ac ɗa.
20 Ëyí kan ! Yen yíp ríi hap húl, yen bet ɗi filiɓ yéem‡ ; lah raa, yen
ɓíllún biti gúmú§ daa ñam ri, níi yen yúh tígë teem heeyyi ra. »
21 Ndaa kela' Ruben yii bah, na sëmlë' rí nuf won tih : « Yen ɓanuy rii
hap.
22 Ñif ɓanay keen ! Bétí rí filiɓ fi yéemë luufi beh, te ya' ɓanay tíkëh
faana. » Yaaha ɓéeɓ Ruben ɓona' sëmlë'í koon, nimiliɗ ɗi boffi na.
23 Laha' Suseef koy-baappi na ra, wa yípútée nís búubí lémëe ɓekoh ri
ra,
24 wa habute ri, betute ri tal yéemë ; ɗeef yéemë síiñcé, lahay muluɓ.
25 Filoon fi baaha, wa anutee took, na ñamu.
Ɓéyrúu wë affi wa ra, wa séenúté ɗuuli Ismayella ɗúhúu Galaat ɗa na
ayu a i géléemmí séfú i yin heeñlaa a payaa, na suu yaayi wa Ésíp.
26 Yudaa won koy-baappi tígí daaha tih : « Hawi ñéedí yen a ɗabi húlí
ay yen ɓaate yih ?
27 Ëyí yen yaay ri yiikoh yi Ismayella, te ya' yi yen ɓanay tíkëh faana, ɗi
ñéedí yen te ñif ma faani daa na tíl faanni yen. » Koy-baappi ñéerúuté a
ri yii baaha.
28 Lahuu Ismayella waa na ra, wa nísúté Suseef yéemë, yaayute wa ri a
sekel sabay ana (20)* ; ɓëewí yaa kúrëelúuté rí Ésíp.
29 Nimila' Ruben yéemë rë, ɗi otte biti Suseef ínlíh në. Ɗi ɗaɗte búubí†,
30 wëegíssé ñéyíɗɗí në won wa tih : « Kúkëyë ínlíh në ! May teye di
kan ? »

---

‡ **37:20 37.20** *yéem* : cëldúu cëldëe, ndaa ri nuŋi nooɗte, hacu téekínëe muluɓ. § **37:20 37.20** *gúmú* : cëldúu cëldëe, ndaa di bíníi ébrë ë, ɗi rabi sohoorte. * **37:28 37.28** *sekel sabay ana (20)* : daa ganjarma légéy níirëh kíil ana a caan bín fë ; daa cadum ñaam yaal yínë ɓal. † **37:29 37.29** *ɗaɗte búubí* : Ébrë ɗara' búubí biti ri tíit, afa kúnëh ; ndaa Séréel tíkë' ya' yi afi.

31 Tígí daaha, wa oolute sékét, ɓeyute búubí Suseef, ooyute ñif ma.
32 Wa kéyrúuté boffi wa búubí lémëe, ñéerë'té a unni yeh : « Ole yee
píyú fun ra ; kénsée nda fay yúhsë' búubí koohu raa. »
33 Yakop yúhsë'té rí, foŋke won tih : « Búubí koy so' ! Gúmú ñampe ri
; Suseef palsuu palsoo. »
34 Yakop ɗaɗte búubí, haamohte saaku‡, jëtɗëhté koohi yii maañce.
35 Koyyi, yaalla a ɓeleɓɓa ɓéeɓ, caguute, na mësɗú rí ; ndaa ri kaa'a'te
keloh, na won tih : « Ëe-ëe', may jëtɗée koy so' níi mi ɗeefiɗ ɗi ɓúudé. »
Te ri looyte Suseef looyi misikke.
36 Lahuu Ismayella Ésíp rë, wa ɓeyute Suseef, yaayute ri Potifaar, dak di
dakki gaanni buuri Ésíp, bee kúɗ wohoh ya ra.

38

Yudaa a Tamaar

1 Jamanii baaha, Yudaa kolohte ɓëy faam wa na, saañce faam Hira fi
ɓëy Adulam.
2 Daaha, Yudaa yúhëntë'té a kúkëy cafay, ɓeɓpe ri ɓeleɓ, wa ñéerúuté.
Boffi ɓelaa hínú Suwaa, ɗi ɓëy Kanaan.
3 Ɓelaa pokke loo, lahte koy yaal, Yudaa yeɗte ri tii Er.
4 Ɓi pokaatte loo, lahte koy yaal kay, ɗi yeɗte ri tii Onaan.
5 Ɓelaa lahilte koy yaal kay, yeɗte ri tii Selaa ; límí koy ki baa ɗeef Yudaa
húmú Kesip.
6 Yudaa saamiɗte Er ɓeleɓ ; ɓelaa hínú Tamaar.
7 Bi pagaɗɗi Er neɓaay Koo-Yahwee, Yahwee happe ri húl.
8 Yudaa won Onaan tígí daaha tih : « Fu yúh yee waɗ ro di húlídë ɓahuu
na ra maan ? Ɓeye ɓelaa, fu saamiɗ koy-yaafu tal. »
9 Ndaa, bi yúh Onaan biti koy ka nay límú rë ii hen bii, ñéerëe rí a ɓelaa
ɓéeɓ, ɗi hom keena' feey, kaa' saamɗi koy-yaafi tal.
10 Pagadee ke ri baa neɓaay Yahwee, Yahwee happe ri húl ɓal.
11 Tígí daaha, Yudaa won Tamaar tih : « Paye fu jëtɗée faam boffu níi
bín mitaa koy so' Selaa yaal ra. » Ɓi won nufi tih : « Bee waray húl ti
koy-yaayyi nen. » Tamaar yeeltee nimil faam boffi, hompe na.
12 Tíkëhté yii maañce, koy Suwaa ɓeleɓ Yudaa húlté. Ɓúmë' luuya ra,
Yudaa saañce Timna yérí ɓëewë na ëylú fënúffí harri ra, ñéerë'té a Hira,
koojee ke ri dék Adulam ra.
13 Kela' Tamaar biti pacooli ín saañ Timna kénsëhí ɓëewë na ëylú fënúffí
harri ra,
14 ɗi yíppée nís búuɓɓí jëtíɗɗí, ɓeɓpe músëer jímbëerëhté, kaa' biti
yúhsúu, payte tookke haalaani Enayim, di waali Timna. Ɓeef nuf Tamaar
payte biti Selaa mitte yaal te ri onuy ri ɓeleɓ.
15 Ola' Yudaa ɓelaa jímbëerëhté, ɗi haba' ri ɓeleɓ tílëh.
16 Bi yúhsëey rí ɓeleɓ koohi, ɗi ɗalte ɗii na ɓúk waala, won ɗi tih : «
Aye fu fanoh a so' hém neɓa' ro. » Ndaa ɓelaa won ɗi tih : « Fay soo yere
yih, biti fu fanoh a so' ? »
17 Yudaa won ɗi tih : « May ɓeɓ sékét teem-teem yubi so', mi kéyrë' rë
rí. » Ɓelaa won ɗi tih : « Mi tahte, ndaa fay soo yeɗ yii haba mi níi balaa
baaha. »

‡ **37:34 37.34** *haamohte saaku* : Hena Ndút koon, ɗi ay jímbëerée úuf súul.

18 Yudaa meelte ri won tih : « May roo yere yih, fu ham ɗoo na ? » Ɓelaa won ɗi tih : « Yeɗ so' búurë lúumú*, a duuda ya'u. » Ɗi yeɗte wa ɓelaa, fanohte a ri, ɓelaa ɓeya'te na loo.
19 Tamaar kolohte nimilte faam, níssé músëerë jímbëerë' rí rë, ɓekaatte búuɓɓí jëtíɗɗí.
20 Yudaa nahte koojee ke ri dék Adulam ra komi ɓelaa sékédë, wonte ri biti lah raa ɗi kalaaloh iña húmú yeɗ ɗi ɓelaa ra ; ndaa kooja olay ɓelaa.
21 Ɗi meelte ɓëewí yaalla dékú daaha ra, nda wa oluy ɓelaa na húmú cagaaloh ɓúk waali Enayim ra. Wa wonute ri biti lëhírëy ɓelii na cagaaloh tígí daaha.
22 Kooja nimilte Yudaa na, won ɗi tih : « Mi olay ri, te ɓëewë dékú në rë sah wonu ti lëhírëy ɓelii na cagaaloh tígí daaha. »
23 Yudaa won ɗi daaha tih : « Ɗi haba iña yeɗ mi ri ra ɗii na, toñeh yen yaproh affi yen. Di mín rí man ɓéeɓ, mi kéyrë'té ɓelaa sékédë, te paya' fu ra, fu olay ri. »
24 Tíkëh yii waɗtee mit céyín éeyë, ow acce won Yudaa tih : « Tamaar ɓeleɓ koohu paam tílë níi loo ɗeeffe ri na. » Tígí daaha, Yudaa naha'te hawi, won tih : « Ɗi ɗúhrún gina, tamu yéelíɗ. »
25 Ndaa na ɗúhrú ɓelaa ra, ɗi wola'te pacooli na won tih : « Ɓëe' laha' iñyee ra daa on so' loo. Olsee noo, nda fay yúh ɓëe' laha' búurë a duudi bee ra. »
26 Yudaa yúhsë'té wë, won tih : « Ɗi luk soo júɓ ; biti mi onay ri koy so' Selaa ɓeɓ ri ɓeleɓ, daa koma' yee paŋ ri bee ra. » Kola'te baaha, Yudaa fanlaay a ɓelaa.
27 Tílë' níi lowa lahte ra, ɓelaa kúɗ síis.
28 Na ɓësíl rí rë, lahte bi ɗúhíɗté ya'i ; ɓelaa na múcël rë hampe ya'a pokke na lékít luum won tih : « Bee daa ɗéɓpí ac. »
29 Ndaa ɗi ëëelíɗté ya'i níi koy-yaafa daa ɗéɓpí límú. Ɓelaa na múcël rë yíppée won tih : « Waala ɗaɗ fu ra mën ɗí waal ? » Yudaa yeɗte ri tii Peres (daa ri : ɗaɗte waal).
30 Koy-yaafa poku lékkí luuma ya' ra antee límú. Yudaa yeɗte ri tii Serah (daa ri : púlí na').

39

Pesi Suseef Ésíp

1 Kúrúu Suseef níi lahte Ésíp rë, Potifaar, ow di ɓëy Ésíp, non dakki gaanni buur, bee kúɗ wohoh ya ra lompe ri Ismayella na.
2 Bi ñéerë' Koo-Yahwee a Suseef, yii paŋ ri ɓéeɓ ñee waal, ɗi yeeltee dék faam Potifaar yíkíi.
3 Ola' Potifaar biti yii cëgíɗ Suseef ɓéeɓ Yahwee ñéerë' në, keeña sosse ɗii na,
4 ɗi ɓéyíɗté rí, léɓíɗté rí hëbísí, yeɗte ri una faam fa.
5 Kola' baaha, kúrí Suseef faam fa tahte níi Yahwee barkelte faam Potifaar ; iña faam fa a yee meeyya ɓéeɓ Yahwee barkelte wa.
6 Potifaar tíkké iña laha' ri ra ɓéeɓ ya' Suseef. Ɗi yeel lahlay pagaɗ, henay yii leŋ ñami.

---

* **38:18 38.18** *búurë lúumú* : Búur daa ri suumii ɗookuu a koyyi gúussé, yaal na pokoh ri. Filiɓ gonli beh, ɓelaa meela' búurë nda ɓëe' mín yúhsúu.

Suseef a ɓeleɓ Potifaar

Suseef húmú mitte ow te ri neɓpe yeel.
7 Lahte bis, ɓeleɓ Potifaar yíppé íl sun fi Suseef, won ɗi tih : « Aye fu
fanoh a so'. »
8 Ndaa Suseef kaa'a'te won ɗi tih : « Yíkíi së' tíkké iña faam fa ɓéeɓ ya'
so', te ri na meellileh so' yin.
9 Ow* lukleh so' un faam fi beh, te yaalu kaddaay so' yin henay ɗo fi
ɓeleɓi. May rii pagee yii ɓosi baa ɗí níi mi bakaare fíi Koope ? »
10 Yíilëe Koo faraah, ɓelaa wëegís wona, ndaa Suseef kaa'a'te fanoh a ri
ɓiiy te na leɓeeh ri.
11 Bisa ín, ɗeef súrgë yínë sah húmúy filiɓ faam fa, Suseef haalte na
légéy ti merees nen.
12 Ɓelaa ɗeef ri daaha, haba'te ri búubí, won ɗi tih : « Aye fu fanoh a
so'. » Ndaa Suseef búutté saañce ëssín, hella'te ri búubë. 13 Ola' ɓelaa biti
Suseef hegohte helte búubí ya' yi ra,
14 ɗi foŋke, dëekké súrgë yë won wa tih : « Ëlsíi bee kan ! Ndeke yen
komu Ébrëyí† ac hégílë'í yen. Ɗi yuloh soo na, na maannda' débí së', mi
antee liik.
15 Kela' ri foŋi so' sun maa dëekë' hílíp, ɗi helte búubí hëbís së', hegohte
ɗúhté ëssín. »
16 Ɓelaa antee yef búubí Suseef hëbísí níi bee nimila' yaali faam fa ra.
17 Ɗi wëegíssé unna, na ɓílíɗ won tih : « Ñaami Ébrëe kom fu fun ra
yuloh hégílë'í së' koon,
18 ndaa foga' mi sun maa dëekë' hílíp, ɗi helte búubí hëbís së', hegohte
ɗúhté ëssín. »
19 Kela' yíkíi Suseef unnee ɓílíɗ ɗí ɓeleɓi ra‡, ɗi neeɓpe níi talla' las.
20 Ɗi habrohte Suseef, ɓekrohte ri kasaa na téyɗë' buur ɓëewí rë. Suseef
yeelti míllë' kasu.

Pesi Suseef kasaa

21 Ndaa Koo-Yahwee yeɗɗay Suseef te teeɓpe ri naa'-keeñ, tahte níi keeñ
daga kúɗ kasaa ra sosse ɗii na.
22 Ɗi ɓéyíɗté Suseef, tíkké ɓëewë filiɓ kasaa ɓéeɓ ya'i ; yii nay pagu
ɓéeɓ, Suseef daa na lec.
23 Ɗaga kúɗ kasaa ra na yeelti paglileh yin di légéyë tík ɗí ya' Suseef ra,
ndah biti Yahwee ñéerë'té a ri, te yii cëgíɗ rí ɓéeɓ ñeya' waal§.

40

Heeyyi dakki ana ya

1 Hompe níi dak ana di dakki buur, bee kúɗ hanna a bee kúɗ paŋa ra
tooñute buur
2 níi ɗi neeɓa'te wa,
3 antee wa ɓekroh kasaa téyúu Suseef ra.
4 Daga kúɗ wohoh ya ra tíkké wë ya' Suseef, ɗi na tooppitoh wa.
Wa homute kasaa níi

---

* **39:9 39.9** *Ow* : Di ébrë, bíníyú ɗeh : *Ɗi sah.* † **39:14 39.14** *Ébrëyí* : Ɓëy tali Abraham i Ébrë. Tii Ébrë dala' Abraham na. ‡ **39:19 39.19** *unnee ɓílíɗ ɗí ɓeleɓi ra* : Di ébrë, bíníyú ɗeh : *unnee ɓílíɗ ɗí ɓeleɓi ra na won ɗi tih : « Ñaamu paga' so' yii bee ɗeh. »* § **39:23 39.23** *ñeya' waal* : Di ébrë, bíníyú ɗeh : *Yahwee ñéyíɗ ɗí waal.*

5 elga ín, daga kúď hanna a bee kúď paŋa ra heeyute. Heeyya, bina-bina ƀéeƀ a yee won ďi ra.
6 Yíilë' Koo níi Suseef ďeefiďte wa ra, ďi otte biti keeññi wa man neƀay nen,
7 ďi won wa tih : « Ɗon lahuu yi ƀal ? Ɗon sídúu yih ? »
8 Wa wonu ri tih : « Fun heeyu heeyo, fun anutee lahuy ƀëyí nay fun teeƀe yee won heeyya ra. » Suseef won wa tih : « Koo mín teeƀa' yii won heey ƀéeƀ. Ɗíllí së' wë noo mi keloh. »
9-10 Tígí daaha, daga kúď hanni buur ra ƀílíďté rí heeji won tih : « Mi ot tal béeñí laha' ya' éeyë filiƀ heeji so'. Ɗi jibisse, capusse, goññi reseñña yíppée non.
11 Mi hampe gulii* buur ya' so', mi heƀpe reseñña, mi pooyce wa filiƀ gulaa, mantee ri yeď yíkíi së'. »
12 Suseef won ďi tih : « Heeja faha' woni yii beh : ya' yi éeyë yí béeñë daa waal éeyë.
13 Waal éeyë fíi, buur ay ƀéyíď afu, wëegísíď ďë légéyú. Fay rii ƀek gulii ya'i ti merees nen.
14 Fu wëegís faam buur níi fu took raa, lah hele nuf soo na biti neƀa' ro, fu pagiď so' yii wuni beh : lah gonle a buur yii leŋke soo na níi mi ďúh kasii beh.
15 Ndée, mi këllúu gin fun a doole, mi kúrúté deh. Te dee ƀal, mi pagay yii cal kasu. »
16 Ola' daga kúď paŋa ra biti Suseef won yii neƀpe keloh heeja ra, ďi won ďi tih : « So' ƀal mi heeyce, mi enohte wa' kuun éeyë.
17 Wa'a paa' sun ra túm kuunna faha' buur ra kep. Yakka ayute na yoku filiƀ wa'a. »
18 Suseef tahte won tih : « Heeja won yii beh : wa' yi éeyë yë daa waal éeyë.
19 Waal éeyë fíi, buur ay ƀéyíď afu níi sun, keď ro sun kilik, te suulla ay ac ñam ro. »
20 Waali éeyë fë, tee'a' wëegísí bisa took buur nguur ka ra†, buur cëgíďté gimaak, dëekké dakki ƀéeƀ. Ɗi ďúhíďté daga kúď hanna a bee kúď paŋa ra kasaa, cëgíďté wë‡ leelii ƀëewë.
21 Ɗi wëegísíďté bee kúď hanna ra légéyí, daga ƀekaatte ri gulaa ya' ti merees nen.
22 Ndaa daga kúď paŋa ra hawute, kerute sun kilik. Iña heeyya ƀéeƀ hente ti ďee wona' wa Suseef ra nen.
23 Ndaa nuf daga kúď hanna ra paylay Suseef na, ďi halte ri.

41

Heeyyi buuri Ésíp

1 Tíkëh kíil ana, buur heeyce. Filiƀ heeja, ďi caŋ ƀúk laahi Níl,
2 ďi otte fana paana yi wunute te líifúté ďúhúté laaha, na njemetu jeñ fa.
3 Filoon fi wa, ŋak fana paana kay yi ƀosute níi ƀos ďúhúté laaha, ďeefrute yee ďéƀ ďë ƀúk laaha.

---

* **40:11 40.11** *gulii* : Di ébrë, bíníyú ďeh : *kaas.* † **40:20 40.20** *bisa took buur nguur ka ra* : Lahte ƀëewí habuu ri ďeh : *bisa límú buur ra.* ‡ **40:20 40.20** *cëgíďté wë* : Di ébrë, bíníyú ďeh : *ƀéyíďté affi wa.*

4 Tígí daaha, ŋakki fañnja ɓosute níi rë yípútée ñam fañnji paana yi
wunnee ɗéɓ ɗë ɓéeɓ. Buur yúunëhté.
5 Ɗi nee'aatte, heeyilte : ɗi otte yaaŋnga paana yi líifúté te wunute
ɗúhúté baaŋa yínë.
6 Yaaŋnga paana kay yi sayŋaanute, mbëeyë më tampe wa ɗúhúté
filoon fi yee ɗéɓ ɗë.
7 Yaaŋnga ya sayŋaan ra yípútée hon paana yi wunnee ɗéɓ ɗë doɗok.
Tígí daaha buur yúunëhté antee yúh biti heey heeyo.
8 Yíilë' Koo ra, af buur kúnëhté, ɗi dëekrëhté ɗíkísëh yë a ɓëewë lahu
un Ésíp rë ɓéeɓ, ɓílíɗté wë heeyyi. Ndaa ow ë ow waa na míméh ríi teeɓ
yee won heeyya ra.
9 Tígí daaha, daga kúɗ hanna ra tahte won buur tih : « Woteh, mi
nérsëhté tooñee ke so' merees.
10 Fu húmú neeɓa'te funi daga kúɗ paŋa ra níi fu ɓekrohte fun kasii
daga kúɗ wohoh ya ra.
11 Elga ín, fun heeyute ; heeyya, bina-bina ɓéeɓ a yee won ɗi ra.
12 Filiɓ kasaa bín fë, ɗeef lahte fiil Ébrë húmú fun na. Ɗi ñaami daga
kúɗ wohoh ya ra. Ɓíllúu fun ɗi heeyya ra, ɗi teeɓa'te bina-bina ɓéeɓ yee
won ɗi ra.
13 Te iña ɓéeɓ hente ti ɗee wona' ri fun wa ra nen. Mi wëegísírúté
légéyí së', ɓëyí yínëe hawute, kerute. »

Yee won heeyyi buur ra

14 Buur naha'te kalii Suseef, ɗi yíppée ɗúhrú kasaa, nenute, lofute búuɓ,
acce caŋke fíi buur.
15 Buur won ɗi tih : « Mi heey heeyo, te lahay ɓëyí mín sëe teeɓ yee
won heeyya ra. Te mi kelohte biti heeji ɓíllú fú ɓéeɓ, fu mín teeɓa' yee
won ɗi ra. »
16 Suseef tahte won tih : « So' neh ! Koope daa mín rëe teeɓ kéy fú. »
17 Buur tahte won Suseef tih : « Filiɓ heeji so' mi húmú caŋ ɓúk laahi
Níl.
18 Mi otte fana paana yi wunute te líifúté ɗúhúté laaha, na njemetu filiɓ
jeñ fa.
19 Filoon fi wa ŋak fana paana kay yi súhúté níi súh, súfúñúté níi,
ɗúhúté laaha. Wa ɓosu ɓoso níi mí ëllëy mani wa filiɓ Ésíp ɓéeɓ.
20 Ŋakki fañnji ɓossa yípútée ñam fañnji paana yi wunnee ɗéɓ ɗë.
21 Fañnji ɓossa honute wunna doɗok, ndaa ow míméh yúh biti wa
haalute loo yi wa, ndah biti wa lísúu ɓos ti merees nen. Tígí daaha, mi
yúunëhté.
22 Mi heeyilte, mi otte yaaŋnga paana yi líifúté te wunute ɗúhúté baaŋa
yínë.
23 Yaaŋnga paana kay yi sayŋaanute, mbëeyë më tampe wa ɗúhúté
filoon fi wa.
24 Yaaŋnga ya sayŋaan ra yípútée hon paana yi wunna. Yaa ɓéeɓ, mi
ɓílíɗté wë ɗíkísëh yë, ndaa ow ë ow míméh sëe teeɓ yee won wa ra. »
25 Suseef won buur tih : « Heeyyi ana ya won yaa yínë. Koo teeɓ ɗo yee
nay rii page ra.
26 Fañnji wunni paana ya daa kíil paana, a yaaŋnga yi wunni paana ya,
kíil paana ɓal ; kon heeja yínë.

27 Ŋakki fañnji paana yi kayya ɓosute níi ɓos ra, a yaaŋnga yi paana ya
sayŋaan níi mbëeyë më tampe wa ra, kíil paana ɓal, ndaa i kíil yaaɓ.
28 Buur ! Daa ri yee na wona' mi ro koon bitih, Koope hom teeɓu yee
nay rii page ra.
29 Kíillí paana yee fíi yee ac kíillí laaɓpe níi laaɓ filiɓ Ésíp.
30 Kíil paana yi ac yaabi misikke nay naa tíkée, tah níi ɓëewë hal kíillí
laaɓɓa gét ɗë. Yaaba ay múkíl gina.
31 Yaaba ay misik níi tígí teem misik, te ɓëewë ii yúhíl biti sah laaɓ
lëhíɗté.
32 Fu ot heeja aya' waal ana, yúhé biti Koope caŋke paŋi, te ii maañ fíi.
33 « Buur, kon fu talla' biti fu yíppí saam ɓëyí ñaañce te ɓonte, fu tík
gina ya'i.
34 Lah fale ɓal filiɓ gina ɓëewí nay yeeke túm. Misahi caŋ filiɓ Ésíp
ɓéeɓ, hena ŋaal iip raa, yínëe nísú, hen túmë níi bín ɗúmëe kíillí laaɓɓi
paana ya ra.
35 Kíillí laaɓɓa na ac yee ra, ɓëewí yaa ay négírée ŋaalla, gaɗ wa filiɓ
gin-taah ya, fu yeele na, hen pesaa.
36 Hen ɗaaha raa, gina ay lah cëtëelëe daa níi bín ɗúmëe kíillí paana yi
yaaba ra. Tígí daaha, ɓëy gina ii húl a yaaɓ. »

Tígí Suseef af gini Ésíp

37 Woni Suseef neɓa'te buur a dakki.
38 Buur won dakki tih : « Koo soɗte ɓëyí bee nufi níi ɗí líiffé. Mbaa yen
ay olil mani ? »
39 Buur yeeltee won Suseef tih : « Koope teeɓ ro iñyaaha ɓéeɓ rëe, ɗeef
lahay ɓëyí teemma' roo ñaañ a ɓon.
40 Kon daa fu nay këllée gina*, te ɓëewí së' ɓéeɓ ay ñeye unu. Ñaani
buur ka kut nay ɓíssée biti daa mi paa' ro sun. »
41 Ɗi wonilte ri tih : « Wote fee Koo beh, mi tíkké rë af gini Ésíp ɓéeɓ. »
42 Buur antee nís supii, ɓekke ri kun Suseef† ; ɗi ɓekke ri búuɓ naa'
peyeɓ bi píisë kofeelte‡, líkké rí suumi úrís lúum.
43 Ɗi yëegíɗté Suseef wëtíirí ana fi, i ow këllúuté na wonu : « Ëní rí
waal§ ! » Buur tíkë'té rí ɗah af gini Ésíp ɓéeɓ.
44 Buur tíkílté won Suseef tih : « Daa mi buur ! Ndaa, ow kaañay paŋ
yin dee te ñeyeh roo na. »
45-46 Suseef húmú laha' kíil sabay éeyë (30) na komu ri buur ra*. Kola'
baaha, buur dëekë' rí Safnat Paneyah, onte ri Asnat koy Potiferaa ɓeleɓ.
Potiferaa seeyoh di gini On.
Suseef hela' buur daaha, kolohte na wër kénsëhí Ésíp ɓéeɓ.
47 Filiɓ kíillí laaɓɓi paana ya, léffë gaante.
48 Suseef négírë'té ŋaalla kíillí paana ya ɓéeɓ Ésíp, gaɗte wa filiɓ ginna
; gin fi gin ɓéeɓ, ŋaalla kola' meeyya leɓoh ri ra garuu na.

---

* **41:40 41.40** *gina* : Di ébrë, bíníyú ɗeh : *faam so'.* † **41:42 41.42** *supii, ɓekke ri kun Suseef* : Supii buur daa na teeɓa' biti unna wonu ra ɗúhë' buur na. Supaa laha' tamponi buur ; daa ri na siñiyuu kéettí nguur ka. ‡ **41:42 41.42** *búuɓ naa' peyeɓ bi píisë kofeelte* : Di tuwaaɓ : « de fin lin » ; ɓëewí gaanna Ésíp daa na ɓekuu ri a suumi úrís ɓal. § **41:43 41.43** *Ëní rí waal* : Bíníi ébrë ë ɗéɓëenë tasa'te lan. Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *« Bëyít ! »* mbée : *« Yéki feey ! »* * **41:45-46 41.45-46** *na komu ri buur ra* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *na dal ri légéy faam buur ra.*

49 Ɗaaha, Suseef gaɗte pesaa caak ti pep feey nen. Ɗee teem ŋaalla caak ra, tahte níi nuf taslay kíní wë. Caagi wa yúukké af.

Koyyi Suseef

50 Na lah yaaba ra, ɓeleɓ Suseef, Asnat fi Potiferaa, lahte koy yaal ana.
51 Suseef dëekë' saawi Manase†, ɗi won daaha tih : « Koope onte so' níi mi halte mogi so' ɓéeɓ a wulohi so' faam baaso'. »
52 Ɗi dëekë' ñéedë Efarayim‡, ɗi won daaha tih : « Koope onte so' i koy gina looca' mi ra. »

Yaaba

53 Ɗúmë' kíillí laaɓɓi paana ya Ésíp rë,
54 kíillí paana yi yaaba yíppée dal, ti di húmú wona' ri Suseef ra nen. Yaaba laɓpe ginna ɓéeɓ, ndaa ɗee teem gini Ésíp rë ɓéeɓ yeffe pesaa.
55 Laɓa' yaaba ɓëy Ésíp rë, gina ɓéeɓ na foŋ af buur, ɗi won wa tih : « Gétí Suseef na, yii won ɗi ron, lah pëgí rí. »
56 Bi ɓaatti misik yaaba gina, Suseef kúnsírëhté gaɗɗi pesaa ya, na yaay ɓëy Ésíp pep.
57 Ɓëy ginni kayya ɓéeɓ ayuu lom pep Suseef na ɓal, bi ɗah yaaba ɓëewë në ɓéeɓ.

42

Woli Yakop koyyi Ésíp

1 Kela' Yakop biti pep* lahte Ésíp rë, ɗi won koyyi tih : « Ɗon gooru yi ɗee ti ɓëewí lahuy pagaɗ nen ?
2 Mi kelohte biti pep lahte Ésíp. Pëyí ɗon lome na tokaa ñíin, toñeh yaaɓ hap yen ! »
3 Ɗaaha, ow sabboo di koy-baappi Suseef yípútée koloh suute lom pep Ésíp,
4 ndaa Yakop yeɗɗay Beŋsame koy-yaafi Suseef ñéerë' a wa : ɗi sídë' biti yin ay rii kate.
5 Bi laɓ yaaba Kanaan ɓéeɓ, koyyi Yakop a i ow kay daa tee'uu lom pep Ésíp.

Tee'a'i Suseef a koy-baappi

6 Bín fë, ɗeef Suseef daa tíkú af gina, te ɗeef daa ri na yaay ɓëewë ɓéeɓ pep. Lahuu koy-baappi fíyí, wa yekute, sígímírúté rí níi púkkí wë daapohte feey.
7-8 Ola' Suseef koy-baappi, ɗi yúhsë'té wë, ndaa ri teekiraay wa, te wa yúhsúuy rí. Ɗi na an waa wona' a unni diŋke : « Ɗon ɗúhúu dih ? » Wa tahute wonu tih : « Fun ɗúhúu Kanaan, fun ayu lom pesaa dee koon. »
9 Tígí daaha, Suseef nérsëhté iña na húmú heey ɗi sun fi wa ra, ɗi tahaatte won wa tih : « Ɗon i wolu-wolu yi ayu kénsëhí ɗee man gin fun ra ! »
10 Wa kaa'uute wonu tih : « Di wonuu fun ɗo ri Yíkëe, fun ayu lom pesaa deh.

---

† **41:51 41.51** *Manase* : Di ébrë, tii Manase mada' a : tahte níi mi halte. ‡ **41:52 41.52** *Efarayim* : Di ébrë, tii Efarayim mada' a : keñilte so'. * **42:1 42.1** *pep* : Bín fë ɓëy Ésíp a ɓëy Kanaan húmú línúu bele.

11 Fun daa boku boffa yínë, te nuffi fun lante, fun ayuy kénsëhí gin ron. »
12 Suseef tahte won tih : « Lahay íl ! Kénsëhí gin fun daa tah ɗon koloh. »
13 Wa wonu ri tih : « Fun húmú ow sabboo a ow ana yi daa boku boffa yínë di gini Kanaan. Bee luk fun paa' kúkëy rë tasse hëbís boffi, te lahte bi ínlíh në. »
14 Suseef wonaatte wa tih : « Yee won mi ron ra daa lah : ɗon ayu kénsëhí gin fun.
15 Kon may olsoh nda ron wonu kaah. Mee añoh ra ee di tii buur, ñéedí ron aay dee raa, ɗon ii ɗúh gini beh.
16 Wëlí ow yínë di ron na pay kale ri, ƀëewë tasu ra ƀeku kasaa níi mi olsoh nda ron wonu kaah. Henay kaah raa, mi añohte di tii buur, ɗeef ron ayu kénsëhí gina. »
17 Suseef antee waa wookiroh ƀéeƀ, ƀekrohte wa kasaa, wa homute na waal éeyë.
18 Waali éeyë fë, Suseef won wa tih : « Mi yúhté biti Koope lahte, ɗon faha' tosi ñíinní ron raa, pëgí yee nay mi ron wone ra.
19 Ɗon henun ƀëewí nuffi wa lante raa, hélí ow yínë ron na tasiɗ ɗon kasaa deh, ƀëewí kayya nimil komi ƀëewín faam homu yaaƀ ra pesaa,
20 te lah këmí së' ñéedí ron. Tígí daaha, may yúh nda ron wonu kaah raa, te ron ii húl. »
Wa tahute yee won wa Suseef ra,
21 ndaa wa na wonantuu hanndal ki wa : « Yee húmú pagu yen ñéedí yen ra daa tah na' tam affi yen. Keeña ɗúmpé bín fë, ɗi ɗaŋke, yen síkírúuy rí. Yii baa daa keen sun fi yen woteh. »
22 Ruben tahte won wa tih : « Mi wonay ron bín fë ngënë pëgí kúkëyë yii misikke, ɗon kaa'uute síkírëhí së' woo ? Neƀ raa, yen mam na† ! »
23 Nuffi koy-baappa paay biti Suseef keloh iña na wonantuu wa ra, af biti lahte ƀëyí në ƀíssë' wë gonli wa.
24 Suseef yíppée waa hel daaha, ɗapohte, looyte, antee wëegís na won a wa. Ɗi tanisse Simewoŋ, pokalsa'rohte ri fíi wë.

Wëegísëení koyyi Yakop Kanaan

25 Suseef nahte súrgë yí ngúukrí saaku yi koy-baappi pep níi líif, ɗee teyu wa ra ƀéeƀ, hélsí wë wëegísírú wë filiƀ saaku yi wa, an waa yeɗ ñami wa waala. Ɗee wona' ri ra paguu ɗaaha.
26 Wa eƀute saaku ya mbaammi wa, tíkúuté waala.
27 Lahuu wa tígë nay waa nee'ee elga ra, ow yínë waa na pëkís saakii ay yere mbaam fi ñamaɗ koon, ɗeef hélsí ƀúk-ƀúgë.
28 Ɗi won koy-baappi tih : « Hélsí së' wëegísírúté së' ayee filiƀ saakii so' ee ! » Tígí daaha, wa tíitú tíitë níi faanni wa na saak, wa na wonantuu hanndal ki wa : « Bee ke yeni Koope bee yi kan ? »
29 Lahuu wa faam boffi wa Yakop di Kanaan ra, wa ƀíllúté rí iña kat wa ra ƀéeƀ.
30 Wa wonu tih : « Yíkíi gina wona' fun a unni diŋke, antee haba' biti fun wolu kénsëhí gin wa.

---

† **42:22 42.22** *Neƀ raa, yen mam na* : Di ébrë, bíníyú ɗeh : *Ñif mi hente kabut affi yen woteh.*

31 Fun wonu ri tih : “Fun tílú kot wun te nuffi fun lante ; fun ayuy
kénsëhí gin ron.
32 Fun húmú ow sabboo a ana yi daa boku baap, lahte bi ínlíh në te bee
luk fun paa' kúkëy rë tasse boffi na Kanaan.”
33 Ndaa yíkíi gina tahte won fun tih : “May anee yúh nuffi ron ɗeh :
héllí së' ow yínë ɗon na, ƀëewí kayya kome ƀëewín faam homu yaaƀ ra
pesaa.
34 Te lah këmí së' ñéedí ron. Ɗon kom so' ri raa, may yúh biti nuffon
lante, ɗon ayuy kénsëhí gin fun. Tígí daaha, may ron wëegísíɗ koy-boffi
ron te ron ay mín tíl kotti ron filiƀ gina ɗee neƀa' ri ron ra.” »
35 Na yíidú wë saaku yi wa ra, bina-bina ƀéeƀ lahte jogi hélsí húmú filiƀ.
Oluu wa hélsë, ƀani boffi wa tíitúté.
36 Tígí daaha, boffi wa Yakop won wa tih : « Ɗon fahuu ɗúmëlí koyyi so'
maan : Suseef sooyce, Simewoŋ sooyce, ɗon anutee fahla' ƀeyi Beŋsame
ya' so', yaa ƀéeƀ keen af so' a ? »
37 Ndaa Ruben won boffi tih : « Tíké rí ya' so', may roo rii nimiliɗ. Mi
pagay ri raa, fu ƀek ñíinní koyyi yaalli ana yi so' feey. »
38 Yakop kaa'a'te fatañ tahte won tih : « Koy so' ii ñéerë' a ron ; koy-yaafi
húlté te mi talla' ri njunduŋ. Yin kat ri waali ron raa, bee ƀahaya' mi bee
ra, ɗon ay tah súfúñ hap so' húl. »

43

Tahi Yakop yeɗɗi Beŋsame ñéerë' a koy-baappi Ésíp

1 Yaaba ƀaattee misik Kanaan.
2 Tílë' níi ƀëy faam Yakop ɗúmëlúté peba ɗúhúu wë Ésíp rë, Yakop won
koyyi tih : « Wëegísí ɗon lome pesaa Ésíp. »
3 Yudaa tahte won tih : « Yíkíi gina caŋke lok biti fun ñéerúuy a ñéedí
fun raa, fun ii caŋ fíyí.
4 Fu tah yeɗɗi Beŋsame ñéerë' a fun raa, fun pay lomɗe ro pesaa.
5 Ndaa fu yeɗɗay ri raa, miteh fun payaa ; ndée ƀëe' húmú wonte fun
biti fun ñéerúuy a ñéedí fun raa, fun ii caŋ fíyí. »
6 Yakop tahaatte won tih : « Yii wonɗoh ron biti ɗon lahute ñéyíɗ kay ?
Yee pagu ron ra neƀaay so' ! »
7 Ndaa wa tiilute wonu tih : « Ƀëe' daa cagoh fun rík a meela', na saam
yii lante sun fi fun a ƀëy faam fun : nda boffi fun líssí pes, nda fun lahute
ñéyíɗ rëe. Fun tiilu ri iña meel ri fun yaaha ra ee ; fun ay yúhée biti ɗi
ay fun kalliree ñéedí fun ɗíh ? »
8 Yudaa tahte won boffi, Yakop tih : « Yeɗɗa' so' Beŋsame funi ñéerë'.
Fun ay koloh fun saañ, nda yen mín tos ñíinní yen ; hen ɗaaha raa, ɗo a
fun a ƀëy faam fa ƀéeƀ, yaaƀ ii yen hap pëtíh.
9 Daa mi níidí kúkëyë, te lah meel so' ri. Mi wëegísírëy rë rí rëe, lah
yeela' so' tooñi baa pesi so' ƀéeƀ.
10 Yen teel koloh koon, tii koon fun lahute pay a wëegís waal ana. »
11 Boffa yeeltee waa won tih : « Hém ɗaaha raa, héní ɗeh : ƀékëelíi
iña lukki neƀ gin yen ra filiƀ saaku yi ron : yin heeñlaa a payaa, kúum a
gëyúmmí neƀpe, ɗon komaaloh wa yíkíi gini Ésíp fi baa yoobbol.
12 Kúrí ganjarmi hélsí nay ron lomee dín fë rë ana, te lah raa, ɗon
wëegísíɗ yee ɗeefu ron ƀúk saaku ya ra ; mín yaha héllë'.

13 Këlíi ɗon ñéerë' a ñéedí ron, ɗon wëegís ƀëyí baa na.
14 Ɗémíin Koope fa mín ƀéeƀ rë paŋ níi ƀëyí baa ot súfúñ fí ron ndín,
yérém ron, ɗi yeris Beŋsame a Simewoŋ wëegís a ron. Bee homa' mi bee
ra, koyyi so' waɗti ɗúmún ɗúmë rëe, wa ɗúmún. »

Teya'a faam Suseef

15 Yaawa ƀeyute yoobbola, kúrëelúuté ganjarmi hélsë ana, ñéerúuté a
Beŋsame tíkúuté waali Ésíp. Wa lahute cagute fíi Suseef.
16 Ola' Suseef biti Beŋsame ee waa na ra, ɗi won súrgëe kúɗ yii leŋke
faam fa ra tih : « Kúré ƀëewí yee faam so', hawree ndawal fu paŋ ; funi
wa nay añe. »
17 Ɓëe' kolohte paŋi iña nah ri Suseef ra, na kúɗ yaawa faam yíkíi.
18 Oluu wa biti wa ee kúrú faam Suseef ra, wa néekíñúuté níi wa na úm-
úmú wonu tih : « Mbaa hélsë húmú ƀúk saaku yi yen ayuu yen waalee
ɗéƀ ɗë daa kúɗɗëh yen dee neh ? Yen ay maloh ƀos deh : wa ay keen sun
fi yen, naaf mbaamma, ham yen ñaam. »
19 Lahuu wa ílí faam Suseef ra, wa leƀuute ƀëe' wonute ri tih :
20 « Ɓahaa, baal fun noo ! Fun ɗéƀútée ac lom pesaa deh.
21-22 Na nimilu fun faam níi fun lahute tígë nee'u fun waala ra, ƀëyí
kúnís ƀúk saakii fun na ƀéeƀ, otte biti hélsí húmú filiƀ, te wa teem cadum
fi saaku ya. Fun yíih ƀëe' ƀekaat wa filiƀ ra, daa tah fun wëegísíɗ wë ee.
Te fun kúrëelúuté hélíis kay lomaa pesaa. »
23 Ɓëe' tahte won wa tih : « Ngënë néekíñíi, tëekíi wun deh. Koope fi
ɗoni boffi ron daa yera' ron wa ɗaaha alal saaku yi ron. Hélsí ron lahte
soo na kaah. »
Ɗi antee ɗúhíɗ Simewoŋ, kompe wa ri,
24 ƀekke yaawa faam Suseef, kompe wa muluƀ hosaa kot*, antee túmíɗ
mbaammi wa booƀ.
25 Bi keluu wa biti wa ay añee daaha, wa yugusuute yoobbola komaaluu
wa Suseef ra, na sehu ayi biti na' tam.
26 Laha' Suseef faam fa ra, wa yerute ri yoobbola kúrëelúu wë rë, wa
yekute, sígímúté níi feey.
27 Ɗi meelte wa nda wa lahute sos-faan raa, antee waa won tih : « Boffee
ke ron na húmú wonuu ron so' ƀahate baaha ra hente ɗíh ? Ɗi líssí pes a
? »
28 Wa tiilute wonu tih : « Súrgúu líssí pes, ɗi lahte sos-faan. » Wa yekute,
sígímëetúté.
29 Ɓéyrë' Suseef afi otte ñéedí, Beŋsame fa ƀani boku yaafa yínë rë, ɗi
meelte wa won tih : « Bee daa ñéedée ké ron baa na húmú wonuu ron so'
ra a ? » Ɗi ƀaatte won tih : « Koo líhë rë yeren kúkëy yaal ! »
30 Keeñ Suseef líiffé ola ot ri koy-yaafi ra, tahte níi íllë ƀéeƀ kaante muun
; ɗi yíppée ɗúh, saañce filiƀ lasi na looy.
31 Looya' ri níi ɗi wocce lëeysíɗté keeñ ra, ɗi súlmëhté, wëegíssé won
tih : « Nërëlsíi aña. »
32 Ɗi noru a afi, koy-baappi norute kay. Ɓëy Ésíppë húmú në rë noru
kay, ndée ƀëewí yaa a Ébrë yë në bëkíh loon, yii baaha kadduute : ɗi yii
ƀosse waa na.

* **43:24 43.24** *muluƀ hosaa kot* : Ébrë húmú lah haneel raa, ɗéƀë' rí yeɗ muluƀ hosaa kot.

33 Koy-baappa paa'uu fíi Suseef. Saawa daa hom ɓúgí beh, ñéedë tíkëhté
ië, hente ɗaaha níi pëlíin fë daa míllë' hatni yínëe. Wa éemúté na
yeelantuu.
34 Suseef naha'te túmɗí loonni wa, ndaa yee túmɗú Beŋsame ra lukke
yi koy-baappi iip. Suseef a koy-baappi hanute ɓéeñ níi keeññi wa sosse.

44

Yami Beŋsame loh

1 Suseef antee nah súrgëe kúɗ yii leŋke faam fa ra won ɗi tih : « Soɗɗe
ɓëewí yee saaku yi wa yii mín wëe eɓ ɓéeɓ di pesaa, te fu wëegísíɗ hélsí
wë ɓúk-ɓúkkë.
2 Lah ɓekaalee gulee ke so' yugusuu hélíis rë ɓúk saakii bee lukki paa'
kúkëy rë, ñéerë' a cadum fi pebi. » Ɓëe' paŋke yee nah ri Suseef ra.
3 Yíilë' Koo kéy fín, wa pëkísúuté, sayute a mbaammi wa.
4 Wa ɗúhúté gina, ndaa liiluy rii wuloh, na won Suseef ɓëe' bitih : «
Kolee fu daɓaat ɓëewée koon ; fu lah waa na raa, wone wa biti iñi wunna
pagiru wa ra ɓéeɓ, wa símúu wë ɗaaha a ?
5 Yi tah wa loh gulaa na hana' a na ɗíkísë' ɓahaa ra ? Wa pagute yii
ɓosse ! »
6 Ɓëe' daɓpe wa, wonte wa unni yaaha.
7 Ndaa wa tahute wonu ri tih : « Fu wona' yii baa ɗíh ɓahaa ? Fun
kaañuy paŋ yii man ɗah !
8 Fu olay biti koluu fun Kanaan ra, fun kúrëelúuté hélsë olu fun ɓúkkí
saaku ya ra, fun wëegísírúté rë wë ë ? Ay haalee yi níi fun ay lohe hélíis
mbée úrís faam yíkúu ?
9 Ɓëe' yaa nay oluu ɗii na ra hawun húl. Te fun fa tasu ra sah hen
ñaammu. »
10 Ɓëe' won tih : « Mi tahte yee wonu ron ra. Ndaa ɓëe' yaa nay ɗeefu
ɗii na ra kep daa nay hene ñaami so', ɓëewí kayya ladu ra yeɗɗu saañ. »
11 Wa yípútée cépíɗ saaku yi wa, ow fi ow waa na ɓéeɓ kúníssé bii.
12 Ɓëe' ñeete saaku ya ɓéeɓ na saam, dala'te bi saawa níi míllë' bi bee
lukki paa' kúkëy rë. Gulaa ɗeefu saakii Beŋsame. 13 Wa tíkúté ya' yi wa
affi wa* ; eɓaatute mbaammi wa, wëegísúté ginin.

Ɓee cagira' Yudaa Beŋsame ra

14 Lahuu Yudaa a koy-baappi faam Suseef ra, ɗeef ɗi na seh wa, wa
hawuute feey líhúuté fíyí.
15 Suseef won wa tih : « Ɓon paguu pagadi baa ɗíh ? Ɓon yíih biti ɓëewë
madu a fun ra mínú ɗíkís yin fi yin ɓéeɓ ë ? »
16 Yudaa tahte won tih : « Fun lahuy yii wonun fun ɓah, fun lahuy yii
layuun fun níi fun lan. Koope daa yíiñ fun. Funi ɓëe' gulaa ɗeefu ɗii na
ra ɓéeɓ daa nay lígínée hen ñaammu. »
17 Ndaa Suseef won wa tih : « Mi kaañay paŋ yii bah. Ɓëe' gulii so'
ɗeefu ɗii na ra daa nay hene ñaami so'. Ɓon fi yah, wëegísí boffi ron na
a jaamma. »

---

* **44:13 44.13** *Wa tíkúté ya' yi wa affi wa* : Di ébrë, bíníyú ɗeh : *wa ɗarute búuɓɓí wë.* Ébrë ɗara' búubí biti ri tíit, afa kúnëh ; ndaa Séréel tíkë' ya' yi afi.

18 Yudaa antee leɓoh Suseef, won ɗi tih : « Ɓahaa baal so' unna nay mi
roo wone yee ra ; fu ɓanay naa haayloh ; ndée mi yúhté biti ɗoni buur
yínë :
19 ɗéɓúu fun ac dee ra, fu meelte fun nda fun lahute baap, nda fun
talluute koy-baap kay.
20 Fun wonute ro biti fun lahute boffi ɓahate a koy-boffi daa paa' fun
kúkëy. Lahi boffi fun koy ki bah, ɗeef ɗi ɓahate, te ɗi faha'te ri níi faha'.
Ɓahii húlté, ɗi talla' ri kut yaafi na.
21 Fu antee fun won tih : “Këmí së' rí, mi ot ri a íllí së'.”
22 Fun wonu ro tih : “Kúkëyë míméh wuloh boffi, wa taka' raa, boffa ay
jomloh.”
23 Ndaa fu won fun tih : “Ɓon ñéerúuy a ñéedí ron raa, ɗon ii cagil fíi
së'.”
24 Wëegísúu fun súrgúu boffi fun na ra, fun ɓíllúté rí yee won fu fun ra.
25 Daa tah wona' boffi fun bitih : “Wëegísí ɗon ɓaatee pesaa” ra,
26 fun wonu ri tih : “Fun mínlíh pay Ésíp, hém fun ñéerúuy a ñéedí fun.
Ɓi ñéyrë' a fun raa fun ay mín pay, henay baaha raa, fun ii mín caŋ fíi
ɓëe'.”
27 Súrgúu boffi fun won fun tih : “Ɓon yúhúté biti funi ɓeleɓ so' Rasel
lahuu koy ana :
28 ɓëyí yínëe kolohte ya' so', mi haba' biti yin daa palsa' ri. Ndée mi
ollilay ri níi a woteh.
29 Ɓon ɓeyil bee ya' so' bee níi yin kat ri raa, bee ɓahaya' mi bee ra, ɗon
ay tah súfúñ hap so' húl.”
30-31 Mi wëegís faam níi baaso' kan kúkëyë rëe, ñíinë mín nëe teem,
ndah pokoha pokoh ri ɗii na ra. Te bi ɓaha ri súfúñ hap ri húl, ɗeef fun.
32 Ɓaatte biti daa mi cagoh ɓahaa, mi na ɗaŋ níi ɗi yeɗɗa'te so' ri ; daa
mi níidí. Mi gappe ri biti mi nimliray ri koohi raa, daa mi lahiɗ ɗi bakaadi
baa pesi so' ɓéeɓ.
33 Kon mi ɗaŋ ro biti fu yeris kúkëyë nimil a koy-baappi, fu ham so'
ñaam tígí.
34 May nimilee ɗí faam baaso' te mi ñéerëey a ri ? Ɓamaay mi ole súfúñ
fë nay homee baaso' ra ! »

45

Teekirohi Suseef

1 Kela' Suseef unna won Yudaa ra, ɗi mínlíléh ham afi, yíppée won súrgë
yí ɗúh ëssín. Ɓaaha, ow ëe ow di ɓëewë leɓuu ri ra ɗeefaay na teekiroh
ri koy-baappi ra.
2 Ɓi antee yefoh lëel níi ɓëewë ëssín keluute na, te wona lahte níi faam
buur.
3 Tígí daaha, Suseef won koy-baappi tih : « Daa mi Suseef ! Baap líssí
pes a ? » Bi kúnëh affi wa Suseef na, wa míníh ríi lof.
4 Suseef wonaatte wa tih : « Éccíi fíi së' deh. » Wa leɓuute ri. Ɓi tíkílté
won tih : « Daa mi Suseef, koy-boffee yaayu ron kúrúté Ésíp rë.
5 Ndaa, ngënë yíiríi affi ron yaaya yaayu ron so' ra níi lukus. Tosi ñíinní
ɓëewë daa tah Koope këllíɗ së' deh.
6 Ndée, yaaba laha' kíil ana kut gina, te tasse kíil iip fíi, lín ii lah níi púlé
lec.

7 Koope faha' tosi ñíinnën yaaba, ɗon pes níi tali ron tas feey fi beh, daa
tah ɗi këllíɗ së' deh, sëmlë'í ron sëmlë'í lahay man.
8 Kon Koope daa wol so' deh, ndée ɗon neh. Te ɗi ƀéyíɗté së' níi mi man
baap buur na nen : ɗi yerisse faami ya' so', tíkké së' af Ésíp ƀéeƀ.
9 Yípíi wëegís baap na faam, ɗon won ɗi tih : “Koohu Suseef daa wona'
ro ɗeh : Koope ƀéyíɗté së' níi mi hente yíkíi Ésíp ƀéeƀ ; kolee fu ɗeefiɗ
so' balaa maañ.
10 Fay yípée faamu deyi Gosen ndín, fu leƀoh so' ; ɗoni koyyu a séttú,
yuppi pe' ya, harra a fañnja, a iña laha' fu ra ƀéeƀ.
11 Ɗon hom Kanaan, ɗon ay looc dín fë, ndée yaaba tasse kíil iip fíi, te
Gosen deh, may kúɗ ɗoni ƀëy faamu a yuppa ƀéeƀ.” »
12 Suseef ƀaatte won tih : « Ɗon oluy a íllí ron te koy-yaaso' Beŋsame
otte a íllí ƀal, biti daa mi na won ɗon na keluu a nuffi ron woo ?
13 Kon gétí ɗon teeƀ baaso' biti mi lahte tii Ésíp, ɗon ƀílíɗ rí iña olu ron
ra ƀéeƀ ; te yípíi së' ríi kom deh. »
14 Ɗi antee yeɗɗoh sun fi Beŋsame, wa yabaalantuute, wa ƀéeƀ ana na
looyu.
15 Kola' ri Beŋsame na, ɗi ñeete koy-baappi na ƀéeƀ, yabaalohte sun fi
wa na looy. Tígí daaha, koy-baappi na anuu mín won a ri.

Wola'i buur

16 Woni ayi koy-baappi Suseef hente lëyëŋ níi faam buur. Kela' ri buur,
yaa neƀa'te ƀani dakki.
17 Ɗi won Suseef tih : « Wone koy-baappu eƀ mbaammi wa, wa wëegís
Kanaan
18 kale boffi wa a ƀëy faammi wa kúɗ wë deh. May waa yeɗ feey fa
lukki looƀ Ésíp rë, wa yíp faammi wa na ; te wa ay pesee iña lukki neƀ
gina ra.
19 Te wone wa bitih, wa yahti saañ raa, lah wa ƀeyun i sareet deh, wa
kale ƀeleƀƀi wa, koyyi wa a boffi ron ƀal, wa nimil deh.
20 Wa ƀanuy tësíɗ nuffi wa yii waɗ waa hel filoon, ndée wa ay ɗeef iñi
luk iñyaaha wun deh. »
21 Koyyi Yakop paguu iña nahu wa ra ɗaaha. Suseef yeɗte wa i sareet,
ti ɗee wona' ri buur ra nen, saamiɗte wa yii nay waa ñame waala.
22 Ɗi ñeete waa na yeɗte wa ƀéeƀ búuƀ has ndaa laha' ri Beŋsame na,
ɗi yeɗte ri na iip a hélíis caak*.
23 Suseef kéyrë'té boffi ƀal mbaam sabboo yi eƀu iña lukki wun Ésíp rë,
a mbaam ƀeleƀ sabboo yi eƀu pep, mbúurú a pesii waala biti ri yahti ac.
24 Na pëkís ɗi koy-baappi ra, wonte wa biti wa ƀanuy súfë' waala.

Nimili koy-baappi Suseef boffi wa na

25 Wa koluute Ésíp daaha, ɗeefrute boffi wa Yakop Kanaan.
26 Wonuu wa boffi wa biti Suseef líssí pes, te daa ri tíkú af gini Ésíp ƀéeƀ
rë, bi lekaay ri woni wa, ɗi hégíyëey, na yeel wa.
27 Ndaa ƀíllúu wë rí iña won wa Suseef ƀéeƀ rë, teeƀute ri sareetta
kéyrë' Suseef kalii ra, tígí daaha, kúnsë' afa, Yakop na an naa mín keloh.
28 Ɗi yeeltee won tih : « Téyí dah ! Hém koy so' Suseef daa líssí pes raa,
caa mi koloh mi ole ri balaa mi húl. »

---

* **45:22 45.22** *hélíis caak* : Di ébrë, bíníyú ɗeh : *sekel tíméer éeyë (300).* Daa ganjarma légéy níirëh kíil sabay éeyë a kíil paana (37).

46

Saañi Yakop Ésíp

1 Yakop tíkëhté waala a iña laha' ri ra ɓéeɓ. Laha' ri Beer-Sebaa ra, ɗi
hawiɗte Koope fa na húmú jaamiyoh Isaak boffi ra.
2 Elgin, di filiɓ yodaɗ, Koo dëekké rí won ɗi tih : « Yakop ! Yakop ! » Ɗi
tahte won tih : « Yëew ! »
3 Koope ɓaatte won tih : « Daa mi Koo, Koope fi boffu. Ngana néekíñë'
yin saañu Ésíp, ndée may paŋ níi talu ɓaatoh dín fë caak níi caak.
4 So' mi beh, daa mi nay roo ɓede Ésíp, te mi yeɗte ro un so', daa mi
nay roo wëegísíré ɓal. Yiin nay fuu ñame gaawa súhíɗ rë, fay lúsée ya'
Suseef*. »
5 Yakop kola' ɗaaha Beer-Sebaa ; koyya yëegírúté boffi wa, ɓeleßßi wa
a koyyi wa sareetta kéyrë' wë buur kalii wa ra.
6-7 Wa kúrëelúuté yuppi wa ɓal, a alal ma lahuu wa Kanaan ra ɓéeɓ.
Yakop ñéerë' a ɓëy faami ɓéeɓ Ésíp : ɓani koyyi, séttí a sétëettí, yaal a
ɓeleɓ. Yakop a ɓëy faami ɓéeɓ kélsúuté ɗaaha Ésíp.

Ɓëy faam Yakop di Ésíp

8-15 Tii yi ɓëy faam Yakop, yee ñéerúu a ri Ésíp rë, daa wa yeh :
Koyyi Yakop a Leyaa, séttí a sétëettí :
Ruben saawa a koyyi : Hanok, Palu, Hesron a Karmi.
Simewoŋ a koyyi : Yemuwel, Yamin, Ohat, Yakin, Sohar a Sawul koy
ɓelaa dék Kanaan ra.
Léwí a koyyi : Gerson, Kehat a Merari.
Yudaa a koyyi : Selaa, Peres a Serah (Er a Onaan húlúu Kanaan). Peres
a koyyi ana yi : Hesron a Hamul.
Isakaar a koyyi : Tola, Puwah, Yasup, a Simron.
Sabuloŋ a koyyi : Seret, Elon a Yahleyel.
Yaa daa tala límíɗ Leyaa Yakop homuu wa Padan ra ; wa henute ow
sabay éeyë a ow éeyë (33), ɓaatte Dinaa koy wa ɓeleɓ ñéerë'té a wa ɓal.
16-18 Koyya, séttë a sétëettë lahuu Yakop a Silpaa ra daa wa yeh :
Gaat a koyyi : Sifiyon, Haggi, Súní, Esbon, Eri, Arodi a Areyeli.
Aseer a koyyi : Yimna, Yiswa, Yiswi, Beriyaa a Seerah koy-yaafi wa ɓeleɓ.
Beriyaa a koyyi : Hebeer a Malkiyel.
Yaa daa tala límíɗ Silpaa Yakop ra ; wa henute ow sabboo a ow pëenë
(16). Silpaa húmú súrgíi Leyaa. Laban daa húmú ɓeɓ Silpaa yeɗte ri koohi
Leyaa.
19-22 Koyya a séttë lahuu Yakop a Rasel ra daa wa yeh : Suseef a
Beŋsame.
Suseef a Asnat koy Potiferaa, seeyoh di On lahute koy ana Ésíp : Manase
a Efarayim.
Beŋsame a koyyi : Belaa, Bekeer, Asbel, Geraa, Naamaan, Éhí, Roos,
Múpím, Húpím a Arde.
Yaa daa tala límíɗ Rasel Yakop ra ; wa henute ow sabboo a ow iniil (14).
23-25 Koyya a séttë lahuu Yakop a Bilhaa ra daa wa yeh :

---

* **46:4 46.4** *fay lúsée ya' Suseef* : Di ébrë, bíníyú ɗeh : *Suseef daa nay roo kúnɗé íllú.* Di Ébrë yë
në, ow húl rëe, koy ki yaali gaana mbée bee húlëhë lukki pokoh ɗii na ra, daa na kún íllí ɓúudé
fë. Di ɓëy Ndút, ow jér rëe, mboko mi daa na ɗíiíɗ ɗí, daa tah húlëh hoñci lúsë' ya' ɓëyí.

Dan a koohi Húsím.
Neftali a koyyi : Yahseyel, Gúní, Yeseer a Silem.
Yaa daa tala límíď Bilhaa Yakop ra ; wa henute ow paana. Bilhaa húmú súrgíi Rasel. Laban daa húmú ƀeƀ Bilhaa yeďte ri koohi Rasel.
26 Ďëy faam Yakop, yee nonu tala ñéerúu a ri Ésíp rë henute ow sabay
pëenë a ow pëenë (66), bokaay a ƀeleƀƀi koyyi.
27 Ďaat koyyi ana ya laha' Suseef Ésíp rë rëe, ƀëy faam Yakop ƀéeƀ
henute ow sabay paana (70)[†].

Yíbí faam Yakop Gosen

28 Yakop këllíďté Yudaa, wolte ri Suseef na woni biti ďi ac ƀani tee'a'
Gosen. Lahuu Yakop a ƀëy faami Gosen ra,
29 Suseef pokke wëtíirí, ďeefiďte boffi dín fë. Laha' ri fíyí rë, ďi
ñuŋaarohte lúumë, looyte na yii maañce.
30 Yakop antee won Suseef tih : « Hém daa fu líssí pes níi mí tíkké rë íl
rëe, mi mín húl leegi a sos-keeñ ! »
31 Tígí daaha, Suseef won koy-baappi a ƀëy faam boffi tih : « Cëgí mi
pay woni buur biti koy-baappi so' a ƀëy faam baaso', yee húmú Kanaan
ra ayute.
32 May rii won biti ƀal ďon i níirëh har, pe' a fana ; te ďoni yuppi ron a
iña lahuu ron ra ƀéeƀ daa ayu.
33 Buur dëek rën níi meel ron yee na pagu ron raa,
34 lah wëní rí biti ďon ƀaahuu níiď. Ďaaha raa, ďon ay mín yípë' faamon
deyi Gosen deh, ndée ƀëy Ésíp wonuy yin níirëh. »

47

Boffi Suseef teeƀute buur

1 Suseef kola' dah, antee saañ buur na won ďi tih : « Baaso' a koy-baappi
so' ayute Kanaan fa, kúrëelúuté harri wa, pe' ya, fañnja a iña lahuu wa
ra ƀéeƀ ; wa ínú deyi Gosen. »
2 Ďeef ďi liiltee tanis ow iip di koy-baappi koon, yeeltee waa teeƀ buur.
3 Buur meelte wa, won tih : « Ďon paguu yih ? » Wa tahute wonu tih : «
Buur, fun i níirëh kíilë níi a woteh. »
4 Wa ƀaatute wonu tih : « Misigi yaaba Kanaan tahte níi yuppi fun lahluy
ñamaď dín fë. Fun anutee ac haneel gini beh, na ďagu ro buur, fu yeris
fun hom deyi Gosen. »
5 Buur won Suseef tih : « Boffu a koy-baappu ayu roo na.
6 Gina aa ya'u ! Yere wa feey fa luk naa looƀ ra, wa yíp faammi wa na.
Wa mín hom Gosen kay ! Te filiƀ fi wa, fu yúh në ƀëewí sawoorute raa,
fu mín tík yuppi so' ya' yi wa. »
7 Suseef kalite boffi ƀal, teeƀpe ri buur. Boffa wodohte buur níi wodoh.
8 Buur meelte ri won tih : « Fu pes kíil ďí ďee ƀah ? »
9 Yakop tahte won ďi tih : « Kíillë maangaan mi ra hente kíil tíméer a
kíil sabay éeyë (130)[*]. Pesi so' utay te misikke biti mi yeela' ri kíillë pesu
baaso' a cisso' ra, te wa i maangaan ti so' nen. »

[†] **46:27 46.27** *ow sabay paana (70)* : Ďëewí sabay pëenë a pëenë (66) yë wonuu tali Yakop ra, ƀaat Yakop, Suseef a koyyi ana yi raa, daa henil wa ow sabay paana (70).

[*] **47:9 47.9** *Kíillë maangaan mi ra hente kíil tíméer a kíil sabay éeyë (130)* : Lahte ƀëewí habuu ri ďeh : *Hente kíil tíméer a kíil sabay éeyë (130) yíkíl, ma na tíl rí gin-ëe gin.*

10 Yakop ɗagiɗte buur, antee ɗúh saañce.

11 Suseef kola' daaha leciɗte boffi a koy-baappi feey fa lukki looƀ Ésíp rë, di Ramses (tii yíníi Gosen) ti ɗee naha' ri buur ra nen.
12 Suseef saamiɗte boffi, koy-baappi a ƀëewë homu ya' yi wa ra, a ɗee teyu wa ra ƀéeƀ pesaa.

Ɗee kúrë' Suseef Ésíp kíillí yaaba ra

13 Bi lahlilay pesaa, yaaba ƀaattee misik gina. Di man ɗi Ésíp faanni ƀëewë ƀéeƀ na síiñ, laha' ɗaaha Kanaan.
14 Suseef wookke hélsë Ésíp a Kanaan ƀéeƀ na yaay ri ƀëewë pep ra, kúɗté wë faam buur.
15 Ɗúmë' hélsë ces ya' yi ƀëy Ésíp a Kanaan ra, ƀëy Ésíp ƀéeƀ ayute caguute Suseef wonu ri tih : « Biti fun lahliluy hélíis daa nay tahe yaaƀ hap fun húl fíyú ë ? Yeɗ fun yii nay fun ñame. »
16 Suseef tahte won wa tih : « Hena biti ɗon lahliluy hélíis rëe, yérí së' yuppi ron, mi lof ron wa pesaa. »
17 Wa kalute yuppi wa ƀéeƀ : pënís neh, pe' a har neh, fana neh, mbaam neh, komute wa Suseef, lofruute wa a pesaa ; te wa ñamu na níi kíilë ɗúmpé.
18 Kíilë tíkëh në rë, ƀëewë nimilute Suseef na, wonu ri tih : « Ɓahaa, fun míníh rëe ɗap kaaf ka, ndée fu yúhté biti fun lahliluy hélíis te daa fu laha' yuppa woteh. Fun talluu faanni fun a feeyyi fun.
19 Hanaa fii hom dah, fu yeele fun níi fun húl fíyú ndín, feey fi fun tas hen yambalaŋ ? Lome funi feeyya, fu yeɗ fun wa pesaa ; lah raa, funi wa lígínë' ƀéeƀ buur laha' fun. Yeraaloh fun tisoh, nda fun pes, te meeyyi fun heneh mbooy. »
20 Bi misik yaaba níi, ƀëy Ésíp ƀeyute meeyyi wa yaayute Suseef. Buur yeeltee laha' feey fi Ésíp ƀéeƀ ɗaaha.
21 Te di teem Ésíp ƀéeƀ Suseef hampe ƀëewë ƀéeƀ ñaam†.
22 Ndaa feeyyi seeyoh ya doŋ daa lomuy, bi habra' wa buur. Bi wa ñamuu ya' buur, sohlaay wa yaaye feeyyi wa.
23 Suseef won ƀëewë tih : « Mi lomay ɗoni feeyyi ron níi ron ewu ya' buur woo ? May ron yeɗ tisoh, ɗon soh meeyya.
24 Ndaa lah lecaa ya fayu raa, peba woralsuu iip, wodi yínëe saañ buur na, hen túmë ; iniilla tas ɗa, yi ron ; lah yéfí në tisoh, yii tas hen pesii ɗoni koyyi ron a ƀëewë homu yaʼ yi ron ra. »
25 Ɓëewë tahute wonu tih : « Ɓahaa, fu tosse ñíinní fun ! Hém daa fu naa'a' keeñ fun na ɗaaha raa, fun tahute hen ñaammi buur. »
26 Suseef poka'te kootii baa ɗaaha Ésíp ; te níi a woteh, lahaa lec faraah, túmí baa nísú yeru buur. Kootaa habay meeyyi seeyoh ya.

Kíillë míllë' pesi Yakop ra

27 Yípúu ƀëy faam Yakop deyi Gosen di Ésíp rë, wa lahute na feey, te wa keñute níi keñ ; tala ƀaattee gaan.
28 Yakop pesse kíil sabboo a kíil paana Ésíp, ƀaat yee laha' ri merees ra raa, pesi ƀéeƀ hente kíil tíméer a kíil sabay iniil a kíil paana (147).

---

† **47:21 47.21** *Suseef hampe ƀëewë ƀéeƀ ñaam* : Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ƀëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Suseef négírë'té ƀëy Ésíp ƀéeƀ gin-taah ya.*

29 Leɓa' bisi ra, Yakop dëekké koohi Suseef won ɗi tih : « Hena biti fu
faha'te so' raa, teeɓ so' naa'-keeñ, fu teeɓ so' biti fu pokohte soo na : ɓeke
ya'u fëgërëh fí ɓaŋ so'‡ te fu añoh biti fii soo haca' Ésíp.
30 Yiin nay mii hílsée rë, lah kúré ɓúudé fí së', fu haca' ri hëbís caacci
so'. » Suseef tahte won tih : « May rii pagee ɗee naha' fu so' ri ra. »
31 Ndaa Yakop ɓaatte won ɗi tih : « Añee ri. » Suseef añohte. Tígí daaha,
Yakop yekke sígímpé af huni§.

48

Ɗee ɗagira' Yakop Efarayim a Manase ra

1 Bee gétë' iñyaa ra, hompe níi Suseef wonute biti boffi jérté. Ɗi kolohte
yérí boffi, ñéerë'té a koyyi ana yi, Manase a Efarayim.
2 Wonuu Yakop biti koohi Suseef acce yérí rë, ɗi hínndëhté níi kolohte,
tookke ɓúk tigal ka.
3 Yakop won Suseef tih : « Koope fa mín ɓéeɓ rë feeñiyohte so' di gini
Lúus fi Kanaan, barkelte so',
4 antee won tih : “May roo keñil níi talu ɓaatoh ; fay hen goomali négírë'
tal caak, te may on ɓëy talu gina, wa laha' ri faraah.” »
5 Yakop ɓaatte won tih : « Koyyi ana ya laha' fu Ésíp deh, ɗeef mi aay
ɗoo na ɗoom ra, Efarayim a Manase, may waa habee koyyi so' ti Ruben a
Simewoŋ nen.
6 Ndaa yee filoon fi wa ɓéeɓ yuu. Wa ay mín liila' lami wa feey fi ɓaha
yi wa.
7 Húlë húl yaafu na nimil mi waali Padan fa ra, hente yii misikke so',
daa tah mi paŋ yii bah. Yaafu Rasel húlë' waala di Kanaan, yutuuɗ na
lahu fun Efarataa ra. Mi haca' ri waali Efarataa fa na wonuu Betle'em ra.
»
8 Píyë' íllí Yakop koyyi Suseef, ɗi lécíɗté gonla, meela'te won tih : « Yee
i wah ? »
9 Suseef tahte won tih : « Yee koyya on so' Koope dee ra. » Yakop ɓaatte
won tih : « Léɓíré wë soo na dee noo mi ɗagiɗ wa. »
10 Bi ɓaha Yakop, íllë ñúussé níi ɗi mínlíléh yúhsë'. Suseef léɓíɗté tuŋka
fíi ciffi wa, Yakop yabaalohte sun fi wa, ngufkalte wa.
11 Yakop antee won Suseef tih : « Nuf so' taslay biti koon may roo tíkíl
íl, ndaa pagaɗɗi Koope tahte níi mi otte sah koyya lím fú rë. »
12 Tígí daaha, Suseef ɗúhíɗté tuŋka kotti boffi, ɗi yekke, sígímpé níi
feey.
13 Suseef antee ɓeyaat tuŋka ɓéeɓ ana, tíkë'té wë ɗeh : Efarayim paa'te
Yakop ya' sugu ; Manase paa'te Yakop ya' ñamaa ; Suseef léɓíɗté wë fíi
boffi.
14 Ndaa Yakop ganilte ya' yi : yeɗte ya'i ñamaa fi, tíkké rí af ñéedë,
Efarayim fa paa' ri ya' sugu ra ; yeɗte ya'i sugu fi, tíkké rí af Manase fa
paa' ri ya' ñamaa ra, bi hen ri saawa níi.
15 Ɗi na anti ɗagiɗ Suseef won tih :
« Mee ɗaŋ ra di tii Koope fa húmú këllírú cisso' Abraham a baaso' Isaak
ra,

‡ **47:29 47.29** *ɓeke ya'u fëgërëh fí ɓaŋ so'* : Bín fë, ɓëy gini baa húmú añuu ɗaaha biti yaa yaha yii lahte solo. § **47:31 47.31** *Yakop yekke sígímpé af huni* : faha' won biti Yakop gérémpé.

Koope fa níiď së' límúu mí níi a woteh ra.
16 Mee ďaŋ ra di tii Malaakaa sëmlë' së' pesi so' ƀéeƀ rë,
ďi barkel tuŋki yeh, wa paŋ níi símíi funi caacci wa Abraham a Isaak tas faraah,
wa keñ níi koyyi wa hasla' feey fa ! »
17 Tígë tík Yakop ya'i ñamaa fi af Efarayim ra na faha' ri barkeli wa ra, húmú neƀaay Suseef. Ďi hampe ya' boffi faha' nísí af Efarayim koon, lëeyíď rí bi Manase.
18 Ďi won boffi tih : « Bëyít ! Ngana hena' ďaa baap ! Tíké ya'i ñamaa fu af Manase, daa ri ƀahaa ! »
19 Ndaa Boffa kaa'a'te won tih : « Mi yúhté baaha koy so', mi yúh yee paŋ mi ra. Manase ƀal ac ow gaan, te ri ay lah tali gaante ; ndaa ñéedí ay rii luk gaan te filooni, tali ay hen ginni tam ďúmléh wë. »
20 Na ďagiď ďi wa yiin fa ra, ďi won tih : « Ay tíl níi ƀëy Israyel yahti ďagiď ow raa, wa ay wonee ďeh : “Démíin yee pagiď Koo Efarayim a Manase ra cép ďoo na !” » Ďaaha, Yakop këllíď tii Efarayim, míllë'té bi Manase.
21 Yakop antee won Suseef tih : « Mi hompe kotti kúl kë, ndaa Koope ot ďon na te ay ron wëegísíď feey fi caaccon.
22 Te ďo fi beh, mi woďte ro níi fu lungiďte koy-baappu : Sihem* fa ƀeya' mi ya' yi Amoorra ra ac buu ; mi ƀeya' ri kas ki so' a jépílí së'. »

49

Unna míllë' won Yakop ra

1 Filoon fi baaha, Yakop dëekké koyyi, tëekíďté wë won wa tih :
« Ëyí ƀéeƀ, mi won ďon iña nay lahe ďon na fayu ra.
2 Tëekí fíi së' dee koyyi so'. Síkíríi së', so' mi Israyel boffon.

3 Ďo fi Ruben, daa fu koy ki saawi so'.
Na lah mi ro ra, ďeef mi lahte doole te ñif mi so' na múkë.
Daa fu luk koy-baappu doole a jom.
4 Fu mada' a húlbí basa' basoo !
Fanoha fanoh fu a ow di ƀeleƀƀi so' sun fi tigal ki so' ra nék
sëpíďté së' lool, daa tah fii këllíil koy-baappu.

5 Simewoŋ a Léwí if a ƀëlgís : ñéerë'í wë poya' gin.
6 Mi fahaay bok a wa nuf múk ! Ďamaay mi ďeefee tee'a' yi wa,
ndah wa bëemúté i ow haayluu wa ra,
te ƀosi nufa waa na ƀekke wa lec síl kot i naal fana.
7 Haaylohi misiga waa na ow míméh yin na ra, tahan wa alkoh !
May woralsa' koyyi wa a séttí wë filiƀ Israyel,
mi hasla' wa ƀéeƀ gin Yakop.

8 Ďo fi Yudaa, koy-yaayyu ay roo kañ,
te koy-baappu ay roo sígímíď,
ndah biti ƀëewë na haa'uu ro ra ay yek fíyú.

---

* **48:22 48.22** *Sihem* : Ďi gin coosaan, hom filiƀ feey fa nay lahee Efarayim a Manase fayu ra ; boffi wa Suseef hacuu na. Lahte ƀëewí habuu ri ďeh : *A ďo fi beh, mi woďte ro níi fu lungiďte koy-baappu : feey fi Sihem fa ƀeya' mi ya' yi Amoorra ra...*

9 Yudaa koy so', fu man fiili gaynde fi baa
malohte ɓoorsohi níi na nimil faami ra nen !
Múumé fanoh hílsée rëe, daa kaañ rii këlíď ?
10 Nguur ka ii koloh ya' Yudaa,
te duudi nguur ka ay home tali níi bín ayaa yíkíi rë :
daa ri ɓëe' ɓëewë ɓéeɓ ay ñee uni ra.
11 Ďi ay pokee mbaam fi tal béeñ,
pok koy ka ya' béeñë lukki wun ra.
Ďi ay hosee búuɓɓí a béeñ, hosa' sabidoori a ñif reseñ.
12 Béeñ ay takil íllí, miis naa'il síssí*.

13 Sabuloŋ ay déké ɓúk kísí fë, tígí ay lah teeraa gaal,
te feey fi ay laď níi waal Sidon.

14 Isakaar mada' a mbaam fi lahte doole.
Fana' ri hanndal ki líikkí gélíkkë†,
15 ďi otte biti tígë neɓpe hílsëe te gina wunte.
Ďi yera'te bíiŋí séfëe, tahte légéy ñaam.

16 Dan ay aattiya' ɓëewí ti talli kayya Israyel nen.
17 Dan mada' a goŋ fa ɓúk waala,
ďi man ti hiliñ fa laroh kúyíď kë rë nen ;
ďoɓaa ri pënís fë kot rek, jégëe júlkíñëh keen.

18 Ëey Koo-Yahwee sëmlë' së' ! Daa fu yaakaari so' !

19 I haa'oh yejuute Gaat na,
ndaa ri míllë'tée wëe lík, ñeete talli wa.

20 Gin Aseer ay loof níi loof !
Feey fi ay ďúhíď ñami neɓa' buur.

21 Neftali mada' a fandaay fa fús baa ra ;
na lím koyyi wunna ra nen.

22 Suseef kilki na lím hom ɓúk warla ra.
Ya' yi kilka yúukké tiŋ ka‡ !
23 I yeesoh kas tooñute ri, yejuute ri haa', yeesute ri kas.
24 Ndaa ďi hampe hélí kas ki híin, bi lah ri doole te ri tarte ;
ďi hampe hélí kas ki híin, bi habra' ri Koope fi Gaana na jaamiyoh Yakop ra,
Koope fa na níiď rë,
bee na woh§ Israyel ra.

---

* **49:12 49.12** *Béeñ ay takil íllí, miis naa'il síssí* : Di ébrë, bíníyú ďeh : *Íllí ay luk béeñ luum, síssí luk miis naa'.* Iñyaa teeɓa' biti ɓëe' ay caak yin. † **49:14 49.14** *hanndal ki líikkí gélíkkë* : Lahte ɓëewí habuu ri ďeh : *hanndal gëcëngë.* ‡ **49:22 49.22** Bínii ébrë ë ďéɓëenë tasa'te lan. Lahte ɓëewí habuu ri ďeh : *Suseef mada' a cúmbúr mbaam fi dék luuf, hom ɓúk warla ra ; koyyi mbaam fa homute araal daŋa.* § **49:24 49.24** *bee na woh Israyel ra* : Di ébrë, bíníyú ďeh : *daa ri la'i Israyel* : Koope na wonuu La'i Gaani Israyel, daa ri wohohi Israyel.

25 Koope fi boffu sëmlëe rë,
ɗì fa mín ɓéeɓ rë barkela ro.
Ɗémíin ɗì barkel ro a mulii caagi ɗúhë' sun,
a yi ɗúhë' keeñ feey.
Ɗémíin ɗì barkel ro níi fu keñ te yuppa caak.
26 Iñi wunna pagiɗ Koope boffu ra luk yee mëssí ɗúhë' daŋŋa ra,
wa luk alal mi dúŋŋée kíil níi rë.
Ɗo fi Suseef, ɗo fa paa' koy-baappu ɓéeɓ sun ra,
ɗémíin iñi wunni yaaha cép sun fu, ti ɗee pagira' ri so' ra nen.

27 Beŋsame mada' a baade fi sohoorte !
Ɓaaba, ɗì ñam yee hap ri ra ;
fíníin fín, ɗì woralsa' yii lah ri. »

28 Yaa daa ɓëewë yípú talli sabboo a ana yi Israyel ra. Boffa wona' wa ɗah. Ow fi ow waa na ɓéeɓ, ɗì wonte ri unna míllë' rí ríi won ɗa*.
29 Filoon fi unni yah, Yakop nahte koyyi won wa tih : « So' nék, mi ee ɗeefiɗ caacci so' ɓúudé rë ee, lah féhéyí níi ɗon haca' so' hëbís wë filiɓ kila† hom meey Eforon fi ɓëy tali Het ɗa :
30 daa ri kila Makpelaa bee jaannda' gini Mamre di Kanaan ra. Abraham saam kila hacaa, daa tah ɗì lom ɓani meeya Eforon fi ɓëy tali Het na.
31 Daa ri tígë hacuu Abraham a Saara ɓeleɓi ra ; tígë hacuu Isaak a ɓeleɓi Rebekaa ra ; mi haca' Leyaa tígí daaha ɓal.
32 Meeya a kila hom na ra lomuu Hetta na. »
33 Wona' Yakop koyyi na níi wocce ra nék, ɗì yeɗɗohte tigal ka lússé, ɗeefiɗte caacci.

50

Luuyi Yakop

1 Tígí daaha, Suseef líhëhté sun fi boffi kíp, yabaalohte rii na, looyte ri níi tallilaay muun.
2-3 Ɗi antee nah ɓoyoh ya homu faami ra yugus ɓúudé fë. Wa lahute waal sabay iniil (40) yugusi ɓúudé fí Yakop, ti ɗee ɓaahuu wa ri nen*. Hente waal sabay paana (70), ɓëy Ésíp na looyu luuyi Yakop.
4 Gétë' yaa ɓéeɓ rë, Suseef won dakki buur tih : « Hém neɓa' ron, mi faha' biti koon ɗon woniɗ so' buur tih :
5 leɓa' bisi ra, baaso' húmú wonte so' biti ɗì hacce nuŋi Kanaan níi wocce, te ri nahte so' níi mi añohte biti ɗì húl rëe may rii hacee na. Mi ɗaŋ biti koon buur on so' ndín, mi pay haji baaso' ; luuya ɗúm rëe mi nimil. »
6 Léhínúu buur woli Suseef ra, buur won dakka tih : « Wëní Suseef tih, di húmú ɗaga' ri ri boffi níi ri añohte, lah ri paya haca' ri na. »
7 Na saañ Suseef haji boffi ra, ñéerë' a dakki buur ɓéeɓ, a ɓëewë lahu tii faam buur ra, a ɓëewí gaanni Ésíp ɓéeɓ ;

---

* **49:28 49.28** *ɗi wonte ri unna míllë' rí ríi won ɗa* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *ɗi ɗagiɗte ri.* † **49:29 49.29** *kila* : Nuŋi yotu loo la' te ow mín nëe haal (yotun yoto mbée ɗeefun ɗaaha).
* **50:2-3 50.2-3** Ɓëy Ésíp húmú kaa' biti ɓúudé yah raa, wa húmú leefuu ri dúuléen a i yin heeñlaa.

8 Suseef a ɓëy faami ɓéeɓ ñéerúu ɓal, a koy-baappi a ɓëy faam boffi
ɓéeɓ. Henay tuŋka a yuppa, wa heluy yin kay Gosen.
9 I wëtíir sah a soldaarri yaaguu pënís daa ɓedu Suseef. Ɗuuli ɓëewë
teem ɗí gaan !
10 Tílúu wë níi wa lahute Baacaa ya Peek fa ra, di énfí laahi Yurdeŋ, wa
looyute na looyi misikke. Suseef looyte luuyi boffi waal paana daaha.
11 Ɓëy Kanaanna dékú daaha ra, oluu wa ɓëy luuya Baacaa ya Peek fa,
wonu tih : « Bee waɗti hena luuy ɓëyí gaante Ésíp. » Tahte níi wa wonuu
énfí Yurdeŋ daaha Abeel-Misrayim, daa ri : luuyi Ésíp.
12 Ɗee naha' ri Yakop ra, koyyi paguu ri ɗaaha :
13 wa kúrúté ɓúudé fí Kanaan, hacute ri kila Makpelaa. Abraham húmú
loma' kila a meeya jaannda' Mamre ra ya' Eforon Heda. Ɗi húmú lom kila
hacaa.
14 Woca' hacada ra, Suseef, koy-baappi a ɓëewë ɓedu wa luuyi boffi wa
ra ɓéeɓ nimilute Ésíp.

Filoon fi húlí Yakop

15 Lahuu wa faam ra, koy-baappi Suseef na wonantuu filiɓ fi wa : « Mbaa
bee húlë' baap bee ra Suseef ii yíssëh sun fi yen, yíllëh yii misiga húmú
pagu yen ri ra ? »
16 Tígí daaha, wa woluute Suseef na wonu ri tih : « Na húlëy baap doom
ra, won lah fun wonun ro tih :
17 fu yíiɗ ɗii na, fu baal fun yii ɓosi misiga húmú pagu ro fun ra. Kon
fun na ɗagu ro, fu baal fun yii ɓosi bah, ndée fun habu Koope fa na húmú
jaamiyoh baap ra. » Léhínúu rí, Suseef yíppé afi na looy.
18 Koy-baappi daa míllúu payiɗ affi wa, hawuute feey, líhúuté fíyí wonu
ri tih : « Fun ayeh ! Haba' fun ñaammu. »
19 Ndaa Suseef won wa tih : « Ngënë néekíñíi yin soo na ! Mi Koope neh
!
20 Ɗon húmú koluu paŋi so' yin ɓos koon, ndaa Koo yídíssé rí yin wun.
Di oluu ron ri, daa ri ñeya' ri daaha, nda ri mín tos ñíin caak.
21 Kon ngënë néekíñíi : may kúɗ ɗoni koyyi ron. » Unna won wa Suseef
ra yëellíɗté keeññi wa.
22 Suseef a ɓëy faam boffi homute Ésíp yii maañce. Suseef pesse kíil
tíméer a kíil sabboo (110).
23 Ɗi otte níi séttí Efarayim ; ɓaatte biti límúu koyyi Makiir fi Manase
ra, wa tíkúté ɓaŋŋi[†].
24 Leɓa' bisi ra, Suseef won ɓëy faam boffi tih : « May húlé, ndaa hëbíi
biti Koope ay ron habra' níi ɗúhíɗ rën deh, kúɗ ɗën gina gap ri Abraham,
Isaak a Yakop, añohte ra.
25 Gëpí së' te ɗon añoh biti bín fë rëe, ɗon ii hel yuh yi so' deh ; lah
kúrëelíi wë. »
26 Na húl Suseef Ésíp rë, ɗeef ɗi lahte kíil tíméer a kíil sabboo (110).
Ɓúudé fë yugusute níi míméh yah, ɓekute kees, ɗapute kolom.

---

† **50:23 50.23** *tíkúté ɓaŋŋi* : Tígí ɓaŋŋa mín wona biti Suseef haba'te wa koyyi, ti ɗee húmú haba' Yakop koyyi ana yi Suseef, Efarayim a Manase, ti koyyi ra nen.

Uni Neba bíní Maccë̈e rë̈
Kúnsë̈e

Di ɓaahi jaŋaa Maccë̈e daa bíní téeríi Uni Nebi beh, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filiɓ. Ɗi fi Maccë̈e nék, húmú yeekoh túm, ndaa Yéesú míllë'té ríi dë̈ek ɗi hente taalibeyi *(9.9)* (Saame Marka 2.14). Ɗi non apootarra Yéesú wol wa waarii Uni Neba ra.

Iña bíníyú téeríi bee ra, daa tah ɓë̈ewë̈ haba' biti Maccë̈e bíní wë koy-yaayyi, wa fi ɓë̈y Israyel, teeɓi wa biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra *(2.4 ; 16.16)*, bee na húmú wonuu yonente ya filiɓ Téerë̈e bín fë̈ rë̈. Te iña húmú wonu sun fi balaa ɗi ac feey fi bee ra ɓéeɓ míllë'tée lah kah-kah.

Yéesú mëllë'té Nguur ki sun-Koo a yin caak teeɓi ɓë̈y Israyel, ndaa kaa'eeh njíittí wë̈ wonuy dara ɗii na, wa pagute ɓéeɓ níi wa hawute ri húl.

Filiɓ téeríi beh, Maccë̈e wonte :
- yii leŋke límí Yéesú *(1.18 níi 2.12)*,
- yii leŋke kimtaanni caakka paŋ ɗi ra *(4.24 ; 8.16)*,
- yii leŋke iña yë̈edíɗ ɗí ɓë̈ewë̈ rë̈ *(5.1 níi 7.29)*,
- yii leŋke húlí *(27.31-54)*,
- a yii leŋke kolohi ɓúudé *(28.1-10)*.

Ɓë̈yí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay yúh biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra.

Coosaani Yéesú
(Saame Lúkkë̈ 3.23-28)

1 Bee daa coosaani Yéesú-Kiristaa sédí buura hínú Dawit ra, sédí Abraham.
2 Abraham daa boffi Isaak, Isaak límpé Yakop, Yakop límpé Yudaa a koy-baappi.
3 Yudaa daa boffi Peres a Seraah, Tamaar daa yaafi wa ; Peres daa lím Hesron, Hesron límpé Ram.
4 Ram daa boffi Aminadap, Aminadap límpé Nahson, Nahson límpé Salma.
5 Salma daa boffi Búus fí Rahap, Búus daa boffi Obet fi Rút, Obet límpé Yéssée,
6 Yéssée límpé buura hínú Dawit ra.

Dawit daa lím Salomoo fi ɓeleɓ Úrí koon.
7 Salomoo daa boffi Robowam, Robowam límpé Abiyaa, Abiyaa límpé Asaa.
8 Asaa daa boffi Yosafat, Yosafat límpé Yoram, Yoram límpé Osiyas.
9 Osiyas daa boffi Yotam, Yotam límpé Ahaas, Ahaas límpé Esekiyas.
10 Esekiyas daa boffi Manase, Manase límpé Amon, Amon límpé Yosiyas.
11 Ɲamanaa habuu yë̈wúɗɗë̈ kúrúté Babilon ra, Yosiyas límpé Yekoñas a koy-baappi.
12 Filoon fi kúrí wë̈ Babilon, Yekoñas límpé Salasiyel, Salasiyel límpé Sorobabel.
13 Sorobabel daa boffi Abiyut, Abiyut límpé Eliyakim, Eliyakim límpé Asoor.
14 Asoor daa boffi Sadok, Sadok límpé Ahim, Ahim límpé Élíyút.
15 Élíyút daa boffi Eleyasaar, Eleyasaar límpé Matan, Matan límpé Yakop.

16 Yakop* daa boffi Suseef, yaali Maryaama fa lím Yéesú fë na wonuu
Kiristaa ra.
17 Hente jamanu sabboo a jamanu iniil dala'te Abraham na níi Dawit na,
jamanu sabboo a jamanu iniil Dawit na níi bee habuu yëwúɗɗë kúrúté
Babilon ra, jamanu sabboo a jamanu iniil kúrí yëwúɗɗë Babilon níi límí
Buura Koo fal ri ra.

Ɗee aya' Yéesú ëldúnë rë

18 Yéesú-Kiristaa aya' ëldúnë ɗeh : Maryaama yaafi Yéesú húmú onu
Suseef ƀeleƀ ; na liiluu waa dék níi wa ñéerë' rë nék, pagaɗɗi Ruuh-Pesen̓
tahte Maryaama pokke loo.
19 Suseef fa na faha' koodi ra húmú ƀëyí júƀpé te ɗi fahaay yíiñí, daa
tah ɗi can̓ kotti yeɗɗi koon di filiƀ sútúrë.
20 Ɗi hom níƀí yii baaha, malaaka di malaaka yi Koo-Yíkëe feeñiyohte
ri filiƀ heey, won ri tih : « Suseef sédí Dawit, ngana sídë' ƀeyi Maryaama
ƀeleƀ, pagaɗɗi Ruuh-Pesen̓ daa tah ɗi pok loo.
21 Ɗi ay lahee koy yaal fu dëekë' rí Yéesú† : daa ri nay sëmlée ƀëewí di
bakaaɗɗi wa. »
22 Iñyaa ƀéeƀ daa yee húmú won Koo-Yíkëe ñeya'te ri yonentaa, na won
ri bitih :
23 *« Ay lah kúkëyí cafay ki yéeh yaal ay pok loo, ɗi ay lah koy ki yaali ay*
hínú Emanuwel. »✡ Tii baa daa ri : Koope ee yen na.
24 Yúunë' Suseef ra, ɗi pan̓ke yee nah ri malaakii Koo-Yíkëe rë, ƀeƀpe
Maryaama ƀeleƀ.
25 Ndaa ri ñéerëey a ri níi bee laha' Maryaama koy yaal ra, Suseef yeɗte
ri tii Yéesú.

2

Payi saltige ya jaamiyohi Yéesú

1 Yéesú límúu Betle'em di Yúdée ɗeef buura hínú Erot ra daa af nguur
ka. Jamanii baaha, i saltige koluu waal púlëen na', ayute Yerusalem
2 na meeluu wonu tih : « Buuri yëwúɗɗë anuu límú rë hom dih ? Fun olu
hul púlté, te huli baa daa teeƀ fun biti ɗi límúté, fun anutee ac jaamiyohi.
»
3 Kela' Erot woni baa ra, ɗi tíitté níi tíit, ƀëy Yerusalem ƀéeƀ namutee
tíit ƀal.
4 Ɗi dëekké yëeddëh yí kootii Mëyíis a kélfë yí seeyoh yi Faam fi gaani
Koope ƀéeƀ, meelte wa tígë húmú wonuu biti Buura Koo fal ri ra ay límúu
në rë.
5 Wa wonu ri tih : « Ɗi waɗti límúun Betle'em di Yúdée, ndée yonentaa
bíníté yii bee Téerëe bitih :
6 *"Ɗon fi ƀëy Betle'em fa gini Yudaa,*
ngënë hëbíi biti ginon lahay solo di ginna këldúu feey fi Yudaa ra.
Kélfëe nay níiré ƀëy gin so' Israyel ra ay ɗúhée në."✡ »
7 Filoon fi baaha, Erot ñeete feey ndan̓, dëekké saltige ya meelte wa, wa
won ɗi yii lante di wahtaa púl hula waa na ra,

---

* **1:16 1.16** *Yakop* : Bee na wonuu dee ra bokaay a Yakop fa wonu sun lím ƀëy tali Israyel ra.
† **1:21 1.21** Tii Yéesú di ébrë daa Yosuwe. Yosuwe daa ri : Yahwee daa Sëmlëhë. ✡ **1:23 1.23** Saame Isayii 7.14 ✡ **2:6 2.6** Saame Mísée 5.1

8 antee waa yeñ Betle'em won wa tih : « Pë̈yí ɗon meela' níi lan yii leŋke
kúkë̈yë̈ në̈. Ɗon ot ɗi raa, lah ë̈yí ɗon teeɓ so', nda so' mi bee ɓal mi pay
jaamiyohi. »
9 Wona' Erot iñyaa níi wocce ra, wa ɓeyute waala na suu. Wa homu
waala, hula húmú olu wa ra púlë̈etté fíi wë̈. Laha' hula yeedda' ki tígë̈
hom kúkë̈yë̈ rë̈, ɗi caŋke daaha. 10 Oluu saltige ya yii baaha ra, keeññi wa
sosse níi sos.
11 Lahuu wa faam fa níi wa haalute ra, wa olute kúkë̈yë̈ a Maryaama
yaafi. Wa yípútée yek, na jaamiyuu ri. Wa anutee kúnís nafa yi wa, yerute
ri yoobbol úrís, cuuraay a leefii heeñce níi heeñ na wonuu míir rë̈.
12 Filoon fi baaha di filiɓ heey, Koope wonte wa biti wa ɓanuy nimila'
Erot na ; tígí daaha wa ɓeyute waal kay, nimilute gin wa.

Hegohi Suseef a Maryaama suute Ésíp

13 Sayuu saltige ya ra, malaakii Koo-Yíkë̈e feeñiyohte Suseef di filiɓ heey,
won ɗi tih : « Kolee fu ɓeɓ kúkë̈yë̈ a yaafi fu hegoh fu saañ Ésíp, fu hom
dín fë̈ níi fu keloh un so', ndah Erot ay saamroh kúkë̈yë̈ hawrohi húl. »
14 Ɗaaha, ɗi kolohte leelu elek, ɓeɓpe kúkë̈yë̈ a yaafi, hegohte saañce
Ésíp,
15 hompe dín fë̈ níi Erot húlté. Yee húmú won Koo-Yíkë̈e ñeya'te ri
yonentaa ra laha'te ɗaaha. Ɗi húmú won tih : *« Mi wonte koy so' koloh
Ésíp. »*✡

Hawi tuŋka húl

16 Bín fë̈, húmú yúhë̈' Erot biti saltige ya nofuu ri nofoo ra, keeña haayte
níi haay. Ɗi naha'te hawrohi tuŋki yaalla límú kola'te jamanaa wonu ri
saltige ya biti hula púlté waa na ra, tuŋki yaalla lahuu kíil ana níi feey di
filiɓ Betle'em a ginna hë̈bísí rë̈ ɓë̈eɓ.
17 Yii baa laha'te ɗah, ti ɗee húmú wona' yonente Yérémí rë̈ bitih :
18 *« Foŋ keluute filiɓ Rama,*
foŋŋi misikke ñë̈erë̈' a hawoh.
Rasel daa na looy koyyi,
kaa'a'te ɓë̈yí në̈ më̈síɗ rí,
bi ɗúmú koyya. »✡

Kolohi Suseef Ésíp

19 Húlë̈' Erot ra, malaakii Koo-Yíkë̈e feeñiyohte Suseef filiɓ heey di Ésíp,
20 won ɗi tih : « Kolee fu ɓeɓ kúkë̈yë̈ a yaafi fu nimil Israyel ; ɓë̈ewë̈ na
húmú fahuu hawi kúkë̈yë̈ húl rë̈ ɓë̈eɓ húlúté. »
21 Ɗi kolohte ɓeɓpe kúkë̈yë̈ a yaafi saañce Israyel.
22 Kela' ri biti Arkelawus koy Erot daa took ñaani nguur ka di Yúdée rë̈,
ɗi kaañay lah dín fë̈. Di filiɓ heey Koope nahte ri saañ Galile.
23 Laha' ri ra, ɗi yíppé faami gina na wonuu Nasaret ra hompe na. Yee
húmú wonu yonente ya ra laha'te ɗaaha. Wa húmú wonu tih : « Ɗi ay
dë̈ekúu ɓë̈y Nasaret. »

✡ **2:15 2.15** Saame Oose 11.1 ✡ **2:18 2.18** Saame Yérémí 31.15

3

Waarii Saŋ Batis
(Saame Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-18 ; Saŋ 1.19-28)

1 Kíil caak filoon fe, lahte ɓë̈yí hínú Saŋ Batis teekirohte luufi Yúdée na waare
2 na won tih : « Lë̈fí pesaɗ ! Nguur ki sun-Koo leɓohte. »
3 Saŋ daa ɓë̈e' na húmú wona' yonente Isayii ra, na won ɗi bitih :
« Lahte un ɓë̈yí ɗofohte luufa na won tih :
“Ɗë̈ɗɗí Yíkë̈e waal,
ɗon yugusiɗ ɗi waalla nay rii ñeye ra níi júɓ.” »✡
4 Saŋ húmú ɓeka' búubí yugusuu a fë̈núf géléem, ɗi pokoh geñu hun kinohi ; ɗi húmú pesa' pay a kúum.
5 Ɓë̈ewë̈ na húmú ayu ɗii na ra, yee koluu Yerusalem, yee ginni kayya Yúdée ɓéeɓ, yee ginna ɓúk laahi Yurdeŋ ɓéeɓ.
6 Wa húmú ayuu Saŋ na, wa wone bakaaɗɗi wa, ɗi bë̈tsé wë̈ filiɓ laahi Yurdeŋ.
7 Fariseŋ a saduseŋ caak ayute bë̈tsë̈h Saŋ na ɓal. Ola' ri wa, ɗi won wa tih : « Tisoh yi hiliññi yeh ! Daa won ɗon biti ɗon mínú hegoh daanee ke Koope na ac ra ?
8 Hena biti kaah ɗon lofute pesaɗ raa, lah téeɓíi rí pagaɗɗon.
9 Ngë̈në̈ hë̈bí affon biti ɗon séttí Abraham rek doyte. Mee ron won ra ee biti Koope mín yídís la' yi yeh, wa hen séttí Abraham !
10 « Wë̈ettíyíi affon ! Yíinë̈ caŋke leca'i kilikka tal-tal ka ; kilki límë̈y koy ki lahte njiriñ ɓéeɓ ay lecu, betu kíi.
11 So' mi beh, mi bë̈tsë̈' ron a muluɓ, teeɓa'i biti ɗon lofute pesaɗ. Ndaa lahte ɓë̈yí ee ac filoon so' ra, ɗi luk soo gaan fap : mi haayayti liil kotti.* Ɗi fi bah, daa ri nay ron bë̈tsée a Ruuh-Peseŋ a kíi.
12 Ɗi hampe ifi ya'i : ɗi ay faaɗ too ka, soɗ peba misahi, tam fikiɗ fa filiɓ kíi kí yíméeh. »

Bë̈tsí Yéesú
(Saame Marka 1.9-11 ; Lúkkë 3.21-22)

13 Bín fë̈, Yéesú kola' Galile acce bë̈tsë̈hSaŋ Batis na laahi Yurdeŋ.
14 Saŋ na faha' kaa' won ɗi tih : « Daa mi waɗti bë̈tsë̈e ɗoo na neh, fu na ac soo na a ? »
15 Yéesú won ɗi tih : « Tahe yen hena' ri ɗaaha na'-na'. Yen waɗ ɗii henuun ɗaaha, paŋi yii faha' Koo ɓéeɓ. » Tígí daaha, Saŋ tahte bë̈tsí.
16 Bë̈tsë̈ beh, Yéesú na ɗúh mulaa, sun-Koo kúnsë̈hté sun fi, ɗi otte Ruuh-Peseŋ na cép man bë̈dú nen, acce yampe sun fi.
17 Wahtii baaha, un kola'te sun na won tih : « Bee daa Koy so' ! Mi faha'te ri níi faha' ! Keeñ so' sosse ɗii na níi sos ! »

4

Saami Seytaane fiirí Yéesú
(Saame Marka 1.12-13 ; Lúkkë 4.1-13)

1 Filoon fi baaha, Ruuh-Peseŋ yeñce Yéesú luufa, nda Seytaane saam fiirí.

✡ **3:3 3.3** Saame Isayii 40.3 * **3:11 3.11** *mi haayayti liil kotti* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *te mi yinte sah pë̈kísí níh yí ñafaɗɗí.*

2 Ɗi hompe dín fë, túmë̈y yin loyi níi hente waal sabay iniil (40), ñamay
na' ñamay elek ; yaabi misikke míllë'té ríi ham.
3 Tígí daaha, Seytaane acce won ɗi tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah
raa, túuyé la' yí yee yíssë̈h ñam. »
4 Yéesú won ri tih : « Bíníyúté Téerë̈e bitih : *“Ow pesa' ñam neh kut. Yii
na won Koope ɓéeɓ ow mín ɗíi pesa'.”*✡ »
5 Tígí daaha, Seytaane kúɗté rí Yerusalem gini selaa, cë̈gíɗté rí jibi Faam
fi gaani Koope,
6 antee rii won tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, yeɗɗee feey.
Bíníyúy Téerë̈e biti *Koope ay nah malaaka yi níirú, wa meeɓ ro teŋel, toñeh
fay kabinee la'*✡ woo ? »
7 Yéesú won ɗi tih : « Bíníyúté Téerë̈e biti ɓal : *“Koo-Yíkë̈e daa Koope
fu, ngana saam olsohi.”*✡ »
8 Seytaane ɓeyilte Yéesú kúɗté rí daŋi utte níi ut, teeɓpe ri ginna ë̈ldúnë̈
ɓéeɓ a ɗee wuna' wa ra,
9 antee rii won tih : « Fu yek fíi së̈' fu jaamiyoh so' raa, mi yeɗ ɗo wa
ɓéeɓ. »
10 Yéesú won ɗi tígí daaha tih : « Gété dín Seytaane ! Bíníyúté Téerë̈e
bitih : *“Fay yekre Koo-Yíkë̈e daa Koope fu ra te fay jaamiyee ri kut.”*✡ »
11 Seytaane kola' daaha saañce. Malaaka ya yípútée ac na tooppituu
Yéesú.

Nimili Yéesú Galile
(Saame Marka 1.14-15 ; Lúkkë̈ 4.14-15)

12 Hompe níi Yéesú kelohte biti Saŋ ɓekute kasu. Ɗi kola' daaha saañce
Galile.
13 Laha' ri ra, ɗi homay Nasaret, ɗi saañ Kafarnawum gina hom ɓúk
laahi Galile ra di deyi Sabuloŋ a Neftali.
14 Yii baa laha'te ɗah ti ɗee húmú wona' yonente Isayii ra nen bitih :
15 *« Deyi Sabuloŋ a Neftali homu ɓúk laaha ra,*
deya hom hatni yínii Yurdeŋ ra,
Galile fa dékú ɓë̈ewë̈ yë̈wúɗ neh ra !
16 *Ɓë̈ewë̈ húmú pesuu ñúusë̈ rë̈*
olute niiñi hente saw.
Ɓë̈ewë̈ húmú pesuu tígí ñúusë̈ hom kúl kë̈ rë̈,
lahte niiñi púlté waa na ! »✡
17 Kola'te baaha, Yéesú dalte waarii ɓë̈ewë̈ na won tih : « Lë̈fí pesaɗ !
Nguur ki sun-Koo leɓohte. »

Taalibe ya ɗéɓpí dë̈ek Yéesú rë̈
(Saame Marka 1.16-20 ; Lúkkë̈ 5.1-11)

18 Lahte bis, Yéesú hom tílë̈esë̈h ɓúk laahi Galile, ɗi otte ow ana : Simoŋ
fa na wonuu Peer ra a Anndere koy-yaafi na bacu mbaali wa laaha. Wa
húmú i seeɓoh.
19 Ɗi dë̈ekké wë̈ won wa tih : « Ñéyí tal so' mi yë̈edíɗ ɗon, ɗon hen
seeɓoh ow. »
20 Wa yípútée hel mbaalli wa, ñeyute tala.

✡ **4:4 4.4** Saame Nérsí Kootaa 8.3 ✡ **4:6 4.6** Saame Kañaa ya 91.11-12 ✡ **4:7 4.7** Saame Nérsí Kootaa 6.16 ✡ **4:10 4.10** Saame Nérsí Kootaa 6.13 ✡ **4:16 4.16** Saame Isayii 8.23 níi 9.1

21 Tílë' Yéesú níi lahte fíi rë, ɗi otte koy-yaay ana kay : Saak a Saŋ koyyi
Sebede, ƀani boffi wa homute filiƀ gaali wa, na yugusu mbaalli wa. Ɗi
dë̈ekké wë,
22 wa yípútée hel gaala daaha a boffi wa, ñeyute tala.
23 Yéesú ñeete Galile ƀéeƀ, na yë̈eddë' filiƀ ílíyyë na ɗaguu yë̈wúɗɗë
Koope ra, na waare Uni Nebi Nguur ki sun-Koo, na pay heet jér a heet
misik ƀéeƀ.
24 Tiyi hente lë̈yë̈ŋ filiƀ Sírí ƀéeƀ. Ɗi komute jéríɗɗë ƀéeƀ, yi maduy jér
: yee lahuu yébítë̈h, yee lahuu jérí kë́enɗë' wë kë́enɗë̈e, yee i lë̈fë̈ñíɗ. Ɗi
payce wa ƀéeƀ.
25 Ow caak ñeyuu tal Yéesú : yee koluu Galile, yee gina na wonuu Gin-
taah-sabboo ra, yee Yerusalem a ginni kayya Yúdée ƀéeƀ, yee ginna énfí
laahi Yurdeŋ.

5

Ɓë̈ewë lahu sos-keeñ ra
(Saame Lúkkë 6.20-23)

1 Ola' Yéesú dúukë̈lí ƀë̈ewë rë, ɗi lappe sun daŋ tookke, taalibe yi
gíiwúté rí,
2 ɗi yampe na yë̈edíɗ wë won tih :
3 « Lahute sos-keeñ ƀë̈ewë yúhrú affi wa biti wa sohluute Koope ra :
daa wa lahuu Nguur ki sun-Koo.
4 Lahute sos-keeñ ƀë̈ewë na looyu ra :
Koope ay waa mësíɗ.
5 Lahute sos-keeñ ƀë̈ewë sosu ra :
Koope ay waa yeɗ ë̈ldúnë.
6 Lahute sos-keeñ ƀë̈ewë fahuu paŋ yii júƀpé kep ra :
Koope ay waa on yii faha' wa ƀéeƀ.
7 Lahute sos-keeñ ƀë̈ewë naa'u keeñ ra :
Koope ay naa'-keeñ waa na.
8 Lahute sos-keeñ ƀë̈ewë ladu keeñ ra :
wa ay ot Koope.
9 Lahute sos-keeñ ƀë̈ewë saamuu jaamma ra :
Koope ay waa haba' koyyi.
10 Lahute sos-keeñ ƀë̈ewë yéŋké biti paŋ yii júƀpé daa na tah wa moklu
ra :
daa wa lahuu Nguur ki sun-Koo.
11 « Ɗon lahute sos-keeñ, ɗon fa af so' ay tah ƀë̈ewë sol ron, mokil ron,
tílé wone yin ƀos ƀéeƀ sun fon ra.
12 Dë̈míi, keeññon sos níi sos, waafi mitte ín ɗon seh sun-Koo ra. Yúhí
biti yonente yee merees húmú mokluu ɗaaha. »

Miraa ma a niiñi ë̈ldúnë
(Saame Marka 9.50 ; Lúkkë 14.34-35)

13 Yéesú ƀaatte won tih : « Ɗon daa miraa mi ë̈ldúnë. Miraa mi yaa
lahlilay cafka raa, wa ay nimiliruu cafkii wa ɗíh ? Wa lahlilay njiriñ, wa
ay yúfú baaŋŋin kotta togisa' wa.
14 « Ɗon daa niiñi ë̈ldúnë. Gini yípú sun daŋ míné́h ɗapoh.
15 Lampa kë̈ɗɗúy biti ɗi ay líhú if sun. Ɗaaha neh ! Ɗi ay líkú líkë niiñlii
ƀë̈y faam fa ƀéeƀ.

16 Ɗon waɗti madun ɗaaha nen fíi ɓë̈ewë̈. Hen ɗaaha wa ot pagaɗɗì
wunnon raa, wa ay kañ Boffee ke ron sunaa-sun. »

Yë́esú a kootii Më̈yíis

17 Yë́esú ɓaatte won tih : « Ngë̈në̈ hë̈bíi biti mi ac nísí yee won Kootaa
ra a iña bíníyú yonente ya ra. Ë̈e-ë̈e' ! Mi aay baaha, mi ac cë̈gírí wë̈ níi
mit.
18 Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : hém sun a feey ee na, koy una lukki
yin Kootaa ra ii naa koloh, yin yutuuɗ sah ii naa okotoh níi bín paamaa
iña ra ɓë́eɓ.
19 Daa tah ɓë̈yí ñeyay wuti yaha túuyë̈'ë̈ lukki yin ɗa, an naa kúrë̈elë̈h
ow kay raa, ɓë̈yí baa nay lukee yin Nguur ki sun-Koo. Ɓë̈yí ñee iña túuyúu
rë̈ rë̈e nék, anti ɓek ow kay paŋi wa raa, ɓë̈yí baa ac ow gaan Nguur ki
sun-Koo.
20 Mee ron won ɗa ee bitih : hena biti ɗon lúkíh yë̈eddë̈h yí kootii Më̈yíis
a farisenŋa júɓ rë̈e, yúhí biti ɗon ii hë̈elíɗ Nguur ki sun-Koo. »

Yii leŋke neeɓ
(Saame Marka 11.25 ; Lúkkë̈ 12.57-59)

21 Yë́esú ɓaatte won tih : « Ɗon keluuy yee húmú yë̈eddú caacci yen ra
keloo a ? Wa húmú wonute bitih : *“Ngë̈në̈ më̈síi bë̈em ow*✡, te ɓë̈yí bë̈em
ow ɓë́eɓ ay aattiyuu.”
22 So' nék, mi won ɗon tee ɓal : ɓë̈yí neeɓa' koy-yaafi* sah ay aattiyuu.
Ɓë̈yí sol koy-yaafi ay të̈ekrú kë̈em. Ɓë̈yí tíkë̈y koy-yaafi ow ay ɓeku safara
tam.
23 « Kon fu waay hawiɗ raa, fu home dal nufu anti pay biti fu paŋke
koy-yaafu yii neɓaay ri raa,
24 hele yee nay fu hawe ra daaha, fu pay paay ɗoni júɓë̈', fanti nimil fu
hawiɗ Koope.
25 « Ow yam ɗo yin níi ɗoni saye faam buur raa, ɗon lah waala, lah
yípée saam biti ɗoni júɓë̈', toñeh ɗoni lah dín fë̈ ɗì ey ro, buur tík rë̈ ya'
yi alkaati ya, fu téyú.
26 Mee ron won kaaf ka ra ee : fii ɗúh kasaa níi bín yínlë̈e fu kabut ka
ɓë́eɓ rë̈. »

Yii leŋke njaaliyoh
(Saame Maccë̈e 18.8-9 ; Marka 9.43, 47-48)

27 Yë́esú ɓaatte won tih : « Ɗon keluute biti ɓal húmú wonu tih : *“Ngë̈në̈
më̈síi njaaliyoh.”*✡
28 So' nék, mi won ɗon tee ɓal : ɓë̈yí olsoh ɓeleɓ níi nufa tas ɗii na kep,
ɗì njaaliyohte nufi.
29 Kon hena biti ílú† ay roo ɓeke bakaaɗ raa, lukute ri fu bet baaŋŋin.
Fu ñak cér yínë̈ daa gén biti faanu ɓë́eɓ betu safara.
30 Te hena biti ya'u‡ ay roo ɓeke bakaaɗ raa, lece ri fu bet baaŋŋin. Fu
ñak cér yínë̈ daa gén biti faanu ɓë́eɓ betu safara. »

Yii leŋke yes kooɗ
(Saame Maccë̈e 19.9 ; Marka 10.11-12 ; Lúkkë̈ 16.18)

✡ **5:21 5.21** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 20.13 * **5:22 5.22** Koy-yaay tígí deh, wonuu ɓë̈e' ɗoni boku ngém rë̈, bee ɗoni boku janaa ra. ✡ **5:27 5.27** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 20.14 † **5:29 5.29** *ílú* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *ílí ñamaa fu.* ‡ **5:30 5.30** *ya'u* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *ya'i ñamaa fu.*

31 Yéesú ɓaatte won tih : « Wonute biti ɓal : *“Bë̈yí yes ɓeleɓi raa, saamɗa ri kéedí nay teeɓee yii baaha.”*✡
32 So' nék, mee ron won ra ee : ɓë̈yí yes ɓeleɓi ɓéeɓ te ɗeefa ɓelaa habuuy a yaal, ɗeef ɗì ɓek ri njaaliyoh. Te ɓë̈yí kooɗ ɓelii yesute ɓéeɓ, njaaliyohte ɓal. »

Yii leŋke añoh

33 Yéesú ɓaatte won tih : « Ɗon keluute biti ɓal caacci yen húmú yë̈eddúté biti ow waray hon uni, te ɓë̈yí añoh fíi Koo-Yíkë̈e ɓéeɓ waɗtee paŋ yii baaha.✡
34 So' nék, mi won ɗon tee ɓal : ngë̈në̈ ë̈ñíi yínë̈ sah ! Ngë̈në̈ ë̈ñíi níi ɗon cap sun-Koo, daa ri ñaani Koope.
35 Ngë̈në̈ ë̈ñíi níi ɗon cap feey fa, Koope tíkë̈' kotti na. Ngë̈në̈ ë̈ñíi níi ɗon cap Yerusalem, daa ri gin Koope buuri gaana.
36 Ngë̈në̈ ë̈ñíi sun fon sah, ɗon fa míníh pohoɓil mbée ɗon súulíɗ koy fen yínë̈ sah affon ra.
37 Yaha biti ɗon ay wone “íi” rë̈e, wë̈ní “íi” kut ɗon teem daaha. Yaha biti ɗon ay wone “ë̈e-ë̈e'” rë̈e, wë̈ní “ë̈e-ë̈e'” kut ɗon teem daaha ; yii ɓaat ow sun kola' ri Seytaane na. »

Yii leŋke yíllë̈h
(Saame Lúkkë̈ 6.29-30)

38 Yéesú ɓaatte won tih : « Ɗon keluute biti ɓal húmú wonu tih : *“Bë̈yí gúl íl ow, ílí ay gúlú ; ɓë̈yí kon sís ow, sísí ay kodu.”*✡
39 So' nék, mi won ɗon tee ɓal : ow paŋ ro yin ɓos raa, ngana yíllë̈h. Ow mbey ro kakaabi bee raa, lah yere ri kakaabi yínë̈e.
40 Ow faha' të̈ekrú kë̈em yeegi búubú rë̈e, lah ɓaate ri búubë̈ lukki wun ɗa.
41 Ow en ɗo yin tíllë̈h rë̈ tígí hécë̈hté rë̈e, lah ñéyrée a ri níi tu'.
42 Ɓë̈yí ɗaŋ ro one ri. Ɓë̈yí wot ɗo yin, ngana súugë̈h rí. »

Yii leŋke kaa'oh yon
(Saame Lúkkë̈ 6.27-28, 32-36)

43 Yéesú ɓaatte won tih : « Ɗon keluute biti ɓal húmú wonute bitih : *“Lah fë̈híi moroommon*✡, ɓë̈yí kaa' ron, ɗon kaa' ri.”
44 So' nék, mi won ɗon tee ɓal : lah fë̈híi kaa'oh yon, ɗon ɗagiɗ ɓë̈ewë̈ na moklu ron ra.
45 Ɗon ay teeɓee biti ɗon koyyi Boffee ke ron sunaa-sun ɗaaha, ɗì fa ɗúhrë̈' na'a sun fi ɓë̈ewë̈ wunu a yee ɓosu ɓéeɓ rë̈. Ɗi toɓɗa' ɓë̈ewë̈ júɓú a yee júɓúy rë̈ ɓéeɓ.
46 Hena biti ɗon fahuun ɓë̈ewí fahuute ron kut raa, ɗon séentúu në̈ waafi mën ɗíh ? Yeekoh yi túmë̈ sah na pagu baaha.
47 Ɗon woduun koy-yaayyon kut raa, ɗeef ɗon pagu yii gaani bih ? Ɓë̈ewë̈ në̈níh ɓë̈ewí Koope ra sah na pagu baaha.
48 Kon di man Boffee ke ron sun júɓ níi júɓ, lah më̈dí ɗaaha nen júɓ. »

6

Ɗee na onuu ra

✡ **5:31 5.31** Saame Nérsí Kootaa 24.1 ✡ **5:33 5.33** Saame Tali Léwí 19.12 ; Kíní ɓë̈y Israyel 30.3 ; Nérsí Kootaa 23.22-24 ✡ **5:38 5.38** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 21.24 ✡ **5:43 5.43** Saame Tali Léwí 19.18

1 Yéesú ɓaatte wonil tih : « Më̈ytíi ! Ɗon yahti paŋ iña naha' Koope raa,
ngë̈në̈ téeɓíi affon. Henay bah, ɗon ii liil waafi Boffee ke ron sunaa-sun.
2 Kon ɗon yahti on ñë̈kíɗ rë̈e, ngë̈në̈ téeɓíi rí níi ɓë̈ewë̈ ɓéeɓ yúh baaha.
Ɓë̈ewë̈ fahuu teeɓa'i affi wa ra daa na henu ɗaaha filiɓ ílíyyë̈ na ɗaguu
yë̈wúɗɗë̈ Koope ra a kë̈emmë̈. Yaaha ɓéeɓ, wa fahuu biti ɓë̈ewë̈ yeela'
wa ow gaan. Mee ron won kaaf ka ra ee biti wa liilute waafi wa níi wocce.
3 Ɗon nék, ɗon home on ñë̈kíɗ rë̈e, ya'i sugu fon ɓanan yúh yee paŋ
ya'i ñamaa fon ra.
4 Ona' neɓpi hena sútúrë̈ ɗaaha. Hen ɗaa raa, Boffee ke ron yin
úmpéyéh rí rë̈ ay ron yíníl. »

Ɗee na ɗaguu Koope ra
(Saame Lúkkë̈ 11.2-4)

5 Yéesú ɓaatte won tih : « Ɗon yahti ɗaŋ raa, ngë̈në̈ më̈díi a ɓë̈ewë̈
fahuu teeɓa'i affi wa ra. Wa yahti ɗaŋ raa, wa hom caguu cagoo ílíyyë̈
na ɗaguu yë̈wúɗɗë̈ Koope ra mbée kë̈emmë̈. Wa hom fahuu biti ɓë̈ewë̈
ɓéeɓ ot wa. Mee ron won kaaf ka ra ee biti wa liilute waafi wa níi wocce.
6 Ɗon nék, ɗon yahti ɗaŋ raa, lah hë̈elí las, ɗon won ílë̈ affon, ɗon
ɗapoh, ɗon anti ɗaŋ Boffee ke ron ee tígí ɗapohte sah ra. Hen ɗaaha raa,
ɗì fa yin úmpéyéh rí rë̈ ay roo yíníl.
7 « Ɗon yahti ɗaŋ raa, ngë̈në̈ cë̈ekí won ti ɓë̈ewë̈ në̈níh ɓë̈ewí Koope ra
nen. Wa habuu biti woni caaga nay tahe Koope tah ɗaŋi wa.
8 Ngë̈në̈ më̈díi a wa, Boffon yúh iña sohluu ron ra balaa ɗon ɗaŋ ri.
9 « Kon lah ɗë̈gíi ɗeh :
Koo, Boffi fun fa sun,
ɓë̈ewë̈ yúhún biti tiyu selate.
10 Nguur ku lahan ɓë̈ewë̈ në̈.
Ɓë̈ewë̈ feey fa ñeyun yee faha' fu ra,
ti di laha' ri sun nen.
11 On fun njélí woteh.
12 Baal fun tooññi fun,
ti di na baaluu fun ɓë̈ewë̈ tooñu fun ɗa nen.
13 Ngana yeris nuf ɓos haal fun.
Së̈mlë̈' fun ya' Seytaane. Ɗémíin* !
14 « Ahaŋkay, ɗon baal ɓë̈ewí kayya tooññi wa raa, Boffee ke ron sun ay
ron baal ɓal !
15 Ɗon baaluy wa raa nék, Boffon ɓal ii ron baal tooññon !

Ɗee na ooruu ra

16 « Ɗon oor raa, ngë̈në̈ ñúusɗí kanammon ti ɓë̈ewë̈ fahuu teeɓa'i affi
wa ra nen. Wa oor raa, wa ay paŋ kanammi wa yin níi ɓë̈ewë̈ ɓéeɓ yúh
biti wa oorute. Mee ron won kaaf ka ra ee biti wa liilute waafi wa níi
wocce.
17 Ɗon nék, ɗon oor raa, lah më̈dí ti di madu ron merees nen
18 níi ow ɓanti yúh biti ɗon oorute, hém henay Boffee ke ron hom tígí
ɗapohte sah ra. Hen ɗaaha raa, ɗì fa yin úmpéyéh rí rë̈ ay ron yíníl.

Alal mi sun-Koo
(Saame Lúkkë̈ 12.33-34)

---

* **6:13 6.13** *Ɗémíin* : Ɓë̈ewë̈ húmú ñeyaatu unni yee bín fë̈ wora'i wa ɓë̈ewë̈ rë̈, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Daa fu laha' Nguur, doole a ndam níi kiri fi kirih !*

19 « Ngënë gërí alal feey fi beh, tígí maasoh fa a homaaga yaha' yahoo
ra, tígí lohoh ya powuu faamma powoo ra.
20 Gëríi alal sun-Koo kay, tígí lahay maasoh, lahay homaak, lahay lohohi
ay poye faam.
21 Yúhí biti tígí hom alal mon, nuffon homa' na ɓal.

Léehí lampaa
(Saame Lúkkë 11.34-36)

22 « Íl daa lampa faan : kon íllú wah raa, fu homa' leelii niiña ;
23 ndaa íllú neɓay raa, fu homa' leelii ñúusë. Kon hena biti niiña ɗoo
na ñúus rëe, fay home ñúusí mën ɗí kan ?

Koope mbée hélíis
(Saame Lúkkë 16.13)

24 « Lahay súrgíi mín légéyíɗ kélfë ana : ɗì ay kaa' ow yínë waa na,
pokoh ɓëyí yínëe në ; ɗì ay ñee won ow yínë waa na, kaa' síkírëhí ɓëyí
yínëe. Ti ɗaaha nen, ɗon míníh boolla' foŋko Koope a foŋko hélíis.

Koo daa na ona'
(Saame Lúkkë 12.22-31)

25 « Yii baa daa tah mi won ɗon tee : ngënë sídíi yii ñamun ron, mbée
yii ɓekuun ron. Pes lukeh ñam lah solo, te faan lukeh yéré lah solo ɓal a ?
26 Ëlsíi yakka : wa na sëhíh níi púlé lec, wa na túmíh misah. Íníh ee
Boffee ke ron sun ee waa ñëmíɗ ɗë ë ? Ɗon lúkíh wëe lah solo a ?
27 Wa ɗon na, sídë'ë në sídë' rí rë, mín fehe níi ɓaat yin yutuuɗ pesi ?
28 A yii leŋke búubí nay ron ɓekee, ɗon sídúu yí në ? Ëlsíi ɗee man
capussi gaaw fa luufa ra : wa na légéyíh te wa na mëkíh ɗíis búuɓ.
29 Añcaŋ mee ron won ra ee : ɗì fi buura hínú Salomoo ra sah, húmú
laha' ri alal níi, ɗì lahay búuɓɓí mada' a capussi gaaw fi yaa wun !
30 Ngémën tasa'te ee ! Koope posil gaaw fa luufa woteh níi wa man
ɗaaha wun, te teem kéy wa ay luuhu tamu raa, ɗì ay lukee ɓek ɗon fi yaa
búuɓ neh a ?
31 Kon ngënë sídíi yii ñamun ɗon, mbée yii hanun ɗon, mbée yii ɓekuun
ɗon !
32 Ɓëewë nëníh ɓëewí Koope ra daa na moklu affi wa saami iñyaaha
ɓéeɓ. Boffee ke ron sun yúhté biti ɗon sohluute wa ɓéeɓ.
33 Kon Nguur ki Koope a yee faha' ri ra daa mit saam ; bee tas ɗa ín ya'
Koo !
34 Ngënë sídíi yii nay lahe kéy : kéy daa laha' afi. Bisi ac ɓéeɓ a coono
fi. »

7

Ow waray heef moroomi
(Saame Lúkkë 6.37-38, 41-42)

1 Yéesú ɓaatte wonil tih : « Ngënë héefí ow toñeh Koope ay ron heefe.
2 Ɗon ay heefuu ti ɗee na heefuu ron ow ra. Ɗee na natɗuu ron ɓëewë
rë, Koope ay ron natɗee ɗaaha.
3 Fu olsoh yi losa íl koy-yaafu te fu kénsëey dúuñë ílú ?
4 Ɗo fa olay sah dúuñë ílú rë, fu mínë' won koy-yaafu biti fay rii nísíɗ
losa ílí ɗíh ?

5 Wonu teem ɓúkú ! Nísé dúuñë ílú níi íllú lan paay, fanti mín nís losa
íl koy-yaafu.
6 « Ngënë ëní ɓuh yii selate, toñeh ɗi ay wëlbítée sun fon ɗoɓisa' ron.
Ngënë bétí feme yon kot mbaam-túgël, toñeh ɗi ay waa togisee.

Ɓëyí ɗaŋ Koo, ɗi ay rii on yin wun
(Saame Lúkkë 11.9-13)

7 « Ɗëgí ɗon ay onu, sëemí ɗon ay ot, lëɓí ílë ɗon ay kúnsírú.
8 Ahaŋkay ! Ɓëyí ɗaŋ ay onu, ɓëyí saam ay ot, te ɓëyí laɓ íl ay kúnsírú.
9 Wa di ɗon na nay yere koohi la' biti ri ɗaga ri ñam,
10 mbée koy ka ɗaga ri jén rëe ɗi yeɗ ri goŋ ?
11 Ɓosuu ron níi, ɗon mínú pagiɗ koyyon yin wun. Kon ɗon mínú yii
baaha raa, ɗeef luka' Boffee ke ron sunaa-sun neh : ɓëyí ɗaŋ ri, ɗi ay rii
on yin wun.
12 « Iña fahuu ron biti ɓëewë pagiɗ ron wa ra ɓéeɓ, lah pëgíríi wë ɓëewí
kayya ɗaaha : yee yëeddë' Kootaa a yonente ya ra ɓéeɓ daa ri bah.

Ílí yutuuda
(Saame Lúkkë 13.24)

13 « Lah hëelíi ílí yutuuda. Ílí gaana, waali haŋa hom yulla' ow saŋku
te ow caak ñeyuu na.
14 Ílí yutuuda a waali hada nék yullu pesa na ɗúméh rë, te ow caak oluy
wa.

Yonente yi paɗɗah ya
(Saame Lúkkë 6.43-44)

15 « Lah mëytíi yonente yi paɗɗah ya ! Wa ayuu ɗon na sos ndaa wa
madu gúmú nen ɓos nuf.
16 Ɗon ay waa yúhsée pagaɗɗi wa. Daa ëlíɗ ñoltok límpé koy sún, mbée
tal hak lím koy ɓa' ?
17-18 Ti ɗaaha nen, tal kilki lahte njiriñ na líméh koy ki lahay njiriñ : ɗi
ay mínée lím bi lahte njiriñ kay ! Te tal kilki lahay njiriñ na líméh koy ki
lahte njiriñ : ɗi ay mínée lím bi lahay njiriñ kay !
19 Tal kilki na líméh koy ki lahte njiriñ ɓéeɓ ay lecu betu kíi.
20 Mi won ɗon tee ɓal : ɗon ay yúhsée yonente yi paɗɗah ya pagaɗɗi
wa.

Taalibe yi kah-kah ya
(Saame Lúkkë 13.25-27)

21 « Ɗon dékée dëekë'í së' Yíkëe, ɓekeh ron Nguur ki sun-Koo. Ɓëyí
faha' naa haal raa, fay page yee faha' Boffee ke so' sunaa-sun ɗa.
22 Ɓëewë yahti aattiyuu fayu raa, i ow caak ay hom daa wone so' tih :
“Yíkëe, fun húmú yahti léhín unni kola' Koope na raa, fun këllírúu tiyu
neh a ? Fun húmú yahti lík yébítëh rëe ɓal, fun këllírúu tiyu neh a ? Fun
húmú këllírúu tiyu neh ɓal, biti fun yahti paŋ i kimtaan a ?”
23 Tígí daaha may waa wone tih : “Yen neh ! Mi mësëy rën yúh ! Wúlíi
së', ɗon fa na ñéyíh woni Koope ra !”

Ɓëyí hoffe
(Saame Lúkkë 6.47-49)

24 « Ɓëyí síkírëh unna won mi yaa ra te pagaa wa ɗaaha raa, ɓëyí baa
mada' a ɓëe' hof baa yíp faami ngaŋa ra.

25 Koo lasse bacal, húlúßßë hútté níi mulaa basse, ñéerë'té a ngilaaw
gaan, wa baɓuute faam fa, ndaa faam fa keenay af biti ri yípú ngaŋ.
26 Ndaa ßëyí síkírëh unni so' te pageeh wa ɗaaha raa, ɗi mada' a ßëe'
hofay baa yíp faami koloñ ra.
27 Lasa' bacala ra, húlúßßë hútté níi mulaa basse, ñéerë'té a ngilaaw
gaan wa baɓuute faam fa, faam fa bëppé yahsa'te ßéeß. »

Sañ-sañi Yéesú
(Saame Marka 1.22 ; Lúkkë 4.32)

28 Woca' Yéesú wona ra, ßëewë ßéeß éemúté ɗee na waariya' ri ra,
29 ndah di na yëeddë' rí maday a di na paguu ri yëeddëh yí wë na
yëeddúu kootii Mëyíis rë, bi na yëeddë' rí a sañ-sañ.

8

Guuñnda pay Yéesú rë
(Saame Marka 1.40-44 ; 5.12-14)

1 Yéesú na cép daŋa, ow caak ñeyute tala.
2 Lahte guuñndi yíppée ac yekke fíyí won ɗi tih : « Ɓahaa, mi yúhté
biti fu mín sëe pay mi haalaat ßëewë në*. Fii soo rii pagiɗ a ? »
3 Yéesú yeɗte ya'i tíkké sun fi, won ɗi tih : « Mi tahte ɗaŋu. Yípée wah
! » Guuña yíppée lan faan ßëe'.
4 Yéesú ßaatte won ɗi tih : « Síkírée ! Ngana won ow yii beh. Paye
seeyoha na ɗi olsoh ro, fu yera' saraha naha' Mëyíis rë, teeßi ßëewë biti
fu lante. »

Ngémí kélfíi soldaara
(Saame Lúkkë 7.1-10 ; Saŋ 4.46-54)

5 Yéesú hom haal Kafarnawum, lahte kélfíi soldaari téebílëhté rí, na ɗaŋ
ɗi won tih :
6 « Ɓahaa, mi laha' súrgíi ín faam, mi hela' ri tigal, ɗi jér jérë níi míméh
tíl. Mi ɗaŋ ɗo biti fu pay ɗi. »
7 Yéesú won ɗi tih : « Yen saañ mi pay ɗi. »
8 Kélfíi soldaara won ɗi tígí daaha tih : « Ɓahaa, mi caleh fu haale faam
so'. Wone un yínë kut, súrgíi së' ay wah.
9 Fu ot mi won ɗo ri, biti so' mi bee mi lahte kélfë yí daa paa'uu so' sun,
te mi kélfë i soldaar ßal. Mi won ow yínë waa na gété rëe, ɗi saañ. Mi
won ow kay aye raa, ɗi ac. Te mi won súrgíi së' page yii bee raa ßal, ɗi
paŋ yaa. »
10 Kela' Yéesú unni yaa ra, ɗi éem éemë níi ɗi yíssëhté ßëewë ñeyu tali
ra na, won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : tali Israyel ßéeß, mi
olay na ow yínë sah bi gémë'té ɗeh.
11 Mee ron won ɗa ee : ow caak ay kola' tígí hom ow feey fa ßéeß, ac
ßani Abraham, Isaak a Yakop bok ñami ndaje ma cëgíɗ Koope Nguur ki
ra.
12 Ndaa ßëewë daa warun naa non koon ɗa, ay líkú saañ ñúusë ëssín.
Wa ay looyee daaha, wa ŋafoh níi tíññí wë lec. »
13 Yéesú antee won kélfíi soldaara tih : « Tílé fu saañ faam, yee gém fú
rë ay lahee ɗaaha. » Wahtaa na wonu wa ra, súrgíi soldaara wahte.

---

* **8:2 8.2** *Mi yúhté biti fu mín sëe pay mi haalaat ßëewë në* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Mi yúhté biti fu mín sëe ßukut mi lan.*

Ɓëewí caakka pay Yéesú rë
(Saame Marka 1.29-34 ; Lúkkë 4.38-41)

14 Yéesú pay faam Peer filoon fe, ɗi ɗeef jér fëníɗté pacool Peer ɓeleɓ, faana tampe níi tam.
15 Ɗi leɓpe ya' ɓelaa, tami faana yíppée rii yeris, ɓelaa kolohte na tooppitoh ri.
16 Fíníin fín, Yéesú komute ɓëewí caakki lahuu yébítëh. Ɗi won wono kut, yébítëh yë yeɗɗute wa. Ɓëewë jérú rë ɓéeɓ ɗi payce wa.
17 Yee húmú won yonente Isayii ra laha'te ɗaaha. Ɗi húmú won tih : *« Ɗi enohte misigi yen, kélíssé yen jér. »*✡

Ɓëewë fahuu ñéerë' a Yéesú rë
(Saame Lúkkë 9.57-62)

18 Ola' Yéesú biti ɓëewë caakute ëbísí rë, ɗi nahte taalibe yi ɓani wa saañ ɓúk laaha hatni yíinëe.
19 Ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis leɓohte ri tígí daaha, won ɗi tih : « Ɓahaa, tígí mín fúu saañ ɓéeɓ, may ñee talu. »
20 Yéesú won ɗi tih : « Tílé yë lahute faam, yakka lahute túf, ndaa so' mi Koy-ɓëe', mi lahay dék. »
21 Ow kay di taalibe yi won ɗi tih : « Ɓahaa, on so' paay mi pay mi hace baaso'. »
22 Yéesú won ɗi tih : « Légéyú hac ɓúudé neh† ; kolee fu ñee tal so'. »

Yéesú luk ngilaaw doole
(Saame Marka 4.35-41 ; Lúkkë 8.22-25)

23 Yéesú haalte gaal na saañ, taalibe yi ñéerúuté a ri.
24 Hom homo níi ngilaaw gaan kolohte filiɓ laaha, mboowaanna na soɗ gaala muluɓ. Wahtii baaha ɗeef ɗi fi Yéesú na nee'.
25 Taalibe ya leɓuute Yéesú, na fogu yúunúté rí wonu tih : « Ɓahaa, yípée koloh ! Yen ee suu húlé rë. »
26 Ɗi won wa tih : « Ɗon tíitú yih ? Ngémën tasa'te ee ! » Tígí daaha ɗi kolohte, digiɗte uni, túuycé ngilaaw ma a mboowaanna héddëh. Deyi baa ɓéeɓ hente tiɗ.
27 Ɓëewë éemúté na wonu tih : « Ɓëyí bee mën ɗí ow níi ngilaaw ma a mulii laaha sah na ñeyu woni ? »

Yéesú luk yébítëh doole
(Saame Marka 5.1-20 ; Lúkkë 8.26-39)

28 Húusë' Yéesú laaha ra, ɗi teera' gina na wonuu Gadara ra. Ow ana yi lahuu yébítëh ɗúhúté hacaa ya na téebílúu rí. Wa sohooru sohooro níi tahte ow húmú kaañay ñee waali baaha.
29 Wa na ɗaañnjuu wonu Yéesú tih : « Koy Koope, fu faha' paŋi fun yih ? Fu ac torohali fun te wahtaa lahay doom a ? »
30 Ɗeef lahte yubi mbaam-túgëllí caakute na píisúu ñam hatni baaha.
31 Yébítëh yë na ɗagu Yéesú wonu ri tih : « Fu lík fun ɗaa, lah yeñ fun mbaammi yín në. »
32 Yéesú won wa tih : « Gétí ! » Tígí daaha, yébítëh yë yeɗɗute ɓëewë, haalute mbaamma na. Yuba yíppée yeɗɗoh yëellëen kí daŋa, mbaamma

✡ **8:17 8.17** Saame Isayii 53.4 † **8:22 8.22** *Légéyú hac ɓúudé neh* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *yéɗɗí húlíɗɗë hac húlíɗɗë.*

ɓéeɓ soruute laaha, húlúté. 33 Níirëh yí mbaamma heguute suute filiɓ
ginin, na ɓíllú iña lah ra ɓéeɓ níi bi ɓëewë húmú lahuu yébítëh rë.
34 Tígí daaha, ɓëy gina ɓéeɓ koluute saami Yéesú. Oluu wa ri ra, wa
ɗagute ri ɗúh gin wa saañ.

9

Payi lëfëñídë
(Saame Marka 2.1-12 ; Lúkkë 5.17-26)

1 Yéesú kola' daaha haalte gaal, húusëetté laaha nimilte gin wa.
2 Homa' ri daaha ra, i ow komute ri lëfëñíɗ sun dil. Ola' ri ɗee gémúu wë
rí rë, ɗi won lëfëñídë tih : « Habe híin yaal kowa, fu baalute bakaaɗɗu. »
3 Lahte i ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis, yi húmú daaha, na wonu nuffi
wa tih : « Ɓëyí ɓee solte Koope. »
4 Bi yúh Yéesú yee hom nuffi wa ra, ɗi won wa tih : « Yi tah ɗon na lahu
níɓ ɓos ?
5 Yi daa lukki yooɓ biti mi won ɓëyí beh : fu baalute bakaaɗɗu, mbée
kolee fu tíl ?
6 Woteh ɗon ay yúh biti so' mi Koy-ɓëe' mi lahte sañ-sañi baalaa mi
bakaaɗ feey fi beh ! » Ɗi won lëfëñídë tígí daaha tih : « Kolee fu pon dilu,
fu saañ faam. »
7 Lëfëñídë kolohte, saañce faam.
8 Oluu ɓëewë yii baa ra, wa tíitú tíitë níi na kañu Koope, ona on ɗi
ɓëewë sañ-sañi man ɗaa gaan ra.

Dëegí Yéesú Maccë̈ë
(Saame Marka 2.13-17 ; Lúkkë 5.27-32)

9 Kola' Yéesú daaha na saañ ra, ɗi otte yeekoh túm húmú took tígë në
légéyë' rí rë ; ɗi hínú Maccë̈ë. Yéesú won ɗi tih : « Kolee fu ñee tal so'. »
Maccë̈ë yíppée koloh wa ñéerúuté.
10 Filoon fi baaha, Yéesú hom ñam faam Maccë̈ë, i yeekoh túm a i
bakaaroh kay yi caakute ayute, wani Yéesú a taalibe yi bokute na ñamu.
11 Oluu fariseŋŋa yii baaha ra, wa wonu taalibe yi Yéesú tih : « Yi tah
yëeddëhën na bok ñam a yeekoh yi túmë a bakaaroh ya ? »
12 Kela' Yéesú yee wonu wa baa ra, ɗi won tih : « Jéríɗɗë daa sohluu
payoh ndaa ɓëewë wahu ra neh.
13 Tílí ron saame yee faha' won unnee Koope yee ra : *“Ɓëewë naa'-keeñ
ɓëewí kayya na, daa génël së' biti wa hawre so' sarah kep.”*✡ Kon bakaaroh
ya daa tahu mi koloh, ndaa ɓëewë júɓú rë neh. »

Yéesú a oora
(Saame Marka 2.18-22 ; Lúkkë 5.33-39)

14 Tígí daaha taalibe yi Saŋ ayute Yéesú në wonu ri tih : « Funi fariseŋŋa
na ooru, kon yi tah taalibe yu na ëeríh ? »
15 Ɗi won wa tih : « Bee kílëek lahte ra, ɗon habuu biti kooyya warutee
súfúñ te ɗeefa ɓëe' kooɗ ɗa lís leelii wa a ? Ɗon halaatuy ri maan ? Funi
taalibe yi so' nék madu a ɓëe' kooɗ baa ra hom a kooyyi ra nen. Bis ay
lah, mi këllú leelii wa, tígí daaha wa ay oor.
16 « Ow na daafeeh búuɓ kíilíɗ a nuf píis has. Henun ɗaaha raa, nuf
píisí hasa hécëh sun fi búubí kíildë rëe, ɗara ay lukee gaan na.

✡ **9:13 9.13** Saame Oose 6.6

17 Te ow na soreh béeñí hasi anti dal poosa' ɓal filiɓ mbúus hun* kíilíɗ.
Henun ɗaaha raa, béeñë ay poo mbúusë, wa yúfë̈h, mbúusë yah. Béeñ
has kay, hom soruu mbúus has. Henun ɗaaha raa, yin ii kat mbúusë te
hana ii yúfë̈h. »

Yéesú luk jér a húl doole
(Saame Marka 5.21-43 ; Lúkkë 8.40-56)

18 Yéesú hom wona, lahte kélfíi yëwúdí acce yeɗɗohte kotti, won ɗi tih
: « Ɓahaa, koy ki ɓelii so' húlté koon, ndaa aye fu tík ya'u faana, ɗi ay
koloh ! »
19 Yéesú kolohte, ɓani taalibe yi ñeyute tal ɓë̈e'.
20-21 Ɗeef lahte ɓelii húmú në, hente kíil sabboo a kíil ana yi ɗi yúfë̈'
ñif. Ɗi húmú won nufi tih : « Na mi leɓa búubí rek, may wah ! » Ɗi acce
ñeya'te Yéesú filoon leɓpe nuf búubë.
22 Yíssë' Yéesú otte ri ra, ɗi won ɗi tih : « Habe híin yaa ow ! Ngémú
tahte fu wahte. » Wahtaa na wona' Yéesú ɗii na ra ɗi wahte.
23 Laha' Yéesú faam kélfíi yëwúdë, ɗi otte ɓë̈ewë yee na fikilu†, yee na
hawuu.
24 Ɗi won wa tih : « Kë̈líi tígë ! Kúkë̈yë húlë̈y, ɗi nee' nee'o rek. » Ɓë̈ewë
yabute na yenu ri.
25 Ɗúhrúu ɓë̈ewë ë̈ssín rë, ɗi haalte lasa hampe ya' kúkë̈yë, kúkë̈yë
yíppée koloh.
26 Yaa hente lë̈yë̈ŋ deyi baa ɓéeɓ.

Payi búumíɗɗí ana ya

27 Kola' Yéesú daa na saañ ɗa, búumíɗ ana ñeyute tala na fogu wonu
tih : « Sédí Dawit, yérém fun ! »
28 Laha' ri faam níi búumíɗɗë leɓuute ri ra, ɗi won wa tih : « Ɗon
gémúté biti mi mín paŋ yee nahu so' ron ra a ? » Wa wonu ri tih : «
Ahaŋkay ɓahaa, fun gémúté rí. »
29 Tígí daaha, ɗi leɓpe íllí wë, won wa tih : « Yee gémú ron ɗa hente. »
30 Íllí wë yíppée wë̈rsë̈h, wa na olu. Yéesú digiɗte uni ɓaatte won wa
tih : « Síkíríi së' ! Ow ɓanay yúh baaha. »
31 Kaa'eeh ɗúhúu wë rë, wa ñeyute deyi baa ɓéeɓ ɓíllúté yee paŋ Yéesú
rë.

Payi ɓë̈yí laha' yébítë̈h fi kadda' ri won

32 Sayuu ɓë̈ewí ana yi yaa ra, Yéesú komute ɓë̈yí laha' yébítë̈h fí kadda'
ri won.
33 Ɗi líkké yébítë̈h fë, ɓë̈e' dalaatte won. Ɓë̈ewë ɓéeɓ éemúté, na wonu
tih : « Moo ow ëllë̈y mani bee Israyel kan ! »
34 Ndaa wa fi fariseŋŋa wonu ɗi ñéerë' a Seytaane buuri yébítë̈h yë, daa
tah ɗi mín wë̈e lík.

Yérmí Yéesú mboolo ma

35 Yéesú ñeete ginna ɓéeɓ, na yë̈eddë' filiɓ ílíyyë na ɗaguu yë̈wúɗɗë
Koope ra, na waare Uni NebiNguur ki sun-Koo, na pay heet jér a heet misik
ɓéeɓ.

---

* **9:17 9.17** *mbúus hun* : Ɓë̈y gini baaha húmú túmúu han filiɓ mbúusí yugusuu hun. Hani túmú mbúus hun home poosa' raa, mbúusë ɓaaysa' ɓaaysoo. Ndaa mbúusë ɓaha raa, na mínlílëh ɓaaysoh. † **9:23 9.23** *yee na fikilu* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *yee na mbiipu.* Yë̈wúɗɗë húmú lah luuy merees koon, wa waaye hacada raa, wa húmú fiisuu mbiip.

36 Ola' Yéesú dúukëlí ɓëewë na ayu ɗii na ra, keeña ɗúmpé waa na ces,
ndah wa mokute te súfúñúté ti harri lahuy níirë̈h nen.
37 Tígí daaha, ɗi won taalibe yi tih : « Meeya laaɓpe te lecoh ya mítíh
yin ;
38 kon ɗëgí yíkíi meeya ɓaat i lecoh, wa ac leja. »

10

Woli Yéesú taalibe yi sabboo a ana yi
(Saame Marka 3.16-19 ; 6.7-13 ; Lúkkë 6.14-16 ; 9.1-6)

1 Yéesú dëekké taalibe yi sabboo a ana yi, onte wa sañ-sañ líkë̈e yébítë̈h,
payaa heet jér a heet misik ɓéeɓ.
2 Tii yi apootarri sabboo a ana yi yah, daa wa yeh : bee ɗéɓ ɗë, Simoŋ
fa na wonuu Peer ra a Anndere koy-yaafi ; Saak a Saŋ koyyi Sebede ;
3 Fílíp a Bartalemi ; Toomaa a Maccë̈e yeekohi túmë koon, Saak fi Alfe a
Taddee ;
4 Simoŋ fi jammbaara* a Yudaas Iskariyot fa míllë'tée yaay Yéesú rë.
5 Yéesú wol wa fi sabboo a ana yi yah, líkínté wë won wa tih : « Ngënë
pëyí tígí lahay yëwúɗ. Ngënë pëyí ginni ɓëy Samari ɓal.
6 Yúlíi ɓëy Israyella na kay, wa fa madu harri múuyú múuyë nen ɗa.
7 Tígí ñee ron ɓéeɓ lah wëeríyí biti Nguur ki sun-Koo leɓohte,
8 ɗon pay jéríɗɗë a guuñiɗɗa, ɗon këlíɗ ɓëewë húlú rë, ɗon lík yébítë̈h
yë. Ɗon meeluy waaf, kon ngënë méelíi waaf.
9 « Ɗon yahti saañ raa, ngënë kúrí pep hélíis yínë sah faannon.
10 Ngënë kúrë̈elíi nafa, búuɓ lofaa, ñafaɗ a duuɗ : ɓëewë ɗon na habruu
wa yaa ra nay ron tooppitee. Ɓëyí légéy waɗtee yínlú opa'i.
11 Ɗon lah gin raa, lah sëemí ɓëyí tah hami ron haneel faami. Lah hëmí
në níi bín koluun ron gini baaha ra.
12 Ɗon haal faam raa, lah ɗëgírí ɓëy faam fa jaamma.
13 Wa cal ri raa, jaammaa ɗagu ron ra ay ham. Wa caluy ri raa nék,
jaammaa nimil ɗon na.
14 Te ɗon haal faam mbée gin, ɓëewë kaa' hamon haneel, kaa' síkírë̈hën
rë̈e, lah ɗúhí daaha, ɗon paaŋ pënë mí kotton, teeɓi wa biti wa homuy
kaah.
15 Mee ron won kaaf ka ra ee : yiin nay aattiyee Koope ɓëewë rë, daani
ɓëy gini baaha ay luk bi ɓëy Sodom a bi ɓëy Gomoor misik.

Loola na ac fíi rë
(Saame Marka 13.9-13 ; Lúkkë 21.12-17)

16 « Síkíríi ! Mee ron wol ra ee ti ndeŋŋi suu filiɓ i gúmú nen. Kon lah
hëfí te ɗon sos ɓal.
17 Lah hélí nuf ɓëewë në : af so' ay tah wa ay ron tëekíɗ kë̈em filiɓ
ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, wa laɓ ɗon laraw.
18 Ɗon ay cëgírú fíi i gë̈ernë̈er a fíi i buur, ɗon seede yee yúhú ron soo
na ra fíi wë a fíi ɓëewí kayyi yëwúɗ neh caak.
19-20 Til níi ɗon kúrú kë̈em rë̈e, ngënë sídíi : yee nay ron layee wahtii
baaha teme ra, ii kola' ɗon na, ay kolee Ruuh-Peseŋ fa kola' Boffon na ra.
21 « Bín fë, ow ay yaay koy-yaafi hawroh ri húl, baap a koohi ɗaaha ɓal,
tuŋka ay koloh sun fi baappi wa a yaayyi wa, hawroh wa húl.

* **10:4 10.4** *jammbaara* : Mín hen ɓëyí far-farlohte kootii Mëyíis, mbée ɓëyí non ɓëewë na haa'uu nguur ki ɓëy Rom ra.

22 Af so' ay tah ɓë̈ewë ɓéeɓ kaa' ron, ndaa ɓë̈yí ham híin níi ɗúmë̈enë rë̈e, ay múc.
23 Ɗon lah gin ɗon moklu raa, hégíi ɗon saañ gin kay. Mee ron won kaaf ka ra ee : ɗon ii ɗúmë̈l ginna Israyel ɓéeɓ, te so' mi Koy-ɓë̈e' mi nimileh.
24 Yoodoh lukeh yë̈eddë̈hí mín, te súrgë míníh luk kélfíi gaan.
25 Yoodoh teemma' yë̈eddë̈hí mín ɗë̈e, baahte. Te súrgë teemma' kélfíi gaan ɗaa ɓal, baahte. Wa mín won so' mi bee biti daa mi Belsebul buuri yébítë̈h yë rë̈e, wa lah ɗon fi ɓë̈y faam so' na raa, wa ay ron wone yi ? »

Koope daa mit neeh
(Saame Lúkkë 12.2-7)

26 Yéesú ɓaatte won tih : « Di mín ríi man ɓéeɓ ngë̈në̈ néehí ow. Yii laku ɓéeɓ ay olu, yii ɗapu ɓéeɓ ay yúhú.
27 Yii won mi ron las, lah ɗúhrí rí ë̈ssín, yii më̈ddë̈' mí ron, lah wë̈ní rí kë̈em.
28 Ngë̈në̈ néehí ɓë̈ewë na hawu ow húl rë̈, wa míníh yin coonaa fi ɓë̈e'. Néehí Koope fa mín saŋku ow a coonaa fi ɓéeɓ safara ra kay.
29 Ndiit ana na yë̈eyíih fíttíŋ woo ? Añcaŋ bi keen na ɓéeɓ ɗeef neɓa' Boffon Koope neɓoo.
30 Ɗon nék, fen fi affon sah kídúté !
31 Kon ngë̈në̈ sídíi yin, ɗon génú líir ndiit fap !

32 « Ɓë̈yí won fíi ɓë̈ewë biti ri non ɓë̈ewí së̈', so' ɓal may won fíi Baaso' fa sunaa-sun biti ɓë̈yí baa non ɓë̈ewí së̈'.
33 Ɓë̈yí won fíi ɓë̈ewë biti ɗi yéeh së̈' nék, so' ɓal may won fíi Baaso' fa sunaa-sun biti mi yéeh ɓë̈yí bah.

Yéesú kúɗ jaamma mbée ɗaralsa' ?
(Saame Lúkkë 12.51-53 ; 14.26-27)

34 « Ngë̈në̈ hë̈bíi biti mi ac kúɗ jaamma feey fa. Ë̈e-ë̈e' ! Mi aay kúɗ jaamma, mi kúɗ haa'.
35 Mi ac ɗaralsa'i koy yaal a boffi, koy ɓeleɓ a yaafi, ɓeleɓ a pacooli.
36 Ɓë̈y faammon nay hene kaa'oh yon.

37 « Ɓë̈yí lukki faha' boffi, yaafi mbée koohi níi wa génë̈l rí së̈', hen taalibeyi so' jomute ɓë̈yí bah.
38 Ɓë̈yí enaay kurwahi ñee tal so', hen taalibeyi so' jomute ɓë̈yí bah.
39 Ɓë̈yí núp húl, ay ñak ñíiní. Ɓë̈yí tah ñagi ñíiní af so' nék, ay lah pesa na ɗúméh rë̈.

Ɓë̈yí kúnsë̈hté
(Saame Marka 9.41)

40 « Ɓë̈yí ham ɗon a ya' ana, ɗeef ɗi ham so' ; te ɓë̈yí ham so', ɗeef ɗi ham ɓë̈e' wol so' ra.
41 Ɓë̈yí ham yonente a ya' ana te habaa ri hena hen ɗi yonente ra, ɓë̈yí baa ay lahee waafi waɗ yonente. Ɓë̈yí ham ɓë̈yí júɓpé te habaa ri hena hen ɗi ɓë̈yí júɓpé rë̈, ɓë̈yí baa ay lahee waafi waɗ ɓë̈yí júɓpé.
42 Ɓë̈yí on ow di tuŋki yee muluɓ, wuti yaha muluɓ yutuuɗ raa sah, te onaa ri hena hen ɗi taalibeyi so' ra, mee ron won kaaf ka ra ee biti ɓë̈yí baa ay liil waafi. »

11

Yee won Yéesú sun fi Saŋ Batis ra
(Saame Lúkkë 7.18-35)

1 Líkínë' Yéesú taalibe yi sabboo a ana yi níi wocce ra, ɗi kolohte daaha,
saañce ginna deyi baaha na yëeddë', na waare Uni Neba.
2 Filiƀ fi baaha ƀéeƀ, Saŋ Batis hom kasu, kelohte iña na paŋ Kiristaa ra.
Tígí daaha, ɗi wolte i ow di taalibe yi,
3 meeli Yéesú nda daa ri Sëmlëhë në séentúu rë mbée ƀëewë waɗti
sehun ow kay.
4 Yéesú won wa tih : « Nímílí Saŋ na, ɗon ƀílíɗ rí iña na keluu ron, ɗon
olute wa ra.
5 Wëní rí biti ƀúumíɗɗë yeelute, lëfëñíɗɗë koluute, guuñiɗɗa wahute*,
likiɗɗa ee keluu ra, ƀëewë húlú rë këllúté ƀúudé, ñëkíɗɗë keluute Uni
Neba.
6 Ɓëyí af iñi so' taheh ɗi yeris ngémí, ƀëyí baa lahte sos-keeñ. »
7 Bi na suu ƀëewë húmú wolu ɗii na ra, Yéesú yampe na goneel a dúukëlí
ƀëewë yii leŋke Saŋ Batis na, meelte wa won tih : « Ɓon húmú payu olsoh
yi luufa ? Tal bëhëerí ngilaaw ma na jaay ri neh maan ?
8 Kon ɗon húmú payu olsoh yih ? Ɓëyí ƀekoh búuƀƀí wunte neh maan
? Yíkëe yí búuƀƀí wunna oluu faam buur.
9 Mantee, ɗon húmú payu olsoh yi luufa ? Yonente neh a ? Mee ron won
ra biti ɗi yonente kaah ; ɗi luk sah yonente gaan !
10 Daa ri ƀëe' në wona' Koope Téerëe rë bitih : *“Olsee ! May wol ow*
këllëh ɗaɗɗi ro waal.”✡ »
11 Yéesú ƀaatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : lahay ƀëyí límúté
feey fi beh, te luk Saŋ Batis gaan. Añcaŋ ƀëe' lukki yin Nguur ki sun-Koo
ra luk rii gaan.
12 Teekira' Saŋ Batis níi a ɗeh, Nguur ki sun-Koo hente gúyës, te ƀëewë
lahu doole ra ee maannduu ƀeyi ra.
13 Yonente ya ƀéeƀ a Kootaa húmú wonute yii leŋke Nguur ki baa níi
lahte Saŋ Batis na.
14 Ɓon gém woni so' raa, hëbíi biti Saŋ daa yonente Éelí fë na húmú
wonuu biti ay nimil ra.✡
15 Ɓëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »
16 « May mínée mëldë' ƀëy jamanii bee a yih ? Wa maduu a tuŋki tooku
këem, yee na wonu affi yee tih :
17 “Fun poosute, ɗon becuy !
Fun fogute, ɗon hílípúy fun !”
18 « Húmú aya' Saŋ kaa'a'te ñam a han ra, wa wonu ɗi laha' yébítëh.
19 Aya' so' mi Koy-ƀëe' mi na ñam, mi na han ra, wa wonu tih : “Ëlí !
Ɓëyí bee ñam a han kut daa afa, te ɗi kooya' yeekoh yi túmë a i bakaaroh
kay.” Añcaŋ iña lah ra teeƀa'te biti waalli Koope júƀpé. »

Ɓëy ginna kaa'uu lof pesaɗ ra
(Saame Lúkkë 10.13-15)

20 Yéesú na anti won affi ƀëewë dékú ginna húmú luk rii paga' kimtaan
ra, biti wa lofuy pesaɗ, won tih :

---

* **11:5 11.5** *guuñiɗɗa wahute* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *guuñiɗɗa ladute.* ✡ **11:10 11.10** Saame Malasi 3.1 ✡ **11:14 11.14** Saame Malasi 3.23

21 « Mas ɗon fi ɓë̈y Korasin ! Ɗon torohute, ɗon fi ɓë̈y Betsaydaa !
Kimtaanna pagu ginon ɗa, paguun Tíir a Sidon koon, tin ɓë̈y ginni yaaha
maañutee lamboh saaku, wa leefoh yet, teeɓa'i biti wa lofute pesaɗ.
22 Daa tah mi won ɗon tee : yiin nay aattiyee Koope ɓë̈ewë̈ rë̈, daanon
nay luke bi ɓë̈y Tíir a bi ɓë̈y Sidon misik.
23 A ɗon fi ɓë̈y Kafarnawum, mbaa ɗon habuu biti ɗon ay ɓéyrú níi
sun-Koo neh ? Ë̈e-ë̈e' ! Añcaŋ ɗon ay cépírú níi safara. Kimtaanna pagu
ginon ɗa, paguun Sodom koon, tin ɗi lís níi a woteh.
24 Mi won ɗon tee : yiin nay aattiyee Koope ɓë̈ewë̈ rë̈, daanon nay luke
bi ɓë̈y Sodom misik. »

Kúmpë̈e teeɓu ɓë̈ewë̈ ɓë̈y ë̈ldúnë̈ heefu wa ra
(Saame Lúkkë̈ 10.21-22)

25 Filoon fi baaha, Yéesú won tih : « Baap, Yíkíi sun a feey ! Mee roo sím
rë̈, di yee teeɓa' fu ɓë̈ewë̈ ɓë̈y ë̈ldúnë̈ heefu wa ra iña ɗap fu ɓaha ya a
ɓë̈ewë̈ jaŋiyu ra.
26 Baap, yii baa daa neɓa' ro, daa tah ri laha' ɗaaha ! »
27 Ɗi ɓaatte won ɓë̈ewë̈ tih : « Baaso' tíkké iña ɓéeɓ ya' so'. Ow yéeh
so' mi Koy ka hém henay Baaso' ; te ow yéeh Baaso' hém henay so' mi Koy
ka a ɓë̈ewë̈ mi faha' wa rii teeɓ ra.
28 « Ɗon fa ennon ɓít rën níi ɓít rë̈, ë̈yí soo na mi kélís ron, ɗon hílsë̈h.
29 Ñéyí woni so' mi nook ron, ɗon ñee kotti so' : mi sosse te mi cépíɗté
af so'. Hen ɗaaha raa affon took.
30 Ahaŋkay ! Ñeyi tal so' yooɓpe te yee nah mi ron ra kofeelay. »

12

Yéesú a bisa na hílsúu rë̈
(Saame Marka 2.23-28 ; Lúkkë̈ 6.1-5)

1 Bisa na hílsúu yë̈wúɗɗë̈ rë̈ ín, Yéesú a taalibe yi ñeyu waali húus filiɓ
i meey bele. Yaaɓuu taalibe ya ra, wa yabute na kodu yaaŋnga yi belaa,
na ɓuluñu na húñú.
2 Oluu fariseŋŋa yii baa ra, wa wonu Yéesú tih : « Ole ! Taalibe yu ee
pagu yii Kootaa kadda'te ri bisa na hílsúu rë̈. »
3 Yéesú won wa tih : « Ɗon yúhú yee húmú paŋ Dawit bee yaaɓuu ɓani
ɓë̈ewí rë̈ maan ?
4 Ɗi húmú haal Faam Koope*, ɓeɓpe mbúurë̈e yefu fíi Koope ra, ɓani
ɓë̈ewí ñamute. Añcaŋ ɗi a ɓë̈ewí ɓéeɓ, ow di waa na waray naa ñam.
Seeyoh ya kut daa waruu naa ñam.
5 Mbée ɗon yúhú yee bíníyú téerí Kootaa ra maan ? Bisi hílsë̈e lah raa,
seeyoh ya na légéyú Faam fi gaani Koope ra na powu kootii bisa te na
heneh yin ɓos waa na.
6 Mee ron won ra ee biti ɓë̈yí luk Faam fi gaana daa deh.
7 Mantee ɓal, Koope won tih : *"Ɓë̈ewë̈ naa'-keeñ ɓë̈ewí kayya na daa*
génë̈l së̈' biti wa hawre so' sarah kep."✡ Ɗon yúh yee faha' won unni yaa
ra koon, tin ɗon ii daan ɓë̈ewí paguy yin ɓos.
8 Yúhí biti so' mi Koy-ɓë̈e' daa mi lah sañ-sañ sun fi bisa na hílsúu rë̈. »

---

* **12:4 12.4** *Faam Koope* : Tígë̈ seeyoh yi ɓë̈y Israyel húmú hawruu Koope na ra. Na húmú taɓahay Salomoo Faam fi gaani Koope Yerusalem ra, Më̈yíis húmú yugusa' Faam Koope a taanta gaan ti di húmú naha' ri Koope ra nen, na homu wa luufa ra. ✡ **12:7 12.7** Saame Oose 6.6

Yéesú a ɓë̈e' ya'a ɓeedoh ra
(Saame Marka 3.1-6 ; Lúkkë 6.6-11)

9 Yéesú kola' daaha saañce, haalte tígë na ɗaguu yë̈wúɗɗë̈ Koope ra.
10 Ɓë̈yí ya'a ɓeedohte húmú në̈. Fariseŋŋa na saamu yii yabun wa Yéesú,
meelute ri wonu tih : « Kootaa onte ow pay jéríɗ bisa na hílsúu rë̈ ë ? »
11 Ɗi won wa tih : « Ow di ɗon na lahaa har fa yínë̈ kut koon, har fa anti
keen yéem yiin bisa na hílsúu rë̈, ɗi ii yíppí pay nís ɗí ë ?
12 Añcaŋ ow luk har lah maanaa fap. Kon pagiɗ ow yin wun bisa na
hílsúu rë̈ kadduuy ! »
13 Tígí daaha, Yéesú won ɓë̈e' ya'a ɓeedoh ra tih : « Yere ya'u ! » Ɓë̈e'
yeɗte ya'i, ya'a yíppée wah koloŋ madda'te a ya'i yínë̈e.
14 Tígí daaha, fariseŋŋa ɗúhúté tígë na ɗaguu yë̈wúɗɗë̈ Koope ra, na
peenu ɗee nay waa page níi wa hap Yéesú húl rë̈.

Súrgë̈e tanis Koope ra

15 Yúhë̈' Yéesú biti fariseŋŋa peenu hawi húl rë̈, ɗi kolohte tígí daaha
saañce. Ow caak ñeyute tala, ɗi payce ɓë̈ewë̈ jérú në̈ rë̈ ɓéeɓ,
16 ɗi antee waa kadda' lok biti wa won daa ri wa.
17 Yee húmú won Koope ñeya'te ri yonente Isayii ra laha'te ɗaaha. Ɗi
húmú won tih :
18 *« Bee daa súrgíi së̈', bee fal mi ra ;*
mi faha'te ri níi faha',
te keeñ so' sosse ɗii na níi sos.
May cépíɗ Ruuhi so' sun fi,
ɗi waare heetta ɓéeɓ waala gén ɗë̈.
19 *Ɗi ii íñë̈',*
ɗi ii ɓéyíɗ uni,
una ii lek ow kë̈em.
20 *Ɗi ii korsa' tal bë̈hë̈erí sígímpé,*
ɗi ii yím lampii giimpe.
Ɗi ay hene ɗaaha níi
ɓë̈ewë̈ ɓéeɓ tah waala gén ɗë̈.
21 *Heetta ɓéeɓ ay tík yaakaari wa sun fi. »*✡

Sañ-sañi Yéesú kola' waa na ?
(Saame Marka 3.22-30 ; Lúkkë 11.14-23)

22 Filoon fe, Yéesú komute ɓë̈yí laha' yébítë̈h fí kadda' ri ot a won. Yéesú
payce ri, ɓë̈e' dalaatte ot a won.
23 Ɓë̈ewë̈ ɓéeɓ éemú éemë̈ níi tahte wa na wonu tih : « Ɓë̈yée waɗti
hena sédí Dawit maan ? »
24 Keluu fariseŋŋa yii baa ra, wa wonu ɗi ñéerë̈' a Belsebul buuri yébítë̈h
yë̈ daa tah ɗi mín wë̈e lík.
25 Bi yúh Yéesú yee nuffi wa, ɗi won wa tih : « Ɓë̈ewí daa boku nguur
haa'ee filiɓ fi wa raa, nguur ki baa ii míllë̈' keen a ? Ɓë̈ewí daa boku gin
mbée faam haa'ee filiɓ fi wa raa, gini baa mbée faam fi baa ay míllée poo.
26 Kon hena biti Seytaane líkë̈ Seytaane líkë̈ ti ɗaa nen koon, ɗeef ɗi haa'
afi ! Nguur ki ay mínée caŋ ɗíh ?
27 Hena biti Belsebul daa yeɗ so' sañ-saña na líkë̈' mi yébítë̈h rë̈e, kon
daa yeɗ ɓë̈ewë̈n sañ-saña na líkúu wë̈ yébítë̈h rë̈ ? Wa fi yaa teeɓute ron
biti ɗon homuy kaah !

✡ **12:21 12.21** Saame Isayii 42.1-4

28 Yee lah ra biti kay, mi ñéerë' a Ruuhi Koope, daa tah mi mín lík
yébítëh. Baa daa teeƀa' biti Nguur ki Koope lahte níi ɗon na.
29 « Ow míméh haal faam ƀëyí mitte ow, poo faam fa, te ɗéƀéeh rii
pokalsa'. Ɗi pokalsa' ri níi woc raa kay, ɗì mín ƀeƀ alal mi.
30 Ɓëyí ñéerëey a so', kaa'a'te so' ; te ƀëyí habraay so' négírë'í yubi so',
ƀëyí baa hasla' hasloo.
31 Daa tah mi na won ɗon bitih : ƀakaadi paŋ ow ƀéeƀ mín ɗíi baalu níi
luka' sola' ya yuloh Koope na ra. Ɓëyí sol Ruuh-Peseŋ nék, ɗì ii baalu.
32 Ɓëyí won yin ƀos sun fi so' mi Koy-ƀëe' ƀéeƀ, ɗì mín ƀaalu. Yaha sun
fi Ruuh-Peseŋ raa nék, ƀëyí baa ii mëssí baalu.

Won ƀéeƀ ɗúhë' keeñ
(Saame Lúkkë 6.43-45)

33 « Tal kilki lahte njiriñ límë' koy ki lahte njiriñ, tal kilki lahay njiriñ
límë' koy ki lahay njiriñ. Tal kilik yúhsúu koy ka.
34 Tisoh yi hiliññi yeh, ɗon mínúu won yii wunte ɗíh te ɗon wúníh ?
Yii won ow ƀéeƀ ɗúhë' rí keeñi.
35 Ɓëyí naa'te keeñ hom wona' yii wunte ndah keeñi naa'a laha' ri ra ;
ƀëyí ƀosse keeñ nék hom wona' yii ƀosse ndah ƀosi keeña homa' ri ra.
36 Mee ron won ɗa ee bitih : yiin nay aattiyee Koo ƀëewë rë, ƀëyí won
woni lahay njiriñ ƀéeƀ, ƀani Koope ay naa teya'.
37 Yii won ow, Koope ay rii aattiyee biti ri ow wun mbée ri ow ƀos na. »

Kimtaani yee húmú kat Sonaas ra
(Saame Maccëe 16.1-4 ; Marka 8.11-12 ; Lúkkë 11.16, 29-32)

38 Filoon fe, i ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis a i farisen ayute wonu
Yéesú tih : « Ɓahaa, fun fahuu olu fu paŋ kimtaani nay teeƀee biti Koope
daa wol ro. »
39 Ɗi won wa tih : « Ɗon fi ƀëy jamanii beh, ɗon ƀosute te ɗon yégúy
Koope ; ɗon meeluu kimtaani kola' ɗii na a ? Añcaŋ ɗon ii teeƀu kimtaan
hém henay yee húmú kat yonente Sonaas ra.
40 Di húmú laha' Sonaas waal éeyë loo jéní gaana, so' mi Koy-ƀëe', ƀúudé
fí së' ay hacu, lah waal éeyë feey.
41 Yiin nay aattiyee Koope ƀëewë rë, ƀëy Níníif ay koloh caŋ fíi ɗon fi
ƀëy jamanii beh, teeƀ ɗon biti ɗon homuy kaah. Keluu ƀëy Níníif waarii
Sonaas ra, wa lofute pesaɗ neh a ? Añcaŋ ƀëyí luk Sonaas gaan daa deh.
42 Yiin nay aattiyee Koope ƀëewë rë, buuri ƀelaa húmú ílíf deyi Sabaa ra
ƀal ay koloh caŋ fíi ɗon fi ƀëy jamanii beh, teeƀ ɗon biti ɗon homuy kaah.
Ɗi húmú kola' ginna lukuu wuloh ra acce síkírëhí wonnee ke Salomoo neƀ
keloh níi rë neh a ? Añcaŋ ƀëyí luk Salomoo gaan daa deh.

Nimili yébítëh ow na
(Saame Lúkkë 11.24-26)

43 « Yébítëh ɗúh ow na raa, saya' mbale luufin saame tígí hílsëe rí. Ɗi
olay raa,
44 wona' nufi tih : “May nimil tígë húmú kola' mi ra.” Ɗi nimil ɗeef ƀëe'
man ti faam fi parute, yugusute níi wunte, hente holoŋ raa,
45 tígí daaha, ɗì ay pay saam yébítëh paana kay, yi luku rii sohoor, wa
ac dék ƀëe' në. Hen ɗaaha raa, ɗee nay míllée ƀëe' rë ay luk ɗee man ɗì
ɗéƀëenë rë ƀos. Yii man ɗaaha nay kate ƀëy jamanii bee ƀosute níi ƀos
ra. »

Ɓë̈y faam i Yéesú
(Saame Marka 3.31-35 ; Lúkkë̈ 8.19-21)

46 Yéesú hompe na goneel a ɓë̈ewë̈, koy-yaayyi a yaafi ayute, cagute ë̈ssë̈ na meeluu ri. [
47 Ow acce won Yéesú tih : « Yaafu a koy-yaayyu ínú ë̈ssín, na meeluu ro. »]
48 Yéesú tahte won ɗi tih : « Wa daa yaaso' a i wa daa koy-yaayyi so' ? »
49 Ɗi yeɗte ya'i na teeɓa' taalibe yi, won tih : « Yaaso' a koy-yaayyi so' daa wa yeh.
50 Yúhí biti ɓë̈yí në̈ paŋ yee faha' Baaso' fa sunaa-sun ɗa ɓéeɓ, ɓë̈yí baa daa koy-yaaso' mbée yaaso'. »

13

Léehí feeyya maduy ra
(Saame Marka 4.1-9 ; Lúkkë̈ 8.4-8)

1 Yiin fin fa, Yéesú kolohte faam, saañce tookke ɓúk laahi Galile.
2 Ɓë̈ewí caakute níi caak ayute wë̈rúté rí, tahte níi ɗi míllë̈' haal gaal filiɓ laaha, tookke na, ɓë̈ewë̈ homute ɓúk laaha.
3 Ɗi ñeya'te léeh, na teeɓ wa yin caak won wa tih : « Lahte ɓë̈yí húmú koloh sohi meeyi.
4 Ɗi hom hasli tisoh ka, lahte peppi keente ɓúk waala, yakka ayute tanute wa ɓéeɓ.
5 Lahte yi keen feey fi laha' la'. Bi caakay feey fa, wa yíppée paal ;
6 ndaa kola' na'a sun ɗa, bi nooray níillë̈, wa yíppée tam.
7 Lahte yi keen tígí paala' ñobitaan. Kola' ñobitaan fa hampe wa ra, wa tampe.
8 Lahte yi keen feey fi looɓpe. Wa paalte, talla kolohte, ɗúhíɗté íl, laaɓpe níi laaɓ. Tal fi tal ɓéeɓ yera'te yee waɗ rii yeraa ra*. »
9 Yéesú ɓaatte won wa tih : « Ɓë̈yí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

Yi tah Yéesú ñeya' léeh ?
(Saame Marka 4.10-12 ; Lúkkë̈ 8.9-10)

10 Tígí daaha taalibe ya leɓuute Yéesú, wonu ri tih : « Yi tah fu yahti won a ɓë̈ewë̈ rë̈e, fu ñeya' wa léeh ? »
11 Ɗi won wa tih : « Ɗon, kúmpë̈ yí Nguur ki sun-Koo teeɓu ron, ndaa teeɓuy ɓë̈ewí kayya.
12 Yúhí biti ɓë̈yí ham yee yeru ri ra a ya' ana, ay ɓaatu níi keeña sos. Ɓë̈yí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu†.
13 Yee tah níi mi yahti won a wa raa, mi ñeya' wa léeh rë̈ daa ri beh : biti wa yeele raa wa na ë̈líh, te wa kelee raa wa na yíih yee na wonu ra.
14 Yee húmú won Koope ñeya'te ri yonente Isayii ra laha'te ɗaaha waa na. Ɗi húmú won tih :
“Ɗon ay keloh a nuffon, ɗon ii yúh.
Ɗon ay tík íllë̈n ngë̈ey, ɗon ii ot.
15 *Ɓë̈ewí yee súhúté keeñ,*
wa dapute nuffi wa,

---

* **13:8 13.8** *Tal fi tal ɓéeɓ yera'te yee waɗ rii yeraa ra* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *tal fi tal ɓéeɓ, yee límpé pep tíméer (100), yee sabay pë̈enë̈ (60), yee sabay éeyë̈ (30).* † **13:12 13.12** *ɓë̈yí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu* : Ɓë̈e' pagay yii baaha ra, daa ri ɓë̈e' habay unna keloh ri ra, ɗi húl fayu raa, ɗi ay ñak ɓéeɓ.

toñeh wa ay naa kelee.
Wa ñíipúté,
toñeh wa ay naa ole,
keeññi wa ay kúnsée ndín,
wa lof pesaɗ, mi pay wa yee homuu wa ra.”✡
16 « Ɗon nék, ɗon lahute sos-keeñ : íllën ee ot ɗa, nuffon ee keloh ra.
17 Mee ron won kaaf ka ra ee : caakke yonente a ɓëewí júɓúté húmú
fahuute ot yee olu ron ra, wa oluy ri ; te wa húmú fahuute keloh yee keluu
ron ra, wa keluuy ri. »

Iti fi anili feeyya maduy ra
(Saame Marka 4.13-20 ; Lúkkë 8.11-15)

18 « Kon síkíríi yee faha' won léehí línëhë rë.
19 Ɓúk waala keen tisoh ka ra, daa wa ɓëewë yéŋké biti keluu wa Unni
Nguur ki sun-Koo ra, wa habuy wa affi wa. Seytaane acce tígí daaha, pahte
wa waa na.
20 Feey fa laha' la' tisoh ka keen na ra, daa ɓëewë yéŋké biti keluu wa
Unna ra, wa yípútée wëe tah a sos-keeñ ;
21 ndaa Unna yípëy níil keeññi wa. Wa topuun waa ham guuttii baaha :
kofeel yípée wëe daɓ mbée wa moklu af hama habu wa Unna ra rek, wa
koluun daaha yeris ngémë.
22 Feey fa na paal ñobitaan tisoh ka keen na ra, daa ɓëewë yéŋké biti
keluute Unna ra. Til tílë níi nék, sohle yi ëldúnë a alal ma na nofa' ow ra
lúfílté Unna waa na, tahte níi wa lahray wa njiriñ.
23 Feey fi looba keen tisoh ka ra, daa ɓëewë yéŋké biti keluu wa Unna
ra, yúhúté yee won wa ra : ow fi ow waa na ɓéeɓ njiriñce yee waɗ ɗii
njiriñ ra‡. »

Léehí gaaw fi naala

24 Yéesú ñeyaatte wa léeh kay won tih : « Nguur ki sun-Koo mada' a
biti bee ow sohte tisoh ki wunte meeyi ra nen.
25 Ɓëyí kaa'a'te ri kolohte leelu elek ɗeef ɓëewë ɓéeɓ na nee'u, payte
sohte gaawa naal filiɓ too ka, saañce.
26 Kola' too ka níi ɓíríssé rë, gaaw fa kolohte ɓal ñéerë'té a wa.
27 Súrgë yí yíkíi meeya ayute wonu ri tih : “Ɓahaa, fu soh tisoh ki wunte
meeyu neh a ? Gaaw fa filiɓ kola' di kon ?”
28 Ɗi won wa tih : “Ɓëyí kaa'a'te so' daa paŋ pagari bah.” Wa wonu ri
tígí daaha tih : “Fu fahaay biti fun pay fun ɗof wa woo ?”
29 Ɗi won wa tih : “Miteh ri, toñeh ɗon home ɗofi wa raa, ɗon ɗofaaloh
too ka.
30 Yéɗɗí wë ɗaaha níi lecaa ya fayu. Bín fë rëe, may won lecoh ya ɗof
wa paay, luuh wa tam wa, wa anti lec too ka gariɗ so' wa.” »

Léehí pebi tisoh ki yutuuda a bi lëwíirë
(Saame Marka 4.30-34 ; Lúkkë 13.18-21)

31 Yéesú ñeyaatte wa léeh kay won wa tih : « Nguur ki sun-Koo mada'
a pebi yutuudi§ baa ɓeɓ ow sohte ri meeyi ra nen.

✡ **13:15 13.15** Saame Isayii 6.9-10 ‡ **13:23 13.23** *ow fi ow waa na ɓéeɓ njiriñce yee waɗ ɗii njiriñ ra* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Lahte yi lím pep sabay éeyë (30), yee pep sabay pëenë (60) mbée pep tíméer (100).* § **13:31 13.31** *pebi yutuudi* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *tisoh mutarda.* Pep mutarda non peppa lukki yin ra, ndaa tala non tal gañcah ya lukki gaan di meeyya ra.

32 Pebi baa daa lukki yin tisoh ya ɓéeɓ ; kaa'eeh paala' ri ra, ɗi hente
tal kilik níi lukke gañcaha meeya ɓéeɓ, yakka ayute túfúté ya' ya. »
33 Yéesú ñeyaatte wa léeh kay won wa tih : « Nguur ki sun-Koo mada'
a lëwíirë ɓeɓ ow ɓeleɓ, boolla'te wa a mún caak, íyíɗté wë níi wa ɓéeɓ
fuuɗte ra nen. »
34 Yéesú teeɓa' ɓëewë iñyaaha ɓéeɓ a léeh. Ɗi na húmú woneh a ɓëewë
te ñeyeeh léeh.
35 Yee húmú won yonentaa ra laha'te ɗaaha. Ɗi húmú won tih :
« May waa ñee'ee léeh,
may waa won iña ɗapu dala'te dalaani ëldúnë rë. »✡

Iti fi léehí gaaw fi naala

36 Yéesú kolohte ɓëewë në tígí daaha, nimilte faam. Taalibe yi leɓuute,
meelute ri wonu tih : « Teeɓ fun iti fi léehí gaaw fi naala meeya. »
37 Ɗi won wa tih : « Ɓëe' soh too-tihin ka ra, daa ri so' mi Koy-ɓëe' ;
38 meeya daa ëldúnë ; too-tihin ka daa ɓëewë nonu Nguur ki sun-Koo ra
; gaaw fa daa ɓëewë ñeyu tal Seytaane ra ;
39 kaa'ohi yíkíi meeya, bee soh gaaw fi naala ra, daa Seytaane ; wahtu
lec too daa túkkíi ëldúnë ; lecoh ya daa wa malaaka ya.
40 Di nay ɗofuu gaaw fa luuhu tamu, ay made ɗaaha nen túkkíi ëldúnë.
41 Yiin fin fa, so' mi Koy-ɓëe', may wol malaaka yi so', wa négírë' ɓëewë
na ɓeku ɓëewí kayya bakaaɗ ɗa a yee na ñéyíh woni Koope ra ɓéeɓ, wa
lík wë Nguur ki so',
42 an waa yeñ filiɓ njaar mi kíi kë, wa looye daaha, ŋafee níi tíññí wë
lec.
43 Tígí daaha, ɓëewë júɓú rë ay niiñ ti na' nen filiɓ Nguur ki boffi wa.
Ɓëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

Léehí alal ma ɗapu ra a bi femaa

44 Yéesú ɓaatte won wa tih : « Nguur ki sun-Koo mada' a alal mi ɗapu
filiɓ meey nen. Lahte ɓëyí otte wa ɗapaatte wa, saañce a sos-keeñ yaayte
iña laha' ri ra ɓéeɓ, nimilte lompe meeya.
45 « Nguur ki sun-Koo man biti ɓal bee yiikoh koloh saam feme kah-kah
ra nen.
46 Ɗi til níi teya' a femii kofeelte ot ɗaa, ɗi pay yaay iña laha' ri ra ɓéeɓ,
ɗi ac lom femaa. »

Léehí mbaala

47 Yéesú ɓaatilte won tih : « Nguur ki sun-Koo mada' a biti bee seeɓoh
bac mbaal kísí, hampe heet jén ɓéeɓ rë nen.
48 Mbaala líif rëe, wa héc ɗí, ɗúhíɗ rí ɓúk kísí fë, wa took tanis jénnë.
Yee wun ɗa, wa túm wë dama yi wa, wa bet yee lahruy wa njiriñ ra.
49 Túkkíi ëldúnë fayu ay made ɗaaha nen. Malaaka ya ay ac, ɓísëlsë'
ɓëewí ɓossa a ɓëewë júɓú rë,
50 wa bet ɓëewí ɓossa filiɓ njaar mi kíi kë, wa looye daaha, ŋafoh níi
tíññí wë lec. »

Ɗee kéenɗë' Yéesú woni ra

51 Yéesú meelte taalibe yi won wa tih : « Ɗon yúhú yee faha' won iñyaa
ra ɓéeɓ ë ? » Wa wonu ri tih : « Íi, fun yúhú yee faha' waa won ɗa kay ! »

✡ **13:35 13.35** Saame Kañaa ya 78.2

52 Ɗi won wa tih : « Ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis, bi yëeddúté ɓal iña leŋ sun fi Nguur ki sun-Koo ra mada' ɗeh : ɗi mada' a yíkíi faam fi baa fí yúhté biti yaati nís di iñi kah-kah ya faami raa, ɓeya' yin has deh, ɓeɓ yin kíilíɗ deh. »

Yéesú a ɓëy Nasaret
(Saame Marka 6.1-6 ; Lúkkë 4.16-24)

53 Wona' Yéesú léeh yí yaa níi wocce ra, ɗi kolohte daaha saañce.
54 Laha' ri gin wa ra, ɗi haalte tígë na ɗaguu ɓëewë Koope ra, na yëedíɗ wë. Ɗi na yëeddë' rí éemíl wë éemílë níi, tahte wa na wonu tih : « Ɗi kola' ham-hama na yëeddë' rí iñyee ra a doolaa na paga' ri kimtaanni yee ra dih ?
55 Bee koy daayoha saa ? Maryaama daa yaafi neh a ? Ɗi koy-yaafi Saak, Suseef, Simoŋ a Yúɗ neh a ?
56 Koy-yaayyi ɓeleɓ íníh ee ɓéeɓ filiɓ fi yen a ? Kon ɗi kola' iñyee ɓéeɓ dih ? »
57 Kénsúu wë iñyaa ra, wa gémúy rí. Ɗi won wa tígí daaha tih : « Yonente heefuu gina dék ɗí rë a ɓëy faam wa na kut. »
58 Bi gémúy wë rí, Yéesú pagay kimtaan caak daaha.

14

Húlí Saŋ Batis
(Saame Marka 6.14-29 ; Lúkkë 9.7-9)

1 Bín fë, bi hen tii Yéesú lëyëŋ gina, Erot gëernëerí Galile kelohte ban fi.
2 Ɗi won súrgë yí tígí daaha tih : « Ɓëe' në keloh mi baa ra míntí hena Saŋ Batis ! Ɗi waɗti këllú këllë ɓúudé daa tah ɗi mín paŋ kimtaan. »
3 Bee daa yee húmú kat Saŋ Batis ra : Erot daa húmú habroh Saŋ, pokrohte ri, ɓekrohte ri kasu af Erojat, ɓeleɓ Fílíp koy-boffi ɗi fi Erot.
4 Yee tah ra, biti Saŋ húmú won ɗi bín fë tih : « Waal neh fu naafe ɓeleɓ koy-boffu ! »
5 Yii baa tahte Erot húmú faha' hawrohi húl, ndaa biti ɓëewë húmú habuu Saŋ yonente, tahte ri kaañay.
6 Nimila' bisa límú Erot kíilí baaha ra, ɗi cëgíɗté ndaje. Koy Erojat ɓeleɓ haalte na bec fíi haneella. Beja neɓa'te Erot
7 níi ri añohte biti yii meel ri kúkëyí ɓelaa ɓéeɓ, ɗi ay ri rii yeɗ.
8 Yaafa ɓekke ri nuf níi ɗi won Erot tih : « Tíké af Saŋ Batis sun wa', fu yeɗ so' ri. »
9-10 Keeñ buur ɗúmpé ces, ndaa bi añoh ri fíi haneella, tahte ri wola'te lecrohi af Saŋ kasiin, komu kúkëyë.
11 Afa lecute tíkúté wa', komute kúkëyí cafay ka, kúkëyë kompe ri yaafi.
12 Filoon fi baaha, taalibe yi Saŋ ayute, ɓeyute ɓúudé fë hacute ri. Koluu wa hacada ra, wa suute Yéesú në, ɓíllúté rí yee lah ra.

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya
(Saame Marka 6.30-44 ; Lúkkë 9.10-17 ; Saŋ 6.1-15)

13 Kela' Yéesú yee kat Saŋ ra, ɗi ɓeɓ gaal, na saañ saami tígí ɗaayte, wuloh ɓëewë. Namuu keloh dúukëlí ɓëewë biti Yéesú saañce ra, wa koluute ginni wa, ɓeyute kotti wa, ñeyute ɓúk laaha na téebírú rí.
14 Cépë' Yéesú gaala ra, ɗi otte ɓëewí caakute níi caak. Tígí daaha, keeña ɗúmpé waa na ces, ɗi yampe na pay jéríɗɗë.

15 Ɗi hampe payi jéríɗɗë níi na'a na yëellëh. Tígí daaha, taalibe ya
leƀuute ri wonu ri tih : « Wone ƀëewí yee saañ ginna leƀoh dee ra, wa
saame yii túmún wë ƀúkkí wë, tígë homu yen dee ra lahay yin, te na' ee
saañ haale ra. »
16 Ɗi won wa tih : « Miteh ri ! Ɗon fi yah, yérí wë yii nay waa ñame. »
17 Wa wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú iip a jén ana dee kut. »
18 Ɗi won wa tih : « Këmí së' wë deh. »
19 Ɗi antee nah ƀëewë took feey sun fi gaaw fa. Ɗi ƀeƀpe mbúurú yí
iippa a jénní ana ya, ƀéyíɗté afi yeelte sun, símpé Koope, antee lecsa'
mbúurëe, yeɗte wa taalibe ya, wa woruute wa ƀëewë.
20 Ɗëewë ƀéeƀ ñamute níi laalute. Négírúu wooñnjiida ra, wa líiffé
dama sabboo a dama ana.
21 Ɗëewë ñamu na ra warutee mit ow yaal júnní iip (5.000), ƀokaay
ƀeleƀƀa a tuŋka.

Tílí Yéesú sun fi mulaa
(Saame Marka 6.45-52 ; Saŋ 6.16-21)

22 Filoon fi baaha, Yéesú yíppée nah taalibe yi haal gaala, wa këllëh rí
ƀúgí yíníi laaha na'-na', ɗi fi baa ɗi pëkís ƀëewë paay.
23 Pëkísë' rí ƀëewë rë, ɗi hécëhté saañce ɗaŋ Koope sun fi daŋin. Elgi
Koo ɗeef ƀani afi kut daa tasu hatni baaha.
24 Wahtaa homa' ri daaha ra ƀéeƀ, ɗeef gaala haalu taalibe ya ra ín
jaanndohte ngilaaw ma leelii laaha ra, mboowaanna na mokil wa.
25 Laha' hagada ra, Yéesú tíl tílë sun fi mulaa, na saañ ri ɗeefri wa ra.
26 Oluu wa ri na tíl sun fi mulaa, wa habuu biti koon yaa jíné ; wa tíitúté
na fogu.
27 Ɗi yíppée wëe won tih : « Ëbí affon ! Ngënë tíití ! Yaa so' ! »
28 Peer won ɗi tígí daaha tih : « Hena biti ɗi ɗo fi Yíkëe rëe, won so' mi
ñee sun fi mulaa mi ɗeefiɗ ɗo. »
29 Yéesú won ɗi tih : « Aye ! » Peer yíppée cép gaala, na tíl sun fi mulaa,
yuliɗte ɗii na.
30 Ndaa ola' ri biti ngilaaw ma lahte doole, ɗi tíitté na dal honoh, foŋke
won tih : « Yíkëe, sëmlë' së' ! »
31 Yéesú yíppée yeɗ ya'i hampe ri, antee rii won tih : « Fu néekíñë' yih
? Ngémën tasa'te ee ! »
32 Wa ƀéeƀ ana anutee haal gaala, ngilaaw ma seemmite.
33 Tígí daaha, wa fa húmú filiƀ gaala ra ƀéeƀ yekute fíi Yéesú wonu tih
: « Fu Koy Koope kaah ! »

Ɗee payuu ƀëewë Senesaret ra
(Saame Marka 6.53-56)

34 Húusúu wë laaha ra, wa teeruu Senesaret.
35 Yúhsúu ƀëewë dékú daaha Yéesú rë, wa wonute ri ƀëewë hatni baaha
ƀéeƀ. Ɗi komute jéríɗɗë ƀéeƀ.
36 Ɗëewë na ɗagu ri biti jéríɗɗë leƀ wuti yaha nuf búubí kut. Te ƀëewë
leƀu na ra ƀéeƀ wahute.

15

Yéesú a ƀaahi caacca
(Saame Marka 7.1-23)

1 Jamanii baaha, i fariseŋ a i yëeddëh yí kootii Mëyíis koluu Yerusalem
ayute wonu Yéesú tih :

2 « Yi tah taalibe yu në pëgíh yee ɓaahuu caacca ra ? Yi tah balaa wa
ñam raa, wa na ɓëeñnjíih ɓooñnjohi ñeete waal ? »
3 Ɗi tahte won wa tih : « A ɗon, yi tah ɗon na tíkú túuyë' yí Koope dín,
faha'i hami ɓaah yon ?
4 Ɗon yúhúté biti neh Koope won tih : *“Lah tëeppítíi baappon a*
yaayyon”✡, te *“ɓëyí won ɓos sun fi boffi mbée sun fi yaafi waɗti hawun*
húl”✡ ë ?
5 Ndaa ɗon, ɗon yëeddúu biti yee waɗ ow ɓeɓ koon, tooppita' wa boffi
mbée yaafi ra, ɗi won biti kut ɗi yeɗte wa Koope sarah raa,
6 ɓëyí baaha lahriray boffi mbée yaafi yin. Ɗaaha, ɗon nísúté iña túuyë'
Koope ra, ɗon tíkúté ɓaah yon.
7 Wonnon teem ɓúkkën ! Yonente Isayii húmú wona' ron, te ri won kaah
na bíní rí unee Koope bee ra :
8 *“Kaña na kañu so' ɓëewí yee ra teem ɓúkkí wë.*
Yee hom keeññi wa ra haayaay a yee naha' mi ra.
9 *Jaamiyoha na jaamiyuu wa so' ra lahay njiriñ ;*
iña na yëeddúu wë rë, ow doŋ daa sak wa.”✡ »
10 Yéesú antee dëek ɓëewë ɓéeɓ won wa tih : « Síkírii, te ɗon ɓek iñyee
affon !
11 Iña na ñam ow ra neh daa na tah ɗi sobe ; yee na ɗúh ɓúgë rë kay,
daa na tah ɗi sobe. »
12 Taalibe yi leɓuute ri filoon fe wonu ri tih : « Fu yúhté biti iña won fu
ra neɓaay fariseŋŋa a ? »
13 Ɗi won wa tih : « Tal kilki Baaso' fa sun yípëy rí, ay ɗofu.
14 Yéɗɗí wë : wa búumíɗɗí nooku i búumíɗ kay. Te búumíɗ nook
búumíɗ rëe, wa ɓéeɓ ana ay keen ngas. »
15 Peer tahte won Yéesú tih : « Teeɓ fun yee na faha' fuu won sun fi yee
na tah ow sobe ra. »
16 Ɗi won tih : « Ɗon fi yee nam, affon lahay daaha níi a ɗee ɓal a ?
17 Ɗon yíih biti iña na ñam ow ra ɓéeɓ haala' ɓúgë, saañ lowa, ɗúh
faana a ?
18 Yii fús ɓúk ow nék, ɓëe' ɗúhë' rí nufi, te daa na tah ɗi sobe.
19 Nuf ow daa na koma' iñi ɓossi yee ɓéeɓ : bëem ow, njaaliyoh a yii
tappe njaaliyoh ɓéeɓ, loh, feliɗ ow a yah tii.
20 Iñyaa daa na tah ow sobe, ndaa biti ow ñam te ri ɓooñnjeeh
ɓooñnjohi ñeete waal, taheh ɗi sobe. »

Ngémí ɓelaa yëwúɗ neh ra
(Saame Marka 7.24-30)

21 Yéesú kolohte daaha, saañce deyi Tíir a Sidon.
22 Laha' ri ra, lahte ɓelii dék daaha, ɗi ɓëy Kanaan. Ɓelaa yíppée ac
na téebílëh rí a foŋ won tih : « Yíkëe, sédí Dawit dímlë' së' kan ! Koy so'
ɓeleɓ laha' yébítëh fi daa na mokil ri mokli misikke. »
23 Ndaa Yéesú tahay ɓúkí ɗii na. Taalibe ya leɓuute ri wonu ri tih : «
Pëkísé ɓelii bee saañ ; ɗi na lek fun a foŋ. »
24 Yéesú tahte won tih : « Koope wol so' ɓëy Israyel na kut, wa fa madu
harri múuyú múuyë nen ra. »
25 Ɓelaa acce yekke fíyí won tih : « Yíkëe, dímlë' së' kan ! »

✡ **15:4 15.4** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12 ✡ **15:4 15.4** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 21.17 ✡ **15:9 15.9** Saame Isayii 29.13

26 Yéesú won ɗi tih : « Ɓosse biti ñami tuŋka yúfɗë̈e ɓuh*. »
27 Ɓelaa loffe ri won tih : « Baa kaah ɓahaa, ndaa kaa'eeh ɓuh ñam ruuysiitta keena' ya' yíkíi rë̈. »
28 Tígí daaha, Yéesú won ɗi tih : « Fu gaante ngém yaa ow ! Yee faha' fu ra lahte. » Wahtaa wona' ri unni yaa ra, kúkë̈yí ɓelaa wahte.

Ɓë̈ewí caakka pay Yéesú rë̈

29 Yéesú kolohte deyi Tíir a Sidon daaha, nimilte ɓúk laahi Galile. Laha' ri ra, ɗi lappe sun daŋ tookke na.
30 Ɓë̈ewí caakute ɗeefrute ri, ñéerúuté a ɓë̈ewí ɓeeduu ɓeedoo, i búumíɗ, i lë̈fë̈ñíɗ, i likiɗ a i ow kay caak yi jérú jérë̈. Wa komute Yéesú, ɗi payce wa.
31 Ɓë̈ewë̈ éemúté oluu wa likiɗɗa na wonu ra, lë̈fë̈ñíɗɗë̈ koluute na tílú, cérrí ɓë̈ewë̈ ɓeeduu ra mante ti merees nen, búumíɗɗë̈ na yeelu, wa ɓéeɓ na kañu ndami Koope fi ɓë̈y Israyel.

Mbúurú yí paana ya a i koy jén
(Saame Marka 8.1-10)

32 Filoon fi baaha, Yéesú dë̈ekké taalibe yi, won wa tih : « Mi yérémpé ɓë̈ewí yeh ! Hente waal éeyë̈ woteh wa ewu soo na, te wa lahluy yii ñamun wa. Mi míméh wë̈e yeris wa saya' loo holoŋ, toñeh wa ay kohe waala biti wa yahti nimil ginni wa. »
33 Taalibe yi wonu ri tih : « Yii mín ñë̈míɗ ɓë̈ewí yee ɓéeɓ níi loo yi wa may, yen ay waa ɗúhée dih luufi pë̈réedí ɓeh ? »
34 Yéesú meelte wa won tih : « Ɗon lahuu mbúurú ɗíh ? » Wa wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú paana a i jén yin-yin. »
35 Tígí daaha, ɗi wonte ɓë̈ewë̈ ɓéeɓ took feey.
36 Ɗi ɓeɓpe mbúurú yí paana ya a koy jénnë̈, símpé Koope, lecsa'te wa yeɗte taalibe yi, nahte wa wora' wa ɓë̈ewë̈.
37 Ɓë̈ewë̈ ɓéeɓ ñamute níi laalute. Négírúu wooñnjiida ra, wa líiffé dama paana.
38 Ɓë̈ewë̈ ñamu na ra henute ow yaal júnní iniil (4.000), bokaay ɓeleɓɓa a tuŋka.
39 Pë̈kísë' Yéesú ɓë̈ewë̈ níi wa suute ra, ɗi haalte gaal, saañce deyi Magadan.

16

Kimtaani yee húmú kat Sonaas ra
(Saame Marka 8.11-13 ; Lúkkë̈ 12.54-56)

1 Filoon fe, i farisеŋ a i sadusеŋ fahuu olsohi Yéesú ayute ɗii na, nahute ri paŋ kimtaani nay teeɓee biti Koope daa wol ri.
2 Yéesú won wa tih : « [Na' home haal ɗon ot sun-Koo luum raa, ɗon na yúhú biti Koo ay maal kéy fín fë̈.
3 Mbée bee hagaɗ lahte ɗon ot nérrë̈ leɓoh feey raa, ɗon na yúhú biti ɗi ay toɓ. Ɗaaha, ɗon mínú yúhsë' iña na teeɓa' yii nay lahe sun-Koo ra, ɗon antee míníh yúhsë' iña na teeɓa' Koo woteh yee ra a ?]
4 Ɗon fi ɓë̈y jamanii beh, ɗon ɓosute te ɗon yégúy Koope ; ɗon meeluu kimtaani kola' ɗii na a ? Añcaŋ ɗon ii teeɓu kimtaan hém henay yee húmú kat Sonaas ra. »
Tígí daaha, ɗi kolohte waa na saañce.

* **15:26 15.26** Ë̈wúɗɗë̈ tíkú ɓë̈ewë̈ ë̈wúɗ neh ra ɓuh.

Tígë teem affi taalibe ya ra
(Saame Marka 8.14-21)

5 Filoon fi baaha, Yéesú a taalibe yi haalute gaal na suu ɓúgí yíníi laaha.
Na suu wa ra, taalibe ya halute kúrëelëh mbúurú.
6 Yéesú won wa tih : « Wëettíyíi affon ! Lah mëytíi lëwíirí fariseŋŋa a
saduseŋŋa*. »
7 Taalibe ya na capituu wonu tih : « Biti yen lahuy mbúurú daa tah ɗi
won yii bah. »
8 Bi yúh Yéesú yee na wonu wa ra, ɗi tahte won wa tih : « Ɗon capituu
yi biti ɗon lahuy mbúurú ? Ngémën tasa'te ee !
9 Kon ɗon yíih së' yúhë doom a ? Ɗon nérsúuy mbúurú yí iippa woruu
ɓëewí júnní iippa (5.000) ra a ? Négírúu ron wooñnjiida ra, wa húmú líif
dama ɗíh ?
10 Ɗon nérsúuy mbúurú yí paana ya woruu ɓëewí júnní iniilla (4.000)
ra ɓal a ? Wooñnjiida húmú négírúu ron ra húmú líif dama ɗíh ?
11 Na won mi ron moytohi lëwíirí fariseŋŋa a saduseŋŋa ra, hena' ɗi níi
ɗon míníh yúh biti mi wonay ron woni mbúurú ? »
12 Tígí daaha, wa na anuu yúh biti ɗi wonay wa woni lëwíirë na túmú
mbúurú rë. Ɗi won wa biti kay, wa moytoh iña na yëeddúu fariseŋŋa a
saduseŋŋa ra.

Woni Peer biti Yéesú daa Kiristaa
(Saame Marka 8.27-30 ; Lúkkë 9.18-21)

13 Filoon fi baaha, Yéesú a taalibe yi koluute na suu deyi Sesare Fílíp. Ɗi
meelte wa won tih : « Ɓëewë wonuu biti so' mi Koy-ɓëe' daa mi wah ? »
14 Wa wonu ri tih : « Lahte ɓëewí wonu biti daa fu Saŋ Batis, lahte yi
wonu fu yonente Éelí, lahte yi wonu fu yonente Yérémí, i ow kay ɓal wonu
ti fu ow di yonente ya. »
15 Ɗi meelilte wa won tih : « A ɗon, ɗon wonu biti daa mi wah ? »
16 Simoŋ Peer tahte won tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy Koope,
Koy Koope fa na pes ɗa. »
17 Yéesú won ɗi tígí daaha tih : « Ɗo fi Simoŋ koy Sonaas, fu lahte sos-
keeñ. Yee won fu ra ɗúhëey ɗoo na, Baaso' fa sunaa-sun daa teeɓ ro
baaha.
18 So' nék, mi won ɗo tee : Daa fu Peer (daa ri : la'), te may yíppée jaŋii
so' sun fi la'i baaha ; te kúl kë ii rii mín ham.
19 May tíké céebí yí Nguur ki sun-Koo ya'u : yii kaa' fu feey fi beh, ɗeef
ɗi kaa'uu ɗaaha sun-Koo ; te yii tah fu feey fi beh, ɗeef ɗi tahuu ɗaaha
sun-Koo. »
20 Yéesú antee kadda' taalibe yi wa won ow kay biti daa ri Buura Koo
fal ri ra.

Woni Yéesú biti ɗi ay húl, ɗi këllú ɓúudé rë
(Saame Marka 8.31-33 ; Lúkkë 9.22)

21 Dala'te bisi baaha, Yéesú yampe na teeɓ taalibe yi won wa tih : « Mi
waɗtee saañ Yerusalem, mi mok dín fë níi mok ya' yi ɓaha ya gina, kélfë
yí seeyoh ya a ya' yi yëeddëh yí kootii Mëyíis ; wa ay soo hawroh húl, te
waali éeyë fë filoon fi húlí së', may këllú ɓúudé. »

---

* **16:6 16.6** *lëwíirí fariseŋŋa a saduseŋŋa* : Lëwíir daa na tah mún më na yugusuu mbúurú rë poosa'.

22 Tígí daaha, Peer dëekké rí, wa éccúuté, na won afa won tih : « Fu wona' yii baa ɗi Yíkëe ? Koo ii yeris yii baa kat ɗo ! »
23 Yéesú yíssëhté won ɗi tih : « Wuloh so' Seytaane ! Fu yaha' waal. Ɗoni Koope ƀokuuy ɗee oluu ron yii bee ra ; fu ot olaɗ ow. »

Ɗee waɗti ñéerúun a Yéesú rë
(Saame Marka 8.34 níi 9.1 ; Lúkkë 9.23-27)

24 Yéesú antee yíssëh taalibe yi na, won wa tih : « Ɓëyí faha' ñéerë' a so', ɗi helan iñi afi, enoh kurwahi, anti ñee tal so'.
25 Ɓëyí núp húl, ay ñak ñíiní ; ndaa ƀëyí tah ñagi ñíiní af so', ay lah pesa na ɗúméh rë.
26 Kaah neh biti alal mi ëldúnë caleh ow yaay ñíiní ë ? Ñíiní yaayute ay tosuu ɗíh ?
27 « So' mi Koy-ƀëe' mi yahti nimil raa, may ñéyrée a malaaka yi so' filiƀ ndami Baaso'. Bín fë rëe, ow fi ow ƀéeƀ mi yíníl rí yii paŋ ri.
28 Mee ron won kaaf ka ra ee : lahte ƀëewí ewu ɗon na deh, balaa wa húl, wa ay ot so' mi Koy-ƀëe', mi aye ayaɗ buur. »

17

Teeƀa'i Yéesú ndami
(Saame Marka 9.2-13 ; Lúkkë 9.28-36)

1 Waal pëenë filoon fe, Yéesú dëekké Peer, Saak a Saŋ, hécëhté a wa, kúɗté wë sun fi daŋi utte.
2 Lahuu wa ra, Yéesú lofisohte fíi wë : kanama man na' nen, ƀúuƀƀí naa' naa'o níi na tak.
3 Ɗee a ɗeh, wa olute Mëyíis a yonente Éelí feeñiyuute na gonlu a ri.
4 Peer tahte won Yéesú tih : « Yíkëe, neƀpe biti yen homun tígí deh. Fu tah raa, mi yíp dút éeyë : fu lah yínë, Mëyíis yínë, Éelí yínë. »
5 Peer hom wona, lahte nérí niiñce saw acce húunté wë ; un ɗofohte filiƀ nérë won tih : « Bee daa Koy so'. Mi faha'te ri níi faha', keeñ so' sosse ɗii na níi sos. Síkíríi rí ! »
6 Keluu taalibe ya uni bah, wa tíitú tíitë níi lasuute feey, líhúuté.
7 Yéesú leƀohte wa, leƀpe faanni wa, won wa tih : « Këlíi, ngënë tíití ! »
8 Tígí daaha, ƀéyrúu wë affi wa, wa olliluy ow, henay Yéesú a afi kut.
9 Wa koluu daaha na cépú daŋa. Wa homu cébë, Yéesú kadda'te wa ƀíllí yee olu wa ra níi bín këllúun ɗi fi Koy-ƀëe' ƀúudé rë.
10 Taalibe ya meelute ri tígí daaha wonu ri tih : « Yi tah yëeddëh yí kootii Mëyíis na wonu biti Éelí waɗtee nimil paay ?✡ »
11 Ɗi tahte won wa tih : « Ahaŋkay ! Éelí waɗtee nimil paay yugusa' iña ƀéeƀ.
12 Te so' mi beh, mee ron won ra ee biti Éelí nimilte, ndaa wa yúhsúuy rí, wa pagute ri yii neƀa' wa. Te yee pagu wa ri ra, wa ay rii pagee so' mi Koy-ƀëe' ɗaaha. »
13 Tígí daaha, taalibe ya na anuu yúh biti ɗi wona' wa Saŋ Batis.

Payi kúkëyë yin na ham ɗi ra
(Saame Marka 9.14-29 ; Lúkkë 9.37-43)

14 Tílúu wë níi wa lahute ƀëewë në rë, lahte ƀëyí leƀohte Yéesú, yeɗɗohte yekke fíyí

✡ **17:10 17.10** Saame Malasi 3.23

15 na ɗaŋ ri won tih : « Yíkëe, yérmé koy so' : ɗi laha' yébítëh fí daa na
ham ri, te ri mokke níi mok. Ɗi hoñ ɗii kéenɗë' kíi mbée muluƀ.
16 Mi kompe ri taalibe yu payi, ndaa wa míníh yin na. »
17 Tígí daaha, Yéesú tahte won ƀëewë tih : « Ɗon fi ƀëy jamanii beh,
ɗon fi ƀossi yee gémúy Koope yee ra, may home ɗon na mi mújdé ron níi
kirih ? Këmí së' kúkëyë deh ! »
18 Yéesú komute kúkëyë, ɗi digiɗte uni túuycé yébítëh fë ɗúh ; yébítëh
fë yíppée yeris kúkëyë, kúkëyë wahte.
19 Filoon fi baaha, taalibe ya hécúuté a Yéesú, meelute ri wonu tih : «
Yi tah lígí yébítëh fë wooñ fun ? »
20 Yéesú won wa tih : « Néewë néewú ron ngém rë daa koma' ri ! Mee
ron won kaaf ka ra ee : ɗon lah ngém wuti yaha yutuuɗ koon sah, ɗon
nah daŋi bee koloh laay dín, ɗi ay ñee wonon. Daa mi won ɗon ɗi ee :
yin ii ron wooñ ! » [
21 *]

Waali ana fa wona' Yéesú biti ɗi ay húl, ɗi këllú ƀúudé rë
(Saame Marka 9.30-32 ; Lúkkë 9.43-45)

22 Lahte bis, Yéesú a taalibe yi ƀéeƀ homu ílíy yínë Galile, ɗi won wa
tih : « So' mi Koy-ƀëe', may yaayu ƀëewë,
23 wa hap so' húl, te waali éeyë fë filoon fi húlí së', may këllú ƀúudé. »
Keluu taalibe ya unni yah, keeññi wa ɗúmpé.

Túmí Faam fi gaani Koope

24 Tílúu wë níi wa lahute Kafarnawum ra, ƀëewë na yeeku túmí Faam fi
gaani Koope ra ayute Peer na, meelute ri wonu tih : « Yëeddëhën na yera'
túmí Faam fi gaana a ? »
25 Peer won wa tih : « Ɗi na yera' kay ! »
Laha' Peer faam ra, Yéesú jëltëhté rí won tih : « Simoŋ, caa mi meel ro
yin yínë : i wa daa na yeru buurra feey fa túm ? Ɓëy ginni wa mbée ƀëy
ginni kayya daa wa ílífú wë rë ? »
26 Peer won ɗi tih : « Ɓëewí ginni kayya daa na yeruu. » Yéesú tahte
won tih : « Kon ƀëewí wë nëníh në !
27 Ɗee mín rii man ra ƀéeƀ, yen ƀanuy haayil keeññi wa. Kon paye
laahin fu yees caasu ; jénë nay roo ɗéƀée jah ra, habe ri fu kúnís ƀúgë
: fay naa ɗeef hanjar hélíis. Lah nísé rí, fu yeɗ ɗi yeekoh yi túmë, hen
túmí yen ana. »

18

Ɓëe' lukki gaan ɗa
(Saame Marka 9.33-37 ; Lúkkë 9.46-48)

1 Taalibe ya leƀuute Yéesú wahtii baaha, meelute ri wonu tih : « Daa
lukki gaan filiƀ Nguur ki sun-Koo ? »
2 Tígí daaha, Yéesú dëekké kúkëy yutuuɗ, kúɗté rí leelii wa,
3 antee waa won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ɗon lofuy pesaɗ
ɗon man ti di madu tuŋka nen, ɗon ii hëelíɗ Nguur ki sun-Koo.
4 Kon ƀëyí cépíɗ afi níi teemma' kúkëyí bee yin, ƀëyí baa daa lukki gaan
Nguur ki sun-Koo.

* **17:21 17.21** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ƀëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Yébítëh yë madu ɗee ra, oor a ɗaŋ Koope na doŋ daa mín wëe lík.*

5 Te ɓë̈yí af so' tah ɗi ham kúkë̈y ti bee nen a ya' ana, ɗeef ɗi ham so'.
6 « Ndaa mas ɓë̈yí ɓek wuti yaha ow yínë bakaaɗ di taalibeyi so', wa fi
tuŋki yee gémú soo na ra ! Biti ri poku la' gaan lúum betu leelii kísí fë̈,
ɗi lap, daa gén ɗii na.
7 Mas ë̈ldúnë di iña filiɓ na ɓek ow bakaaɗ ra ! Yaaha míné̈h ñak naam,
ndaa mas ɓë̈e' nay waa komee ra !
8 Kon hena biti ya'u mbée kotu daa ɓeka ro bakaaɗ, lece ri fu bet ɗi
baaŋŋin. Fu haala' pesa na ɗúmé̈h rë̈ a ya' yínë mbée kot yínë, daa gén
biti fu betu filiɓ kíi kë̈ ii më̈ssí yím rë̈ a ya' ana a kot ana.
9 Te hena biti ílú ay roo ɓeke bakaaɗ, lukute ri fu bet ɗi baaŋŋin. Fu
haala' pesa na ɗúmé̈h rë̈ a íl yínë kut daa gén biti fu betu njaar mi kíi kí
safara a íl ana.

Léehí har fa múuy ɗë̈
(Saame Lúkkë̈ 15.3-7)

10 « Më̈ytíi heef ow yínë sah di tuŋki yeh, wa fi taalibe yi so' ! Mee ron
won ra ee : malaaka yi wa ínú hë̈bís Baaso' fa sunaa-sun, homute na. [
11]
12 « Cë̈e mi meel ron : ow lah har tíméer (100) an naa múuylë̈' yínë rë̈e,
ɗi ay page yih ? Ɗi ii hel harri sabay payniil a payniilla (99) daŋŋa homu
wa ra, ɗi saañ saame bee múuy ɗë̈ ë ? 13 Mee ron won kaaf ka ra ee :
ɗi saam ɗi níi ri ot ɗi raa, keeña ay sos níi sos. Sosi keeña laha' ri har fi
yíníi baa múuy níi olute ra, daa lukki gaan sosi keeña laha' ri harri sabay
payniil a payniilli (99) kayya múuyúy rë̈.
14 Boffee ke ron sunaa-sun man ɗaaha nen : ɗi fahaay biti ow yínë sah
di tuŋki yee múuy. »

Di na tílúu a tooñoh

15 Yéesú ɓaatte won tih : « Koy-yaafu tooñ ɗo raa, paye fu ɗaay a ri, fu
won ɗi baaha. Ɗi síkírë̈h rë̈ rë̈e, ɗeef hanndal ki ɗoni wë̈egíssé.
16 Ɗi kaa' síkírë̈hú rë̈e, lah paye fu saam ow yínë mbée ow ana ɗoni wa
ñë̈erë̈', fu nimil ɗii na ti di bíníyú rí Téerë̈e bitih : *“Balaa yin lecu ɓë̈eɓ,*
lahan seede ana mbée ë̈eyë̈.”✡
17 Ɗi kaa' síkírë̈hí wë̈ rë̈e, paye fu won ɗi jaŋiin. Ɗi kaa' síkírë̈hí ɓë̈y
jaŋaa raa, lah habee ri ti ɓë̈yí noneh ɓë̈ewí Koope nen, mbée yeekoh túm.
18 Mee ron won kaaf ka ra ee : yii ɗon kaa' ri feey fi beh, ɗeef ɗi kaa'uu
ɗaaha sun-Koo ; te yii ɗon tah ri feey fi beh, ɗeef ɗi tahuu ɗaaha sun-Koo.
19 « Cë̈e mi ɓaat ɗon biti ow ana ɗon na goneel yin feey fi beh, a di míntí
man yaa ɓë̈eɓ, wa dë̈ŋë̈en rí Baaso' fa sunaa-sun raa, ɗi ay waa rii tahiɗ.
20 Yúhí biti tígí af so' daa tahan ɓë̈ewë̈ teya', wuti wa yahun ow ana,
maa leelii wa. »

Yii leŋke baala'

21 Tígí daaha, Peer leɓohte Yéesú, meelte ri won tih : « Yíkë̈e, koy-yaaso'
dë̈kë̈e tooñi so' raa, may home daa mi baale ri níi kirih ? Níi hen waal
paana a ? »
22 Yéesú won ɗi tih : « Ë̈e-ë̈e', mi wonay ro waal paana doŋ, fu waɗtee
rii baala' waal sabay paana (70) níi hen waal paana !
23 « Ti ɗaaha nen, Nguur ki sun-Koo mín më̈llúu a biti buur koloh léjë̈ntë̈'
kabut ka lahru ri súrgë̈ yí rë̈.

✡ **18:16 18.16** Saame Nérsí Kootaa 19.15

24 Ɗi na dal, ɗi komute ɓëyí lahiɗte ri hélsí caakke lool sah.
25 Bi míméh súrgëe yíníl kabut ki, buura naha'te biti ri yaayu ɓani ɓeleɓi
a koyyi wa hen ñaam, alal mi ɓéeɓ yaayu ɓal, hélsë yínlúu kabut ka.
26 Tígí daaha, súrgëe yeɗɗohte hawohte kotti buura, yekke na ɗaŋ ɗi
won tih : “On so' rek Buur fu ham ya' ya fu yeris kotta, may ro waa yíníl
ɓéeɓ.”
27 Buura yíppée ríi yérém baalte ri kabut ki ɓéeɓ, yerisse ri saañce faam.
28 « Súrgëe ɗúh ɗúhë rek, tee'a'te a ow di ɓëewë wani boku légéy rë,
bi lahiɗte ri kabut ki miteh yin. Ɗi yíppée poñe ɓëe' níi wooyce ri, na
ɗaañnjoh won tih : “Yíníl së' hélsí së' !”
29 Ɓëe' yeɗɗohte hawohte kotta, na ɗaŋ ɗi won tih : “On so' rek kooja
fu ham ya' ya fu yeris kotta, may ro waa yíníl.”
30 Bee lahru ra nék, kaa'a'te síkírëh, ɗi antee naa tík téyɗëhté ɓëe' kasu
níi bín yínlëe rí ɓëe' kabut ka ɓéeɓ rë.
31 Lahte ɓëewí ɓani wa daa boku légéy maasuute ɓéeɓ ; keeññi wa
ɗúmpé ces, wa payute ɓíllúté buura yaa.
32 Tígí daaha, buura wola'te súrgëe paŋ pagada ra won ɗi tih : “Daa fu
ɓos níi tígí teem ɓos ! Iña lahiɗ fu so' ra ɓéeɓ, mi baalay ro wa ndah biti
fu ɗaŋke so' a ?
33 Yi kaa' ro fu yérém moroomu ɗo ɓal ti di yérmë' mi ro nen ?”
34 Kola' buura daa a neeɓaa yi, ɗi tíkké rí ya' yi wohoh ya kasaa, ɗi
moklu. Ɗi ay home daaha níi bín yínlëe rí kabut ki ɓéeɓ rë.
35 Ti ɗaaha nen, Baaso' fa sun ay henee ow fi ow ɗon na ɓéeɓ ɗaaha
biti ɓëe' baaleh koy-yaafi keeñi. »

19

Yii leŋke yes kooɗ
(Saame Marka 10.1-12)

1 Woca' Yéesú wona ra, ɗi kolohte Galile, saañce deyi Yúdée di hatni
yíníi laahi Yurdeŋ.
2 I ow caak ñeyute tala ; ɗi payce jéríɗ caak daaha.
3 Lahte fariseŋŋi ayute na saamu olsohi, meelute ri nda ow waɗtee mín
yes ɓeleɓi biti wa mínlíih, a yii mín tah wa powa' ɓéeɓ.
4 Ɗi won wa tih : « Ɗon yúhú yee bíníyú Téerëe rë maan ? Dalaana, Koo
fa sak ɓéeɓ rë *“sak ow yaal a ow ɓeleɓ”*✡,
5 ɗi won tih : *“Yii baa daa tah ow yaal ay ɓísëh a boffi a yaafi, pokoh*
ɓeleɓi na, wa hen yínë.”✡
6 Ɗaaha, wa henluy ana, wa tasu yínë. Kon iñi Koo daa boolla' wa, ow
ɓanan waa ɗaralsa' ! »
7 Fariseŋŋa tahute wonu tih : « Yaha ɗaaha raa, yi tah Mëyíis won biti
ow mín yes ɓeleɓi biti ri saam kéedí mín teeɓa' biti ɗi yesse kooda ? »
8 Ɗi won wa tih : « Súhí ron keeñ daa tah Mëyíis on ɗon yii bah, ndaa
húmú lahay dalaana.
9 Te mee ron won ra ee : ɓëyí yes ɓeleɓi te ɗeefa ɓelaa habuuy a yaal,
kooɗ ɓeleɓ kay, njaaliyohte. »
10 Taalibe ya wonu ri tih : « Hanndal ki yaal a ɓeleɓ yaha ɗaa raa, ɓanti
kooɗ daa gén ! »

✡ **19:4 19.4** Saame Dalaana 1.27 ✡ **19:5 19.5** Saame Dalaana 2.24

11 Ɗi won wa tih : « Ɓë̈ewë̈ ɓéeɓ neh daa mínú tah yii baaha, hém henay
ɓë̈ewë̈ Koope on wa ri ra.
12 Kaah biti lahte ɓë̈ewí míníh kooɗ, ndah tasa'i wa yaal te wa límúu
ɗaa límë̈e ; lahte yi yéŋké biti pagaɗ ow daa tah wa tasa' yaal ; lahte yi ii
kooɗ ɓal ndah légéyírí Nguur ki sun-Koo. Ɓë̈yí mín tah yii baaha taha ri
! »

Yéesú a tuŋka
(Saame Marka 10.13-16 ; Lúkkë̈ 18.15-17)

13 Filoon fi baaha, lahte ɓë̈ewí homu komi Yéesú i kúkë̈y, fahuu biti ɗi
tík ya' yi sun fi wa ɗagiɗ wa, ndaa taalibe ya na wonu affi wa.
14 Yéesú won wa tih : « Yéɗɗí tuŋka ac soo na, ngë̈në̈ kë̈ddíi wë̈ ! Yúhí
biti Nguur ki sun-Koo saamɗu mani wa. »
15 Ɗi antee tík ya' yi sun fi tuŋka barkelte wa, ɓeyaatte waali na saañ.

Ɓë̈ewë̈ caaku alal ra a Nguur ki sun-Koo
(Saame Marka 10.17-31 ; Lúkkë̈ 18.18-30)

16 Yéesú hom saaña, lahte kúkë̈yí wahambaanii leɓohte ri, won ɗi tih :
« Ɓahaa, mi waɗti paga yii wuni bi níi mi lah pesa na ɗúméh rë̈ ? »
17 Yéesú won ɗi tih : « Fu meel so' yi sun fi yii wunte ? Koope kut daa na
paŋ wun. Fu faha' haal pesa na ɗúméh rë̈ rë̈e, lah page iña túuyë̈' Koope
ra. »
18 Kúkë̈yí wahambaanaa meelte ri won tih : « Túuyë̈' yí yih ? » Tígí
daaha, Yéesú won ɗi tih : *« Ngë̈në̈ më̈síi bë̈em ow ; ngë̈në̈ më̈síi njaaliyoh
; ngë̈në̈ më̈síi loh ; ngë̈në̈ më̈síi feliɗ ow ;*
19 *lah të̈eppítíi baappon a yaayyon ; te di fahuu ron affon, lah fë̈híi
moroommon ɗaaha. »*✡
20 Ɗi won Yéesú tih : « Yii waɗ so' iñyaa ɓéeɓ mi paŋke wa, kon mi
talliil yih ? »
21 Yéesú won ɗi tih : « Fu faha' biti fu júɓ níi júɓ rë̈e, paye fu yaay iña
laha' fu ra ɓéeɓ, fu wora' cadum fa ñë̈kíɗɗë̈. Hen ɗaaha raa, fay lah alal
sun-Koo. Fu woc raa, fu ac fu ñee tal so'. »
22 Kela' kúkë̈yí wahambaanaa unni yah, bi caak ri alal níi caak, yaa
misikke ri keeñi níi misik. Ɗi kolohte na saañ.
23 Yéesú won taalibe yi tígí daaha tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee :
haal Nguur ki sun-Koo kofeelte yíkë̈e alal na !
24 Ahaŋkay ! Mi won tee ɓal : géléem haal gúl kúuc, daa lukki yooɓ biti
yíkë̈e alal haal Nguur ki Koope. »
25 Keluu taalibe ya unni yah, affi wa kúnë̈hté, wa meelute Yéesú wonu
tih : « Kon daa míntí múc ? »
26 Ɗi yeelte wa, won tih : « Ow míné̈h múcë̈l afi, Koope kut daa mín ríi
múcë̈l. Lahay yii wooñ Koope ! »
27 Peer won ɗi tígí daaha tih : « Ɓahaa ole ! Fun helute iña ɓéeɓ, fun
ñeyute talu. Yi na seh fun na nék ? »
28 Yéesú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : filiɓ pesi hasa na
ac fíi rë̈, so' mi Koy-ɓë̈e' may took ñaani Nguur ki so'. Yiin fin fa, ɗon fa
ñeyu tal so' ra, ɗon ɓal ɗon ay took ñaan Nguur sabboo a ñaan Nguur
ana, ɗon ílíf talli sabboo a ana yi Israyel.
29 Ɓë̈yí af so' tah ɗi hel faami, koy-yaayyi, boffi, yaafi, koyyi mbë̈e feeyyi,
ɗi ay lah yi luk yaa caak fap, te ɗi ay lah pesa na ɗúméh rë̈.

✡ **19:19 19.19** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12-16 ; Tali Léwí 19.18

30 Ow caak di ɓë̈ewë̈ kë̈llúu woteh ra ay míllë̈' fayu, te ow caak di ɓë̈ewë̈
míllúu woteh ra ay kë̈llë̈h fayu. »

20

Anili yíkíi meeya a súrgë̈ yí

1 « Nguur ki sun-Koo mín më̈llúu a biti yíkë̈e meey koloh ɓaaɓ cúɓ, saañ
saami súrgë̈ yí ay rii légéyíré meeyi.
2 Ola' ri ra, ɓani wa júɓúuté biti ɗi ay yínlé ow fi ow waa na ɓë́eɓ dë̈ñé*
yínë̈, ɗi antee waa yeñ meeya.
3 Ɗi ɗúhë̈etté siñaakada, ɗi otte i ow kay na cagaaluu kë̈emí gina,
4 ɗi won wa tih : “Ɗon ɓal tílí ɗon légéyé meey so', mi yíníl ron.”
5 Ɓë̈ewí yaa suute. Ɗi ɗúhë̈etté laha' na' leelu af ra a wahtu éeyë̈ filoon
fi baaha ɓal, te faraah ɗi ot ow raa, ɗi wona' wa yaa yínë̈.
6 Míllë̈ení ɗúh ɗeef na'a na dal yë̈ellë̈h rë̈, ɗi ɗeefaatte i ow kay kë̈emë̈,
ɗi won wa tih : “Yi tah ɗon na homu deh bis múlgús ɗon légéyúy ?”
7 Ɓë̈ewë̈ wonu ri tih : “Ow daa ɓeyay fun légéy.” Ɗi won wa tih : “Kon
tílí ɗon légéyé meey so' ɓal !”
8 « Sosa' na'a ra, yíkíi meeya won daga na tooppitoh alal mi ra tih :
“Dë̈eké súrgë̈ yë̈, fu yíníl wë̈. Lah ɗéɓée ɓë̈ewë̈ míllúu ɓeyu ra, fu míllë̈'
yee ɗéɓúu rë̈.”
9 Tígí daaha, súrgë̈ yë̈ míllúu ɓeyu bee na yë̈ellë̈' na' ra, daa ɗéɓúu ac,
ɓë̈e' yínílté ow fi ow waa na ɓë́eɓ dë̈ñé yínë̈.
10 Nama' lah wahtii ɓë̈ewë̈ ɗéɓúu ɓeyu ra, wa sehu yínlí luk yah, ndaa
ow fi ow waa na ɓë́eɓ yeru dë̈ñé yínë̈ ti ɓë̈ewí yín nen.
11 Liiluu wa yínlí wë̈ rë̈, yaa neɓaay wa, wa payute na wonu yíkíi meeya
baaha
12 wonu tih : “Ɓë̈ewí yee daa míllúu ac, légéyú wahtu yínë̈ kut, fu
téydë̈'té wë̈ a fun yíníl, fun fa enduu légéyí misiga ndiŋ-ndiŋi na'a ra
a ?”
13 Yíkíi meeya loffe won ow yínë̈ waa na tih : “Kooja, mi tooñay ro ! Yen
húmú júɓúu biti may roo yínlé dë̈ñé yínë̈ bisa neh a ?
14 Kon habe yee waɗ ɗoo na ra fu saañ faam ! Neɓa' so' mi yeɗ ɓë̈yée
míllë̈' rë̈ teemi yuu raa, waal ow íníh në̈ !
15 Mi waray ɓek hélsí së̈' tígí neɓa' so' waro a ? Am fu eeñnja' so' naa'i
keeñ so' ?” »
16 Yéesú lúsɗë̈' anili dah won tih : « Ti ɗaaha nen, ɓë̈ewë̈ míllúu rë̈ nay
kë̈llée fayu, ɓë̈ewë̈ kë̈llúu rë̈ míllë̈'. »

Waali éeyë̈ fë̈ wona' Yéesú biti ɗi ay húl, ɗi koloh ra
(Saame Marka 10.32-34 ; Lúkkë̈ 18.31-34)

17 Filoon fi baaha, wa ɓeyute waala na suu Yerusalem. Wa homu waala
wa na suu, Yéesú hécë̈hté a taalibe yi sabboo a ana ya, won wa tih :
18 « Síkíríi ! Yen ee suu Yerusalem ra ee, gina nay tíkúu so' mi Koy-ɓë̈e'
ya' yi kélfë̈ yí seeyoh ya a yë̈eddë̈h yí kootii Më̈yíis rë̈. Wa ay soo aattiya'
húl,
19 tík së̈' ya' yi ɓë̈ewë̈ yë̈wúɗ neh ra. Wa fi yaa ay soo ñaawal, laɓisa'
so' laraw, an soo daay sun kurwah. Te waali éeyë̈ fë̈ filoon fi húlí së̈', may
kë̈llú ɓúudé. »

---

* **20:2 20.2** *dë̈ñé* : Ɗi hanjar hélíis ; daa na yínlúu légéy súrgë̈ bis múlgús.

Ɓë̈e' lukki gaan ɗa
(Saame Marka 10.35-45)

20 Tígí daaha, ɓeleɓ Sebede a koyyi leɓuute Yéesú, ɓelaa yekke fíyí, faha' ɗaŋi yin.
21 Yéesú meelte ri won tih : « Fu faha' yi yaa ow ? » Ɗi won ɗi tih : « Gap so' biti fu took Nguur ku fayu raa, fu të̈ekíɗ koyyi ana yee ke so' yee hë̈bísú : ɓë̈yí yínë̈e hom ya'i ñamaa fu, yínë̈e hom ya'i sugu fu. »
22 Tígí daaha, Yéesú won tih : « Ɗon yíih yee ɗagu ron ra. Mbaa ron kaañute han gulii kofeel ka nay mii hane ra ? » Wa wonu ri tih : « Fun kaañute ri kay ! »
23 Ɗi tahaatte won wa tih : « Kaah biti ɗon ay han gulaa nay mii hane ra. Ndaa yi leŋke toogi ya'i ñamaa fi so' mbë̈e ya'i sugu fi so', daa mi na ona' ri neh ; ɓë̈ewë̈ Baaso' waayiɗ wa tíkkí yaa ra daa lahuu wa. »
24 Keluu taalibe yi kayya yii baa ra, wa neeɓuute koy-yaayyi ana ya.
25 Tígí daaha, Yéesú dë̈ekké wë̈ ɓë̈eɓ, won wa tih : « Ɗon yúhúté biti yíkë̈e yí ginna a ɓë̈ewí gaanna hom ñaamluu ɓë̈ewí kayya ñaamloo, noote wa !
26 Yii baa waray laha' ɗaaha hanndal kon. Ow di ɗon na faha' hen ow gaan raa kay, ɗi henan súrgíi ɓë̈ewí kayya.
27 Te ɓë̈yí faha' hen kélfë̈ ɗon na, ɗi henan ñaami ɓë̈ewí kayya.
28 Ti ɗaaha nen, so' mi Koy-ɓë̈e' mi aay biti ɓë̈ewë̈ nay hene súrgë̈ yí së̈'. Mi ac biti kay, daa mi nay hene súrgíi ɓë̈ewë̈ níi mi yera' ñíin së̈' tosaa pes ow caak. »

Payi búumíɗɗí ana ya
(Saame Marka 10.46-52 ; Lúkkë̈ 18.35-43)

29 Lahuu Yéesú a taalibe yi Yéríkë̈e níi wa na ɗúhú gina ra, i ow caak ñeyute tala.
30 Lahte búumíɗɗí ana yi tookute ɓúk waala. Keluu wa biti Yéesú daa na ñee daaha ra, wa na fogu wonu tih : « Yíkë̈e, sédí Dawit, yérém fun ! »
31 Ɓë̈ewë̈ na wonu affi wa, fahuu biti wa héddë̈h, kaa'eeh wa lukuu foŋ na na wonu tih : « Yíkë̈e, sédí Dawit, yérém fun ! »
32 Tígí daaha, Yéesú caŋke, dë̈ekké wë̈ won wa tih : « Ɗon fahuu biti mi pagira ron yih ? »
33 Wa wonu tih : « Yíkë̈e, page níi íllí fun wë̈rsë̈h, fun mín ot ! »
34 Yéesú yérémpé wë̈, leɓpe íllí wë̈. Íllí wë̈ yíppée wë̈rsë̈h, wa na olu, wa ñeyute tali.

21

Haali Yéesú Yerusalem
(Saame Marka 11.1-11 ; Lúkkë̈ 19.28-40 ; Saŋ 12.12-19)

1 Tílúu Yéesú a taalibe yi níi wa leɓuute Yerusalem, yeedda' ki daŋi Ë̈líiffë̈ di hë̈bís Betfase ra, Yéesú wolte ow ana waa na
2 won wa tih : « Pë̈yí gina fíi bín, ɗon haale na rek, ɗon ay naa ɗeef mbaam ɓeleɓ poku, koy ka hom hë̈bísí. Lah pë̈kísí wë̈, ɗon kom so' wa.
3 Ow tah ɗon na raa, lah wë̈ní rí biti Yíkë̈e daa sohla' wa. Hen ɗaaha raa, ɗi ay ron yíppí yeris, ɗon kúɗ wë̈ deh. »
4 Yee húmú won yonentaa ra laha'te ɗah. Ɗi húmú won tih :
5 *« Wë̈ní ɓë̈y Siyoŋ tee :*
Ë̈lí ! Buuron ee ac ɗon na ra,

sosse níi sos,
yaagoh sun mbaam,
sun cúmbúr,
koy mbaam-séf. »✡
6 Taalibe ya sayuu ɗaaha, pagute yee nah wa Yéesú rë.
7 Wa kalute mbaam fi ƀelaa a cúmbúrë, larute sabidoorri wa sun, Yéesú yaagohte.
8 Dúukëlí ƀëewë húmú në rë, yee ƀeyu sabidoorri wa larute waala, yee saamu i ya' kilik hilsiɗ larute waala ƀal.
9 Ɓëewë ƀéeƀ, dala'te yee paa'uu Yéesú fíi a yee paa'uu ri filoon ra, ƀéyrúté unni wa sun na njooƀu ri wonu tih :
« *Oosaanaa !* Sédí Dawit laha ndam !
Koo-Yíkë̈ë barkela ƀë̈ë' ɗi wol ri ra !
Oosaanaa ! Koo laha ndam di sunaa-sun ! »✡
10 Yéesú na haal Yerusalem, gina ƀéeƀ na hégíyë̈h. Ɓëewë na meeluu na wonu tih : « Ɓëyée waɗti hena wah ? »
11 Wa meelee raa, ƀëewë ƀani Yéesú ñéerúu rë tahe wone tih : « Yaa Yéesú, yonentaa déḱ Nasaret di Galile ra. »

Lígí yaayoh ya Faam fi gaani Koope
(Saame Marka 11.15-19 ; Lúkkë 19.45-48 ; Saŋ 2.13-22)

12 Laha' Yéesú gina níi ri haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, ɗi yampe na lík yaayoh ya a lomoh ya homu na ra ƀéeƀ, júlkëñcé taabulli ƀëewë në lofrantuu hélíis rë a ñaanni yaayoh yi bëdú yë,
13 ɗi antee won tih : « Koo wonay Téerë̈ë bitih : *“Faam so' ay wonuu faam fa na ɗaguu ra”*✡ a ? Ndaa ɗon yíssúté rí *“faam lohoh”*✡ ! »
14 Filoon fi baaha, i búumíɗ a i lëfëñíɗ leƀuute Yéesú baylaa daaha ƀal, ɗi payce wa.
15 Oluu kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis iñi éemílë' yë an ɗii kola' paŋ, wa olute tuŋka na fogu Faam fi gaana na wonu : « Oosaanaa ! Sédí Dawit laha ndam ! » ra, keeññi wa haayte,
16 wa wonu ri tih : « Fu keloh yee na wonu tuŋka ra a ? » Ɓi won wa tih : « Mi keloh na kay ! A ɗon, ɗon kéllúy unnee ke Téerë̈ë yee neh a ? Téerë̈ë won tih : *“Fu paŋke níi wobiitta a baakerra na kañu ro.”*✡ »
17 Ɓi antee waa hel daaha, saañce Betani, nee'te dín fë.

Cuñi eena lahay koy ra
(Saame Marka 11.12-14, 20-24)

18 Yíilë' Koo kéy ƀaaƀ fin Yéesú na nimil Yerusalem ra, yaaƀ hampe ri.
19 Ɓi séenté tal een ƀúk waala, ɗi ɗalte ; ndaa laha' ri na ra, gét nëe saaf, ɗi olay na koy. Tígí daaha, ɗi won tih : « Fii límíl koy yee tas fíi rë ! » Una na lús, tal eena súhté níi lahte keeña.
20 Oluu taalibe ya yii baaha, wa tíitú tíitë níi na wonu tih : « Tal eeni bee mínë' súh súhí gaawi bee ɗíh ? »
21 Yéesú tahte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ɗon gém te ɗon lëhíh nuf ana koon, mi teyay ron biti ɗon ay mín yee paŋ mi tal eeni baa ra doŋ, ndaa ɗon nah daŋi bee ɗofoh dee saañ yípée kísí, ɗi ay rii paŋ.
22 Ɓon gém ɗë̈ë, yúhí biti yii ɗon ɗaŋ ri Koope ƀéeƀ ɗon ay rii liil. »

✡ **21:5 21.5** Saame Sakari 9.9 ✡ **21:9 21.9** Saame Kañaa ya 118.26 ✡ **21:13 21.13** Saame Isayii 56.7 ✡ **21:13 21.13** Saame Yérémí 7.11 ✡ **21:16 21.16** Saame Kañaa ya 8.3

Tígë ɗúhë' sañ-sañi Yéesú rë
(Saame Marka 11.27-33 ; Lúkkë 20.1-8)

23 Filoon fi baaha, Yéesú haalte Faam fi gaani Koope, na yëeddë'. Kélfë yí seeyoh ya a ɓaha ya gina ɗeefute ri daaha, wonu ri tih : « Fu paga' iña na paŋ fu ra sañ-sañi bih ? Daa nah ro paŋi wa ? »
24 Yéesú loffe wa won tih : « So' ɓal may ron meel yin yínë. Ɗon tiil so' na raa, may ron teeɓ ɓëe' yeɗ so' sañ-saña na paga' mi wa ra.
25 Wëní së' : bëtsë në húmú bëtís Saŋ ɓëewë rë, Koope daa húmú nah ri mbée ɓëewë ? » Tígí daaha, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yen won biti Koope daa nah ri raa, ɗi ay yen meel yee tah níi yen gémúy iña won Saŋ ra.
26 Te yen won biti ɓëewë daa nahu ri raa, yen helun nuf ɓëewë në, ndée wa ɓéeɓ habuu biti Saŋ húmú yonente. »
27 Wa wonu Yéesú tígí daaha tih : « Fun yíih yin na ! » Ɗi nampee waa won tih : « Kon so' ɓal, mii ron won ɓëe' yeɗ so' sañ-saña na paga' mi wa ra. »

Anili koy-yaayyi ana ya

28 Yéesú ɓaatte won tih : « Ɗon yúhú yi anili beh ? Lahte ɓëyí húmú laha' koy ana. Lahte bis, ɗi payte otte ɓëyí yínëe won ɗi tih : “Fii pay fu yér meey woteh aa kooja ?”
29 Koy ka won ɗi tih : “Mi eɓaay pay meey woteh baap !” Ndaa hompe níi ɗi réeccíyëhté yee won ɗi boffa ra, ɗi kolohte saañce meey.
30 Filoon fi baaha, boffa payte otte ɓëyí ana fa túuycé rí waali meeya. Ɓëyí yíníi bee won ɗi tih : “Kotta yee baap !” Ndaa ɗi míllëey pay.
31 Cëe mi meel ron : Ɓëyí bih, di wa fi ana yi yaaha daa paŋ yee faha' boffa ra ? » Ɓëewë wonu tih : « Bee ɗéɓ ɗë ! » Yéesú tíkké won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : Yeekoh yi túmë a ɓeleɓba na tílú rë ay ron hel, wa haal Nguur ki Koope.
32 Ahaŋkay, Saŋ acce teeɓpe ron di na pesuu pesi júɓpé, te ɗon gémúy woni ; ndaa yeekoh yi túmë a ɓeleɓba na tílú rë gémúté rí. Te filoon fi bee oluu ron yaa ra ɓéeɓ, dara hégíyëy ron níi tah ɗon lofisoh, ɗon gém woni. »

Anili línëh yí reseññá sohooru ra
(Saame Marka 12.1-12 ; Lúkkë 20.9-19)

33 Yéesú wonil wa tih : « Síkíríi anili yíníi beh : Laha' ɓëyí húmú yíp meey reseñ, líikké rí, yugusse tígë nay pooyuu reseña ra, saampe dút, ɗi antee rii yera' ndalu, saañce ɓaaɓ.
34 Nona' reseña ra, ɗi wolte súrgë yí línëh yë në, nda wa yeɗ ɗi wodi.
35 Ndaa lahuu wa ra, línëh yë habute wa, laɓute ɓëyí yínëe laɓɓi misikke, hawute yínëe húl, bee tíkëh në rë wa tawsuute ri la'.
36 Filoon fi baaha, yíkíi meeya wolaatte i súrgë kay yi luku yee ɗéɓ ɗë caak. Lahuu wa ra, línëh yë pagute wa yee pagu wa ɓëewë ɗéɓú rë.
37 Ɗi míllë' wol koy ki yaali, won nufi tih : “Man biti wa ay yeɗ koy so' cér !”
38 Ndaa séenúu línëh yë koy ka, wa wonu hanndal ki wa tih : “Lamoha abee kan ! Ëyí yen hap ɗi húl, yen ɓeɓ meeya.”
39 Laha' ri ra, wa yípútée ríi ham, ɗúhrúté rí meeya, hawute ri húl.
40 Mi meel ron leegi : yíkíi meeya ac raa, ɗi ay page línëh yí yaa yih ? »

41 Wa wonu ri tih : « Ɗi ac ɗaa, ɗi ay bë̈em línë̈h yë sohooru yaa ra
ɓéeɓ, ɗi anti yeɗ meeya línë̈h kayyi ay rii yeɗ wodi biti reseña non fayu.
»
42 Yéesú ɓaatte won tih : « Ɗon yúhú yee bíníyú Téerë̈e bee ra maan ?
“La'a habuu taɓahoh ya biti lahay njiriñ ra daa míllë̈' ham lasa. Koo-Yíkë̈e
daa paga' ri ɗaaha te ri neɓpe yeel lool.”✡
43 Daa tah mi won ɗon biti Nguur ki Koope ay paketu ya' yon, yeru ɓë̈ewí
légéyí wë̈ ay púl kaah. [
44 Yii leŋke la'i baa nék, ɓë̈yí baɓoh na ɓéeɓ ay korsa', te la'a keen sun
ow raa ay rii ɗakaya'.] »
45 Keluu kélfë̈ yí seeyoh ya a fariseŋŋa unni yah, wa yúhúté biti Yéesú
wona' wa.
46 Wa na saamu ɗee nay wa rii habee ra, ndaa bi ɓë̈ewë̈ ɓéeɓ habuu
Yéesú yonente, wa kaañuy.

22

Anili ɓë̈ewë̈ gapu ndaje ma ra
(Saame Lúkkë̈ 14.15-24)

1 Yéesú ñeyaatte wa léeh won tih :
2 « Nguur ki sun-Koo man biti lah buuri húmbë̈líɗ koohi kílë̈ek rë̈ nen.
3 Ɗi wolte súrgë̈ yí pay dë̈egí ɓë̈ewë̈ gapu kílë̈egë̈ rë̈, wa kaa'uute ac.
4 Ɗi wolaatte i súrgë̈ kay woni wa bitih : “Mi waayce kílë̈egë̈. Mi happe
fañnji so' a júrë̈ lukki dúuf rë̈. Iña ɓéeɓ wocce, wa talluu ac !”
5 Ndaa ɓë̈ewë̈ dë̈ekú rë̈ tíkúy gaba nuffi wa : yee suute meey, yee sohle
yi wa,
6 ɓë̈ewí kayya habute súrgë̈ yë̈, moklute wa níi bë̈emúté wë̈.
7 Kela' buura yaa, keeña haayte, ɗi yeñce soldaarri ɗakaya'i ɓë̈ewí
së̈hë̈eríɗɗí yaa bë̈emúu ow yaa ra, wa tam gin wa.
8 Tígí daaha, ɗi won súrgë̈ yí tih : “Ñami ndaje ma nonte, ndaa ɓë̈ewë̈
gapu ra cë̈líh rí.
9 Kon tílí séllíkkí waalla, ɓë̈yí ɗon ot ɗi ɓéeɓ dë̈ekí rí ndaje ma.”
10 Tígí daaha, súrgë̈ yë̈ koluute, tawute affi wa waalla, dë̈ekúté ɓë̈ewë̈
ɓani wa tee'uu ra, yee ɓosu a yee wunu ra ɓéeɓ tee'uute ndaje ma níi
faam fa líiffé.
11 « Tígí daaha, buura acce kénsë̈hí ɓë̈ewë̈. Laha' ri ra, ɗi otte ɓë̈yí
ɓekaay yéré yë̈ waɗ ɗii ɓekoh ra.
12 Ɗi won ɓë̈e' tih : “Kooja, fu haala' dee ɗíh a yéré yë̈ faanu ?” Ɓë̈e'
lahay yii wona ri.
13 Tígí daaha, buura won súrgë̈ yí tih : “Hë̈bí rí ɗon pokalsa' kotta a ya'
ya, ɗon bet ɗi ñúusë̈ ë̈ssín, ɗi foge dín fë̈ ŋafee níi tíñë̈ lec.” »
14 Yéesú ɓaatte won tih : « Ow caak dë̈ekúté naam, ndaa yee tansu ra
caakuy. »

Túmí buur
(Saame Marka 12.13-17 ; Lúkkë̈ 20.20-26)

15 Fariseŋŋa koluu daaha, hécúuté na peenuu ɗee nay wa rii fíirée rë̈,
di iña na won ri ra.
16 Tígí daaha, wa yejute i ow di taalibe yi wa ɗii na, ñë́erúuté a i ow
di ɓë̈ewí Erot. Ɓë̈ewí yaa wonu Yéesú tih : « Ɓahaa, fun yúhúté biti fu

✡ **21:42 21.42** Saame Kañaa ya 118.22-23

wona' kaah : fu yë̈eddë̈' yee naha' Koope ra kah-kah. Fu na yeeleeh ow jëmmíi, fu na yeɗɗeh ow kúrë̈elëh rë̈.
17 Kon won fun nda kootii yen ona'te biti Sesaar* yeru túm mbée onaay. »
18 Bi yúh Yéesú nuffi ɓossa waa na, ɗi won wa tih : « Ɗon fi yee wonni ron teem ɓúkkën yee ra, ɗon ay fíiré së̈' ë̈ ?
19 Téeɓí së̈' hélsí hanjara na yeruu túm ɗë̈ dee noo mi ot ! » Wa komute ri hanjara.
20 Ɗi won wa tih : « Netli wah a tii wah daa na ? »
21 Wa wonu ri tih : « Yi Sesaar. » Ɗi won wa tígí ɗaaha tih : « Kon yérí Sesaar yee laha' ri ra, ɗon yeɗ Koope yee laha' ri ra ! »
22 Keluu wa uni bah, wa éemúté níi éem, helute ri daaha suute.

Yii leŋke koloh ɓúudé
(Saame Marka 12.18-27 ; Lúkkë̈ 20.27-40)

23 Yiin fi baaha, i sadusen̓, wa fa wonu biti koloh ɓúudé lahay ra ayute Yéesú në̈, wonu ri tih :
24 « Ɓahaa, Më̈yíis húmú túuyë̈'té bitih, ɓë̈yí húl hel ɓeleɓ te ɗeef ɓani ɓelaa liiluyti lah koy, ñéedë̈ waɗtee lam ɓelaa, saamiɗ ɓahii tal.✡
25 Te kíilë̈, húmú lahte koy-yaay paana : bee ɓaha waa na ra kooɗte, ɓani ɓelaa liiluyti lah koy, ɗi húlté, hella'te ri ñéedë̈.
26 Bee ñee na ra kooɗte ɓelaa, ñeete kotta húlté. Ɓë̈yí éeyë̈ fë̈ tíkëhté në̈ ti ɗaaha nen ɓal, húlté. Na hen ɗaaha níi wa fi paana ya ɓéeɓ ñeyute kooda, húlúté te ow lahay na koy.
27 Filoon fe, ɗi fi ɓelaa tahte ɓal húlté.
28 Kon leegi, yiin nay kolee ɓë̈ewë̈ ɓúudé rë̈, daa nay lahee ɓelaa waa na te wa ɓéeɓ koorute ri ? »
29 Yéesú won wa tih : « Ɗon yíih yee won Téerë̈e rë̈ a ɗee laha' Koope doole ra daa tah ɗon héllë̈'.
30 Yiin nay kolee ɓë̈ewë̈ ɓúudé rë̈, yaal a ɓeleɓ ii kooranta' : pesi wa kay ay madee a pesi malaaka ya sun-Koo nen.
31 Te yii leŋke kolohi ɓë̈ewë̈ húlú rë̈ ɓúudé, ɗon yíih yee won ɗon Koope ra a ? Ɗi won tih :
32 *"Daa mi Koope fi Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop."*✡ Kon Koope, ɗi Koope fi ɓë̈ewë̈ húlú rë̈ neh, ɗi Koope fi ɓë̈ewë̈ na pesu ra. »
33 Ɓë̈ewë̈ húmú keluu iñyaaha ra ɓéeɓ éemúté ɗee na yë̈eddë̈' rí rë̈.

Túuyë̈'ë̈ lukki gaan ɗa
(Saame Marka 12.28-34 ; Lúkkë̈ 10.25-28)

34 Keluu fariseŋŋa biti Yéesú téycé ɓúkkí sadusen̓ŋa ra, wa olantuute filiɓ fi wa.
35 Ow yínë̈ waa na, non yë̈eddë̈h yí kootii Më̈yíis, faha' olsohi Yéesú, meelte rí won tih :
36 « Ɓahaa, túuyë̈'í bi daa lukki lah solo filiɓ Kootaa ? »
37 Yéesú won ɗi tih : *« "Lah fë̈híi Koo-Yíkë̈e Koope fon di keeññon ɓéeɓ, di peson ɓéeɓ a nuffon ɓéeɓ."*✡
38 Baa daa túuyë̈'ë̈ lukki lah solo ra.

---

* **22:17 22.17** *Sesaar* : Bín fë̈, ɓë̈yí húmú hen ɓuur di Rom ɓéeɓ dë̈ekúu ɗaaha. ✡ **22:24 22.24** Saame Nérsí Kootaa 25.5-6 ✡ **22:32 22.32** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.6 ✡ **22:37 22.37** Saame Nérsí Kootaa 6.5

39 Te lahte na kay bi lahte solo ti baa nen, won tih : *“Di fahuu ron affon,*
lah fëhíi moroommon ɗaaha.”✡
40 Túuyë' yí ana yi yah, daa wa níillí Kootaa a iña yëeddúu yonente ya
ra ƀéeƀ. »

Buura Koo fal ri ra yi Dawit na ?
(Saame Marka 12.35-37 ; Lúkkë 20.41-44)

41 Bi lísú farisenŋa tígë, Yéesú nampee waa meel won wa tih :
42 « Ɗon yúhú yi Buura Koo fal ri ra na ? Ɗon habuu biti ɗi sédí wah ?
» Wa wonu ri tih : « Ɗi sédí Dawit. »
43 Yéesú won wa tih : « Kon yi tah húmú haala' Ruuhi Koope Dawit ra,
ɗi dëekë' Buura Koo fal ri ra Yíkëe ? Ɗi húmú won tih :
44 *“Koo-Yíkëe won Yíkíi së' tih, tooke hëbís së', ya'i ñamaa fi so' deh, níi*
bín nëy míi kéenɗée kaa'oh yu kottu feey ra.”✡
45 Ɗi fi Dawit dëekë' rí Yíkëe rëe, kon Buura Koo fal ri ra mínë' hen sédí
ɗíh ? »
46 Ow yínë sah di waa na míméh ríi lof di yee meel wa ri ra. Kola'te bah,
ow kaañlay rii meelil yin kay.

23

Yee na seh farisenŋa a yëeddëh yí Kootaa ra
(Saame Marka 12.38-40 ; Lúkkë 11.39-52 ; 20.45-47)

1 Filoon fi baaha, Yéesú yíssëhté ƀëewë a taalibe yi na, won wa tih :
2 « Yëeddëh yí kootii Mëyíis a farisenŋa daa nahu yëeddë'í kootii Mëyíis.
3 Kon lah ñéyí yii wa won ɗi ron, ɗon paŋ iña na yëeddú wë ɗon ɗa ;
ndaa ngënë mëllíi wë pagaɗɗi wa, ndah wa na pëgíh iña na yëeddúu wë
rë.
4 Wa hom pokuu sayyi gaante, wa en wa ƀëewë, te wa na hëbríih wë
dalaa sah.
5 Yii paŋ wa ƀéeƀ, wa fahuu biti ƀëewë ot wa. Ngérté yí unni Koo ya na
poku wa ya' yi wa a púkkí wë rë daa na lukki gaan, te mbacci búuƀƀí wë
daa na lukki ut*.
6 Daa wa na fahuu ɗéƀpí ñam biti ndaje lah, te wa tookuu ñaanna këllëh
di ílíyyë na ɗaguu Koope ra.
7 Wa fahuu biti wa woduun wodaɗ kélfë biti wa hom këemmë.
8 Ɗon nék, ngënë tëhí biti ow woda' ron wodaɗ kélfë, ɗon ƀéeƀ i koy-
yaay te ɗon lahuu kélfë yínë kut.
9 Ngënë dëekíi ow “Baap” hanndal kon, ɗon lahuu Baap yínë kut : ɗi
bín sun.
10 Ngënë tíkí affon njíit, ɗon lahuu njíit yínë kut : ɗi Buura Koo fal ri ra.
11 Ɗëe' lukki gaan ɗon na ra daa nay hene súrgëen ƀéeƀ.
12 Yúhí biti ƀëyí ƀéyíɗ afi ƀéeƀ ay cépírú, te ƀëyí cépíɗ afi ƀéeƀ ay
ƀéyrú.
13 « Mas ɗon fi yëeddëh yí Kootaa a ɗon fi farisenŋa, ɗon fa wonnon
teem ƀúkkën ɗë ! Ɗon kaa'uute ƀëewí kayya haal Nguur ki sun-Koo. Ɗon
fi yah, ɗon kaa'uute haal, ɗon anutee kaa' wa fa fahuu ra haal. [

✡ **22:39 22.39** Saame Tali Léwí 19.18 ✡ **22:44 22.44** Saame Kañaa ya 110.1 * **23:5 23.5** *ngérté* : Yëwúɗɗë húmú home ɗaŋ Koope raa, wa húmú pokuu ngérté púkkí wë a ya' yi wa ; ngértíi bah, iña túuyë' Koope ra daa na hom filiƀ. Wa saamiɗ búuƀƀí wë mbac níi tah tígí teem ow waa na ƀéeƀ nérsëh Koope.

14 †]

15 « Mas ɗon fi yë̈eddë̈h yí Kootaa a ɗon fi fariseŋŋa, ɗon fa wonnon
teem ƀúkkë̈n ɗë̈ ! Lahay tígí ɗon ƀekuy na kotton saam wuti yaha ow
yínë̈ kut, ɗon ƀek ɗi yoonon ; te ɗon ot ɗi níi ɗi haal ɗon na raa, ɗon yah
ri níi ri luk ron ƀos, coono fi safara waɗ ɗi ana.
16 « Mas ɗon fi njíittí yee búumíɗ yee ra ! Ɗon wonu ti ow añoh ñeya'
ri Faam fi gaani Koope raa, ɗi mín ƀanti paŋ yee añoh ri ra, ƀë̈e' ñeyaa
añohi úrísë̈ Faam fi gaana raa nék, ɗi waɗtee paŋ yaa.
17 Tisoh yi yulkiɗɗi yeh ! Búumíɗɗí yeh ! Hanndal ki úrís a Faam fi
gaana bi daa lukki lah solo ? Ɗi Faam fi gaana fa tah úrísë̈ sela ra neh a ?
18 Ɗon wonute biti ƀal ow añoh ñeya' ri tígë̈ na hawruu ra raa, ɗi mín
ƀanti paŋ yee añoh ri ra, ɗi ñeya' añohi yee hawu sun fi tígë̈ rë̈ rë̈e nék,
ɗi waɗtee paŋ yaa.
19 Búumíɗɗí yeh ! Hanndal ki tígë̈ na hawruu ra a yee hawu ra bi lukki
lah solo ? Ɗi tígë̈ na hawruu tah yee hawu ra sela ra neh a ?
20 Yee lah ra biti kay, ƀë̈yí añoh ñeya' ri tígë̈ na hawruu ra, añohi
kúrë̈elë̈hté tígë̈ a iña sun fi hawraa ƀë̈eƀ.
21 Te ƀë̈yí añoh ñeya' ri Faam fi gaana na, añohi kúrë̈elë̈hté Faam fa a
Koope fa dék në rë.
22 Ɗë̈yí añoh ñeya' ri sun-Koo, añohi kúrë̈elë̈hté ñaani Nguur ki Koo a
ɗi fi Koope fa took na ra.
23 « Mas ɗon fi yë̈eddë̈h yí Kootaa a ɗon fi fariseŋŋa, ɗon fa wonnon
teem ƀúkkë̈n ɗë̈ ! Yii lín ɗon ƀë̈eƀ, ɗon woɗ na Koope níi luka' yee lukki
ñak solo ra, ɗon sargana' iña lukki lah solo Kootaa : ti júƀ, naa'-keeñ a
pesa' unni Koo ra nen. Añcaŋ yaa daa iña waɗti pagun koon ra, yee tas
ɗa ƀanti halu.
24 Ɗon fi njíittí yee búumíɗ yee ra, ɗon ay hédís hanon kaa' hon cë̈ef
kë̈ lukki yin ɗa, ɗon anti hon yii teempe ti géléem nen.
25 « Mas ɗon fi yë̈eddë̈h yí Kootaa a ɗon fi fariseŋŋa, ɗon fa wonnon
teem ƀúkkë̈n ɗë̈ ! Ë̈lí ɗee madu ron ra : ɗon hom hosuu fë̈el fí gulunŋŋa a
loonna ɗon hel filiƀ. Ɗon hosuu faannon ɗon hel keeññon : ɗon caakute
nuf lohaa te ɗon ƀosute nuf.
26 Ɗon fi fariseŋŋa búumú yee ra, ɗëƀii hos filiƀ fi gulunŋon a loonnon
níi lan paay, fë̈el fí wë̈ ay lan filoon fe.
27 « Mas ɗon fi yë̈eddë̈h yí Kootaa a ɗon fi fariseŋŋa, ɗon fa wonnon
teem ƀúkkë̈n ɗë̈ ! Ɗon madu a luuyyi bulaasuu naa', neƀpe yeel ë̈ssë̈ níi
neƀ, ɗeefa ƀúudé yí yahte daa filiƀ.
28 Ti ɗaaha nen, ɗon madu ƀë̈ewí júƀúté nen íllí ƀë̈ewë̈, ndaa iña na
wonu ron ra teem ƀúkkë̈n te ɗon na ñéyíh woni Koope.
29 « Mas ɗon fi yë̈eddë̈h yí Kootaa a ɗon fi fariseŋŋa, ɗon fa wonnon
teem ƀúkkë̈n ɗë̈ ! Ɗon taƀahuu luuyyi yonente ya níi wun, ɗon yugus yi
ƀë̈ewë̈ júƀú rë̈ níi et,
30 ɗon anti won tih : “Fun ɗeefa' jamanii caacca koon, fun ii ñéerë̈' a
wa ƀë̈emí yonente ya.”

---

† **23:14 23.14** Ɗë̈ewë̈ húmú ñeyaatu unni yee bín fë̈ wora'i wa ƀë̈ewë̈ rë̈, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Ɗon fi yë̈eddë̈h yí Kootaa a ɗon fi fariseŋŋa wonnon teem ƀúkkë̈n ɗë̈, ɗon ay toroh ndah ɗon daa lukuu kaañ maañ ɗaŋ faha' teeƀa'i affon, añcaŋ daa ron na ƀeyu alal mi ƀeleƀƀa yaalli wa húlú rë̈. Daa tah daanon nay lukee misik.*

31 Yee wonu ron baa ra, daa teeɓa' biti ɗon daa séttí ɓëewë bëemú
yonente ya ra.
32 Kon lúsɗí yee dalu caaccon ɗa !
33 Goŋŋi yeh ! Tisoh yi hiliññi yeh ! Ɗon ay mínée múc safara ɗíh ?
34 Ëlí ! May wol i yonente, i ɓaha a i yëeddëh yí Kootaa : ɗon ay bëem
yee ɗon daay wa kurwah, ɗon laɓisa' yee laraw filiɓ ílíyyë na ɗaguu ron
Koope ra, ɗon ñee talli wa ɗon daɓaate wa ginoo gin.
35 Daa tah yee bëemúu ɓëewë júɓú rë ay keen sun fon, dala'te bëemí
Abeel✡ fa júɓ ɗë níi bëemí Sakari fi Baraki, bee bëemú ron baylii Faam fi
gaani Koope, hanndal ki tígí selaa a tígë na hawruu ra.
36 Mee ron won kaaf ka ra ee : iñyaa ɓéeɓ ay keene sun fi ɓëy jamanii
beh.

Yéesú a ɓëy Yerusalem
(Saame Lúkkë 13.34-35)

37 « Ɗon fi ɓëy Yerusalem daal, ɗon fa na bëemú yonente ya ra, ɗon fa
na tawu ɓëewë Koope wol wa ɗon na la' níi wa húl rë, hente waal ɗíh
ma na faha' négírë'í ron hëbís së' ti di na négírë' paan yiilli paɓɓi nen ?
Ndaa ɗon fahuuy ! 38 Kon Koope yeɗɗa'te ron ginon‡.
39 Mee ron won ra ee : dala'te woteh, ɗon ii soo olil níi bín wonuun ron
bitih : *"Koo-Yíkëe barkela ɓëe' ɗi wol ri ra !"*✡ »

24

Ban fi poyi Faam fi gaani Koope a loola na ac fíi rë
(Saame Marka 13.1-13 ; Lúkkë 21.5-19)

1 Yéesú kola' dah, ɗúhté Faam fi gaani Koope na saañ. Tígí daaha, taalibe
yi leɓuute na wonu ri yii leŋke ɗee taɓahuu Faam fa ra kaar.
2 Ɗi won wa tígí daa tih : « Síkíríi së' ! Mee ron won kaaf ka ra ee : di
man ɗi ɗee ɓéeɓ, bis ay lah ɗi ay bëp ɓéeɓ níi la' ii tíkëh sun la'. »
3 Tílúu wë níi wa lahute daŋi Ëlíiffë rë, Yéesú tookke a afi, taalibe yi
leɓuute ri, meelute ri wonu tih : « Won fun wahtaa nay lahe yii baa ra, a
yee nay teeɓee nimilu a túkkíi ëldúnë rë. »
4 Ɗi won wa tih : « Mëytíi ! Ow ɓanay ron nofa'.
5 Ow caak ay aya' tii so', won biti daa wa Buura Koo fal ri ra, te wa ay
nofa' ow caak.
6 Ɗon ay keloh yodaɗ haa' yi leɓohte a ban fi haa' yi laha' ginni wulohte.
Síkíríi së' ! Lah ngënë tíití, iñyaa waɗti laha laho, ndaa ɗeefa túkkíi
ëldúnë laheh doom.
7 Gin ay yejoh gin haa', nguur haa' a nguur ; yaaɓ ay haal i ílíy feey fa,
lah ílíyyí feey fa ay naa hégíyëh.
8 Yaa ɓéeɓ ay madee a misiga na kat ɓeleɓ biti lowa ham ra nen.
9 « Tígí daaha, ɗon ay yaayu, ɗon moklu te ɗon ay hawu húl. Af so' ay
tah heetta feey fa ɓéeɓ kaa' ron.
10 Bín fë, ow caak ay yeris ngémí wë, wa yaayanta', wa kaa'anta' filiɓ fi
wa.
11 Yonente paɗɗah caak ɓal ay koloh nofa' ow caak.

✡ **23:35 23.35** Saame Dalaana 4.1-8 ‡ **23:38 23.38** *Koope yeɗɗa'te ron ginon* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Koope yeɗɗa'te ron faamon.* Mín hen Faam Koope ɓal. ✡ **23:39 23.39** Saame Kañaa ya 118.26

12 Kaa'a'i ɓë̈ë̈wë̈ ñee woni Koope ay ɓaatee ɓaatoo níi fahanta' ë̈ylë̈h ow caak na.
13 Ndaa ɓë̈yí ham híin níi ɗúmë̈ënë̈ rë̈e, ay múc.
14 Te Uni Nebi Nguur ki sun-Koo ay waariyu ë̈ldúnë̈ ɓë́eɓ níi heetta feey fa ɓë́eɓ mit na, ë̈ldúnë̈ anti túkkí.
15-16 « Kon tíl níi ɗon ot yii ɓosa na sobeyil ra hom filiɓ tígí selaa, bee na húmú wona' yonente Dañeel✡ ra raa, tígí daaha, ɓë̈ë̈wë̈ nay home Yúdée rë̈ heguun daŋŋin (ɓë̈yí janɨ yii bee yúhë̈n !)
17 Ɓë̈yí ɗúh kë̈em, ɓanan haal kali yin faam ;
18 te ɓë̈yí liilti saañ meey, ɓanan nimil kali búuɓ faam.
19 Mas ɓeleɓɓa nay poke loo bín fë̈ a yee nay ɓë̈píré rë̈ !
20 Ɓë̈gí Koope hegohi ron ɓanti tee'a' a líy, mbée bisa na hílsúu rë̈.
21 Mee ron won kaaf ka ra ee biti jamanii baaha ay misik misigi lë̈hírë̈y saka' Koo ë̈ldúnë̈ níi a ɗeh, te mani ii lë̈híɗ faw.
22 Te Koo cagay ë̈ylí bissi yaaha koon, tin ow ii múc bín fë̈ ; ndaa ɓë̈ë̈wë̈ ɗi tanis wa ra daa tah ɗi ë̈yíl wë̈.
23 « Ɓë̈yí won ɗon tígí daaha biti “Buura Koo fal ri ra abeh”, mbée “ɗi abín” ɓë́eɓ, ngë̈në̈ gémí rí.
24 I kiristaa a i yonente paɗɗah ay ac paŋ i kimtaan a iñi éemílë̈'té, faha'i biti koon wa nofa' sah ɓë̈ë̈wë̈ Koo tanis wa ra.
25 Mi wonte ron ri abah !
26 Ɓë̈yí won ɗon biti Buura Koo fal ri ra ín luufin, ngë̈në̈ pë̈yí ! Ɓë̈yí won ɗon biti ɗi hom tígí ɗapohte, ngë̈në̈ gémí !
27 Di na hélyë̈' Koo hawaan feey fa ɓë́eɓ, ayi so' mi Koy-ɓë̈e' ay made ɗaaha nen.
28 Tígí eta' médë̈, suulla tee'uu na.

Nimili Koy-ɓë̈e'
(Saame Marka 13.24-37 ; Lúkkë̈ 12.41-48 ; 17.26-30, 34-36 ; 21.25-33)

29 « Jamanii misigi baa gété rek,
na'a a céyín fë̈ yímé,
hulla hélkísë̈h keen,
doole ya sun ɓë́eɓ bë̈lkísë̈h.✡
30 « Tígí daaha, ay lah yii ay feeñ sun-Koo teeɓa'i biti wahtii ayi so' lahte, te ɓë̈ë̈wë̈ feey fa ɓë́eɓ ay líh ya' yi wa affi wa, wa ole so' mi Koy-ɓë̈e' mi aye filiɓ nérrë̈, mi ñë́erë̈' a doole a ndam gaan.
31 Un kúlúɓ ay tiil, mi wol malaaka yi so' wë̈r feey fa ɓë́eɓ, négírë̈'í ɓë̈ë̈wë̈ tansu ra, dalaani feey fa níi lúsë̈ënín. »
32 Yéesú ɓaatte won tih : « Hë̈bí yee tíinndúu tal karaɗ ra affon : ɗon ot tal karaɗ capuse rek, ɗon yúh biti lee ri lah koy.
33 Ti ɗaaha nen, ɗon ot iñyaaha ɓë́eɓ lahe raa, lah yúhí biti nimili so' mi Koy-ɓë̈e' leɓohte níi leɓoh.
34 Mee ron won kaaf ka ra ee biti ɓë̈y jamanii bee ii múk te iñyaaha ɓë́eɓ laheh.
35 Sun a feey ay múk, ndaa unni so' ii më̈ssí múk.
36 « Yii leŋke bisa a wahtaa nay mii nimile ra, ow yë́eh yin na : malaaka ya sun neh, so' mi Koy ka sah, mi yë́eh yin na ; Boffa kut daa yúh.
37 Jamanii nimili so' mi Koy-ɓë̈e' ay madee a yee húmú lah jamanii Nowe ra nen :

✡ **24:15-16 24.15-16** Saame Dañeel 9.27 ; 11.31 ; 12.11 ✡ **24:29 24.29** Saame Isayii 13.10 ; 34.4

38 balaa mulii mbënë më cép bín fë, ɓëewë húmú feey fa na ñamu na
hanu, yee na koorantuu níi yiin haal Nowe gaala ra.
39 Wa séentúuy rí níi yiin ac mbënë më kúɗté wë ɓéeɓ rë. Jamanii nimili
so' mi Koy-ɓëe' ay made ɗaaha nen ; daa mi won ron ri.
40 Yiin fin fa, ow ana ay hom meey : ow yínë waa na ay kúrú, ɓëyí yínëe
helu.
41 Ɓeleɓ ana ɓal ay hom hoɗ : ow yínë waa na ay kúrú, ɓëyí yínëe helu.
42 « Kon këlíi affon ! Ɗon yíih bisa nay nimile Yíkíi ron ra.
43 Ɗon yúhúté biti yíkëe faam yúh wahtaa nay aye lohoha faami ra koon,
tin ɗi ii nee' pëní kaa' ri poo faam fa.
44 Kon këlíi affon ɗon ɓal, ndée so' mi Koy-ɓëe', may nimile wahtii
nuffon paay na.
45 « Mëdíi a súrgíi ñeya' woni kélfíi te ñaañce, bi kélfíi tík súrgë yí kayya
ɓéeɓ ya'i yeri wa ñam, biti wahtaa lah ra.
46 Lahte sos-keeñ, súrgíi baa yéŋké biti yiin nay nimile kélfíi faam fa ra,
ɗeefa ri page yee nahu ri ra.
47 Mee ron won kaaf ka ra ee, kélfíi ay tík iña laha' ri ra ɓéeɓ ya'i.
48 Ndaa ri hena súrgíi wuneh koon, ɗi won tih : “Kélfíi së' aay doom”
49 níi tah ɗi yam sun fi súrgë yí kayya hawsee wa, ɗi ñame ñami neɓpe,
ñéerée a mëníyíɗɗë hane raa,
50 kélfíi ay nimil wahtii ɗi yéeh rí te ɗeefa ri seheh ri.
51 Tígí daaha, kélfíi ay rii bëkdë' ɓëewë wonni wa teem ɓúkkí wë rë,
mokil ri mokli misikke. Tígí daaha ɗi ay looy, ŋafoh níi tíñë lec. »

25

Anili tuŋki cafayyi sabboo ya

1 Yéesú ɓaatte won tih : « Nguur ki sun-Koo ay made biti kúkëy cafay
sabboo këríɗ lampa yi wa, sayu téebílëh yíkëe kílëek nen.
2 Lahte iippi ñaañuy, iippa tas ɗa ñaañute.
3 Iippa ñaañuy ra, ɓeyuu wa lampa yi wa ra, nuffi wa paay kúrëelëh
pitirol daay,
4 ndaa iippi kayya ɓeyuu wa lampa yi wa ra, kúrëelúuté i bútéel pitirol.
5 Wa homu sehi yíkíi kílëegë níi wa ɓéeɓ pëníyúté, míllúutée nee'.
6 Hom homo níi un ɗofohte leelii elga won tih : “Yíkíi kílëegë acce ! Tílí
ɗon téebílée rí !”
7 Wa fi sabboo ya ɓéeɓ koluute, na waayu lampa yi wa.
8 Tígí daaha, yee ñaañuy ra wonu iippi kayya tih : “Ëní fun na pitiroli
ron, lampa yi fun ee saañ yímé rë !”
9 Yee ñaañu ra wonu wa tih : “Baa míméh hen ! Yee lahuu fun ra míméh
yen kúɗ ɓéeɓ. Pëyí ɗon lome !”
10 Wa koluu daaha sayute lom. Wahtaa sayuu wa ra, yíkíi kílëegë laha'
na. Iippa wocu ra ñéerúuté a yíkíi kílëegë haalute faam fa, ílë wodute.
11 Hompe níi, yee payu lom pitirol ra namutee ac, wa ɓéyrúté unni wa
na wonu tih : “Bahaa, kúnsíɗ fun !”
12 Ɗi won wa tih : “Wëerté së' biti mi yéeh rën !” »
13 Yéesú ɓaatte won tih : « Daa tah mi won ɗon tee : tëekí ɗon yeele,
ndée ɗon yíih bisa a wahtaa nay mi nimile ra. »

Anili kélfë̈ë déŋéen súrgë̈ yí hélíis rë̈
(Saame Lúkkë̈ 19.11-27)

14 Yéesú ɓaatte won tih : « Nguur ki sun-Koo mín mëllúu a biti ow koloh
saañ ɓaaɓ, dë̈ek súrgë̈ yí, déŋéen wë̈ alal mi nen.
15 Ɗi yeɗte ow yínë̈ waa na hanjar úrís iip, ɓë̈yí ana fa ɗi yeɗte ri hanjar
ana, ɗi yeɗte ɓë̈yí éeyë̈ fë̈ hanjar yínë̈ bi yúh rí ow fi ow waa na ɓéeɓ. Ɗi
antee koloh saañce.
16 Ɓë̈e' yeru hanjarri iippa ra yíppée yam légéyë̈, úrísë̈ na ɓaatoh níi
wa límpé hanjar iip kay.
17 Bee yeru hanjar ana ra hente ɗaaha ɓal níi hanjara límpé ana kay.
18 Bee yeru hanjar yínë̈ rë̈ nék nampee pay hacce nuŋ, ɓekke hanjari
kélfíi filiɓ, púuɓpé.
19 « Hompe níi filoon fe, kélfíi súrgë̈ yë̈ acce dë̈ekké wë̈, wa léhín ɗí
légéyí wë̈.
20 Ɓë̈e' húmú yeru hanjar úrís iip ra, kúrë̈elë̈hté hanjar iippi kayya lah
ri sun fi yín ɗë̈, won tih : “Ɓahaa, fu húmú yeɗ so' hanjar úrís iip neh a
? Mi légéyté níi mi lahte iip sun ayeh !”
21 Kélfë̈e won ɗi tih : “Eera ! Fu súrgíi wunte ! Ow mín ɗë̈e lekoh. Hém
daa fu ñee woni so' fu paŋke yii yutuudi baa raa, may roo déŋéen yii luk
baa maanaa. Aye yen ɓok ndama.”
22 Bee húmú yeru hanjar úrís ana ra acce ɓal won tih : “Ɓahaa, fu húmú
déŋéen së̈' hanjar úrís ana neh a ? Mi légéyté níi mi lahte ana kay sun
ayeh !”
23 Kélfë̈e won ɗi tih : “Eera ! Fu súrgíi wunte ! Ow mín ɗë̈e lekoh. Hém
daa fu ñee woni so' fu paŋke yii yutuudi baa raa, may roo déŋéen yii luk
baa lah maanaa. Aye yen ɓok ndama !”
24 Míllë̈ënë̈, bee húmú yeru hanjar úrís yínë̈ rë̈ nampee ac won tih :
“Ɓahaa, mi yúhté biti fu ɓë̈yí súhté keeñ : fu leca' yii fu sohay ri, fu
ɓeena' tígí fu ɓekay na tisoh,
25 ɗaa tah mi kaañay ro, mi hacce nuŋ mi ɓekke hélsú feey. Ɓeye hélsú
ayeh !”
26 Kélfë̈e won ɗi tígí daaha tih : “Fu súrgíi ɓosse ! Fu ɗë̈pë̈síɗ ! Fu won
neh mi leca' yii mi sohay ri, mi ɓeena' tígí mi ɓekay na tisoh a ?
27 Kon haala' yi níi fu wë̈tɗë̈ey hélsí së̈' ? Tin bee nimila' mi bee ra mi
laheh na yii tíkë̈h sun a ?”
28 Ɗi yíssë̈hté súrgë̈ yí kayya na, won wa tih : “Në̈efí bee ɗii na, ɗon
yeɗ ɗi ɓë̈e' laha' sabboo ra.”
29 Ahaŋkay ! Ɓë̈yí ham yee yeru ri ra a ya' ana, ay ɓaatu níi keeña sos.
Ɓë̈yí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu.
30 Ɗi fi bee lahay njiriñ bee ra, bétí rí ñúusë̈ë̈ssín, ɗi looye dín fë̈ ŋafee
níi tíñë̈ lec. »

Bis-kë̈em

31 Yéesú ɓaatte won tih : « Yiin nay mii nimile so' mi Koy-ɓë̈e' mi ayee
a ndami so', mi ñéerë̈' a malaaka ya ɓéeɓ rë̈, may tooke ñaani Nguur ki
gaani so' na.
32 Tígí daaha, heetti ɓë̈ë̈wë̈ feey fa ɓéeɓ ay teya' fíi së̈', mi ɓísë̈' wë̈
goomal ana ti di na ɓísë̈' níirë̈h harri a pe' yi.
33 Ti ɗaaha nen, may tík ɓë̈ë̈wë̈ júɓú rë̈ ya'i ñamaa fi so', mi tík yee
júɓúy rë̈ ya'i sugu fi so'.

34 Bín fë rëe, so' mi buura may wone ƀëewë paa'uu so' ya' ñamaa ra tih
: “Ëyí ɗon fa Baaso' barkel ron ra. Hëelí Nguur ka waayiɗ ɗi ron dalaani
ëldúnë rë,
35 ndah húmú yaaƀa' mi níi yaaƀ ra, ɗon onute so' ñam ; mi húmú
sifirohte, ɗon onute so' muluƀ ; mi húmú doha-ndéem, ɗon tahuute so' a
ya' ana ;
36 mi húmú lahay búuƀ, ɗon ƀekute so' ; mi húmú jéríɗ, ɗon caguute
so' ; mi húmú téyúté kasu, ɗon yérúté së'.”
37 Tígí daaha ƀëewë júƀú rë ay soo meel won so' tih : “Yíkëe, fun olu ro
fu yaaƀpe kiri, fun yerute ro ñam ? Fu sifiroh kirih, fun onute ro muluƀ ?
38 Fu hen doha-ndéem kirih, fun tahuute ro a ya' ana, mbée fu lahay
búuƀ, fun ƀekute ro ?
39 Fu jér kirih, fu téyúté kirih, fun yérúté rë ?”
40 So' mi buura may waa lofe tígí daaha tih : “Mee ron won kaaf ka ra
ee : wahtii húmú pagiruun ron ri ow di koy-yaayyi so' ƀéeƀ, wuti yaha
bee lukki hen yeru raa sah, ɗeef ɗon pagiru so' mi bee ri.”
41 « Mi kola' daa raa, mi yíssëh ƀëewë paa'uu so' ya' sugu ra, mi won
wa tih : “Wúlíi së' ɗon fa Koo alak ron ra, ɗon haale filiƀ kíi së ii mëssí
yím rë waayɗu Seytaane a dakki ra,
42 ndah húmú yaaƀa' mi níi yaaƀ ra, ɗon onuy so' ñiip ñam sah ; mi
húmú sifirohte, ɗon onuy so' siit muluƀ sah ;
43 mi húmú doha-ndéem, ɗon yeeluy so' sah ; mi húmú lahay búuƀ, ɗon
ƀekuy so' ; mi húmú jérté, mi téyúté kasu, ɗon yérúy së'.”
44 Tígí daaha, wa ay soo nampi meel won so' tih : “Yíkëe, fun olu ro
fu yaaƀpe, fu sifirohte kirih ? Fun olu ro fu hente doha-ndéem kirih, fu
lahay búuƀ kirih, fu jérté mbée fu téyúté kasu kirih, fun hílípúy rë ?”
45 May waa lofe tígí daaha tih : “Mee ron won kaaf ka ra ee : wahtii
húmú kaa'ruun ron pagiɗ ow di koy-yaayyi so' iñyaa ƀéeƀ, wuti yaha bee
lukki hen yeru raa sah, ɗeef ɗon kaa'ru so' mi bee ri.”
46 « Te ƀëewí yaa suu pesee daana na ɗúméh rë. Ndaa ƀëewë júƀú rë
suu haale pesa na ɗúméh rë. »

26

Peeni hawi Yéesú húl
(Saame Marka 14.1-2 ; Lúkkë 22.1-2 ; Saŋ 11.45-53)

1 Woca' Yéesú woni ƀëewë iñyaa ƀéeƀ rë, ɗi won taalibe yi tih :
2 « Ɗon yúhúté biti tas waal ana feedi Paaga lah maan ? Daa ri wahtaa
nay yaayuu so' mi Koy-ƀëe', mi daayu sun kurwah ra. »
3 Wahtii baaha, kélfë yí seeyoh ya a ƀaha ya gina tee'uute faam Kayif,
seeyohi gaana ;
4 wa ƀéeƀ habute biti wa ay ƀon níi wa ham Yéesú hap ɗi húl.
5 Di filiƀ yaaha ƀéeƀ, wa wonantuute biti ƀanay hen filiƀ feeda, toñeh
ƀëy gina ay kolee sun fi wa.

Ɓelaa yíin Yéesú laakkoloñ ra
(Saame Marka 14.3-9 ; Saŋ 12.1-8)

6 Yéesú kola' dah saañce Betani, haalte faam Simoŋ fa mëssée guuñ ɗa,
7 tookke na ñam. Lahte ƀelii leƀohte ri, hampe bútlí yotuu la'a na wonuu
albataar ra, bi líiffé a laakkoloñi kofeelte, yíinté rí wë af.

8 Oluu taalibe ya yii bah, yaa neɓaay wa, wa na wonantuu hanndal ki
wa tih : « Yahi bee laha' njiriñ mi bih ?
9 Laakkoloñi yee yaayeeh hélíis caak koon cadum fa yeru ñëkíɗɗë ë ? »
10 Bi yúh Yéesú yee na wonu wa ra, ɗi won wa tih : « Ɗon moklu ɓelii
bee yi ɗeeha ? Yee pagiɗ so' ri bee ra, yii wunte !
11 Ñëkíɗ ii koloh filiɓ fon ; ndaa so' mi bee mii hom filiɓ fon dee faraah.
12 Ɗon ot ɓelii bee túm së' laakkoloñ, ɗi waayiɗ hacadi so'.
13 Mee ron won kaaf ka ra ee : tígí waariyuun Uni Neba ëldúnë ɓéeɓ,
yee paŋ ɓelii bee ra ay naa ɓíllú, nuffi ɓëewë pay ɗii na. »

Caŋi Yudaas yaayi Yéesú
(Saame Marka 14.10-11 ; Lúkkë 22.3-6)

14 Filoon fi baaha, Yudaas Iskariyot, ow di taalibe yi sabboo a ana ya
payte kélfë yí seeyoh ya na,
15 meelte wa yee nay wa rii yere biti ɗi yaay wa Yéesú rë. Wa yerute ri
hanjar hélíis sabay éeyë (30).
16 Kola'te baaha, Yudaas na anti saam wahtaa nay rii ɗamaalee Yéesú
níi ri yaay ri wa ra.

Míllëení Yéesú reer a taalibe yi
(Saame Marka 14.12-25 ; Lúkkë 22.7-23 ; Saŋ 13.21-30 ; 1 Korente 11.23-25)

17 Bisa ɗéɓ bissi feedi mbúurú njeñe ya ra, taalibe ya ayute meelute
Yéesú wonu ri tih : « Fu faha' biti fun waayɗun ɗo reeri Paaga tígí dih ? »
18 Ɗi won wa tih : « Pëyí faam díw filiɓ ginin, ɗon won ɗi tih : “Yëeddëhë
daa nah fun won ɗo biti wahtii lahte. Ɗi ay ñamee reeri Paaga faamu, ɓani
taalibe yi.” »
19 Taalibe ya koluu daaha suute, pagute yee nah wa Yéesú rë, wa
waayute reeri Paaga.
20 Fíníin fín, Yéesú a taalibe yi sabboo a ana ya goorute na reeru.
21 Wa homu reera, ɗi won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ow di
ɗon na ay soo yaay. »
22 Keeññi taalibe ya ɗúmpé, wa na meelu Yéesú yínë-yínë wonu ri tih :
« Mbaa ri so' neh Yíkëe ? »
23 Ɗi won wa tih : « Ɓëe' nay soo yaaye ra ee ɓek ya'i loon a so' ra.
24 Kaah biti so' mi Koy-ɓëe' mi waɗtee húl ti di bíníyúu rí sun fi so'
Téerëe nen ; ndaa mas ɓëe' nay soo yaaye ra ! Biti ri límíh koon daa gén
ɗii na. »
25 Ɗi fi Yudaas fa nay rii yaaye ra nampee won tih : « Mbaa ri so' neh
Ɓahaa ? » Yéesú won ɗi tih : « Fu wonte ri, ɗi ɗo fi bah ! »
26 Wa homu ñama, Yéesú ɓeɓpe mbúurú, símpé Koope, lecsa'te ri, yeɗte
taalibe yi won wa tih : « Ɓéyí ɗon ñam, mbúuríi bee faan so'. »
27 Filoon fi baaha, ɗi ɓeɓpe kaas béeñ, símpé Koope, yeɗte wa won tih
: « Ɓéyí ɗon han ɗon ɓéeɓ,
28 ɓéeñí yee ñif mi so', ñif ma pokalsa' Koope a ɓëewë rë. Wa ay keen
ndah ow caak. Ɗaaha, wa baalu ɓakaaɗɗi wa.
29 Mee ron won kaaf ka ra ee : dala'te woteh, mii hanil ɓéeñ níi yiin nay
mii hane ɓéeñ has a ɗon Nguur ki Baaso' ra. »

Woni Yéesú biti Peer ay taasa' yúhí
(Saame Marka 14.26-31 ; Lúkkë 22.31-34 ; Saŋ 13.36-38)

30 Filoon fi baaha, Yéesú a taalibe yi haalute yeekaa yi kañaa ya. Wocuu
wa ra, wa koluute na suu daŋi Ëlíiffë.
31 Yéesú won taalibe yi tígí daaha tih : « Elgee woteh beh, ɗon ɓéeɓ ɗon
ay sélít ndah yee nay soo kate ra ti di bíníyúu rí Téerëe bitih : *“May hap*
níirëhë húl, te harra yuba ay hasla'.”✡
32 Di wona' ri Téerëe daaha kaah. Te filoon fi hawi so' húl, may këllú
ɓúudé, mi këllëh rën Galile. »
33 Peer won ɗi tígí daaha tih : « Wuti ɓëewí kayya ɓéeɓ sélít af yee nay
roo kate raa, mii naa mëssí non. »
34 Yéesú tahte won tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee Peer : elgee woteh
beh, fiisiin ki paan, fay taasa' biti fu yúh së' níi hen waal éeyë. »
35 Peer tíkké won tih : « Calalte so' biti mi hawu húl a ɗo, ndaa mii
mëssí taasa' biti mi yúh rë. » Wa fi taalibe yi kayya ɓéeɓ ɓal ñeyute una,
na wonu yaa yínë.

Daŋi Yéesú di Setsemani
(Saame Marka 14.32-42 ; Lúkkë 22.39-46)

36 Tílúu Yéesú a taalibe yi níi wa lahute tígë në wonuu Setsemani ra, ɗi
won wa tih : « Hëmí deh, mi pay ɗaŋ Koope. »
37 Na saañ ɗi ra, ɗi kúrëelëhté Peer a koyyi Sebede, Saak a Saŋ. Súfúñ
daɓpe ri, keeña ɗúmpé ces.
38 Ɗi won wa tígí daaha tih : « Keeñ so' ɗúm ɗúmë níi mí mínléh ; hëmí
soo na deh, te ɗon yeele ! »
39 Ɗi antee hécëh yutuuɗ, yeɗɗohte, líhëhté feey, na ɗaŋ won tih : «
Baap, mín hen koon fu éccíɗ gulii coono fi bee wuloh so' ! Ndaa di mín
ɗíi man ɓéeɓ, yee nay lahe ra ɓanan hen yee faha' mi ra, ndaa bee faha'
fu ra. »
40 Kola' ri dah, ɗi nimilte taalibe yi éeyë yë në, ɗeeffe wa na nee'u. Ɗi
won Peer tih : « Ɗon míníh yeel wuti yaha wahtu yínë kut a so' a ?
41 Yéelí ɗon ɗaŋ, toñeh ɗon ay keene fíirí Seytaane. Ow na faha' paŋ
yin wun ndaa ri mitay ! »
42 Ɗi hécíilté, yampe na ɗaŋ won tih : « Baap, hena biti yin míníh kaa'
mi han gulii coono fi bee raa, yee faha' fu ra lahan. »
43 Ɗi nimilaatte taalibe yi na, ɗeefaatte wa na nee'u, bi luk wa pëní fë
doole.
44 Tígí daaha, ɗi yerisse wa daaha hécíilté na ɗaŋ, ñeyaatte unna ɗéɓ
ɗë.
45 Nimilaata' ri taalibe ya na waali yíníi bee ra, ɗi ɗeefaat wa na nee'lu,
ɗi won wa tih : « Ɗon daa na nee'lu ɗee ɗon na hílsúu ë ? Síkírii ! Wahtaa
nay yaayuu so' mi Koy-ɓëe', mi tíkú ya' yi bakaaroh ya ra lahte.
46 Këlíi yen saañ ! Ëlsíi, ɓëe' yaay so' ra ee ac ɗa ee. »

Hami Yéesú
(Saame Marka 14.43-50 ; Lúkkë 22.47-53 ; Saŋ 18.3-12)

47 Yéesú hom wona, Yudaas, ow di taalibe yi sabboo a ana ya na ac,
ñéerë'té a dúukël ow, yi kúrú jépíl a duuɗ. Kélfë yí seeyoh ya a ɓaha ya
gina daa wolu wa.
48 Ɗeef Yudaas fa nay rii yaaye ra, teeɓpe wa yee nay rii page ra níi wa
yúhsë' rí rë. Ɗi húmú won wa tih : « Ɓëe' nay mii fëené rë, ɗi baaha ; lah
hëbí rí. »

✡ **26:31 26.31** Saame Sakari 13.7

49 Laha' ri ra, ɗi júɓ sun fi Yéesú ciɗ won ɗi tih : « Ɓahaa, yerne ! » Ɗi
fë̈enté rí.
50 Yéesú won ɗi tih : « Kooja, yee ac fu ra page ri ! » Ɓë̈ewë̈ leɓuu Yéesú
tígí daaha, yejuute sun fi, habute ri.
51 Ow di taalibe yi Yéesú fúulté jépílí wahtii baaha, paaŋke ri súrgíi
seeyohi gaana, lecce nufa.
52 Yéesú won ɗi tih : « Nimilire jépílú mbari ! Yúhé biti ɓë̈yí na haa' a
jépíl ɓéeɓ ay húlée jépíl.
53 Nufu onay ro biti mi mín dë̈ek Baaso', ɗi wola' so' dúukë̈l malaaka
sabboo a dúukë̈l ana ɗee leegi wa ac së̈mlë̈'í së̈' ë̈ ?
54 Ndaa mi paŋ ɗi raa, yee bíníyú Téerë̈ ë̈ ay lahee ɗíh, te bíníyúté biti
iñyaa waɗti lahaa ɗaaha ? »
55 Yéesú antee won dúukë̈lí ɓë̈ewë̈ tih : « Ɗon ayuu yi ɗeeha a jépíl a i
duuɗ hami so' man mi banndi nen ? Mi húmú homa' filiɓ fon faraah mi
yë̈eddée Faam fi gaani Koope te ɗon habuy so' !
56 Ndaa iñyee ɓéeɓ waɗti lahaa ɗeeha, nda yee húmú bíníyú yonente
ya ra lah. » Tígí daaha, taalibe yi ɓéeɓ heguute, helute ri.

Të̈ekrí Yéesú kë̈emí yë̈wúɗɗë̈
(Saame Marka 14.53-65 ; Lúkkë̈ 22.54-55, 63-71 ; Saŋ 18.13-14, 19-24)

57 Ɓë̈ewë̈ habu Yéesú rë̈ kúrúté rí faam Kayif, seeyohi gaana, tígë̈ tee'uu
yë̈eddë̈h yí kootii Më̈yíis a ɓaha ya gina ra.
58 Peer hompe filoon wulohte, ñeete tal Yéesú níi rí lahte faam seeyohi
gaana, ɗi haalte baylaa tookke a wohoh ya, na olsoh ɗee nay míllée yaa
ra.
59 Kélfë̈ yí seeyoh ya a ɓë̈y kë̈emí gaani yë̈wúɗɗë̈ ɓéeɓ saamute yii míntí
yabun Yéesú níi tah ɗi hawu húl.
60 Ɗee teyu ɓë̈ewë̈ yabu ri ra, caakuu wa níi caak, tahay wa ot yii mín
tah ɗi hawu húl. Míllë̈enë̈, ow ana ayute
61 wonu tih : « Ɓë̈yí bee daa won biti ɗi mín poo Faam fi gaani Koope,
ɗi taɓahaat ɗi filiɓ waal éeyë̈. »
62 Seeyohi gaana kolohte tígí daaha, meelte Yéesú won tih : « Fu lahay
yii lofa fu di yee yabu ro ɓë̈ewí yee ra a ? »
63 Yéesú hente tiɗ héddë̈hté. Seeyohi gaana tahaatte won ɗi tih : « Añee
ri, fu won di tii Koope fa na pes ɗa, hém daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy
Koope raa ? »
64 Yéesú won ɗi tih : « Fu wonte ri. Cë̈e mí ɓaat ɗon sun : kola'te woteh,
ɗon ay ot so' mi Koy-ɓë̈e', mi took hë̈bís Koope fa mín ɓéeɓ rë̈, mi hom
ya'i ñamaa fi, te ɗon ay ot mi aye filiɓ nérrë̈ sun. »
65 Kela' seeyohi gaana unni yah, ɗi ɗaɗte búubí won tih : « Ɗi solte
Koope unna won ɗi yaa ra ! Yen ay paglee seede yih ? Ɗon kellirute affon
sola !
66 Ɗon wonu yi na ? » Wa wonu tih : « Ɗi waɗti húlë̈ húlë̈ ! »
67 Wa na anuu rii tuulsa' kanam, na maagu ri kít. Lahte yi na fúurú rí
mbey,
68 wonu ri tih : « Hém daa fu Buura Koo fal ri ra raa, teeɓ fun biti fu
yonente, fu won ɓë̈e' laɓ ɗo ra ! »

Taasa'i Peer yúhí Yéesú
(Saame Marka 14.66-72 ; Lúkkë̈ 22.56-62 ; Saŋ 18.15-18, 25-27)

69 Wahtii baaha, ɗeef Peer húmú ëssë, baylaa filiƀ faam fa. Ow di
ƀeleƀƀa na légéyú faam seeyohi gaana ra leƀohte ri won tih : « Ɗo fi
bee ƀal, ɗoni Yéesú fée ké ƀëy Galile bee daa na húmú ñéerúu. »
70 Ndaa Peer taasa'te won fíi ƀëewë ƀéeƀ tih : « Mi yéeh yee faha' fu
won ɗa. »
71 Bi na yuloh ri waal ílín, ow kay di ƀeleƀƀa na légéyú faam fa ra otte
ri, won ƀëewë húmú daaha ra tih : « Bee ee yínë bi non ƀëewë në húmú
ñéerúu a Yéesú fi ƀëy Nasaret ra. »
72 Peer kaa'aatte añohte tíkké sun won tih : « Mi yéeh ƀëyí bah ! »
73 Tíkëh yutuuɗ, ƀëewë húmú hatni baa ra leƀuute Peer, wonu ri tih :
« Lahte íl ƀal ! Ɗo fu non ƀëewí Yéesú, miteh taasa' ! Ɓëyí keloh ro fu
wone raa kep yúh baaha ! »
74 Peer hampe yee ham ɗi ra rek, añohte won tih : « Mi fel raa, yii kat
so' ɗi baaha ! Mi yéeh ƀëyí bah ! » Una na lús, paan na fiisoh.
75 Tígí daaha, ɗi nérsëhté yee húmú won ɗi Yéesú rë biti fiisiin ki paan,
ɗi ay taasa' biti ɗi yúh rí níi hen waal éeyë. Ɗi antee ɗúh ëssín, na looy
looyi misikke.

27

Kúrí Yéesú fíi Pilaat
(Saame Marka 15.1 ; Lúkkë 23.1 ; Saŋ 18.28)

1 Yíilë' Koo ƀaabin cúƀ, kélfë yí seeyoh ya ƀéeƀ a ƀaha yi yëwúɗɗë
tookute, fahuu hawrohi Yéesú húl.
2 Wa pokruute ri, komute ri gëernëer Pilaat.

Naadohi Yudaas

3 Yudaas fa yaay Yéesú rë, ola' ri biti Yéesú aattiyuute húl rë, ɗi
réeccíyëhté : ɗi payte nimiliri kélfë yí seeyoh ya a ƀaha ya gina hanjarri
sabay éeyë (30),
4 won wa tih : « Mi bakaaɗte di yee yaaya' mi jaambura pagay yin bee
na suu hawu húl rë ! » Wa wonu ri tih : « Waal fi fun yi na ? Baa saf ɗo !
»
5 Tígí daaha, Yudaas bette hélsë filiƀ Faam fi gaani Koope daaha, saañce
pokke níh lúumí, naadohte.
6 Kélfë yí seeyoh ya píyúté hélsë, anutee won tih : « Yen waruy boolla'
hélsí yeh a alal mi Faam fi gaana ; wa hélíis ñif. »
7 Tígí daaha, wa dëekúuté took, habute biti hélsë lomuu meey yugusohi
yaaɗɗa ndín, hen hacaa yi doha-ndéemmë.
8 Daa tah níi a woteh, feey fi baa wonuu « Meeyi ñif ma ».
9 Yee húmú won yonente Yérémí rë laha'te ɗah. Ɗi húmú won tih : *« Wa
ƀeyute hanjarri sabay éeyë yë (30), daa wa cadum fa wonantuu ri koyyi
Israyel ra,*
10 *wa lomuute wa meey yugusohi yaaɗɗa, ti di naha' so' ri Koo-Yíkëe nen.*
»✡

Tígí Yéesú húl
(Saame Marka 15.2-15 ; Lúkkë 23.3-5, 13-25 ; Saŋ 18.33 níi 19.16)

11 Caga' Yéesú fíi gëernëer Pilaat ra, gëernëerë meelte ri won tih : « Daa
fu buuri yëwúɗɗë ë ? » Yéesú won ɗi tih : « Fu wonte ri, daa mi ! »

✡ **27:10 27.10** Saame Sakari 11.12-13 ; Yérémí 32.6-9

12 Kélfë yí seeyoh ya a ɓaha ya gina ayute na yabu ri yin caak filoon fe,
ndaa ɗi tahay ɓúkí waa na.
13 Pilaat won ɗi tígí daaha tih : « Fu kelaay iña na wonu wa sun fu ɓéeɓ
rë keloo a ? »
14 Ndaa Yéesú haagay ɓúkí waa na yínë sah na lof di iña yabu ri ra. Yaa
kúnté af gë̈ernë̈er pak.
15 Lahaa Paak ɓéeɓ, gë̈ernë̈er ɗúhíɗ ow kasaa, bee fahuu ɓë̈y gina biti
daa ri yeɗɗun ra.
16 Ɗeef lahte ɓë̈yí síiwté húmú kasaa, hínú Barabaas.
17 Pilaat meelte dúukë̈lí ɓë̈ewë̈ tee'uu daaha ra won tih : « Hanndal ki
Barabaas a Yéesú fë̈ në̈ wonuu Kiristaa ra, ɗon fahuu biti mi ɗúhrírë̈ ron
wah waa na ? »
18 Ɗi fi Pilaat yúhté biti nagajek ɓë̈ewë̈ iñaanuu Yéesú iñaanoo daa tah
wa kom ri ri.
19 Te paya' ri níi tookke kë̈em buur ra, ɓelaa liiltee wola' ɗii na woni biti
ɗi ɓanti haal iñi ɓë̈yí júɓí bah, ndah ɗi heeyce heeji téycé afa lool sun fi
ɓë̈e' elgin.
20 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ, kélfë yí seeyoh ya a ɓaha ya gina ɓekute dúukë̈lí
ɓë̈ewë̈ nuf, nda wa won Pilaat biti Barabaas daa yeɗɗun, Yéesú hawu húl.
21 Pilaat meelaatte dúukë̈lí ɓë̈ewë̈ won tih : « Ɗon fahuu biti mi yeɗɗan
wah wa fi ana ya ? » Wa ɓéyrúté unni wa sun wonu tih : « Fun fahuu
Barabaas ! »
22 Pilaat cagohte wa won tih : « Mantee ɓal, kon Yéesú fë̈ na wonuu
Kiristaa ra, may rii hene ɗíh ? » Wa ɓéeɓ wonu tih : « Daaye ri kurwah !
»
23 Pilaat tahilte won tih : « A ri paŋ yii ɓosi bih ? » Ndaa wa ɓaatuutee
ɗaañnjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah ! »
24 Ola' Pilaat biti ɗi míné̈h yin waa na, te wa ɓaatuu haayloh ɓaatoo ra,
ɗi ɗaŋke muluɓ, na ɓooñnjoh fíi wë̈, won tih : « Mi lante yee nay yúfé ñif
mi ɓë̈yí júɓí beh. Baa waal fon ! »
25 Wa ɓéeɓ tahute wonu tih : « Ñif mi keenan sun fi fun a sun fi koyyi
fun ! »
26 Tígí daaha, Pilaat ɗúhríɗté wë̈ Barabaas kasaa. Ɗi fi Yéesú nék, ɗi
laɓirohte ri laraw, antee wa rii yeɗɗa' wa daaye ri kurwah.

Kë̈ekkë̈lii soldaarra Yéesú
(Saame Marka 15.16-20 ; Saŋ 19.2-3)

27 Filoon fi baaha, soldaarra ɓeyute Yéesú kúrúté rí faam gë̈ernë̈er, wani
kayya filiɓ ɓéeɓ gíiwúté rí.
28 Wa nísúté yéré yë faana, lofute ri paltu luum,
29 ɓeyute ñap yugusute baane, ɓekute afa, anutee rii ɓek kankaniit
bë̈hë̈er ya'i ñamaa fi, na yeku fíyí na kë̈ekkílíyúu rí wonu tih : « Coleere
buuri yë̈wúɗɗë ! »
30 Wa na tuulsuu ri, ɓeyute kankaniidi bë̈hë̈erë̈ ya'i, na laɓisuu ri af.
31 Kë̈ekkë̈líyúu wë̈ rí níi wocce ra, wa nísúté paltaa faana, ɓekaatute ri
búuɓɓí, na suu kúrí daaji kurwah.

Daayi Yéesú sun fi kurwaha
(Saame Marka 15.21-32 ; Lúkkë 23.26-43 ; Saŋ 19.17-24)

32 Ɗúhrúu soldaarra Yéesú gina, wa tee'uute a ɓë̈yí dék Siren hínú
Simoŋ, wa enute ri kurwahi Yéesú.

33 Lahuu wa tígë në wonuu Golgotaa ra (daa ri : këeŋ-af),
34 wa yerute Yéesú béeñí boolluu a yii haayte hek, ndaa ɗíkísë' rí wë rë,
ɗi kaa'a'te han.
35 Daaha, wa daayute ri kurwaha. Filoon fi baaha, wa púlúfúté búuƀƀí,
woruute wa hanndal ki wa,
36 anutee took na wohu ri.
37 Wa tíkúté unna won yee tah ɗi tíkú húl rë yeedda' ki afa sun. Unna
won yii beh : « Ƀëyí bee daa Yéesú, buuri yëwúɗɗë. »
38 Lahte banndi ana yi daayaaluute kurwah ƀal hëbís Yéesú : ƀëyí yínëe
paa'te ri ya' ñamaa, yínëe paa'te ri ya' sugu.
39 Ƀëewë na ñeyu hatni baa ra, na solu Yéesú, hégíyé affi wa,
40 wone tih : « Ɗo fa won biti fay poo Faam fi gaani Koope, fu taƀahaat
ɗi filiƀ waal éeyë rë, namee sëmlë' afu ! Hena biti fu Koy Koope raa, nuule
kurwaha ! »
41 Kélfë yí seeyoh ya, yëeddëh yí kootii Mëyíis a ƀaha ya gina na ñaawlu
ri ƀal wonu tih :
42 « Ɗi sëmlë'té i ow kay, ɗi antee míméh sëmlë' afi ! Ɗi hena' buuri
Israyel ɗíh ? Ɗi nuulan kurwaha book fun gém ɗii na !
43 Won neh ɗi tík yaakaari Koope na, a biti daa ri Koohi a ? Hena biti
Koope faha'te ri raa, sëmlëe rí leegi ! »
44 Wa fi banndi ya daayu kurwah homute hëbísí rë ƀal na ñaawlu ri ti
ɗaaha nen.

Húlí Yéesú
(Saame Marka 15.33-41 ; Lúkkë 23.44-49 ; Saŋ 19.28-30)

45 Laha' na' leelu af ra, gina ƀéeƀ ñúussé túɗ níi mitte wahtu éeyë.
46 Wahtii éeyë fë, Yéesú ɗaasse foŋ won tih : *« Eloyi, Eloyi, lama*
sabaktani ? »✡ Daa ri : *Koope, Koope, fu súugëh së' yi taan ?*
47 Lahte i ow di ƀëewë húmú daaha ra, keluu wa unni yah, wa wonu
tih : « Ɗi ee dëek Éelí rë kan ! »
48 Ow di waa na yíppée múkë, ƀeƀpe líil sooppe ri bineegar, pokke ri af
baaŋ bëhëer, yuliɗte ri ƀúk Yéesú na faha' hënndí.
49 Ƀëewí kayya na wonu tih : « Yéɗɗí yen olsoh nda Éelí ay ac sëmlë'í
rëe. »
50 Tígí daaha, Yéesú ɗaasaatte foŋ, yeɗɗohte lússé.
51 Tígí daaha, rídíi ƀídí Faam fi gaani Koope ɗap tígí selaa níi sela ra,
ɗaɗte dala'te sun níi feey, ƀísëlsë'té ana. Wahtii baaha, feey fa na hégíyëh,
la' yi gaanna na ɗarsa',
52 lahte luuyyi kúnsëhté, i ow caak di ƀëewí Koope këllúté ƀúudé,
53 ɗúhúté nuŋŋi wa. (Wa fa ɗúhú nuŋŋi wa yaaha ra, filoon fi bee
këllúu Yéesú ƀúudé rë, wa haalute Yerusalem gini selaa níi ow caak olute
wa sah.)
54 Kélfíi soldaara a ƀëewée ké rí në húmú wohu Yéesú rë, oluu wa
hégíyëhí feey fa a iña lah ƀéeƀ rë, tíitúté níi tíit, wonu tih : « Ƀëyí bee
Koy Koope kaah ! »
55 Lahte i ƀeleƀ caak húmú cëehúuté na olsuu ; daa wa ƀeleƀƀa na húmú
ñéerúu a Yéesú na tooppituu ri homa' ri Galile níi a ɗee ra.
56 Mari fi ƀëy Makdalaa húmú waa na, a Mari yaafi Saak a Suseef, a yaafi
koyyi Sebede.

✡ **27:46 27.46** Saame Kañaa ya 22.2

Haji Yéesú
(Saame Marka 15.42-47 ; Lúkkë 23.50-56 ; Saŋ 19.38-42)

57 Sosa' na' ra, lahte ɓë̈yí caakke yin dék Arimate acce, ɗi hínú Suseef. Ɗi non taalibe yi Yéesú ɓal.
58 Ɗi payte meelte Pilaat ɓúudé fi Yéesú. Pilaat tahte, naha'te biti ɗi yeru ri.
59 Suseef ɓeɓpe ɓúudé fë, payte líiwté rí a perkal has,
60 ɗappe ri kolom ki anuu yotu loo la', bi ɗi saamiɗ ɗi afi koon. Ɗi píníŋké la' gaan kúnté nuŋa antee saañ.
61 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ, Mari fi ɓë̈y Makdalaa a Mari fi yínë̈e homute tasute daaha, tookute jaannduute luuya.
62 Kéy fín fë, yiin bisa na hílsúu rë, kélfë yí seeyoh ya a farisenna ñéerúuté, payute Pilaat na
63 wonu ri tih : « Gë̈ernë̈er, fun nérsúuté biti na pesa' felohi baa ra, ɗi húmú wonte biti waal éeyë filoon fi húlí, ɗi ay kë̈llú ɓúudé.
64 Kon wohree luuya níi waali éeyë fë ; page níi taalibe yi ɓanti loh ɓúudé fë, anti wone ɓë̈ewë filoon fe biti ɗi kë̈lluté ɓúudé. Baa lah raa nay lukee ɓos fellee merees. »
65 Pilaat won wa tih : « Wohoh ya íníh në woo ? Ɓéyí wë wa woh luuya di fahuu ron ri ! »
66 Wa koluute suute luuyin, ñofute ílë pak leewute ri, tíkúté wohoh ya daaha.

28

Kolohi Yéesú ɓúudé
(Saame Marka 16.1-10 ; Lúkkë 24.1-12 ; Saŋ 20.1, 11-18)

1 Ɗúmë' bisa na hílsúu yë̈wúɗɗë rë, dímë̈esë ɓaabin cúɓ, Mari fi ɓë̈y Makdalaa a Mari fi yínë̈e suute kénsë̈hí luuyi Yéesú.
2 Ɗee a ɗeh, feey fa na hégíyë̈h hégíyë̈hí misikke : malaaka di malaaka yi Koo-Yíkë̈e kola'te sun céppé, acce píníŋké la'a kúnúu luuya ra hatin, tookke sun.
3 Malaakaa niiñ niiño níi na tiriñ ; búubí naa' naa'o níi na tak.
4 Wohoh ya tíitú tíitë̈ níi na saaku, keenute ti húlíɗ nen.
5 Tígí daaha malaakaa won ɓeleɓɓa tih : « Ngë̈në̈ tíití ! Mi yúhté biti ɗon saamu Yéesú fë̈ húmú daayu kurwaha ra.
6 Ɗi íníh deh, ɗi kë̈llúté ɓúudé ti ɗee húmú wona' ri ra nen. Ë̈yí ɗon olsoh tígë̈ húmú fë̈nɗú rí rë.
7 Yípíi pay ɗon won taalibe yi biti ɗi kë̈llúté ɓúudé, te ri kë̈llë̈hté rë̈n Galile. Ɗon ay rii olee dín fë. Unni so' yaa koon. »
8 Ɓeleɓɓa yípútée koloh luuya a tíitë̈e yí wë, ndaa keeññi wa sosse níi sos, wa múkë̈yúté komi taalibe ya wona.
9 Ɗee a ɗeh, Yéesú na ac téebílë̈hí wë, won wa tih : « Cë̈líi panŋ ! » Ɓeleɓɓa leɓuute ri, yabaaluute kotta, na jaamiyuu ri.
10 Ɗi won wa tígí daaha tih : « Ngë̈në̈ tíití ! Ë̈yí ɗon won koy-yaayyi so' saañ Galile : wa ay soo olee dín fë. »
11 Homuu ɓeleɓɓa waala wa na suu ra, lahte soldaarri nonu yee na húmú wohu luuya ra, na nimilu ginin léhíní kélfë yí seeyoh ya iña lah yaa ra ɓéeɓ.

12 Wa fi kélfë yí seeyoh ya namutee dë̈ek ɓaha ya gina, wa gonlute níi
pokute, anutee yeɗ soldaarra juur hélíis,
13 wonu wa tih : « Lah wë̈ní ɓë̈ewë biti taalibe yi Yéesú daa ayu elek
lohute ɓúudé fí ɗeef ɗon na nee'u.
14 Woni baa tíl níi síit nuf gë̈ernë̈er rë̈e, fun ay yúh ɗee nay fun ɗii
nofantee níi ɗon ɗúh në rë. »
15 Soldaarra ɓeyute hélsë, pagute yee nahu wa ra. Woni wa líiwëlsë'té
filiɓ fi yë̈wúɗɗë, te lísúu wonu níi a ɗeh.

Feeñiyohi Yéesú taalibe yi
(Saame Marka 16.14-18 ; Lúkkë 24.36-49 ; Saŋ 20.19-23 ; Tílë̈dí apootarra 1.6-8)

16 Léhínúu wë ɓeleɓɓa ra, taalibe yi sabboo a yínë yë koluute suute
Galile, lawute daŋa húmú tíisë' wë Yéesú rë.
17 Séenúu wë rí, wa yabute na jaamiyuu ri. Filiɓ fi baaha ɓéeɓ, lahte yi
lahute nuf ana ɗii na.
18 Tígí daaha, Yéesú leɓohte wa, won wa tih : « Mi onute sañ-sañi pagaa
mi yin ɓéeɓ sun a feey :
19 kon pë̈yí ɗon haal ginna ë̈ldúnë ɓéeɓ, ɗon saamiɗ so' i taalibe, ɗon
bë̈tís wë di tii Boffa, tii Koy ka a tii Ruuh-Peseŋ,
20 te ɗon yë̈edíɗ wë, wa ñee iña won mi ɗon ra ɓéeɓ. Yúhí biti mee
leeloon faraah níi kiri fi kirih. »

Uni Neba bíní Marka ra
Kúnsëe

Di ɓaahi jaŋaa Marka daa bíní téeríi Uni Nebi beh, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filiɓ. Ɗi fi Marka nék, húmú apootari Yéesú neh, ɓani Pool daa na húmú ñéerúu (Saame 2 Timoote 4.11). Wonute biti sah, ɗi ñéerë'té a Peer ɓal (Saame 1 Peer 5.13) te iña bíní rí téerëe rë, ɗi kela' wa Peer na.

Iña bíní rí téeríi bee ra, daa tah ɓëewë haba' biti ɗi yuliɗ wa ɓëewë yëwúɗ neh ra. Ɗi teeɓa'te biti Yéesú Koy Koope *(1.1 ; 3.11 ; 5.7 ; 15.39)*.

Marka wonte sun fi :
- yii leŋke iña yëedíɗ ɗi ɓëewë yëeddë'í ñéerë' a sañ-sañ ra *(1.27 ; 6.34)*,
- yii leŋke lígí yébítëh yë *(1.21-34 ; 5.1-20)*,
- yii leŋke payi jéríɗɗë *(2.1-12 ; 3.10 ; 6.53-56)*,
- yii leŋke kimtaanni caakka paŋ ɗi ra *(4.35-41 ; 6.33-52)*,
- yii leŋke húlí *(8.31 ; 15.1-37)*,
- a yii leŋke kolohi ɓúudé *(16.1-8)*.

Ɗëyí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay yúh biti Yéesú Koy Koope kaah.

Waarii Saŋ Batis
(Saame Maccëe 3.1-12 ; Lúkkë 3.1-18 ; Saŋ 1.19-28)

1 Uni Neba leŋ Yéesú-KiristaaKoy Koope na ra dala' ɗeh.
2 Di bíníyúu rí téeríi yonente Isayii sun fi, Koope won ɗi tih :
« Olsee ! May wol ow këllëh ɗaɗɗi ro waal.✡
3 *Lahte un ɓëyí ɗofohte luufa, na won tih :*
“Ɗëɗɗí Yíkëe waal,
ɗon yugusiɗ ɗi waalla nay rii ñeye ra níi júɓ.” »✡
4 Saŋ homa' luufa ɗaaha, na won ɓëewë biti wa warutee lof pesaɗ, wa bëtsú, Koope baal wa bakaaɗɗi wa.
5 Ɗëy Yerusalem a ginni kayyi deyi Yúdée ɓéeɓ húmú ayuu Saŋ na, wa wone bakaaɗɗi wa, ɗi bëtsé wë filiɓ laahi Yurdeŋ.
6 Saŋ húmú ɓeka' búubí yugusuu a fënúf géléem, ɗi pokoh geñu hun kinohi ; ɗi húmú pesa' pay a kúum.
7 Ɗi húmú wona' ɓëewë tih : « Filoon fi so', ɓëyí luk soo gaan ee ac ɗa, te mi haayayti liil kotti*.
8 Mi bëtsë' ron a muluɓ, ndaa ɗi ay ron bëtsée a Ruuh-Peseŋ. »

Bëtsí Yéesú
(Saame Maccëe 3.13-17 ; Lúkkë 3.21-22)

9 Bín fë, Yéesú kola' Nasaret di Galile acce, Saŋbëtíssé rí laahi Yurdeŋ.
10 Tígë në ɗúhë' rí mulaa ra, ɗi otte sun-Koo yíppée kúnsëh, Ruuh-Peseŋ na cép sun fi man bëdú nen.
11 Lahte uni kola'te sun-Koo tígí daaha, won tih : « Daa fu Koy so' ! Mi faha'te ro níi faha' ! Keeñ so' sosse ɗoo na níi sos ! »

Saami Seytaane fiirí Yéesú
(Saame Maccëe 4.1-11 ; Lúkkë 4.1-13)

12 Ruuh-Peseŋ yíppée yeñ Yéesú, kúɗté rí luufa.

✡ **1:2 1.2** Saame Malasi 3.1 ✡ **1:3 1.3** Saame Isayii 40.3 * **1:7 1.7** *mi haayayti liil kotti* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *te mi yinte sah pëkísí níh yí ñafaɗɗi.*

13 Ɗi hompe dín fë waal sabay iniil (40), Seytaane na saam fíirí. Yéesú
a raƀƀa luufa daa húmú dékú, malaaka ya na tooppituu ri.

Taalibe ya ɗéƀpí dëek Yéesú rë
(Saame Maccëe 4.12-22 ; Lúkkë 4.14-15 ; 5.1-11)

14 Hompe níi, Saŋ ƀekute kasu. Filoon fi baaha Yéesú saañce Galile, na
waare Uni Neba kola' Koope na ra
15 na won tih : « Wahtaa lahte, Nguur ki Koope leƀohte ; lëfí pesaɗ te
ɗon gém Uni Neba. »
16 Lahte bis, Yéesú ñee ƀúk laahi Galile, otte Simoŋ a Anndere koy-yaafi,
na ƀacu mbaali wa laaha. Wa húmú i seeƀoh.
17 Ɗi dëekké wë won wa tih : « Ñéyí tal so' mi yëedíɗ ɗon, ɗon hen
seeƀoh ow. »
18 Wa yípútée hel mbaalli wa, ñeyute tala.
19 Laha' Yéesú fíi rë, ɗi otte Saak a Saŋ koyyi Sebede : wa húmú filiƀ
gaali wa, na yugusu mbaalli wa.
20 Yéesú yíppée wëe dëek ; wa helute ƀoffi wa filiƀ gaala a ƀëewë në
légéyú ɗii na ra, ñeyute tal Yéesú.

Ƀëewí caakka pay Yéesú rë
(Saame Maccëe 8.1-4, 14-17 ; Lúkkë 4.31-44 ; 5.12-16)

21 Yéesú a ƀëewí koluute suute Kafarnawum. Laha' ƀisa na hílsúu rë,
Yéesú haalte tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, na teeƀa' yee won Téerëe
rë.
22 Ƀëewë në síkírúu rí rë éemúté ɗee na yëeddë' rí wë rë, ndah di na
yëeddë' rí maday a di na paguu ri yëeddëh yí kootii Mëyíis, ƀi na yëeddë'
rí a sañ-sañ.
23 Wahtii baaha, ɗeef ƀëyí laha' yébítëh haalte tígë na ɗaguu yëwúɗɗë
Koope ra, na foŋ won tih :
24 « Yéesú fí ƀëy Nasaret, fu faha' paŋi fun yih ? Fu ac múklí fun a ? Mi
yúh rë ! Daa fu Ƀëyí selaa ɗúhë' Koope na ra. »
25 Tígí daaha, Yéesú digiɗte uni won afa tih : « Héddée te fu yeris ƀëyí
beh ! »
26 Tígí daaha, yébítëh fë kéeníɗté ƀëe' kéenɗí misikke, na anti foŋ saleet
sun na yeris ɗi ƀëe' rë.
27 Ƀëewë ƀéeƀ ƀaatuutee éem, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : «
Bee yi kan ? Bee yëeddë'í hasi ñéerë' a sañ-sañ kan ! Yébítëh yë sah
ñeyuu woni biti ɗi túuy wë yin ! »
28 Tii Yéesú yíppée hen lëyëŋ filiƀ Galile ƀéeƀ.
29 Ɗúhúu wë tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, Yéesú ñéerë'té a Saak a
Saŋ, wa suute faam i Simoŋ a Anndere.
30 Lahi wa, ɗeef jér fëníɗté pacool Simoŋ ƀeleƀ, faana tampe níi tam.
Yéesú yíppée wonu baaha.
31 Ɗi leƀohte jérdë, hampe ya'a këlíɗté rí. Tami faana yíppée ríi yeris,
ɗi yampe na tooppitoh wa.
32 Fíníin fín, haala' na'a ra, jéríɗɗë a ƀëewë yébítëh na ham wa ra ƀéeƀ
komute Yéesú.
33 Ƀëy gina ƀéeƀ tee'uute ílí faam fa.
34 Yéesú payce jéríɗ caak yi maduy jér. Ɗi líkké yébítëh caak ƀal, te wa
yúhú daa ri wa. Ɗi kadda'te wa won yin sun fi, ndée ɗi fahaay biti daa
wa teeƀuun ɗi.

35 Hagadin ɗeef Koo lissí ñúus, Yéesú kolohte, ɗúhté gina, saampe tígí
ɗaayte, na ɗaŋ.
36 Koluu Simoŋ a ɓëewë ɓani wa ñéerúu rë ɓal, wa suute saami.
37 Oluu wa ri ra, wa wonu ri tih : « Ɓëewë ɓéeɓ ee roo saamu ra. »
38 Ɗi won wa tih : « Yen saañ ílíy kay yen haal ginna leɓoh dee ra, mi
waare dín fë ɓal, ndée yii baa daa tah mi koloh. »
39 Ɗaaha, ɗi haalte ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra di Galile ɓéeɓ,
na waare, na lík yébítëh yë.
40 Bisa ín, lahte guuñndi leɓohte Yéesú, yekke fíyí, na ɗaŋ ri won tih :
« Mi yúhté biti fu mín sëe pay mi haalaat ɓëewë në.† Fii soo rii pagiɗ a ?
»
41 Yéesú yérémpé rí, yeɗte ya'i tíkké sun fi, won ɗi tih : « Mi tahte ɗaŋu.
Yípée wah ! »
42 Guuña yíppée lan faan ɓëe', ɗi wahte.
43 Yéesú yíppée rí túuy saañ, na won afa tih :
44 « Síkírée ! Ngana won ow yii beh. Paye seeyoha na, ɗi olsoh ro, te fu
yera' saraha naha' Mëyíis rë fu púusëh, teeɓi ɓëewë ɓéeɓ biti fu lante. »
45 Ndaa saya' ɓëe' rë, tígí ñee ri ɓéeɓ ɗi ɓílíɗ yee lah ra níi yaa hente
lëyëŋ. Yii baa tahte níi Yéesú mínléh haala' gin fíi ɓëewë. Ɗi yeelti homa'
dey-dey ka di ílíyyí ɗaayte, ndaa kaa'eeh ɓëewë ɗúhée hatinna ɓéeɓ aye
ɗii na.

2

Payi lëfëñídë
(Saame Maccë 9.1-8 ; Lúkkë 5.17-26)

1 I waal filoon fe, Yéesú nimilte Kafarnawum. Keluu ɓëewë biti ɗi ee
faam ra,
2 faam fa yíppée líif ow níi kot ɗamleh na níi luka' ílë. Yéesú na teeɓ
wa Unni Koope.
3 Wahtii baaha, lahte ɓëewí komute ri lëfëñídí ow iniil daa kúrú rí.
4 Ndaa caagi ɓëewë tahte níi wa míníh liil ɗii na a lëfëñídë. Ɗaaha,
wa lawute sun fi lasa, pëensúté yeedda' ki tígë húmú Yéesú rë, ñéyrúté
lëfëñídë fënɗú dila ra tígë pëensú wë baaha ra, yëellírúté rí níi rí lahte
feey.
5 Ola' Yéesú ɗee gémúu wë rí rë, ɗi won lëfëñídë tih : « Yaal kowa, fu
baalute bakaaɗɗu. »
6 Lahte yëeddëh yí kootii Mëyíis, yi húmú filiɓ fi ɓëewë, na wonu nuffi
wa tih :
7 « Ɓëyí bee wona' wonadi bee ɗíh ? Ɗi solte Koope ! Daa mín baala'
bakaaɗ henay Koope ? »
8 Yéesú yíppée yúh yee hom nuffi wa ra, won wa tih : « Ɗon níɓúu yii
baa ɗíh ?
9 Yi daa lukki yooɓ biti mi won ɓëyí beh : fu baalute bakaaɗɗu, mbée
kolee fu ɓeɓ dilu fu til ?
10 Woteh ɗon ay yúh biti so' mi Koy-ɓëe', mi lahte sañ-sañi baalaa mi
bakaaɗ feey fi beh. »
11 Ɗi won lëfëñídë tígí daaha tih : « Kolee fu pon dilu, fu saañ faam. Daa
mi túuy ɗë rí. »

† **1:40 1.40** *Mi yúhté biti fu mín sëe pay mi haalaat ɓëewë në* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Mi yúhté biti fu mín sëe ɓukut mi lan.*

12 Lëfëñídë yíppée koloh fíi ƀëewë ƀéeƀ, ponte dili, saañce. Wa ƀéeƀ
éemúté níi éem, na kañu Koope wonu tih : « Ow ëllëy yii man ɗeh. »

Dëegí Yéesú Léwí
(Saame Maccëe 9.9-13 ; Lúkkë 5.27-32)

13 Filoon fi baaha, Yéesú ɗúhëetté, saañce ƀúk laahi Galile. Ow caak na
ayu ɗii na, ɗi yëeddé wë.
14 Ɗi hom waali, otte yeekoh túm tookke tígë në légéyë' rí rë ; ɗi hínú
Léwí, ɗi koy Alfe. Yéesú won ɗi tih : « Kolee fu ñee tal so'. » Léwí yíppée
koloh wa ñéerúuté.
15 Na húmú reeru Yéesú a taalibe yi faam Léwí rë, wani i yeekoh túm
a i bakaaroh kay, yi caakute daa húmú në, ndée mani ƀëewí yaa caak na
húmú ñeyu tali.
16 Oluu fariseŋŋa na yëeddúu rë biti Yéesú a ƀëewí yaa daa boku ñam
ra, wa wonu taalibe yi tih : « Yi tah Yéesú na bok ñam a yeekoh yi túmë
a bakaaroh ya ? »
17 Kela' Yéesú yee wonu wa baa ra, ɗi won wa tih : « Jéríɗɗë daa sohluu
payoh ndaa ƀëewë wahu ra neh. Bakaaroh ya daa tahu mi koloh ndaa
ƀëewë júƀú rë neh. »

Yéesú a oora
(Saame Maccëe 9.14-17 ; Lúkkë 5.33-39)

18 Lahte bis, taalibe yi Saŋ a fariseŋŋa húmú oorute ; i ow waa na ayute
Yéesú në, meelute ri, wonu tih : « Taalibe yi Saŋ a yi fariseŋŋa na ooru,
kon yi tah yuu na ëeríh ? »
19 Yéesú won wa tih : « Bee kílëek lahte ra, ɗon habuu biti kooyya
warutee oor te ɗeefa ƀëe' kooɗ ɗa lís leelii wa a ? Ɗon halaatuy ri maan
? Hena biti ƀëe' kooɗ ɗa lís waa na raa, wa míníh oor. Funi taalibe yi so'
nék madu a ƀëe' kooɗ baa ra hom a kooyyi ra nen.
20 Bis ay lah mi këllú leelii wa, yiin fi baaha nék, wa ay oor.
21 « Ow na daafeeh búuƀ kíilíɗ a nuf píis has. Henun ɗaaha raa, nuf
píisí hasa hécëh sun fi búubí kíildë rëe, ɗara ay lukee gaan na.
22 Te ow na soreh béeñí hasi anti dal poosa' filiƀ mbúus hun* kíilíɗ.
Henun ɗaaha raa, béeñë ay poo mbúusë, wa yúfëh, mbúusë yah. Béeñ
has kay, soruu mbúus has. »

Yéesú a bisa na hílsúu rë
(Saame Maccëe 12.1-8 ; Lúkkë 6.1-5)

23 Bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë ín, Yéesú a taalibe yi ñeyu waali húus filiƀ
i meey bele. Taalibe ya homu waala, yabute na kodu yaaŋnga yi belaa, na
ƀuluñu na húñú.
24 Fariseŋŋa meelute Yéesú tígí daaha wonu ri tih : « Ole ! Haala' yi níi
taalibe yu na pagu yii Kootaa kadda'te ri bisa na hílsúu rë ? »
25 Yéesú won wa tih : « Ɗon yúhú yee húmú paŋ Dawit, bee yaaƀuu
ƀani ƀëewí rë, anutee lahuy yii ñamun wa ra maan ?

---

* **2:22 2.22** *mbúus hun* : Ɓëy gini baaha húmú túmúu han filiƀ mbúus hun. Hani túmú mbúus hun home poosa' raa, mbúusë ƀaaysa' ƀaaysoo. Ndaa mbúusë ƀaha raa, na mínlíléh ƀaaysoh.

26 Jamanaa hena' Abiyataar seeyohi gaani yëwúɗɗë rë, Dawit húmú
haal Faam Koope†, ñampe na mbúurëe yefu fíi Koope ra, yee seeyoh ya
kut daa waruu naa ñam ra, yeɗte na ƀëewí, wa ñamute ƀal. »
27 Yéesú ƀaatte won wa tih : « Bisa na hílsúu rë daa saamɗu ow, ow neh
daa saamɗu bisa na hílsúu rë.
28 Daa tah so' mi Koy-ƀëe', daa mi lah sañ-sañ sun fi bisa na hílsúu rë. »

3

Yéesú a ƀëe' ya'a ƀeedoh ra
(Saame Maccëe 12.9-14 ; Lúkkë 6.6-11)

1 Lahte bis, Yéesú haalilte tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra. Ɓëyí ya'a
ƀeedohte húmú në.
2 Fariseŋŋa na olsuu Yéesú nda ri ay pay ƀëe' bisa na hílsúu yëwúɗɗë
rë, nda wa lah yii yabun wa ri.
3 Tígí daaha, ɗi won ƀëe' tih : « Kolee fu caŋ fíi ƀëewë ƀéeƀ deh. »
4 Ɓi antee won ƀëewë tih : « Kootaa naha' yi bisa na hílsúu rë ? Paŋ
yin wun mbée paŋ yin ƀos ? Sëmlë' ow mbée yeris ƀëe' húl ? » Wa ƀéeƀ
henute tiɗ.
5 Ɓi yeela'te ƀëewë haay keeñ ; ɗee súhúu wë keeñ ra misikke ri níi
misik. Tígí daaha, ɗi won ƀëe' ya'a ƀeedoh ra tih : « Yere ya'u ! » Ɓëe'
yeɗte ya'i, ya'a yíppée wah koloŋ.
6 Fariseŋŋa ɗúhúté tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, na yípúu peen a
i ow di ƀëewí Erot ɗee nay waa page níi wa hap Yéesú húl rë.

Ɓëewí caakka ayu Yéesú në rë

7-8 Yéesú a taalibe yi koluu daaha suute ƀúk laahi Galile. Ɓëewí caakute
níi caak na ayu ɗii na. Wa ɗúhúu Galile, Yerusalem a ginni kayya Yúdée
ƀéeƀ, Ídúmée, ginna hom filoon laahi Yurdeŋ ra, a ƀëy deyi Tíir a Sidon.
Ɓëewí yaa ƀéeƀ ayuu ɗii na biti wa keluute iña na paŋ ri ra.
9 Tígí daaha, ɗi nahte taalibe yi saamiɗ ɗi gaal yutuuɗ, kaa'a'i biti
ƀëewë baƀ ri.
10 Biti ɗi payce ow caak, tahte ƀëewë jérú rë ƀéeƀ hom yejuu sun fi,
fahee leƀi.
11 Te ƀëewë yébítëh na ham wa ra ot Yéesú rëe, wa keenu keeno fíyí,
foge sun wone tih : « Daa fu Koy Koope ! »
12 Ndaa Yéesú kadda'te wa lok wa won daa ri wa.

Tansi apootarra
(Saame Maccëe 10.1-4 ; Lúkkë 6.12-16)

13 Filoon fi baaha, Yéesú lappe sun daŋ, dëekké ƀëewë neƀa' ri ra, wa
ayute ɗii na.
14 Ɓi tansa' ƀëewí sabboo a ana ya ɗaaha, falte wa apootar, nda wa hom
hëbísí, ɗi wole wa waarii ƀëewë,
15 ñéerë' a sañ-sañi nay wa líkée yébítëh yë.
16 Yee daa tii yi apootarri sabboo a ana ya : Simoŋ, bee Yéesú yeɗ ɗi tii
Peer ra,
17 Saak a Saŋ koyyi Sebede, yee Yéesú yeɗ wa tii Bowanerses ra (daa ri
: ƀëewí madduu pilliŋ nen) ;

† **2:26 2.26** *Faam Koope* : Tígë seeyoh yi ƀëy Israyel húmú hawruu Koope na ra. Na húmú taƀahay Salomoo Faam fi gaani Koope Yerusalem ra, Mëyíis húmú yugusa' Faam Koope a taanta gaan ti di húmú naha' ri Koope ra nen, na homu wa luufa ra.

18 ɓaatte Anndere, Fílíp, Bartalemi, Maccëe, Toomaa, Saak fi Alfe,
Taddee, Simoŋ fi jammbaara*
19 a Yudaas Iskariyot fa míllë'tée yaay Yéesú rë.

Sañ-sañi Yéesú kola' waa na ?
(Saame Maccëe 12.22-32 ; Lúkkë 11.14-23 ; 12.10)

20 Nimiluu wa faam ra, ow caak tee'luute daaha, tahte níi Yéesú a taalibe
yi taluy sah ñamaa.
21 Keluu mboko yi yii baa ra, wa habuu biti afa ínlíh në tahte níi wa
koluute kalii.
22 Yëeddëh yí kootii Mëyíis, yi ɗúhúu Yerusalem, na wonu ɗi ñéerë' a
Belsebul buuri yébítëh yë, daa tah ɗi mín wëe lík.
23 Yéesú dëekké wë, na léeh wë won tih : « Seytaane mínë' lík afi ɗíh ?
24 Ɓëewí daa boku nguur haa'ee filiɓ fi wa raa, nguur ki baa ay mínée
maañ ɗíh ?
25 Te ɓëewí daa boku faam haa'ee filiɓ fi wa raa, faam fi baa ay míllée
poo.
26 Kon hena biti Seytaane haa' afi ti ɗaa nen koon, nguur ki ay ɗarsa'
keen, ɗi ɗúmlë'.
27 « Ow míméh haal faam ɓëyí mitte ow, poo faam fa, te ɗéɓéeh rii
pokalsa'. Ɗi pokalsa' ri níi woc raa kay, ɗi mín ɓeɓ alal mi.
28 « Mee ron won kaah ra ee : bakaadi paŋ ow ɓéeɓ mín ɗíi baalu níi
luka' sola' ya yuloh Koope na ra.
29 Ɓëyí sol Ruuh-Peseŋ raa nék, ɗi ii mëssí baalu ; ɗeef ɗi lahte bakaadi
míméh lan. »
30 Woni ɓosa wonu ɓëewë sun fi Yéesú biti ɗi laha' yébítëh rë daa tah
ɗi won wa unni yah.

Ɓëy faam i Yéesú
(Saame Maccëe 12.46-50 ; Lúkkë 8.19-21)

31 Lahuu yaafa a koy-yaayyi Yéesú faam fa ra, wa cagu ëssë nahuute
dëegí.
32 Ɓëewë húmú tooku tooko, wërúté rí. Ow won ɗi tih : « Yaafu a koy-
yaayyu ínú ëssín, na meeluu ro. »
33 Yéesú tahte won tih : « Wa daa yaaso' a i wa daa koy-yaayyi so' ? »
34 Ɓi na anti yeel ɓëewë húmú hëbísí rë, won tih : « Yaaso' a koy-yaayyi
so' daa wa yeh.
35 Yúhí biti ɓëyí në paŋ yee faha' Koope ra ɓéeɓ, ɓëyí baa daa koy-yaaso'
mbée yaaso'. »

4

Anili feeyya maduy ra
(Saame Maccëe 13.1-9 ; Lúkkë 8.4-8)

1 Yéesú sayilte ɓúk laahi Galile, na yëeddë'. Ɓëewí caakute níi caak
ayute wërúté rí, tahte níi ɗi míllë' haal gaal filiɓ laaha, tookke na, ɓëewë
homute ɓúk laaha.
2 Ɓi ñeya'te léeh na teeɓ wa yin caak won wa tih :
3 « Síkíríi ! Lahte ɓëyí húmú koloh sohi meeyi.

---

* **3:18 3.18** *jammbaara* : Mín hen ɓëyí far-farlohte kootii Mëyíis, mbée ɓëyí non ɓëewë na haa'uu nguur ki ɓëy Rom ra.

4 Ɗi hom hasli tisoh ka, lahte peppi keente ɓúk waala, yakka ayute
tanute wa ɓéeɓ.
5 Lahte yi keen feey fi laha' la'. Bi caakay feey fa, wa yíppée paal ;
6 ndaa kola' na'a sun ɗa, bi nooray níillë, wa yíppée tam.
7 Lahte yi keen tígí paala' ñobitaan. Kola' ñobitaan fa hampe wa ra, wa
tampe ɗúhrëy yin.
8 Lahte yi keen feey fi looɓpe. Wa paalte, talla kolohte, ɗúhíɗté íl, laaɓpe
níi laaɓ. Tal fi tal ɓéeɓ yera'te yee waɗ rii yeraa ra*. »
9 Yéesú ɓaatte won wa tih : « Ɓëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

Yi tah Yéesú ñeya' léeh ?
(Saame Maccë 13.10-15 ; Lúkkë 8.9-10)

10 Ɗaayuu wa a Yéesú rë, ɓëewë na ñéerúu a ri merees ra a taalibe yi
sabboo a ana ya meelute ri yii leŋke léeh yí.
11 Ɗi won wa tih : « Ɗon, kúmpíi Nguur ki Koope teeɓu ɗon, ndaa yii
won mi ɓëewí kayya ɓéeɓ teya' léeh,
12 nda *wa yeele raa wa ëlíh në, te wa kelee raa wa yíih yee na wonu ra,*
toñeh keeññi wa ay kúnsée ndín, wa lof pesaɗ†*, wa baalu bakaaɗɗi wa.* »✡

Iti fi anili feeyya maduy ra
(Saame Maccë 13.18-23 ; Lúkkë 8.11-15)

13 Yéesú ɓaatte won wa tih : « Ɗon yíih yee faha' won léehí baa raa,
ɗon ay mínée yúh yee won léeh yí kayya ra ɗíh ?
14 « Síkíríi ! Tisoh ka sohu ra Unni Koope.
15 Ɓúk waala keen tisoh ka ra, daa ɓëewë yéŋké biti keluu wa Unna ra,
Seytaane yíppée ac, pahte wa keeññi wa ra.
16 Feey fa laha' la' tisoh ka keen na ra, daa ɓëewë yéŋké biti keluu wa
Unna ra, wa yípútée wëe tah a sos-keeñ ;
17 ndaa Unna yípëy níil keeññi wa. Wa topuun waa ham guuttii baaha :
kofeel yípée wëe daɓ mbée wa moklu af hama habu wa Unna ra rek, wa
koluun daaha yeris ngémë.
18 Feey fa na paal ñobitaan tisoh ka keen na ra, daa ɓëewë yéŋké biti
keluute Unna ra.
19 Til tílë níi nék, sohle yi ëldúnë, alal ma na nofa' ow ra a neɓ pes lúfílté
Unna waa na, tahte níi wa lahray wa njiriñ.
20 Feey fi looba keen tisoh ka ra, daa ɓëewë yéŋké biti keluu wa Unna
ra, wa tahuute wa ya' ana : ow fi ow waa na ɓéeɓ njiriñce yee waɗ ɗii
njiriñ ra‡. »

Léehí lampaa
(Saame Lúkkë 8.16-18)

21 Yéesú wonil wa tih : « Ow na ɓeɓ lampa líh if sun fi, mbée ɓek ri
fëgërëh tigal woo ? Lampa líkúu tígí neh a ?
22 Yúhí biti yii ɗapu ɓéeɓ ay yúhú, yii laku ɓéeɓ ay olu.

---

* **4:8 4.8** *Tal fi tal ɓéeɓ yera'te yee waɗ rii yeraa ra* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Lahte yi lím pep sabay éeyë (30), yee pep sabay pëenë (60) mbée pep tíméer (100).* † **4:12 4.12** *nda wa yeele raa wa ëlíh në, te wa kelee raa wa yíih yee na wonu ra, toñeh keeññi wa ay kúnsée ndín, wa lof pesaɗ* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *Ɗaaha wa yeele raa wa ëlíh në, te wa kelee raa wa yíih yee wonu ra, henay baa wa ay yíssíɗ keeññi wa Koope na.* ✡ **4:12 4.12** Saame Isayii 6.9-10 ‡ **4:20 4.20** *ow fi ow waa na ɓéeɓ njiriñce yee waɗ ɗii njiriñ ra* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Lahte yi lím pep sabay éeyë (30), yee pep sabay pëenë (60) mbée pep tíméer (100).*

23 Ɓëyí lah nuf kelaa, kelaan na. »
24 Yéesú wonil wa tih : « Lah hénî wun iña na keluu ɗon ɗa ! Ɗee na
natɗuu ɗon ɓëewë rë, Koope ay ron natɗee ɗaaha níi tíkíɗ ɗon§.
25 Yúhí biti ɓëyí ham yee yeru ri ra a ya' ana, ay ɓaatu. Ɓëyí pagay yii
baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu*. »

Léehí tisoh ka paal ra

26 Yéesú wonil tih : « Nguur ki Koope mada' a bee ow ɓekke tisoh ki feey
ra nen.
27 Ɗi kola' daaha, elga lah ɗî fanoh, Koo yíil ɗî koloh, te tisoh ka ay paal,
wa ooɗ, te ɗî yéeh sah ɗee na laha' iñyaaha ra.
28 Feey fa daa na tah lec lah : gañcah daa na ɗéɓpí koloh, tíkëh
yaaŋngaa, peba anti ɗúh.
29 Wa non raa ɗeef lec lahte ; ɓëe' ɓeɓ sarcii lec wa. »

Léehí pebi tisoh ki yutuuda
(Saame Maccë 13.31-32, 34 ; Lúkkë 13.18-19)

30 Yéesú wonil tih : « Yen ay mëllée Nguur ki Koope a yih ? Léehí bi daa
mín teeɓa' ɗee man ɗî ra ?
31 Nguur ki Koope mada' a pebi yutuudi† baa sohu raa, luka' ri yin peppi
tisoh ya ɓéeɓ níi,
32 ɗî liilti paal raa, tala ooɗ níi luk talli gañcaha meeya ɓéeɓ, ya' ya gaan
níi yakka mín nëe túf, sëegúlëh në. »
33 Yéesú yëeddë' ɓëewë Unni Koope a léeh yí man ɗah. Ɗi wonte wa na
caak níi tígí teem yee mínú wëe yúh rë.
34 Ɗi na húmú woneh a ɓëewë te ñeyeeh léeh ; ndaa ɓani taalibe yi
ɗaay raa, ɗî teeɓ wa yee faha' won léeh yë rë ɓéeɓ.

Yéesú luk ngilaaw doole
(Saame Maccë 8.23-27 ; Lúkkë 8.22-25)

35 Sos-na'in fa, Yéesú won taalibe yi tih : « Yen saañ ɓúk laaha hatni bín.
»
36 Taalibe ya heluu ɓëewë daaha, wa yejute gaala húmú Yéesú rë filiɓ
laaha wa ñéerúuté. I gaal kay ɓedute wa.
37 Hom homo níi ngilaaw gaan yíppée yeñ, mboowaanna na soɗ gaala
muluɓ.
38 Ɗi fi Yéesú húmú tal gaala, giginte afi na nee'. Taalibe yi na fogu
yúunúté rí wonu ri tih : « Yen ee suu húlé rë Ɓahaa ! Fu oleh na olo ɗee
déy ? »
39 Kola' Yéesú rë, ɗî digiɗte uni, túuycé ngilaaw ma a mulii laaha héddëh
won wa tih : « Héddíi, ɗon hen tiɗ. » Ngilaaw ma yíppée woc, mulii laaha
hente tiɗ.
40 Ɗi antee won taalibe ya tih : « Ɗon tíitú yí ɗeeha ? Ɗon gémúy Koope
gémë doom a ? »
41 Wa tíitú tíitë níi wa na meelantuu hanndal ki wa wonu tih : « Ɓëyí
bee mën ɗí ow ɓal níi ngilaaw ma a mulii laaha sah na ñeyu woni ? »

---

§ **4:24 4.24** *Ɗee na natɗuu ɗon ɓëewë rë, Koope ay ron natɗee ɗaaha níi tíkíɗ ɗon* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *Ɗon ay aattiyuu ti ɗee na aattiyuu ɗon ow kay ra, níi ɗon tíkrú sun.* * **4:25 4.25** *Ɓëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu* : Ɓëe' pagay yii baaha ra, daa ri ɓëe' habay unna keloh ri ra (saame saar 24), ɗî húl fayu raa, ɗî ay ñak ɓéeɓ. † **4:31 4.31** *pebi yutuudi* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *tisoh mutarda.* Pep mutarda non peppa lukki yin ra, ndaa tala non tal gañcah ya lukki gaan di meeyya ra.

5

Yéesú luk yébítëh doole
(Saame Maccë 8.28-34 ; Lúkkë 8.26-39)

1 Húusúu wë laaha ra, Yéesú a taalibe yi teeruu gina na wonuu Gerasaa ra.
2 Ɗúhë' rí gaala ra, ɓëyí laha' yébítëh yíppée ɗúh hacaa ya, acce téebílëhí.
3 Ɓëe' húmú dék hacaa ya, te ow húmú míméh ríi pok níi rí fúséh ; wuti ri pokuun a tiiŋ raa sah ɗi fús.
4 Yee eena, na lah kotta a ya' ya pokalsuu a tiiŋ, ndaa faraah ɗi korsa' wa, te ow lahay doolii mín ɗii ham.
5 Na' a elek ɓéeɓ ɗi homa' hacaa ya mbée saañ daŋŋin, liike, gaañsee afi la' ya.
6 Séenë' ɓëe' Yéesú rë, ɗi daayce múkë, acce yekke fíyí,
7 ɗaañnjohte won tih : « Ɗo fi Yéesú Koy Koope fa sunaa-sun, fu faha' paŋi so' yih ? Daa mi na ɗaŋ ɗo ri, di tii Koope, ngana torohal fun ! »
8 Biti ɗeef Yéesú ɗéɓpée won yébítëh fë yeris ɓëe', daa tah ɗi won yii bah.
9 Yéesú antee rii meel won ɗi tih : « Daa fu hínú ɗíh ? » Ɓëe' won ɗi tih : « Mi hínú Dúukël, ndée fun caakute. »
10 Ɗi na anti ɗaŋ Yéesú ɗaŋi misikke biti ri ɓan waa ɗúhíɗ gina.
11 Ɗeef lahte yubi mbaam-túgëllí caakute na píisúu ñam araal daŋa.
12 Yébítëh yë na ɗagu Yéesú wonu ri tih : « Yeñ fun mbaammi yín në, fun haal waa na. »
13 Ɗi onte wa yee ɗagu wa ra, wa ɗúhúté ɓëe' në, suute haalute mbaamma na. Yuba yíppée yeɗɗoh yëellëen kí daŋa, mbaamma ɓéeɓ soruute laaha, húlúté. Wa húmú warutee hen mbaam júnní ana (2.000).
14 Níirëh yí mbaamma heguute suute gin-taahin a ginna luufa, na ɓíllú yee lah ra. Tígí daaha, ɓëewë namutee ac kénsëhí yee na wonuu ra.
15 Lahuu wa hëbís Yéesú rë, wa ɗeefu ɓëe' dúukël yébítëh húmú ham ri ra, ɓekohte búuɓ, tookke, ñéerë'té a sago fi. Wa yípútée tíit.
16 Ɓëewë maasuu yee kat ɓëe' a mbaamma ra, ɓíllúu wë yee lah ra,
17 ɓëy gina ɗagute Yéesú ɗúh gin wa saañ.
18 Ɗi hom haali gaala, ɓëe' dúukël yébítëh húmú ham ri ra na ɗaŋ ri nda wa mínú ñéerë'.
19 Yéesú tahray ri, ndaa won ɗi tih : « Nimile mboko yu na faam, fu ɓílíɗ wë ɗee naa'a' Yíkëe keeñ ɗoo na níi pagiɗte ro yii bee ra. »
20 Ɗaaha, ɓëe' saañce deya na wonuu Gin-taah-sabboo ra, na ɓílíɗ iña pagiɗ ɗi Yéesú rë ɓéeɓ. Ɓëewë në síkírúu rí rë ɓéeɓ éemúté.

Yéesú luk jér a húl doole
(Saame Maccë 9.18-26 ; Lúkkë 8.40-56)

21 Yéesú nimilte ɓúgí yíníi laaha a gaala. Ɗi hom daaha, i ow caak ayute wërúté rí.
22 Tígí daaha, ow di njíittí tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra hínú Yayrus, aya' daaha otte Yéesú, yeɗɗohte kotti,
23 cagohte ri na ɗaŋ won tih : « Ɓahaa, koy ki ɓelii so' ee maannda' húl rë ; aye fu tík ya'u faana nda ri koloh ! »
24 Ɓani Yéesú ñéerúuté na suu. Ow caak ñeyute talli wa, na yejantuu na baɓuu Yéesú në.

25 Ɗeef lahte ɓelii húmú në, hente kíil sabboo a kíil ana yi ɗi yúfë' ñif.
26 Ɗi mokke ya' payoh caak. Ɗi túmpé në iña laha' ri ra ɓéeɓ ndaa ri
píyëy yoofaa ; jérë luk naa ɓaatoh ɓaatoo sah.
27-28 Bi keloh ri ban fi Yéesú, ɗi won nufi tih : « Na mi leɓa búubí rek,
may wah ! » Ɗi acce húussé leelii ɓëewë, ñeya'te ri filoon, leɓpe búubí.
29 Ɗi na leɓ búubë, ñif ma yíppée lécíɗ, ɗi yéŋké faani biti ɗi wahte.
30 Yéesú yíppée yéŋ biti lahte doolii kolohte ɗii na. Ɗi yíssëhté ɓëewë
në, won tih : « Daa leɓ búubí së' ? »
31 Taalibe yi wonu ri tih : « Fu otte biti ɓëewë ɓéeɓ ee yejantuu ra na
baɓuu ɗoo na, fu na meela' ɓëe' leɓ ɗoo na ra a ? »
32 Ndaa Yéesú bette íllí filiɓ fi ɓëewë, na saam ɓëe' paŋ yaa ra.
33 Yúhë' ɓelaa biti daa ri na saamu ra, ɗi tíitté níi na saak ; tígí daaha,
ɗi acce yeɗɗohte kotta, wonte ri kaaf ka ɓéeɓ.
34 Yéesú won ɗi tih : « Yaa ow, ngémú tahte fu wahte. Fu mín saañ a
jaamma, fu wahte. »
35 Yéesú hom wona, lahte ɓëewí ɗúhúu faam Yayrus ayute, wonu kélfíi
wë tih : « Sohlaay fu mokle Yëeddëhë ; koohu húlté ! »
36 Ndaa Yéesú síkírëey woni wa, tahte won Yayrus tih : « Ngana néekíñë',
fu laakira' gém kut. »
37 Na saañ Yéesú rë, ɗi tahay biti ow kay ɓen ɗi, henay Peer, Saak a Saŋ
koy-yaafi Saak.
38 Lahuu wa faam fin ra, wa ɗeefu na pasooɓ fi misikke : ɓëewë na fogu,
na hawuu.
39 Haaluu wa ra, Yéesú won ɓëewë tih : « Pasooɓ fi misigi bee haala' yih
? Kúkëyë húlëy, ɗi nee' nee'o rek. »
40 Ɓëewë yabute na yenu ri. Tígí daaha, ɗi naha'te ɗúhrí ɓëewë ɓéeɓ,
hampe boffi kúkëyë ɗii na, yaafa a taalibe ya ɓedu ri ra, wa haalute lasa
húmú kúkëyë rë.
41 Yéesú hampe ya' kúkëyë, won tih : « Talitaa kúm ! » Daa ri : « Kolee
kúkëy ɓeleɓ ! Daa mi nah ro ri. »
42 Kúkëyë yíppée koloh na tíl. Ɓëewë ɓéeɓ éemúté níi éem. Ɗi húmú
laha' kíil sabboo a kíil ana.
43 Yéesú cagohte ɓëewë, kadda'te waa won yee lah ra, antee waa nah
oni kúkëyë ñam.

6

Yéesú a ɓëy Nasaret
(Saame Maccëe 13.53-58 ; Lúkkë 4.16-30)

1 Yéesú kolohte daaha, saañce gin wa, ñéerë'té a taalibe yi.
2 Laha' bisa na hílsúu rë, ɗi haalte tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra na
yëeddë'. Goomali ɓëewë na húmú síkírúu rí rë éemúté níi na wonu tih :
« Ɗi kola' iña na won ɗi ra dih ? Daa on ɗi ham-hama a doolaa paga' ri
kimtaanni yee ra ?
3 Bee daayoha saa ɓal ! Hanaa yaa koy Maryaama neh ? Bee koy-yaafi
Saak, Soses, Yúɗ a Simoŋ saa ? Koy-yaayyi ɓeleɓ íníh ee na pesu leelii yen
a ? » Kénsúu wë iñyaa ra, wa gémúy rí.
4 Ndaa Yéesú won wa tih : « Yonente heefuu gina dék ɗí rë, mboko yi
na, a ɓëy faam wa na kut. »

5 Yéesú húmú míméh paŋ kimtaan daaha, henay jéríɗɗí yínë-yínë yë tík ɗí ya' payce wa ra.
6 Gémë gémúy rí ƀëewë rë beettite ri.

Wola wol Yéesú taalibe yi sabboo a ana ya ra
(Saame Maccë 10.5-15 ; Lúkkë 9.1-6)

Yéesú kola' dah, saañce ñeete ginna hatni baaha ƀéeƀ, na yëeddë'.
7 Lahte bis, ɗi dëekké taalibe yi sabboo a ana ya, na wola' wa ana-ana. Ɗi onte wa sañ-sañ líkëe yébítëh,
8 antee waa won tih : « Henay duuɗ ya' yon, ngënë kúrëelíi yin waalon : yii ñamun neh, nafa neh, hélíis faannon neh.
9 Ɓékíi ñafaɗɗon, te ngënë kúrëelíi búuƀ lofaa.
10 Ɗon lah ílíy rëe, lah hëmí faam fa nay ron hanluu ra níi bín koluun ron gini baaha ra.
11 Te ɗon pay ílíy ƀëewë kaa' hamon haneel, kaa' síkírëhën rëe, lah këlíi daaha, ɗon paaŋ pënë mí kotton, teeƀi wa biti wa homuy kaah. »
12 Taalibe ya koluu daaha suute, na wonu ƀëewë biti wa warutee lof pesaɗ.
13 Wa líkúté yébítëh caak ƀal, payute jéríɗ caak, na leefu wa díw*.

Húlí Saŋ Batis
(Saame Maccë 14.1-12 ; Lúkkë 9.7-9)

14 Bi hen tii Yéesú lëyëŋ gina, buura hínú Erot ra kelohte ban fi. Lahte ƀëewí wonu biti Saŋ Batis daa waɗti këllú ƀúudé daa tah ɗi mín paŋ kimtaan.
15 Yee wonu yonente Éelí daa ayaat. Lahte yi wonu ti ƀal, ɗi yonente ti yee merees nen.
16 Kela' Erot wonaa ya ra, ɗi won nufi tih : « Kon Saŋ fa mi húmú lecɗoh lúumë rë daa këllú ƀúudé ! »
17 Bee daa yee húmú kat Saŋ Batis ra : Erot daa húmú ƀekroh Saŋ kasu af Erojat. Yii baa húmú laha' ɗeh : Erot húmú naaf Erojat ƀeleƀ Fílíp koy-boffi.
18 Saŋ won Erot bín fë tih : « Waal neh fu naafe ƀeleƀ koy-boffu ! »
19 Yii baa tahte Erojat húmú neeƀa'te Saŋ níi faha'te hawrohi húl, ndaa ri húmú míméh yin na,
20 ndah Erot húmú yeɗte Saŋ cér. Bi yúh rí biti ɗi júƀpé te ri ƀëyí Koope, ɗi kaa'a'te ow paŋ ri yin ƀos. Saŋ húmú wone ɗii na koon raa, wonna jam ri, ndaa kaa'eeh ɗi faha'te síkírëhí.
21 Nimila' bisa límú Erot kíilí baaha ra, ɗi cëgíɗté ndaje gaan, dëekké dakki, kélfë yí soldaarra a ƀëewí gaanna Galile. Ɗi fi Erojat nék húmú séhíɗ mani bisi baaha koon sah faf.
22 Koy ki ƀelaa haalte na bec, beja neƀa'te Erot a haneelli. Ɗi won kúkëyí cafay ka tígí daaha tih : « Meel so' yii neƀa' ro, mi yeɗ ɗo ri ! »
23 Ɗi tíkké në añohte, won tih : « Yii meel fu so' ƀéeƀ may roo rii yeɗ ; wuti yaha hatni yíníi gin so' raa sah mi yeɗ ɗo ri ! »
24 Kúkëyí cafay ka ɗúhté, won yaafa tih : « Yaay, may meelee yih ? » Yaafa won ɗi tih : « Meelee af Saŋ Batis. »
25 Kúkëyí cafay ka yíppée nimil buura na kotta-kotta, won ɗi tih : « Mi faha' biti fu tík af Saŋ Batis sun wa', fu yeɗ so' ri ɗee leegi ɗeh. »

---

* **6:13 6.13** *na leefu wa díw* : Jéríɗ húmú yahti ɗagiru wah raa, na ñéerë' a leef dúuléen.

26 Keeñ buur ɗúmpé ces, ndaa bi añoh ri fíi haneella tahte ɗi míméh rii
kaa'iɗ.
27 Ɗi yíppée túuy wohoh kom ɗi af Saŋ Batis. Wohoha payte kasiin, lecce
af Saŋ Batis
28 tíkké rí wa', kompe ri kúkëyí cafay ka, kúkëyë yeɗte ri yaafi.
29 Keluu taalibe yi Saŋ yaa ra, wa ayute, ƀeyute ƀúudé fë, ɗapute ri
kolom.

Nimili apootarra
(Saame Lúkkë 9.10)

30 Ayuu apootarra waala ɗúhúu wë rë níi wa goorute hëbís Yéesú rë,
wa ƀíllúté rí iña pagu wa ra a yee yëeddúu wë rë ƀéeƀ.
31 Bi caaku ayoh ya a sayoh ya níi caak, wa lahuy jodi túmúun wë yin
ƀúkkí wë. Yéesú won wa tígí ɗaaha tih : « Ëyí yen saañ tígí ɗaayte, ɗon
hílsëh yutuuɗ. »
32 Wa yeeluutee haal gaal, na suu hécëh tígí ɗaayte, wulohi ƀëewë.

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya
(Saame Maccëe 14.13-21 ; Lúkkë 9.11-17 ; Saŋ 6.1-14)

33 Ow caak olute Yéesú a taalibe yi na suu, nuffi wa payte tígë na suu
wa ra. Tígí daaha, ginna ƀéeƀ na ɗúh ow, wa múkëyúté, këllúuté wë në.
34 Cépë' Yéesú gaala ra, ɗi otte ƀëewí caakute níi caak. Tígí daaha,
keeña ɗúmpé waa na ces, ndah wa madu harri lahuy níirëh nen. Ɗaaha,
ɗi hompe a wa yii maañce, yëedíɗté wë yin caak.
35-36 Bi na yëellëh na'a, taalibe ya leƀuute ri, wonu ri tih : « Wone ƀëewí
yee saañ ginna leƀoh dee ra, wa saame yii túmún wë ƀúkkí wë, tígë homu
yen dee ra lahay yin, te na' ee saañ haale ra. »
37 Ɗi won wa tih : « Ɗon fi yah, yérí wë yii nay waa ñame. » Wa wonu
ri tih : « Fu won ɗíh ? Hélsí mín ñëmíɗ ƀëewí yee ƀéeƀ ay ɗúhúu dih† ?
»
38 Ɗi tahte won wa tih : « Ɗon lahuu mbúurú ɗíh ? Pëyí ɗon kénsëh ! »
Payuu wa ra, wa ayute, wonu ri tih : « Mbúurú iip a jén ana daa deh. »
39 Tígí daaha, Yéesú nahte taalibe ya won ƀëewë tooka' goomal-goomal
sun fi gaaw fi hilsida.
40 Ɗëewë tookuute goomal, yee lahte ow tíméer (100), yee ow sabay iip
(50).
41 Ɗi ƀeƀpe mbúurú yí iippa a jénní ana ya, ƀéyíɗté afi yeelte sun, símpé
Koope, antee lecsa' mbúurëe, yeɗte wa taalibe ya, nahte wa wora' wa
ƀëewë. Ɗi hente jénní ana ya ɗaaha ƀal níi ƀëewë ƀéeƀ mitute na.
42 Ɗëewë ƀéeƀ ñamute níi laalute.
43 Négírúu wooñnjiidi mbúurëe a jénë rë, wa líiffé dama sabboo a dama
ana.
44 Ow yaal júnní iip (5.000) húmú nonu ƀëewë ñamu na ra.

Tílí Yéesú sun fi mulaa
(Saame Maccëe 14.22-33 ; Saŋ 6.15-21)

45 Filoon fi baaha, Yéesú yíppée nah taalibe yi haal gaala, wa këllëh rí
ƀúgí yíníi laaha na'-na' hatna Betsaydaa, ɗi fi baa ɗi pëkís ƀëewë paay.
46 Pëkísë' rí wë rë, ɗi saañce ɗaŋ Koope sun fi daŋin.

---

† **6:37 6.37** *Hélsí mín ñëmíɗ ƀëewí yee ƀéeƀ ay ɗúhúu dih ?* Di gerek, bíníyú ɗeh : *Fun ay ƀeye dëñé tíméer ana (200) fun loma' mbúurú ë ?* Dëñé yínë daa ganjarma yíníl légéy súrgë bis múlgús.

47 Elgi Koo ɗeef gaala lahte leelii laaha. Yéesú a afi daa húmú tasu ëssë.
48 Ɗi otte biti joowa misikke taalibe yi na, ndah wa jaannduu ngilaaw
ma. Laha' hagada ra, ɗi til tílë sun fi mulaa, na saañ ri ɗeefri wa ra‡.
49 Oluu wa Yéesú na til sun fi mulaa ra, wa habuu biti koon yaa jíné ;
wa yabute na fogu.
50 Wa ɓéeɓ olute ri, te wa tíitúté níi tíit. Yéesú yíppée wëe won tih : «
Hëbí affon ! Ngënë tíití ! Yaa so' ! »
51 Ɗi na haal gaala, ngilaaw ma seemmite. Taalibe ya éemúté níi éem,
52 ndah nagajek bi túl affi wa, wa húmú yíih yee faha' won kimtaana
paŋ Yéesú níi mbúurëe caakke caagi baaha ra.

Ɗee payuu ɓëewë Senesaret ra
(Saame Maccë 14.34-36)

53 Húusúu wë laaha ra, wa teeruu Senesaret.
54 Wa na cépú gaala, ɓëewë në yúhsúu Yéesú,
55 yípútée múkë deyi baa ɓéeɓ teeɓa'i ayi. Tígí keluun ɓëewë ayi ɓéeɓ,
wa tík jéríɗɗë sun fi dilla, kúɗ wa ɗii na.
56 Tígí pay ri ɓéeɓ, gin-taah neh, ginna a faamma luufa neh, ɓëewë
kúrúu jéríɗɗë këemmë, wa ɗage ri leɓ wuti yaha nuf búubí kut. Te ɓëewë
leɓu na ra ɓéeɓ wahute.

7

Yéesú a ɓaahi caacca
(Saame Maccë 15.1-20)

1 Lahte bis, i fariseŋ a i yëeddëh yí kootii Mëyíis koluu Yerusalem ayute
Yéesú në.
2 Lahuu wa ra, wa olute biti i ow di taalibe yi Yéesú na ñamu te wa
laduy, daa ri biti wa ɓooñnjuuy ti di ɓaahuu caacci wa nen.
3 Wa fi fariseŋŋa a yëwúɗɗë ɓéeɓ habu ɓaahi caacci wa níi wa ɗamuuy
roo ñamiɗ te wa ɓëeñnjíih ɓooñnjohi ñeete waal.
4 Te wa kola' le' fin raa, wa ii roo ñamiɗ te wa ɓúkútíih. Caakke ɓaah
yi kayyi wa habute wa : yii man ti ɗee na hosuu kaas, yaaɗ, a kuluŋ ra
nen*.
5 Fariseŋŋa a yëeddëh yí Kootaa meelute Yéesú wonu ri tih : « Yi tah
taalibe yu në pëgíh yee ɓaahuu caacca ra ? Yi tah wa na ñamu te wa
ɓooñnjuuy ɓooñnjohi ñeete waal ? »
6 Yéesú won wa tih : « Ɗon fi yee wonnon teem ɓúkkën yee ra, yonente
Isayii húmú wona' ron, te ri won kaah na bíní rí unee Koope bee ra :
“Kaña na kañu so' ɓëewí yee ra teem ɓúkkí wë.
Yee hom keeññi wa ra haayaay a yee naha' mi ra.
7 *Jaamiyoha na jaamiyuu wa so' ra lahay njiriñ ;*
iña na yëeddúu wë rë, ow doŋ daa sak wa.”✡ »
8-9 Yéesú ɓaatte won tih : « Ɗon heluu túuyë' yí Koope dín, ɗon habute
ɓaah yee ke ron ɓaah ow ra. Ɗon habuu biti ɗon homu kaah ɗaa a ?

---

‡ **6:48 6.48** *na saañ ri ɗeefri wa ra* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *na yuloh roommbohi wa.* * **7:4 7.4** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyúté në « dil » ɓal. ✡ **7:7 7.7** Saame Isayii 29.13

10 Ɗon yúhúté biti neh Mëyíis won tih : *“Lah tëeppítíi baappon a yaayyon”*✡, te *“ɓëyí won ɓos sun fi boffi mbée sun fi yaafi waɗti hawun húl”*✡ ë ?
11 Ndaa ɗon, ɗon yëeddúu biti ɓëyí won boffi mbée yaafi biti kut, yee waɗ mi ron yeɗ koon ra hente korban, daa ri sarahi ay yeru Koope raa, ɓëyí baaha lahriray boffi mbée yaafi yin.
12 Tígí daaha, ɗon onute ri yii ay tah ɗi ii pagril boffi a yaafi yin yee tas fíi rë.
13 Ɗaaha, ɗon nísúté iña túuyë' Koope ra, ɗon tíkúté ɓaah ya na yëeddúu ɗon ra. Te ɗon lahute mani ɓaah yi yaaha caak. »
14 Yéesú antee dëekëet ɓëewë, won wa tih : « Ɗon ɓéeɓ síkíríi së', te ɗon ɓek iñyee affon !
15 Iña na ñam ow ra ɓéeɓ, lahay bi na tah ri sobe ; yee na kola' keeñ ow ra kay, daa na tah ɗi sobe. [
16 Ɓëyí lah nuf kelaa, kelaan na !] »
17 Kola' Yéesú ɓëewë në daaha níi lahte faam ra, taalibe yi meelute ri yee faha' rii won unni yaa ra.
18 Ɗi won wa tih : « Ɗon fi yee nam, affon lahay daaha ɓal a ? Ɗon yíih biti yii ɗúhë' fëel haal faan ow míméh ríi sobeyil a ?
19 Ɗon warutee yúh biti yii ñam ow na haaleh nuf ɓëe', ndaa haala' lowa ɗúh faana ! » Yéesú won daaha bitih : ñam ɓéeɓ dagante.
20 Ɗi ɓaatte won tih : « Yee na ɗúhë' nuf ow ra daa na tah ɗi sobe.
21-22 Nuf ow daa na koma' iñi ɓossi yee ɓéeɓ : njaaliyoh a yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ, loh, bëem ow, faha', ɓos nuf, nofa' ow, búgúlëm, ɓos-íl, yah tii, gaan-gaanloh, ñak faale yin.
23 Iñi ɓossi yaa ɓéeɓ ɗúhë' nuf ow te daa na tah ow sobe. »

Ngémí ɓelaa yëwúɗ neh ra
(Saame Maccëe 15.21-28)

24 Yéesú kolohte daaha, saañce deyi Tíir. Laha' ri ra, ɗi haalte faam, hompe na. Ɗi húmú fahaay ow yúh biti ɗi aa daaha, ndaa ri míméh múuy.
25 Lahte ɓelii yébítëh na ham koy ki ɓelii, kelohte ban fi Yéesú, yíppée ac ɗii na, yeɗɗohte kotta.
26 Ɓëyí ɓelaa yëwúɗ neh ; ɗi ɓëyí Fénési di Sírí. Ɗi ɗaŋke Yéesú lígí yébítëh fë ham koohi ra.
27 Yéesú won ɗi tih : « Yeɗɗe tuŋka ñam paay níi loo yi wa may ; ɓosse biti ñami tuŋka yúfɗëe ɓuh†. »
28 Ɓelaa loffe ri won tih : « Baa kaah ɓahaa, ndaa kaa'eeh ɓuh ñam ruuysiitta keena' ya' yi tuŋka ra ! »
29 Yéesú won ɗi tígí daaha tih : « Una won fu baa ra tahte fu mín nimil faam : yébítëh fë yerisse koohu. »
30 Nimila' ɓelaa faam ra, ɗi ɗeef koohi larohte tigal ka, yébítëh fë yerisse ri.

Payi likida

31 Yéesú kola' Tíir daaha, ñeete Sidon, húussé deya na wonuu Gin-taah-sabboo ra, nimilte laahi Galile.
32 Laha' ri ra, lahte ɓëewí komute ri ɓëyí likke, ɗagute ri nda ri tík ɗí ya'.

✡ **7:10 7.10** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12 ✡ **7:10 7.10** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 21.17 † **7:27 7.27** Yëwúɗɗë tíkú ɓëewë yëwúɗ neh ra ɓuh.

33 Yéesú ɗúhíɗté rí filiɓ fi ɓëewë, ɓani éccúuté, ɓekke kunni nuffa,
leeffe ri muluuc pereema ;
34 ɗi antee ɓéyíɗ afi yeelte sun, lëeysíɗté keeñ, won ɓëe' tih : « Efataa !
», daa ri : « Kúnsée ! »
35 Nuffi ɓëe' yíppée kúnsëh, pereema pëkísëhté, ɗi na won woni lante.
36 Yéesú kadda'te ɓëewë ɓílíɗ yii leŋ na ; ndaa yii luk waa rii kadda'
ɓéeɓ, wa lukuu ɓílíɗ në.
37 Ɓëewë húmú éemú éemë níi na wonu tih : « Yii paŋ ɗi ɓéeɓ wun níi
wun ! Ɗi na pay likiɗ níi rí kelee, pay ɓëyí míméh won níi pereema lan ! »

8

Mbúurú yí paana ya a i koy jén
(Saame Maccë 15.32-39)

1 Waalli yaaha, ow caak tee'lute Yéesú në, te wa lahuy yii ñamun wa.
Yéesú dëekké taalibe yi tígí daaha, won wa tih :
2 « Mi yérémpé ɓëewí yeh ! Hente waal éeyë woteh wa ewu soo na, te
wa lahluy yii ñamun wa.
3 Mi yeris wa wa saya' faam a loo holoŋ raa, wa ay koh waala. Filiɓ fi
wa, lahte ɓëewí koluu ílíy wul. »
4 Taalibe yi wonu ri tih : « Yii mín ñëmíɗ ɓëewí yee níi loo yi wa may
ay ɗúhúu dih luufi përéedí beh ? »
5 Yéesú meelte wa won tih : « Ɗon lahuu mbúurú ɗíh ? » Wa wonu ri
tih : « Fun lahuu mbúurú paana. »
6 Tígí daaha, ɗi wonte ɓëewë ɓéeɓ took feey. Ɗi ɓeɓpe mbúurú yí paana
ya, símpé Koope, lecsa'te wa yeɗte taalibe yi, nahte wa wora' wa ɓëewë.
Taalibe ya ɓeyute mbúurëe, woruute wa ɓëewë.
7 Wa húmú lahute i jén yin-yin ɓal. Yéesú ɓeɓpe wa, símpé Koope, antee
nah taalibe yi wora'i wa ɓëewë ɓal.
8 Ɓëewë ɓéeɓ ñamute níi laalute. Négírúu wooñnjiida ra, wa líiffé dama
paana.
9 Yéesú antee waa pëkís, wa suute. Ɓëewë húmú warutee mit ow júnní
iniil (4.000).
10 Yéesú a taalibe yi yípútée haal gaala, wa suute deyi Dalmanutaa.

Kimtaana kaa'iɗ Yéesú fariseŋŋa ra
(Saame Maccë 16.1-4)

11 Lahte bis, i fariseŋ saamu olsohi Yéesú, ayute na gonlu a ri. Wa nahute
ri paŋ kimtaani nay teeɓee biti Koope daa wol ri.
12 Yéesú lëeysíɗté keeñ, won tih : « Yi tah ɗon fi ɓëy jamanii beh, ɗon
na meeluu kimtaani kola' Koope na ? Mee ron won kaaf ka ra ee : ɗon ii
teeɓu kimtaan. »
13 Yéesú antee waa hel daaha, haalaatte gaala, ɓani taalibe yi na suu
ɓúgí yíníi laaha.

Tígë teem affi taalibe ya ra
(Saame Maccë 16.5-12)

14 Na suu wa ra, taalibe ya halute kúrëelëh mbúurú. Wa húmú lahuu
mbúurú yínë kut waa na filiɓ gaala.

15 Yéesú na líkín wë won tih : « Wëettíyíi affon ! Lah mëytíi lëwíirí
fariseŋŋa a lëwíirí Erot*. »
16 Taalibe ya na capituu wonu tih : « Biti yen lahuy mbúurú daa tah ɗi
won yii bah. »
17 Bi yúh Yéesú yee na wonu wa ra, ɗi tahte won wa tih : « Ɗon capituu
yi biti ɗon lahuy mbúurú ? Kon ɗon yíih së' yúhë doom te ɗon kélíih në
ë ? Affon túlë'té rí ë ?
18 Ɗon na ëlíh te ɗon lahute íl ë ? Ɗon na kélíih te ɗon lahute nuf a ?
Ɗon nérsúuy
19 bee húmú lecsa' mi mbúurú yí iippa woruu ƀëewí júnní iippa (5.000)
ra a ? Négírúu wooñnjiida ra, wa líif dama ɗíh ? » Wa wonu ri tih : « Wa
húmú líif dama sabboo a dama ana. »
20 Ɗi ƀaatte won wa tih : « A bee húmú lecsa' mi mbúurú yí paana ya
yeru ƀëewí júnní iniilla (4.000) ra, négírúu wooñnjiida ra, wa húmú líif
dama ɗíh ? » Wa wonu ri tih : « Wa húmú líif dama paana. »
21 Ɗi won wa tígí daaha tih : « Ɗon kélíih në keloo doom a ? »

Búumndë pay Yéesú rë

22 Yéesú a taalibe yi lahute Betsaydaa. Ɗi komute búumíɗ daaha, ɗagute
biti ɗi tík ya'i sun fi.
23 Ɗi hampe ya' búumndë, nookke ri, ɗúhíɗté rí gina, antee rii leef
muluuc íl, tíkké ya' yi sun fi, meelte ri won tih : « Fu ot yin na woo ?
»
24 Búumndë yeelte, won tih : « Mi otte i ow na tílú, ndaa wa madduu ti
tal kilik nen. »
25 Yéesú tíkëetté ya' yi íllë. Yeela' búumndë ngëey ɗë, ɗi wahte, íllë
lante ces.
26 Tígí daaha, Yéesú nahte ri saañ faam na won ri tih : « Ngana ñeya'
filiƀ gina ! »

Woni Peer biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra
(Saame Maccëe 16.13-20 ; Lúkkë 9.18-21)

27 Filoon fi baaha, Yéesú a taalibe yi koluute na suu ginna hëbís Sesare
Fílíp. Homuu wa waala ra, ɗi meelte wa won tih : « Ƀëewë wonuu biti
daa mi wah ? »
28 Wa wonu ri tih : « Lahte ƀëewí wonu biti daa fu Saŋ Batis, lahte yi
wonu fu yonente Éelí, i ow kay ƀal wonu ti fu ow di yonente ya. »
29 Ɗi meelilte wa won tih : « A ɗon, ɗon wonu biti daa mi wah ? » Peer
tahte won tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra. »
30 Tígí daaha, Yéesú kadda'te wa won ow yii leŋ na.

Woni Yéesú biti ɗi ay húl, ɗi koloh ƀúudé rë
(Saame Maccëe 16.21-23 ; Lúkkë 9.22)

31 Yéesú dala' teeƀi taalibe yi tígí daaha, won wa tih : « So' mi Koy-ƀëe',
mi waɗtee mok níi mok : ƀaha ya, kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii
Mëyíis ii soo faha' tík íl ; may hawu húl, te waali éeyë fë filoon fi húlí së',
may koloh ƀúudé. »
32 Ɗi wonte wa unni lante yii baaha. Tígí daaha, Peer dëekké rí, wa
éccúuté, na won afa.

---

* **8:15 8.15** *lëwíirí fariseŋŋa a lëwíirí Erot* : Lëwíir daa na tah mún më na yugusuu mbúurú rë poosa'.

33 Ndaa Yéesú yíssëhté, yeelte taalibe yi, na anti won af Peer won tih :
« Wuloh so' Seytaane ! Ɗoni Koope bokuuy ɗee oluu ɗon yii bee ra ; fu ot
olaɗ ow. »

Ɗee waɗti ñéerúun a Yéesú rë
(Saame Maccë 16.24-28 ; Lúkkë 9.23-27)

34 Yéesú antee dëek ɓëewë a taalibe yi, won wa tih : « Ɗëyí faha' ñéerë'
a so', ɗi helan iñi afi, enoh kurwahi, anti ñee tal so'.
35 Ɗëyí núp húl ay ñak ñíiní ; ndaa ɓëyí tah ñagi ñíiní af so' a Uni Neba,
ay lah pesa na ɗúméh rë.
36 Kaah neh biti alal mi ëldúnë caleh ow yaay ñíiní ë ?
37 Ñíiní yaayute ay tosuu ɗíh ?
38 Ɗëyí iñi so' a wonni so' tah ri sopoh fíi ɓëy jamanii bee yégúy Koope
te dékúu bakaaɗ yee ra, so' mi Koy-ɓëe' may rii súugëh yiin nay mii aye
filiɓ ndami Baaso', mi ñéerë' a malaaka yi sela ya ra. »

9

1 Yéesú ɓaatte won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : lahte ɓëewí
ewu ɗon na deh, balaa wa húl, wa ay ot Nguur ki Koope aye a doole. »

Teeɓa'i Yéesú ndami
(Saame Maccë 17.1-13 ; Lúkkë 9.28-36)

2 Waal pëenë filoon fe, Yéesú dëekké Peer, Saak a Saŋ, hécëhté a wa,
kúɗté wë sun fi daŋi utte. Lahuu wa ra, Yéesú lofisohte fíi wë ;
3 ɓúuɓɓí naa' naa'o níi na tak. Lahay ɓëyí ee feey fa mín hos búuɓ níi
naa'a' ɗaaha.
4 Ɗee a ɗeh, wa olute yonente Éelí a Mëyíis feeñiyuute na gonlu a ri.
5 Peer tahte won Yéesú tih : « Ɗahaa, neɓpe biti yen homun tígí deh,
fun yíp dút éeyë : fu lah yínë, Mëyíis yínë, Éelí yínë. »
6 Peer húmú yéeh iña na won ɗi ra ndah tíidë homuu ɓani taalibe yi
ana ya ra.
7 Tígí ɗaaha, lahte nérí acce, húunté wë ; un ɗofohte filiɓ nérë won tih
: « Bee daa Koy so'. Mi faha'te ri níi faha'. Síkíríi rí ! »
8 Taalibe ya yípútée olsoh hatni baa ɓéeɓ, ndaa wa olliluy ow, henay
Yéesú a afi kut daa tasu waa na.
9 Wa koluu daaha na cépú daŋa. Wa homu cébë, Yéesú kadda'te wa ɓíllí
yee olu wa ra níi bín kolaa ɗi fi Koy-ɓëe' ɓúudé rë.
10 Wa habute yee won wa Yéesú rë, ndaa wa na meelantuu hanndal ki
wa biti yi daa koloh ɓúudé.
11 Tígí daaha, wa meelute Yéesú wonu ri tih : « Yi tah yëeddëh yí kootii
Mëyíis na wonu biti Éelí waɗtee nimil paay ? »✡
12 Ɗi tahte won wa tih : « Ahaŋkay ! Éelí waɗtee nimil paay yugusa' iña
ɓéeɓ. Ndaa wona won Téerëe biti ɓal Koy-ɓëe' ay mok níi mok, te ɓëewë
ii rii faha' tík íl rë, ɗon oluu ri ɗíh ?
13 So' mi beh, mee ron won ra ee biti Éelí nimilte, ɓëewë pagute ri yii
neɓa' wa ti ɗee bíníyúu rí Téerëe rë nen. »

Payi kúkëyë yin na ham ɗi ra
(Saame Maccë 17.14-21 ; Lúkkë 9.37-43)

✡ **9:11 9.11** Saame Malasi 3.23

14 Tílúu wë níi wa leƀuute taalibe yi kayya ra, wa olute biti lahte dúukëlí
ƀëewí wërúté wë, te i ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis na gonlu a wa.
15 Oluu ƀëewë Yéesú rë, wa ƀéeƀ éemúté, wa yípútée ríi téebílëh na
suu wodohi.
16 Yéesú meelte wa won tih : « Ɗoni wa gonlu sun yih ? »
17 Ow di ƀëewë tahte won ɗi tih : « Ɓahaa, mi kom ɗo koy ki yaali so'
koon ; ɗi laha' yébítëh fí kadda'te ri won.
18 Tígí habaa ri yébítëh fë ƀéeƀ, hom kéenɗë' rí feey, ƀúgë púumé, ɗi
ɗoƀe síssí, faana hen jiɗɗil. Mi ɗaŋke taalibe yu lígí yébítëh fë, ndaa wa
míníh yin na. »
19 Yéesú tahte won wa tih : « Ɗon fi ƀëy jamanii bee gémúy Koope yee
ra, may home ɗon na mi mújdé rën níi kirih ? Këmí së' kúkëyë deh ! »
20 Ɗi komute ri. Ola' ri Yéesú, yébítëh fë hégíycé faan kúkëyë ƀéeƀ,
kéeníɗté rí feey, ɗi na píníŋëh, ƀúgë në púum.
21 Yéesú meelte boffa won ɗi tih : « Yii bee dal ri ham kirih ? » Boffa
won ɗi tih : « Yaa dal ri ham ɗeef ɗi yutuuɗ níi a ɗeh.
22 Yee ee na yébítëh fë ham ɗi raa sah, hom yeja' ri filiƀ kíi mbée filiƀ
muluƀ fahee hawi húl. Fu mín yin na raa, yérém fun, fu habra' fun na. »
23 Yéesú won ɗi tih : « Fu won nda mi mín yin na raa a ? Lahay yii wooñ
ƀëyí gémpé. »
24 Boffi kúkëyë yíppée tah won tih : « Mi gémpé, ndaa habra' so' filiƀ
ngémí yutuuda laha' mi ra ! »
25 Ola' Yéesú biti ƀëewë ee ƀaatuu ac ɗa, ɗi digiɗte uni won yébítëh fë
tih : « Yébítëh fí bee na likil ow kadda' ri won ra, daa mi na túuy ɗë yeɗɗi
kúkëyí beh, te ngana habil ri ! »
26 Yébítëh fë yíppée ɗaas foŋ, hégíycé faan kúkëyë hégíyí misikke antee
rii yeris. Kúkëyë hente limaac ti húlíɗ nen, tahte níi lahte ow caak di
ƀëewë maasuu ra habuu biti ɗi húlté.
27 Ndaa Yéesú hampe ya'a këlíɗté rí, kúkëyë caŋke.
28 Laha' Yéesú faam níi ƀani taalibe yi ɗaayute ra, wa meelute ri wonu
tih : « Yi tah lígí yébítëh fë wooñ fun ? »
29 Ɗi won wa tih : « Yébítëh yë madu ɗee ra, ɗaŋ Koope na doŋ daa mín
wëe lík. »

Waali ana fa wona' Yéesú biti ɗi ay húl, ɗi koloh ƀúudé rë
(Saame Maccëe 17.22-23 ; Lúkkë 9.43-45)

30 Koluu wa daaha ra, wa na húusú Galile, te Yéesú húmú fahaay biti
ow yúh baaha ;
31 ɗi faha' biti ɗi teya yëeddí taalibe yi. Ɗi won wa tih : « So' mi Koy-
ƀëe', may yaayu ƀëewë, wa hap so' húl, te waali éeyë fë filoon fi húlí së',
may koloh. »
32 Ndaa taalibe ya húmú yíih yee faha' ri waa won ɗa, te wa kaañuy rii
meel.

Ƀëe' lukki gaan ɗa
(Saame Maccëe 18.1-5 ; Lúkkë 9.46-48)

33 Lahuu wa Kafarnawum wa haalute faam ra, Yéesú meelte wa won tih
: « Ɗon húmú gonluu yi waala ? »
34 Ndaa wa lofuy ri, af biti homuu wa waala ra, wa taasantuu ƀëe' lukki
gaan waa na ra.

35 Tígí daaha, ɗi tookke, dëekké wa fi sabboo a ana ya, won wa tih : « Ɓëyí faha' këllëh, ɗi tahan míllë', hen súrgíi ɓëewë ɓéeɓ. »
36 Ɗi antee ɓeɓ kúkëy yutuuɗ, kúɗté rí leelii wa, meeɓpe ri tíkké rí ɓaŋi antee waa won tih :
37 « Ɓëyí af so' tah ɗi ham kúkëy ti bee nen a ya' ana, ɗeef ɗi ham so' ; te ɓëyí ham so', ɗeef ɗi habay so' doŋ, ndaa hampe ɓëe' wol so' ra ɓal. »

Ɓëe' në líkë' yébítëh a tii Yéesú rë
(Saame Maccë 18.6-9 ; Lúkkë 9.49-50 ; 17.1-2)

38 Saŋ won Yéesú tih : « Ɓahaa, fun olute ɓëyí líkë' yébítëh tiyu. Biti ri noneh yen na tahte fun kadduute ri. »
39 Yéesú won tih : « Ngënë këddíi rí ! Ow míméh paga' kimtaan tii so' níi woc, ɗi anti wone yin ɓos sun fi so' filoon fe.
40 Yúhí biti ɓëyí kaa'aay yen, ñéerë' a yen.
41 Te ɓëyí on ɗon muluɓ han wuti yaha yutuuɗ ɗaa sah, af biti ɗon nonu ɓëewí së' mi Kiristaa na raa, mee ron won kaaf ka ra ee biti ɓëyí baa ay liil waafi.
42 Ndaa mas ɓëyí ɓek ow di taalibe yi so' bakaaɗ, wa fi tuŋki yee gémú soo na yee ra ! Biti ri poku la' gaan lúum betu kísí, daa gén ɗii na.
43 Kon hena biti ya'u ay roo ɓeke bakaaɗ, lece ri, fu haala' pesa na ɗúméh rë a ya' yínë kut, daa gén biti fu haala' safara a ya' ana, filiɓ kíi kë ii mëssí yím rë. [
44 *]
45 Hena biti kotu ay roo ɓeke bakaaɗ, lece ri, fu haala' pesa na ɗúméh rë a kot yínë kut, daa gén biti fu betu safara a kot ana. [
46 †]
47 Te hena biti ílú ay roo ɓeke bakaaɗ, lukute ri, fu haala' Nguur ki Koope a íl yínë kut, daa gén biti fu betu safara a íl ana,
48 tígí cégínnë na ñamu faan ra na húlíh, te kíi kë ii yím faw.✡
49 Yúhí biti ɓëyí ot fu ɓéeɓ ay ɗaanuu kíi.
50 Miraa yii wunte, ndaa wa lahlilay cafka raa, wa ay nimiliruu cafkii wa ɗíh ? Lah lëhí cafka ti miraa nen, te ɗon lah jaamma hanndal kon. »

10

Yii leŋke yes kooɗ
(Saame Maccë 19.1-12 ; Lúkkë 16.18)

1 Filoon fi baaha, Yéesú kolohte daaha saañce deyi Yúdée a hatni yíníi laahi Yurdeŋ. Laha' ri ra, i ow caak aylute ɗii na, ɗi yampe na yëedíɗ wë ti di na paga' ri merees nen.
2 Lahte fariseŋŋi ayute na saamu olsohi, meelute ri nda ow waɗtee mín yes ɓeleɓi raa.
3 Ɗi won wa tih : « Mëyíis won ɗon yih ? »
4 Wa wonu ri tih : « Mëyíis won biti ow mín yes ɓeleɓi biti ri saam kéedí mín teeɓa' biti ɗi yesse kooda. »
5 Yéesú won wa tígí daaha tih : « Súhí ɗon keeñ daa tah Mëyíis bíníyíɗ ɗon yii bah.

---

* **9:44 9.44** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *tígí cégínnë na ñamu faan ra na húlíh, te kíi kë ii yím.* † **9:46 9.46** Saame 9.44 di bínëe feey fi téerëe. ✡ **9:48 9.48** Saame Isayii 66.24

6 Ndaa, bíníyúté Téerëe biti dalaani ëldúnë, Koope *“sak ow yaal a ow ƀeleƀ ;*✡
7 *yii baa daa tah ow yaal ay ƀísëh a boffi a yaafi, pokoh ƀeleƀi na,*
8 *wa hen yínë.”* Ɗaaha, wa henluy ana, wa tasu yínë.✡
9 Kon iñi Koo daa boolla' wa, ow ƀanan waa ɗaralsa' ! »
10 Lahuu wa faam ra, taalibe ya meelute Yéesú yii leŋke yii baaha.
11 Ɗi won wa tih : « Yaali yes ƀeleƀi, kooɗ ƀeleƀ kay, njaaliyohte.
12 Te ƀelii yes yaali, kooroh a yaal kay, njaaliyohte ƀal. »

Yéesú a tuŋka
(Saame Maccëe 19.13-15 ; Lúkkë 18.15-17)

13 Filoon fi baaha, lahte ƀëewí homu komi Yéesú i kúkëy, fahuu biti ɗi tík ya' yi sun fi wa barkel wa, ndaa taalibe ya na wonu affi wa.
14 Ola' Yéesú yii baaha, keeña haayte, ɗi won wa tígí daaha tih : « Yéɗɗí tuŋka ac soo na, ngënë këddíi wë ! Yúhí biti Nguur ki Koope saamɗu mani wa.
15 Mee ron won kaaf ka ra ee : ƀëyí habaay Koope buur ti ɗee haba' kúkëy Koope ra nen, ii hëelíɗ Nguur ki. »
16 Yéesú antee ƀeƀ tuŋka, tíkké ya' yi sun fi wa barkelte wa.

Ɓëewë caaku alal ra a Nguur ki Koope
(Saame Maccëe 19.16-30 ; Lúkkë 18.18-30)

17 Yéesú hom saaña, lahte ƀëyí acce a múkë, yekke fíyí, meelte ri won tih : « Yëeddëhí baahi beh, mi waɗti paga yi níi mi lah pesa na ɗúméh rë ? »
18 Yéesú won ɗi tih : « Fu dëekë' së' baah a ? Yi daa baah ? Henay Koope, lahay ƀëyí baahte.
19 Fu yúh iña túuyë' Koope ra maan ? *“Ngënë mësíi bëem ow ; ngënë mësíi njaaliyoh ; ngënë mësíi loh ; ngënë mësíi feliɗ ow ; ngënë mësíi nofa' ow ɗon ƀeƀ iñi ; lah tëeppítíi baappon a yaayyon.”*✡ »
20 Ɓëe' won ɗi tih : « Ɓahaa, yii waɗ so' iñyaa ƀéeƀ mi ñee na kúkëy kí së' níi a ɗeh. »
21 Yéesú yeela'te ri íllí wunte, antee ri won tih : « Fu talla' yin yínë : paye fu yaay iña laha' fu ra ƀéeƀ, fu wora' cadum fa ñëkíɗɗë. Hen ɗaaha raa, fay lah alal sun-Koo. Fu woc raa, fu ac fu ñee tal so'. »
22 Ndaa kela' ƀëe' unni yah, kanama ñúussé, ɗi kolohte na saañ. Bi caak ri alal níi caak, yaa misikke ri keeñi níi misik.
23 Yéesú yeelte taalibe yi, won wa tih : « Haal Nguur ki Koope kofeelte yíkëe yí alalla na ! »
24 Unni yaa kúnté affi taalibe ya. Yéesú ƀeyaatte una won wa tih : « Haal Nguur ki Koope kofeelte këewé !
25 Géléem haal gúl kúuc, daa lukki yooƀ biti yíkëe alal haal Nguur ki Koope. »
26 Affi taalibe ya ƀaattee kúnëh, wa na meelantuu hanndal ki wa wonu tih : « Kon daa míntí múc ? »
27 Yéesú yeelte wa, won tih : « Ow míméh múcël afi, Koope kut daa mín ríi múcël, ndée lahay yii wooñ Koope. »
28 Peer won ɗi tígí daaha tih : « Ɓahaa ole ! Fun helute iña ƀéeƀ, fun ñeyute talu. »

✡ **10:6 10.6** Saame Dalaana 1.27 ; 5.2 ✡ **10:8 10.8** Saame Dalaana 2.24 ✡ **10:19 10.19** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12-16

29 Yéesú won ɗi tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ƀëyí af so' a Uni
Neba tah ɗi hel faami, koy-yaayyi, yaafi, boffi, koyyi mbée ƒeeyyi,
30 ɗi ay lah bina-bina waa na ƀéeƀ tíméer (100) di pesee ke yen feey fi
beh : faam, koy-yaay, yaay, ƀaap, koy a feey, boolla' biti ɗi ay moklu ; te
fayu, ɗi ay lah pesa na ɗúméh rë.
31 Ow caak di ƀëewë këllúu woteh ra ay míllë' fayu, te ow caak di ƀëewë
míllúu woteh ra ay këllëh fayu. »

Waali éeyë fë wona' Yéesú biti ɗi ay húl, ɗi koloh ƀúudé rë
(Saame Maccë 20.17-19 ; Lúkkë 18.31-34)

32 Filoon fi baaha, Yéesú këllëhté wë, wa na suu Yerusalem. Keeññi
taalibe ya tookay, te ƀëewë ññéerúu a wa ra néekíññúuté. Yéesú dëekílté
taalibe yi sabboo a ana ya, na teeƀ wa yee na saañ rii kate ra.
33 Ɗi won wa tih : « Síkíríi ! Yen ee suu Yerusalem ra ee, gina nay tíkúu
so' mi Koy-ƀëe' ya' yi kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis rë. Wa
ay soo aattiya' húl, tík së' ya' yi ƀëewë yëwúɗ neh ra.
34 Wa fi yaa ay soo ñaawal, tuulsa' so', laƀisa' so' laraw, an soo hap húl.
Te waali éeyë fë filoon fi húlí së', may koloh ƀúudé. »

Yee fahuu koyyi Sebede ra
(Saame Maccë 20.20-28)

35 Saak a Saŋ koyyi Sebede leƀuute Yéesú, wonu ri tih : « Ɓahaa, fun
fahuu biti koon fu pagiɗ fun yee nay fun roo ɗage ra. »
36 Ɗi won wa tih : « Ɗon fahuu biti mi pagira ron yih ? »
37 Wa wonu ri tih : « Fun ɗagu biti koon fu hom ndamu fayu raa, fu on
fun fun took hëbísú : ƀëyí yínëe hom ya'i ñamaa fu, yínëe hom ya'i sugu
fu. »
38 Tígí daaha, Yéesú won wa tih : « Ɗon yíih yee ɗagu ɗon ra. Mbaa ɗon
kaañute han gulii kofeel ka nay mii hane ra ? Ɗon kaañute húus coono
fa nay mii bëtsúu bëtsí henay bëtís a muluƀ ra a ? »
39 Wa wonu ri tih : « Fun kaañute ri kay ! » Ɗi tahaatte won wa tih :
« Kaah biti ɗon ay han gulaa nay mii hane ra, ɗon ay húus coono fa nay
mii bëtsúu rë.
40 Ndaa yii leŋke toogi ya'i ñamaa fi so' mbée ya'i sugu fi so', daa mi na
ona' ri neh ; ƀëewë Koope waayiɗ wa tíkkí yaa ra daa lahuu wa. »
41 Yúhúu taalibe yi sabboo ya tasu ra yii baaha ra, wa neeƀuute Saak a
Saŋ.
42 Yéesú dëekké wë ƀéeƀ tígí daaha, won wa tih : « Ɗon yúhúté biti yíkëe
yí ginna a ƀëewí gaanna hom ñaamluu ƀëewí kayya ñaamloo, noote wa !
43 Ndaa yii baaha waray laha' ɗaaha hanndal kon. Ow di ɗon na faha'
hen ow gaan raa kay, ɗi henan súrgíi ƀëewí kayya.
44 Te ƀëyí faha' hen kélfë ɗon na, ɗi henan ñaami ƀëewí kayya ƀéeƀ.
45 So' mi Koy-ƀëe' sah, mi aay biti ƀëewë nay hene súrgë yí së'. Mi ac
biti kay, daa mi nay hene súrgíi ƀëewë níi mi yera' ñíin së' tosaa pes ow
caak. »

Payi búumndë hínú Bar-Tímé ra
(Saame Maccë 20.29-34 ; Lúkkë 18.35-43)

46 Lahuu Yéesú a taalibe yi Yéríkëe níi wa na ɗúhú gina ra, i ow caak
ñeyute talli wa. Lahte búumndí hínú Bar-Tímé, húmú took ƀúk waala na
saraatoh. Ɗi koy Tímé.

47 Kela' ri biti yaa Yéesú fí ɓëy Nasaret ra, ɗi foŋke won tih : « Yéesú,
sédí Dawit, yérém së' ! »
48 Ow caak na wonu afa, fahuu biti ɗi héddëh ; ndaa ri lukki foŋ na na
won tih : « Sédí Dawit, yérém së' ! »
49 Tígí daaha, Yéesú caŋke, won tih : « Wëní rí ac. » Wa dëekúté rí wonu
ri tih : « Namee héddëh fu koloh ! Ɗi ee roo dëek rë. »
50 Búumndë bette sabidoori, hente bërít kolohte, ɗeefiɗte ri.
51 Yéesú meelte ri won tih : « Fu faha' biti mi pagira ro yih ? » Búumndë
won ɗi tih : « Ɓahaa, page níi íllí së' wërsëh, mi mín ot ! »
52 Yéesú won ɗi tih : « Fu mín saañ, ngémú tahte fu wahte. » Íllë yíppée
wërsëh, ɗi na ot. Ɗi ñeete tal Yéesú wa na suu.

11

Haali Yéesú Yerusalem
(Saame Maccëe 21.1-11 ; Lúkkë 19.28-40 ; Saŋ 12.12-19)

1 Tílúu Yéesú a taalibe ya níi wa leɓuute Yerusalem, yeedda' ki Betfase
a Betani, ëbís daŋi Ëlíiffë rë, Yéesú wolte ow ana waa na
2 won wa tih : « Pëyí gina fíi bín, ɗon haale na rek, ɗon ay naa ɗeef
cúmbúr mbaam poku, bi ow yëegírëy rí. Lah pëkísí rí, ɗon kom so' ri.
3 Ow meel ron yee tah ɗon na pëkísú rí rëe, lah wëní rí biti Yíkëe daa
sohla' ri, te ɗi woc na raa, ɗi ay rii yíppí nimiliɗ. »
4 Taalibe ya koluu daaha suute. Lahuu wa ra, wa ɗeefute cúmbúr pokute
íl faam di ɓúk waala ; wa pëkísúté rí.
5 I ow di ɓëewë húmú daaha ra wonu wa tih : « Ɗon pagu yi ɓal ? Yi
tah ɗon na pëkísú cúmbúrë ? »
6 Taalibe ya wonute wa yee nah wa Yéesú rë ; ɗaaha, ɓëewë yeɗɗute
wa suute.
7 Wa komute Yéesú cúmbúrë, larute sabidoorri wa sun, Yéesú yaagohte.
8 I ow caak anutee ɓeɓ sabidoorri wa larute waala, yee haalu luufa
saamute i ya' kilik hilsiɗ, larute waala ɓal.
9 Ɓëewë ɓéeɓ, dala'te yee paa'uu Yéesú fí a yee paa'uu ri filoon ra
ɓéyrúté unni wa sun na njooɓu ri wonu tih :
« Oosaanaa ! Koo laha ndam !
Koo-Yíkëe barkela ɓëe' ɗi wol ri ra !✡
10 Koo barkela Nguur ka na ac ɗa !
Koo barkela Nguur ki ciffi yen Dawit !
Oosaanaa ! Koo laha ndam di sunaa-sun ! »
11 Yéesú lahte Yerusalem, haalte Faam fi gaani Koope, kénsëhté filiɓ
ɓéeɓ. Bi elkuu wa, ɓani taalibe yi sabboo a ana ya koluute suute Betani.

Cuñi eena lahay koy ra
(Saame Maccëe 21.18-19)

12 Na ɗúhú wë Betani kéy fín rë, yaaɓ hampe Yéesú.
13 Ɗi séenté tal eeni kíffé, ɗi ɗalte kénsëhí nda ri lahte koy raa ; ndaa
laha' ri na ra, gét nëe saaf, ɗi olay na koy, ɗeef wahtu ɓeen een lahay
doom.
14 Yéesú won eena tígí daaha tih : « Ow ɗamaayti ñamil koyyu faw ! »
Taalibe ya keluute yee won ɗi ra.

✡ **11:9 11.9** Saame Kañaa ya 118.26

Lígí yaayoh ya Faam fi gaani Koope
(Saame Maccë 21.12-17 ; Lúkkë 19.45-48 ; Saŋ 2.13-22)

15 Lahuu wa Yerusalem Yéesú haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, ɗi
yampe na lík yaayoh ya a lomoh ya homu na ra, júlkëñcé taabulli ɓëewë
në lofrantuu hélíis rë a ñaanni yaayoh yi bëdú yë.
16 Ɗi kadda'te ow kúɗ yii tappe iñyaaha daaha, di Faam fi gaani Koope.
17 Ɗi na yëedíɗ wë won tih : « Koo wonay Téerëe bitih : *“Faam so' ay*
wonuu faam fa na ɗaguu so' heetta ɓéeɓ rë”✡ ë ? Ndaa ɗon yíssúté rí
“faam lohoh”✡ ! »
18 Keluu kélfë yí seeyoh yi Faam fi gaani Koope a yëeddëh yí kootii
Mëyíis iñyaaha ra, wa na saamu ɗee nay wa rii hawee húl rë ; ndaa
wa kaañuy ri af biti dúukëlí ɓëewë éemúté iña na yëeddë' rí rë.
19 Fíníin fín, Yéesú a taalibe yi ɗúhúté gina.

Tal eena cuju ra
(Saame Maccë 21.20-22)

20 Na suu wa kéy ɓaaɓ fin cúɓ rë, wa olute biti tal eena súhté níi lahte
keeña.
21 Peer nérsëhté yee húmú lah ra, ɗi won Yéesú tih : « Ɓahaa ole kan !
Tal eena cuñ fu ra súhté kok. »
22 Yéesú won wa tih : « Gémí Koope.
23 Mee ron won kaaf ka ra ee : ɓëyí nah daŋi bee ɗofoh dee saañ yípée
kísí, te ɗi laheh nuf ana na, ɗi gém biti yee won ɗi ra ay lah raa, ɗi ay ri
rii pagiɗ.
24 Daa tah mi won ɗon tee : yii ɗaŋ ɗon Koope ɓéeɓ, lah gémí biti ɗon
liilute ri níi wocce ; yii baaha ay lahee ɗaaha.
25 Te ɗon koloh ɗaŋ Koope ɗeefa ɗon habrute ow yin keeññon raa, lah
bëelí rí, nda Boffee ke ron sunaa-sun mín ron baal tooññon ɓal. [
26 *] »

Tígë ɗúhë' sañ-sañi Yéesú rë
(Saame Maccë 21.23-27 ; Lúkkë 20.1-8)

27 Lahaatu wa Yerusalem ra, Yéesú haalte filiɓ Faam fi gaani Koope na
tílëesëh. Kélfë yí seeyoh ya, yëeddëh yí kootii Mëyíis a ɓaha ya ɗeefrute
ri,
28 wonu ri tih : « Fu paga' iña na paŋ fu ra sañ-sañi bih ? Daa nah ro
paŋi wa ? »
29 Yéesú won wa tih : « May ron meele yin yínë kut. Ɗon tiil so' na raa,
may ron teeɓ ɓëe' yeɗ so' sañ-saña na paga' mi wa ra.
30 Bëtsë në húmú bëtís Saŋ ɓëewë rë, Koope daa húmú nah ri mbée
ɓëewë ? Tíilí së' ! »
31 Tígí daaha, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yen won biti Koope
daa nah ri raa, ɗi ay yen meel yee tah níi yen gémúy iña won Saŋ ra.
32 Te yen won biti ɓëewë daa nahu ri raa, yen ay oluu ɗíh ? » (Wa kaañuy,
ndée ɓëewë ɓéeɓ habuu Saŋ yonente kaah).
33 Wa wonu Yéesú tígí daaha tih : « Fun yíih yin na ! » Ɗi nampee waa
won tih : « Kon so' ɓal, mii ron won ɓëe' yeɗ so' sañ-saña na paga' mi wa
ra. »

✡ **11:17 11.17** Saame Isayii 56.7 ✡ **11:17 11.17** Saame Yérémí 7.11 * **11:26 11.26** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Ndaa ɗon baaluy ɓëewí kayya raa, Boffee ke ron sunaa-sun ii ron baal bakaaɗɗa pagu ɗon ɗa ɓal.*

12

Anili línëh yí reseñña sohooru ra
(Saame Maccëe 21.33-46 ; Lúkkë 20.9-19)

1 Filoon fe, Yéesú na goneel a wa ñeya'te wa anil won wa tih : « Laha' ɓëyí húmú yíp meey reseñ, líikké rí, yugusse tígë nay pooyuu reseña ra, saampe dút, ɗi antee rii yera' ndalu, saañce ɓaaɓ.
2 Nona' reseña ra, ɗi wolte súrgë línëh yë në, nda wa yeɗ ɗi wodi.
3 Ndaa laha' ri ra, línëh yë habute ri, laɓute ri laɓɓi misikke, anutee rii yeris ɗi nimila'te ya' holoŋ.
4 Yíkíi meeya wolaatte súrgë kay línëh yë në. Laha' ri ra, wa laɓute ri af, solute ri solli misikke.
5 Ɗi wolaatte súrgë kay. Laha' ɗi fi baa ra ɓal, línëh yë hawute ri húl. Ɗi wolte súrgë caak filoon fe. Lahluu wa fi yaa ra, línëh yë laɓute yee laɓɓi misikke, hawute yee húl.
6 Koy ki yaala ɗi faha'te ri níi faha' ra daa tas ɗii na. Ɗi wolte ɗi fi baa línëh yë në ɓal, na won nufi tih : “Man biti wa ay yeɗ koy so' cér !”
7 Ndaa laha' koy ka ra, línëh yë wonu hanndal ki wa tih : “Lamoha abee kan ! Ëyí yen hap ɗi húl, meeya hen bi yen.”
8 Wa yípútée ríi ham, hawute ri húl, betute ɓúudé fë énfí meeya. »
9 Tígí daaha, Yéesú won ɓëewë tih : « Yíkíi meeya ay míllée paŋ yih ? Ɗi ay aye ayo, hap línëh yë ɓéeɓ húl, anti saam i línëh kay, yeɗ wa meeya.
10 Ɗon mësútée tee'a' a unni yee Téerëe maan ?
“La'a habuu taɓahoh ya biti lahay njiriñ ra
daa míllë' ham lasa.
11 *Koo-Yíkëe daa paga' ri ɗaaha*
te ri neɓpe yeel lool.”✡ »
12 Yúhúu kélfë yí yëwúɗɗë biti Yéesú yuliɗ anili baa sun fi wa ra, wa na saamu ɗee nay wa rii habee ra, ndaa bi kaañuy wa dúukëlí ɓëewë, wa heluu ri daaha, suute.

Túmí buur
(Saame Maccëe 22.15-22 ; Lúkkë 20.20-26)

13 I farisenj a i ow di ɓëewí Erot woluute Yéesú në, nda wa mín ríi fíir di iña na won ri ra.
14 Wa ayute, wonu ri tih : « Ɓahaa, fun yúhúté biti fu wona' kaah, te fu neehay ow ; fu na yeeleeh ow jëmmíi. Fu yëeddë' yee naha' Koope ra kah-kah. Kon won fun nda kootii yen ona'te biti Sesaar* yeru túm mbée onaay. Fun warutee yera' aa, fun waruy yera' ? »
15 Bi yúh Yéesú biti wonni wa teem ɓúkkí wë, ɗi won wa tih : « Ɗon ay fíiré së' ë ? Këmí së' hélíis hanjar dee mi ot. »
16 Wa komute ri hanjara, ɗi antee waa meel won tih : « Netli wah a tii wah daa na ? » Wa wonu ri tih : « Yi Sesaar. »
17 Ɗi won wa tígí daaha tih : « Kon yérí Sesaar yee laha' ri ra, ɗon yeɗ Koope yee laha' ri ra ! » Wa éemúté wona níi éem.

Yii leŋke koloh ɓúudé
(Saame Maccëe 22.23-33 ; Lúkkë 20.27-40)

18 I sadusenj, wa fa wonu biti koloh ɓúudé lahay ra ayute Yéesú në ɓal, wonu ri tih :

✡ **12:11 12.11** Saame Kañaa ya 118.22-23

* **12:14 12.14** *Sesaar* : Bín fë, ɓëyí húmú hen buur di Rom ɓéeɓ dëekúu ɗaaha.

19 « Ɓahaa, Mëyíis húmú túuycé yen bitih, ɓëyí húl hel ɓeleɓ te ɗeef
ɓani ɓelaa liiluyti lah koy, ñéedë waɗtee lam ɓelaa, saamiɗ ɓahii tal.
20 Te kíilë, húmú lahte koy-yaay paana : bee ɓaha waa na ra kooɗte,
ɓani ɓelaa liiluyti lah koy, ɗi húlté.
21 Bee ñee na ra kooɗte ɓelaa, wa lahuy koy, baa húlté. Ɓëyí éeyë fë
ñeyilte kotta, húlté.
22 Na hen ɗaaha níi wa fi paana ya ɓéeɓ, ñeyute kooda, húlúté te ow
lahay na koy. Filoon fe, ɗi fi ɓelaa tahte ɓal húlté.
23 Kon leegi, yiin nay kolee ɓëewë ɓúudé rë, daa nay lahee ɓelaa waa
na te wa ɓéeɓ koorute ri ? »
24 Yéesú won wa tih : « Biti ɗon yíih yee won Téerëe rë, a ɗee laha'
Koope doole ra, daa tah ɗon héllë' neh a ?
25 Yiin nay kolee ɓëewë ɓúudé rë, yaal a ɓeleɓ ii kooranta' ; pesi wa
kay, ay madee a pesi malaaka ya sun-Koo nen.
26 Te yii leŋke kolohi ɓëewë húlú rë ɓúudé, ɗon yíih yee bíní Mëyíis
filiɓ téerëe rë ë ? Koope wonte filiɓ dúufë na njaaroh ra biti daa ri *Koope
fi Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop.* »✡
27 Yéesú ɓaatte won tih : « Kon Koope, ɗi Koope fi ɓëewë húlú rë neh,
ɗi Koope fi ɓëewë na pesu ra. Ɗon héllúuté héllë'í misikke. »

Túuyë'ë lukki gaan ɗa
(Saame Maccëe 22.34-40 ; Lúkkë 10.25-28)

28 Ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis kelohte gonli wa, te ɗi otte biti Yéesú
wonte unni lante na lof ɗi saduseŋŋa ra. Ɗi yíppée ríi leɓoh won ri tih :
« Túuyë'í bi daa lukki lah solo di túuyë' yë në ɓéeɓ ? »
29 Yéesú won ɗi tih : « Túuyë'ë lukki lah solo ra daa ri beh : *“Síkírii ɗon
fi Israyel ! Koope daa Yíkii yen, te ɗi kut daa Yíkëe ;*
30 *kon lah fëhíi Koo-Yíkëe di keeññon ɓéeɓ, di peson ɓéeɓ, di nuffon ɓéeɓ
a dooloon ɓéeɓ.”*✡
31 Túuyë'ë ñee na ra daa ri beh : *“Di fahuu ron affon, lah fëhíi
moroommon ɗaaha.”*✡ Lahay túuyë' kay bi luk yaa lah solo. »
32 Ɓëe' won Yéesú tih : « Ɓahaa, baa kaah ! Yee won fu ra lahte. Yíkëe
yínë kut, te henay ri lahay Koo kay.
33 Ow ɓéeɓ waɗtee rii faha' keeñi ɓéeɓ, di nufi ɓéeɓ, a doolii ɓéeɓ ; te
ri waɗtee faha' moroomi ti ɗee faha' ri afi ra nen. Yaa daa gén hawiɗɗa
na tamru ɓëewë Koope ra ɓéeɓ níi sooy ra, a sarah ɓéeɓ. »
34 Ola' Yéesú biti ɓëe' ñaañce ɗee wona' ri ra, ɗi won ri tih : « Fu wulaay
Nguur ki Koope. » Kola'te bah, ow kaañlay rii meelil yin kay.

Buura Koo fal ri ra yi Dawit na ?
(Saame Maccëe 22.41-46 ; 23.1-12 ; Lúkkë 20.41-47)

35 Yéesú hompe filiɓ Faam fi gaani Koope na yëeddë', meelte ɓëewë won
wa tih : « Yëeddëh yí kootii Mëyíis mínúu won biti Buura Koo fal ri ra sédí
Dawit ɗíh ?
36 Te ɗi fi Dawit, húmú haala' ri Ruuh-Peseŋ ra, ɗi won tih :
*“Koo-Yíkëe won Yíkíi së' tih :
tooke ëbís së', ya'i ñamaa fi so' deh,
níi bín ëy míi kéenɗée kaa'oh yu kottu feey ra.”*✡

✡ **12:26 12.26** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.6 ✡ **12:30 12.30** Saame Nérsí Kootaa 6.4-5
✡ **12:31 12.31** Saame Tali Léwí 19.18 ✡ **12:36 12.36** Saame Kañaa ya 110.1

37 « Ɗi fi Dawit dëekë' rí Yíkëe rëe, kon Buura Koo fal ri ra mínë' hen
sédí ɗíh ? » Woni neɓa'te dúukëlí ɓëewë në síkírúu rí rë.
38 Filiɓ yëeddë'í Yéesú, ɗi won ɓëewë tih : « Lah mëytíi yëeddëh yí
Kootaa, wa fa tílëesúu a búuɓ gaan ra, te wa fahuu biti wa woduun a ya'
ana këemmë rë.
39 Wa tookuu ñaanna këllëh di ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, te
daa wa na ɗéɓúu ñam biti ndaje lah.
40 Daa wa lukuu maañ ɗaŋ ndah teeɓa'i affi wa, te añcaŋ daa wa na
ɓeyu alalli ɓeleɓɓa yaalli wa húlú rë. Daani wa nay lukee misik. »

Sarahi ɓelaa yaali húl rë
(Saame Lúkkë 21.1-4)

41 Yéesú antee took, jaanndohte ifi saraha Faam fi gaani Koope, na olsoh
ɗee na ɓekuu ɓëewë hélíis filiɓ ra. Caakke yíkëe alalli ɓekute na hélíis
wun-wun.
42 Ɓelii yaala húlté, ñakke níi ñak acce, ɓekke hanjar yutuuɗ ana, yi
taaɓeh yin.
43 Yéesú dëekké taalibe yi tígí daaha, won wa tih : « Mee ron won kaaf
ka ra ee bitih : saraha yera' ñëkídí bee lahay yaal bee ra, luk yi ɓëewí
kayya ɓéeɓ lah solo.
44 Ɓëewí kayya ɓéeɓ yeruu yee lukus alal mi wa ra, ndaa di filiɓ ñagi,
ɓelaa yera' iña laha' ri ra ɓéeɓ, yee waɗ rii pesaa koon ra. »

13

Poyi Faam fi gaani Koope a loola na ac fíi rë
(Saame Maccë 24.1-28 ; Lúkkë 21.5-24)

1 Ɗúhë' Yéesú Faam fi gaani Koope ra, ow di taalibe yi olsohte taah ya
baylaa, won ɗi tih : « Ɓahaa, olsee ɗee gaana' la' ya a ɗee wuna' taah ya
ra. »
2 Yéesú won ɗi tih : « Fu otte ɗee gaana' taah yi yee ra ɓéeɓ ë ? Bis ay
lah, wa ɓéeɓ ay bëp níi la' ii tíkëh sun la'. Daa mi won ɗo ri ! »
3 Tílúu wë níi wa lahute daŋi Ëlíiffë rë, Yéesú tookke, yíssëhté Faam
fi gaani Koope. Peer, Saak, Saŋ a Anndere ɗeefrute ri daaha, meelute ri
wonu tih :
4 « Won fun wahtaa nay lahe yii baa ra, a yee nay teeɓee biti yii baa ee
saañ lahe ra. »
5 Tígí daaha, Yéesú yampe na won wa tih : « Mëytíi ! Ow ɓanay ron
nofa'.
6 Ow caak ay aya' tii so', won biti daa wa Buura Koo fal ri ra, te wa ay
nofa' ow caak.
7 Ɗon keloh yodaɗ haa' yi leɓohte, a ban fi haa' yi wulohte raa, ngënë
tíití, iñyaa waɗti laha laho, ndaa ɗeefa túkkíi ëldúnë laheh doom.
8 Gin ay yejoh gin haa', nguur haa' a nguur ; ay lah ílíyyí feey fa ay naa
hégíyëh, yaaɓ haal i ílíy feey fa. Yaa ɓéeɓ ay madee a misiga na kat ɓeleɓ
biti lowa ham ra nen.
9 « Ɗon fi yaa nék, lah hénî wun affon, ndée af so' ay tah ɗon tëekrú
këem filiɓ ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, ɗon laɓu laraw. Ɗon ay
cëgírú fíi i gëernëer a fíi i buur ɗon seede yee yúhú ɗon soo na ra fíi wë.
10 Uni Neba waɗtee waariyu heetta ɓéeɓ paay balaa túkkíi ëldúnë.
11 Te ɗon habu níi ɗon kúrú këem rëe, ngënë sídíi : yee nay ron layee
wahtii baaha teme ra ii kola' ɗon a, ay kolee Ruuh-Peseŋ na.

12 Bín fë, ow ay yaay koy-yaafi hawroh ri húl, ƀaap a koohi ɗaaha ƀal,
tuŋka ay koloh sun fi baappi wa a yaayyi wa, hawroh wa húl.
13 Af so' ay tah ƀëewë ƀéeƀ kaa' ɗon, ndaa ƀëyí ham híin níi ɗúmëenë
rëe, ay múc.
14 « Til níi ɗon ot yii ƀosa na sobeyil ra hom tígí ɗi waray naa hom raa,
tígí daaha, ƀëewë nay home Yúdée rë heguun daŋŋin (ƀëyí jaŋi yii bee
yúhën !)✡
15 Ɓëyí ɗúh këem, ƀanan haal kali yin faam ;
16 te ƀëyí liilti saañ meey, ƀanan nimil kali búuƀ faam.
17 Mas ƀeleƀƀa nay poke loo bín fë rë a yee nay ƀëpíré rë !
18 Ɓëgí Koope iñyaaha ƀanti tee'a' a líy.
19 Mee ron won kaaf ka ra ee biti jamanii baaha ay misik misigi lëhírëy
saka' Koo ëldúnë níi a ɗeh, te mani ii lëhíɗ faw.
20 Te Koo-Yíkëe cagay ëylí bissi yaaha koon, tin ow ii múc bín fë ; ndaa
ƀëewë ɗi tanis wa ra, daa tah ɗi ëyíl wë.
21 Ɓëyí won ɗon tígí daaha biti “Buura Koo fal ri ra abeh”, mbée “ɗi
abín” ƀéeƀ, ngënë gémí rí.
22 I kiristaa a i yonente paɗɗah ay ac paŋ i kimtaan a iñi éemílë'té, faha'i
biti koon wa nofa' sah ƀëewë Koo tanis wa ra.
23 Mi wonte ɗon iña ƀéeƀ abah ! Kon lah hélí nuf na ! »

Nimili Koy-ƀëe'
(Saame Maccëe 24.29-44 ; Lúkkë 21.25-33)

24 Yéesú ƀaatte won tih :
« Filoon fi loola bín fë rëe,
na'a a céyín fë ay yím,
25 *hulla ƀal hélkísëh keen,*
doole ya sun ƀéeƀ bëlkísëh.✡
26 « Tígí daaha, ƀëewë ay ot so' mi Koy-ƀëe' mi aye filiƀ nérrë, mi ñéerë'
a doolii gaante a ndam.
27 May wol malaaka yi so' wër feey fa ƀéeƀ négírë'í ƀëewë tansu ra,
dalaani feey fa níi lúsëenín. »
28 Yéesú ƀaatte won tih : « Hëbí yee tíinndúu tal karaɗ ra affon : ɗon
ot tal karaɗ capuse rek, ɗon yúh biti lee ri lah koy.
29 Ti ɗaaha nen, ɗon ot iñyaaha lahe raa, lah yúhí biti nimili so' mi
Koy-ƀëe' leƀohte níi leƀoh.
30 Mee ron won kaaf ka ra ee biti ƀëy jamanii bee ii múk te iñyaaha
ƀéeƀ laheh.
31 Sun a feey ay múk, ndaa unni so' ii mëssí múk.
32 « Yii leŋke bisa a wahtaa nay mii nimile ra, ow yéeh yin na : malaaka
ya sun neh, so' mi Koy ka sah mi yéeh yin na ; Boffa kut daa yúh.
33 Këlíi affon ɗon hel nuf na, ndée ɗon yíih wahtaa !
34 Ɗi mín mëllúu a biti ow koloh saañ ƀaaƀ : ɗi yahti saañ raa, ɗi hel
faam fa ya' yi súrgë yí, ƀëyí në ƀéeƀ a yee nay rii page ra, anti nah wohoha
caŋ afi.
35 Kon këlíi affon ! Ɗon yíih wahtaa nay nimile yíkíi faam fa ra : mín
aya fíníin, mbée leelu elek, mbée hagaɗ, mbée ƀaaƀ.
36 Mëytíi ayi beetti ron, te ɗeefa ɗon nee'e.

✡ **13:14 13.14** Saame Dañeel 9.27 ; 11.31 ; 12.11 ; Maccëe 24.15-16 ✡ **13:25 13.25** Saame Isayii 13.10 ; 34.4 ; Esekiyel 32.7 ; Suwel 2.10

37 Yee won mi ron bee ra, mi woniď ďi ƀëewë ƀéeƀ : Cëgí affon ! »

14

Peeni hawi Yéesú húl
(Saame Maccëe 26.1-5 ; Lúkkë 22.1-2 ; Saŋ 11.45-53)

1 Waal ana balaa Paagi yëwúďďë a feedi mbúurú njeñe ya, kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis na saamu nufa nay waa tíkée Yéesú ya' ndaŋ feey, wa hap ri húl rë.
2 Wa wonantuute biti ƀanay hen filiƀ feeda, toñeh ƀëy gina ay kolee sun fi wa.

Ƀelaa yíin Yéesú laakkoloñ ra
(Saame Maccëe 26.6-13 ; Saŋ 12.1-8)

3 Yéesú húmú Betani faam Simoŋ fa mëssée guuñ ďa, tookke na ñam. Lahte ƀelii haalte kúďté bútlí yotuu la'a na wonuu albataar ra, líiffé a laakkoloñ naarde kah-kah. Ƀelaa konte un bútlë, yíinté laakkoloña af Yéesú.
4 Lahte ƀëewí húmú në yaa neƀaay wa, na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yahi laakkoloñi yee laha' njiriñ mi bih ?
5 Wa yaayeeh hélíis caak* koon cadum fa yeru ñëkíďďë ë ? » Wa yabute na wonu af ƀelaa woni misikke.
6 Ndaa Yéesú won wa tih : « Ƀëelí jaambura afi ! Ƀon moklu ri yi ďeeha ? Yee pagiď so' ri bee ra, yii wunte !
7 Ñëkíď ii koloh filiƀ fon, ďon mínú wëe pagiď wahtii neƀa' ron ; ndaa so' mi bee mii hom filiƀ fon dee faraah.
8 Ƀelaa paŋ yee mín ďí rë ; ďi túm së' laakkoloñ waayďi hacadi so'.
9 Mee ron won kaaf ka ra ee : tígí waariyuun Uni Neba ëldúnë ƀéeƀ, yee paŋ ƀelii bee ra ay naa ƀíllú, nuffi ƀëewë pay ďii na. »

Caŋi Yudaas yaayi Yéesú
(Saame Maccëe 26.14-16 ; Lúkkë 22.3-6)

10 Filoon fi baaha, Yudaas Iskariyot, ow di taalibe yi sabboo a ana ya caŋke yaayi Yéesú. Ƀi payte kélfë yí seeyoh ya na, wonte wa baaha.
11 Keluu wa woni ra, keeññi wa sosse níi sos, wa gapute ri hélíis. Yudaas na anti saam wahtaa nay rii ďamaalee Yéesú níi ďi yaay ri wa ra.

Míllëení Yéesú reer a taalibe yi
(Saame Maccëe 26.17-30 ; Lúkkë 22.7-23 ; Saŋ 13.21-30 ; 1 Korente 11.23-25)

12 Bisa ďéƀ bissi feedi mbúurú njeñe ya te daa bisa na hawuu har fi Paaga ra, taalibe ya meelute Yéesú wonu tih : « Fu faha' biti fun waayďun ďo reeri Paaga tígí dih ? »
13 Ƀi wolte ow ana di taalibe yi won wa tih : « Pëyí filiƀ ginin, ďon ay tee'a' a ow yaal kúď pen muluƀ. Lah ñéyí tala
14 níi tígë nay rii haale ra. Ƀon lah na raa, wëní yíkíi faam fa tih : “Yëeddëhë daa nah fun meel ro lasa nay ñamee ƀani taalibe yi reeri Paaga ra.”

---

* **14:5 14.5** *hélíis caak* : Di gerek, bíníyú ďeh : *dëñé tíméer ëeyë (300).* Daa ganjarma légéy súrgë kíil múlgús.

15 Hen ɗaaha raa, ɗi ay ron teeƀ lasi gaani paa' sun, bi yugusute níi
wocce : yii nay yen sohlee ƀéeƀ ín në. Ɗon ay waayee reeri Paaga daaha.
»
16 Taalibe ya koluu daaha suute ginin ; wa ɗeefute iña ƀéeƀ ti ɗee húmú
wona' wa Yéesú rë nen. Ɗaaha, wa waayute reeri Paaga.
17 Fíníin fín, Yéesú a taalibe yi sabboo a ana ya ayute faam fa.
18 Homuu wa reera ra, ɗi won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee :
ow di ɗon na, bi na reer a so' ee, ay soo yaay. »
19 Wona ɗúmëlté keeññi taalibe yi, wa na meelu Yéesú yínë-yínë wonu
ri tih : « Mbaa ri so' neh ? »
20 Ɗi won wa tih : « Ɗi ow di ɗon fi sabboo a ana ya, bi na soop mbúuríi
a so' filiƀ loona yínë.
21 Kaah biti so' mi Koy-ƀëe' mi waɗtee húl ti di bíníyúu rí sun fi so'
Téerëe nen ; ndaa mas ƀëe' nay soo yaaye ra ! Biti ri límíh koon daa gén
ɗii na. »
22 Wa homu ñama, Yéesú ƀeƀpe mbúurú, símpé Koope, lecsa'te ri, yeɗte
taalibe yi, won wa tih : « Ɓéyí, mbúuríi bee faan so'. »
23 Filoon fi baaha, ɗi ƀeƀpe kaas béeñ, símpé Koope, yeɗte taalibe yi,
wa ƀéeƀ hanute na.
24 Ɗi antee waa won tih : « Yee ñif mi so', ñif ma pokalsa' Koope a ƀëewë
rë. Wa ay keen ndah ow caak.
25 Mee ron won kaaf ka ra ee : mii hanil béeñ níi yiin nay mii hane béeñ
has Nguur ki Koope ra. »
26 Filoon fi baaha wa haalute yeekaa yi kañaa ya. Wocuu wa ra, wa
koluute na suu daŋi Ëlíiffë.

Woni Yéesú biti Peer ay taasa' yúhí
(Saame Maccë 26.31-35 ; Lúkkë 22.31-34 ; Saŋ 13.36-38)

27 Yéesú won taalibe yi tígí daaha tih : « Ɗon ƀéeƀ, ɗon ay sélít ti di
bíníyúu rí Téerëe bitih : *“May hap níirëhë húl, te harra ƀéeƀ ay hasla'.”*✡
»
28 Ɗi ƀaatte won tih : « Di wona' ri Téerëe daaha kaah. Te filoon fi hawi
so' húl, may këllú ƀúudé, mi këllëh rën Galile. »
29 Peer won ɗi tih : « Wuti ƀëewí kayya ƀéeƀ sélít rëe, mii naa non. »
30 Yéesú won ɗi tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : elgee woteh beh,
fiisiin ki paan waal ana, fay taasa' biti fu yúh së' níi hen waal éeyë. »
31 Peer ƀaattee ham híin won tih : « Calalte so' biti mi hawu húl a ɗo,
ndaa mii mëssí taasa' biti mi yúh rë. » Wa fi taalibe yi kayya ƀéeƀ ƀal
ñeyute una na wonu yaa yínë.

Ɗaŋi Yéesú di Setsemani
(Saame Maccë 26.36-46 ; Lúkkë 22.39-46)

32 Tílúu Yéesú a taalibe yi níi wa lahute tígë në wonuu Setsemani ra, ɗi
won wa tih : « Hëmí deh, mi pay ɗaŋ Koope. »
33 Na saañ ɗi ra, ɗi kúrëelëhté Peer, Saak a Saŋ. Ɗi dalte néekíñë', keeña
ɗúmpé ces.
34 Ɗi won wa tih : « Keeñ so' ɗúm ɗúmë níi mí mínléh ; hëmí deh, te
ɗon yeele ! »
35 Ɗi antee hécëh yutuuɗ, yeɗɗohte líhëhté feey, na ɗaŋ biti mín hen
raa, yii misiga nay rii kate wahtii baaha ra wuloh ri,

✡ **14:27 14.27** Saame Sakari 13.7

36 na won tih : « Baap[†], ɗo fa mín ɓéeɓ rë, éccíré gulii coono fi bee
wuloh so' ! Ndaa di mín ɗíi man ɓéeɓ, yee nay lahe ra ɓanan hen yee
faha' mi ra, ndaa bee faha' fu ra. »
37 Kola' ri dah, ɗi nimilte taalibe yi éeyë yë në, ɗeeffe wa na nee'u. Ɗi
won Peer tih : « Simoŋ, fu nee' nee'oo ? Fu míméh yeel wuti yaha wahtu
yínë kut a ?
38 Yéelí ɗon ɗaŋ, toñeh ɗon ay keene fíirí Seytaane. Ow na faha' paŋ
yin wun, ndaa ri mitay ! »
39 Ɗi hécíilté na ɗaŋ, ñeyaatte unna ɗéɓ ɗë.
40 Woca' ri ra, ɗi nimilaatte taalibe yi na, ɗeefaatte wa na nee'u, bi luk
wa pëní fë doole. Wa lahuy yii wonun wa ri.
41 Nimila' ri waali éeyë fë rë, ɗi ɗeefaat wa na nee'lu, ɗi won wa tih : «
Ɗon daa na nee'lu ɗee ɗon na hílsúu ë ? Ɗúmpé ! Wahtaa lahte. Ëlí ! So'
mi Koy-ɓëe' may yaayu mi tíkú ya' yi bakaaroh ya.
42 Këlíi yen saañ ! Ëlsíi, ɓëe' yaay so' ra ee ac ɗa ee. »

Hami Yéesú
(Saame Maccë 26.47-56 ; Lúkkë 22.47-53 ; Saŋ 18.3-12)

43 Yéesú hom wona, Yudaas ow di taalibe yi sabboo a ana ya yíppée ac,
ñéerë'té a dúukël ow, yi kúrú jépíl a duuɗ. Kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh
yí kootii Mëyíis a ɓaha ya gina daa wolu wa.
44 Ɗeef Yudaas fa nay rii yaaye ra, teeɓpe wa yee nay rii page ra níi wa
yúhsë' rí rë. Ɗi húmú won wa tih : « Ɓëe' nay mii fëené rë, ɗi baaha ; lah
hëbí rí te ɗon hof biti ɗon yah rii kúɗ. »
45 Laha' ri ra, ɗi júɓ sun fi Yéesú ciɗ won ɗi tih : « Ɓahaa ! » Ɗi fëenté
rí.
46 Ɓëewë yípútée yejoh sun fi Yéesú, habute ri.
47 Ow di ɓëewë húmú në rë fúulté jépílí, paaŋke rí súrgíi seeyohi gaana,
lecce nufa.
48 Yéesú won ɓëewë tih : « Ɗon ayuu yi ɗeeha a jépíl a i duuɗ hami so'
man mi banndi nen ?
49 Mi húmú homa' filiɓ fon faraah mi yëeddée filiɓ Faam fi gaani Koope
te ɗon habuy so' ! Ndaa yii bee waɗti lahaa ɗeeha, nda yee bíníyú Téerëe
rë lah. »
50 Tígí daaha, taalibe yi ɓéeɓ heguute, helute ri.
51 Lahte kúkëyí wahambaanii húmú ñeete tal Yéesú ɓal. Ɗi húmú
lamboh úuf. Ndaa ɓëewë na yuluu hami,
52 ɗi helte úufë ya' yi wa, hegohte a faan holoŋ[‡].

Tëekrí Yéesú këemí yëwúɗɗë
(Saame Maccë 26.57-68 ; Lúkkë 22.54-55, 63-71 ; Saŋ 18.13-14, 19-24)

53 Ɓëewë kúrúté Yéesú faam seeyohi gaana, tígë tee'uu kélfë yí seeyoh
ya, a ɓaha yi yëwúɗɗë a yëeddëh yí kootii Mëyíis rë.
54 Peer hompe filoon wulohte, ñeete tal Yéesú. Ɗi haalte baylii faam
seeyohi gaana, tookke a wohoh ya na yoonndoh.
55 Kélfë yí seeyoh ya a ɓëy këemí gaani yëwúɗɗë ɓéeɓ saamute yii
yabun wa Yéesú níi mín tah ɗi hawu húl, ndaa wa oluy.
56 Ow caak yabute ri iñi lahay, te wonna ñéerëey.

---

† **14:36 14.36** Bíníyú *Abbaa, Baap.* Abbaa : Daa ri : Baap di wonadi yëwúɗɗë. ‡ **14:52 14.52** Ow caak habuu biti kúkëyí wahambaanii bah, daa Saŋ fa na wonuu Marka ra, Marka fa bíní Uni Neba ra. Ɗi na dëekúu Saŋ Marka ɓal.

57 Lahte ɓëewí míllúutée koloh, yabute ri yii lahay wonu tih :
58 « Fun keluute ɗi wonte biti ɗi ay poo Faam fi gaani Koope bee ya' ow taɓah ri ra, te filiɓ waal éeyë ɗi ay taɓahaat kay, bi ya' ow ii naa leɓ. »
59 Ndaa yii leŋke yii baa sah, wonni wa ñéerëey.
60 Tígí daaha, seeyohi gaana kolohte caŋke leelii ɓëewë meelte Yéesú won ri tih : « Fu lahay yii lofa fu di yee yabu ro ɓëewí yee ra a ? »
61 Ndaa Yéesú hente tiɗ héddëhté. Seeyohi gaana meelilte ri, won tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy Koope fa na kañu ɓëewë rë ë ? »
62 Yéesú won tih : « Daa mi ! Te ɗon ay ot so' mi Koy-ɓëe', mi took hëbís Koope fa mín ɓéeɓ rë, mi hom ya'i ñamaa fi, te ɗon ay ot mi aye filiɓ nérrë sun. »
63 Seeyohi gaana ɗaɗte búubí tígí daaha, won tih : « Yen ay pagilee seede yih ?
64 Ɗon keluute ɗee sola' ri Koope ra. Ɗon wonu yi na ? » Ɓëewë ɓéeɓ wonu tih : « Ɗi waɗti húlë húlë ! »
65 Lahte ɓëewí na tuulu sun fi, pokute íllë, na maagu ri kít anutee rii won tih : « Fu yonente saa ɓal ? Wone ɓëe' laɓ ɗo ra ! » Wohoh ya ɓal na namuu rii fúuɗ mbey.

Taasa'i Peer yúhí Yéesú
(Saame Maccë 26.69-75 ; Lúkkë 22.56-62 ; Saŋ 18.15-18, 25-27)

66 Wahtii baaha ɗeef Peer húmú baylaa feey. Ow di ɓeleɓɓa na légéyú faam seeyohi gaana ra ñeete daaha,
67 otte ri na yoonndoh, ɗi yíiɗté rí níi antee rii won tih : « Ɗo fi bee ɓal, ɗoni Yéesú fee ke ɓëy Nasaret bee daa na húmú ñéerúu. »
68 Ɗi taasa'te won tih : « Mi keleeh wonu, mi yéeh yee na faha' fu won ra. » Ɗi antee koloh baylaa daaha, saañce ílí këemín. [Tígí daaha, paan fiisohte.]
69 Ɓelaa olilte ri daaha, ñeyaatte una wonte fíi ɓëewë húmú në rë tih : « Ɓëyí bee non wa fi yaaha na ! »
70 Peer taasiilte. Tíkëh yutuuɗ, ɓëewë húmú hatni baaha ra wonu ri tih : « Lahte íl ɓal ! Fu non wa fi yaaha na ! Miteh taasa', ndah ɗo ɓal, fu ɓëy Galile. »
71 Peer hampe yee ham ɗi ra rek, añohte won tih : « Mi fel raa, yii kat so' ɗi baaha ! Mi yéeh ɓëe' na wonuu ɗon so' ra ! »
72 Una na lús, paan na fiisoh waali ana fa, ɗi yíppée nérsëh yee húmú won ri Yéesú rë biti fiisiin ki paan waal ana, ɗi ay taasa' biti ɗi yúh rí níi hen waal éeyë. Ɗi yíppé afi tígí daaha na looy.

15

Kúrí Yéesú fíi Pilaat
(Saame Maccë 27.1-2, 11-14 ; Lúkkë 23.1-5 ; Saŋ 18.28-38)

1 Yíilë' Koo ɓaabin cúɓ, kélfë yí seeyoh ya tookute a ɓaha yi yëwúɗɗë ɓéeɓ a yëeddëh yí kootii Mëyíis, ɓëy këemí gaani yëwúɗɗë ɓéeɓ daal tookute. Wa pokiruute Yéesú komute ri Pilaat.
2 Pilaat meelte Yéesú won ɗi tih : « Daa fu buuri yëwúɗɗë ë ? » Yéesú won ɗi tih : « Fu wonte ri, daa mi ! »
3 Kélfë yí seeyoh ya na yabu Yéesú yin caak daaha.
4 Pilaat meelilte ri won tih : « Fu míméh lof a ? Fu keleeh iña na yabu ro ɓëewí yee ra ɓéeɓ ë ? »

5 Ndaa Yéesú wonlilay yin ; yii baaha kúnté af Pilaat.

Tígí Yéesú húl
(Saame Maccëe 27.15-26 ; Lúkkë 23.13-25 ; Saŋ 18.39 níi 19.16)

6 Lahaa Paak ɓéeɓ, Pilaat ɗúhíɗ ow kasaa, bee fahuu ɓëy gina biti daa
ri yeɗɗun ra.
7 Ɗeef lahte ɓëyí hínú Barabaas téyúté kasaa a ɓëewí ɓani wa húmú
haa'uute nguur ka níi ow húlté.
8 Tígí daaha, dúukël ow ɗeefiɗte Pilaat faam, meelte ri yee ɓaaha' ri
pagidi wa ra.
9 Pilaat won wa tih : « Ɗon fahuute biti mi yessiɗ ɗon buuri yëwúɗɗë
ë ? »
10 Ɗi fi Pilaat yúhté biti nagajek kélfë yí seeyoh ya iñaanuu Yéesú
iñaanoo daa tah wa kom ɗi ri.
11 Tígí daaha, kélfë yí seeyoh ya sorute dúukëlí ɓëewë nuf, nda wa mín
won Pilaat biti ɗi yeɗɗan Barabaas.
12 Pilaat wonil ɓëewë tih : « Mantee ɓal, kon ɗon fahuu biti mi hena
ɓëe' në wonuu ron buuri yëwúɗɗë rë ɗíh ? »
13 Wa ɓéyrúté unni wa sun na wonu tih : « Daaye ri kurwah ! »
14 Pilaat won wa tih : « A ri paŋ yii ɓosi bih ? » Ndaa wa ɓaatuutee
ɗaañnjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah ! »
15 Bi faha' Pilaat yii neɓa' ɓëewë, ɗi ɗúhríɗté wë Barabaas kasaa,
laɓirohte Yéesú laraw, antee wa rii yeɗɗa' wa daaye ri kurwah.

Këekkëlíi soldaarra Yéesú
(Saame Maccëe 27.27-31 ; Saŋ 19.2-3)

16 Soldaarra ɓeyute Yéesú, kúrúté rí baylaa filiɓ faam gëernëer, dëekúté
soldaarri kayya filiɓ ɓéeɓ.
17 Wa tíkúté paltu luum sun fi, ɓeyute ñap yugusute baane, ɓekute afa,
18 na anuu rii wodoh wonu tih : « Coleere buuri yëwúɗɗë ! »
19 Tígí daaha, wa na laɓisuu ri kankaniit bëhëer af, na tuulsuu ri, na
anuu yek fíyí, na sígímírú rí.
20 Këekkëlíyúu wë rí níi wocce ra, wa nísúté paltii luuma faana,
ɓekaatute ri búuɓɓí, anutee rí ɗúhíɗ ëssín na suu daaji kurwah.

Daayi Yéesú sun fi kurwaha
(Saame Maccëe 27.32-44 ; Lúkkë 23.26-43 ; Saŋ 19.17-27)

21 Lahte ɓëyí hínú Simoŋ, ɗi ɓëy Siren, daa ri boffi Iliksaan a Rufus.
Ɗi húmú kola' meey koon, ɓani soldaarra tee'uute, wa enute ri kurwahi
Yéesú.
22 Wa kúrúté Yéesú tígë në wonuu Golgotaa ra (daa ri : këeŋ-af).
23 Wa yerute ri béeñí boolluu a míir, ndaa ri hanay.
24 Wa koluu daaha, daayute ri kurwaha. Filoon fi baaha, wa púlúfúté
búuɓɓí, woruute wa hanndal ki wa.
25 Wahtaa daayu wa ri kurwaha ra tee'a' siñaakada.
26 Lahte bíníi tíkú af kurwaha, teeɓa'i yee tah Yéesú tíkú húl rë. Unna
won yii beh : « Ɓëyí bee daa buuri yëwúɗɗë. »
27 Wa daayaaluute banndi ana ɓal kurwah hëbís Yéesú : ɓëyí yínëe
paa'te ri ya' ñamaa, yínëe paa'te ri ya' sugu. [
28 Yee bíníyú Téerëe rë laha'te ɗaaha, bitih : *« Ɗi kídëelúuté ɓëewí ɓossa
na. »*✡]

✡ **15:28 15.28** Saame Isayii 53.12

29 Ɓëewë në ñeyu hatni baaha ra, na hégíyú affi wa na solu ri wonu tih
: « Ɗo fa won biti fay poo Faam fi gaani Koope, fu taɓahaat ɗi filiɓ waal
éeyë rë,
30 namee sëmlë' afu, fu nuul kurwaha. »
31 Kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis ɓal na ñaawlu ri hanndal
ki wa wonu tih : « Ɗi sëmlë'té i ow kay, ɗi antee míméh sëmlë' afi !
32 Buura Koo fal ri ra fa, buuri Israyel ra, nuulan kurwaha noo. Ɗi nuul
níi fun tík ɗí íl rëe, fun ay gém ɗii na. » Ɓëewë daayu kurwah hëbísí rë,
ñaawlute ri ɓal.

Húlí Yéesú
(Saame Maccëe 27.45-56 ; Lúkkë 23.44-49 ; Saŋ 19.28-30)

33 Laha' na' leelu af ra, gina ɓéeɓ ñúussé túɗ níi mitte wahtu éeyë.
34 Wahtii éeyë fë, Yéesú ɗaasse foŋ won tih : *« Eloyi, Eloyi, lama*
sabaktani ? » Daa ri : *« Koope, Koope, fu súugëh së' yi taan ? »*✡
35 Lahte i ow di ɓëewë húmú daaha ra, keluu wa unni yah, wa wonu
tih : « Kélíi woni, ɗi ee dëek Éelí rë kan ! »
36 Ow di waa na múkëté ɓeɓpe líil sooppe ri bineegar, pokke ri af baaŋ
bëhëer, yuliɗte ri ɓúk Yéesú na faha' hënndí, na won tih : « Yéɗɗí yen
olsoh, nda Éelí ay ac nuuliɗ ɗi raa. »
37 Tígí daaha, Yéesú ɗaasse foŋ, yeɗɗohte lússé.
38 Wahtii baaha, rídíi ɓídí Faam fi gaani Koope ɗap tígí selaa níi sela ra
ɗaɗte dala'te sun níi feey, ɓísëlsë'té ana.
39 Kélfíi soldaara húmú caŋ fíi Yéesú rë, ola' ri ɗee húlë' rí rë, won tih :
« Ɓëyí bee Koy Koope kaah ! »
40 Lahte ɓeleɓɓi húmú cëehúuté, na olsuu. Mari fi ɓëy Makdalaa húmú
waa na, Salome, Mari yaafi Saak Yutuuɗ a Soses.
41 Wa na húmú ñéerúu a Yéesú homa' ri Galile ra, na tooppituu ri. Ɓeleɓ
caak kay húmú në ɓal, yi húmú ñéerúu a Yéesú na ac ri Yerusalem ra.

Haji Yéesú
(Saame Maccëe 27.57-61 ; Lúkkë 23.50-56 ; Saŋ 19.38-42)

42 Yiin húl Yéesú rë teya' a bisi waaja, daa ri bisa këllëh bisa na hílsúu
yëwúɗɗë rë, te na' sosse haat.
43 Daa tah Suseef fi ɓëy Arimate fa húmú lahte tii kélfë yí yëwúɗɗë në
rë, te na húmú sehaaloh ayi Nguur ki Koope ra ɓal, kola' daaha pokke fídí,
payte Pilaat na, meelte ri ɓúudé fí Yéesú.
44 Ndaa kela' Pilaat húlí Yéesú rë, yaa gaawa'te ri. Ɗi dëekrëhté kélfíi
soldaarra, meelte ri nda Yéesú maañcee húl rëe.
45 Wona' ri kélfíi soldaarra biti ɗi húlté kaah ra, Pilaat wonte Suseef biti
ɗi mín ɓeɓ ɓúudé fë.
46 Tígí daaha, Suseef payte lompe perkal, nuuliɗte ɓúudé fë kurwaha,
líiwë'té rí perkala, ɗappe ri kolom ki yotu loo la', antee píníŋ la' gaan,
kúnë'té nuŋa.
47 Mari fi ɓëy Makdalaa a Mari yaafi Soses homute na olsuu tígë hacuu
ɓúudé fí Yéesú rë.

✡ **15:34 15.34** Saame Kañaa ya 22.2

16

Kolohi Yéesú ɓúudé
(Saame Maccëe 28.1-8 ; Lúkkë 24.1-12 ; Saŋ 20.1-10)

1 Gétë' bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë, Mari fi ɓëy Makdalaa a Salome a
Mari yaafi Saak lomute i yin heeñlaa, yugusii ɓúudé fí Yéesú.
2 Púlí na' ɓaabi dímëesë cúɓ, wa koluute na suu tígë hacuu Yéesú rë.
3 Homuu wa waala ra, wa na meelantuu hanndal ki wa tih : « Daa nay
yen píníŋíré la'a ɓúk luuya ? »
4 Ndaa ɓéyrúu wë affi wa ra, wa olute biti la'a húmú ɓúk luuya ra, di
gaana' ri ɓéeɓ píníŋúté hatin.
5 Wa haalute luuya, olute wahambaanii ɓekoh sabidoor naa' tookke ya'
ñamaa ; wa yípútée tíit.
6 Ndaa ɓëe' won wa tih : « Ngënë tíití ! Mi yúhté biti ɗon saamu Yéesú
fí ɓëy Nasaret fa húmú daayu kurwaha ra. Ɗi íníh deh, ɗi këllúté ɓúudé.
Ëlsíi tígë húmú fëndú rí rë.
7 Yípíi pay ɗon won Peer a taalibe yi kayya biti ɗi këllëhté rën Galile,
ɗon ay rii olee dín fë ti di húmú wona' ri ron nen. »
8 Ɓeleɓɓa ɗúhúté luuya na suu a múkë, wa tíitú tíitë níi na saaku. Tíidë
tíitú wë rë tahte wa wonuy ow yin waala.

Feeñiyoh yi Yéesú
(Saame Maccëe 28.9-10, 16-20 ; Lúkkë 24.13-49 ; Saŋ 20.11-23 ; Tílëdí apootarra 1.6-8)

[
9 Kola' Yéesú ɓúudé ɓaabi dímëesë rë, ɗi ɗéɓpí feeñiyoh Mari fi ɓëy
Makdalaa fa ɗi húmú líkíɗ ɗí yébítëh paana ra.
10 Mari payte ɓílíɗté ɓëewë në húmú ñéerúu a Yéesú rë yee lah ra, ɗeef
keeññi wa líssí líif, wa na looyu.
11 Wona' wa Mari biti Yéesú ee pes ɗa te ri otte ri ra, wa gémúy rí.
12 Filoon fi baaha, Yéesú feeñiyohte taalibe ana yi homu waal. Wa
yúhsúuy rí wahtii baaha bi lofisoh ri.
13 Tílë' níi wa yúhsúuté rí rë, wa nimilute, ɓíllúté taalibe yi kayya baaha,
ndaa wa gémúy wë ɓal.
14 Yéesú míllë'tée feeñiyoh taalibe yi sabboo a yínë yë ɗeef wa homu
ñam ; ɗi na won affi wa di yee lahuy wa ngém rë, a súhí wë keeñ af biti
wa gémúy woni ɓëewë olu ri filoon fi bee këllúu rí ɓúudé rë.
15 Ɗi antee waa won tih : « Pëyí ɗon waare ɓëy ëldúnë ɓéeɓ Uni Neba.
16 Ɓëyí gém Uni Neba te ɗi bëtsú, ɗi ay múc ; ɓëyí gémëy nék, ay daanu.
17 Ɓëewë gémú rë ay tíinndúu ɗeh : di tii so' wa ay lík i yébítëh, wa
won wonaɗ has,
18 wuti wa ham goŋ ya' yi wa mbée wa han sot raa sah, yin ii waa kat.
Te wa tíkë' jéríɗ ya' tii so', jérdë ay wah. »

Nimili Yéesú sun-Koo
(Saame Lúkkë 24.50-53 ; Tílëdí apootarra 1.9-11)

19 Wona' Yéesú-Yíkëe a wa níi wocce ra, Koo ɓéyíɗté rí kúɗté rí hëbísí
sun, ɗi hompe ya'i ñamaa fi.
20 Taalibe ya sayuu daaha na waariyu Uni Neba ëldúnë ɓéeɓ. Ɗi fi Yíkëe
habra'te wa légéyí wë níi yii won wa ɓéeɓ ñéerë' kimtaan.]

Uni Neba bíní Lúkkë rë
Kúnsëe

Di ɓaahi jaŋaa Lúkkë daa bíní téeríi Uni Nebi beh, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filiɓ. Ɗi fi Lúkkë nék húmú payoh, te ri húmú yëwúɗ neh. Ɗi bíníté téeré kay, daa ri bee won sun fi tílëdí apootarra ra. Ɗi húmúy apootari Yéesú dé', ɓani Pool daa na húmú ñéerúu (Saame Kolos 4.14). Ɗi meelsa' meelsoo níi ɗi lahte yii lante ri sun fi pesi Yéesú, ɗi na anti bíní unni yeh. Ɗi bíní unna ɓëyí hínú Tewofil.

Lúkkë bíníté iñi lahte solo pesadi Yéesú : Koope wolte Yéesú ëldúnë nda ɓëyí gém ɗii na ɓéeɓ múc. Ɗi teeɓa'te biti ɓal Yéesú daa Yíkëe.

Filiɓ téerii beh, ɗi wonte sun fi :
- yii leŋke ɗee aya' Saŋ Batis ëldúnë rë *(1.5-25 ; 1.56-80)*,
- yii leŋke ɗee aya' Yéesú ëldúnë rë *(1.26-55 ; 2.1-20)*,
- yii leŋke payi Yéesú jéríɗɗë *(4.38-41 ; 5.12-26)*,
- yii leŋke kimtaanni caakka paŋ ri ra *(7.11-17 ; 8.22-25 ; 9.10-17)*,
- yii leŋke anili ɓëe' naa'-keeñ dék Samari ra *(10.29-37)*,
- yii leŋke bee paya' Yéesú faam i Martaa a Mari ra *(10.38-42)*,
- yii leŋke kolohi Yéesú Galile ɗi na saañ Yerusalem *(13.22-30 ; 18.31-34)*,
- yii leŋke anili kúkëyë múuy níi olute ra *(15.11-32)*,
- yii leŋke húlí Yéesú *(23.13-56)*,
- a yii leŋke kolohi ɓúudé *(24.1-49)*.

Ɓëyí fí jaŋi téerii bee ɓéeɓ ay yúh biti Yéesú daa Sëmlëhí ɓëewë gémú ɗii na ra ɓéeɓ.

Yee tah Lúkkë bíní unna ra

1 Ɓah Tewofil, ow caak bíníyúté di oluu wa ri, di yii leŋke iña lah filiɓ
fi fun dee bín fë rë,
2 ti di ɓíllúu wë ɓëewë maasuu iñyaaha dalaani wa ra, te daa wa ɓëewë
na waariyu Unni Koope ra.
3 So' ɓal, mi nampee meelsa' yii lante sun fi iñyaaha ɓéeɓ, mi na téebíɗ,
dala'te dalaani wa, mantee ot biti ette mi bíníyíɗ ɗë wë.
4 Hen ɗaaha raa, fay yúh biti iña teeɓu fu ra ɓéeɓ kaah.

Woni ban fi límí Saŋ Batis

5 Jamanaa hena' Erot buuri Yúdée rë, húmú lahte seeyohi hínú Sakari,
ɗi non goomali seeyoh yi Abiyaa koon. Ɓeleɓi hínú Ilsabet, ɗi sédí Aaron
seeyohi gaana.
6 Wa ɓéeɓ ana húmú júɓúté íllí Koope, wa na hélíh yin túuyë' yë, wa
na pagu iña naha' Koo-Yíkëe rë ɓéeɓ.
7 Wa húmú lahuy koy, af biti Ilsabet húmú míméh pok loo, te wa ɓéeɓ
ana ɓahayute.
8 Lahte bis, Sakari hompe waaji seeyoha yuliɗ Koope na ra, ndah
goomali daa eyuu paŋi.
9 Di ɓaahuu wa ri, seeyoh ya húmú tansuu ow, këɗrí Koope cuuraay tígë
lukki sela filiɓ Faam fi gaani Koo-Yíkëe rë. Bee yínée tansa keen sun fi.
10 Wahtaa na kara' cuuraaya ra, ɓëewë ɓéeɓ húmú ëssë na ɗagu.
11 Sakari hom filiɓ níi ri otte malaakii Koo-Yíkëe hatna paa' tígë na
tamuu cuuraay ra ya' ñamaa.

12 Ɗi tíitté, afa kúnëhté.
13 Ndaa malaakaa won ri tih : « Ngana tíit Sakari ! Koope tahte ɗaŋu :
ɓeleɓu Ilsabet ay roo límíɗ koy yaal, lah dëekée rí Saŋ.
14 Keeñu ay naa sos níi sos te límí ay neɓa' ow caak.
15 Ɗi ac ow gaan íllí Koo-Yíkëe. Ɗi ii han ɓéeñ mbée hani mín maniyil
ɓéeɓ. Balaa ri límú, ɗi ay líif a Ruuh-Peseŋ.
16 Ɗi ay nimiliɗ ow caak di ɓëy Israyel Koope na, Yíkíi wë.
17 Ɗi ay këllëh Yíkëe, ñéerë' a doolii Ruuhi Koope húmú yonente Éelí
në rë, yugusa' hanndal ki baappa a koyya, nimiliɗ ɓëewë súugúu Koope
ra, wa ñéerë' a ɓëewë júɓú rë. Ɗi ay saam dúukëlí ɓëewí ay homɗe Koo-
Yíkëe. »
18 Sakari meelte malaakaa won ri tih : « May yúhée biti yii baa ay lah
ɗíh ? So' mi ɓahate te ɓeleɓ so' ɓitiffe. »
19 Malaakaa tahte won ri tih : « Daa mi Gaburyel, mi homa' hëbís Koo.
Daa ri wol so' ɗoo na, komu uni nebi bah.
20 Yee won mi ro baa ra ay lahee ɗaaha biti wahtaa lah. Ndaa gémë
gémëy fu so' ra tahte fii míníl won níi yiin nay lahe iñyaaha ra. »
21 Yaaha ɓéeɓ ɓëewë húmú ëssë na sehu, wa éemúté maaña maañ
Sakari filiɓ tígí selaa ra.
22 Ɗúhë' rí rë, ɗi míméh won waa na, ɗi wona' a wa wonaɗ likiɗ. Tígí
daaha, ɓëewë anutee yúh biti ri ot yin tígë.
23 Ɗúmlë' Sakari waalla eyuu ri Faam Koope ra, ɗi nimilte faam.
24 Gétë' iñyaa ɓéeɓ rë, hompe níi Ilsabet ɓeleɓi pokke loo, hompe yii
mitte céyín iip faam ɗúhëy. Ɗi won nufi tih :
25 « Ëlí yee pagiɗ so' Koo-Yíkëe rë kan ! Nufa payte soo na, ɗi níssé
gacaa húmú homa' mi leelii ɓëewë rë. »

Woni ban fi límí Yéesú

26-27 Céyín pëenë filoon fi heni Ilsabet loo, Koope wolte malaaka Gaburyel
kúkëy cafay na, hínú Maryaama ; ɗi dék Nasaret di Galile. Ɗi húmú onute
yaal ; yaala Suseef sédí Dawit.
28 Laha' malaakaa faam Maryaama ra, ɗi won ri tih : « Coleere
Maryaama, ɗo fa Koo-Yíkëe on ɗo mal ra. Ɗi ee ɗoo na. »
29 Woni malaakaa kúnté af Maryaama ; ɗi na níɓ yee waɗti fahaa won
wodohi baa ra.
30 Malaakaa won ri tígí daaha tih : « Ngana tíit Maryaama, Koope daa
on ɗo mal.
31 Síkírée ! Fay pok loo te fay lahee koy yaal, lah dëekée rí Yéesú*.
32 Ɗi ac ow gaan te ri ay dëekúu Koy Koope fa sunaa-sun. Koo-Yíkëe ay
rii yeɗ ñaani nguur ki Dawit ciffi.
33 Ɗi ay hen buuri ɓëy Israyel faraah, Nguur ki ii mëssí ɗúm. »
34 Maryaama won malaakaa tih : « Yii baa ay mínée lah ɗíh te mi yéeh
yaal ? »
35 Malaakaa won ri tih : « Ruuh-Peseŋ ay cép sun fu, Koope fa sunaa-sun
ay teeɓa' doolii ɗoo na. Daa tah kúkëyí selaa nay fuu lahee ra ay dëekúu
Koy Koope.
36 Ɓitifa' mboko mu Ilsabet níi, ɗi pokke loo ; ɗi fa húmú wonu biti
míméh lah koy ra, ɗi hom céyín fí pëenë fí woteh.
37 Lahay yii wooñ Koo. »

---

* **1:31 1.31** Tii Yéesú di ébrë daa Yosuwe. Yosuwe daa ri : Yahwee daa Sëmlëhë.

38 Maryaama won tígí daaha tih : « Mi súrgíi Koo-Yíkëe ; yee won fu ra
lahaan ɗaaha. » Tígí daaha, malaakaa takohte, saañce.

Yérí Maryaama Ilsabet

39 Tíkëh i waal, Maryaama kolohte yíppée saañ gini hom daŋŋi deyi
Yúdée.
40 Laha' ri ra, ɗi haalte faam Sakari, wodohte Ilsabet.
41 Ilsabet na keloh wodohi Maryaama, koy ka lowa hégíyëhté, Ruuh-
Peseŋ yíppée rii haal.
42 Tígí daaha, ɗi ɓéyíɗté uni sun won tih : « Koope lukki ƀarkel ro
ɓeleɓƀa feey fa ɓéeɓ te koy ka lowu ƀarkelte ɓal.
43 Daa mi wa níi, yaafi Yíkíi së' na ac yérí së' ?
44 Ole ! Mi na keloh wodohu rek, keeñ koy ka loo so' sosse níi sos, tahte
ri na hégíyëh.
45 Fu lahte sos-keeñ, gémë gém fu ƀiti iña wonu fu te kola' Koo-Yíkëe në
rë ay lah. »
46 Maryaama won tígí daaha tih :
« Mee kañ ɗee gaana' Koo-Yíkëe rë,
47 ɗi fa na sëmlë' së' rë tahte keeñ so' sosse níi sos,
48 di yee hela' ri nuf soo na ra, so' mi súrgë ɗii na kut ra.
Daa tah dala'te woteh níi kiri fi kirih,
ɓëewë ay soo dëekée sos-keeñ fe.
49 Koope fa mín ɓéeɓ rë pagiɗte so' yii gaante ;
tiyi selate.
50 Dee níi kiri fi kirih,
ɗi ay teeɓ ɓëewë neehu ri ra naa'-keeñ.
51 Ɗi teeƀa'te doolii, paŋke i yin gaan ;
ɗi tasaara'te ɓëewë në gaan-gaanluu ra.
52 Ɗi cépíɗté ƀuurra ñaanni nguur ki wa,
ɓéyíɗté ɓëewë lahuy doole ra.
53 Ɗi onte ɓëewë yaaƀu ra njél,
líkké ɓëewë caaku yin ra wa suute a ya' holoŋ.
54 Ɗi sëmlë'té ɓëy Israyel súrgë yí,
teeɓpe wa naa'-keeñ,
55 ti di húmú gapa' ri caacci yen nen, Abraham a séttí níi kiri fi kirih. »

Límí Saŋ Batis

56 Maryaama hompe Ilsabet na yii mitte céyín éeyë antee nimil faam.
57 Laha' loo Ilsabet ra, ɗi lahte koy yaal.
58 Keluu ɓëewë dékú a ri ra a mboko yi biti Koo-Yíkëe teeɓpe ri naa'-keeñ
níi rë, ɓani wa ɓéeɓ bokute lahute na sos-keeñ.
59 Nimila' ƀisa límú kúkëyë rë, ɓëewë ayute leji. Wa fahuu yeri tii Sakari
koon, ƀoffa ;
60 ndaa yaafa tahte won tih : « Ëe-ëe', ɗi hínú Saŋ. »
61 Wa wonu ri tih : « Lahay ɓëyí hínú ɗaaha mboko yu na. »
62 Wa anutee won a ƀoffa wonaɗ likiɗ, meelute ri tiya nay yeru koohi
ra.
63 Tígí daaha, Sakari meela'te arduwaas, bíníté në unni yeh : « Ɗi ay
hínú Saŋ. » Ɓëewë ɓéeɓ éemúté në.
64 Pereem Sakari yíppée pëkísëh, ɗi dalaatte won, ɗi yampe na sím
Koope.

65 Ɓëewë ɓani wa dékú rë ɓéeɓ tíitúté. Wona hente ëyëŋ deyi daŋŋi
Yúdée ɓéeɓ.
66 Ɓëewë keluu iñyaa ra ɓéeɓ na níɓú yii leŋ na, wa na meelu affi wa
yee nay míllée kúkëyë rë, ndée lante biti Koo-Yíkëe ñéerë'té a ri.

Kañi Sakari Koope

67 Ruuh-Peseŋ haalte Sakari boffi kúkëyë, ɗi na léhín unni kola' Koope
na won tih :
68 « Ɓëewë ɓéeɓ símún Yíkëe, Koope fi ɓëy Israyel, di yee yeela' ri ɓëewí,
sëmlë'té wë rë.
69 Ɓi kompe yen ɓëyí gaani nay yen sëmlée, bi ɗúhë' tali Dawit súrgíi.
70 Daa ri yee maañ rii gapa', ñeya'te ri yonente yi sela yi ra.
71 Ɓi húmú wonte yen biti ri ay yen sëmlë' ya' yi haa'oh yi yen a kaa'oh
yi yen.
72 Ɓi teeɓpe caacci yen naa'-keeñ, hampe yee húmú pok ri hanndal ki wa
ra.
73 Koope añohte ciffi yen Abraham biti
74 ɗi ay yen sëmlë' ya' yi kaa'oh yi yen, nda yen néekíñíih jaamiyohi ;
75 nda pesi yen ɓéeɓ, yen hen ɓëewí selayute te júɓúté íllí.
76 Te ɗo fi koy so', fay dëekúu yonentii Koope fa sunaa-sun, ndée fay këllëh
Yíkëe, fu ɗariɗ ri waali,
77 fu teeɓe ɓëewí biti ri ay waa sëmlë', baal wa bakaaɗɗi wa.
78 Koope fi yen baahte te ri naa'te keeñ, daa tah ɗi ay yen hawaan a niiñi
ɗúhë' sun ti na'a na púl rë nen,
79 niiñli yen fa homu ñúus te tasuu seh kúl kë rë, ɗi tík yen waali jaammaa.
»
80 Saŋ na ooɗ, afa na ɓaatti kúnsëh. Ɓi húmú pesa' luufa níi yiin
teekiroh ri ɓëy Israyel ra.

2

Límí Yéesú
(Saame Maccëe 1.18-25)

1 Jamanii baaha, buura hínú Ëgís rë túuyë'té kíní ɓëewë dékú ginna
Rom ílíf wë rë ɓéeɓ.
2 Lahi kínë ɗéɓ baa ra, ɗeef Kiriñus daa kélfíi gini Sírí,
3 te ow fi ow ɓéeɓ saya' bíníyëh gina coosaana' ri ra.
4 Ɓi fi Suseef ɓal nampee koloh Nasaret di Galile, saañce Betle'em di
Yúdée, gina coosaana' Dawit ra, ndée ri non tali Dawit.
5 Na saañ Suseef bíníyëh rë, ɓani Maryaama ñéerúu. Ɓeef Maryaama
húmú pokke loo.
6 Homi wa Betle'em daaha, lowa hampe ;
7 ɗi saawohte koy yaal. Ɓi lëmëssé baakera ndíimú, fëníɗté rí mbalka
ñamaa júr, bi ɗeef wa húmú ɗëmíh lasa na hanluu ayoh ya ra*.
8 Húmú lahte níirëh yí na nee'u wohi yuppi wa luufi baaha.
9 Malaaka yínë di malaaka yi Koo-Yíkëe púlëhté waa na, niiñi ndami
Yíkëe hawaante wa. Tígí daaha, wa tíitúté níi tíit.

---

* **2:7 2.7** Jamanii baaha, ɓëewë ginna luufa deyi baaha a júrë húmú mínú nee' lasa yínë. Ɓeefuu wa lasa na hanluu ra líiffé rë, Suseef a Maryaama húmú lasa na hom júrë rë.

10 Malaakaa won wa tih : « Ngënë tíití ! Mi ac wonon yii neƀpe keloh,
yii ay sosil keeññi ƀëewë ƀéeƀ níi sosil.
11 Elgee woteh beh, di gin Dawit, lahte Sëmlëhí límɗúté rën, daa ri
Kiristaa, daa ri Yíkëe.
12 Te ɗon ay rii yúhsée ɗeh : ɗon ay ot baakeri lëmësú ndíimú, fënɗú
mbalka ñamaa júr. »
13 Malaakaa na woc wona, malaaka caak yípútée ríi ɗeefiɗ, wa na
njooƀru Koope wonu tih :
14 « Koo laha ndam di sunaa-sun, te ƀëewë ri faha' wa ra ƀéeƀ lah
jaamma feey fa. »
15 Nimiluu malaaka ya sun-Koo ra, níirëh yë na wonantuu hanndal ki
wa tih : « Yen yíppí koloh yen saañ Betle'em, yen ole yee lah ra, yee teeƀ
yen Koo-Yíkëe rë. »
16 Wa yípútée koloh suute na saamu. Lahuu wa ra, wa olute Maryaama
a Suseef, wa ɗeefute baakera fënɗúté mbalka ñamaa júr.
17 Oluu wa kúkëyë rë, wa ƀíllúté yee won wa malaakaa sun fi ra.
18 Ɓëewë keluu ƀíllí níirëh yë rë ƀéeƀ éemúté woni wa níi éem.
19 Ɓi fi Maryaama hampe iñyaa ƀéeƀ afi, na níƀ në.
20 Níirëh yë anutee koloh na nimilu yuppi wa, na kañu Koope, na
njooƀru ri di iña keluu wa te olute wa ra. Iña ƀéeƀ lahte ti ɗee húmú
wona' wa malaakaa ra nen.
21 Nimila' bisa límú kúkëyë rë, wahtaa nay rii lecu ra lahte ; ɗi yerute
tii Yéesú ti di húmú naha' ri malaakaa ɗeef yaafa pokay loo doom ra.

Kúrí Yéesú Faam fi gaani Koope

22 Hompe níi wahtaa waɗ waa púusúun rë lahte ti ɗee túuyë' rí kootii
Mëyíis rë nen. Tígí daaha, Suseef a Maryaama koluute kúrúté Yéesú
Yerusalem, jébëlúté rí Koo-Yíkëe,
23 ndée bíníyúté di kootii Koo-Yíkëe bitih : *« Koy ki saawi yaali límú
ƀéeƀ ay jébëlú Koo-Yíkëe. »*✡
24 Wa yeruute hawra na naha' kootii Koo-Yíkëe rë ƀal : hëtë ana mbée
bëdú teem-teem ana†.
25 Húmú lahte ƀëyí dék Yerusalem, ɗi hínú Simewoŋ. Ɓi júƀpé, gémpé
Koope níi gém, te lahte yaakaar ayi ƀëe' nay sëmlée ƀëy Israyel ra. Ruuh-
Peseŋ húmú haalte ri,
26 te teeƀpe ri biti ɗi ay ot Buura Koo-Yíkëe fal ri ra, balaa ri húl.
27 Ɓaaha, Ruuh-Peseŋ yeñce ri Faam fi gaani Koope. Kúrúu Suseef a
Maryaama koy wa Yéesú paŋi yee naha' kootii Mëyíis rë,
28 Simewoŋ ƀeƀpe kúkëyë ƀoppe ri, símpé Koope na won tih :
29 « Koo-Yíkëe, yee gap fu so' ra lahte woteh. Fu mín sëe yeris so' mi
súrgúu mi húl, mi saañ a jaamma,
30 ndée mi tíkké íllí së' ngëey sun fi Sëmlëhë wol fu ra,
31 te ƀëy ëldúnë ƀéeƀ ay rii ot.
32 Daa ri niiña nay tahe heetta feey fa ƀéeƀ yúh rë rë ; ɗi ay on ƀëewú,
ƀëy tali Israyel ndam. »
33 Boffa a yaafa éemúté yee won Simewoŋ sun fi kúkëyë rë.

✡ **2:23 2.23** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 13.2, 12, 15 ; Kíní ƀëy Israyel 18.15-16 † **2:24 2.24** Kootaa húmú naha' hawiɗ har a hëtë mbée har a bëdú teem-teem, ndaa ƀëyí húmú lahay cadum har raa, ɗi mín yera' hëtë ana mbée bëdú teem-teem ana. Saame Tali Léwí 12.8.

34 Simewoŋ ɗagiɗte wa antee won Maryaama yaafi Yéesú tih : « Koope
daa wol kúkëyí beh, kéendí a ɓéyrí ow caak Israyel. Ɗi ay hen tíinndëe te
ɓëewë ay rii kaa'.
35 Ɗi ay tah ow caak teeɓa' yee hom nuffi wa ra ; te ɗo fi yaafa, fay lah
yii ay roo misik keeñu níi misik. »
36 Húmú lahte yonentii ɓitiffe níi ɓitif hínú Aane ; ɗi koy Penuwel fa tali
Aseer. Ɓani yaala húmú kooɗ ri hena' ri cafay ra pesute kíil paana, yaala
antee húl.
37 Kola'te baaha, ɗi pesse níi ri lahte kíil sabay peeye a kíil iniil (84) te
ri lahaatay yaal kay. Ɗi homa' Faam fi gaani Koope na' a elek oore, ɗage.
38 Ɗi laha' daaha ɗeeffe wa na, ɗi yampe na sím Koope, na won ɓëewë
në sehaaluu biti Koope ay sëmlë' Yerusalem ra ɓéeɓ yii leŋke kúkëyë në.
39 Wocuu boffi Yéesú a yaafa paŋi yee naha' kootii Koo-Yíkëe rë, wa
nimilute gin wa Nasaret di Galile.
40 Yéesú na ooɗ, afa na ɓaatti kúnsëh na won wonaɗ ɓaha. Ɗi húmú
neɓpe nuf te Koope yeɗɗay ri.

Laha' Yéesú kíil sabboo a kíil ana ra

41 Húmú lahaa kíil ɓéeɓ, boffi Yéesú a yaafa pay feedi PaagaYerusalem.
42 Laha' Yéesú kíil sabboo a kíil ana ra, wa ñéerúuté a ri suute feedin,
di ɓaahuu wa ri.
43 Ɗúmë' feeda ra, ɓëewë në nimilu, ndaa Yéesú tasse Yerusalem te boffa
a yaafa yíih yin na.
44 Wa habuu biti koon ɓani kooyya ñéerúu rë daa homu, níi wa tílúté
bis múlgús. Kanuu wa ri ra, wa na anuu rii saam mboko ya a kooyya na.
45 Oluy wa ri ra, wa nimilute Yerusalem na saamu ri.
46 Waali éeyë fë, wa ɗeefu ri filiɓ Faam fi gaani Koope tookke yëeddëh
yë në, na síkírëh wë, na meel wa.
47 Ɓëewë në síkírúu rí rë ɓéeɓ, éemúté ɗee ñaaña' ri ra a ɗee na lofa'
ri won ra.
48 Boffa a yaafa éemúté níi éem oluu wa ri ra. Yaafa won ri daaha tih :
« Ɗo fu paga' fun yii bee ɗíh ? Funi boffu moku moko saamu níi mok. »
49 Ɗi won wa tih : « Ɗon saamuu so' yih ? Ɗon yíih biti mi waɗti homa
faam Baaso' a ? »
50 Ndaa wa yíih yee faha' ri waa won baa ra.
51 Yéesú kolohte ɓani wa nimilute Nasaret. Ɗi tassi ñeya' woni wa. Yaafa
hampe iña lah yaa ra ɓéeɓ afi.
52 Yéesú na ooɗ, nufa na ɓaatti neɓ ; ɗi ɓaattee neɓa' Koope a ɓëewë.

3

Waarii Saŋ Batis
(Saame Maccëe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Saŋ 1.19-28)

1 Kíilí sabboo a iip fa homa' buura hínú Tibeer nguur ka ra, ɗeef Poos
Pilaat daa húmú gëernëerí Yúdée, Erot kúɗté Galile, Fílíp ɓahii kúɗté
Ítúré a Tarakonit, Lisañas kúɗté Abilen ;
2 Haan a Kayif daa húmú seeyoh yi gaanna. Kíilí baaha, Saŋ fi Sakari
hom luufa, liilte Una kola' Koope na ra, bee nay rii waareye ra.
3 Ɗaaha, ɗi wërté deyi Yurdeŋ ɓéeɓ, na won ɓëewë biti wa warutee lof
pesaɗ, wa bëtsú, Koope baal wa bakaaɗɗi wa
4 ti ɗee húmú bíníyúu rí téerí yonente Isayii ra bitih :

« Lahte un ɓëyí ɗofohte luufa na won tih :
“Ɗëɗɗí Yíkëe waal,
ɗon yugusiɗ ɗi waalla nay rii ñeye ra níi júɓ.
5 *Húlúɓɓë ɓéeɓ púuɓún,*
daŋŋa a dúŋŋë ɓéeɓ ɗeelu ;
waalla lúgúyëh rë yugusuu,
waalla lah ngas ra leeñu.
6 *Hen ɗaaha raa, ɓëewë ɓéeɓ ay ot biti Koope ay sëmlë'.”* »✡

7 Ow caak ayute bëtsëh Saŋ na, ɗi won wa tih : « Tisoh yi hiliññi yeh ! Daa won ɗon biti ɗon mínú hegoh daanee ke Koope na ac ra ?
8 Hena biti kaah ɗon lofute pesaɗ raa, lah téeɓíi rí pagaɗɗon. Ngënë hëbí affon biti ɗon séttí Abraham rek doyte. Mee ron won ra ee biti Koope mín yídís la' yi yeh wa hen séttí Abraham !
9 Wëettíyíi affon ! Yíinë caŋke leca'i kilikka tal-tal ka ; kilki límëy koy ki lahte njiriñ ɓéeɓ ay lecu, betu kíi. »
10 Ɓëy mboolo ma na meelu Saŋ wonu ri tih : « Koope faha' biti fun pagun yih ? »
11 Ɓi tahte won wa tih : « Ɓëyí lah búuɓ ana, ona ɓëyí lahay búubí yínëe ; te ɓëyí lah yii ñama ri, wora' a ɓëyí lahay ñam. »
12 I yeekoh túm ayute bëtsëh ɓal, meelute ri wonu tih : « A fun nék ɓahaa, fun waɗti pagun yih ? »
13 Ɓi tahte won wa tih : « Ngënë méelíi yii luk yee nahu ron meela' túm rë. »
14 I soldaar ayute ɓal, meelute Saŋ wonu ri tih : « A fun ! Fun waɗti henun ɗíh ? » Ɓi won wa tih : « Ngënë nëefí hélíis ow, te ngënë félí ow ron ɓeɓ hélsí. Lah téyí iña na yínlú ron ra. »
15 Ɓëewë lahute yaakaar níi wa ɓéeɓ na wonu nuffi wa nda Saŋ daa Buura Koo fal ri ra neh.
16 Saŋ won wa ɓéeɓ tih : « So' mi beh, mi bëtsë' ron a muluɓ, ndaa lahte ɓëyí ee ac ra, ɗi luk soo gaan fap, mi haayayti liil kotti*. Ɓi ay ron bëtsée a Ruuh-Peseŋ a kíi.
17 Ɓi hampe ifi ya'i : ɗi ay faaɗ too ka, soɗ peba misahi, tam fikiɗ fa filiɓ kíi kí yíméeh. »
18 Saŋ ñeya' yëeddë' yí yaaha a i won kay caak waareye ɓëewë Uni Neba.
19 Ɓi wonte af gëernëer Erot ɓal, naafa naaf ri Erojat ɓeleɓ ɓahii ra a iñi ɓossi caakki kayya paŋ ri ra.
20 Erot pagilte bi luk yaa ɓos, ɗi ɓekrohte Saŋ kasu.

Bëtsí Yéesú
(Saame Maccë 3.13-17 ; Marka 1.9-11)

21 Saŋ húmú bëtíssé ɓëewë húmú daaha ra ɓéeɓ, ɗi bëtsëelëhté Yéesú në ɓal. Na húmú ɗaŋ Yéesú bee na bëtsú rí rë, sun-Koo kúnsëhté,
22 Ruuh-Peseŋ céppé sun fi man bëdú nen, antee lah uni ɗúhë'té sun won tih : « Daa fu Koy so' ! Mi faha'te ro níi faha' ! Keeñ so' sosse ɗoo na níi sos ! »

Coosaani Yéesú
(Saame Maccë 1.1-17)

✡ **3:6 3.6** Saame Isayii 40.3-5 * **3:16 3.16** *mi haayayti liil kotti* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *te mi yinte sah pëkísí níh yí ñafaɗɗí.*

23 Na dal Yéesú légéyí rë, ɗeef ri waɗti lahaa kíil sabay éeyë (30). Ɓëewë
húmú habuu biti ɗi koy Suseef fi Héelí.
24 Héelí koy Matat fi Léwí ; Léwí koy Melki fi Yanay ; Yanay koy Suseef
25 fi Matacaas ; Matacaas koy Amos fi Nahum ; Nahum koy Esli fi Nagaay
;
26 Nagaay koy Maat fi Matacaas ; Matacaas koy Séméyín fi Yoseh ; Yoseh
koy Yoda
27 fi Yowanan ; Yowanan koy Resaa fi Sorobabel ; Sorobabel koy Salasiyel
fi Nérí ;
28 Nérí koy Melki fi Adi ; Adi koy Kosam fi Elmadam ; Elmadam koy Er
29 fi Yéesú ; Yéesú koy Eliyeseer fi Yorim ; Yorim koy Matat fi Léwí ;
30 Léwí koy Simewoŋ fi Yudaa ; Yudaa koy Suseef fi Yonam ; Yonam koy
Eliyakim
31 fi Meleyaa ; Meleyaa koy Menna fi Matataa ; Matataa koy Natan fi
Dawit ;
32 Dawit koy Yéssée fi Obet ; Obet koy Búus fi Sala ; Sala koy Nahson
33 fi Aminadap ; Aminadap koy Atmin fi Arni ; Arni koy Hesron fi Peres
; Peres koy Yudaa
34 fi Yakop ; Yakop koy Isaak fi Abraham ; Abraham koy Terah fi Nahoor
;
35 Nahoor koy Sérúk fi Réwú ; Réwú koy Pelek fi Ebeer ; Ebeer koy Selaa
36 fi Kenan ; Kenan koy Arpaksat fi Sem ; Sem koy Nowe fi Lemek ;
37 Lemek koy Matusalem fi Henok ; Henok koy Yeret fi Mahaleyel ;
Mahaleyel koy Kenan
38 fi Enos ; Enos koy Set fi Aadama ; Aadama koy Koope.

4

Saami Seytaane fíirí Yéesú
(Saame Maccëe 4.1-11 ; Marka 1.12-13)

1 Yéesú líiffé a Ruuh-Peseŋ, kolohte laahi Yurdeŋ, Ruuha kúɗté rí na ɓen
ri luufa.
2 Ɗi hompe dín fë waal sabay iniil (40) Seytaane na saam fíirí. Waalli
yaaha ɓéeɓ, ɗi túmëy yin loyi níi yaabi misikke míllë'té ríi ham.
3 Seytaanaa won ɗi tígí daaha tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa,
túuyé la'i bee yíssëh ñam. »
4 Yéesú won ɗi tih : « Bíníyúté Téerëe bitih : *“Ow pesa' ñam neh kut.”*✡
»
5 Seytaanaa kúɗté rí sun fi daŋi utte, yíppée ríi teeɓ ginna feey fa ɓéeɓ,
6 antee rii won tih : « May roo yeɗ nguur ka a alal ma ginni yee ɓéeɓ ;
wa ɓéeɓ ee ya' so', te mi mín wëe on ɓëyí neɓa' so'.
7 Kon fu jaamiyoh so' raa, fu laha' wa ɓéeɓ. »
8 Yéesú won ɗi tih : « Bíníyúté Téerëe bitih : *“Fay yekre Koo-Yíkëe daa
Koope fu ra te fay jaamiyee ri kut.”*✡ »
9 Filoon fi baaha, Seytaane kúɗté rí Yerusalem, cëgíɗté rí jibi Faam fi
gaani Koope, antee rii won tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, yeɗɗee
feey.
10 Bíníyúy Téerëe biti Koope ay nah malaaka yi níidú woo ?
11 Bíníyúté biti ɓal : *“Wa ay roo meeɓ teŋel, toñeh fay kabinee la'.”*✡ »

✡ **4:4 4.4** Saame Nérsí Kootaa 8.3 ✡ **4:8 4.8** Saame Nérsí Kootaa 6.13 ✡ **4:11 4.11** Saame Kañaa ya 91.11-12

12 Yéesú won ɗi tih : « Bíníyúté Téerëe bitih : *“Koo-Yíkëe daa Koope fu, ngana saam olsohi.”*✡ »
13 Filoon fi bee ñeya' ri pagaɗɗa ra ɓéeɓ na saam fíirí Yéesú rë, Seytaane saañce na séhíɗ waal kay.

Nimili Yéesú Galile
(Saame Maccëe 4.12-17 ; 13.53-58 ; Marka 1.14-15 ; 6.1-6)

14 Yéesú kola' daaha, ñéerë'té a doolii Ruuh-Peseŋ nimilte Galile. Tiyi hente lëyëŋ deyi baa ɓéeɓ.
15 Ɗi húmú yëeddë' filiɓ ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, ɓëewë ɓéeɓ kañe ri.
16 Lahte bis, Yéesú kolohte saañce Nasaret fa kora' ri ra. Laha' bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë, ɗi payte haalte tígë na ɗaguu Koope ra ti di na húmú paga' ri merees nen ; ɗi kolohte jaŋii Unni Koope.
17 Ɗi yerute téerëe bíní yonente Isayii ra. Kúnsë' rí téerëe rë, ɗi otte tígë bíníyú unna na húmú saam ri yee ra :
18 *« Ruuhi Koo-Yíkëe ee soo na,*
ɗi falte so' waarii ñëkíɗɗë Uni Neba,
ɗi wolte so' woni ɓëewë téyú kasu ra biti wa ay yeɗɗu,
woni búumíɗɗë biti wa ay ot a sëmlë'í ɓëewë moklu ra.
19 *Ɗi wolte so' woni ɓëewë biti kíilë nay waa teeɓe Koo-Yíkëe naa'-keeñ ra ee ac ra. »*✡
20 Jaŋiya' ri unna níi wocce ra, Yéesú kúnté téerëe, nimiliɗte ri ɓëe' në tooppitoh yii leŋke tígë na ɗaguu Koope ra, tookke ay yëeddée. Ɓëewë húmú daaha ra ɓéeɓ na yeelu ri.
21 Ɗi won wa tígí daaha tih : « Woteh fee Koo beh, Unnee téerëe keluu ron yaa ra, lahte kah-kah ! »
22 Keeññi ɓëewë ɓéeɓ sosse Yéesú në te wa éemúté unni neɓɓa won ri ra, na wonu tih : « Añcaŋ yaa koy Suseef kep ee ! »
23 Ɗi won wa tih : « Mi yúhté biti ɗon ay soo won léehí beh : “Ɗo fi naahee, payɛ afu !” Ɗon ay soo won biti ɓal : “Fun keluute iña paŋ fu Kafarnawum ra ɓéeɓ ; page mani wa filiɓ ginu noo, fun ot !” »
24 Ɗi ɓaatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : yonente na síkíríih gina dék rí rë.
25 Cëe mi won ron : lante biti ɓeleɓɓi yaalli wa húlúté húmú caakute Israyel na pesa' yonente Éelí rë. Bín fë, Koo húmú toɓay níi hente kíil éeyë a caan, tahte yaabi misikke laɓpe gina ɓéeɓ.
26 Añcaŋ, Koope húmú wolay Éelí ow yínë sah ɓeleɓɓi yaa na ; ɗi wol ri bi dék Sareptaa di deyi Sidon, te ri yëwúɗ neh.✡
27 Guuñiɗ caak ɓal húmú Israyel na pesa' yonente Élísée rë ; añcaŋ, ow yínë sah waa na guuña laday faana ; faan Naamaan fa dék Sírí rë kut daa lan guuña, te ri yëwúɗ neh.✡ »
28 Keluu ɓëewë húmú tígë na ɗaguu Koope ra unni yah, keeññi wa ɓéeɓ haayte níi haay.
29 Wa koluute, ɗúhrúté Yéesú gina, kúrúté rí af daŋa yípúu gin wa ra, na fahuu yeñi feey.
30 Ndaa ri húussé leelii wa saañce.

✡ **4:12 4.12** Saame Nérsí Kootaa 6.16 ✡ **4:19 4.19** Saame Isayii 61.1-2 ✡ **4:26 4.26** Saame 1 Buurra 17.8-16 ✡ **4:27 4.27** 2 Buurra 5.1-14

Payi ɓëyí yébítëh na ham ri
(Saame Marka 1.21-28)

31 Yéesú lahte Kafarnawum di Galile. Bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë, ɗi na
yëedíɗ ɓëewë yee won Téerëe rë.
32 Wa éemúté ɗee na yëeddë' rí rë, bi na yëeddë' rí a sañ-sañ.
33 Ɗeef ɓëyí laha' yébítëh húmú waa na, di tígë na ɗaguu yëwúɗɗë
Koope ra, ɗi foŋke sun won tih :
34 « Yéesú fí ɓëy Nasaret, fu faha' paŋi fun yih ? Fu ac múklí fun a ? Mi
yúh rë ! Daa fu Ɓëyí selaa ɗúhë' Koope na ra. »
35 Tígí daaha, Yéesú digiɗte uni won afa tih : « Héddée te fu yeris ɓëyí
beh ! » Yébítëh fë kéeníɗté ɓëe' feey fíi ɓëewë ɓéeɓ, yerisse ri te yin
misikay ri.
36 Ɓëewë ɓéeɓ éemúté, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Bee
wonaɗ mën ɗí kan ? Ɓëyí bee túuyë' yébítëh yë a sañ-sañ a doole : ɗi
túuy wë yeris ow raa, wa yeris ri. »
37 Tii Yéesú yíppée hen lëyëŋ deyi baa ɓéeɓ.

Ɓëewí caakka pay Yéesú rë
(Saame Maccë 8.14-17 ; Marka 1.29-34)

38 Yéesú ɗúhté tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, saañce faam Simoŋ*.
Laha' ri ra, ɗeef jér fëníɗté pacool Simoŋ ɓeleɓ, faana tampe níi ti paloɓ
nen. Yéesú ɗagute payi.
39 Tígí daaha, ɗi sígímpé sun fi jérdë, digiɗte uni túuycé tami faana
yeris ɗi. Tami faana yerisse ɓelaa, ɗi yíppée koloh na tooppitoh wa.
40 Haala' na' ra, ɓëewë lahu jéríɗ rë ɓéeɓ, a di míntí man jérë, komute
wa Yéesú. Ɗi tíkké wë ɓéeɓ ya' payce wa.
41 I yébítëh yeɗɗute jéríɗ caak ɓal, na fogu wone tih : « Daa fu Koy
Koope ! » Ndaa Yéesú digiɗte uni sun fi wa, kadda'te waa won, ndah wa fi
yaa yúhúté biti daa ri Buura Koo fal ri ra, te ɗi fahaay biti daa wa wonun
yii baaha.

Kolohi Yéesú Kafarnawum saañce na waare Yúdée
(Saame Marka 1.35-39)

42 Lada' Koo ra, Yéesú ɗúhté gina, saañce tígí ɗaayte. Ow caak koluute
saami. Oluu wa ri ra, wa na fahuu hami, kaa' ri saañ hel wa.
43 Ndaa ri won wa tih : « Mi waɗtee pay ginni kayya ɓal, mi waare wa
Uni Nebi Nguur ki Koope, ndée yii baaha daa tah Koope wol so'. »
44 Ɗaaha, ɗi kolohte na waare ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope Yúdée
rë.

5

Taalibe ya ɗéɓpí dëek Yéesú rë
(Saame Maccë 4.18-22 ; Marka 1.16-20)

1 Lahte bis, Yéesú húmú ɓúk laahi Senesaret*, ow caak ayute na yejantuu
hëbísí, na fahuu síkírëhí Unni Koope.
2 Ɗi otte gaal ana ɓúk laaha, ɗeef seeɓoh ya cépúté na hosu mbaalli wa.
3 Tígí daaha, ɗi haalte gaali yínëe, bi Simoŋ daa laha' ri, nahte ri yeñi
gaala filiɓ mulaa, ɗi hécëh yutuuɗ ɓúk laaha. Ɗi tookke filiɓ na yëedíɗ
ɓëewë.

---

* **4:38 4.38** Simoŋ fa na wonuu tígí dee ra, daa ri bee Yéesú yeɗ ɗi tii Peer ra. * **5:1 5.1** *Senesaret* : Tii yíníi laahi Galile.

4 Woca' ri wona ra, ɗi won Simoŋ tih : « Kúré gaala tígí noodƭe, ɗon
anti bac mbaallon, ɗon seeƀ. »
5 Simoŋ won ɗi tih : « Ɓahaa, yee mínú fun ra fun pagute rí elga ƀéeƀ,
fun habuy yin. Ndaa hém daa fu nah so' paŋi raa, fun ay bac mbaalla. »
6 Wa yeeluutee bac mbaalla. Jénnë habu wa ra caak caako níi mbaalla
dalte pas.
7 Tígí daaha, wa heegute ƀëewë húmú gaali yínëe rë ya', wa ac habra'i
wa. Ayuu wa ra, wa líifrúté gaalli ana ya jén níi gaalla talla' honoh.
8 Ola' Simoŋ Peer yii bah, ɗi yeɗɗohte yekke fíi Yéesú, won ɗi tih : «
Ɗamaay mi leƀee ro Yíkëe, ndée mi bakaaroh. »
9 Simoŋ a ƀëewë ƀani húmú rë ƀéeƀ tíitúté, bi caak jénnë habu wa ra
níi caak.
10 Saak a Saŋ koyyi Sebede, yee wani Simoŋ boku légéy rë tíitúté ƀal.
Ndaa Yéesú won Simoŋ tih : « Ngana tíit ! Dala'te woteh, fay soo tasee
saamiɗ ow. »
11 Tígí daaha, wa teerute, helute iña lahuu wa ra ƀéeƀ ñeyute tal Yéesú.

Payi guuñnda
(Saame Maccë 8.1-4 ; Marka 1.40-45)

12 Lahte bis, Yéesú húmú gin-taah deyi baaha, ƀëyí faana yahte a guuñ
púlëhté ɗii na. Ola' ƀëe' Yéesú, ɗi yeɗɗohte kotti líhëhté feey, na ɗaŋ ri
won tih : « Ɓahaa, mi yúhté biti fu mín sëe pay mi haalaat ƀëewë në[†]. Fii
soo rii pagiɗ a ? »
13 Yéesú yeƭe ya'i tíkké sun fi, won ɗi tih : « Mi tahte ɗaŋu. Yípée wah
! » Guuña yíppée lan faan ƀëe'.
14 Yéesú kadda'te ri ƀílíɗ won ɗi tih : « Ngana won ow yii beh. Paye
seeyoha na ɗi olsoh ro, te fu yera' saraha naha' Mëyíis rë fu púusëh, teeƀi
ƀëewë ƀéeƀ biti fu lante. »
15 Filiƀ fi baaha ƀéeƀ, tii Yéesú ƀaattee hen lëyëŋ ; ow caak na ayu
síkírëhí, jéríɗƭë filiƀ fi wa nahee pay.
16 Ndaa hom níi rëe Yéesú saañ tígí ɗaayte, ɗi hom dín fë ɗage Koope.

Payi lëfëñídë
(Saame Maccëe 9.1-8 ; Marka 2.1-12)

17 Lahte bis, Yéesú hom yëeddë', i fariseŋ a i yëeddëh yí kootii Mëyíis
maasuute ; wa ɗúhúu ginna luufa di Galile a Yúdée, lahte yi ɗúhúu
Yerusalem ƀal. Doolii Koo-Yíkëe húmú Yéesú në, tahte ri na pay jéríɗƭë.
18 Lahte ƀëewí kúrú lëfëñíɗ sun dil ayute, na fahuu haal faam fa, komi
ri Yéesú.
19 Ndaa wa yíih tígë nay wa rii ñéyré rë af caagi ƀëewë. Wa míllúu rii
lëwíɗ sun fi lasa, saamute buut anutee yëellíɗ lëfëñídë hom sun fi dila ra
fíi Yéesú leelii ƀëewë.
20 Ola' Yéesú ɗee gémúu wë rí rë, ɗi won lëfëñídë tih : « Yaal kowa, fu
baalute bakaaɗɗu. »
21 Yëeddëh yí kootii Mëyíis a fariseŋŋa na wonu nuffi wa tih : « Ɓëyée
na sol Koope bee ra wa ? Daa mín baala' bakaaɗ henay Koope ? »
22 Bi yúh Yéesú yee nuffi wa, ɗi won wa tih : « Ɗon níƀúu yii baa ɗíh ?
23 Yi daa lukki yooƀ biti mi won ƀëyí beh : fu baalute bakaaɗɗu, mbée
kolee fu tíl ?

---

† **5:12 5.12** *Mi yúhté biti fu mín sëe pay mi haalaat ƀëewë në* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Mi yúhté biti fu mín sëe ƀukut mi lan.*

24 Woteh ɗon ay yúh biti so' mi Koy-ɓëe', mi lahte sañ-sañi baalaa mi
bakaaɗ feey fi beh. » Ɗi won lëfëñídë tígí daaha tih : « Kolee fu pon dilu,
fu saañ faam. Daa mi túuy ɗë rí. »
25 Lëfëñídë yíppée koloh fíi ɓëewë ɓéeɓ, ponte dila húmú fënɗú rí rë,
na saañ faam, na kañ Koope.
26 Ɓëewë ɓéeɓ éemúté níi éem, na kañu Koope ñéerë'té a tíit na wonu
tih : « Bee woteh bee lëhírëy. »

Dëegí Yéesú Léwí
(Saame Maccëe 9.9-13 ; Marka 2.13-17)

27 Filoon fi baaha, Yéesú ɗúhté, otte yeekoh túm tookke tígë në légéyë'
rí rë ; ɗi hínú Léwí. Yéesú won ɗi tih : « Kolee fu ñee tal so'. »
28 Léwí yíppée koloh, yerisse ɓéeɓ, wa ñéerúuté.
29 Léwí antee cëgíɗ ndaje faami, teeriyohi Yéesú. Wani i yeekoh túm
caak a i ow kay daa boku ñama.
30 Fariseŋŋa a yëeddëh yí kootii Mëyíis, yee nonu waa na ra, bi neɓaay
wa yaa, wa wonu taalibe yi Yéesú tih : « Yi tah ɗon na boku ñam a yeekoh
yi túmë a bakaaroh ya ? »
31 Yéesú won wa tih : « Jéríɗɗë daa sohluu payoh ndaa ɓëewë wahu ra
neh.
32 Bakaaroh ya daa tahu mi koloh nda wa lof pesaɗ, ndaa ɓëewë júɓú
rë neh. »

Yéesú a oora
(Saame Maccëe 9.14-17 ; Marka 2.18-22)

33 I fariseŋ wonu Yéesú tih : « Taalibe yi Saŋ na caakuu oor, ɗage ; yi
fariseŋŋa henuu ɗaaha ɓal, ndaa taalibe yu dékúu ñam a han. »
34 Yéesú won wa tih : « Bee kílëek lahte ra, ɗon habuu biti ɗon mínú
oorloh kooyya, te ɗeefa ɓëe' kooɗ ɗa lísë leelii wa a ? Ɗon halaatuy ri
maan ? Funi taalibe yi so' nék madu a ɓëe' kooɗ baa ra hom a kooyyi ra
nen.
35 Bis ay lah, mi këllú leelii wa. Tígí daaha, wa ay oor. »
36 Yéesú wonte wa léehí bee ɓal : « Ow na leceh nuf búuɓ has daafa' ri
búuɓ kíilíɗ. Henun ɗaaha raa, búubí hasa ay lah ɗaɗ, te nuf píisí hasa ii
ñéerë' a búubí kíildë.
37 Te ow na soreh béeñí hasi anti dal poosa' filiɓ mbúus hun‡ kíilíɗ.
Henun ɗaaha raa, béeñë ay poo mbúusë, wa yúfëh, mbúusë yah.
38 Béeñ has kay, soruu mbúus has.
39 Ɓëyí meeɗte hani poosa'te na faheeh han has ; ɗi haba' biti hana
poosa' ra daa lukki neɓ. »

6

Yéesú a bisa na hílsúu rë
(Saame Maccëe 12.1-8 ; Marka 2.23-28)

1 Bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë ín, Yéesú a taalibe yi ñeyu waali húus filiɓ
i meey bele. Taalibe ya homu waala, yabute na kodu yaaŋnga yi belaa, na
ɓuluñu na húñú.
2 Lahte fariseŋŋi wonu wa tih : « Haala' yi níi ɗon na pagu yii Kootaa
kadda'te ri bisa na hílsúu rë ? »

‡ **5:37 5.37** *mbúus hun* : Ɓëy gini bín fë túmúu han mbúusí yugusuu a hun. Hani túmú mbúus hun home poosa' raa, mbúusë ɓaaysa' ɓaaysoo. Ndaa mbúusë ɓaha raa, na mínlíléh ɓaaysoh.

3 Yéesú won wa tih : « Ɗon yúhú yee húmú paŋ Dawit bee yaaɓuu ɓani
ɓëewí rë maan ?
4 Ɗi húmú haal Faam Koope*, ñampe na mbúurëe yefu fíi Koope ra, yee
seeyoh ya kut daa waruu naa ñam ra, yeɗte na ɓëewí, wa ñamute ɓal. »
5 Yéesú ɓaatte won wa tih : « So' mi Koy-ɓëe', daa mi lah sañ-sañ sun fi
bisa na hílsúu rë. »

Yéesú a ɓëe' ya'a ɓeedoh ra
(Saame Maccëe 12.9-14 ; Marka 3.1-6)

6 Lahte bis hílsëe kay, Yéesú haalte tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra,
yampe na yëeddë'. Ɓëyí ya'i ñamaa fa ɓeedohte húmú në.
7 Yëeddëh yí kootii Mëyíis a farisenŋa na olsuu Yéesú nda ri ay pay ow
bisa na hílsúu rë, nda wa lah yii yabun wa ri.
8 Ndaa bi yúh rí yee nuffi wa, tígí daaha ɗi won ɓëe' tih : « Kolee fu caŋ
fíi ɓëewë ɓéeɓ deh. » Ɓëe' kolohte caŋke daaha.
9 Yéesú antee waa won tih : « Cëe mi meel ron : Kootaa naha' yi bisa na
hílsúu rë ? Paŋ yin wun mbée paŋ yin ɓos ? Sëmlë' ow mbée yeris ɓëe'
húl ? »
10 Ɗi yeelte ɓëewë ɓéeɓ níi, antee won ɓëe' ya'a ɓeedoh ra tih : « Yere
ya'u ! » Ɓëe' yeɗte ya'i, ya'a yíppée wah koloŋ.
11 Ndaa keeññi ɓëewë ñéerúuy a Yéesú rë haayte níi wa na peenu yee
nay wa rii mínée paŋ ra.

Tansi apootarra
(Saame Maccëe 10.1-4 ; Marka 3.13-19)

12 Lahte bis, Yéesú lappe sun daŋ ɗaŋi Koope, ɗi ɗaŋke elga ɓéeɓ.
13 Lada' Koo ra, ɗi dëekké taalibe yi, tanisse na ow sabboo a ow ana,
falte wa apootar.
14 Tii yi wa daa wa yeh : Simoŋ fa Yéesú yeɗ ri tii Peer ra a Anndere
koy-yaafi, Saak a Saŋ, Fílíp, Bartalemi,
15 Maccëe, Toomaa, Saak fi Alfe, Simoŋ fi jammbaara†,
16 Yudaas fi Saak a Yudaas Iskariyot fa míllë'tée yaay Yéesú rë.

Yëeddë'í Yéesú a payi ɓëewë
(Saame Maccëe 4.23-25)

17 Yéesú kolohte ɓani apootarri na cépú daŋa. Laha' ri tígí yéeddë'té
di araal daŋa ra, ɗi caŋke daaha ɗeef taalibe caak húmú në. I ow caak
kay húmú në ɓal : yee ɗúhúu Yerusalem a ginni kayya Yúdée ɓéeɓ, yee
i gin-taah ɓúk kísí fë : Tíir a Sidon.
18 Wa húmú ayu síkírëhí Yéesú a payohi jérrí wë. Yee yébítëh na ham
wa ra wahute ɓal.
19 Ɓëewë ɓéeɓ na saamu leɓi faan Yéesú af biti lahte yii na ɗúhë' ɗii na
paye wa ɓéeɓ.

Ɓëewë lahu sos-keeñ a yee torohu ra
(Saame Maccëe 5.1-12)

20 Yéesú yeelte taalibe yi tígí daaha, won wa tih :
« Ɗon lahute sos-keeñ ɗon fi ñëkíɗɗë :

---

* **6:4 6.4** *Faam Koope* : Tígë seeyoh yi ɓëy Israyel húmú hawruu Koope na ra. Na húmú taɓahay Salomoo Faam fi gaani Koope Yerusalem ra, Mëyíis húmú yugusa' Faam Koope a taanta gaan ti di húmú naha' ri Koope ra nen, na homu wa luufa ra. † **6:15 6.15** *jammbaara* : Mín hen ɓëyí far-farlohte kootii Mëyíis, mbée ɓëyí non ɓëewë na haa'uu nguur ki ɓëy Rom ra.

daa ron lahuu Nguur ki Koope.
21 Ɗon lahute sos-keeñ ɗon fa yaaƀu ra :
ɗon ay lah njélí doyte.
Ɗon lahute sos-keeñ ɗon fa na looyu ra :
ɗon ay lah neƀ.
22 Ɗon lahute sos-keeñ biti ƀëewë kaa' ron, tík ɗon dín,
sol ron te wa haba' biti ɗon ow ƀos
af so' mi Koy-ƀëe'.
23 Dëmíi ɗon bec ndah sos-keeñ biti iñyaaha lah :
waafi mitte ín ɗon seh sun-Koo ra.
Yúhí biti caacci wa húmú mokluu yonente ya ɗaaha.
24 Ndaa mas ɗon fi yíkëe yí alalla :
ɗon pesute nebi ron níi wocce !
25 Mas ɗon fa lahu njélí doyte ra :
ɗon ay yaaƀ.
Mas ɗon fa neƀluu ra :
ɗon ay lah dígëem ɗon looy.
26 Mas biti ƀëewë ƀéeƀ wone wun sun fon.
Caacci wa húmú henuu yonente yi paɗɗah ya ɗaaha. »

Yii leŋke kaa'oh yon
(Saame Maccë 5.38-48 ; 7.1-5, 12, 16-20 ; 12.33-35)

27 Yéesú ƀaatte won tih : « Ɗon fa síkírúu së' yee ra, mi won ɗon tee :
lah fëhíi kaa'oh yon ɗon pagiɗ haa'oh yon yin wun ;
28 yéeníyíi ƀëewë në cuju ron ra yin wun, ɗon ɗagiɗ ƀëewë na moklu
ron ra.
29 Ow laƀ ro mbey, lah yere ri kakaabi yínëe. Ow naaf sabidooru, ngana
kadda' ri ƀeyi búubí jíitlëe ƀal.
30 Ɓëyí ɗaŋ ro one ri. Ɓëyí ƀeƀ yii daa fu laha' ri, ngana meel ɗi ri.
31 Iña fahuu ron biti ƀëewë pagiɗ ɗon wa ra, lah pëgíríi wë ƀëewí kayya
ɗaaha.
32 « Ɗon fahuun ƀëewí fahuute ron kut raa, ɗon séentúu në waafi mën
ɗíh ? Bakaaroh ya sah fahuute ƀëewë daa fahuu wa ra.
33 Ɗon pagrun yin wun ƀëewë në pagiru ron yin wun kut raa, ɗon
séentúu në waafi mën ɗíh ? Bakaaroh ya sah henuu ri ɗaaha.
34 Te ɗon wëtɗún ƀëewë habuu ron biti kut wa ay ron yíníl rëe, ɗon
séentúu në waafi mën ɗíh ? Bakaaroh ƀal na wëtíɗ bakaaroh, séentée
biti ri ay yínlú teemi yee wëtɗë' rí rë.
35 Ɗaa neh ! Lah fëhíi kaa'oh yon, ɗon pagiɗ wa yin wun te ngënë séentíi
yíníl biti ron wëtɗë'. Hen ɗaaha raa, waafon ay gaan. Ɗon ay teeƀee biti
ɗon koyyi Koope fa sunaa-sun ɗaaha, ndée keeña naa'te ƀëewë në gérmíh
a yee ƀosu ra na.
36 Di naa'a' Boffon keeñ níi naa', lah mëdí ɗaaha nen naa'-keeñ.
37 Ɗon heefuy ow raa, Koope ii ron heef ƀal ; ɗon habruy ow yin raa,
Koope ii ron habiɗ yin ƀal ; lah bëelíi, Koope ay ron baal.
38 Ëní ƀëewí kayya, Koope ay ron on : boonnon ay túmú níi líif, ɗegu
níi yúfée. Ɗee na natɗuu ɗon ƀëewë rë, Koope ay ron natɗee ɗaaha. »
39 Yéesú ñeyaatte wa léeh won wa tih : « Búumíɗ míméh nook búumíɗ
neh a ? Lahaa ɗaaha raa, wa ƀéeƀ ana ay keen ngas.
40 Yoodoh lukeh yëeddëhí mín ; ndaa yoodohi yoon níi ɗúmël ƀéeƀ ay
mín ti yëeddëhí nen.

41 « Fu olsoh yi losa íl koy-yaafu te fu kénsëey dúuñë ílú ?
42 Ɗo fa olay sah dúuñë ílú rë, fu mínë' won koy-yaafu biti fay rii nísíɗ
losa ílí ɗíh ? Wonu teem ƀúkú ! Nísé dúuñë ílú níi íllú lan paay, fanti mín
nís losa íl koy-yaafu.
43 « Tal kilki lahte njiriñ na líméh koy kilki lahay njiriñ, te tal kilki lahay
njiriñ na líméh koy ki lahte njiriñ.
44 Tal kilik yúhsúu koy ka : ñoltok na líméh koy sún te tal hak na líméh
koy ƀa'.
45 Ɓëyí naa'te keeñ hom wona' yii wunte ndah keeñi naa'a laha' ri ra ;
ƀëyí ƀosse keeñ nék hom wona' yii ƀosse ndah ƀosi keeña homa' ri ra. Yii
won ow ƀéeƀ ɗúhë' rí keeñi kaah.

Ɓëyí hoffe
(Saame Maccë 7.24-27)

46 « Yi tah ɗon dékée dëekë'í së' Yíkëe te ɗon na pëgíh iña na won mi
ron ra ?
47 Cëe mi teeƀ ron ɗee na man ƀëyí na ac soo na ƀéeƀ, na síkírëh unna
na won mi ra te paga' wa ɗaaha :
48 ɗi mada' a ƀëyí saañ taƀahe faam, hacce feey fa níi daƀpe ngaŋa,
yíppé taƀaha sun. Aya' mbënë më rë, mulaa na hút na laƀoh faam fa,
ndaa míméh ríi bëp bi híin taƀaha.
49 Ndaa ƀëyí síkírëh së' te anti ñeyay woni so', ɗi mada' a ƀëe' taƀah
faami te hacay dalaa ra. Aya' mulaa laƀohte faam fa ra, ɗi yíppée bëp,
poysa'te ƀéeƀ. »

7

Ngémí kélfíi soldaara
(Saame Maccë 8.5-13)

1 Woca' Yéesú woni ƀëewë iña ri faha' waa won ra ƀéeƀ, ɗi kolohte
saañce Kafarnawum.
2 Daaha, lahte kélfë soldaari lahte súrgíi ri foŋkote ri níi foŋko. Súrgëe
antee jér níi na ŋaatoh.
3 Kela' kélfëe ban fi Yéesú rë, ɗi wolte i ƀaha yëwúɗ ɗii na, woni biti ɗi
ac sëmlë' súrgíi kúl kë.
4 Lahuu wa Yéesú në rë, wa caguute ri na ɗagu wonu tih : « Ɓëe' wol
fun ɗoo na ra cal habra',
5 ndée ɗi faha'te yen fi yëwúɗɗë, te daa ri taƀahroh tígë na ɗaguu ƀëy
gina Koope ra. »
6 Yéesú kolohte ñéerë'té a wa. Leƀuu wa faam fa ra, kélfíi soldaara wolte
i kooy ɗii na, lah wa woniɗ ri unni yeh : « Ɓahaa, ngana mokil afu, mi
caleh fu haale faam so' ;
7 daa tah mi haba' biti mi yinte caŋi fíyú. Wone un yínë kut, súrgíi së'
ay wah.
8 Fu ot mi won ɗo ri, biti so' mi bee mi lahte kélfë yí daa paa'uu so' sun,
te mi kélfë i soldaar ƀal. Mi won ow yínë waa na gété rëe, ɗi saañ. Mi
won ow kay aye raa, ɗi ac. Te mi won súrgíi së' page yii bee raa ƀal, ɗi
paŋ yaa. »
9 Kela' Yéesú unni kélfíi soldaara ra, ɗi éempé woni. Ɗi yíssëhté dúukëlí
ƀëewë ñeyu tali ra na, won wa tih : « Mee ron won ra ee : mi ëllëy ƀëyí
gémë'té ɗeh ! Tali Israyel sah, mi ëllëy mani na. »
10 Nimiluu kooyya wolu ra faam kélfëe rë, wa ɗeefu súrgëe wahte.

Ɓelaa koohi këllú ɓúudé rë

11 Filoon fi baaha, Yéesú kolohte na saañ gin-taaha na wonuu Nayin ra,
taalibe yi a i ow caak ñéerúuté a ri.
12 Leɓa' ri haalaani gina ra, lahte ɓúudé fí na kúrú hacaa yin. Húldë
húmú koy yínë yaafi na ; ɗì fi yaafa yaala húlté. I ow caak di ɓëy gina na
ɓedu yaafa.
13 Ola' ɗì fi Yíkëe ɓelaa ra, keeña ɗúmpé ɗii na, ɗi won ɗì tih : « Yeɗɗe
looya. »
14 Ɓi antee leɓoh, tíkké ya' yi jaada, ɓëewë kúrú ɓúudé fë rë cagute. Ɓi
won ɓúudé fë tih : « Kolee yaal kowa ! Daa mi túuy ɗë rí ! »
15 Húldë yíppée koloh, tookke na won. Yéesú won yaafa tih : « Koohu
abeh ! »
16 Ɓëewë ɓéeɓ tíitúté níi tíit, wa na kañu Koope wonu tih : « Yonente
gaan acce yen na ; Koope acce sëmlë'í ɓëewí. »
17 Ɓëy Yúdée a ɓëy deyi baa ɓéeɓ keluute yee paŋ Yéesú rë.

Yee won Yéesú sun fi Saŋ Batis ra
(Saame Maccëe 11.2-19)

18 Taalibe yi Saŋ ɓíllúté kélfíi wë iña na paŋ Yéesú rë ɓéeɓ. Tígí daaha,
Saŋ dëekké ow ana waa na,
19 wolte wa ɗì fi Yíkëe në, meeli nda daa ri Sëmlëhë në séentúu rë mbée
ɓëewë waɗti sehun ow kay.
20 Lahuu taalibe yi Saŋ Yéesú në rë, wa wonu ri tih : « Saŋ Batis daa wol
fun meelu nda daa fu Sëmlëhë në séentúu rë mbée ɓëewë waɗti sehun
ow kay ? »
21 Guuttaa baaha, Yéesú payce na ow caak : i jéríɗ, i misikiɗ, ɓëewí
lahuu yébítëh, a i búumíɗ.
22 Ɓi antee won taalibe yi Saŋ tih : « Nímílí Saŋ na ɗon ɓílíɗ rí iña olu
ron a yee keluu ron ra. Wëní rí biti búumíɗɗë yeelute, lëfëñíɗɗë koluute,
guuñiɗɗa wahute*, likiɗɗa ee keluu ra, ɓëewë húlú rë këllúté ɓúudé,
ñëkíɗɗë keluute Uni Neba.
23 Ɓëyí af iñi so' taheh ɗì yeris ngémí, ɓëyí baa lahte sos-keeñ. »
24 Bi na suu ɓëewë húmú wolu ɗii na ra, Yéesú yampe na goneel a
dúukëlí ɓëewë yii leŋke Saŋ Batis na, meelte wa won tih : « Ɓon húmú
payu olsoh yi luufa ? Tal bëhëerí ngilaaw ma na jaay ri neh maan ?
25 Kon ɗon húmú payu olsoh yih ? Ɓëyí ɓekoh búuɓɓí wunte neh maan
? Yíkëe yí búuɓɓí wunna na pesu pesi neɓpe ra oluu faam buur.
26 Mantee, ɗon húmú payu olsoh yi luufa ? Yonente neh a ? Mee ron
won ra biti ɗi yonente kaah ; ɗi luk sah yonente gaan !
27 Daa ri ɓëe' në wona' Koope Téerëe rë bitih : *"Olsee ! May wol ow*
këllëh ɗaɗɗi ro waal."✡ »
28 Yéesú ɓaatte won tih : « Mee ron won ra ee : lahay ɓëyí límúté feey
fi beh te luk Saŋ Batis gaan. Añcaŋ ɓëe' lukki yin Nguur ki Koope ra luk
ɗii gaan. »
29 Ɓëewë ɓéeɓ níi luka' yeekoh yi túmë húmú síkírúu Saŋ níi rí bëtíssé
wë rë tahute biti Koope júɓpé.
30 Ndaa fariseŋŋa a yëeddëh yí kootii Mëyíis tahuy yee faha' Koope ra,
wa húmú kaa'uute biti Saŋ bëtís wë.

---

* **7:22 7.22** *guuñiɗɗa wahute* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *guuñiɗɗa ladute.* ✡ **7:27 7.27** Saame Malasi 3.1

31 Yéesú ɓaatilte won tih : « May mínée mëldë' ɓëy jamanii bee a yih ?
Wa maduu a yih ?
32 Wa maduu a tuŋki tooku këem, yee na wonu affi yee tih : “Fun
poosute, ɗon becuy ! Fun fogute, ɗon hílípúy fun !”
33 Húmú aya' Saŋ Batis kaa'a'te ñam a han ra, ɗon wonu ɗi laha' yébítëh.
34 Aya' so' mi Koy-ɓëë', mi na ñam maa han ra, ɗon wonu tih : “Ëlí !
Ɓëyí bee ñam a han kut daa afa, te ɗi kooya' yeekoh yi túmë a i bakaaroh
kay.”
35 Añcaŋ ɓëewë ñeyu Unni Koope ra ɓéeɓ olute biti waalli júɓpé. »

Yéesú a ɓelii bakaaroha

36 Húmú lahte fariseŋi hínú Simoŋ dëekké Yéesú ñam faami. Yéesú
saañce faam fin, lahte wa na ñamu.
37 Gini baaha, húmú lahte ɓelii ɓosse pesaɗ. Kela' ri biti Yéesú ín ñam
faam fariseŋa ra, ɗi kúɗté bútlí yotuu la'a na wonuu albataar ra, bi líiffé
a laakkoloñi neɓpe,
38 hompe kotti Yéesú na looy, muun mi na hilsiɗ kotta. Ɓi antee ɓeɓ fen
fi moosse wa, fëenté† wë, túmpé wë laakkoloña.
39 Ola' fariseŋa dëek Yéesú faami ra yii bah, ɗi won nufi tih : « Ɓëyí
bee hena yonente koon, tin ri ay yúh ɓelaa leɓ ɗii na bee ra a pesadi ɓosa
homa' ɗi ra. »
40 Yéesú won fariseŋa tígí daaha tih : « Simoŋ, mi lahte yii nay mi roo
wone. » Simoŋ won ɗi tih : « Wone mi keloh ɓahaa. »
41 Yéesú won ɗi tih : « Lahte ɓëewí ana yi húmú lahrute ɓëyí në wëtɗë'
kabut. Ɓëyí yínëe lahiɗte ri kabut caak, yi yínëe luk yaaha sabboo.
42 Bi ow yínë waa na sah míného ríi yíníl kabut ka, ɗi baalte wa ɓéeɓ
ana. Tígí daaha, fu haba' biti ɓëyí bi di wa fi yaaha nay lukee faha' ɓëe'
wëtɗë' rë ? »
43 Simoŋ won ri tih : « Mi haba' ri ɓëe' kabut ki lukki caak ra. » Yéesú
won ɗi tih : « Fu won kaah. »
44 Ɓi antee yíssëh ɓelaa na, won Simoŋ tih : « Ole yee paŋ ɓelii bee ra !
Haala' mi faamu, fu onay so' muluɓ hosaa kot ; ndaa ɓelaa hosse kotti so'
a muun mi, moosse wa a fen fi.
45 Fu fëenëy së' na wodoh fu so' ra ; ndaa haala' mi dee níinén, ɓelaa
yeɗɗay fëení kotti so'.
46 Fu túmëy díw af so' sah ; ndaa ɓelaa baaɓpe laakkoloñ kotti so'.
47 Daa tah mi won ɗon tih : ɗee faha' so' ri níi faha' ra daa teeɓa' biti ri
baalute bakaaɗɗi caakki ; ndaa ɓëe' baalu bakaaɗ yutuuɗ ɗa, faha'i na
gaaneh. »
48 Yéesú antee won ɓelaa tih : « Fu baalute bakaaɗɗu. »
49 Ɓëewë ɓani wa húmú loona ra wonantuu hanndal ki wa tih : « Ɓëyée
daa wa níi na kaañ baala' bakaaɗ ? »
50 Ndaa Yéesú won ɓelaa tih : « Ngémú sëmlë'té rë ; kolee fu saañ a
jaamma. »

8

Ɓëewë në húmú ñéerúu a Yéesú rë

1 Filoon fi baaha, Yéesú saañce na wër filiɓ ginna ɓéeɓ, na waare Uni
Nebi Nguur ki Koope. Ɓani taalibe yi sabboo a ana ya daa húmú ñéerúu

† **7:38 7.38** Fëenë fëen ɓelaa kotti Yéesú rë teeɓa' biti ri yeɗte Yéesú cér.

2 a ɓeleɓɓi dï húmú líkíďté wë yébítëh, yee ri payce jérrí wë. Tii yi wa
daa wa yeh : Mari fi ɓëy Makdalaa bee líkďú yébítëh paana ra,
3 Saan ɓeleɓ Kusaa fa iña faam Erot tíkú ya'a ra, Susaan a i ɓeleɓ caak
kay. Ɓeleɓɓi yaa ɓéeɓ ɓeyu alalli wa, na habruu Yéesú a taalibe yi.

Anili feeyya maduy ra
(Saame Maccë̈e 13.1-9 ; Marka 4.1-9)

4 Ɓëewë húmú ďúhúu gin-taah ya ɓéeɓ na ayu Yéesú në. Ɓëewë na
ɓaatuu caak, dï yampe na won wa léehí beh :
5 « Lahte ɓëyí húmú koloh sohi meeyi. Ɗi hom hasli tisoh ka, lahte peppi
keente ɓúk waala, kotta ñeete sun, yakka ayute, tanute wa ɓéeɓ. 6 Lahte
yi keen feey fi laha' la'. Paala' wa ra, bi síit feey fa, wa yíppée tam.
7 Lahte yi keen tígí paala' ñobitaan, wa pëeltúté, ñobitaan fa hampe
wa, wa tampe.
8 Lahte yi keen feey fi looɓpe. Wa paalte, talla kolohte, ďúhíďté íl, laaɓpe
níi laaɓ*. » Yéesú ɓaatte won wa tih : « Ɓëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

Yi tah Yéesú na ñeya' léeh ?
(Saame Maccë̈e 13.10-17 ; Marka 4.10-12)

9 Filoon fi baaha, taalibe yi meelute ri yee faha' won léehë rë.
10 Ɗi won wa tih : « Ɗon, kúmpë yí Nguur ki Koope teeɓu ďon, ndaa yii
won mi ɓëewí kayya ɓéeɓ teya' léeh, nda *wa yeele raa, wa ëlíh në, te wa*
kelee raa, wa yíih yee na wonu ra.✡

Iti fi anili feeyya maduy ra
(Saame Maccë̈e 13.18-23 ; Marka 4.13-20)

11 « Léehí baa faha' woni yii beh : tisoh ka daa Unni Koope.
12 Ɓúk waala keen tisoh ka ra daa wa ɓëewë yéŋké biti keluu wa Unni
Koope ra, Seytaane yíppée ac pahte wa keeññi wa, toñeh wa ay gémé
Koope, wa múc.
13 Feey fa laha' la' ra daa ɓëewë yéŋké biti keluu wa Unna ra, wa yípútée
wëe tah a sos-keeñ ; ndaa Unna yípëy níil keeññi wa. Wa topuun waa ham
guuttii baaha : misike waa na rek, wa koluun daaha yeris ngémë.
14 Feey fa na paal ñobitaan ra daa ɓëewë yéŋké biti keluu wa Unna ra,
tíl tílë níi sohle yi ëldúnë, alal a neɓ pes hampe wa tahte níi kaah púlëy
waa na.
15 Feey fi looba daa ɓëewë yéŋké biti keluu wa Unna ra, wa tahuute wa
ya' ana, habuute wa a keeñi naa'te, wa pokuute na níi wa ďúhrúté njiriñ
ra. »

Léehí lampaa
(Saame Marka 4.21-25)

16 Yéesú ɓaatte won tih : « Ow na këďďéh lampa líh if sun, mbée ɓek ri
fëgërëh tigal. Ɗaaha neh ! Lampa líkúu líkëe, ɓëyí haal, ot kotti na.
17 Yii ďapu ɓéeɓ ay yúhú, yii laku ɓéeɓ ay olu.
18 Yúhí ďee na síkírúu ron Unni Koope ra ! Ɓëyí ham yee yeru ri ra a
ya' ana ay ɓaatu. Ɓëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda haba' ri biti
dï lahte ri ra sah ay naafu†. »

---

* **8:8 8.8** *laaɓpe níi laaɓ* : Di gerek, bíníyú ďeh : *tal fi tal ɓéeɓ límpé pep tíméer (100).* ✡ **8:10 8.10** Saame Isayii 6.9 † **8:18 8.18** *ɓëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda haba' ri biti dï lahte ri ra sah ay naafu* : Ɓëe' pagay yii baaha ra, daa ri ɓëe' habay unna keloh ri ra, dï húl fayu raa, dï ay ñak ɓéeɓ.

Ƀëy faam i Yéesú
(Saame Maccë 12.46-50 ; Marka 3.31-35)

19 Koy-yaayyi Yéesú a yaafi wa ayu ɗii na koon, ndaa caagi ƀëewë tahte
wa míníh lah ɗii na.
20 Tígí daaha, lahte ƀëyí won ɗi tih : « Yaafu a koy-yaayyu ínú ëssín, na
meeluu ro. »
21 Ndaa Yéesú won ƀëewë ƀéeƀ tih : « Yaaso' a koy-yaayyi so' daa ƀëewë
në síkírúu Unni Koope, te ñeye na ra. »

Yéesú luk ngilaaw doole
(Saame Maccë 8.23-27 ; Marka 4.35-41)

22 Lahte bis, Yéesú a taalibe yi haalute gaal, ɗi won wa tih : « Yen saañ
ƀúk laaha hatni bín. » Wa koluute na suu.
23 Wa homu húusí laaha, Yéesú fanohte na nee'. Hom homo níi ngilaaw
gaan yíppée laƀ laaha ; mulaa na maannda' líifrí gaala, lool daƀpe wa.
24 Taalibe ya lahute Yéesú në tígí daaha, na fogu yúunúté rí wonu ri tih
: « Yen ee suu húlé rë Ƀahaa ! » Yéesú kolohte, digiɗte uni túuycé ngilaaw
ma a mboowaanna héddëh. Deyi baa ƀéeƀ hente tiɗ.
25 Ƀi won taalibe ya tígí daaha tih : « Ngémën tasa'te ee ! » Wa tíitú tíitë
níi ñéerë'té a éem, wa na meelantuu hanndal ki wa tih : « Ƀëyí bee mën
ɗí ow ƀal níi ɗi túuy ngilaaw ma a mulii laaha héddëh rëe sah, wa ñee
woni ? »

Yéesú luk yébítëh doole
(Saame Maccë 8.28-34 ; Marka 5.1-20)

26 Húusúu wë laaha ra, Yéesú a taalibe yi teeruu deyi Gerasaa, ƀúgí yíníi
laaha jaannda' Galile ra.
27 Kot Yéesú na lah feey, ow yaal di ƀëy gina, ƀi yébítëh caak na ham ri,
téebílëhté rí. Hente yii maañce, ɗi na ƀekeeh búuƀ, na homeh faam. Ƀi
dék hacaayin.
28 Ola' ƀëe' Yéesú rë, ɗi yeɗɗohte kotta ɗaañnjohte won tih : « Ƀo fi
Yéesú Koy Koope fa sunaa-sun, fu faha' paŋi so' yih ? Daa mi na ɗaŋ ɗo
ri, ngana torohal so' ! »
29 Biti Yéesú ee lík yébítëh fë ɗii na ra daa tah ri won yii bah. Yébítëh fë
haba'te ƀëe' waal caak. Ya' ya a kotta pokalsuu tiiŋ kaa' ri fús koon raa,
faraah ri korsa' wa, yébítëh fë yeñ ri luufin.
30 Yéesú meelte ri won ɗi tih : « Daa fu hínú ɗíh ? » Ƀi tahte won tih :
« Mi hínú Dúukël. » Biti yébítëh caak daa húmú ɗii na daa tah ri won yii
bah.
31 Yébítëh yë na anuu ɗaŋ Yéesú biti ri ƀan waa bet ngaara mi nuŋa.
32 Ƀeef lahte yubi mbaam-túgëllí caakute na píisúu ñam araal daŋa
hatni baaha. Yébítëh yë na ɗagu Yéesú nda wa mínú haal mbaammi
yaaha na raa. Yéesú onte wa ri.
33 Yébítëh yë yípútée yeris ƀëe', haalute mbaamma na. Yuba yíppée
yeɗɗoh yëellëen kí daŋa, mbaamma ƀéeƀ soruute laaha, húlúté.
34 Oluu níirëh yí mbaamma yee lah ra, wa heguute suute gin-taahin a
ginna luufa, na ƀíllú yee lah ra.
35 Ƀëewë koluute olsohi yee na wonuu ra. Lahuu wa hëbís Yéesú rë, wa
ɗeefu ƀëe' yébítëh yë húmú habu ri ra ƀekohte búuƀ, tookke hëbís Yéesú
ñéerë'té a sago fi. Wa yípútée tíit.
36 Ƀëewë maasuu ra ƀíllúté wë ɗee payuu ƀëe' yébítëh yë húmú habu
ri ra.

37 Tíidí misiga tahte ɓëy Gerasaa ɓéeɓ ɗagute Yéesú ɗúh gin wa saañ.
Ɗi yeeltee haalaat gaala tígí daaha na faha' saañ.
38 Ɓëe' yébítëh yë yeris ri ra ɗaŋke Yéesú nda wa mínú ñéerë' rëe.
Yéesú tahray ri, ndaa won ri tih :
39 « Nimile faam, fu ɓílíɗ iña pagiɗ ro Koope ra ɓéeɓ. » Tígí daaha, ɓëe'
ñeete filiɓ gina na ɓílíɗ iña pagiɗ ɗi Yéesú rë ɓéeɓ.

Yéesú luk jér a húl doole
(Saame Maccëe 9.18-26 ; Marka 5.21-43)

40 Nimila' Yéesú rë, dúukëlí ɓëewë téebílëhté rí. Wa ɓéeɓ húmú sehu
ri.
41 Lahte ɓëyí hínú Yayrus, njíidí tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, acce
wahtii baaha, yeɗɗohte kotti Yéesú, na ɗaŋ ri ac faami,
42 ndah ri hela' koy ki ɓelii na ŋaatoh. Ɗi laha' koy ki yíníi baa kut,
bi waɗti lahaa kíil sabboo a kíil ana. Yéesú hom saaña, dúukëlí ɓëewë
darute ri.
43 Ɗeef lahte ɓelii húmú në, hente kíil sabboo a kíil ana yi ri yúfë' ñif.
Ɗi túmpé iña laha' ri ra ɓéeɓ faammi payoh ya, ndaa ri píyëy yoofaa.
44 Ɗi ñeya'te Yéesú filoon, leɓpe nuf búubí, yíppée wah kotta-kotta.
45 Yéesú meela'te won tih : « Daa leɓ soo na ? » Taasuu ɓëewë ɓéeɓ rë,
Peer won ri tih : « Ɓahaa ! Fu olay biti ɓëewë ɓéeɓ ee yejantuu ra, na
baɓuu ɗoo na hatinna ɓéeɓ ë ? »
46 Ndaa Yéesú won tih : « Ow leɓpe soo na : mi yéŋké biti lahte yii
kolohte faan so'. »
47 Ola' ɓelaa biti yee paŋ ri ra yúhúté rë, ɗi acce, yeɗɗohte kotti Yéesú
faana ɓéeɓ na saak. Ɗi ɓílíɗté fíi ɓëewë ɓéeɓ yee tah ri leɓ Yéesú në rë
a ɗee waha' ri kotta-kotta ra.
48 Yéesú won ɗi tih : « Yaa ow, ngémú tahte fu wahte. Fu mín saañ a
jaamma. »
49 Yéesú hom wona, lahte ɓëyí kola' faam Yayrus acce, won kélfíi tih : «
Sohlaay fu mokle Yëeddëhë ; koohu húlté ! »
50 Kela' Yéesú wona ra, ɗi won Yayrus tih : « Ngana néekíñë'. Fu laakira'
gém kut, koohu ay koloh. »
51 Laha' Yéesú faam fa ra, ɗi tahay biti ow kay haal a ri, henay Peer, Saŋ,
Saak, boffi kúkëyë a yaafa.
52 Húlí kúkëyë tahte ɓëewë ɓéeɓ na fogu na hawuu. Yéesú won tígí
daaha tih : « Ngënë fëgí : kúkëyë húlëy, ɗi nee' nee'o rek. »
53 Ɓëewë yabute na yenu ri, ndah wa yúhúté biti kúkëyë húlté kaah.
54 Ndaa Yéesú hampe ya' kúkëyë, ɓéyíɗté uni won ɗi tih : « Kolee, kúkëy
ɓeleɓ ! »
55 Kúkëyë yíppée koloh. Yéesú nahte wa yeri ñam.
56 Boffi kúkëyë a yaafa éemúté níi éem, ndaa Yéesú kadda'te wa ɓílíɗ
yee lah ra.

9

Woli Yéesú taalibe yi sabboo a ana ya
(Saame Maccëe 10.5-15 ; 14.1-12 ; Marka 6.7-29)

1 Lahte bis, Yéesú dëekké taalibe yi sabboo a ana ya, onte wa ham-ham
a sañ-sañ líkëe yébítëh ɓéeɓ a payaa jéríɗ.
2 Ɗi antee waa wol waarii Nguur ki Koope a payi jéríɗɗë.

3 Ɗi won wa tih : « Ngënë kúrëelíi yin waalon : duuɗ neh, nafa neh, yii
ñamun neh, hélíis neh, te ow ƀanan kúrëelëh búuƀ lofaa.
4 Tígí habuun ron haneel ƀéeƀ, lah ëmí faam fa níi bín koluun ron gini
baaha ra.
5 Te ɗon pay ílíy ƀëewë kaa' hamon haneel raa, lah ɗúhí daaha, ɗon
paaŋ pënë mí kotton, teeƀi wa biti wa homuy kaah. »
6 Ɗaaha, taalibe ya koluute suute, haalute ginna luufa ƀéeƀ na waariyu
Uni Neba, na payu jéríɗɗë.
7 Kela' Erot gëernëerí Galile iña na pagu Yéesú a taalibe yi ra, afa
kúnëhté, ndah lahte ƀëewí wonu ti Saŋ Batis daa waɗti këllú ƀúudé.
8 I ow kay wonu ti yonente Éelí daa feeñiyoh. Lahte yi wonu ti ow kay
di yonente ya ɗéƀ rë daa këllú ƀúudé.
9 Ndaa Erot won nufi tih : « Mi lecɗohte lúum Saŋ Batis. Kon ƀëe' na
paŋ iñi éemílë' yí yaa ƀéeƀ rë, waɗti henan wa ? » Erot na anti faha' oli
Yéesú.

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya
(Saame Maccëe 14.13-21 ; Marka 6.30-44 ; Saŋ 6.1-14)

10 Koluu apootarra waala húmú wol wa Yéesú rë, wa ƀíllúté rí iña
pagu wa ra ƀéeƀ. Wa ƀéeƀ ñéerúuté, hécúuté waal gin-taaha na wonuu
Betsaydaa ra.
11 Keluu dúukëlí ƀëewë biti Yéesú saañce ra, wa koluute téebídí. Lahuu
wa ɗii na ra, ɗi teeriyohte wa, wonte wa yii leŋke Nguur ki Koope, payce
jéríɗɗë.
12 Bi na yëellëh na'a, taalibe yi sabboo a ana ya leƀuute ri, wonu ri tih :
« Wone ƀëewí yee saañ ginna leƀoh dee ra, wa saame yii túmún wë ƀúkkí
wë a tígí homun wa, tígë homu yen dee ra lahay yin. »
13 Ndaa ɗi won wa tih : « Ɗon fi yah, yérí wë yii nay waa ñame. » Wa
wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú iip a jén ana kut. Fu wonay biti fun nay
lomre ƀëewí yee ƀéeƀ ñam maan ? »
14 Ɓëewí yaalla húmú në rë warutee mit ow júnní iip (5.000). Yéesú won
taalibe yi tih : « Wëní wë tooka' goomal-goomal, bina-bina ƀéeƀ waɗtee
hen ow sabay iip (50). »
15 Taalibe ya pagute yee nahu wa ra, tëekrúuté ƀëewë ƀéeƀ ɗaaha.
16 Yéesú ƀeƀpe mbúurú yí iippa a jénní ana ya, ƀéyíɗté afi yeelte sun,
símpé Koope, antee waa lecsa', yeɗte wa taalibe ya, nahte wa woralsa' wa
ƀëewë.
17 Ɓëewë ƀéeƀ ñamute níi laalute. Négírúu wooñnjiida ra, wa líiffé
dama sabboo a dama ana.

Woni Peer biti Yéesú daa Kiristaa
(Saame Maccëe 16.13-21 ; Marka 8.27-31)

18 Lahte bis, Yéesú hécëhté na ɗaŋ Koope ; taalibe ya homute ëbísí. Ɗi
meelte wa won tih : « Ɓëewë wonuu biti daa mi wah ? »
19 Wa wonu ri tih : « Lahte ƀëewí wonu biti fu Saŋ Batis, lahte yi wonu
yonente Éelí, i ow kay ƀal wonu ti fu ow kay di yonente yee merees bi
koloh ƀúudé. »
20 Yéesú meelte wa won tih : « A ɗon, ɗon wonu biti daa mi wah ? »
Peer tahte won tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra. »
21 Tígí daaha, Yéesú kadda'te wa won tih : « Ngënë wëní ow kay yin na.
»

22 Ɗi antee ɓaat won tih : « So' mi Koy-ɓëe', mi waɗtee mok níi mok :
ɓaha ya, kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis ii soo faha' tík íl ;
may hawu húl, te waali éeyë fë filoon fi húlí së', may këllú ɓúudé. »

Ɗee waɗti ñéerúun a Yéesú rë
(Saame Maccëe 16.24-28 ; Marka 8.34 níi 9.1)

23 Yéesú antee won ɓëewë ɓéeɓ tih : « Ɓëyí faha' ñéerë' a so', ɗi helan
iñi afi, faraah ri enee kurwahi, anti ñee tal so'.
24 Ɓëyí núp húl ay ñak ñíiní ; ndaa ɓëyí tah ñagi ñíiní af so', ay lah pesa
na ɗúméh rë.
25 Kaah neh biti alal mi ëldúnë caleh ow yaay ñíiní, saŋku afi a ?
26 Ɓëyí iñi so' a wonni so' tah ri sopoh fíi ɓëewë, so' mi Koy-ɓëe' may
rii súugëh yiin nay mii aye filiɓ ndami so', daa ndami Baaso' a malaaka
yi sela ya ra.
27 Mee ron won kaaf ka ra ee : lahte ɓëewí ewu ɗon na deh, balaa wa
húl, wa ay ot Nguur ki Koope. »

Teeɓa'i Yéesú ndami
(Saame Maccëe 17.1-8 ; Marka 9.2-8)

28 Yii waɗtee hen waal peeye filoon fi bee wona' ri iñyaa ra, Yéesú
dëekké Peer, Saŋ a Saak, wa lawute sun daŋ, ɗi na ɗaŋ Koope.
29 Ɗi hom ɗaŋa, kanama lofisohte, búubí na' naa'o níi na hap íl.
30 Ɗee a ɗeh, ow ana feeñiyuute na gonlu a ri : wa húmú Mëyíis a
yonente Éelí.
31 Wa fi yaa ɓal, búuɓɓí wë naa' naa'o níi na hap íl. Wa gonlu sun fi
húlë waɗti húl Yéesú Yerusalem ra.
32 Peer a kooyyi húmú nee'ute nee'i misikke. Yúunúu wë rë, wa olute
ndami Yéesú a ɓëewí ana ya homu a ri ra.
33 Tígë në takuu ɓëewë a Yéesú rë, Peer won ɗi tih : « Ɓahaa, neɓpe
biti yen homun tígí deh, fun yíp dút éeyë : fu lah yínë, Mëyíis yínë, Éelí
yínë. » Peer húmú yéeh iña na won ɗi ra.
34 Ɗi hom wona, lahte nérí acce húunté wë. Taalibe ya tíitúté húunë
húun wë nérë rë.
35 Lahte uni ɗofohte filiɓ nérë won tih : « Bee daa Koy so'. Daa ri bee
fal mi ra. Síkíríi rí ! »
36 Wona' una níi wocce ra, taalibe ya olute biti Yéesú a afi kut daa tasu
tígë. Wa habute yii baa waa na, te bín fë, wa ɓíllúy ow yee olu wa ra.

Payi kúkëyë yin na ham ri ra
(Saame Maccëe 17.14-18 ; Marka 9.14-27)

37 Kéy fín fë, cépúu Yéesú a taalibe yi daŋa ra, lahte dúukëlí ɓëewí ayute
téebílëhí.
38 Ow di ɓëewë ɓéyíɗté uni won tih : « Ɓahaa, mi ɗaŋ ro biti fu olsiɗ
so' koy so'. Mi laha' ri koy kut.
39 Yébítëh daa na ham ri. Te ri ham ri raa yíp ríi ɓeka' liik, hégíy faana
hégíyí misikke, púumíl ɓúgë ; balaa yébítëh fë yeris ri raa, hom rii mokla'
mokloo níi !
40 Mi ɗaŋke taalibe yu lígí yébítëh fë, ndaa wa míníh yin na. »
41 Yéesú tahte won ɓëewë tígí daaha tih : « Ɗon fi ɓëy jamanii beh, ɗon
fi ɓossi yee gémúy Koope yee ra, may home ɗon na mi mújdé rën níi kirih
? » Ɗi antee won ɓëe' tih : « Kom so' koohu deh ! »

42 Kúkëyë na ac Yéesú në, yébítëh fë kéeníďté rí feey, hégíycé faana
hégíyí misikke. Ndaa Yéesú digiďte uni túuycé yébítëh fë ďúh líkké rí,
yeďte kúkëyë boffi.
43 Ɓëewë ɓéeɓ éemúté níi éem di ďee gaana' Koope doole ra.

Woni Yéesú biti ri ay yaayu
(Saame Maccë 17.22-23 ; Marka 9.30-32)

Bi homu ɓëewë ɓéeɓ éemí wë di iña paŋ Yéesú rë, ďi won taalibe yi tih
:
44 « Hëbí yee nay mi ron wone bee ra affon : so' mi Koy-ɓëe', may yaayu
ɓëewë. »
45 Ndaa taalibe ya húmú yíih yee faha' ri waa won ďa. Koo onay wa nufi
yúhúun wë wona bín fë, te wa kaañuy meel Yéesú yin na.

Ɓëe' lukki gaan ďa
(Saame Maccë 18.1-5 ; Marka 9.33-40)

46 Filoon fe, taalibe ya na taasantuu ɓëe' lukki gaan waa na ra.
47 Bi yúh Yéesú yee nuffi wa, ďi ɓeɓ kúkëy yutuuď cëgíďté hëbísí,
48 antee waa won tih : « Ɓëyí af so' tah ďi ham kúkëy ti bee nen a ya'
ana, ďeef ďi ham so' ; te ɓëyí ham so', ďeef ďi ham ɓëe' wol so' ra. Ɓëe'
haba' afi biti daa ri lukki yin ďon na ra, daa ri lukki gaan. »
49 Saŋ won tígí daaha tih : « Ɓahaa, fun olute ɓëyí líkë' yébítëh tiyu.
Biti ri noneh yen na tahte fun kadduute ri. »
50 Yéesú won tih : « Ngënë këddíi rí ! Yúhí biti ɓëyí kaa'aay ron, ñéerë'
a ron. »

Ɓëy Samari ya kaa'uu teeriyohi Yéesú rë

51 Leɓa' wahtaa waď rii ɓéyrëe Koope sun ra, Yéesú caŋke lok biti ay
saañ Yerusalem.
52 Ɓi wolte i ow këllëh rí. Wa suute, haalute gin di Samari, saamďi tígë
nay rii home ra.
53 Ndaa biti ri hom saañ Yerusalem tahte ɓëy gina kaa'uute.
54 Keluu Saak a Saŋ yii baa ra, wa wonu Yéesú tih : « Ɓahaa, fu fahaay
biti fun kéeníď pilliŋa sun fi wa, múkíl wë woo ? »
55 Ɓi yíssëhté waa na, wonte affi wa.
56 Wa anutee koloh na suu gin kay.

Ɓëewë fahuu ñéerë' a Yéesú rë
(Saame Maccë 8.19-22)

57 Homuu wa waala ra, lahte ɓëyí won Yéesú tih : « Tígí mín fúu saañ
ɓéeɓ, may ñee talu. »
58 Yéesú won ďi tih : « Tílé yë lahute faam, yakka lahute túf, ndaa so'
mi Koy-ɓëe', mi lahay dék. »
59 Yéesú won ow kay tih : « Aye fu ñee tal so'. » Ndaa ɓëe' won ďi tih :
« Ɓahaa, on so' paay mi pay mi hace baaso'. »
60 Yéesú won ďi tih : « Légéyú hac ɓúudé neh* ; kolee fu waareye Nguur
ki Koope. »
61 Ow kay wonil Yéesú tih : « Ɓahaa, may ñéerë' a ro, ndaa on so' paay,
mi pay takohi ɓëyí faam so'. »
62 Yéesú won ďi tih : « Ɓëyí tílë' tílëe heeltee, míméh non Nguur ki Koope.
»

---

* **9:60 9.60** *Légéyú hac ɓúudé neh* : Di gerek, bíníyú ďeh : *yéďďí húlíďďë hac húlíďďë.*

10

Woli Yéesú taalibe yi sabay paana a ana (72) ya
(Saame Maccë 11.20-24)

1 Filoon fi baaha, Yéesú-Yíkëe tanisse i ow kay. Wa ow sabay paana a
ow ana (72), faha' woli wa ana-ana, wa këllëh rí gin-taah ya a ílíyyë waɗ
rii ñeya ra ɓéeɓ.
2 Ɗi won wa tih : « Meeya laaɓpe te lecoh ya mítíh yin ; kon ɗëgí yíkíi
meeya ɓaat i lecoh, wa ac leja. 3 Këlíi mi wol ron ti ndeŋŋi suu filiɓ i gúmú
nen.
4 Ngënë kúrëelíi hélíis, mbée nafa, mbée ñafaɗ lofaa ; ngënë cëgëelíi
wodoh ow waala.
5 Ɗon haal faam, ɗéɓíi ɗagiɗ ɓëy faam fa jaamma.
6 Ɓëyí sosse hom na raa, jaammaa ɗagu ɗon ra ay cép sun fi. Ɓëyí sosse
homay na raa nék, jaammaa nimil ɗon na.
7 Lah hëmí faam fi baaha, ɗon ñam te ron han yii yeru ron na. Ɓëyí
légéy waɗtee yínlú opa'i. Ngënë jëeɓëntíi faamma.
8 Ɗon haal gin, ɗon habu na haneel raa, yii yeru ron lah ñëmí.
9 Lah pëyí jéríɗɗë gini baaha, te ron won ɓëewë dékú në rë ɓéeɓ biti
Nguur ki Koope leɓohte wa.
10 Ndaa ron haal gin, ɗon habuy na haneel raa, lah ɗúhí këemë, ɗon
won ɓëewë tih :
11 “Pëndë mée ginon ñaak kotti fun ra, fun ee waa paagu ra, teeɓi ron
biti ɗon homuy kaah. Añcaŋ, yúhí biti Nguur ki Koope leɓohte ron na.”
12 Mi won ɗon tee : yiin nay aattiyee Koope ɓëewë rë, daani ɓëy gini
baaha ay luk bi ɓëy Sodom misik. »
13 Yéesú ɓaatte won tih : « Mas ɗon fi ɓëy Korasin ! Ɗon torohute, ɗon
fi ɓëy Betsaydaa ! Kimtaanna pagu gin ɗon ɗa, paguun Tíir a Sidon koon,
tin ɓëy ginni yaaha maañutee lamboh saaku, wa leefoh yet, teeɓa'i biti
wa lofute pesaɗ.
14 Daa tah yiin nay aattiyee Koope ɓëewë rë, daanon nay luke bi ɓëy
Tíir a bi ɓëy Sidon misik.
15 A ɗon fi ɓëy Kafarnawum, mbaa ɗon habuu biti ɗon ay ɓéyrú níi
sun-Koo neh ? Ëe-ëe' ! Añcaŋ, ɗon ay cépírú níi safara. »
16 Yéesú ɓaatte won taalibe yi tih : « Ɓëyí síkírëh rën, ɗeef ɗi síkírëh së'
; ɓëyí kaa' síkírëhí rën, ɗeef ɗi kaa' síkírëhí së' ; te ɓëyí kaa' síkírëhí së',
ɗeef ɗi kaa' síkírëhí ɓëe' wol so' ra. »

Nimili taalibe yi sabay paana a ana (72) ya

17 Ayuu taalibe yi sabay paana a ana (72) ya waala koluu wa ra, keeññi
wa sosse níi sos. Wa wonu Yéesú tih : « Yíkëe, fun ñeya' tiyu fun túuy
yébítëh yë paŋ yin raa sah, wa ñee na. »
18 Yéesú won wa tih : « Mi otte Seytaane hélkísë'té sun, keente ti héléy
nen.
19 Síkíríi : mi onte ron sañ-sañi tílúun ɗon sun goŋ a sun dagal a ɗakaya'i
Seytaane a ɗee gaana' ri doole ra ɓéeɓ, te yin ii ron míníl dara.
20 Ndaa biti yébítëh yë ñeyute wonon ɓanan hen damaa ɗon na ; dëmíi
biti kay, tii yon ín sun-Koo. »

Kúmpëe teeɓu ɓëewë ɓëy ëldúnë heefu wa ra
(Saame Maccë 11.25-27 ; 13.16-17)

21 Wahtii baaha, Ruuh-Pesen sosilte keeñ Yéesú níi sosil. Yéesú yíppée
won tih : « Baap, Yíkíi sun a feey ! Mee roo sím rë, di yee teeɓa' fu ɓëewë
ɓëy ëldúnë heefu wa ra iña ɗap fu ɓaha ya a ɓëewë janiyu ra. Baap, yii
baa daa neɓa' ro, daa tah ri laha' ɗaaha ! »
22 Yéesú ɓaatte won ɓëewë tih : « Baaso' tíkké iña ɓéeɓ ya' so'. Ow yéeh
so' mi Koy ka hém henay Baaso' ; te ow yéeh Baaso' hém henay so' mi Koy
ka a ɓëewë mi faha' wa rii teeɓ ra. »
23 Ɗi antee yíssëh taalibe yi na, won wa fi yaaha tih : « Lahute sos-keeñ
ɓëewë olu yee olu ron ra.
24 Mee ron won ɗa ee : caakke yonente a buurri húmú fahuute ot yee
olu ron ra, wa oluy ri ; te wa húmú fahuute keloh yee keluu ɗon ɗa, wa
keluuy ri. »

Anili ɓëe' naa'-keeñ dék Samari ra

25 Tígí daaha, ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis kolohte na saam olsohi
Yéesú, meelte ri won tih : « Ɓahaa, mi waɗti paga yi níi mi lah pesa na
ɗúméh rë ? »
26 Yéesú won ɗi tih : « Kootaa won yi na ? Fu yoon yi na ? »
27 Ɓëe' tahte won tih : « Kootaa won tih : *“Lah fëhíi Koo-Yíkëe di keeññon
ɓéeɓ, di peson ɓéeɓ, di dooloon ɓéeɓ a nuffon ɓéeɓ. Di fahuu ron affon, lah
fëhíi moroommon ɗaaha.”*✡ »
28 Yéesú won ɗi tígí daaha tih : « Yee won fu ra kaah. Fu pan yii baa
raa, fay lah pesa na ɗúméh rë. »
29 Ndaa ɓëe' na saam layaa, meelte Yéesú won ɗi tih : « A wa daa
moroomi so' ? »
30 Yéesú won ɗi tih : « Lahte ɓëyí húmú kola' Yerusalem na saañ
Yéríkëe. Ɗi hom waali, i banndi gecsuute ri, naafute búuɓɓí, laɓute ri
laɓɓi misikke, anutee saañ, helute ri hanndal ki húl a pes.
31 Ɗeef lahte seeyohi ñee waali baaha. Ola' ri ɓëe' rë, ɗi ñeete ɓúk
waala hatni yínëe saañce.
32 Ow di ɓëewë na habruu seeyoh ya ra* ñeete daaha ɓal, otte ɓëe',
ñeete ɓúk waala hatni yínëe ɓal saañce.
33 Ow di ɓëy Samari saañ ɓaaɓ ñeete waali baaha ɓal. Laha' ɗi fi baa
daaha otte ɓëe' rë, keeña ɗúmpé ces.
34 Ɗi leɓohte ɓëe', ɓeɓpe béeñ a díw payce gaañña†, ŋaawte wa, antee
rii tík sun fi mbaam fi, kúɗté rí tígí ɗi mín nëe payu, tooppitohte ri.
35 Kéy fín fë, ɗi yeɗte yíkíi faam fa hélíis caak, antee rii won tih :
“Tooppitee ɓëyí beh ; mi ñeyaat dee raa, yii tíkëh sun fi hélsë yeɗ mi
ro yee ra ɓéeɓ, may roo waa yíníl.” »
36 Yéesú meelte ri won tih : « Di ɓëewí éeyë yí yah, fu haba' biti ɓëyí bi
waa na daa pagiɗ ɓëe' hawu ra, ti di waɗti pagraa ow moroomi nen ? »
37 Yëeddëhí Kootaa won ɗi tih : « Ɓëe' teeɓ ri naa'-keeñ, payce ri ra. »
Yéesú won ɗi tígí daaha tih : « Tílé fu hen ɗaaha. »

Hanliri Yéesú Martaa a Mari

38 Yéesú hom waali a taalibe yi, ɗi lahte gin, ow ɓeleɓ di ɓëy gina hampe
ri haneel faami. Ɓëyí ɓelaa hínú Martaa.

✡ **10:27 10.27** Saame Tali Léwí 19.18 ; Nérsí Kootaa 6.5

* **10:32 10.32** *Ow di ɓëewë na habruu seeyoh ya ra* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *ow di ɓëy tali Léwí.*

† **10:34 10.34** Béeñë hosii gaañña, díwë ëylíi misiga.

39 Ɗi lahte koy-yaafi hínú Mari. Koy-yaafa acce, tookke ëbís ɗi fi Yíkëe,
na síkírëh iña na won ɗi ra.
40 Martaa nék, légéyí caaga faam fa hampe ri. Hompe níi ri lahte Yéesú
në, won ɗi tih : « Yíkëe, fu olay biti koy-yaaso' helte légéyí faam fa ɓéeɓ
ya' so' a ? Wone ri habra' so' book. »
41 Ɗi fi Yíkëe won ɗi tih : « Ɗo fi Martaa, iña mokil ɗo ra caakke,
42 ndaa yínë kut daa lah na solo. Mari tanis bee gén ɗë, te ow míméh ríi
kaa' síkírëhí së'. »

11

Ɗee na ɗaguu Koope ra
(Saame Maccëe 6.9-13 ; 7.7-11)

1 Lahte bis, Yéesú húmú ílíy na ɗaŋ Koope. Woca' ri ra, ow di taalibe yi
won ɗi tih : « Yíkëe, yëedíɗ fun di na ɗaguu Koope, ti ɗee húmú yëeddë'
Saŋ taalibe yi ra nen. »
2 Yéesú won wa tih : « Ɗon yahti ɗaŋ Koope raa, lah wëní tih :
Baap,
ɓëewë yúhún biti tiyu selate.
Nguur ku lahan ɓëewë në.
3 Bisi yíilëe Koo ɓéeɓ, lah on fun njél.
4 Baal fun bakaaɗɗi fun ;
ndée ɓëyí tooñ fun ɓéeɓ, fun baal ri ɓal.
Ngana yeris nuf ɓos haal fun. Ɗemíin ! »
5 Yéesú wonaat wa tih : « Ow di ɗon na pay faam kooyi leelu elek koon,
won ɗi bitih : “Wëtíɗ së' bookaa kiiɗ éeyë daa noo, yaal kowa ;
6 mi laha' haneel faam so', te mi lahay yii yera mi ri.”
7 Te kooji baa won ɗi biti raa : “Ngana ñogol so' ! Mi wonte ílí las so'
níi wocce, te funi koyyi so' fanuute. Mi míméh koloh yeru yin !”
8 Daa mi won ɗon ɗi ee biti ɗi ay koloh yeri ñam. Ɗi ii kola' yeri ñam
biti ɗi kooji dé' ; ɗi ay rii yeɗ iña sohla' ɗi ra ɓéeɓ, ndah ɓëe' na meela'
ra ɓekay na sopoh, ñaakke meela'a rek*.
9 « Mi won ɗon tee ɓal : ɗëgí ɗon ay onu, sëemí ɗon ay ot, lëɓí ílë ɗon
ay kúnsírú.
10 Ahaŋkay ! Ɓëyí ɗaŋ ay onu, ɓëyí saam ay ot, te ɓëyí laɓ íl ay kúnsírú.
11 Boffi koy ki bi ɗon na, nay yere koohi goŋ biti ri ɗaga ri jén,
12 mbée yera ri dagal biti ri ɗaga ri wah ?
13 Ɓosuu ɗon níi, ɗon mínú pagiɗ koyyon yin wun. Kon ɗon mínú yii
baaha raa, ɗeef luka' Boffa sunaa-sun neh : ɓëyí ɗaŋ ɗi Ruuh-Peseŋ, ɗi
ay ri rii on. »

Sañ-sañi Yéesú kola' waa na ?
(Saame Maccëe 12.22-30, 43-45 ; Marka 3.22-27)

14 Lahte bis, Yéesú hom payi ɓëyí laha' yébítëh fí kadda' ri won. Yeɗɗa'
yébítëh fë ɓëe' rë, ɓëe' dalaatte won. Ɓëewë húmú daaha ra ɓéeɓ éemúté.
15 Ndaa i ow waa na wonu ɗi ñéerë' a Belsebul buuri yébítëh yë, daa
tah ɗi mín wëe lík.
16 I ow kay na saamu olsohi, nahute ri paŋ kimtaani nay teeɓee biti
Koope daa wol ri.

---

* **11:8 11.8** *ɗi ay rii yeɗ iña sohla' ɗi ra ɓéeɓ, ndah ɓëe' na meela' ra ɓekay na sopoh, ñaakke meela'a rek* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *ndaa ɓëe' ay kaa' lah gace yeɗ ri iña sohla' ɗi ra ɓéeɓ.*

17 Ndaa bi yúh Yéesú yee nuffi wa, ɗi won wa tígí daaha tih : « Ɓëewí
daa boku nguur haa'ee filiɓ fi wa raa, nguur ki baa ii míllë' keen a ? Ɓëewí
daa boku faam haa'ee filiɓ fi wa raa, faam fi baa ay míllée poo.
18 Kon hena biti Seytaane haa' afi koon, nguur ki ay mínée caŋ ɗíh ?
Ɗon wonu neh Belsebul daa yeɗ so' sañ-sañi líkëe mí yébítëh ë ?
19 Hena biti Belsebul daa yeɗ so' sañ-saña na líkë' mi yébítëh rëe, kon
daa yeɗ ɓëewën sañ-saña na líkúu wë yébítëh rë ? Wa fi yaa teeɓute ron
biti ɗon homuy kaah !
20 Yee lah ra biti kay, mi ñéerë' a Koope daa tah mi mín lík yébítëh. Baa
daa teeɓa' biti Nguur ki Koope lahte níi ɗon na.
21 « Ɓëyí mitte ow ham ngodi, caŋ wohi faami raa, ow ii leɓ alal mi.
22 Ndaa ɓëyí luk ɗi doole ac, yejoh ri haa' ɓaŋ ɗi raa, ɗi ay naaf ngoda
húmú yaakaar ri ra, anti wora' iña ɓeɓ ri ɗii na ra ɓéeɓ.
23 « Ɓëyí ñéerëey a so', kaa'a'te so' ; te ɓëyí habraay so' négírë'í yubi
so', ɓëyí baa hasla' hasloo.
24 « Yébítëh ɗúh ow na raa, saya' mbale luufin saame tígí hílsëe rí. Ɗi
olay raa, wona' nufi tih : “May nimil tígë húmú kola' mi ra.”
25 Ɗi nimil ɗeef ɓëe' man ti faam fi parute, yugusute níi wunte raa,
26 tígí daaha, ɗi ay pay saam yébítëh paana kay, yi luku rii sohoor, wa
ac dék ɓëe' në. Hen ɗaaha raa, ɗee nay míllée ɓëe' rë ay luk ɗee man ɗi
ɗéɓëenë rë ɓos. »
27 Yéesú hom wona, un ɓeleɓ ɗofohte filiɓ fi ɓëewë won ɗi tih : « Ɓelaa
kúɗ ɗë ëldúnë ɓëpíɗté rë rë lahte sos-keeñ. »
28 Ndaa Yéesú won ɗi tih : « Ɓëewë në síkírúu Unni Koope te na ñeyu
na ra kay, daa lahu sos-keeñ. »

Kimtaani yee húmú kat Sonaas ra
(Saame Maccëe 12.38-42)

29 Bi na ɓaatuu ɓëewë caak hëbís Yéesú, ɗi won wa tih : « Ɗon fi ɓëy
jamanii bee ɗon ɓosute ; ɗon meeluu kimtaani kola' Koope na a ? Añcaŋ
ɗon ii teeɓu kimtaan hém henay yee húmú kat yonente Sonaas ra.✡
30 Di húmú ñeya' Koope Sonaas na teeɓpe ɓëy Níníif doolii, ɗi ay ñeyee
so' mi Koy-ɓëe' në ɗaaha ɓal, teeɓ ɓëy jamanii bee doolii.
31 Yiin nay aattiyee Koope ɓëewë rë, buuri ɓelaa húmú ílíf deyi Sabaa ra
ay koloh, caŋ fíi ɗon fi ɓëy jamanii beh, teeɓ ɗon biti ɗon homuy kaah. Ɗi
húmú kola' ginna lukuu wuloh ra neh, acce síkírëhí wonnee ke Salomoo
neɓ keloh níi rë ë ? Añcaŋ, ɓëyí luk Salomoo gaan daa deh.
32 Yiin nay aattiyee Koope ɓëewë rë, ɓëy Níníif ɓal ay koloh caŋ fíi ɗon
fi ɓëy jamanii beh, teeɓ ɗon biti ɗon homuy kaah. Keluu ɓëy Níníif waarii
Sonaas ra, wa lofute pesaɗ neh a ? Añcaŋ, ɓëyí luk Sonaas gaan daa deh.
»

Léehí lampaa
(Saame Maccëe 5.15 ; 6.22-23)

33 Yéesú ɓaatte won tih : « Ow na këɗɗéh lampa ɗap ri, mbée líh if sun
fi. Ɗaaha neh ! Lampa líkúu líkëe, ɓëyí haal, ot kotti na.
34 Íllú daa lampii faanu : íllú wah raa, fu homa' leelii niiña ; ndaa íllú
neɓay raa, fu homa' ñúusë.
35 Kon lah olsee afu nda niiña ɗoo na ñúus neh.

✡ **11:29 11.29** Saame Maccëe 12.40

36 Hena biti fu homa niiñ níi cér yínë sah homay ñúus rëe, fay home niiñ ti ɗee na hawaana' ro lampii niiñce ra nen. »

Yee na seh fariseŋŋa a yëeddëh yí Kootaa ra
(Saame Maccëe 23.1-36 ; Marka 12.38-40)

37 Woca' Yéesú wona ra, lahte fariseŋi dëekké rí ñam faami. Laha' ri faam fa ra, ɗi haalte wa na ñamu.
38 Fariseŋa éempé, ola' ri biti Yéesú ɓooñnjaay ɓooñnjohi ñeete waal na dal ri ñam ra.
39 Ɗi fi Yíkëe won ɗi tígí daaha tih : « Ëlí ɗon fi fariseŋŋa di madu ɗon : ɗon hom hosuu fëel fí guluŋŋa a loonna ɗon hel filiɓ. Ɗon hosuu faannon ɗon hel keeññon : ɗon caakute nuf lohaa te ɗon ɓosute nuf.
40 Ɗon daa lúhú nuf ! Ɓëe' sak fëel rë, daa sak filiɓ ɓal neh a ?
41 Ëní ñëkíɗɗë kay iña lahuu ɗon ra. Hen ɗaaha raa, ɗon ay lan ces.
42 Mas ɗon fi fariseŋŋa ! Yii lín ɗon ɓéeɓ, ɗon woɗ na Koope níi luka' yee lukki ñak solo ra, ndaa ɗon sarganuute paŋ yii júɓpé a faha'i Koope. Añcaŋ, yaa daa iña waɗti pagun koon ɗa, yee tas ɗa ɓanti halu.
43 Mas ɗon fi fariseŋŋa ! Ɗon fahuu took ñaanna këllëh di ílíyyë na ɗaguu Koope ra, te ɗon fahuu biti ɗon woduun a ya' ana këemmë.
44 Mas ɗon fa madu a luuyyi tíinndúuy, ɓëewë ñeyuu sun, te wa yíih biti wa ñeyuu sun luuy ra. »
45 Ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis won ɗi tih : « Ɓahaa, fu wonaa ɗaaha raa, ɗeef fee fun sol ra ɓal. »
46 Yéesú won ɗi tih : « Íi ! Mas ɗon fi yëeddëh yí Kootaa ! Ɗon tíkúu ɓëewë eni ɓítté te ɗon na hëbíríih wë dalaa sah.
47 Mas ɗon fa taɓahuu luuyyi yonente ya caaccon húmú bëemú wë rë taɓah yi wunte ra.
48 Ɗaaha, ɗon teeɓuute biti ɗon ñéerúuté a yee húmú pagu caaccon ra : wa bëemúté yonente ya, ɗon ayute ɗon na taɓahu luuyyi wa.
49 Yii baa daa tah Koope fa yúh ɓéeɓ ɗë won tih : “May wol i yonente a i apootar waa na, ay lah yi wa bëem wë, yee wa mokil wa níi mokil.”
50 Daa tah ñif mi yonente ya bëemú dala'te sagi ëldúnë níi a woteh ra, ay keen sun fi ɓëy jamanii beh :
51 dala'te bëemí Abeel✡ níi bi Sakari fa bëemú baylii Faam fi gaani Koope, hanndal ki tígë na hawruu ra a tígí selaa. Mee ron won ɗa ee : kaah biti ɓëy jamanii bee ay yíníl ñíinnë kéenɗú yaa ra ɓéeɓ.
52 Mas ɗon fi yëeddëh yí Kootaa ! Ɗon wodute ílë në yúhúu yee won Koope ra ; ɗon fi yah, ɗon kaa'uute haal, ɗon anutee kaa' ɓëewë fahuu ra haal. »
53 Kola' Yéesú tígí daaha ra, yëeddëh yí kootii Mëyíis a fariseŋŋa haayluute sun fi, na anuu rii meel yin fi yin ɓéeɓ.
54 Wa na olsuu ri, nda ri ay won yii ñeyay waal raa.

12

Líkíní Yéesú taalibe yi
(Saame Maccëe 10.19-20, 26-33 ; 12.32)

1 Wahtaa na wona' Yéesú fariseŋŋa na a yëeddëh yí kootii Mëyíis rë, i ow júnní-júnní na ɓaatuu ac ; caagi wa tahte wa na togantuu hanndal ki

✡ **11:51 11.51** Saame Dalaana 4.1-8

wa. Yéesú ɗéƀë' taalibe yi na won wa tih : « Lah mëytíi lëwíirí farisеŋŋa*,
daa ri wonnee ke wa teem ƀúkkí wë rë.
2 Yii laku ƀéeƀ ay olu, yii ɗapu ƀéeƀ ay yúhú.
3 Yii ɗon won ɗi filiƀ ñúus ƀéeƀ ay keluu na' këtëŋ, te yii ɗon mëddë'
rí filiƀ las ƀéeƀ ay ɗaañnjuu këem.
4 « Mi won ɗon na, ɗon fi kooyyi so' : ngënë néehí ƀëewë na hawu ow
húl rë, wa míníh yii luk baaha.
5 Cëe mi teeƀ ɗon ƀëe' warun ɗon neeh ra : néehí Koope, ndah ri hap
húl rëe mín ƀek safara. Mi won ɗon tee ƀal, ɗon waɗti neehun ɗi.
6 « Ndiit iip na yëeyíih fíttíŋ ana woo ? Añcaŋ, yínë sah na múuyéh në
Koope.
7 Ɓaatte biti fen fi affon sah kídúté ! Kon ngënë sídíi yin, ɗon génú líir
ndiit fap !
8 « Mi won ɗon tee : ƀëyí won fíi ƀëewë biti ɗi non ƀëewí so' mi Koy-
ƀëe', may won fíi malaaka yi Koope biti ƀëyí baa non ƀëewí së'.
9 Ɓëyí won fíi ƀëewë biti ɗi yéeh së' nék, may won fíi malaaka yi Koope
biti mi yéeh ƀëyí baaha ƀal.
10 Ɓëyí won yin ƀos sun fi so' mi Koy-ƀëe' ƀéeƀ, ɗi mín baalu. Yaha sun
fi Ruuh-Peseŋ raa nék, ƀëyí baa ii baalu.
11-12 « Ɗon tëekrú këem filiƀ ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra mbée
fíi njíittí gina a ƀëewë homru nguur ka ra, ngënë sídíi : yee nay ron layee
wahtii baaha teme ra ii kola' ɗon na, ay kolee Ruuh-Peseŋ na. »

Léehí yíkíi alal ma lúh nuf ra

13 Tígí ɗaaha, ow di ƀëewë won Yéesú tih : « Ɓahaa, wone ƀahii so' woɗ
so' na alal ma heliɗ fun boffi fun ra. »
14 Yéesú won ɗi tih : « Kooja, daa fal so' aattiya'i iñon mbée wora'i alal
mon ? »
15 Ɗi antee ƀaat won ƀëewë ƀéeƀ tih : « Lah héní wun, ngënë fëhíi alal
níi lukus, ndée caagi ow alal taheh ri laha' ñíiní. »
16 Tígí ɗaaha, Yéesú ñeya'te wa léeh won wa tih : « Lahte yíkíi alal mi
húmú laha' meeyyi laaƀpe níi laaƀ.
17 Ɗi won nufi tih : “May hene ɗí ɗeh, bee lahay mi tígí túmë mí pebi
so' bee ra ?
18 Mi ot na ! May hene ɗeh : may ƀaate misah yi so', mi túm pebi so' a
iña laha' mi ra ƀéeƀ filiƀ.
19 Mi anti won af so' tih : mi lahte alal mi ay soo mín kúɗ kíil caak ; mi
talla' hílsëh, mi ñame, mi hane níi keeñ so' sos siiƀ.”
20 Ndaa Koo won ɗi tih : “Lúh nuf fe ! Fay húl elgee woteh beh. Daa
nay lahee iña yefiɗ fu afu ra ƀéeƀ leegi ?” »
21 Yéesú ƀaatte won tih : « Ɓëyí homa' négírë' alal mi saañ afi na kut,
saamay Koope, hom míllë' ɗaaha. »

Koo daa na ona'
(Saame Maccë 6.19-21, 25-34)

22 Yéesú antee won taalibe yi tih : « Yii baa daa tah mi won ɗon tee :
ngënë sídíi yii ñamun ɗon, mbée yii ƀekuun ɗon.
23 Pes luk ñam lah solo, te faan luk yéré lah solo ƀal.
24 « Ëlsíi ŋaakka : wa na sëhíh níi púlé lec, wa lahuy misah, lahuy túmëe,
ndaa Koope ee waa ñëmíɗ rë ! Ɗon nék, ɗon lúkíh yakka lah solo a ?

* **12:1 12.1** *lëwíirí farisеŋŋa* : Lëwíir daa na tah mún më na yugusuu mbúurú rë poosa'.

25 Wa ɗon na, sídë'ë në sídë' rí rë, mín fehe níi ƀaat yin yutuuɗ pesi ?
26 Hém ɗon daa míníh yii yutuudi baa raa, ɗon sídúu yi yin kay ?
27 « Ëlsíi ɗee man capussi gaaw fa luufa ra : wa na légéyíh te wa na mëkíh ɗíis búuƀ. Añcaŋ, mee ron won ra ee : ɗì fi buura hínú Salomoo ra sah, húmú laha' ri alal níi, ɗì lahay búuƀƀí mada' a capussi gaaw fi yaa wun !
28 Ngémën tasa'te ee ! Koope posil gaaw fa luufa woteh níi wa man ɗaaha wun, te teem kéy wa ay luuhu tamu raa, ɗì ay lukee ƀek ɗon fi yaa búuƀ neh a ?
29 Kon ngënë mëklí affon saami yii ñamun ɗon mbée yii hanun ɗon ; ngënë sídíi.
30 Ƀëewë nëníh ƀëewí Koope feey fi bee ra daa na moklu affi wa saami iñyaaha ƀéeƀ. Ndaa ɗon fi yah, Boffon yúhté biti ɗon sohluute wa ƀéeƀ.
31 Nguur ki Koope daa mit saam ; bee tas ɗa ín ya' Koo !
32 Ɗon fa yubi yutuudi beh, ngënë néekíñíi, ndée Boffon daa faha' biti ɗon haal Nguur ki.
33 Yëeyí alal mon ɗon sarah ñëkíɗɗë cadum fa. Sëemí tígí wëerté, négíríi alal mi míníh ɗúm sun-Koo, tígí lohoh liileh na te lahay maasoh.
34 Yúhí biti tígí hom alal mon, nuffon homa' na ƀal.

Ɗee waɗti sehuun ayi Yéesú rë
(Saame Maccëe 24.45-51)

35 « Pëkíi, ɗon këríɗ lampa yon.
36 Mëdíi a súrgë yí sehu kélfíi saañ kílëek, nda ri ac laƀ ílë rëe, wa yíp ríi kúnsíɗ.
37 Lahute sos-keeñ, súrgë yí yaa yéŋké biti aya' kélfíi wë rë, ɗeef wa na sehu ra. Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : ɗì fi kélfëe ay pokoh, tëekíɗ súrgë yë, yeɗ wa ñam.
38 Wuti kélfëe elka' níi elka' raa sah, te ɗeef wa sehe ri, wa ay lah sos-keeñ.
39 « Ɗon yúhúté biti yíkëe faam yúh wahtaa nay aye lohoha faami ra koon, tin ɗì ii rii yeris poo faam fa.
40 Kon këlíi affon ɗon ƀal, ndée so' mi Koy-ƀëe', may nimile wahtii nuffon paay na. »
41 Peer won Yéesú tígí daaha tih : « Yíkëe, fu woniɗ fun kut léehí bah, mbée fu ƀekke ƀëewë ƀéeƀ në ? »
42 Ɗi fi Yíkëe won ɗì tih : « Mëdíi a súrgíi ñeya' woni kélfíi te ñaañce, bi kélfíi tík súrgë yí kayya faam fa ya'i, yeri wa ñam biti wahtaa lah ra.
43 Lahte sos-keeñ, súrgíi baa yéŋké biti yiin nay nimile kélfíi faam fa ra, ɗeefa ri page yee nahu ri ra.
44 Mee ron won kaaf ka ra ee, kélfíi ay tík iña laha' ri ra ƀéeƀ ya'i.
45 Ndaa hena biti koon súrgíi baaha won nufi tih : “Kélfíi së' aay doom”, níi tah ɗi yam sun fi súrgë yí kayya hawsee wa, ɗì ñame ñami neƀpe, hane maniye,
46 kélfíi ay nimil wahtii ɗì yéeh rí te ɗeefa ri seheh ri. Tígí daaha, kélfíi ay rii bëkdë' ƀëewë gémúy Koope ra, mokil ri mokli misikke.
47 Súrgíi yúh yee faha' kélfíi rë, antee cagay afi te pagay yii baaha, ay laƀu laƀƀi misikke.
48 Ndaa súrgíi yéeh yee faha' kélfíi rë, anti paŋ yii cal hap, ii laƀu laƀ caak. Ƀëyí onu yin caak ay meelu caak ; ƀëyí déŋéenú yin caak ay meelu yi luk yi ƀëyí déŋéenú yutuuɗ. »

Yéesú kúď jaamma mbée ďaralsa' ?
(Saame Maccëe 10.34-36)

49 Yéesú ƀaatte won tih : « Mi ac yíin kíi feey fa, a ďee faha' mi biti ďi
yíppí kaď haat ďa !
50 Mi waďtee ñee coono[†], keeñ so' antee tookay níi lëhín kí.
51 Ďon habuu biti mi ac kúď jaamma feey fa a ? Ëe-ëe', mi won ďon tee
: mi ac ďaralsa'.
52 Dala'te woteh, faam fi laha' ow iip ay ďaralsa' : ƀëewí éeyë yë múuyë'
a ƀëewí ana ya, ƀëewí ana ya múuyë' a ƀëewí éeyë yë.
53 Baap ay múuyë' a koy ki yaali, koy ka múuyë' a boffi. Yaay ay múuyë'
a koy ki ƀelii, koy ka múuyë' a yaafi. Pacool ay múuyë' a ƀeleƀ koohi, ƀeleƀ
koy ka múuyë' a pacooli. »

Tíinndë' yí jamanaa
(Saame Maccëe 5.25-26 ; 16.2-3)

54 Yéesú ƀaatte won ƀëewë tih : « Ďon ot Koo húuh rëe, ďon yíppí yúh
biti ďi ay toƀ ; te yii baa daa na lah.
55 Te ngilaaw ma kúlëe rën waal tagu raa, ďon yúh biti ďi ay mbëeyë ;
te yi baa daa na lah.
56 Wonnon teem ƀúkkën ! Ďon fa mínú tíinndë' iña na teeƀa' yii nay
lahe feey fa a sun ra, haala' yi níi ďon míníh tíinndë' iña na teeƀa' Koo
woteh yee ra ?
57 « Yi tah ďon míníh yúh yee waďti pagun ra ?
58 Ow yam ďo yin níi ďoni saye faam buur raa, ďon lah waala, lah saame
biti ďoni júƀë', toñeh ďoni lah dín fë ďi ey ro, buur tík rë ya' yi alkaati ya,
fu téyú.
59 Daa mi won ďon ďi ee : fii ďúh kasaa níi bín yínlëe fu kabut ka ƀéeƀ
rë. »

13

Lof pesaď mbée húl

1 Wahtii baaha, i ow ayute woni Yéesú biti Pilaat hawrohte i ow di ƀëy
Galile húl, ďeef wa na hawru Koope sarah.
2 Yéesú won wa tih : « Ďon habuu biti bëemëdë bëemú ƀëy Galile yi
yaa ra teeƀa' biti wa luku ƀëewí kayya Galile ƀos aa yih ?
3 Mi won ďon ti ëe-ëe' ! Te ďon lofuy pesaď, ďon ƀéeƀ ay saŋku ƀal.
4 A ƀëewí sabboo a peeye yi yaa ďakaya' taahi uda Silowe na bëp ďí rë,
ďon habuu biti daa wa luku ƀëewí kayya Yerusalem ƀos aa yih ?
5 Mi won ďon ti ëe-ëe' ! Te ďon lofuy pesaď, ďon ƀéeƀ ay saŋku ƀal. »

Léehí tal eena na límeh rë

6 Yéesú antee waa ñeya' léeh won wa tih : « Lahte ƀëyí húmú laha' tal
een meeyi. Ďi acce na saam koy een ndaa ri olay.
7 Tígí daaha, ďi won súrgëe në lín meeya ra tih : “Ole ! Kíil éeyë ayee
ƀéeƀ, mi ac saam koy een tal eeni beh, te mi na oleh. Ďi ay homee naafi
feey fa te ri lahay njiriñ a ? Hawe ri !”
8 « Ndaa súrgëe won ďi tih : “Ďahaa, yeďďe ri kíilí beh, may júkët tala
mi toh ri.
9 Henu ďaaha raa, heeyce ďi lím kíirkí ; ďi límëy rëe fu hawroh ri.” »

---

† **12:50 12.50** *Mi waďtee ñee coono* : Di gerek, bíníyú ďeh : *Mi waďtee bëtsú.*

Ɓelaa goŋ ra payu bisa na hílsúu rë

10 Bisa na hílsúu yëwúďďë rë ín, Yéesú hompe na yëeddë' filiß tígë na ďaguu yëwúďďë Koope ra.
11 Ow ßeleß misikiď húmú në : ďi laha' yébítëh fí daa gogil ri ; hente kíil sabboo a kíil peeye (18), ďi na míněh caŋ níi júß dalaa sah.
12 Ola' Yéesú ßelaa, ďi dëekké rí, won ďi tih : « Yaa ow ! Misigu wocce ! »
13 Ɓi tíkké ya' yi sun fi ßelaa, ßelaa yíppée júß, yampe na kañ Koope.
14 Ndaa paya pay Yéesú ßelaa bisa na hílsúu rë neßaay njíidí tígë na ďaguu Koope ra. Tígí daaha, ďi won ßëewë tih : « Lahte waalli pëenë yí ßëewë waďti légéyún në ; lah ëyí payoh na, ndaa bisa na hílsúu rë neh ! »
15 Ɓi fi Yíkëe loffe ri unni yeh won ďi tih : « Wonnon teem ßúkkën ! Bisa na hílsúu rë, ow fi ow ďon na ßéeß na pay yugiin, pëkís fanfi mbée mbaam fi, pay hënndí neh a ?
16 A ßelii bee sédí Abraham bee ra, Seytaane antee rii pokalsa' yii hente kíil sabboo a kíil peeye (18) bee ra, ďi waruyti sëmlúu pokki bisa na hílsúu rë ë ? »
17 Yee won Yéesú baa ra sëpíďté kaa'oh yi ßéeß ; ndaa keeññi ßëewí kayya ßéeß sosse di iñi wunna na paŋ ri ra.

Léehí pebi tisoh ki yutuuda a bi lëwíirë
(Saame Maccëe 13.31-32 ; Marka 4.30-32)

18 Yéesú ßaatte won tih : « Nguur ki Koope mada' a yih ? May rii mëllée a yih ?
19 Ɓi mada' a pebi yutuudi baa* ßeß ow, sohte ri meeyi ra nen : ďi paalte, ooďte níi hente tal kilik ; yakka ayute túfúté ya' ya. »
20 Yéesú wonil tih : « May mëllée Nguur ki Koope a yih ?
21 Ɓi mada' a lëwíirë ßeß ow ßeleß, boolla'te wa a mún caak, íyíďté wë níi wa ßéeß fuuďte ra nen. »

Ílí yutuuda
(Saame Maccëe 7.13-14, 21-23)

22 Yéesú hom waali Yerusalem fa, ñeete ginna na yëeddë'.
23 Lahte ßëyí meelte ri won tih : « Ɓahaa, ßëewë nay múcé rë ac yutuuď a ? » Yéesú won ßëewë maasuu ra tih :
24 « Pëgí ßéeß níi ďon haala' ílí yutuuda ; daa mi won ďon ďi ee : ow caak ay étíď haal te wa ii rii mín.
25 Yiin kolaa yíkíi faam fa níi won ílë ďeefa ďon hëelíh rë, ďon ay home ëssë, ďon laße ílë, ďon wone tih : “Ɓahaa, kúnsíď fun !” Ɓi ay ron lofe tih : “Mi yéeh rën !”
26 Ɓon ay rii wone tígí daaha tih : “Yen bokuy ñam a han, te fu yëeddë'té këemmë gin fun a ?”
27 Ɓi ay ßaat won ďon tih : “Mi yéeh rën ! Wúlíi së', ďon fa paguu yin ßos ra ßéeß !”
28 Ɓon ot Abraham, Isaak, Yakop a yonente ya ßéeß filiß Nguur ki Koope, ďon anti líkú ďon saañ ëssín rëe, ďon ay looyee daaha, ďon ŋafoh níi tíññën lec.

---

* **13:19 13.19** *pebi yutuudi baa* : Di gerek, bíníyú ďeh : *tisoh mutarda.* Pep mutarda non peppa lukki yin ra, ndaa tala non tal gañcah ya lukki gaan di meeyya ra.

29 Bín fë, ay lah ɓëewí kola' tígí hom ow feey fa ɓéeɓ, ac ñami ndaje ma
cëgíď Koope Nguur ki ra.
30 Di ɓëewë míllúu woteh yee ra, lahte na yi ay këllëh yiin fa, te di yee
këllúu woteh yee ra, lahte na yi ay míllë' yiin fa. »

Yéesú a ɓëy Yerusalem
(Saame Maccë 23.37-39)

31 I fariseŋ leɓuute Yéesú wahtii baaha, wonu ri tih : « Kolee dee fu saañ
ílíy kay ! Erot ee saam hawrohu húl rë. »
32 Yéesú won wa tih : « Pëyí ďon woniď so' tisoh ki gúmfí baa biti woteh
a kéy mí lík yébítëh mi na pay jéríď, nah mi ďúmël légéyí së'.
33 Woteh, kéy a nah ɓéeɓ mi waďti homa waali Yerusalem fi so', ndée
yonente waruy hawuu húl ílíy kay henay dín fë.
34 « Ďon fi ɓëy Yerusalem daal, ďon fa na bëemú yonente ya ra, ďon fa
na tawu ɓëewë Koope wol wa ďon na la' níi wa húl rë, hente waal ďíh
ma na faha' négírë'í rën hëbís së' ti di na négírë' paan yiilli paɓɓi nen ?
Ndaa ďon fahuuy !
35 Kon Koope yeďďa'te ron ginon† ! Mee ron won ra ee : ďon ii soo olil
níi wahtaa nay ron wonee bitih : *“Koo-Yíkëe barkela ɓëe' ďi wol ri ra !”*✡
»

14

Payi Yéesú ɓëyí laha' jér hufil bisa na hílsúu rë

1 Bisa na hílsúu yëwúďďë rë ín, Yéesú dëekúté ñam faam ow di kélfë yí
fariseŋŋa. Ďëewë húmú në rë yípúté íllí wë sun fi na olsuu ri.
2 Ďëyí laha' jér hufil húmú në.
3 Yéesú won yëeddëh yí kootii Mëyíis a fariseŋŋa tih : « Kootii yen ona'te
ow pay jéríď bisa na hílsúu rë ë onaay ? »
4 Ndaa wa kaa'uute lofi. Tígí daaha, ďi tíkké jérdë ya' payce ri, wonte
ri saañ faam.
5 Ďi antee won ɓëewë tih : « Ow di ďon na lah koy mbée fanfi keen filiɓ
yéem koon, wuti hena bisa na hílsúu rëe, ďi ii rii yíppí nís ë ? »
6 Wa lahuy yii wonun wa di yee meel ri wa baa ra.

Líkínë'í yuliď ndaje

7 Yéesú otte biti haneella tansuu tíkkë këllëh rë, ďi na líkín wë won wa
tih :
8 « Ow gap ro ndaje raa, ngana pay fu tooke tíkkë këllëh rë. Mín lah
ɓëyí luk roo gaan dëekúté,
9 yíkíi ndaje ma anti ac won ro tih : “Kolee fu on ɓëyí bee took.” Fay
sopoh tígí daaha fu koloh, fu saañ tooke níi tíkkë míllë' rë.
10 Ngana hen ďah ! Fu gapu ndaje raa, lah tooke tíkkë míllë' rë ; ďaaha,
yíkíi ndaje ma ac raa mín rëe won tih : “Leɓee dee kooja, fu took tíkkë
këllëh rë.” Hen ďaaha raa, ɓëewë ďoni wa tooku ra ɓéeɓ ay roo haba' ow
gaan.
11 Yúhí biti ɓëyí ɓéyíď afi ɓéeɓ ay cépírú, te ɓëyí cépíď afi ɓéeɓ ay
ɓéyrú. »

---

† **13:35 13.35** *Koope yeďďa'te ron ginon* : Di gerek, bíníyú ďeh : *Koope yeďďa'te ron faamon.* Mín hen Faam Koope ɓal. ✡ **13:35 13.35** Saame Kañaa ya 118.26

12 Yéesú antee won yíkíi ndaje ma tih : « Fu yahti gapa' ndaje raa, ngana
gap kooyyu, mbée koy-yaayyu, mbée mboko yu, mbée yíkëe yí alalla ɗoni
wa dékú rë ; ndée wa fi yaaha mínú rëe dëek ñam ƀal, te bín fë rëe, ɗeef
wa yínlú rë yee pagiɗ fu wa ra.
13 Fu yahti gapa' ndaje raa, lah dëeké manti ñëkíɗɗë nen, ƀëewë cérrí
wë mitay ra, lëfëñíɗɗë mbée búumíɗɗë.
14 Fu paŋ yii baa raa, keeñu ay naa sos ; wa míníh rëe yíníl, Koope nay
roo yínlé yiin nay rii këllé ƀëewë júƀú rë ƀúudé. »

Anili ƀëewë gapu ndaje ma ra
(Saame Maccëe 22.1-10)

15 Ow di haneella kela' ri unni yaa ra, won Yéesú tih : « Ɓëe' nay maasee
ñam Nguur ki Koope ra, keeña ay sos. »
16 Yéesú ñeya'te ri léehí beh won ɗi tih : « Lahte ƀëyí cëgíɗté ndaje,
gappe ow caak ñama.
17 Tígë në waaya' ñama woc ra, ɗi wolte súrgíi woni ƀëewë gapu ra biti
ñama nonte.
18 Ndaa ƀëyí rí pay ɗii na ƀéeƀ, ƀëe' won ɗi biti ɗi ii mín ac. Ɓëe' ɗéƀ
ɗë won ɗi tih : “Lah wone ri baal so' ! Mi liiltee lom meey te mi waɗtee
pay kénsëhí.”
19 Ow kay won ɗi tih : “Lah wone ri baal so' ! Mi lom fana lo' sabboo te
mi saañ étɗí wë lín ɗee koon.”
20 Ow kay wonil tih : “Lah wone ri manti ɗúhë' kooɗ daa tah mii mín
ac.”
21 « Súrgëe nimilte kélfëe në, léhínté rí iña wonu ri ra. Keeñ kélfëe
haayte, ɗi won súrgëe tih : “Yípée pay këemmë a waalla gina, fu kúɗ
ñëkíɗɗë deh, ƀëewë cérrí wë mitay ra, búumíɗɗë a lëfëñíɗɗë.”
22 « Hompe níi súrgëe acce, won tih : “Ɓahaa, mi paŋke yee nah fu so'
ra ndaa tíkkë líssí tas.”
23 Kélfëe won súrgíi tígí daaha tih : “Tawee waalla luufa, fu cagoh ƀëewë
ɗoni wa nay tee'ee ra, wa ac haal nda faam so' líif.
24 Mee ron won ra ee : ya' ow yínë sah di ƀëewë ɗéƀúu gapu ra ii haal
looni so'.” »

Ɗee waɗti ñéerúun a Yéesú rë
(Saame Maccëe 5.13 ; 10.37-38 ; Marka 9.50)

25 Lahte bis, Yéesú na saañ, ow caak ñéerúuté a ri. Ɗi yíssëhté waa na,
won wa tih :
26 « Ɓëyí ac soo na te ri lukki pokoh boffi na, yaafi, ƀeleƀi, koyyi, koy-
yaayyi, mbée ɗi fi afi na raa sah, ɗi míméh hen taalibeyi so'.
27 Ɓëyí enaay kurwahi ñee tal so', míméh hen taalibeyi so'.
28 « Ow faha' taƀah taahi utte raa, ɗi ii took paay olsoh iña waɗ naa
haal ra, ɗi yúh nda ɗi ay lah hélsí ay mín lúsíɗ taaha a ?
29 Henay bah, ɗi dal taƀah anti míméh lúsíɗ rëe, ƀëewë nay ole yii baaha
ra ƀéeƀ ay rii ñaawal
30 wone tih : “Ëlí ƀëyée dal taƀah bee te míméh lúsíɗ rë !”
31 « Te buur koloh haa' a buur kay raa, ɗi waray took paay olsoh nda
ƀëewí júnní sabboo (10.000) ya laha' ri ra, ɗi ay naa mín haa' a buura na
yejoh ɗii na a ƀëewí lecsuu yii ana ra a ?
32 Hena biti ɗi míméh rí rëe, ɗi ay wol i ow buuri yínëe në balaa ri koloh,
wa ɗaŋ ri nda wa mín júƀë'.

33 Ti ɗaaha nen, ow yínë di ɗon na míméh hen taalibeyi so', hém ri takaay
a iña laha' ri ra ƀéeƀ.
34 « Ɗon yúhúté biti miraa yin wun, ndaa wa lahlilay cafka raa, wa ay
nimiliruu cafkii wa ɗíh ?
35 Ɗi lahay njiriñ tígí daaha, ɗi wuneh sah tohaa ; ɗi ay yúfú sénín. Ɓëyí
lah nuf kelaa, kelaan na ! »

15

Léehí har fa múuy ɗë a bi hélsë múuy ɗë
(Saame Maccëe 18.12-14)

1 Yeekoh yi túmë a i bakaaroh kay leƀuute síkírëhí Yéesú.
2 Yaa neƀaay fariseŋŋa a yëeddëh yí kootii Mëyíis, tahte wa na wonaaluu
hanndal ki wa tih : « Ɓëyí bee taha' bakaaroh ya a ya' ana na bok a wa
ñam bee raa ! »
3 Tígí daaha, Yéesú ñeya'te wa léehí beh won wa tih :
4 « Ow di ɗon na lah har tíméer (100), an naa múuylë' yínë rëe, ɗi ii hel
harri sabay payniil a payniilla (99) níirëe yë, ɗi saañ saame bee múuy ɗë
níi ɗi ot ɗi a ?
5 Te ɗi ot ɗi raa, keeña ay sos níi sos, ɗi ƀeƀ har fa tëgúm rí,
6 ɗi saañ faam, anti dëek kooyyi a ƀëewë ƀani wa dékú rë, won wa tih :
“Yen bokun yen lah sos-keeñ, ndée mi otte har fee ke so' húmú múuy ɗë
!”
7 Mee ron won ɗa ee : ti ɗaaha nen, bakaaroh yínë kut lof pesaɗ raa,
Koope laha' sos-keeñ ɗaaha. Sosi keeña laha' ri ƀëe' lof pesaɗ baa ra, daa
lukki gaan sosi keeña laha' ri ƀëewí sabay payniil a payniilla (99) júƀú te
sohluuy lof pesaɗ ɗa. »
8 « Mbée lah ƀelii lahaa hanjar úrís sabboo, an naa múuyɗë' úrís yínë
rëe, ɗi ii këríɗ lampa, saak faam fa saame níi ot ri a ?
9 Te ri ot ɗi raa, ɗi ay dëek kooyyi a ƀëewë ƀani wa dékú rë, won wa
tih : “Mi otte hanjari úrísë múuyɗë' mí rë ; ëyí yen bok yen lah sos-keeñ
!”
10 Mee ron won ɗa ee biti ti ɗaaha nen : malaaka yi Koope ay lah sos-
keeñ biti bakaaroh yínë kut lof pesaɗ. »

Anili koy ka múuy ɗë

11 Yéesú ƀaatte ñeya'te wa anili bee na léeh wë won tih : « Lahte ƀëyí
húmú laha' koy yaal ana.
12 Lahte bis, bee paa' kúkëy rë won boffi tih : “Baap, mi faha' biti koon
fu yeɗ so' wodi so' di alal ma lahuu yen ra.” Tígí daaha, boffa wora'te wa
alal ma.
13 « Tíkëh i waal, koy ka paa' kúkëy rë yaayte yee laha' ri ra, ƀeƀpe
hélsë saañce gini wulte, hompe dín fë na paŋ yii neƀa' ri níi ri yahte alal
mi ɗaaha.
14 Yaaya' ri hélsë ƀéeƀ rë, yaabi misikke haalte gina, ɗi lahlay yii ñama
ri.
15 Ɗi yeeltee saañ, haalte légéy ow di ƀëy gina na ; ƀëe' yeñce ri meeyyin
níirí mbaam-túgëllí.
16 Yaaƀa' ri níi yaaƀ ɗa, nufa tasse ñam di ñami mbaamma, ndaa ow na
oneh ri na.

17 « Tígí daaha, afa kúnsëhté, ɗi yíppée won nufi tih : “Bëewë në
légéyírú baaso' ra caakute ñam níi míníh yin na, mi anti home dee mi
húlé a yaaƀ a ?
18 May kolee koloo mi nimil faam baaso', mi won ɗi tih : Baap, mi
bakaaɗte fíi Koope te mi tooñce ro ƀal.
19 Mi caleh fu habee so' koohu ; ƀeƀ so' mi légéyíɗ ɗë ti ƀëewí kayya
nen.”
20 « Ɗi yíppée koloh na nimil boffi na. Ɗi teem hanndal boffa séenté rí,
keeña ɗúmpé ɗii na ces ; ɗi múkëté téebílëhí, yabaalohte faana, wodohte
ri níi wodoh.
21 Koy ka won ɗi tígí daaha tih : “Baap, mi bakaaɗte fíi Koope te mi
tooñce ro ƀal, mi caleh fu habee so' koohu.”
22 Ndaa boffa yíppée lec woni, yíssëhté súrgë yí në won wa tih : “Yípíi
kali búubë lukki wun ɗa, ɗon ƀek ri koy so' ; ƀékí rí supi kuna, ɗon ƀek
ri ñafaɗ.
23 Këlí fanfa lukki wun faan ɗa, ɗon hap ri, yen cëgíɗ ndaje.
24 Koy kee ke so' húmú haba' mi biti húlté rë nimilte yéelíɗ ; ɗi húmú
sooyce te mi otte ri !” Ndaje ma yíppée dal.
25 « Wahtii baaha, ɗeef koy ki saawi ƀëe' húmú meey. Na nimil ri níi rí
leƀohte faam fa ra, ɗi kelohte típpë a becca.
26 Ɗi dëekké ow yínë súrgë yë në, meelte ri yee lah ra.
27 Súrgëe won ɗi tih : “Ñéedú daa nimil, boffu antee hawroh fanfa lukki
wun faan ɗa, af biti ri otte koohi te yin katay ri.”
28 Koy ki saawa yíppée neeƀ, kaa'a'te haal faam fa. Boffa ɗúhté ɗii na,
ɗaŋke ri haal filiƀ.
29 Ndaa ri won boffa tih : “Síkírëh së' baap ! Hente kíil caak mi na hap
faan so' légéyírú, te yii túuy fú së' ƀéeƀ mi paŋ ri. Añcaŋ, fu ëndëy së'
wuti yaha ndeŋ sah mi hap ri, funi kooyyi so' cëgíɗ ndaje.
30 Ndaa aya' koohu ra, ɗi fa yah alal mu a ƀeleƀƀa na tílú rë, fu hawiɗte
ri fanfa lukki wun faan ɗa.”
31 Boffa won ɗi tih : “Koy so', fu mëssí hom soo na, te iña laha' mi ra
ƀéeƀ daa fu laha' wa ƀal.
32 Ndaa yen warutee cëgíɗ ndaje nam, yen lah sos-keeñ ! Ñéedée ke ro
bee húmú haba' mi biti húlté rë nimilte yéelíɗ ; ɗi húmú sooyce mi otte
ri.” »

16

Anili daga lah nuf ra

1 Yéesú ñeyaatte taalibe yi anil na léeh wë won tih : « Bëyí caakke yin
húmú laha' dagi daa na tooppitoh alal mi ; ɗi antee keloh biti daga yaha'
alal mi yahoo.
2 Bëe' dëekké daga, won ɗi tih : “Yee keloh mi ɗoo na ra neƀaay so' !
Teeƀ so' ɗee légéyë' fú rë ; woc raa fu yeris légéyë.”
3 Daga won nufi tih : “Bee nay mii líkúu légéy bee ra, may hene ɗíh ?
Mi lahay doole línëe te mi sopohte saraatoh.
4 Mi otte yee nay mii page ra, hen ɗaaha mi líkú légéyí së' rëe, lah ƀëewí
mín sëe yef faam wa.”
5 Tígí daaha, ɗi dëekké ƀëewë lahru kélfíi kabut ra ƀéeƀ yínë-yínë. Ɗi
won bee ɗéƀ ɗë tih : “Fu lahiɗ kélfíi së' yih ?”

6 Ɓëe' won ɗi tih : “Mi lahiɗ ɗi bërgú dúuléen tíméer (100).” Daga won
ɗi tih : “Kéedí kabut ku abeh ; yípée took fu bíní bërgú sabay iip (50).”
7 Ɗi antee dëek ow kay, won ɗi tih : “Fu lahiɗ kélfíi së' yih ?” Ɓëe' won
ɗi tih : “Mi lahiɗ ɗi saaku pep tíméer (100).” Daga won ɗi tih : “Kéedí
kabut ku abeh ; bíníyé saaku sabay peeye (80).”
8 Kélfëe laasse ɗee laha' daga júɓëy rë nuf. Kaah biti ɓëewë fahuu
ëldúnë rë luku ɓëewë homu niiña ra lah nuf pagaa yin hanndal ki wa.
»
9 Yéesú ɓaatte won tih : « Mantee ron won tee : sëemí kooy a alal ma
lahuu ron feey fi bee ra, nda tíl níi ɗon lahluy wa raa, Koope tah ɗon faami
níi kiri fi kirih.
10 Ɓëyí júɓ di yin yutuuɗ, ay júɓ di yin gaan ɓal ; ɓëyí júɓëy di yin
yutuuɗ, ii júɓ di yin gaan.
11 Kon hena biti ɗon júɓúy di na kúrúu ron alal ma feey fi bee raa, ɗon
habuu biti ɗon ay déŋéenú alal ma lukki lah solo ra a ?
12 Te hena biti ɗon júɓúy di yii leŋke alal ow kay raa, ɗon yaakaaru biti
ɗon ay liil alal ma waɗ ɗon lahuun faraah ra a ?
13 Lahay súrgíi mín légéyíɗ kélfë ana : ɗi ay kaa' ow yínë waa na, pokoh
ɓëyí yínëe në ; ɗi ay ñee won ow yínë waa na, kaa' síkírëhí ɓëyí yínëe.
Ti ɗaaha nen, ɗon míníh boolla' foŋko Koope a foŋko hélíis. »

Kootaa a Nguur ki Koope
(Saame Maccëe 11.12-13 ; 5.31-32 ; Marka 10.11-12)

14 Fariseŋŋa tíkú hélíis kep affi wa ra, keluu wa unnee ke Yéesú yaa ra,
wa ɓéeɓ na këekkëlíyú rí.
15 Yéesú won wa tih : « Ɗon fahuu biti ɓëewí kayya haba' ron ɓëewí
júɓúté, ndaa Koope yúh yee keeññon. Yee na habuu ɓëewë biti daa lukki
lah solo ra, ɗi yii ɓosse níi ɓos Koope na.
16 Balaa Saŋ Batis, Koope húmú ñeya' Kootaa a téeré yí yonente ya
yëeddée. Aya' Saŋ níinén Uni Nebi Nguur ki Koope daa na waariyu te
ɓëyí faha' naa haal ɓéeɓ fay naa cagoh.
17 Biti sun a feey muuy daa lukki yooɓ biti koy una lukki yin di Kootaa
ra múuy.
18 Yaali yes ɓeleɓi, kooɗ ɓeleɓ kay, njaaliyohte. Te ɓëyí kooɗ ɓelii yesute,
njaaliyohte ɓal.

Anili yíkíi alal ma a Lasaar

19 « Húmú laha' ɓëyí caakke alal, ɗi ɓeka' búuɓɓí wunte te kofeelte,
faraah ɗi ñama' neɓ.
20 Bín fë, húmú lahte ñëkídí hínú Lasaar, faana ɓéeɓ líiffé puul, fënɗúté
helute ílí faam ɓëe'.
21 Nufa tasse wooñnjiidi ñami ɓëe', ndaa ri liileh na. Ɓaatte biti ɓuh ya
na ayu ɗeewe puulla faana.
22 « Hompe níi ñëkídë húlté, malaaka ya kúrúté rí hëbís Abraham. Yíkíi
alal ma húlté ɓal, hacute,
23 saañce safara, na mok dín fë. Ɓéyrë' rí afi ra, ɗi séenté Abraham,
Lasaar tookke hëbísí.
24 Ɗi won Abraham tígí daaha tih : “Caac Abraham yérém së', fu wol
Lasaar soop kuni muluɓ kom so', mi hilsiɗ gol-gol so', ndée mi mokke filiɓ
kíi kí yee níi mok.”

25 Ndaa Abraham won ɗi tih : “Koy so', nérsée biti fu liilte neƀu na
húmú pesa' fu ra, te Lasaar húmú pesa' coono. Ɗi liilte nebi leegi, fu
hompe coono.
26 Ɓaatte biti nuŋ gaan ee hanndal ki yen, tahte ow míméh koloh fun na
ac ɗon na, te ow míméh koloh ɗon na ac fun na.”
27 Yíkíi alal ma won Abraham tih : “Kon mi na ɗaŋ ɗo Caac, fu wol
Lasaar faam fun ;
28 mi lahte na ñéyíɗ iip, lah raa ɗi líkín wë, toñeh wa ay soo ɗeefre
coono fi ƀeh.”
29 Abraham won ɗi tih : “Wa lahute kootii Mëyíis a téeré yí yonente ya
waa na níi wocce, wa ñeyun iña wonu na ra.”
30 Yíkíi alal ma won ɗi tih : “Ëe-ëe' caac Abraham, yaa doyay ; ndaa ow
koloh ƀúudé pay waa na raa, tígí daaha wa ay lof pesaɗ.”
31 Abraham won ɗi tih : “Wa kaa' keloh woni Mëyíis a yonente ya raa,
wuti ow koloh ƀúudé ɗeefiɗ wa raa, wa ii rii síkírëh.” »

17

Líkíní Yéesú taalibe yi
(Saame Maccëe 18.6-7, 21-22 ; Marka 9.42)

1 Yéesú won taalibe yi tih : « Faraah ay lah iñi ay ƀeke ow bakaaɗ. Ndaa
mas ƀëe' nay waa komee ra !
2 Ɗi poku la' gaan lúum betu kísí, daa nay géné ɗii na, balaa ri ƀek wuti
yaha ow yínë di tuŋki yee bakaaɗ, wa fi taalibe yi so' !
3 Kon cëgí affon !
« Koy-yaafu tooñ ɗo, tëekɗé rí fu won ɗii na. Ɗi réeccíyëh rí níi ri won
ɗo baaha raa, lah baale ri.
4 Wuti ɗi tooña' ro waal paana bisa raa sah, te faraah ɗi ac wonu biti ɗi
réeccíyëhté rëe, lah baale ri. »

Yee mín ngém rë

5 Apootarra wonu Yéesú-Yíkëe tih : « Ɓaate ngémí fun ! »
6 Ɗi won wa tih : « Ɗon lah ngém wuti yaha yutuuɗ koon sah, ɗon nah
tal kilki bee saañ yípée kísí, ɗi ay ñee wonon. »

Yee waɗ súrgë në rë

7 Yéesú wonil tih : « Ow di ɗon na lah súrgíi línë' línëe mbée níirë'
níirëe koon, ɗi ot ɗi ac meey fa raa, ɗi ay rii yíppí dëek ñam a ?
8 Ëe-ëe' ! Ɗi ay rii wone ti kay : “Lofee búuƀ, fu pagiɗ so' ñam, fu tíkíɗ
së' loona mi ñam. Mi woc ɗaa, fu anti mín ñam.”
9 Kon ɗi lahay yii nay rii gérmée súrgíi ; súrgëe paŋ yee waɗ ɗii na ra !
10 Ti ɗaaha nen, ɗon paŋ iña nahu ron ra ƀéeƀ rëe, lah hëbíi biti ɗon i
súrgë kut, ɗon pagu yee waɗ ɗon na ra. »

Guuñiɗɗi sabboo ya pay Yéesú rë

11 Yéesú hom waali Yerusalem, ñeete hanndal ki Samari a Galile.
12 Tílë' rí níi leƀohte gin ra, guuñiɗ sabboo téebílúuté rí, cagute hanndal,
13 anutee ɗaañnjoh na wonu ri tih : « Ɓahaa yérém fun, hém neƀa' ro !
»
14 Ola' wa Yéesú rë, ɗi won wa tih : « Pëyí seeyoh ya na, wa olsoh ron.
» Wa homu saaña, wa wahute.
15 Ow yínë waa na ola' ri biti wahte ra, ñeyaatte kotti na nimil, ƀéyíɗté
uni sun na kañ Koope.

16 Laha' ri Yéesú në rë, ɗi yeɗɗohte kotta, yíppé púkí feey na sím rí. Ɗi
fi baa ɓëy Samari.
17 Yéesú won tígí daaha tih : « Ɓëewí sabboo ya ɓéeɓ daa wahu neh a
? A ɓëewí payniilla dih ?
18 Ow níɓëy nimil kañi Koope sah henay ɓëyée yëwúɗ neh bee ra. »
19 Yéesú antee rii won tih : « Kolee fu saañ ! Ngémú tahte fu wahte. »

Ɗee nay ayee Nguur ki Koope ra
(Saame Maccë 24.23-28, 37-41)

20 Lahte bis, i farisеŋ meelute Yéesú wahtaa nay aye Nguur ki Koope ra.
Ɗi won wa tih : « Ayi Nguur ki Koope yii nay olu a íl neh.
21 Ow míméh won bitih : “Ëlí, ɗi abeh !” mbée “Ɗi abin !” Yúhí biti ɗi
ee leeloon ee. »
22 Ɗi antee won taalibe yi tih : « Ay lah jamanu, ɗon ay faha' hom a so'
mi Koy-ɓëe', wuti hena bis yínë kut, te ɗon ii rii lah.
23 Ɗon ay wonu biti Koy-ɓëe' abeh, mbée ri abin ; ndaa ngënë tíkí në
nuffon, ngënë pëyí në.
24 Di na hélyë' Koo hawaan feey fa ɓéeɓ, ayi so' mi Koy-ɓëe' ay made
ɗaaha nen.
25 Ndaa balaa baaha, ɓëy jamanii bee ii soo faha' tík íl te mi waɗtee mok
níi mok.
26 « Jamanii nimili so' mi Koy-ɓëe' ay madee a yee húmú lah jamanii
Nowe ra nen.
27 Jamanii Nowe, ɓëewë húmú feey fa na ñamu na hanu, yee na
koorantuu, níi yiin haal Nowe gaala ra. Mbënë më aya' tígí daaha kúɗté
wë ɓéeɓ.
28 « Ɗi ay madee a jamanii Lot* nen ɓal : ɓëewë homute na ñamu na
hanu, yee na lomu, yee na yaayu, yee na sohu, yee na taɓahu ;
29 ndaa yiin koloh Lot Sodom ra, Koo toɓ kíi a la' yi na kaɗ, níi muuyilte
wa ɓéeɓ.
30 Jamanii nimili so' mi Koy-ɓëe' ay made ɗaaha nen ; daa mi won ɗon
ɗi.
31 « Yiin fa, ɓëyí ɗúh këem, ɓanan haal kali yin faam ; ɓëyí liilti saañ
meey, ɓanan nimil faam.
32 Nérsíi yee húmú kat ɓeleɓ Lot ɗa.✡
33 Ɓëyí núp húl ay ñak ñíiní ; ndaa ɓëyí tah ñagi ñíiní ay lah pesa na
ɗúméh rë.
34 Mee ron won ɗa ee bitih : elgi baaha, ow ana ay bok tigal ka yínë :
ow yínë waa na ay kúrú, ɓëyí yínëe helu.
35 Ɓeleɓ ana ɓal ay hom hoɗ : ow yínë waa na ay kúrú, ɓëyí yínëe helu.
[
36 Yaal ana ay hom meey : ow yínë waa na ay kúrú, ɓëyí yínëe helu.] »
37 Taalibe ya meelute Yéesú wonu tih : « Yíkëe, yii baa ay lahee tígí dih
? » Ɗi won wa tih : « Tígí eta' médë, suulla tee'uu na. »

18

Anili ɓelaa yaali húl rë a aattiyoha

---

* **17:28 17.28** *Lot* : Ɗi koy ñéedí Abraham. Na húmú muuyil Koope gini Sodom ɓani ɓëy faami na heguu ra, ɓelaa daa húmú heeltoh yíssëhté deey miraa. Saame Dalaana 13.1 níi 14.16 ; 19.1-38.
✡ **17:32 17.32** Saame Dalaana 19.26

1 Filoon fe, Yéesú na teeɓ taalibe yi biti ow waɗti ɗaga Koope ɗago
faraah ɓanti jëbël. Ɗi ñeya'te wa anili beh na léeh wë won tih :
2 « Lahte aattiyohi húmú gina kíilë ; ɗi neehay Koope te ɗi yeray ow cér.
3 Lahte ɓelii húmú gina ɓal yaala húlté, hom paya' payoo faraah ɗeefre
aattiyoha, wone ri tih : “Aattiya' funi kaa'ohi so'.”
4 Hente yii maañce, aattiyoha kaa'a'te síkírëhí ɓelaa. Hompe níi lahte
bis, ɗi won nufi tih : “Kaah biti mi neehay Koo te mi yeray ow cér ;
5 ndaa may paŋ yee waɗ ɓelii bee na ñogol so' faraah bee ra. Henay
baa ɗi ay dékée ac, te ɗi ay soo míllë' mokil níi mi tallee húl.” »
6 Ɗi fi Yíkëe antee ɓaat won tih : « Kélíi yee won aattiyohi ɓosi baa ra !
7 Ɗon habuuy tígí daaha biti ɗi fi Koope ii yeɗ ɓëewë ri tanis wa ra
kaah, wa fa na fogu ɗii na na' a elek ra a ? Ɗi ay waa yeris daa wa sehe
a ?
8 Mee ron won ra ee bitih : ɗi ay waa yíppí yeɗ kaah. Ndaa so' mi
Koy-ɓëe' mi ac raa, mbaa may ɗeef ngém feey fa ? »

Anili fariseŋa a yeekohi túmë

9 Yéesú antee ñeya' anili beh na léeh ɓëewë habuu affi wa biti júɓúté
íllí Koope te wonuy yin ɓëewí kayya ra, won tih :
10 « Húmú lahte ɓëewí ana yi haalu ɗaŋ Faam fi gaani Koope : ɓëyí
yínëe fariseŋ, yínëe yeekoh túm.
11 Fariseŋa hom a afi na ɗaŋ Koope won tih : “Koope, mi na sím rë di
yee maday mi a ɓëewí kayya ra : yee na lohu, yee na njaaliyuu a ɓëewí
ɓossi kayya. Mi na sím rë di yee maday mi a yeekohi túmí bee ra.
12 Bis níi nimil ki bis, mi na oor na waal ana, te yii lah mi ɓéeɓ, woruun
sabboo raa, mi yeɗ ɗo wodi yínëe.”
13 Ɗi fi yeekohi túmë hompe filoon, kaañay sah ɓéyíɗ afi, yampe na laɓ
araali won tih : “Koope yérém së', so' mi bakaarohi beh.” »
14 Yéesú ɓaatte won tih : « Mee ron won ɗa ee bitih : nimila' yeekohi
túmë faam ra, Koope haba'te ɗi fi baa ɓëyí júɓpé, ndaa habaay ri fariseŋa.
Yúhí biti ɓëyí ɓéyíɗ afi ɓéeɓ ay cépírú, te ɓëyí cépíɗ afi ɓéeɓ ay ɓéyrú. »

Yéesú a tuŋka
(Saame Maccëe 19.13-15 ; Marka 10.13-16)

15 Filoon fi baaha, lahte ɓëewí homu komi Yéesú i kúkëy, fahuu biti ɗi
tík ya' yi sun fi wa, barkel wa. Oluu taalibe ya yii baa ra, wa na wonu affi
wa.
16 Ndaa Yéesú dëekrëhté tuŋka, won tih : « Yéɗɗí tuŋka ac soo na, ngënë
këddíi wë ! Yúhí biti Nguur ki Koope saamɗu mani wa.
17 Mee ron won kaaf ka ra ee : ɓëyí habaay Koope buur ti ɗee haba'
kúkëy Koope ra nen, ii hëelíɗ Nguur ki. »

Ɓëewë caaku alal ra a Nguur ki Koope
(Saame Maccëe 19.16-30 ; Marka 10.17-31)

18 Ow di kélfë yí yëwúɗɗë meelte Yéesú won tih : « Yëeddëhí baahi beh,
mi waɗti paga yi níi mi lah pesa na ɗúméh rë ? »
19 Yéesú won ɗi tih : « Fu dëekë' së' baah a ? Yi daa baah ? Henay
Koope, lahay ɓëyí baahte.

20 Yen nimil yee meela' fu koon ra ; fu yúh iña túuyë' Koope ra maan
? *“Ngënë mësíi njaaliyoh ; ngënë mësíi bëem ow ; ngënë mësíi loh ; ngënë*
mësíi feliď ow ; lah tëeppítíi baappon a yaayyon.”✡ »
21 Ɓëe' won ďi tih : « Ɓahaa, yii waď so' iñyaa ɓéeɓ mi ñee na kúkëy
kí së' níi a ďeh. »
22 Kela' Yéesú unni yaa ra, ďi won ɓëe' tih : « Fu talla' yin yínë : paye
fu yaay iña laha' fu ra ɓéeɓ, fu wora' cadum fa ñëkíďďë. Hen ďaaha raa,
fay lah alal sun-Koo. Fu woc raa, fu ac fu ñee tal so'. »
23 Kela' ɓëe' unni yah, bi caak ri alal níi caak, yaa misikke ri keeñi níi
misik.
24 Ola' Yéesú biti yaa misikke ɓëe' rë, ďi won tih : « Haal Nguur ki Koope
kofeelte yíkëe yí alalla na !
25 Géléem haal gúl kúuc daa lukki yooɓ biti yíkëe alal haal Nguur ki
Koope. »
26 Ɓëewë në húmú síkírúu rí rë wonu tih : « Kon daa míntí múc ? »
27 Yéesú won tih : « Yii wooñ ow wooñeh Koope. »
28 Peer won tígí daaha tih : « Ɓahaa ole ! Fun helute iña húmú lahuu
fun ra ɓéeɓ, fun ñeyute talu. »
29 Yéesú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ɓëyí af Nguur ki
Koope tah ri hel faami, ɓeleɓi, koy-yaayyi, boffi, yaafi mbée koyyi,
30 ďi ay lah yi luk yaa caak fap di jamanee woteh beh, te fayu ďi ay lah
pesa na ďúméh rë. »

Waali éeyë fë wona' Yéesú biti ďi ay húl, ďi koloh ɓúudé rë
(Saame Maccëe 20.17-19 ; Marka 10.32-34)

31 Filoon fi baaha, Yéesú hécëhté yutuuď a taalibe yi sabboo a ana ya,
won wa tih : « Síkíríi ! Yen ee suu Yerusalem ra ee, te iña bíníyú yonente
ya sun fi so' mi Koy-ɓëe' rë ɓéeɓ ay lah.
32 May tíkú ya' yi ɓëewë yëwúď neh ra, te wa fi yaa ay soo ñaawal,
solsa' so', tuulsa' so',
33 laɓisa' so' laraw, an soo hap húl. Te waali éeyë fë filoon fi húlí së',
may koloh ɓúudé. »
34 Ndaa taalibe ya húmú yíih yee faha' ri waa won ra ; wona kúnté affi
wa.

Payi búumndë
(Saame Maccëe 20.29-34 ; Marka 10.46-52)

35 Na leɓoh Yéesú Yéríkëe rë, ďeef lahte búumndí húmú took ɓúk waala
na saraatoh.
36 Kela' ri dúukëlí ɓëewë në gétú rë, ďi meela'te yee lah ra.
37 Ɓëewë wonute ri biti Yéesú fi ɓëy Nasaret daa na ñee daaha.
38 Ɓi foŋke tígí daaha won tih : « Yéesú, sédí Dawit, yérém së' ! »
39 Ɓëewë këllúu rë na wonu afa, fahuu biti ďí héddëh, ndaa ri lukki foŋ
na, na won tih : « Sédí Dawit, yérém së' ! »
40 Tígí daaha, Yéesú caŋke, kallirohte ri. Aya' ri ra, Yéesú meelte ri won
tih :
41 « Fu faha' biti mi pagira ro yih ? » Ɓi won tih : « Yíkëe, page níi íllí
së' wërsëh, mi mín ot ! »
42 Yéesú won ďi tih : « Yeele, ngémú tahte fu wahte. »

✡ **18:20 18.20** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12-16

43 Íllë yíppée wërsëh, ɗi na ot. Ɗi ñeete tal Yéesú na kañ Koope. Oluu ƀëewë yee lah ra, wa ƀéeƀ na kañu Koope.

19

Haali Yéesú faam Sase

1 Yéesú haalte Yéríkëe na húus gina.
2 Daaha, húmú lahte ƀëyí hínú Sase ; daa ri kélfíi yeekoh yi túmë, ɗi
húmú yíkëe alal.
3 Ɗi húmú faha' oli Yéesú, ndaa bi lúh rí, ɗi míméh ríi ot af caagi ƀëewë.
4 Ɗi yíppée múkë, këllëhté, lappe tal kilik, faha'i oli Yéesú fë ay ñeye
daaha ra.
5 Laha' Yéesú tígí daaha ra, ɗi ƀéyíɗté afi won Sase tih : « Yípée cép Sase
; mi waɗti hanlire ro woteh. » 6 Sase yíppée cép, kúɗté rí faami, hampe ri
haneel a sos-keeñ.
7 Ɗëewë maasuu ra ƀéeƀ, yaa neƀaay wa, tahte wa na wonu tih : « Ɗëyée
ay hanlire bakaaroh a ? »
8 Sase kolohte, won Yéesú tih : « Síkírée noo Yíkëe, may on ñëkíɗɗë
hatni yíníi alal mi so' ƀéeƀ, te ƀëyí mi liiltee rii nofa' mi ƀeƀpe hélsí ƀéeƀ,
may rii nimiliɗ teemi wa iniil. »
9 Yéesú won ɗi tih : « Ɗëy faam fi bee múcúté woteh. Íi, ƀëyí bee ƀal
non séttí Abraham.
10 Yúhí biti so' mi Koy-ƀëe', mi ac saami ƀëe' múuy ɗë, mi sëmlë' rí. »

Anili kélfëe déŋéen súrgë yí hélíis rë
(Saame Maccëe 25.14-30)

11 Ɗëewë homute na síkírúu rí. Bi leƀuu wa Yerusalem, te ƀëewë habuu
biti Nguur ki Koope leŋ cép, ɗi ñeya'te wa anili beh na léeh wë
12 won tih : « Húmú lahte ƀëyí non tal kélfë, ɗi hom koloh saañi gini
wulte nda ri lah dín fë falu buuri gin wa raa, ɗi nimil.
13 Balaa ri saañ, ɗi dëekrëhté ow sabboo di súrgë yí, yeɗte ow di waa na
ƀéeƀ hanjar úrís yínë, antee waa won tih : “Ɗéyí hélsí yeh, ɗon légéyë'
wë níi bín nimilaa mi ra.”
14 « Ɗëyí bah, ƀëy gin wa húmú fahuuy ri, daa tah saya' ri ra, wa yejute
i ow filooni nda ƀëewí yaa lah raa, won biti wa fahuuy ƀëyí baa buur.
15 Kaa'eeh ƀëe' falute buur, nimilte gin wa. Aya' ri ra, ɗi dëekrëhté súrgë
yë ɗi húmú déŋéen wë úrísë rë, yúhí iña tíkëh sun ra.
16 Ɗëe' ɗéƀpí ac ɗa won tih : “Ɗahaa, mi lahte hanjar úrís sabboo sun
fi bee déŋéen fú së' rë.”
17 Buura won ɗi tih : “Eera ! Fu súrgíi wunte ! Hém daa fu ñee woni
so', fu paŋke yii yutuudi baa raa, mi yeɗte ro fu kúɗ gin sabboo.”
18 Súrgíi ana fa acce, won tih : “Ɗahaa, mi lahte hanjar úrís iip sun fi
bee déŋéen fú së' rë.”
19 Buura won ɗi fi baaha tih : “Ɗo ƀal, mi yeɗte ro fu kúɗ gin iip.”
20 Súrgë kay acce won tih : “Ɗahaa, úrsë déŋéen fú së' rë abeh ; mi
húmú jok ri líil, mi ɗappe ri.
21 Súhë súh fú keeñ ra daa tah mi kaañay ro. Fu ƀeya' yii fu yefay ri, te
fu leca' yii fu sohay ri.”
22 Buura won ɗi tih : “Fu súrgíi ƀosse ! May roo aattiyee unna won fu
ra. Fu won neh mi ƀëyí súhté keeñ, mi ƀeya' yii mi yefay ri, te mi leca' yii
mi sohay ri a ?

23 Kon haala' yi níi fu wëtɗëey hélsí së' ? Tin bee nimila' mi bee ra mi
laheh na yii tíkëh sun a ?”
24 « Ɗi antee won súrgë yë húmú daaha ra tih : “Nëefí bee ɗii na, ɗon
yeɗ ɗi ƀëe' laha' sabboo ra.”
25 Wa wonu ri tih : “Bahaa, ƀëyí baa liiltee lah úrís sabboo níi wocce !”
26 Ɗi won wa tih : “Mee ron won ɗa ee bitih : ƀëyí ham yee yeru ri ra
a ya' ana ay ƀaatu. Ɓëyí pagay yii baaha nék, yii yutuuda laha' ri ra sah
ay naafu.
27 Di yii leŋke kaa'oh yee ke so' fahuuy biti mi hen buuri wa ra, këlí wë
deh, ɗon hap wa húl fíi së'.” »

Haali Yéesú Yerusalem
(Saame Maccëe 21.1-11 ; Marka 11.1-11 ; Saŋ 12.12-19)

28 Wona' Yéesú níi wocce ra, ɗi këllëhté ƀëewë, wa ñéerúuté, ɗi na saañ
Yerusalem.
29 Tílë' rí níi leƀohte Betfase a Betani, hëbís daŋi Ëlíiffë rë, ɗi wolte ow
ana di taalibe yi
30 won wa tih : « Pëyí gina fíi bín. Ɗon haale na raa, ɗon ay naa ɗeef
cúmbúr mbaam poku, bi ow yëegírëy rí. Lah pëkísí rí, ɗon kom so' ri
deh.
31 Ow meel ɗon yee tah ɗon na pëkísú rí rëe, lah wëní rí biti Yíkëe daa
sohla' ri. »
32 Taalibe ya koluu daaha suute. Lahuu wa ra, wa ɗeefu iña ti ɗee wona'
wa Yéesú rë nen.
33 Wa homu pëkísí cúmbúrë, yíkëe yë wonu wa tih : « Yi tah ɗon na
pëkísú cúmbúrë ? »
34 Wa wonu tih : « Yíkëe daa sohla' ri. »
35 Wa anutee kom Yéesú cúmbúrë, larute sabidoorri wa sun, habruute
Yéesú yaagohte.
36 Ɗi na saañ, ƀëewë ƀeyute sabidoorri wa larute waala.
37 Leƀa' ri Yerusalem, na cép daŋi Ëlíiffë rë, keeññi mboolo mi taalibe ya
ƀéeƀ sosse níi sos, wa ƀéyrúté unni wa sun na njooƀu Koope di kimtaanna
olu wa ra ƀéeƀ
38 na wonu tih : *« Koo-Yíkëe barkela buura ɗi wol ri ra ! Jaamma laha
sun, Koo laha ndam di sunaa-sun ! »*✡
39 Lahte fariseŋŋi húmú ƀëewë në, na wonu Yéesú tih : « Ɓahaa, wone
taalibe yu héddëh ! »
40 Yéesú won wa tih : « Mee ron won ɗa biti wa héddëh rëe, la' ya ay
waa tah ! »

Yee nay kate Yerusalem ra

41 Ɓaata' Yéesú leƀoh Yerusalem níi rí otte ri ra, ɗi na looy af yee nay
kate gina a ƀëewë filiƀ ra,
42 na won tih : « Ɗon fi ƀëy Yerusalem, ɗon yúh yee nay ron one jaamma
bisee woteh bee ra koon ! Ndaa mas, ɗon míníh ríi ot.
43 Ay lah jamanii yéŋké biti kaa'oh yon ay ron geel, hac jul míirë, yégítëh
rí, an ɗon yejoh haa'.
44 Wa ay hap ƀëewë ƀéeƀ húl, ɗakaya' gina níi la' ii tíkëh sun la'. Yaa
ƀéeƀ biti ɗon yúhsúuy wahtaa ac Koope sëmlë'ën rë. »

✡ **19:38 19.38** Saame Kañaa ya 118.26

Yëeddë'í Yéesú filiɓ Faam fi gaani Koope
(Saame Maccëe 21.12-17 ; Marka 11.15-19 ; Saŋ 2.13-22)

45 Laha' Yéesú gina níi ɗi haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, ɗi yampe
na lík yaayoh ya homu na ra,
46 na won wa tih : « Koo wonay Téerëe bitih : *“Faam so' ac faam ɗagaa”*✡
a ? Ndaa ɗon yíssúté rí *“faam lohoh”*✡ ! »
47 Yéesú homa' Faam fi gaana faraah yëeddée. Kélfë yí seeyoh ya,
yëeddëh yí kootii Mëyíis a ɓaha ya gina na saamu hawi húl,
48 ndaa wa húmú yíih ɗee nay wa rii pagee ra, af biti ɓëy gina ɓéeɓ
húmú síkírúu rí nuffi wa.

20

Tígë ɗúhë' sañ-sañi Yéesú rë
(Saame Maccëe 21.23-27 ; Marka 11.27-33)

1 Lahte bis, ɗeef Yéesú na yëeddë' filiɓ Faam fi gaani Koope, na waare
Uni Neba, kélfë yí seeyoh ya, yëeddëh yí kootii Mëyíis a ɓaha ya ɗeefute
ri daaha,
2 wonu ri tih : « Won fun sañ-saña na paga' fu iña na paŋ fu ra. Daa
nah ro paŋi wa ? »
3 Ɗi won wa tih : « So' ɓal may ron meel yin yínë. Wëní së' :
4 bëtsë në húmú bëtís Saŋ ɓëewë rë, Koope daa húmú nah ri mbée
ɓëewë ? »
5 Tígí daaha, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yen won biti Koope
daa nah ri raa, ɗi ay yen meel yee tah níi yen gémúy iña won Saŋ ɗa.
6 Te yen won biti ɓëewë daa nahu ri raa, ɓëewë ay yen tap la' níi yen
húl, ndée wa ɓéeɓ gémúté biti Saŋ yonente. »
7 Wa wonu Yéesú tígí daaha tih : « Fun yíih ɓëe' nah ri bëtís rë. »
8 Ɗi nampee waa won tih : « Kon so' ɓal, mii ron won ɓëe' yeɗ so'
sañ-saña na paga' mi wa ra. »

Anili línëh yí reseñña sohooru ra
(Saame Maccëe 21.33-46 ; Marka 12.1-12)

9 Filoon fi baaha, Yéesú ñeya'te ɓëewë anil na léeh wë won tih : « Laha'
ɓëyí húmú yíp meey reseñ, yera'te ri ndalu, antee saañ ɓaaɓi ɗi ay naa
maañ.
10 Nona' reseña ra, ɗi wolte súrgë línëh yë në, nda wa yeɗ ɗi wodi. Ndaa
laha' ri ra, línëh yë habute ri, laɓute ri laɓɓi misikke, anutee rii yeris ɗi
nimila'te ya' holoŋ.
11 Yíkíi meeya wolaatte súrgë kay. Laha' ri ra, wa laɓute ri laɓɓi misikke,
solute ri solli misikke, anutee rii yeris nimila'te ya' holoŋ.
12 Ɗi wolaatte súrgë kay. Laha' ɗi fi baa ra ɓal, wa gaañute ri gaaññi
misikke anutee rii ɗúhíɗ meeya.
13 « Yíkíi meeya won tígí daaha tih : “May page yih ? Mi ot na ! May
wole koy kee ke so' faha' mi níi faha' ra ; mín hen wa yeɗ ɗi cér.”
14 Ndaa séenúu línëh yë koy ka, wa wonu hanndal ki wa tih : “Lamoha
abee kan ! Ëyí yen hap ɗi húl, meeya hen bi yen.”
15 Laha' ri ra, wa yípútée ríi ham, ɗúhrúté rí meeya, hawute ri húl. »
Tígí daaha, Yéesú won ɓëewë tih : « Yíkíi meeya ay page línëh yí yaa
yih ?

✡ **19:46 19.46** Saame Isayii 56.7 ✡ **19:46 19.46** Saame Yérémí 7.11

16 Ɗi ay aye ayo, hap wa ɓéeɓ húl, anti saam i línëh kay, yeɗ wa meeya.
» Keluu ɓëewë unni yaa ra, wa wonu tih : « Yii baa ɗamaayti lah ! »
17 Yéesú yeelte wa níi antee won tih : « Bíníyúté Téerëe bitih :
“La'a habuu taɓahoh ya
biti lahay njiriñ ra
daa míllë' ham lasa.”✡
« Unee ke Téerëe baa faha' won yih ? »
18 Yéesú ɓaatte won tih : « Ɓëyí baɓoh la'i baa ɓéeɓ ay korsa', te la'a
keen sun ow ay rii ɗakaya'. »

Túmí buur
(Saame Maccëe 22.15-22 ; Marka 12.13-17)

19 Yúhúu yëeddëh yí kootii Mëyíis a kélfë yí seeyoh ya biti Yéesú yuliɗ
anili baa sun fi wa ra, wa na saamu ɗee nay wa rii habee wahtii baaha ra,
ndaa wa kaañuy ɓëewë.
20 Tígí daaha, wa koluute olsohi Yéesú, yejute i ow tala. Ɓëewë në
ɓënɓëndúu, ayuute ti ɓëewí júɓúté nen, na fahuu fíirí Yéesú di won. Wa
húmú saamu yii ay mín tah gëernëer keen sun fi Yéesú.
21 Wa wonu ri tih : « Ɓahaa, fun yúhúté biti fu wona' kaah : fu yëeddë'
yee naha' Koope ra kah-kah. Fu na yeeleeh ow jëmmíi.
22 Kon won fun nda kootii yen ona'te biti Sesaar* yeru túm mbée onaay.
»
23 Ndaa bi yúh Yéesú yee nuffi wa, ɗi won wa tih :
24 « Téeɓí së' hélíis hanjar noo. » Yeruu ri hanjara, ɗi meelte wa won tih
: « Netli wa a tii wa daa na ? » Wa wonu ri tih : « Yi Sesaar. »
25 Yéesú won wa tígí daaha tih : « Kon yérí Sesaar yee laha' ri ra, ɗon
yeɗ Koope yee laha' ri ra ! »
26 Wa míníh ríi ham di iña won ɗi fíi ɓëewë rë. Yee won ɗi ra kay éemíl
wë éemílë níi tahte wa lahluy yii wonun wa.

Yii leŋke koloh ɓúudé
(Saame Maccëe 22.23-33 ; Marka 12.18-27)

27 Filoon fi baaha, i saduseŋ, wa fa wonu biti koloh ɓúudé lahay ra, ayute
Yéesú në,
28 wonu ri tih : « Ɓahaa, Mëyíis húmú túuycé yen bitih, ɓëyí húl hel
ɓeleɓ te ɗeef ɓani ɓelaa liiluyti lah koy, ñéedë waɗtee lam ɓelaa, saamiɗ
ɓahii tal.
29 Te kíilë, húmú lahte koy-yaay paana : bee ɓaha waa na ra kooɗte,
ɓani ɓelaa liiluyti lah koy, ɗi húlté.
30 Bee ñee na ra kooɗte ɓelaa, yee kat ɓahaa ra katte ri.
31 Ɓëyí éeyë fë ñeyilte kotta húlté. Na hen ɗaaha níi wa fi paana ya
ɓéeɓ ñeyute kooda, húlúté te ow lahay na koy.
32 Filoon fe, ɗi fi ɓelaa tahte ɓal húlté.
33 Kon leegi, yiin nay kolee ɓëewë ɓúudé rë, daa nay lahee ɓelaa waa
na te wa ɓéeɓ koorute ri ? »
34 Yéesú won wa tih : « Ɓëewë feey fi bee na koorantuu ;
35 ndaa ɓëewë yéŋké biti Koope otte biti wa warutee koloh ɓúudé, wa
haal pesa na ac ra, bín fë rëe, wa ii kooranta'.
36 Wa ii míníl húl, wa ay madee a malaaka ya. Wa ay hene koyyi Koope,
bi nay ri waa këllé ɓúudé.

✡ **20:17 20.17** Saame Kañaa ya 118.22

* **20:22 20.22** *Sesaar* : Bín fë, ɓëyí húmú hen buur di Rom ɓéeɓ dëekúu ɗaaha.

37 Biti ƀëewë húlú rë ay këllú ƀúudé, Mëyíis teeƀa'te na yii lante filiƀ
Téerëe na won ɗi Koo-Yíkëe filiƀ dúufë na njaaroh ra biti daa ri *“Koope fi
Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop”* ra. »✡
38 Yéesú ƀaatte won tih : « Kon Koope, ɗi Koope fi ƀëewë húlú rë neh,
ɗi Koope fi ƀëewë na pesu ra ; ndée di ɗii na, wa fi éeyë yí yaa ƀéeƀ lísúu
pes. »
39 I ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis ƀeyute una tígí daaha wonu ri tih :
« Ɓahaa, wonu ñeete waal. »
40 Ow kaañlay rii meelil yin kay.

Buura Koo fal ri ra yi Dawit na ?
(Saame Maccëe 22.41-46 ; 23.1-36 ; Marka 12.35-40)

41 Yéesú ƀaatte won ƀëewë tih : « Ow mínë' won biti Buura Koo fal ri
ra sédí Dawit ɗíh ?
42 Ɓi fi Dawit won filiƀ téerëe laha' yeekaa yi kañaa ya ra tih : *“Koo-
Yíkëe won Yíkíi së' tih : Tooke hëbís së', ya'i ñamaa fi so' deh,*
43 *níi bín ië́y míi yíssée kaa'oh yu hen tíkëe yí kottu ra.”*✡
44 Ɓi fi Dawit dëekë' rí Yíkëe rëe, kon Buura Koo fal ri ra mínë' hen sédí
ɗíh ? »
45 Bi na síkírúu rí ƀëewë ƀéeƀ, Yéesú won taalibe yi tih :
46 « Lah mëytíi yëeddëh yí kootii Mëyíis, wa fa tílëesúu a búuƀ gaan,
te wa fahuu biti wa woduun a ya' ana këemmë rë. Wa tookuu ñaanna
këllëh di ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, te daa wa na ɗéƀúu ñam
biti ndaje lah.
47 Daa wa lukuu maañ ɗaŋ ndah teeƀa'i affi wa, te añcaŋ, daa wa na
ƀeyu alalli ƀeleƀƀa yaalli wa húlú rë. Daani wa nay lukee misik. »

21

Sarahi ƀelaa yaali húl rë
(Saame Marka 12.41-44)

1 Filoon fi baaha, Yéesú ƀéyíɗté afi, otte i yíkëe alal na ƀeku hélíis ifi
saraha filiƀ Faam fi gaani Koope.
2 Ɓi otte ƀelii yaala húlté ƀal, bi ñakke níi ñak, ƀekke na hanjar yutuuɗ
ana.
3 Ɓi won tígí daaha tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : saraha yera'
ñëkídí bee lahay yaal bee ra, luk yi ƀëewí kayya ƀéeƀ lah solo.
4 Ɓëewí kayya ƀéeƀ yeruu yee lukus alal mi wa ra, ndaa di filiƀ ñagi,
ƀelaa yera' iña laha' ri ra ƀéeƀ, yee waɗ ɗii pesaa koon ra. »

Poyi Faam fi gaani Koope a loola na ac fíi rë
(Saame Maccëe 24.1-21 ; Marka 13.1-19)

5 Lahte ƀëewí na húmú wonu ɗee ɗama' Faam fi gaani Koope ra a la' yi
wunna taƀahuu ri ra, a iñi wunlaa ya hom na, yee jébëlú ƀëewë Koope
ra. Yéesú won wa tígí daaha tih : 6 « Bis ay lah, iña olu ɗon yee ra ƀéeƀ
ay bëp níi la' ii tíkëh sun la' kay. »
7 Ɓëewë meelute ri wonu tih : « Ɓahaa, yii baaha ay lahe kirih ? Yi nay
teeƀee biti yii baa ee saañ lahe ra ? »
8 Yéesú won wa tih : « Mëytíi ! Ow ƀanay ron nofa'. Ow caak ay aya' tii
so' won biti daa wa Kiristaa, mbée wahtaa lahte. Ndaa ngënë síkírii wë.

✡ **20:37 20.37** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.6 ✡ **20:43 20.43** Saame Kañaa ya 110.1

9 Ɗon keloh ban haa' gin a gin a ban tíkëntë' af raa, ngënë tíití : iñyaa waɗti laha laho paay, ndaa ɗeefa túkkíi ëldúnë laheh doom. »
10 Ɗi ɓaatte won tih : « Gin ay yejoh gin haa', nguur haa' a nguur ;
11 feey fa ay hégíyëh hégíyëh yí misikke, yaaɓ a jérrí na kara' ay haal i ílíy feey fa ; kimtaanni tíitɗë'té ɓal ay olu sun-Koo.
12 Ndaa balaa yaaha ɓéeɓ rëe, af so' ay tah ɗon habu ɗon moklu. Ɗon ay kúrú, ɗon tëekɗú këem filiɓ ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, wa aattiya' ron, ɗon ɓeku kasu. Ɗon ay kúrú fíi i buur a fíi i gëernëer.
13 Iñyaa ay tah ɗon seede yee yúhú ɗon soo na ra.
14 Kon yúhí biti ɗon lahuy yii sídúun ɗon di yee nay ron layee ra,
15 ndée bín fë rëe, daa mi nay ron teeɓe yee nay ron wone ra, a nufa nay ron rii wonee ra, níi ow yínë sah di kaa'oh yon ii naa mín yin te wa ii ron mín lof.
16 Baappon sah a yaayyon, koy-yaayyon, mboko yon a kooyyon ay ron yaay ; i ow ɗon na ay hawu húl.
17 Af so' ay tah ɓëewë ɓéeɓ kaa' ɗon.
18 Ndaa karal fen yínë sah ii kanoh affon.
19 Lah hëbí híin, ɗon ay múcée ɗaaha.
20 Tíl níi ɗon ot i soldaar gíiw Yerusalem raa, lah yúhí biti poyi gina leɓohte.
21 « Tígí daaha, ɓëewë nay home Yúdée rë heguun daŋŋin, ɓëewë nay home Yerusalem ra wuloh, te ɓëewë nay home luufin ra ɓanti haal gina.
22 Waalli yaaha, Koope ay keen sun fi ɓëewë, ti ɗee bíníyúu iña filiɓ Téerëe rë ɓéeɓ nen.
23 Mas ɓeleɓɓa nay poke loo bín fë rë a yee nay ɓëpíré rë ! Ndée ɓëy gina ɓéeɓ ay mok níi mok, ndah Koope ay teeɓa' neeɓi.
24 Wa ay hawu húl a jépíl, wa habu ñaam hasluu filiɓ ginni kayya ɓéeɓ, te ɓëewë yëwúɗ neh ra ay togisa' Yerusalem níi wahtii wa lah. »

Nimili Koy-ɓëe'
(Saame Maccëe 24.29-35 ; Marka 13.24-31)

25 Yéesú ɓaatilte won tih : « Ay lah iñi ay tíinndúu na'a, céyín fë a hulla na. Húní mboowaanna kísí fë ay tah affi ɓëewë feey fa ɓéeɓ kúnëh pak ;
26 doole ya sun ɓéeɓ ay bëlkísëh. Ay lah ɓëewí tíit níi maanndee húl ndah níbí yee nay lahe feey fa ra.
27 Tígí daaha, ɓëewë ay ot so' mi Koy-ɓëe' mi aye filiɓ nér, mi ñéerë' a doole a ndam gaan.
28 Ɗon ot iñyaaha dale lah rek, lah këlíi ɗon seh, ɗon yúh biti leŋ ron múc. »
29 Filoon fi baaha, Yéesú ñeyaatte wa léeh won tih : « Ëlsíi tal kilik :
30 ɗon ot ɗì capuse rek, ɗon yúh biti lee ri lah koy.
31 Ti ɗaaha nen, ɗon ot iñyaaha lahe raa, lah yúhí biti Nguur ki Koope leɓohte.
32 Mee ron won kaaf ka ra ee biti ɓëy jamanii bee ii múk te iñyaaha ɓéeɓ laheh*.
33 Sun a feey ay múk, ndaa unni so' ii mëssí múk. »
34 Yéesú ɓaatte won tih : « Cëgí affon ! Keeññon ɓanay dérkís ñammi neɓɓa, hani misiga a iñi feey fi beh, toñeh bisi baa ay ron beettiye.

* **21:32 21.32** Yerusalem poo kíil sabay iniil (40) filoon fe.

35 Di na haba' mbëp yak nen, yii baa ay beettiyee ɓëewë feey fa ɓéeɓ ɗaaha.
36 Cëgí affon, ɗon ɗage Koope faraah, nda ɗon mín lah doolii múcúun
ɗon iña nay lahe yaa ra ɓéeɓ, te ɗon mín caŋ fíi so' mi Koy-ɓëe'. »
37 Yéesú enda' yëeddë' filiɓ Faam fi gaani Koope ; ndaa fíníin lah raa, ɗi
saya' sun fi daŋi Ëlíiffë ɗi nee' na.
38 Te Koo yíil ɓaaɓ cúɓ rëe, ɓëewë ɓéeɓ ayuu Faam fi gaani Koope
síkírée rí.

22

Caŋi Yudaas yaayi Yéesú
(Saame Maccëe 26.1-5, 14-16 ; Marka 14.1-2, 10-11)

1 Feedi mbúurú njeñe ya na wonuu Paak ra ee saañ lahe ra.
2 Kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis na saamu nufa nay waa
hawee Yéesú húl rë, ndaa wa kaañuy ɓëy gina.
3 Tígí daaha, Seytaane haalte Yudaas fa na wonuu Iskariyot te non
taalibe yi sabboo a ana ya ra.
4 Ɗaaha, Yudaas yíppée pay kélfë yí seeyoh ya na a kélfë yí wohoh yi
Faam fi gaani Koope, wa peenute ɗee nay ri waa yaayee Yéesú rë.
5 Keeññi wa sosse níi sos, wa gapute ri hélíis.
6 Yudaas tahte yee wonu wa ra, na anti saam wahtaa nay rii ɗamaalee
Yéesú níi ri yaay wa ri, te ow yégéh rë.

Míllëení Yéesú reer a taalibe yi
(Saame Maccëe 26.17-30 ; Marka 14.12-26 ; Saŋ 13.21-30 ; 1 Korente 11.23-25)

7 Filiɓ feedi mbúurú njeñe ya, bisa na hawuu har fi Paaga ra lahte.
8 Yéesú wolte Peer a Saŋ won wa tih : « Tílí ɗon waaye reeri Paaga. »
9 Wa wonu ri tih : « Fu faha' biti fun waayuun ɗi tígí dih ? »
10 Ɗi won wa tih : « Síkírii ! Ɗon haale gina raa, ɗon ay tee'a' a ow yaal
kúɗ pen muluɓ. Lah ñéyí tala níi faam fa nay rii haale ra.
11 Ɗon lah na raa, wëní yíkíi faam fa tih : “Yëeddëhë daa nah fun meel
ro lasa nay ñamee ɓani taalibe yi reeri Paaga ra.”
12 Hen ɗaaha raa, ɗi ay ron teeɓ lasi gaani paa' sun, bi yugusute níi
wocce : yii nay yen sohlee ɓéeɓ ín në. Ɗon ay waayee reeri Paaga daaha.
»
13 Peer a Saŋ suute, wa ɗeefute iña ɓéeɓ ti ɗee húmú wona' wa Yéesú
rë nen. Ɗaaha, wa waayute reeri Paaga.
14 Laha' wahtaa ra, Yéesú a apootarri goorute na reeru.
15 Ɗi won wa tih : « A ɗee faha' mi biti yen bok reeri Paagi bee ra, balaa
wahtaa nay mii mokluu ra lah !
16 Mee ron won ɗa ee bitih : mii ñamil reeri Paaga níi iti fi teeɓuu Nguur
ki Koope. »
17 Ɗi ɓeɓpe kaas béeñ tígí daaha, símpé Koope won tih : « Ɓéyí béeñí
yeh, ɗon wora' wa hanndal kon ;
18 te mee ron won ra ee : dala'te woteh, mii hanil béeñ níi bín nay ayee
Nguur ki Koope ra. »
19 Filoon fi baaha, ɗi ɓeɓpe mbúurú, símpé Koope, lecsa'te ri, yeɗte
taalibe yi won wa tih : « Mbúurii bee faan so', af ron tah mi yera' ri. Lah
pëgí yii beh, nérsëhí së'. »

20 Reeruu wa níi wocce ra, ɗì yeɗte wa kaasi béeñë ƀal, won tih : « Kaasi
béeñí bee daa yii hasa pokalsa' Koope a ƀëewë ñeya'te ri ñif mi so' ra. Wa
ay keen ndah ɗon.
21 Yúhí biti ƀëe' nay soo yaaye ra, funi daa boku loon ee.
22 Kaah biti so' mi Koy-ƀëe' mi waɗtee húl ti di faha' ri Koope ra nen ;
ndaa mas ƀëe' nay soo yaaye ra ! »
23 Tígí daaha, taalibe ya na meelantuu ƀëe' nay page yii baa filiƀ fi wa
ra.

Ƀëe' lukki gaan ra

24 Filoon fi baaha, taalibe ya yefuute taasanta'i misikke hanndal ki wa,
fahuu yúh ƀëe' waɗti habuun biti daa ri lukki gaan waa na ra.
25 Yéesú won wa tih : « Buurri ginna daa na nootu ƀëewí kayya, kélfë
yë saame tii sun fi ƀëewë.
26 Ndaa ɗon waruy hena' ɗaaha. Ƀëe' lukki gaan ɗon na ra kay, waɗti
habaa afi ƀëe' lukki yin ɗa ; ƀëe' në túuyë' rë waɗti habaa afi súrgíi ƀëewë
ƀéeƀ.
27 Ɗaa lukki gaan hanndal ki ƀëe' took na ñam ra a súrgëe tíkíɗ ɗí loona
ra ? Ɗi bee na ñam ra neh a ? Añcaŋ, mi man súrgë ɗon na nen !
28 Ɗon fi yeh, ɗon mësúy sëe hel na moklu so' ƀëewë rë.
29 Di yera' so' Baaso' Nguur ka, mi yera' ron ri ɗaaha ƀal :
30 yen ay bok ñam a han Nguur ki so', te ɗon ay took ñaani Nguur ka,
ɗon ílíf talli sabboo a ana yi Israyel. »

Woni Yéesú biti Peer ay taasa' yúhí
(Saame Maccëe 26.31-35 ; Marka 14.27-31 ; Saŋ 13.36-38)

31 Filoon fi baaha, Yéesú won Peer tih : « Simoŋ, síkírëh së' ! Seytaane
ɗaŋke nda ri mín rën hégíy ti di na níikë' ƀeleƀ nen.
32 Ndaa mi ɗagiɗte ro nda fu ƀan soo súugëh. Te fu nimil soo na raa,
lah one koy-yaayyu ya'. »
33 Peer won ɗi tih : « Yíkëe, tígë nay fuu ƀekuu kasu ra, may naa ƀeku
; fu hawun húl, may naa hawu. »
34 Yéesú won ɗì tih : « Mee roo won ɗa ee Peer : fiisiin ki paan, fay
taasa' biti fu yúh së' níi hen waal éeyë. »

Woni Yéesú taalibe yi biti wa koloh affi wa

35 Yéesú antee waa won ƀéeƀ tih : « Wola' mi ron, ɗon suute, ɗon kúrúy
hélíis, ɗon kúrúy nafa a ñafaɗ ra, ɗon ñakute yin a ? » Wa wonu ri tih :
« Fun ñakuy yin. »
36 Ɗi won wa tígí daaha tih : « Iña lofisohte ! Dala'te woteh, ƀëyí
lah héliis kúrë, ƀëyí lah nafa kúrë ; te ƀëyí lahay ganaay waɗtee yaay
sabidoori lom yínë.
37 Yúhí biti Téerëe won sun fi so' tih : *“Ɗi kídëelúuté ƀëewí ƀossa na.”*✡
Mee ron won ɗa ee biti yii baa waɗti laha laho, te ri lahte níi wocce. »
38 Taalibe ya wonu tih : « Yíkëe, jépíl ana ayee ee ! » Yéesú won wa tih
: « Wona ɗúmpé ! »

Ɗaŋi Yéesú sun fi daŋi Ëlíiffë
(Saame Maccëe 26.36-46 ; Marka 14.32-42)

39 Yéesú antee koloh saañce daŋi Ëlíiffë ti merees nen, taalibe yi ñeyute
tali.

✡ **22:37 22.37** Saame Isayii 53.12

40 Lahuu wa dín fë rë, ɗi won wa tih : « Ɗëgí Koope toñeh ɗon ay keene
fíirí Seytaane ! »
41 Ɗi helte wa daaha hécëhté yutuuɗ, yekke na ɗaŋ Koope
42 won tih : « Baap, hém neɓa' ro, éccíré gulii coono fi bee wuloh so'
! Ndaa di mín ɗíi man ɓéeɓ, yee nay lahe ra ɓanan hen yee faha' mi ra,
ndaa bee faha' fu ra. »
43 [Tígí daaha, malaaka di malaaka yi Koope céppé hílíbí.
44 Keeña ɗúmpé ces, ɗi na ɓaatti ɗaŋ. Ɗi opa' opoo níi opa'a man ñif
nen, na síit feey.]
45 Woca' ri ɗaŋa ra, ɗi kolohte, nimilte taalibe yi na. Ɗi ɗeef wa súfúñú
súfúñë níi wa na nee'u,
46 ɗi won wa tih : « Ɗon nee'u yih ? Këlíi ɗon ɗaŋ toñeh ɗon ay keene
fíirí Seytaane ! »

Hami Yéesú
(Saame Maccëe 26.47-56 ; Marka 14.43-50 ; Saŋ 18.3-11)

47 Yéesú hom wona, lahte dúukëlí ɓëewí ayute, ñéerúuté a Yudaas fa
non taalibe yi sabboo a ana ya ra. Yudaas leɓohte Yéesú, na faha' fëení.
48 Yéesú won ɗi tih : « Yudaas, fu yahti ac yaayi so' mi Koy-ɓëe' rëe, fay
soo fëené fëenë ë ? »
49 Ɓëewë ñéerúu a Yéesú rë, oluu wa yee na saañ lahe ra, wonu ri tih :
« Yíkëe, fun ɓeɓ jépíllí fun, fun yejoh wa haa' a ? »
50 Tígí daaha, ow yínë waa na paaŋke súrgíi seeyohi gaana jépíl, lecce
nufi ñamaa fa.
51 Yéesú won wa tih : « Yéɗɗí ! Topaa baaha ! » Ɗi leɓpe nuf ɓëe', nufa
wahte.
52 Ɗi na anti won a kélfë yí seeyoh ya, kélfë yí wohoh yi Faam fi gaani
Koope, a ɓaha ya gina ayu hami ra tih : « Ɗon ayuu yi ɗeeha a jépíl a i
duuɗ hami so' man mi banndi nen ?
53 Mi húmú homa' ɗon na faraah filiɓ Faam fi gaani Koope, te ɗon
kaañuy soo ham. Ndaa wahtoon daa lah, elga onuu Seytaane doole sun fi
so' ra. »

Taasa'i Peer yúhí Yéesú
(Saame Maccëe 26.57-58, 69-75 ; Marka 14.53-54, 66-72 ; Saŋ 18.12-18, 25-27)

54 Wa habute Yéesú, kúrúté rí faam seeyohi gaana. Peer húmú filoonaa
filoon, ñeete talli wa.
55 Lahte ɓëewí këɗɗúté kíi filiɓ faam fa, tookute na yoonnduu. Peer
acce, tookke waa na.
56 Lahte ɓelii légéyë' faam fa otte Peer niiñi kíi kë, yíiɗté rí níi won tih
: « Ɓëyí bee ɓal non ɓëewí. »
57 Ndaa Peer taasa'te won tih : « Mi yéeh ɓëe' na wona' fu ra yaa ow ! »
58 Tíkëh yutuuɗ, ow kay otte ri, won tih : « Ɗo ɓal fu non ɓëewí. » Peer
won ɗi tih : « Mi noneh na dé' ! »
59 Hente kiis, ow kay ayilte, digiɗte uni won tih : « Lahte íl ɓal ! Ɓëyí
bee non ɓëewí ; ndah ɗi ɓëy Galile. »
60 Ndaa Peer won ɗi tih : « Mi yéeh yee na won fu ra ɗo ! » Ɗi hom
wona, na mín rii lúsíɗ ɗë paan fiisohte.
61 Yíkëe yíssëhté Peer na, yeelte ri. Tígí daaha, Peer nérsëhté yee húmú
won ɗi Yíkëe rë biti fiisiin ki paan, ɗi ay taasa' biti ɗi yúh rí níi hen waal
éeyë.

62 Ɗi antee ɗúh ëssín na looy looyi misikke.

Dalaani mogi Yéesú
(Saame Maccëe 26.67-68 ; Marka 14.65)

63-64 Ɓëewë në húmú wohu Yéesú rë pokute íllë, na laɓisuu ri, na ñaawlu ri, meelute ri wonu tih : « Fu yonente saa ɓal ? Wone ɓëe' laɓ ɗo ra ! »
65 Wa wonute ri i won ɓos kay caak.

Tëekrí Yéesú këemí yëwúɗɗë
(Saame Maccëe 26.59-66 ; Marka 14.55-64 ; Saŋ 18.19-24)

66 Yíilë' Koo ra, ɓaha yi yëwúɗɗë, kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis tee'uute, tëekrúté Yéesú këem,
67 meelute ri wonu tih : « Won fun nda daa fu Buura Koo fal ri ra raa. » Ɗi won wa tih : « Mi won ɗon biti daa mi, ɗon ii soo gém,
68 te mi meel ɗon, ɗon ii soo tiil.
69 Ndaa, kola'te woteh, so' mi Koy-ɓëe', may took hëbís Koope fa mín ɓéeɓ rë, mi hom ya'i ñamaa fi. »
70 Wa ɓéeɓ wonu tih : « Kon fu Koy Koope a ? » Ɗi won wa tih : « Ɗon wonute ri, daa mi ! »
71 Wa wonu tígí daaha tih : « Yen ay pagilee seede yih ? Ɗi ɗúhíɗté rí ɓúkí níi wocce ! »

23

Kúrí Yéesú fii Pilaat
(Saame Maccëe 27.1-2, 11-14 ; Marka 15.1-5 ; Saŋ 18.28-38)

1 Ɓëewë ɓéeɓ koluute, kúrúté Yéesú Pilaat gëernëerë në,
2 na yabu ri iñyee wonu tih : « Ɗi homa' daaha ɓeke ɓëy gina nuf, kaddee wa yera' túm, te ri tík afi Buura Koo fal ri ra. »
3 Pilaat meelte Yéesú won ɗi tih : « Daa fu buuri yëwúɗɗë ë ? » Yéesú won ɗi tih : « Fu wonte ri, daa mi ! »
4 Pilaat won kélfë yí seeyoh ya a ɓëewí kayya húmú në rë ɓéeɓ tih : « Mi olay yii mín tah ow keen sun fi ɓëyí beh. »
5 Ndaa ɓëewë ɓaatutee ɓéyíɗ unni wa sun na wonu tih : « Ɗi ñeya' yëeddë' yí, yahe nuffi ɓëewë. Ɗi dala' Galile, ñeete Yúdée ɓéeɓ níi rí lahte dee woteh. »
6 Kela' Pilaat unni yaa ra, ɗi meela'te won tih : « Ɗi ɓëy Galile woo ? »
7 Ɓëewë wonu ri tih : « Ɗi dék në kay ! » Pilaat yúhté biti Erot daa ílíf Galile fi baaha, te ɗi fi Erot húmú Yerusalem waalli yaaha, ɗi yeeltee yeñ ɓëewë kúɗ Yéesú ɗii na.
8 Ola' Erot Yéesú rë, keeña sosse níi sos, ndah ri húmú kelohte ban fi, te ri maañcee faha' oli. Ɗi faha'te rii ot page kimtaan.
9 Ɗi meelte ri yin caak, ndaa Yéesú tahay ɓúkí ɗii na.
10 Kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis digirute unni wa na yabu Yéesú yin caak.
11 Erot a soldaarri ɓal na ñaawlu Yéesú, ɓekute ri búubí wunte na këekkëlíyú rí. Filoon fi baaha, Erot yejaatte ri Pilaat na.
12 Erot a Pilaat na húmú tëfrëntíih kíi, ndaa dala'te yiin fin fa wa henute kooy.

Tígí Yéesú húl
(Saame Maccëe 27.15-26 ; Marka 15.6-15 ; Saŋ 18.39 níi 19.16)

13 Pilaat dëekrëhté kélfë yí seeyoh ya, ɓaha ya a ɓëy gina,

14 won wa tih : « Ɗon wonu ti ɓëe' komu ron so' bee ra yaha' nuffi ɓëy
gina yahoo. Mi meela' ri fíiyën, ndaa mi olay yin di iña yabu ron ɗi ra.
15 Erot ɓal ɗaaha, daa tah ɗi yeñ ri soo na. Ɓëyí bee pagay yii cal ɗi
hawu húl.
16 Cëe mi laɓiroh ri laraw, mi yeris ri. » [
17 *]
18 Ndaa wa ɓéeɓ na ɗaañnjuu wonu tih : « Hawe ri húl, fu ɗúhríɗ fun
Barabaas. »
19 Ɗi fi Barabaas húmú non ɓëewë na haa'uu njíittí gina ra, te ri húmú
happe ow húl ɓal, daa tah ri téyú kasu.
20 Bi faha' Pilaat yeɗɗi Yéesú, ɗi ɓeyaatte una, woni biti Yéesú pagay
yin ɓos.
21 Ndaa ɓëewë ɓaatutee ɗaañnjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah ɓal
! Daaye ri kurwah ! »
22 Pilaat ɓeyaatte una waali éeyë fë won wa tih : « A ri paŋ yii ɓosi bih
? Mi ollay ri yii cal hawaa húl. Cëe mi laɓiroh ri laraw, mi yeris ri. »
23 Ndaa wa na ɓaatuu ɗaañnjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah ɓal !
Daaye ri kurwah ! » Ɗaañnjohi misiga kúrëelëhté Pilaat
24 níi ri tahte pagri wa yee fahuu wa ra.
25 Tígí daaha, Pilaat ɗúhíɗté Barabaas fa fahuu wa biti daa yeɗɗun ra,
ɗi fa yahi nuffi ɓëewë a hap ow húl daa húmú tah ri téyú rë, yeɗɗa'te wa
Yéesú.

Kúrí Yéesú tígë nay rii hawuu húl rë
(Saame Maccëe 27.32 ; Marka 15.21)

26 Na kúrú soldaarra Yéesú tígë nay rii hawuu húl rë, wa tee'uute a
ɓëyí dék Siren, hínú Simoŋ, ɗeef ɗi kola' meey. Wa habute ri, enute ri
kurwaha, ñéyrúté rí filoon Yéesú.
27 Ow caak ñeyute filoon Yéesú. Ɓeleɓ caak húmú filiɓ fi wa, na fogu ri
na hawuu.
28 Yéesú yíssëhté waa na, won wa tih : « Ɗon fi ɓeleɓɓi ɓëy Yerusalem,
ngënë lëeyí së', lëeyí affon a koyyon !
29 Jamanu ay lah, ɓëewë won tih : “Lahute sos-keeñ, ɓeleɓɓa míníh pok
loo ra, yee mësúy lah koy, yee mësúy kúu rë !”
30 Tígí daaha, ɓëewë ay nah daŋŋa keen sun fi wa, won dúŋŋë súuy
wë.✡
31 Kilik hilsiɗ daa míntí henu ɗee raa, mas kilik súhíɗ ! »
32 Soldaarra kúrëelúuté banndi ana ɓal, yi ay hawu húl a Yéesú.

Daayi Yéesú kurwah
(Saame Maccëe 27.33-44 ; Marka 15.22-32)

33 Lahuu wa tígë në wonuu Këeŋ-af ra, wa daayute Yéesú kurwah. Wa
daayaaluute banndi yi ana ya ɓal : ɓëyí yínëe paa'te Yéesú ya' ñamaa,
yínëe paa'te ri ya' sugu.
34 Yéesú won tígí daaha tih : « Baap, baale wa, ndée wa yíih yee na
pagu wa bee ra. » Soldaarra púlúfúté búuɓɓí Yéesú, woruute wa hanndal
ki wa.

---

* **23:17 23.17** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Lahaa feedi Paak ɓéeɓ, Pilaat waɗtee ɗúhríɗ ɓëy gina ow yínë kasu, yeris ri.* ✡ **23:30 23.30** Saame Oose 10.8

35 Ɓëewë cagute na olsuu. Kélfë yí yëwúɗɗë na ñaawlu Yéesú wonu tih
: « Ɗi sëmlëey i ow kay woo ? Ɗi sëmlëe afi ɓal hena biti daa ri Buura
Koo fal ri ra kaah ! »
36 Soldaarra na ñaawlu ri ɓal. Wa ɓeyute bineegar, leɓuute ri na fahuu
hënndí,
37 wonu ri tih : « Hena biti daa fu buuri yëwúɗɗë rëe, sëmlée afu ! »
38 Wa bíníyúté unni yee yeedda' ki afa sun : « Ɓëyí bee daa buuri
yëwúɗɗë. »
39 Banndii yínëe hom sun fi kurwahi, na sol Yéesú won ɗi tih : « Fu won
neh daa fu Buura Koo fal ri ra a ? Sëmlée afu, fu sëmlë' fun na ɓal ! »
40 Ndaa banndii yínëe na won afa tih : « Ɗo fu kaañce Koope dé' ! Ɗoni
ɓëyí bee daa boku daan ee.
41 Bi yen waɗte : yen yínlú iña pagu yen ɗa kat ! Ndaa ɗi fi bee pagay
yin ɓos. »
42 Ɗi antee won tih : « Yéesú, lah hele nuf soo na biti fu took Nguur ku.
»
43 Yéesú won ɗi tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : woteh fee Koo beh,
fay home soo na Aljana. »

Húlí Yéesú
(Saame Maccë 27.45-56 ; Marka 15.33-41 ; Saŋ 19.28-30)

44-45 Laha' na' leelu af ra, gina ɓéeɓ ñúussé túɗ níi mitte wahtu éeyë.
Rídíi ɓídí Faam fi gaani Koope ɗap tígí selaa níi sela ra, ɗaɗte dala'te sun
níi feey, ɓísëlsë'té ana.
46 Yéesú ɗaasse foŋ tígí daaha won tih : « Baap, mi tíkké coonaa fi so'
ya'u. » Wona' ri unni yaa níi wocce ra, ɗi yeɗɗohte lússé.
47 Ola' kélfíi soldaara yee lah ra, ɗi kañce Koope won tih : « Ɓëyí bee
ɓëyí júɓpé kaah ! »
48 Oluu ɓëewë maasuu ra yee lah ra, wa tíkúté ya' yi wa affi wa na looyu
na nimilu faam.
49 Kooyyi Yéesú ɓéeɓ cagu hanndal na olsuu yee lah ra. Ɓeleɓɓa húmú
ñéerúu a Yéesú dala'te Galile ra húmú filiɓ fi wa.

Haji Yéesú
(Saame Maccë 27.57-61 ; Marka 15.42-47 ; Saŋ 19.38-42)

50-51 Lahte ɓëyí dék Arimate di Yúdée, hínú Suseef, ɗi non ɓaha yi ɓëy
këemí gaani yëwúɗɗë. Ɗi ɓëyí baahte te júɓpé, te ri na húmú sehaaloh
ayi Nguur ki Koope. Húlë tíkú ɓaha ya Yéesú rë, ɗi ñéerëey në.
52 Ɗi payte Pilaat na meelte ri ɓúudé fí Yéesú.
53 Tahra' ri Pilaat ra, ɗi nuuliɗte ɓúudé fë kurwaha, líiwté rí perkal,
kúɗté rí ɗappe ri kolom ki yotu loo la', bi yéŋké biti ɓúudé hëcɗúy në.
54 Wahtu ya tas balaa bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë lah caaklilay.
55 Ɓeleɓɓa na húmú ñéerúu a Yéesú dala'te Galile ra, ñeyute tal Suseef,
wa olsuute nuŋa, olute ɗee fënɗúu ɓúudé fí Yéesú rë.
56 Wa nimilute faam, waayute i yin heeñlaa a laakkoloñ, yugusii ɓúudé
fë. Laha' bisi hílsëe rë, wa hílsúuté ti di túuyúu rí nen.

24

Kolohi Yéesú ɓúudé
(Saame Maccë 28.1-10 ; Marka 16.1-8 ; Saŋ 20.1-10)

1 Dímëesë, ɓeleɓɓa koluute miir-miirin, kúrëelúuté iñi heeñlaa ya húmú
waayu wa ra, suute tígë hacuu Yéesú rë.
2 Lahuu wa ra, wa olute biti la'a húmú kúnúu ɓúk luuya ra píníŋúté
hatin.
3 Wa haalute, wa ɗeefuy na ɓúudé fí Yéesú-Yíkëe,
4 affi wa kúnëhté. Ow ana yi ɓekuu búuɓɓí na tak feeñiyuute wa tígí
daaha.
5 Ɓeleɓɓa tíitúté, líhúté púkkí wë feey. Ɓëewë wonu wa tígí daaha tih
: « Ɓëyí ee pes ɗa saamuu ɗí filiɓ ɓëewë húlú rë ?
6 Yéesú íníh në, ɗi këllúté ɓúudé. Nérsíi yee húmú won ɗi ron homa'
ri Galile ra biti
7 ɗi fi Koy-ɓëe' waɗtee yaayu bakaaroh ya, ɗi daayu kurwah, waali éeyë
fë filoon fi húlí ɗi koloh ɓúudé. »
8 Tígí daaha, wa nérsúuté unna húmú won Yéesú rë.
9 Ɓeleɓɓa koluute luuya daaha suute, ɓíllúté iñyaaha ɓéeɓ apootarri
sabboo a yíně yë a ɓëewí kayya na húmú ñéerúu a Yéesú rë ɓéeɓ.
10 Ɓeleɓɓi yaa húmú Mari fi ɓëy Makdalaa, Saan, Mari yaafi Saak a i
ɓeleɓ kay. Ɓíllúu wë apootarra ra,
11 wa habuu biti ɓeleɓɓa yíih iña na wonu wa ra, tahte wa gémúy wë.
12 Filiɓ fi baaha, Peer nampee múkë luuyin. Laha' ri yérëntëhté rë, ɗi
ɗeef na boyya kut. Ɗi nimilte faam éempé níi éem di yee lah ra.

Feeñiyohi Yéesú taalibe ana di waali Emayus
(Saame Marka 16.12-13)

13 Yiin fi baaha, lahte taalibe ana yi na suu gina na wonuu Emayus ra,
bi hécëhté a Yerusalem yii mitte tíl wahtu ana,
14 na gonlu sun fi iña lah ra ɓéeɓ.
15 Wa homu gonla unni wa na ɓéyrëh sun, Yéesú daɓpe wa waala
ñéerë'té a wa.
16 Wa olute ri, ndaa lahte yii úmpé wë níi wa yúhsúuy rí.
17 Ɗi won wa tih : « Ɗon gonlu yi waala ? » Wa yípútée caŋ, kanammi
wa súfúñcé níi súfúñ.
18 Ow di waa na hínú Kelewofaas won ɗi tih : « Ɗoni afu kut di Yerusalem
daa yíih yee lah waalli yee ra maan ? »
19 Yéesú won wa tih : « Baaha yi daaha ? » Wa tahute wonu tih : « Fu
kelaay yee kat Yéesú fí ɓëy Nasaret ra a ? Ɗi húmú yonentii lahte sañ-sañ
di pagaɗ a wonaɗ fíi Koope a fíi ɓëewë ɓéeɓ.
20 Kélfë yí seeyoh yi yen a njíittí yen kúrúté rí faam buur, ɗi aattiyuute
húl, daayute kurwah.
21 Fun lahute yaakaar biti koon daa ri nay sëmlée Israyel ; ndaa see' !
Di filiɓ fi baaha, iñyaaha lahte hente waal éeyë woteh te ow olay yin.
22 Añcaŋ, i ɓeleɓ di fun na éemílúté fun. Wa payu luuyin miir-miira
oroh,
23 wa oluy ɓúudé fí Yéesú, wa ayute ɓíllúté fun biti i malaaka feeñiyuute
wa, wonute wa biti ɗi ee pes ɗa.
24 Filoon fe, i ow di fun na payute, olute biti iña wonu ɓeleɓɓa ra ɓéeɓ
lahte. Ɗi fi Yéesú nék, wa oluy ri ! »
25 Yéesú won taalibe yi ana ya tígí daaha tih : « Lúh-nuffi yeh ! Ɗon
gémúy iña wonu yonente ya ra gémë doom a ?
26 Buura Koo fal ri ra waɗtee ñee coono fi bah, anti haal ndami. »

27 Ɗi na an waa poysiiɗ iña bíníyú sun fi ra ƀéeƀ, dala'te kootii Mëyíis,
ñeete téeré yë bíníyú yonente ya ra ƀéeƀ.
28 Tílúu wë níi na leƀuute gina na suu wa ra, Yéesú na ƀënƀëndëh baret,
29 ndaa wa caguute ri wonu tih : « Fu saañ dih ? Tase fun na deh ! Na'a
yëellëhté te Koo ee saañ elke ra. » Tígí daaha ɗi ñéerë'té a wa, wa suute
faam.
30 Wa tooku reer, Yéesú ƀeƀpe mbúurú símpé Koope, lecsa'te ri yeɗte
wa.
31 Affi wa kúnsëhté tígí daaha, wa yúhsúuté rí. Ndaa ri hente mes, wa
olluy ri.
32 Wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yii baa daa tah keeññi yen sos
níi sos na won ɗi a yen waala, na poysiiɗ yen iña bíníyú Téerëe rë ! »
33 Wa yípútée koloh, nimilute Yerusalem. Lahuu wa ra, wa ɗeefute
apootarri sabboo a yínë yë a ƀëewë në ñéerúu a wa ra tee'uute.
34 Wa wonu taalibe yi ana ya tih : « Yíkëe këllúté ƀúudé kaah ! Ɗi
feeñiyohte Simoŋ. »
35 Wa fi ana yi yaa ƀal ƀíllúté wë yee lah waala ra a ɗee yúhsúu wë rí
na lecsa' ri mbúurëe rë.

Feeñiyohi Yéesú taalibe ya
(Saame Maccëe 28.16-20 ; Marka 16.14-20 ; Saŋ 20.19-23 ; Tílëdí apootarra 1.6-11)

36 Taalibe yi ana ya homu wona, Yéesú hente jalañ fíi wë ƀéeƀ, won wa
tih : « Cëlíirí yaawe ! Hëmíi jaamma ! »
37 Ndaa wa tíitú tíitë níi affi wa kúnëhté ; wa habuu biti koon yaa
yébítëh.
38 Yéesú won wa tih : « Ɗon tíitú yih ? Haala' yi níi ɗon na lahu nuf ana
?
39 Ëlsíi ya' yi so' a kotti so' : yaa so' kay ! Léƀí faan so' ɗon olsoh !
Yébítëh na lah bo' faan ti so' nen a ? »
40 Wona' ri wa iñyaa ra, ɗi teeƀpe wa ya' yi a kotti.
41 Sosi keeña a éemë homuu wa ra, tahte wa míníh ríi gém doom. Tígí
daaha, ɗi meelte wa won tih : « Ɗon lahute yii ñamun dee a ? »
42 Wa yerute ri koy jén hútú.
43 Ɗi ƀeƀpe jénë ñampe ri fíi wë.
44 Ɗi antee waa won tih : « Húmú homa' mi leeloon ra, mi wonte ron
unni yeh : “Iña wonu sun fi so' filiƀ kootii Mëyíis a téeré yí yonente ya a
Téerii kañaa ya ra ƀéeƀ waɗtee lah.” »
45 Tígí daaha, Yéesú paŋke níi affi wa kúnsëhté, wa yúhúté yee won
Téerëe rë.
46 Ɗi won wa tih : « Bíníyúté biti so' mi Buura Koo fal ri ra, mi waɗtee
mok níi mok, te waali éeyë fë filoon fi húlí së', may koloh ƀúudé.
47 Te dala'te Yerusalem, heetta ëldúnë ƀéeƀ warutee waariyu di tii so',
wa loƒ pesaɗ Koope baal wa bakaaɗɗi wa.
48 Ɗon daa seede yi so'.
49 Te so' mi beh, may cépíɗ sun fon Ruuh-Peseŋ fa húmú gap ɗon Baaso'
ra. Ɗon nék, ngënë këlíi Yerusalem dee níi doolaa nay kolee sun ra cép
ɗon na. »
50 Filoon fi baaha, Yéesú kúɗté wë waal Betani, ƀéyíɗté ya' yi na barkel
wa.
51 Ɗi hom barkeli wa na taka' a wa, Koo ƀéyíɗté rí kúɗté rí hëbísí sun.

52 Wa fi taalibe ya jaamiyuute ri anutee nimil Yerusalem, keeññi wa
sosse níi sos.
53 Faraah wa homuu filiß Faam fi gaani Koope wa símé rí.

Uni Neba bíní Saŋ ra
Kúnsëe

Di ɓaahi jaŋaa Saŋ fa non apootarri sabboo a ana yi Yéesú rë daa bíní téeríi Uni Nebi bee, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filiɓ. Ɗi fi Saŋ nék, bíníté iñi yéŋké biti Marka a Maccëe a Lúkkë bíníyúy wë, ndaa iña wonu wa ra caakke yi daa wa bok mante (*1.19-28* ; Saame Maccëe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-8).

Saŋ wonte biti Yéesú daa Un Koope, te Una a Koope daa mësúu hom. Uni baa daa ac dékké a ɓëewë, onte ɓëewë gémú ɗii na ra níi wa henute koyyi Koope *(1.1-18)*. Ɗi wonte biti Yéesú daa ɓëe' Koope wol ri ëldúnë rë *(6.29 ; 17.3)*.

Filiɓ téeríi beh, Yéesú wonte biti daa ri ñama na ona' pes ɗa *(6.35)*, daa ri niiñi ëldúnë *(8.12)*, daa ri waala, daa ri Kaaf ka, daa ri na ona' pesa *(14.6)*, daa ri níirëhí kah-kah fa *(10.11)*.

Saŋ wonte sun fi :

- yii leŋke iñi éemílë' yë paŋ Yéesú teeɓa'i biti daa ri Koy Koope ra *(2.1-11 ; 4.46-54 ; 6.1-21)*,
- yii leŋke tee'a'i Yéesú a Nikodem *(3.1-21)*,
- yii leŋke ɓelaa dék Samari ra *(4.1-42)*,
- yii leŋke lëfëñídë Betsataa *(5.1-18)*,
- yii leŋke ɓëe' límúu búumíɗ ɗë *(9.1-7)*,
- yii leŋke wahtaa nay kolee Yéesú feey fi bee saañ ɗeefri Boffa ra *(14.28 ; 16.5-11)*,
- yii leŋke biti ɓëyí fí faha' yúhí Boffa ñeya' Yéesú në, ay rii yúh rë *(14.6 ; 16.26)*,
- a yii leŋke ɗaŋa ɗagiɗ ɗi taalibe yi, déŋéenté wë Boffi ra *(17.1-26)*.

Ɗëyí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay ot biti ow míméh yúh Boffa te ri ñeyeeh Yéesú në, ɗi fa daa Koy ka ra. Ɗëyí fí ot Koy ka, otte Boffa.

Ɗëe' na wonuu Una ra

1 Dalaana ɗeef Una na ; Una a Koope daa húmú, te ɗi fi Una Koope.
2 Una a Koope daa húmú dalaana.
3 Koope ñeya' ɗii na, sakke iña ɓéeɓ ; lahay yii sakute te ñeyay ɗii na.
4 Pesa hom ɗii na, te pesi baa daa niiñi ɓëewë.
5 Niiña na ɗaɗ ñúusë, ñúusë habay ri.
6 Koo húmú wolte ɓëyí hínú Saŋ*.
7 Saŋ acce seedii niiña, nda ɗi mín tah ɓëewë ɓéeɓ gém.
8 Ɗi a faanaŋ fi, ɗi niiña neh ; seedii niiña daa tah ri koloh.
9 Niiñi bah, daa niiñi kah-kah fa yéŋké biti ac ëldúnë niiñli ɓëewë ɓéeɓ rë.
10 Una húmú ëldúnë. Koo ñeya' ɗii na sakke ëldúnë, añcaŋ, ɓëy ëldúnë yíih rí.
11 Ɗi ac mboko yi na, ndaa mboko yi síkírúuy rí.
12 Añcaŋ, kaa'eeh lahte ɓëewí síkírúuté rí, te gémúté rí. Te ɗi onte ɓëewí yaa ɓéeɓ níi wa henute koyyi Koope.

---

* **1:6 1.6** Saŋ fa na wonuu dee ra daa ri Saŋ Batis.

13 Wa henuuy koyyi Koope di pagaď yaal a ƀeleƀ. Ɗi yii ow daa faha' ri
neh ƀal. Ë-ë' ! Koo daa paŋ níi wa henute koyyi.
14 Una hente ow, ďi dékké filiƀ fi yen, ñéerë'té a kaah koceec a malli
míméh ďúm, yen na olu. Yen olute ndama liil ri Koo Boffi na ra, ndama
yeď Boffa Koy ka laha' ri yínë kut ďa.
15 Saŋ fa seedeyiď ďi ra, húmú ƀéyíďté uni sun won tih : « Bee daa ƀë'
na húmú wona' mi ron ra bitih : lahte ƀëyí ee ac filoon so' ra, ďi luk soo
gaan fap, ndah balaa mi ac, ďeef ďi húmú në. »
16 Malla kúď ďí míméh ďúm ďë, ďi onte yen na yi caakke níi caak.
17 Koope ñeya' Mëyíis në pokke Kootaa, ñéyíďté mal a kaah Yéesú-
Kiristaa na.
18 Ow ëllëy Koope. Koy ka yínë kut daa ëlíď ďí, te ďi fi baa Koope. Ɗi fa
hom a Boffa ra daa teeƀa' ďee man ďi fi Boffa ra.

Woni Saŋ Batis biti ďi Kiristaa neh
(Saame Maccë 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-18)

19-20 Saŋ seedeya' Yéesú ďeh : kélfë yí yëwúďďë homu Yerusalem wolute
seeyoh ya a ƀëy tali Léwí Saŋ na nda meel ďi ďi fi baa daa ri wa. Meeluu
wa ri ra, ďi ďapay dara, seedete won tih : « So' mi Buura Koo fal ri ra neh
! »
21 Wa meelaatute ri wonu tih : « Kon fu wah ? Fu Éelí ë ? » Ɗi won wa
tih : « Ë-ë', mi Éelí neh ! » Wa wonaatu ri tih : « Daa fu yonentaa a ? »
Ɗi won wa tih : « Ɗi so' neh dé' ! »
22 Wa míllúu rí won tih : « Kon daa fu wah ? Won fun ƀë' hen fu ra,
nda fun lah yii léhínún ƀëewë wolu fun ďa. »
23 Saŋ lofa'te wa a unna húmú won yonente Isayii ra, won wa tih : « Daa
mi una húmú ďofoh luufa na won bitih : *“Ɗëďďí Yíkëe waala níi júƀ.”*✡ »
24 I farisеŋ húmú filiƀ ƀëewë wolu Saŋ na ra.
25 Wa yabaatute na meelu ri wonu tih : « Fu won ti fu Buura Koo fal ri
ra neh, fu Éelí neh te fu yonentaa waďti ac ra neh. Kon yi tah fu na bëtís
ƀëewë ? »
26 Saŋ won wa tih : « Mi hom bëtsë' ƀëewë a muluƀ ; ndaa lahte ƀëyí
ee filiƀ fi ƀëewë deh, te ďon yíih rí.
27 Ɗi ee ac filoon so' ra ndaa mi haayayti liil kotti†. »
28 Yii baa laha' énfí laahi Yurdeŋ di Betani‡, tígë në bëtsë' Saŋ ƀëewë rë.

Har fa yera' Koope sarah ra

29 Kéy fín fë, Saŋ ot Yéesú na ac ďii na, ďi yíppée won tih : « Ëlí ! Ɓëyí
bee daa har fa nay yeree Koope sarah§, hosii bakaaďďi ƀëy ëldúnë rë !
30 Daa ri ƀë' na húmú wona' mi ron ra bitih : lahte ƀëyí ee ac filoon
so' ra, ďi luk soo gaan fap, ndah balaa mi ac, ďeef ďi húmú në.
31 So' mi bee sah, mi húmú yéeh ƀë' waď ďii hen koon ďa, ndaa yee
kúď aya ac mi, ma na bëtsë' muluƀ ra, ďi biti koyyi Israyel yúh rí. »
32 Saŋ wonaat tih : « Mi otte Ruuhi Koope kola'te sun céppé sun fi man
bëdú nen, hompe ďii na.

✡ **1:23 1.23** Saame Isayii 40.3 † **1:27 1.27** *mi haayayti liil kotti* : Di gerek, bíníyú ďeh : *te mi yinte sah pëkísí níh yí ñafaďďi.* ‡ **1:28 1.28** *Betani* : Betani fi bee bokaay a bee dékú Lasaar a Martaa a Mari ra. § **1:29 1.29** *har* : Di gerek, bíníyú ďeh : *koy har.*

33 Mi húmú yéeh ɓëe' waɗ ɗii hen koon ɗa, ndaa Koope fa wol so' bëtís
a muluɓ ra húmú won so' tih : “Fay ot Ruuha cép hom ow na ; ɓëyí baa
nay bëtsée a Ruuh-Peseŋ.”
34 Te so' mi Saŋ mi otte yii baaha, te mi seedete biti ɓëyí baa daa Koy
Koope. »

Taalibe ya ɗéɓúu ñee tal Yéesú rë

35 Kéy fín fë, Saŋ ayaatte tígë húmú wë aa' fin ra, caŋke a ow ana di
taalibe yi.
36 Ola' ri Yéesú na roommbiil, ɗi won tih : « Ëlí ! Ɓëyí bee daa har fa
nay yeree Koope sarah ra ! »
37 Keluu taalibe yi ana ya unni yah, wa ñeyute tal Yéesú.
38 Heelta' Yéesú otte biti wa ñeyu tali ra, ɗi meelte wa won tih : « Ɗon
saamu yih ? » Wa dëekúuté rí a tii ɓëyí në yëeddë' Unni Koope, wonu ri
tih : « Rabbi, fu dék dih ? »
39 Ɗi won wa tih : « Ëyí ɗon ot. » Tígí daaha, bi ɗeef na'a konte, wani
Yéesú ñéerúuté, wa yúhúté tígë dék ɗí rë, wa yeelutee ɗíidë' caan fi bisa
a ɗi.
40 Anndere koy-yaafi Simoŋ Peer, non ɓëewí ana ya keluu wa unni Saŋ,
wa ñeyute tal Yéesú rë.
41 Ɗi ɗéɓpí pay saami Simoŋ, won ɗi tih : « Fun olute Méssíifë ! » (Iti fi
tii baa daa ri Kiristaa mbée Buura Koo fal ri ra.)
42 Anndere kúɗté Simoŋ Yéesú në. Yéesú yeelte Simoŋ níi won ɗi tih :
« Daa fu Simoŋ, koy Saŋ ; dala'te woteh, fay dëekúu Sefaas. » (Iti fi tii baa
daa ri : Peer. Iti fi tii Peer daa : la').

Fílíp a Natanayel

43 Kéy fín fë, Yéesú hampe waali Galile. Laha' ri ra, ɗi tee'a'te a Fílíp,
won ɗi tih : « Aye fu ñee tal so' ! »
44 Fílíp dék Betsaydaa, ɓani Anndere a Peer daa boku gin.
45 Ɗi fi Fílíp nampee pay otte Natanayel, won ɗi tih : « Fun olute ɓëe' në
wona' Mëyíis téeríi Kootaa ra, bee na wonuu yonente ya Téerëe rë : yaa
Yéesú fi Suseef, bee dék Nasaret ra. »
46 Natanayel won ɗi tih : « Yin wun mín ɗúh Nasaret nagajek a ? » Fílíp
won ɗi tih : « Yen saañ fu tíkíɗ afu íl ! »
47 Wa ɓeyute waala na suu. Ola' Yéesú Natanayel na ac ɗii na, ɗi won
ɗi tih : « Bee daa koy ki Israyel tígí-tígí, bi yéeh nofa' ow ! »
48 Natanayel won ɗi tih : « Fu yúhë' së' dih ? » Yéesú loffe ri won tih : «
Homa' fu tal eena ɗeef Fílíp dëekëy rë doom ra, mi otte ro. »
49 Natanayel ɓéyíɗté uni won tih : « Ɓahaa, kon daa fu Koy Koope ! Daa
fu Buuri Israyel ! »
50 Yéesú won ɗi tih : « Wona won mi ro biti mi otte ro tal eena ra, daa
tah fu gém ë ? Fay ot yi luk baa éemílë'. »
51 Ɗi antee ɓaat won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ɗon ay ot
sun-Koo kúnsëh, malaaka yi Koope lawe sun cépé, aye so' mi Koy-ɓëe' në.
»

2

Kílëegë lah Kanaa ra

1 Waal ana filoon fi baaha, kílëek lahte Kanaa di Galile. Yaafi Yéesú
húmú në.

2 Yéesú a taalibe yi ɓal dëekúté kílëegë, wa ayute.
3 Ɗúmë' béeñë ndaje ma ra, yaafa nduŋutte Yéesú baaha won ɗi tih : « Wa lahluy béeñ. »
4 Yéesú won ɗi tih : « Síkírëh së' yaa ow ! Fu faha' biti mi paga yi te wahtii so' lahay doom ? »
5 Yaafa payte won koy-pagoh ya tih : « Yii won ɗon ɗi ɓéeɓ, lah pëgí rí. »
6 Ɗeef lahte yaaɗ pëenë yí yugusuu la' húmú në, yi yëwúɗɗë yahti ɓukutoh raa efuu na. Bina-bina waa na ɓéeɓ waɗtee mín soɗ biŋwaar iniil mbée pëenë.
7 Yéesú won koy-pagoh ya tih : « Néhí yaaɗɗi yee muluɓ. » Wa nehute yaaɗɗa níi líiffé pew. 8 Tígí daaha, Yéesú won wa tih : « Leegi éfí në mulaa ɗon kom koy ki gaana. » Wa pagute yii baaha.
9 Ɗíkísë' koy ki gaana efa, ɗeef mulaa yíssëhté béeñ. Ɗi yéeh tígë koluu koy-pagoh ya béeñë rë, ndaa wa fi yaa yúhú. Tígí daaha, koy ki gaana dëekké yíkíi kílëegë
10 won ɗi tih : « Ndaje mi lah ɓéeɓ ɓëewë ɗéɓúu efa' béeñë lukki neɓ ɗa. Tíl níi ɓëewë sampi píi faanni wa raa nék, yee loolay níi rë anti ɗúhrú ! Ɗo nék fu henay ɗah, fu yef béeñë lukki neɓ ɗa yefo níi a ɗeh. »
11 Baa daa kimtaana ɗéɓpí paŋ Yéesú rë. Ɗi paga' ri Kanaa di Galile. Ɗaaha, ɗi teeɓa'te ndami, tahte taalibe yi gémúté rí.
12 Filoon fi baaha, ɗi saañce Kafarnawum ɓani yaafi, koy-yaayyi a taalibe yi ; wa homute i waal daaha.

Yéesú a yaayoh ya filiɓ Faam fi gaani Koope
(Saame Maccë 21.12-13 ; Marka 11.15-17 ; Lúkkë 19.45-46)

13 Leɓa' Paagiyëwúɗɗë rë, Yéesú kolohte saañce Yerusalem.
14 Laha' ri ɗi haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, ɗi ɗeef júlë yë wani harra a fañnji wa filiɓ, yaayoh yi bëdú yë, a ɓëewë në lofrantuu hélíis rë.
15 Tígí daaha, ɗi saampe dúɗ níh yugusse njooraa, líkké wë, ɗúhíɗté wë ɓéeɓ ëssín ɓani júrí wë ; ɗi júlkëñcé taabulli ɓëewë në lofrantuu hélíis rë, hasalte hélsí wë feey,
16 antee won yaayoh yi bëdú yë tih : « Këllí iñyee ɓéeɓ deh ! Ngënë tíkí faam Baaso' yaayaa ! »
17 Filoon fi baaha, nuffi taalibe yi payte unna bíníyú Téerëe rë bitih : *« Tígë teem so' Faamu ra, daa mi yúh rí keeñ so' ! »*✡
18 Tígí daaha, ɓaha yi yëwúɗɗë wonu ri tih : « Pagiɗ fun yii éemílë'í nay fun teeɓe biti fu lahte sañ-saña paga' fu yii bee ra ! »
19 Yéesú tahte won wa tih : « Ɗon poysa' Faam fi gaani Koope fi bee raa, may rii taɓahaat filiɓ waal éeyë. »
20 Ɓaha yi yëwúɗɗë wonu ri tih : « Faam fi bee taɓahute kíil sabay iniil a kíil pëenë (46) bee ra, ɗo fantee won fu mín ɗíi taɓahaat filiɓ waal éeyë ë ! »
21 Ndaa Faam fa na wona' Yéesú rë, ɗi yin kay neh gét nëe wona' faan ɗi fi baaha.
22 Tílë' níi Yéesú këllúté ɓúudé rë, taalibe ya nérsúuté biti Yéesú na húmú won uni bah ; yii baa tahte wa gémúté yee won Téerëe rë a una húmú won Yéesú rë.

Yii homa' ow ɓéeɓ Yéesú yúh rí

✡ **2:17 2.17** Saame Kañaa ya 69.10

23 Jamanaa homa' Yéesú Yerusalem feedi Paaga ra, ow caak gémúté rí
oluu wa kimtaanna paŋ ɗi ra.
24 Ndaa bi yúh Yéesú ƀëewë ƀéeƀ, ɗi lekaay wa.
25 Ɗi húmú sohlaay biti ow ac ɗii na won biti díw man ɗeh, ndah yii
homa' ow ƀéeƀ ɗi yúh rí.

3

Yéesú a Nikodem

1 Lahte ƀëyí hínú Nikodem, ɗi non fariseŋŋa te ri kélfë yëwúɗ.
2 Ɗi acce elek ɗeefiɗte Yéesú won ɗi tih : « Ɓahaa, fun yúhúté biti
Koope daa wol ro yëeddí fun, ndah ow míméh paŋ kimtaanna paŋ fu ra
hém Koope ñéerëey a ri. »
3 Yéesú tahte won ɗi tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : ow míméh yúh
iña Nguur ki Koope, hém ɗi límëetúy. »
4 Nikodem meelte ri won tih : « Ow tíl níi ƀaha raa, ɗi ay límëetúu ɗíh
? Ɗi ii nimil loo yaafi límëetú kay maan ? »
5 Yéesú tahte won ɗi tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : ow míméh haal
Nguur ki Koope, hém ɗi ñeyay muluƀ a Ruuh-Peseŋ, ɗi límëetú.
6 Ɓëyí límú ow, pesa' pes ow ; ƀëyí límúu Ruuhi Koope, pesa' Ruuhi
Koope.
7 Yin ƀanay roo jaahal di yee wona' mi ro biti ƀëewë warutee límëetú
rë.
8 Ngilaaw ma laƀa' tígí neƀa' ri fu kelee na neh a ? Añcaŋ, fu yéeh tígë
kola' ri a tígë na saañ ɗi ra ! Ɗi ɗaaha kep di ƀëyí límúu Ruuhi Koope ! »
9 Nikodem won ɗi tígí daaha tih : « Baa mínë' lah ɗíh ? »
10 Yéesú won ɗi tih : « Yëeddëhë teempe ti ɗo nen Israyel fu yéeh yii
baa a ?
11 Mee ron won kaaf ka ra ee : fun hom wonuu iña yúhú fun ɗa, fun
seede iña na olu fun ɗa, ndaa ɗon fahuuy fun síkírëh.
12 Mi won ɗon iñi ëldúnë ɗon gémúy së' rëe, ɗon ay soo gémée ɗíh biti
mi wona ron iñi sun-Koo ?
13 Ow pëyrëy yúhí sun-Koo ; so' mi Koy-ƀëe' fë kola' na ra doŋ daa yúh
rí.
14 « Ɗee kera' Mëyíis goŋ fa yugusuu përëm sun fi duuda, ƀéyíɗté rí
luufa ra✡, so' mi Koy-ƀëe' mi waɗti ƀéyrúun ɗaaha,
15 nda ƀëyí gém së' ƀéeƀ lah pesa na ɗúméh rë.
16 Yúhí biti Koope faha' ƀëewë fahoo níi ɗi yera'te Koy ka laha' ri ra kut,
nda ƀëyí gém ɗii na ƀéeƀ ƀanti saŋku, lah pesa na ɗúméh rë.
17 Koope wolay Koohi ëldúnë biti ri ac daani ƀëewë ; ëe-ëe', ɗi wol ri
sëmlë'í wë.
18 Kon ƀëyí gém Koy ka na ii daanu ; ƀëyí gémëy rí nék daanute níi
wocce, af yee gémëy ƀëe' ɗi fi Koy ki yíníi Koope kut ra.
19 Te yee haala' daana ra daa ri beh : niiña acce feey, ndaa ñúusë daa
génël ƀëewë niiña ndah pagaɗɗi ƀossi wa.
20 Ɓëyí na paŋ ƀos ƀéeƀ wonay yin niiña, ɗi hega' ri hegoo, ndah ɗi kaa'
biti pagaɗɗi ƀossi feeñ.
21 Ɓëyí paga' kaah nék saama' niiña, nda ƀëyí ot pagaɗɗi ƀéeƀ yúh biti
Koope daa ƀek ɗi na. »

✡ **3:14 3.14** Saame Kíní ƀëy Israyel 21.9

Yéesú a Saŋ Batis

22 Filoon fi baaha, Yéesú a taalibe yi koluute suute Yúdée. Ɗi hompe i
waal daaha a wa, ɗì na bëtís ƀëewë.
23 Saŋ nampee hom Enon di hëbís Salim na bëtís daaha ƀal, bi caak tígë
muluƀ. Ɓëewë aye ɗii na, ɗì bëtsé wë.
24 Baaha ɗeef ɗi téyúy kasu doom.
25 Lahte bis, i ow di taalibe yi Saŋ na taasuu a yëwúɗ yii leŋke di na
ƀukutuu.
26 Wa payute Saŋ na wonu ri tih : « Ɓahaa, fu nérsëhté ƀëe' ɗoni húmú
énfí laahi Yurdeŋ fu na seedeyiɗ ɗì ra a ? Ɗi dalte bëtís te ƀëewë ƀéeƀ
yuluu ɗii na. »
27 Saŋ won wa tih : « Ow míméh lah yii man ɗah, te Koo oneh ri ri.
28 Ɗon mínú seede biti sah, mi wonte biti mi Buura Koo fal ri ra neh, a
biti Koope wol so' këllëhí doŋ.
29 Kílëek bi yaali ; kooji yaala nék homa' dah, kelee una, keeña sos níi
sos. Daa mi kooji bah, yii baa daa tah keeñ so' sos níi sos.
30 Ɗi waɗti laha maakaama laho saye, bi so' ëylée.
31 « Ɓëe' kola' sun-Koo ra daa paa' ƀéeƀ sun. Ɓëyí feey fi beh, míntí
nona feey te wona' yii leŋ ëldúníi beh. Ɓëe' kola' sun-Koo ra nék [daa
paa' ƀéeƀ sun] ;
32 ɗì seedeya' iña ot ɗì a yee keloh ri ra, ndaa ow na síkíréeh rí.
33 Ɓëyí tah iña na won ɗì ra, déggëlté biti Koo wona' kaah.
34 Ɓëe' Koope wol ri ra, léhínë' woni Koope, ndah Koope ƀeƀ Ruuhi
Peseŋi ƀéeƀ soɗte ri ri.
35 Boffa daa faha' Koy ka níi tíkké iña ƀéeƀ ya'i.
36 Ɓëyí gém Koy ka lahte pesa na ɗúméh rë ; ƀëyí kaa' gémí rëe nék ii
yúh pesi bah, te Koope ay rii dékée teeƀ haay-keeñ. »

4

Yéesú a ƀelaa dék Samari ra

1-2 Waalli yaaha, fariseŋŋa keluute ban fi biti yee lah Yéesú taalibe,
bëtíssé wë rë, luk yi Saŋ Batis. (Ɗeef nagajek ɗì fi Yéesú neh daa na
húmú bëtís, taalibe yi daa na húmú pagu yaa tígë.) Yúhë' Yéesú biti yii
baa halte nuffi fariseŋŋa ra nék,
3 ɗì kolohte Yúdée, na nimil Galile.
4 Ɗi yahti saañ dín fë rëe, ɗì waɗtee ñee Samari.
5 Ɗaaha, ɗì tílté níi ɗì leƀohte gini hínú Sikaar non Samari, di hëbís
feey fa húmú on Yakop koohi Suseef ra.
6 Yakop húmú hacce yéem daaha. Bi mok Yéesú waali, ɗì tookke ƀúk
yéemë na hílsëh, ɗeef na' lahte leelu af.
7-8 Taalibe yi suute filiƀ ginin saam yii nay waa ñame.
Lahte ƀelii dék Samari acce neh wahtii baaha. Yéesú won ɗì tih : « On
so' muluƀ mi han yaa ow. »
9 Ɓelaa won ɗì tih : « Mantee ƀal, fu ɗaga' so' muluƀ ɗíh te fu yëwúɗ,
mi ƀëy Samari ? » (Ɗeef wa fi yëwúɗɗë nagajek, fahuuy bok a ƀëy Samari
dara.)
10 Yéesú won ɗì tih : « Fu yúh yii na ona' Koo a so' mi ƀëe' na won a ɗo
ra koon, daa fay soo ɗage muluƀ, mi on ɗo mulaa na ona' pes ɗa. »

11 Ɓelaa tahte won ɗi tih : « Ɓahaa, ɗo fu lahay hoc níi wocce, te yéemë
nooɗte tíkké sun ! Fay ɗúhée mulaa na ona' pes ɗa di kon ?
12 Ciffi fun Yakop daa heliɗ fun yéemí beh. Ɗi hante na mulaa, koyyi
hanute na, yuppi hanute na, fantee haba' biti fu luk ɗii gaan a ? »
13 Yéesú won ɗi tih : « Ɓëyí han na mulii yéemí bee ɓéeɓ, fay sifiraat ;
14 ndaa ɓëyí han na mulaa nay mi rii one ra, ii sifiriil ta' : mulaa nay mi
rii one ra kay, ay yíssée culi julli pesi na ɗúméh ɗii na. »
15 Ɓelaa won ɗi tih : « Ɓahaa, on so' na mulii yah, nda mi woc sifiroh
te mi aylileh neh yéemí beh. »
16 Yéesú won ɗi tih : « Kon paye fu kale yaalu fu ac. »
17 Ɓelaa won ɗi tih : « Mi lahay yaal. » Yéesú won ɗi daaha tih : « Fu
won kaah biti fu lahay yaal,
18 ndah fu ñeete yaal iip, te ɓëe' ɗoni na pesu leegi ra yaalu neh. Kon
fu won kaah ! »
19 Tígí daaha, ɓelaa won ɗi tih : « Ɓahaa mi ot na, fu yonente !
20 Caacci fun húmú jaamiyuu Koope sun fi daŋi beh, ndaa ɗon fi
yëwúɗɗë, ɗon wonu ɗi waɗti jaamiyuun Yerusalem. »
21 Yéesú won ɗi tih : « Yaa ow, gémé yee na won mi ro bee ra : ay tíl níi
jaamiyohi ɓëewë Baap-Koo sun fi daŋi beh, mbée Yerusalem ii caak solo.
22 Ɗon fi ɓëy Samari, ɗon na jaamiyuu, ndaa ɗon yíih Koope ; fun fi
yëwúɗɗë nék, fun na jaamiyuu ri te fun yúhú rí, ndah ri ñeya' fun fi
yëwúɗɗë në, múclí ëldúnë.
23 Wahtaa hompe lah, te ri lahte, wahtaa nay jaamiyee ɓëewë na saamu
Baap-Koo kah-kah ra, wa ñeya' ri Ruuh-Peseŋ a kaaf ka ra. Baap-Koo saam
mani ɓëewí yah.
24 Koope ɗi Ruuh, te ɓëyí na jaamiyoh ri waɗti ñeyaa Ruuhi a kaah. »
25 Ɓelaa won ɗi tih : « Mi yúhté biti Buura Koo fal ri ra maanam Kiristaa,
ac ayo. Ɗi ac ɗaa, ɗi ay fun teeɓ ɓéeɓ. »
26 Yéesú won ɗi tih : « Daa mi, so' fa na won ɗoo na ra. »
27 Taalibe yi Yéesú lahuu tígí daaha. Oluu wa Yéesú na won a ɓeleɓ ra,
wa éemúté níi éem, ndaa ow di waa na kaañay meel Yéesú yee na saam
ɗi ra, a yee tah ɗi na won a ɓelaa ra.
28 Tígí daaha, ɓelaa helte peni mulii, nimilte ginin won ɓëewë tih :
29 « Ëyí ɗon ot ɓëe' abee wonte so' iña paŋ mi ra ɓéeɓ. Ɗi Buura Koo
fal ri ra neh delem a ? »
30 Ɓëewë koluute, suute ɗeefri Yéesú.
31 Filiɓ fi baaha, taalibe ya gangalu Yéesú ñam wonu tih : « Ɓahaa, túmé
yin lowu book ! »
32 Ndaa ɗi won wa tih : « Mi lahte ñami ɗon yíih rí. »
33 Tígí daaha, wa na meelantuu hanndal ki wa wonu tih : « Ow kompe
ri ñam neh a ? »
34 Yéesú won wa tih : « Paŋ yee faha' ɓëe' wol so' ra níi mit sëk, daa
ñami so'.
35 « Ɗon wonu neh dee a lec tas céyín iniil a ? So' mi won ɗon tee : ëlí
meeyya ! Iña nonte níi seh lec.
36 Ɓëe' në lec ɗa ee liil yínlí rë, na négírë' peba na saañ pesa na ɗúméh
rë. Hen ɗaaha raa, ɓëe' soh ra a bee lec ɗa bok, lah sos-keeñ.
37 Léehë won kaah bitih : “Ɓëe' soh ra bokaay a bee lec ɗa.”
38 Mi yeñce ron lec meeyi ɗon mësúy nëe paŋ dara. I ow kay daa légéyú
rí, ɗon daa njiriñuu ri. »

39 Kola'te bee wona' wa ɓelaa biti Yéesú wonte ri iña paŋ ri ɓéeɓ rë, i
ow caak di ɓëy Samari dékú gini baa ra gémúté Yéesú.
40 Te ɗeefruu wa ri ra, wa ɗagute ri ɗi hom waa na daaha ; tígí daaha,
ɗi hompe waal ana waa na.
41 Iña na won ɗi ra tahte wa ɓaatuutee caak na haalu ngémë.
42 Wa wonu ɓelaa tih : « Iña ɓílíɗ fu fun ɗa daa tah fun gém neh doŋ,
ndaa biti fun kellirute affi fun ɗi na won, te fun yúhúté biti daa ri Sëmlëhí
ëldúnë kaah. »

Koy daga pay Yéesú rë

43 Filoon fi waalli ana ya hom Yéesú daaha ra, ɗi kolohte saañce Galile.
44 Ɗi woniɗte afi bitih : « Yonente heefuu gina dék ɗí rë. »
45 Laha' ri Galile ra, ɓëy gina teeriyuute ri daaha, ndah payuu wa feedi
Paaga Yerusalem ra, wa olute iña paŋ ɗi filiɓ feeda ra ɓéeɓ.
46 Ɗaaha, Yéesú ñeyaatte Kanaa di Galile, tígë húmú yíssë' rí mulaa
béeñ rë. Ɗeef ow di dakki buur dék Kafarnawum, koy ka keente jér.
47 Kela' ri biti Yéesú kolohte Yúdée acce Galile ra, ɗi saañce ɗeefiɗte ri,
ɗaŋke ri pay Kafarnawum payiɗ ɗi koy kee ke ri na maannda' húl rë.
48 Yéesú won ɗi tih : « Ɗon oluy kimtaan a iñi éemílë'té rëe daal, won
ti ɗon ii gém múk ë ! »
49 Daga won ɗi tih : « Ɓahaa, yípée ac faam balaa koy so' húl. »
50 Yéesú won ɗi tih : « Nimile faam, koohu ɓéyíɗté af, yin ii rii kat. »
Ɓëe' gémpé yee won ɗi Yéesú rë, kolohte na saañ faam.
51 Ɗi hom waali faam fa, súrgë yí téebílúuté rí wonu ri tih : « Ɓahaa,
koohu kolohte ! »
52 Ɗi meelte wa wahtaa koloh kúkëyë rë, wa wonute ri biti faan kúkëyë
woc tama bee wota' na' yutuuɗ leelu af aa' fin ra.
53 Boffi kúkëyë yíppée ot biti yaa wahtaa wona' ri Yéesú biti koohi
ɓéyíɗté af ra. Kola'te baaha, ɓani ɓëy faami ɓéeɓ gémúté Yéesú.
54 Baa daa kimtaani ana fa paŋ Yéesú kola' ri Yúdée nimilte Galile ra.

5

Lëfëñídë pay Yéesú rë

1 Filoon fi baaha, ndaje di ndaje yi yëwúɗɗë lahte Yerusalem, Yéesú
kolohte saañce na.
2 Gini baaha lahte laahi Ébrë yë wonuu ri Betsataa, hom hëbís ílë në
wonuu Ílí Harra* ra. Ɗi lahte mbaar iip.
3 I jéríɗ caak daa fanuu mbaarri yaaha : búumíɗɗë deh, ɓëewë në yíiɓú
rë deh, lëfëñíɗɗë deh. [
4 †]
5 Filiɓ fi jéríɗɗí yaaha, lahte na ɓëyí hente kíil sabay éeyë a kíil peeye
(38) ɗi fanohte ri jér.
6 Ola' Yéesú ɓëe' fanohte feey te ri yúhté biti ɗi maañcee jér rë, ɗi
meelte ri won tih : « Fu faha'te biti fu wah a yaal kowa ? »

---

* **5:2 5.2** Gini Yerusalem ɓéeɓ húmú míirú míirë níi embite, ɗi antee lah íl caak. Ílí bee na wonuu Ílí Harra bee ra, ɓëewë habuu biti harra húmú ñéyrúu në biti wa húmú yahti haal gina. † **5:4 5.4** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Wa homuu daaha sehe hégíyëhí mulaa. Na hom níi lah wahtii malaakii Koo-Yíkëe ac hégíy mulaa, te jérdë në ɗéɓpí haal mulaa wahtii baaha ra ay wah, a di míntí man jérë ɓéeɓ.*

7 Jérdë won ɗi tih : « Ɓahaa, mulaa hégíyëh rëe, mi na laheh ɓëyí mín sëe ɓek filiɓ laaha ; mi home étíɗ saañ haal raa, ow kay ɗéɓ së' filiɓ. »
8 Tígí daaha, Yéesú won ɗi tih : « Kolee, fu pon dilu fu tíl. »
9 Ɓëe' yíppée wah, kolohte ponte dili na tíl.
Yiin pay Yéesú ɓëe' rë tee'a' a bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë.
10 Oluu ɓaha yi yëwúɗɗë ɓëe' a dili, wa wonu ri tih : « Fu waray meeɓ dilu bisee woteh beh, ɗi bisa na hílsúu rë ! »
11 Ɓëe' won wa tih : « Ɓëe' pay so' ra daa won so' mi ɓeɓ dili so' mi tíl. »
12 Wa meelute ri wonu tih : « Ɓëe' won ɗo baaha ra wah ? »
13 Ndaa ɓëe' yéeh payohi, ɗi míméh ríi teeɓa', bi múuy Yéesú filiɓ dúukëlí ɓëewë húmú daaha ra.
14 Filoon fe, Yéesú tee'a'te a ɓëe' filiɓ Faam fi gaani Koope, won ɗi tih : « Fu abaa fu wahte leegi ! Ngana ɓakaaril, toñeh yii luk baa misik ay roo kate. »
15 Kola' ɓëe' dah, ɗi payte wonte ɓaha yi yëwúɗɗë biti ɓëe' pay ɗi ra Yéesú.
16 Kola'te baaha, wa henute halañ sun fi Yéesú, di yee paya' ri ow bisa na hílsúu wë rë.
17 Ndaa Yéesú won wa tih : « Baaso' ee légéy rë na saañ, so' ɓal mee légéy rë maa saañ. »
18 Wona won ɗi baa ra, tahte ɓaha yi yëwúɗɗë ɓaatuutee caŋ hawi húl, ndah teyay biti doŋ ɗi poote kootii bisa na hílsúu rë, ndaa ɗi wona' ti Koope daa boffi, daa ri biti daa wa teyu.

Sañ-sañi Koy ka

19 Yéesú tahaatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : so' mi Koy ka mi míméh koloh rek mi paŋ ; mi paga' yee ot mi Baaso' na ra. Yii paŋ Baaso' ɓéeɓ, so' mi Koy ka mi paga' ri.
20 Ɗi faha'te so', te ɗi na teeɓ so' iña na paŋ ɗi ra ɓéeɓ. Ɗi ay soo teeɓ yi ay pagu kay, yi luk yaa gaan fap níi ɗon éem :
21 di na këllë' Baaso' ow ɓúudé on ɗi pes, so' mi Koy ka ɓëyí neɓ so' mi on ɗi pes.
22 Baaso' na aattiyeeh ow, ndaa ɗi onte so' mi Koy ka sañ-sañi aattiyaa mi ɓéeɓ,
23 nda ɓëewë ɓéeɓ yeɗ so' mi Koy ka cér ti di yeruu wa ri Baaso' nen. Ɓëyí yeray so' mi Koy ka cér, ɗeef yeray Baaso' fa wol so' ra cér.
24 Mee ron won kaaf ka ra ee : ɓëyí síkírëh woni so', te ri gém ɓëe' wol so' ra, lahte pesa na ɗúméh rë. Ɗi ii daanu : ɗi múccé kúl kë, haalte pesa.
25 Kaaf ka bee ɓúk së' beh : wahtaa ee saañ lahe ra, te ri lahte níi wocce, wahtaa nay kelee ɓëewë húlú rë un so' mi Koy Koope ra, te ɓëewë nay kelee woni so' ra ay pes.
26 Di homa' pesa Baaso' na, ɗi tahra' so' ri ɗaaha, pesa hompe soo na.
27 Te ri onte so' mi Koy ka sañ-sañ aattiyaa, ndah daa mi Koy-ɓëe'.
28 Yee won mi ɗon ra ɓanay ron jaahal : wahtaa ee ac ɗa, ɓëewë húlú hacu feey fi bee ra ɓéeɓ ay keloh un so',
29 te wa ay koloh ɓúudé. Ɓëewë húmú paguu yin wun ra ay koloh, haal pesa na ɗúméh rë, yee húmú paguu yin ɓos ra koloh, daanu.
30 So' mi Koy ka mi míméh koloh rek mi paŋ, mi na pageh yee neɓa' so' ra, ndaa yee neɓa' ɓëe' wol so' ra. Mi hom aattiya' yee nah so' Koope ra, te aattiya'i so' júɓpé.

Seede yi Koy ka

31 « Daa mi seedeyira af so' iñi so' koon kep, ow ii tah biti mi won kaah.
32 Ndaa ow kay daa na seedeyiɗ so', te mi yúhté biti iña na won ɗi sun
fi so' ra kaah.
33 Ɗon wolute i ow Saŋ Batis na, te iña won ɗi sun fi so' ra kaah.
34 Seedii leŋ sun fi so' yaha bi ow kut, mi sohlaay ; ndaa mi won ɗon
woni Saŋ, nda ɗon mín múc.
35 Saŋ húmú man lampii këɗɗú hawaanaa nen, te ɗon húmú dalute ot
neƀ niiñi.
36 Ndaa lahte seedii daa luk bi Saŋ lah solo : daa wa iña na paŋ mi ra.
Yee nah so' Baaso' paŋ ra won sun fi so', wa teeƀa' biti Baaso' daa wol so'.
37 Te Baaso' fa wol so' ra, seedeyiɗ so' ƀal. Yaa biti kay, ɗon kéllúy ɗi na
won, te ɗon ëllúy rí.
38 Ɗon habuy unni ɗon na ndah ɗon gémúy so' mi ƀëe' ɗi wol ri ra.
39 Ɗon yahti yoon Téerëe rëe, ɗon ƀekuu keeññon ƀéeƀ filiƀ, ndah ɗon
séentúu pesa na ɗúméh rë në. Añcaŋ, Téerëe seedeyiɗ so',
40 ɗon anutee kaa' ɗeefri so', ɗon pes !
41 « Mi sohlaay kañi kola' ow na.
42 Mi yúh ɗon : mi yúhté biti ɗon fahuuy Koope.
43 Mi ayiɗ Baaso', ɗon kaa'uute síkírëhí së'. Ndaa ow kay daa ayira afi
raa, ɗon síkírëh rí.
44 Ɗon fahuu biti rek ɗon kañantee affon, ɗon anutee fahuuy kañi kola'
Koope fa yínë kut ɗa ! Ɗon ay soo gémée ɗíh ?
45 Ngënë hëbíi biti daa mi nay ron teeƀee a Baaso' ; Mëyíis daa nay ron
teeƀee, ɗi fa ɗon tíkú yaakaaron ɗii na ra.
46 Nagajek, ɗon gém Mëyíis kaah koon, ɗon warutee soo gém, ndah ɗi
bíníté yii leŋ soo na.
47 Ndaa hém ɗon gémúy iña bíní rí rëe, ɗon ay gémée wonni so' ɗíh ? »

6

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya
(Saame Maccëe 14.13-21 ; Marka 6.30-44 ; Lúkkë 9.10-17)

1 Filoon fi baaha, Yéesú húussé laahi Galile fa na wonuu ƀal laahi
Tiberiyat ra, saañce ƀúgí yínëe.
2 Bi olu ƀëewë kimtaanna na paŋ ɗi, ɗi na wahil jéríɗɗë rë, dúukël ow
ñeete tala.
3 Laha' ri ra, ɗi lappe daŋ, tookke a taalibe yi.
4 Baaha, ɗeef feedi yëwúɗɗë na wonuu Paak ra leƀohte.
5 Ɓéyrë' Yéesú afi, ɗi otte ƀëewí caakute níi caak na ayu ɗii na. Tígí
daaha, ɗi meelte Fílíp won tih : « Yen ay lomee mbúuríi mín ñëmíɗ ƀëewí
yee dih ? »
6 Ɗi hom olsohi Fílíp, daa tah ɗi wona' ri ɗah ; ɗeef ɗi yúhté yee nay ri
page ra níi wocce.
7 Fílíp won ɗi tih : « Wuti yen lah hélsí tam ɗúmléh wë koon*, ii mín
lom mbúurú níi wa ƀéeƀ lah wuti yaha ñiip. »
8 Tígí daaha, ow kay di taalibe yi, Anndere koy-yaafi Simoŋ Peer won ɗi
tih :

---

* **6:7 6.7** *hélsí tam ɗúmléh wë* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *dëñé tíméer ana (200).* Dëñé yínë, daa ganjarma yíníl légéy súrgë bis múlgús.

9 « Lahte kúkëyí kúɗté mbúurú loorso† iip a jén ana deh, ndaa wa ay
taaƀe ƀëewí caakki yee yih ? »
10 Yéesú won wa tih : « Wëní wë took. » Ɗeef tígë húmú caakke gaawa.
Wonuu wa ƀaaha ra, wa tookute. Ɓëewí yaalla húmú në rë warutee mit
ow júnní iip (5.000).
11 Yéesú ƀeƀpe mbúurëe, símpé Koope, wora'te wa ƀëewë. Ɗi ƀeƀpe
jénë hente ɗaaha ƀal, wora'te wa ƀëewë níi ow fi ow waa na ƀéeƀ lahte
yi doyte ri.
12 Ñamuu wa ƀéeƀ níi wa laalute ra, Yéesú won taalibe yi tih : « Négíríi
wooñnjiida, yin ƀan naa yah. »
13 Négírúu wooñnjiidi mbúurú yí iippa ñamu ƀëewë rë, wa líiffé dama
sabboo a dama ana.
14 Ola olu ƀëewë kimtaana paŋ Yéesú rë, tahte wa wonu tih : « Ɓëyí bee
daa yonentaa húmú wonu biti waɗtee ac ëldúnë rë kaah ! »
15 Bi yúh Yéesú biti ƀëewë yuluu hami daaha tík ɗí buuri wa, ɗi hécíilté
lappe daŋa, ƀani afi njunduŋ.

Tílí Yéesú sun fi mulaa
(Saame Maccë 14.22-33 ; Marka 6.45-52)

16 Sos na'in, taalibe yi Yéesú cépúté ƀúk laaha.
17 Wa haalute gaal na húusú laaha yullute waal Kafarnawum. Koo
elekke affi wa, ɗeef Yéesú ɗeefray wa doom.
18 Bi gaan ngilaaw ma, mulii laaha yampe na hégíyëh.
19 Sayuu taalibe ya níi wa homute yii mitte kilomet iip mbée pëenë filiƀ
laaha ra, wa séenúté ow na tíl sun fi mulaa, ɗeef Yéesú daa na ac waa na
gaala ; wa yípútée tíit.
20 Ndaa Yéesú won wa tih : « Ngënë tíití ! Yaa so' ! »
21 Tígí daaha, taalibe ya homu woni ɗi haal gaala, wa yípútée teer tígë
na suu wa koon ɗa.

Ñama na ona' pes ɗa

22 Yíilë' Koo kéy fín fë, dúukëlí ƀëewë húmú tasu ƀúk laaha ra húmú
olute biti gaal yínë kut daa húmú daaha aa' fin ; te wa yúhúté biti na suu
taalibe ya ra, Yéesú ñéerëey a wa filiƀ gaala ; wani affi wa kut daa suu.
23 Tígí daaha, lahte gaalli koluu Tiberiyat ayute teerute hëbís tígë húmú
ñamuu wa mbúurëe, bee símë' Yíkëe Koope ra.
24 Bi olu wa biti ɗi fi Yéesú a taalibe yi húmúy në, wa haalute gaalli
yaaha, na suu Kafarnawum saami.
25 Ɗeefuu wa ri ƀúgí yíníi laaha ra, wa meelute ri wonu tih : « Fu ac
dee kiri ƀahaa ? »
26 Ɗi won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : wëerté së' biti mbúurëe
ñamu ɗon níi looyon mayce ra daa tah ɗon na saamu so', ndaa biti ɗon
yúhú iti fi kimtaanni so' neh.
27 Ngënë mëkí ñami ay míllée yah. Lah mëkí bee na ona' pesa na ɗúméh
rë kay, bee nay mii onee so' mi Koy-ƀëe' rë. Baap-Koo yeɗte so' sañ-sañi
baaha. »
28 Wa meelute ri wonu tih : « Koope faha' biti fun paŋ légéyí bih ? »
29 Ɗi won wa tih : « Légéyë seh Koope ɗon na ra biti ɗon gém so' mi
ƀëe' ɗi wol ri ra. »

---

† **6:9 6.9** *loorso* : Wa peppi man pep bele nen. Wa hom yugusuu mbúurú.

30 Wa wonu ri tih : « Fay fun teeƀe kimtaani bi níi tah fun gém ɗë ? Fay
page yii bih ?
31 Caacci yen ñamute maan‡ luufa ti di bíníyúu rí Téerëe bitih : *“Ɗi onte
wa yii ñamun wa, yii kola' sun-Koo.”*✡ »
32 Yéesú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : Mëyíis neh daa
ona' ñama kola' sun-Koo ra, Baaso' daa na on ɗon ñami kah-kah fa kola'
sun-Koo ra.
33 Ñama na ona' Koope ra, daa ri bee kola' sun te na on ƀëewë pesa na
ɗúméh rë. »
34 Tígí daaha, wa wonu Yéesú tih : « Ɓahaa on fun ñami yaa faraah. »
35 Ɗi won wa tih : « Daa mi ñama na ona' pesa ra. Ɓëyí ɗeefiɗ so' wocce
yaaƀ, ƀëyí gém së' wocce sifiroh.
36 Mi wonte ron ri : ɗon olute so' ngëey, ndaa ɗon kaa'uute gémí së'.
37 Ɓëyí Baaso' on so' ri ƀéeƀ ay soo ɗeefiɗ, te ƀëyí ɗeefiɗ so' mii rii lík,
38 ndah mi cépëy feey fa paŋi yee faha' mi ra, ndaa paŋi yee faha' ƀëe'
wol so' ra.
39 Yee faha' ƀëe' wol so' ra nék daa ri beh : mi ƀanti ñak ow yínë di
yee déŋéen dí so' ra, ndaa mi waɗ waa këllë këllë ƀúudé yiin nay túkkíyé
ëldúnë rë.
40 Yee faha' Baaso' ra daa ri bitih : ƀëyí yeel so' mi Koy ka ƀéeƀ te ri gém
së', ɗi liil pesa na ɗúméh rë, mi këlíɗ ɗí ƀúudé yiin nay túkkíyé ëldúnë
rë. »
41 Wona won Yéesú biti daa ri ñama kola' sun ɗa, tahte yëwúɗɗë në
úlúm-úlúmú hanndal ki wa
42 wonu tih : « Yaa Yéesú koy Suseef neh hanaa ? Yen yúhú boffi a yaafi
! Ɗi wona' biti ɗi kola' sun ɗíh ? »
43 Yéesú won wa tih : « Yéfí yee na wonu ron hanndal kon ɗa.
44 Ow míméh sëe ɗeefiɗ hém Boffa wol so' ra yejeh ri soo na ; te so', may
këlíɗ ƀëyí baaha ƀúudé yiin nay túkkíyé ëldúnë rë.
45 Yonente ya bíníyúté yii beh : *“Wa ƀéeƀ, Koope ay waa teeƀ.”*✡ Ɓëyí
síkírëh Boffa ƀéeƀ te keloh woni, ɗeefiɗte so'.
46 Baa homay won biti ow ëlíɗté Boffa. So' fa kola' Koope na ra kut daa
mi ot ɗi.
47 Mee ron won kaaf ka ra ee : ƀëyí gém së' liilte pesa na ɗúméh rë.
48 Daa mi ñama na ona' pes ɗa.
49 Caaccee ke ron ñamu maana luufa ra húlúy ë ?
50 Ndaa ɗee man ñama kola' sun yee ra, ƀëyí ñam na ƀéeƀ ii húl.
51 Daa mi ñama kola' sun, na ona' pes ra. Ɓëyí ñam na ñami yeh, fay
pes faw. Ñama nay mii onee ra daa faan so' ; may rii ona' nda ƀëewë pes.
»
52 Unna won Yéesú yaa ra tahte yëwúɗɗë ƀéyrúté unni wa sun, na capuu
hanndal ki wa wonu tih : « Ɓëyí bee mínë' yen yeɗ faani ɗí níi yen ñam
? »
53 Ɗi won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ɗon ñamuy na faan
so' mi Koy-ƀëe' te ɗon hanuy na ñif mi so', ɗon ii naa liil pesa.
54 Ɓëyí ñam na faan so' te ri han na ñif mi so', liilte pesa na ɗúméh rë
te may rii këlíɗ ƀúudé yiin nay túkkíyé ëldúnë rë.

---

‡ **6:31 6.31** *maan* : Wa peppi sewte, wa man pëndë miraa nen. Daa wa ñama húmú on Koope ƀëy Israyel koluu wa Ésíp homute luufa níi hente kíil sabay iniil (40) ra. ✡ **6:31 6.31** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 16.4, 15 ; Kañaa ya 78.24 ✡ **6:45 6.45** Saame Isayii 54.13

55 Faan so' ñamaɗ kah-kah, ñif mi so' han kah-kah.
56 Ɓëyí ñam na faan so' te han na ñif mi so', ɗi pokohte soo na te mi pokohte ɗii na.
57 Baaso' fa wol so' ra ee pes ɗa, te daa ri tah mi na pes ; ti ɗaaha nen, ɓëyí ñam na faan so', daa may tahe ɗi pes.
58 Ñama kola' sun-Koo ra daa reeni. Ɓani yee húmú ñamu caaccee ke ron húlú rë maduy. Ɓëyí ñam na ñami yah, fay pes faw. »
59 Na yëeddë' Yéesú unni yaa ra, ɗeef ɗi húmú filiɓ tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, di Kafarnawum.

Taalibe ya heguu ra

60 Síkírúu wë Yéesú níi wocce ra, i ow caak di taalibe yi wonu tih : « Unna won ɗi ra neɓeh keloh ! Wa ay tahuu ɗíh ? »
61 Bi yúhíɗ Yéesú afi biti taalibe ya úlúm-úlúmú wona won ɗi unni yaa ra, ɗi won wa tih : « Baa daa ñogol ɗon a ?
62 Ɓon ot so' mi Koy-ɓëe' mi saye sun nimil tígë kola' mi raa, ɗon ay page yih ?
63 Ruuhi Koope daa na ona' pes. Ow tikkiyay yin. Unna won mi ɗon ra kola' Ruuhi Koope na, te daa wa na tah ow pes.
64 Ndaa i ow ɗon na gémúy së'. » Yaaha ɓéeɓ, ɗeef Yéesú maañcee yúh ɓëewë gémúy rí rë, a ɓëe' nay rii yaaye ra.
65 Ɓi ɓaatte won tih : « Yii baa daa tah mi won ɗon biti ow míméh sëe ɗeefiɗ, hém Baaso' tahreh ri ri. »
66 Kola'te baaha, ow caak di taalibe yi heguute, wocute ñéerë' a ri.
67 Tígí daaha, Yéesú won taalibe yi sabboo a ana ya tih : « A ɗon, ɗon nampi fahuuy saañ neh a ? »
68 Simoŋ Peer loffe ri won tih : « Yíkëe, fun ay ñee tal wah ? Daa fu na won unna na kúɗ ow pesa na ɗúméh rë.
69 Fun gémúté, te fun yúhúté biti daa fu Ɓëyí selaa ɗúhë' Koope na ra. »
70 Yéesú won wa tih : « Daa mi tanis ɗon fi sabboo a ana ya neh a ? Añcaŋ, ow yínë ɗon na seytaane gaan ! »
71 Ɓeef ɗi wona' Yudaas koy Simoŋ Iskariyot. Ɓi fi Yudaas, nona' ri taalibe yi sabboo a ana ya níi, daa ri nay rii yaaye.

7

Yéesú a mboko yi

1 Filoon fi baaha, Yéesú hompe filiɓ Galile na wër ; ɗi fahaay pay Yúdée ndah ɓaha yi yëwúɗɗë fahuu hawi húl.
2 Filiɓ fi baaha ɓéeɓ, bi na leɓoh ndaje ma na homuu yëwúɗɗë dúttë rë,✡
3 koy-yaayyi wonu ri tih : « Kolee dee fu saañ ndaje mín Yúdée, nda taalibe ya ɓéeɓ ot iñi éemílë' yë na paŋ fu ra.
4 Ɓëyí faha' biti yúhú na ɗapeeh paŋi iñi. Fu mín paŋ iñyee raa kay, feheye níi ɓëy ëldúnë ɓéeɓ yúh rë. »
5 Nagajek, wa fi koy-yaayyi gémúy rí.
6 Yéesú won wa tih : « Wahtii so' lahay doom ; ndaa ɗon, wahtu ya ɓéeɓ wun ɗon na.
7 Ɓëewë míníh rën kaa', ndaa wa kaa'uute so' di yee teeɓa' mi wa biti pagaɗɗi wa ɓosse ra.

✡ **7:2 7.2** Saame Tali Léwí 23.34-36 ; Nérsí Kootaa 16.13

8 Ɗon fi yaa tílí ɗon saañ feedin. So' mi saay, ndah wahtii so' lahay
doom. »
9 Filoon fi unnee ke ri yah, ɗi tasse Galile daaha.

Yéesú filiƀ feedi yëwúɗɗë

10 Sayuu koy-yaayyi yi ndaje min ra, ɗi fi Yéesú nampee naa saañ ndaŋ
feey, ow yéeh baaha.
11 Ɓaha yi yëwúɗɗë homute filiƀ ndaje ma na saamu ri, na meeluu tígë
waɗ ɗii homa ra.
12 Úlúm-úlúmí ban fi Yéesú misikke filiƀ fi ƀëewë. Yee na wonu biti ɗi
ƀëyí wunte, yee kaa'uute na wonu biti ɗi yaha' nuffi ƀëewë yahoo.
13 Di filiƀ yaaha ƀéeƀ, ow kaañay ƀéyíɗ uni sun, ndah wa helute nuf
ƀaha yí yëwúɗɗë në.
14 Tílë' feeda níi lahte leelaa ra, Yéesú saañce haalte Faam fi gaani Koope
na yëeddë'.
15 Yëwúɗɗë éemúté ɗee na yëeddë' rí rë, wonu tih : « Ɗi yúhë' iñi caakki
yee dih, te ri yooday ? »
16 Yéesú loffe wa won tih : « Iña na yëeddë' mí rë ɗúhëey soo na, ɗúhë'
Koope fa wol so' ra.
17 Ɓëyí caŋke paŋi yee neƀa' Koope ra ay yúh nda iña na won mi ra
kola' Koope na, nda mi won woni so'.
18 Ɓëyí wona' woni, saamɗa' afi ndam. Ndaa so' fa saama' ndami ƀëe'
wol so' ra, mi yéeh fel, mi wona' kaah.
19 Mëyíis yeray ron Kootaa a ? Añcaŋ, ow yínë ɗon na pagay yee won
ɗi ra ! Ɗon fahuu hawi so' húl yih ? »
20 Ɓëewë wonu ri tih : « Yébítëh ham ɗo neh a ? Daa faha' hawu húl ? »
21 Ɗi won wa tih : « Mi paŋ kimtaan yínë kut ɗon ƀéeƀ éemúté !
22 Ëlsíi affon ! Mëyíis nahte ron leji tuŋka. Te yii baa dalaay ɗii na, kola'
níi caacci na. Biti Mëyíis daa nah ron ri, ɗon na pagu ri wuti yaha bisa
na hílsúu rë, te ñogoleh ron.
23 Kon ɗon ham kootii Mëyíis, ɗon mín lec kúkëy bisa na hílsúu rëe,
ɗon ngaaruu so' yi paya pay mi ow múlgús bisi baaha ra ?
24 Ngënë ëlí rek ɗon yíppí aattiya', lah ëettíyíi kaah. »

Buura Koo fal ri ra kola' dih ?

25 Filoon fi baaha, i ow di ƀëy Yerusalem wonu tih : « Bee daa ƀëe' na
fahuu hap húl rë saa ?
26 Ëlsíi di na wona' ri sun te ow hégíyëey. Kélfë yë habuuy kah-kah biti
daa ri Buura Koo fal ri ra a ?
27 Wonuy biti Buura Koo fal ri ra yahti ac ɗaa ow ii yúh tígë nay rii
kolee ra a ? Ɓëyí bee nék yen yúhú tígë kola' ri ra ! »
28 Filiƀ yëeddë'í di Faam fi gaana, Yéesú ƀéyíɗté uni sun won tih : « Ɗon
wonu ti ɗon yúhú së' a tígë kola' mi ra ! Yúhí biti nék neƀaay so' neƀoo
rek mi acce, ƀëe' mit wëelíyëh rë daa wol so', te ɗon yíih rí.
29 So' nék mí yúh rí ndah mi kola' hëbísí, te daa ri wol so'. »
30 Tígí daaha, lahte ƀëewí na fahuu hami, ndaa bi lahay wahtii, ow tíkëy
rí ya'.
31 Di filiƀ yaaha ƀéeƀ, lahte ƀëewí caakki gémúté rí, wonu tih : « Buura
Koo fal ri ra ac ɗaa ay paŋ kimtaanni luk yee paŋ ƀëyí bee ra a ? »

Wola'i hami Yéesú

32 Yee na úlúm-úlúmú ɓëewë sun fi Yéesú rë síitë' rí nuffi fariseŋŋa,
ɓani kélfë yí seeyoh ya yejute i ow di wohoh yi Faam fi gaani Koope hami.
33 Lahuu wa ra, Yéesú won ɓëewë tih : « Mi talla'te hom filiɓ fon níi fíi
yutuuɗ, mi anti saañ ɗeefri ɓëe' wol so' ra.
34 Ay tíl níi ɗon ay soo saam ndaa ɗon ii soo ot, ndah ɗon míníh lah tígë
në saañ mi ra. »
35 Ɣëwúɗɗë na wonantuu filiɓ fi wa tih : « Ɗi ay saye di níi yen míníh
nëe lah ? Ɗi saañ ɗeefri ɣëwúɗɗë tasaaruu ginni ɓëewí kayya ra neh, ɗi
yeel hom dín fë ɣëeddé ɓëewí kayya ginni yaaha a ?
36 Yee wona' ri biti ay tíl níi yen ay rii saam ndaa yen ii rii ot, ndah yen
míníh lah tígë në saañ ɗi ra, ɗi faha' won yi na ? »

Culli mulaa na ona' pes ɗa

37 Bisa míllë' feeda ra daa ri bisa lukki lah solo ra. Yiin fin fa, Yéesú
caŋke fíi ɓëewë, ɓéyíɗté uni won tih : « Ɓëyí sifiroh, aya soo na mi on ɗi
han.
38 Ɓëyí gém soo na, di bíníyúu rí Téerëe, culli mulii na ona' pes ay julli
keeñi. »
39 Ɗi hom woni tígí daaha biti ɓëewë nay rii gémé rë ay liil Ruuhi Koope.
Jamanu yi yaaha, ɗeef Koope cépírëy Ruuha sun fi ɓëewë gémú rë, ndah
ɗeef ɗi teeɓaay ndami Yéesú doom.

Taasa'i ɓëewë sun fi Yéesú

40 I ow filiɓ fi ɓëewë keluu wa unni yah, wonu tih : « Ɓëyí bee daa
Yonentaa kaah ! »
41 Lahte yi wonu tih : « Daa ri Buura Koo fal ri ra ! » Ndaa lahte yi tahute
wonu tih : « Buura Koo fal ri ra mín ɗúhë' Galile a ?
42 Bíníyúy Téerëe biti *Buura Koo fal ri ra ay coosaanee tali Dawit te ri ay*
ɗúhée Betle'em✡, gina húmú dék Dawit ra a ? »
43 Af Yéesú tahte wonni ɓëewë kéldëey.
44 I ow waa na fahuu hami, ndaa ow tíkëy rí ya'.
45 Nimiluu wohoh yi Faam fi gaani Koope húmú wolu ra, kélfë yí seeyoh
ya a fariseŋŋa meelute wa yee tah wa kúrëelúuy Yéesú rë.
46 Wohoh ya wonu wa tih : « Iña won ɓëyí baa ra, ow mësëy wëe won
! »
47 Fariseŋŋa wonu wa tih : « Ɓëe' kúrëelëhté ɗon ɓal a ?
48 Ɗon olute kélfë mbée fariseŋ yínë gémpé rí ë ?
49 Ɓëewë gémú rí rë yíih yin kootii Mëyíis ! Wa ay alkoh ! »
50 Nikodem fa non wa fi fariseŋŋa, te húmú pëyíɗté ɗeefri Yéesú rë won
wa tih :
51 « Kootii yen onay yen biti yen daan ow te ɗeefa yen síkíríih rí níi yen
yúh yee paŋ ɗi ra. »
52 Wa wonu ri tih : « Kon fu dék Galile ɗo ɓal ! Kúnsé Téerëe fu saam
nda yonente yínë kut waɗtee ɗúhë' Galile raa ! » [
53 Filoon fi baaha, wa hasluute suute faam.

8

Ɓelaa habuu a yaal ra

1 Yéesú kola' daaha, saañce daŋi Ëlíiffë.

✡ **7:42 7.42** Saame 2 Samiyel 7.12 ; Mísée 5.1

2 Kéy ɓaaɓ fin cúɓ, ɗi nimilte Faam fi gaani Koope, ɓëewë ɓéeɓ ɗeefrute
ri. Ɗi tookke na yëedíɗ wë.
3 Hom homo níi, i ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis a i farisеŋ kúrúté ɓelii
habuu a yaal. Wa tíkúté rí fíi ɓëewë ɓéeɓ,
4 wonu Yéesú tih : « Ɓahaa, ɓelii bee habuu a yaal.
5 Te di filiɓ Kootaa, Mëyíis túuycé yen tap mani ɓelii bee la' níi rí húl.
Ɗo nék, fu won yi na ? »
6 (Woni baa ɓéeɓ, wa homu fíirí Yéesú, nda wa mín lah yii yabun wa
ri.) Ndaa Yéesú sígímpé, ɓeɓpe kuni yampe na fíis feey.
7 Bi caguu wa Yéesú na sehu biti ɗi lof wa, ɗi ɓéyíɗté afi won wa tih : «
Ow di ɗon na, bi mësëy bakaaɗ, ɗéɓëe ríi tap. »
8 Ɗi antee sígímëet, yampe na fíisëet feey.
9 Keluu wa unni yah, dala'te yee lukuu ɓaha ra, wa sayuu yínë-yínë níi
Yéesú a ɓelaa kep daa tasu, ɓelaa caŋke hompe tígë hom ɗi ra.
10 Ɗi ɓéyrëetté afi, won ɓelaa tih : « Ɓëewë kúrú rë dee ra di yaa ow ?
Kon lahay ɓëyí daana ro waa na a ? »
11 Ɓelaa won ɗi tih : « Lahay, ɓahaa. » Yéesú won ɗi tih : « So' ɓal, mi
daanay ro. Fu mín saañ, ndaa kola'te woteh ngana bakaaril. »]

Yéesú daa niiñi ëldúnë

12 Yéesú wonaat ɓëewë filiɓ Faam fi gaani Koope tih : « Daa mi niiñi
ëldúnë ; ɓëyí ñee tal so' wocce tíl ñúus, ɗi ay tílé niiña na ona' pesa na
ɗúméh rë. »
13 Tígí daaha, farisеŋŋa wonu ri tih : « Gaaɗ na peleh kukuumi ! Ow
míméh tah biti fu won kaah. »
14 Yéesú won wa tih : « Wuti mi seedeyiɗ af so' raa, mi won kaah. Mi
yúh tígë kola' mi ra a tígë na saañ mi ra ; ndaa ɗon, ɗon yíih tígë kola'
mi ra níi púlé tígë na saañ mi ra.
15 Ɗee na aattiyuu ɗon ɗa, homa' olaɗ ow ; so' mi na aattiyeeh ow.
16 Ndaa tíl níi mi aattiya' raa, lah tëhí biti ri kaah ndah funi af so' na
neh ; funi Baaso' fa wol so' ra daa na ñéerúu në.
17 Kootii ron wonay biti tígí seedeyuun ow ana, ɗeef kaah woo ?
18 Kon mi seedeyiɗ af so', te Baaso' fa wol so' ra seedeyiɗ so' ɓal ! »
19 Tígí daaha, wa wonu ri tih : « A boffu dih ɗo ? » Ɗi tahte won wa tih
: « Ɗon yíih së', ɗon yíih Baaso'. Ɗon yúh së' koon, ɗon ay yúh Baaso'. »
20 Na won Yéesú unni yaa ra, ɗeef ɗi na yëeddë' filiɓ Faam fi gaani
Koope, hëbís tígë na ɓekuu sarah ya ra, ndaa ow étɗëy hami, ndah ɗeef
wahtii lahay doom.

Tígë na saañ Yéesú rë

21 Yéesú wonil wa tih : « Mee saañ ɗa ee ; ɗon ay soo saam ndaa ɗon
ay húlée filiɓ bakaaɗɗon. Ɗon míníh lah tígë në saañ mi ra. »
22 Tígí daaha, yëwúɗɗë wonantuu hanndal ki wa tih : « Mbaa ri faha'
naadoh daa tah ɗi won biti yen míníh lah tígë na saañ ɗi ra neh ? »
23 Yéesú won wa tih : « Ɗon dékú feey, ëldúníi beh, ndaa so' mi dékéh
në, mi dék sun.
24 Yii baa daa tah mi won ɗon biti ɗon ay húlée filiɓ bakaaɗɗon. Mee
ron won ra ee ɗon gémúy biti daa mi✡ raa, ɗon ay húlée filiɓ bakaaɗɗon.
»

✡ **8:24 8.24** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.14-15

25 Wa meelute ri wonu tih : « Daa fu wa kon ? » Ɗi won wa tih : « Mi
maañcee ron ri dal won bín fë níi a ɗeh !
26 Mi caakke yii mín míi won sun fon, a yii mín mí ron aattiya', ndaa mi
léhín ƀëy ëldúnë iña won so' ƀëe' wol so' ra, te ɗi fi ƀëyí baa wona' kaah.
»
27 Bi yíih wë biti Yéesú wona' wa Boffa sun,
28 ɗi ƀaatte won wa tih : « Tíl níi ɗon ƀéyíɗ so' mi Koy-ƀëe' rëe, ɗon ay
yúh biti daa mi, te ɗon ay yúh biti ma na koleeh rek mi paŋ yin, ndaa mi
léhínë' iña yëedíɗ së' Baaso' ra.
29 Te ɗi fi ƀëe' wol so' ra funi ñéerúu, ɗi yeɗɗay so' a af so', ndah mi
dékë' paŋ yee neƀa' ri ra. »
30 Filiƀ woni iñyah, i ow caak gémúté rí.

Kaah daa na pëkís ow

31 Tígí daaha, Yéesú won yëwúɗɗë gémú rí rë tih : « Ɗon pokoh unna
won mi ron ra raa, ɗeef ɗon taalibe yi so' kaah.
32 Hen ɗaaha raa, ɗon ay yúh kaah te kaaf ka ay ron pëkís, ɗon laha'
affon. »
33 Wa wonu ri tih : « Fun séttí Abraham, fun mësúy hen ñaam ! Fu
wona' fun biti fun ay laha' affi fun ɗíh ? »
34 Yéesú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ƀëyí paŋ bakaaɗ
ƀéeƀ, ɗeef ɗi ñaam bakaaɗ.
35 Te ñaam noneh faam, ndaa koy non faam faraah.
36 Kon so' mi Koy ka daa mi pëkísë ron raa, ɗon ac ƀëewí lahuute affon
kaah.
37 Mi yúhté biti ɗon séttí Abraham ndaa ɗon fahuu hawi so' húl, ndah
iña won mi ron ra haaleh affon.
38 So' mi wona' iña ot mi Baaso' na ra. Ɗon nék, ɗon paguu iña keluu
ron boffon na ra. »
39 Wa wonu Yéesú tih : « Abraham daa boffi fun. » Yéesú won wa tih :
« Ɗon henun koyyi Abraham kaah koon, tin ɗon ñeyun kotti.
40 Ndaa ɗon paguy bah, ɗon na anuu faha' hawi so' húl ndah mi wona'
ron kaaf ka keloh mi Koope na ra. Iña na pagu ron ra, Abraham mësëy
wëe paŋ.
41 Ɗon paguu di na paga' boffon kep. » Wa wonu Yéesú tih : « Fun koyyi
píyúu waal neh ! Fun lahuu baap yínë, te ri Koope. »
42 Yéesú won wa tih : « Koope daa yaha Boffon kaah koon, tin ɗon faha'
so', ndée mi kola' ɗii na, te daa ri tah mi ac. Neƀaay so' neƀoo rek mi
acce, daa ri wol so'.
43 Yi tah ɗon kélíih woni so' ? Mi ot na : woni so' haaleh affon daa tah.
44 Seytaane daa boffon tígí-tígí ! Paŋ yii neƀa' ɗi fi boffon, neƀa'te ron.
Dalaana níi a ɗeh, ɗi mëssí saŋku ow saŋkuyo. Ɗi mësëy ñéerë' a kaah,
ndah kaah íníh ɗii na. Ɗi home fel raa, ɗi na hélléeh yínë sah. Ɗi pesa'
fel, te fel coosaana' ɗii na.
45 Ndaa so' mi beh, mi wona' kaah daa tah ɗon gémúy iña na won mi
ɗon ra.
46 Wa di ɗon na daa mín caŋ won yii nay teeƀee biti mi bakaaɗte ? Kon
mi won kaah raa, yi kaa' ɗon gém iña na won mi ra ?
47 Ɗëyí non ƀëewí Koope, kela' iña na won ɗi Koope ra. Ndaa ɗon nëníh
ƀëewí daa tah ɗon kélíih iña na won ɗi ra. »

48 Yëwúɗɗë wonu Yéesú tih : « Fun wonuy kaah biti nagajek fu heedi
ɓëy Samari, te yébítëh daa ham ɗo a ? »
49 Ɗi nampee waa won tih : « Yébítëh habay so' ! So' kay mi yeɗ Baaso'
cér ; ɗon daa yeruy so' cér !
50 So' mi saamɗay af so' ndam. Lahte ɓëyí daa na saamiɗ so' ri te daa
ri na aattiya'.
51 Mee ron won kaaf ka ra ee : ɓëyí ñee woni so', ii mëssí húl. »
52-53 Wa wonu ri tih : « Wëerté leegi biti yébítëh daa ham ɗo ! Fu haba'
biti ɗee fu luk ciffi fun Abraham gaan a ? Abraham húlté, yonente ya
húlúté, fantee won biti ɓëyí ñee wonu ii mëssí húl ë ? Fu tík afu yih ? »
54 Yéesú won wa tih : « Mi dëmndëe af so' raa, ay lahee njiriñ mi bih ?
Baaso' kay daa na on so' ndam. Ɗon wonu ti ɗi Koope fon,
55 ɗon anutee rii yíih. So' mi bee mi yúh rí. Mi won biti mi yéeh rí rëe,
mi ac feloh ti ɗon nen. Ndaa mi yúh rí, te mi ñeya' woni.
56 Keeñ ciffon Abraham sosse níi sos séentë' rí biti mi ac ayo ra ; ɗi otte
te keeña sosse. »
57 Wa wonu ri tih : « Fu ola' Abraham ɗíh, te fu lahay kíil sabay iip (50)
doom ? »
58 Yéesú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : balaa Abraham
límú, daa mi. »
59 Tígí daaha, wa na píyú i la' ay yeese ri, Yéesú múuycé filiɓ ɓëewë,
ɗúhté Faam fi gaani Koope.

9

Ɓëe' límú búumíɗ ɗë

1 Filoon fi baaha, Yéesú hom waal otte ɓëyí límú búumíɗ.
2 Taalibe yi meelute ri wonu tih : « Ɓahaa, bakaaɗɗi ɓëyí bee daa tah
ɗi límú búumíɗ mbée bakaaɗɗi boffi a yaafi ? »
3 Yéesú won wa tih : « Ñeyaay ɗii na, ñeyaay boffi a yaafi na. Ɗon ot
ɗi búum, Koope daa faha' ñeya' ɗii na, teeɓa' doolii.
4 Na'a ɓéeɓ, yen warun paŋ légéyí ɓëe' wol so' ra ; te leŋ Koo elek, ow
ii naa mín légéy.
5 Homi so' ëldúnë ɓéeɓ, daa may niiñle ɓëewë. »
6 Kola' ri woni unni yah, Yéesú tuulte feey, túpëlsë'té muluuc ma a feey
fa, ɗi antee waa leef íllí búumndë,
7 won ɗi tih : « Paye fu súlmée laahi Silowe. » (Iti fi tii Silowe daa wolu
wolo.) Búumndë payte dín fë súlmëhté, nimilte yeelte.
8 Oluu ri ɓëewë wani dékú ië a yee na olu ri merees ɗi na saraatoh ra,
wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Bee ɓëe' húmú took na saraatoh ra
saa ? »
9 Lahte ɓëewí wonu tih : « Yaa ɗi ! » Lahte yi wonu tih : « Ëe-ëe', yaa ɗi
neh, wa madu mado rek ! » Ɓëe' won wa tígí daaha tih : « Yaa so' kay ! »
10 Tígí daaha, ɓëewë meelute ri wonu tih : « Yi daa wëdís íllú ? »
11 Ɗi won wa tih : « Ɓëe' hínú Yéesú rë daa hilsiɗ feey, leeffe íllí së'
antee soo nah mi pay súlmëh laahi Silowe. Mi payte dín fë, mi súlmëhté
íllí së' wërsëhté. »
12 Ɓëewë meelute ri wonu tih : « Ɓëe' hom dih ? » Ɗi won wa tih : « Mi
yéeh tígë hom ɗi ra ! »
13 Wa koluu daaha, ɓeyute ɓëe', kúrúté rí fariseŋŋa na.

14 Ɗeef Yéesú hilsiɗ feey fa wëdíssé íllí ɓëe' yiin bisa na hílsúu yëwúɗɗë
rë.
15 Wa fi fariseŋŋa ɓal namutee meel ɓëe' ɗee wërsë' íllí rë. Ɗi won wa
tih : « Ɗi leef so' feey hilsiɗ íl, mi súlmëhté, mi yíppée yeel. »
16 Tígí daaha, lahte fariseŋŋi wonu tih : « Ɓëe' paŋ yii baa ra míméh hen
ɓëyí Koope daa wol ri, ndah ɗi ñeyay yee won kootii bisa na hílsúu rë. »
Ndaa lahte ɓëewí wonu tih : « Ɓakaaroh mínë' paŋ kimtaanni man ɗee
ɗíh ? » Ɗaaha, wonni wa kéldëey.
17 Fariseŋŋa meelaatute ɓëe' wonu ri tih : « A ɗo, fu won yi ɓëe' wëdís
íllú rë ? » Ɓëe' won wa tih : « Ɗi yonente ! »
18 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ, kélfë yí yëwúɗɗë kaa'uute gém biti ɓëe' na ot bee
ra húmú búumíɗ. Yii baa tahte wa woluute boffi a yaafi,
19 meelute wa wonu tih : « Won ti ɓëyí bee koohon kaah te ri límú
búumíɗ ë ? Yi tah ɗi na ot leegi kon ? »
20 Boffa a yaafa wonu wa tih : « Yee yúhú fun ɗa biti ɗi koy fun sah-sah,
te ri límú búumíɗ kaah.
21 Yee tah níi ɗi na ot leegi ra nék, fun yíih rí, a fun yíih ɓëe' pay ɗi ra
ɓal. Méelí rí ɗi teeɓ ron ! Ɗi kúkëy woo ? »
22 Biti wa kaañuy kélfë yí yëwúɗɗë daa tah wa lofa' ɗah, ndah ɗeef wa
fi kélfë yí yëwúɗɗë pokute biti ɓëyí won ow biti Yéesú daa Buura Koo fal
ri ra, ay líkú tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra.
23 Yii baa daa tah wa won biti wa meel ri, ɗi kúkëy neh.
24 Fariseŋŋa dëekëetúté ɓëe' húmú búum ɗë, wonu ri tih : « Fun yúhúté
biti ɓëe' na wona' fu ra bakaaroh ! Wone kaah di tii Koope. »
25 Ɗi won wa tih : « Ɗi yaha bakaaroh mbée bakaaroh neh ɓéeɓ, mi
yéeh yin na. Yee yúh mí rë biti mi húmú búumíɗ, mi yeelte leegi. »
26 Tígí daaha, wa meelute ri wonu tih : « Ɗi paŋ ɗo yih ? Ɗi hen ɗíh níi
payce íllú ? »
27 Ɓëe' won wa tih : « Mi húmú wonte ron baaha, ɗon kaa'uute síkírëh.
Ɗon fahuu biti mi wonaat ɗon baaha yih ? Ɗon fahuu hen taalibe yi man
bitih ! »
28 Tígí daaha, wa solsuute ri anutee rii won tih : « Ɗo kay, daa fu taalibii
ɓëyí bah ! Ndaa fun, fun taalibe yi Mëyíis.
29 Fun yúhúté biti Koope wonte a Mëyíis, ndaa ɗi fi bah, fun lukki yíih
tígë kola' ri ra sah ! »
30 Ɓëe' tahte won wa tih : « Ɗon yíih tígë kola' ɓëe' rë, te ri payce íllí
së' ! Baa daa yee téy af ra !
31 Yen yúhúté biti Koope na taheh ɗaŋ bakaaroh, ndaa ɓëyí neeh ri, ñee
woni te paŋ yee faha' ri raa, ɗi tah ɗaŋi.
32 Biti ow payce íllí ɓëyí límú búumíɗ níi na yeel, kéllúy !
33 Kon ɓëe' paŋ yii baa ra Koo daa wol ri ; henay baa koon ɗi míméh paŋ
kimtaan. »
34 Fariseŋŋa wonu ri tígí daaha tih : « Límúu fú níi a ɗeh, fu mëssí hen
bakaaroh, antee won daa fay fun yëeddé ë ? » Wa koluu daaha, líkúté rí
tígë na ɗaguu ra, ɗúhrúté rí ëssín.
35 Kela' Yéesú biti fariseŋŋa líkúté ɓëe' tígë na ɗaguu ra, ɗi ɗeefiɗte ri,
won ɗi tih : « Fu gémpé Koy-ɓëe' ë ? »
36 Ɓëe' won ɗi tih : « Teeɓ so' ri ɓahaa, nda mi gém ɗí. »
37 Yéesú won ɗi tih : « Fu otte ri, daa ri na won ɗoo na. »

38 Tígí daaha, ɗi yekke fíi Yéesú na jaamiyoh ri, won tih : « Yíkëe, mi
gémpé rë. »
39 Yéesú antee won tígí daaha tih : « Mi ac aattiya' feey fi beh, nda
búumíɗɗë yeel, te ɓëewë na yeelu ra yíssëh búumíɗ. »
40 Lahte fariseŋŋi húmú daaha, keluu wa unni yah, wa meelute Yéesú
wonu ri tih : « Fun i búumíɗ fun ɓal a ? »
41 Yéesú won wa tih : « Ɗon yahun búumíɗ koon, tin ɗon ii lah bakaaɗ
; ndaa ɗon wonu ti ɗon olu na, yii baa daa tah bakaaɗɗon dék ɗon na ! »

10

Níirëhë a harri

1 Yéesú tíkké won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ɓëyí ñeyaay
ílí gélgí harra, anti ɗara buut ñeyaa na, ɓëyí baa lohoh, ɗi banndi.
2 Ndaa ɓëyí haalaa gélgë ílë, ɗeef daa ri níirëhí harra.
3 Ɗi fi bah, wohohi yuba ay rii kúnsíɗ, te harra laha' ri ra ay yúhsë' una.
Ɗi ay ñee tii yi wa dëek wë, ɗúhíɗ wë ëssín.
4 Ɗi ɗúhíɗ wë ɓéeɓ níi woc raa, ɗi këllëh, harra ñee tali, bi yúhsúu wë
uni.
5 Wa ii ñee tal ɓëyí wa yíih rí nék ; wa ay rii hegee hegoo kay, ndah wa
yíihsíih una ! »
6 Yéesú ñeya'te wa léehí bah, ndaa wa yíih yee faha' ri waa won ɗa.
7 Tígí daaha, Yéesú wonaat wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : daa
mi ílí gélgí harra.
8 Ɓëewë húmú këllúu së' dee ra ɓéeɓ, húmú i lohoh a i banndi, yii baa
tahte níi harra síkírúuy wë.
9 Daa mi ílë. Ɓëyí ñeya' soo na haal, ay múc ; ɗi ay mín haal, ɗi ɗúhé,
ɗi lah yii pesaa ri faraah.
10 Lohoh aya' loh, bëem a saŋku kut. So' nék, mi ac biti ɓëewë pes, wa
pes pesi neɓpe.
11 Daa mi níirëhí kah-kah fa. Níirëh kah-kah hom gara' ñíiní garoo harri
na.
12 Súrgë nék, ɗi lahaay harra ; ɗi níirëh kah-kah neh. Ɗi ole gúmú aye
rek, ɗi hegoh, gúm fë yejoh sun fi harra, hasla' yuba.
13 Súrgíi baa ay mínée hen ɗaaha, ndah ɗi séentëh hélíis légéyí kut,
harra tahay ɗi koloh.
14-15 Daa mi níirëhí kah-kah fa. Di yúhë' së' Baaso' mi yúhté rí, so' mi
yúhë' harri so' ɗaaha wa yúhúté së'. Te af wa ay tah mi yera' ñíin së'.
16 Mi lahte harri kayyi íníh gélgí beh, te mi waɗtee waa níiɗ ɓal ; wa ay
yúhsë' un so', wani yee boolla' ɓéeɓ hen yup yínë, níirëhë hen yínë.
17 May yera' ñíin së', mi liilaat ɗi. Yii baa daa tah Baaso' faha' so'.
18 Ow míméh ɓek ñíin së' feey, daa mi mín ɗíi yera'. Daa mi mín ɗíi
yera', daa mi mín ɗíi liilaat. Baaso' túuy së' yii baaha. »
19 Unna won Yéesú yaa ra tahte yëwúɗɗë kéldúuy won.
20 Ow caak waa na wonu tih : « Nagajek ɗon síkírúu wa ? Bee yébítëh
daa ham ɗi bee ra a ? Bee yulkiɗ bee ra a ? »
21 Ndaa lahte ɓëewí na wonu tih : « Ɓëyí yébítëh daa ham ɗi na woneeh
ɗeh ! Yébítëh mín wëdís íl búumíɗ ë ? »
22 Feedi yëwúɗɗë, bee na nérsúu jébëlë jébëlú Koope Faam fi gaana ra
lahte. Feedi baa húmú Yerusalem jamanii sosa. Jamanii baaha filiɓ feeda,

23 Yéesú na tílëesëh tígë në wonuu Mbaar mi Salomoo di filiɓ Faam fi gaana ra.
24 Tígí daaha, yëwúɗɗë ayute gíiwúté rí, wonu ri tih : « Fay home dee fu kúné affi fun níi kirih ? Daa fu yaha Buura Koo fal ri ra raa, won fun baaha ! »
25 Ɗi won wa tih : « Yee meelu so' ɗon ɗa, mi húmú wonte ɗon ɗi, ndaa ɗon gémúy së'. Añcaŋ, iña na paŋ mi di tii Baaso' ra seedeyiɗte so',
26 ndaa ɗon gémúy së', af biti ɗon nëníh harri so'.
27 Harri so' yúhsúu un so' ; so' mi yúh wë, te wa ñeyuu tal so'.
28 May waa on pesa na ɗúméh rë. Mii waa mëssí ñak, te ow míméh wëe naaf ya' so'.
29 Baaso' daa déŋéen së' wë, te daa ri lukki gaan ɓéeɓ. Ow míméh naaf yin ya' Baaso'.
30 Funi Baaso' daa lígínúu yínë. »
31 Wona' Yéesú uni bah, yëwúɗɗë yabaatute na píyú la' ay rii bëemé,
32 ɗi won wa tígí daaha tih : « Mi paŋke iñi wunni caakki Baaso' daa nah so' wa. Yii bih di iñyah daa tah ɗon na fahuu bëemí së' a la' ? »
33 Wa lofute ri wonu tih : « Fun fahuuy hawu húl biti fu paŋ yin wun, ndaa biti fu solte Koope. Fu ow kut, fu na anti tík afu Koope a ? »
34 Yéesú won wa tih : « Bíníyúté filiɓ téeríi kootii ron biti Koope won tih : *“Ɗon i koope.”*✡
35 Yee won Téerëe rë ow míméh ríi nís maan ? Ɓëewë Koope yuliɗ woni waa na ra, ɗi wona' wa biti wa i koope neh a ?
36 A so' fa Baaso' fal so', wol so' ëldúnë rë, ɗon wonuu biti mi sola' Koope soloo ɗíh di yee wona' mi biti mi Koy Koope ra ?
37 Hena biti mi pagay yee nah so' Baaso' raa, ngënë gémí së' !
38 Ndaa mi paŋ wa raa, wuti ɗon gémúy iña na won mi raa sah, gémí iña na paŋ mi ra book, nda ɗon ham affon biti Baaso' ee soo na, te mi ee ɗii na. »
39 Wona' Yéesú unni yah, wa yabaatute na fahuu hami, ndaa ɗi fússé wë.
40 Yéesú kola' dah sayilte hatni yíníi laahi Yurdeŋ, tígë në húmú bëtsë'Saŋ Batis ɓëewë rë, ɗi hompe daaha.
41 I ow caak ɗeefute ri daaha. Ɓëewë na wonantuu hanndal ki wa tih : « Kimtaan yínë sah Saŋ pagay ri, ndaa iña won ɗi sun fi ɓëyí bee ra ɓéeɓ kaah. »
42 I ow caak gémúté Yéesú daaha.

11

Kolohi Lasaar ɓúudé

1-2 Húmú laha' ɓëyí keente jér hínú Lasaar. Ɓi húmú dék Betani, ɓani koy-yaayyi ɓeleɓ Mari a Martaa. Mari daa ɓelaa nay túmé laakkoloña kotti Yíkëe, an waa moos a fen fi ra.
3 Koy-yaayyi ɓeleɓɓi ana ya wolute ow woni Yíkëe biti kooji jéríɗ.
4 Kela' ɗi fi Yéesú baaha, tígí daaha ɗi won tih : « Jérí Lasaar jér húlëe neh ; Koo ay ñeye na teeɓa' gaanaa ki ndami ; hen ɗaaha raa, ndami so' mi Koy Koope yúhú. »
5 Yéesú húmú kooji Martaa, Mari a Lasaar.

✡ **10:34 10.34** Saame Kañaa ya 82.6

6 Di filiƀ yaaha ƀéeƀ, kela' ri biti Lasaar jéríď ďë, ďi hompe tígë hom ďi
daaha ra níi hente waal ana,
7 ďi antee won taalibe yi biti ƀani wa ñéerë' nimil Yúdée.
8 Taalibe yi wonu ri tih : « Ɓahaa, maañay-maañay rek fu na fahuu
bëem a la' dín fë, fan naa faha' nimil a ? »
9 Ɓi won wa tih : « Na' homa' wahtu sabboo a wahtu ana neh a ? Ɓëyí
til na' ii kabinoh ndah ďi ot kotti na niiñi feey fi beh.
10 Ɓëyí til ñúus nék ay kabinoh ndah niiña íníh ďii na. »
11 Filoon fi bee wona' ri unni yaa ra, ďi ƀaatte won wa tih : « Kooji yen
Lasaar nee'te, ndaa may pay mi yúun ďí. »
12 Taalibe yi wonu ri tih : « Yíkëe, ďi nee' nee'o saa ? Kon ďi ay wah ! »
13 Taalibe ya habuu biti rek Yéesú won wa woni nee' pëní, ďeef ďi won
wa biti Lasaar húl húlë.
14 Tígí daaha, Yéesú míllë' wëe won tih : « Lasaar húlté.
15 Ɓon tahute keeñ so' sosse di yee ďeefay so' ri dín fë rë. Di laha' ri
ďaaha daa nay tahe ďon gém. Këlíi yen lah ďii na ! »
16 Tígí daaha, Toomaa fa na dëekúu Síisë rë won taalibe yi kayya tih : «
Yen ƀal yen saañ húlé a kélfíi yen ! »
17 Tílúu Yéesú a taalibe yi níi wa tíimúté gina ra, ďi kelohte biti Lasaar
húlté níi nee'te waal iniil feey.
18 Betani wulaay a Yerusalem ; hanndal ki wa waďti hena kilomet éeyë.
19 I yëwúď caak ayute yérí Martaa a Mari na mësďú wë húlí koy-yaafi
wa.
20 Kela' Martaa biti Yéesú ee ac ďa, ďi saañce téebílëhí ; ndaa Mari tasse
faam.
21 Tee'a' Martaa a Yéesú rë, ďi won ďi tih : « Fu homa dee koon Yíkëe
koy-yaaso' húléh.
22 Ndaa mi yúhté biti níi a ďeh, yii fu ďaŋ ďi Koope ƀéeƀ, ďi ay roo rii
on. »
23 Yéesú won ďi tih : « Koy-yaafu ay koloh ƀúudé. »
24 Martaa won ďi tih : « Mi yúhté biti ďi ay koloh yiin nay kolee ƀëewë
ƀúudé rë biti ëldúnë túkkí. »
25 Yéesú won ďi tih : « Daa mi na këlíď ƀëewë ƀúudé, daa mi na on wa
pes. Ɓëyí gém soo na wuti ďi húl rëe sah, ďi ay pes ;
26 te ƀëyí në pes, gémpé së', ii mëssí húl. Fu gémpé ƀaaha a ? »
27 Martaa won tih : « Íi Yíkëe ! Mi gémpé biti daa fu Buura Koo fal ri ra,
Koy Koope fa húmú wonu biti daa nay aye ëldúnë rë. »
28 Filoon fi wonni yah, Martaa saañce dëegí Mari koy-yaafi, mëddë'té rí
won ďi tih : « Yëeddëhë acce, te ri won fu ac fu tiil ri. »
29 Kela' Mari woni bah, ďi yíppée koloh saañce téebílëhí Yéesú.
30 Wahtii baa ďeef Yéesú haalay gina doom, ďi húmú lís tígë tee'uu ƀani
Martaa ra.
31 Yëwúďďë húmú faam fa na mësďú Mari ra, oluu wa Mari yíppée koloh
na ďúh faam fa, wa ñeyute tala. Wa habuu biti ďi saañ looy luuyin.
32 Laha' Mari tígë hom Yéesú níi ri otte ri ra, ďi yeďďohte kotta feey,
won ďi tih : « Fu homa dee koon Yíkëe koy-yaaso' húléh. »
33 Ola' Yéesú Mari na foŋ, ƀëewë ñéerúu a ri ra na fogu ƀal ra, keeña
ďúmpé ces, afa kúnëhté,
34 ďi meelte wa won tih : « Ɓon ďapuu ri dih ? » Ɓëewë wonu ri tih : «
Ɓahaa, aye fu ot. »

35 Yéesú yampe na looy.

36 Tígí daaha, yëwúɗɗë na wonu hanndal ki wa tih : « Ëlí di húmú faha' ri ri kan ! »

37 Ndaa lahte yi na wonu waa na tih : « Ɗi fa pay íllí búumndë rë, ɗi míméh kaa' Lasaar húl koon a ? »

38 Keeñ Yéesú ɗúmëetté ces, ɗi lahte luuyin. Luuya, kili kúnúu a la' gaan.

39 Ɗi won ƀëewë tih : « Píníŋí la'a ! » Martaa koy-yaafi húlëhë won ɗi tih : « Ɓúudé fë waɗtee yah Yíkëe, hente waal iniil woteh, ɗi ee deh. »

40 Yéesú won ɗi tih : « Mi wonay ro ri wono a ? Fu gém soo na raa, fay ot ndami Koope. »

41 Tígí daaha, la'a píníŋúté, Yéesú ƀéyíɗté afi, yeelte sun-Koo won tih : « Baap, mi na sím ɗë di yee taha' fu ɗaŋi so' ra.

42 Mi yúhté biti wahtii ɗagaa mi ro ƀéeƀ fu tahiɗ so', ndaa fu ot mi won ɗi sun, ƀëewí yee gíiwú së' yee ra daa tah, nda wa gém biti daa fu wol so'. »

43 Woca' ri woni baa ra, ɗi ƀéyíɗté uni sun won tih : « Lasaar, ɗúhé deh ! »

44 Lasaar fa húmú húl rë ɗúhté, kotta, ya' ya a afa ƀéeƀ líiwúté boy. Yéesú won tígí daaha tih : « Nísí boyya faana ɗon yeris ɗi tíl. »

Peeni hawi Yéesú húl
(Saame Maccëe 26.1-5 ; Marka 14.1-2 ; Lúkkë 22.1-2)

45 Ow caak di yëwúɗɗë húmú faam Mari te olute iña na paŋ Yéesú rë, gémúté ɗii na.

46 Ndaa i ow waa na payute olute fariseŋŋa, ƀíllúté wë iña paŋ ri ra.

47 Tígí daaha, kélfë yí seeyoh ya a fariseŋŋa dëekúté ƀëy këemí gaani yëwúɗɗë ƀéeƀ, wonu tih : « Yen ay hene ɗíh ƀal ? Ɓëyí bee ee paŋ kimtaanni caakke ra dé' !

48 Yen took yen olsee ri page iñyeh, ƀëewë ƀéeƀ ay gém ɗii na, te ƀëy Rom ay koloh ɗakaya' Faam fi gaani Koope a heedi yen ! »

49 Lahte ƀëyí hínú Kayif waa na, kíilí baaha ɗeef daa ri húmú seeyohi gaana, won wa tih : « Yin íníh affon !

50 Ɗon yíih biti ow yínë kut ñak ñíiní ndah ƀëewë, daa gén biti heedi yëwúɗɗë ƀéeƀ saŋku a ? »

51 Yee won ɗi baa ra kolaay ɗii na nék. Kíilí baaha, bi daa ri húmú seeyohi gaana, Koope daa wonɗoh ri ɗaaha teeƀa'i biti Yéesú ay húlíɗ heedi yëwúɗɗë.

52 Te ri ii teem húlídí yëwúɗɗë doŋ, ɗi ay húllé koyyi Koope ƀéeƀ, ɗi négírë' yee hasluu ra, wa hen yínë.

53 Kola'te yiin fin fa, kélfë yí yëwúɗɗë habute biti wa ay hap Yéesú húl.

54 Yii baa tahte ɗi wocce haal filiƀ fi yëwúɗɗë. Ɗi kolohte saañce waal luufa di gina na wonuu Efarayim ra, ɗi hompe daaha a taalibe yi.

55 Leƀa' Paagi yëwúɗɗë rë, ow caak di ƀëy gina koluute na suu ƀukutoh a sehi feeda Yerusalem.

56 Wa homu filiƀ Faam fi gaana na saamu Yéesú, na meelantuu filiƀ fi wa wonu tih : « Ɗi ayoh feeda aa ɗi ayoh neh ? Ɗon wonu yi na ? »

57 Kélfë yí seeyoh ya a fariseŋŋa nahuute wonu tih : « Ɓëyí yúh tígë hom ɗi ra, teeƀaa ri, ɗi habu. »

12

Mari yíinté Yéesú laakkoloñ kot
(Saame Maccëe 26.6-13 ; Marka 14.3-9)

1 Waal pëenë balaa feedi Paaga, Yéesú kolohte saañce Betani, tígë dék
Lasaar fa ɗi húmú këlíɗ ɗí ɓúudé rë.
2 Laha' ri daaha ra, ɗi pagirute ñam. Martaa daa na húmú norsa' ñama.
Lasaar húmú non ɓëewë boku a Yéesú loon ra.
3 Mari nampee ɓeɓ bútéel laakkoloñ, yi yugusuu naarde kah-kah te
kofeelte, bi mitte genwal líitër, yíinté wë kotti Yéesú, na an waa moos
a fen fi. Faam fa ɓéeɓ líiwëlsë'té a ngedi laakkoloña.
4 Yudaas Iskariyot, ow di taalibe yi Yéesú, ƀee míllë' ríi yaay ra, won tígí
daaha tih :
5 « Laakkoloñi yee yaayeeh hélíis caak koon cadum fa yeru ñëkíɗɗë ë ?
»
6 Yee won ɗi baa ra, ɗi wonɗay ri ñëkíɗɗë dé' ! Biti ri lohoh te daa ri
yef keesi wa, ɗi núhë' në tílé sohle yi daa tah.
7 Yéesú won ɗi tígí daaha tih : « Baale jaambura afi ! Ɗi waay hacadi
so' daa tah ɗi yef wa níi a ɗeh.
8 Ñëkíɗ ii koloh filiɓ fon ; ndaa so' mi ƀee mii hom filiɓ fon dee faraah.
»

Caŋi yëwúɗɗë hawi Lasaar

9 I ow caak di yëwúɗɗë keluu wa biti Yéesú ín Betani ra, wa suute dín fë.
Af ɗi neh doŋ daa kúɗ wë në, ndaa olaalohi Lasaar fa ɗi këlíɗ ɗí ɓúudé
rë.
10 Tígí daaha, kélfë yí seeyoh ya habute biti Lasaar ay hawu húl ɓal,
11 ndah af ɗi tahte yëwúɗ caak helute wa, gémúté Yéesú.

Haali Yéesú Yerusalem
(Saame Maccëe 21.1-11 ; Marka 11.1-11 ; Lúkkë 19.28-40)

12 Kéy fín fë, ɓëewí caakka húmú ayu feedi Paaga ra keluute biti Yéesú
ee ac Yerusalem ra.
13 Wa saamute soor-soor, ɗúhúté gina na téebílúu rí, ɓéyrúté unni wa
sun na njooƀu ri wonu tih : *« Oosaanaa ! Koo-Yíkëe barkela ɓëe' ɗi wol ri
ra ! Koo barkela buuri Israyel ! »*✡
14 Ƀeef Yéesú húmú saampe cúmbúr mbaam. Ɗi yaagohte sun ti di
bíníyúu rí Téerëe bitih :
15 *« Ngënë néekíñíi, ɗon fi ɓëy Siyoŋ ! Ëlí ! Buuron ee ac ɗa, yaagoh
cúmbúr. »*✡
16 Filiɓ fi iñyaaha ɓéeɓ, taalibe ya húmú yíih iti fi wa ; ndaa tílë' níi
Koope teeƀa'te ndami Yéesú rë, nuffi wa onte wa biti yee húmú bíníyú
Téerëe rë won sun fi, te ri laha' ɗaaha.
17 Ƀëewë húmú a Yéesú na won ɗi Lasaar ɗúh nuŋa këlíɗté rí ɓúudé
rë, ɓíllúté yee olu wa ra.
18 Ƀaaha, ow caak keluute biti Yéesú paŋke kimtaani bah, wa ayute
téebílëhí.
19 Tígí daaha, farisenŋa na wonantuu filiɓ fi wa tih : « Yen míníh yin na
! Ƀëewë ɓéeɓ ñeyuu tala ! »

Gerekka na saamu Yéesú rë

✡ **12:13 12.13** Saame Kañaa ya 118.25-26 ✡ **12:15 12.15** Saame Sakari 9.9

20 Ɓëewë ayu feeda Yerusalem jaamiyohi Koope ra, lahte Gerekki húmú
filiɓ fi wa.
21 Wa leɓuute Fílíp fi ɓëy Betsaydaa fa hom Galile ra, wonu ri tih : «
Ɓahaa, fun fahuu oli Yéesú koon. »
22 Fílíp payte wonte Anndere baaha, wa ɓéeɓ ana ñéerúuté léhíní Yéesú.
23 Wonuu wa ri baa ra, Yéesú won wa tih : « Wahtaa nay teeɓee Koope
ndami so' mi Koy-ɓëe' rë lahte.
24 Mee ron won kaaf ka ra ee : pep bele teem pep bele kep biti ñíinë
haaleh feey. Ndaa ñíinë haal feey raa ay ɗúhíɗ pep caak.
25 Ti ɗaaha nen, ɓëyí pokoh ñíiní ay rii ñak ; ndaa ɓëyí kaa' pokohi ñíiní
ëldúnë fi beh ay lah pesa na ɗúméh rë.
26 Ɓëyí hen súrgíi së' ñeya tal so' ; te tígí hom mi, ɗi ay home na ɓal.
Ɓëyí hen súrgíi së', Baaso' ay rii ɓéyíɗ.

Woni Yéesú yii leŋke húlí

27 « Tígë homa' mi bee ra, af so' kúnëhté níi mi yéeh yii wona mi ! Mbaa
may wone Baaso' biti sëmlë' së' wahtii coono fa na saañ mii pese bee ra
neh ? Ndaa coono fi baa daa tah mi ac feey nék !
28 Kon Baap, teeɓee ndamu ! » Tígí daaha, un ɗofohte sun won tih : «
Mi teeɓpe ɓëewë ndami so' níi wocce, te may waa rii teeɓaat. »
29 Ɓëewë húmú daaha keluu una ra wonu tih : « Yaa híníŋ ! » Lahte yi
wonu tih : « Malaaka daa won ɗii na ! »
30 Ndaa Yéesú won wa tih : « Uni baa wonɗuy so', wonɗu ɗon !
31 Wahtaa waɗti aattiyuun ëldúnë rë lahte ; kélfëe hom afa ra ay líkú
leegi.
32 Te so', mi ɓéyrú mi paa' feey fa sun raa, may héc ɓëewë ɓéeɓ soo na.
»
33 Wonee ke Yéesú bah, ɗi teeɓa' ɗee nay rii húlée rë.
34 Ɓëewë wonu ri tih : « Yee yoodu fun téeríi kootii yen ra biti Buura
Koo fal ri ra ay pese peso faraah. Kon fu wona' biti Koy-ɓëe' ay keru sun
ɗíh ? Koy-ɓëe' fë wah ? »
35 Ɗi won wa tih : « Niiña ee filiɓ fon ndaa ri tallaay yin caak. Kon tílí
niiña bee homa' ri ɗon na bee ra, toñeh ñúusë beetti ron, ndah ɓëyí tíl
ñúus yéeh tígë na saañ ɗi ra.
36 Gémí niiña bee homa' ri filiɓ fon ɗa, nda ɗon hen ɓëy niiña. »
Wona' Yéesú iñyaa níi wocce ra, ɗi hécëhté, ɗapohte wa.

Kaa'a'i yëwúɗɗë gém

37 Kimtaanna paŋ Yéesú fíi ɓëewë rë ɓéeɓ, taheh wa gém ɗí.
38 Yee húmú won yonente Isayii ra laha'te ɗah. Ɗi húmú won tih :
« Yíkëe, daa gém yee wonu yen ra ?
Yíkëe, fu teeɓ ɓídí ya'u wah ? »✡
39 Isayii wonte yee tah ɓëewë míníh gém rë, won tih :
40 *« Koope búumílté wë,*
súhílté keeññi wa,
toñeh wa ay ole,
keeññi wa ay kúnsée ndín
wa lof pesaɗ, mi pay wa yee homuu wa ra. »✡
41 Isayii húmú wona' Yéesú bín fë, ɗeef ɗi séenté ndami.

✡ **12:38 12.38** Saame Isayii 53.1 ✡ **12:40 12.40** Saame Isayii 6.9-10

42 Filiɓ fi yaaha ɓéeɓ, kaa'eeh ow caak di kélfë yí yëwúďďë gémúté
Yéesú. Ndaa bi helu wa nuf fariseŋŋa na, wa kaañuy rii teeɓa' toñeh wa
ay líkú tígë na ďaguu yëwúďďë Koope ra,
43 ndah biti ow daa kaña wa, daa génël wë biti Koope daa kaña wa.

Iña won Yéesú rë daa na aattiya'

44 Yéesú ɓéyíďté uni won tih : « Ɓëyí gém soo na, gémëy soo na doŋ, ďi
gémpé ɓëe' wol so' ra ɓal.
45 Ɓëyí ot so', ďeef otte ɓëe' wol so' ra.
46 So' mi ac ëldúnë hawaanri ɓëewë, nda ɓëyí gém soo na dékéeh ñúusë.
47 Ɓëyí keloh woni so' te ri ñeyeh na, daa may ri daane neh, ndah mi ac
sëmlë'í ɓëy ëldúnë ndaa daani wa neh.
48 Ɓëyí fahaay soo ot te kaa'a'te keloh woni so', iña won mi ra nay rii
aattiyee yiin nay túkkíyé ëldúnë rë.
49 Nagajek, mi kolaay koloo rek mi na won, Baaso' fa wol so' ra daa túuy
së' won iña yëeddë' mí rë.
50 Te mi yúhté biti yee túuyë' rí rë daa na ona' pesa na ďúméh rë. Ti
ďaaha nen, iña na won mi ra, mi wona' wa ti di naha' so' wa Baaso' nen.
»

13

Hosi Yéesú kotti taalibe yi

1 Bisa míllë' balaa Paagi yëwúďďë rë lahte. Yéesú yúhté biti wahtaa waď
ďii koloh ëldúnë, ďi ďeefiď Boffi ra lahte. Ɗi mëssí faha' ɓëewée ké rí nay
rii hele feey fa ra fahoo. Te ri teeɓpe wa ďee faha' ri wa níi tígí teem faha'
ra.
2 Yéesú a taalibe yi homu reer, ďeef Seytaanaa ɓekke Yudaas koy Simoŋ
Iskariyot nufa nay rii yaayee Yéesú rë.
3 Yéesú yúhté biti Boffi tíkké iña ɓéeɓ ya'i, ďi yúhté biti ɓal ďi kola' ďii
na te ri ay nimile ďii na.
4 Ɗaaha, ďi kolohte loona, níssé búubí, ɓeɓpe ndíimú moosaa pokke
kinohi,
5 antee ɓeɓ if, túmpé muluɓ, ñeete taalibe yi na, na hos kotti wa ; bi ri
hosiď ďi kotti ɓéeɓ, ďi moosiď ďi wa a ndíimëe pok ďi kinohi ra.
6 Laha' ri Simoŋ Peer na ra, Peer won ďi tih : « Ɗo fi Yíkëe, fu hosiď so'
kotti so' a ? »
7 Yéesú won ďi tih : « Fu yéeh iti fi yee na paŋ mi ra doom, fay rii yúhé
fayu. »
8 Peer won ďi tih : « Ɗamaay fu hosďe so' kotti so' ! » Yéesú tahte won
ďi tih : « Mi hosďay ro kottu raa, ďeef hanndal ki yen ďúmpé. »
9 Peer won ďi tih : « Kon Yíkëe, ngana teem kotti so' kut, lahe níi ya' yi
so' a af so' ɓal ! »
10 Yéesú won ďi tih : « Ɓëyí kola' ɓoohoh, faana ɓéeɓ lante, sohlaay ďi
ɓoohlee*. Ɗon fi yee ďon ladute, ndaa ďon ɓéeɓ daa ladu neh. »
11 Ɗeef Yéesú yúhté ɓëe' nay rii yaaye ra, daa tah ďi won biti wa ɓéeɓ
daa ladu neh.
12 Hosa' Yéesú kotti taalibe yi níi wocce ra, ďi ɓekaatte búubí, tookaatte
loona, antee waa won tih : « Ɗon yúhú iti fi yee pagiď mi ron ra a ?

* **13:10 13.10** *sohlaay ďi ɓoohlee* : Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *henay hosi kotta, sohlaay ďi ɓoohlee.*

13 Ɗon dëekúu së' yëeddëh a Yíkëe, te ɗon wonu kaah, mi ɗì.
14 Hém so' mi Yíkëen, so' mi yëeddëhën, daa mi hos kotton raa, kon ɗon
warutee hosanta' kot hanndal kon ƀal.
15 Ɗon ot mi pagiɗ ɗon yii bah, ɗeef mi faha' biti ɗon pagee ri ɗaaha.
16 Mee ron won kaaf ka ra ee : súrgë lukeh kélfíi gaan, ƀëe' wolu ra
lukeh ƀëe' wol ri ra gaan.
17 Bee yúhúu ron iñyaa leegi ra, ɗon ñee na raa, keeññon ay sos.
18 Mi wonaay ɗon ƀéeƀ nék ! Mi yúh ƀëewë tanis mi ra. Ndaa yee bíníyú
Téerëe rë waɗti laha laho. Téerëe won tih : *“Ɓëe' funi woruu mbúurii së'
rë, daa míllë' hen kaa'ohi so'.”*✡
19 Mi wonte ron baaha abah balaa wahtaa lah. Hen ɗaa wahtaa lah raa,
ɗon ay gém biti daa mi✡.
20 Mee ron won kaaf ka ra ee : ƀëyí tah ƀëyí daa mi wol ri a ya' ana,
ɗeef ɗì tah so' ; te ƀëyí tah so', ɗeef ɗì tah ƀëe' wol so' ra. »

Ɓëe' nay yaaye Yéesú rë
(Saame Maccëe 26.20-25 ; Marka 14.17-21 ; Lúkkë 22.21-23)

21 Woca' Yéesú woni baa ra, afa kúnëhté pak, ɗì won tih : « Mee ron
won kaaf ka ra ee : ow di ɗon na ay soo yaay. »
22 Taalibe ya yíih ƀëe' na wona' Yéesú rë, wa na yeelantuu affi wa.
23 Ow di taalibe ya, kooji Yéesú, húmú hëbísí.
24 Tígí daaha, Simoŋ Peer paŋke yodaɗ, nahte ri meel Yéesú ƀëe' na
wona' ri ra.
25 Taalibee sígímpé nuf Yéesú, meelte ri won tih : « Ƒu wona' wa Yíkëe
? »
26 Yéesú loffe won tih : « Mee saañ soop mbúurú loona ra ee : ƀëe' nay
mi rii yere ra, ɗì ƀëyí baaha. » Tígí daaha, Yéesú ƀeƀpe mbúurú, sooppe
ri loona, yeɗte ri Yudaas fi Simoŋ Iskariyot.
27 Yudaas na tah mbúurëe, Seytaane na haal ri. Yéesú won ɗì tih : « Yee
nay fuu page ra, page ri gaaw ! »
28 Ow yínë sah di wa fi taalibe ya húmú loona ra, yéeh yee faha' rii won
ɗa.
29 Bi Yudaas daa yef keesi wa, i ow waa na habuu biti Yéesú nah ri pay
saam iña nay waa sohlee feeda ra, mbée nah ri komi ñëkíɗɗë sarah.
30 Taha' Yudaas mbúurëe rë, ɗì yíppée ɗúh ëssín. Wahtii baaha ɗeef
Koo elekke.

Túuyë'í hasa

31 Ɗúhë' Yudaas ëssín ɗë, Yéesú won tih : « Leegi Koope teeƀa' ndami
so' mi Koy-ƀëe', mi teeƀa' ndami ɗì fi Koope.
32 [Te mi teeƀa' ndami Koope raa,] Koope ƀal ay teeƀa' ndami so', te ri
yuloh paŋi, maañlay.
33 Yee talla' mi hom filiƀ fon ɗa gaanlay yaawe ! Ɗon ay soo saam, ndaa
cëe mí won ɗon yee won mi yëwúɗɗë rë : ɗon míníh lah tígë në saañ mi
ra.
34 Mee ron yeɗ túuyë' has ɗa ee : lah fëhëntíi hanndal kon. Di faha' mi
ron, lah fëhëntíi ɗaaha hanndal kon.
35 Ɗon fahanta' hanndal kon raa, tígí daaha ƀëewë ƀéeƀ ay yúh biti ɗon
taalibe yi so'. »

✡ **13:18 13.18** Saame Kañaa ya 41.10 ✡ **13:19 13.19** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.14-15

Woni Yéesú biti Peer ay taasa' yúhí
(Saame Maccëe 26.31-35 ; Marka 14.27-31 ; Lúkkë 22.31-34)

36 Filoon fi baaha, Simoŋ Peer meelte Yéesú won tih : « Fu saañ di Yíkëe
? » Ɗi loffe Peer won tih : « Tígë homu yen bee ra kep fu míméh ñee tal
so' níi fu lah tígë na saañ mi ra, sehe níi fayu, fay naa lah. »
37 Peer won ɗi tih : « Yíkëe, yi tah mi míméh ñee talu leegi ? Mi tahte
ñagi ñíin së' ndah ɗo ! »
38 Yéesú won ɗi tih : « Fu won kaah biti fu tahte ñagi ñíinú ndah so' a
? Mee roo won kaaf ka ra ee : añcaŋ, fiisiin ki paan, fay taasa' biti fu yúh
së' níi hen waal éeyë. »

14

Yéesú daa waala yuliɗ Boffa na ra

1 Yéesú antee won taalibe yi ɓéeɓ tih : « Affon ɓanay kúnëh ! Gémí
Koope, te ɗon gém së' ɓal !
2 Faam Baaso' haŋke ; may pay mi waayiɗ ɗon tígí nay ron home. Henay
baa koon mi woneh ron ɗi !
3 Mi pay mi waayiɗ ɗon ɗi níi woc ɗaa, may nimil mi kali ron. Hen
ɗaaha raa, tígë nay mii home ra, ɗon ay home na ɓal.
4 Ɗon yúhú waala yuliɗ tígë na saañ mi ra. »
5 Toomaa won ɗi tígí daaha tih : « Yíkëe, fun yíih tígë na saañ fu ra, fun
ay yúhée waala yuliɗ na ra ɗíh ? »
6 Yéesú won ɗi tih : « Daa mi waala, daa mi kaaf ka, daa mi na ona'
pesa. Ow míméh pay Boffa na te ñeyeh soo na.
7 Ɗon yúhú së' rëe kay, ɗon ay yúh Baaso' ɓal ! Te dala'te woteh, ɗon
yúhúté rí te ɗon olute ri ! »
8 Fílíp won ɗi tígí daaha tih : « Yíkëe, teeɓ fun Boffa kut, fun sohluuy
yin kay. »
9 Yéesú won ɗi tih : « Fílíp, maaña maañ mi filiɓ fon ɗa ɓéeɓ fu yéeh
së' doom a ? Ɓëyí ot so', ɗeef otte Boffa ! Kon fu wona' biti mi teeɓ ɗon
Boffa ɗíh ?
10 Fu gémëy biti mee Baaso' na, te ri ee soo na a ? Unna won mi ɗon ra
ɓéeɓ, kolaay soo na, ɗi fi Boffa hom soo na ra kay daa na paŋ légéyí.
11 Gémí së' di yee wona' mi biti mee Baaso' na, te ri ee soo na ra. Ɗon
gémúy unna won mi ɗon yaa raa, iña na paŋ mi ra waɗtee tah ɗon gém
book !
12 Mee ron won kaaf ka ra ee : ɓëyí gém së', ɗi fi ɓëyí baa ɓal ay paŋ
iña na paŋ mi ra. Ɗi ay paŋ yi luk waa gaan sah, ndah mi saañ Boffa na,
13 te yii ɗon ɗaŋ ɗi ɓéeɓ, ɗon ñeya' ri tii so', may ron rii pagiɗ, nda so'
mi Koy ka mi teeɓa' ndami Boffa.
14 Yii ɗon ɗaŋ ɗi, ɗon ñeya' ri tii so', may rii paŋ.

Gapa'i Yéesú Ruuh-Peseŋ

15 « Ɗon faha' so' raa, ɗon ay ñee iña na túuy mí ɗon ɗa.
16 Ɗaaha raa, may ɗaŋ Baaso' kom ɗon Dímlëh kay, bi ay home ɗon na
faraah.
17 Daa ri Ruuha na teeɓ ɓëewë kaaf ka ra. Ɓëewë feey fi bee míníh ríi
haba' Dímlëh, ndah wa oluy ri, wa yíih rí. Ɗon nék, ɗon yúhú rí ; ɗi ee
filiɓ fon te ri ay home ow fi ow ɗon na faraah.
18 Mii ron yeɗɗa' baayu, may ayaat ɗon na.

19 Tasse yutuuɗ fíi ɓëewë feey fi bee ii soo olil, ndaa ɗon ay ot biti mee
pes ɗa, te ɗon ɓal ɗon ay pes.
20 Bín fë rëe, ɗon ay yúh biti mee Baaso' na, ɗon ewu soo na, te mi ee
ɗon na.
21 Ɓëyí ham iña na túuyë' mí rë afi te ri ñee na, ɗeef ɓëyí baa faha'te so'.
Ɓëyí faha' so', Baaso' ay rii faha' ; so' ɓal may rii faha' te may rii teekiroh.
»
22 Taalibee na wonuu Yudaas, bokaay a Yudaas Iskariyot ra, won Yéesú
tih : « Yíkëe, yi tah fay teekiree fun, fii teekiroh ɓëewí kayya ? »
23 Yéesú won ɗi tih : « Ɓëyí faha' so', ay ñee iña na won mi ra ; Baaso'
ay faha' ɓëyí baaha, te funi Baaso' ay haal ɗii na, fun dék ɗii na.
24 Ɓëyí fahaay so', na ñeyeh iña na won mi ra. Te iña na keluu ɗon maa
won wa ra, kolaay soo na, wa kola' Baaso' fa wol so' ra.
25 « Mi won ɗon iñyah bee homa' mi leeloon bee ra.
26 Lahte Dímlëhí ee ac filoon fi so' ra, daa ri Ruuh-Peseŋ fa nay wolee
Baaso' di tii so' ra. Ɓi nay ron yëeddé ɓéeɓ, ɗi nédís ɗon iña won mi ron
ra ɓéeɓ.
27 Mi saañ sayo, ndaa may ron heliɗ jaamma, jaammaa laha' mi ra. Mii
ron rii hella' ti di na paguu ri ɓëy ëldúnë nen. Affon ɓanay kúnëh, te
ngënë tíití.
28 Ɓon keluute woni so' ron biti mi saañ sayo ndaa may ayaat ɗon na
ra maan ? Ɓon faha' so' koon, saaña na saañ mi Baaso' na ra, keeññon ay
naa sose soso. Mi saañ Baaso' na, Baaso' fa luk soo gaan ɗa.
29 Mi wonte ron baa leegi balaa iñyaa lah, nda bín fë rëe, ɗon gém.
30 Mii wonil caak a ɗon, ndah kélfíi feey fi bee ee ac ɗa. Ɓi míméh yin
soo na, daa may rii yeɗɗee yee nay lahe ra.
31 Yaaha ɓéeɓ, nda ɓëewë yúh biti mi faha'te Baaso' te mi paga' yee na
nah ri so' ra. Këlíi yen saañ ! »

15

Yéesú daa tal béeñí kah-kah fa

1 Yéesú wonil tih : « Daa mi tal béeñí kah-kah fa, te Baaso' daa na
tooppitoh tal béeñë.
2 Ya'i tokoh so' mi tal béeñë ɓéeɓ te límëy, Baaso' ay rii lec. Ndaa bi na
lím, ɗi ay rii yugus níi lan, ɗi ɓaatti lím.
3 Ɓon fi yee nék, ɗon yugusute níi ɗon ladute. Unna won mi ron ra daa
yugus ɗon níi ɗon madute ɗaa lan.
4 Kon pëkíi soo na ti di poka' mi ɗon na nen. Ya' béeñí tokaay tala, ɓani
afi kep dín míméh lím ; ti ɗaaha nen, ɗon a affon kut ɗon míníh ɗúhíɗ
njiriñ hém ɗon pokuuy soo na.
5 « Daa mi tal béeñë, ɗon daa ya' ya. Ɓëyí pokoh soo na, te mi pokoh ɗii
na ay ɗúhíɗ njiriñ mi gaante. Ɓon míníh paŋ yin ɗeefa ɗon pëkíih soo
na. 6 Ɓëyí pokaay soo na ay betu ti ya' béeñí lecu leco, betute súhté nen ;
ya' yi béeñí man ɗah ay luuhu luuho, betu kíi wa tam.
7 Ɓon pokoh soo na, te ɗon ham unni so' ɗon na raa, ɗëgí yii neɓa' ron,
ɗon ay rii liil.
8 Ndami Baaso' yúhúu biti ɗon ɗúhíɗ njiriñ caak, ɗon teeɓa' biti ɗon
taalibe yi so'.

9 Di faha' so' Baaso', mi faha' ron ɗaaha. Pésíi filiɓ faha'a faha' mi ron ra.
10 Di ñeya' mi túuyë' yí Baaso', mi na pes filiɓ faha'a faha' ɗi so' ra, ɗon ñee túuyë' yí së' rëe, ɗon ay pesee ɗaaha filiɓ faha'a faha' mi ron ra.
11 « Ɗon ot mi won ɗon yii bah, mi faha' biti sosi keeñ so' hom ɗon na, te sosi keeñon mit sëk.
12 Túuyë'í së' daa ri beh : Di faha' mi ron, lah fëhëntíi ɗaaha hanndal kon.
13 Lahay ɓëyí faha'te ow níi luk ɓëyí tah yera'i ñíiní af kooyyi.
14 Ɗon paŋ yii won mi ɗon raa, ɗeef ɗon kooyyi so'.
15 Mii ron dëekíil súrgë, ndah súrgë na yéeh yii paŋ kélfíi. Mi dëekë' rën kooy, ndah mi teeɓpe ron iña kola' mi Baaso' na ra ɓéeɓ.
16 Ɗon neh daa tansu so' ; daa mi tanis ron. Daa mi fal ron, mi wolte ron, ɗon ɗúhíɗ njiriñ, njiriñ mi na ɗúméh. Hen ɗaaha raa, yii ɗon ɗaŋ ɗi ɓéeɓ, ɗon ñeya' ri tii so', Baaso' ay ron rii on.
17 Filiɓ iñyaa ɓéeɓ, mi faha' woni ron biti lah fëhëntíi hanndal kon.

Taalibe ya a ɓëewë feey fi beh

18 « Ɗon ot ɓëewë feey fi bee kaa' ron, yúhí biti wa ɗéɓúu kaa' so'.
19 Ɗon nonun ɓëy feey fi bee koon, tin wa ay ron faha' ndah ɗon nonu waa na. Ndaa mi tanisse ron mi ɗúhíɗté rën waa na, tahte ɗon nënlíh waa na. Yii baa daa tah wa kaa' ron.
20 Nérsíi yee húmú won mi ron biti súrgë lukeh kélfíi gaan ɗa. Ɓëewë moklute so' raa, kon wa ay ron mokil ; yee ñeyu woni so' ra ay ñee wonnon ɓal.✡
21 Yii wa paŋ ɗi ɗon ɓéeɓ daa mi tah, ndah wa yíih ɓëe' wol so' ra.
22 Hena biti mi ayay te mi wonay a wa koon, tin wa ii habuu bakaaroh. Ndaa tígë homuu wa bee ra kep, wa lahluy layaa.
23 Ɓëyí kaa' so', ɗeef kaa'a'te Baaso' ɓal.
24 Hena biti mi pagay kimtaanni ow kay mësëy wëe paŋ fíi wë koon, tin wa ii habuu bakaaroh. Leegi wa olute kimtaanni so', wa anutee kaa' funi Baaso' ɓéeɓ.
25 Yee bíníyú téeríi kootii wa ra laha'te ɗah. Bíníyúté bitih : *"Yee kaa'uu wa so' ra lahay dalaa !"*✡
26 Dímlëhí ron ac ayo : daa ri Ruuha na teeɓa' kaaf ka ra. Ruuha kola' Boffa na. May ñee'ee Baaso' na mi wola' ron ri, te ri ay soo seedeyiɗ.
27 Te ɗon ɓal, ɗon ay soo seedeyiɗ ndah yen daa húmú dalaana níi a ɗeh. »

16

1 Yéesú ɓaatte won tih : « Ɗon ot mi won ɗon yii bah, nda ɗon ɓanti sélít.
2 Yúhí biti ɗon ay líkú ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra ; te ay tíl níi sah, ɓëyí yahti ron bëem ay rii habee biti jaamiyoh Koope.
3 Biti wa yíih Boffa te wa yíih so' ɓal daa nay tahe wa paŋ yii baaha.
4 Mi won ɗon yii baaha biti lah na bín fë rëe, ɗon nérsëh yee húmú won mi ron ra. Biti mi mëssí hom leeloon daa tah mi wonay ron yin na daluu yen ñéerë' bín fë níi a ɗeh.

Pagaɗɗi Ruuh-Peseŋ

✡ **15:20 15.20** Saame Maccëe 10.24 ✡ **15:25 15.25** Saame Kañaa ya 35.19 ; 69.5

5 « Leegi mee saañ ɓëe' wol so' na ra, te ow di ɗon na meelay so' tígë
në saañ mi ra.
6 Yee won mi ɗon baa ra tahte keeññon ɗúmpé ces.
7 Añcaŋ, mi won ɗon kaah : biti mi saañ daa gén ɗon na. Nagajek, mi
saay raa, Dímlëhë waɗti ac ɗon na ra ii ayil ! Ndaa mi saañ ɗaa, may ron
ɗii wola'.
8 Te ri ac ɗaa, ɗi ay teeɓ ɓëy ëldúnë biti wa homuy kaah di yii leŋke ɗee
na oluu wa bakaaɗ ɗa, ɗee na oluu wa júɓ ɗë, a ɗee na oluu wa aattiya'
ra :
9 wa homuy kaah di yii leŋke bakaaɗ, ndah wa gémúy së' ;
10 di yii leŋke júɓ, ndah mee saañ Baaso' na ra, te ɗon ii soo ollil ;
11 di yii leŋke aattiya', ndah kélfíi feey fi bee daanute níi wocce.
12 « Mi talla'te iñi caakki wona mi ron, ndaa tígë homuu yen bee ra kep
wa ɗameh affon.
13 Ruuha na teeɓa' kaaf ki Koope ra ac ɗaa, ɗi ay ɗon ñéyíɗ kaaf ka
ɓéeɓ. Iña nay rii wone ra ii kola' ɗii na, ɗi ay wone iña keloh ri ra, ɗi
teeɓ ɗon yii nay lahe.
14 Daa ri nay teeɓee ndami so', ndah ɗi ay ɓeyee iña soo na, teeɓ ɗon
wa.
15 Yii Baaso' daa laha' ri ɓéeɓ, daa mi laha'. Daa tah mi won ɗon biti
Ruuha ay ɓeyee iña soo na, teeɓ ɗon wa. »

Yee nay yíssíré súfúñ fë sos-keeñ ra

16 Yéesú wonil taalibe yi tih : « Tasse i waal fíi ɗon ii soo ot, tíkëh i waal
ɗon an soo olaat. »
17 I ow di taalibe yi na wonantuu hanndal ki wa tih : « Ɗi faha' won yi
biti tasse i waal yen ii rii ot, tíkëh i waal raa yen an ɗii olaat ? Ɗi faha'
won yi biti ɓal ɗi saañ Boffa na ? »
18 Wa na wonaaluu wonu tih : « I waal fi bah, ɗi faha' won yi na ? Ow
yéeh yee na faha' rii won ra kat ! »
19 Yéesú otte biti wa fahuu meeli, ɗi won wa tígí daaha tih : « Yee wona'
mi ron biti tasse i waal ɗon ii soo ot, tíkëh i waal raa ɗon an soo olaat ra,
ɗon meelantuu baaha a ?
20 Mee ron won kaaf ka ra ee : ɗon ay foŋ ɗon hawoh, ɗeefa ɓëy ëldúnë
homun sos-keeñ ; ɗon ay súfúñ lool, ndaa súfúñ fë ay yíssëh sos-keeñ.
21 Loo ɓeleɓ ham raa na misik ɗii na, ndah ɗeef lowa daa lah ; ɗi múc
ɗëe nék, ɗi hal misiga keeña sos níi sos, ndah ɗi kúɗté koy ëldúnë.
22 Ɗon ɓal, tígë homuu ɗon bee ra, ɗon homuu misik a súfúñ ; ndaa
may ron olaat, keeññon ay sos te ow ii mín kaa' keeññon sos.
23 Bín fë rëe, ɗon ii soo meellil yin. Mee ron won kaaf ka ra ee : yii ɗon
ɗaŋ ɗi ɓéeɓ, ɗon ñeya' ri tii so', Baaso' ay ron rii on.
24 Níi a ɗeh, ɗon ñeyuy tii so' ɗon ɗagute yin. Mantee ɗëgí, ɗon ay liil
; ɗaaha, keeññon ay sos dotooy. »
25 Yéesú antee tík won tih : « Iña won mi ron yaa ra ɓéeɓ, mi ñeya' wa
léeh. Wahtu ín ac fíi rë nék mii ron wonliil ɗaaha, may ron wonee iñi
Baaso' ɓëñéet.
26 Bín fë rëe, ɗon ay ñee'ee tii so' ɗon ɗaŋ Boffa. Mi wonay ron biti may
ron ɗagire ɗii na, ɗon daa nay ɗagire affon.
27 Ɗi fi Boffa faha'te ron ndah ɗon fahuute so', te ɗon gémúté biti daa
ri wol so'.
28 Mi kola' Boffa na mi acce ëldúnë. Leegi may koloh ëldúnë, mi nimil
Boffa na. »

29 Taalibe yi wonu ri tígí daaha tih : « Ɗi ɗeh ! Fu wonte wonni lante te
fu ñeyaay léeh.
30 Biti fu yúh ɓéeɓ te sohlaay ow meelle ro yin, haalte affi fun leegi, daa
tah fun gém biti fu kola' Koope na. »
31 Yéesú won wa tih : « Ɗon wonu kaah biti ɗon gémúté leegi a ?
32 A' ! Wahtaa ee saañ lahe ra kat, te ri lahte níi wocce, wahtaa nay ron
hasluu ra, ow fi ow ɗon na ɓéeɓ nimil faam wa, ɗon hel so' njunduŋ !
Añcaŋ, mi homay a af so' njunuŋ kat, ndah Baaso' ee hëbís së' !
33 Ɗon ot mi won ɗon iñyah, nda ɗon pokoh soo na, ɗon lah jaamma.
Ɗon ay mok ëldúnë nék ! Ndaa lah hëbí híin, mi ɓaŋke nguur ki ëldúnë
! »

17

Ɗagiri Yéesú taalibe yi

1 Wona' Yéesú iñyaa níi wocce ra, ɗi ɓéyíɗté afi sun won tih : « Baap,
wahtaa lahte : teeɓee ndami so' mi Koohu, nda mi mín teeɓa' ndamu ɓal.
2 Fu onte so' sañ-sañ sun fi ɓëewë ɓéeɓ, nda mi mín on ɓëewë déŋéen
fú së' rë ɓéeɓ pesa na ɗúméh rë.
3 Pesa na ɗúméh rë nék, toka' níil yúhí ɗo fi Koope fi kah-kah fa yínë
kut ɗa, a yúhí so' mi Yéesú-Kiristaa fa wol fu ra.
4 Mi paŋke légéyë nah fu so' ra, mi teeɓa'te ndamu feey fa.
5 Baap, kon leegi on so' ndam hëbísú, ndama húmú laha' mi ɗoo na, na
lahay ëldúnë doom ra.
6 « Ɓëewë ɓeɓ fu ëldúnë fu déŋéenté së' wë rë, mi teeɓpe wa daa fu
wah. Daa fu laha' wa, fu déŋéenté së' wë, wa ñeyute wonu.
7 Leegi, wa yúhúté biti iña on fu so' ra ɓéeɓ kola' ɗoo na.
8 Mi wonte wa unna won fu so' ra, te wa tahute wa. Wa yúhúté biti mi
kola' ɗoo na kah-kah, wa gémúté biti daa fu wol so'.
9 Af wa daa tah mi na ɗaŋ ɗo. Mi ɗagiray ɓëewë feey fi beh, mi ɗagiɗ
ɓëewë déŋéen fú së' rë, ndah wa yuu.
10 Yii lah mi ɓéeɓ daa fu laha', te yii lah fu ɓéeɓ daa mi laha' ; te ndami
so' feeñce waa na.
11 Tasse yutuuɗ mii homil ëldúnë ; mi yuloh ɗoo na, ndaa wa fi yeh, wa
lísú ëldúnë. Baap, ɗo fa sela ra, níirée wë tii gaanu, bee on fu so' ra, nda
di lígínúu yen ana yen henute yínë, wa hen yínë ɗaaha.
12 Homa' mi a wa ra, mi húmú níirë' wë a tii gaanu, bee on fu so' ra.
Mi níiɗté wë, te ow múuyëy waa na, henay ɓëe' waɗti múuy ɗë, nda yee
won Téerëe rë lah.
13 « Bi leegi mi yuloh ɗoo na, mi won wa iñyah bee lís mí ëldúnë bee
ra, nda sosi keeña laha' mi ra hom waa na, keeññi wa sos dotooy.
14 Mi léhínté wë yee won fu so' ra, ɓëy ëldúnë anutee waa kaa', ndah
wa nëníh ɓëy ëldúnë ti so' nen.
15 Mi ɗaŋ ɗo biti fu sëmlë' wë ya' Seytaane, ndaa biti fu këlíɗ wë ëldúnë
neh.
16 Wa nëníh ëldúnë ti so' nen.
17 Ɓukutee wa kaaf ka, wa hen yuu ; wonu daa kaaf ka.
18 Mi wolte wa ëldúnë ti di wola' fu so' ëldúnë nen.
19 Af wa tahte mi jébëlté rë af so' mi hente buu, nda wa ɓukutoh kaaf
ka raa, wa hen yuu ɓal.

20 « Mi ɗagiɗ wa neh doŋ, ndaa a ɓëewë nay soo gémé filoon fe ndah
iña nay wone wa fi yee sun fi so' ra.
21 Baap, mi ɗaŋ ɗo biti wa ɓéeɓ hen yínë. Di homa' fu soo na mi hompe
ɗoo na, wa ɓal homuun yen na ɗaaha. Hen ɗaaha raa, ɓëy ëldúnë ay gém
biti daa fu wol so'.
22 Ndama on fu so' ra mi onte wa ri, nda wa hen yínë ti di henuu yen
yínë nen,
23 mi hom waa na, fu hom soo na, wa ɓéeɓ bok hen yínë. Hen ɗaaha
raa, ɓëy ëldúnë ay gém biti daa fu wol so', te fu faha'te wa ti di faha' fu
so' nen.
24 Baap, tígë na saañ mi ra, mi faha'te biti ɓëewë déŋéen fú së' rë hom
na ɓal, nda wa ot ndama on fu so' ra, ndah fu maañcee soo faha' balaa
ëldúnë saku.
25 Te Baap, ɗo fa júɓ ɗë, ɓëy ëldúnë yíih rë, ndaa mi yúh rë, te ɓëewée
ke so' yee yúhúté biti daa fu wol so'.
26 Mi teeɓpe wa níi wa yúhúté daa fu wah, te may waa rii ɓaatti teeɓ,
nda faha'a faha' fu so' ra hom waa na, te so' ɓal mi hom waa na. »

18

Hami Yéesú
(Saame Maccë 26.47-56 ; Marka 14.43-50 ; Lúkkë 22.47-53)

1 Wona' Yéesú iñyaa níi wocce ra, ɗi kolohte dah ɓani taalibe yi húusúté
húlbí Sedoroŋ, haalute meey daaha.
2 Ɗi fi Yudaas fa nay rii yaaye ra yúh hatni baaha, ndah Yéesú a taalibe
yi na húmú nëfíh daaha.
3 Ɗi kúɗté goomal soldaar a i wohoh di Faam fi gaani Koope yi yéŋké
biti kélfë yí seeyoh ya a farisenŋa daa yeru ri wa. Wa ayute, kúrëelúuté i
lampa, kocom hawaanaa a ganaay.
4 Bi yúh Yéesú iña nay rii kate ra ɓéeɓ, ɗi leɓohte wa won wa tih : «
Ɗon saamu wah ? »
5 Wa tahute wonu ri tih : « Fun saamu Yéesú fí ɓëy Nasaret. » Ɗi won
wa tih : « Daa mi ! » Yaaha ɓéeɓ, ɗeef Yudaas fa na saañ ɗii yaaye ra
húmú filiɓ fi wa.
6 Yéesú na won wa bitih « daa mi » rek, wa sajalute, lasuute feey.
7 Yéesú meelaatte wa won tih : « Ɗon saamu wah ? » Wa wonu ri tih : «
Fun saamu Yéesú fí ɓëy Nasaret. »
8 Ɗi wonaat wa tih : « Mi wonte ron ri koon, daa mi ! Ɗon saamun so'
kut ɗaa, yéɗɗí ɓëewí yee saañ. »
9 Yee húmú won Yéesú rë laha'te ɗah. Ɗi húmú won tih : « Baap, mi
ñakay ow yínë sah di ɓëewë déŋéen fú së' rë. »
10 Ɗeef Simoŋ Peer kúɗté jépíl. Ɗi yíppée ríi fúul, paaŋke ri súrgíi
seeyohi gaana, lecce nufi ñamaa fa. Súrgëe nufa lecu ra hínú Malkus.
11 Yéesú won Peer tígí daaha tih : « Nimilire jépílú mbari ! Gulii coono
fa yeɗ so' Baaso' ra mi waray rii han waro a ? »

Kúrí Yéesú fíi Haan
(Saame Maccë 26.57-58 ; Marka 14.53-54 ; Lúkkë 22.54)

12 Soldaarra a kélfíi wë, a wohoh yi Faam fi gaani Koope habute Yéesú
tígí daaha, pokalsuute ri a níh.
13 Wa ɗéɓúu ríi kúɗ faam Haan. Haan daa pacool Kayif fa húmú seeyohi
gaana kíilí baaha ra.

14 Ɗi fi Kayif daa húmú won yëwúɗɗë biti ow yínë kut ñak ñíiní ndah ɓëewë daa gén.

Taasa'i Peer yúhí Yéesú
(Saame Maccëe 26.69-70 ; Marka 14.66-68 ; Lúkkë 22.55-57)

15 Na kúrú wë Yéesú faam seeyohi gaana ra, Simoŋ Peer a ow kay di taalibe ya ñeyute tala. Bi yúh seeyohi gaana taalibii bah, tahte ɗi fi taalibee a Yéesú daa hëeltú filiɓ faam fa.
16 Ndaa Peer húmú ëssín, hëbís ílë. Tígí daaha, taalibee koon ɗúhté, wonte a ɓelaa na woh ílë rë, ɓekke Peer filiɓ.
17 Ɓelaa won Peer tih : « Ɗo fi bee ɓal, fu noneh taalibe yi ɓëyí bee nagajek a ? » Peer won ɗi tih : « Mi noneh na dé' ! »
18 Bi húmú sos Koo, súrgë yë a wohoh ya këɗɗúté kíi na yoonnduu ; Peer hompe a wa na yoonndoh ɓal.

Yéesú fii Haan
(Saame Maccëe 26.59-66 ; Marka 14.55-64 ; Lúkkë 22.66-71)

19 Seeyohi gaana* yampe na meel Yéesú yii leŋke taalibe yi na a yee na yëeddë' rí rë.
20 Yéesú won ɗi tih : « Iña won mi ra, mi wona' wa sun ɓëewë ɓéeɓ na keluu. So' mi mëssí yëeddë' filiɓ ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra a filiɓ Faam fi gaani Koope, te yëwúɗɗë ɓéeɓ tee'uu na ; mi wonay yin las !
21 Ngana meel so' ! Iña won mi ra, meele wa ɓëewë síkírúu së' rë. Wa yúhú iña won mi ra. »
22 Wona' Yéesú woni bah, lahte wohohi húmú në, fúuɗté rí mbey, won tih : « Fay lofee seeyohi gaana ɗaaha a ? »
23 Yéesú won ɗi tih : « Woni so' ñeyay waal raa, teeɓ so' tígë héllë' mí rë, ndaa hena biti mi wona kaah raa, ɗeef fu laɓa' so' yih ? »
24 Tígí daaha, Haan yeñce Yéesú faam Kayif seeyohi gaana, ɗeef Yéesú lís pokki.

Peer taasiilte yúhí Yéesú
(Saame Maccëe 26.71-75 ; Marka 14.69-72 ; Lúkkë 22.58-62)

25 Filiɓ fi yaaha ɓéeɓ, Simoŋ Peer hompe na yoonndoh rek. Lahte ɓëyí won ɗi tih : « Ɗo fi bee ɓal, fu noneh taalibe yi nagajek a ? » Peer taasa'te won ɗi tih : « Mi noneh na dé' ! »
26 Filoon fi baaha, ow di súrgë yí seeyohi gaana, mboko mi ɓëe' Peer lec nufa ra, won ɗi tih : « Mi ot ɗo fi bee a ɗi filiɓ meeya neh nagajek a ? »
27 Taasa' Peer waali yínée, paan yíppée fiisoh.

Kúrí Yéesú fii Pilaat
(Saame Maccëe 27.1-2, 11-31 ; Marka 15.1-20 ; Lúkkë 23.1-5, 13-25)

28 Yéesú ɓeyute faam Kayif daaha, kúrúté faam gëernëer ɓaabin cúɓ. Ndaa lahuu wa ra, wa haaluy filiɓ, wa kaa'uu biti wa ay sobeye nda wa mín ñam ñami feedi Paaga.
29 Tígí daaha, Pilaat ɗeefiɗte wa won wa tih : « Ɗon wonu ti ɓëyí bee paŋ yih ? »
30 Wa lofute ri wonu tih : « Ɗi henay ow ɓos koon fun këmí rë rí ! »

---

* **18:19 18.19** Seeyohi gaana na wonuu dee ra, ɗi Haan. Bín fë nagajek ɗeef Kayif daa húmú seeyohi gaana, ndaa bi Haan mëssée hen seeyoh gaan te daa ri pacool Kayif, ɓëewë húmú dëekúu rí seeyoh gaan.

31 Pilaat won wa tih : « Ɗon fi yaa ɓéyí rí, ɗon ñee yee won kootii ron
ra ɗon aattiya' ri ! » Wa wonu ri tih : « Fun lahuy sañ-sañi tíkúun fun húl
sun ow, fun hap ri. »
32 Yee húmú won Yéesú rë laha'te ɗah sun fi ɗee nay rii húlée rë.

33 Tígí daaha, Pilaat nimilte filiɓ faam fa, dëekrëhté Yéesú meelte ri won
tih : « Ɗaa fu buuri yëwúɗɗë ë ? »
34 Yéesú won ɗi tih : « Woni baa kola' ɗoo na mbée ow daa won ɗo
baaha sun fi so' ? »
35 Pilaat tahte won tih : « Maa mi yëwúɗ ë ? Ɓëy heedon a kélfë yí
seeyoh yon daa komu so' ro ! Kon fu paŋ yih ? »
36 Yéesú loffe ri won tih : « Nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. Nguur
ki so' yaha nguur ki feey fi bee koon, tin súrgë yí së' ay soo haa'iɗ níi mi
yëeyíh yëwúɗɗë ; ë-ë', nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. »
37 Pilaat won ɗi tih : « Kon fu buur a ? » Yéesú won ɗi tih : « Fu wonte
ri, daa mi ! Seedii kaaf ka daa tah mi límú, seedii kaaf ka daa tah mi ac
feey fi beh. Te ɓëyí hom kaaf ka ɓéeɓ, helte nuf iña na won mi ra. »
38 Pilaat won ɗi tih : « Úh ! Yi daa kaah ? »

Kola' ri woni bah, Pilaat ɗúhëetté ëssín ɗeefiɗte yëwúɗɗë, won wa tih
: « So' mi olay yii mín tíkú sun fi ɓëyí beh,
39 te ɗon ɓaahuu biti lahaa Paak ɓéeɓ, mi ɗúhríɗ ɗon ow yínë kasu.
Ɗon fahuuy biti mi yessiɗ ɗon buuri yëwúɗɗë ë ? »
40 Tígí daaha, wa ɓéyrúté unni wa sun wonu tih : « Ë-ë' ! Ɗi neh !
Ɗúhríɗ fun Barabaas. » Ɗeef ɗi fi Barabaas fa banndi.

19

1 Filoon fi baaha, Pilaat naha'te fúuɗɗëhí Yéesú laraw.
2 Soldaarra ɓeyute ñap yugusute baane, ɓekute ri af Yéesú, tíkúté paltu
luum sun fi,
3 leɓuute ri wonu ri tih : « Coleere buuri yëwúɗɗë ! » Wa na anuu rii
fúuɗsë' mbey.

4 Pilaat ɗúhëetté yëwúɗɗë në, won wa tih : « Cëe mi ac mi komɗoh ron
ri ëssë, nda ɗon yúh biti mi olay yii mín tíkú sun fi ɓëyí beh. »
5 Tígí daaha, Yéesú ɗúhté, ɓani baanii yëlbí a paltii luumi. Pilaat won
ɓëewë tih : « Ɓëe' abah ! »

6 Kélfë yí seeyoh ya a wohoh ya oluu wa Yéesú, wa ɓéyrúté unni wa sun
na wonu tih : « Daaye ri kurwah ɓal ! Daaye ri kurwah ! » Pilaat won wa
tih : « Ɓéyí rí ɗon daayiɗ ɗi affon. So' mi olay yii mín tíkú sun fi. »
7 Yëwúɗɗë wonu Pilaat tih : « Kootii fun kadda'te ow sol Koope, te ri
wonte biti ɗi Koy Koope. Kon ɗi waɗti hawun húl ! »

8 Kela' Pilaat woni bah, ɗi ɓaattee tíit.
9 Ɗi haalaatte faam, meelte Yéesú won ɗi tih : « Fu ɗúhë' dih ? » Yéesú
hente tiɗ, lofay ri.
10 Tígí daaha, Pilaat won ɗi tih : « Fii soo tiil a ? Fu yéeh biti mi mín
ɗëe yeris te mi mín ɗëe daayɗoh kurwah a ? »
11 Yéesú won ɗi tih : « Fu míméh yin yínë sah sun fi so', henay yee yeɗ
ɗo Koope fa sun ɗa. Yii baa daa tah bakaadi ɓëe' yeñ so' ɗoo na ra luk
buu gaan. »

12 Pilaat kola' daaha na saam ɗee nay rii yeɗɗee Yéesú rë. Ndaa
yëwúɗɗë ɓéyrúté unni wa wonu tih : « Fu yeris ɓëyí bee ɗeef fu ñéerëey
a Sesaar*. Ɓëyí tík afi buur, ɗeef haa' Sesaar. »
13 Kela' Pilaat unni yah, ɗi ɗúhíɗté Yéesú fëel, antee took ñaana na
aattiyuu, hom ëssë dérúu a la', na wonuu yëwúɗɗë Gabataa ra.
14 Yiin fi baaha, tee'a' a bisa míllë' waaji Paagi yëwúɗɗë, bee laha' na'
leelu af ra. Pilaat won wa tígí daaha tih : « Buuron abah ! »
15 Ndaa wa ɓéyrúté unni wa na wonu tih : « Ɗi húlë ɓal ! Ɗi húlë !
Daaye ri kurwah ! » Pilaat won wa tih : « May daaye buuron kurwah nam
a ? » Kélfë yí seeyoh ya wonu ri tih : « Henay Sesaar, fun lahuy buur kay.
»
16 Tígí daaha, Pilaat yeɗɗa'te wa Yéesú, wa daaye ri kurwah.

Daaji Yéesú kurwah
(Saame Maccëe 27.32-44 ; Marka 15.21-32 ; Lúkkë 23.26-43)

Soldaarra yípútée ham Yéesú.
17 Ɗi fi Yéesú daa enoh kurwahi, wa ɗúhúté gina, yullute tígë në wonuu
« Këeŋ-af » ra. Tígí daaha wonuu « Golgotaa » di ébrë.
18 Lahuu wa ra, soldaarra daayute Yéesú kurwaha. Wa daayaaluute ow
ana kay kurwah : ɓëyí yínëe paa'te Yéesú ya' ñamaa, yínëe paa'te ri ya'
sugu, Yéesú hompe leelaa.
19 Pilaat naha'te bíníi a tíkrëhí unni yee sun fi kurwaha. Unna won yii
beh : « Yéesú fí ɓëy Nasaret, buuri yëwúɗɗë. »
20 Bi wulay tígë daayuu Yéesú rë gina, te unna bíníyú ébrë, lateñ a gerek,
ow caak olute, yúhúté yee bíníyú rë.
21 Yee bíníyú baa ra neɓaay kélfë yí seeyoh ya, wa payute wonu Pilaat
tih : « Fu waray bíní “buuri yëwúɗɗë” koon. Fu waɗti bíníyë biti “ɓëyí
bee won ti daa ri buuri yëwúɗɗë”. »
22 Pilaat won wa tih : « Yee bíní mí rë, mi bíníté rí níi wocce. »
23 Daayuu soldaarra Yéesú níi wocce ra, wa ɓeyute yéré yí woruute wa
cér iniil hanndal ki wa. Wa anutee ɓeɓ búubée ké rí teru sun níi feey te
lahay ɗíis ɗë,
24 wonu tih : « Génë biti yen ɗarun ri ɗaro raa, yen púlúf rí yen ot ɓëe'
nay rii lahee ra. » Yee húmú bíníyú Téerëe rë laha'te ɗah. Téerëe húmú
won tih : *« Wa woruute yéré yí së', púlúfúté búubí së'. »*✡ Ɗee bíníyúu rí
ɗaa ra, soldaarra paguu ri ɗaaha kep.
25 Yaafi Yéesú húmú caŋ hëbís kurwaha ɓani koy-yaafa ɓeleɓ, a Mari
ɓeleɓ Kolopas, a Mari fi ɓëy Makdalaa.
26 Yéesú otte yaafi, otte taalibee daa kooji ra hompe hëbísí, ɗi won tih :
« Yaa ow, koohu abah. »
27 Ɗi won taalibee tih : « Yaafu abah. » Kola'te baaha, taalibee ɓeɓpe
yaafi Yéesú yeffe ri faami.

Húlí Yéesú
(Saame Maccëe 27.45-56 ; Marka 15.33-41 ; Lúkkë 23.44-49)

28 Nda yee won Téerëe rë lah, filoon fi baaha, bi yúh Yéesú biti iña ɓéeɓ
púlgísë'té leegi, ɗi won tih : « Mi sifirohte. »

---

* **19:12 19.12** *Sesaar* : Bín fë, ɓëyí húmú hen buur di Rom ɓéeɓ dëekúu ɗaaha. ✡ **19:24 19.24** Saame Kañaa ya 22.19

29 Ɗeef lahte yaadi líiffé bineegar húmú hatinni yaaha. Soldaarra
yípútée ɓeɓ líil soopute ri bineegar, pokute ri ya' isop, yullute ri ɓúk Yéesú
na fahuu hënndí.
30 Ɗíkísë' Yéesú bineegara, ɗi won tih : « Iña ɓéeɓ púlgísë'té. » Ɗi
sígímpé, yeɗɗohte lússé.

Yéesú tawute juun araal

31 Wahtu yi yaaha, ɗeef bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë ee saañ dale ra.
Kélfë yí yëwúɗɗë fahuuy biti ɓúudé hom sun kurwah bis hílsëe, ɓaatte
biti bisi hílsíi bee bis gaan. Tígí daaha, wa payute Pilaat na, wonute ri biti
ɗi naha' korsa'i kotti ɓëewë daayu ra[†], ɓúudé yë këllú tígë.
32 Nahuu soldaarra baaha ra, wa ñeyute ɓëewë daayu a Yéesú rë,
korsuute kotti bee ɗéɓ ɗë, ñeyute ana fa na, korsuute kotta.
33 Ɗi fi Yéesú nék, lahuu soldaarra ɗii na olute biti ɗi húlté níi wocce
ra, tígí daaha, wa korsuuy kotta.
34 Ndaa ow di soldaarra tappe ri juun hatin araal, ñif a muluɓ yíppée
nëe ɗúh.
35 Ɓëe' ɓílíɗ iñyee ra tíkké íllí në ngëey, te iña won ɗi ra laha' ɗaaha.
Ɗi a faanaŋ fi yúhté biti iña laha' ɗaaha. Ɗon ot ɗi won iñyeh, nda ɗon
gém ɗon ɓal.
36 Iñyaa ɓéeɓ laha'te ɗah, nda yee bíníyú Téerëe rë lah. Bíníyúté Téerëe
bitih : *« Yuh yínë sah ii kon faana. »*✡
37 Bíníyúté biti ɓal : *« Wa ay yíiɗ ɓëe' wa jabu ri ra. »*✡

Haji Yéesú
(Saame Maccëe 27.57-61 ; Marka 15.42-47 ; Lúkkë 23.50-56)

38 Filoon fi baaha, lahte ɓëyí hínú Suseef dék Arimate, payte Pilaat na,
meelte ri ɓúudé fí Yéesú. Ɗi non taalibe yi Yéesú ndaa bi húmú neeh ri
kélfë yí yëwúɗɗë, ɗi húmú teekiraay baaha. Pilaat tahiɗte ri, Suseef payte
ɓeɓpe ɓúudé fë.
39 Tígí daaha, Nikodem ɓal acce habra'te ri. (Nikodem fi baa húmú
mëssée pay yérí Yéesú elek.) Wa kúrúté laakkoloñi yugusuu míirí boolluu
a barbosaa, yi waɗtee mit kílë sabay éeyë.
40 Wa ɓeyute ɓúudé fí Yéesú, na líiwú rí boy, na túmú rí yin heeñlaa ti
di ɓaahuu ri yëwúɗɗë nen biti wa yahti hac ɓúudé.
41 Tígë daayuu Yéesú kurwah ra lahte meey, bi kolom ki ow mësúy nëe
hacu húmú në.
42 Bi na saañ dale bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë te kolom ka wulay daaha,
wa ɗapute ɓúudé fí Yéesú në.

20

Kolohi Yéesú ɓúudé
(Saame Maccëe 28.1-8 ; Marka 16.1-8 ; Lúkkë 24.1-12)

1 Hagadi dímëesë, Mari fi ɓëy Makdalaa kolohte saañce tígë hacuu
Yéesú rë. Laha' ri ra, ɗi ɗeef la'a húmú ɓúk luuya ra éccírúté.
2 Ɗi yíppée múkë Simoŋ Peer na a taalibii yínëe Yéesú kooya' ri ra, won
wa tih : « Ɓúudé fí Yíkëe ɓeyute nuŋa, te fun yíih tígë kúrú rí rë. »

---

† **19:31 19.31** Bín fë, ɓëewë húmú daay ow kurwah wa faha' biti ɓëe' yíppí húl rëe, wa húmú korsuu kotti ɓëe' korsoo. ✡ **19:36 19.36** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 12.46 ; Kíní ɓëy Israyel 9.12 ; Kañaa ya 34.21 ✡ **19:37 19.37** Saame Sakari 12.10

3 Tígí daaha, Peer a taalibii yínëe koluute na suu luuyin.
4 Wa húmú múkëyú múkëyë na suu wa ra. Bi luk taalibii yínëe Peer
gaaw, ɗi ɗéɓpé rí luuya.
5 Laha' ri ra, ɗi yérëntëhté otte ɓoyya filiɓ, ndaa ri haalay.
6 Simoŋ Peer laha' daaha, haalte na yeel ɓoyya.
7 Boya húmú af Yéesú rë homay a ɓoyyi kayya ; ɗi túlúñú túlúñë, hompe
kay.
8 Taalibii yínëe ɗéɓpí lah ra haala' daaha otte ɓoyya, gémpé biti Yéesú
kolohte.
9 Yúhí biti níi a ɓaaha, ɗeef taalibe ya yíih yee faha' won Téerëe rë doom,
biti Yéesú waɗtee koloh ɓúudé.
10 Taalibe yi ana ya koluu daaha, suute faam.

Feeñiyohi Yéesú Mari fi ɓëy Makdalaa
(Saame Maccëe 28.9-10 ; Marka 16.9-11)

11 Ɗi fi Mari, nimila' ri ra, hom fëel fí luuya na looy. Ɗi hom looya
yérëntëhté filiɓ,
12 otte malaaka ana yi ɓekuu ɓúuɓ naa', tookute tígë húmú fëndú ɓúudé
fí Yéesú rë, ɓee hompe hatna húmú afa ra, yínëe hompe hatna húmú paa'
kotta ra.
13 Wa wonu ri tih : « Fu looy yi yaa ow ? » Ɗi won wa tih : « Ɓúudé fí
Yíkíi së' ɓeyute, te mi yéeh tígë kúrú rí rë. »
14 Ɗi hom woni yii baa na heeltoh, ɗi otte ow caŋke hëbísí ndaa ri yéeh
ɓëe', ɗeef yaa Yéesú.
15 Yéesú won ɗi tih : « Fu looy yi yaa ow ? Fu saam wah ? » Bi haba'
Mari biti yaa wohohi meeya, ɗi won ɓëe' tih : « Ɓahaa, daa fu kúrë rí rëe,
won so' tígë ɗap fu ri ra, mi kale ri. »
16 Yéesú won ɗi tígí daaha tih : « Mari ! » Ɗi yíssëhté Yéesú në, won tih
: « Rabbuni ! » (daa ri yëeddëh di ébrë).
17 Yéesú won ɗi tih : « Ngana ham so' deh, ndah mi lahay Baaso' na
doom. Tílé fu won koy-yaayyi so' biti mi hom kotti saañi Baaso' na daa
Boffon ɗa, Koope fi so' na daa Koope fon ɗa. »
18 Mari fi ɓëy Makdalaa yíppée saañ, wonte taalibe ya biti ɗi otte Yíkëe,
léhínté wë yee won ɗi ra.

Feeñiyohi Yéesú taalibe yi
(Saame Maccëe 28.16-20 ; Marka 16.14-18 ; Lúkkë 24.36-49)

19 Sosaɗ na'i dímëesí ɓaaha, bi ɗeef taalibe ya kaañuy kélfë yí yëwúɗɗë,
wa téyúuté faam. Yéesú acce hente ɓereeh leelii wa, won wa tih : « Cëlíirí
yaawe ! Hëmíi jaamma ! »
20 Wona' ri wa iñyaa ra, ɗi teeɓpe wa ya' yi a hatni yíníi araali. Keeññi
taalibe ya sos soso níi ola olu wa Yíkëe rë.
21 Yéesú wonaat wa tih : « Cëlíirí yaawe ! Hëmíi jaamma ! Di wola' so'
Baaso', so' mi wola' ron ɗaaha. »
22 Kola' ri woni ɓaa ra, ɗi ëffé sun fi wa, won wa tih : « Tëhí Ruuh-Peseŋ
!
23 Ɓëyí ɗon baal ri bakaaɗɗi, ɗeef Koope baalte ri. Ɓëyí ɗon habiɗ ɗi
bakaaɗɗi, ɗeef Koope habiɗte ri wa. »

Feeñiyohi Yéesú Toomaa

24 Toomaa fa na dëekúu Síisë rë non taalibe yi sabboo a ana ya, ɗeefaay
na ac Yéesú rë.

25 Aya' ri taalibe yi kayya wonute ri biti wa olute Yíkëe rë, ɗì won wa
tih : « Hém so' mi olay daayiitti pontu ya ya' ya, hém so' mi ƀekay kun
so' ílíyyë daayuu ri faana ra, te mi ƀekay ya' so' lafi araali, mii mëssí gém
biti ɗì kolohte ƀúudé. »
26 Nimila' bisi baa ɗeef taalibe yi Yéesú téyëetúté faam fa, Toomaa
hompe a wa ra, Yéesú acce hente bereeh waa na won tih : « Cëlíirí yaawe
! Hëmíi jaamma ! »
27 Ɗi antee won Toomaa tih : « Ɓeke kunu nuŋŋi ya' yi so' fu olsoh ;
ƀeke ya'u araal so'. Yeɗɗe lah nuf ana, fu gém ! »
28 Toomaa won ɗì tih : « Daa fu Yíkíi së', daa fu Koope fi so' ! »
29 Yéesú won ɗì tih : « Biti fu otte so' daa tah fu gém ë ? Ɓëyí gém së' te
olay so', lahte sos-keeñ. »

Yee tah téeríi bee koloh ra

30 Yéesú paŋke kimtaan kay caak fíi taalibe yi, yi yéŋké biti ƀíllúy téeríi
beh.
31 Yee filiƀ téeríi bee nék, ƀíllú biti ɗon gém biti Yéesú daa Buura Koo
fal ri ra, Koy Koope. Te ɗon gém ɗii na raa, ɗon ay pes ndah ɗì.

21

Kimtaani mbaala líif jén ɗë

1 Filoon fi baaha, Yéesú feeñiyaatte taalibe yi ƀúk laahi Tiberiyat*. Ɗi
feeñiya' wa ɗeh :
2 Simoŋ Peer a Toomaa fa na dëekúu Síisë rë daa húmú, a Natanayel fi
ƀëy Kanaa di Galile, a koyyi Sebede, a taalibe yi Yéesú ana kay.
3 Simoŋ Peer won wa tih : « Mee saañ seeƀ ɗa. » Wa wonu ri tih : « Caa
fun ñéerë' a ro fun ƀal. » Tígí daaha, wa ñéerúuté haalute gaala. Ndaa
elgi baaha ƀéeƀ wa habuy yin.
4 Yíilë' Koo ra, Yéesú acce caŋke ƀúk laaha, ndaa taalibe ya yíihsíih rí.
5 Ɗi won taalibe ya tih : « Ɗon habute jén saa yaawe ? » Wa wonu ri tih
: « Fun habuy yin. »
6 Ɗi won wa tih : « Yéesí mbaala hatna paa' ya' ñamaa di gaala ra, ɗon
ay ham. » Tígí daaha, wa yeesute mbaala. Mbaala hampe jén, líif líifë níi
wa míníh ríi ɗúhíɗ mulaa.
7 Ow di taalibe ya, kooji Yéesú, won Peer tih : « Yaa Yíkëe ! » Kela' Simoŋ
Peer uni bah, ɗì yíppée ƀekoh búubée ké rí húmú nís ɗí na seeƀ ɗì ra,
yíppée haal mulaa.
8 Taalibe yi kayya ayuu a gaala, na fasu mbaala líif jén ɗë. Wa húmú
wuluuy ƀúk laaha, yee talluu wa ra waɗti hena jaak tíméer (100).
9 Lahuu wa cépúté gaala ra, wa olute jén tíkúté sun kíi, mbúurú hompe
hatni beh.
10 Tígí daaha, Yéesú won wa tih : « Jénë ɗúhúu ron ham ɗa, kúrí i koy
na deh. »
11 Simoŋ Peer haalaatte gaala, fasse mbaala líif jén ɗë, ɗúhíɗté rí ëssë.
Jénë ƀéeƀ hente koy tíméer a koy sabay iip a koy éeyë (153), te ɗee teem
wa ra ƀéeƀ tahay mbaala ɗaɗ.
12 Filoon fi baaha, Yéesú won wa tih : « Ëyí ɗon ñam ! » Ow yínë sah di
taalibe ya kaañay rii meel daa ri wah, ndaa wa yúhúté biti yaa Yíkëe.

---

* **21:1 21.1** *laahi Tiberiyat* : non tii ya na dëekúu laahi Galile ra.

13 Yéesú leɓohte, ɓeɓpe mbúurëe wora'te wa, ɗi ɓeɓpe jénë ɓal hente
ɗaaha.
14 Baa daa waali éeyë fë feeñiyoh Yéesú taalibe yi, këllúu rí ɓúudé rë.

Yéesú a Peer

15 Ñamuu wa níi wocute ra, Yéesú meelte Simoŋ Peer won ɗi tih : «
Simoŋ fi Saŋ, di faha' fu so' luk di fahuu so' ɓëewí yee a ? » Peer won
ɗi tih : « Yíkëe, fu yúhté biti mi faha'te ro. » Yéesú won ɗi tih : « Lah
tooppitee harri so'. »
16 Yéesú meelaatte ri won tih : « Simoŋ fi Saŋ, fu faha'te so' a ? » Peer
won ɗi tih : « Yíkëe, fu yúhté biti mi faha'te ro kay ! » Yéesú won ɗi tih :
« Lah níiré harri so'. »
17 Ɗi wonil ri waali éeyë fë tih : « Simoŋ fi Saŋ, fu faha'te so' a ? » Yee
meela' ri Yéesú waali éeyë fë biti nda ri faha'te ri ra, ɗúmëlté keeña. Ɗi
loffe Yéesú won tih : « Yíkëe, fu yúh ɓéeɓ ! Kon fu yúhté biti mi faha'te
ro ! » Yéesú wonil ri tih : « Lah tooppitee harri so'.
18 Mee roo won kaaf ka ra ee : hena' fu kúkëy rë, daa fu na húmú pokit
afu geñuu, fu pay tígí neɓa' ro ; ndaa til níi fu ɓaha raa, fay ɓéyíɗ ya' yu,
ow kay pokiɗ ɗo geñuu, kúɗ ɗë tígí fu fahaay naa pay. »
19 (Unna won Yéesú yaa ra, ɗi hom teeɓa'i ɗee nay húlée Peer ra. Peer
ay teeɓee ndami Koope ɗaaha.) Yéesú antee tík won ɗi tih : « Ñeye tal
so'. »

Yéesú a taalibee ɗi kooya' ri ra

20 Filoon fi baaha, Peer heeltohte, otte taalibee Yéesú kooya' ri ra na ac
filoon wa. Daa ri taalibee húmú sígím nuf Yéesú homuu wa ñama, meelte
ɗi fi Yíkëe ɓëe' nay rii yaaye ra.
21 Ola' Peer taalibee ra, ɗi meelte ɗi fi Yéesú won ɗi tih : « A ɗi fi bee
nék Yíkëe ? »
22 Yéesú won ɗi tih : « Mi faha' biti ɗi pes níi mi nimil raa, waal fu yaha
yi na ? Fu laha' biti fu ñee tal so'. »
23 Yaa bah, wona líiwëlsë'té filiɓ fi ɓëewë gémú Yéesú në rë biti taalibii
baa ii ñee húl. Añcaŋ, Yéesú wonay biti ri ii húl, ɗi won wono ndék tee :
« Mi faha' biti ɗi pes níi mi nimil raa, waal fu yaha yi na ? »
24 Ɗi fi taalibee sah-sah daa ɓílíɗ iñyaa bíníté wë, te fun yúhúté biti iña
won ɗi ra kaah.
25 Yéesú paŋke i yin kay caak yi fu yéŋké biti ñeyun yínë-yínë bíníyú
koon, mi lahte yaakaari biti téeré yë ii ɗam feey fi beh.

Téerëe bíníyú tílëdí apootarra ra Kúnsëe

Téeríi bee bíníyú tílëdí apootarra. Daa ri téeríi ana fa bíní Lúkkë rë. Bee ɗéƀ ɗíi bíní rë won sun fi pesi Yéesú feey. Bee bíní rí bee ra nék, won sun fi filoon fi bee lawa' Yéesú sun-Koo ra, kaa'eeh ɗi lissí pes filiƀ taalibe yi, na ƀedda' wa a Ruuhi. Ɓëewí húmú gémú ɗii na suute haalute i gin caak na waariyu. Jamanii baaha buuri gaani Rom daa húmú ílíf i gin caak.

Téeríi bee won sun fi :

- yii leŋke saañi Yéesú sun-Koo *(1.6-11)*,
- yii leŋke cébí Ruuh-Peseŋ a jamanaa dala' jaŋaa filiƀ yëwúɗɗë di Yerusalem ra *(2.1-47)*,
- yii leŋke tolof toloffa lah jaŋaa ana' rii dal ra *(8.1-3)*,
- yii leŋke haali ngémë filiƀ fi ƀëewë yëwúɗ neh ra ti ƀëy faam Korney *(10.1-48)* ; ƀëy Añcos *(11.19-26)*, ƀëy Fílíp *(16.11-40)*, ƀëy Korente *(18.1-11)* a ginni kayya nen *(17.1-4, 10-12)*,
- yii leŋke hami Pool téyúté Yerusalem *(21.27-36 ; 22.24)*, kúrúté Sesare *(23.23-35)*,
- a yii leŋke kúrí Rom, na sehaaloh buuri gaana aattiya' ri (*27.1* níi *28.31*).

Ɓëyí fí janj téeríi bee ƀéeƀ ay yúh ɗee laha' waarii Uni Nebi Yéesú-Kiristaa njiriñ níi tígí hom ow ëldúnë ƀéeƀ keloh ri ra.

Sehi Ruuh-Peseŋ

1 Ɓah Tewofil, iña bíní mí téerée ké së' ɗéƀ ɗë won sun fi iña paŋ Yéesú a iña yëeddë' rí rë ƀéeƀ dala'te dalaana níi

2 yiin ƀéyrú rí saañce sun ɗa. Balaa ri saañ sun, ɗi ñeya'te doolii Ruuh-Peseŋ nahte ƀëewë ɗi húmú tanis wa henute apootarri ra yee nay waa page ra.

3 Filoon fi húlí, ɗi feeñiyohte wa fi yah, ñeya'te wa pagaɗ caak teeƀpe wa biti ɗi ee pes ɗa kaah. Hente bis sabay iniil (40), hom níi rëe ɗi feeñiyoh wa wa ot ɗi, ɗi wone wa yii leŋke Nguur ki Koope.

4 Bisa ín, ɗi hompe na ñam a wa, ɗi won wa tih : « Ngënë wúlíi Yerusalem, séhí yee gap ɗon Baaso' ra, daa ri yee húmú wona' mi ron bitih :

5 Saŋbëtsë' a muluƀ, ndaa ɗon, tasse yutuuɗ ɗon ay bëtsúu a Ruuh-Peseŋ. »

Nimili Yéesú sun-Koo

6 Filoon fi baaha, wa fi apootarra homu a Yéesú rë meelute ri wonu tih : « Wahtaa nay fuu cëgírëeté nguur ki Israyel ra lahte aa Yíkëe ? »

7 Ɗi won wa tih : « Waal fon íníh jamanu a wahtu yi Baaso', daa ri lah sañ-sañ sun fi yii nay rii page ra kut.

8 Yúhí biti Ruuh-Peseŋ ay cép sun fon, on ɗon doole, ɗon hen seede yi so' Yerusalem, Yúdée a Samari ƀéeƀ, a tígí teem feey fa ƀéeƀ. »

9 Kola' Yéesú unni yah, ɗi kolohte feey íllí wë na saañ sun-Koo. Lahte nérí yíppée ac ɗappe rí íllí wë.

10 Ɗi na saañ, wa homute daa na yeelu sun-Koo, ow ana yi ƀekuu búuƀ naa' yípútée caŋ fíi wë,

11 wonu wa tih : « Ɓëy Galile yi yeh, ɗon homu yi dee ɗon na yíirú
sun-Koo ? Yéesú fë koloh fíiyën ɓéyrúté sun-Koo ra, di oluu ron ri ɗì na
saañ, ɗì ay nimilee ɗaaha. »

Ɗee tansuu Macaas hente apootar ra

12 Apootarra koluute daŋa daaha, bee na wonuu daŋi Ëlíiffë rë, suute
Yerusalem. Daŋa wulaay a gina níi, hanndal ka waɗti hena kilomet yínë.
13 Lahuu wa Yerusalem ra, wa lawute sun faam, haalute lasa na hoñuu
waa tee'a' ra. Wa húmú Peer, Saŋ, Saak, Anndere, Fílíp, Toomaa,
Bartalemi, Maccëe, Saak fi Alfe, Simoŋ fi jammbaara a Yudaas fi Saak.
14 Wani Maryaama yaafi Yéesú a i ɓeleɓ kay, a koy-yaayyi Yéesú yaal
tee'uu daaha, faraah wa ɗage.
15 Lahte bis waalli yaaha, Peer kolohte caŋke leelii koy-yaayya filiɓ
ngémë, ɗeef wa warutee mit ow tíméer a ow sabay ana (120), won wa
tih :
16 « Koy-yaayyi yeh, Ruuh-Peseŋ húmú wonte yin yii leŋke Yudaas fa
kúɗ ɓëewë habu Yéesú rë. Ɗi húmú ñeya' Dawit na, wonte ri Téerëe ; te
yii ɓaa waɗti laha laho te laha' ɗaaha.
17 Yudaas húmú non fun na, te ri húmú yerute légéyí ti di yeruu ow fi
ow fun na bii nen. »
18 (Hélsë yínlúu rí yii ɓosa paŋ ɗì ra, lomuu feey. Ɗi keena' feey fi baaha.
Na keen ɗì ra, ɗì keena' líhëh lowa lasse, liilla ɓéeɓ ɓútëhté.
19 Yaa hente lëyëŋ filiɓ Yerusalem ɓéeɓ. Kola'te baaha, ɓëy Yerusalem
wonuu tígí daaha Hakeldama, daa ri : Feey fi ñif ma.)
20 Peer tíkké won tih : « Di yii leŋke ɗì fi baaha, nagajek bíníyúté filiɓ
téeríi Kañaa ya bitih : *“Faam fa hena holoŋ, ow ɓan naa dék.”*✡ Bíníyúté
biti ɓal : *“Ow kay taha légéyí.”*✡
21 Lahte ɓëewí ewu yen na deh, funi wa daa mësúu ñéerë' a Yéesú-
Yíkëe,
22 dala'te bín oluu yen Saŋ Batis na bëtís rí rë níi a bee këllúu rí leelii
yen ra. Kon di mín ɗíi man ɓéeɓ, waɗtee lah ɓëyí haal fun na di wa fi
yaaha, seedeyiɗ Yéesú biti ri kolohte ɓúudé. »
23 Tígí daaha, tii ow ana capute : ɓëyí yínëe Suseef fa na dëekúu
Barsabaas mbée Yústús rë, yínëe Macaas.
24 Taalibe ya ɓéeɓ yefuute ɗaŋi Koope wonu tih : « Yíkëe, ɗo fa yúh yii
hom keeñ ow ɓéeɓ rë, teeɓ fun ɓëe' tanis fu di wa fi ana yi yeh,
25 hen apootar tah tígí Yudaas fa hegoh légéyí saañce tígë waɗ ɗii na
ra. »
26 Filoon fi baaha, wa púlúfúté wa fi ana ya, púlúfë keente sun fi Macaas.
Ɗi yeeltee ɓaatoh apootarri sabboo a yínë yë në.

2

Cébí Ruuh-Peseŋ

1 Laha' Pantakot ra, ɓëewë gémú Yéesú rë ɓéeɓ tee'luute tígë në tee'uu
wa merees ra.
2 Hom homo níi, wa keluute yodadi kola' sun man yodaɗ ngilaaw gaan
nen, líiffé faam fa tooku wa ra del.
3 Wahtii baaha, wa olute i yin ti pereem nen, mada' kíi, hasla'te, bina-
bina ɓéeɓ céppé ow fi ow waa na.

✡ **1:20 1.20** Saame Kañaa ya 69.26 ✡ **1:20 1.20** Saame Kañaa ya 109.8

4 Wa ɓéeɓ yípútée líif a Ruuh-Peseŋ, ow fi ow waa na ɓéeɓ a yee ɓeya'
ri Ruuha ra, na won wonaɗ kay.
5 Bín fë, ɗeef lahte yëwúɗɗí gémúté Koope níi gém, koluu ginna ëldúnë
ɓéeɓ ayute dékúté Yerusalem.
6 Keluu wa yodada ra, wa ayute caakute níi caak, tee'uute, éemúté níi
éem ndah ow fi ow waa na ɓéeɓ na keluu ɓëewë gémú Yéesú rë na wonu
wonaɗɗa ɓapu wa ra.
7 Wa éemú éemë níi na wonu tih : « Ɓëewë në wonu yee ra, wa ɓéeɓ
ɓëy Galile saa ɓal ?
8 Kon hena' ɗí níi ow fi ow yen na ɓéeɓ na keloh iña na wonu wa ra di
wonada ɓap ɗi ra ?
9 Te filiɓ fi yen, yee koluu ginni Parta ya, yee koluu Médí, Elam,
Mesopotami, Yúdée, Kapados, Ponto a Aasi ;
10 yee koluu Fírísí a Pamfili, yee Ésíp, yee koluu deya na wonuu Siren
ra di Líbí ; lahte yi koluu Rom,
11 Keret a Arabi ; lahte yi yëwúɗ tígí-tígí, bokaay a yee ɗeefru yëwúɗɗë
yooni wa ra. Te añcaŋ, yen ee waa keluu wonaɗɗi yen ɗa, wa na waariyu
iñi gaanna paŋ Koo ra ! »
12 Wa ɓéeɓ éemúté, affi wa kúnëhté wa na wonantuu filiɓ fi wa tih : «
Bee yi kan ? »
13 Ndaa lahte ɓëewí na ñaawlu wa fi ɓëewë gémú rë wonu tih : « Ɓëewí
yee mani talla' waa hap yee raa ! »

Gonli Peer

14 Tígí daaha, Peer kolohte ɓani apootarri kayyi sabboo a yínë yë, ɗi
ɓéyíɗté uni sun won tih : « Ɓon fi yëwúɗɗë a ɗon fa dékú Yerusalem ra
ɓéeɓ, kúnsí nuffon ɗon síkírëh së' ndín ɗon yúh yee lah ra.
15 Di habuu ɗon ɗi affon lahaay ɗaaha, ɓëewí yee maniyuy. Yen homu
siñaakaɗ kep ee !
16 Yee lah baa ra, yonente Suwel húmú wonte ri. Ɓi húmú won tih :
17 *“Koope won tih : Waalla nay míllée rë,*
may hasla' Ruuhi so' sun fi ɓëewë ɓéeɓ,
tuŋki ron yíssëh yonente léhín woni so'.
I yin ay feeñiyoh tuŋkon,
ɓaha ya ay olee heey.
18 *Ahaŋkay ! Bín fë rëe, may hasla' Ruuhi so' sun fi súrgë yí së', yaal a ɓeleɓ*
wa yíssëh yonente léhín woni so'.
19 *May teeɓa' i kimtaan sun-Koo dín,*
a iñi éemílë'té feey fi beh
ti ñif, kíi a i nér ɗúukëe nen.
20 *Na'a ay míif ñúus túɗ,*
céyín fë luum níi ti ñif nen,
balaa bisa nay aye Yíkëe rë lah,
bisi gaana ñéerë' a ndam ra.
21 *Te ɓëyí fí dëek Yíkëe ɓéeɓ ay múc.”*✡
22 « Ɓon fi ɓëy Israyel, síkírii yee nay mi ron wone ra : Ɓon yúhúté biti
Yéesú fí ɓëy Nasaret, ɗi ɓëyí Koope ñéerë'té a ri, yii hente kimtaan ɓéeɓ
a iñi éemílë'té, Koope daa ñeya' ɗii na ɗi na an waa paŋ fíiyën.

✡ **2:21 2.21** Saame Suwel 3.1-5

23 Ɗi fi baa yaayute ti di faha' ri Koope fa maañci tíƀ baaha ra nen. Te ɗon daa hawu ri, ɗon fa tahu ƀëewë në ñéyíh woni Koope ra daay ɗi kurwah ra.
24 Ndaa Koope këlíɗté rí ƀúudé, múcëlté rí coono fi kúl kë. Baa daa teeƀa' biti kúl kë míméh ríi ham.
25 Nagajek Dawit húmú wonte yii bee sun fi :
“Mi ola' Yíkëe fíi së' faraah,
te hém ɗi ee hëbís së' rek,
mi lahay yii síɗëe mí.
26 *Yii baa daa tah keeñ so' sos,*
te unni neƀpe na ɗúh ƀúk së'.
May fanee a yaakaar !
27 *Ɗo fi Yíkëe, fii soo hel filiƀ kúl kë,*
fii yeris so' mi ƀëwú, ƀúudé fí së' yah.
28 *Fu teeƀpe so' waalla yuliɗ pesa ra,*
fay home hëbís së', fu sosil keeñ so'.”✡»
29 Peer ƀaatte won tih : « Koy-yaayyi yeh, cëe mi won ɗon níi lan : ciffi yen Dawit húlté, hacute, te luuyi ee gin yen ee níi a ɗeh.
30 Na húmú won ɗi woni baa ra, ɗeef ɗi húmú yonente, te Koope gappe ri, añohte ri biti ow di séttí ay rii lam ñaani nguur ka.✡
31 Bín fë, ɗi otte biti Buura Koo fal ri ra ay koloh ƀúudé, daa tah ɗi won biti ɗi heluy filiƀ kúl kë, ƀúudé fí ii yah.✡
32 Te fun ƀéeƀ fun mínú seede biti Koope këlíɗté Yéesú fë na wonuu ra ƀúudé.
33 Filoon fi baaha, ɗi ƀéyrúté tíkúté hëbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi. Ɗi fi Koo Boffa yeɗte ri Ruuh-Peseŋ fa gapa' ri ra, ɗi nampee rii hasla' ƀëewë në. Daa ri yee na olu ɗon te na keluu ɗon ɗee ra.
34 Dawit laway sun-Koo dé', ndaa ɗi wonte bitih :
“Koo-Yíkëe won Yíkíi së' tih :
Tooke hëbís së', ya'i ñamaa fi so' deh,
35 *níi bín nëy míi yíssée kaa'oh yu hen tíkëe yí kottu ra.”*✡
36 « Kon ɗon fi ƀëy tali Israyel ƀéeƀ yúhí te ɗon ham affon biti Yéesú fë daayu ron kurwah ra, Koope fal ɗi fi baaha Yíkëe a Buur. »
37 Unni yaa haalte ƀëewë në húmú síkírúu rë, wa meelute Peer a apootarri kayya wonu wa tih : « Fun waɗti pagun yi nék koy-yaayyi yeh ? »
38 Peer won wa tih : « Lëfí pesaɗ, te ow fi ow ɗon na ƀéeƀ bëtsú di tii Yéesú-Kiristaa ɗon baalu bakaaɗɗon. Hen ɗaaha raa, Koope ay ron on Ruuh-Peseŋ.
39 Te Ruuha gapa' Koope baa ra, ɗon daa lahuu ri ɗoni koyyon a séttën, a ƀëewë dékú wul ra ƀéeƀ ƀal, yee Koo-Yíkëe nay waa dëeké fayu ra. »
40 Peer wonte wa i yin kay caak na ƀaat waa héc, na ƀedda' wa won tih : « Pëgí níi ɗon fús di ƀëy jamanii beh, wa fi ƀëewí ƀossa. »
41 Iña won Peer yaa ra, ow caak waa na tahute wa, wa bëtsúté. Yiin fi baaha, yii mitte ow júnní éeyë (3.000) ƀaatuute ƀëewë gémú rë.

Pesadi ƀëewë gémú rë

✡ **2:28 2.28** Saame Kañaa ya 16.8-11 ✡ **2:30 2.30** Saame Kañaa ya 132.11 ; 2 Samiyel 7.12-13
✡ **2:31 2.31** Saame Kañaa ya 16.10 ✡ **2:35 2.35** Saame Kañaa ya 110.1

42 Kola'te baaha, ɓëewë gémú rë caguute lok na síkírúu iña na yëeddúu
apootarra ra, wa bokute henute yínë, wa bokute woruute mbúurëe, wa
na ɗagu yínë.
43 Ow fi ow waa na ɓéeɓ yéŋké neeh faani, ndah Koope ñeya' apootarra
na teeɓpe ɓëewë kimtaan a iñi éemílë'té caak.
44 Ɓëewë gémú rë ɓéeɓ henute yínë, yii wa lah ri ɓéeɓ wa bok.
45 Wa yaay iña lahuu wa raa, wa wora' hélsë filiɓ fi wa, ow fi ow ɓéeɓ
yeru yii mín pay ɗee teem sohlii ra.
46 Yíilëe Koo ɓéeɓ, faraah wa tee'ee filiɓ Faam fi gaani Koope. Wa lah
faammi wa raa, wa bok wora' ñammi wa, wa ñame a sos-keeñ lëhíh nuf
kay na,
47 wa njooɓe Koope. Wa neɓuute ɓëewë ɓéeɓ. Te yíilëe Koo faraah,
Yíkëe ɓaat filiɓ fi wa ɓëewë múcël rí rë.

3

Payi lëfëñídë

1 Lahte bis, Peer a Saŋ na suu Faam fi gaani Koope maasa'i ɗaŋa na lah
wahtu éeyë filoon fi lahi na' leelu af ra.
2 Ɓeef lahte ɓëyí límú lëfëñíɗ húmú tookke ílë na wonuu Ílí wuna hom
Faam fi gaana ra. Faraah ɗi kúrúu daaha tëekɗú në, saraatee ɓëewë na
haalu na ra.
3 Ola' ri Peer a Saŋ na haalu ra, ɗi ɗaŋke wa hélíis.
4 Peer a Saŋ henute ri íl jak, Peer won ɗi tih : « Yíiré fun na noo ! »
5 Ɓëe' yíppé íllí sun fi wa, na yeel wa, ndah ɗi séentëhté yin waa na.
6 Peer won ɗi tígí daaha tih : « Mi lahay dérém ! May roo yere yee laha'
mi ra : Kolee fu tíl di tii Yéesú-Kiristaa fí ɓëy Nasaret ! »
7 Peer antee ham ya'i ñamaa fi ɓëe', na këlíɗ rí. Kotti ɓëe' a púgúlúɓɓë
yíppée híin.
8 Ɓëe' foolte caŋke coltoŋ, yampe na tíl. Ɓani apootarri ana ya ñéerúuté,
haalute filiɓ Faam fi gaana, ɗi na tíl, na fool, na njooɓ Koope.
9 Ɓëewë ɓéeɓ olute ri ɗi na tíl, na njooɓ Koope.
10 Yúhúu ɓëewë biti yaa ɓëe' na took saraatoh ílë na wonuu Ílí wuna di
Faam fi gaana daaha ra, wa ɓéeɓ tíitúté, éemúté waha wah ɓëe' rë.

Yee won Peer filiɓ Faam fi gaana ra

11 Bi yeɗɗay ɓëe' Peer a Saŋ, ɓëewë ɓéeɓ na múkëyú waa na di tígë na
wonuu Mbaar mi Salomoo daaha ra, ndah wa lísúu éem.
12 Ola' Peer yii bah, ɗi won ɓëewë tih : « Ɓon fi ɓëy Israyel, yee waha'
ɓëyí bee ra éemíl ɗon yih ? Ɓon yeeluu fun yi ɗee man fun lahuu ham-
ham mbée biti fun ɓëewí júɓúté daa tah ɓëyí bee tíl nen ?
13 Koope fi Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop, Koope fi caacci yen
daa teeɓa' ndami súrgíi, ndami Yéesú. Ɓon fi ɗon, ɗon daa yaayu ri, ɗon
kaa'uute yúhí fíi Pilaat, te añcaŋ, ɗi fi baa húmú caŋke yeɗɗi koon.
14 Ɓon kaa'uute oli Yéesú, ɗi fa sela te júɓ ɗë, ɗon wonu ti yeris ɓëyí
hawa' ow húl daa génë' ɗon.
15 Ɓon hawruute ɓëe' na ona' pesa ra ɗaaha, ndaa Koope këlíɗté rí
ɓúudé te fun ɓéeɓ i seede.
16 Leegi ɗon oluy ɓëe' wah bee ra te ɗon yúhú rí woo ? Doolii tii Yéesú
a gémë gémú fun ɗii na ra daa tah ɗi wah koloŋ ɗon ɓéeɓ na olu. »

17 Peer ɓaatte won tih : « Koy-yaayyi yeh, filiɓ fi baaha ɓéeɓ, mi yúhté
biti ɗoni kélfë yí rën yíih yúhë daa tah ɗon ñeya' Yéesú ɗah.
18 Ndaa Koope daa ñeya' ɗaaha, paŋke yee húmú won ɗi ñeya'te ri
yonente ya ɓéeɓ rë. Ɗi húmú wonte biti Buura Koo fal ri ra ay ñee mok.
19 Kon lëfí pesaɗ, ɗon yíssëh Koope na nda ri baal ron bakaaɗɗon.
20 Tígí daaha, Koo-Yíkëe ay ron on jamanu hílsëe te ri ay ron wola' Buura
ɗi fal ri ra, bee maañ ɗon ɗii saamiɗ ra, daa ri Yéesú.
21 Yéesú-Kiristaa waɗti homa sun na'-na' níi bín nay cagaate iña ɓéeɓ
rë, ti di húmú maaña' ri won Koope ñeya'te ri yonente yi sela yi ra nen.
22 Nagajek, Mëyíis húmú won tih : *“Koo-Yíkëe ay ron wola' yonente ti so'
nen, bi ay ɗúhée heedon. Yii won ɗi ron ɓéeɓ, lah síkírii rí.*
23 *Te ɓëyí fí síkírëey yonentii baa ɓéeɓ, ii nonlil ɓëewí Koope, ɗi hawu
húl.”*✡
24 Te yonente ya ɓéeɓ, dala'te Samiyel✡ tíkëhté yee ayu filooni ra ɓéeɓ,
wonute yii leŋke bissi yeh.
25 Yee gapa' Koope ñeya'te ri yonente ya ra bi ron ɓal, te ɗon lahute woɗ
filiɓ yee pok Koope hanndal ki ɓani caaccon, na won ɗi Abraham bitih :
“May ñeyee ow yínë talu, mi barkel ɓëewë feey fa ɓéeɓ.”✡
26 Ɗaaha, af ɗon daa ɗéɓpí tah Koope cépíɗ súrgíi. Ɗi wolte ri barkeli
ron, ow fi ow ɗon na ɓéeɓ súugëh pagaɗɗi ɓossi. »

4

Yee tëekɗúu Peer a Saŋ këem rë

1 Bi homu Peer a Saŋ na wonu a ɓëewë di Faam fi gaani Koope, seeyoh
ya, kélfíi wohoh yi Faam fi gaana a saduseŋŋa ayute.
2 Ɗeefuu wa Peer a Saŋ na waariyu ɓëewë biti di këllúu Yéesú ɓúudé,
ɓëewë gémú ɗii na ra ay këllúu ɓúudé ɗaaha ra, keeññi wa haayte.
3 Tígí daaha, wa habute wa, téyúté wë. Bi dal Koo ñúkúf, wa yefute wa
daaha níi kéy fín fë.
4 Filiɓ fi baaha ɓéeɓ, ow caak di ɓëewë na húmú síkírúu iña wonu
apootarra ra gémúté. Ɓëewë gémú rë warutee mit ow júnní iip (5.000).
5 Kéy fín fë, kélfë yí yëwúɗɗë, ɓaha ya gina a yëeddëh yí kootii Mëyíis
tee'uute Yerusalem.
6 Filiɓ fi wa, Haan seeyohi gaana húmú në, Kayif, Saŋ, Iliksaan a ɓëy
faam seeyohi gaana ɓéeɓ.
7 Wa kalluute Peer a Saŋ kúrúté fíi wë, wa meelute wa wonu tih : « Daa
yeɗ ɗon sañ-saña payuu ɗon lëfëñídí bee ra ? Daa nah ron ri ? »
8 Peer yíppée líif a Ruuh-Peseŋ, won wa tih : « Kélfë yí yeh ! Ɓaha yi
yeh !
9 Hém paya payu fun lëfëñíɗ ɗë daa tah fun tëekɗú këem woteh raa,
10 ɗon fi yeh, a ɓëy tali Israyel ɓéeɓ, yúhí biti yee tah ɓëyí bee wah níi
caŋ fíiyën rë, ow kay neh daa tah ɗi koloh : Yéesú-Kiristaa fi ɓëy Nasaret
doŋ, bee ɗon húmú daayu ri kurwah, Koope këlíɗté rí ɓúudé rë daa tah.
11 Yéesú daa ɓëe' në wona' Téerëe bitih : *“La'a habuu taɓahoh ya biti
lahay njiriñ ra daa míllë' ham lasa.”*✡
12 Daa ri mín yen sëmlë' kut : henay ri, lahay ɓëyí ee feey fi bee mín yen
sëmlë'. »

✡ **3:23 3.23** Saame Nérsí Kootaa 18.15, 18, 19 ✡ **3:24 3.24** Saame 1 Samiyel 3.1-21 ; 16.1-13
✡ **3:25 3.25** Saame Dalaana 22.18 ✡ **4:11 4.11** Saame Kañaa ya 118.22

13 Oluu ƀëy këemí gaana ɗee na wonuu Peer a Saŋ te wa ƀëewí janjiyuy,
yíih yin ra, wa éemúté níi éem. Wa yúhúté biti ƀal wani Yéesú daa na
húmú ñéerúu.
14 Wa olute ƀëe' payu ra caŋke hëbís Peer a Saŋ ƀal, tígí daaha, wa
lahluy yii wonun wa.
15 Wa nahuute ɗúhrí wë ëssín, wa na anuu wonanta' filiƀ fi wa tih :
16 « Yen ay hene ƀëewí yee ɗíh ? Biti wa pagute kimtaan wëerté ƀëy
Yerusalem ƀéeƀ te yen míníh ríi kaa'.
17 Ndaa yen warutee paŋ níi yaa ƀanti líiwëlsë' gina : yen hëƀël wë, wa
ƀanti won ow yii leŋke Yéesú fí bah. »
18 Tígí daaha, wa dëekrúuté Peer a Saŋ, kadduute wa ƀiiy wonu wa tih
: « Níi ɗon won ow mbée ɗon waare yii leŋke tii Yéesú rek ! »
19 Peer a Saŋ wonu wa tih : « Ëlsíi yee lukki ñee waal ra, ɗon won nda
fun waɗti síkírúun ɗon mbée Koope !
20 Fun dé', fun yúhúté biti fun míníh héddëh yee olu fun a yee keluu
fun ra. »
21 Ƀëy këemë yaabaatute na hëƀlëetú wë, ndaa wa míllúutée wëe yeris.
Wa lahuy yii pagun wa níi wa mín keen sun fi wa, ndah ƀëewë ƀéeƀ na
kañu ndami Koope di yee lah ra.
22 Kíillí ƀëe' wah kimtaana ra, lukke kíil sabay iniil (40).

Ɗee na ɗaguu ƀëewë gémú Yéesú rë

23 Yeɗɗuu wa ra, Peer a Saŋ suute ɗeefrute këewí wë, ƀíllúté wë iña
wonu kélfë yí seeyoh ya a ƀaha ya gina wa fi yaa ra ƀéeƀ.
24 Keluu yaawa iña ƀíllú wë yaa ra, wa yabute ƀéeƀ na ɗagu Koo wonu
tih : « Koo-Yíkëe, daa fu sak sun, feey fa, kísí fë a iña filiƀ fi wa ƀéeƀ.
25 Daa fu ñee Ruuh-Peseŋ, fu wonɗohte ciffi fun Dawit súrgúu tih :
*“Ƀëy ëldúnë h
gúu yi ɗeeha ƀal ?*
Heetta gapuu yi ɗeeha oroh ?
26 *Buurra ëldúnë koluute haa',*
ƀëewë kúrú gina ra tee'uute,
tee'uute suu yejee Koo-Yíkëe në,
suu yejee a Buura ɗi fal ri ra.”✡
27 « Te yee won Dawit ra laha' ɗaaha, bee tee'uu Erot a Poos Pilaat filiƀ
gini bee ra, ñéerúuté ƀëewí koluu i gin kay a talli Israyel, na gapuu súrgúu
Yéesú, súrgíi selaa fal fu ra.
28 Ɗaaha, wa pagute nufa maañ fuu tíƀ di gaanaa ku a di yee faha' fu
ra.
29 Leegi, yeele ɗee na gapuu wa fun ra Koo-Yíkëe, fu on fun fi súrgë yú
fídí waariyun fun unnu.
30 Teeƀee dooluu nda fun ñeya' tii súrgúu Yéesú, súrgíi seluu, fun pay
jéríɗɗë, fun paŋ i kimtaan a iñi éemílë'té. »
31 Wocuu wa ɗaŋa ra, tígë homu wa ra yíppée hégíyëh, wa ƀéeƀ líifúté
a Ruuh-Peseŋ, yefluute na waariyu Unni Koope a fít.

Di na pesuu ƀëewë gémú Yéesú rë

32 Wa fa gémú Yéesú rë ƀéeƀ henute yínë, bokute nuf. Ow yínë waa na,
na haageh won biti iñi ay teye afi na kut ; ë-ë', ƀëewë ƀéeƀ daa teyu
alal ma.

✡ **4:26 4.26** Saame Kañaa ya 2.1-2

33 Ɓee na seedeyuu apootarra kolohi Yéesú-Yíkëe ɓúudé rë lahte doole,
te Koope onte ɓëewë gémú rë ɓéeɓ mali gaante.
34 Ow ñakay dara waa na, ndah ɓëyí fí lahte meey mbée faam waa na
ɓéeɓ, paya' payoo yaay ri, kúɗ cadum fa
35 kom wa apootarra ; filoon fi baaha raa, hélsë woruu filiɓ fi wa, ow fi
ow ɓéeɓ yeru yii mín pay ɗee teem sohlii ra.
36-37 Man ti ɓëyí bee hínú Suseef húmú yaay meeyi, kúɗté hélsë kompe
wa apootarra ra nen rek. Ɓëe' dék Síipër, non tali Léwí. Apootarra húmú
dëekúu rí Barnabaas. Iti fi tii baa daa ri : ɓëe' në on ow doole ra.

5

Anañas a Safira

1 Nampee húmú lah ɓëyí hínú Anañas, ɓelaa hínú Safira. Wa húmú
lahuu feey, wa ɓéeɓ ana júɓúuté yaayute ri.
2 Ɓi ɗappe hatni yíníi hélsë, kompe apootarra yee tas ɗa, te ɓelaa
ñéerë'té a ri yii baaha.
3 Tígí daaha, Peer won ɗi tih : « Anañas, fu paŋ yi níi Seytaane na haal
ro ? Fu felte Ruuh-Peseŋ, fu yeffe hatni yíníi hélsë yaaya' fu feey fa ra ɗoo
na !
4 Feey fa húmú buu neh hanaa ? Te yaaya' fu ri ra hélsë yuu neh ɓal a
? Kon haala' yi níi fa na paŋ pagadi bah ? Fu fel fun neh, ɗoni Koope ! »
5 Kela' Anañas unni yah, ɗi yeɗɗohte, keente húlté. Ɓëewë keluu yii
baa ra ɓéeɓ tíitúté níi tíit.
6 Tígí daaha, wahambaane ya ayute yugusute ɓúudé fë, kúrúté ɗapute
ri.
7 Wahtu éeyë daa waɗ naa tíkëh, ɓeleɓ Anañas haalte, ɗeef ɗi yéeh yee
lah ra.
8 Peer meelte ri won ɗi tih : « Won so' nda yee yaayuu ɗon feey fa ra
teem hélsë yera' yaalu yee ra. » Ɓelaa won ɗi tih : « Teem yaaha kay ! »
9 Peer won ɗi tígí daaha tih : « Ɓon kaañuu yap Ruuhi Yíkëe kaañi baa
ɗíh, ɗoni yaalu ɓéeɓ ana yi ɗaaha ? Olsee, ɓëewë ɗúhúu haji yaalu ra
lahute ílë ee, te daa fu tíkëh në, wa yuluu kúrú ɗeh. »
10 Wahtaa baaha, ɓelaa yeɗɗohte keente kotti apootara húlté. Waham-
baane ya lahuu daaha ɗeefute ri húlté ; wa yeeluutee rii kúɗ, hacute ri
hëbís yaali.
11 Ɓëy ílí jaŋaa ɓéeɓ a ɓëewí kayya keluu yaa ra tíitúté níi tíit.

Kimtaanni caakka

12 Filoon fi baaha, apootarra pagute i kimtaan a iñi éemílë'té caak sun
fi ɓëewë. Ɓëewë gémú Yéesú rë ɓéeɓ négírúuté Mbaar mi Salomoo.
13 Ow di ɓëewí kayya kaañay waa ɗeefiɗ, añcaŋ, wa neɓuute ɓëewë níi
neɓa'.
14 I ow caak, yaal a ɓeleɓ gémúté Yíkëe në, ɓaatuute waa na.
15 Ɓëewë yabute na ɗúhrú jéríɗɗë waalla : yee fëndú payaas, yee sun
dil, wa na sehu biti Peer yahti roommboh raa, wuti yaha sëegú fí daa leɓa
faanni wa rek raa sah, wa fahuute.
16 Lahte ɓëewí caakki koluu ginna hëbís Yerusalem, aye kúré i jéríɗ a
ɓëewí yébítëh daa na ham wa, wa ɓéeɓ wahute.

Mokla moklu apootarra ra

17 Tígí daaha, seeyohi gaana a ɓëewë ɓani wa ñéerúu rë, daa wa goomali
sadusenŋa, yípútée eeñnja' apootarra, koluute sun fi wa,
18 habruute wa ɓekute wa kasu.
19 Ndaa malaaka di malaaka yi Yíkëe acce elgin, kúníssé íllí kasaa
ɗúhíɗté wë, won wa tih :
20 « Tílí ɗon saañ Faam fi gaani Koope, ɗon waareye ɓëewë yii leŋke
pesi hasi bee ɓéeɓ. » 21 Apootarra ñeyute yee nah wa malaakaa ra, suute
Faam fi gaanin ɓaabin cúɓ, na waariyu.

Wahtaa homuu wa Faam fi gaana wa na waariyu ra, seeyohi gaana a
ɓëewí dëekúuté took këem, woluute ɓaha ya gina, nahuute kalii apootarra
kasiin.
22 Ndaa lahuu wohoh ya kasiin ra, wa ɗeefuy wa na. Wa nimilute léhíní
ɓëewë wolu wa ra wonu wa tih :
23 « Lahuu fun ɗa, fun ɗeefu kasaa téyúté níi hente gíŋ, wohoh ya
homute ílë. Ndaa kúnsúu fun kasaa ra, fun ɗeefuy ow filiɓ. »
24 Keluu kélfíi wohoh yi Faam fi gaana a kélfë yí seeyoh ya yii bah, affi
wa kúnëhté, wa na meelantuu yee waɗti hen yii baa ra.
25 Ow daa míllë' ac ɗeeffe wa daa won wa tih : « Ɓëewë ɓeku ron kasu
ra ínú filiɓ Faam fi gaana, na waariyu ɓëewë. »
26 Tígí daaha, kélfíi wohoh ya a ɓëewí payute kalute apootarra ndaa wa
paguy wa yin toñeh ɓëewë ay waa yeese la'.

27 Filoon fi bee kaluu wohoh ya apootarra cëgírúté wë këemí gaani
yëwúɗɗë rë, seeyohi gaana won wa daaha tih :
28 « Fun húmú kadduuy ron wit waare yii leŋke sun fi Yéesú ë ? Ndaa
ɗon kaa'uute keloh níi ɗon líiwëlsúuté Yerusalem ɓéeɓ a wonnon ! Ɓaatte
biti ɗon na anuu faha' tígí húlí sun fi fun ! »
29 Ndaa Peer a apootarri kayya wonu tih : « Ow waɗti ñeya yee won
Koope ra, ndaa iña na wonu ɓëewë rë neh.
30 Yéesú fë húmú legu ron kurwaha níi húlté rë, Koope fa na húmú
jaamiyuu caacci yen ra këlíɗté rí ɓúudé.
31 Te ɗi ɓéyíɗté rí, tíkké rí hëbísí, ɗi hompe ya'i ñamaa fi, ɗi hente kélfíi
gaana a Sëmlëhë, nda ɓëy Israyel lof pesaɗ, wa baalu bakaaɗɗi wa.
32 Funi Ruuh-Peseŋ daa seedeyu iñyaaha, te Koope on ɓëewë na ñeyu
woni ra Ruuh-Peseŋ fi baaha. »

33 Keluu ɓëy këemë unni yah, keeññi wa haay haayo níi wa na fahuu
hawi apootarra húl.
34 Ndaa, lahte fariseŋi húmú filiɓ fi wa, hínú Gamaliyel, ɗi non yëeddëh
yí kootii Mëyíis, ɗi ɓëyí ɓëewë ɓéeɓ. Ɓi kolohte caŋke leelii ɓëewë,
naha'te ɗúhrí apootarra ëssín yutuuɗ paay,
35 antee won ɓëewë tih : « Ɓon fi ɓëy Israyel, ëlsíi affon ɗon olsoh yee
na suu ron page ɓëewí yee ra.
36 Maañay-maañay rek, lahte ɓëyí hínú Tedaas acce, tíkké afi ow gaan
níi ɓëewí mitute ow tíméer iniil (400) ñeyute tala neh a ? Ndaa hawuu ri
húl rë, ɓëewë húmú ñeyu tala ra hasluuy, goomali wa múkké ë ?
37 Filoon fi baaha, jamanaa na húmú kídúu ɓëy gina ra, lahte ɓëyí hínú
Yudaas dék Galile, héccé ow caak ɗii na. Ndaa hawuu ɗì fi baaha ra ɓal,
ɓëewë húmú ñeyu tali ra ɓéeɓ hasluute.
38 Leegi mi won tee : ngënë fëelíyíi ɓëewí yeh, yéɗɗí wë saañ ! Yee tah
wa koloh ra a iña na pagu wa ra kolaa ow kut na raa, wa ay múuy ;

39 kolaa Koope na raa nék, ɗon ii naa mín yin. Wëettíyíi affon, toñeh ɗon
haa'uun Koope ! » Tígí daaha, ƀëy këemë ñéerúuté a yee won Gamaliyel
ra.
40 Wa dëekrúuté apootarra laƀiruute wa laraw, anutee waa kadda' won
yii leŋke Yéesú në, yeɗɗute wa suute.
41 Apootarra koluute waa na daaha, keeññi wa sosse níi sos di yee tíkë'
wë Koope ƀëewí warutee súfúñ af Yéesú rë.
42 Te faraah wa dékúu filiƀ Faam fi gaana a filiƀ faamma, wa waareye
Uni Neba wone biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra.

6

Bëewí paana ya tansu habra'i apootarra ra

1 Waalli yaaha, bi na ƀaatoh taalibe ya, yëwúɗɗë na wonu gerek ra
na capituu sun fi yee límúu Israyel ra, na wonu biti wahtii woruun ñam
faraah, ƀeleƀƀa yaalli wa húlú hatni wa ra halu.
2 Tígí daaha, apootarri sabboo a ana ya dëekúté taalibe ya ƀéeƀ took,
wonu wa tih : « Fun míníh yeris waarii Unni Koope af wora' ñam.
3 Kon yen ay hene ɗee koy-yaayyi yeh : ɗon ay tanse ow paana filiƀ fon,
ƀëewí laasute wun, líifúté a Ruuh-Peseŋ te teeyute níi teey, fun déŋéen wë
légéyí baaha.
4 Hen ɗaaha raa, fun ay mín sígím ɗaŋa a waarii Unni Koope. »
5 Ƀëewë ƀéeƀ ñéerúuté a yee wonu apootarra ra, wa tansute Ecen fa gém
níi gém líiffé a Ruuh-Peseŋ ra, Fílíp, Porokoor, Nikanoor, Timoo, Parmenas,
a Nikkol fi ƀëy Añcos, bee ɗeefiɗ yëwúɗɗë yooni wa ra.
6 Wocuu wa ra, wa komute wa apootarra. Apootarra tíkúté ya' yi wa
sun fi wa ɗagirute wa.
7 Unni Koope ƀaattee líiwëlsë', taalibe ya na ƀaatuu caak Yerusalem, i
seeyoh caak ƀal gémúté Yéesú.

Hami Ecen

8 Bi on Koo Ecen mal ɗi caakke doole, ɗi dékë' paŋ iñi éemílë'té a i
kimtaan gaan filiƀ fi ƀëewë.
9 Bisa ín, lahte yëwúɗɗí sokute Ecen goneel. Wa nonu ƀëy tígë na ɗaguu,
na wonuu Tígë në ɗaguu ñaamma yeɗɗu ra. Ƀëewë në tee'uu tígí daaha
ra, yee koluu Siren, yee Iliksaandiri, yee Sílísí, yee koluu Aasi.
10 Filiƀ gonla ƀéeƀ, wa míníh yin ɗii na, ndah Ruuh-Peseŋ daa na teeƀ
ɗi nufa tah ɗi na won iña na won ɗi ra.
11 Tígí daaha, wa yerute i ow hélíis, ƀëewí ay wone biti wa keluute Ecen
na won wonni ƀosse sun fi Mëyíis a sun fi Koope.
12 Ɗaaha, wa hëwrúuté Ecen a ƀëy gina, ƀaha ya gina a yëeddëh yí
kootii Mëyíis. Ƀëewí yaa yípútée hen Ecen kírtíŋ habute ri, kúrúté rí
këemí gaani yëwúɗɗë.
13 Wa kúrëelúuté i mbata seede ƀal yi wonu tih : « Ƀëyí bee dékë' won
ƀos sun fi Faam fi gaani selaa a sun fi Kootaa !
14 Fun keluute ri na won biti Yéesú fí ƀëy Nasaret fi baa ay poo Faam fi
gaani Koope, ɗi lof ƀaah ya heliɗ yen Mëyíis rë. »
15 Wonuu yii baa ra, ƀëewë këemí gaana ƀéeƀ henute Ecen íl jak, olute
biti kanama man kanam malaaka nen.

7

Gonli Ecen

1 Seeyohi gaana meelte Ecen won ɗi tígí daaha tih : « Iña na wonu sun
fu ra laha' ɗaaha a ? »
2 Ecen won tih : « Ɗon fi koy-yaayyee ke so' yeh, ƀaappee ke so' yeh,
síkíríi së' mi won ɗon. Ciffi yen Abraham húmú homa' ri Mesopotami
balaa ri saañ dék Haran ra, Koope fa lah ndam ra húmú feeñiyohte ri,
3 won ɗi tih : *“Kolee ginon, fu hel mboko yu ndín, fu saañ gina nay mi
roo kúré rë.”*✡
4 Tígí daaha, Abraham kolohte gini Kalde daaha, saañce dékké Haran.
Filoon fi baaha, húlë' boffi ra, Koope këlíɗté rí Haran kúɗté rí gina homu
ron woteh ƀee ra.
5 Bín fë, Koope onay ri feey deeha. Ɗi luk ɗii onay guuttaa lukki yin ra
sah di feey, ndaa ɗi gappe ri won ɗi tih : *“May yere ro feey fi bee fu laha'
ri, ɗoni ƀëy talu.”*✡ Añcaŋ, bín fë ɗeef Abraham lahay koy doom.
6 Koope antee húmú tík sun won ɗi tih : *“Yúhé biti séttú ay dék gini
henay bi wa ; wa ay naa habu ñaam, wa moklu lool níi hen kíil tíméer iniil
(400).*
7 *Ndaa ay tíl níi mi keen sun fi gina nay waa ñaamlee ra. Tígí daaha, wa
ay naa koloh, wa ac jaamiyohi so' tígí deh.”*✡ »
8 Ecen ƀaatte won tih : « Koope antee pok yin hanndal ki ƀani Abraham.
Yee tíinndúu yee pok ɗi baa ra, ac biti ƀani ƀëy tali lecoh. Ɗaaha, Abraham
lecce koohi Isaak waali peeye fa filoon fi límí ; ti ɗaaha nen, Isaak lecce
koohi Yakop ; Yakop lecce koyyee ke ri daa caacci yen ra, wa fi kélfë yí talli
sabboo a ana yi Israyel.
9 « Caaccaa ka yen yaa húmú eeñnjuute koy boffi wa Suseef níi yaayute
ri, ɗi kúrúté Ésíp hente ñaam. Ndaa Koope ñéerë'té a ri,
10 kélíssé rí coono fi ƀéeƀ. Ɗi onte ri nuf tahte ɗi neƀa'te buuri Ésíp.
Buura tíkké rí af gina, tíkké iña faami ƀéeƀ ya'i.
11 Filoon fi baaha, yaaƀ haalte filiƀ gina, laƀpe Ésíp ƀéeƀ a Kanaan.
Ɓëewë súfúñúté súfúñí misikke, caacci yen lahuy yii ñamun wa.
12 Kela' Yakop biti pep ín yaayu Ésíp rë, ɗéƀpée wol koyyee ke ri daa
caacci yen ra dín fë.
13 Waali ana fa payuu wa dín fë rë, Suseef teekirohte koy-ƀaappi, wonte
buur biti iña ƀëy faam wa.
14 Filoon fi baaha, Suseef kallirohte Yakop boffi, a ƀëy faami ƀéeƀ. Wa
henute ow sabay paana a ow iip (75).
15 Yakop saya' Ésíp ɗaaha. Ɗi húlë' në, te koyyee ke ri daa caacci yen ra
húlúu në ƀal.
16 Ɓúudé yí wë kúrúté, hacute hacaa ya húmú lom Abraham séttí
Hamoor na a hélíis rë, di Sihem.
17 « Bi na húmú leƀoh wahtaa nay lahe yee gap Koope Abraham ra, tali
yen na ƀaatti gaan, wa na ƀaatuu caak Ésíp.
18 Hompe níi lahte buuri acce filoon fe kúɗté gina, ɗi kéllëy yin yii leŋke
Suseef na.
19 Buuri baa húmú nofa'te ƀëy tali yen, mokilte caacci yen níi túuycé wë
bedi koyyi baakerri wa, wa húl.

✡ **7:3 7.3** Saame Dalaana 12.1 ✡ **7:5 7.5** Saame Dalaana 12.7 ✡ **7:7 7.7** Saame Dalaana 15.13-14

20 Mëyíis límúu jamanii baaha, baakeri wunte níi wun, neɓa'te Koope.
Ɗi yefute faam boffi níi hente céyín éeyë.
21 Ɗi míllúutée betu filoon fe, koy ki ɓelii buur píité rí, koɗte ri ɗi hente
koohi.
22 Ɗaaha, Mëyíis yoonte pesadi ɓëy Ésíp níi ɗúmpé ces. Ɗi mínté won,
te ri hereñce pagaɗ.
23 « Tílë' níi ɗi lahte kíil sabay iniil (40) ra, nufa payte yérí mboko yi,
ɓëy tali Israyel.
24 Paya' ri yérí wë, ɗi otte ow di ɓëy Ésíp na mokil ow waa na. Tígí
daaha, ɗi yejohte yíllírí ɓëe' na moklu ra, laɓpe ɓëyí Ésíp, ɓëe' húlté.
25 Ɗi haba' biti koon mboko yi ay yúh biti Koope daa ñeya' ɗii na sëmlë'í
wë, ndeke wa yíih yin na.
26 Kéy fín fë, ɗi otte ow ana di ɓëy Israyel na haa'uu, ɗi na aattiya' wa
won tih : “Ɗon i koy-yaay yaawe ! Ɗon haa'uu yi ɗeeha ?”
27 Ndaa bee luk yínëe doole waa na ra yeñce Mëyíis, won ɗi tih : *“Daa
fal ro njíidí nay fun aattiyee ?*
28 *Fu faha' hawi so' húl ti di hawa' fu koy ki Ésíbë aa' ra neh a ?”*
29 Kela' Mëyíis unni yah, ɗi hegohte saañce Majaan hompe dín fë. Ɗi
lahte koy ana daaha.✡
30 « Kíil sabay iniil (40) filoon fi baaha, malaaka feeñiyohte Mëyíis njaar
kíi filiɓ dúuf, di luufa hom hëbís daŋi Sinayii* ra.
31 Ola' ri yii bah, ɗi éem éemë níi, na leɓoh olsohi yee tígë. Tígí daaha,
ɗi kelohte un Koo-Yíkëe na won ɗi tih :
32 *“Daa mi Koope fi ciffu Abraham, Koope fi ciffu Isaak, Koope fi ciffu
Yakop.”* Mëyíis tíit tíitë níi na saak, kaañay ɓéyíɗ afi.
33 Koo-Yíkëe won ɗi tígí daaha tih : *“Nísé ñafaɗɗa kottu ; tígë hom fu
ra tígí selate.*
34 *Mi otte pesi misiga homuu ɓëewí së' Ésíp rë. Mi kelohte íiní wë, te mi
cép sëmlë'í wë. Leegi aye mi wol ro Ésíp.”*✡ »
35 Ecen ɓaatte won tih : « Ɓëy Israyel húmú kaa'uuy Mëyíis níi wonute
ri biti daa fal ri njíidí nay waa aattiyee woo ? Mëyíis fi baa daa ri bee
ñeya' Koope malaakaa feeñiyohte ri filiɓ dúufë na kaɗ ɗa, wolte ri nda ri
hen njíidí ɓëewí, sëmlë' wë rë.
36 Daa ri ɗúhíɗ wë Ésíp, na paŋ ɗi iñi éemílë'té a i kimtaan filiɓ gini
baaha ra, di kísí fí Bëhëerrë rë, a kíillí sabay iniilla (40) homu wa luufa
ra.
37 Ɗi fi Mëyíis ɓal daa won ɓëy Israyel bitih : *“Koo ay ron wola' yonente
ti so' nen, bi ay ɗúhée heedon.”*✡
38 Húmú tee'uu ɓëy Israyel luufa ra, ɗi fi Mëyíis daa húmú hanndal ki
caacci yen a malaakaa na húmú won ɗii na sun fi daŋi Sinayii ra. Mëyíis
liila' Unni Koope daaha, Unna na tah ow pes ɗa, te daa ri léhín yen fi ɓëy
Israyel wa.
39 Ndaa caacci yen húmú kaa'uute síkírëhí, wa fahuuy rii ot, na fahuu
nimil Ésíp.

✡ **7:29 7.29** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 2.11-22 ; 18.3-4 * **7:30 7.30** *Sinayii* : Daa ri daŋa húmú lap Mëyíis na yeɗ ɗi Koope túuyë' yí sabboo ya ra. Ɗi na wonuu Horep ɓal. ✡ **7:34 7.34** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.1-10 ✡ **7:37 7.37** Saame Nérsí Kootaa 18.15

40 Wa wonu Aaron tih : *“Yípíď fun yúul, këllëh fun waala, ndah mbata Mëyíis fë ďúhíď fun Ésíp rë, fun yíih yee homa' ri ra.”*✡
41 Tígí daaha, wa yugusute ďoon hente yúul, hawrute na, wa na anuu bíyëh keeññi wa sosse níi sos di yii yéŋké biti daa wa yugusiru affi wa ri.
42 Koope súugë' wë daaha, yerisse wa, wa na jaamiyuu iña sun, ti di bíníyúu rí téeríi yonente ya ra nen bitih :
“Ɗon fi ɓëy Israyel,
kíillí sabay iniilla (40) homu ďon luufa ra,
iña húmú hawu ron ra, ďon hawru so' wa a ?
Iña na húmú sarahu ron ra, ďon sarahu so' wa a ?
43 *Wa húmúy yi so' neh a ?*
Ndaa iñi yéŋké biti ďon daa yugusu wa a ya' yon,
ďon jaamiyuu wa !
Ndah ďon kúrúté taantii yúulën Molok,
ďon kúrúté huli yúulën Refan,
daa tah may ron lëeyíď,
mi yeñ ďon Babilon suc !”✡
44 « Homuu caacci yen luufa ra, taantaa na nédís wë biti Koope ee leelii wa ra húmú waa na. Ɗee húmú naha' Koo ri Mëyíis rë, ďi yugusuu ďaaha, Mëyíis yugus mani bee húmú teeɓ ďi Koope ra.
45 Taantaa hellute caacca tíkúu në rë. Ɗeya' Yosuwe njíit kë rë, wa kúrúté taantaa gina liilu wa ra, bee habra' wa Koope níi wa líkúté ɓëewë dékú në rë. Taantaa hom daaha níi bee laha' nguur ki Dawit ra.
46 Ɗi fi Dawit, bi neɓa' ri Koope, ďi ďaŋke Koo nda ri mín ďii taɓahiď Faam, ďi fi Koope fi Yakop.
47 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ, Salomoo daa míllë' ríi taɓahiď Faam fa.
48 Añcaŋ, Koope fa sunaa-sun dékéh faam fi ow daa taɓah ri, ti di wonuu ri filiɓ téeríi yonente ya ra nen bitih :
49 *Yíkëe won tih : “Sun-Koo daa ñaani Nguur ki so',*
feey fa daa tíkíi kotti so'.
Ɗon ay soo mínée taɓahiď faam ďíh ?
Faam fi bi níi won ti daa mi nay naa déké ?
50 *Daa mi sak yaa ɓéeɓ a ya' so' neh a ?”*✡»
51 Ecen tíkké won wa tih : « Ɗon fi yee ďon wooññnjuute, keeññon súhté te nuffon likke ti ɓëewí lecuy nen ! Ɗon dékúu kaa'a'i síkírëhí Ruuh-Peseŋ ! Ɗon ɓeyu caaccon kep !
52 Lahay yonentii caaccon mokluy ri ! Wa lukuu hap yee waariyu ayi Ɗëe'-júɓ ďë, te ɓëyí baaha daa ri bee yaayu ron, ďon hawute ri ra.
53 Ɗon daa liilu Kootaa ñéyíď Koope malaaka ya na ra, ďon antee naa ñeyuy ! »

Húlí Ecen

54 Keluu ɓëy këemë unni yah, keeññi wa haay Ecen haayo níi madu ɓëewí sayu sayo nen.
55 Ndaa bi líif Ecen a Ruuh-Peseŋ, ďi yíiďté sun, otte ndami Koope, Yéesú caŋke hëbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi.

✡ **7:40 7.40** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 32.1, 23 ✡ **7:43 7.43** Saame Amos 5.25-27 ✡ **7:50 7.50** Saame Isayii 66.1-2

56 Ɗi won tih : « Ëlí kan ! Mi otte sun-Koo kúnsëhté abeh, Koy-ɓëe'
caŋke hëbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi. »
57 Tígí daaha, wa na fogu sun, dapute nuffi wa, yípírúuté rí,
58 ɗúhrúté rí filoon gina, na tawu ri la' hawi húl. Seede ya nísúté búuɓɓí
wë, déŋéenúté wë kúkëy wahambaane hampe wa, kúkëyë hínú Sool.
59 Bi na tawu ri ɓëewë la', Ecen na ɗaŋ won tih : « Yéesú-Yíkëe, téebílée
coonaa fi so' ! » 60 Ɗi antee hen gítëp yekke, foŋke won tih : « Yíkëe, ngana
habiiɗ wa bakaadi beh ! » Wona' ri uni bah, ɗi lússé.

8

Mokla mokil Sool ɓëy ílí jaŋaa ra

1-2 Ɗi fi Sool nék, húmú ñéerë'té a hawa hawu Ecen húl rë. I ow di
ɓëewí gémúté Koope níi gém yugusute ɓúudé fí Ecen hacute ri, looyute ri
looyi misikke.
Yiin hawu Ecen ra, ɓëy ílí jaŋaa dalu mokil mokli misikke yiin fin fa
di Yerusalem. Gét nëe apootarra, ɓëewë tasu ra ɓéeɓ hasluute filiɓ deyi
Yúdée a deyi Samari.
3 Ɗi fi Sool nampee caŋ múklí ɓëy ílí jaŋaa. Kola' ri daaha, na haal
faam-ëe faam, na fúul ɓëewë gémú rë na ɓek wa kasu rek : yaal neh,
ɓeleɓ neh.

Waarii Fílíp Uni Neba di Samari

4 Tasaaruu ɓëewë gémú rë, wa haalute filiɓ ginna na waariyu Uni Neba.
5 Ɗi fi Fílíp kola' daaha saañce gin di Samari na waare ɓëy gina yii leŋke
Buura Koo fal ri ra na.
6 Ɓëy gina ɓéeɓ kúnsúté nuffi wa na síkírúu rí, di yee keluu wa ra a yee
oluu wa ɗi na paŋ kimtaan ra.
7 Wa olute biti lahte ɓëewí caakki fí yúhté biti líkɗúté yébítëh, te yébítëh
yë yahti ɗúh waa na raa wa foguu fogoo. I lëfëñíɗ caak a ɓëewí yíiɓúu
yíiɓëe wahute ɓal.
8 Ɗaaha, keeññi ɓëy gina sosse níi sos.
9 Balaa baaha, ɗeef lahte ɓëyí húmú gina merees hínú Simoŋ, ɗi luhusa'
luhusoo. Ɓëy gina húmú éemúté iña na paŋ ɗi ra, te ri húmú tík afi ow
gaan.
10 Ɓëy gina ɓéeɓ, dala'te bee lukki yin níi ɓëe' lukki ɓaha ra húmú
síkírúu rí nuffi wa, na wonu tih : « Ɓëyí bee daa ya' Koope kan ! Daa ri
bee na wonuu Lukki Gaan ɗa. »
11 Yee tah wa na húmú síkírúu rí rë, haala' yee homa' ri daa yii maañce
ɗi na éemíl wë a iña na luhus ɗi ra.
12 Ndaa gémúu ɓëy gina Uni Neba na waare Fílíp yii leŋke Nguur ki
Koope a ban fi Yéesú-Kiristaa ra, yaalla a ɓeleɓɓa ɓéeɓ bëtsúté.
13 Ɗi fi Simoŋ sah gémpé, bëtsúté. Kola'te baaha, ɗi na takeeh a Fílíp.
Ɗi éempé kimtaanna a iñi éemílë' yë ɗi na ot ri page wa ra.
14 Apootarra húmú Yerusalem ra, keluu wa biti ɓëy Samari gémúté Unni
Koope ra, wa yejute Peer a Saŋ waa na.
15 Lahuu wa Samari ra, Peer a Saŋ ɗagirute wa nda Ruuh-Peseŋ cép sun
fi wa,
16 ndée ri húmú liilay ti cép sun fi wa koon ; wa húmú bëtsúu tii Yéesú-
Yíkëe koon kut.
17 Tígí daaha, Peer a Saŋ tíkúté wë ya', Ruuh-Peseŋ céppé sun fi wa.

18 Ola' Simoŋ biti apootarra na tíkú ɓëewë ya' rek, Ruuh-Peseŋ na cép
sun fi wa ra, ɗi na yeɗ Peer a Saŋ hélíis,
19 won wa tih : « Yérí së' sañ-sañi bah so' ɓal, nda ɓëyí mi tík ɗí ya' raa,
Ruuh-Peseŋ cép sun fi. »
20 Ndaa Peer won ɗi tih : « Ɗoni hélsú ɓéeɓ yúlíi dín ! Fu haba' biti ɗee
fu mín lom yii Koope daa na ona' ri a ?
21 Fu lahay waal deh, fu lahay yin deh ndah fu laday íllí Koope.
22 Líké nufi ɓosa ɗoo na fu baaloh Koo-Yíkëe nda ri baal ro yii ɓosa hom
afu baa ra.
23 Nagajek, mi otte biti fu súulté keeñ te bakaaɗ hampe ro ñaam. »
24 Tígí daaha, Simoŋ won Peer a Saŋ tih : « Kon ɗëgírí së' Yíkëe nda iña
wonu ron sun fi so' ra, yínë sah ɓan soo naa kat. »
25 Seedeyuu wa, wa waariyute unni Yíkëe daaha níi wocute ra, apootarri
ana ya ɓeyute waala na nimilu Yerusalem. Homuu wa waala ra, wa
waariyute Uni Neba filiɓ gin caak di Samari.

Fílíp a ɓëyí gaana dék Écëpí rë

26 Filoon fi baaha, malaaka di malaaka yi Yíkëe won Fílíp tih : « Tílé
waal feey-feey, fu ɓeɓ waala kola' Yerusalem na saañ Gaasaa ra. Ɗi waali
ɗaayte. »
27 Fílíp yíppée koloh saañce. Laha' ri waala ra, ɗi otte ow. Ɓëe' ɓúc*,
dék Écëpí. Ɗi ow gaan nguur ka : daa ri kúɗ alal mi Kanndaas buuri ɓelii
Écëpí. Ɗi húmú ac jaamiyohi Koope Yerusalem,
28 ɗi na nimil faam. Ɗi hompe sun fi wëtíirí na jaŋi téeríi yonente Isayii.
29 Ruuh-Peseŋ won Fílíp tih : « Paye fu daɓ wëtíirí bín. »
30 Fílíp daayce múkë na saañ daɓaadi ɓëe'. Leɓa' ri ra, ɗi kelohte ɓëe'
na jaŋi téeríi yonente Isayii. Tígí daaha, ɗi meelte ri won ɗi tih : « Fu
hampe yin iña na jaŋi fu ra saa ɓahaa ? »
31 Ɓëe' won ɗi tih : « May habee yin na ɗíh te mi lahay ɓëyí nay soo waa
poysiree ? » Ɗi yíppée won Fílíp lap wëtíirë took hëbísí. 32 Iña na húmú
jaŋi ri filiɓ Téerëe rë daa wa yeh :
« Ɗi man ti har fi kúrú suu oolu oolo nen.
Ɗi ɗúhrëy un ti koy har fi baa fënúffë homu huuf nen.
33 *Ɗi foŋkoyuy, kaaf ki naafute !*
Daa nay wone woni séttí ?
Ɗi lahay koy níi púlé sét,
ndah pesi ɗúmëlúté feey fi beh. »✡
34 Ɓëe' won Fílíp tih : « Teeɓ so' hém neɓa' ro, nda yonentaa wona' afi
nda ri wona' ow kay ! »
35 Tígí daaha, Fílíp ɓeɓpe wona, ñeya'te ri unnee ke Téerëe yaa na
waare ɓëe' Uni Neba won sun fi Yéesú rë.
36 Wa homute waala na suu níi wa fúsúté tígí lahte muluɓ. Tígí daaha,
ɓëe' won Fílíp tih : « Yee muluɓ saa ? Yi kaa' so' mi bëtsú ? » [
37 †]

---

* **8:27 8.27** Bín fë, ɓëewë në húmú légéyú nguur ki Écëpí rë di jamanaa hena' buura ɓeleɓ ra húmú ɓúcúu ɓúcëe, kaa' biti nuffi wa ay home ɗi fi buura na. ✡ **8:33 8.33** Saame Isayii 53.7-8
† **8:37 8.37** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Fílíp won ɗi tih : « Gémú non ɗo raa, fu mín bëtsú ! » Ɓëe' tahte won tih : « Mi gémpé biti Yéesú-Kiristaa Koy Koope. »*

38 Filoon fi baaha, ɗì naha'te cëgírí wëtíirë. Ɗi céppé ƀani Fílíp
ñéerúuté, wa haalute mulaa, Fílíp bëtíssé rí.
39 Ɗúhúu wë mulaa ra, Ruuhi Yíkëe pahte Fílíp kúɗté rí. Ɗaaha, ƀëe'
ollay Fílíp, ndaa kaa'aay ɗì ƀeyaatte waali na saañ, keeña sosse níi sos.
40 Ɗi fi Fílíp fúsë' Asot, antee ƀeƀ waala ñeete ginoo gin na waare Uni
Neba níi ri lahte Sesare.

9

Ɗee haala' Sool nonte jaŋaa ra

1 Filiƀ yaaha ƀéeƀ, Sool dékë' maannda' hawi taalibe yi Yíkëe húl. Lahte
bis, ɗì payte otte seeyohi gaana,
2 woni biti ɗì bíníyíɗ ɗí unni ay kúrú filiƀ ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë
Koope ra di Damaas, nda ɗì ɗeef na ƀëyí non waali Yéesú-Yíkëe rëe, yaha
yaal mbée ƀeleƀ ƀéeƀ, ɗì mín ríi ham kúɗ ɗí Yerusalem.
3 Ɗi ƀeƀpe waali Damaas fa na saañ. Ɗi na leƀoh gina, ɗee a ɗeh, niiñ
kola'te sun hawaante ri.
4 Ɗi lasohte feey, kelohte uni na won ɗì tih : « Sool, fu mokil so' yi ɗeeha
ƀal Sool ? »
5 Sool tahte won tih : « Daa fu wa ƀahaa ? » Una won ɗì tih : « Daa mi
Yéesú ! Daa mi ƀëe' na mokil fu ra !
6 Kolee leegi fu haal gina, fay teeƀu yee waɗ fuu paŋ ra. » 7 Ɗëewë wani
Sool ñéerúu waala ra cagute, henute pë'. Wa keluute una, ndaa wa oluy
ow.
8 Sool kolohte feey fa, wëdíssé íllí ndaa ri ollileh na. Tígí daaha, ƀëewë
habute ya'a nookute ri, kúrúté rí Damaas.
9 Ɗi hompe waal éeyë daaha míméh ot, ƀaatte biti ɗì ñamay, hanay.
10 Filiƀ Damaas daaha, lahte taalibii hínú Anañas. Yíkëe feeñiyohte ri
filiƀ yodaɗ dëekké rí won tih : « Anañas ! » Ɗi tahte won tih : « Yëew !
Fu won yi Yíkëe ? »
11 Yíkëe won ɗì tih : « Kolee fu saañ waala na wonuu Waala júƀ ɗë, fu
haal faam Yudaas, fu meela' ƀëyí hínú Sool te dék Tarse ra. Ɗi hom ɗaŋ
tígë homuu yen bee ra kep,
12 te mi teeƀpe ri filiƀ yodaɗ, ɗì otte ƀëyí hínú Anañas haalte ɗii na,
tíkké rí ya' nda íllí nimil wërsëh. »
13 Anañas won ɗì tih : « Yíkëe, ow caak wonute so' yii leŋke ƀëyí baa
na a iñi ƀossa ƀéeƀ paŋ ɗì ƀëewú di Yerusalem ra.
14 Te ri aya' dee a sañ-saña yeru ri kélfë yí seeyoh ya ra, nda ri ham ƀëyí
na dëek ɗë ƀéeƀ. »
15 Yíkëe won ɗì tih : « Lahe ɗii na ƀal, mi tanisse ri pagiri so' yii beh :
ɗì nay teeƀe heetti kayya a buurri wa, a ƀëy tali Israyel tii so'.
16 Te so' may rii teeƀ coono ya waɗ ɗii ñeya ra ƀéeƀ ndah so' ra. »
17 Tígí daaha, Anañas saañce. Laha' ri ra, ɗì haalte faam fa, otte Sool
tíkké rí ya' antee rii won tih : « Koy-yaaso', Yéesú-Yíkëe fë feeñiyoh ro
waala na ac fu dee ra daa wol so' ɗoo na, nda íllú nimil wërsëh, te fu líif
a Ruuh-Peseŋ. »
18 Tígí daaha, i yin ti kuf nen yíppée ɗúh íllí Sool keente, íllë wërsëhté
; ɗì kolohte, bëtsúté.
19 Filoon fi baaha ɗì ñampe, faana pënsëhté.

Waarii Sool di Damaas

Sool hompe i waal a taalibe ya di Damaas daaha,

20 yíppée yam na waare filiß ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, na
won ßëewë biti Yéesú Koy Koope.
21 Ɓëyí fi keloh ɗi waareye ßéeß, éem níi wone tih : « Bee ßëe' në mokil
ßëewë në dëekú Yéesú rë di Yerusalem ra neh hanaa ? Mbaa ɗi ac dee
hami mani ßëewí yaaha neh, kom wa kélfë yí seeyoh ya ? »
22 Ndaa Sool hampe yee na won ɗi ra fiic na waare, na poysiiɗ wa ɗee
hena' Yéesú Buura Koo fal ri ra. Yii baa kúnté affi yëwúɗɗë dékú Damaas
daaha ra.
23-24 Tíl tílë níi, wa caguute biti wa ay hap Sool húl. Wa saamute i ow,
yi cagu íllí míirí* gina ßéeß na wohu na' a elek, fahuu hami hap ɗi húl,
ndaa ɗi fi Sool kelohte baaha.
25 Tígí daaha, taalibe yi Sool koluute elek kúrúté rí, saamute dama
ßekute ri filiß yëellúté rí énfí míirí gina.

Homi Sool Yerusalem

26 Nimila' Sool Yerusalem ra, ɗi faha' ñéerë'í a taalibe yi Yéesú daaha,
ndaa ow kaañay ri, ndah wa lekuuy taalibe ki.
27 Tígí daaha, Barnabaas daa míllë' ríi ßeß, kúɗté rí apootarra na, ßílíɗté
wë ɗee tee'a' ɗi fi Sool a Yíkëe waala ra, a ɗee wona' Yíkëe ɗii na ra. Ɓi
wonte wa ɗee na húmú waareya' ri a fít yii leŋke Yéesú në di Damaas ra.
28 Kola'te baaha, Sool dalte ñéerë' a wa filiß Yerusalem, ɗi na haal na
ɗúh, na waare yii leŋke Yíkëe në, te neehay yin na.
29 Ɓi helay yëwúɗɗë na wonu gerek ra ßal, na goneel a wa, ndaa wa fi
ßëewí yaa na fahuu hawi húl.
30 Keluu koy-yaayya ya filiß ngémë yii baaha, wa kúrúté rí Sesare.
Daaha, wa yejute ri waali Tarse.
31 Moklilay wa ow ra, ßëy ílí jaŋaa, dala'te Yúdée, ñeete Galile níi
Samari ßéeß na anuu lah jaamma. Wa na ßaatuu yúh, na ßaatuu neeh
Yíkëe, te Ruuh-Peseŋ tahte wa na ßaatuu caak.

Ɓee paya' Peer Ene ra

32 Ɓi fi Peer, bi hom ɗi wërë filiß gina faraah yérí ßëewí Yéesú, lahte bis
ɗi payte yérí yín Lidda.
33 Laha' ri ra, ɗi otte ßëyí hínú Ene. Ɓëe' lëfëñíɗ, hente kíil peeye ɗi
fanohte ri tigal.
34 Peer won ɗi tih : « Ene, Yéesú-Kiristaa payce ro. Kolee fu yugusiɗ
afu tigal ku ! » Ɓëe' yíppée koloh.
35 Oluu ßëy Lidda a ßëy Saron biti ßëe' wahte ra, wa ßéeß kúnsúté
keeññi wa Yíkëe në.

Kolohi Tabitaa ßúudé

36 Húmú laha' ßelii dék Yope hínú Tabitaa, maanam Dorkas di gerek. (Iti
fi tii baa daa fandaay). Ɓi húmú taalibe. Ɓi húmú dékë' paŋ yin wun a
habra'i ñëkíɗɗë.
37 Hom homo níi ɗi keente jér jamanu yi yaaha, ɗi húlté. Ɓëewë ayute
ßeyute ßúudé fë yugusute ri, fëndúté rí lasi hom sun fi faam fa sun.
38 Taalibe yi ßëy Yope keluute biti Peer ín Lidda, te bi gina wulay daaha,
wa wolute ow ana woni Peer biti ɗi habra' wa yíppí ac gaaw.

---

* **9:23-24 9.23-24** Jamanu yi yaaha, gin caak húmú wërëlúu a míirí utte te híinté, kaa' biti haa' lah raa gina ay yooße haal.

39 Lahuu taalibe ya wonute Peer baaha ra, ɗi yíppée koloh ñéerë'té a wa
saañce. Laha' ri ra, ɗi kúrúté lasa sun hom ƀúudé fë rë. Ɓeleƀƀa yaalli
wa húlú rë ƀéeƀ leƀuute ri na looyu, na teeƀu ri búuƀƀë yugus Tabitaa
homa' ri leelii wa ra.
40 Tígí daaha, Peer ɗúhíɗté ƀëewë ƀéeƀ ëssín, yekke na ɗaŋ. Kola' ri
dah, ɗi yíssëhté ƀúudé fë në won tih : « Tabitaa, kolee ! » Wona bah, ƀelaa
kúníssé íllí otte Peer, kolohte tookke.
41 Peer onte ri ya' ɗi kolohte, antee dëek ƀëewí Yéesú a ƀeleƀƀa yaalli
wa húlú rë, teeƀpe wa ri ɗi na pes.
42 Ɓëy Yope ƀéeƀ keluute yaa, te ow caak gémúté Yíkëe.
43 Peer hompe yii maañce Yope daaha, di faam ƀëyí légéyë' hun hínú
Simoŋ.

10

Wola'i Korney Peer na

1 Lahte ƀëyí húmú Sesare hínú Korney. Ɓi húmú kélfë goomal soldaarri
ƀëy Rom na wonuu goomali Itali ra.
2 Ɓëe' a ƀëy faami ƀéeƀ húmú ƀëewí pokuute Koope na te wa neehute
ri. Ɓi dékë' habra'i ñëkíɗɗí yëwúɗɗë a ɗaŋ Koope faraah.
3 Lahte bis, wahtu éeyë filoon fi lahi na' leelu af, di filiƀ yodaɗ, malaaka
di malaaka yi Koo haalte faami, won ɗi tih : « Korney ! »
4 Ɓi na yeel malaakaa faana ƀéeƀ na saak, won tih : « Baaha yi Yíkëe ?
» Malaakaa won ɗi tih : « Koope kelohte ɗaŋŋu, otte iñi wunna na pagiɗ
fu ñëkíɗɗë rë, hampe wa afi.
5 Leegi wole i ow Yope, wa pay ƀëe' hínú Simoŋ na wonuu Peer ra, wa
won ɗi ac.
6 Ɓi hom faam ƀëyí légéyë' hun hínú Simoŋ, dék ƀúk kísí fë. »
7 Saya' malaakaa na húmú won a ri ra, Korney dëekké ow ana di súrgë
yí a soldaar yínë bi pokohte Koope na di soldaarra homu légéyí rë,
8 ƀílíɗté wë iña ƀéeƀ antee waa wol Yope.
9 Kéy fín fë, homuu wa waala wa na suu, na leƀuu Yope ra, ɗeef Peer
lappe ɗaŋ Koope sun fi faam fa, bee laha' na' leelu af ra.
10 Yaaƀ hampe ri daaha nék, nufa tasse ñam. Ɓi homu pagiɗ ñam, lahte
yii feeñiyohte ri.
11 Ɓi otte sun-Koo kúnsëhté, lahte yii na cép në man ndíimíi gaani nuffa
habu habo nen, tíkëhté feey,
12 heetti raƀƀa ƀéeƀ homute filiƀ : yee lahuu kot iniil ra, yee na fasuu
ra, a heetti yakka.
13 Lahte uni won ɗi tígí daaha tih : « Kolee Peer ! Hawe fu ñam ! »
14 Peer tahte won tih : « Ɓamaay Yíkëe ! So' mi mësëy ñam yii kadduute,
yii laday. »
15 Una wonil ri tih : « Yii Koope wonte biti lante, ngana haba' ri yii laday.
»
16 Wa ñeyute unni yaa níi hente waal éeyë, ndíimëe yíppée lawaat sun.
17 Filoon fi baaha, Peer hompe na níƀ iti fi yee waɗti hen yee ot ɗi baa ra.
Filiƀ yaaha ƀéeƀ, ƀëewë Korney húmú wol wa ra meelsuute faam Simoŋ
níi wa lahute ílí faam fa.
18 Wa dëekrúté wonu tih : « Simoŋ fa na wonuu Peer ra ee faam fi bee
a ? »

19 Peer hompe rek na níß sun fi yee ot ɗi ra, Ruuh-Peseŋ won ɗi tígí
daaha tih : « Ole ! Lahte ßëewí éeyë yí ayute saamu.
20 Yípée cép fu ñéerë' a wa. Ngana lah nuf ana na, daa mi wol wa. »
21 Tígí daaha, Peer céppé ɗeefiɗte wa won wa tih : « Ɓëe' na saamu ɗon
ɗa so'. Ɗon sohluu yi koon ? »
22 Wa wonu ri tih : « Kélfíi soldaarra na wonuu Korney ra daa wol fun.
Ɗi ßëyí júßpé, neehte Koope te yëwúɗɗë ßéeß nawute ri. Malaaka di
malaaka yi Koope daa túuy ɗí dëekrëhú faami, ɗi keloh yee nay fu rii
wone ra. »
23 Léhínúu wë níi wocute ra, Peer wonte wa haal filiß, hampe wa nee'ute
daaha.
Yíilë' Koo kéy fín fë rë, Peer ßeßpe waala wa ñéerúuté. I ow di koy-
yaayya filiß ngémë te dékú Yope ra ñéerúuté a wa ßal.
24 Bisa tíkëh në rë, ɗi lahte Sesare, ɗeef ɗi fi Korney dëekké mboko yi a
kooyyi gaanni, wa na sehu Peer.
25 Laha' Peer faam fa ra, ɗi hom haal, Korney téebílëhté rí yeɗɗohte
kotta sígímíɗté rí.
26 Ndaa Peer këlíɗté rí won ɗi tih : « Kolee ɗo, so' mi ow kep ti ɗo nen
! »
27 Ɗi hompe na goneel a Korney níi ɗi haalte faam fa, ɗeeffe ow caak
filiß.
28 Ɗi won ßëewë tih : « Ɗon yúhúté biti yëwúɗɗë mëmíh caŋ a ow kay
mbée haal faam wa maan ? Ndaa Koope teeßpe so' biti ow waray haba'
ow kay ßëyí laday mbée kaa' caŋ a ɗi.
29 Daa tah dëekúu së' ɗon ɗa, so' mi yíppí koloh koloo mi acce. Leegi
mi faha' yúh yee dëekúu së' ɗon ɗa. »
30 Korney won ɗi tih : « Yíilsën aa', wahtu éeyë filoon fi homi na' leelu
af ti bee nen, mi hom ɗaŋ faam so', ßëyí ßekoh búußßí na tak hente fíi së'
jalañ,
31 won so' tih : “Korney, Koope kelohte ɗaŋu te ri halay iñi wunna na
pagiɗ fu ñëkíɗɗë rë.
32 Kon wole i ow Yope, wa pay dëekíɗ ɗë ßëe' hínú Simoŋ, na wonuu
Peer ra. Ɗi hom faam ßëyí légéyë' hun hínú Simoŋ, dék ßúk kísí fë.”
33 Wona' so' ßëe' unni yaa ra, mi yíppée wol i ow dëegú, fu acce ; eera
! Fun ßéeß ayee fíi Koope ee, síkírëhí yee wol ro Yíkëe fun na ra. »

Gonli Peer faam Korney

34 Tígí daaha, Peer ßeßpe una won tih : « Mi anti yúh kah-kah biti Koope
génëntëlëey ow.
35 Ɓëyí në ßéeß a heedi mín ɗíi hen, ɗi neeh Koope te page yii júßpé,
ɗeef ɗi neßa'te Koope.
36 Ɗon yúhúté biti Koope wola' ßëy IsrayelUni Neba kúɗ jaammaa ra, te
jaammii baaha, ɗi ñeya' ri Yéesú-Kiristaa na, ɗi fa daa Yíkíi ßëewë ßéeß
rë.
37 Ɗon yúhúté yee lah Galile ra tíkké Yúdée ßéeß rë, filoon fi bee na
húmú waariya' Saŋ biti ßëewë warutee bëtsú rë maan ?
38 Ɗon yúhúté biti Koope cépíɗté Ruuh-Peseŋ sun fi Yéesú fí ßëy Nasaret,
onte ri doole maan ? Ɗon yúhúté biti Yéesú húmú haalte ginna ßéeß ßal,
ɗi na paŋ yin wun, na pay ßëewë yébítëh na ham wa ra maan ? Koope
daa ñéerë' a ri daa tah ɗi mín paŋ iñyah.

39 Te fun fi yeh, fun i seede di iña paŋ ri Yerusalem a ginni kayyi
yëwúďďë rë. Ɗi antee daayu kurwah, hawute húl.
40 Koope këlíďté rí waali éeyë fë, onte ri feeñiyoh ow.
41 Ɗi feeñiyaay ƀëewë ƀéeƀ, ďi feeñiyoh fun fi yee Koope maañ fun
tanis fun henute seede yi ra, te fun ñamute, fun hanute a ďi filoon fi bee
këllë' rí Koo ƀúudé rë.
42 Ɗi nahte fun waarii ƀëewë, fun seede biti daa ri ƀëe' Koope fal ri
aattiya'i ƀëewë në pesu ra a yee húlú rë.
43 Yonente ya ƀéeƀ wonute sun fi biti ƀëyí fí gém ďii na, Koope ay ñee'ee
ďii na, baal ƀëe' bakaaďďi. »

Cébí Ruuh-Peseŋ sun fi ƀëewë yëwúď neh ra

44 Bi hom Peer na won a wa na saañ, Ruuh-Peseŋ yíppée cép sun fi
ƀëewë në síkírúu rí rë ƀéeƀ.
45 Yëwúďďë gémú Yéesú wani Peer ñéerúu daaha ra, affi wa kúnëhté
oluu wa biti Ruuh-Peseŋ fa na ona' Koope ra céppé sun fi ƀëewí yëwúď
neh ra sah book.
46 Wa yúhúu baaha biti wa keluute wa na wonu i wonaď kay, wa na
kañu gaanaa ki Koope. Tígí daaha, Peer won tih :
47 « Daa mín kaa' ƀëewí yee bëtsú filiƀ muluƀ, wa fa Ruuh-Peseŋ cép
sun fi wa ti yen nen ra ? »
48 Ɗi antee naha' bëtsí më di tii Yéesú-Kiristaa. Filoon fi baaha, wa
ďagute Peer wa hom i waal waa na daaha.

11

Ɓíllí Peer ƀëewë yee lah ra

1 Filoon fi baaha, apootarra a koy-yaayya homu Yúdée rë keluute biti
lahte ƀëewí yëwúď neh ƀal gémúté Unni Koope.
2 Tílë' níi Peer nimilte Yerusalem ra nék, yëwúďďë gémú Yéesú rë na
capituu afa
3 wonu tih : « Fu haalte faam ƀëewí yëwúď neh te fu bokke a wa ñam !
»
4 Tígí daaha, Peer na an waa ƀílíď iña lah ra ƀéeƀ yínë-yínë won tih :
5 « Mi húmú Yope ma na ďaŋ, lahte yii feeñiyohte so' filiƀ yodaď : mi ot
yii kola'te sun-Koo na cép, man ndíimíi gaani nuffa habu habo nen tíkëhté
feey hëbís së'.
6 Kénsë' mi filiƀ ra, mi ot raƀƀi lahuu kot iniil, yee raƀ luuf, yee raƀƀi
fasuu fasoo, yee i yak.
7 Tígí daaha, mi kelohte uni na won soo na tih : “Kolee Peer ! Hawe fu
ñam !”
8 Mi won ďi tih : “Ɗamaay Yíkëe ! Yii kadduute, yii laday mësëy haal
ƀúk së'.”
9 Una kola'te sun wonil tih : “Yii Koope wonte biti lante, ngana haba' ri
yii laday.”
10 Funi ñeyute unni yaa níi hente waal éeyë, ndíimëe lawaatte sun.
11 Wahtaa yíníi baaha, ow éeyë lahute faam fa húmú mí rë. Wa koluu
Sesare wolu soo na.
12 Ruuh-Peseŋ antee soo won tígí daaha tih : “Kolee fu ñéerë' a wa.
Ngana lah nuf ana na.” » Peer tíkké won tih : « Koy-yaayyi pëenë yée ke

yen yee filiƀ ngémë ñéerúu a so' yee ra, daa ƀedu so' Sesare, funi wa
haalute faam ƀëe' wola' so' ra.
13 Ɗi fi ƀëe' na anti ƀílíɗ biti ɗi ot malaaka haalte faami, won ɗi tih :
“Wole i ow Yope, wa pay ƀëe' hínú Simoŋ na wonuu Peer ra, wa won ɗi
ac.
14 Ɗi ay roo won unni nay roo múclé, ɗoni ƀëy faamu ƀéeƀ.”
15 Woca' ƀëe' ƀíllë, mi dal won rek, Ruuh-Peseŋ céppé sun fi wa fa faam
fa ƀéeƀ, ti di húmú cépë' rí sun fi yen dalaanin nen.
16 Tígí daaha, nuf so' payte yee húmú won Yíkëe rë bitih : “Saŋ húmú
bëtsë' a muluƀ, ndaa ɗon, ɗon ay bëtsúu a Ruuh-Peseŋ.”
17 Kon Koope tahiɗ wa oni baa ti di húmú tahra' ri yen nen bee gémúu
yen Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na raa, mi yin na neh níi mí hécée a Koope
! »
18 Keluu ƀëewë unni yah, wa ƀéeƀ cépírúté keeññi wa, na kañu Koope
wonu tih : « Ɓëewí yëwúɗ neh sah ƀal, Koope onte wa níi wa mín lof
pesaɗ, wa liil pesa na ɗúméh rë ! »

Jaŋii Añcos

19 Filoon fi bee hawuu Ecen húl rë, ƀëewë gémú rë moklu moklo níi
tahte wa hasluute. I ow waa na suute níi Fénési, yee suute Síipër, yee
suute Añcos, ndaa waarii wa Unni Koope ƀéeƀ teem yëwúɗë në.
20 Añcaŋ, filiƀ fi baaha, lahte gémëh yí húmú filiƀ fi wa dékú Síipër a
Siren, suute Añcos na waariyu ƀëewí yëwúɗ neh Uni Neba won sun fi
Yéesú-Yíkëe rë.
21 Wa ñéerúu a doolii Yíkëe, tahte níi i ow caak yíssúuté Yíkëe në,
gémúté.
22 Keluu ƀëy ílí jaŋii Yerusalem baaha, tígí daaha wa yejute Barnabaas
Añcos.
23 Laha' ri ɗi otte mala cépíɗ Koope sun fi ƀëewë rë, keeña sosse níi sos,
ɗi na won wa ham híin, wa ƀaatti pokoh Yíkëe në.
24 Ɗi fi Barnabaas nagajek ɗi ƀëyí baahte, líiffé a Ruuh-Peseŋ, gémpé níi
gém. I ow caak gémúu Yíkëe në ɗaaha homa' Barnabaas daaha ra.
25 Ɗi kola' daaha, saañce Tarse saami Sool.
26 Ola' ri ri ra, ɗi kúɗť rí Añcos, wa ƀéeƀ ana homute kíil múlgús ƀëy
ílí jaŋaa na daaha, yëeddúté ow caak. Te taalibe ɗéƀpí dëekúu kerceen
Añcos daaha.
27 Jamanu yi yaaha, lahte yonente yi koluu Yerusalem suute Añcos.
28 Ɓëyí yínëe waa na hínú Agabus ra, bi teeƀ ɗi Ruuh-Peseŋ, yampe na
won ƀëewë biti yaabi misikke leŋ haal filiƀ gina ƀéeƀ. Te di wona' ri ri,
laha' ɗaaha jamanaa homa' Kúlët nguur ka ra.
29 Tígí daaha, taalibe ya koluute biti ow fi ow waa na ƀéeƀ yera' yii mín
ɗíi yera', woluu koy-yaayya homu Yúdée rë.
30 Wa pagute yee wonu wa ra, yerute wa Barnabaas a Sool, woluute wa
njíittí jaŋii ƀëy Yúdée.

12

Ɓëemí Saak a ƀegi Peer kasu

1 Jamanu yi yaaha, buura na wonuu Erot ra yampe na mokil i ow di ƀëy
ílí jaŋaa.
2 Ɗi ƀëemrëhté Saak koy-yaafi Saŋ a jépíl.

3 Ola' ri biti yaa neɓa'te yëwúɗɗë rë, ɗi habrohte Peer ɓal filiɓ feedi
mbúurú njeñe ya.
4 Ɗi haba' Peer ɗaaha, ɓekke ri kasu, nahte goomal iniilli yéŋké biti bina-
bina ɓéeɓ soldaar iniil, wa éytée wohi. Filiɓ fi yaaha ɓéeɓ, ɗi hampe nufi
biti ɗi ay rii aattiyee filiɓ ɓëewë biti Paaga gét.
5 Peer téyúté hompe kasu, ndaa ɓëy ílí jaŋaa yabute na ɗagiru ri Koope
rek.

Ɗee ɗúhë' Peer kasaa ra

6 Elgi bisa na waay Erot aattiya'i ra koon, Peer hompe na nee' hanndal
soldaar ana. Ɗi húmú pokalsuu a níh tiiŋ ana, ɓaatte biti i soldaar homute
ílí kasaa na wohu.
7 Ɗee a ɗeh, malaaka di malaaka yi Yíkëe acce, lasa ɓéeɓ na niiñ.
Malaakaa hente Peer pok-pok laf araal yúunté rí won tih : « Yípée koloh
! » Níh yí tiiŋŋa húmú ya' ya ra yíppée pëkísëh.
8 Malaakaa won ɗi tígí daaha tih : « Yugusee, fu ɓekoh ñafaɗɗu. » Peer
paŋke yee won ɗi ri ra, malaakaa ɓaatte won ɗi tih : « Ɓekee paltuu fu
ñee tal so'. »
9 Peer ñeete tala, na ɗúh kasaa. Filiɓ yaaha ɓéeɓ ɗi habaay biti yaa
kah-kah, ɗi haba' biti rek ɗi hom heey.
10 Wa gétúté tígë homu wohoh ya ɗéɓ ɗë, wa gétúté ana fa, wa lahute
ílí tiiŋka púlëh gina ra. Ílë kúnsëhté fíi wë, wa ɗúhúté. Ɗúhúu wë rë, wa
tílúté wun-wun, ɗee a ɗeh, malaakaa helte Peer.
11 Tígí daaha, ɗi na anti yúh yee lah ra, ɗi won tih : « Mi anti yúh biti
yaa kah-kah : Yíkëe daa wol malaakii, sëmlë'té së' ya' Erot a yii ɓosa na
sehu yëwúɗɗë biti ɗi ay soo rii paŋ koon ɗa. »
12 Gíníkë' Peer baa ra, ɗi saañce faam Mari yaafi Saŋ fa na wonuu Marka
ra, ɗeef i ow caak tee'uute ɗaŋ Koo daaha.
13 Laha' ri laɓpe ílí faam fa ra, súrgë ɓeleɓ hínú Rode daa ac kúnsírí.
14 Yúhsë' rí un Peer ra, keeña sos soso níi nufa paay sah kúnsírí ílë ; ɗi
daay múkë, nimilte filiɓ woni biti Peer daa ílë.
15 Wona' ri baaha ra, ɓëewë na yabu ri dof, ndaa ɗi na ɓaatti híiníɗ woni
biti yaa un Peer kaah. Tígí daaha, wa wonu ti yaa waɗti hena malaakii
kon.
16 Filiɓ yaaha ɓéeɓ Peer yampe na laɓ ílë rek. Míllúu wëe pay níi wa
kúnsúté ílë rë, oluu wa ri, wa ɓéeɓ éemúté.
17 Tígí daaha, Peer paŋke yodaɗ ya' yi woni wa biti unni wa ɓanti ɗúh
sun. Laha' ri filiɓ ra, ɗi ɓílíɗté wë ɗee ɗúhrë' rí Yíkëe kasaa ra. Ɗi wonte
wa biti ɓal lah wa léhínún Saak a koy-yaayyi kayya filiɓ ngémë baaha, ɗi
antee ɗúh saañce ílíy kay.
18 Yíilë' Koo kéy fín fë, úlúm-úlúm fë misikke filiɓ fi soldaarra, wa na
meelantuu tígë waɗti ñee Peer ra.
19 Erot saamɗohte ri níi ndaa ɓo', ɗi oluy. Ɗi meellirohte soldaarra wohu
ra, túuyë'té hawi wa húl. Erot antee koloh Yúdée daaha saañce Sesare, ɗi
hompe i waal dín fë.

Ɗee húlë' Erot ra

20 Jamanu yi yaaha, ɗeef Erot neeɓa'te ɓëy Tíir a ɓëy Sidon. Bi ñami
ɓëy Tíir a Sidon hom kola' gin Erot, wa fi yaa namutee pok biti wa pay oli.
Wa gonlute a Balastus fa na tooppitoh iña faam buur ra, nahute ri habra',
nda wani buur júɓë'.

21 Yiin lah bisa habu wa oli ra, Erot ɓekohte búubí buur ki, tookke ñaani
nguur ki na anti won waa na fíi ɓëewë ɓéeɓ.
22 Ɓëewë ɓéyrúté unni wa wonu tih : « A see ow kut na woneeh ɗeh,
Koope daa na won waay ! »
23 Ɗee a ɗeh, malaakii Yíkëe na pëyít ɗí, i cégín haalute ri ɗi húlté,
ndah yee moommbira' ri ndami Koope ra.
24 Ɗaaha, unni Koope na ɓaatti líiwëlsë' na saañ rek.
25 Ɗúmlúu Sool a Barnabaas légéyí wë Yerusalem ra, wa nimilute Añcos
ñéerúuté a Saŋ fa na wonuu Marka ra.

13

Ɗee tansuu Barnabaas a Sool ra

1 Di filiɓ ɓëy ílí janji Añcos, húmú lahte i yonente a i yëeddëh. Daa wa i
Barnabaas, Simewoŋ fa na dëekúu Ñúul rë, Lúsíyús fi ɓëy Siren, Manahen
bee ɓani Erot fa húmú kúɗ Galile ra koruu kúkëy rë, a Sool.
2 Lahte bis, wa homute na jaamiyuu Yíkëe wa na ooru, Ruuh-Peseŋ won
wa tih : « Bérrí së' Barnabaas a Sool, wa paŋ légéyë dëekë' mí wë rë. »
3 Ooruu wa, wa ɗagute níi wocute ra, tígí daaha wa tíkúté ya' yi wa sun
fi Barnabaas a Sool, pëkísúté wë suute.

Homi Barnabaas a Pool Síipër

4 Ruuh-Peseŋ wolte Barnabaas a Sool, wa suute Selasi ɓeyute gaal yullute
Síipër.
5 Lahuu wa Salamine di Síipër rë, wa yabute na waariyu Unni Koope
filiɓ ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë rë. Wa húmú ñéerúu a Saŋ Marka, ɗi na
habra' wa.
6 Wa húusúté Síipër ɓéeɓ níi wa lahute Pafos. Lahuu wa Pafos daaha
ra nék, wa tee'uute a luhusoh hínú Bar-Yéesú, ɗi yëwúɗ. Ɗi húmú mbata
yonente oroh.
7 Ɗi húmú non ɓëewë leɓuu Sersus Pawlus, gëernëerí gina ra. Ɗi fi
Sersus húmú ɓëyí ñaañce. Lahte bis, ɗi dëekrëhté Barnabaas a Sool, ndah
ɗi húmú faha'te síkírëhí Unni Koope níi faha'.
8 Ndaa ɗi fi luhusoha tii geregi hínú Elimaas ra, na bot wa, na faha' yahi
nuf gëernëerë, kaa' ɗi gém Yéesú.
9 Tígí daaha, Sool fa na wonuu Pool ɓal ra, líiffé a Ruuh-Peseŋ, hente ri
íl jak
10 antee rii won tih : « Ɗo fu feloh gaan, fu paga' ɓos kep, fu seytaane,
fu wonay dara yin wun ! Waalli Yíkëe ɓéeɓ júɓpé, ndaa fu dékë' faha'i
ɗëllí wë ! Fii yeris yee na paŋ fu ra a ?
11 Caa fu ot leegi ! Yíkëe ay ɓéyíɗ ya'i sun fu, fu búum kiis, fu olleh
na'a. » Ɗee a ɗeh, íllí Elimaas yíppée mírëef, ñúussé túɗ. Ɗi gíndëeyëhté
hatinni yaa ɓéeɓ na saam ɓëyí nooka ri.
12 Ola' gëernëer yee lah ra, unna wonu sun fi Yíkëe rë haalte ri níi ɗi
yíppée gém.

Gonli Pool a ɓëy Añcos fi Písídí

13 Filoon fi baaha, Pool a ɓëewë wani ñéerúu rë haalute gaal Pafos, suute
Perse di Pamfili. Saŋ Marka taka' a wa daaha, nimilte Yerusalem.
14 Koluu wa Perse ra, wa ɓeyaatute waala níi wa lahute Añcos di Písídí.
Laha' bisa na hílsúu rë, wa haalute tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra,
tookute.

15 Janjiyuu unna ɗúhë' téeríi Kootaa ra a téeré yí yonente ya níi wocce ra,
njíittí tígë wolute ow waa na woni wa biti hena biti wa lahute yii wonun
wa oni ɓëewë doole raa, wa mín ɓeɓ una.
16 Tígí daaha, Pool kolohte ɓéyíɗté ya'i won tih : « Ɗon fi ɓëy Israyel a
ɗon fi ɓëewí kayya neehu Koope ra, síkírii !
17 Koope fi yen fi ɓëy Israyel daa tanis caacci yen. Ɗi ɓaatte tala na
homuu wa Ésíp rë, ɗi antee wa naa ɗúhíɗ a ya'i ɓítté.
18 Hente yii mit kíil sabay iniil (40) ɗi kúɗté wë rí luufa, ɗi na mújíɗ wë.
19 Filoon fi baaha, ɗi múkílté heet paana Kanaan, yeɗte ginni wa caacci
yen, hente yi wa.
20 Homi caacci yen dín fë, waɗtee mit kíil tíméer iniil a kíil sabay iip
(450).
« Filoon fi baaha, Koope saamiɗte caacci yen i laman na kúrú gina níi a
jamanii yonente Samiyel✡.
21 Kola'te laman ki Samiyel, wa meeluu buur. Tígí daaha, Koope tíkíɗté
wë Sawul hente buuri wa. Sawul koy Kís, ɗi non tali Beŋsame. Sawul
hompe kíil sabay iniil (40) nguur ka.
22 Cépírë' Koope Sawul ra, ɗi tíkíɗté wë Dawit nguur ka, won tih : “Mi
ot Dawit koy Yéssée. Daa ri ɓëe' neɓa' so' keeñ so' ra, ɗi ay paŋ iña faha'
mi ra ɓéeɓ.”
23 Di húmú gapa' wa ri, Koope ɗúhrë' Sëmlëhí Israyel filiɓ séttí Dawit,
daa ri Yéesú.
24 Balaa Yéesú ac, Saŋ húmú wonte ɓëy Israyel ɓéeɓ biti wa lof pesaɗ
ndín, wa bëtsú.
25 Te balaa Saŋ húmú ɗúmël, ɗi won tih : “Ɗon habuu biti daa mi wah
? So' mi ɓëe' na sehu ɗon ɗa neh dé' ! Cëe mi won ɗon : ɓëyí baa ee ac
filoon fi so' ra, te mi haayayti liil kotti*.” »
26 Pool tíkké won tih : « Koy-yaayyee ke so' yeh, ɗon fi séttí Abraham,
a ɗon fi ɓëewí kayya neehu Koope ra, Koope wola' yen unni, múclí yen.
27 Ɓëy Yerusalem nék a kélfë yí wë yíih Yéesú daa ri wah, wa yíih yee
won unna bíníyú yonente ya na janjiyu lahaa bisa na hílsúu faraah ra.
Kaa'eeh wa pagute yee won unna ra, tíkúté Yéesú húl !
28 Wa oluy yii mín tah ɗi tíkú húl, wa anutee nah Pilaat hawi.
29 Gétë' bee paguu wa ri iña húmú won Téerëe sun fi ɓéeɓ níi wocce ra,
wa cépírúté rí kurwaha, ɗapute ri kolom.
30 Ndaa Koope këlíɗté rí ɓúudé,
31 te ri feeñiyohte ɓëewë wani húmú ñéerúu dala'te Galile níi Yerusalem
ra bis caak, te ɓëewí yaa daa seede yi fíi ɓëewë woteh.
32 Fun fi yee nék, fun ayu waarii ron Uni Nebi beh : yee húmú gapu
caacca ra,
33 Koope pagiɗte ri yen fi séttí wë níi mitte, bee këllë' rí Yéesú ɓúudé
rë. Ti ɗaaha nen, Téeríi kañaa ya wonte ri di kañii ana fa bitih :
“Daa fu Koy so',
dala'te woteh mi Boffu.”✡
34 « Koope këlíɗté Yéesú ɓúudé, nda faana ɓanti yah. Ɗi won ɗi tih :
“May ron on barke yi selate te wëerté, yee húmú gap mi Dawit ra.”✡

✡ **13:20 13.20** Saame 1 Samiyel 3.1-21 ; 16.1-13 * **13:25 13.25** *mi haayayti liil kotti* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *te mi yinte sah pëkísí níh yí ñafaɗɗí.* ✡ **13:33 13.33** Saame Kañaa ya 2.7 ✡ **13:34 13.34** Saame Isayii 55.3

35 « Lahte tígí bíníyúuté rí ílíy kay, won tih :
“Fii yeris so' mi ɓëwú, ɓúudé fí së' yah.”✡
36 « Ɗi fi Dawit homa' ri jamanii ra, húmú paŋke yee faha' Koope ra, ɗi
antee húl hacute hëbís caacci, ɓúudé fí yahte.
37 Ndaa ɓëe' Koope këlíɗ ɗí ɓúudé rë, ɓúudé fí ñeyay yah.
38-39 Koy-yaayyee ke so' yeh, yúhí biti af Yéesú kep daa tah baala' bakaaɗ
na wonu. Kootii Mëyíis míméh tah Koope haba' ow ɓëyí júɓpé ; ɓëyí gém
Yéesú në ɓéeɓ, Koope ay rii haba' ɓëyí júɓpé.
40 Kon këlíi affon balaa yee bíníyú téeré yí yonente ya ra kat ɗon. Síkíríi
yee húmú won Koope ra !
41 *“Ɗon fa wonuy yin soo na ra síkíríi !*
Affon ay kúnëh, ɗon húl tík sun ;
ndée filiɓ jamanee ke ron beh,
may ron paŋ yii fí yúhté biti ow daa ɓíllë ɗon ɗi koon
ɗon ii rii mëssí gém !”✡ »
42 Ɗúhúu Pool a Barnabaas tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, ɓëewë
ɗagute wa biti bisa na hílsúu rë nimil raa, wa mín ayaat, nimilaat gonla
dalu wa baa ra.
43 Filoon fi bee tasaaruu ɓëewë rë, yëwúɗ caak a ɓëewí ɗeefrute wa
yooni wa ñeyute tal Pool a Barnabaas. Wa ñéerúuté na gonlu, Pool a
Barnabaas na wonu wa biti wa ham ɗee baaha' Koope waa na ra híin.
44 Nimila' bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë, wonoh biti ɓëy Añcos ɓéeɓ
tee'uute síkírëhí unni Yíkëe.
45 Oluu yëwúɗɗë ɗee teyu ɓëewë rë, wa eeñnjuute Pool na botu ri, na
solsuu ri.
46 Tígí daaha, Pool a Barnabaas ɗapuy dara, wonu wa tih : « Unni Koope
waɗti ɗéɓpí waariyun ɗon koon ndaa bi kaa'uu ron síkírëhí wë teeɓa'te
biti pesa na ɗúméh rë jomute ron. Leegi cëe fun yíssëh heetti kayya na
book,
47 ndée Yíkëe túuycé fun yii bee won tih :
“Mi falte ro fu hen niiñi heetta,
nda fu kúɗ unna na tah ow múc ɗë tígí teem feey fa ɓéeɓ !”✡ »
48 Keluu ɓëewë yëwúɗ neh unni yaa ra, keeññi wa sosse, wa na kañu
unni Yíkëe. Ɓëewë Koope tanis wa nay haale pesa na ɗúméh rë ɓéeɓ
gémúté.
49 Unni Yíkëe hente lëyëŋ deyi baa ɓéeɓ.
50 Yëwúɗɗë koluu daaha nék olute ɓeleɓɓi gaan músëerrë na jaamiyuu
Koope ra a ɓaha ya gina, ɓekute wa nuf, na moklu Pool a Barnabaas níi
wa líkúté wë gin wa.
51 Líkúu wë rë, wa paagute pënë mí kotti wa, teeɓi wa biti wa homuy
kaah, wa suute Ikoñum.
52 Wa fi taalibe ya Añcos nék, keeññi wa sosse níi sos, wa líifúté a Ruuh-
Peseŋ.

14

Pool a Barnabaas di Ikoñum

✡ **13:35 13.35** Saame Kañaa ya 16.10 ✡ **13:41 13.41** Saame Habakuk 1.5 ✡ **13:47 13.47** Saame Isayii 49.6

1 Lahuu Pool a Barnabaas Ikoñum ra, wa haalute tígë na ɗaguu yëwúɗɗë
Koope ra ɓal, wa wonute wonni fí yúhté biti tahte yëwúɗ caak a i ow kay
caak gémúté Yéesú.
2 Ndaa lahte i ow di yëwúɗɗë yi kaa'uute gém, na yahu nuffi ɓëewí
kayya yëwúɗ neh ra níi keeññi wa haayte koy-yaayya filiɓ ngémë.
3 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ, Pool a Barnabaas homute yii maañce Ikoñum
daaha. Wa wëelíyúuté Yíkëe, neehuy iña na wonu wa ra. Yíkëe onte wa
sañ-sañi paguun wa kimtaan a iñi éemílë'té, teeɓa'i biti mala na waariyu
wa kola' ɗii na ra kaah.
4 Kola'te baaha, ɓëewë filiɓ gina ɗaruute : ɓëewí yee ñéerúté a
yëwúɗɗë, yee ñéerúuté a apootarra.
5 Yëwúɗɗë a yee yëwúɗ neh ra, wani kélfë yí wë cagute biti wa mokil
Pool a Barnabaas, wa tap wa la' níi wa húl.
6 Yúhúu apootarri ana ya baaha ra, wa heguute yullute Likawni : di
Lístër, Derbe a ginna hatinni yaaha.
7 Homuu wa ñeyi ílíyyí yaaha ra, wa yabute ɓal na waariyu Uni Neba.

Pool a Barnabaas di Lístër

8 Lahte ɓëyí húmú dék Lístër, ɗi lëfëñíɗ ; ɗi mësëy tíl ndah ɗi límú
lëfëñíɗ.
9 Lahte bis, ɗi hompe na síkírëh iña na won Pool ra. Pool hente ri íl jak,
otte biti ngémí ɓëe' mín tah ɗi wah,
10 ɗi ɓéyíɗté uni sun won ɗi tih : « Kolee fu caŋ cot ! » Ɓëe' téɓpé kolohte
na tíl.
11 Oluu ɓëy Likawni yee paŋ Pool ra, wa wonu wonadi wa tih : « Ala ya
yíssúu ow leegi cépúté yen na ! »
12 Wa ɓeyute tii ala fi wa Sës, téyírúté rí Barnabaas, wa téyírúté Pool
ala fi wa Hermes ndah Pool daa wonoha.
13 Ɗeef lahte yúulí húmú halaani gina, Sës hom hawruu na. Seeyohi
Sës acce kúɗté i yuuh fana yúulë, pokute wa capus kilik níi wunte, ɓani
ɓëewë na fahuu hawri wa Pool a Barnabaas.
14 Ndaa keluu apootarri ana ya baaha, wa ɗarute búuɓɓí wë, yípútée
tap affi wa filiɓ ɓëewë, na fogu sun wonu tih :
15 « Yee na pagu ɗon yee ra yi yaawe ? Fun i ow kut ti ɗon nen ! Fun
ayu waarii ron Uni Neba, woni ɗon biti ɗon yeris yúullí yee lahay njiriñ
yee ra, ɗon yíssëh Koope fa na pes sak sun, feey fa, kísí fë a iña filiɓ fi wa
ɓéeɓ rë.
16 Húmú lahte jamanu yi fí yúhté biti ɗi húmú yeris heetta yeɗɗo ɓéeɓ
sayuute a affi wa.
17 Kaa'eeh faraah ɗi pagiɗ ɓëewë wun, teeɓa'i ɗee man ɗi baah ra : ɗi
ee ɗon toɓiɗ ra níi meeyya laaɓ, ɗi on ɗon ɗon ñam níi keeññon sos. »
18 Filiɓ wonnaa ke apootarra yaa ɓéeɓ, balaa wa ey ɓëewë níi kaa' waa
hawiɗ misikke.
19 Filoon fi baaha, lahte yëwúɗɗí koluu Añcos di Písídí, yee koluu
Ikoñum ayute ɓekute ɓëewë nuf, wa na tawu Pool la' níi wa habuu biti ɗi
húlté, wa fasute ri ɗúhrúté rí gina.
20 Ndaa ayuu taalibe yi Yéesú wërúté rí rë, ɗi kolohte nimilte gina. Yíilë'
Koo ra, ɗi ñéerë'té a Barnabaas saañce Derbe.

Nimili Pool a Barnabaas Añcos

21 Lahuu Pool a Barnabaas Derbe ra, wa waariyute Uni Neba te i ow
caak henute taalibe. Koluu wa daaha ra, wa nimilute ñeyaatute Lístër,
Ikoñum a Añcos
22 wa na ɓaatuu on taalibe ya doole, na wonu wa ham ŋgémë híin, wonu
wa tih : « Balaa yen haal Nguur ki Koope, yen warutee ñee coono caak. »
23 Gini pay wa ɓéeɓ wa tanis njíittí nay këllée ɓëy ílí jaŋaa. Kola' baaha
raa, wa dal ɗaŋ ñéerë' a oor, déŋéen wë Yíkëe fë wa gémú ɗii na ra.
24 Filoon fi baaha, wa húusúté Písídí suute Pamfili,
25 waariyute Unni Koope Perse, anutee saañ Atali.
26 Wa koluute Atali daaha, ɓeyute gaal na nimilu Añcos di Sírí. Ɓëewë
húmú déŋéenúu wë Koope daaha, balaa wa húmú dal légéyí wë.
27 Lahuu wa ra, wa dëekúté ɓëy ílí jaŋaa ɓíllúté wë iña ñeya' Koope
waa na ɓéeɓ paŋke wa ra, a ɗee paga' ri níi ɓëewí yëwúɗ neh sah haalute
ŋgémë rë.
28 Pool a Barnabaas homute yii maañce a ɓëy ílí jaŋaa di Añcos daaha.

15

Goneel sun fi yii leŋke lecoh

1 Húmú laha' ɓëewí koluu Yúdée ayute Añcos daaha na wonu koy-
yaayya homu daaha ra biti wa lecuy ti di túuyë' rí kootii Mëyíis nen raa,
wa ii múc.
2 Pool a Barnabaas ñéerúuy yee wonu wa ra, yejuute wa taasa'i misikke.
Ɓëewë míllúu pok bitih, lah raa Pool, Barnabaas a i ow Añcos pay
Yerusalem goneel a apootarra a njíittí jaŋaa yii leŋke yaa.
3 Tígí daaha, ɓëy ílí jaŋii Añcos waayɗute wa waali wa níi mitte. Koluu i
Pool ra, wa húusúté Fénési a Samari wa na ɓíllú ɗee yíssúu ɓëewí yëwúɗ
neh Yíkëe në rë. Keluu koy-yaayya unni yah, keeññi wa ɓéeɓ sosse níi
sos.
4 Lahuu wa Yerusalem ra, ɓëy ílí jaŋaa, njíittí wë a apootarra teertuute
wa, wa ɓíllúté wë iña ñéyíɗ Koope waa na ɓéeɓ paŋke wa ra.
5 Tígí daaha, lahte farisenŋi haalute ŋgémë tahute wonu tih : « Wëní
ɓëewë gémú te wa yëwúɗ neh ra biti wa lecoh te wa ñee yee túuyë' kootii
Mëyíis ɗë. »
6 Wonuu woni baa ra, apootarra a njíittí jaŋaa dëekëntúuté olsohi yii
baaha.
7 Uta' gonla ra, Peer kolohte won tih : « Koy-yaayyi yeh, ɗon yúhúté biti
Koope maañcee soo tanis leeloon, mi waariyiɗ ɗi ɓëewë yëwúɗ neh ra
Uni Neba nda wa keloh ri, wa gém maan ?
8 Koope fa yúh yii hom keeñ ow ɓéeɓ rë, teeɓa'te biti ɗi halay wa : ɗi
cépíɗté Ruuh-Peseŋ sun fi wa ti di cépírë' rí rí sun fi yen nen.
9 Ɗi ɓíssëey yeni wa yínë sah : gémë gémú wë rë daa tah ɗi ladil keeññi
wa !
10 Kon ɗon kaañute Koope kaañi baaha níi ɗon na séfú taalibe yi yee
eni caacci yen a yen fi yee sah mësúy ríi mín ë ?
11 Yee gémú yen ra biti kay, yen lahuu mal Yéesú-Yíkëe në daa tah yen
múc, te mali baaha daa tah wa fi yaa múc ɓal. »
12 Tígí daaha, ɓëewë ɓéeɓ henute tiɗ na síkírúu Barnabaas a Pool na
ɓíllú kimtaanna a iñi éemílë' yë ñéyíɗ Koope waa na wa pagute wa ginni
ɓëewë yëwúɗ neh ra.

13 Wocuu Barnabaas a Pool wona ra, Saak ɓeɓpe una won tih : « Síkíríi
së' koy-yaayyi yeh mi won ɗon !
14 Simoŋ kola' ɓíllí yen bitih, ɗéɓëenë nuf Koope payte ɓëewë yëwúɗ
neh ra, tanisse i ow waa na, wa hen yii
15 te yee húmú bíníyú yonente ya ra ñéerë'té a yii baaha. Nagajek Yíkëe
won Téerëe tih :
16 *“Filoon fi baaha, may nimil.*
May nimil
mi yípëet taantii Dawit,
taantaa bëp ɗë
mi ɓéyrëet rí,
mi cëgíɗ rí.
17 *Tígí daaha, heetti kayya ɓéeɓ ay soo saam so' mi Yíkëe,*
heetti kayya ɓéeɓ dëek mí, wa non soo na ra
ay soo saam.
Daa mi won ɗon ɗi, so' mi Yíkëe
18 *te mi wonte ɓëewë baaha níi wa yúhúté.”*✡»
19 Saak ɓaatte won tih : « Yii baa daa tah mi ot biti yen ɓanti tík ɓëewí
yee yëwúɗ neh yee na yíssúu Koope na yee ra yii ɓítté.
20 Yen ay waa bíníyé bíníyë, yen won wa biti kep wa ɓanti ñam bo' yúul
ndah laday, te wa ɓanti paŋ yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ, wa ɓanti ñam bo' fi
rabi ooluy a bo' fi líssí ñifil.
21 Kíilë níinén, i ow ee waariyu kootii Mëyíis gina ra, te lahaa bisa na
hílsúu rë faraah, ɗi ee jaŋiyu filiɓ ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra. »

Yee habu njíittí jaŋaa a apootarra ra

22 Tígí daaha, njíittí jaŋaa a apootarra ñéerúu a ɓëy ílí jaŋaa ɓéeɓ
habute biti wa ay yeje i ow waa na ñéerë' a Pool a Barnabaas, wa saañ
Añcos. Wa tansute ɓëewí ana yi lahute un filiɓ fi wa : Yúɗ fa na wonuu
Barsabaas ra a Silaas,
23 wolute wa kom ɓëewë húmú yëwúɗ neh ra unna bíníyú wë yee ra :
« Koy-yaayyi yeh, fun fi koy-yaayyon apootarra a njíittí jaŋaa na woduu
ɗon fa yëwúɗ neh dékú Añcos, Sírí a Sílísí rë di tii yon a símëe yën.
24 Fun keluute biti lahte i ow di fun na ayute ginon, jaahlute ron a wonni
wa, te ɗeef fun húmú woluy wa.
25 Yii baa daa tah fun ɓéeɓ ham biti fun tanis i ow, fun yeñ wa ɗon na,
wa ñéerë' a këewée ké fun yeh, Barnabaas a Pool,
26 wa fa kaañu yaayi ñíinní wë ndah Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen ra.
27 Yúɗ a Silaas nék, fun yeju wa ɗon na biti daa wa haagun ɓúkkí wë
léhín ɗon unnee ke fun yeh.
28 Fun olute biti yee habu fun a Ruuh-Peseŋ ra, daa ri biti fun ɓan ɗon
tík iñi ɓítté. Fun nahu ɗon iñyeh, te míméh ñak :
29 ɗon ɓanti ñam bo' yúul, bo' fi líssí ñifil, bo' fi rabi ooluy, te ɗon
ɓanti paŋ yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ. Ɗon moytoh iñyaa ɓéeɓ rëe, ɗeef
ɗon pagute yii wunte.
« Eera ! Hëmíi wun-wun ! »
30 Ɗaaha, wa yejute ɓëewí ana ya suute Añcos. Lahuu wa ra, wa
dëekúté ɓëewë gémú Yéesú në rë ɓéeɓ, yerute wa kéedë bíníyú unna
ra.

✡ **15:18 15.18** Saame Amos 9.11-12

31 Janiyuu unna ra, keeññi ɓëy Añcos sosse níi sos di ona on wa unna doole ra.
32 Yúɗ a Silaas, bi húmú wa fi yaa i yonente, homute na gonlu a wa yii maañce unni kola' Koope na, na ɓaatuu waa yeñ, na onu wa doole.
33 Wa homute na i waal, koy-yaayya daaha anutee waa pëkís, ɗagirute wa waali wunte, wa nimil ɓëewë wolu wa ra na. [
34 *]
35 Pool a Barnabaas tasute Añcos, wani i ow kay caak homute na yëeddúu, na waariyu Unni Yíkëe.

Ɗaralsa'i Pool a Barnabaas waal

36 I waal filoon fi baaha, Pool won Barnabaas tih : « Kooja, yen saañ yen ñeyaat ginna húmú waariyuu yen unni Yíkëe rë ɓéeɓ, yen yér koy-yaayya níi yen yúh yee homuu wa ra. »
37 Barnabaas nék faha' biti wani Saŋ fa na dëekúu Marka ra daa ñéerúun waali wa.
38 Ndaa Pool tahay biti Saŋ ñéerë' a wa, ndah daa ri húmú hel wa Pamfili, lúsɗëy légéyí a wa.
39 Hécë'í wë misik misiko níi wa ɓísúuté waal. Barnabaas kúrëelëhté Marka, haalte gaal ɓeɓpe waali Síipër.
40 Ɗi fi Pool nampee tanis Silaas, koy-yaayya ɗagirute wa, déŋéenúté wë Yíkëe, Pool a Silaas suute.
41 Wa ñeyute Sírí a Sílísí na ɓaatuu on ɓëy ílí janaa doole.

16

Ñeyi Timoote tal Pool a Silaas

1 Kola' Pool Sílísí, ɗi ñeete Derbe, antee saañ Lístër. Di Lístër daaha, lahte taalibii hínú Timoote, yaafa yëwúdí haalte ngémë, ndaa boffa gerek.
2 Koy-yaayya filiɓ ngémë dékú Lístër a Ikoñum ra seedeyirute ri iñi wunte.
3 Pool caŋke kúrëelëhí wa ñéerë'. Tígí daaha ɗi lecɗohte ri, ndah yëwúɗɗë dékú hatinni yaaha ra ɓéeɓ yúhúté biti boffa gerek.
4 Wa koluute suute. Gini wa ñee na ɓéeɓ, wa won ɓëewë yee habu apootarra a njíittí janii Yerusalem ra, won wa ñeyi na.
5 Ɗaaha, ɓëy ílí janaa na ɓaatuu gém, bisi yíilëe Koo ɓéeɓ i ow kay haale ngémë.

Yodada teeɓ Koo-Yíkëe Pool ra

6 Bi kadda' wa Ruuh-Peseŋ wa waare Unni Koope Aasi, wa ñeyute Fírísí a Galasi.
7 Tílúu wë níi wa leɓuute Mísíi rë, wa homu saañ Bítíní koon, Ruuhi Yéesú kadda'te wa.
8 Tígí daaha, wa húusúté Mísíi suute Torowas.
9 Daaha, Koope teeɓpe ri yodaɗ elgin, ɗi otte ɓëyí dék Maseduwaan caŋke na ɗaŋ ɗi won tih : « Lah ñeye Maseduwaan fu hílíp fun ! »
10 Filoon fi yodadi baaha rek, fun* yípútée koloh waay waali Maseduwaan, ndah wëerté fun biti Koope daa dëek fun waarii ɓëewë dín fë Uni Neba.

---

* **15:34 15.34** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Ɗi fi Silaas nék hampe biti ay tase Añcos daaha, tahte níi Yúɗ a afi daa nimilu Yerusalem.*
* **16:10 16.10** *Fun* : Ɓëe' bíní téerí bee ra a Pool daa na húmú hoñci ñéerúu.

Ɗee haala' Lídí ngémë rë

11 Tígí daaha, fun haalute gaal Torowas daaha, fun teerute Samotaras.
Yíilë' Koo ra, fun ñeyute Neyapolis,
12 koluute daaha suute Fílíp, gina lukki lah solo di deyi Maseduwaan ɗa,
bi ƀë̈y Rom daa ílífú rí. Fun homute i waal daaha.
13 Laha' bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë, fun ɗúhúté gina na suu ƀúk laahin,
yaakaari biti fun ay ot tígí fun ay naa ɗeef yëwúɗɗë ɗage. Lahuu fun ra,
fun tookute na gonlu a ƀeleƀƀa ɗeefu fun daaha tee'uute ra.
14 Filiƀ fi ƀeleƀƀa, lahte bi hínú në Lídí, ɗi kola' Catiir, ɗi yaaya' cúup
luum, te ri na húmú jaamiyoh Koope. Ɗi hompe na síkírëh fun, Yíkëe
kúníssé keeña níi yii won Pool ƀëëƀ ɗi tík nufi na,
15 ɗi yeeltee bëtsú ƀani ƀë̈y faami ƀëëƀ. Filoon fi baaha, ɗi ɗaŋke fun
won tih : « Hena biti ɗon habuu so' ƀë̈yí gémpé Yíkëe në rëe, ë̈yí ɗon
hanliɗ so' faam. » Te ri cagohte fun níi fun tahute.

Téjí Pool a Silaas

16 Lahte bis, fun homu saañ tígí fun mín nëe ɗeef yëwúɗɗë ɗage, fun
tee'uute a súrgë ƀeleƀ bi laha' yébítëh, tah ɗi ɗíkísé yii na ac fíi. Te yee
na paŋ ɗi baa ra na kom kélfë yí hélíis caak.
17 Ɓelaa ñeete talli funi i Pool na ɗaañjoh won tih : « Ɓëewí yee súrgë
yí Koope fa sunaa-sun ! Wa teeƀu ron waala nay tahe ɗon múc ɗë ! »
18 Yíilëe Koo faraah, ƀelaa paga' yaa. Laala' Pool iñi ra, ɗi yíssëhté ƀelaa
na won yébítëh fë tih : « Mee roo rii túuy ɗë di tii Yéesú-Kiristaa, yeɗɗe
ƀelii beh. » Una na lús yébítëh fë yíppée yeris ƀelaa.
19 Oluu kélfë yí ƀelaa biti iñi wa ƀëëƀ yahte ra, wa yípútée ham Pool a
Silaas kúrúté wë këem fíi njíittí gina,
20 fíi wa fi aattiyoh ya, wonu tih : « Ɓëewí yee poysuute gini bee pasar
a iña na wonu wa ra. Wa i yëwúɗ,
21 te ƀaah ya na yëeddúu wë rë fun míníh wëe tah, fun míníh nëe ñee,
ndah fun nonu Rom. »
22 Dúukëlí ƀëewë ñéerúuté a wa ƀal na yejuu Pool a Silaas na. Aattiyoh
ya fúullírúuté yéré yë faanni wa, laƀɗuute wa laraw.
23 Fúuɗɗúu wë wë laraw níi wocce ra, wa téyúté wë kasu. Ɗi fi wohoha
nék wonute biti ɗi hel nuf Pool a Silaas na.
24 Wonuu ri yii baa ra, wohoha kúɗté wë lasa hom ndooy-ndooy ki kasaa
ra, jataŋke kotti wa.
25 Laha' leelii elga ra, Pool a Silaas homute na ɗagu Koo na yeeku, ƀëewí
kayya kasaa na síkírúu wë.
26 Hom homo níi feey fa hégíyëhté hégíyëhí misikke, níi hégíycé tígë
yípëh taƀahi kasaa feey ra, íllí kasaa ƀëëƀ yíppée wërsëh, níh yí tiiŋŋa
pokuu ƀëewë kasaa ra ƀëëƀ pëkísëhté.
27 Yúunë' wohoha otte íllë ƀëëƀ wërsëhté rë, ɗi haba' biti ƀëewë kasaa
heguute, ɗi fúulté jépílí saañ naadee koon.
28 Tígí daaha, Pool foŋke sun won ɗi tih : « Ë̈yít ! Ngana paŋ ɗi, fun
ƀëëƀ ayeh ! »
29 Kela' wohoha woni Pool, ɗi meela'te hawaanaa, yíppée hen lasa darac
faana ƀëëƀ na saak, yeɗɗohte kotti Pool a Silaas.
30 Ɗi ɗúhíɗté wë ëssín, meelte wa won tih : « Yaawi yeh, mi waɗti paga
yi níi mí múc ? »

31 Wa wonu ri tih : « Gémé Yéesú-Yíkëe në doŋ fay múc, ɗo a ƀëy faamu ƀéeƀ. »
32 Wa koluu baaha, na waariyu ƀëe' a ƀëewë homu faami ra ƀéeƀ unni Yíkëe.
33 Ɗi fi wohoha ƀeƀpe wa wahtii baaha elga, kúɗté wë puulli wa hosute. Wocuu wa ra, ɗi bëtsúté ƀani ƀëy faami ƀéeƀ.
34 Koluu wa daaha ra, ɗi wonte Pool a Silaas lap faami sun, ɗi yeɗte wa ñam. Keeñ ƀëe' a ƀëy faami ƀéeƀ sos soso níi di yee gémúu wë Koope ra.
35 Yíilë' Koo ra, aattiyoh ya wolute i alkaati wohoha na woni biti ɗi yeris Pool a Silaas.
36 Wohoha acce léhíní Pool baaha won ɗi tih : « Aattiyoh ya woluute deh woni biti ɗon yeɗɗu. Ɗon mínú saañ leegi a jaamma. »
37 Ndaa Pool won alkaati ya tih : « Wa laƀuu fun laraw fíi ƀëewë ƀéeƀ ɗeef wa aattiyuuy fun te fun nonu ƀëewë Rom ílíf wë rë. Teyay bah, wa maagute fun kasu, wa na anuu faha' ñeya' feey ɗúhíɗ fun kasaa a ? Baa fun míníh rí tah ! Lah wa fi yaa daa wa ayrun affi wa ɗúhíɗ fun ! »
38 Alkaati ya payute léhínúté aattiyoh ya unni yah. Keluu wa biti Pool a Silaas nonu ƀëy Rom ra, wa tíitúté níi tíit.
39 Wa fi aattiyoh ya koluu daaha, ɗeefrute wa kasiin baaluute wa, ɗúhrúté wë, na anuu waa ɗaŋ wa koloh gina.
40 Ɗúhúu wë kasaa ra, Pool a Silaas suute faam Lídí. Oluu wa koy-yaayya daaha wa ƀaatuutee waa on doole níi wocce ra, wa koluute daaha suute waali wa.

17

Pool a Silaas di Tesalonik

1 Koluu wa Fílíp wa ƀeyute waali wa ra, wa ñeyute Amfipolis a Apoloni suute Tesalonik. Tesalonik daaha, lahte tígí yëwúɗɗë ɗaguu Koope na.
2 Di na ƀaaha' rii paŋ, Pool payte dín fë. Ɗi paya'te dín fë yii mitte bis-hílsëe éeyë, na goneel ƀëewë filiƀ yii leŋke unna Téerëe.
3 Ɗi na poysiiɗ wa unna, na teeƀ wa biti Téerëe wonte biti Buura Koo fal ri ra waɗtee ñee mok, ɗi koloh ƀúudé ; ɗi na an waa won biti Yéesú fë na wona' wa ri ra, daa ri Buura Koo fal ri ra.
4 Ɗaaha, lahte yëwúɗɗí fí yúhté biti gémúté woni, wa ɗeefrute Pool a Silaas. Lahte Gerekki na húmú jaamiyuu Koope. Filiƀ fi wa, lahte caakki ñéerúuté a wa ƀal, a ƀeleƀƀi caakki lahute tii.
5 Yii baa tahte yëwúɗɗë eeñnjuute wa, ñeyute waalla saamute i lëmbëyíɗ, négírúuté mboolo ƀekute wa nuf, jahasuute gina. Wa koluute suute faam Sasoŋ saami Pool a Silaas wa kúɗ wë këem.
6 Bi ɗeefuy wa Pool a Silaas daaha, wa habute Sasoŋ a i ow di koy-yaayya filiƀ ngémë, kúrúté wë fíi njíittí gina na ɗaañnjuu wonu tih : « Ɓëewë powu ëldúnë rë lahute deh,
7 te Sasoŋ ƀekke wa faami ! Ɓëewí yee ƀéeƀ iña na pagu wa ra ñéerëey a yee naha' buur ra, ndah wa wonu ti oroh, lahte buur kay hínú Yéesú. »
8 Keluu mboolo ma a njíittë unni yah, yaa neƀaay wa dalaa,
9 tahte Sasoŋ a ƀëewí kayya míllúu waa yeɗ hélíis wa ham na'-na', wa na anuu waa yeris. Gina seemmi fayu raa, wa nimiliɗ wa wa.

Kofeel ka keen sun fi wa Bere ra

10 Koo na elek rek, koy-yaayya filiß ngémë daaha yípútée yeñ Pool a
Silaas Bere. Lahuu wa dín fë rë, wa suute haalute tígë na ɗaguu yëwúɗɗë
Koope ra.
11 Ɓëy Bere nék luku ßëy Tesalonik fa koluu wa ra yúunëh, ndah wa
síkírúuté Unni Koope nuffi wa. Te yíilëe Koo faraah, wa janj Téerëe, wa
olsoh nda iña na won Pool ra ñeete waal.
12 Ow caak waa na gémúté, te di filiß Gerekka, ßeleßßi lahute tii a i ow
yaal caak gémúté ßal.
13 Yëwúɗɗí ßëy Tesalonik nék keluu wa biti Pool ín waare Unni Koope
Bere ra ßal, wa ayute daaha ßekute mboolo ma nuf, jahasuute wa.
14 Tígí daaha, koy-yaayya yípútée kúɗ Pool waal ßúk kísí, ndaa Silaas a
Timoote tasute Bere daaha.
15 Ɓëewë ßedu Pool ra kúrúté rí níi Aten. Wa na lahu dín fë, na nimilu
; Pool kéyrë'té wë Silaas a Timoote na woni wa biti wa yíp ɗíi ɗeef dín fë.

Homi Pool Aten

16 Bi na hom Pool Aten daaha na seh Silaas a Timoote, keeña ɗúmpé ces
di ɗee líifë' gina yúul rë.
17 Ɗi yeelti paya' tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, ɗi gonle a yëwúɗɗë
a ßëewí kayya na jaamiyuu Koope ra, ɗi paye këemí gina faraah gonle a
ßëyí ßani mín nëe tee'a'.
18 I yíkëe af húmú në na gonlu a ri ßal : yee nonu taalibe yi Epikuur,
yee nonu taalibe yi Senoŋ. Filiß fi wa, lahte yi wonu tih : « Pereemohi bee
won yi ßúkí ßal ? » Lahte yi oluu wa Pool na waare sun fi Yéesú a kolohi
ßúudé, wonu tih : « Man hen ɗaa raa, ɗi won sun ala yi yen yíih wë nen
dih ! »
19 Tígí daaha, wa ßeyute ri, kúrúté rí këemë na wonuu Arewopaas ra,
meelute ri wonu tih : « Fu mín fun teeß iñi hassa na yëeddë' fú rë ë ?
20 Fun kéllúy yee ßúkú yeh ! Teeß fun iti fi wa. »
21 Bín fë nagajek ɗeef ßëy Aten, doha-ndéemmë filiß fi wa ßéeß hom
enduu goneel a síkírëh yii hente has rek.
22 Tígí daaha, Pool caŋke leelii ßëewë këemë, won tih : « Ɗon fi ßëy
Aten, so' mi otte biti ɗon tíkúté nuffon ɗaŋ lool.
23 Ndée nagajek, tílëesë' mi filiß ginon mi otte yúullën rë, lahte na sah
bi bíníyú : “beh, bi bee fun yíih rí rë”. Kon bee yíih ɗon baa ɗon na
jaamiyuu ri ra, mi ac waarii ron yii leŋke sun fi ɗeh :
24 Koope fa sak ëldúnë a iña filiß ßéeß rë, ɗi fa daa Yíkíi sun a feey ra,
dékéh faam fi nay rii jaamiyuu, bi ya' daa taßah ri.
25 Ɗi sehay yin ya' ow ßal man biti ɗi ñakke yin nen, ndah daa ri na
ona' pes, daa ri kúɗ ñíin a yii tas ßéeß.
26 Ɗi ɗéßpí sak ow yínë kut. Ɗi ñeya' ßëyí yíníi baa na sakke heetta
ßéeß nda wa hasla' feey fa ßéeß. Ɗeef ɗi lecce wahtu ya filiß kíilë ßéeß
(líyyë, a yoh ya a yii tas), a ílíyyë warun waa dék ɗë*.
27 Ɗon ot Koope paga' ri ɗaaha, lah yúhí biti rek ɗi faha' biti ßëewë
saam ɗi, wa lahe yaakaar oli, laßee saye, añcaŋ ɗeef ɗi wulaay ow yínë
sah yen na.
28 Daa ri tah yen na pesu, daa ri tah yen na hégíyúu, te daa ri tah yen
hen, ti di húmú wonuu ri i ow di ßëelúyën nen na wonu wa bitih : “Yen
koyyi kay !”

---

* **17:26 17.26** *ílíyyë warun waa dék ɗë* : Lahte ßëewí habuu ri ɗeh : *tígë nay teye pes ow ra.*

29 Kon yen hen koyyi Koope raa kay, yen waruy haba' biti Koope mada'
a yii tíɓúu úrís, tiiŋ hélíis mbée peluu la', bi ow daa níɓ ɗí, yugusse ri a
ya' yi !
30 Koope nék yeellilay ɓëewë di jamanaa húmú yíih wë rí rë. Leegi ɗi
faha' biti wa ɓéeɓ, a tígí mín hom ow ɓéeɓ lof pesaɗ.
31 Yúhí biti ɗi saampe bisa nay rii aattiyee ɓëewë ɓéeɓ aattiya'i júɓpé
rë, falte ow, déŋéenté rí yii baaha. Ɗi teeɓpe ɓëewë ɓéeɓ baaha níi lante,
bee këllë' rí ɓëyí baaha ɓúudé rë. »
32 Keluu ɓëewë Pool na won ban koloh ɓúudé, lahte ɓëewí na këekkílíyú
rí, ndaa lahte yi na wonu biti kodee raa wa ay ac síkírëhí.
33 Tígí daaha, Pool ɗúhté leelii wa, saañce.
34 Añcaŋ, filiɓ mboolo ma, lahte ɓëewí ɗeefrute ri woni, gémúté : filiɓ
fi wa, lahte ɓëyí hínú Dënís non aattiyoh ya këemë na wonuu Arewopaas
ra, a ɓelii hínú Damaris a i ow kay.

18

Homi Pool Korente

1 Hela' Pool ɓëewë Arewopaas daaha ra, ɗi kolohte Aten saañce Korente.
2 Laha' ri ra, ɗi tee'a'te a ɓëyí hínú Akilaas, ɗi yëwúɗ, límúu Ponto, ɓelaa
hínú Pírísíl. Ɗeef ɓëe' anti kola' Itali ɓani ɓeleɓi, ndah buura na wonuu
Kúlët rë daa húmú won yëwúɗɗë ɓéeɓ koloh Rom wa saañ. Ɗi fi Pool
payte ɗeefiɗte wa.
3 Bi wa ɓéeɓ i yugusoh taanta ɓani wa boku légéy, ɗi yeeltee hom waa
na, na légéy.
4 Lahaa bisa na hílsúu rë faraah, Pool ɓeɓ un tígë na ɗaguu yëwúɗɗë
Koope ra, waareye yëwúɗɗë a yee yëwúɗ neh ra ɓéeɓ.
5 Silaas a Timoote koluute Maseduwaan tígë húmú hela' wa Pool ra,
ɗeefrute ri Korente. Ayuu wa ra nék, Pool yeeltee teem waaraa, na ñee
yëwúɗɗë na won wa biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra.
6 Ndaa yëwúɗɗë kaa'uute tah iña na won ɗi ra, na solsuu ri ; tígí daaha,
ɗi paaŋke pëndë më búuɓɓí, won wa tih : « Ay teye affon, mi paŋke yee
mín mí rë. Leegi, cëe mi yuloh ɓëewë yëwúɗ neh ra. »
7 Kola' ri daaha ra, ɗi saañce faam ɓëyí na jaamiyoh Koope hínú Títíyús
Yústús, dék ëbís tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra.
8 Njíidí tígë na ɗaguu ra hínú Kíríspús. Ɗi fi baa gémpé Yíkëe, ɗi a ɓëy
faami ɓéeɓ ɓal. Caakke i ow di ɓëy Korente, keluu wa unni Pool ra, wa
gémúté, te wa bëtsúté.
9 Elga ín, Yíkëe feeñiyohte Pool filiɓ yodaɗ won ɗi tih : « Ngana neeh,
wone fu saye fu ɓanti héddëh,
10 mi ot ɗoo na. Ow ii roo paŋ yin ndah mi caakke ow gini beh. »
11 Ɗaaha, Pool hompe Korente daaha yii mitte kíil a caan ɗi na yëedíɗ
ɓëewë ɓéeɓ yii leŋke Unni Koope.

Kúrí Pool fíi gëernëer Galliyon

12 Jamanaa hena' Galliyon gëernëerí Akaay ra, yëwúɗɗë bokute yejuute
Pool na, kúrúté rí këemí buur
13 wonu tih : « Ɓëyí bee hom yeja' ɓëewë jaamiyaɗ kay bi ñéerëey a
Kootaa. »

14 Pool na faha' won, Galliyon loffe yëwúďďë won tih : « Ďon fi yëwúďďí
yeh, ďon wonun so' biti ďi paŋ ƀos mbée kofeel gaan koon, tin mi síkírëh
rën moos.
15 Ndaa yaha biti ďoni kéldúuy kéldëe di wonaď, di i tii, a yii leŋke kootii
ďon raa, baa mi noneh na ! Ďon daa yúhú ! »
16 Tígí daaha, ďi líkké wë këemë.
17 Koluu wa daaha, wa habute njíidí tígë na ďaguu yëwúďďë Koope ra
hínú Sosten, wa na hawu ri hëbís këemë daaha, ndaa Galliyon yeelay wa
sah.

Nimili Pool Añcos

18 Filoon fi baaha, Pool homaatte yii maañce Korente daaha, ďi antee
takoh koy-yaayya, ñéerë'té a Pírísíl a Akilaas haalte gaal ƀeƀpe waali Sírí.
Ďi húmú liiltee nenoh Saŋkere koon, ndah lahte yii ďi gapanta'te ri a
Koope.
19 Lahuu wa Efes ra, Pool helte Pírísíl a Akilaas, saañce tígë na ďaguu
yëwúďďë Koope ra, na goneel a yëwúďďë.
20 Wa fi yaa wonute ri hom daaha níi fíi ndaa ri kaa'a'te.
21 Na koloh ri waa na daaha ra ďi won wa tih : « May nimil ginon hém
neƀa' Koo ! » Ďi haalte gaal Efes daaha, saañce.
22 Tílë' gaala níi lahte Sesare ra, ďi ďéƀpí pay Yerusalem wodohi ƀëy ílí
jaŋaa daaha paay, ďi na anti saañ Añcos.
23 Ďi hompe i waal daaha antee koloh saañce, húussé Galasi tíkké Fírísí
na toñ taalibe ya nda wa ham ngémë híin.

Homi Apolos Efes a Korente

24 Húmú laha' ƀëyí hínú Apolos acce Efes. Ďi yëwúď te ďi ƀëy
Iliksaandiri. Ďi húmú yoonte Téerëe níi níycé te ri mín won.
25 Ďi húmú teeƀute yii leŋke waali Yíkëe. Ďi húmú sawoorte níi sawoor,
te ďi húmú waareya' iñi Yéesú yëeddée wë yëeddë'í ñeete waal, ndaa
bëtsë yúh rí rë húmú teem bi Saŋ.
26 Ďi hompe tígë na ďaguu yëwúďďë Koope ra na won iñi wëerë'té rí.
Síkírúu rí Pírísíl a Akilaas níi wocce ra, wa dëekúté rí, ƀaatuute rii ladil
waali Koope.
27 Filoon fi baaha, Apolos kolohte biti saañ Akaay. Koy-yaayya Efes daaha
habruute ri na, bíníyúté un kéyrúuté rí ƀëy ílí janji Akaay, woni wa biti
wa taha' Apolos a ya' ana. Laha' ri ra, Koope onte ri níi tahte ďi lahiďte
ƀëewë haalu ngémë rë njiriñ mi gaante níi gaan, ndah
28 woni ƀani yëwúďďë féeŋngíyë' rí ƀéeƀ, ďi ey wa fíi ƀëewë. Ďi ñeya'
wa unna Téerëe teeƀ wa biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra.

19

Homi Pool Efes

1 Bi na hom Apolos Korente, Pool ñeete deya lukki ƀéyrëh gina ra saañce
Efes. Laha' ri ra, ďi ďeeffe na i taalibe,
2 ďi meelte wa won wa tih : « Haaluu ďon ngémë rë, Ruuh-Peseŋ céppé
sun fon a ? » Wa lofute ri wonu tih : « Fun kéllúy ban Ruuh-Peseŋ kéllë
sah ! »
3 Tígí daaha, Pool meelaatte wa won tih : « Kon ďon bëtsú bëtsí bih ? »
Wa wonu ri tih : « Fun bëtsú bëtsí Saŋ. »

4 Pool won wa tih : « Bëtsë na húmú bëtís Saŋ ƀëewë rë, teeƀa' biti wa
lofute pesaɗ ; te ri húmú wona' ƀëewë biti lahte ƀëyí na ac filooni, wa
waɗti gémún ɗí, te ƀëyí baaha Yéesú. »
5 Keluu taalibe ya unni yah, wa bëtsúté di tii Yéesú-Yíkëe.
6 Pool tíkë' wë ya' daaha nék, Ruuh-Peseŋ haalte wa, wa na wonu i
wonaɗ kay, na léhínú unna ñéyíɗ Koope waa na ra.
7 Wa fi ƀëewë warutee mit ow sabboo a ow ana.
8 Pool hompe Efes daaha, faraah ɗi aa waali tígë na ɗaguu yëwúɗɗë
Koope ra, ƀeye un gonle a ƀëewë waareye wa yii leŋke Nguur ki Koope.
Ɗi húmú kaañce iña na won ɗi ra, hompe daa yii mitte céyín éeyë.
9 Ndaa i ow waa na ɗahuute iñi, kaa'uute gém, faaliyuuy iña na won ɗi
sun fi waali Yéesú-Yíkëe rë fíi ƀëewë ƀéeƀ. Tígí daaha, Pool míllë' wëe
hel helo, ƀeƀpe taalibe ya kúɗté wë tígë në yëeddë' Tiranus ra, faraah ɗi
gonle a wa.
10 Ɗi hompe a wa kíil ana daaha, tahte níi ƀëewë dékú Aasi, yëwúɗɗë a
yee yëwúɗ neh ra ƀéeƀ keluute unni Yíkëe.

Kimtaanna lah Efes ra

11 Koope ñeya' Pool na Efes daaha, paŋke kimtaanni gaante.
12 Ɗaaha, ƀëewë húmú ƀeyuu líillí leƀpe faan Pool ndín, kom wa
jéríɗɗë, yee jérrí wë pún, yee yébítëh yë yeris wa.
13 Húmú lahte naah yi yëwúɗɗí na húmú wërú líkɗí ƀëewë yébítëh në
hílíp wë rë. Tígí daaha, wa namutee étíɗ na ñee'uu tii Yéesú-Yíkëe lígí
yébítëh yë wone tih : « Ɗaa mi túuy ɗë di tii Yéesú-Yíkëe fë në waare Pool
ra, ɗúhé ƀëyí bee na ! »
14 Húmú lahte ow yaal paana yi húmú henuu ɗaaha ƀal. Seeyohi gaani
yëwúdí hínú Sewaa daa lím wë.
15 Lahte bis wa homu ñeyi kotta, yébítëh fë won wa tih : « Mi yúh wa
daa Yéesú te mi yúh wa daa Pool ƀal, ndaa mi yéeh rën ; ɗon daa i wa níi
ɗon na wonu so' baaha ? »
16 Ɗëe' yébítëh fë ham ɗi ra yíppée húdëh sun fi wa lukke wa doole,
mokil wa moklo níi naaffe búuƀƀí wë, wa heguute ɗúhúté faam fa a faan
holoŋ, a gaañña misikke.
17 Ɗëy Efes, yëwúɗɗë a yee yëwúɗ neh ra ƀéeƀ keluute yaa. Keluu wa
ri nék, wa tíitú tíitë níi na kañu tii Yéesú-Yíkëe.
18 Filoon fe, lahte ƀëewí caakki húmú gémúté Yéesú, ayute na wonu iñi
ƀossa pagu wa ra.
19 I naah caak kúrúté téeré yí wë fíi ƀëewë ƀéeƀ tamute wa. Olsuu
ƀëewë ɗee waɗti teya cadum fi téeré yë rë, wa hente hélíis caak*, hélsí
mín yíníl ow sabboo a ow pëenë níi hen kíil sabboo !
20 Ɗaaha, unni Yíkëe na ƀaatti líiwëlsë', na ƀaatti teeƀa' doolii.

Haaylohi ƀëy Efes

21 Filoon fi baaha, Pool hampe biti ɗi ñee Maseduwaan a Akaay, ɗi saañ
Yerusalem. Ɗi wonte nufi biti ɗi lah dín fë rëe ɗi waɗtee pay Rom ƀal
filoon fe.
22 Tígí daaha, ɗi yeñce ow ana di ƀëewë na habruu ri ra, Timoote a
Erasta, wa suute Maseduwaan, ɗi fi baaha tasse hompe i waal Aasi daaha.

---

* **19:19 19.19** *hélíis caak* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *hanjar júnní sabay iip (50.000).*

23 Waalli yaaha, gina hégíyëhté hégíyëhí misikke ndah waali Yéesú-
Yíkëe.
24 Bín fë, ɗeef lahte sísíbí hínú Démétíríyús, hom tíƀë' netli yúulë hom
ala fa na wonuu Artemis ra, te ri caaka' yin na ƀani ƀëewë na légéyú a ri
ra.
25 Ɗi payte négírë'té ƀëewë wani boku légéyí baa ra ƀéeƀ na yah nuffi
wa won tih : « Yaawi yeh, ma na wodoh ron di tii yon a símëe yën. Ɗon
yúhúté biti iña lahuu yen ɗa ƀéeƀ kola' légéyí beh.
26 Filiƀ fi baaha, ɗon olute mbée ɗon keluute biti mbata Pool fa na
wonuu ra wonte biti netli ow daa yugus ɗi a ya'i haanaa, tikkiyay dara.
Ow caak nék gémúté woni di Efes deh ; teyay Efes doŋ, ndaa deyi Aasi
ƀéeƀ ow caak gémúté woni.
27 Yii baa yuliɗ yahri yen, te ii teem yahri yen doŋ ndaa ay kéeníɗ yúulë
níi Artemis fi gaana ii lahil maakaama, ɗi fi Artemis fa ƀëy Aasi ƀéeƀ a
ƀëy ëldúnë ƀéeƀ yúulúu ɗii na ra ! »
28 Keluu ƀëewë wonni yah, keeññi wa ƀéeƀ yíppée koloh wa na fogu
wonu tih : « Artemis fi ƀëy Efes daa gaan kaah ! »
29 Gina ƀéeƀ kolohte. Ɓëewë habute ow ana yi dékú Maseduwaan, yi
na ñéerúu a Pool, wa fi Gayus a Aristarka, wa ƀéeƀ maabbayute yullute
këemí gina.
30 Tígí daaha, Pool na yuloh haal filiƀ ƀëewë, ndaa taalibe ya kadduute
ri.
31 Lahte sah i ow gaan di nguur ka wa kooyyi Pool, woluute ɗii na woni
biti ɗi ƀanti pay këemín.
32 Yaaha ƀéeƀ, ɗeef këemë paameeh : yee ɗaañnjee wone ɗee raa, yee
ɗaañnjee wone yin kay, te ow caak waa na yíih yee tah ƀëewë tee'a' daaha
ra.
33 Lahte ƀëewí wonute ƀëyí hínú Iliksaan yee lah ra, yëwúɗɗë yejute ri
fíi ƀëewë, ɗi na heeŋ ya' yi na faha' habra'i ƀëewë yabu yaa ra.
34 Ndaa yúhúu wë biti ɗi fi baa ɗi yëwúɗ rë, wa ƀéyrúté unni wa ƀéeƀ
na wonu una yínë yii mitte wahtu ana tih : « Artemis fi ƀëy Efes daa gaan
kaah ! »
35 Yíkíi gina daa míllë' nofanta' a ƀëewë níi wa héddúuté, ɗi antee waa
won tih : « Ɗon fi ƀëy Efes, ƀëewë ƀéeƀ yúhúté biti ginee ki Efes bee daa
na woh yúulí Artemis fi gaana a netlee ke ri kola' sun céppé feey ra,
36 te ow ëe ow míméh ríi kaa'. Kon ɗon warutee teey ɗon yúh yii na
pagu ɗon !
37 Añcaŋ, ƀëewë kúrú rën dee ra lohuy yin filiƀ yúul te wa wonuy yin
ƀos sun fi ala fi yen.
38 Démétíríyús a ƀëewë wani boku légéy rë lah yii yabun wa ow raa,
dee lahte këem, lahte i aattiyoh : wa kúrún wë dín fë.
39 Te ɗon lah yii kayi ay ɗon léjëntée rëe, yen ay rii kúré yoon ɗi anti
léjëntúu,
40 ndah tígë homuu yen bee ra kep, yen mínú yabu ƀëewí haa'uu a
nguur ka. Te baaha lah raa, yen ii lah yii mín tah yen lah kaah di tee'a'ee
ke yen beh. » Woca' ri wona ra, ɗi pëkíssé ƀëewë suute faam.

20

Ñeyi Pool Maseduwaan a Gerees

1 Filoon fi bee seemmiya' iñyaa ra, Pool négírë'té taalibe ya wonte a wa
oni wa doole, takohte wa saañce Maseduwaan.
2 Laha' ri ra, ɗi ñeete ginna filiß, lahte i tee'a' caak a i taalibe, na won
a wa oni wa doole. Kola' ri daaha ra, ɗi saañce Gerees,
3 hompe céyín éyë daaha. Ɗi faha' ßeß gaal saañ Sírí koon, ɗi kelohte
biti yëwúɗɗë ee rii gapuu ra. Tígí daaha, ɗi caŋke kotti nimil, ñeya' ri
Maseduwaan.
4 Lahte ßëewí koluute ßeni, tii yi wa daa wa yeh : Sopater koy Pírús
fa dék Bere ra, Aristarka a Sekundus dékú Tesalonik, Gayus fi ßëy Derbe,
Tísík a Torofiim dékú Aasi, a Timoote.
5 Wa fi yaa këllúuté na sehu fun Torowas.
6 Fun nék, fun haalute gaal Fílíp filoon fi bee gétë' feedi mbúurú njeñe
ya ra, fun ɗeefute wa dín fë waal iip filoon fe, fun homute waal paana
daaha.

Homi Pool Torowas

7 Sos na'i gaawiin, fun tee'uute wora'i mbúurëe, Pool yampe na goneel a
ßëewë. Bi ɗeef ɗi saañ sayo kéy fín fë, ɗi hompe na goneel níi leelu elek.
8 Lampa caak húmú lasa homu fun sun fi faam fa ra.
9 Lahte kúkëyí yaali hínú Ëtík húmú ßúk falanteeri lasa, tookke. Bi maañ
woni Pool, pëní hampe kúkëyë, ɗi na nee'. Nee'a ham ɗi habo níi ɗi fússé
keente feey. Ɗee uta' tígë kola' ri ra, tahte ßéyrúu rí, ɗeef ɗi húlté.
10 Tígí daaha, Pool céppé kénsëhté rí, ßéyíɗté rí won ßëewë tih : « Hëbí
affon, yin katay ri ! »
11 Kola' Pool dah, fun lawaatute sun, Pool lecsa'te mbúurëe fun ßéeß
ñamute. Filoon fi baaha, ɗi yabilte na goneel níi Koo yíilté, ɗi kolohte
saañce.
12 Ɗi fi kúkëyë nék, ßëewë ßeyute ri kúrúté rí yéelíɗ faam, keeññi wa
ßéeß yëellëhté.

Kolohi Pool Torowas saañce Milet

13 Fun nék, fun ßeyute gaal fun këllúuté Pool Asos, tígë nay fun ɗii ßeyee
ra ti di faha' ri ri nen, ndah ɗi faha' biti ɗi ßeya waala.
14 Ɗeefa' ri fun Asos ra, fun ßekute ri gaala fun ßeyute waali Mitileen.
15 Koluu fun daa fun suute, kéy fín fë fun lahute yeeda' ki Siyo. Bisa
tíkëh në rë, fun lahute Samos, bee tíkíil në rë, fun haalute Milet.
16 Ɗi fi Pool nék, caŋke biti fun ay roommbee Efes roommboo kaa' ɗi ay
maañe deyi Aasi, ndah ɗi húmú sesoh lah Yerusalem maasa'i Pantakoda.

Takohi Pool ßëy Efes

17 Pool hom Milet, wola'te Efes woni njíittí jaŋaa biti wa ac ɗeefiɗ ɗi.
18 Léhínúu ßaha ya baaha ra, wa ayute ɗeefrute ri, ɗi won wa tih : «
Hena' mi cotok deyi Aasi níi a ɗeh, ɗon olute ɗee na pesa' mi a ɗon ɗa
maan ?
19 Mi légéyíɗté Yíkëe te mi teeßaay na af so' yínë sah. Mi légéyírë' rí
filiß looy a coono fa húus mí, na gapuu so' yëwúɗɗë rë.
20 Mi helay dara : yii ay ron ßaatee lahiɗ njiriñ ßaato ßéeß mi wonte
ron ri. Mi yëedíɗté rën këem, mi yëedíɗté rën faam.
21 Yëwúɗɗë a ßëewí kayya ßéeß mi dëekké wë, wa yíssëh Koope na, wa
gém Yéesú Yíkíi yen na.
22 Tígë homu yen bee ra kep, mi yuloh Yerusalem ti di túuyë' së' rí Ruuh-
Peseŋ nen, te mi yéeh yee na seh so' na ra.

23 Yee yúh mí rë biti kep gini yuloh mi ɓéeɓ, Ruuh-Peseŋ teeɓ so' biti
kasu a coono ín so' naa seh ra.
24 Ndaa mi pokaay pesi so' pokohi baaha níi ; yee lah solo ra biti mi tíl
kotti so', mi paŋ légéyë nah so' Yéesú-Yíkëe rë níi mit sëk : daa ri biti mi
waare Uni Neba won yii leŋke yee paŋ Koope ndah faha'a faha' ri múclí
yen ɗa.
25 « Leegi mi yúhté biti ɗon ii soo ollil, ɗon fa yéŋké biti mi húmú leeloon
ma na waare Nguur ki Koope ra.
26-27 Yii baa daa tah mi won ɗon woteh fee Koo bee bitih, mi paŋke yee
mín mí ɗon na ra, mi waarete ron iña naha' Koope ra ɓéeɓ te mi ɗapay
ɗon na dara. Kon ɓëyí yin kat ɗi ɗon na yiin bis-këem ɓéeɓ, ɗeef so' neh
kat !
28 Këlíi affon ɗon níiɗ ɓëewë Ruuh-Peseŋ déŋéen ɗon wa ra. Cëgíi ɓëy
ílí jaŋaa saamiɗ Koope afi, ñeya'te ri ñif mi Koohi ra*.
29 So' mi yúhté biti mi one ron filoon rek, gúmú yí yaaɓute haale filiɓ
fon, te wa ay palsa' júrë yuba.
30 Te filiɓ fi ron sah, ay lah ɓëewí ay ɓek affi wa fel, kúrëelëh i ow di
taalibe ya talli wa.
31 Kon hëfí te ɗon nérsëh biti mi hompe kíil éeyë, na' neh elek neh ma
na túuy ow fi ow ɗon na ɓéeɓ moytoh. Mi wona' wonoo ɗon na níi íllí së'
kaan muun.
32 « Leegi mi ee ron déŋéen Koope ra a unni mala' yi. Koope ay ñee'ee
unni yaa níi tah ɗon ham ngémë ɗon saye, ɗi tahiɗ ɗon, ɗon bok iñi
wunna yefiɗ ɗi ɓëewí ɓéeɓ rë.
33 So' mi sehay yin ow na : hélíis neh, úris neh, búuɓ neh.
34 Ɗon yúhrúté affon biti sah so' mi paya' sohle yi so' a sohle yi ɓëewë
funi wa na ñéerúu rë opa'i so'.
35 Yaa ɓéeɓ, mi mës ɗon teeɓ biti ɗon waɗti légéyún légéyë nda ɗon
mín dímlë' ñëkíɗɗë. Yen nérsëh unna húmú won ɗi fi Yéesú-Yíkëe rë
bitih : “Ow luka' lah sos-keeñ biti ɗi onaa onoo, ndée biti ri taha taho
neh.” »
36 Kola' Pool unni yaa ra, ɗi yekke ɓani ɓëewë ɓéeɓ na ɗagu Koope.
37 Ɓëewë ɓéeɓ anutee yam na looyu, yabaaluute faana na takuu ri.
38 Keeññi wa lukki ɗúmë' wona won wa Pool biti wa ii rii ollil ra. Filoon
fi baaha, wa ɓedute ri níi gaalin.

21

Saañi Pool Yerusalem

1 Filoon fi bee takuu fun a njíittí janii ɓëy Efes ra, fun ɓeyute gaal, fun
yullute gina na wonuu Kos ɗa ciɗ. Kéy fín fë, fun suute Rodes ; fun kollute
dah fun suute Patara,
2 ɗeefute gaal daaha bi saañ Fénési, fun yeeluutee naa haal fun suute.
3 Tílúu fun níi fun leɓuute Síipër rë, fun ñee'uute ri waal feey-feey, fun
ɓeyute waali Sírí, fun teerute Tíir ndah gaala waɗti cépírëe iña séf ɗí rë
daaha.
4 Cépúu fun daaha ra, fun saamute níi fun olute i taalibe yi Yéesú, fun
homute waa na bis níi bis nimilte. Ruuh-Peseŋ teeɓpe wa, wa wonute Pool
biti ɗi ɓanti saañ Yerusalem.

* **20:28 20.28** *jaŋaa saamiɗ Koope afi, ñeya'te ri ñif mi Koohi ra* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *jaŋaa yípíɗ Koope afi a ñif mi ɗi fi baaha ra.*

5 Ɖúmë' waalla homuu fun daaha ra, fun koluute na suu. Wa fi yaa ɓéeɓ na ɓedu fun, ɓani ɓeleɓɓi wa a koyyi wa níi fun ɗúhúté gina, funi wa yekute ɓúk kísí fë fun na ɗagu.
6 Filoon fi baaha, funi wa takantuute, fun haalute gaala, wa na nimilu faam.
7 Koluu fun Tíir rë, fun cépúu Patolemayis, funi gaala takuute daaha. Daaha, fun woduute koy-yaayya filiɓ ngémë, fun homute a wa bis múlgús.
8 Kéy fín fë, fun kolluute fun suute Sesare. Lahuu fun daaha ra, fun haalute faam Fílíp fë non ɓëewë na waariyu Uni Neba ra, fun dalute daaha. Ɖi fi Fílíp ɓal non ɓëewí paana ya Yerusalem, yee húmú tansu wora'i ñamma ra.✡
9 Ɖi húmú lahte koy cafay iniilli hom léhínúu unni kola' Koope na.
10 Fun homute i waal daaha níi lahte ɓëyí léhínë' unni kola' Koope na hínú Agabus kola' Yúdée acce,
11 lahte fun na ɓeɓpe geñii Pool, pokalsa'te kotti a ya' yi won tih : « Ruuh-Pesen won tee : ɓëe' laha' geñii bee ra, yëwúɗɗë ay rii pokalsee ɗeeha Yerusalem, wa yaay ri ɓëewë yëwúɗ neh ra. »
12 Keluu fun fi yee a ɓëy ílí janaa daaha uni bah, funi wa na mucu Pool na wonu ri biti ɗi ɓanti pay Yerusalem.
13 Ndaa ɗi won tih : « Ɖon looyu yi ɗee ɗon na saamu gooyli faan so' ? Mi tahte biti sah mi hawu húl Yerusalem af Yéesú-Yíkëe. May neehe pokalsa' a ? »
14 Bi wonu fun níi fun míníh yin ɗii na, fun míllúutée yeris fun wonu tih : « Yee faha' Yíkëe rë lahan ɗaaha. »
15 Filoon fi bissi yaa homuu fun daaha ra, fun waayute, koluute ɓeyute waali Yerusalem.
16 Lahte taalibe yi dékú Sesare koluute, ɓedute fun níi dín fë, kúrúté fun faam ɓëyí hínú Manason, bee nay fun yefe faami ra. Ɓëe' coosaana' Síipër, ɗi maañcee haal ngémë.

Pool a njíittí janji ɓëy Yerusalem

17 Yiin lahu fun Yerusalem ra, koy-yaayya filiɓ ngémë teertuute fun a sos-keeñ.
18 Kéy fín fë, Pool ñéerë'té a fun faam Saak, ɗeef njíittí janaa ɓéeɓ tee'uute daaha.
19 Lahuu fun ɗa, Pool wodohte wa, ɓílíɗté wë ton iña pan Koope ɓéeɓ di yee légéy rí leelii ɓëewë yëwúɗ neh ra.
20 Wa kañute Koope unna won wa Pool yaa ra, wa anutee rii won tih : « Fu ottee koy-yaay, i yëwúɗ júnní-júnní gémúté Yéesú, te wa ɓëewí pokuute Kootaa.
21 Wa nék keluute biti oroh, fu yëeddë' yëwúɗɗë dékú filiɓ fi ɓëewë yëwúɗ neh ra biti wa tík kootii Mëyíis dín fu wone wa biti wa ɓanti lec koyyi wa, wa yef ɓaah yi wa.
22 Ay henu ɗíh leegi ? Ndée wëerté biti wa ay keloh biti fu acce.
23 Síkírée, fay page yee nay fun ɗoo wone bee ra : lahte ɓëewí iniilli ewu leelii fun ee, gapantuute a Koope.
24 Kúré wë, fu bok a wa ɗon ɓukutoh, fu yera' iña na saañ saraha ra, wa nenu. Hen ɗaaha raa, ɓëewë ɓéeɓ ay yúh biti yee na wonu sun fu ra kaah neh, te ɗo fi baa fu helay yin yee won Kootaa ra.

✡ **21:8 21.8** Saame Tílëdí apootarra 6.1-6

25 Di yii leŋke ƀëewë yëwúɗ neh haalute ngémë rë nék, fun bíníyúté
fun woluute waa na biti wa ƀanti ñam bo' yúul, bo' fi líssí ñifil, bo' fi rabi
ooluy te wa ƀanti paŋ yii tappe njaaliyoh ƀéeƀ. »

26 Tígí daaha, Pool tahte yee wonu wa ra. Kéy fín fë, ɗi ƀeƀpe ƀëewí
iniilla kúɗté wë ƀani wa bokute ƀukutuute. Kola' ri daaha, ɗi haalte Faam
fi gaani Koope wonte wahtaa nay ɗúmé bissi ƀukutoha ra, woc ɗaa ow fi
ow waa na yera' sarahi.

Hami Pool filiƀ Faam fi gaani Koope

27 Bissi paana yi ƀukutoha na leƀoh ɗúm, yëwúɗɗë koluu deyi Aasi ra
olute Pool filiƀ Faam fi gaani Koope. Wa yípútée gëyíl, hégíyúté dúukëlí
ƀëewë, wa habute Pool,

28 na fogu sun wonu tih : « Ɗúhí dee déey yaalla Israyel ! Ɓëe' në
yídëelëh ginna ƀéeƀ, na yëedíɗ ƀëewë ƀéeƀ yin ƀos sun fi ƀëy Israyel,
sun fi Kootaa a sun fi Faam fi gaani Koope fa ra abee kan ! Ɗi lukki ƀek
ƀeko ƀëewí yëwúɗ neh sah filiƀ Faam fi gaana, sobeyilte tígí selaa book !
»

29 Yee tah wa won yii baa ra, ola húmú olu wa Pool ñéerë'té a Torofiim
fi ƀëy Efes filiƀ gina ra daa tah wa haba' biti ɗi ƀekke ri Faam fi gaana.

30 Gina ƀéeƀ líiwëlsë'té a hégíyëh, ƀëewë ɗúhúu hatinna ƀéeƀ na
múkëyú na ayu, wa ƀeyute Pool ɗúhrúté rí Faam fi gaana, íllë yíppée
wodu.

31 Wa yuluu hawi Pool húl koon, ɗeef lahte ƀëyí payte wonte kélfíi gaani
soldaarra homiɗ Rom ra biti Yerusalem ƀéeƀ hégíyëhté.

32 Kela' ri yaa, kélfíi gaani soldaarra yíppée koloh, ñéerë'té a i kélfë
soldaar a i soldaar kay, múkëyúté yullute dúukëlí ƀëewë në. Oluu ƀëewë
kélfíi gaana a soldaarra, wa yeɗɗute labi Pool.

33 Tígí daaha, kélfíi gaana leƀohte Pool, habrohte ri, naha'te pokirohi a
níh tiiŋ ana, ɗi na anti meela' daa ri wah a yee paŋ ɗi ra níi ƀëewë në
henu ri ɗaaha ra.

34 Ndaa bi filiƀ dúukëlí ƀëewë, yee ɗaañnjee wone ɗee raa, yee
ɗaañnjee wone yin kay, kélfëe míméh lah dara yii lante ri iña na wonu
wa ra. Ɗi míllë' naha' kúrí Pool faam soldaarra.

35 Kúrúu wë Pool níi wa lahute lawaani faam fa ra, soldaarra míllúu rí
meeƀ meeƀo ndah haaylohi dúukëlí ƀëewë,

36 di ɗee ñeyuu wa talli wa na ɗaañnjuu wonu tih : « Ɗi hawun húl ƀal
! Ɗi hawun húl ! »

Layi Pool fíi yëwúɗɗë

37 Wahtaa na fahuu soldaarra ƀek Pool faam fa ra, ɗi won kélfëe tih : «
Fu mín sëe on mi won ɗo a ƀahaa ? » Kélfëe won ɗi tih : « Ɗo fu keloh
gerek woo ?

38 Kon fu ƀëyée ké Ésíp yee baa neh a ? Bee húmú kúɗ hégíyëhí gina,
kúɗté ƀëemëh yí henute ow júnní iniil (4.000) luufa ra. »

39 Pool won ɗi tih : « So' mi yëwúɗ, mi límúu Tarse gini síiwté di Sílísí.
Ɗo mi ɗaŋ ɗo biti fu on so' mi won a ƀëewí yeh, hém neƀa' ro. »

40 Kélfëe tahiɗte ri baaha. Pool caŋke ílí faam fa sun, heeŋke ƀëewë
ya' nda wa héddëh. Ɓëewë ƀéeƀ héddúuté, Pool dalte na won a wa di
wonadi yëwúɗɗë won tih :

22

1 « Ɗon fi koy-yaayyee ke so' yeh, baappee ke so' yeh, síkíríi së' mi lay ɗon. »
2 Oluu wa biti ɗi wona' a wa wonadi wa, wa ƀaatuutee hen tiɗ. Tígí daaha, Pool won wa tih :
3 « So' mi yëwúɗ te mi límúu Tarse di Sílísí, ndaa mi koruu Yerusalem deh te Gamaliyel daa yëedíɗ së' di na ñeyuu Kootaa toŋ, Kootaa ñeyu caacci yen ɗa. Mi húmú pokohte Koope na lool ti di pokuu ɗon ɗii na woteh, ɗon ƀéeƀ nen.
4 Mi mokilte níi mi happe sah húl ƀëewí ñeyu waali Yéesú-Yíkëe. Mi hampe i ow, mi ƀekke wa kasu : yaal neh ƀeleƀ neh,
5 te seeyohi gaana a ƀaha ya gina mínú soo seede biti mi won kaah. Wa fi yaa bíníyírúté së' unni saañ koy-yaayyi yen yëwúɗɗín Damaas na. Mi kolohte payi hami ƀëewë gémú Yéesú dín fë rë, mi kúɗ wë Yerusalem ndín wa koru. »
6 « Ndaa homa' mi waala ma na leƀoh Damaas ɗeef na' lahte leelu af ra, ɗee a ɗeh niiñi saasse kola'te sun hawaante so',
7 mi lasohte feey. Mi kelohte uni na won so' tih : “Sool, fu mokil so' yi ɗeeha ƀal Sool ?”
8 So' mi tahte mi won tih : “Daa fu wa ƀahaa ?” Una won so' tih : “Daa mi Yéesú fí ƀëy Nasaret ! Daa mi ƀëe' na mokil fu ra.”
9 Kooyya funi wa ñéerúu rë olute niiña, ndaa wa keluuy un ƀëe' na won soo na ra.
10 Tígí daaha, mi meela'te mi won tih : “Mi waɗti paga yi Yíkëe ?” Yíkëe tahte won so' tih : “Kolee fu saañ Damaas, fu lah na raa fay teeƀu iña nahu fu paŋ ɗa ƀéeƀ.”
11 Bi hap niiña íllí së' níi mi ollileh na, kooyya funi wa ñéerúu waala ra habute ya' so' nookute so', kúrúté së' Damaas.
12 « Lahte ƀëyí hínú Anañas di gini baaha, ɗi ƀëyí gémpé Koope níi gém, na moyeh kootii Mëyíis. Yëwúɗɗë Damaas ƀéeƀ nawute ri.
13 Bissi yaaha, ɗi acce ɗeefiɗte so' won so' tih : “Koy-yaaso' Sool, íllú nimila wërsëh !” Wona' ri uni baa rek, íllí së' yíppée wërsëh mi otte ri.
14 Ɗi ƀaatte won tih : “Koope fi caacci yen daa tanis ɗo nda fu yúh yee faha' ri ra, fu ot Ɓëe'-júƀ ɗë, fu keloh un ɗi fi baaha,
15 ndah daa fu waɗti hena seedii, fu waare ƀëewë ƀéeƀ yee ot fu a yee keloh fu ra.
16 Leegi fu seh yi ? Yípée koloh fu dëek Yíkëe fu bëtsú, ɗi ƀukut ɗo bakaaɗɗu.”
17-18 « Hompe níi mi nimilte Yerusalem. Lahte bis, mi hom ɗaŋ filiƀ Faam fi gaani Koope, di filiƀ yodaɗ, mi otte Yíkëe won so' tih : “Yípée koloh gaaw fu ɗúh Yerusalem, ndah yii won fu sun fi so', ƀëy gini bee ii rii tah.”
19 So' mi won ɗi tígí daaha tih : “Yíkëe, wa yúhrúté affi wa biti mi húmú paya' filiƀ ílíyyë na ɗaguu Koope ra mi habe ƀëewë gémú roo na ra mi ƀeke wa kasu, mi laƀiree wa.
20 Te Ecen fa na húmú seedeyiɗ ɗo ra hawuu húl fíi së' ƀal. Hawa hawu ri ƀëewë rë, mi húmú ñéerë'té në mi habiɗte wa búuƀƀí wë.”
21 Tígí daaha, Yíkëe won so' tih : “Kolee ƀal ! May roo wole tígí wulte, may roo wole heetti ƀëewí kayya na.” »

Pool a kélfíi gaani soldaarra

22 Ɓëewë síkírúu Pool síkírëe níi a dah, ndaa laha' ri unna míllë' yaa ra,
wa ɓéeɓ ɓéyrúté unni wa sun na wonu tih : « Këllí ɓëyí bee ëldúnë waay
! Asee ɓëyí man ɗee waray yeɗɗu pes feey fi beh ! »
23 Wa homute daa na fogu sun, na betu búuɓɓí wë, na haslu feey fa sun.
24 Kélfíi gaani soldaarra naha'te ɓegi Pool filiɓ faam soldaarra a fúuɗëhí
laraw, wa meel ri níi yúh yee tah ɓëewë na fogu ɗaaha afa ra.
25 Ndaa pokuu ri níi tas laɓ ɗa, Pool won kélfíi soldaara húmú daaha ra
tih : « Ɓëyí non Rom, ɗon lahute sañ-sañi laɓuun ɗon ɗi te ɗon ëettíyíih
rí ë ? »
26 Kela' kélfíi baa unni yah, ɗi payte otte kélfíi gaani soldaarra won ɗi
tih : « Fu faha' paŋ yi koon ? Ɓëyí bee non Rom ! »
27 Kélfíi gaani soldaarra acce leɓohte Pool meelte ri won tih : « Won so'
nda fu non Rom kaah raa. » Pool won ɗi tih : « Ahaŋkay, mi non Rom ! »
28 Kélfíi gaana won ɗi tígí daaha tih : « So' mi yera' hélíis caak ma na
anti mín non Rom ee ! » Pool won ɗi tih : « So' nék mi límúu rí límëe ! »
29 Ɓëewë na suu laɓi koon fahuu wonɗohi ra yípútée sajal filoon ; ɗi fi
kélfíi gaana tíitté yúhë' rí biti Pool non Rom a yee naha' ri pokirohi ra.

Kúrí Pool këemí gaana

30 Kélfíi gaani soldaarra, bi faha' ri yúh níi lan yee yabu yëwúɗɗëPool
ra, kéy fín fë ɗi pëkísírëhté rí, dëekrëhté kélfë yí seeyoh ya a ɓëewë nonu
këemí gaani yëwúɗɗë rë ɓéeɓ. Ayuu ɓëewí yaaha ra, ɗi kalite Pool kúɗté
rí fíi wë.

23

1 Kúrúu Pool këemí gaani yëwúɗɗë rë, ɗi hente kélfë yë íl jak won wa
tih : « Koy-yaayyi yeh, níi a ɗeh mi mëssí tílë' a Koope a afi tookke. »
2 Anañas, seeyohi gaana nahte ɓëewë leɓuu Pool ra laɓ ɗi ɓúk.
3 Pool won ɗi tígí daaha tih : « Koope ay roo laɓ, ɗo fa wonu teem ɓúkú
rë ! Fu tooka' dee biti fay aattiyee Kootaa, fu antee rii tík dín fu na naha'
laɓirohi so' a ? »
4 Ɓëewë leɓuu Pool ra wonu ri tih : « Fay sole seeyohi gaana Koope fal
ri ra a ? »
5 Pool won wa tih : « Mi yéeh biti koon yaa seeyohi gaana koy-yaayyi
yeh, ndée bíníyúté bitih : *“ow waray won ɓos sun fi kélfíi heedi.*✡” »
6 Bi húmú yúh Pool biti ɓëewë këemë, yee i sadusen yee i farisen, ɗi
ɓéyíɗté uni won fíi ɓëewë tih : « Koy-yaayyi yeh, so' mi farisen te farisen
daa lím së'. Gémë gém mí biti ow húl rëe ay koloh ɓúudé rë daa tah mi
tëekɗú këem woteh. »
7 Wona' ri uni baa nék, farisenna a sadusenna dalute capa'a, ɓëewë
ɗaruute won.
8 Ɗeef sadusenna wonute biti nagajek koloh ɓúudé, malaaka a yin ti
yébítëh nen, yínë sah lahay na. Ndaa wa fi farisenna gémúté biti yaaha
ɓéeɓ lahte.
9 Ɓëewë na ɓaatuu ɗaañnjoh sun. Lahte yëeddëh yí kootii Mëyíis yi
nonu farisenna na, yípútée koloh yejuute íñë' wonu tih : « Fun oluy yin
ɓos ɓëyí bee na kat ! Mín hena ɗaa ala mbée malaaka daa feeñiyoh ri ! »

✡ **23:5 23.5** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 22.27

10 Íñë'ë misik misiko níi kélfíi gaani soldaarra neehte biti ƀëewë peysa' Pool. Ɗi túuycé soldaarri cép ƀëewë në, naaf Pool ya' yi wa, nimiliď ɗi filiƀ faam soldaarra.
11 Yíkëe feeñiyohte Pool elgin won ɗi tih : « Habe híin ! Fu seedeyiďte so' Yerusalem, tasse biti fu hen ďaaha Rom ƀal. »

Peeni hawi Pool húl

12 Yíilë' Koo kéy fín fë, lahte yëwúďďí tee'uute, peenute ďee nay waa hawee Pool húl rë. Wa añuute biti wa ii ñam, ii han níi bín nay wa rii hawee húl rë.
13 Ɗëewë peenu hawi húl rë lukute ow sabay iniil (40).
14 Wa payute olute kélfë yí seeyoh ya a ƀaha ya gina wonu wa tih : « Fun habute biti ñam ii haal ƀúkkí fun níi bín nay fun hawee Pool húl rë, te fun añuute yii baaha.
15 Kon ďon fa këemí gaana ƀéeƀ, mëgíníi ďon won kélfíi gaani soldaarra kom ďon Pool, ďon lakaata' biti ďon ay ríi ƀaatee síkírëh síkírëe níi ďon lah yii lante ron ɗii na. Fun nék, fun ay yúh yee nay fun page ra níi fun hap ɗi húl balaa ri lah deh. »
16 Filiƀ fi baaha ƀéeƀ, yaa síitté nuf jarbaadi Pool. Ɗi saañce haalte faam fa ƀeku ri ra, teeƀi yee waayďu ri yëwúďďë rë.
17 Tígí daaha, Pool dëekké ow di kélfë yí soldaarra wonte ri biti ɗi kúď kúkëyë léhín kélfíi gaani soldaarra una kúď ɗí rë.
18 Kélfíi soldaara kúďté kúkëyë, kompe ri kélfíi gaani wa won ɗi tih : « Pool fa habu ra daa won so' mi kom ďo kúkëyí bee léhín ďë una kúď ɗí rë. »
19 Kélfíi gaana hampe ya' kúkëyë, hécëhté a ri meelte ri won ɗi tih : « Fu laha' yii ay fu soo wone a ? »
20 Kúkëyë won ɗi tih : « Ahaŋkay, ndah lahte yëwúďďí peenuute biti wa ay roo won fu kúď Pool këemí gaani fun fi yëwúďďë kéy, te wa ay lakaatee biti wa ƀaat ɗii síkírëh níi wa yúh yee homa' ri ra.
21 Lah ngana gém wë dé' ƀahaa, ndah ƀëewí lukute ow sabay iniil (40) waa na caguute ďamaalohi, te wa añuute biti ñam ii haal ƀúkkí wë te wa hëwíh rí húl. Wa sehu ro doŋ nék ! »
22 Filoon fi baaha, kélfíi gaani soldaarra wonte kúkëyë biti ɗi ƀanti ƀílíď ow biti ɗi wonte ri baaha, te ri nimil faam.

Lëeyírí Pool Sesare

23 Filoon fi baaha, kélfíi gaana dëekké ow ana di kélfë yí soldaarri won wa tih : « Négíríi soldaar tíméer ana (200), jégë sabay paana (70) a ƀëewí tíméer ana (200) yi ganaayuu juun ďon waay, elga haale ďon tíkëh waali Sesare.
24 Sëemďí Pool yii yaagaa ri, ďon kúď ɗí ďon kom ɗi gëernëer Fílís te yin ƀanay rii kat. »
25 Woca' ri woni wa baa ra, ɗi bíníté unni yee nay yeru gëernëer yee ra won tih :
26 « Gëernëer, so' mi Kúlët Lisiyas daa ma na wodoh ro di tiyu a símúu.
27 Ɗëe' yeñ mi ďoo na baa ra, yëwúďďë daa na húmú yejuu ri na fahuu hawi. Kela' mi biti nék ɗi non ƀëy Rom ra, funi soldaarri so' anutee rii hílíp fun sëmlúuté rí.
28 Bi húmú faha' mii yúh yee yabu ri yëwúďďë rë, mi liiltee rii kúď këemí gaani wa,

29 te yee ɓeya' mi na ra biti wa yabu ri iñi yuloh kootii wa fi yaaha. Yii
yabun ow nék níi tah ɗi hawu húl mbée ɗi téyú mi olay ri na.
30 Mi antee keloh biti yëwúɗɗë peenute feheyidi, mi wonti caa mi yíp ríi
yeñ ɗoo na. Mi wonte wa biti lah raa wa hëwrë' rí ɗoo na. Unni so' yaa
koon kat ! Eera ! »
31 Soldaarra pagute yee nahu wa ra, wa ɓeyute Pool elek na suu níi
lahute Antipataris.
32 Yíilë' Koo kéy fín fë, soldaarra tílúu kot ɗa nimilute faam fin yeɗɗute
yíkëe yí pëníssë suute a Pool.
33 Lahuu wa Sesare ra, wa komute gëernëer unna bíníyú rë, wa teeɓute
ri Pool.
34 Gëernëer jaŋite unna, meelte Pool gina dék rí rë. Yúhë' rí biti Pool
dék deyi Sílísí rë,
35 ɗi won ɗi tih : « Ɓëewë yabu ro ra ac raa, mi an ɗoo meel. » Filoon fi
baaha, ɗi naha'te yefrohi Pool faam fa na wonuu Faam-buur-Erot ra.

24

Iña won Tertulus sun fi Pool ra

1 Waal iip filoon fi bee kúrúu Pool Sesare ra, Anañas seeyohi gaana
ñéerë'té a i ɓaha gina, a layoha na wonuu Tertulus ra ayute hëwrë'í Pool
gëernëer Fílís në.
2 Pool dëekúté, Tertulus ɓeɓpe una na yam ɗi iñyee won tih : «
Gëernëer, daa fu tah fun homa' a jaammaa fahuu fun ɗa, te ñaaña ñaañ
fu ra lofisse yin caak heedi fun.
3 Fun símúté rë lool di iña na olu fun faraah fu na paŋ wa di tígí teem
ow gina ɓéeɓ.
4 Ndaa bi fahaay mi roo maañil, mi ɗaŋ ɗo biti fu síkírëh fun yutuuɗ
hém neɓa' ro te mí yúhté biti fu mín ɗí.
5 Fun olute biti daal ɓëyí bee wuneh yínë sah ! Ɗi fi bee njíit di goomali
ɓëewë na wonuu nasareyeŋ ñeyu waali paɗɗah fa ra, te kúɗté capa' filiɓ
yëwúɗɗë ëldúnë ɓéeɓ.
6 Tílté níi sah ɗi étíɗté yin na faha' sobeyil Faam fi gaani Koope, ndaa
fun habute ri. [
7]
8 Ɗo fu meel ɗi fi bee raa, ɗo fay oliɗ afu biti sah iña yabu fun ɗi ra
ɓéeɓ kaah. »
9 Yëwúɗɗë ñéerúuté wona, na ɓaatuu digiɗ.

Laya'i Pool

10 Woca' layoha ra, gëernëer yeɗte Pool una, Pool na lay won tih : «
Gëernëer, so' mi yúhté biti hente i kíil dí kíil daa fu na aattiya' fun, daa
tah mi lekoh af so' tígë në suu yen teye a layi bee ra.
11 Fu meela' raa, fay yúh biti gétëy bis sabboo a bis ana filoon, so' mi
húmú payte jaamiyohi Koope Yerusalem.
12 Laha' mi na ra ɓal, ow olay so' ma na goneel a ow yin a di mín ɗii
hen ɓéeɓ te ow olay so' ma na soɗ ɓëewë nuf, filiɓ Faam fi gaani Koope
neh, ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra neh, mbée tígí mín ɗíi hen filiɓ
gina.
13 Te ɓëewí yee míníh rëe won dara yii nay teeɓee biti iña yabu wa so'
yee ra kaah.

14 So' nék, mi kaañcee won fíyú biti mi ee jaamiyoh Koope fa na húmú
jaamiyuu caacci yen ɗa, te mi gémpé iña won Kootaa a yee bíníyú téeré
yí yonente ya ra ƀéeƀ, mi ñeya'te ri waali Yéesú-Yíkëe na wonuu wa biti
waal paɗɗah ra.
15 So' mi lahte yaakaar Koope na ti di lahuu wa yaakaar ɗii na nen biti
ƀëyí në ƀéeƀ, yaha ƀëyí júƀpé mbée ƀëyí júƀëy ƀéeƀ ay këllú ƀúudé.
16 Yii baa daa tah tígí mín mii teem ƀéeƀ, mi saama' biti mi lah afi tookke
fíi Koope a fíi ƀëewë.
17 « Filoon fi bee homa' mi i kíil luufa ra, mi nimilte Yerusalem komi ƀëy
gin fun sarah, a hawiɗ Koope na.
18 Mi hom kotti iñyah, wa ɗeefute so' filiƀ Faam fi gaana ɗeef mi
ƀukutohte ; funi dúukël ow ñéerúuy, coow lahay.
19 I ow di yëwúɗɗë dékú deyi Aasi ra húmú daaha ee, tii koon daa wa
kúrún së' fíyú woteh neh biti wa lah yii yabun so' wa a ?
20 Mbée book, ƀëewí yee ɗeefuu bee cëgírúu mí këemí gaani yëwúɗɗë
rë, wonun yii ƀosa paŋ mi ra !
21 Iñyee ƀéeƀ, biti mi ƀéyíɗté un so' sun mi wonte fíi yí wë bitih : “Gémë
gém mí biti ow húl rëe ay koloh ƀúudé rë daa tah mi tëekɗú këem woteh
!” »
22 Wona' Pool níi kéeníɗté rë, bi húmú keloh gëernëer Fílís yii lante ri
di waali Yéesú-Yíkëe, ɗi pëkíssé ƀëewë won wa tih : « Lisiyas, kélfíi gaani
soldaarra ac ɗaa, may léjëntë' yii ron. »
23 Ɗi antee nah kélfíi soldaara ƀek Pool kasaa, ndaa ri on ɗi jaamma, te
ri yeris kooyya ac tooppitoh ri.
24 Tíkëhté i waal filoon fe, Fílís acce ñéerë'té a ƀeleƀi Dúrsíl, ƀelaa
yëwúɗ, dëekrëhté Pool síkírëhí yii leŋke gém Yéesú-Kiristaa na.
25 Pool dalte na goneel yii yuloh júƀ, a biti ow ëe ow waɗtee ham afi, a
yii leŋke yiin bis-këem. Fílís nék tíitë' rí afi filiƀ unni yah, ɗi won Pool
tih : « Leegi fu mín nimil, mi lah jot ɗaa may roo dëekëet. »
26 Ɗi fi Fílís ƀal na húmú hel nuf biti Pool mín ɗíi neehal hélíis daa tah
ɗi na hoñ ɗii dëek goneel.
27 Kíil ana filoon fe, Fílís kolohte ñaani nguur ka, Poorsiyus Festus
tookke. Fílís nék, bi húmú faha' ri paŋi yii neƀa' yëwúɗɗë, helte Pool
kasaa.

25

Pool fíi Festus

1 Waal éeyë filoon fi toogi Festus nguur ka di Sesare, ɗi kolohte daa
saañce Yerusalem.
2 Laha' ri ra, kélfë yí seeyoh ya a njíittí yëwúɗɗë ayute na hëwrúu rí a
Pool, ɗagute ri wonu tih :
3 « Nagajek fu míméh fun on fu nimiliɗ Pool Yerusalem a ? » Ɗeef wa
peenuute biti wa lah waala raa, wa hap ɗi húl.
4 Festus won wa tih : « Pool ín kasii Sesare, te so' mi leŋ nimil dín fë.
5 Njíittí ɗon ñéerúun a so' Sesare. Yaha biti ɗi paŋke yin ƀos raa, wa
won yii baaha dín fë. »
6 Festus waɗti homa waal peeye mbée waal sabboo Yerusalem daaha
kep, nimilte Sesare. Kéy fín fë, ɗi ɗúhté këemë wola'te Pool komu ri.
7 Aya' Pool ra, yëwúɗɗë koluu Yerusalem ayute ra gíiwúté rí na anuu rii
yam iñi caakke te ƀosse, yi fí yúhté biti wa míníh won affa a lúkkë.

8 Tígí daaha, Pool na lay won tih : « So' mi tooñay koy yínë sah : sun
fi kootii yëwúɗɗë neh, sun fi Faam fi gaani Koope neh, sun fi Buuri gaani
Rom neh. »
9 Festus fa deh, bi faha' rii paŋ yii neɓa' yëwúɗɗë, won Pool tih : « Fu
fahaay biti fu saañ Yerusalem mi aattiya' ro di yee yabu fu bee ra dín fë ë
? »
10 Pool won ɗi tih : « Tígë caŋ mi bee ra kep, mi hom këemí Buur te mi
waɗti aattiyuun deeha. So' mi pagay dara yin ɓos yii yuloh yëwúɗɗë në
te fu yúhíɗté afu baaha sah.
11 Hena biti mi homay kaah te mi paŋke yii cal mi hawu húl rëe, so' mi
kaa'aay biti mi hawu húl. Ndaa iña tíkú ɓëewí yee sun fi so' ra lahay íl
rëe kay, ow waray soo yeɗɗa' a wa. Mi yejun Buuri gaana na book ! »
12 Tígí daaha, Festus payte ola'te a ɓëewë na ɓaatu ri nuf wun ɗa, nimilte
won tih : « Fu faha' biti Buuri gaana daa aattiyaa ro saa, lah raa fu saañ
ɗii na book ! »

Pool fíi Agiripaa

13 I waal filoon fe, buura na wonuu Agiripaa ra a koy-yaafi ɓeleɓ hínú
Bérénís ñéerúuté, ayute Sesare wodohi Festus.
14 Bi sam buura maañis daaha, Festus goneelte a ri yin sun fi Pool won
ɗi tih : « Lahte ɓëyí ee deh, Fílís daa hel ri kasaa.
15 Paya' mi Yerusalem ra, kélfë yí seeyoh ya a ɓaha yi yëwúɗɗë
hëwrúuté rí a so' wonute so' mi keen sun fi.
16 Mi wonte wa biti nguur ki Rom ɓaahaay biti ow yabu yin rek ɗi yíppí
keen sun fi, te ɗeefa ɓëe' jaanndeeh a ɓëewë yabu ri yaa ra paay, laya' a
wa !
17 Na koloh mi dín fë rë, wa ñéerúuté a so' ayute. Kéy fín fë, so' mi
sehay mi yíppée ɗúh këemë mi wola'te ɓëe' acce.
18 Ayuu ɓëewë yabu ri ra, mi haba' biti koon wa ay wone biti ɗi paŋ yin
ɓos sah, ndaa yaa ɓéeɓ mi olay na dara.
19 Wa daal, wa hécúu yii leŋke waali wa a yii leŋke ɓëe' hínú Yéesú
oroh húlté, Pool antee won ti ɗi kolohte ɓúudé.
20 So' nék, ola' mi biti léjëntë'í yii baa ay soo kofeel, mi wonte Pool biti
ɗi faha' raa, ɗi saañ Yerusalem ndín ɗi aattiyuu dín fë.
21 Ndaa Pool tahte won ti lah raa ɗi yeju buuri gaana na aattiya' ri. Tígí
daaha mantee naha' nimili ri kasu níi bín nay mi rii mínée kúɗɗëh buuri
gaana na ra. »
22 Agiripaa won Festus tígí daaha tih : « So' mi faha'te biti mi síkírëh
ɓëyí baa ee ! » Festus won ɗi tih : « Koo yíil kéy rëe, fu síkírëh rí. »

23 Yíilë' Koo ra, Agiripaa a Bérénís ayuute a ayi yaañnjate haalute këem-
buur, ñéerúuté a i kélfë soldaar a i njíit di gina. Festus wola'te kalii Pool
kasiin. Aya' Pool ra,
24 Festus won Agiripaa tih : « Ɗo fi Buur, a ɗon fa homu a fun dee ra
ɓéeɓ, ɗon olu ɓëyí bee na maan ? Yëwúɗɗë ɓéeɓ ayute soo na, Yerusalem
neh, gini bee neh, na hëwrúu rí soo na ɓéyrúté unni wa sun wonu ti pes
warlay ri.
25 So' nék, mi kénsëhté ndaa mi olay yii paŋ ɗi níi tah ɗi waɗti hawu
húl. Ɗi fi bee nam won ti lah raa ɗi kúrú buuri gaana na aattiya' ri ; wona'
ri baa ra ɓal, mi hampe biti may ri rii wola'.

26 So' nék, mi lahay yii wëerë'té së' sun fi níi mí mín nëe bíní Buuri
gaana, daa tah mi kúď ďí fíi yën woteh ; mi luk ďii kúď fíyú sah ďo fi Buur
Agiripaa, nda filoon fi toogi bee raa mi lah yii bíníyë mí.
27 Mi haba' biti ow waray ƀeƀ ƀëyí habu habo kasu rek, yeñ ďi kúrú
Rom te fu woneh yee yabu ri ra. »

26

Layi Pool fíi Agiripaa

1 Filoon fi woni Festus, Buur Agiripaa won Pool tih : « Fu mín layiď afu
leegi. » Tígí daaha, Pool ƀéyíďté ya'i sun ay laye won tih :
2 « Buur, keeñ so' sosse caŋa caŋ mi fíyú woteh ma na saañ layee iña
yabu so' yëwúďďë rë ƀéeƀ,
3 ndah fu yúh ƀaah yi yëwúďďë a iña na gonlu wa ra. Yee ďaŋ mi ro ra
biti fu baal so' fu síkírëh së' a nuf, fu ƀan soo síkírëh a keeñ.
4 « Yëwúďďë ƀéeƀ yúhú ďee pesa' mi filiƀ heedi so' kúkëy kí së' níi a
ďeh, níi luka' yee Yerusalem.
5 Wa maañute soo yúh te wa mínú sëe seede hém wa faha' ri biti mi
mëssí pesa' biti mi fariseŋ, mi non goomali ƀëewë lukuu híin yooni fun
ďa.
6 Yee kúď së' këem woteh ra nék biti mi lahte yaakaar di yee húmú gap
Koope caacci fun ďa oroh.
7 Talli sabboo a ana ya heedi fun fi ƀëy Israyel moo sehu gapa'i baaha,
habute Koope híin na jaamiyuu ri na' a elek ee ! Yëwúďďë kalaamuu so'
yaakaari baaha oroh ee Buur !
8 Biti Koope na këlíď ow ƀúudé, yi tah míméh haal affi ƀëewë ee na ďon
na ?
9 So' mi bee sah, mi húmú haba' biti mi waďti paga ƀéeƀ níi mí yím tii
Yéesú fí ƀëy Nasaret
10 te daa ri yee paŋ mi Yerusalem ra. Mi húmú liilte sañ-sañi kola' kélfë
yí seeyoh ya na níi mí téycé ow caak di ƀëewí Koope ; te lah yi waďti
hawun húl rëe, mi ñéerë' në ƀal.
11 Ma na húmú hoñ waa mokil filiƀ ílíyyë na ďaguu Koope ra, nda wa
yeris yee gémú wë rë. Yee húmú habiiď mi wa ra daa misik níi mi pay sah
ginni kayya, mi mokle wa. »
12 « Ďaaha lahte bis, mi na saañ Damaas a sañ-sañ a unna wolu so' kélfë
yí seeyoh ya ra.
13 Mi hompe waala Buur ma na saañ níi bee laha' na' leelu af ra, mi otte
niiñi kola' sun luk na'a niiñ, hawaante so' a kooyya funi wa ñéerúu waala
ra.
14 Fun ƀéeƀ fun lasuute feey, mi kelohte uni na won soo na di wonadi
yëwúďďë won tih : “Sool, fu mokil so' yi ďeeha ƀal Sool ? Fu mok pëtíh ti
mbaam fi tíkë' yíkíi af, laƀaa raa yeese dagun rek ra nen.”
15 Mi meelte ri mi won tih : “Daa fu wa ƀahaa ?” Yíkëe won so' tih :
“Daa mi Yéesú ! Daa mi ƀëe' na mokil fu ra !
16 Kolee fu caŋ ! Fu ot mi feeñiyoh ro, mi faha' biti daa fu yaha súrgíi së'
a seedii so' di ďee feeñiya' mi ro ďee ra, fu waare ďee nay mi roo feeñiyee
fíi rë.
17 May roo sëmlë' yëwúďďë në a heetti kayya nay mi roo wole waa na
ra.

18 Mi wol ro waa na nda fu wëdís íllí wë wa ot, fu ɗúhíɗ wë ñúusë fu
kúɗ wë niiña, fu ɗúhíɗ wë ya' Seytaane fu kúɗ wë Koope na. Wa gém soo
na raa, wa ay ƀaalu bakaaɗɗi wa, wa ƀeku filiƀ ƀëewí Koope.” »
19 « Te dala'te bín fë Buur, mi ñee yee feeñiyoh so' ɗúhë' Koope na ra
toŋ :
20 mi ɗéƀpí waare ƀëy Damaas, mi tíkké ƀëy Yerusalem, mi ñeete ƀëy
Yúdée në a ƀëewí kayya yëwúɗ neh ra ; mi wonte biti wa lof pesaɗ, wa
yíssëh Koope na te wa teeƀa' biti wa lofisuute di pagaɗɗi wa.
21 Af yii baa daa tah yëwúɗɗë ham so' Faam fi gaani Koope fa oroh, na
fahuu hawi so' húl.
22 Ndaa Koope daa níiɗ së' bín fë níi a ɗeh, te mi homa' dee seedii fíi
baadoole ya a ƀëewí gaanna ƀéeƀ. So' mi wonay yin kay gét nëe iña wonu
yonente ya a Mëyíis biti ay lah ra. Wa húmú wonute biti
23 Buura Koo fal ri ra waɗtee ñee mok, ɗi nay ɗéƀée koloh ƀúudé, te ɗi
nay waareye yëwúɗɗë a heetti kayya yii leŋke niiña. »
24 Bi na hom Pool na lay, Festus ƀéyíɗté uni sun won ɗi tih : « Ɗo fu
dofay aa Pool ? Jaŋii misiga yahte afu ɗo ! »
25 Pool tahte won ɗi tih : « So' mi dofay dé' gëernëer. Iña na won mi ra
kaah te mi won wonaɗ ow.
26 Buur kelohte iña na won mi yee ra, daa tah mi kaañ rii won fíyí.
Wëerté së' biti dara múuyëy rí iña na won mi ra, ndah wa laha' fíi yí
ƀëewë ngëey.
27 Ɗo fi Buur, fu gémëy iña wonu yonente ya ra gémë ë ? Wëerté së' biti
fu gémpé ! »
28 Buur Agiripaa won ɗi tih : « Guuttaa bee a bee rek, fu nartee soo ƀek
ƀëewí Kiristaa a ? »
29 Pool won ɗi tih : « Guuttaa yin ɗi maañ ƀéeƀ, mi ɗaŋ Koope biti ƀanti
teem ɗoo na doŋ, ndaa ɗon fa na síkírúu së' woteh ra ƀéeƀ, gét nëe níh
yí tiiŋŋa poku mi yee ra, ɗon mada' a so' ɗon gém. »
30 Filoon fi unni yah, buura, gëernëer, Bérénís a ƀëewë tooku a wa ra
koluute,
31 hécúuté na wonu hanndal ki wa tih : « Ɓëyí bee pagay yii cal hap húl
mbée téy kasu. »
32 Tígí daaha, Agiripaa won Festus tih : « Henay biti koon ƀëyí bee liiltee
won biti buuri gaana nay rii aattiyee koon, tin ɗi yeɗɗoh saañ. »

27

Bee yejuu Pool waali Rom ra

1 Lecuu uni biti fun ay haale gaal ra, fun ƀeyute waala fun na suu Rom
di Itali. Pool a i ow kay di ƀëewí téyú téyë tíkúté ya' kélfíi soldaara hínú
Sílíyús, ɗi non goomali soldaarra na wonuu soldaarri buuri gaana ra.
2 Fun haalute gaali ƀëy Adaramit, bi ay ñeye waah* yi Aasi, fun tíkúuté
waala. Aristarka fi ƀëy Tesalonik di Maseduwaan, húmú fun na.
3 Kéy fín fë, fun teerute Sidon. Sílíyús nék, bi tooppitoh ri Pool tooppitohi
wunte, onte ri pay yér kooyyi daaha tíl sohle yi.
4 Koluu fun daa ra, fun ƀeyu ƀúk kísí fí Síipër fë daa gisa' fútëh rë, ndah
ɗeef ngilaaw ma aya' fun fíi.
5 Húusúu fun kísí fí Sílísí a bi Pamfili ra, fun teeruu Míir di Lísí.

* **27:2 27.2** *waah* : Daa ri tígë në teeruu gaalla ra.

6 Daaha, kélfíi soldaara otte gaali kola' Iliksaandiri, bi na saañ Itali, ɗi
ɓekke fun na.
7 Fun homute bis caak waala fun na suu ndaŋka-ndaŋka, fun na
híinndúu níi fun lahute yeedda' ki Síníit. Bi mokil fun ngilaaw ma
kadda'te fun waali bah, fun ñee'uute Salmone a hatni yíníi Keret†, fútëhí
ngilaaw ma.
8 Fun híinndúuté fun na hadduu níi fun lahute gina na wonuu Neɓ-
teeraa hom hëbís Laase ra di Keret.
9 Baaha, ɗeef fun maañute waala, te ɗeef kísí fë neɓeh gét ndah wahtaa
na ooruu yëwúɗɗë rë gétté‡. Tígí daaha, Pool won wa tih :
10 « Koy-yaayyi yeh, mi otte biti waali yen nartee misik : ay ɓos gaala a
iña eɓ ɗi ra, te teyay baaha doŋ ndaa ñíinní yen fa filiɓ mín nëe teem. »
11 Di filiɓ baaha ɓéeɓ, kélfíi soldaara síkírëey woni Pool. Ɗi lukki lekoh
ɓëe' kúɗ gaala a yíkíi gaala.
12 Ɓaatte biti jamanii sosa, tígë në teeruu ra na neɓeh hom te lukki
wuneh gaala na sah faf. Yii baa tahte ow caak di ɓëewë filiɓ gaala faha'
koloh daaha wa saañ. Wa fahuu biti wa yíppí lah waaha na wonuu Féníksí
rë di Keret, jaannda' waal haalaan na'§ ra.

Ngilaaw mi gaana filiɓ kísí fë

13 Wa homu iñyaaha, lahte ef-efi kola'te waal feey-feey na laɓ, wa
yípútée haba' biti yee níɓú wë rë ay hen. Wa ɗofute dúuññë dootuu gaala
ra, tígí daaha wa na suu, na hadduu ɓúk kísí fí Keret.
14 Ndaa ɗee a ɗee rek, lahte ngilaaw mí gaani wonuu Erakilon ɗofohte
waal daŋŋi Keret, laɓpe.
15 Ngilaaw ma lukke gaala doole, gaala mínléh saañ fíi. Fun yeeluutee
yeris ngilaaw ma na kúɗ fun.
16 Bi haw fun fút gina hom filiɓ muluɓ na wonuu Kodaa ra ngilaaw ma,
fun pagute níi fun rawleyute gaali yutuudi sëmlëe.
17 Ɓëewë në légéyú gaala ra lëwírúté rí, anutee pokalsa' gaali gaana a
níh yí wërëlsë'té rí. Bi neehu wa saañ díipé dúŋŋí feey ya na wonuu Síirtë
waal ɓúk kísí fí Líbí rë, wa yeesute dúuññí dootaa ya mulaa hawti ham
yin gaala, fun na sayuu ɗaaha a ngilaaw ma.
18 Yíilë' Koo kéy fín fë ɗeef ngilaaw ma lissí hawoh ra, wa yabu sun fi
iña eɓ gaala rek na betu mulaa.
19 Bisa tíkëh në rë ɓal, daa wa wookru affi wa súté yë në légéyúu gaala
ra, na betu.
20 Hente waal caak, íl tíkëey na' tíkëey hul, ngilaaw ma hompe na hawoh
rek ; tílté níi nuffi fun taslay biti sah fun mínú múc.
21 Fun homute yii maañce fun ñamuy. Tígí daaha, Pool kolohte caŋke
leelii ɓëewë won tih : « Ɗon síkírëh së' koon níi yen ɓanti koloh Keret
koon yaawi yeh, tin coono fi bee a iña yah yee ra daɓeh yen.
22 Leegi mi ɗaŋ ɗon biti ɗon ɓanti sídë' yin, ow yínë sah ii ñak ñíiní ɗon
na, gaala kut nay yahe.

---

† **27:7 27.7** *Keret* : Ɗi gin filiɓ muluɓ. Ɗi lahte i gin kay filiɓ. Ginni yaa daa wa yeh : Féníksí, Neɓ-teeraa, Salmone a Laase. ‡ **27:9 27.9** *wahtaa na ooruu yëwúɗɗë rë gétté* : Wahtii baa lah raa, kísí fë na neɓeh haal, ndah ngilaaw ma daa na gaan. § **27:12 27.12** *jaannda' waal haalaan na'* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *waal feey-feey a haalaan na' (Sud-Ouest), a waal haalaan na' a waal yuuŋ (Nord-Ouest).*

23 Nagajek, Koope fa so' mi non ɗii na te mi jaamiya' ri ra, wolte malaakii
feeñiyohte elga,
24 won so' tih : “Ngana tíit Pool ! Fay toppi caŋ fíi buuri gaani Rom, te
Koope tahiɗte ro níi ñíinní ɓëewë ɗoni wa ñéerúu rë ɓéeɓ ay múc.”
25 Kon hëbí híin yaawe, mi gémpé Koope biti iña wonu mi yaa ra ay lah.
26 Yen suu yúfée gin, filiɓ kísí fë. »

27 Elgi sabboo a iniil fa homuu fun filiɓ gaala na jaayoh kísí fí Adiratik
ra, hom homo níi leelii elga, ɓëewë kúrú gaala ra hememute biti gaala
leɓohte tígí lahte feey.
28 Wa jëecɗúté mulaa, wa olute biti nooraa ka hente kap sabay éeyë a
kap paana (37) ; wa saylute níi fíi, wa jëecɗëetúté wa olute biti nooraa ka
hente kap sabay ana a kap peeye (28).
29 Bi neehu wa biti gaala kabinoh i la', wa ɓekute dëlëŋké gaan iniil filiɓ
mulaa filoon gaala, homute na wohu na sesuu yíilí Koo.
30 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ, wa fa kúrú gaala ra na fahuu ɗúh gaala wa hegoh
; wa cépírúté gaali yutuuda filiɓ mulaa, wa na lakaatuu biti wa ay ɓeke
dëlëŋké mulaa fíi gaala.
31 Tígí daaha, Pool won kélfíi soldaara a soldaarri kayya tih : « Ɓëewí
yee ɗúh gaala ɗon ii múc. »
32 Wona' wa ri yii baa ra, soldaarra yípútée lec níh yë pokuu gaali
yutuuda ra, yeɗɗute ri saañce.

33 Bi homu wa na sehu yíilí Koo, Pool na nofanta' wa nda wa ñam won
wa tih : « Hente waal sabboo a waal iniil ɗon túmúy yin looyon, ɗon
homute na sehu rek !
34 Mi won ɗon tee ñëmí ɗon pes, faannon ay rii sola' ! Karal fen ii kanoh
af ow yínë sah ɗon na. »
35 Wona' ri unni yaa níi wocce ra, ɗi ɓeɓpe mbúurú, símpé Koope fíi
ɓëewë ɓéeɓ, lecce na ñam.
36 Keeññi ɓëewë ɓéeɓ yíppée took, wa fi yaa ɓal na ñamu.
37 Fun fa húmú filiɓ gaala ra ɓéeɓ henute ow tíméer ana a ow sabay
paana a ow pëenë (276).
38 Ñamuu fun níi loo yi fun mayce ra, belaa yúfúté kísí fë kaa' ɓítlí
gaala.

39 Yíilë' Koo ra, ɓëewë kúrú gaala ra séenúté tíñ kísí fí caakay mboowaan
ndaa wa yíihsíih tígë. Wa na anuu faha' saañ teeree dín fë biti mín hen.
40 Wa pëkísúté dëlëŋké yë betute wa kísí fë, wa pëkísëelúuté níh yí
duuda na kúɗ gaala ra, pënsúté ndíimíi gaana paa' af gaala ra yeɗɗuute,
ngilaaw ma na yeñ gaala, na yuliɗ tíñ kísí fín.
41 Gaala saañ sayo níi haalte tígí laha' feey, díippé, afa nucohte feey fa
kaa'a'te saañ ; misigi mboowaanna konte tala.

42 Tígí daaha, soldaarra na fahuu hawi ɓëewë téyú rë húl kaa' ow fëey
waa na hegoh,
43 ndaa kélfíi soldaara, bi húmú faha' rii sëmlë'í Pool, kadda'te wa paŋi
yii baaha. Ɗi túuycé ɓëewë mínú fëey rë wa ɗéɓpí petoh mulaa saañ tíñ
kísí fín,
44 ɓëewë tasu ra ñee filoonni wa habaaloh barngal mbée poysiitti gaala.
Ɓëewë ɓéeɓ ɗúhúté tíñ kísí fë ɗaaha, yin katay ow.

28

Homi Pool Malta

1 Múcúu fun níi múc ɗë, fun keluute biti gina hom filiƀ mulaa fúsúu
fun ɗa hínú Malta.
2 Ɓëy gina teertuute fun teertohi neƀpe. Bi na húmú toƀ Koo, fiyoon fa
yeñce, wa njaarute kíi dëekúté fun ƀéeƀ yoonndoh.
3 Pool fa dee nampee saam i koy kilik saañ ƀeke kíi kë koon, lahte hiliñ
fi taaŋngaayi kíi kë hampe ri, ɗúhté në ŋaƀpe ri ya'.
4 Oluu ƀëy gina yii bah, wa wonantuu hanndal ki wa tih : « Ɓëyí bee
waɗti hena hawoh ow kaah : ɗi múccé kísí fë ndaa yee nay keene sun fi
ra yeɗɗay ri dé' ! »
5 Ndaa Pool hílíkké goŋ fa keente kíi kë, yin katay ri.
6 Ɓëewë habuu biti ɗi ay hufil mbée ɗi yíppí keen húl rë, homute na
sehu. Sehuu wa níi wa olute biti yin katay ri ra, wa lofute won, wonu tih
: « Bee ñéerë'té a yin kan ! »
7 Lahte ƀëyí hínú Puubiliyus daa ri yíkíi gina, ɗi lahte feey hatinni
yaaha. Ɓëyí baaha teertohte fun teertohi neƀpe, yeffe fun faami waal
éeyë.
8 Bi ɗeef ƀoffi Puubiliyus faana húmú núgúté te eeñ-loo kéeníɗté rí,
Pool ɗeefiɗte ri, ɗaŋke Koo tíkké rí ya', ɗi wahte.
9 Filoon fi baaha, jéríɗɗí kayya gina ayute, wa wahute ƀal.
10 Tígí teem on ow cér ƀéeƀ wa onute fun ɗi, te na koluu fun daaha ra,
iña sohluu fun waala ra ƀéeƀ wa yerute fun wa.

Lahi Pool Rom

11 Fun homute céyín éeyë daaha fun na anuu saañ. Na koluu fun daaha
ra, fun haalu gaal di gaalli ƀëy Iliksaandiri, bi hínú Joskuur. Gaala húmú
gina daaha jamanii sosa ƀéeƀ.
12 Koluu fun daa ra, fun lahute gina na wonuu Sirakuus ra, fun homute
waal éeyë daaha.
13 Koluu fun daaha ra, fun hadduute ƀúk kísí fë níi fun lahute Resiyo.
Kéy fín fë, ngilaaw ma ɗúhë'té waal feey-feey laƀpe, fun lahute Pusol waal
ana filoon fe.
14 Lahuu fun daaha ra, fun ɗeefute na i koy-yaay filiƀ ngémë, wa habute
fun waal paana daaha. Fun henu ɗaaha níi fun lahute Rom.
15 Keluu koy-yaayya gini baa biti fun ayute ra, wa koluute téebílëhí fun
: yee ɗeefute fun tígë në wonuu Këemí Apiyus ra, yee tígë në wonuu
Hanlaa yi Éeyë yë rë. Ola' wa Pool ra, ɗi símpé Koope, ƀaattee ham híin.
16 Haaluu fun Rom ra, Pool onute biti ɗi ƀeƀ faam fi homa ri kay, ƀani
soldaara na woh ri ra.

Homi Pool Rom

17 Waal éeyë filoon fi bee haala' ri Rom ra, Pool dëekrëhté kélfë yí
yëwúɗɗë gina. Ayuu wa ra, Pool won wa tih : « Koy-yaayyi yeh, so' déy,
mi pagay ƀëy heedi yen yin, te mi jotaay a ƀaahi caacci yen, mi antee habu
Yerusalem mi jébëlúté ƀëy Rom.
18 Meeluu so' ƀëy Rom yii leŋke hanndal ki funi mboko yi yen yëwúɗɗë
níi wocce ra, wa na fahuu yeɗɗi so' ndah wa oluy yii mín tah mi hawu
húl.

19 Di filiƀ yaaha ƀéeƀ, yëwúďďë habute yee habu wa ra, mi antee míllë'
won biti mi kúrún buuri gaani Rom na book aattiya' so', ndaa biti mi yam
heedi so' yin neh.
20 So' mi dëekë' woni ďon yii baa koon, a biti ƀëe' yaakaaru ƀëy Israyel
ra daa tah mi pokalsuu ďeh. »
21 Kélfë yí yëwúďďë wonu ri tih : « Fun déy, fun liiluy uni ďúhë' Yúdée
wonte yii leŋke ďoo na, te ow di mboko yi yen yínë sah kolaay dín fë acce
deh léhínté fun mbée wonte fun yin ƀos sun fu.
22 Ndaa fun fahuu biti koon daa fu wona fun keloh ro, ndah tígí mín fuu
pay ƀéeƀ, ow wonay yin yoona gém fú baa ra. »
23 Ɗaaha wa habute bisi nay waa tee'ee a ri, wa ayute caakute níi caak
ďeefute ri faam fa hom ďi ra. Wa homute Pool na poysiiď wa ƀaabin níi
sos na'in, na waare wa yii leŋke Nguur ki Koope na héc wë yíssëh Yéesú
në, ñeya'te wa kootii Mëyíis a téeré yí yonente ya.
24 Lahte ƀëewí gémúté woni, lahte yi kaa'uute gém.
25 Bi na suu wa nék ďeef wa ñéerúuy un, Pool ƀaatte wa un yínë kut
won wa tih : « Ruuh-Peseŋ húmú won kaah na won ďi caaccon na bín fë
rë. Ɗi húmú ñeya' ri yonente Isayii na, won ďi tih :
26 *“Tílé fu ot ƀëy tali Israyel fu won wa tih :*
Ɗon ay keloh a nuffon, ďon ii yúh.
Ɗon ay tík íllën ngëey, ďon ii ot.
27 *Ɗëewí yee súhúté keeñ,*
wa dapute nuffi wa,
toñeh wa ay naa kelee.
Wa ñíipúté,
toñeh wa ay naa ole,
keeññi wa ay kúnsée ndín
wa lof pesaď, mi pay wa yee homuu wa ra.”✡
28 « Yúhí biti leegi Koope wola'te un ƀëewí yëwúď neh na, teeƀi wa waala
nay waa ñee ra níi wa múc ďë, te wa fi yaaha ay rii síkírëh ! » [
29]
30 Pool hompe kíil ana faam fa ƀeƀ ďi ra, na dalal ƀëewë na ayu ďii na
ƀéeƀ rë,
31 na waare Nguur ki Koope, na yëeddë' yii leŋke Yéesú-Kiristaa Yíkëe
në a fít, te ow ñogolay ri na.

✡ **28:27 28.27** Saame Isayii 6.9-10

Téerëe bíníyú unna won Pool ƀëy Rom ra

Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool kerceenni ƀëy Rom ra. Ɗi fi Pool neh nék daa yíp janji Rom. Na bíní rí wë unna ra ɗeef ɗi pëyrëy në.

Ɗi bíní wë woni wa biti gém Koope na kep daa na tah Koope haba' ow júƀ, ndaa ñee yee won Kootaa ra neh *(3.21-23)*. Ɗi wonte wa biti ƀal lahay kootii mín múcël ow bakaaɗ, Ruuh-Peseŋ daa mín habra' ow, Yéesú-Kiristaa kúɗ ƀëe' Koope na *(3.24)*.

Pool wonte sun fi yëwúɗɗë, wa fa Koope daa tanis wa wa henute ƀëewí rë, a sun fi kerceenna yéŋké biti i yëwúɗ neh ra *(11.17-24)*.

Ɗi wonte wa biti wa nonute na mala ona' Koope ra, ndah doolaa húmú lah bakaaɗ sun fi ƀëewë rë tahte Yéesú-Kiristaa húlté te ri húlë' waal yínë kut teempe waali yíníi baaha tosse wa. Kon wa ƀanuy yeris bakaaɗ ham wa ñaam níi wa jébëlé faanni wa pagaɗ ƀos. Wa kay, wa warun jébëlúun Koope na *(6.13 ; 12.1)*. Ɗi wonte biti ƀëewë maanam i cérrí bokuuy, yi tokalsuu tokalsoo henute faana yínë : ƀëyí Koope onte ri yii mín ɗíi habra' moroomi, paga ri. Hen ɗaa raa, wa ay pesa' a jaamma wa hen yínë hanndal ki wa, wa non Yéesú në *(12.4-21)*.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke faha'i ayi yérí wë nda ri kom wa mali Koope *(1.1-11)*,
- yii leŋke pagaɗɗi ƀossa ëldúnë tah níi ow lahay layaa fíi Koope ra *(1.18-20)*,
- yii leŋke aattiya'i Koope a ƀëewë ƀéeƀ *(2.1-7)*,
- yii leŋke lecohi teem bo' faan kut a lecoh kah-kah *(2.28-29)*,
- a yii leŋke yee uutiyuu Aadama a Yéesú rë *(5.12-17)*.

Ɗëyí fí janj téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti yen ƀéeƀ daa teyu. Yen ƀéeƀ i bakaaroh te gém Yéesú-Kiristaa na kep daa nay tahe yen múc.

Wodohi Pool ƀëy Rom

1 Ɗon fi ƀëy Rom, so' mi Pool, so' mi súrgíi Yéesú-Kiristaa daa mi na wodoh ron. Koope daa dëek së' falte so' apootar, tanisse so' waarii Uni Neba kola' ɗii na ra.
2 Koope maañcee ñeya' yonente ya na, gapa'te Uni Nebi baa filiƀ téeré yí sela ya.
3 Uni Neba won sun fi Koohi, di yee hena' ri ow, coosaana'te Dawit na ra,
4 a di yee teeƀa' Ruuh-Peseŋ a doole biti ri Koy Koope bee kola' ɗi fi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen ƀúudé rë.
5 Mi laha' mal Yéesú në, Koo tanisse so' mi hente apootar, nda mi pay waare níi heetta ƀéeƀ gém rí, ñee woni, ɗi lah ndam.
6 Ɗon nonu ƀëewí yaaha ƀal, ɗon fa Koo dëek ɗon, ɗon non Yéesú-Kiristaa na ra.
7 Ɗon fa Koo faha' ron níi faha' ra, ɗon fa homu Rom ɗi dëek ɗon ɗon non ƀëewí rë, Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún ron ƀéeƀ mal, on ɗon jaamma !

Faha'i Pool pay yérí ƀëy Rom

8 May ɗéɓée sím Koope, mi ñeya' ri Yéesú-Kiristaa na, di yii leŋke ɗon
na ɓéeɓ, biti ɓëy ëldúnë ɓéeɓ na wonu gémë gémú rën Kiristaa na ra.
9-10 Koope fa na jaamiyoh mi keeñ so' ɓéeɓ, di waaraa na waare mi Uni
Nebi Koohi ra, mín sëe seede biti wahtii homaa mi ɗaŋ ɓéeɓ, nuf so' pay
ɗon na, te faraah mi ɗaga' biti mi lah ílí ayaa mi níi mi yér rën hém neɓa'
ri.
11 Mi sesohte oli ron lool, nda mi kom ɗon mali kola' Ruuh-Peseŋ na
ndín, ngémën ɓaatti híin.
12 Mi faha' woni biti mi ac leeloon raa, yen tojanta' filiɓ ngémë boku yen
ra.
13 Koy-yaayyi yeh, yúhí biti mi maañcee faha' ac yérën, ndaa níi a ɗeh,
laha' yii daa kaa' so' mi ac. Mi faha'te biti légéyí së' ɗúhíɗ njiriñ ginon
ɓal, ti di ɗúhrë' rí njiriñ ɓëewë yëwúɗ neh ginni kayya ëldúnë rë.
14 Mi waɗtee pay ɓëewë në ɓéeɓ : yee yúunúu ëldúnë a yee yúunúuy
rë, yee janjiyu a yee janjiyuy ra.
15 Yii baa daa tah ɗon fa homu Rom ra ɓal, mi faha' ac waarii ron Uni
Neba.

Doolii Uni Neba

16 So' mi sopaay waarii Uni Neba. Daa ri doolii Koope, bee na ñeya' ri,
múclí ɓëewë gémú ɗii na ra ɓéeɓ. Uni Nebi baa dala' yëwúɗɗë në, kaɗte
heetti kayya.
17 Uni Neba daa na teeɓa' ɗee na haba' Koope ow ɓëyí júɓpé rë : yii baa
dala' ngémë, teempe ngémë, lússé ngémë ti di bíníyë' rí Téerëe bitih : *«
Ɓëyí fí yéŋké biti ngém daa tah ɗi habuu ɓëyí júɓpé, ɓëyí baa ay pes. »*[*]

Ow lahay layaa fíi Koope

18 Koope hom sun, na cépíɗ neeɓi sun fi ɓëewë kaañu ri ra, sun fi ɓëewë
júɓúy rë. Júɓëyë júɓúy wë baa ra, tahte kaaf ka ɗapohte.
19 Koope cépíɗté neeɓi sun fi wa ndah yee mín ow yúh Koope na ra lante
affi wa. Ɓi fi Koope teeɓpe wa ri níi lante,
20 ndée saka' Koo ëldúnë níinén, iña ow míméh wëe tík íl ɗii na ra,
feeñce ngëey filiɓ iña sak ɗi ra : doolee ke ri míméh ɗúm rë, a hena hen
ɗi Koope ra. Yii baa tahte ow lahay layaa.
21 Nagajek, wa yúhú Koope, ndaa wa kaa'uute kañi, kaa'uute símí ti di
waɗ ɗii pagrun nen. Affi wa túl túlë níi wa múuyúté, iña na níɓú wë rë
lahlay af a lúk.
22 Wa tíkú affi wa ɓëewí ñaañute, ndaa wa yíssúuté dof.
23 Wa pëemíh jaamiyohi Koope fa líif a ndam, na pes faraah ra, wa
jaamiyuu netal ow kut, mbée yak, mbée raɓɓa na tílú feey fa ra, mbée
yee na fasuu ra.
24 Yii baa daa tah Koope jëbëlté, helte wa pagaɗɗi ɓossa neɓa' wa ra,
wa na pagu iñi sëpírë' yë na sobeyil faanni wa ra.
25 Wa lofruute Kaaf ki Koope a yin paɗɗah. Wa na jaamiyuu yee saku
sako ra, súugúuté Ɓëe' sak yaa ra, ɗi fa daa mit sím dee níi kiri fi kiri ra
! Ɗémíin !

---

[*] **1:17 1.17** *Ɓëyí fí yéŋké biti ngém daa tah ɗi habuu ɓëyí júɓpé, ɓëyí baa ay pes* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *Ɓëe' júɓ íllí së' rë, ay pesee ngém.* Saame Habakuk 2.4.

26 Yii baa daa tah Koope jëbëlté, helte wa iñi sëpírë' yë neɓa' wa ra.
Ɓeleɓɓa yeɗɗute fanoh a yaal fa waɗ koon ɗa, wa na pagu bee waray ra,
na fanantuu hanndal ki wa.
27 Yaalla henuu ɗaaha ɓal : wa na fënlíih a ɓeleɓ, wa dékúu saam
fananta' hanndal ki wa, te yii baa sëpírë'té. Wa liiluu daana waɗ waa na
ra ɗaaha, af múujë múuyú wë rë.
28 Bi kaa'uu wa yúhí Koope, Koope jëbëlté, helte wa nuffi ɓossi wa, wa
na pagu iñi wa waruy waa paŋ.
29 Paŋ yii ñeyay waal kut daa affi wa, pagaɗ ɓos, a faha' yin ow ; wa
sohoorute, iñaanute, bëemúu ow ; wa pesuu íñë' a nofa' ow ; wa ɓosute
yodaɗ, yabuu ow yii lahay,
30 yahuu tii ; wa wonuy dara Koope na te wa ɓosute ɓúk ; wa gaan-
gaanluu gaan-gaanloo, wa ɓéyré affi wa ; wa níɓúu ɗee nay waa pagee
yin ɓos ra kep te wa na kélíih won baap, na kélíih won yaay ;
31 wa lahuy af te yii wa won ɗì, wa na pëgíh rí ; wa súhúté keeñ, wa
lahuy yermaande.
32 Añcaŋ, wa yúhúté yee aattiya' Koope ra, te aattiya'i baa júɓpé. Koope
aattiya' bitih : ɓëyí pesa' ɗaaha waɗti húlë húlë. Ndaa wa homute yee
homu wa ra, ɓaatte biti wa na habruu ɓëewë na pagu wa ra.

2

Ɓëewë ɓéeɓ ay aattiyuu

1 Ɓo nék, a ɓëyí mín fúu hen ɓéeɓ, ɗo fa ola' ɓos ow rek ra, fu lahay
layaa, ndah fu ot ɓosi ɓëe', te fu paga' ti ɗì nen raa, ɗeef ɗo fa na ot ɓosi
ɓëe' rë fu daante afu.
2 Yen yúhúté biti Koope daan ɓëewë na pagu iñi ɓossi yaa ra rek, ɗeef
ɗì ñee kaaf ka.
3 Ɓo fa ola' ɓos ow te fu paga' ti ɗì nen ra mbaa fu haba' biti Koope ii
roo daan neh ?
4 Mbaa fu heefay ɗee naa'a' Koope keeñ níi naa', ɗee mínë' rí múñ, a
ɗee baaha' ri ra ? Fu yéeh biti baahi Koope waɗtee tah fu lof pesaɗ a ?
5 Ndaa fu kaa'a'te keloh, te fu cagay lof pesaɗ. Yii baa daa tah yiin nay
teeɓee Koope neeɓi ra, daanu ay lukee misik na te ɗeef daa fu koma' ri
afu. Yiin fi baaha, ɗì ay aattiya' ɓëewë aattiya'i júɓpé,
6 yíníl ow fi ow ɓéeɓ yee paŋ ɗì ra.
7 Ɓëewë në habu híin page yin wun, saame ndam, saame biti Koope laas
wa ra, saame pesa na ɗúméh rë, ɓëewí yaa Koope ay waa on pesa na
ɗúméh rë.
8 Ɓëewë në tíkëntúu Koope af ra nék, na kaa'uu kaaf ki, na dékúu paŋ
yii júɓëy rë, Koope ay haayloh teeɓ wa neeɓi.
9 Ɓëewë na pagu yin ɓos ra, ay lah yii misikke wa níi misik, keeññi wa
ɗúm ces. Ay dalee yëwúɗɗë në, kaɗ heetti kayya ɓéeɓ.
10 Ɓëewë na pagu yin wun ra nék, Koope ay waa on ndam, laas wa, wa
lah jaamma. Ay dalee yëwúɗɗë në, kaɗ heetti kayya ɓéeɓ,
11 ndée Koope na génëntéléeh.
12 Ɓëewë na bakaaru, te yíih kootii Mëyíis rë ay saŋku, te ɗeef Kootaa
habay wa ; ɓëewë na bakaaru te yúhú yee pok Kootaa ra nék, ay aattiyuu
Kootaa ndah Kootaa hampe wa.
13 Ɓëewë júɓú íllí Koope ra, wa yee na síkírúu yee won Kootaa ra neh,
wa yee na pagu yee pok Kootaa ra.

14 Ɓëewë nëníh ɓëewí Koope ra nëníh Kootaa. Wa pes pesadi ñéerë' a
yee won Kootaa ra raa, nëníh wë Kootaa níi, wa lahute kootii affi wa.
15 Ɗaaha, wa teeɓuute biti yee naha' Kootaa ra aa waa na ; nuffi wa
teeɓa'te ri. Te biti hom níi rëe, wa yúh biti wa homuy kaah, mbée wa on
affi wa kaah, teeɓa'te ri ɓal.
16 Bisi aattiya'a lah raa, iñyaaha ɓéeɓ ay feeñ. Uni Neba na waare mi
ra, wonte biti Koope ay ñeya' Yéesú-Kiristaa na aattiya' yii ɗapu pes ow
ɓéeɓ.

Yëwúɗɗë ɓal lahuy layaa

17 Ɗo fa won ti fu yëwúɗ ɗë, ɗo fa tík yaakaaru Kootaa, fu na dama' biti
fu non ɓëewë Koope tanis wa ra, mi won ɗoo na.
18 Fu won ti fu yúh yee faha' Koope ra, te Kootaa yëedíɗté rë níi fu
yúhsë'té yee gén ɗë.
19 Fu ham afu biti ɗee daa fu nookohi búumíɗɗë, a niiñi ɓëewë homu
ñúus rë.
20 Fu won ti daa fu na yëedíɗ ɓëewë yíih yin ɗa, fu na teeɓ ɓëewë
yúunúuy rë. Fu ham afu biti ɗee Kootaa ona' ow ham-ham, teeɓa' ow
kaah.
21 Leegi nék daa fu na yëedíɗ ɓëewí kayya raa kay, yi tah fu yëeddëy
afu ? Daa fu na waare biti ow waray loh, yi tah fu na loh ?
22 Daa fu na kadda' njaaliyoh, yi tah fu na paŋ ri ? Daa fu na kaa' yúul,
yi tah fu na pay na saami yii laha fu ?
23 Fu dama' Kootaa, yi tah fu na poo ri, fu na sëpíɗ Koope ?
24 Baa daa ri yee bíníyú Téerëe bee ra bitih : *« Ɗon tahute heetti kayya
na wonu ɓos sun fi Koope. »*✡

Njiriñ mi lecoh

25 Fu paŋ yee pok Kootaa raa, ɗeef lecohu lahte njiriñ. Fu pagay ri raa
nék, ɗeef man biti fu lecuy nen.
26 Ɓëyí lecuy te na paŋ yee naha' Kootaa ra raa, Koope ii rii haba' ti ɓëyí
lecute nen a ?
27 Ɗo fi baa na poo Kootaa ra, wuti fu yoon ɗi, te fu hena ɓëyí lecute raa
sah, fu yahti aattiyuu, ɗi fa lecuy te na paŋ yee pok Kootaa ra ay caŋ fíyú,
seede biti fu homay kaah.
28 Hen yëwúɗ kah-kah nék, ɗi yii oluu jëmmë ow kut neh, te lecoh kah-
kah, ɗi lecohi teem bo' faan kut neh.
29 Hen yëwúɗ kah-kah ín keeñ, te lecoh kah-kah ín keeñ. Yii baa kola'
Ruuhi Koope na, ndaa Kootaa na neh. Koope daa mín laas mani ɓëyí bah,
ndaa ow neh.

3

1 Yëwúɗ lungiɗ ow kay yih ? Mbée lecoh laha' njiriñ mi bih ?
2 Njiriñ ma gaante lool di iña ɓéeɓ. Yee nay mii ɗéɓée won ɗa daa ri
bitih : Koope déŋéen yëwúɗɗë unni.
3 Kaah biti i ow waa na paguy iña won ɗi ra. Yee paguy wa fi yaa iña
won ɗi ra mín tah Koope hon uni a ?
4 Mi yaakaaray ri ! Yen yúhún biti Koope wona' kaah, te ɓëewë ɓéeɓ i
feloh, ndée di yii leŋke Koope na, bíníyúté Téerëe bitih :
« Yii won fu ɓéeɓ,

✡ **2:24 2.24** Saame Isayii 52.5

ɓëewë oluun ɗi biti fu júɓpé,
te fu aattiyuun aattiyoo koon,
faraah daa fu nay lahee kaaf ka. »✡
5 Ndaa hena biti júɓëyë júɓúy yen ɗa teeɓa' ɗee júɓë' Koope ra raa, yi
nay wonu ? Kon Koo daan yen raa, mbaa yen ii won biti ɗi fi Koope júɓëy
? (Mi won wonaɗ ow kut tígí dah.)
6 Mi yaakaaray ri ! Hena biti Koope júɓëy koon, ɗi ay mínée aattiya' ɓëy
ëldúnë ɗíh ?
7 Hena biti nék, fela na fel mi ra ɓaatti teeɓa' kaaf ki Koope, na ɓaat
ndami raa, so' may habiluu bakaaroh yi níi mi daanaa ?
8 Kon yi tah woneeh bitih : « Yen pagun yin ɓos, nda lím yin wun » ?
Lahte ɓëewí fellirute so', na wonu biti mi waariya' uni bah. Wa ay liil
daana waɗ waa na ra.

Lahay ɓëyí júɓpé

9 Kon nék yi nay wonlu ? Fun fi yëwúɗɗë, moo fun génú heetti kayya a
? Ëe-ëe' kay ! So' mi teeɓa'te biti yëwúɗɗë a heetti kayya ɓéeɓ, ɓakaaɗ
hampe wa ñaam,
10 ti di bíníyúu rí Téerëe bitih :
« Lahay ɓëyí júɓpé,
bi júɓpé yínë sah íníh në !
11 *Lahay ɓëyí yúh iñi Koope,*
lahay bi na saam Koope !
12 *Ɓëewë súugúuté Koope,*
wa ɓéeɓ bokute lahluy njiriñ !
Lahay ɓëyí në paŋ yin wun,
bi na paŋ yin wun yínë sah íníh në !✡
13 *Iña na ɗúh ɓúkkí wë rë na hawa',*
ɓúkkí wë ɓeedohte nofa' ow,
iña na wonu wa ra man daŋar goŋ nen !✡
14 *Wa haayute ɓúk,*
te faraah wa ɗúhrúu cuñ ɓúkkí wë !✡
15 *Wa gaawute bëem ow !*
16 *Tígí ñee wa ɓéeɓ,*
wa yahsa', hel na súfúñ !
17 *Wa yíih yii na koma' jaamma !*✡
18 *Wa neehuy Koope dalaa !*✡ »
19 Yen yúhúté biti yii won Kootaa ɓéeɓ, woniɗ ɓëewë Kootaa ham wa
ra, nda ow ɓanti lah layaa, te ɓëy ëldúnë ɓéeɓ keen daani Koope.
20 Yii baa daa tah paŋ yee naha' Kootaa ra taheh Koope haba' ow ɓëyí
júɓpé. Kootaa teeɓa' ɓëewë biti kut wa bakaarute.

Ngém nay tahe Koope haba' ow ɓëyí júɓpé

21 Ndaa leegi, Koope teeɓa'te biti ɗee na haba' ri ow ɓëyí júɓpé rë ñeyaay
Kootaa na. Kootaa a faanaŋ fi a téeré yí yonente ya wonute ri.
22 Ɓëyí gém Yéesú-Kiristaa ɓéeɓ, Koope haba' ri ɓëyí júɓpé. Ɗi téydë'
ɓëewë ɓéeɓ tígë yínë,

✡ **3:4 3.4** Saame Kañaa ya 51.6 ✡ **3:12 3.12** Saame Kañaa ya 14.1-3 ; 53.2-4 ✡ **3:13 3.13** Saame Kañaa ya 5.10 ; 140.4 ✡ **3:14 3.14** Saame Kañaa ya 10.7 ✡ **3:17 3.17** Saame Isayii 59.7-8 ; Léeh yë 1.16 ✡ **3:18 3.18** Saame Kañaa ya 36.2

23 ndah ow fi ow waa na ɓéeɓ bakaaɗte, ow fi ow waa na ɓéeɓ liilay
ndami Koope.
24 Ndaa Koope sehay yin waa na, onte wa mali haba'te wa ɓëewí júɓúté,
ndah múclë múcíl wë Yéesú-Kiristaa ra.
25-26 Koope yera'te Kiristaa sarah, ɗì séffé rí daani ɓëewë gémú rë, nda
wa baalu bakaaɗɗì wa. Ɗaaha, Koope teeɓa'te biti ɗì júɓpé. Ɗi fi Koope
mëssí júɓ júɓë, na húmú mújíɗ rí ɓëewë, daanay wa pagaɗɗì ɓossi wa ra
; te ri líssí júɓ níi a ɗeh. Ɗaaha, ɗì júɓpé te ɓëyí gém Yéesú ɓéeɓ, daa ri
na paŋ níi ɓëyí baa hen ɓëyí júɓpé.
27 Kon daa mín damoh ? Ow yínë sah míméh rí ! Yi tah ow míméh rí ?
Yee tah ra bitih, júɓë júɓú yen ɗa tíkëey sun fi yii ay pagu pago, ɗì tíkëh
sun ngém.
28 Fun habu biti ngém daa na tah Koope haba' ow ɓëyí júɓpé, ndaa paŋ
yee pok Kootaa ra yin na neh.
29 Koope homiɗ yëwúɗɗë kut woo ? Maa ri Koope fi heetti kayya neh
ɓal a ? Ahaŋkay ! Ɗi homiɗ heetta ɓéeɓ,
30 ndée ri yínë kut. Ɗi ay haba' yëwúɗɗë ɓëewí júɓúté, biti wa lah
ngém, haba' heetti kayya ɓëewí júɓúté ɓal, biti wa lah ngém.
31 Maa ngém na kaa' Kootaa lah njiriñ a ? Mi yaakaaray ri ! Ɗi ɓaat rii
cëgíɗ cëgírë níi mit sah kay.

4

Ngémí Abraham

1 Leegi, di yii leŋke Abraham ciffi yen fi yëwúɗɗë, ɗì liil yi Koope na ?
2 Hena biti iña paŋ Abraham ra daa tah Koope haba' ri ɓëyí júɓpé koon,
ɗì ay mín damoh, ndaa lahaay ɗaaha. Kon, ɗì lahay yii damaa ri fíi Koope,
3 ndah Téerëe won wono tih : *« Abraham gémpé Koope, te ngémí baa
daa tah Koope haba'te ri ɓëyí júɓpé. »*✡
4 Ɓëyí légéy ay yínlú opa'i. Yii baa ɗì onuy ri ono, ndaa waɗ ɗì waro.
5 Ɓëyí tíkëy yaakaari sun fi iña na paŋ ri ra, ɗì tíkë yaakaari Koope fa
na haba' bakaaroh ya gémú ɗii na ɓëewí júɓúté rë, ɓëyí baa Koope ay rii
yeela' ngémí, haba' ri ɓëyí júɓpé.
6 Dawit wonte biti ɓëe' Koope haba' ri ɓëyí júɓpé te yeelaay ri iña na
paŋ ri ra, lahte sos-keeñ. Ɗi won na tih :
7 *« Lahute sos-keeñ,*
ɓëewë Koope baal wa tooññi wa,
hosse bakaaɗɗì wa ra.
8 *Lahte sos-keeñ,*
ɓëe' Koo-Yíkëe habray ri bakaaɗ ɗa ! »✡
9 Yen fa lecu ra kut daa lahu sosi keeñi bah, mbée ɓëewí kayya nonu
na ? Yen wonu koon ti neh ngémí Abraham daa tah Koope haba'te ri ɓëyí
júɓpé ë ?
10 Koope haba' Abraham ɓëyí júɓpé kirih ? Balaa ri lecu mbée filoon fi
baaha ? Ɗi haba' ri ɓëyí júɓpé balaa ri lecu, ndaa filoon fe neh !
11 Abraham lecu filoon fe, tíinndë'í biti Koope haba'te ri ɓëyí júɓpé ndah
gémë húmú gém rí ɗeef ri lecuy doom ra. Yii baa daa tah Abraham hen
ciffi ɓëewë gémú, te wa lecuy ra. Ɗaaha, ɓëewí yaa Koope haba'te wa
ɓëewí júɓúté ɓal.

✡ **4:3 4.3** Saame Dalaana 15.6 ✡ **4:8 4.8** Saame Kañaa ya 32.1-2

12 Daa ri ciffi ɓëewë lecu ra ɓal te teyuy lecoha kut ndaa gémúté Koope
ti di húmú gémë' Abraham Koope ɗeef ri lecuy doom ra nen.

Yi nay tahe ow liil yee gapuu ra ?

13 Koope gappe Abraham a séttí biti wa ay laha' feey fa ɓéeɓ. Gapa'i baa
ñeyaay biti Abraham paŋke yee pok Kootaa ra, ndaa biti Koope haba'te ri
ɓëyí júɓpé ndah ngémí.
14 Hena biti paŋ yee pok Kootaa nay tahe ow liil yee gapuu ra koon, kon
ii sohla' ow gémé Koope te tígí daaha gapa'a ii lah njiriñ.
15 Nagajek, Kootaa taha' Koope neeɓa' ɓëewë. Tígí lahay koote nék, poo
koote lahay na ɓal !
16 Ɗaaha, gapa'i Koope tíkëh sun ngém nda ri hen on-Koo, kaɗ séttí
Abraham ɓéeɓ. Ɗi teyay ɓëewë na pagu yee pok Kootaa ra kut, ɗi kaɗte
ɓëewë gémú ti Abraham ra nen ɓal. Abraham ciffi yen ɓéeɓ,
17 ti di bíníyúu rí Téerëe bitih : *« May paŋ níi fu hen caac goomal i tal. »*[✡]
Abraham daa ciffi yen di fíi Koope fa gém rí rë. Koope fi baa daa na këlíɗ
ɓúudé, daa ri na paŋ yii lëhrëy.
18 Abraham gémpé, tíkké yaakaari tígí ow lahay na yaakaar. Yii baa daa
tah ɗi hen « caac goomal i tal », ti di húmú wona' ri Koope bitih : *« Séttú
ay caak níi caak. »*[✡]
19 Abraham húmú waɗtee lah yii mitte kíil tíméer (100) : ɗi otte biti
faani maante, te ɓeleɓi Saara míného pok loo, ndaa taheh ngémí ëylëh.
20 Abraham ñakay yaakaar, te ri lahay nuf ana yee gapa' Koope ra.
Ngémí ɓaat rii on doole ɓaato sah, ɗi na kañ Koope.
21 Húmú wëerté rí këŋ biti Koope mín paŋ yee gapa' ri ra.
22 Ngémí baa daa tah Koope haba'te ri ɓëyí júɓpé.
23 Nagajek, Téerëe wonte bitih : *« Koope haba'te ri ɓëyí júɓpé »* ; ndaa
unni yaa wonɗu Abraham neh kut.
24 Wa wonɗu yen ɓal, yen fa gémú Koope fa këlíɗ Yéesú Yíkíi yen ɓúudé
rë. Ɗi fi Koope ay yen haba' ɓëewí júɓúté.
25 Tooññi yen daa tah Koope yera' Yéesú hawu húl, ɗi antee rii këlíɗ
ɓúudé, nda ri mín yen haba' ɓëewí júɓúté.

5

Yee júɓëlë' yeni Koope ra

1 Ɗaaha, ngémí yen tahte Koope haba'te yen ɓëewí júɓúté rëe kay, kon
yen lahute jaamma a ri af Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen.
2 Ɗi fi Yéesú-Kiristaa daa saamiɗ yen waal níi yen lahute on-Koo, yen
na pesuu ri ndah ngémí yen, te yen damuu yaakaara lahuu yen biti Koope
ay yen boolla' ndami ra.
3 Ɓaatte biti wuti yen homun misik raa keeññi yen sos, ndée yen yúhúté
biti misik daa na tah ow múñ,
4 múñ daa na tah ow maan, te maan ow daa na tah ɓëe' lah yaakaar.
5 Yaakaari baaha ii yen sëpíɗ, ndah Koope faha'te yen níi faha', te faha'i
baaha ɗi ñéyíɗ ɗí Ruuh-Peseŋ fa on ɗi yen ɗa.
6 Na húmú mínlíh yen affi yen yin ɗa, Kiristaa húlíɗté yen fi bakaaroh
ya, laha' wahtaa faha' Koope ra.

✡ **4:17 4.17** Saame Dalaana 17.5 ✡ **4:18 4.18** Saame Dalaana 15.5

7 Tah húlíď ƀëyí júƀpé yooƀay, ndaa ñakay lahte ƀëyí mín tah húlíď ƀëyí baahte.
8 Kiristaa nék húlíďté yen te ďeef yen húmú i bakaaroh. Ɗaaha, Koope teeƀpe yen ďee faha' ri yen ra.
9 Keeni ñif mi Kiristaa tahte Koope haba'te yen ƀëewí júƀúté rëe kay, kon ďi fi Kiristaa ay lukee tah yen múc neeƀi Koope neh a ?
10 Yen húmú kaa'oh yi Koope, ndaa húlí Koohi tahte yeni júƀúuté. Húlí Koohi tahte yeni júƀúuté rëe kay, kon pesa na pes Koohi leegi ra ay lukee tah yen múc neh a ?
11 Te teyay daa kut : Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen tahte keeññi yen sosse Koope na, ďi fa tah yeni Koope júƀë' woteh ra.

Yee uutiyuu Aadama a Yéesú rë

12 Af ow yínë kut, te ri Aadama daa tah bakaaď haal ëldúnë. Te bakaaď daa kúď kúl kë. Kúl kë laƀ ƀëewë ƀéeƀ, ndah ƀëewë ƀéeƀ bakaarute.
13 Balaa Koope yera' Kootaa, ďeef bakaaď húmú ëldúnë, ndaa bi ďeef Koope húmú cépírëy Kootaa bín fë, ďi na húmú habeh bakaaď.
14 Añcaŋ, dala'te jamanii Aadama níi Mëyíis në, kúl kë húmú hampe ƀëewë ƀéeƀ ñaam níi yee bakaaruy mani bakaadi Aadama ra sah, bee kaa'a' ri ñee yee won ďi Koope ra. Aadama fi baa daa netli ƀëe' na húmú sehu ra.
15 Ndaa tooña tooñu ra haayaay a mala ona' Koope ra. Tooñi ƀëe' yínë kut tahte ow caak húlúté naam, ndaa mala ona' Koope te sehay yin na ra daa lukki gaan fap. Ɗi ñéyíď ďí ƀëe' yínë kut, ďi fi Yéesú-Kiristaa na, te mala ona' ri baa ra laƀpe ow caak.
16 Yee na paŋ mali Koope ow na ra, haayaay a yee na paŋ bakaadi ƀëe' yínë kut ďa. Bakaadi ƀëyí yíníi baaha daa tah aattiya'i Koope koma' daani ƀëewë. Yee ona' Koope ra nék koma' yii beh : a ďee caakuu ƀëewë tooñ ra ƀéeƀ, ďi fi Koope haba'te wa ƀëewí júƀúté.
17 Tooñi ƀëe' yínë kut tahte kúl kë hampe ƀëewë ƀéeƀ ñaam raa kay, af ow yínë kut, Yéesú-Kiristaa, ay lukee tah i ow ay pes, wa falu ti buur nen neh a ? Daa wa ƀëewë Koope on wa mal caak, haba'te wa ƀëewí júƀúté rë.
18 Kon ďaaha, tooñi ƀëe' yínë kut laƀpe ƀëewë ƀéeƀ tahte wa ƀéeƀ daanute. Pagadi júbí ƀëe' yínë kut ƀal laƀpe ƀëewë ƀéeƀ tahte wa ƀéeƀ habuute ƀëewí júƀúté, ñeya'te daaha wa lahute pes.
19 Yee ñeyay ow yínë kut woni Koope ra, tahte ow caak henute bakaaroh. Ti ďaaha nen, yee ñee ow yínë kut woni Koope ra, tahte ow caak habuute ƀëewí júƀúté.
20 Aya' Kootaa ra, bakaaďďa ƀaattee caak. Tígë ƀaata' bakaaďďa ra nék, mali yeni Koope lukki ƀaatoh na,
21 nda di húmú haba' bakaaď ƀëewë ƀéeƀ kúďté kúl kë rë, mali yeni Koope ham yen ñeya' ri hama haba' ri yen ƀëewí júƀúté rë, kúď yen ƀéeƀ pesa na ďúméh rë, ñeya' ri Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na.

6

Yeni Kiristaa kúl kë, yeni pesa

1 Kon leegi yi nay habu woni bah ? Yen ay pesee bakaaď yen saye nda mali yeni Koope lukee ƀaatoh a ?

2 Mi yaakaaray ri ! Yen húlúté bakaaɗ na yen takuute a ri, kon yen ay
mínlée pesa' filiƀ bakaaɗ ɗíh ?
3 Ɗon yíih biti yen fa bëtsú, yen nonute Yéesú-Kiristaa na ra ƀéeƀ, bëtsë
bëtsú yen ɗa daa ri biti yen bokute a ri yen húlúté ë ?
4 Boffa ñeya' katani ndami këlíɗté Kiristaa ƀúudé. Ti ɗaaha nen, bëtsë
bëtsú yen ɗa daa ri biti yen húlúté a Kiristaa yen hacute a ri, nda yen ƀal
yen pes pes has.
5 Nagajek, hém daa yen henu a ɗi yínë yen húlúté ti ɗi nen raa, yen ay
henee a ɗi yínë ɗaaha, yen koloh ti ɗi nen.
6 Yen yúhún yii beh : mbínéeffë húmú henu yen filoon ɗa, daayute
kurwah a Kiristaa, nda jíkíi bakaaroha húmú yen na ra koloh yen na faw,
bakaaɗ ƀan yen habil ñaam.
7 Ɓëyí húlté, múccé bakaaɗ.
8 Yen húlúté a Kiristaa raa kay, kon wëerté yen biti yen ay pes a ɗi ƀal !
9 Nagajek, këllúu Kiristaa ƀúudé rë, yen yúhúté biti ɗi ii húlíl : kúl kë
lahlay doole sun fi.
10 Doolaa húmú lah bakaaɗ sun fi ƀëewë rë tahte ɗi húlté, te ri húlë'
waal yínë kut teempe waali yíníi baaha. Leegi ɗi ee pes ɗa, te ri tassi
homiɗ Koope.
11 Ti ɗaaha nen, ɗon ƀal hëbíi biti ɗon húlúté te bakaaɗ lahlay doole
sun fon, ɗon tasuu pesiɗ Koope ndah nona nonu ɗon Yéesú-Kiristaa na
ra.
12 Kon bakaaɗ ƀanay habil faannee ke ron saañ húlé húlë rë ñaam ; ɗon
warluy paŋ iñi ƀossa na meela' faannon ɗa.
13 Ngënë jébëlílí cérrí faannon bakaaɗ níi ɗon njiriñee wa pagaɗ ƀos.
Ɗon kay, ɗon waɗti jébëlúun Koope na, bi henu ɗon ƀëewí koluu kúl kë
nimilute pesa, te ɗon jébël cérrí faannon Koope ɗon njiriñee wa pagaɗ
júƀ.
14 Nagajek, bakaaɗ ii lahil doole sun fon, ndah Kootaa habay ron, ɗon
nonu mala ona' Koope ra.

Hen ñaam Koope na daa gén

15 Kon yi nay habu ? Habaya habay yen Kootaa, yen nonute mala ona'
Koope ra, tah yen bakaaɗ woo ? Mi yaakaaray ri !
16 Ɗon yíih biti ɗon tanis hen ñaam ow légéyírí rëe, ɗon ay mínée hen
ñaami ƀëyí baa nay ron légéyéré baa ra a ? Kon ɗon tansun hen ñaam
bakaaɗ ɗaa, ɗi ƀen ɗon kúl kë ! Ɗon tansun hen ñaam Koope na ɗon
keliiɗ ɗi raa nék, ɗon ay hen ƀëewí júƀúté.
17 Filoon, bakaaɗ húmú hampe ɗon ñaam. Leegi iña yëeddú ɗon ɗa
ƀéeƀ ɗon ee waa pagu ra di keeññon ƀéeƀ. Kon yen símún Koope !
18 Ɗon henluy ñaam bakaaɗ, ɗon tasu ñaammi yii júƀpé.
19 Ɗon ot mi wona' ɗon ɗeeha yooƀ níi yooƀ, biti ɗon i ow kut ɗeh.
Ɗéƀëenë, ɗon húmú haalute níi ɗon honuute ti i ñaam nen, ɗon jébëlúté
cérrí faannon bakaaɗ a kaa' ñee woni Koope, nda ɗon ƀaatee waa njiriñoh
kaa' ñee woni Koope. Ti ɗaaha nen, leegi ëëlí níi ɗon honoh ti ñaam nen,
ɗon jébël cérrí faannon Koope ɗon njiriñee wa yii júƀpé, nda ɗon pes pesi
selate.
20 Húmú henuu ɗon ñaam bakaaɗ ɗa, ɗoni yii júƀpé húmú séekkíyúuy
biti ɗon ay rii pagiɗ yin.

21 Iña pagu ɗon yaa ra mës ɗon ɓaat yih ? Íníh ee ɗon sopuute na leegi
a ? Iñyaa daa na koma' húl !
22 Ɗon henluy ñaam bakaaɗ leegi, ɗon tasuu hen ñaammi Koope ; yee
ɓaat ɗi ɗon ɗa daa ri biti ɗon ay tasee pes pesi selate, te baa daa na koma'
pesa na ɗúméh rë.
23 Yen yúhún biti kúl kë daa na yínlúu bakaaɗ ; ndaa mala na ona'
Koope te sehay yin na ra, ɗi pesa na ɗúméh nay lahe ow nona non ɗi
Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na ra.

7

Kélfii hasa Kiristaa

1 Koy-yaayyi yeh, ɗon keluute yee won Kootaa ra. Kon ɗon yúhúté biti
Kootaa hom haba' ow biti ɓëe' lissí pes maan ?
2 Maanam yee ham ɓeleɓ kooru ra hampe ri faw, hém yaala lissí pes.
Ndaa yaala koloh ëldúnë rëe, ɗeef yee húmú ham ɗi koora ra habilay ri.
3 Ɗi nék, ɗi húmú lah yaal kay na pesa' yaala ra koon, ɗeef ɗi
njaaliyohte. Ndaa ɗeefa yaala koloh ëldúnë rëe kay, ɗi mín kooroh a
yaal kay, te ɗeef ɗi njaaliyaay ndah yee húmú ham ɗi ra habilay ri.
4 Ɗon madu ɗaaha nen koy-yaayyi yeh : Kiristaa húlté, ɗon húlúté a ri.
Kon ɗon húlúté Kootaa na nda ɗon lah kélfë kay leegi, daa ri ɓëe' këllú
ɓúudé rë. Yaaha ɓéeɓ, nda yen paŋ yii ay kome Koope njiriñ.
5 Na húmú pesuu yen yee neɓa' yen ra, iña na yeñ yen bakaaɗ Kootaa
na gëyíl wë rë hampe yen níi yen húmú tassi paguu yii koma' húl.
6 Leegi nék, bee húlúu yen yee na húmú ham yen ñaam ra, yen taa'luuy
dara a Kootaa. Ɗaaha, yen jaamiyoh Koope jaamiyaɗ has, Ruuh-Pesen kúɗ
yen, ndaa biti yen ay jaamiyee Koope jaamiyadee ɗéɓëenë bíníyú Kootaa
ra neh.

Iti fi Kootaa húmú yih ?

7 Leegi, yi nay habu woni bah ? Ay wonu biti Kootaa bakaaɗ aa yih ?
Mi yaakaaray ri ! Kootaa daa tah so' mi yúh yi daa bakaaɗ nék, ndah mii
yúh yi daa ɓos íl koon biti Kootaa wonay uni beh : *« Ngënë mësii ɓos íl. »*✡
8 Bakaaɗ yeeltee ñeya' yee túuyë' Kootaa baa ra ɓekke so' yii hente ɓos-íl
ɓéeɓ. Henay Kootaa koon, bakaaɗ mínléh ow yin.
9 Na húmú habay so' Kootaa ra, ɗeef maa pes ; ndaa cépë' túuyë'ë rë,
bakaaɗ daltee caŋ jíŋkëm,
10 so' mi yíppée húl. Ɗi fi túuyë'ë daa waɗti ɓeka ow pesa ra, ɓekke so'
kúl kë.
11 Bakaaɗ ñeya' túuyë'ë në nofa'te so', ñeya'te túuyë'ë në ɓekke so' húl.
12 Kon book, Kootaa selate, túuyë'ë selate, júßpé te wunte.

Bakaaɗ hampe ow ñaam

13 Yii wunte daa yee tah so' mi húl rë ë ? Baa mi yaakaaray ri ! Bakaaɗ
kay daa tah so' mi húl. Ɗi teeɓa' ɗee man ɗi ra ɗeh : ɗi ñeya' yii wuna
na, yeñce so' kúl kë. Ɗaaha, bakaaɗ ñeya' yee túuyë' Kootaa ra ɓaattee
yen teeɓ biti lahay yii teemma' bakaaɗ ɓos.
14 Yen yúhúté biti Kootaa kola' Koope na ; ndaa so' mi bee mi ow kut,
mi yaayute mi hente ñaam bakaaɗ.

✡ **7:7 7.7** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.17 ; Nérsí Kootaa 5.21

15 Mi yéeh yee kat so' ra : maa pageh yee faha' mii paŋ koon ɗa, mi
paga' yee kaa' mi ra.
16 Paŋa na paŋ mi yee fahaay mii paŋ koon ɗa nék, daa teeƀa' biti mi
yúhíɗté af so' biti Kootaa yin wun.
17 Kon so' mi bee neh daa maa pagil yaa, ndaa bakaada daa na paŋ ñeya'
ri soo na.
18 So' mi yúhté biti yin wun íníh soo na, maanam yin wun íníh so' fa ow
kut bee ra. Faha' paŋ yin wun ee na sah naam, ndaa paŋa daa wooñ so',
19 ndah maa pageh yii wuna faha' mii paŋ koon ɗa, mi paga' yii ƀosa
fahaay mii paŋ ɗa.
20 Kon mi paŋ yii ƀosa mi fahaay rii paŋ koon ɗa raa, ɗeef ɗi so' mi bee
neh daa maa pagil yaa, bakaada daa na paŋ ñeya' ri soo na.
21 So' nék mi ot yii bee na : mi faha' paŋ yin wun ɗaa, yin ƀos daa na
ac nuf so'.
22 Kootii Koope neƀa'te so' keeñ so' lool,
23 te daa ri doolaa hom nuf so' ra. Ndaa mi otte biti lahte doole kay bi
ee soo na, na haa' a bee hom nuf so' ra. Yii baa tahte níi mi hente ñaami
ɗi fi doolii bakaada hom soo na ra.
24 So' mi súfúñcé ! Daa nay soo sëmlée faanee ke so' bee na yeñ so' kúl
kë rë kan ?
25 Yen sím Koope, ɗi fa nay ñee'ee Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen sëmlë' yen
ra !
Ɗaaha, mi yúhté biti di nuf so', mi ñaami kootii Koope. Hena hen mi
ow kut ɗa nék, mi ñaami doolii bakaada hom soo na ra.

8

Di na pesuu a Ruuhi Koope

1 Kon leegi, ƀëyí fí non Yéesú-Kiristaa na ƀéeƀ ii daanu,
2 ndah doolii Ruuha na ona' pes biti ow non Yéesú-Kiristaa na ra,
sëmlë'té yen doolii bakaada hom yen na ra, sëmlë'té yen doolii kúl kë.
3 Kootii Mëyíis nék míméh baaha, ndah ow teem ow kut. Koope daa mín
baaha, paŋke ri : ɗi wolte Koohi hente ow kut ti yen nen, yen fi bakaaroh
yi yeh, nda ri sëmlë' yen bakaaɗɗi yen. Koope daana' bakaada hom ƀëewë
henu ow kut ɗa ɗaaha.
4 Ɗon ot Koope paŋ yii bah, nda júƀë na naha' Kootaa ra mit sëk yen na,
yen fa pesi yen ñeyaay yee neƀa' yen fa ow kut ɗa, ndaa ñeya' ɗee faha'
ri Ruuh-Peseŋ nen ra.
5 Nagajek, ƀëyí fí pesa' yee neƀa' ri ɗi fa ow kut ɗa, nufa ƀéeƀ homa'
yee neƀa' ri ra ; ndaa ƀëyí fi pesa' yee neƀa' Ruuh-Peseŋ ra nufa ƀéeƀ
homa' yee neƀa' Ruuha ra.
6 Nuf ow homa yii neƀa' ri ɗi fa ow kut rek raa, hom yeja' ri húl ; ndaa
nufa homa yii neƀa' Ruuh-Peseŋ rek raa, hom yeja' ri pes a jaamma.
7 Ƀëyí nufa homa' yee neƀa' ri ɗi fa ow kut raa, ɗeef ɗi kaa'ohi Koope ;
ɗi ñeyay yee won kootii Koope ra. Ɗi lukki míméh nëe ñee ñeyo sah.
8 Ƀëyí fí pesa' yii neƀa' ri ɗi fa ow kut ɗaa, ƀëyí baaha míméh neƀa'
Koope.
9 Ɗon fi yaa nék, ɗon pesuuy yee neƀa' ɗon ɗon fa ow kut ɗa, ɗon pesuu
yee neƀa' Ruuha ra, ndah Ruuhi Koope ee ɗon na. Ƀëyí Ruuhi Kiristaa íníh
ɗii na, ɗeef ƀëyí baaha noneh Kiristaa na.

10 Kiristaa hom ɗon na raa, kaa'eeh faannon húl ndah bakaaɗ, ndaa
Ruuh-Peseŋ ay ron on pesa, ndah Koope haba'te ron ɓëewí júßúté.
11 Ruuhi Koope fa këlíɗ Yéesú ɓúudé rë hom ɗon na raa, ɗi fi Koope fa
këlíɗ Kiristaa ɓúudé rë ay ñee'ee Ruuha hom ɗon na ra, on faannee ke
ron saañ húlé húlë rë pesi kah-kah fa.
12 Kon koy-yaayyi yeh, yen lahute yii yen waɗ ɗii pagun pago naam,
ndaa ɗi biti yen waɗti pesuun yii neɓa' yen fa ow kut ɗa neh.
13 Ɗon pesuun yee neɓa' ron ɗon fa ow kut ɗa raa, ɗon ay húl ; ndaa
ɗon hawa' pagaɗɗi ɓossa na pagu ron faannon ra a doolii Ruuhi Koope
raa, ɗon ay pes,
14 ndah ɓëewí Ruuhi Koope daa na tíisë' wë, ɓëewí yaaha koyyi Koope.
15 Ruuha onu ɗon ɗa, ɗi yii ay tahe ɗon hen ñaam ɓekaat ɗon neeh neh.
Ɗi kay, ɗi Ruuh-Peseŋ fa tah ɗon hen koyyi Koope ra. Daa ri tah yen na
dëekú Koope, yen wone sun tih : « Baap* ! »
16 Ɗi fi Ruuh-Peseŋ teeßpe yen keeññi yen biti sah yen koyyi Koope.
17 Hém yen koyyi raa kay, kon yen ay naa lah iña gap Koope ɓëewí rë.
Yeni Kiristaa nay waa boke, ndah yeni ñéerúu coono fi raa kay, yeni nay
boke ndami.

Ndama na ac fíi rë

18 Mi nar cëldë' súfúñ fë homuu yen woteh bee a ndama nay yen teeße
Koope fayu raa, wëerté së' biti súfúñ fë yin neh.
19 Nagajek, yii Koope sakke ri ɓéeɓ sesoh wahtaa nay teeßee Koope koyyi
ra,
20 ndah Koope paŋke níi iña feey fi bee ɓéeɓ madlay di waɗ waa mada
koon. Ɗi biti neh daa wa fahuu baaha, Koope daa ɓek wa na. Di filiß fi
baaha ɓéeɓ yaakaar ee na.
21 Daa ri biti ay tíl níi iña sak Koope yaa ra, ay múclú sañ-sañi yahoha
ham wa ñaam ra, wa bok laha nay lahee koyyi Koope affi wa ra, a ndami
wa.
22 Yen yúhúté bín fë níi a tígë homuu yen bee ra bitih, iña sak Koope ra
ee íinú rë ndah mok ti ɓelii lowa ham habo nen.
23 Teyay waa na doŋ dé', yen fa liilu Ruuh-Peseŋ fa ɗéß iña ona' Koope
ra, yen ee íinú keeññi yen ra yen na sehu biti Koope múcël faanni yen, ɗi
haba' yen koyyi.
24 Yen múcúté, ndaa mújí baa yen sehuu ri a yaakaar. Yaakaari olute,
ɗeef yaakaar neh ! Daa nay yaakaare yii olute níi wocce ?
25 Yen yaakaarun yii yen oluy ri raa nék, yen ay múñ yen seh !
26 Ti ɗaaha nen, doolii yen tasa' raa, Ruuh-Peseŋ ac habra'i yen, ndah
yen yíih ɗee warun yen ɗaga' ra. Ɗi fi Ruuha nék daa na íin, ɗagiɗ yen
ɗaŋi fí yúhté biti lahay ɓúgí mín won iti fi.
27 Ɗi fi Koope nék, ɗi fa na ot yii hom keeñ ra, yúh yee faha' Ruuh-Peseŋ
ra, ndah Ruuha daa na ɗagiɗ ɓëewí Koope ɗaŋa Koo faha' ri ra.
28 Yen yúhúté biti ɓëewë fahuu Koope te ri dëekké wë nda wa bok yee
níß ɗí rë, yii mín wëe kat ɓéeɓ Koope ay paŋ níi wun waa na.
29 Yee tah yii baa ra biti Koope maañcee waa tanis, falte wa fi yaaha
nda wa manna' Koohi wa hen koyyi ndín, nda ɗi fi Koy ka hen saawa filiß
faam fi gaani.

---

* **8:15 8.15** Bíníyú *Abbaa, Baap.* Abbaa : Daa ri : Baap di wonadi yëwúɗɗë.

30 Ɓëewë Koope maañ waa fal ra, ɗi dëekké wë ; yee dëek ɗí rë, ɗi
haba'te wa ɓëewí júɓúté ; yee ɗi haba' wa ɓëewí júɓúté rë, ɗi onte wa
ndam.

Faha'a faha' yen Koope ra

31 Kon yi nay habu woni bah ? Koope ñéerëey a yen a ? Kon daa mínël
yen yin ?
32 Ɗi fa til níi yera'te Koohi sah-sah, hawute húl ndah yen ɓéeɓ rë, ɗi ii
yen on yin kay ɓéeɓ ë ?
33 Daa nay yabe ɓëewí Koope daa tanis wa yin, wa fa Koope haba'te wa
ɓëewí júɓúté níi wocce ra ?
34 Daa kaañ yen aattiya' on yen paɗɗah ? Lahay ɓëyí mín ɗí, ndah
Yéesú-Kiristaa húlté, tíkké sun ɗi këllúté ɓúudé, saañce hëbís Koope,
hompe ya'i ñamaa fi, na ɗagiɗ yen.
35 Yi daa mín yen ɓísë' a faha' a faha' yen Kiristaa ra ? Ɗi kofeel ki keen
sun fi yen mbée ɗúm keeñ aa yih ? Ɗi mok ya' ow mbée yaaɓ aa yih ? Ɗi
ñak, mbée iñi ñíinní yen mín nëe teem, mbée húl ë yih ?
36 Bíníyúté Téerëe bitih : *« Fu tahte dala'te ɓaaɓ níi na'a haal, fun oluu
húlë në. Ɓëewë habuu fun harri suu kúɗ hap húl. »*✡
37 Ndaa di mín ɗíi man ɓéeɓ, ɓëe' faha' yen ɗa tahte yen daa ɓagu fap.
38-39 Ahaŋkay, wëerté së' biti lahay yii mín yen ɓísë' a faha'a faha' ri yen
ra : kúl kë neh, pesa neh, malaaka ya neh, mbínéeffë sun lahu sañ-sañ ra
neh, iñi leegi neh, iñi ac ayo fayu neh, doole ya sun neh, yee feey neh, yi
mín wëe hen ɓéeɓ neh, mbínéef yínë sah neh. Lahay yii mín yen ɓísë' a
faha'a faha' yen Koope ñéyíɗté rí Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na ra.

9

Koope a ɓëy Israyella tanis ɗi ra

1 Yee na saañ mi wone bee ra kaah. Ma na feleh ndah mi non Kiristaa
na. Ruuh-Peseŋ fa na níiɗ së' rë a yee on so' nuf so' ra seedeyute baaha.
2 Mi lahte yii misikke so' keeñ so', misiga kaa'a'te soo yeris.
3 Wuti Koope alak so', ɓísë' së' a Kiristaa sah ndah mújí koy-yaayyee ke
so' funi wa boku heet ɗa koon, mi tahte.
4 Daa wa ɓëy Israyel : Koope daa tanis wa wa henute koyyi, teeɓpe wa
ndami, pokke i yin caak hanndal ki ɓani wa, yeɗte wa Kootaa, teeɓpe wa
ɗee nay rii jaamiyuu ra, gappe wa iña nay ri wa pagire ra.
5 Wa coosaanuu caaccee filoon húmú tanis Koope ra ; te Buura Koo fal
ri ra aya' ri hente ow ra, non heedi wa, ɗi fa Koope ra te paa' ɓéeɓ sun
ɗa. Yen dékúun símí faraah. Ɗémíin !
6 Mi homay woni biti Koope pagay yee gapa' ri ra dé' ! Paŋke ri naam,
ndaa koyyi Israyel neh ɓéeɓ daa nonu heedi kah-kah fi Israyel ;
7 hen sédí Abraham rek taheh Koope haba' ɓëyí baaha sédí kah-kah fi
Abraham, ndah Koope won Abraham tih : *« Tala gap mi ro ra ay ɗúhée
Isaak na. »*✡
8 Baa daa ri bitih : séttée ké Abraham límúu di pagaɗ yaal a ɓeleɓ ra
ɓéeɓ neh daa koyyi Koope, yee límúu gapa'a gapa' Koope ra daa koyyi
kah-kah yi Koope.

✡ **8:36 8.36** Saame Kañaa ya 44.23 ✡ **9:7 9.7** Saame Dalaana 21.12

9 Yee gapa' Koope ra daa ri beh : *« May nimil faamu wahtii bee kíirkí, te ay ɗeef ɓeleɓu Saara lah koy yaal. »*✡
10 Koope teyay baa kep. Koyyi ana yi Rebekaa✡ daa húmú boku boffa yínë neh a ? Boffi baaha ɗi Isaak fa daa ciffi yen ɗa neh a ?
11-12 Tuŋka húmú síis, ndaa balaa wa límú níi wa paŋ yin wun mbée yin ɓos, Koope won Rebekaa tih : *« Ɓahaa nay hene súrgíi ñéedë. »*✡ Ɗon ot Koope paŋ yii bah, biti ɗi tansa' ow iñi wunna paŋ ɗi ra neh, ndaa ri tansa' ɓëe' neɓ ɗi ra nda yee koloh rii paŋ ra tílé saye.
13 Bíníyúté Téerëe bitih : *« Mi faha' Yakop, mi kaa'a'te Esawuu. »*✡
14 Kon leegi yi nay habu woni bah ? Koope paga' iñi júɓëy ë ? Mi yaakaaray ri !
15 Nagajek ɗi húmú won Mëyíis tih : *« May yérmé ɓëyí neɓ so', may teeɓe naa'-keeñ ɓëyí neɓ so'. »*✡
16 Kon baa ñeyaay yee faha' ow ra, ñeyaay gëergëerlëhí, Koope daa na teeɓa' naa'i keeñ kep.
17 Di bíníyúu rí Téerëe, Koope won buuri Ésíp tih : *« Fu ot mi tëekíɗ ɗë fu hen buur biti kep mi ñeya' ɗoo na mi teeɓa' doolii so', a biti tii so' hen lëyëŋ feey fa ɓéeɓ. »*✡
18 Kon, di na teeɓa' Koope naa'i keeñi ɓëyí neɓ ɗi, ɗi súhlë' keeñ ɓëyí neɓ ɗi ɗaaha.

Haayi keeñ Koope a naa'i keeñi

19 Ñakay ow mín sëe won bitih : « Laha' ɗaaha raa kay, ɗi lahte yii wona ri yen a ? Daa mín kaa' paŋ yii faha' Koope ow na ? »
20 So' may wone ɓëyí baa tee : daa fu wa níi fu tíkée Koope af te fu ow kep ? Yaaɗ mín won ɓëe' moloŋ ɗi ra biti ɗee yugusuu ri ra neɓaay ri a ?
21 Yugusoh yaaɗ mín paŋ yii neɓa' ri dépëh, te di filiɓ dépëhí yaaha, ɗi mín nëe moloŋ yaadi ay laasu a yaaɗ kay ɗee rek neh a ? 22 Kon Koope faha' teeɓa'i haayi keeñi a teeɓa'i katani daa tah ɗi hom yii maañce na mújíɗ ɓëewë keeña haay wa ra, wa fa cagute saŋku ra.
23 Ɗaaha, Koope faha' teeɓi ɓëewë ndami gaani, wa fi ɓëewë keeñi naa' waa na ra, wa fa cagute bok ndami baaha ra.
24 Ɓëewí yaa wa yen fa ɗi dëek wë rë ! Ɗi dëekëey filiɓ fi yëwúɗɗë kep, ɗi dëekë' filiɓ yëwúɗɗë a filiɓ heetti kayya ɓal.
25 Daa ri yee won ɗi filiɓ Téerëe bíní yonente Oose ra bitih :
« Ɓëewí húmú henuy ɓëewí së',
may waa wonee ɓëewí së',
te ɓëewë húmú fahaay mi keeñ so' ra,
may waa wonee yee faha' mi keeñ so' níi faha' ra.✡
26 *Tígë në húmú wona' mi wa bitih :*
"Ɗon ɓëewí së' neh" ra,
wa ay dëekúu koyyi Koope fa na pes ɗa. »✡
27 Ɗi fi yonente Isayii nék húmú ɓéyíɗté uni wonte yii leŋke ɓëy Israyel na won tih :
« Caakuu ɓëy Israyel níi ti peppi feey fa ɓúk kísí nen,
ɓëewë nay múcé filiɓ fi wa ra ii mit yin ;

✡ **9:9 9.9** Saame Dalaana 18.10 ✡ **9:10 9.10** Saame Dalaana 24.1-67 ; 25.19-26 ✡ **9:11-12 9.11-12** Saame Dalaana 25.23 ✡ **9:13 9.13** Saame Malasi 1.2 ✡ **9:15 9.15** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 33.19 ✡ **9:17 9.17** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 9.16 ✡ **9:25 9.25** Saame Oose 2.25 ✡ **9:26 9.26** Saame Oose 2.1

28 *ndah Koo-Yíkëe ay paŋ yee won ɗi ra*
ɗee luk ɗii gaawa' ra feey fa,
te ay waa paŋ ɓéeɓ. »✡
29 Ɗi fi yonente Isayii húmú maañcee won bitih ɓal :
« Koo-Yíkëe Kélfíi gaana helay i ow tali yen koon,
*tin yen ay made ti ɓëy Sodom a ɓëy Gomoor***koon nen. »*✡

Yëwúɗɗë kaa'uute yúhí Uni Neba

30 Kon leegi yi nay habu woni bah ? Heetti kayya saamuy júɓ íllí Koope ra, Koope haba'te wa ɓëewí júɓúté íllí, ndah ngémí wë !
31 Ɓëy Israyella húmú ñee'uu Kootaa na saamu júɓ faraah íllí Koope ra nék, liiluy yee na sehu wa Kootaa ra.
32 Baa haala' yih ? Haala' biti kep wa saamuy ñeya' ngémë nda wa júɓ íllí Koope. Wa tíkú yaakaari wa biti koon iña na pagu wa ra daa nay tahe wa júɓ íllí Koope, wa anutee keen sun fi *« la'a na kabina' »* ra,
33 daa ri bee bíníyú Téerëe rë bitih :
« Ëlsíi ! Mee yíp la' Siyoŋ ra,
la'i na kabina',
la'i gaani na kéenɗë',
ndaa ɓëyí fí gém ɗii na, fii sopoh. »✡

10

1 Koy-yaayyi yeh, yee faha' mi keeñ so' te daa yee na ɗaŋ mi Koope ra, daa ri biti yëwúɗɗë múc.
2 So' mi mín wëe seedeyiɗ biti wa pokuute Koope na níi pokoh, ndaa wa yíih waala.
3 Wa yíih yee tah Koope na haba' ow ɓëyí júɓpé rë, wa anutee saamiɗ affi wa waali wa. Ɗaaha, wa kaa'uute ñee waala ɗaɗ Koope na tah ɗi haba' ow ɓëyí júɓpé rë.
4 Kootaa yímë' bee aya' Kiristaa ra, te ɓëyí fí gém ɗi fi baa na ɓéeɓ, Koope ay rii haba' ɓëyí júɓpé.

Ɓëyí gém Yíkëe ɓéeɓ ay múc

5 Mëyíis húmú bíníté yii leŋke júbí kola' Kootaa, won tih : *« Ɓëyí fí ñee túuyë' yí Kootaa, Kootaa ay on ɓëyí baa pes. »*✡
6 Ndaa júɓë kola' ngém rë won yii beh : *« Ngana won nufu bitih : "Daa nay lawe sun-Koo ?" »*✡ Baa mada' biti ɓëyí baa faha' biti Kiristaa cép feey nen.
7 Ɗi wonaatte bitih : *« Ngana won biti ɓal : "Daa nay cépé gin ɓëewë húlú rë ?" »*✡ Baa mada' biti ɓëyí baa faha' këllí Kiristaa ɓúudé nen.
8 Júɓë kola' ngémë rë won yii beh : *« Una ee hëbísú, ɗi ee ɓúkú te ri ee keeñu. »*✡ Uni baa daa ri Uni ngémë na waariyu fun ra.
9 Ɓëyí fí caŋ fíi ɓëewë ɓéeɓ, haaŋ ɓúkí won biti Yéesú daa Yíkëe te ri gém keeñi biti Koope këlíɗté rí ɓúudé, ɓëyí baa ay múc.
10 Gém ee keeñ, te Koope haba' ow ɓëyí júɓpé ngémí ; ɓëyí fí gém fay rii ɗúhré ɗúhrë ɓúkú, te ɓëyí fí paŋ ɗi, Koope ay rii múcël.

✡ **9:28 9.28** Saame Isayii 10.22-23 * **9:29 9.29** Sodom a Gomoor : Wa ginni Koope húmú muuyilte wa. Saame Dalaana 19.23-28. ✡ **9:29 9.29** Saame Isayii 1.9 ✡ **9:33 9.33** Saame Isayii 28.16 ✡ **10:5 10.5** Saame Tali Léwí 18.5 ✡ **10:6 10.6** Saame Nérsí Kootaa 30.12 ✡ **10:7 10.7** Saame Nérsí Kootaa 30.13 ✡ **10:8 10.8** Saame Nérsí Kootaa 30.14

11 Bíníyúté Téerëe bitih : *« Ɓëyí fí gém ɗii na, fii sopoh. »*✡
12 Ɗaaha, yëwúɗɗë a heetti kayya ɓéeɓ yínë : wa ɓéeɓ daa boku Yíkëe
fë ɓëyí fí dëek ɗí ɓéeɓ ɗi tiil ro, baah ɗoo na níi baah ra.
13 Nagajek, bíníyúté bitih : *« Ɓëyí fí dëek Yíkëe ɓéeɓ ay múc. »*✡
14 Ow ay rii dëekée ɗí nék te gémëy rí ? Ow ay rii gémée ɗí te kéllëy ow
na won ɗi ri ? Ow ay rii kelee ɗíh te waariyuy ri ?
15 Ay waareyuu ɗíh te lahay ɓëyí wolute yii baaha ? Bíníyúté Téerëe biti
neh : *« Aya na ayu ɓëewë kúrú Uni Neba ra daa neɓ yeel ! »*✡
16 Ndaa ɓëewë ɓéeɓ neh daa ñeyu yee won Uni Neba ra. Isayii won tih
: *« Yíkëe, daa gém yee wonu yen ra ? »*✡
17 Kon gém ɓeyuu yee na síkírëh ow una na waariyu ra, te una daa
waaraa na waariyu Kiristaa ra.
18 Leegi mi meela' yii beh : Yëwúɗɗë keluuy Uni Neba keloo a ? Añcaŋ
wa keluute ri ee ! Ndah bíníyúté Téerëe bitih :
« Unna líiwëlsë'té feey fa ɓéeɓ,
te tígí teem ow feey fa ɓéeɓ kelohte wa. »✡
19 Mi meelaat yin kay : wona laday affi ɓëy Israyel lado a ? Añcaŋ
ɗéɓëenë, Mëyíis bíní Téerëe biti Koope won tih :
« May paŋ níi ɗon fi ɓëewí së',
ɗon eeñnja' ɓëewí heedi wa tikkiyay,
keeññon haay heedi ɓëewí yúunúuy. »✡
20 Isayii tíkëhté në, kaañce níi bíníté Téerëe biti Koope won tih :
« Ɓëewí në húmú sëemíh së' olute so',
mi feeñiyohte ɓëewí në húmú méelíih së'. »✡
21 Ndaa yii leŋke ɓëy Israyel na, Koope won wa tih :
« Mi heeŋke ya' so' ma na dëek ɓëewí së' ɓaabin níi elgin,
wa kaa'uute keloh, wooñnjuute. »✡

11

Koope yeɗɗay ɓëy Israyel

1 Kon cëe mi meelaat yin yínë kay : yaha ɗaaha raa, daa ri biti Koope
yerisse ɓëy Israyel ɓëewí ë ? Mi yaakaaray ri ! Moo so' mi bee mi ɓëy
Israyel ee ! Mi coosaana' Abraham na, mi non tali Beŋsame ee !
2 Koope yeɗɗay ɓëewée ké rí ɗi maañ waa tanis ɗa dé' ! Ɗon yúhú yee
bíníyú Téerëe, na hëwrë' yonente Éelí ɓëy Israyel a Koope ra maan ? Ɗi
húmú won tih :
3 *« Yíkëe, wa hawute yonente yu húl, horsuute ílíyyë na hawruu fu ra.*
Daa mi tas ee kut te wa ee fahuu ɓegi ñíin së' feey ra. »✡
4 Koope lof ri yi nék ? Koope won ɗi tih : *« Mi yefiɗte af so' ow júnní*
paana (7.000), daa wa ɓëewë mësɗúy yekiɗ ala fa na wonuu Baal ra. »✡
5 Ti ɗaaha nen ɓal, di jamanaa homu yen woteh bee ra, tasse ɓëewí
caakuy, yi fí yúhté biti mali Koope daa tah wa tansu.
6 Mali Koope tah wa tansu raa kay, kon wa tansuuy biti wa pagu iñi
wunte. Yaha baa koon ɗeef mala tah wa tansu ra mal neh !

✡ **10:11 10.11** Saame Isayii 28.16 ✡ **10:13 10.13** Saame Suwel 3.5 ✡ **10:15 10.15** Saame Isayii 52.7 ✡ **10:16 10.16** Saame Isayii 53.1 ✡ **10:18 10.18** Saame Kañaa ya 19.5 ✡ **10:19 10.19** Saame Nérsí Kootaa 32.21 ✡ **10:20 10.20** Saame Isayii 65.1 ✡ **10:21 10.21** Saame Isayii 65.2 ✡ **11:3 11.3** Saame 1 Buurra 19.10, 14 ✡ **11:4 11.4** Saame 1 Buurra 19.18

7 Yen ay wone yi kon ? Ow caak di ɓëy Israyel liiluy yee na húmú saamu
wa ra. Yee fu yéŋké biti Koope daa tanis wa ra kep daa liilu ri. Wa fi
kayya nék, keeññi wa súhrúté
8 ti di bíníyúu rí Téerëe nen bitih :
« Koope túlílté affi wa :
dappe íllí wë,
dappe nuffi wa,
níi a woteh. »✡
9 Ɗi fi Dawit won ti ɓal :
« Looni wa yaha fíir waa na,
yaha fíirí ñaallu wa,
yaha la'i na kéenɗë' waa na,
nda Koope daan wa.
10 *Koope dapa íllí wë toñeh wa ay ole.*
Ɗi dékëe séfí wë yii ɓítté níi ɓít. »✡
11 Mi meela' yin yínë : Kabinuu yëwúɗɗë rë, wa kabinuu nda wa keen
hom daaha faraah aa yih ? Mi yaakaaray ri ! Ndaa nék, Koope ñeya' tooñi
wa múclí heetti kayya nda wa fi yëwúɗɗë ɓosa' heetti yaaha íl.
12 Af tooñi yëwúɗ caak daa tooñu ri, tah ɓëewë feey fa lah iñi wunte,
keena keenu wa ra tah heetta ɓéeɓ lah iñi wunni gaante raa kay, kon ay
lah iñi wunni lukki gaan biti wa non mújë níi mit sëk !

Mújí heetti kayya

13 So' mi won ɗon na leegi ɗon fa yëwúɗ neh ra : daa mi apootari ɓëewë
yëwúɗ neh ra, te légéyë yeɗ so' Koope ra, mi ɓek ri keeñ so'.
14 Ɗon ot mi ɓek ri keeñ so', mi faha' biti ɓëy heedi fun ɓosa' ron íl, nda
lah yi múc waa na.
15 Nagajek, húmú yeɗɗa' Koope yëwúɗɗë rë, heetta feey ɓéeɓ a Koope
júɓúuté. Koope tahaat wa raa, yi nay lahe nék ? Baa daa ri kola' kúl kë
nimil pesa neh a ?
16 Koope jébëlú buŋ mbúurú rëe, ɗeef mún më yugusuu mbúurëe rë
ɓéeɓ selate neh a ? Koope daa lahaa níillí kilka raa, ya' ya yii neh a ?
17 Heedi Israyel man ti tal ëlíifí hom meey, Koope lecce na i ya' nen.
Leca' Koope ya' yi yaa ra nék, ɗi saam i ya' ëlíif-luuf, yi cëllúu a ɗon fi
heetti kayya, toka'te ya' yi ëlíifë hom meeya ra. Leegi, ɗon fi heetti kayya,
ɗon pesuu ñif ma hom níillí ëlíifí ɓaaha ra. 18 Ngënë héefí ya' yi ëlíifë.
Ɗon neh daa kúrú níillë, wa fi níillë daa kúrú rën. Kon ɗon lahute yii nay
ron gaan-gaanlee a ?
19 Mín hen ɗon won bitih : « Ya' yi ëlíifë lecute nda fun toku tígí wë ! »
20 Ɗon won ɗi raa ɗeef kaah. Gémëyë gémúy wë rë nék daa tah wa lecu
; te ɗon, gémë gémú ɗon ɗa daa tah ɗon hen gíŋ tígë húmú wë rë. Ndaa
ngënë gëen-gëenlíi në múk nék ! Mëytíi affon moytoo kay,
21 ndah Koope baalay yëwúɗɗë daa ya' yi ëlíifë meeya raa, lah ɗon fi
ya' yi ëlíifë luufa raa, taheh ow won.
22 Ëlsíi ɗee naa'a' Koope keeñ a ɗee híinë' rí rë : ɓëewë keenu ra, ɗi
híinté waa na, ɗi ay naa'-keeñ ɗon na biti ɗon pokoh ɗee naa'a' ri keeñ
ra. Henay bah, ɗon ɓal ɗon ay lecu ti ya' kilik nen.

✡ **11:8 11.8** Saame Nérsí Kootaa 29.3 ; Isayii 6.10 ✡ **11:10 11.10** Saame Kañaa ya 69.23-24

23 Te wa fi yëwúɗɗë, wa koloh yee homuu wa ra wa gém rëe, wa ay
nimiliru toku tígë húmú koluu wa ra, ndah Koope mín wëe tokaat.
24 Ɗon fi heetti kayya, ɗon daa ya' yi tal ëlíifí luufa lec Koope tokke
tal ëlíifë meeya ra. Ɗon yúhúté biti baa yii yooƀay ti lah maan ? Wa
fi yëwúɗɗë nék daa ya' yi tal ëlíifë meeya. Koope ay waa lukee yooƀpi
tokaat tal ëlíifë koluu wa ra na.

Mújí ƀëy Israyel

25 Koy-yaayyi yeh, mi faha' teeƀon yee waay Koope te ow húmú yéeh
yin na ra, toñeh ɗon ay habee affon ƀëewí ñaañute : hatin yínë di ƀëy
Israyel keeññi wa ay súhé súhë níi ƀëewë nay múcé heetti kayya ra ƀéeƀ
non ƀëewí Koope.
26 Ɗaaha, ƀëy Israyel ƀéeƀ ay múc, ti di bíníyúu rí Téerëe nen bitih :
« Sëmlëhë ay ɗúhée Siyoŋ,
ɗi ay nís séttí Yakop
kaañi Koope fa homuu wa ra.
27 *Baa daa yee nay mii poke hanndal ki funi wa ra*
biti mi yahti waa nísíɗ bakaaɗɗi wa. »✡
28 Wa yíirúun kaa'a kaa'uu wa tahi Uni Neba raa, wa homuu kaa'oh yi
Koope te baa daa yee wun ɗon na ra ; ndaa wa yíirúun biti Koope tanis
wa tanso raa, ɗeef wa lísúu fahuu ndah caacci wa.
29 Koope na naafeh yee liil rii ona' ra, te na líkéh ƀëewë ɗi dëek wë rë.
30 Ɗon húmú kaa'uute ñee woni Koope ɗéƀëenë ; ndaa leegi ɗon liilute
naa'i keeñ Koope af biti yëwúɗɗë kaa'uute ñee woni Koope.
31 Ti ɗaaha nen, wa kaa'uute ñee woni Koope leegi, nda ɗon liil naa'i
keeñ Koope, te wa fi yaaha ƀal mín liil naa'i keeñ Koope leegi.
32 Nagajek, Koope daa ƀek ƀëewë ƀéeƀ kaa'a'i baaha, nda ri teeƀ wa
ƀéeƀ naa'-keeñ.

Koope daa mit kañ

33 Koope lahay man kan ! Ɗee naa'a' ri keeñ a ɗee ñaaña' ri a ɗee laha'
ri ham-ham ra lahay teem ! Daa mín poysa' yee ham ri biti ay page ri ra
? Daa mín yúh yee waay ɗi ra ?
34 Bíníyúté Téerëe bitih :
« Daa yúh nuf Yíkëe ?
Daa mín ɗíi ƀaat nuf ? »✡
Bíníyúté biti ƀal :
35 *« Daa yeɗ ɗi yin*
níi rí waɗti yíníl ƀëyí baaha ? »✡
36 Iña ƀéeƀ ɗúhë' ɗii na, daa ri tah iña ƀéeƀ lah, iña ƀéeƀ homiɗ ɗi.
Koope laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Ɗémíin !

12

Di waɗti pesuun íllí Koope

1 Koy-yaayyi yeh, Koope daa teeƀ ɗon naa'i keeñi baa raa kay, so' mi ɗaŋ
ɗon biti ɗon jébël affon Koope, peson hen sarah ɗii na, sarahi neƀa'te ri.
Baa daa ac jaamiyohi kah-kah fa lahru ron ri ra.

✡ **11:27 11.27** Saame Isayii 59.20-21 ✡ **11:34 11.34** Saame Isayii 40.13 ✡ **11:35 11.35** Saame Yop 41.3

2 Ngënë ñéyí kotti ɓëewë ëldúníi beh, yéɗɗí Koope kom ɗon níɓ has,
lofis ɗon. Tígí daaha, ɗon ay mín yúhsë' iña faha' Koope ra : yii wunte,
yii neɓa'te ri a yii ñeete waal níi ñee.
3 Mala on so' Koope ra daa tah mi na won ow fi ow ɗon na ɓéeɓ tee :
ngënë tíkí affon tígí ɗon lahuy na. Ɗon kay, ñée'íi rí di teem ngémë on
Koope ow fi ow ɓéeɓ ɗon na ra, ɗon yúh affon.
4 Yen lahuu faan yínë kut bi laha' i cér caak neh a ? Cérrí yaa nék bokuy
iña na pagu wa ra.
5 Ti ɗaaha nen, caakuu yen níi, yen ɓéeɓ yen tokalsuu tokalsoo nona
nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra, yen henute faana yínë.
6 Ow fi ow yen na ɓéeɓ Koope onte ri yee mín ɗí rë bi bokaay a bi
moroomi. Ɓëyí fí onu biti fay léhíné unni Koope, fu waɗtee rii paŋ tíkëh
sun fi ngémë.
7 Ɓëyí Koope on ɗi doolii habraa ri ow, paga ri. Ɓëyí Koope on ɗi mín
yëeddë', paga ri.
8 Ɓëyí Koope on ɗi mín on ow doole, paga ri. Ɓëyí Koope on ɗi mín ona',
onaa ɗi teem na. Ɓëyí Koope on ɗi këllëh i ow, pagaa ri wun. Ɓëyí Koope
on ɗi teeɓ ow naa'-keeñ, pagaa ri a sos-keeñ.
9 Ɓëyí faha' moroomi, fahaa ri keeñi. Këe'íi yin ɓos, ɗon pokoh yii
wunte.
10 Fëhëntíi hanndal kon ti i koy-yaay nen. Ow fi ow ɗon na ɓéeɓ saama
biti daa lukaa yeɗ moroomi cér.
11 Lah héní ɓëewí sawoorute ɗon ɓanti tídëh, ɗon hen ɓëewí nuffi wa
a keeññi wa ɓéeɓ homa' yee na pagu wa ra, ɗon légéyíɗ Yíkëe.
12 Keeññon sosa laha lahu ron yaakaar ra. Kofeel keen sun fon, lah mújí.
Lah dékíi ɗaŋ Koope faraah.
13 Lah hëbíríi ɓëewí Koope ya sohluu habra' ra, ɗon tooppitoh ɓëyí ac
faamon di mínúu ɗon ɗi ɓéeɓ.
14 Ɗëgí Koope barkel ɓëewë në moklu ɗon ɗa ; ngënë fëhíi biti wa alkoh,
ɗëgírí wë ɗagiro.
15 Ow hom neɓ lah ɗéefrí rí në, ow hom nakare ɗon ɗeefiɗ ɗi na ɓal.
16 Lah kéldíi filiɓ fon. Ngënë héní ɓëewí yégúté affi wa, héní ɓëewí
ɓítlúy pesi wa. Ngënë hëbíi biti ɗon yúhú ɓéeɓ.
17 Ow paŋ ɗon ɓos, ngënë nímílí rí rí. Lah cëgí paŋi yii fu yéŋké biti
ɓëewë ɓéeɓ oluun ɗi wun.
18 Pëgí ɓéeɓ níi ɗoni ɓëewë ɓéeɓ pesa' jaamma hanndal kon biti mín
hen.
19 Ɗon fi kooyyee ke so' faha' mi níi faha' ra, ngënë yíllírí affon, yéɗɗí
Koope neeɓiɗ ɗon, ndah Koo-Yíkëe wonte Téerëe bitih : *« Daa mi nay
yíllíré, daa mi nay yínlé yii paŋ ow ɓal ! »*✡
20 Wonute Téerëe biti ɓal : *« Kaa'ohu yaaɓ raa one ri ñam ; ɗi sifiroh
raa one ri han. Fu paga' ri ɗaaha raa, man biti fu yíin ɗí gél af nen. »*✡
21 Ngënë tëhí biti ɓos luk ɗon doole. Ɗon kay, hëbí paŋ wun ɗon luk
ɓos doole.

13

Koope daa na yera' nguur

✡ **12:19 12.19** Saame Nérsí Kootaa 32.35 ✡ **12:20 12.20** Saame Léeh yë 25.21-22

1 Koy-yaayyi yeh, ow fi ow ɓéeɓ waɗtee yeɗ ɓëyí hompe nguur ka ɓéeɓ
cér, ndah nguur ki ot fu ɓéeɓ Koope daa na yera' ri, te daa ri na tík ow
nguur.
2 Kon ɓëyí fí kaa' ñee yii won ɓëyí non nguur, ɗeef kaa' yee tík Koope
ra ; te ɓëyí fí paŋ yii baaha, ay daanu.
3 Nagajek, ow lahay yii ay rii neehe ɓëyí ee nguur, hém henay ɓëyí fí
paŋ yin ɓos. Ow faha' biti neeheh ɓëyí ee nguur ka raa, waɗti paga yin
wun ɗì símú,
4 ndah ɗì fi ɓëe' hom nguur ka ra légéyíɗ Koope, nda ɓëewë homa'
jaamma. Ɓëyí paŋ yin ɓos ɗaa nék, waɗtee rii neeh, ndah ɗì lahte sañ-
sañ daana', te ri paga' ri ɗaaha. Koope daa nah ri légéyí baaha, teeɓa'i
neeɓi sun fi ɓëe' paŋ ɓos ra.
5 Yii baa daa tah ɗon waɗti ñee iña na wonu ɓëy nguur ka ra. Ɗon ii
rii paga' biti kep ɗon ɓanti daanu, pëgí rí nda affon took.
6 Yii baa daa tah ɓal, ɗon na yeruu túm ndah ɓëewë homu nguur ka ra
Koope daa tík wë në te wa ee pagu légéyí wë rë.
7 Yii ɗon lahiɗ ɗi ow ɓéeɓ, yínlí rí rí : ɓëyí ɗon waɗ ɗii yeɗ túm, ɗon
yeɗ ɗì ri ; ɓëyí ɗon waɗ ɗii yeɗ juuti, ɗon yeɗ ɗì ri ; ɓëyí ɗon waɗ ɗii on
cér, ɗon on ɗì cér ; ɓëyí ɗon waɗ ɗii síkírë, ɗon on ɗì nuf.

Yii leŋke fahanta'

8 Ngënë lëhírí ow kabut, henay faha'a waɗ hanndal ki ɗoni moroommon
ra. Ɓëyí faha' moroomi, ɗeef ɗì ñeete yee faha' Kootaa ra.
9 Ndée nagajek túuyë' yí yee won bitih : *« Ngënë mësíi njaaliyoh, ngënë
mësíi bëem ow, ngënë mësíi loh, ngënë mësíi ɓos íl yii moroomon daa laha'
ri »*✡, a túuyë' yí kayya ɓéeɓ, tee'uu túuyë'í yíníi beh : *« Di fahuu ron affon,
lah fëhíi moroommon ɗaaha. »*✡
10 Ɓëyí fí faha' moroomi, na pageh ri yin ɓos yínë sah. Kon ɓëyí faha'te
moroomi, ɗeef ɗì ñeete yee faha' Kootaa ra.

Ɗee nay sehuu nimili Kiristaa ra

11 Lah hénii rí ɗaaha, ndah ɗon yúhú wahtaa homu yen ɗa : wahtaa
lahte, yúunii ! Wahtaa nay yen sëmlée Koope ra ɓaattee yen leɓoh. Ɗi
maday a bee anuu yen haal ngémë rë.
12 Elga wulte, Koo ee saañ yíilé rë. Yen yeris iña na pagu ñúusë rë, yen
ham ganaayya yeɗ yen Koope ra nda yen pesa' niiña.
13 Yen paŋ iñi lante ti iñi pagu na' nen. Yen yef mbumbaay, lukusiɗ han,
njaaliyoh a yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ, íñë' a eeñnja' ow.
14 Gënëeyíi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen, ɗon ɓanti tík nuffon pesa' yii neɓa'
ɗon ɗon fa ow kut ɗa.

14

Ow waray aattiya' moroomi

1 Ëbíi ɓëyí maanay ngémë a ya' ana filiɓ fon, ɗon ɓanti taasanta' wonni.
2 Mín lah : ɓëyí bee ngémí on ɗì ɗì mín ñam ɓéeɓ ; ɓëyí bee ngémí
maaneh, ñama yii kola' gañcah kep.

✡ **13:9 13.9** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.13-17 ✡ **13:9 13.9** Saame Tali Léwí 19.18

3 Ɓëe' na ñam ɓéeɓ ɗë waray heef ɓëe' na ñameh yii kúɗté ñíin ɗë, te
ɓëe' na ñameh yii kúɗté ñíin ɗë waray heef ɓëe' na ñam ɓéeɓ ɗë, ndah
Koope hampe ɗi fi baaha ɓal a ya' ana.
4 Ɓëyí bi daa lah sañ-sañ níi kénsée légéyí súrgíi henay bii ? Ɓëyí baa
caŋ légéyí cagay na ɓéeɓ, baa waal fi ɓani yíkíi ! Yíkëe ay rii habra' níi
ɗi caŋ na.
5 Mín lah : ɓëyí bee habaa biti lahte bissi luk bissi kayya lah solo, ɓëyí
yínëe haba' biti wa ɓéeɓ yínë. Ow fi ow waa na ɓéeɓ yee ham ɗi ra, yaha
bee kola' keeñi ra.
6 Ɓëe' haba' biti lahte bisi daa lukki lah solo ra koloh na ɓéyrí Yíkëe.
Ɓëe' na ñam ɓéeɓ ɗë koloh na ɓéyrí Yíkëe ɓal, ndah ɗi sím Koope di
ñama on ɗi ri ra. Ɓëe' na ñameh ɓéeɓ ɗë ɓal, koloh na ɓéyrí Yíkëe a símí
Koope.
7 Yen yúhún biti ow di yen na pesaay biti daa ri laha' afi, te ow di yen
na húlëey biti daa ri laha' afi ɓal.
8 Yen pes ɗaa ɗeef yen pesuu ɓéyrí Yíkëe, te yen húl rëe ɗeef yen húlúu
ɓéyrí Yíkëe ɓal. Ɗaaha, yen pes yen húl ɓéeɓ Yíkëe daa laha' yen,
9 ndah Kiristaa húlté kolohte ɓúudé, nda ri hen Yíkíi yee húlú a yee na
pesu ra ɓéeɓ.
10 Kon ow hom aattiya' koy-yaafi yih ? Ɗi hom heefa' moroomi yih ? Yen
ɓéeɓ yen ay caŋ fíi Koope ɗi aattiya' yen,
11 ndah bíníyúté Téerëe bitih :
« Di tii so' mi Koo-Yíkëe fë na pes ɗa,
mi won tee :
ɓëewë ɓéeɓ ay yek fíi së',
te ow fi ow waa na ɓéeɓ
ay haaŋ ɓúkí won so' biti daa mi Koope. »✡
12 Ɗaaha, ow fi ow yen na ɓéeɓ ay woniɗ afi iña paŋ ɗi ra.

Ow waray ɓek koy-yaafi bakaaɗ

13 Kon yen yeris aattiya' hanndal ki yen. Yen caŋ biti yen ɓanti kabin
koy-yaayyi yen, yen ɓan waa ɓek bakaaɗ.
14 Nona non mi Yéesú-Yíkëe në rë tahte níi wëerté së' biti lahay yii
sobete ñam. Lah ɓëyí fi ot biti yii bee sobete ñam raa nék, ɗeef sobe ñam
ɗii na.
15 Hena biti ow ay ñame yii ay misik koy-yaafi raa, ɗeef ɗi teeɓay ri biti
ɗi faha'te ri. Af yii ñamuu ñamoo waray tah ow saŋku koy-yaafee ke ri
Kiristaa húlíɗ ɗí rë !
16 Wuti ow ot biti yii bee wun ɗii na raa, ɗi ɓanan on ow kay ílí wonaa
ri ɓos sun fi yii baaha,
17 ndée Nguur ki Koope ɗi yii leŋke ñam neh, yii leŋke han neh ; ɗi júɓ,
pesa' jaamma a sos-keeñ, te Ruuh-Peseŋ daa na ona' wa.
18 Ɓëyí fí ñeya' tal Kiristaa ɗaaha, ay neɓa' Koope, te ɓëewë ay rii laase
laaso rek.
19 Kon, yen saamun yii ay kúré jaamma, yii ay ɓaate ngémí ow fi ow yen
na ɓéeɓ.
20 Af ñam ɓanay tah ow yah légéyí Koope. Lahay yii sobete ñam naam,
ndaa ñam yii ay ɓeke koy-yaafu bakaaɗ wuneh.
21 Yee wun ɗa daa ri biti ow moytoh ñam bo', han béeñ a yii mín ɗíi
hen ɓéeɓ, yaha biti ay ɓeke koy-yaafi bakaaɗ.

✡ **14:11 14.11** Saame Isayii 45.23

22 Yee gém ow di iñyaa ra daal, teya hanndal ki ɓani Koope. Lahte sos-
keeñ ɓëyí sídëey yin yee haba' ri biti wun ɗa.
23 Ɓëyí fi homa ñam yin nék wone nufi nda yaa sobete mbée sobeyay,
Koope daante ri ndah yee na paŋ ɗi ra tíkëey ngém. Te yii paŋ ow ɓéeɓ
tíkëey ngém rek, ɗeef bakaaɗ.

15

1 Koy-yaayyi yeh, yen fa maanu ngémë rë, yen waɗti habruun ɓëewë
maanuy ngémë rë habroo, yen ɓanti saam yii neɓa' yen.
2 Ow fi ow yen na ɓéeɓ waɗti saama yee neɓa' moroomi ra bi ay rii
lahiɗ njiriñ, ɓaate ri filiɓ ngémë.
3 Kiristaa mësëy saam yee neɓa' ri ra, ndah bíníyúté Téerëe bitih : *«*
Solla yuliɗ ɗoo na ra, daa mi na macoh wa. »✡
4 Iña mëssí bíníyú Téerëe rë ɓéeɓ, saamu yëeddí yen. Daa wa tah yen
na mújú, yen na lahu doole, nda yen lah yaakaar.
5 Koope fa na tah ɓëewë múñ na on wa doole ra, ona ron ɗon ñee kotti
Yéesú-Kiristaa ɗon kéldë' hanndal kon.
6 Hen ɗaa raa ɗon ɓéeɓ ɗon bok nuf, ɗon ñéerë' una yínë ɗon kañ
Koope, ɗì fi Boffi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen.
7 Kon hëbëntíi hanndal kon a ya' ana ti di haba' ron Yéesú-Kiristaa nen,
nda ɓëewë kañ Koope.
8 Mee ron won ɗa ee biti Yéesú-Kiristaa hente súrgíi yëwúɗɗë paŋi iña
gap Koope caacci wa, teeɓi wa biti yii won Koope ɓéeɓ paŋ ɗì.
9 Ɗi acce feey fa ɓal nda heetti kayya kañ Koope di naa'i keeñi ti di
bíníyúu rí Téerëe bitih :
« Yii baa daa tah may roo kañ filiɓ fi heetta,
may roo yeek. »✡
10 Bíníyúté Téerëe biti ɓal :
« Heetta ɓéeɓ këlíi ɗon bíyëh a ɓëewí Koope ! »✡
11 Bíníyëetúté biti ɓal :
« Njëeɓí Koo-Yíkëe ɗon fi heetta ɓéeɓ !
Këñí rí ɗon fi ɓëy ëldúnë ɓéeɓ ! »✡
12 Isayii wonte ɓal bitih :
« Sédí Yéssée ac ayo,
ɗì ay koloh caŋ ílíf heetta,
te wa fi heetta ay tík yaakaari wa ɗii na. »✡
13 Koope fa na ona' yaakaar ra, ona ron sos-keeñ a jaamma ndah
ngémën. Hen ɗaa raa, ɗì ñeya' doolii Ruuh-Peseŋ ɗon líif del a yaakaar.

Ɓëewë tah Pool koloh ra

14 Koy-yaayyi yeh, wëerté së' biti ɗon baahute níi tígí teem baah. Iña
waɗti yúhún ɗë ɓéeɓ ɗon yúhúté wë te ɗon mínú líkínëntë' filiɓ fon.
15 Lahte ílíyyí ee filiɓ unna bíní mí ɗon ɗa, mi wonte ɗon wa ɓëñéet mi
ɗapay na dara nérsí rën iñi ɗon yúhúté wë níi wocce. Ɗon ot mi hena' ri
ɗaaha, Koope daa on so' mal

✡ **15:3 15.3** Saame Kañaa ya 69.10 ✡ **15:9 15.9** Saame 2 Samiyel 22.50 ; Kañaa ya 18.50 ✡ **15:10 15.10** Saame Nérsí Kootaa 32.43 ✡ **15:11 15.11** Saame Kañaa ya 117.1 ✡ **15:12 15.12** Saame Isayii 11.10

16 mi hente súrgíi Yéesú-Kiristaa, mi na légéy légéy seeyoh, mi na
waare ɓëewë yëwúɗ neh ra Uni Nebi Koope, nda ɗi ñeya' ri Ruuh-Peseŋ
wa hen ɓëewí, wa man ti sarahi neɓa'te ri nen.
17 Kon so' mi mín dama' légéyë na légéyíɗ mi Koope ra, ndah mi nonte
Yéesú-Kiristaa na.
18 So' nék, mi lah yii nay mii wone raa, ɗi biti kep Kiristaa ñeya'te soo
na yíssíɗté ɓëewë yëwúɗ neh ra Koope na, wa na pagu yee faha' ri ra kep.
Ɗi fi Kiristaa ñeya' soo na di won a pagaɗ,
19 di kimtaanni gaante a iñi éemílë'té, a di doolii Ruuhi Koope. So'
mi waariya' Uni Nebi Yéesú-Kiristaa ɗaaha tígí pay mi ɓéeɓ, dala'te
Yerusalem níi deyi Ílírí.
20 Di filiɓ fi baaha ɓéeɓ mi caŋ biti may waariyee Uni Neba ílíyyë ow
kéllëy tii Kiristaa ra kep, nda ya' so' ɓanti leɓ faam fi mi dalay ri.
21 Ɗaaha, so' mi paga' ri ti di bíníyúu rí Téerëe rë bitih :

« Ɓëewë ow wonay wa yii leŋke ɗii na ra
ay rii ot !
Yee kéllúy ow na won woni ra
ay rii yúh ! »✡

22 Yii baa daa tah wonaa mi biti may ac ginon ɓéeɓ, lah yii kaa' so' mi
ac.

Waaji Pool ɓaaɓ Rom

23 Hente kíillí caakke ma na faha' ayi yérën. Bee lahlay mi tígí waariyaa
mi ginni yee leegi ra,
24 mi lahte yaakaari biti mi yahti saañ Espaañ raa, may ñee ginon, mi
lah i waal ɗon na daaha, mi took a ɗon níi keeñ so' sos, ɗon habra' so' biti
mi yahti saañ gini bín fë.
25 Tígë homa' mi bee ra kep nék, mi saañ Yerusalem komi ɓëewí Koope
dín fë yii nay waa habruu,
26 ndah ɓëewí Koope di Maseduwaan a Akaay caguute, négírúuté hélsí
ay komu ñëkíɗɗë ílí janjii Yerusalem.
27 Daa wa caguu biti wa ay rii paŋ naam, ndaa wa lahru wa ri lahro ndah
yëwúɗɗë gémú Kiristaa na ra woruute a heetti kayya malli kola' Koope na.
Kon heetti kayya warutee waa hílíp, habra' wa iña sohluu wa feey fi bee
ra.
28 Mi woc léjëntë'í sohlii baa níi mi kom wa hélsí yaa raa, may kolee
daaha mi ɓeɓ waali Espaañ, mi ñeyaaloh ginon.
29 Te mi yúhté biti mi ac ginon ɗaa, may kúrëelëh malli mitte sëk, yi
kola' Kiristaa na.
30 Koy-yaayyi yeh, mi ɗaŋ ɗon yii bee di tii Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen a
fahanta'a on yen Ruuh-Peseŋ ra : ɗëgírí së' Koope hen ñéerë'í rën a so'
haa'a.
31 Ɗëgírí së' nda mi múc ya' yi ɓëy Yúdée yë gémúy rë, ɗon ɗagiɗ so'
ɓal nda ɓëewí Koope Yerusalem tah iña nay mii kúré dín fë rë.
32 Hénii rí ɗaaha, nda neɓa' Koo raa, mi haala' ginon a keeñi sosse níi
sos, te mi hom i waal ɗon na daaha, mi hílsëh.
33 Koope fa na ona' jaamma ra ñéerëe a ron ɓéeɓ. Ɗémíin !

✡ **15:21 15.21** Saame Isayii 52.15

16

Wodohi Pool

1 Koy-yaayyi yeh, mi déŋéenté rën koy-yaafi yen Febe*, ɗi fa na légéyíɗ
jaŋii Saŋkere ra.
2 Lah tëhíi rí a ya' ana di tii Yíkëe ti di waɗ ɗii pagaa ƀëyí hente ƀëyí
Koope nen, te yii sohla' ri ɗon na ƀéeƀ ɗon cagoh na. Ɗi fi baaha, ɗi
habra'te ow caak níi luka' so' mi beh.
3 Lah wëddí së' Pírísíl† a Akilaas, wa fa funi wa boku légéyérí Yéesú-
Kiristaa ra.
4 Híliƀí së' tahte wa talluu ñak ñíinní wë. So' neh kep daa ma na sím
wë, ƀëy íllí jaŋi yi heetti kayya ƀéeƀ ƀal na símú wë.
5 Wëddí së' ƀëy ílí jaŋaa na tee'uu faam wa ra, ɗon wodiiɗ so' kooji so'
Epaynet fa ɗéƀpí gém Kiristaa na di deyi Aasi ra.
6 Wëddí së' Mari fa mok ɗon na níi mok ɗa.
7 Wëddí së' mboko yi so' Andoronikus a Yuñaas, wa fa funi wa húmú
kasu ra. Wa apootarri ƀëewë fahuute wa lool, te wa fi yaaha sah daa
ɗéƀúu sëe non Kiristaa na.
8 Wëddí së' Ampiliyatus fa hen kooji so' ndah Yíkëe rë.
9 Wëddí së' Irbee fa yeni boku légéyérí Kiristaa ra, a kooji so' Estakis.
10 Wëddí së' Apel, ɗi fa iña ñee ri ra teeƀa'te biti ngémí Kiristaa na kaah
ra, a ƀëewë dékú faam Aristobul ra.
11 Wëddí së' mboko mi so' Erojon, a ƀëy faam Narsis fa nonu Yíkëe në
rë.
12 Wëddí së' Tirifen a Tirifos fa moku légéyírí Yíkëe rë, a kooji so' Persis‡.
Ɗi fi baa ƀal húmú mokke légéyérí Yíkëe.
13 Wëddí së' Rufus fa Yíkëe tanis ri ra, ɗon wodiiɗ so' yaafi fa yaay soo
na ra ƀal.
14 Wëddí së' Aseŋkirit, Felegon, Hermes, Patorobaas, Hermas a koy-
yaayya homu waa na ra.
15 Wëddí së' Filolok a Súlí, Neere a koy-yaafi ƀeleƀ, Olempas, a ƀëewí
Koope ya homu waa na ra ƀéeƀ.
16 Lah wëdëntíi hanndal kon níi wodanta'§. Ɗëy íllí jaŋi yi Kiristaa ƀéeƀ
na woduu ɗon.

Líkínë míllë' rë

17 Koy-yaayyi yeh, daa mi na ɗaŋ ɗon ɗi ee : lah mëytíi ƀëewë na kaa'uu
iña yëeddú ɗon ra, na ɗarsuu ƀëewë gémú, na ƀeku wa bakaaɗ ɗa. Lah
wúlíi wë,
18 ndah ƀëewë madu ɗaaha ra légéyírúy Kiristaa Yíkíi yen, wa légéyírú
loo yi wa kep ! Nebi ƀúgë waa na a goneelli neƀƀi wa daa na nofuu ƀëewë
yúunúuy rë.
19 Ɗëewë ƀéeƀ yúhúté biti ɗon ñeyuu yii faha' Yíkëe kep. Keeñ so' sosse
ɗon na lool, ndaa mi faha'te biti ɗon lah nufi yúhsúun ɗon yin wun, ɗon
lah nufi lante ɗon tëwíh dara yii hente ƀos.
20 Koope fa na ona' jaamma ra, leŋ ɗakaya'i Seytaane bet ɗi kotton.
Yéesú Yíkíi yen líhë rën mal !

---

* **16:1 16.1** *Febe* : Ɗi ow ƀeleƀ. † **16:3 16.3** *Pírísíl* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Piriskaa.* Daa ri tii yíníi Pírísíl. Ɗi ƀeleƀ Akilaas. ‡ **16:12 16.12** Tirifen, Tirifos a Persis : Wa fi éeyë yë ƀéeƀ i ƀeleƀ.

§ **16:16 16.16** Di ƀaahi ƀëewí yaaha, wa yahti wodoh ƀëewë mboko yi wa mbée ƀëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.

21 Timoote fa yeni boku légéy rë na wodoh ron ; mboko yi so' Lúsíyús,
Sasoŋ a Sosipateer na woduu ɗon ƀal.
22 Tertiyus ƀal, ɗì fa bíníyíɗ së' unni yee ra, na wodoh ron* di tii Yíkëe
fë boku yen ɗa.
23 Gayus fa yef so' faami ra na wodoh ron. Ɗi fi bah, ƀëy ílí jaŋaa ƀéeƀ
hom tee'uu faami. Erasta fa na yef hélsí gina ra na wodoh ron, a koy-yaafi
yen Kartus ƀal. [
24 †]

Ɗaŋa míllë' Pool ra

25 Yen kañ Koope ! Ɗi mín ɗon on doole filiƀ ngémë, ti ɗee wona' ri Uni
Neba na waare mi ra, unna won yii leŋke Yéesú-Kiristaa na ra. Uni baa
teeƀa'te yee húmú maañci níƀ Koope te ow húmú yéeh rí rë,
26 ndaa ɗì kúɗté rí niiña saw leegi. Ti di faha' ri Koope fa na ɗúméh rë,
téeré yí yonente ya teeƀute ri heetta ƀéeƀ nda wa gém ɗii na, wa ñee yee
faha' ri ra.
27 Koope fa kut daa yúh rë laha ndam faraah, ndami fí yúhté biti ay
ñee'ee Yéesú-Kiristaa na ! Ɗémíin !

---

* **16:22 16.22** *Tertiyus ƀal, ɗì fa bíníyíɗ së' unni yee ra, na wodoh ron* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *So' mi Tertiyus, so' fa bíní rën unni yee ra, ma na wodoh ron.* Bín fë, hom níi rëe ɗì fi Tertiyus daa ri na bíníyíɗ Pool. † **16:24 16.24** Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ƀëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhë rën mal ɗon ƀéeƀ ! Ɗémíin !*

Téerëe ɗéƀpí bíníyú unna won Pool ƀëy Korente ra

Kúnsëe

Yee daa unna ɗéƀpí bíní Pool ƀëy Korente hom filiƀ Bíibëlë rë. Balaa unni yeh, ɗi húmú bíníté wë i un kay yi bíníyúy filiƀ Bíibëlë. Ɗi fi Pool nék daa yíp jaŋii Korente (Saame Tílëdí apootarra 18.1-28). Jamanii baaha nék, ɗeef gini baa jahte lool ndah waah yi ana ya filiƀ, yee na teeruu gaalla ra : yiiga tílté, pes lahte gina. Yee saye raa yee aye tahte níi haneella caakute a ƀaah yi wa. Yii hente pagaɗ ƀos ƀéeƀ húmú filiƀ. Kerceenna filiƀ, bi anuu waa haal ngémë, lahte iñi caakki wa húmú yíih wë níi, wa bíníyúté Pool meelute ri wa. Ɗi fi Pool ƀal lahte iñi ɗi kelohte wa waa na, antee waa bíní unni yeh.

Ɗi wonte sun fi ƀísë'í wa fi kerceenna : yee wonu nonu Pool na, yee wonu nonu Apolos na, ndaa ɗi wonte wa biti ɗi neh daa ri húl sun fi kurwaha ndah wa, te wa fi yaaha bëtsúuy tiyi *(1.11-13)*. Ɗi wonte wa biti ƀal Ruuh-Peseŋ onte ow fi ow waa na ƀéeƀ yii mín ɗí, ti cérrí faanni bokuy yii na pagu wa nen, ndaa daa wa boku ƀéeƀ henute faana yínë. Kon wa fi yaa bokun ƀéeƀ wa hen yínë *(12.11-12)*.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke ham-hami Koope a ham-ham ow *(1.17 níi 2.16)*,
- yii leŋke tílëdí ƀosa húmú homa' ow di ƀëy ílí jaŋaa ra *(5.1-13)*,
- yii leŋke kooɗ a yesa' *(7.1-16)*,
- yii leŋke bo' yúul *(8.1-13)*,
- yii leŋke ɗee hena' ri apootari Kiristaa ra *(9.1-27 ; 15.8-10)*,
- yii leŋke cagaɗ yaal a ƀeleƀ fíi Koope *(11.1-16)*,
- yii leŋke faha' ow *(13.1-13)*,
- yii leŋke ɗaŋ wonadi ƀëewë kéllúy rí *(14.1-40)*,
- a yii leŋke koloh ƀúudé *(15.12-54)*.

Ɗëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti ow fi ow yen na ƀéeƀ Koope onte ri yii ay njiriñ ƀëewë ƀéeƀ, te ɗi ay ot biti ƀal yen fa gémú Kiristaa na ra ƀéeƀ, yen daa cérrí faani.

Wodoha

1-2 Ɗon fi ƀëy ílí jaŋii Koope di Korente, ɗon fa jébëlú Koope ndah nona nonu ɗon Yéesú-Kiristaa na ra, so' mi Pool funi Sosten koy-yaafi yen, fun na woduu ron. Koope daa dëek ɗon ɗon henute ƀëewí, ɗoni ƀëewë tígí pay ow feey fa ƀéeƀ wa dëekúu Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen fa daa laha' wa laha'te yen ɗa. So' mi Pool nék, so' fa falu apootari Yéesú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha ra, ma na wodoh ron.

3 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on ɗon jaamma !

Mala ñéyíɗ Koope Kiristaa na ra

4 Ma na sím Koope faraah di yii yuliɗte ɗon na ndah mala on ɗi ɗon ñéyíɗté rí Yéesú-Kiristaa na ra.

5 Nona nonu ɗon Kiristaa na ra, onte ron yin caak : Koope onte ron ɗon mínúté won níi mín, ɗon yúhúté níi yúh,

6 ndah yee seedeyu fun Kiristaa na ra haalte ron níi haal.

7 Kon, ɗon talluuy mali ay kollee Koope na, ɗon fa na sehu wahtaa nay
feeñiyee Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen ɗa.
8 Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen daa nay ron ƀeddee ɗon ham híin níi lúsëenín,
ɗon ƀanti lah yii wonun sun fon yiin nay rii nimile ra.
9 Ɗi fi Koope yii won ɗi ƀéeƀ ɗi paŋ ri, ɗi fa dëek ɗon ɗon non Koohi
Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na ra.

Múuyë'í ƀëy ílí jaŋaa

10 Koy-yaayyi yeh, daa mi na ɗaŋ ɗon ɗi ee di tii Yéesú-Kiristaa Yíkíi
yen : kéldíi ɗon ƀanti ɗarsa' hanndal kon. Héní yínë, ɗon bok nuf, ɗon
ham yaa yínë.
11 Koy-yaayyi yeh, yee tah mi won ɗon yii baa ra, biti lahte ƀëewí nonu
ƀëy faam Kolowe wonute so' biti ɗon na hécëntúu filiƀ fon.
12 Mi faha' woni bitih : filiƀ fon, yee wonu wa nonu ƀëewí Pool ; yee
wonu wa nonu ƀëewí Apolos ; yee wonu wa nonu ƀëewí Peer ; yee wonu
wa nonu ƀëewí Kiristaa.
13 Ɗon habuu biti Kiristaa mín woralsuu a ? So' mi Pool daa mi daayu
sun fi kurwaha ndah ɗon woo ? Moo ɗon bëtsúu tii so' a ?
14 Mi gérémpé Koope di yee bëtsëy mí ow yínë sah ɗon na gét nëe
Kíríspús a Gayus ra.
15 Kon kay ow ii won biti ɗon bëtsúu tii so' !
16 Manti nérsëh ɗee kan ! Daa mi bëtís Estefanas a ƀëy faami ƀal, henay
wa fi yaa mi nérsëey tígí bëtsë' mí ow kay.
17 Kiristaa wolay so' ƀëewë në biti may waa bëtsé bëtsë, ɗi wol so' waarii
wa Uni Neba, mi ƀan ɗii paga' a ham-hami kola' ham-ham ow, toñeh ɗee
nay mii wonee ra neƀ níi múur njiriñ mi húlí ɗi fi baa sun fi kurwaha.

Yéesú daa doolii Koope

18 Yee waareyu yii leŋke húlí Yéesú-Kiristaa sun fi kurwaha ra, wonaɗ
dof ƀëewë na suu saŋkuye ra na ; ndaa ɗi doolii Koope yen fa homu kotti
múc ɗë në.
19 Bíníyúté Téerëe bitih :
« May yím ham-hami ƀëewë ñaañu ra,
mi yím nuffi ƀëewë lahu af ra. »✡
20 Ɓëewë ñaañu ra ay wonle yih ? Ɓëewë jaŋiyu ra ay wonle yih ? Ɓëewë
mínú won ɗa ay wonle yih ? Koope teeƀaay biti ham-hami ëldúnë ɗi dof
a ?
21 Nagajek, Koope teekira' a ham-hami ƀéeƀ, te ñaañi ƀëewë tahay wa
yúh rí. Ɓii baa daa tah Koope caŋ sëmlë'í ƀëewë gémú, bee liiluu wa
waaraa yuliɗ yii leŋke húlí Yéesú sun fi kurwaha man wonaɗ dof nen ɗa.
22 Ɓëwúɗɗë fahuu biti teeƀun kimtaan, Gerekka fahuu ham-ham.
23 Yen nék, yen waariyuu biti Kiristaa daayute sun fi kurwaha : baa daa
yee kabin ɓëwúɗɗë rë, heetti kayya habuute ri wonaɗ dof.
24 Ɓëewë Koope dëek wë rë nék, yahun ɓëwúɗ mbée ɓëwúɗ neh ƀéeƀ,
Kiristaa daa doolii Koope waa na, daa ri ham-hami Koope.
25 Yee na paŋ Koope ƀëewë ola' ri pagaɗ dof ra, luk ham-ham ow ; te
yee na paŋ Koope ƀëewë ola' ri biti lahay doole ra, luk ow doole.
26 Koy-yaayyi yeh, nérsíi ɗee húmú madu ɗon na dëek ɗon Koope ra
: filiƀ fon, caakay ƀëewí ƀëewë húmú habuu wa ƀëewí ñaañute, caakay
ƀëewí húmú lahute doole, caakay ƀëewí húmú nonu tal ow gaan.

✡ **1:19 1.19** Saame Isayii 29.14

27 Añcaŋ, Koope daa tanis yii na habuu ɓëewë dof, sëpírí ɓëewë ñaañu
ra ; ɗi tanisse yii na habuu ɓëewë biti lahay doole, sëpírí ɓëewë lahu doole
ra ;
28 ɗi tanisse yin yutuuɗ, yii ow faaliyaay ri, yii lahay maanaa ɓëewë në
nda ri yah yee na haba' ow biti lahte maanaa ra.
29 Ɗaaha, lahay ɓëyí mín damoh fíi Koope.
30 Koope daa tah ɗon fi yaa ɗon non Yéesú-Kiristaa na, te ri paŋke níi
Kiristaa hente ham-hami yen : ɗi fi Kiristaa daa tah yen júɓ fíi Koope, daa
ri tah yen lan íllí Koope, daa ri tos yen.
31 Koope daa hena' ri ɗaaha nda di bíníyúu rí Téerëe nen laha' ɗaaha.
Bíníyú Téerëe bitih : *« Ɓëyí fí ay damee, damaa Yíkëe. »*✡

2

Waare Yéesú-Kiristaa fa daayu kurwaha ra

1 Koy-yaayyi yeh, húmú aya' mi so' mi bee ginon teeɓi ron yee húmú
níɓ Koope te ow húmú yéeh rí rë, mi teeɓaay biti daa mi lukki mín won
mbée daa mi lukki lah ham-ham,
2 ndah húmú homa' mi ɗon na ra, mi caŋ biti mii won yin kay gét nëe
yii leŋke sun fi Yéesú-Kiristaa, ɗi fa daayu kurwaha ra.
3 Húmú homa' mi leeloon ɗa so' mi lahay doole, so' mi neeh neeho níi
maa saak.
4 Ɗee na húmú yëeddë' mí a ɗee na húmú waariya' mi ra húmú tíkëey
ham-ham ow, tíkëey neɓ won, doolii Ruuh-Peseŋ daa na húmú teeɓ ɓëewë
biti iña won mi ra kaah.
5 Ɗon ot mi hena' ri ɗaaha, nda ngémën ɓanti tíkëh sun ham-ham ow,
ɗi tíkëh sun fi doolii Koope.

Ham-hami Koope

6 Añcaŋ, koy-yaayya maanu ngémë rë fun yëeddúu wë ham-ham. Ham-
hama na yëeddú fun wa ra, ham-hami ëldúnë fi bee neh, bi kola' kélfë yë
feey fi bee neh, kélfë yë fí yúhté biti suu húlé húlë rë.
7 Fun hom yëeddúu ham-hama húmú níɓ Koope ɗappe ri te ow húmú
yéeh rí rë, bee maañ ɗii yen waayiɗ balaa ɗi sak ëldúnë, nda yen lah
ndam ra.
8 Ow yínë sah di kélfë yë feey fi bee yéeh ham-hami baaha. Wa yúh rí
koon, wa ii daay Yíkëe fa lah ndam ra sun fi kurwaha.
9-10 Fun fi yee nék, Koope ñeete Ruuh-Peseŋ na teeɓpe fun yee bíníyú
Téerëe bee ra bitih :
« Yii ow yínë sah mësëy ríi tík íl,
yii ow mësëy ríi keloh,
yii ow mësëy ríi níɓ,
yii Koope waayiɗte ri ɓëewë fahuu ri ra. »✡
Nagajek, Ruuha daa na saam níi ot ɓéeɓ, níi luka' iña níɓ Koope tal nufi
ra.
11 Daa yúh yee hom af ow ra ? Yee hom af ow ra ɓëe' daa yúh rí nufi
neh a ? Ti ɗaaha nen, ow yéeh yee hom nuf Koope ra, Ruuhi ɗi fi Koope
daa yúh yee hom nufa ra.
12 Fun nék, fun liiluy nufi kola' feey fi beh ; fun liilu Ruuha kola' Koope
na ra, nda fun yúh malla on yen Koope ra.

✡ **1:31 1.31** Saame Yérémí 9.23 ✡ **2:9-10 2.9-10** Saame Isayii 64.3 ; 52.15

13 Unna na wonu fun di yii leŋke malli yaa ra kolaay ham-ham ow, wa
kola' Ruuh-Peseŋ na. Ɗaaha, fun yahti poysiriɗ ɓëewë iña kola' Ruuh-
Peseŋ na raa, fun ñee'uu unna kola' Ruuhi baaha na ra*.
14 Ɓëyí fí níɓë' iñi ëldúnë, na taheh yii kola' Ruuhi Koope na. Iñyaaha
homa' yin dof ɗii na ; ɗi míméh nëe keloh, ndah yii baa míntí ɓíssúun a
Ruuha.
15 Ɓëyí fí yéŋké biti Ruuh-Peseŋ aa ɗii na mín ɓíssë' ɓéeɓ, ndaa ow kay
míméh ɓíssë' iñi ɓëyí baaha.
16 Nagajek bíníyúté Téerëe bitih :
« Daa yúh nuf Yíkëe ?
Daa mín ɗíi ɓaat nuf ? »✡
Yen nék, nufa lah Kiristaa ra yen lahuu ri.

3

Súrgë ɓéeɓ a légéyë nah ri Koope ra

1 Koy-yaayyi yeh, ɗee na húmú wona' mi ɗon ɗa húmú man biti mi
wona' a ɓëewí Ruuh-Peseŋ íníh waa na : mi húmú wona' a ɗon ti ɓëewí
pesuu yee neɓa' wa ra. Mi húmú wona' a ɗon ti di na wonuu a ɓëewí
anuu non Kiristaa na, ti i baaker nen.
2 Ɗon ot mi húmú yeɗ ɗon miis mi yeray ron ñami yooɓay hon, biti ɗon
míníh yee ee na. Te níi a tígë homuu ron bee ra sah, ɗon míníh yee ee
na,
3 ndah ɗon lísúu pesa' yee neɓa' ron ɗon fa ow kut ɗa. Ɗon lísúu pesa'
eeñnja' a íñë' filiɓ fon raa kay, ɗeef ɗon teeɓuuy biti ɗon pesuu yee neɓa'
ron ra a ? Ɗon teeɓuuy biti ɗon pesuu ti di na pesuu ɓëewí pesuu yii
neɓa' ow kut nen a ?
4 Ow di ɗon na won biti non ɓëewí Pool, ow kay won biti non ɓëewí
Apolos raa, ɗeef ɗon paguy pagaɗɗi ɓëewí pesuu yii neɓa' ow kut a ?
5 Daa Apolos a daa Pool ? Fun súrgë yí Koope neh kep a ? Koope ñeya'
ñeyoo fun na nda ɗon gém Yéesú-Kiristaa na ! Ow fi ow fun na ɓéeɓ a
légéyë nah ri Yíkëe rë !
6 So' mi soh soho, Apolos túmpé muluɓ, ndaa nék Koope daa na paalil
wa.
7 Ɓëe' soh ra ɗi yih ? Ɓëe' túm muluɓ ra ɗi yih ? Ɓëe' paalil ra kay daa
ɓéeɓ, te ri Koope !
8 Ɓëe' soh ra a ɓëe' túm muluɓ ɗa uutiyuu yih ? Koope nék ay yeɗ ow
fi ow waa na ɓéeɓ waafi di yee légéy rí rë.
9 Fun daa boku fun na légéyírú Koope, te ɗon daa meeyi, ɗon daa faami
ɓal.
10 Mala on so' Koope ra daa tah so' mi hen taɓahoh kah-kah, mi tíkké
tígë yípëh taɓaha ra. Tíkë' mí níi wocce ra, ow kay acce na taɓah na ɓéyíɗ
sun fi tígë tík mí rë. Di filiɓ baaha ɓéeɓ nék, ow fi ow ɓéeɓ waɗtee hen
wun ɗee nay rii taɓahee ra.
11 Tígë yípëh taɓaha ra tíkúté níi wocce, te daa ri Yéesú-Kiristaa, kay
míméh nëe yípëh.

---

* **2:13 2.13** *Ɗaaha, fun yahti poysiriɗ ɓëewë iña kola' Ruuh-Peseŋ na raa, fun ñee'uu unna kola' Ruuhi baaha na ra* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *Ɗaaha, fun hom poysiruu ɓëewë Ruuha aa waa na ra kaaf ka kola' Ruuh-Peseŋ na ra.* ✡ **2:16 2.16** Saame Isayii 40.13

12 Lahte ɓëewí ay ɓéyrée a úrís, lahte yi ay ɓéyrée a tiiŋ hélíis, lahte yi
ay ɓéyrée a la' yi kofeelte sun fi tígë yípú taɓaha ra. Lahte yi fí yúhté biti
ay ɓéyrée a kilik, lah yi ay ɓéyrée fooñ-fooñ mbée tihi.
13 Ow fi ow ɓéeɓ nék, ɗee légéyë' rí rë ay yúhú niiñi yiin bis-këem níi
lan ces, ndah yiin fi baaha, ay lah njaar mi kíi kí nay teeɓee ɗee man
légéyí ow fi ow ɓéeɓ rë.
14 Ɓëyí kíi kë míméh yin légéyí, ɓëyí baa ay waafu ;
15 ɓëyí kíi kë muuyil légéyí nék, ɓëyí baa ay rii yéŋ. Ɓi ay múc naam,
ndaa ay made biti ɗi fús filiɓ njaar kíi nen.
16 Ɓon yíih yúhë biti ɗon daa faam Koope te Ruuhi ɗi fi Koope dék ɗon
na a ?
17 Kon ɓëyí fí yah faam Koope, Koope ay rii yah, ndah faam Koope selate
te ɗon daa faami.
18 Ngënë nëfíi affon ! Wa di ɗon na daa haba' afi biti ɗi ñaañce ti di na
oluu ɓëy ëldúnë fí bee ñaañ nen ? Ɓëyí baa tíkë yii baa dín, ɗi hen dof
ɓëewë në nda ri hen ɓëyí ñaañce kaah.
19 Ham-hami ëldúnë fí bee dof Koope na, ndée nagajek bíníyúté Téerëe
bitih : *« Koope fiirë' ɓëewë ñaañu ra lahi nufa na yaayu wa ra, ɗi ham wa.*
»✡
20 Bíníyëetúté bitih : *« Koo-Yíkëe yúh iña hom nuffi ɓëewë ñaañu ra, ɗi*
yúhté biti wa iñi lahay njiriñ. »✡
21 Kon ow waray dama' ow, ndah ɗon daa lahuu ɓéeɓ :
22 Pool neh, Apolos mbée Peer* neh, ëldúnë neh, pesa neh, kúl kë neh,
woteh mbée kéy neh. Ɓon daa lahuu ɓéeɓ ;
23 ndaa ɗon nék, Kiristaa daa laha' ɗon te Koope daa laha' Kiristaa.

4

Apootarri Kiristaa

1 Kon ɗon waɗ fun habuun súrgë yí Kiristaa, yi fí yúhté biti iña húmú
níɓ Koope te ow húmú yéeh wë rë daa tíkú ya' yi wa.
2 Ow nék yin tíkú ya'u raa, fu waɗ naa haba híin.
3 So' mi bee nék, ɗon daa aattiyuun so', mi aattiyuun këem ɓéeɓ, waal
fi so' neh ! Mi homay aattiya'i af so' dé' !
4 Mi yéŋké biti dé' mi tíinndëey yii mi paŋke ri ɓos, ndaa baa daa ri biti
mi júɓpé neh. Yíkëe daa nay soo aattiyee.
5 Kon ngënë ëettíyíi moroomon balaa wahtaa. Séhí níi yiin nay aye Yíkëe
rë : yii ɗapoh ñúusë ɗi ay rii kúɗ niiña, ɗi teeɓa' yii hom nuf ow. Tígí
daaha, ow fi ow ɓéeɓ Koope ay rii sím símë yeeliyoh ri ra.
6 Koy-yaayyi yeh, iña yëedíɗ mí ron yaa ra, mi ñeya' wa tílëdí funi
Apolos. Ɓon ot mi ñeya' ɗon daaha, mi faha' biti ɗon yúh yee won léehí
bee ra : « Henay iña bíníyú rë, yin kay waruy pagu. » Kon, ow waray
dama' ow ɓéyré rí, cépíɗ ɓëyí yínëe.
7 Ɓo fa ɓek afu biti fu luk ow kay gaan ɗa, daa tík ɗë daaha ? Iña laha'
fu ra ɓéeɓ Koope daa on ɗo wa neh a ? Fu liila' wa ɗaaha raa kay, yi nay
naa damuu te fu onu wa ono ?
8 Iña fahuu ron ra ɓéeɓ ɗon habuu biti ɗon lahute wa ɗee a ? Ɓon
henute yíkëe alal haat a ? Ɓon henute buur níi wocce ɗee a ? Ɓon henute

---

✡ **3:19 3.19** Saame Yop 5.13 ✡ **3:20 3.20** Saame Kañaa ya 94.11 * **3:22 3.22** *Peer* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Sefaas.* Daa ri tii yíníi Peer.

i buur te fun nëníh në ë ? Mantee mi lukki faha' biti sah ɗon hen buur kaah, nda fun ñéerë' a ron fun hen buur ɓal !
9 Añcaŋ, man hen ɗaa raa fun fi apootarri yee Koope daa yíiñ fun míllíɗté fun filoonni ɓëewë nen : fun madu ɓëewí habu ñaam te waɗti bëemún bëemë këem nen. Ëldúnë ɓéeɓ tassi yeela' fun na, dala'te ɓëewë níi malaaka ya na.
10 Af Kiristaa tahte ɓëewë habuu fun dof, ndaa nona nonu ɗon Kiristaa na ra tahte ɗon habuu affon ɓëewí ñaañute. Fun habuu ɓëewí tikkiyuy yin, ndaa ɗon habuu affon i ow gaan. Ɓëewë habuu ron ya' ana, anutee wonuy dara fun na.
11 Níi a tígë homuu fun bee ra, yaaɓ a sifaɗ ee fun hap ɗa, fun lahuy búuɓ, fun ee hawsuu ra, fun hom dee woteh raa kéy fun ínú ílíy kay.
12 Fun légéyúu légéyëe níi faanni fun níy fun anti lah yii ñamun fun. Ow sol fun raa fun ɗagiruu ri ɗagiroo. Coono fi tíkú fun ɓéeɓ fun múñ ɗí.
13 Ow won ɓos sun fi fun raa, fun lofuu ri wun. Níi a ɗeh ɓëewë lísúu fun haba' mbaldi ëldúnë, wa habuute fun gopoyiidi ɓëewë feey fa.
14 Ɗon ot mi bíní unni yeh, ɗi biti mi faha' ɗon sopoh neh, ɗi biti mi teeɓ ɗon fi koyyee ke so' faha' mi níi faha' ra.
15 Wuti ɗon lah yëeddëh júnní sabboo (10.000) filiɓ peson Kiristaa na raa, ɗon lahuu baap yínë te ri so', ndah daa mi ɗéɓ ɗon kom Uni Neba. So' mi bee daa mi boffon nona nonu ron Yéesú-Kiristaa na ra.
16 Kon mi ɗaŋ ɗon biti ɗon ñee kotti so'.
17 Yii baa daa tah mi yeñ Timoote ɗon na, ɗi fa faha' mi níi faha' mi haba'te ri koy so' filiɓ ngémë rë, ɗi fa pokoh Yíkëe në rë. Ɗi ay ron nédís ɗee na pesa' mi nona non mi Yéesú-Kiristaa na ra, te pesi baa daa ri bee na yëeddë' mí ílí jaŋii pay mi ɓéeɓ rë.
18 Lahte ɓëewí awu ɗon na, aa gaan-gaanluu ra na habuu biti so' mii ayil ginon.
19 Ndaa hém neɓa' Yíkëe, may ac ginon ii maañ. Bín fë rëe, mii aya' biti may yúhé tígë teem wonee ke ɓëewë në gaan-gaanluu yaa ra, may aye yúhí tígë teem doolii wa ra,
20 ndah Nguur ki Koope ɗi yii wonuu a ɓúk neh, ɗi yii lahte doole !
21 Ɗon fahuu biti mi ayaa ginon duuɗ mbée mí ayaa sos a keeñi naa'te ? Bi daa génël ron na ?

5

Tílëdí ɓosi ow di ɓëy ílí jaŋii Korente

1 Ílíyyë payu fun ɗa ɓéeɓ, fun keluute biti lahte ɓëyí aa njaaliyoh filiɓ fon ɗa, te bee na paŋ ɗi ra, ɓëyí noneh ɓëewí Koope sah ii rii paŋ. Yee keluu fun ɗa daa ri bitih, lahte ɓëyí aa ɗon na neekkaale a ɓeleɓ boffi.
2 Di filiɓ baaha ɓéeɓ nék ɗon na anuu gaan-gaanloh ! Yii baa waɗ ɗon misika misiko koon, ɗon ɗúhíɗ ɓëe' na paŋ ɗi ra filiɓ fon.
3 So' nék, mi wulohte ron naam, ndaa mi ot ɗon na. So' mi aattiya'te ɓëe' na paŋ yii baa ra biti ri homay kaah níi wocce man biti maa leeloon nen.
4 Ɗon tee'a' di tii Yéesú Yíkíi yen raa, mi ola' ɗon na, ñéerë' a doolii Yéesú Yíkíi yen,

5 ɗon tík ɓëyí baa ya' Seytaane yah faana nda coonaa fi mín múc yiin
nay nimile Yíkëe rë.
6 Ɗon lahuy yii gaan-gaanluun ɗon ! Ɗon yúhú yee wonu bee ra maan
? Wonute bitih : « Lëwíirë yutuuɗ fuurilte mún më ! »
7 Kon ɓúkútíi bakaaɗɗa ɗon na man lëwíir kíilíɗ nen ra, nda ɗon mada'
a mún has yi lahay lëwíir te ɗon madute a mún mí yaaha níi wocce.
Nagajek, Kiristaa hawute sarah, hente har fi Paagi yen.✡ 8 Kon yen ɓanuy
feeta' Paaga a mbúuríi lahte lëwíir kíilíɗ, maanam pesi ñéerë' a bakaaɗ,
ñéerë' a pagaɗ ɓos ; yen feetuun Paaga a mbúurú njeñe, maanam pesi
ñéerë' a lan, ñéerë' a kaah.
9 Húmú bíníyë' mí ron ra, mi húmú wonte ron biti ɗon ɓanti leɓoh
ɓëewí na pagu yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ.
10 Na húmú won mi ron biti ɗon ɓanti leɓoh ɓëewí na pagu yii tappe
njaaliyoh ɓéeɓ rë, mi húmú wonaay ɓëewë ëldúnë : yee na pagu yii tappe
njaaliyoh ɓéeɓ rë, ɓosoh yi íllë, ɓëewë na naafu iñi ɓëewë rë, a ɓëy yúullë.
Yaha baaha koon kep, ɗon míníh hom ëldúnë.
11 Mi húmú faha' wonon biti ɗon ɓanti leɓoh ɓëyí fí wonte biti ɗi non
koy-yaayya filiɓ ngémë anti page yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ, ɓos-íl, yúulée
ala, hen yahoh tii, maniye mbée naafe yin ow. Ɗoni ɓëewí yaa waruy
lukki bok loon boko sah.
12-13 So' neh daa may aattiyee ɓëewë gémúy Yéesú rë, Koope nay waa
aattiyee. Ndaa ɗon, ɗon waruy aattiya' ɓëewë nonu ɗon na ra waro a ?
Mantee : *Líkí ɓëyí ɓosa filiɓ fon !*✡

6

Ngënë kúrëntíi këemí ɓëewí nëníh ɓëewí Koope

1 Ow di ɗon na, ɓani koy-yaafi filiɓ ngémë powa' raa, ɗi mínë' ríi kúrë'
ɗíh këemí ɓëewí nëníh ɓëewí Koope, yulleh ɓëewí Koope na ?
2 Ɗon yíih biti yen fi ɓëewí Koope yen nay aattiyee ɓëewë ɓéeɓ ë ? Ɗon
nay aattiyee ɓëewë ɓéeɓ rëe kay, ɗon míníh aattiya' bee lukki ñak solo
baa ra a ?
3 Ɗon yíih biti yen nay aattiyee malaaka ya assumaa iñi feey fi bee a ?
4 Añcaŋ, iñyaa lah hanndal kon raa, ɗon dëekúu ɓëewí ɓëy ílí jaŋaa
wonuy dara waa na aattiya'i ron !
5 Ɗon warutee sopoh yee won mi ron baa ra dé' ! Wëerté së' biti lahte
wuti yaha ow yínë bi ñaañce filiɓ fon, mín yugusa' hanndal ow a koy-yaafi
!
6 Ɗon nék, yee lah ɗon na ra daa ri biti ow a koy-yaafi filiɓ ngémë ee
kúrëntúu këem rë, te wa kúrëntúu këemí ɓëewí nëníh ɓëewí Koope.
7 Mit ɗon kúrëntë' këem hanndal kon raa nék, baa daa teeɓa' biti ɗon
keenute níi wocce. Ow tooñ ɗon mbée loh yii ron raa, yi tah ɗon na tëhíh
múñí yii baaha ?
8 Tígë homuu ɗon bee ra nék, ɗon daa na tooñu ɗon lohe, te ɗon hom
paguu ri koy-yaayyee ke ron filiɓ ngémë !
9 Ɗon yúhúté biti ɓëyí júɓëy ii haal Nguur ki Koope maan ? Ɓékí affon
biti ɓëewë na pagu yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ rë, ɓëy yúullë, ɓëewë në
njaaliyuu ra, ɓëewë haalu yee na pagu gëer-jígéennë rë,

✡ **5:7 5.7** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 12.1-20 ✡ **5:12-13 5.12-13** Saame Nérsí Kootaa 17.7

10 lohoh ya, ɓosoh yi íllë, maniyoh ya, yee na yahu tii yi ɓëewë rë mbée
yee na naafu iñi ɓëewë rë, ii haal Nguur ki Koope.
11 Lahte ɓëewí ewu ɗon na húmú madu ɗaaha nen. Ndaa Koope fi yen
ñeya'te Ruuhi a Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na ɗon ɓukutute, ɗon jébëlúté
ɗi fi Koope, ɗi haba'te ron ɓëewí júßúté íllí.

Faan ow daa Faam Koope

12 Ɗon meerute woni biti yii faha' ron ɓéeɓ ɗon mínú ríi paŋ. Baa kaah,
yii faha' ron ɓéeɓ ɗon mínú ríi paŋ naam, ndaa iña ɓéeɓ neh daa wun
ɗon na. So' mi mín won biti yii faha' mi ɓéeɓ mi mín ɗíi paŋ, ndaa so'
mii yeris dara ham so' ñaam.
13 Ɗon wonuu ti ñam saamɗu loo, te loo saamu túmëe ñam. Baa kaah,
ndaa Koope ay saŋku iñyaa ɓéeɓ ana. Faan nék saamuy biti ay paguu yii
tappe njaaliyoh ɓéeɓ ! Faan saamu biti lahiɗ Yíkëe njiriñ, te Yíkëe saamu
biti ɗi íllíf faan.
14 Koope fa teeɓa' doolii këlíɗté Yíkëe ɓúudé rë, ay yen këllée ɓúudé
ɗaaha.
15 Ɗon yíih biti faannon cér di faan Kiristaa a ? Kon ow waɗtee ɓeɓ cér
di faan Kiristaa, boollee ri a faan ɓeleɓ tílëh wa hen yínë ë ? Baa waray
múk !
16 Ɗon yíih biti ɓal ɓëyí boolla' afi a ɓeleɓ tílëh, ɓani ɓelaa henute faana
yínë ë ? Nagajek, bíníyúté bitih : *« ... wa hen yínë. »*✡
17 Ɓëyí fí boolla' afi a Yíkëe nék, ɓani Ruuhi Yíkëe henute yínë.
18 Hégíi yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ ! Ɓëyí fí paŋ bakaadi taway njaaliyoh,
bakaadi baa ɗi pagay ri faani, ɗi paŋ ɗi yii taa'aay a faani ; ɓëyí fi paŋ yii
tappe njaaliyoh ɓéeɓ nék, bakaadi baa ɗi paŋ ɗi faani.
19 Ɗon yíih biti faannon daa faam Ruuh-Peseŋ a ? Ɗon yíih biti Ruuhi
baa ee ɗon na te Koope daa on ɗon ɗi a ? Ɗon lahuuy affi ron :
20 Koope tos ɗon toso a cadum. Kon njíríñíi faannon légéyírí ndami
Koope.

7

Yii leŋke kooɗ

1 Yen kola' daa raa leegi, yen yuliɗ yee wonu so' ɗon filiß unna bíníyú
së' ɗon ɗa. Yee wun ɗa daa ri biti yaal ɓanti leß ɓeleß.
2 Ndaa bi caakki lah yii tappe njaaliyoh ɓéeß, yaal laha ɓeleß, ɓeleß lah
yaal.
3 Yaal waɗtee yeɗ ɓeleßi afi, ɓeleß yeɗ yaali afi.
4 Ɓeleß lahaay afi, faani bi yaali. Ɗi fi yaal ɓal, lahaay afi, faani bi
ɓeleßi.
5 Hanndal yaal a ɓeleß, ow waray naa kaa'iiɗ moroomi ; hanaa biti kay
wa ɓéeß ana ñéerë' biti hom níi rëe wa súugëntë', wa ɗaŋ Koope. Filoon
fi baa raa nék, wa nimil koorohi wa ti merees nen, balaa Seytaane fíir wë,
wa saame affi wa.
6 Yee won mi ron baa ra ɗi túuyë' neh, ndaa ri yii mín hen.
7 So' mi saña saño koon ɓëewë ɓéeß yahun logoh, lëhíh ɓeleß ti so' nen,
ndaa ow fi ow ɓéeß a yee on ɗi Koope ra : ɓëyí bee onu yii beh, bee onu
yin kay.

✡ **6:16 6.16** Saame Dalaana 2.24

8 Ɗon fa kooruy ra, a yee kooruuy ra, a ɓeleɓɓa yaalli wa húlú rë nék,
mi won ɗon tee : bee gén ɗë daa ri biti ɗon ham yee homuu ɗon ɗa ti so'
nen.
9 Hena biti nék ɗon míníh ham affon raa, këeríi, ndah biti ɗon kooroh
daa gén biti faannon dékëe meela'.
10 Ɓëewë homu kooɗ ɗa, mee ron won túuyë'í bee ra, ɗi kolaay soo na
nék ɗi kola' Yíkëe në : ɓeleɓ waray yes yaali.
11 Ɗi liil rii paŋ raa, ɗi warlay kooroh a yaal kay gét nëe biti ɗi nimil
júɓë' a yaali. Te yaal waray yes ɓeleɓi ɓal.
12 Ɗon fi ɓëewí kayya, yee na saañ mi ron wone bee ra Yíkëe neh daa
won ɗi, daa mi na won ɗon ɗi : yaali hen koy-yaay filiɓ ngémë lahaa ɓelii
gémëy te ɓelaa faha' tas a ɗi raa, ɗi waray rii yes.
13 Ti ɗaaha nen, ɓelii hen koy-yaay filiɓ ngémë lahaa yaali gémëy te
yaala faha' tas a ɗi raa, ɓelaa waray rii yes.
14 Nagajek, yaala gémëy baa ra homa'a homuu ɓani ɓelaa gém rë ladilte
ri ; ti ɗaaha nen ɓal, ɓelaa gémëy rë homa'a homuu ɓani yaala gém rë
ladilte ri. Henay bah, koyya nay naa límú rë ay yíirúu biti wa sobeyute, te
ɗeefa wa ladute.
15 Di filiɓ baaha ɓéeɓ nék, bee gémëy rë faha' yes raa, ɗi yeɗɗun paŋ
yee faha' ri ra. Lahaa ɗaaha raa, ɓëe' gém waa na ra, yaha yaala yaha
ɓelaa ɓéeɓ, laha'te afi ndah Koope dëekë' ɗon biti ɗon pesa' jaamma.
16 Ɗi fi ɓelaa gém ɗë yúh nda ri mín múcël yaali nda ɗí ë ? Mbée ɗi fi
yaala gém ɗë, yúh nda ri mín múcël ɓeleɓi nda ɗí ë ?

Ow neɓpi pesaa ɗee man ɗi na húmú dëek ɗí Koope ra

17 Di filiɓ fi baa ɓéeɓ nék, mi won ɗon tee : ow waɗti pesaa yee on ɗi
Yíkëe rë, ti di húmú man ɗi merees na dëek ɗí Koope ra. Baa daa yee
líkín mí íllí janj ya ra ɓéeɓ.
18 Ɓëyí balaa Koope dëek ɗí ɗeef ɗi lecohte, ɗi waray ɗap biti ɗi lecohte.
Ɓëyí fí yéŋké biti na dëek ɗí Koope ra ɗeef ɗi lecaay, ɗi ɓanay lecoh.
19 Lecoh a ɓanti lecoh ɓéeɓ lahay solo : yee lah solo ra kay daa ri ñee
túuyë' yí Koope.
20 Ow waɗti pesaa yee húmú on ɗi Koope merees na dëek Koope ɗi fi
ɓëyí baa ra.
21 Ɓëyí fí yéŋké biti na dëek ɗí Koope ra ɗeef ɗi ñaam, ɓanay sídë' biti
ɗi ñaam ; ndaa bis lah ɗi mín nëe ɗúh rëe, ɗi haba na a ya' ana*.
22 Ñaama Yíkëe dëek ɗí rë, wuti ɗi lissí hom ya' yíkíi rëe sah, laha'te afi
íllí Koope nona non ɗi Yíkëe në rë. Ti ɗaa nen, ɓëe' laha' afi Yíkëe dëek
ɗí rë, ɗi ñaami ɗi fi Kiristaa.
23 Koope tos ɗon toso a cadum. Kon ngënë hénî ñaam ow !
24 Mantee koy-yaayyi yeh, lah pésíi fíi Koope yee húmú homuu ɗon
merees na dëek ɗí ɗon ɗa.

Ɓëewë homuy kooɗ a yee yaalli wa húlú rë

25 Yii leŋke ɓëewë kooruy doom ɗa nék, mi lahay na yii wona mi te
kola' Yíkëe në, ndaa bi teeɓ so' Yíkëe naa' keeñ te mi mit lekoh, mi mín
nëe won ɗee ola' mi ri ra.

---

* **7:21 7.21** *bis lah ɗi mín nëe ɗúh rëe, ɗi haba na a ya' ana* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *wuti bis lah ɗi mín nëe ɗúh rëe sah, ɗi tasa na légéyíɗ Koope.*

26 Coono yee woteh yee tahte níi mi won tee : yee wun ɗa daa ri biti ow
fi ow ɓéeɓ homa yee homa' ri ra.
27 Ɓëyí lah ɓeleɓ ɓanay saam yesa' a ri. Ɓëyí lahay ɓeleɓ ɓanay saam.
28 Di filiɓ fi yaa ɓéeɓ nék, yaali kooɗ bakaaray, te cafay ki kooru
bakaaray, ndaa so' mi faha' ron nís coono fi misiga nay daɓe ɓëewë homu
kooɗ ɗa.
29 Mi won ɗon tee koy-yaayyi yeh : yee tas pesa ra gaanay ! Tígë homuu
yen bee ra kep, ɓëewë kooru ra pesuun ti ɓëewí kooruy nen, légéyíré
Koope ;
30 yee na looyu ra pesuun ti ɓëewí súfúñúy nen ; yee na yenu ra pesuun
ti ɓëewí lahuy sos-keeñ nen ; yee na lomu yin ra, pesuun ti ɓëewí lomuy
yin nen ;
31 yee na njiriñuu iñi feey fi bee ra, ɓanuy naa njiriñoh níi mit, ndah
yee tas ëldúnë fí bee a di man ɗi ɓéeɓ rë gaanlay.
32 Mi faha'te biti ɗon ɓanti sídë' iñi ëldúnë. Ɓëyí fí kooray hom sídë' iñi
Yíkëe, ɗi hom saama' biti ɗi neɓa' Yíkëe.
33 Ɓëe' kooɗ ɗa nék hom sídë' iñi ëldúnë, ɗi hom saama' biti ɗi neɓa'
ɓeleɓi,
34 te tígí daaha, yin ana hampe ri. Ti ɗaaha nen, ɓelii homay kooɗ mbée
cafay ki kooruy hom sídë' iñi Yíkëe : yii na paŋ ɗi a yii na níɓ ɗí ɓéeɓ, ɗi
hom faha' biti ɗi jébël afi Yíkëe. Bee kooru ra nék, hom sídë' iñi ëldúnë,
ɗi hom saama' biti ri neɓa' yaali.
35 Ɓon ot mi won ɗon baaha, jaammoon daa tah ndaa biti mi saam tígí
rën yii ron waruy rii paŋ neh. Mi faha' biti ɗon page yee lukki jek ra, ɗon
pokoh légéyírí Yíkëe, te nuffon ɓanti hom yin kay.
36 Lah wahambaanii onu ɓeleɓ, míméh ham afi nufa anti tas lool ɗii na
te ri ham biti ɗi waɗtee kooɗ raa, ɗi koora ti di faha' ri ri nen ; baa bakaaɗ
neh.
37 Ndaa hena biti kúkëyí wahambaanaa ay mín ham afi raa, ɗi caŋ biti
ɗi ii kooɗ ɗi ham na te kolaa ɗii na raa, ɗeef ɗi paŋke yii wunte.
38 Ɓaaha, bee kooɗ cafay ki ra paŋke yii wunte, ndaa bee kooray ra daa
paŋ yee gén ɗë.
39 Ɓeleɓ hém yaali ee pes ɗa rek, ɗi waɗti homaa a ri ; yaala húl rëe
nék, ɗi mín kooroh a ɓëyí neɓa' ri níi tasse biti yaala heneh ɓëyí non
Yíkëe në.
40 So' mi haba' biti nék, ɗi ay lukee lah sos-keeñ biti ɗi hom yee hom ri
ra, te mi gémpé biti so' mi bee ɓal Ruuhi Koope ee soo na.

8

Hawiɗɗi ala ya

1 Yen haal yii leŋke bo' yúul leegi : ɗon wonu ti neh ɗon ɓéeɓ ɗon yúhú
ë ? Yúh daa na tah ow gaan-gaanloh, faha' ow nék daa na tah ow ɓaat
moroomi.
2 Ɓëyí fí haba' afi biti yúh yin, ɗeef iña waɗ ɗii yúh rë tasse.
3 Ɓëyí fí faha' Koope nék, Koope yúh rí.
4 Kon, bo' yúul waɗtee ñamu aa ɗíh ? Yen yúhúté biti ala ya na hawruu
ɓëewë ee na ra, wa dara neh feey fi beh, te yen yúhúté biti Koo ɗi yínë
kut.
5 Caakke iñi ín sun a yi ee feey fi bee ɓëewë habuu wa Koope a Yíkëe
waa na.

6 Yen nék, yen habuu biti rek Koo ɗi yínë kut : daa ri Boffa sak iña ƀéeƀ,
te pesi yen homiɗ ɗi ra. Yíkëe ɗi yínë kut ƀal, daa ri Yéesú-Kiristaa fa iña
ƀéeƀ ñeya' ɗii na hente, te pesi yen ñeya' ɗii na ra.
7 Añcaŋ, lahte ƀëewí fí yúhté biti yíih yii baaha. Lahte ƀëewí húmú
meeru meero pay yúul níi tahte woteh fee Koo beh, wa ñam bo' fi ɗúhë'
yúul rëe, wa hom ƀekuu affi wa biti bo' fa hawru ala te hawri baa lahte
solo. Bi wa lahuu nuf ana di yii wun a yii wuneh, affi wa na tookeh filoon
fe.
8 Ñam taheh ow leƀoh Koope : ƀëyí ñamay yii baa ii rii ëyíl dara, te ow
ñam raa ƀal yii baa ii rii ƀaat dara.
9 Di filiƀ fi baa ƀéeƀ nék, wëettíyíi affon ! Ɗon ƀanuy laha' affon níi
ɗon ƀek ƀëewë maanuy ngémë rë bakaaɗ !
10 Yúhí biti ƀëyí laha' nuf ana di yii wun a yii wuneh ot ɗon fa yúhú rë,
ɗon ñame filiƀ yúul rëe, baa ii rii ƀek ñam bo' yúul ë ?
11 Ɗon paŋ yii baa raa, koy-yaafa maanay ngémë baa Kiristaa húlíɗté rí
rë, yúhë yúhú ron ra ay rii saŋku !
12 Ɗaaha, ɗon bakaarute koy-yaayyon na, ɗon na yahu nuffi wa fa lahuu
nuf ana di yii wun a yii wuneh ra. Baa daa ri biti ɗon bakaaru ɗi fi Kiristaa
na.
13 Yii baa tahte níi ñam daa ƀeka koy-yaaso' fa filiƀ ngémë bakaaɗ ɗaa,
so' mi ƀanti ñamil bo' ta' toñeh may ƀeke koy-yaaso' bakaaɗ.

9

Yee waɗ a yee yeeliyoh apootar ra

1 So' mi lahaay af so' lahoo a ? Mi apootar neh a ? Mi olay Yéesú Yíkíi
yen olo a ? Ɗon daa yee lím iña légéyíɗ mi Yíkëe rë neh a ?
2 Wuti lahte ƀëewí habuuy so' apootar raa sah, wëerté së' biti mi apootar
ɗon na, ndah nona nonu ɗon Yíkëe në rë teeƀa'te biti mi apootar kaah.
3 So' mi hom lofa' ƀëewë në wonu yin sun fi so' ra ɗeh :
4 Légéyë në légéyú fun ɗa, fun yeeliyuuy biti fun ñam na fun han na a
?
5 Fun yeeliyuuy biti koon fun lah ƀelii non filiƀ ngémë, fun kúrëelëh rí
dee ti di paguu ri apootarri kayya nen, mbée koy-yaayyi Yíkëe mbée Peer*
nen a ?
6 Funi Barnabaas kep daa warun ñëmrún affi fun a ?
7 Ɗon kéllúté biti soldaar daa na lomiɗ afi iña na légéyë' rí rë ë ? Ɗon
kéllúté biti ow na ñameh na gañcaha soh ri meeyi ra a ? Ɗon kéllúté biti
níirëh na haneh na miis ma yuba na tooppitoh ri ra a ?
8 Iña won mi ron yaa ra, mi ƀeyay wa iñi pesi ëldúnë kep, wa wonute
filiƀ kootii Mëyíis ƀal.
9 Bíníyúté kootii Mëyíis bitih : *« Mbaam*†*fi hom légéy meey ngana pok
ƀúgë fu kadda' ri ñam na gaañcaha. »*✡ Nuf Koo na pay mbaam na a ?
10 Uni baa bíníyírúy fun fi yee a ? Nagajek ɗon ot uni baa wonu, biti
ƀëyí fí pay meey waɗtee naa séentëh woɗ, ƀëyí fí baac too waɗtee naa
séentëh woɗ.
11 Fun sohute iñi Koope ɗon na. Kon fun lah na iña lahuu ron feey fi
bee raa, ɗeef fun lukusirute a ?

---

* **9:5 9.5** *Peer* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Sefaas.* Daa ri tii yínii Peer. † **9:9 9.9** *Mbaam* : Lo' daa bíníyú filiƀ Téerëe ndah ƀëewí yaaha húmú línúu a fana. ✡ **9:9 9.9** Saame Nérsí Kootaa 25.4

12 I ow kay yeeliyoh yii baa ɗon na raa, assumaa fun neh !
Fun yeeliyuute yii baa ɗon na, ndaa fun peguuy ron ri ! Fun mújúté ƀéeƀ toñeh fun ay page yii ay kaddee ƀëewë keloh Uni NebiKiristaa.
13 Ɗon yúhrúté affon biti ƀëewë në légéyú filiƀ Faam fi gaani Koope ra liiluu njélí wë në, wa fa na jébëlú sarah ya sun fi tígë na hawruu ra pesuu di iña jébëlú rë.
14 Ti ɗaaha nen, Yíkëe naha'te biti ƀëewë na waariyu Uni Neba ra pesuun na.
15 So' nék, mi meelaay yin yínë sah iña yeeliyoh so' ra, te mi bíníyëy ron iñyaa biti mi hom saam yin ɗon na. So' dé', biti mi húlë húlë daa génël së' biti ow yahiɗ so' sosi keeña homa' mi di yee sehay mi dara yee na paŋ mi ra.
16 Waaraa na waare mi Uni Neba ra nék, so' mi míméh nëe damoh. Ɗi yii mi túuyú rí túuyë, waɗ so' waro. So' kay, mi torohan biti mi waareyeh Uni Neba.
17 Daa mi tansara af so' légéyí bee koon, ɗeef mi waɗtee yínlú ; hém mí túuyú rí túuyë nék, mi paŋ yee déŋéenú mí rë.
18 Yínlí së' yi kon ? Yínlí së' biti mi waare Uni Neba te mi seheh yin na, mi ƀanti ƀeƀ yee yeeliyoh ƀëyí na waare Uni Neba ra.
19 Daa mi laha' af so', so' mi ñaam ow neh. Di filiƀ baaha ƀéeƀ nék mi tíkké af so' ñaami ƀëewë ƀéeƀ, nda mi héc ow caak Kiristaa na.
20 So' mi hom a yëwúɗ rëe, mi pesa' ti wa nen, nda mi mín wëe héc. Wuti kootii Mëyíis habay so' raa, bee mi hompe a ƀëewë Kootaa ham wa ra, mi pesa' ti wa nen, nda mi mín wëe héc.
21 Ti ɗaaha nen ƀal, mi hom a ƀëewí taa'uuy dara a Kootaa raa, mi hom mada' a wa, nda mi mín wëe héc. Baa ɗi biti neh mi taa'aay dara a kootii Koope dé' ! So' kay mi ñeya' kootii Kiristaa.
22 Mi hom a ƀëewë ngémí wë maanay raa, mi mada' a wa nda mi mín wëe héc. Ɗaaha, ƀëyí mín ɗíi hen ƀéeƀ, mi hom a ɗi raa mi mada' a ri, mi paŋ ƀéeƀ nda i ow waa na mín múc.
23 Ɗon ot mi na hen ɗaaha, mi faha' biti Uni Neba ƀaatti líiwëlsë' ndín, mi bok a wa iñi wunna na ona' ri ra.
24 Ɗon yúhúté biti i ow home saadanta' raa, faraah lah bi daa na saan. Kon múkëyí múkë mí mín tah ɗon saan. 25 Bee múkëyëh hompe waay saañ saadanta' ra, ɗi hom kora' afi koroo yii na paŋ ɗi ƀéeƀ. Yee na paŋ ɗi baa ra ƀéeƀ nék ɗi saam na baanii ndami ii maañ rek, yíppí yah ; ndaa yen saamuu na baanii ndami ay hene has faraah.
26 Yii baa daa tah mi yahti múkë rëe, mi yulla' fíi ciɗ. So' mi yahti bërë' rëe, ma na yúh ɗee na haala' mi ƀëe' rë.
27 So' mi hawsa' faan so' hawsoo mi koɗ ɗi yee faha' mi ra, toñeh mi liilehti waare ƀëewí kayya Uni Neba ndín mi bokleh, Koope ƀan soo yeɗ ndam.

10

Pagaɗɗi ƀossa na húmú pagu caacca ra

1 Koy-yaayyi yeh, mi faha' biti ɗon nérsëh bee húmú ñéerúu caacci yen a Mëyíis luufa, koluu wa Ésíp rë. Nérë daa húmú ƀen wa ƀéeƀ níi wa ƀéeƀ húusúté kísí fí Bëhëerrë.
2 Wa ƀéeƀ daa bëtsú filiƀ nérë a filiƀ kísí fë, bokute Mëyíis në. 3 Wa ƀéeƀ daa boku wa ñamute ñami kola' Koope na,

4 wa ɓéeɓ bokute hanute hani kola' Koope na ɓal, ndah wa hanuu mulii
la'i Koope, la'a ɓen wa ra, te la'i baa daa Kiristaa.
5 Di filiɓ baaha ɓéeɓ, lahte ow caak waa na pagaɗɗi wa neɓaay Koope,
tahte ɓúudé yí wë hente raseet luufa.
6 Ɗon ot iñyaa lah, wa teeɓ yen teeɓo nda nuffi yen ɓanti hom pagaɗ
ɓos ti di húmú paguu wa ri caacci yen nen.
7 Ngënë yúulíi ala ti di na húmú paguu ri i ow waa na nen. Nagajek
bíníyúté Téerëe bitih : *« Bëewë tookute ñam, hanute, wa na anuu paŋ yii
neɓa' wa. »*✡
8 Yen ɓanuy paŋ yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ ɓal ti di húmú paguu ri i ow
waa na nen níi tahte ow júnní sabay ana a ow júnní éeyë (23.000) keenute
húlúté bisa yínë rë.✡
9 Yen ɓanuy ti saam olsohi Kiristaa* ti di húmú paguu ri i ow waa na níi
wa na húlú ɗoɓ goŋ ra.
10 Yen ɓanuy ti capitoh ti di húmú paguu ri i ow waa na níi malaakii
yahoha muuyilte wa ra.
11 Ɗon ot iñyaa lah, teeɓi yen biti yen waruy naa ñee ; ɗon ot wa bíníyú,
woni yen biti yen moytoh, yen fa homu ɗúmëení pesa yee ra.
12 Yii baa daa tah ɓëyí fí haba' biti ɗi caŋke caŋi híinté, feheya níi ri
ɓanti keen.
13 Iña na fíir rën rë ɓéeɓ, daa wa yee na fíir ɓëewí kayya ra kep. Koope
mit lekoh, ɗi ii ron yeɗɗa' a yii na fíir rën kéeníɗ ɗën. Wahtii ayaa yii
fíir rën ɓéeɓ nék, ɗi ay ron teeɓ ɗee nay ron naa ɗúhée rë, nda ɗon lah
doolii kaa'uun ɗon.
14 Yii baa daa tah mi won ɗon tee : ɗon fa faha' mi níi faha' yee ra,
súugíi yúulëh ala.
15 Mi won a ɗon, ɗon fa ñaañute ra ; ëlsíi yee nay mi ron wone bee ra
nda kaah nda ɗíh.
16 Kaasi mala tah yen na símú Koope ra, yen home hani raa, baa daa ri
biti yen henute yínë a ñif mi Kiristaa neh a ? Mbúurëe na woruu yen ra,
yen home ñami raa, baa daa ri biti yen henute yínë a faan Kiristaa neh a
?
17 Mbúurú yínë kut daa lah, tahte níi wuti yen caak níi caak, yen boku
faana yínë, ndah yen ɓéeɓ lahute woɗ na mbúuríi yíníi baaha.
18 Ëlsíi ɓëy Israyel : yee na ñamu bo' fi sarahu Koope waa na ra, nëníh
tígë na hawruu ra a ?
19 Ɗon habuu biti mi faha' won yi dah ? Biti bo' ya na sarahu ala ya ra
lahte njiriñ, mbée ala lahte njiriñ aa yih ?
20 Ëe-ëe' ! Mi won wono ndék tee : hawiɗɗa na hawu yúullë rë pagiruu
dakki Seytaane ndaa Koope neh. So' mi fahaay biti ɗon non yii tappe dakki
Seytaane.
21 Ɗon míníh han na gulii Yíkëe, ɗon hane na bi dakki Seytaane. Ɗon
míníh lah woɗ ñami Yíkëe, ɗon lahle woɗ ñami dakki Seytaane.
22 Ɗon nar rii hena' ɗaaha raa, ɗeef yen saamu haayil keeñ Yíkëe ɗi fa
yéeh hússë rë neh a ? Moo yen luku ri doole a ?

Ow neɓpi paga yii ay kañuu Koope

✡ **10:7 10.7** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 32.6 ✡ **10:8 10.8** Saame Kíní ɓëy Israyel 25.1-18

* **10:9 10.9** *Kiristaa* : Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú : *Yíkëe.*

23 Ɗon meerute woni biti yii faha' ɗon ɓéeɓ ɗon mínú ríi paŋ. Baa kaah,
yii faha' ɗon ɓéeɓ ɗon mínú ríi paŋ naam, ndaa iña ɓéeɓ neh daa wun
ɗon na. Yii faha' ɗon ɓéeɓ ɗon mínú ríi paŋ naam, ndaa iña ɓéeɓ neh
daa na ɓaat ow.
24 Ow waray héc teem fíyí kep, ɗi waɗti saamɗa ɓëewë ɓéeɓ.
25 Bo' fi na yaayu ɓéeɓ ɗon mínú ríi ñam : a nuf ana yi mín nëe lah nda
warutee ñamu nda waruy ñamu ɓéeɓ, ñëmí ɗon ɓanti meela' yee hen ɗi
ra.
26 Nagajek, bíníyúté Téerëe bitih : *« Yíkëe daa laha' feey fa a iña filiɓ
ɓéeɓ. »*✡
27 Ɓëyí noneh ɓëewí Kiristaa dëek ɗon ñam faami níi ɗon tahiɗ ɗi raa,
yii yeɗ ɗon ri ɓéeɓ lah ñëmí rí : a nuf ana yi mín nëe lah nda warutee
ñamu nda waruy ñamu ɓéeɓ, ñëmí ɗon ɓanti meela' yee hen ɗi ra.
28 Ndaa ow won ɗon biti bo' fa na suu ñamu ra kola' hawiɗ yúul rëe,
tígí daaha ngënë ñëmí në nda af took.
29 Toogi afa won mi baa ra, ɗi toogi affon neh, ɗi toogi af ɓëe' won ɗon
baaha ra.
Mín lah ow won tih : « Daa mi lahaa af so' raa, yi tah ɓëyí lahay afi
tookke heefe so' na ?
30 Mi sím Koope ñama na ñam mi raa, lahte yii ɓosi ow wona ri sun fi
so' di ñami mi símë' wë Koope a ? »
31 Yee won mi ra daa ri bitih : ɗon ñamun ñamo, ɗon hanun hano, mbée
ɗon pagun yin kay ɓéeɓ, pëgíi rí kañi Koope.
32 Ngënë ɓékí ow bakaaɗ : yëwúɗ neh, ow kay neh, ow di ílí jaŋii Koope
neh.
33 Mëdíi a so' : yii mi koloh rii paŋ ɓéeɓ, mi saama' yii neɓa' ɓëewë ;
ma na saameh yii ay njiriñe so' kep, mi saama' yii mín njiriñ ow caak, nda
wa múc.

11

1 Ñéyí kotti so' ti di na ñeya' mi kotti Kiristaa nen.

Cagaɗ yaal a ɓeleɓ fíi Koope

2 Ma na sím ɗon di yee na nérsúu so' ɗon faraah ra, a yee na ñeyuu ron
toŋ iña léhín mí ɗon ra.
3 Di filiɓ fi baaha ɓéeɓ, mi faha' biti ɗon yúh biti Kiristaa daa kélfíi*
yaal ɓéeɓ, yaal hente kélfë ɓeleɓ, Koope hente kélfíi Kiristaa.
4 Kon bee yaal hompe ɗaŋ Koope mbée hompe léhíní unni Koope anti
tík yin afi ra, ɗeef ɗi onay kélfíi cér.
5 Ti ɗaaha nen, bee ɓeleɓ hompe ɗaŋ Koope mbée léhíní unni Koope anti
yeris afi holoŋ ra, ɗeef ɗi onay kélfíi cér ; baa man biti ri nenoh nenoo
nen.
6 Ɓeleɓ músëerëey† rëe, ri nena fen fi ! Hena biti nenoh a ëyíl fen na
sëpíɗ ɓeleɓ raa nék, ɗi músëerë afi !
7 Yaal waray tík yin afi, ndah daa ri maanam netli Koope te ndami Koope
oluu ɗii na, te ndam yaal oluu ɓeleɓ na,

✡ **10:26 10.26** Saame Kañaa ya 24.1 * **11:3 11.3** kélfë : Di gerek bíníyú af. Afi baa nék ɗi mín hen afa non faan ɗa, mbée kélfë, mbée níil. Kon filiɓ unna homu yen yee ra, tígí oluun ɗon tígí bíníyú kélfë rek, yúhí biti di gerek bíníyú af. † **11:6 11.6** músëer : Bee na wonu dee ra, mín hen jímbëerëh, múurëh a yii manna' ɗaaha ɓéeɓ.

8 ndah nagajek yaal neh daa kola' faan ɓeleɓ na saku ri ra, ɓeleɓ kay
daa kola' faan yaal.
9 Te yaal neh daa saamɗu ɓeleɓ, ɓeleɓ daa saamɗu yaal.
10 Yii baa daa tah, di yii leŋke af ɓeleɓ, ɗi fi ɓelaa waɗtee naa lah sañ-sañ
ndah malaaka ya.
11 Filiɓ pesi yen a Yíkëe nék, ɓeleɓ míméh hel yaal filoon saya' a afi,
yaal míméh hel ɓeleɓ filoon saya' a afi,
12 ndah di kola' ɓeleɓ faan yaal na saku ri ra, ti ɗaaha nen yaal kola'
ɓeleɓ na límúté, wa ɓéeɓ ana koluute Koope na.
13 Ëlsírí affon, nda bee ɓeleɓ hompe ɗaŋ Koope ra waɗtee yeris afi holoŋ
?
14 Di man ëldúnë, teeɓay ron biti yaal yeris fen fi ut ɗaa, baa gace ɗii
na a ?
15 Yaha ɓeleɓ raa nék, homa' ndam ɗii na. Nagajek, fen ut saamɗu
ɓeleɓ múuríi afi.
16 Lah ɓëyí faha' taasa' yii leŋke yii baa raa nék, fun wonu ri tee : fun
a ɓëy íllí jaŋi yi Koope henuu ri ɗaaha.

Reeri Yíkëe

17 Filiɓ iña nay mi ron wone yee ra nék, so' mii ron naa sím ndah tee'a'
yi ron ɓaatay ron, luk ɗon yahiɗ yahro.
18 Mi ɗéɓpí keloh biti ɗon lah tee'a' raa, ɗon ñéerúu kaya'-kaya', te mi
sampee gém yin na.
19 Nagajek, ñéerë' kaya'-kaya' míméh ñak, nda teeɓ ow sah ɓëewë pokuu
kah-kah Kiristaa ɗon na ra.
20 Kon tee'a'a na tee'uu ron baa ra, reeri Yíkëe neh,
21 ndah bee ɗon tee'uute ra, lahte ɓëewí hom ɗéwrúu ɗéwrëe ñam
ñama kúrú wë rë, tahte níi yee ñamuy dara raa, yee ñam níi beni, han
níi mani.
22 Ɗon lahuy faam laho ɗon pay ɗon ñame ɗon hane na, mbée ɗon
faaliyuy ílí jaŋii Koope faaliyoo, ɗon na sëpírú ñëkíɗɗë ? Ɗon sehu biti
may ron wone yih ? Ɗon sehu sím soo na a ? Ëe-ëe', mi ii ron sím !
23 Nagajek, bee daa yee yëeddú mí kola' Yíkëe në rë, te mi léhínté ron
ri : elga yaayu Yéesú-Yíkëe rë, ɗi ɓeɓpe mbúurú,
24 símpé Koope, lecsa'te ri, won tih : « Mbúuríi bee faan so', af ron tah
mi yera' ri. Lah pëgí yii beh, nérsëhí së'. »
25 Ti ɗaaha nen, reeruu wa níi wocce ra, ɗi ɓeɓpe kaasi béeñë ɓal, won
tih : « Kaasi béeñí bee daa yii hasa pok Koope hanndal ki ɓani ɓëewë
ñeya'te ri ñif mi so' ra. Wahtii hanuun ɗon ɗi faraah, pëgíi rí nérsëhí së'.
»
26 Nagajek, dee níi nimili Yíkëe, wahtii ñamuun ɗon mbúuríi baa ɓéeɓ,
ɗon han béeñí yah, ɗeef ɗon waariyu húlí ɗi fi Yíkëe.
27 Yii baa daa tah ɓëyí fí ñam na mbúurëe, mbée han na kaasi béeñë
yera' Yíkëe rë te oneh wa cér, tooñce Yíkëe di yii leŋke faani a ñif mee ke
ri yera' ri ra.
28 Kon ow fi ow ɓéeɓ olsaa afi paay balaa ri ñam na mbúurëe han na
béeñë,
29 ndah ɓëyí fí ñam na mbúurëe, han na béeñë te tíkéh nufi biti ɗi faan
Yíkëe rëe, ɗeef ɗi ee daanɗoh afi di yee paŋ ɗi baa ra.
30 Yii baa daa tah ow caak ɗon na jér, ow caak yooy níi, yee húlé.
31 Yen kénsée tílëdí yen raa nék, yen ay mín moytoh aattiya'i yeni Koope.

32 Ndaa ɗon ot Yíkëe aattiyee yen, ɗi saam kori yen, nda yen ɓanti boolluu a ɓëy ëldúnë yen daanu.
33 Koy-yaayyi yeh, kon ɗon tee'a' reeri Yíkëe kírée, lah séhëntíi filiɓ fon.
34 Lah ɓëyí yaaɓ filiɓ fon raa, ɓëyí baa ñama faami paay, hen ɗaa ɗon tee'a' raa, Koope ii ron aattiya'. Iñi kayya meelu so' ɗon ɗa nék, mi ac ginon fayu raa may ron naa tiil.

12

Iña na ona' Ruuh-Peseŋ ra

1 Koy-yaayyi yeh, leegi yen won sun fi yii leŋke iña na ona' Ruuh-Peseŋ ra. Mi faha' biti ɗon yúh kaaf ka filiɓ.
2 Húmú henuu ɗon ɓëewí nëníh ɓëewí Koope ra, ɗon húmú nooku nooko, ɗon na yulliru ala ya yéŋké biti míníh won ɗa.
3 Yii baa daa tah mi won ɗon tee : ɓëyí Ruuhi Koope daa na teeɓ ɗi, míníh ɓéyíɗ uni sun won biti Yéesú alkaa, te ow míníh won biti Yéesú daa Yíkëe, hém Ruuh-Peseŋ teeɓay ri ri.
4 Iña na on yen Ruuhi Koope ra bokuuy, ndaa Ruuha yíníi baaha daa na wora' wa.
5 Di na légéyírúu Yíkëe maday, ndaa wa ɓéeɓ yuloh Yíkëe yíníi baaha na.
6 Iña na pagiru Koope ra maduy, ndaa Koope fa yíníi baaha daa na paŋ iñyaaha ɓéeɓ ɓëewë në ɓéeɓ.
7 Ow fi ow ɓéeɓ Ruuh-Peseŋ feeñiyohte ɗii na woɗte ri yii ay njiriñ ɓëewë ɓéeɓ.
8 Ruuha on ɓëyí bee woni tíkëh sun ham-ham raa, ɗi fi Ruuha yíníi baaha on ɓëyí yínëe woni tíkëh sun yúh.
9 Ruuha yíníi baaha on ɓëyí bee ngémí ow yéeh daa man raa, ɗi on ɓëyí yíníi bee mín pay jér.
10 Ruuha yíníi baaha on ɓëyí bee mín paŋ kimtaan raa, ɓëyí yíníi bee ɗi on ɗi léhín unni Koope, ɗi on ow kay mín ɓíssë' yii kola' yébítëh a yii kola' Ruuha na. Ɗi on ɓëyí bee wone wonaɗ caakki bokuuy yi ɓëewë kéllúy wë rëe, on ɓëyí yíníi bee wone tikki fi wonaɗɗa.
11 Ruuha yíníi baaha daa na paŋ iñyaa ɓéeɓ. Ɗi ona' ow fi ow ɓéeɓ bii kaya'-kaya', ti di faha' ri ri nen.

Faan a cérrí

12 Ɗon yúhúté biti faan ɗi yínë, lahte cér caak. Cérrí yaa nék caaka' wa níi daa boku faana yínë. Ti ɗaaha nen, yen daa boku yen henute faana yínë daa Kiristaa ra.
13 Nagajek yen ɓéeɓ, fu hena yëwúɗ mbée heet kay, fu yaha ñaam mbée daa fu lahaa afu, yen ɓéeɓ bëtsúuRuuha yínë nda yen hen faana yínë, yen ɓéeɓ yen liil na Ruuhi yíníi baaha.
14 Faan nék, ɗi cér yínë neh kep, ɗi cér caak.
15 Kot won biti koon : « So' mi ya' neh, kon so' mi noneh faan », baa kaa'eeh ɗi non faan.
16 Nuf ɓal won biti koon : « So' mi íl neh, kon so' mi noneh faan », baa kaa'eeh ɗi non faan.
17 Faan ɓéeɓ daa boka hen íl koon, ɗi ay kelee ɗíh ? Ɗi yaha nuf kut koon, ɗi ay yúhée nget ɗíh ?
18 Koope daa tík cér fí cér faan ow di faha' ri ri.

19 Faan yaha cér yínë kut koon, ɗi ay henee faan ɗíh ?
20 Di filiƀ fi baa ƀéeƀ, cér caak daa lah, faan yínë kut lahte.
21 Kon íl míméh won ya' bitih : « Mi sohlaay ro ! » Te af míméh won kot bitih : « Mi sohlaay ro ! »
22 Baa daa míméh hen, ndah cérrë faan ow habuu ƀëewë biti lahay solo ra sah, caakke njiriñ.
23 Cérrë habuu yen biti miteh on cér rë, añcaŋ yen lukuu on wa cér ; yee habuu yen biti neƀeh ot ɗa, yen lukuu tooppitoh wa.
24 Cérrë neƀ ot ɗa, sohlaay tooppitoh ya ee na. Koope daa saka' faan ɗaaha, paŋke níi cérrë heefu ƀëewë rë, daa lukuu onu cér.
25 Ɗaaha, cérrë faan ƀéeƀ, yínë saay na a afi. Wa kay, habrantuu habrantoo.
26 Yii kat cér yínë faan rek, yee tas ra ƀéeƀ yéŋ ɗí ; cér yínë lah ndam raa, ƀani yee tas ra ƀéeƀ daa na boku keeññi wa sos.
27 Ɗon nék, ɗon daa faan Kiristaa, te ow fi ow ɗon na ƀéeƀ cér faan Kiristaa.
28 Ílí jaŋaa tílë' ɗaaha : Koope ɗéƀpí tík apootarra, tíkké ƀëewë në léhínú unni Koope ra, tíkké ƀëewë në yëeddúu rë. Filoon fi ƀëewí yaaha, lahte ƀëewí Koope on wa paŋ kimtaan, lahte yi ɗi on wa payi ƀëewë jérú rë, lahte yi ɗi on wa mín habra' ow, lahte yi ɗi on wa mín kúɗ ow, lahte yi ɗi on wa won wonaɗ caakki bokuuy yi ƀëewë kéllëy wë.
29 Ɓëewë ƀéeƀ daa apootar woo ? Ɓëewë ƀéeƀ daa na léhínú unni Koope woo ? Ɓëewë ƀéeƀ i yëeddëh mbée daa mínú paŋ kimtaan woo ?
30 Ɓëewë ƀéeƀ daa onu mín pay ow woo ? Ɓëewë ƀéeƀ daa onu mín won wonaɗɗi caakki bokuuy yi ƀëewë kéllúy wë woo ? Ɓëewë ƀéeƀ daa onu mín won tikki fi wonaɗɗi yaa woo ?
31 Di filiƀ baa ƀéeƀ nék, sëemí biti Ruuh-Peseŋ on ɗon yee gén ɗë !
Leegi, may ron teeƀe waala gén ƀéeƀ ɗë.

13

Faha' ow

1 Wuti mi wone wonadi ƀëewë a wonaɗ malaaka sah te mi faheeh ow raa, ɗeef mi jéllë mbée tiiŋki homu tíƀ nen rek.
2 Wuti mi léhíné unni Koope, mi yúh ƀéeƀ yin úmpíyéh së', mi lah ngémí mín tah mi lëeyíɗ i daŋ sah te mi faheeh ow raa, ɗeef mi ow paɗɗah kep.
3 Wuti mi wora' alal mi so' ƀéeƀ ñëkíɗɗë, mi yera' ñíin së' faan so' betu njaar kíi sah te mi faheeh ow raa, ɗeef lahray so' njiriñ.
4 Ɓëyí faha'te ow hom mújë' mújëe, naa'-keeñ. Ɗi na iñaaneh, na dameeh, na gaan-gaanleeh.
5 Ɓëyí faha'te ow na pageh yii sëpírë'té, na saamɗeh afi kut, na gaaweh haayloh, na habreh ow.
6 Ɓëyí faha'te ow keeña na soseh di yii ñeyay waal, keeña sosa' yii hente kaah.
7 Ɓëyí faha'te ow hom dékë' baala', dékë' gém, lahe yaakaar faraah, habe híin faraah.
8 Léhíní unni Koope nék ay mëssí woc, yee on Koo ow ɗi wone wonadi kéllúy rë ay ɗúm, yii yúh ow ay sooy, ndaa faha' ow ii mëssí ɗúm.
9 Nagajek, yúhí yen laha' tígí teem ɗi, te léhíní yen unni Koope laha' tígí teem ɗi.
10 Yiin nay aye yee mit sëk rë nék, yii laha' tígí teem ɗi ƀéeƀ ay sooy.

11 Hena' mi kúkëy rë, mi húmú wona' wonaɗ kúkëy, mi laha' nuf kúkëy,
mi kela' kelaɗ kúkëy ; ndaa bee hena' mi ƀaha ra, yii tappe kúkëy në ƀéeƀ
mi yerisse ri.
12 Tígë homuu yen bee ra kep, di na oluu yen Koope man biti ow olsee
seetaani ñúus ñúusë nen. Jamanu ay lah nék yen ot ɗì ot kah-kah. Tígë
homa' mi bee ra kep yúhí së' Koope laha' tígí teem ɗì. Ay lah jamanii
yéŋké biti nék, may rii yúh yúh kah-kah ti di yúhë' së' rí ɗì fi baa nen.
13 Kon leegi iña nay tase faraah ra daa wa yeh : ngém, yaakaar, a faha'
ow. Bee lukki lah solo waa na ra nék, ɗì faha' ow.

14

Yii leŋke ɗaŋ wonadi ƀëewë kéllúy rí

1 Koy-yaayyi yeh, kon lah sëemí biti ɗon fahee ow faraah. Sëemí biti
ɗon liil ona' yi Ruuh-Peseŋ di keeññon ƀéeƀ, níi luka' biti ɗì ona ron ɗon
léhíné unni Koope.
2 Ƀëe' na won wonadi ƀëewë kéllëy rí rë, wonay a ow, ɗì won a Koope
ndah ow keleeh iña na won ɗì ra. Ɗoolii Ruuha daa na tah ɗì wone íñi
kola' Koope na te ow yéeh wë.
3 Ndaa ƀëe' na léhín unni Koope ra, won a ƀëewë : ɗì ƀaata' wa ƀaatoo,
on wa doole, gíifíl keeññi wa.
4 Ƀëe' na won wonadi ƀëewë kéllúy rí rë ƀaat afi, ndaa bee na léhín
unni Koope ra ƀaata' ƀëy ílí jaŋaa ƀéeƀ.
5 Ay soo neƀa' biti ɗon ƀéeƀ ɗon wone wonadi ƀëewë kéllúy rí, ndaa
ay soo lukee neƀa' biti ɗon léhíné unni Koope. Ƀëe' na léhín unni Koope
ra luk ƀëe' na won wonadi ƀëewë kéllúy rí rë lah njiriñ, hém laheh ƀëyí
mín won tikki fi iña won ɗì ra níi ƀaat ƀëy ílí jaŋaa.
6 Mi won ɗon tee koy-yaayyi yeh : leegi mi ac ginon manti wone wonadi
ƀëewë kéllúy rí rëe, may ron lahre njiriñ mi bih ? Mii ron lahiɗ njiriñ hém
mi wonay ron yii Koope feeñiyohte so' ri, mbée yii mi yúh rí yúhë te kola'
Koope na, mbée mi léhínë ron unni Koope, mbée mi yëeddë ron yii kola'
Koope na.
7 Ɗaaha, yen ƀeƀ yin típëe ana ti kiis a koraa* nen yen olsoh : tíbë laday
raa, ow ay yúhée yee na típú rë ɗíh ?
8 Hena biti kúlúƀ kë fiisun biti ay dëekée saañ ngaammba† ɗeefa tíbë
laday raa, daa nay paye ?
9 Ti ɗaaha nen ƀal, ow ay mínée keloh yee na wonu ron wonadi ƀëewë
kéllúy rí rë ɗíh te ɗeefa wona ladeh nuf ow ? Yaha ɗaaha raa ɗeef ɗon
wonɗu ngilaaw ma !
10 Wonaɗɗì bokuuy caakke ëldúnë, ndaa bina-bina waa na ƀéeƀ ƀëewë
na wonu ri ra keluu na.
11 Ow wone so' wonadi so' mi keleeh na raa, ɗeef mi doha-ndéem ƀëyí
baa na, te ri doha-ndéem soo na ƀal.
12 Kon ɗon fahuu iña na ona' Ruuha ra keeññon ƀéeƀ rëe kay, sëemí
biti ɗon lukuun lah yii nay tahe ɗon ƀaat ƀëy ílí jaŋaa.
13 Yii baa daa tah ƀëe' na won wonadi ƀëewë kéllúy rí rë, waɗti ɗaŋ
Koope on ɗì mín won tikki fi wona.

---

* **14:7 14.7** Iña na típú mbée na fiisu Ébrë yë rë maduy a yee lahuu yen dee ra, ndaa yee bíníyú dee ra daa luk waa leƀoh. † **14:8 14.8** *saañ ngaammba* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *saañ haa'*.

14 Bee mi hompe ɗaŋ mani wonaɗɗi yaa ra, keeñ so' homa' ɗaŋa, ndaa
af so' na homeh yee na won mi ra.
15 So' mi waɗti paga yi kon ? Yee nay mii page ra daa ri biti mi ɗaŋ mi
ɓek na keeñ so' raa, mi ɗaŋ mi tík në af so' ɓal ! Te so' mi home yeek mi
ɓek na keeñ so' raa, mi yeek mi tík në af so' ɓal !
16 Nagajek, ow símëe Koope wonadi ɓëewë kéllúy rí kep raa, ɓëe' hom
mboolo ma síkírëhí rek ra ay wonee ɗémíin ɗíh ? Ɗi míméh won ɗémíin
ndah ɗi keleeh iña wonu filiɓ ɗaŋa ra.
17 Wuti ɗaŋa ɗagu símíi Koope ra ñee waal níi ñee waal raa, ii ɓaat ɓëe'
na síkírëh rë.
18 Ma na sím Koope di yee luka' mi ron ɓéeɓ caakki won wonaɗɗa ɓëewë
kéllúy wë rë naam.
19 Ndaa mi caga fíi ɓëy ílí jaŋaa raa, mi won unni iippi ow ay naa keloh
ndín yëedíɗ wë, daa génël së' unni júnní júnní yí may waa wonee wonadi
ɓëewë kéllúy rí.
20 Koy-yaayyi yeh, ngënë kúrí nuf kúkëy. Yaha paŋ yin ɓos raa, hénî
kúkëy ; yaha níɓ rëe nék, hénî ɓaha.
21 Bíníyúté Kootaa bitih :
« Yíkëe won tee :
may wol ɓëewí ay wone wonaɗ kay,
ɓëewí dékíh gina,
wa pay won a ɓëewí së',
ndaa wa fi ɓëewí së' ii soo lukki síkírëh sah. »✡
22 Ɗaaha, won wonadi ɓëewë kéllúy rí hom teeɓa' ɓëyí gémëy Kiristaa
yin, ndaa ɓëyí gémpé Kiristaa neh. Léhín unni Koope nék hom teeɓa' ɓëyí
gémpé Kiristaa yin, ndaa ɓëyí gémëy Kiristaa neh.
23 Kon yaha biti ɓëewí yúhí wani ngémë loolay a yi gémúy ɗeef ɓëy ílí
jaŋaa ɓéeɓ tee'a' wone wonadi ɓëewë kéllúy rí rëe, wa ii won biti ɓëewí
yee affi wa líifëy ë ?
24 Wa ɓéeɓ léhínún unni Koope raa nék, ɓëe' gémëy a bee yúhí ɓani
ngémë loolay ra ac wahtii baaha raa, iña keluu wa ɓéeɓ rë ay waa yúun,
wa yúhíɗ affi wa biti wa bakaaroh.
25 Tígí daaha, iña ɗapu wa keeññi wa ra ay feeñ waa na, wa yek yíp
púkkí wë feey jaamiyee Koope, kañe ri wone tih : « Koope ee leelii ron
kaah ! »

Ɗee waɗti tílëe jaŋaa ra

26 Koy-yaayyi yeh, kon yen ay habe yih ? Bee ɗon tee'uute ra, laha ɓëyí
ay yeeke Koope, lah bi ay yëeddée yëeddëe, lah bi ay wone yee feeñiyoh
ri Koope ra, lah bi ay wone wonadi ɓëewë kéllúy rí, lah bi ay wone tikki
fi yee won ɓëyí baa ra. Iñyaa ɓéeɓ nék yaha iñi ay ɓaate ɓëy ílí jaŋaa
ɓaato.
27 Lah ɓëewí fahuute won wonadi ɓëewë kéllúy rí rëe, wa teyun ow
ana, mbée caak níi caak teyun ow éeyë. Ɓëyí bee won níi woc raa bee
tah, te lahan ɓëyí nay wone tikki fi unna.
28 Lahay ɓëyí mín won tikki fi unna raa nék, wa híilëh yee nay waa
wone sun filiɓ mboolo ma koon ra : wa wonɗun ɗi affi wa kep feey, wa
woniɗ ɗi Koope.

✡ **14:21 14.21** Saame Isayii 28.11-12

29 Yahun ɓëewí ay léhíné unni Koope raa nék, ow ana mbée éeyë
wonun, ɓëewí kayya ɓísë' iña wonu wa ra.
30 Ndaa lah ɓëyí Koope feeñiyiɗ ɗi yin mboolo ma raa ɓal, bee na húmú
won ra waɗtee lec woni.
31 Ɗon mínú léhín unni Koope ɗon ɓéeɓ, ɓëyí bee won raa bee ñee na,
nda ɓëewë ɓéeɓ yoon, wa lah doole.
32 Ɓëewë Koope on wa wa léhín unni ra lahute sañ-sañ sun fi yee on wa
Koope baa ra,
33 ndah Koope fahaay yii jahasa'te, ɗi faha' jaamma.
Di laha' ri íllí jaŋi ya ɓéeɓ,
34 ɓeleɓ waɗti hena ñol biti tee'a' lah : ɗi kadduute won na. Ɗi waɗti
onaa cér ti di wona' ri kootii Mëyíis nen ɓal.
35 Ɗi lah yii nay rii meelee raa, lah ɗi meela ri yaali biti wa lah faam.
Jekay biti tee'a' lah raa, ɓeleɓ ɓeɓ un.
36 Mbaa ɗon habuuy biti unni Koope kola' ɗon na, mbée ɗon daa keluu
wa kep ?
37 Ɓëyí fí won biti ɗi léhínë' unni Koope mbée Ruuh-Pesen onte ri, ɗi
waɗtee yúh biti iña bíní mí ron yee ra, Yíkëe daa túuyë' wë.
38 Ɗi yéeh baa raa nék, Koope ii rii yúh.
39 Koy-yaayyi yeh, kon sëemí léhíní unni Koope di keeññon ɓéeɓ. Ngënë
këddíi ɓëyí na won wonadi ɓëewë kéllúy rí,
40 ndaa nék, pëgíi iña ɓéeɓ ɗee luk ɗii jeka' ra, te jahasa' ɓan naa lah.

15

Kolohi Yéesú ɓúudé

1 Koy-yaayyi yeh, leegi mi faha' nérsí ron Uni Neba mës mí ron waare
ra, bee liilu ron ɗon habute na híin ɗë.
2 Ɗon ham na ti ɗee waariyuu ɗon ɗi raa, daa ri nay tahe ɗon múc ;
henay bah, ɗeef ngémën lahay njiriñ.
3 Yee yëeddú mí rë nék, daa ri bee luk mii ron léhín rë, te daa reeni :
Kiristaa húlté af bakaaɗɗi yen ti di bíníyúu rí Téerëe nen,
4 ɓúudé fí ɗapute, te laha' waali éeyë fë rë ɗi këllúté ɓúudé ti di bíníyúu
rí Téerëe nen.
5 Ɗi feeñiyohte Peer*, filoon fe, ɗi feeñiyohte wa fi apootarri sabboo a
ana ya ɓéeɓ.
6 Filoon fi baaha, ɗi feeñiyohte ɓëewí lukute ow tíméer iip (500) di koy-
yaayya filiɓ ngémë waala yínë. Di filiɓ wa fi yaaha, caakke na yi ee pesu
ra, ndaa lahte na yi koluute ëldúnë.
7 Ɗi feeñiyohte Saak filoon fe, apootarra ɓéeɓ tíkúuté në.
8 Feeñiya' ri ɓëewí yaa ɓéeɓ rë, mada' mi baakeri límúy wahtii níi, ɗi
míllë' soo na.
9 Íi, daa mi lukki ñak solo filiɓ apootarra ɓéeɓ ; jomute so' biti sah mi
dëekëe apootar, ndah so' mi húmú mokilte ɓëy íllí jaŋii Koope !
10 Koope onte so' níi nék mi hente yee hen mi ra, te yee on so' ri ra
saatayay. Yee on ɗi so' ra ɗúhíɗté njiriñ gaan sah. Njiriñ ma daa ri biti
yee légéy mi ra daa luk iña légéyú apootarri kayya ra ɓéeɓ. So' nék daa
mi na légéy neh, yee on so' Koo ra daa na paŋ ɗi soo na.

* **15:5 15.5** *Peer* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Sefaas.* Daa ri tii yíníi Peer.

11 Ɓaaha, yaha so' yaha wa ɓéeɓ, fun waariyuu yee wonu fun ɗon
Kiristaa na ra, te ɗon gémúté yii baaha.

Yii leŋke koloh ɓúudé

12 Ahaŋkay, fun waariyuu biti Kiristaa këllúté ɓúudé, kon hena' ɗì níi
lah ɓëewí ewu ɗon na na wonu ron biti koloh ɓúudé lahay ?
13 Lahaa ɗaaha raa, ɗeef Kiristaa ɓal këllúy ɓúudé !
14 Te Kiristaa këllúy ɓúudé rëe kay, ɗeef waarii fun lahay njiriñ te
ngémën ɓal lahay njiriñ !
15 Koloh ɓúudé lahay raa nék, ɗeef Kiristaa këllúy ɓúudé, te fun fellirute
Koope, ndah fun wonute sun biti ɗì fi Koope daa këlíɗ Kiristaa ɓúudé.
16 Hena biti koloh ɓúudé lahay raa, ɗeef Kiristaa ɓal këllúy ɓúudé.
17 Te hém Kiristaa këllúy ɓúudé rëe, ɗeef ngémën lahay njiriñ,
bakaaɗɗon aa faannon dapat.
18 Baa daa ri biti ɓal ɓëewë húlúu a ngémí wë Kiristaa na ra saatayute.
19 Hena biti pesi yen feey fi bee kep daa tah yen tík yaakaari yen Kiristaa
na raa, ɗeef yen daa lukuu súfúñ ɓëewë ɓéeɓ.
20 Kiristaa kay këllúté ɓúudé kaah. Daa ri ɗéɓpí këllú ɓúudé filiɓ fi
ɓëewë húlúu ngémë rë ɓéeɓ ti iña na ɗéɓpí lecu meey ra nen.
21 Ɓëe' yínë daa tah húl ac ëldúnë ; ti ɗaaha nen, ɓëe' yínë daa tah ow
na këllú ɓúudé.
22 Bi nonu ɓëewë Aadama na, ɗì fa daa ɓëe' tah húl ac ëldúnë rë, wa
ɓéeɓ ay húl. Ti ɗaaha nen, bi nonu ɓëewë Kiristaa na, ɗì fa daa ɓëe' tah
ow na këllú ɓúudé rë, wa ɓéeɓ ay këllú ɓúudé.
23 Ɓëyí në ɓéeɓ nék a bisi : ɗì fi Kiristaa daa ɗéɓpí këllú ti iña na ɗéɓpí
lecu meey ra nen, ɓëewë nonu ɗìi na ra nay naa tíkée filoon fi nimili.
24 Filoon fi baaha, túkkíi ëldúnë nay naa tíkée. Kiristaa ay kéeníɗ
mbínéeffë sun lahu sañ-sañ ra ɓéeɓ, kéeníɗ kélfë yí wë ɓéeɓ, kéeníɗ
doole ya sun ɓéeɓ, ɗì nimiliɗ Nguur ka ya' Baap-Koo.
25 Nagajek, Kiristaa waɗti homa homo af nguur ka níi Koope tík kaa'oh
yi ɓéeɓ kotti feey.
26 Kúl kë daa kaa'oha nay míllúu ɗakayuu ra.
27 Nagajek bíníyúté bitih : *« Koope tíkké rí ɗì paa'te iña ɓéeɓ sun. »*✡
Ndaa di filiɓ woni bah, lante biti Koope fa tík Kiristaa paa'te iña ɓéeɓ sun
ra, noneh ɓéeɓ fë wonu baa ra.
28 Kiristaa fa daa Koy ka ra, tíkú paa' iña ɓéeɓ sun raa nék, tígí daaha,
ɗì fa Koope tík rí paa'te iña ɓéeɓ sun ɗa, ay tík afi ya' Koope, ɗì fi Koope
paa' ri sun. Ɓaaha, Koope ay paa' iña ɓéeɓ sun.
29 Lahte ɓëewí fí yúhté biti ɓëewë húlú rë daa tah wa bëtsú. Ɓëewí yaa
sehu yi na ? Hena biti koloh ɓúudé lahay raa kay, kon ɓëewí yaa bëtsú yi
af ɓëewí húlúté ?
30 A fun fi yeh, yi tah faraah ñíinní fun homa' ya' yi fun ?
31 Koy-yaayyi yeh, di na dëmdë' mí yee nonuu ɗon Yéesú-Kiristaa Yíkíi
yen na ra, wëerté së' biti yíilëe Koo faraah, ñíin së' homa' ya' so' ɗaaha.
32 Bee húmú hom mi maa haa' a ɓëewí madu i gaynde nen Efes ra, ay
soo lahre njiriñ mi bi hém mi saama yii ee feey fi bee kep ? Hena biti
ɓëewë húlú rë ii këllú ɓúudé rëe kay, yen mín won bitih : *« Yen ñam yen
han, kéy yen suu húlé húlë kep ! »*✡

✡ **15:27 15.27** Saame Kañaa ya 8.7 ✡ **15:32 15.32** Saame Isayii 22.13

33 Ngënë nëfíi affon, wonute bitih : « Ñéerë' a ɓëyí ɓosse na yah ow. »
34 Yee waɗ ɗa biti ɗon ɓaatti olsoh affon. Kon ëlsíi affon te ɗon yeris
bakaaɗ. Lahte ɓëewí yíih Koope ewu ɗon na. Mi won ɗon tee : baa gace
ɗon na !

Ɓëyí këllú ɓúudé mada' ɗíh ?

35 Mín hen ɗaa ow won bitih : « Ɓëyí húlté këllúu ɗí ɓúudé ? Ɓëyí këllú
ɓúudé faana mada' ɗíh ? »
36 Ɓëyí won yii baa ɗeef afa neɓay ! Bee ow sohte tisoh ra, tisoh ka ay
mínée hen gañcahi na pes biti ɗi húl kut.
37 Yee sohu ra ɗi gañcahi paalte neh ; ɗi tisoh kep, mín yaha too mbée
yin kay.
38 Filoon fi sohi baaha, Koope daa na on tal gañcaha faana neɓa' ri ra ;
Koope daa na on tisoh ɓéeɓ ɗúhíɗ faan gañcaha ñéerë' rí rë.
39 Yii na pes ɓéeɓ maday a moroomi faan. Ow a raɓ maduy faan, raɓ a
yak maduy faan, yak a jén maduy faan.
40 Iñin sun maduy a yee feey. Wunadi yii ín sun, maday a wunadi yii ee
feey.
41 Yin fi yin ɓéeɓ maday a moroomi wunaɗ. Di na taka' na'a maday a
di na niiña' céyín fë, di na niiña' céyín fë maday a di na niiña' hulla ; filiɓ
fi hulla sah, niiñadi wa maday.
42 Ti ɗaaha nen, ow këllú ɓúudé rëe, faana ii mada' bee merees. Faani
ɓekute feey, ɗi yii na yah ; faani këllú ɓúudé nék, ɗi yii na yaheh.
43 Bee na ɓeku feey ra, ɗi faani lahay solo ; bee na këllú ɓúudé rë, ɗi
faani laha' ndam. Bee ɓeku feey ra, ɗi faani lahay doole ; bee këllú ɓúudé
rë, ɗi faani laha' doole.
44 Bee ɓeku feey ra, ɗi bo' faan ; bee këllú ɓúudé rë, ñéerë' a Ruuh-
Peseŋ. Kon lahte faani teem bo' faan a faani ñéerë' a Ruuh-Peseŋ.
45 Nagajek, di yii leŋke Aadama fa ɗéɓpí saku ra, bíníyúté Téerëe bitih
: *« ɗi hente ɓëyí në pes. »*✡ Aadama fa míllë' rë nék, ñéerë' a Ruuh-Peseŋ
te na ona' pes.
46 Faana ñéerë' a Ruuh-Peseŋ ra neh daa ɗéɓ, faana bo' faan kut ɗa daa
ɗéɓ. Bee ñéerë' a Ruuh-Peseŋ ra ac filoon fe.
47 Aadama fa ɗéɓ ɗë yugusuu a feey ; Aadama fi ana fa nék kola' sun.
48 Ɓëy feey fa maduu a bee yugusuu a feey ra, ɓëy sun maduu a bee
kola' sun ɗa.
49 Di maduu yen ɓëe' yugusuu a feey ra, yen ay madee a bee kola' sun
ɗa ɗaaha.
50 Koy-yaayyi yeh, mi faha' woni yii beh : bo' faan a ñif ii mín non Nguur
ki Koope, te yii na yah ii mín non yii na yaheh.
51-52 Cëe mi teeɓ ɗon yee níɓ Koope te ow húmú yéeh rí rë : Yen ɓéeɓ
neh daa nay húlé, ndaa guuttaa ac yutuuɗ, yeel a fúrúf, un kúlúɓ kë tiile
rek yen ɓéeɓ lofisoh. Un kúlúɓ kë tiile rek, ɓëewë húlú rë këllëe ɓúudé,
ñéerë' faani ii yah ta', yen ɓéeɓ yen lofisoh.
53 Nagajek, yii na yah waɗti yíssëe yii na yaheh ; yii na húl waɗti yíssëe
yii na húléh.
54 Tíl níi yii na yah yíssëh yii na yaheh, yii na húl yíssëh yii na húléh
rëe, ɗeef wahtii una bíníyú Téerëe bee ra lahte :
« Ndam honte kúl kë doɗok ! »✡

✡ **15:45 15.45** Saame Dalaana 2.7 ✡ **15:54 15.54** Saame Isayii 25.8

55 *« A ɗo fi kúl kë, ndamu di ɗeh ?*
A ɗo fi kúl kë, bolluu di ɗeh ? »✡
56 Bakaaɗ daa bollii kúl kë, te Kootaa daa doolii bakaaɗ.✡
57 Di filiƀ fi yaaha ƀéeƀ nék, yen sím Koope di yee ona' ri yen ndam ñeya'te ri Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na ra.
58 Kon ɗon fi koy-yaayya faha' mi níi faha' yee ra, hëbí híin ɗon caŋ gíŋ. Hëbí légéyírí Yíkëe faraah, ndah ɗon yúhúté biti moga na moku ɗon nona nonu ɗon Yíkëe në rë ii hen pëtíh.

16

Yii leŋke hélsë nay négírírúu ƀëewí Koope Yerusalem ra

1 Koy-yaayyi yeh, leegi may ron wone yii leŋke hélsë nay négírúu saañ ƀëewí Koope Yerusalem ra : mi wonte ƀëy íllí janji ya Galasi yee nay waa page ra, te ɗon ƀal lah ñéyí yee won mi wa ra.
2 Lahaa dímëes ƀéeƀ, ow fi ow ɗon na a tígí teem doolii nísë yee nay rii yeree ra tík hatin, ɗon ƀanti seh níi mi ac ɗon anee waa négírée.
3 Hen ɗaa mi ac ginon ɗaa, mi wol ƀëewë tansu ɗon ɗa, ñéerë' a unni nay teeƀee biti wa yeju yejo waa na, wa kom wa iña onu ƀëy ílí janjii Yerusalem ra.
4 Hena biti calte biti mi pay raa ƀal, funi wa ñéerë' dín fë.

Waaji saañi Pool Korente

5 May ac ginon biti mi kola' Maseduwaan, ndah may ñee'ee na.
6 Mi ac ginon raa, mín hen mi sampi maañis ɗon na, mbée sah mi homa na líjë ƀéeƀ ; tígí daaha, ɗon ay soo mín habra' mi lúsíɗ waali so' a tígí mín ɗíi hen ƀéeƀ.
7 Mi fahaay biti waalee ke so' beh, mi ñeya ñeyo ginon mi ot ɗon ɗee rek mi saañ. Mi yaakaarte biti may naa sampi maañis, hém neƀa' Yíkëe.
8 Di filiƀ yaa ƀéeƀ nék, may home Efes dee níi feedi Pantakot,
9 ndah Koope kúnsíɗté së' íl gëyéet, bi nay tahe mi paŋ légéyí së' níi mit sëk, a ɗee teyu kaa'oh ya ƀéeƀ rë.
10 Timoote lah ɗon na daaha raa, tëhíi rí a ya' ana níi ɗi yéŋ baaha, ndah funi daa boku légéyírí Yíkëe.
11 Ngënë héefí rí, lah hëbíríi rí habroo kay, ɗi lúsíɗ ƀaabi a jaamma níi ɗi nimil soo na dee ndah funi koy-yaayya dee ee rii sehu ra.
12 Koy-yaafi yen Apolos nék, mi cagohte ri waal caak biti ɗi ñéerë' a koy-yaayya ɗi ac yérën, ndaa tígë homa' ri bee ra ɗi fahaay ac doom. Ɗi mín ac ɗaa, ɗi ay ac.

Yee míllë' rí wëe líkín unna ra

13 Këlíi affon ɗon ham ngémën híin, ɗon kaañ yee homuu ɗon ɗa ɗon híin në gíŋ.
14 Yii ɗon yah rii paŋ ƀéeƀ, tíkëe sun faha'.
15 Ɗon yúhú Estefanas a ƀëy faami maan ? Ɗon yúhúté biti ɗaa wa ɗéƀúu haal ngémë di Akaay ƀéeƀ, te wa yabute na légéyírú ƀëewí Koope. Kon mi ɗaŋ ɗon biti tee koy-yaayyi yeh :
16 mani ƀëewí yaa a ƀëewë wani wa na légéyú rë, lah ëní wë cér.

✡ **15:55 15.55** Saame Oose 13.14 ✡ **15:56 15.56** Saame Rom 7.7-13

17 Keeñ so' sosse aya ayu Estefanas, Fortunatus a Akaykus soo na ra ; ayi
wa man so' biti ɗon daa ayu komute so' ƀéeƀ nen.
18 Wa onute so' doole ti di paguu wa ri a ɗon nen. Ɓéyrí mani ƀëewí
yah !
19 Ɓëy íllí jaŋi ya hom deyi Aasi ra na woduu ron. Akilaas a Pírísíl* na
woduu ron níi wodoh di tii Yíkëe, wa a ƀëy ílí jaŋaa na tee'uu faam wa
ra ƀal.
20 Koy-yaayya dee ƀéeƀ na woduu ron. Lah wëdëntíi hanndal kon níi
wodanta'†.
21 So' mi Pool, daa mi bíní uni bee woda' mi ron bee ra a ya' so'.
22 Koope alaka ƀëyí fí fahaay Yíkëe !
Aye ɗo fi Yíkíi fun‡ !
23 Yéesú-Yíkëe líhë rën mal !
24 Mi faha'te ron ƀéeƀ di nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra.

* **16:19 16.19** *Pírísíl* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Piriskaa.* Ɓi ƀeleƀ Akilaas. † **16:20 16.20** Di ƀaahi ƀëewí yaaha, wa yahti wodoh ƀëewë mboko yi wa mbée ƀëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe. ‡ **16:22 16.22** *Aye ɗo fi Yíkíi fun !* Di arameyeŋ, bíníyú ɗeh : *Marana taa !*

Téeríi ana fa bíníyú unni kayya won Pool ƀëy Korente ra

Kúnsëe

Bee daa uni ana fa bíní Pool ƀëy ílí janjii Korente hom filiƀ Bíibëlë rë. Kola'te unna ɗéƀ ɗí wëe bíní rë, lahte wonni ɗeefiɗte ri tahte níi hanndal ki ƀani wa neƀlilay. Balaa ɗi payaat na waali éeyë fë nék, ɗi bíníté unni yeh yugusa'i hanndal ki wani. Na bíní Pool unni yee ra, ɗeef Korente húmú gini caakke yin te yiiga tílté.

Jamanii baaha, ɗeef lahte ƀëewí húmú në, na waariyu ƀëy ílí janjaa iñi bokaay a yee na waare Pool ra. Wa ayuu biti wa i apootar gaan, te wa húmú mínú won.

Pool wonte ƀëy Korente biti ɗi lahte yii damaa ri koon, bi luk bi apootarri yah, ndaa ɗi damaay ri ndah yaa ƀéeƀ lahay solo. Yee lah solo ra daa ri biti wa fi ƀëy Korente ñee iña wonu filiƀ Uni Neba ra.

Ɗi wonte wa :

- yii lenke heni ri apootari Yéesú-Kiristaa *(1.1 ; 12.11-12)*,
- yii lenke payi yérí wë *(1.15-24 ; 13.1-4)*,
- yii lenke ndami yii hasa pok Koope hanndal ki ƀani ƀëewë rë *(3.7-18)*,
- yii lenke yugusa'i Koope hanndal ki ƀani ƀëewë *(5.11-21)*,
- yii lenke ɗi fi Pool, coono fa dey ɗi ƀéeƀ ɗi múñcé wë rë *(6.4-5)*,
- yii lenke haakalsa'i hélsë nay kéyrúu habra'i koy-yaayyin Yerusalem ra *(8.1-15)*,
- yii lenke waaraa na waare ri te sehay yin na ra *(11.7-12)*,
- a yii lenke apootarri paɗɗah ya *(11.4, 13-15)*.

Ɗëyí fí janji téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti ƀëyí fí ay damee ƀéeƀ, damaa Yíkëe.

Wodoha

1 Ɗon fi ƀëy ílí janjii Koope di Korente a ƀëewí Koope Akaay ƀéeƀ, so' mi Pool, funi Timoote koy-yaafi yen daa na woduu ron. So' nék, mi falu apootari Yéesú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha.

2 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on ɗon jaamma !

Doolaa na tah ow múñ coono ra

3 Yen sím Koope, ɗi fi Boffi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen, Boffa naa'-keeñ teem ɗii na ra, ɗi fi Koope fa yii lah ƀéeƀ ɗi ona' doole ra.

4 Coono fi hom fun ƀéeƀ ɗi on fun doole, nda fun ñeya' yee pagiɗ ɗi fun ɗa, fun mín on ƀëyí fí hom coono doole, a di mín tí man coono fa ƀéeƀ.

5 Nagajek, di hëpë' coono fa húmú dey Kiristaa ra sun fi fun, ɗi hëpë' fun doolii mújúun fun ɗaaha ñéyíɗté rí Kiristaa na.

6 Ɗon ot fun hom coono, nda ɗon lah doole, ɗon múc ; ɗon ot fun onu doole, nda ɗon onu doolii mín tah ɗon múñ mani coono fa deyu fun ɗa.

7 Fun lahute yaakaari wëerté ɗon na, ndah fun yúhúté biti ɗon bokute a fun coono, ɗon bokute a fun ɗon onute doole.

8 Koy-yaayyi yeh, fun fahuu biti ɗon yúh coono fa deyu fun Aasi ra : húmú misikke misigi fí yúhté biti lukke fun doole níi fun húmú habuu biti fun ii pes.

9 Tílté níi sah fun habuu biti fun ay húl. Yii baa laha'te ɗah nda fun ƀanti tík yaakaari fun affi fun na, fun tíkún yaakaari fun Koope fa na këlíɗ ƀúudé rë.
10 Daa ri sëmlë' fun húlí misigi bah, te ri ay dékée në. Fun tíkúté yaakaari fun ɗii na biti ɗi ay dékée në.
11 Te lah na bín fë rëe, ɗaŋŋi ron ay fun naa habra'. Koope tah ɗaŋŋi ƀëewí caakka yuliɗ fun na raa, ow caak ay rii sím di mala nay rii fun one ra.

Híilëhí Pool waala húmú ham ɗi ra

12 Cëe mi won ɗon yee na damuu fun ɗa : fun yúhrúté affi fun biti fun tílúu a ƀëewë ƀéeƀ a nufi lante, níi luka' a ɗon te fun ɗapuy na dara. Pagadee ke fun baa kola' Koope na. Ɗi kolaay ham-hami feey fi beh, ɗi mali fun a Koope.
13-14 Filiƀ unna na bíníyú fun ɗon ɗa, wa homa' iñi ɗon ole wa rek wa haale affon. Ɗon nék, mi yúhté biti ɗon yúhúté fun ɗee rek níi wocce, te mi yaakaarte biti ɗon ay yúh níi lan bitih : yiin nay nimile Yéesú Yíkíi yen ra, ɗon ay dëmdée fun ti di nay fun ɗon dëmdée nen.
15-16 Yii baa húmú wëerté së' daa tah mi húmú ham biti balaa mi saañ Maseduwaan koon, may ɗéƀée ñee ginon. Te mi kola' Maseduwaan koon may nimilee ginon, ɗon ay soo habra' waali Yúdée fë húmú ham mi ra. Tígí daaha, may paya' ginon waal ana koon, Koope ñeya' soo na ndín mi lahiɗ ɗon njiriñ waal ana.
17 Haba' mi biti may rii henee ɗaa ra, mi níƀëy níƀë ëe yih ? Mbée bee mi caŋke paŋ yin ɗa, mi níƀë' níƀëɗ ow kut níi tah mi wone íi a ëe-ëe' waala yínë aa yih ?
18 Koope sah yúhté biti iña na wonu fun ɗon ɗa na heneh íi a ëe-ëe' waala yínë.
19 Funi Silaas a Timoote, fun waariyute ron Yéesú-KiristaaKoy Koope, te ri húmú henay íi a ëe-ëe' waala yínë. « Íi » kut daa ɗii na.
20 Nagajek, Yéesú daa « íi » fí Koope. Maanam daa ri paŋ iña gapa' Koope ra ƀéeƀ. Yii baa daa tah yen ƀal, yen ñee'uu Yéesú në yen wone Koope « ɗémíin », yen kañee ri ɗaaha.
21 Ɗi fi Koope daa na on yen doole ɗon a fun, nda ngémí yen híin Kiristaa na. Daa ri fal yen,
22 ɗi tíinndë'té yen ƀekke Ruuh-Peseŋ keeññi yen, te Ruuhi baa daa yee habu yen na'-na' ra níi iñi wunna yefiɗ ɗi yen ɗa ac.
23 Koope mín sëe seede ! Mi fel rek ɗi hawa so' húl ! Yee tah mi nimilay ginon ɗa, mi kaa' biti mi ac ayi ay ron kome keeñi neƀay.
24 Fun saamuy biti fun ac fun cagoh ron níi lukus di yii leŋke ngémën, ndah ɗon habute na híin. Fun saamu biti kay, yen bok légéy, keeññon sos.

2

1 Ɗon ot mi nimilaay ginon, mi ham biti mii ayil daa ayi ay ron kome keeñi neƀay.
2 So' mi koma ron keeñi neƀay raa, daa nay sosɗe keeñ so' ? Ɗon fi yaa nay mii kome keeñi neƀay koon ɗa, ɗon daa mínú sosil keeñ so' neh a ?
3 Yee tah mi húmú bíní ron ra daa reeni : mi húmú fahaay biti mi ac daa koon, ƀëewë warun sosil keeñ so' koon ɗa tah keeñ so' neƀeh. Wëerté së' biti bee keeñ so' sosse ra, keeññon ƀal hom naa sosa' ɗaaha.

4 Mi húmú bíníyë' ron filiß coono, keeñi ɗúmpé a looyi misikke naam,
ɗi biti mi faha' ron tík yii misikke neh, mi húmú faha' teeßi ron biti mi
faha' ron fahoo keeñ so'.

Ɓëyí tooñ baalun

5 Lah ßëyí paŋke yee neßay keeñ ɗon na raa nék, ßëyí baa pagay so' ri,
ɗi paŋ ɗi ɗon ßéeß. Mi fahaay lukusiɗ sah ! Yee paŋ ɗi baa ra laßpe ɗon
ßéeß, ndaa laha' ßëewí yaa lukki laß wa.
6 Ɓëyí baa, yee tíkú rí i ow caak ɗon na ra rek, doyte.
7 Ɓon warun rii baalun baalo kay ɗon on ɗi doole, kaa'a'i biti ɗi lah yii
misik ɗi níi misiga luk ɗi doole.
8 Kon mi ɗaŋ ɗon biti ɗon teeß ɗi biti ɗon fahuute ri.
9 Yee tah mi bíní ron ra daa ri beh : mi húmú faha' olsohi ron nda ɗon
ee ñeyu iña ßéeß rë.
10 Ɓëe' paŋ yin ra ɗon baal ri raa, so' ßal may rii baal. Te mi lah yii
baala mi ri raa, ɗeef ɗon daa tahu mi paŋ ri fíi Kiristaa,
11 kaa'a'i biti Seytaane lah ílí haalaa ri filiß fi yen, nofa' yen. Nagajek,
yen yúhúté yee hom nufa ra níi wocce.

Yee kaa' Pool took ra

12 Laha' mi Torowas waarii Uni NebiKiristaa ra, mi otte biti Yíkëe
kúnsíɗté së' ílí légéyëe mí në.
13 Añcaŋ, kúnsírë' së' rí ílí légéyëe mí níi, bi olay mi koy-yaafi yen Tít
laha' mi ra, af so' tookay. Yii baa tahte mi takohte ßëy Torowas, mi saañce
Maseduwaan.

Ndama kola' Yéesú-Kiristaa na ra

14 Yen símún Koope nék di yee na kúrë' rí fun faraah ti ɗuuli ßëewí
na teeßuu ndami nen, di yee nonuu fun Kiristaa na ra. Ɓi ñeya' fun na,
fun kúrúté tii Kiristaa* feey fa ßéeß ti cuuraayi ngeda líiwëlsë'té deyi baa
ßéeß nen.
15 Nagajek, di Koope na, fun cuuraayi yaa ngeda daa kiili fi Kiristaa ra
: fun daa cuuraayi yaa ßëewë tíkúu waali mújë rë në, a yee homu kotti
múuy ɗë.
16 Ɓëewë homu kotti múuy ɗë, cuuraayi yaa nget ßúudé waa na, yi ay
ßeke ow húl ; yee tíkúu waali mújë rë, cuuraayi yaa nget pes waa na, yi
ay ßeke ow pes. Daa mín légéyí baa nék ?
17 Fun nëníh ßëewí caakki yaa na waariyu unni Koope saame na alal ra
; fun kay, Koope daa wol fun, te fun waariyuu a nufi lante di fíyí, nona
nonu fun Kiristaa na ra.

3

Súrgíi yii hasa poku ra

1 Iña kola' mi won ra, mbaa daa ri biti fun homu teeßa'i affi fun neh
? Fun sohluute biti lah ßëewí bíní ɗon laase légéyí fun ti di na paguu ri
ßëewë ee na nen a ? Fun sohluute biti ɗon bíní ɗon woniɗ fun baaha,
nda fun mín laay ílíy kay a ?

---

* **2:14 2.14** *Kiristaa* : Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ßëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú : *Koope.*

2 Ɗon kay, ɗon daa unna laasuu légéyí fun ɗa, unnee bíníyú keeññi fun
ɗa, yee fí yúhté biti ƀëewë ƀéeƀ mínú wë jaŋi, wa yúh yee faha' waa won
ɗa.
3 Lante biti ɗon daa unna bíní Kiristaa ra, wa ñeya'te fun na. Wa unni
bíníyúuy a ya', wa bíníyúu a Ruuhi Koope fa na pes ɗa. Wa bíníyú sun la'
neh, wa bíníyú keeñ ow.
4 Ɗon ot fun won iñyah, wëelíyëhë wëelíyúu fun wa fíi Koope ndah
Kiristaa ra.
5 Fun lukki míníh haba' biti sah fun mínɗú affi fun légéyí man ɗah. Yee
pagu fun ɗa Koope daa tah fun mín ɗí ;
6 daa ri tah fun mín hen súrgë yí yii hasa pok ɗì hanndal ki ƀani ƀëewë
rë. Yii hasi baaha kolaay Kootaa na, ɗì kola' Ruuh-Peseŋ na. Kootaa bíníyú
rë ƀeka' ow húl, ndaa Ruuha ƀeka' ow pes.
7 Koyyi unna Kootaa húmú bíníyú bíníyë sun i la', ñéerë'té a niiñi ndami
Koope. Kanam Mëyíis húmú tak tako níi ƀëy Israyel míníh ríi yíiɗ sah, te
añcaŋ niiñi baa maañay, gétté. Hém légéyí Kootaa na ƀek ow húl rë daa
niiña' ɗaaha raa,
8 niiñi ndami légéyí Ruuh-Peseŋ ay made ɗíh ?
9 Hém légéyí Kootaa na tah ow daanu ra daa niiñ raa, niiñi ndami légéyí
yee na tah Koope na haba' ow ƀëyí júƀpé rë ay made ɗíh ?
10 Kon ndama húmú niiñ filoon baa ra tikkiyay dara fíi bee míllë' woteh
bee ow yéeh daa teem ri gaan ra !
11 Yee ñee ñeyo rek gétté rë daa húmú lah ndam raa kay, bee nay home
faraah ra ay made ɗíh ?
12 Yaakaara lahuu fun ɗa daa tah fun kaañ yii na pagu fun ƀéeƀ.
13 Fun maduy a Mëyíis fë húmú ɗap kanami a líil, kaa' ƀëy Israyel ot di
na saya' niiñi yee ñee ñeyo rek gétté rë.
14 Oladi wa nék wulay. Dala'te bín fë níi a ɗeh, líilí baa líssí húun íllí wë
biti wa home jaŋii téeré yë bíníyúu yee ɗéƀúu poku ra. Líilí baa kolaay
íllí wë, ɗì hom nísë' biti ƀëe' non Kiristaa na.
15 Te níi a woteh, homuun wa jaŋii Téerëe bíníyú kootii Mëyíis faraah,
lah líilí húun oladi wa.
16 Ndaa lah ƀëyí yíssëh Yíkëe në waa na raa, líilë íllí ƀëyí baaha nísëh.
17 Yíkëe fë na wonuu dee ra daa Ruuha, te tígí hom Ruuhi Yíkëe, ow fi
ow ƀéeƀ daa na laha' afi.
18 Yen ƀéeƀ, yin húunëy kanammi yen, te yen daa na teeƀuu* di man
ndami Yíkëe ti di na teeƀa' seetaan di man ow nen. Yíkëe fë daa Ruuha
ra ee yen lofis ra nda yen man a ɗì, yen ƀaatee lah ndam yen saye.

4

Coono fa deyu apootarra ra

1 Naa'a naa' Koope keeñ nahte fun légéyí bee ra, daa kaa' fun yeɗɗoh.
2 Fun súugúuté iñi sëpírë'té a paŋi iñi ay ɗapuu ɗapoo, fun na nëfíih ow
te fun na lëfíh unni Koope. Fun kay, Koope yúhté biti fun teeƀuu ƀëewë
ɗee madu fun ɗa kaaf ka na wonu fun níi lan ɗa.
3 Hena biti nék Uni Neba na waariyu fun ɗa múurëhté ow na raa, ɗeef
ɗì múurëh íl ƀëyí saŋkute.

* **3:18 3.18** *teeƀuu* : Lahte ƀëewí habuu ri ɗeh : *olu.*

4 Ɓëe' Una múurëh ɗii na baa ra nék ɗì ɓëyí gémëy. Seytaane fa daa
kélfíi ëldúnë fí bee ra búumílté rí, kaa' ri ot niiñi Uni Neba na teeɓa' ndami
Kiristaa fa daa netli Koope ra.
5 Bee fun homute waare ra, fun na wëeríyíh yii leŋke fun na dé' ! Fun
hom waariyuu biti Yéesú-Kiristaa daa Yíkëe. Di yii leŋke fun na nék, fun
súrgë yí ɗon kep te Yéesú daa tah.
6 Koope húmú maañcee won bitih : *« Niiña hawaana ñúusë ! »*✡ Ɗi fi
baa ɓal daa ri hawaan keeññi fun. Ɗi faha' hawaani fun, ñeya' ri yúhë
yúhú fun ndamee ke ri na niiñ kanam Kiristaa ra.
7 Niiñi baa ɗì alal mi ee fun na naam, fun fa híinúy ti yaadi yugusuu
dépëh kut nen ra, nda ɓëewë yúh biti doolii gaani baa kolaay fun na, ɗì
kola' Koope na.
8 Fun homuu coono fi coono ɓéeɓ, ndaa taheh fun keen ; affi fun kúnëh,
ndaa taheh fun yeɗɗoh ;
9 ɓëewë ee fun moklu ra, ndaa taheh Koope yeris fun ; hom níi rëe wa
las fun feey, ndaa taheh wa hap fun húl.
10 Fun oluu húlë në faraah ti di húlë' Yéesú nen, nda pesi Yéesú feeñ fun
na ɓal.
11 Fun fa na pesu ra, faraah fun hom homuu kotti kúl kë ndah Yéesú,
nda pesi Yéesú feeñ faanni fun fa na suu húlé rë.
12 Kon bee kúl kë teeɓee afi fun na ra, pesa teeɓa' afi ɗon na ɗaaha.
13 Bíníyúté Téerëe bitih : *« Mi gém gémë daa tah mi won. »*✡ Ngémí baa
daa keeññi fun ɓal. Fun gémú gémë daa tah fun na waareyu.
14 Nagajek, fun yúhúté biti Koope fa këlíɗ Yéesú-Yíkëe ɓúudé rë, ay fun
këlíɗ ɓúudé ɓal ti Yéesú nen, ɗì cëgíɗ fun a ɗon ɓéeɓ fíyí.
15 Iña deyu fun fun na habu híin ɗë ɓéeɓ, ɗon daa tah, nda ɓëewë nay
liile malli Koope ra ɓaatee caak saye. Hen ɗaaha raa, ɓëewë ɓaatee sím
Koope saye, nda Koope lah ndam.

Ndami gaana na ac ɗa

16 Yii baa daa kaa' fun yeɗɗoh. Wuti sah faanni fun ee yah yin-yin na
saañ raa, yee na pesuu fun keeññi fun ɗa faraah homa' has.
17 Coono fa na deyu fun tígë homuu fun bee ra ay gét, te ri yin yutuuɗ
ɗee rek biti fun cëldë' rí a ndami gaana níi gaan na ɗúméh nay fun ɗì
kome ra.
18 Fun yípúy íllí fun sun yii ow mín ɗíi ot, fun yípú íllí fun yii ow míméh
ríi ot. Yii ow mín ɗíi ot gétë' gétëe, ndaa bee ow míméh ríi ot ɗa ay home
na faraah.

5

1 Nagajek, yen yúhúté biti wuti faannee ke yen feey fi bee daa dúttë
dékú yen ee yah ra raa, yen lahute faam fi ii mëssí yah sun-Koo daa ac
faanni yen, bi Koope daa yugusiɗ yen ɗì ndaa ya' ow neh.
2 Yen ee íinú ra woteh, ndah yen sesuu ɓekohi faannee ke yen daa faam
fa saamɗu yen sun ɗa.
3 Bín fë rëe, yen nís faannee ke yen feey fi bee raa, yen ay lahee faan
has, yen ii hen holoŋ.
4 Nagajek, bee homuu yen yen dékúté faannee ke yen feey fi bee ra, yen
ay íiné íinë rek ti ɓëewí enuu say kilik nen. Ɗi biti neh yen fahuu taka' a

✡ **4:6 4.6** Saame Dalaana 1.3 ✡ **4:13 4.13** Saame Kañaa ya 116.10

faannee ke yen feey fi beh, yen fahuu ɓekoh faanin sun-Koo, nda pesa na ɗúméh rë hon yii ay húlé húlë.
5 Ɗi fi Koope daa koɗ yen waayɗi yen pesi baaha, cépíɗté Ruuhi sun fi yen, yen ham na na'-na' níi iñi wunna yefiɗ ɗi yen ɗa ac.
6 Yii baa daa tah yen hom yen habute híin, te yen yúhú yúhë biti yen homun faannee ke yen yee raa, ɗeef yen wuluute a Yíkëe.
7 Nagajek, pesi yen tíkëh ngém ndaa yii na olu a íl neh.
8 Yen habute yee habu yen ɗa, te yee génël yen ɗa biti yen ɗúh faannee ke yen yeh, yen saañ déké a Yíkëe.
9 Kon yen dékún faannee ke yen yee mbée yen ɗúh në ɓéeɓ, yee faha' ri ra yen lukuu saam ɗi.
10 Yen ɓéeɓ yen warutee caŋ fíi Kiristaa fa na aattiya' yen ra, nda ow fi ow ɓéeɓ liil yee waɗ ɗi ra : ɗeefa ri paga' yin wun na pesa' ri feey ra ɗi baaha, ri paga ɓos ɗi baaha.

Ɗee yugusa' Koope hanndal ki ɓani ɓëewë rë

11 Fun yúhú yi daa neeh Yíkëe daa tah fun na saamu ɓegi iñyaa affi ɓëewë nda wa gém wë. Koope yúh ɗee madu fun ɗa, te mi yaakaarte biti ɗon ɓal ɗon yúhú ɗee madu fun ɗa níi tígí teem yúh.
12 Mbaa daa ri biti fun homu teeɓa'i affi fun hëbíssën neh ? Ë-ë', fun kay fun homu teeɓi ron, nda ɗon dëmdë' fun. Hen ɗaa ow kay wone sun fi fun raa, ɗon ay rii mín lof. Ɓëewí yaa damuu yii tíkëh íl, ndaa yii ee keeñ neh.
13 Hena biti fun lahuy af raa, fun henɗu ri Koope ; ndaa fun henun ɓëewí ñéerúuté a sago fi fun raa, fun henɗu ri ɗon.
14 Faha'a faha' yen Kiristaa ra daa na yeñ fun, ndah wëer fun wëerë bitih : ɓëe' yínë húlíɗté ɓëewë ɓéeɓ rëe kay, kon ɓëewë ɓéeɓ bokute húlúté.
15 Ɗi húlíɗ ɓëewë ɓéeɓ nda ɓëewë na pesu ra, pesi wa ɓanti teyil affi wa, wa pesɗun ɓëe' húl këllúté ɓúudé ndah wa ra.
16 Yii baa tahte fun na yéellílíih ow yeelaɗ ow kut. Ɗéɓëenë fun húmú yeeluu Kiristaa yeelaɗ ow kut, ndaa leegi fun yeelliluuy ri ɗaaha.
17 Ow híssí non Kiristaa na rek, ɗi homa' ow has : yee ɓaha ɗii na ra gétté, yee has ɗa acce caŋke.
18 Iñyaa ɓéeɓ kola' Koope fa yugusa' hanndal ki yeni, ñeya'te ri Kiristaa na, ɗi fa déŋéen fun légéy héc i ow kay ac ndín ɗi yugusa' hanndal ki wani ra.
19 Nagajek, Koope hom ñeya' Kiristaa na yugusee hanndal ki ɓani ɓëewë ɓéeɓ. Ɗi yeelaay wa tooññi wa. Te daa ri nah fun waare i ow ac, ɗi yugusa' hanndal ki wani.
20 Fun homɗu Kiristaa. Koope a faanaŋ fi daa ñeya' fun na, na dëek ɗon. Kon fun daa na ɗagu ron di tii Kiristaa : tëhí yugusa'a na yugusa' Koope hanndal ki ɗoni ra.
21 Kiristaa húmú lahay bakaaɗ, ndaa Koope tíkké rí tígí yen ti bakaaroh nen, nda ɗi fi Koope haba' yen ɓëewí júɓúté nona nonu yen Kiristaa na ra.

6

1 Fun légéyúu a Koope raa kay, fun ɗagu ron yii beh : pëgí ɓéeɓ níi mala lahuu ron ɗa ɓanti sooy teem ɗaaha,
2 ndah ɗi won filiɓ Téerëe tih :

« Laha' wahtaa ra,
mi síkírëhté ɗaŋŋu.
Laha' wahtu múc ɗë,
mi hílíppé rë. »✡

Ëlsíi ! Leegi wahtaa lahte ! Ëlsíi ! Wahtu múc lahte leegi !

3 Fun fahuuy biti ow won yin sun fi légéyí fun, daa tah fun kaa' paŋ
dara di yii mín ɗíi hen, bi ay kabine ow.
4 Fun kay, yii yah fun paŋ ƀéeƀ, fun hom teeƀuu ɗee madu fun, fun fa
súrgë yí Koope ra. Fun homun coono, fun homun kofeel, wuti keeññi fun
ɗúm rëe sah, fun múñ rí.
5 Fun ñeyute hap, fun téyúté, ƀëewë na yejuu fun, fun tíkúté légéyí
misikke, fun oluy pëní, fun oluy ñam te yaa ƀéeƀ fun mújúté wë.
6 Fun hom teeƀuu biti fun légéyírú Koope di pagaɗɗi lanni fun, di yee
yúhú fun Koope na ra, di iña na mújú fun ɗa, di naa'i keeññi fun, di yee
na paŋ Ruuh-Peseŋ fun na ra, di ɗee fahuu fun ow keeññi fun ra,
7 di kaaf ka na wonu fun ɗa, di doolaa on fun Koope ra, a di iñi júƀƀë
na pagu fun ti ganaay ya' yi fun nen ra.
8 Ƀëewí yee kañe fun raa, lah yi fëelíyíih fun ; yee sole fun ɗaa, yee
laase fun. Ƀëewë habuu fun feloh, te añcaŋ yii hente paɗɗah íníh fun na
;
9 wa habuu fun ƀëewí ow yéeh wë, te añcaŋ ƀëewë yúhúté fun níi yúh
; wa habuu fun ƀëewí húlúté, te añcaŋ fun ee pesu ra ee ; wa habuu fun
ƀëewí paguu yin ƀos moklute, ndaa fun hawuy húl ;
10 wa habuu fun ƀëewí keeññi wa neƀay, te faraah keeññi fun ee sos
ɗa ; wa habuu biti fun lahuy yin, ndaa fun ee ƀaatu ow caak alal ra ; wa
habuu biti fun lahuy dara, ndaa fun lahute ƀéeƀ.
11 Ɗon fi koy-yaayya dékú Korente ra, fun kúnsírúté ron keeññi fun, fun
wonute ron filiƀ fi fun a fëel fí fun ƀéeƀ.
12 Fun kaa'uuy faha'i ron, ɗon kay ɗon daa téyúu fun na.
13 Kon mi won ɗon na ti ƀëyí won a koyyi nen : Kúnsëhë kúnsúu fun
ɗon na ra, kúnsí keeññon ɗaaha fun na !

Gém Koope a yin kay ñéerëey

14 Ngënë hëelsíi a ƀëewí gémúy Yéesú, ɗoni wa míníh ñéerë' ! Yii júƀpé
a yii taway dara a Koope míníh ñéerë' ! Niiñ mínë' bok a ñúus ílíy ɗíh ?
15 Kiristaa ay mínée a Seytaane* ɗíh ? Mbée ƀëyí gémpé a ƀëyí gémëy
ay mínée bok yih ?
16 Faam Koope a yúullë taa'uu yih ? Yen daa faam Koope fa na pes ɗa,
ti di wona' ri ɗi fi baa nen ! Ɗi won tih :
« May déké a wa, funi wa nay ñéerée ;
daa mi ac Koope fi wa, wa hen ƀëewí së'. »✡
17 Yii baa daa tah Koo-Yíkëe won bitih :
« Këlíi leelii ƀëewí ƀossa,
ɗon wuloh wa,
ɗon ƀanti leƀ dara yii sobete,
may ron taha' a ya' ana. »✡
18 Koo-Yíkëe fë mín ƀéeƀ rë wonilte bitih :
« May hen baap ɗon na,

✡ **6:2 6.2** Saame Isayii 49.8 * **6:15 6.15** *Seytaane* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Beliyaar.* ✡ **6:16 6.16** Saame Tali Léwí 26.12 ; Esekiyel 37.27 ✡ **6:17 6.17** Saame Isayii 52.11 ; Esekiyel 20.34, 41

ɗon hen koy soo na. »✡

7

1 Ɗon fi kooyya faha' mi níi faha' ra, iñyaa ɓéeɓ gapu yen. Kon yen
ɓukutoh yii na sobeyil faanni yen a keeññi yen ɓéeɓ, maanam yen paŋ
ɓéeɓ yen pesa' neeh Koope níi yen lan ces.

Yee sosil keeñ Pool ra

2 Kúnsí keeññon ɗon ɓek fun na. Fun tooñuy ow, fun yahuy ow, fun
nofuuy ow yii daa ri laha' ri.
3 Mi wonay yii baa biti mi hom yami ron yin dé', ndah mi mëssée rën
won biti fun ɓeku ron ɓeko keeññi fun níi dara míméh yen taaggila', pesa
neh kúl kë neh.
4 Mi wëelíyëhté rën níi wëelíyëh, te mi dama' ɗon. Filiß coono ya ñeyu
fun ɗa ɓéeɓ, so' mi lukki lah doole na, te keeñ so' luka' sos na níi hen
dotooy.
5 Nagajek, lahuu fun Maseduwaan ra, fun lahuy jaamma koy yínë sah.
Fun maluu kofeel ɓéeɓ kay : ɓëewë homute na haa'uu fun, ɓaatte biti
keeññi fun tookay ndah tíit.
6 Koope fa na on ɓëe' yeɗɗoh doole ra, onte fun doole bee aya' Tít ɗë.
7 Ayi neh doŋ daa on fun doole, ndaa yee ɓíllë' rí fun ɗee onuu ron ɗi
fi baa doole ra. Ɗi ɓílíɗté fun ɗee fahuu ɗon olaadi so' ra, réeccíyëhë
réeccíyúu ron ra, a ɗee pokuu ɗon soo na ra. Yii baa daa ɓaatti sosil keeñ
so'.
8 Mi yúhté biti unna húmú bíní mí ron ra húmú misikke ron, ndaa
misiga teem guuttii baaha. So' mi réeccíyëey rí tígë homa' mi bee ra
nék. Nagajek, mi húmú réeccíyëhté rí bee kela' mi biti unna misikke ron
ra,
9 ndaa keeñ so' sosse leegi. Keeñ so' sosaay biti unna húmú misikke ron
dé', ndaa biti misiga misik ri ron ra tahte ɗon lofute pesaɗ. Misigi baaha
ñéerë'té a yee faha' Koope ra. Kon fun tooñuy ron yínë sah !
10 Nagajek, misigi ñéerë' a yee faha' Koope ra, daa na tah ow lof pesaɗ
ɓëe' múc, te yii ay réeccíyúu íníh në. Ndaa misigi ñéerë' a iñi ëldúnë fí
beh, ɓeka' ow húl.
11 Yee húmú misik ɗon ɗa ñéerë'té a yee faha' Koope ra ! Leegi ëlsíi yee
lím rí ɗon na ra : ɗee sawooruu ron ra, ɗee layruu ron affon ɗa, ɗee oluu
ron affon ɗa, ɗee tíitúu ɗon ɗa, ɗee caguu ron olaadi so' ra, ɗee fahuu
ron ñee yee faha' Koope ra, a ɗee koruu ron ɓëe' paŋ ɓos ɗa ! Iña pagu
ɗon yaa ra ɓéeɓ, ɗon teeɓuute affon biti ɗon nëníh yee húmú won mi
ron baa ra.
12 Ɗon ot mi húmú bíní ron, ɗi ɓëe' tooñ ɗa neh daa tah, te ri ɓëe' tooñu
ra neh ɓal. Yee tah mi húmú bíní ron ra, mi húmú faha' biti ɗon yúh níi
lan di fíi Koope biti ɗon sawoorute fun na níi sawoor.
13 Yii baa daa on fun doole ɗeh. Teyay doolaa on ɗi fun ɗa, ndaa oluu
fun biti keeñ Tít sosse di ɗee tahuu ɗon níi keeña yëellëhté rë, keeññi fun
ɓaattee sos.
14 Mi húmú sampee ron dama' fíi Tít te mi sopaay na woteh. Fun húmú
mësúu ron won kaah, te laasa na húmú laasu fun ɗon fíi Tít ɗë, ow taasaay
ri ɓal.

✡ **6:18 6.18** Saame 2 Samiyel 7.14

15 Ɗaaha, faha'a faha' ri ron ra ƀaata' ƀaatoo, biti ri nérsëh ñeya ñeyuu ɗon ƀéeƀ yee won ɗi ɗon a ɗee teertuu ɗon ri ra : ɗon onute ri cér níi
mitte sëk.
16 Keeñ so' sosse di yee mínë' mí tík yaakaari so' sun fon di yii mín ɗíi
hen ƀéeƀ ɗë.

8

Di na onuu

1 Koy-yaayyi yeh, fun fahuu biti ɗon yúh mala on Koope ƀëy íllí jaŋi yi
Maseduwaan ra.
2 Wa fi yah, ƀëewë húmú saamute olsohi wa ñéyrúté wa coono lool,
ndaa keeññi wa sosse níi tahte húmú henuu wa ñëkíɗ níi, iña onuu wa ra
caakke lool.
3 So' mi bee mi mín seede bitih, yee mínú wëe ona' ra ƀéeƀ wa onuute
ri níi lukusse sah te ow túuyëy wë rí. 4 Wa caguute fun lok biti fun on wa
wa bok a fun yera'i iña nay kéyrúu ƀëewí Koope Yerusalem ra.
5 Wa pagute yii fun séentúuy rí waa na koon : wa yerute Yíkëe affi wa,
wa tíkúté sun yerute fun affi wa ƀal ti di faha' ri Koope nen.
6 Yii baa daa tah fun ɗaŋ Tít fa daa húmú daliɗ ɗon haakalsa'i hélsë
nay kéyrúu ƀëewí Koope Yerusalem ra, ɗi nimil ɗon na, ɗon lúsíɗ yii
wuni bah.
7 Ɗon lahute ƀéeƀ níi lah : ɗon lahute ngém níi lah, ɗon mínúté won
níi mín, ɗon yúhúté níi yúh, ɗon sawoorute níi sawoor, te faha'a fahuu
fun ɗon níi faha' ra tahte ɗon fahuute ow níi faha'. Ɗi daaha raa kay, fun
fahuu biti ɗon baah níi baah yii leŋke hélsë nay haakalsuu ra.
8 So' mi homay túuyí ron dé', so' mi saam biti bee mi wone ron ɗee
sawooruu i ow kay ra, ɗon teeƀa' kah-kah biti ɗon fahuute ow.
9 Ɗon yíih ɗee baaha' Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen yen na ra woo ? Ɗi fi
baaha húmú lahte alal, af ron tahte ɗi hente ñëkíɗ, nda ñagi tah ɗon lah
alal.
10 Kalaa ɗon daa ɗéƀúu caŋ biti ɗon ay yera', te ɗon daa ɗéƀúu yera'.
Yee mín mí ron won yii baa te daa wun ɗon na ra daa ri beh :
11 di húmú caguu ron lok biti ɗon ay yera', lah lúsɗíi rí ɗaaha a tígë
teem dooloon ra. Kon lah lúsɗí yee dalu ron baa ra.
12 Iña nay ron yeree ra, di mín wëe teem ƀéeƀ lah keeññon raa, Koope
ay waa tah ndah ɗi ii meela' yii ɗon lahuy ri.
13 Yaa ƀéeƀ, saamuy biti ɗon koloh na raa ɗon hom súfúñ ƀëewí kayya
hom jaamma, saamu biti ƀëewë ƀéeƀ teem.
14 Tígë homuu ron bee ra, ɗon lahute níi ɗon mínú dímlë' ƀëewë ñaku
ra, hen ɗaa lah bis ɗon ñak ƀëewí yaa lah níi rëe, daa wa dímlúun ɗon.
Tígí daaha, teyla' ay lahee na
15 ti di bíníyúu rí Téerëe nen bitih : *« Ɓëewë píyú caak ra, yi wa lukusay
; yee píyú yutuuɗ ra, yi wa mitte. »*✡

Tít a ƀëewë wa ñéerúu rë

16 Yen sím Koope di yee ona' ri Tít sawoora sawoor ri ron na ti fun nen
ra.
17 Tít tahte yee wonu fun ɗi ra, ndaa baaha ɗeef ɗi húmú sawoor na
sawooro níi wonuu fun ɗi, ɗi yíppée caŋ ƀeyi waali ginon.

✡ **8:15 8.15** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 16.18

18 Fun wolaaluute a ri, ow di koy-yaayya filiß ngémë, bee ßëy íllí janı ya
ßéeß na kañu ri di yee na waareya' ri Uni Neba ra.
19 Ɗi fi baa ßal, íllí janı yi kayya daa tansu ri nda ri ñéerë' a fun paŋi
légéyí wuni bah, kúrí hélsë nay haakalsuu ra. Yee na pagu fun baa ra, fun
pagu ri teeßa'i ndami ɗi fi Yíkëe, a teeßa'i biti fun cagute habra'i ßëewë.
20 Fun fahuuy biti ow yam fun yin di hélsí caaga yefu fun ra,
21 daa tah fun hom saamuu paŋ yii ay wun íllí Yíkëe neh doŋ, ndaa yii
ay wun íllí ßëewë ßal.
22 Lahte koy-yaafi yíníi fun kay, bi fun wolaaluute ri ñéerë'té a wa ßal.
Ɗi fi koy-yaafee ke fun baaha, fun olute biti ɗi na hoñci sawoor iña ßéeß.
Bee wëelíyë' rí ron níi wëelíyëh bee ra nék, ɗi ßaattee sawoor ɗon na.
23 Ɗi fi Tít nék, funi daa na ñéerúu, fun bokute fun na légéyírú ron.
Koy-yaayyi kayya ñéerúu a ri ra nék, ßëy íllí janı ya daa wolu wa te daa
wa ndami Kiristaa.
24 Téeßí wë biti ɗon fahuute wa nda faha'i baa wëer ßëy íllí janı ya te
wa yúh yee tah fun na damuu ɗon ra.

9

Ona' neßpi kolaa keeñ

1 Sohlaay mi wonle ron yii leŋke iña nay kéyrúu ßëewí Koope Yerusalem
ra.
2 So' mi yúhté biti ɗon habute lok biti ɗon ay yera' níi wocce, te mi
dëmdë'té rí fíi ßëy Maseduwaan : mi wonte wa biti ɗon fi ßëy Akaay ɗon
cagute biti ɗon ay yera' te ɗon wonu ri kalaa níinén. Cagoha caguu ron
baaha ra nék sawoorilte ow caak waa na.
3 Ɗon ot mi wol koy-yaayyee ke yen yaa ɗon na, nda dama'a na damuu
fun ɗon ɗa ßanti hen damoh pëtíh di yii baaha, a biti wa ac raa, ɗeef ɗon
waay hélsë níi woc ti di wona' mi wa nen.
4 Henay bah, fun yahti ac fun ñéerë' a i ow di ßëy Maseduwaan raa, fun
ay húl a sopoh di laha lahu fun yaakaar ɗon na ra, ɗon ßal ɗon sopoh na.
5 Yii baa daa tah mi ot biti mi waɗtee ɗaŋ koy-yaayyi yaa këllëh së' ɗon
na, tooppitoh iña nay ron yeree ra, yee gapuu ron níi wocce ra. Hen ɗaa
mi ac raa, may waa ɗeefe woc. Ɗaaha, yera'a nay ron yeree ra ay kolee
keeññon, ow túuyéh ɗon ɗi.
6 Koy-yaayyi yeh, yúhí biti ßëyí fí soh yutuuɗ ay lece yutuuɗ ; ßëyí fí
soh caak nék, ay lece caak.
7 Yee koloh ow biti ay yeree ri ra nék, lah yeraa ri, te ɗi ßan ɗii paga'
biti ɗi túuyú rí túuyë mbée laheh keeñi. Koope faha' biti ow yahti ona'
raa, keeña sos ona'a.
8 Yúhí biti Koope mín ɗon hëp yii mín ɗíi hen ßéeß níi faraah yii sohla'
ɗon ßéeß ɗon lah ri te tígí dëekúun paŋ yin wun ßéeß, ɗon mín ßek ya'
yon na,
9 ti di bíníyúu rí Téerëe nen bitih :
« Ɗi ona' ñëkíɗ onoo,
ɗi ona' ñëkíɗ onoo níi mit sëk.
Júßë júß ɗí rë ee na faraah ! »✡
10 Koope fa na on línëhë tisoh a yii ñama ri ra, ay ron on tisoh, on ɗon
tisoh caak níi caak, ɗi paalil wa, nda ow caak njiriñoh na júßë júßú ɗon
ɗa.

✡ **9:9 9.9** Saame Kañaa ya 112.9

11 Ɗi ay ron on yii hente alal ɓéeɓ, nda ɗon míné ona' faraah. Hen
ɗaaha raa, ow caak ay sím Koope di iña nay fun waa kome te kola' ɗon
na ra.
12 Ɗaaha, légéyí haakalsa'i hélsí yaa teyay habra'i ɓëewí Koope sohle
yi wa doŋ, ay tah ow caak ɗaŋ Koope ɓal, wa sím ɗí níi sím.
13 Habra'a nay ron habree ɓëewë baa ra daa nay teeɓee biti ɗon gémúté
kah-kah. Ɗaaha, ow caak ay kañ Koope ñeya nay ron ñeye yee won Uni
NebiKiristaa ra, a biti ɗon ɓeɓ iña lahuu ɗon ɗa, ɗon bok wa a ɓëy ílí
jaŋii Yerusalem a ɓëewë ɓéeɓ.
14 Wa ay pokoh ɗon na, wa ɗagiɗ ɗon, ndah mala hëp ɗon Koope ra.
15 Yen sím Koope mala lahay teem, ona' ri ra !

10

Sañ-sañi Pool

1 So' mi Pool, mi kelohte biti lahte ɓëewí wonute ɗon na biti mi ac ginon
ɗaa mi hena' ɓëyí sosse, ndaa mi wuloh raa mi híinë' híinëe ɗon na. Di
sosa' Kiristaa a di baaha' ri, may made ɗaaha ɗon na nen.
2 Kon ma na ɗaŋ ɗon : ngënë tëhí mi ac ginon may híiné sun fon. Lahte
ɓëewí awu ɗon na wonute biti fun pesuu yee neɓa' fun ra, te mi hampe
biti mi ac daa raa, may teeɓ wa fi yaaha sañ-saña lah mi waa na ra.
3 Fun pesuu feey fi bee naam, ndaa ɗee na haa'uu fun ɗa ɗi haa'adi feey
fi bee neh.
4 Ganaayya na haa'uu fun ɗa, yi feey fi bee neh : wa ganaayyi Koope,
ganaayyi lahte doole, yi mín kéeníɗ míir a ɗee mín ɗíi gaana' ra ɓéeɓ.
Fun hom kéenɗúu oladi ñeyay waal ɓéeɓ,
5 a yii hente gaan-gaanloh te na kaa' ow yúh Koope ra, fun ham níɓɓë
ɓéeɓ fun kúɗ wë wa ñee yee faha' Kiristaa ra.
6 Te til níi ɗon ñee yee faha' Kiristaa ra níi ñee raa, ɓëewë nay kaa'ee
ra, fun cagute biti fun ay keen sun fi wa.
7 Ëlsírí affon yee lah ra ! Ɓëyí fí ham afi biti ri non Kiristaa na, ɗi ɓeka
afi biti fun nonu Kiristaa na ti ɗi nen.
8 Heeyce so' mi sampee lukusiɗ yutuuɗ maa damoh yera' fun Yíkëe
sañ-sañ ra, ndaa mii naa sopoh. Sañ-sañi baa yii ay ron ɓaate ɓaato ndée
biti ay ron saŋkuye saŋkuyo neh.
9 Mi fahaay ɗon haba' biti mi saam tíitɗí ron bee mi bíníté ron ra,
10 ndah ɓëewë wonuu ti oroh, bee mi bíníté rë, mi híinë' híinëe, unni
so' diŋ. Mi ac filiɓ fi ɓëewë rëe nék, mi ɗooya' ɗooyoo, unni so' yoɓ.
11 Ɓëewë në wonu yii baa ra ɓekun affi wa bitih : ɗee madu fun biti
fun bíníyé ɗon ɗa, fun ac ginon ɗaa, fun ii lofisoh yínë sah di iña nay fun
page ra.
12 Heeyce fun kaañuy nata' affi fun a ɓëewë na teeɓuu affi wa ra, fun
kaañuy mëddë' affi fun a wa. Wa ɓëewí lahuy af. Wa natuu affi wa a
ɓëewë madu a wa ra, wa mëddúu affi wa a ɓëewë madu a wa ra.
13 Fun nék, fun ii damoh níi fun lukusiɗ. Fun ay natee affi fun a légéyë
yeɗ fun Koope ra kut, kúɗ fun níi ginon ɗa.
14 Fun paguy yii lukusse níi made biti fun payuy ginon payo nen. Fun
kay, fun daa ɗéɓúu ac ginon fun komute ron Uni Nebi Kiristaa.

15 Fun paguy yii lukusse, fun na damuu di yii ow kay daa légéy rí. Yee
séentúu fun ɗa daa ri bitih : ngémën ɓaatoh, fun ɓaat ya' yi fun légéyë
nahu fun ɗon na ra fun saye, fun teem yee nahu fun ɗa.
16 Hen ɗaaha raa, fun ay mín waare Uni Neba ginni kayya wuluu ron
ra, fun ɓanti dama' yii ow kay daa légéy rí di yee nahu ri ra.
17 Nagajek, bíníyúté Téerë bitih : *« Bëyí fí ay damee, damaa Yíkë. »*✡
18 Bëe' na teeɓa' ɗee man ɗi ra neh daa ɓëe', ɓëe' Yíkëe teeɓa' ɗee man
ɗi ra kay daa ɓëe'.

11

Pool a apootarri paɗɗah ya

1 Wonni doffa na saañ mi ron wone yee ra, ɗon mín së' wëe mújíɗ
yutuuɗ koon moos ! Mújdí së' wë see !
2 Daa mi fiira' ron fiira'i fí yúhté biti kola' Koope na ndah so' mi ona'te
ron, te mi ona' ron biti ɗon ay kooree a yaal yínë, daa ri Kiristaa ; te mi
faha' biti mi ɓekaa ron lasi biti ɗon yëhíh cafay kon dalaa !
3 So' mi neehte biti nék yin yah nuffon níi nís ɗon pokoha pokuu ɗon
kah-kah Kiristaa na ra ti ɗee húmú ñeya' goŋ fa Aawa níi nofa'te ri ra nen.
4 So' mi yúhté biti wahtii ayaa ow waarii ron Yéesú fi bokaay a bee
waareyu fun ɗon ɗa faraah, ɗon hom yípúu ríi síkírëh síkírëe ; mi yúhté
biti ɓal ɗon na yípúu tah yii bokaay a Ruuh-Peseŋ fa liilu ɗon ɗa, a uni
bokaay a Uni Neba waariyu fun ɗon ra.
5 Añcaŋ, mi yúhté biti mbata apootarri gaanni ron lúŋndíh së' dara !
6 Heeyce mi míméh won woni ñeete waal, ndaa mi yúh yee na won mi
ra : fun mësúu ron teeɓ baaha teeɓo níi lante, a yii yah fun paŋ ɓéeɓ.
7 So' mi húmú cépíɗ af so' cépírë, nda mi ɓéyíɗ ɗon waaraa na húmú
waare mi ron Uni Nebi Koope te mi sehay na yin ɗa. Mi bakaaɗte yee paŋ
mi baa ra a ?
8 Mi ɓuucce ɓëy íllí janɨ yi kayya taha na húmú tah mi iña na húmú
kéyrúu së' wë pesaa ra, nda mi légéyíɗ ɗon.
9 Húmú homa' mi ginon ɗa, sohle húmú daɓpe so' ndaa mi sehay yin
ɗon na, ndah koy-yaayya koluu Maseduwaan ɗa daa na húmú pagiru so'
ɓéeɓ. Mi húmú kaa'a'te biti mi mokil ɗon di yii mín ɗíi hen ɓéeɓ, te may
rii lúsɗée ɗaaha.
10 Di kaaf ka hom Kiristaa na, hompe soo na ra, mee ron won ra ee : di
deyi Akaay ɓéeɓ ow míméh kaa' mi dëmdë' yii baaha.
11 Yee tah ra yi nék ? Biti mi fahaay ron fahoo aa yih ? Koope sah yúhté
biti mi faha'te ron !
12 Yee na paŋ mi baa ra, may naa sayee ɗaaha, nda ɓëewë saamuu
dama'i biti wa paguu ti fun nen ra, mi ɓan waa on íl koy yínë sah !
13 Wa fi ɓëewí yaaha i apootar paɗɗah, wa légéyëh yí laduy nuf, yi
lakaatuu biti wa apootarri Kiristaa.
14 Lahay yii ay jaahle ow yii baaha, ndah ɗi fi Seytaane sah na lakaata'
ɗi hen malaakii na niiñil.
15 Kon waray mín jaahal ow biti wa fi ɓëewée ké Seytaane yaa ɓal
lakaata' biti wa súrgë yí légéyúu sun yii leŋke júɓ. Yee nay waa kate
míllëenë rë nék, ay ñéerée a iña pagu wa ra.

✡ **10:17 10.17** Saame Yérémí 9.23 ; 1 Korente 1.31

Iñi misikka ñee Pool ra

16 Mee ron rii wonaat ɗa ee : ngënë yëekëerí biti mi dof. Hena biti ɗon
yaakaaru baaha raa, hëbíi së' ɗaaha book nda mi nampi damoh yutuuɗ.
17 Yee nay mii ron wone ra, mii rii wona' ɗee faha' ri Yíkëe rë ; may rii
wonee ti dof nen, ti ƀëyí wëerté rí biti lahte yii damaa ri nen.
18 Hém i ow caak ee damuu iñi feey fi bee raa kay, kon so' may damoh
ƀal.
19 Ɗon hen ƀëewí ñaañute moos, ɗon tahe síkírëh i dof a ?
20 Ɗon tahute biti ɗon habuu ñaam, ɗon ñamaa, ɗon ƀuucaa, ɗon
paa'aa sun, ɗon laƀaa kakaaƀ a ?
21 Yaha baaha raa, ɗeef fun tasuute híin lool te mi sopohte na ndah fun
henuy ɗon ɗaaha !

Di filiƀ fi baaha ƀéeƀ nék, cëe mi won wonaɗ dof : lah yii ow kaañ naa
damoh raa, so' ƀal mi kaañce naa damoh.
22 Wa henun i Ébrë rëe, so' ƀal mi Ébrë ! Wa henun koy ki Israyel raa,
so' ƀal mi koy ki Israyel ! Wa henun séttí Abraham raa, so' ƀal mi sédí
Abraham !
23 Wa súrgë yí Kiristaa a ? Cëe mi won ɗon wonaɗ dof daa nék : so'
mi luk waa rii hen fap ! So' mi luk waa ñee mok, yee téyú mí kasu ra wa
téyúy rí, yee hawu mi a yee ñee mi kotti kúl kë rë wa ñeyuy na.
24 Yëwúɗɗë fúurúté së' laraw waal iippi fu yúhté bitih, bina-bina ƀéeƀ
wa laƀute so' laƀ sabay éeyë a laƀ payniil (39).✡
25 Ɓëy Rom habuute so' waal caak, lahte na waal éeyë yí wa njíinúté së'
duuɗ. Lahte bis mi tawute i la' maa fahuu hap húl. Mi ñeete júlkíñëh
gaal níi hente éeyë, mi nee'te filiƀ muluƀ elek múlgús níi na' haalte kéy
fín fë.
26 Iñi ñíin së' mín nëe teem koon katte so' filiƀ ƀaaƀƀi caakki so' : yee
kata' so' laah ya, yee kata' so' ya' yi banndi ya, lahte yi mboko yi so'
yëwúɗɗë mbée i ow kay daa komuu so' wa, yee kata' so' ginni taah yin
mbée luufa, yee kata' so' filiƀ kísí fë, yee kata' so' ya' yi mbata i koy-yaay
filiƀ ngémë.
27 Mi ñeete légéyí misikke a iñi misikke, caakke yii mi nee'ay ri pëní, mi
ñeete yaaƀ mi ñeete sifaɗ, caakke yii mi tookke ri mi olay ñam, fiyoon
mokilte so' mi lahay búubí ƀekaa mi.
28 Di filiƀ yaa ƀéeƀ, tíkké biti faraah mi sídë' yee homuu ƀëy íllí jaŋi ya
ra ƀéeƀ.
29 Lah na ƀëyí tasa'te híin ɗëe, mi hom tasa' híin tasoo mi ɗeefiɗ ɗì na.
Lah na bi ƀeku bakaaɗ ɗaa, hom misika' so' misikoo.
30 Mi waɗti damoh raa, may damee biti mi tasa'te híin.
31 Koo, ɗì fi Boffi Yéesú Yíkíi yen, ɗì fa mit sím faraah ra, yúhté biti ma
na feleh.
32 Homa' mi Damaas ra, gëernëerë húmú tookiɗ buura na wonuu
Aretaas ra húmú faha' hami so', tíkké i wohoh íllí gina.
33 Di filiƀ yaa ƀéeƀ, lahte ƀëewí ƀekute so' dama, ñéyrúté së' falanteer
yëellírúté së' énfí míirí gina*, mi fússé.✡

✡ **11:24 11.24** Saame Nérsí Kootaa 25.3 * **11:33 11.33** Jamanu yi yaaha, gin caak húmú wërëlúu a míirí utte te híinté, kaa' biti haa' lah raa gina ay yooƀe haal. ✡ **11:33 11.33** Saame Tílëdí apootarra 9.23-25

12

Yee teeƀu Pool ra

1 Damoh lahay njiriñ naam, ndaa mi waɗtee damoh ndah mi tíhëy rí.
May ron naa won yii leŋke iña teeƀa' Yíkëe a iña olu filiƀ yodaɗ ra.
2 So' mi yúhté koy-yaafi non Kiristaa na, bi fí yúhté biti kíil sabboo a kíil
iniil filoon, Koope ƀéyíɗté rí sunaa-sun*. (Mi yéeh nda na ƀéyrú rí rë, ɗi
ñéerë' a faani nda ri ñéerëey a faani. Koope kep daa yúh.)
3-4 Yee yúh mí rë biti ƀëe' ƀéyrúté níi Aljana. (Nda ri ñéerë' a faani nda
ri ñéerëey a faani, so' mi yéeh kat, Koope kep daa yúh.) Ɗi kelohte unni
ow míméh nëe ñee, te kadduute ow étíɗ ñeyi na.
5 May mínée dama' yee kat ƀëyí baa ra, ndaa yaha yii leŋke soo na raa,
mii damoh henay tasa'a tasa' mi ra.
6 Mi fahaa damoh koon, yee nay mii wone ra ii hen wonaɗ dof, ac kaah
kep. Ndaa mii rii paŋ, nda ƀëewë ƀan soo yeela' ow gaan níi lukus, wa
yeeluun so' iña na paŋ mi, a iña na won mi ra.
7 Kon Koope kaa' biti mi dama' iñi éemílë' yë teeƀ ɗi so' ra, daa tah ɗi
soɗ so' yii yahte faan so'. Yii baaha ɗi dagi Seytaane, daa ri na hawsoh
so', nda mi ƀanti damoh.
8 Mi ɗaŋke Yíkëe waal éeyë nda ri nís yii baaha soo na.
9 Ɗi won so' tih : « Mala on mi ro ra doyte ro. Ow tasa' raa, doolii so'
hom feeña' feeñoo níi mit sëk. » May damee biti kay mi tasa' híin níi keeñ
so' sos, nda doolii Kiristaa húun së'.
10 Yii baa daa tah keeñ so' na sos biti mi tasa', biti mi solu, biti mi lah
tolof-tolof, biti mi moklu a biti keeñ so' ɗúm ndah Kiristaa. Ahaŋkay, mi
tasa' raa, mi laha' doole wahtii baaha.

Pool tíitté ngémí ƀëy Korente na

11 Ɗon oluy biti bee mi wone ra mi wona' wonaɗ dof a ? Ɗon daa ƀeku
so' na nék ! Ɗon daa warun teeƀa' ɗee man mi ra koon, ndah wuti mi
tikkiyay yin raa, mbata apootarri gaanni ron lúŋndíh së' dara.
12 Kimtaanna a iñi éemílë' yë a kawtéeffë na teeƀa' biti ow apootar ra
feeñce homa' mi leeloon, ma na múñ coono ya níi tígí teem múñ ɗë.
13 Ɗëy íllí janj yi kayya pagiru yi ɗon pagiruy ri ? Heeyce raa biti mi
kaa'a'te mokli ron mi meelay ron yii pesaa mi homa' mi ɗon na ra neh a
? Yaha baaha raa, ëelí së' rí !
14 Mee waay ginon waali éeyë fë rë, te mi sehay dara ɗon na níi mi
mokle ron. Ma na saameh yin ɗon na, mi saama' ɗon ; ndah koy neh daa
waɗti saamɗa baap, baap kay daa waɗti saamɗa koy.
15 So' nék, ay soo neƀa' biti mi ƀek alal mi so' ɗon na níi luka' biti mi
yera' af so' ƀéeƀ ndah ɗon. Mi faha' ron ɗaaha níi faha' raa kay, waɗtee
tah ɗon fahuun so' yutuuɗ ɗee rek a ?
16 Wuti ɗon ot biti mi sehay yin ɗon na raa sah, mín lah ƀëewí won biti
mi ñeya' ri daaha pëtíh, nofa'i ron mi ƀeƀ alal mon.
17 Cëe mi meel ron : Mi ñeya'te ƀëewë wol mi ɗon na ra, mi nofa'te ron
mi ƀeƀpe alal mon a ?
18 Mi ɗaŋke Tít ac ginon ƀani koy-yaafee ke yen yúhú ron ra. Ɗi fi Tít
nofa'te ron ƀeƀpe alal mon a ? Lahaay ɗaaha ! Funi Tít nék homuu fun
ginon ɗa, fun daa boku nufa yínë, te iña pagu fun ɗon na ra ƀéeƀ yínë.

---

* **12:2 12.2** Koy-yaafa na wona' Pool dee ra, ɗi ɗi fi Pool a faanaŋ fi. Ɗi kaa' laasi afi daa tah ɗi wona' ri ɗah.

19 Mín hen sah ɗon haba' níi wocce biti fun saamu layaa fíiyën rek. Fun
paguy ri múk kan ! Ɗon fa fahuu fun níi faha' ra, iña na wonu fun ɗon
ɗa ɓéeɓ, fun wonuu wa fíi Koope di nona nonu fun Yéesú-Kiristaa na ra,
te fun saamu na biti wa ɓaat ɗon.
20 Mi neehte biti mi lah ginon raa mi oleh yee faha' mi ɗon na ra, te ɗon
ëlíh yee fahuu ɗon soo na ra. Mi neehte biti mi ɗeefa na i íñë', eeñnjanta',
haayloh, lah ɓëewí fahirun affi wa kep yin wun, lah sola', ɗooɓanta', gaan-
gaanloh, a yii jahasa'te.
21 Mi neehte biti ayaa ka so' bah, Koope yíiñ së' leeloon, mi looy pagaɗ ow
caak, yi ay líssí ɓakaaɗ ti merees nen, yi yeɗɗuy paŋ yii tappe njaaliyoh
ɓéeɓ a paŋ yii ɓosi manna ɗah, yee na húmú pagu wa ra.

13

Yee míllë' won Pool ɓëy Korente ra

1 Baa daa ac waali éeyë fë nay mii aye ginon ɗa. Di bíníyúu rí Téerëe
bitih : *« Balaa yin lecu ɓéeɓ, lahan seede ana mbée éeyë. »*✡
2 Yee húmú won mi ɓëewë húmú ɓakaaru merees ra a ɓëewí kayya ɓéeɓ
aya' mi ginon waali ana fa ra, may naa ñeyaat wuti mi íníh leeloon raa :
waali yínée nay mii aye yérën rë, mii yérém ow.
3 Ɗon fahuu yii nay teeɓee biti Kiristaa ñeya' soo na won saa ? Ɗon ay
rii ot ! Kiristaa míméh yin ɗon na mínë neh dé' ! Ɗi kay hom teeɓa' doolii
teeɓoo ɗon na.
4 Na daayu ri kurwaha ra ɗi húmú lahay doole naam, ndaa doolii Koope
tahte ɗi ee pes ɗa. Nona nonu fun ɗii na ra tahte fun ɓal fun lahuy doole,
ndaa doolii Koope tahte fun ay pes a ɗi, te fun ac ginon ɗaa ɗon yúh
baaha.
5 Kénsíi affon ɗon olsoh nda ngém ee ɗon na raa. Ëlsíi affon ! Ɗon oluy
biti Yéesú-Kiristaa ee ɗon na a ? Mbée ɗon olsoh affon raa, ɗon ay ole
biti ɗon keenute ngémën aa yih ?
6 So' mi yaakaarte biti ɗon ay ot biti fun keenuy bi fun.
7 Fun ee ron ɗagiru Koope ra nda ɗon ɓanti paŋ yin ɓos. Fun húmú
saamuy na teeɓa'i biti fun pagute yee nah fun Koope ra dé' ! Ëe-ëe' kay
! Wuti ɓëewë habuun biti fun keenute na raa sah, yee fahuu fun ɗa biti
kep ɗon pagun yin wun,
8 ndah di yii leŋke kaaf ki Koope, fun míníh dara na. Yee mínú fun ɗa
daa ri biti fun légéy yii ay kúré kaaf ki baaha fíi.
9 Biti fun lahuy doole raa ɗon lahuu doole, keeññi fun sosa' na sosoo
dotooy. Yee na ɗagu fun ra biti ɗon hen ɓëewí mitute sëk.
10 Yee tah mi bíní ron unni yee bee wula' mi ron bee ra daa ri beh : mi
fahaay biti mi lah ginon ɗaa mi híin sun fon. Yíkëe onte so' sañ-sañ, ndaa
ɗi sañ-sañi ay ron ɓaate ɓaato, bi ay ron saŋkuye saŋkuyo neh.

Takohi Pool ɓëy Korente

11 Kon yen takuun a unni yee kat koy-yaayyi yeh : hëmíi sos-keeñ
! Féhéyí níi ɗon hen ɓëewí mitute sëk, ɗon onanta' doole, ɗon kéldë'
hanndal kon, ɗon pesa' jaamma. Ɗon hena' ri ɗaaha raa, Koope fa faha'te
ow níi faha', na ona' jaamma ra ay ñéerë' a ron.

✡ **13:1 13.1** Saame Nérsí Kootaa 19.15

12 Lah wëdëntíi hanndal kon níi wodanta'*.
Ɓëewí Koope ya dee ɓéeɓ na woduu ron.
13 Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhë rën ɓéeɓ mal ! Koope dékëe faha'on ɓéeɓ
! Ruuh-Peseŋ paga níi ɗon ɓéeɓ hen yínë !

* **13:12 13.12** Di ɓaahi ɓëewí yaaha, wa yahti wodoh ɓëewë mboko yi wa mbée ɓëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.

Téerëe bíníyú unna won Pool ƀëy Galasi ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool ƀëewë dékú Galasi, te gémúté Kiristaa na ra. Ɗi húmú payte i gin caak di Galasi waarii wa Uni Neba (Saame Tílëdí apootarra 13.1 níi 14.23). Pool húmú waareya' biti rek yee nay tahe Koope haba' ow ƀëyí júƀpé rë, ac biti kep ƀëe' gém Yéesú në.

Jaŋiyuu unna bíní Pool ra, olu biti waɗti laha' yëwúɗɗí daa payu dín fë, yahute iña waare Pool ra ƀéeƀ, wonute wa biti Pool apootar kah-kah neh, te iña won ɗì ra kaah neh. Wa fi yaa anutee won biti nék, ƀëyí fí gém Yéesú te ɗeefa ri yëwúɗ neh, waɗtee ñee yee won Kootaa ra ɗi lecoh, Koope an ɗii haba' ƀëyí júƀpé. Yii baa tahte níi sah wa kúrëelúuté Peer yee wonu wa baa ra. Ndaa Pool wonte af Peer fíi ƀëewë ƀéeƀ di yii baaha *(2.1-14)*.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke di na haba' Koope ow ƀëyí júƀpé *(2.15-21)*,
- yii leŋke ɗee húmú haba' wa Kootaa ñaam ra *(3.23-25)*,
- yii leŋke séttí kah-kah yi Abraham, wa fa nonu yee límúu gapa'a húmú gap Koope Abraham ra, ti Isaak nen *(4.21-31)*,
- yii leŋke ɗee múclë' wë Kiristaa ñaam ka wa lahuute affi wa ra *(5.1-4)*,
- yii leŋke pesada faha' Ruuh-Peseŋ ra *(5.16-26)*,
- a yii leŋke yee na dama' ɗi fi Pool ra *(6.12-14)*.

Ɗëyí fí janji téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti ngém kep daa na tah Koope haba' ow ƀëyí júƀpé, te ngém kep daa na tah ow pesa' ti di faha' ri Ruuh-Peseŋ nen.

Wodoha

1-2 Ɗon fi ƀëy íllí janji ya Galasi, so' mi Pool, funi koy-yaayya funi wa homu dee ra, fun na woduu ron. So' mi apootar, ndaa ow daa fal so' ri neh. Yéesú-Kiristaa a Baap-Koo fa këlíɗ ɗí ƀúudé rë daa falu so' apootar.
3 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on ɗon jaamma !
4 Ɗi fi Yéesú-Kiristaa yera'te ñíiní nda ri múcël yen bakaaɗɗi yen, sëmlë' yen doolii iñi ƀossa ëldúníi beh, ti di faha' ri Koope, ɗi fi Boffi yen nen.
5 Koope laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Ɗémíin !

Uni Neba, ɗi yínë kut

6 Af so' kúnëhté pak gaawa gaawu ron homi súugëhí Koope ra ! Koope dëekké rën, ñéyíɗté rí mala on ɗon Kiristaa ra, ɗon na anuu ñee uni nebi bokaay a Uni Nebi kah-kah fa a ?
7 Yee lah ra daa ri bitih kay, laha' ƀëewí daa na múuyɗú ron, na fahuu lofi Uni Nebi Yéesú-Kiristaa, ndaa Uni Neba yínë kut, lahay na kay.
8 Wuti ow di fun na mbée malaakii kola' sun-Koo daa aya ɗon na waareye ron uni nebi bokaay a bee waariyu fun ɗon ɗa raa, Koope alaka ri !
9 Mi wonte ron ri, te mee ron rii wonaat ra ee : ow ac waare ron uni nebi bokaay a bee húmú gémú ɗon ɗa raa, Koope alaka ri !
10 Yee won mi ron baa ra, ɗon habuu biti mi saam tii ow na a ? Íi, mi saam tii naam, ndaa mi saama' ri Koope na ! Ɗon habuu biti ƀal mi saam neƀa'i ƀëewë ë ? Ëe-ëe', tii koon mi heneh súrgíi Kiristaa !

Ɗee hena' Pool apootar ra

11 Koy-yaayyi yeh, mee ron won ra ee : Uni Neba na waare mi ron ra,
ow neh ɗaa sak ɗi.
12 So' mi kolaay ri ow na te ow yëeddëy së' rí, Yéesú-Kiristaa daa
feeñiyoh so', teeƀ so' ri.
13 Ɗon keluute ɗee húmú man mi na pokoh mi waali yëwúɗɗë rë maan
? Ɗon keluute ɗee húmú mokla' mi ƀëy ílí janii Koope mokli misikke ma
na maannda' muuyli wa ra maan ?
14 Moroommi so' yëwúɗ, caakke na yi mi húmú luk waa wul yii leŋke
waali yëwúɗɗë, ndah mi húmú luk waa pokoh ƀaah yi caacca fap.
15 Ndaa Koope tanisse so' ɗeef mi límúy, onte so' mal dëekké së',
16 teeƀpe so' Koohi, nda mi waare heetti kayya yii leŋke Koy ki baa na.
Teeƀa' ri so' Koy ka ra nék, so' mi paay ɗeefiɗ ow meeli yii leŋke Uni
Neba.
17 So' mi paay Yerusalem ƀal ɗeefri ƀëewë ɗéƀúu sëe hen apootar ra.
So' kay, mi yíppí koloh koloo mi saañce Arabi, mi hompe dín fë níi bee
nimila' mi Damaas ra.
18 Hente kíil éeyë filoon fe mi na anti pay Yerusalem, yúhí Peer*. Laha'
mi dín fë rë, mi hompe simin ana a ɗi daaha.
19 Mi olay na apootar kay, mi ot Saak koy-yaafi Yíkëe kep daaha.
20 Iña bíní mí ron yee ra kaah, te Koope mín sëe seede. Wa fel neh !
21 Filoon fi baaha, mi payte deyi ginni Sírí a Sílísí,
22 ɗeef ƀëy íllí janı ya Yúdée mësúy sëe tík íl.
23 Wa keluu ƀúkkí ƀëewë kep biti ƀëe' në húmú mokil wa merees ra, ee
waare ngémë në húmú maannda' rii muuyil ra.
24 Yee pagiɗ so' Koope baa ra tahte wa na kañu ɗi fi Koope.

2

Yee tah Pool koloh ra

1 Kíil sabboo a kíil iniil filoon fi baaha, mi nimilte Yerusalem funi
Barnabaas. Na sayu fun dín fë rë, mi kúrëelëhté Tít ƀal.
2 Koope daa teeƀa' filiƀ yodaɗ biti mi waɗtee koloh mi saañ dín fë. Laha'
mi na ra, mi lahte tee'a' funi ƀëewë lukuu lah un janaa ra kut, mi teeƀpe
wa yee na waare mi ƀëewë yëwúɗ neh ra di yii leŋke Uni Neba. Yaaha
ƀéeƀ mi faha' yii wëerté së', toñeh légéyée ké së' aa' a woteh sooy teem
ɗaaha.
3 Ɗi fi Tít fë ñéerë' a fun ɗa, ɗi gerek te ri lecaay, añcaŋ ow cagaay ri
biti ɗi waɗtee lecoh.
4 Kaa'eeh lahte ƀëewí haalute filiƀ fi fun, mbata i koy-yaay filiƀ ngémë,
na olsuu ɗee lahuu fun affi fun di nona nonu fun Yéesú-Kiristaa na ra,
wa na fahuu biti Kootaa ham fun ñaam.
5 Fun kaa'uute yeɗɗi wa ƀiiy wa paŋ fun ɗi, nda fun níiríɗ ɗon kaaf ki
Uni Neba, yin ƀan naa okotoh.
6 Ɓëewë lukuu lah un janaa ra nék, teeƀa' mi wa yee na waare mi ra,
wa wonu yih ? (Nagajek, so' mi yíirëy yee henu wa ra, ndah ƀëewë ƀéeƀ
yínë Koope na.) Wa fi yaaha, wona' mi níi wocce ra, wa ƀaatuy yin na.
7 Wa olu biti kay, Koope daa nah so' waarii heetti kayya Uni Neba, ti di
naha' ri Peer waare ri yëwúɗɗë nen,

* **1:18 1.18** *Peer* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Sefaas.* Daa ri tii yíníi Peer.

8 ndah Koope daa fal so' apootar yeñce so' heetti kayya na ti di fala' ri
Peer yeñce ri yëwúďďë në nen.
9 Saak, Peer a Saŋ nék, wa fa habuu cíppí jaŋaa ra, olute biti Koope daa
on so' mal déŋéenté së' légéyí bah. Wa yerute fun ya', funi Barnabaas,
teeɓa'i biti wa ñéerúuté a fun yii baaha. Ďaaha, funi wa ɓéeɓ kéldúuté
biti funi Barnabaas ay yulee heetti kayya na, wa fi yaa yuliď yëwúďďë në.
10 Wa ďagu fun biti rek fun ɓanti hal ñëkíďďë, te daa ri yee tík mí nuf
so' ra.

Woni Pool af Peer

11 Filoon fi baaha nék, Peer acce Añcos. Homa' ri daaha ra, so' mi wonte
afa di fíi ɓëewë, ndah ďi homay kaah.
12 Peer a ɓëewë gémú te wa i heet kay ra daa na húmú boku ñam. Filoon
fi baaha nék, Saak wolte yëwúďďí gémúté daaha. Ayuu ɓëewée ké Saak
yaaha ra nék, ďi daltee hegoh ɓëewí yín, wocce bok ñam a wa. Yee tah
ra biti ďi húmú kaañay yëwúďďë gémú te wonu biti ɓëyí fí gém Kiristaa
na te ďeefa ri yëwúď neh ra, waďtee lecu.
13 Yëwúďďí kayya filiɓ ngémë ñéerúuté a Peer tílëdée ké rí baa bokaay
a yee na won ďi ra, níi sah wa kúrëelúuté Barnabaas na.
14 Ola' mi biti wa tílúy tílëdí ñéerë' a kaaf ki Uni Neba ra, mi won Peer
fíi ɓëewë ɓéeɓ tih : « Ďo fi Peer, fu yëwúď ! Te añcaŋ, fu pesay pesaď
yëwúď deneeni, fu pes pesaď ɓëewí yëwúď neh, fa na anti gangal ɓëewí
nonu heet kay pes pesaď yëwúď ë ? Fu tík yii baa dih ? »

Gém Kiristaa na daa na tah ow júɓ

15 Fun fi yeh, yëwúď fun límúu rí límëe, fun nëníh heetti kayya i
bakaaroh ra.
16 Di filiɓ yii baaha, fun yúhúté biti Koope na habeeh ow ɓëyí júɓpé biti
ɓëe' ñeya yee won Kootaa ra, ďi haba' ow ɓëyí júɓpé biti ɓëe' gém Yéesú-
Kiristaa na. Yii baa daa tah nék fun ɓal fun gém Yéesú-Kiristaa na, nda
fun mín habuu ɓëewí júɓúté di yee gémúu fun Yéesú-Kiristaa na ra, ndaa
biti fun ñeyuu yee won Kootaa ra neh. Ow ii habuu biti júɓpé ndah ñeya
na ñee ri yee won Kootaa ra.
17 Yen nék, yen saamun biti yen habuu ɓëewí júɓúté ndah nona nonu
yen Kiristaa na, te ďeef yen bakaaroh ti heetti kayya nen raa, baa daa ri
yih ? Baa daa ri biti Kiristaa daa na ɓek ow bakaaď aa yih ? Mi yaakaaray
ri !
18 Nagajek, ɓëyí fí ñeylay yee won Kootaa anti nimil habaat na raa, ďeef
ďi teeɓa'te biti ďi homay kaah.
19 So' mi beh, Kootaa haba'te so' ɓëyí húlté, ďi lahlay sañ-sañ sun fi so',
nda mi pes mi ñee yee faha' Koope ra. So' mi daayute a Yéesú-Kiristaa
kurwaha.
20 Tígë homa' mi bee ra nék, so' neh daa mi na pes, Kiristaa daa na pes
soo na. Pesa na pes mi feey fi bee ra, mi pesa' ri gémë gém mí Koy Koope
fa faha' so' níi yera'te ñíiní ndah so' ra.
21 Ďamaay mi kaa'ee mali funi Koope ! Hena biti ñee yee won Kootaa
ra daa na tah ow júɓ rëe, ďeef húlë húl Yéesú-Kiristaa ra ɓéeɓ pëtíh !

3

Kootaa mbée ngémë

1 Ɗon fi ɓëy Galasi, ɗon ñakute af ee ! Daa safaaloh ron ɗeeha ? Añcaŋ,
ɗon wonute níi lante ɗee daayuu Yéesú-Kiristaa sun fi kurwaha ra !
2 Tíilí së' yee nay mi ron meele bee ra kep : yi daa tah Ruuhi Koope cép
sun fon ? Ɗi ñeya ñeyu ron yee won Kootaa ra, mbée gémë gémú ron Uni
Neba ra ?
3 Ɗon ñakuu af ñagi man ɗaa ɗíh ? Ɗon mínúu dala' doolii Ruuhi Koope
ɗíh, won ti doolii ron nay tahe mit sëk ?
4 Kon iña ñeyu ɗon ɗa ɓéeɓ ay míllée holoŋ ɗaaha a ? Baa míméh hena'
holoŋ ɗaaha !
5 Bee Koope onte ron Ruuhi, ɗi paŋke i kimtaan leelii ron ra, ɗi paga' ri
biti ɗon ñeyuu yee won Kootaa ra mbée gémë gémú ɗon Uni Neba keluu
ron ra ?
6 Hélí nuf yee bíníyú sun fi Abraham bee ra : *« Abraham gémpé Koope,
te ŋgémí baa daa tah Koope haba'te ri ɓëyí júɓpé. »*✡
7 Kon yúhí bitih, séttí kah-kah yi Abraham daa ɓëewë gémú rë.
8 Nagajek, maañcee bíníyú Téerëe biti ngémí heetti kayya ay tah Koope
haba' wa ɓëewí júɓúté. Húmú bíníyú Téerëe biti Koope wonte Abraham
uni nebi beh : *« Afu ay tah may barkel heetta feey fa ɓéeɓ. »*✡
9 Kon ɓëewë gémú rë, Koope ay waa barkel a Abraham fa gém teem ɗii
na ra.
10 Ɓëewë yaakaaru biti nék ñee yee won Kootaa ra daa nay tahe wa
habuu ɓëewí júɓúté rë, ɓëewí yaaha alkuute, ndah bíníyúté Téerëe bitih
: *« Ɓëyí fí dékëey paŋ iña bíníyú téerii Kootaa ɓéeɓ rë, Koope alaka ri. »*✡
11 Lante biti Kootaa taheh ow habuu ɓëyí júɓpé íllí Koope, ndah bíníyúté
bitih : *« Ɓëyí fí yéŋké biti ngém daa tah ɗi habuu ɓëyí júɓpé, ɓëyí baa ay
pes. »**
12 Kootaa nék laraay sun ngém. Bíníyú Téerëe biti kay : *« Ɓëyí fí ñee
túuyë' yí Kootaa, Kootaa ay on ɓëyí baa pes. »*✡
13 Kon yen ay alkoh koon bee ñeyuy yen Kootaa toŋ ra, ndaa Yéesú-
Kiristaa tosse yen bee keruu ri kurwaha alkohte tígí yen ra, ndah bíníyúté
Téerëe bitih : *« Ɓëyí fí yéŋké biti na hawu ri húl rë keru sun kilik, ɓëyí baa
alkohte. »*✡
14 Ɗaaha, Koope barkelte Abraham, ñéyíɗté rí Yéesú-Kiristaa na kaɗte
heetti kayya, nda gémë gémú yen ɗa tah yen liil Ruuha gapa' Koope ra.

Kootaa a yee gapa' Koope ra

15 Koy-yaayyi yeh, yee nay mii ron wone bee ra mi ɓeya' ri pesa homuu
yen bee ra : ow pok won raa, ow míméh nís mbée ɓaat yin di mín ɗii hen
ɓéeɓ yee pok ɗi ra.
16 Koope nék gap Abraham a ɓëe' non tali ra. Biti Koope gappe Abraham
a ɓëewë nonu tali ra neh daa bíníyú Téerëe, man biti ɗi wona' Abraham
a ow caak nen. Bíníyú biti tee : *« Abraham a ɓëe' non tali ra »*✡, daa ri biti
ɓëe' ɗi yínë, te daa ri Kiristaa.
17 Mi faha' woni yii beh : Koope húmú pok yin, gapa'te biti ay rii paŋ.
Kootaa ac kíil tíméer iniil a kíil sabay éeyë (430) filoon fi baaha ra míméh
nís yee pok Koope ra níi híilíɗ yee gapa' ri ra.

✡ **3:6 3.6** Saame Dalaana 15.6 ✡ **3:8 3.8** Saame Dalaana 12.3 ✡ **3:10 3.10** Saame Nérsí Kootaa 27.26 * **3:11 3.11** *Ɓëyí fí yéŋké biti ngém daa tah ɗi habuu ɓëyí júɓpé, ɓëyí baa ay pes* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *Ɓëe' júɓ íllí së' rë, ay pesee ngém.* Saame Habakuk 2.4. ✡ **3:12 3.12** Saame Tali Léwí 18.5 ✡ **3:13 3.13** Saame Nérsí Kootaa 21.23 ✡ **3:16 3.16** Saame Dalaana 12.7

18 Hena biti yee nay onee Koope ra, Kootaa nay tahe ɗì liilu raa, kon ɗeef
yee gapa' Koope ra neh daa tah. Koope ñeya' yee gapa' ri ra kay, teeƀpe
Abraham naa'-keeñ.
19 Njiriñ mi Kootaa yi kon ? Ɗi ƀaatu ƀaato, teeƀi ƀëewë iña kaa' Koope
ra níi yiin ac sédí Abraham ra, ɗì fa non yee gapuu ra. I malaaka daa
teeƀuu Kootaa ñéyrúté rí ow na, ƀëe' na léhín.
20 Tígí lahte léhínëh, ɗeef ow a afi neh daa na. Ndaa na húmú gap Koope
Abraham ra ɗi saamay léhínëh, ɗì fi Koope a afi húmú në kut !

Yee tah Kootaa koloh ra

21 Di filiƀ fi baaha ƀéeƀ nék, baa daa ri biti Kootaa haa' a yee gapa'
Koope ra aa yih ? Mi yaakaaray ri ! Lah kootii cépírú mín on ƀëewë pes
faraah koon, tígí daaha ɗì ay tah ow mín júƀ íllí Koope.
22 Ndaa yee bíníyú Téerëe rë daa ri biti bakaaɗ nootte ƀëy ëldúnë ƀéeƀ,
nda ƀëewë gémú rë liil yee gapa' Koope ra di yee gémúu wë Yéesú-Kiristaa
na ra.
23 Merees, na lahay waali na won gém Kiristaa na ra, Kootaa húmú
hampe yen ñaam níi bee teeƀa' yen Koope waali ngémë rë.
24 Kootaa nék daa na húmú tík yen waal níi bee aya' Kiristaa ra, nda yen
gém ɗii na ndín, Koope haba' yen ƀëewí júƀúté.
25 Bee laha' waali na won gém Yéesú-Kiristaa bee ra leegi, Kootaa wocce
tígí yen waal.
26 Leegi ngémí ɗon Yéesú-Kiristaa na tahte ɗon ƀéeƀ henute koyyi
Koope.
27 Ɗon fa bëtsú ƀéeƀ Yéesú-Kiristaa na ra, ɗon henute yínë a ɗì, ɗon
madute a ɗì.
28 Kon leegi, lahay yëwúɗ a heet kay, lahay ñaam a ƀëyí daa laha' afi,
lahay yaal a ƀeleƀ, ɗon ƀéeƀ henute yínë di yee nonuu ron Yéesú-Kiristaa
na ra.
29 Ɗon nonu Yéesú-Kiristaa na raa kay, ɗeef ɗon séttí Abraham, te ɗon
ay liil yee gapa' Koope ra.

4

1 Mi won ɗon tee : kúkëyí laha' lam, ƀani ñaam yínë. Wuti daa ri lahaa
lama ƀéeƀ rëe,
2 ɗì ay ñee woni ƀëewë kúrú rí rë a yee alal mi tíkúté ya' yi wa ra níi
wahtaa ham boffa biti ɗì ay waa naa liile ra lah.
3 Yen nék yen húmú kúkëy ti ɗaa nen, yen húmú ñaammi doole ya
ëldúnë.
4 Laha' wahtaa ra nék, Koope wolte Koohi, ñeya'te ri ƀeleƀ na ɗì límúté,
Kootaa hampe ri,
5 nda ri sëmlë' ƀëewë Kootaa ham wa ra, yen ƀal yen mín hen koyyi
Koope.
6 Yee teeƀa' biti ɗon koyyi ra daa ri biti Koope wolte Ruuhi Koohi haalte
keeññi yen, te Ruuha ƀéyíɗté uni sun won tih : « Baap* ! »
7 Ɗon topuu hen ñaam baaha, ɗon tasu koyyi ! Hém ɗon koyyi leegi raa
kay, Koope ay ron on yee yefiɗ ɗì ƀëyí hente koy ɗii na ra.

Yee tíitíɗ Pool ƀëy Galasi na ra

* **4:6 4.6** Bíníyú : *Abbaa, Baap.* Abbaa : Daa ri : Baap di wonadi yëwúɗɗë.

8 Ɗéɓëenë, ɗon húmú yíih Koope, ɗon húmú i ñaammi iñi yéŋké biti
Koope neh.
9 Bee yúhúu ron Koope bee ra nék, mbée bee yúhë' ron Koope bee ra
book, ɗon mínúu nimil doole ya ëldúnë fí bee lahuy doole, lahuy njiriñ ra
ɗíh ? Ɗon fahuu nimil ɗon hen ñaammi wa a ?
10 Ɗon ɓekute affon biti lahte bisi daa lukki lah solo, céyín fí lukki lah
solo a kíilí lukki lah solo !
11 So' mi tíitté ɗon na : moga mok mi ɗon na ra moos ay teye ɗaaha a ?
12 Koy-yaayyi yeh, mi ɗaŋ ɗon biti ɗon man a so', ti di feheya' mi níi mi
mante a ɗon nen. Mi yúhté biti ɗon mësúy sëe paŋ yin misik.
13 Ɗon nérsúuté yee tah mi waare ron Uni Neba ɗéɓëenë rë ë ? Jérë
húmú jér mí mi tasse ɗon na ra, daa tah mi waare ron Uni Neba !
14 Faan so' húmú neɓay ron ot níi, ndaa tahay ɗon kaa' so', tahay ɗon
sébítëh së'. Ɗon lukuu soo ham na sah kay ti malaakii Koope nen, mbée
ti Yéesú-Kiristaa nen !
15 Keeññon húmú sos soso bín fë níi ! Kon yi daa kat ɗon leegi ? So'
mi mín ɗon seedeyiɗ biti ɗon mín lukut íllën ɗon yeɗ so' wa bín fë koon,
ɗon paŋ ɗi.
16 Tígë homuu yen bee ra kep, wona na won mi ron kaah ra tah mi hen
kaa'ohi ron a ?
17 Lahte ɓëewí fí yúhté biti ñéerë'í a ɗon kut daa affi wa ndaa nuffi wa
laday. Wa fahuu biti ɗon taka' a so', ɗon ñéerë' a wa.
18 Ñéerë' a ow wunte lool naam, ndaa ɗeefa yaha nufi wunte te dékë
dékë. Bi yen nék ɓanay teem biti rek mi hom leeloon.
19 Tuŋki yeh, tígë homa' mi bee ra kep, mi yéŋké misik ti ɓelii lowa daa
ham nen. Te may yégé misigi baa níi lan so' biti ɗon mannuute a Kiristaa
nen.
20 So' dé' mi mín ɗí koon, mi hen leeloon sorooh mi lof di nay mii wonee
a ron, ndah yee homuu ron ra kúnté af so'.

Agaar a Saara

21 Síkíríi së', ɗon fa fahuu Kootaa ham ron ra ! Ɗon keluuy yee won
kootii bee ra a ?
22 Bíníyúté biti Abraham húmú laha' koy ana : koy ki yínëe bi ɓani
ñaami hínú Agaar, yínëe bi ɓani ɓelee ke ri hínú Saara te ñaam neh ra.✡
23 Bee laha' ri a ñaama ra límúu ti di na límúu koy ɓéeɓ nen, ndaa bee
laha' ri a ɓelaa ñaam neh ra, Koope daa húmú gap ri ri.
24 Yee bíníyú baa ra, wa iñi ana yi mëllúu mëllëe : ɓeleɓɓi ana ya wa iñi
ana yi poku poko. Yínëe daa ri bee pok Koope a Mëyíis sun fi daŋi Sinayii†
ra. Agaar nék mëllúu a ri. Tuŋka límúu yee poku baa ra ɓéeɓ i ñaam.
25 Maanam Agaar daa daŋee ke Sinayii baa di Arabi. Ɗi mëllúu ɓal a
Yerusalem fee woteh ñaam ra, a koy ki Yerusalem ɓéeɓ.
26 Ndaa Yerusalem fa sun-Koo ñaam neh ra, daa yaafi yen.
27 Nagajek, bíníyúté bitih :
« Keeñu sosa
ɗo fi ɓelaa húmú lahay koy ra !
Ɗéegísé
ɗo fa yéeh misiga hom lah koy ra,

✡ **4:22 4.22** Saame Dalaana 16.1-16 ; 21.1-7 † **4:24 4.24** *Sinayii* : Daa ri daŋa húmú lap Mëyíis na yeɗ ɗi Koope túuyë' yí sabboo ya ra. Ɗi na wonuu Horep ɓal.

ɗo fa yaalu hel ro ra,
fay luk ɓelaa yaala yef ri ra koy. »✡
28 Ɗon nék koy-yaayyi yeh, ɗon nonu koyya límúu yee gapa' Koope ra,
ti Isaak nen.
29 Koy ka húmú límú filoon ti di na límúu koy ɓéeɓ nen ra, húmú mokla'
bee límúu Ruuhi Koope ra mokloo, te yii baa laha' ɗaaha woteh.
30 Yi daa bíníyú Téerëe nék ? Bíníyú yii beh : *« Líké ñaami bee a koohi.*
Koy ka ii bok lam a koy ka lím ɓelaa ñaam neh ra. »✡
31 Koy-yaayyi yeh, kon yen koyyi ɓelii ñaama a ? Ëe-ëe' ! Yen kay, yen
yi ɓelaa ñaam neh ra.

5

Kiristaa daa múcël yen ñaam ka

1 Koy-yaayyi yeh, Kiristaa múcëlté yen, nda yen laha' affi yen. Kon hëbí
híin, ɗon ɓanti nimil ɗon hen ñaam.
2 Síkírii së' so' mi Pool, mi won ɗon : ɗon ham biti ɗon ay lecee lecoo
nda Koope haba' ron ɓëewí júɓúté rëe, Kiristaa ii ron lahiɗ njiriñ dalaa.
3 Mee rii wonaat ra ee : ɓëyí fí ham biti ay lecee lecoo, waɗti ñeya iña
won Kootaa ɓéeɓ ɗë.
4 Ɓëyí fí faha' biti Koope haba' ri ɓëyí júɓpé ndah ñeya na ñee ri yee
won Kootaa ra, ɓëyí baa a Kiristaa takuute ; ɗi nonlileh mali Koope.
5 Yen nék, yen tíkú yaakaari yen Koope na, nda ri haba' yen ɓëewí júɓúté
ndah gémë gémú yen ɗii na ra ; yen sehu yii bah, ñéerë' a doolii Ruuh-
Peseŋ.
6 Ow lecoh lecaay ɓéeɓ, lahray ɓëyí non Yéesú-Kiristaa na njiriñ. Yee
lah solo ra daa ri biti yen lah ngém, ngémë ñee faha'a nay yen fahee
moroommi yen ɗa, ɗúhíɗ njiriñ.
7 Ɗee daluu ɗon wun ɗa moos, daa kon nuffon níi ɗon kaa'uute kelohi
kaaf ka ?
8 Nufa ɓeku ron ra kolaay Koope fa dëek ɗon ɗa !
9 Ɓaha won tih oroh : « Lëwíirë yutuuɗ fuurilte mún më ! »
10 Ndaa Yíkëe tahte níi mi lekohte ron, mi lahte yaakaari biti yen ii
múuyë'. Ɓëe' jahasa' affon ra nék, ɓëe' mín ɗíi hen ɗa ɓéeɓ Koope ay rii
daan.
11 Koy-yaayyi yeh, so' mi bee mi lísëe waare ɓëewë biti lecoh lahte solo
koon, tin ɓëewë ay soo líssí mokil ɗee a ? Yaha ɗaaha koon, ɗeef ow ii
soo neeɓa' di yee na waare mi biti Kiristaa húlté sun fi kurwaha ra !
12 Te ɓëewë në múuyɗú ɗon ɗa ɓaatuun lecoh wa saañ fíi níi wa laay
yin kay, wa hénlíh yaal.
13 Ɗon fi koy-yaayyi yeh, Koope dëek ɗon biti ɗon laha' affon, ɗon ɓanti
henil ñaam. Ndaa biti ɗon laha' affon wonay biti ɗon ay pesee yee neɓa'
ron ɗon fa ow kut ɗa. Ɗon kay, lah fëhëntíi hanndal kon, ɗon habranta',
14 ndah uni bee kut daa ëmbë Kootaa ɓéeɓ : *« Di fahuu ron affon, lah*
fëhíi moroommon ɗaaha. »✡
15 Hena biti ɗon pesuun ti i raɓ nen, ɗon ɗoɓantee, ɗon ñamantee
hanndal kon raa nék, ɗon henuy wun ɗon ay míllée saŋkuyanta' hanndal
kon.

✡ **4:27 4.27** Saame Isayii 54.1 ✡ **4:30 4.30** Saame Dalaana 21.10 ✡ **5:14 5.14** Saame Tali Léwí 19.18

Pesada faha' Ruuh-Peseŋ ra

16 So' mi won ɗon tee : Pésíi ti di faha' ri Ruuh-Peseŋ nen. Hen ɗaa raa,
ɗon ii pesa' yee neɓa' ron ɗon fa ow kut ɗa.
17 Ɓëyí në pesa' yii neɓa' ri ɗi fa ow kut ɗa, yee faha' ri ra hom haa'a
haa'oo a yee faha' Ruuh-Peseŋ ra, te yee faha' Ruuh-Peseŋ ra hom haa'a
haa'oo a yee faha' ɗi fi ɓëyí baa ra : wa na ñéeréeh dalaa, wa hom haa'uu
haa'oo, kaa' ron paŋ yee fahuu ron paŋ ɗa.
18 Ɗon ñeyun yee faha' Ruuha raa ɓal, ɗeef Kootaa habilay ron.
19 Ɓëewë ɓéeɓ yúhúté biti ɓëyí në pesa' yii neɓa' ri ɗi fa ow kut ɗa,
pesa' ɗeh : paŋ yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ a yii ɓosi manna ɗah, pesa' yin
ɓos,
20 yúulëh ala a naahaan, kaa' ow, íñë', eeñnja' ow a neeɓ misik. Ɗi
fahira' afi kep yin wun, ɗi pesa' ɓek ow nuf a ɓísë' ow,
21 ɓos-íl, mani, lukusiɗ a iñi kayyi man ɗah. Mee ron won ɗa ee ti di
húmú wona' mi ri : ɓëewë në pesuu ɗaaha ra ii lah woɗ Nguur ki Koope.
22 Ɓëyí në pesa' yii faha' Ruuh-Peseŋ nék, Ruuha paga' iñyee ɗii na :
faha' ow, sos-keeñ, jaamma, múñ, naa'-keeñ, baah, ɗi mit lekoh,
23 ɗi sos, ɗi ham afi. Iñi wunni man ɗah lahay kootii hampe wa !
24 Ɓëyí nonte Yéesú-Kiristaa na ɓéeɓ yerisse pesa' yii neɓa' ri ɗi fa
ow kut ɗa, man biti faha'i pesi neba húmú homa' ri ra, daayute sun fi
kurwaha nen.
25 Ruuha onte yen pes has, kon yen pesa' ti di faha' ri Ruuha nen.
26 Yen ɓanun gaan-gaanloh, yen ɓanun haa'anta', yen ɓanun eeñnjanta'.

6

Yee faha' Kiristaa ra

1 Koy-yaayyi yeh, ɗon fa ñeyu yee neɓa' Ruuh-Peseŋ ra, ɗon ɗeef ow
di koy-yaayya filiɓ ngémë tooñe raa, tíkí rí waal ɗon wona' a ri ndaŋka.
Pëgí níi nék ɗon ɓanti ñee yee paŋ ɗi baa ra ɓal.
2 Lah ëbírëntíi filiɓ ennon. Ɗon ay ñeyee yee faha' Kiristaa ra ɗaaha.
3 Bee ow haba'te afi ow gaan ɗeefa ɗi tikkiyay yin ra, ɗi nofa'te afi !
4 Ow fi ow ɓéeɓ olsaa di na pesa' ri ; ɗi ot biti ri paŋke yii wunte raa,
ɗi yúhíɗ ɗí afi, te ri ɓan ɗii olsa' yii paŋ ow kay,
5 ndah ow fi ow ɓéeɓ waɗti enaa sayi.
6 Ɓëe' na yoon unni Koope ra, woraa yii wuni laha' ri a ɓëe' në yëedíɗ
ɗí rë.
7 Ngënë nëfíi affon : Koo tahay biti ow yap ɗi. Yii soh ow ay lece ri. 8 Ɗi
soha pesa' yee neɓa' ri ɗi fa ow kut ɗa raa, ɗi ay lece kúl kë. Ndaa ri soha
paŋ yee neɓa' Ruuh-Peseŋ ra raa, ɗi ay lece pesa na ɗúméh rë.
9 Yen ɓanuy tídëh paŋ yin wun ! Yen yeɗɗuuy níi wahtaa lah raa, yen
ay lec.
10 Kon wahtii mínúun ɗí yen rek, yen pagiɗ ɓëewë ɓéeɓ yin wun, níi
luka' koy-yaayyi yen filiɓ ngémë.

Pool dama' kurwahi Yéesú

11 Ɗon olute ɗee gúusë' bínëe rë maan ? Daa mi na anti hom bíní a ya'
so' ɗeh.
12 Ɓëewë në fahuu ɗon yeñ lecoh ra, wa saamu tii doŋ pesi beh. Wa
kaa'uu biti kut kurwahi Yéesú-Kiristaa tah wa moklu.

13 Wa fa na lecuu yaa ra na lukki ñéyíh yee won Kootaa ra sah faf ; wa
fahuu biti rek ɗon lecu ndín, wa lah yii damuun wa biti daa wa túuyú ron
tíinndë'í ƀaa faannon.
14 So' nék, may mínée dama' kurwahi Yéesú-Kiristaa Yíkëe. Daa ri tah
ëldúnë húlté soo na, so' ƀal mi húlté ëldúnë në.
15 Ow lecoh lecaay ƀéeƀ, lahay solo. Yee lah solo ra daa ri biti ƀëe'
lofisoh, hen mbínéef has.
16 Ƀëewë na tílúu kotti lofisohi ƀaa ra ƀéeƀ, mi won wa tee : Koope ona
wa jaammii, teeƀ wa naa'-keeñ, boolla' goomali ƀëewí* ƀéeƀ në.
17 Dala'te woteh, ow ƀanay soo mokil, ndah faan so' líiffé muuh yi
gaañña gaañu mi ndah Yéesú rë.
18 Koy-yaayyi yeh, Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen líhë rën mal ! Ɗémíin !

* **6:16 6.16** *goomali ƀëewí* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Israyel fi Koope.*

Téerëe bíníyú unna won Pool ƀëy Efes ra

Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool ƀëy ílí janji Efes ra. Unna nék, mín hen wa bíníyúy ƀëy Efes kep, heeyce sah wa bíníyúté i íl janji caak kay di ginna Aasi fa hom Túrkí woteh ra, yi fí yúhté biti Pool pëyíďté në. Wa fi yaaha ƀéeƀ nék, wa nonu koy-yaayya filiƀ ngémë, ndaa wa hoñci henu ƀëewí yëwúď neh. Pool nék, daa húmú yíp janji Efes (Saame Tílëdí apootarra 19.1 níi 20.1). Unni yeh, ďi bíníyë' wë filiƀ kasaa, bee téyúu rí rë.

Pool wonte yii leŋke iñi wunna ñéyíď Koope Kiristaa na ra *(1.6-10)*, te ri wonte biti ƀal Kiristaa daa paa' ƀéeƀ sun *(1.21-22)*. Ďi wonte biti ƀëewë nonu Kiristaa na ra, yee yëwúď a yee yëwúď neh ra ƀéeƀ henute yínë, Kiristaa níssé kaa'anta'a húmú hanndal ki wa ra, jaamma hente ñoy *(2.14-16)*. Ďi wonte wa biti wa fahanta' hanndal ki wa, wa híin në gíŋ *(3.17 ; 4.2-15)*.

Ďi mëddë' Kiristaa a ƀëy ílí janjaa a iñi éeyë yí yeh :

- Ti jëmmë ow nen : Kiristaa hente afa, yen fi ƀëy ílí janjaa henute faana *(1.22)*.
- Ti faam nen : Kiristaa hente cíbë ham faam fa ra, yen fi ƀëy ílí janjaa henute faam fa *(2.20-22)*.
- Ti yaal a ƀeleƀi nen : Kiristaa hente yaala, yen fi ƀëy ílí janjaa henute ƀelaa *(5.22-32)*.

Ďi wonte ƀal :

- yii leŋke pes has a pesa' niiñ *(4.17 níi 5.20)*,
- yii leŋke ƀeleƀ yaali na, a yaal ƀeleƀi na *(5.22-33)*,
- yii leŋke koy boffi a yaafi na, a baap koohi na *(6.1-4)*,
- yii leŋke ñaam kélfíi në, a kélfë ñaami na *(6.5-9)*,
- a yii leŋke di nay haa'uu a Seytaane *(6.10-20)*.

Ďëyí fí janji téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti yen fi ƀëy ílí janjaa ƀéeƀ yen yínë. Ďi ay yúh biti ƀal ow fi ow yen na ƀéeƀ waďtee yeď moroomi cér.

Wodohi Pool ƀëy Efes

1 Ďon fi ƀëy Efes*, so' mi Pool, so' mi apootari Yéesú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha ra, daa mi na wodoh ďon fi ƀëewí Koope, ďon fa pokuu Yéesú-Kiristaa na ra.
2 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on ďon jaamma !

Iñi wunna ñéyíď Koope Kiristaa na ra

3 Yen símún Koope, ďi fi boffi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen ! Ďi barkelte yen a malli míméh ďúmmë sun-Koo on yen Ruuh-Peseŋ ra ndah nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra.
4 Balaa ëldúnë saku, ďeef Koope tanisse yen ndah nona nonu yen Kiristaa na ra, nda yen hen ƀëewí ladute te lahuy síkkë fíyí. Faha'a faha' ri yen ďa, tahte
5 ďi maañci ñeya' Yéesú-Kiristaa na, tanisse yen yen henute koyyi. Baa daa yee faha' ri te neƀa' ri neƀoo ďi paŋke ri ra.

---

* **1:1 1.1** Ďëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ƀëewë rë, lahte na yi húmú bíníyúy uni beh : *Efes.*

6 Kon, yen kañun Koope di ɗee yúukë' mali tiŋ, onte yen iñi wunna,
ñéyíɗté rí Koy kee ke ri ɓaha' ri níi ɓaha' ra.
7 Ɗi ñeya' ñif ma yúf ɗì fi Kiristaa ra, tosse yen, ɓaalte yen tooññi yen.
Ɗaaha, ɗì teeɓpe yen biti ɗee teem mali ra yúukké tiŋ,
8 líifíɗté yen mal, onte yen níi yen lahute nuf, onte yen yen hereñute.
9 Neɓa' ri neɓoo, ɗì teeɓpe yen yee maañ ɗii níɓ biti ɗì ay rii paŋ, ñéyíɗ
rí Kiristaa na ra.
10 Yii ɓaaha nék daa ri ɓeh : ɗì négírë' iña hom sun-Koo a yee hom feey
fa ra ɓéeɓ, Kiristaa ílíf wë ɓéeɓ. Yii ɓaaha, ɗì ay rii lúsɗé túkkíi ëldúnë.
11-12 Fun fi ɓëewë ɗéɓúu tík yaakaari fun Kiristaa na ra, nona nonu fun
Kiristaa na ra daa tah Koope yeɗ fun wodi fun, fun fa ɗì maañ fun tanis
ti di ɓaha' ri ri nen ra. Hen ɗaaha raa, fun sím ɗee gaana' ri ra, ɗì fa yii
lah a di mín ɗíi man ɓéeɓ, ɗì ay paŋ níi yee ɓaha' ri ra míllë' hen ra.
13 Ɗon ɓal ɗon nonute Kiristaa na, ndah síkírúu ron Uni kaaf ka daa Uni
Neba kom ɗon múc ɗë, ɗon gémúté Kiristaa, Koope tíinndë'té ron teeɓa'i
biti ɗon yii. Tíinndë'í ɓaaha daa Ruuh-Peseŋ fa on ɗì ɗon ti di húmú gapa'
ri ri nen ɗa.
14 Te Ruuhi ɓaaha daa yee habu yen na'-na' níi bín nay yen múcée faw
ra. Kon, yen símún ɗee gaana' Koope ra !

Yee ɗagiɗ Pool ɓëy Efes ra

15 Yii ɓaa daa tah, kela' mi biti ɗon gémúté Yéesú-Yíkëe te ɗon fahuute
ɓëewí Koope ɓéeɓ rë,
16 mi dékë' símí Koope ndah ɗon, a ɗagiri ron.
17 Mi ɗagira' ron biti Koope fi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen, ɗì fi Boffa líif a
ndam ra, on ɗon nufi nay tahe ɗon ot di man ɗì fi Koope, te ɗon yúh rí
níi yúh.
18 Ɗi kúnís affon, ɗon yúh yaakaara on ɗì ɗon dëekë' rí ron ra, ɗon yúh
ɗee gaana' yee yefiɗ ɗì ɓëewí rë,
19 ɗon yúh ɓal doolaa lahay teem teeɓa' Koope habra'i yen fa gémú ɗii
na ra. Doolii ɓah, Koope teeɓa' ri kah-kah
20 ɓee këllë' rí Kiristaa ɓúudé, kúɗté rí sun, tëekíɗté rí hëbísí, hompe
ya'i ñamaa fi ra.
21 Ɗaaha, Kiristaa paa'te ɓéeɓ sun : mbínéeffë sun lahu sañ-sañ ra neh,
kélfë yí wë neh, doole ya sun neh, yii ílíffé ow neh. Daa ri paa' yii ow na
haanoh ɗii na ɓéeɓ sun, te yii ɓaaha ii teem jamanaa homu yen ɓee ra
doŋ, ɗì ac ɗaaha níi kiri fi kirih.
22 Ahaŋkay, Koope tík iña ɓéeɓ paa'uute kotti Kiristaa, ɗì tíkké Kiristaa
paa'te wa ɓéeɓ sun, këllíɗté rí jaŋaa, ɗì fi Kiristaa hente af jaŋaa.
23 Jaŋaa daa faan Kiristaa. Yii hom Kiristaa na ɓéeɓ ee jaŋaa, te yii hom
Koope na ɓéeɓ ee Kiristaa na.

2

Ëyí gém Kiristaa pesi ay lofisoh

1 Filoon, ɗon húmú ɓëewí húlúté íllí Koope ndah tooññon a ɓakaaɗɗon.
2 Ɗon húmú dékúu ɓakaaɗ, ɗon në mëllúu pagaɗɗi ɓëy ëldúnë, ɗon na
ñeyu yee ɓaha' buuri yébítëh yë hom ngilaaw ma te lah un leegi sun fi
ɓëewë në ñéyíh woni Koope ra.

3 Fun fi yee ɓal, filoon, fun ɓéeɓ húmú nonu ɓëewí yaa fun na pesuu
yee neɓa' fun ra : fun ñeyuu yii neɓa' fun a yii ac nuffi fun. Af yee húmú
homuu fun baa ra, fun nonute neeɓi Koope ti ɓëewí kayya nen.
4 Ndaa, ɗee naa'a' Koope keeñ níi naa' a ɗee faha' ri yen níi faha' ra,
5 tahte níi yen fa húmú húlú íllí Koope ndah tooññi yen yaa ra, ɗi onte
yen yen nonute Kiristaa na, yen nimilute yen na pesu. Ahaŋkay, Koope
onte ron mal ɗon múcúté.
6 Ɗi këlíɗté yen ɓúudé ndah nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra,
tëekíɗté yen a Yéesú-Kiristaa sun-Koo.
7 Ɗaaha, ɗi ñeya' Yéesú-Kiristaa na pagiɗte yen yin wun teeɓi ɓëewë
nay aye fayu ra biti ɗee teem mali ra yúukké tiŋ.
8 Nagajek, mali Koope daa tah ɗon múc, ñeya'te gémë gémú ron ɗii na
ra. Yii baa nék kolaay ɗon na, Koope daa on ɗon ɗi
9 ndaa ɗon daa légéyú rí neh. Kon, ow ɓanay naa damoh !
10 Nagajek, Koope daa tah yen hen yee henu yen ɗa. Nona nonu yen
Yéesú-Kiristaa na ra, Koope sakke yen ɗaaha, nda yen pes pesi ay ñéerée
a pagaɗ wun faraah. Pagaɗɗi wunni yaaha nék, Koope maañce waa waay
nda yen ñee na.

Ɓëewë ɓéeɓ yínë Kiristaa na

11 Yëwúɗɗë hom lecuu lecoo, te yii baa paguu faan baa kep ra tahte wa
húmú dëekúu ɗon fa yëwúɗ neh ra « ɓëewë lecuuy ra » neh a ? Nérsíi
yee húmú homuu ɗon filoon ra :
12 ɗon húmú wuluute Kiristaa, ɗon bëkdúuy ɓëy Israyel na, wa fa daa
ɓëewí rë, ɗon húmú nëníh gapa'a pok Koope hanndal ki wani ra. Ɗon
húmú yíih yaakaar ; ɗon húmú ëldúnë ndaa ɗon húmú yíih Koope.
13 Leegi nék, ɗon fa húmú wuluu Koope yaa ra, ñif ma yúf Kiristaa ra
léɓíɗté ron Koope na woteh af nona nonu ron Yéesú-Kiristaa na ra.
14-15 Yéesú-Kiristaa daa jaammii yen, ɗi fa ɓeɓ fun fi yëwúɗɗë a ɗon fa
yëwúɗ neh boolla'te yen ɓéeɓ henute yínë rë. Yera'a yera' ri ñíiní rë, níssé
naha' yi kootii Mëyíis a iña túuyë' Kootaa ra. Ɗaaha, ɗi níssé kaa'anta'a
húmú hanndal ki yen ti míir nen ra, ɓeɓpe fun a ɗon fa gémú ɗii na ra
ɓéeɓ, nda yen hen goomal has yínë, jaamma lah.
16 Ɗi yera' ñíiní sun fi kurwaha nda yen hen yínë, ɗi yugusa' hanndal
ki yeni Koope, ngaaranta' ɗúm.
17 Ɗi ac komi ɗon fa húmú wuluu ri a yee húmú leɓuu ri ra Uni Nebi
jaammaa.
18 Kiristaa tahte yen fa henu yëwúɗ mbée yëwúɗ neh ra ɓéeɓ, yen ay
mínée ñeya' Ruuh-Peseŋ na nda yen mín leɓoh Baap-Koo.
19 Yii baa daa tah, ɗon fa yëwúɗ neh ra, ɗon henluy doha-ndéem, ɗon
henluy haneel. Leegi kay, ɗon nonu ɓëewí Koope, ɗon nonu ɓëy faami.
20 Ɗon fi ɓëewí Koope ya ɓéeɓ, ɗon madu ti faam fi homu taɓah nen :
apootarra a yonente ya henute tígë yípë' faam fa ra, Yéesú-Kiristaa hente
la'a ham faam fa ra.
21 Ɗi fi Yéesú-Kiristaa daa tah taɓahi faam fa bok ɓéeɓ ñéerë', ɓéyrëh,
hen faam fi selate, bi Yíkëe daa laha' ri.
22 Nona nonu ɗon Yéesú-Kiristaa na ra, daa tah ɗon ɓal ɗon non cérrí
faam fa taɓahu baa ra, ɗon hen tígí Ruuhi Koope dék në.

3

Waarii Pool ɓëewë yëwúď neh ra

1 Yii baa daa tah so' mi Pool, mi na ďaŋ Koope, so' fa légéyë në légéyíď
mi Yéesú-Kiristaa, mi na habra' ďon fa yëwúď neh ra tah mi téyú kasu
ra.
2 Ďon keluute mala on yen Koope, yeďte so' légéyí yuliď ďon na ra maan
?
3 Koope feeñiyohte so', teeɓpe so' yee húmú níɓ ďí te ow húmú yéeh rí
rë te mi wonte ďon na ďee leegi wuti yaha yutuuď.
4 Ďon jaŋi unna bíní mí yee raa, ďon ay ot ďee yúhë' mi yee húmú níɓ
Koope baa, ñéyíďté rí Yéesú-Kiristaa na ra.
5 Yii bah, Koope húmú teeɓay ri ɓëy jamanu yee filoon níi lante. Ndaa
woteh, ďi ñeete Ruuh-Peseŋ na, teeɓpe ri apootarri sela yi a yonente yi.
6 Te yee húmú yíih ɓëewë baa ra, daa ri bitih : ñeya ñeyu ɓëewë yëwúď
neh ra Uni Neba nonute Yéesú-Kiristaa na ra, tahte níi yee nay fun liile
fun fi yëwúďďë rë, wa fi yaaha ay liile yii baaha. Wani yëwúďďë henute
yínë, wa bokute yee gapa' Koope ra.
7 Koope onte so' mal mi na légéyíď ďí, mi na waare ɓëewë Uni Neba te
ri paga' ri a doolii.
8 So' nék, daa mi lukki ñak solo di ɓëewí, ndaa daa mi onu mi waare
ɓëewë yëwúď neh ra yii leŋke alal ma míméh ďúm te kola' Kiristaa na ra.
9 Mi onute ɓal mi teeɓ ɓëewë níi lan ďee nay pagee Koope fa daa sak
ɓéeɓ rë, yee húmú níɓ ďí te ow húmú yéeh rí ďappe ri nufi bín fë níinén
rë.
10 Hen ďaa raa, mbínéeffë sun lahu sañ-sañ ra a kélfë yí wë ay ot ɓëy ílí
jaŋaa a ďee laha' Koope nuf níi lah ra.
11 Koope ñeya'te Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na paŋke iñyaaha ti di húmú
níɓë' rí rí bín fë ďeef ëldúnë sakuy doom ra nen.
12 Nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ndah gémë gémú yen ďii na ra,
tahte yen mín caŋ fíi Koope wahtii neɓa' ri yen te yen sídíih në dara.
13 Yii baa daa tah, mi na ďaŋ ďon biti ďon ɓanti yeďďoh af coono fa dey
mi ndah ďon ďa. Coono fi baa daa nay tahe ďon lah ndam.

Ďagiri Pool ɓëewë gémú rë

14 Baa daa tah mi yek fíi Baap-Koo,
15 ďi fa njobooda sun a feey ɓéeɓ baapuu ri ra,
16 mi na ďaŋ ri biti di ndami gaani, ďi ñeya' Ruuh-Peseŋ on ďon doole
keeññon.
17 Koope ona ron Kiristaa dék keeññon ndah ngémën, ďon fahanta'
hanndal kon, ďon yípëh në gíŋ ti tal kilik nen.
18 Hen ďaa raa, ďon mín yúh biti ďee faha' Kiristaa ow ra luk yii mín ďíi
hen ɓéeɓ gaan, ďon ďeefiď na ɓëewí Koope yi kayya ɓéeɓ.
19 Ahaŋkay, ďon ay yéŋ biti ďee faha' Kiristaa ow ra yúukké af ow. Hen
ďaa raa, di mita' Koope sëk, ďon ay mitee ďaaha.
20 Koope mín ñeya' doolaa na paŋ yin gaan yen na ra, níi yii ďaŋ yen ďi
mbée yii hom nuffi yen ɓéeɓ ďi paŋ yii luk baaha.
21 Kon Koope laha ndam ndah ɓëy ílí jaŋaa a Yéesú-Kiristaa ! Ďi laha
ndam dee níi kiri fi kirih ! Ďémíin !

4

Ɓëy ílí jaŋaa ɓéeɓ yínë

1 So' fa téyú kasu ndah Yíkëe rë, mi ɗaŋ ɗon biti ɗon pes pesadi ñéerë'
a yee dëek ɗon Koope ra,
2 ɗon dékë' cépírí affon faraah, ɗon sos, ɗon mín múñ. Lah múñëlëntíi
hanndal kon ñéerë' a fahanta'.
3 Ruuh-Peseŋ boolla'te ɗon ɗon henute yínë. Kon, pëgí ɓéeɓ ɗon pesa'
jaamma hanndal kon ɗon ham na.
4 Jaŋaa fa daa faan Kiristaa ra, ɗi yínë kut. Ruuh-Peseŋ, ɗi yínë kut. Ti
ɗaaha nen ɓal, yaakaara dëek ɗon Koope ra yínë kut.
5 Yíkëe, ɗi yínë kut, ngémë yínë kut, bëtsë bëtsú ɗon ɗa yínë kut.
6 Koope, ɗi yínë kut te daa ri boffi ɓëewë ɓéeɓ, daa ri paa' yen ɓéeɓ
sun, daa ri na ñeya' yen na ɓéeɓ page iñi, te ɗi ee yen na ɓéeɓ.
7 Di filiɓ fi baaha ɓéeɓ, ow fi ow ɓéeɓ a yee on ɗi Kiristaa ra.
8 Yii baa daa tah bíníyúté Téerëe bitih :
« Na lap ri sun ɗa,
ɗi kúrëelëhté kaa'oh yi hampe wa ñaam,
ɗi wora'te ɓëewë iñi wunte. »✡
9 Te iti fi ɗi lappe daa yi sah ? Iti fa daa ri biti balaa ɗi na lap ɗi ɗéɓpí
cép cépë níi gin ɓëewë húlú rë*.
10 Te ɓëe' cép rë daa ri ɓal ɓëe' lap paa'te ɓéeɓ sun, nda líif ëldúnë ɓéeɓ
rë.
11 Ɗi fi Kiristaa daa on yen iñi wunni yeh : lahte ɓëewí onute wa hen
apootar, yee yonente, yee ɓëewí ay waariye Uni Neba, yee yi ay kúré
ɓëewí Koope a yi ay yëeddée yii leŋke ngémë.
12 Ɓëewí yaa Kiristaa daa on wa ɓëy ílí jaŋaa yëeddí wë, nda wa fi ɓëy
ílí jaŋaa mín légéyíɗ Koope, wa ɓaat jaŋaa fa daa faan Kiristaa ra.
13 Ɗaaha, ngémí yen ɓéeɓ ay míllë' bok hen yínë, yen bok yen yúh Koy
Koope, yen hen ɓëewí maanute pagaɗ, yen mit sëk ti Kiristaa nen kep.
14 Ɗaaha, yen ii madil ti kúkëy nen yen jaayee ti gaali mboowaanna kísí
fë na jaay ri hatinna ɓéeɓ nen. Ow ii ac soɗ yen nuf ɓos kúrëelëh yen,
jaaye yen hatinna ɓéeɓ ti ngilaaw nen, ow ii yen nofiil a fel misik.
15 Yen kay, yen pesuun wonanta' kaah hanndal ki yen ñéerë' a fahanta'
ndín, yen hen ɓëewí maanute iña ɓéeɓ ti Kiristaa fa daa af jaŋaa ra nen.
16 Ɗi fi Kiristaa daa mëgínë' yen ɓéeɓ, yen henute yínë ti di mëgínë'
cérrë faan ow ra nen. Cér fí cér ɓéeɓ paŋ yee waɗ ɗi raa, ɓëe' oore saye.
Ti ɗaaha nen, ow fi ow yen na ɓéeɓ paŋ yee waɗ ɗi raa, yen fahantee
jaŋaa ɓaatee.

Pes has

17 Kon, mi na cagoh ɗon di tii Yíkëe, mi na won ɗon ee bitih, ɗon ɓanti
pesiil ti di na pesuu ɓëewë nëníh ɓëewí Koope ra. Iña na níɓú wë rë lahay
njiriñ.
18 Wa kaa'uute kúnsí keeññi wa daa tah wa yíih Koope. Yii baa daa tah
wa lahuy af te wa nëníh pesa kola' Koope na ra.
19 Wa yíihlíh yii wunte a yii wuneh te wa paguu yii neɓ wa rek. Yii ɓosi
ac nuffi wa ɓéeɓ wa paŋ. Wa na míníh nëe ham affi wa.
20 Ɗon nék, iña yëeddú ɗon Kiristaa na ra, bokaay a pesadi bah.

✡ **4:8 4.8** Saame Kañaa ya 68.19 * **4:9 4.9** *ɗi ɗéɓpí cép cépë níi gin ɓëewë húlú rë* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *ɗi ɗéɓpí cép cépë níi feey fa.*

21 Iña keluu ɗon a yee yëeddú ron sun fi Yéesú rë ñéerë'té a kaaf ka
hom ɗii na ra neh a ?
22 Daa ri biti ɗon warutee hel pesadee ke ron filoon, ɗon koloh pesadi
kíildë húmú homuu ɗon ɗa, ndah fah pes-neƀ húmú nofa'te ron níi ɗon
húmú yahute yahañ.
23 Oladon waɗtee lofisoh,
24 ɗon yíssëh mbínéef has, bi Koope daa sak ɗi ti di man ɗi fi Koope
nen, nda ɗon pes pesa júƀ te lan ra, bee kaah daa na koma' ri ra.
25 Kon nék, fel ƀanay kellu ƀúkkën. Ow fi ow ƀéeƀ wona moroomi yii
lahte íl, ndah yen ƀéeƀ yen henute yínë.
26 Keeññon haay, lah hëbí affon toñeh ɗon bakaaɗ te keeññon lah
yëellëe balaa na' haal.
27 Ngënë ëní Seytaane haal peson !
28 Ɓëyí húmú loha' lohoo, lah haba ya'i, ɗi yuliɗ légéy, njiriñoh opa'i.
Hen ɗaa raa sah, ɗi ay mín dímlë' ƀëyí lahay.
29 Won ƀos waruy keluu ƀúkkën ! Lah wëní wonni lahte njiriñ, yi ay
ƀaat moroommon, wun ƀëewë në síkírúu ron ra na.
30 Koope onte ron Ruuh-Peseŋ hente tíinndëe ɗon na teeƀi ɗon biti bis
ay lah, Koope tos ron. Kon, ngënë pëgí yii ay misik Ruuhi bah.
31 Ɓëeññnjíi yii hente ham neeƀ, yooƀ haayloh, haayla' faan, coow misik,
sola' a ƀosi mín ɗíi hen,
32 ɗon baah hanndal kon, ɗon naa'anta' keeñ, ɗon baalanta' ti di ñeya'
Koope Kiristaa na baalte ron ɗa.

5

Pesa' niiñ

1 Ɓon fi koyya faha' Koope níi faha' yee ra, pëgí ƀéeƀ níi ɗon ñee kotti,
2 ɗon faha' ow ti di faha' Kiristaa ow nen. Kiristaa faha' yen fahoo níi
ɗi yera'te ñíiní ndah yen ti hawiɗ nen, ti sarahi heeñi baa neƀa'te Koope
ra nen.
3 Ɓon ƀëewí Koope, kon yii tappe njaaliyoh ƀéeƀ a yii ƀosi manna ɗah,
a ƀos-íl waruy keluu ɗon na.
4 Ti ɗaaha nen ƀal, wonaɗ búgëlëm, woni lahay af a lúk a hégílë' wonaɗ
ƀos waruy keluu ɗon na. Ɓon kay, lah wëní yii ay símúu Koope.
5 Yúhí biti ƀëewë në pesuu paŋ yii tappe njaaliyoh ƀéeƀ a yii ƀosi manna
ɗah, a ƀos-íl rë íi mëssí non nguur ki Kiristaa a Koope. Nagajek, ƀos-íl a
yúulëh ala yínë kep.
6 Ow ƀanay ron nofa' a wonni lahay njiriñ, ndah mani pagaɗɗi yaa daa
na tah Koope kéeníɗ neeƀi sun fi ƀëewë në ñéyíh woni ra.
7 Kon ngënë ñéeríi a ƀëewí yah.
8 Filoon, ɗon húmú nonu ƀëy ñúusë naam, ndaa leegi nona nonu ron
Yíkëe në rë tahte ɗon nonu ƀëy niiña. Kon, pési pesadi ƀëewë nonu niiña
ra
9 ndah niiña daa na kúɗ baah, júƀ a kaah.
10 Pëgí ƀéeƀ níi ɗon yúhsë' iña neƀa' Yíkëe rë.
11 Iña na pagu ƀëewë nonu ñúusë rë lahay njiriñ, ngënë ƀékí affon na.
Ɓon kay, lah wëní wë sun níi ƀëewë keloh wa !
12 Yen na sëpírúu won iña na pagu ƀëewë aa na, wa ɗapee ra.
13 Añcaŋ, yen fa nonu ƀëy niiña ra, yen won wa sun ɗaa, wa ay olu
niiña ngëey,

14 te yii olu niiña ɓéeɓ ay yíssëh niiñ. Baa daa tah wonute bitih :
« Ɗo fa na nee' ra, yúunée !
Ɗo fa fanoh ɓúudé rë, kolee,
Kiristaa ay roo hawaan ! »
15 Kon lah yúhí ɗee nay ron pesee ra : ngënë héní ɓëewí lahuy af. Héní
ɓëewí ñaañute.
16 Wahtii lahuun ɗon ílí paguun ɗon ɗi ɓéeɓ, lah séedéyírí Yéesú-
Kiristaa di wonaɗɗon a pagaɗɗon, ndah jamanu ya homu yen yee ra,
ɓëewë caakutee paŋ ɓos lool.
17 Kon ngënë héní ɓëewí lahuy af, yúhí yee na seh Yíkëe ɗon na ra.
18 Ngënë hëní níi ɗon píi faannon, ndah han lukus raa, ɓeka' ow saata.
Ɗon kay, héní ɓëewí líifúté a Ruuh-Peseŋ,
19 ɗon tojanta' a yeekaa yi ay kañuu Koope yi mín wëe hen ɓéeɓ, a
yeekaa yi kola' Ruuh-Peseŋ na. Ɓéyí keeññon ɓéeɓ ɗon yeek ɗon kañ
Yíkëe.
20 Lah símí Baap-Koo faraah di tii Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen di iña ɓéeɓ.

Yaal a ɓeleɓi

21 Lah ënëntíi cér filiɓ fon ndah cérë onu ron Kiristaa ra.
22 Ɗon fi ɓeleɓɓa, lah ëní yaallon cér ti di onuu ron Yíkëe cér nen
23 ndah nagajek, yaal daa kélfíi ɓeleɓi ti di hena' Kiristaa kélfíi jaŋaa
nen, maanam af jaŋaa. Kiristaa daa Sëmlëhí ɓëy ílí jaŋaa fa daa faani ra.
24 Di onuu ɓëy ílí jaŋaa Kiristaa cér, ɓeleɓɓa waɗti onuun yaalli wa cér
ɗaaha di yii mín ɗíi hen ɓéeɓ.
25 Ɗon fi yaalla, fëhíi ɓeleɓɓon ti di faha' Kiristaa yen fi ɓëy ílí jaŋaa
nen. Ɗi yera'te ñíiní ndah yen,
26 nda yen hen ɓëewí, ɗi ladilte yen a muluɓ a Uni.
27 Ɗi faha' biti yen fi ɓëy ílí jaŋaa yen neɓ yeel biti ri cëgíɗ yen fíyí, yen
lan, faanni yen hen peseŋ, yen hen ɓëewí ladute te lahuy síkkë.
28 Kon, yaalla fahuun ɓeleɓɓi wa ti di fahuu wa fi yaalla faanni wa ra
nen. Ɓëyí faha' ɓeleɓi ɗeef ɗi faha' afi,
29 ndah mësëy lah ɓëyí kaa'a'te faani. Faan kay, yefaluu yefaloo,
tooppituu ti di na pagira' ri Kiristaa yen fi ɓëy ílí janii ra nen
30 ndah yen daa cérrí faani. Bíníyúté filiɓ Téerëe bitih :
31 *« Yii baa daa tah ow yaal ay ɓísëh a boffi a yaafi, pokoh ɓeleɓi na, wa
hen yínë. »*✡
32 Yii ow húmú yéeh rí te lahte solo daa filiɓ woni bah te ri won sun fi
Kiristaa a janaa.
33 Wona won sun fi yen ɓal : yaal fi yaal ɓéeɓ fahaa ɓeleɓi ti di faha'
ri afi nen, ɓeleɓ fi ɓeleɓ ɓéeɓ on yaali cér.

6

Yee waɗ koy ra

1 Ɗon fi koyya, lah ñéyí woni baappon a yaayyon, ndah ɗon nonu Yíkëe
në. Baa daa yee wun ɗa.
2 Bíníyúté bitih : *« Lah tëeppítíi baappon a yaayyon. »* Di filiɓ túuyë' yë
ɓéeɓ, baa daa túuyë'ë ɗéɓpí ñéerë' a gapa' won bitih :
3 *« nda ɗon lah sos-keeñ, ɗon maañ pes sun fi feey fa. »*✡

✡ **5:31 5.31** Saame Dalaana 2.24 ✡ **6:3 6.3** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12 ; Nérsí Kootaa 5.16

4 Ɗon fi baappa, ngënë hëeyílí keeññi koyyon. Lah kërí wë ɗon tík wë
waal, ɗon yúun wë yee faha' Yíkëe rë.

Ñaam a yíkíi

5 Ɗon fi ñaamma, lah ñéyí woni kélfë yée ké ron feey fi beh, ɗon on wa
cér níi mit sëk, ɗon paga' ri a keeñi lante, ti biti ɗon ñeyu woni Kiristaa
nen.
6 Ngënë pëgíi rí íllí wë kut, ɗon saame biti wa laas ɗon. Lah pëgíi rí
ti súrgë Kiristaa na nen, ɗon ɓeɓ keeññon ɓéeɓ ɗon paŋ ri ti di faha' ri
Koope.
7 Yii yaa ɗon waa pagiɗ ɓéeɓ, pëgíi rí a keeñi neɓpe ti biti ɗon légéyírú
Yíkëe nen, ndaa biti ɗon légéyírú ow neh.
8 Ɗon yúhúté biti yii wuni légéy ow ɓéeɓ, Yíkëe ay ri rii yíníl : ñaam
neh, ɓëyí laha' afi neh.
9 Ɗon fa ñaamma homu ya' yon ɗa nék, ɗee waɗ waa madun ɗon na
ra, lah mëdí ɗaaha waa na kep, ɗon ɓan waa mokle. Ɗon yúhúté biti ɗoni
wa daa boku Kélfëe yínë, bee hom sun-Koo te téydë' ɓëewë ɓéeɓ tígë yínë
rë.

Di nay haa'uu a Seytaane

10 Yee nay mi ron míllée won ɗa daa ri beh : Sëemíi doole pokoha nay
ron pokee Yíkëe në rë, ndah ɗi gaante doole níi gaan.
11 Ɓéyí iña on ɗon Koope yee ra ɓéeɓ, wa hen ganaay ɗon na, nda ɗon
ham híin, ɗon ɓanti keen fíirí Seytaane.
12 Yen haa'uuy a ow, yen haa'uu a mbínéeffí ɓossa ngilaaw ma, yee lahu
doole ra, kélfë yë, a yee lahu sañ-sañ sun fi ëldúnë fë hom ñúusë rë.
13 Kon, hëbí iña on ɗon Koope ra híin, wa hen ganaay ɗon na. Hen ɗaa
raa, wahtii misikaa ri ɓéeɓ, ɗon ay mín hen gíŋ, ɗon paŋ yee waɗ ɗa níi
lús, ɗon caŋ cot.
14 Kon cëgí cot ɗon waay ti soldaar nen ! Koope onte ron ɗon henute
ɓëewí wonuu kaah, te won kaah mada' biti fu pokoh geñuu níi tas saañ
nen ; ɗi onte ron ɗon henute ɓëewí júɓúté te ɓëyí júɓpé man ɓëyí ɓekoh
búuɓ túl nen ;
15 ɗi onte ron ɗon caŋ waarii Uni Nebi jaammaa ti di na ɓekuu ron
ñafaɗ kotton nen ;
16 ɗi onte ron ɗon ham ngémë ti di na haba' soldaar wa'i tiiŋ ki ya'i
faraah nen. Hen ɗaa raa, ɗi ay ron sëmlë' koy kassa na ñah kíi nay ron
yeese Seytaane ra.
17 Koope onte ron ɗon múc mújí man baane haa'aa nen ɗon na, ɗi onte
ron ɗon ham Unna ɗúhë' Koope na, yeɗ ɗon Ruuh-Peseŋ ɗa ti jépíl nen.
18 Di mín ɗíi man ɓéeɓ, faraah lah ñéyíi Ruuh-Peseŋ na, ɗon ɗage Koope,
ɗon wone ri sohle yon. Lah hëfí te ɗon pokoh faraah ɗon ɗagire ɓëewí
Koope ɓéeɓ.
19 Lah ɗëgírí së' ɓal, nda Koope teeɓ so' ɗee nay mii waareyee iña ow
húmú yéeh wë Uni Neba ra te mi neeheh na dara, ndah
20 wola wol so' ri waarii Uni Neba ra, daa tah mi téyú kasu ɗeh. Kon,
ɗëgírí së' mi waare ri te mi neeheh na dara ti di wara' so' ri nen.

Unna míllë' won Pool ɓëy Efes ra

21 Koy-yaafi yen Tísík, bee fahuu yen níi faha' te pokoh légéyírí Yíkëe
rë ay ron won yii homa' mi ɓéeɓ, nda ɗon yúh iña na paŋ mi ra ɓéeɓ.

22 Daa mi paŋ ɗi pëtíh mi yeñce ri ɗon na nda ri teeƀ ɗon yee homuu
fun ɗa, ɗi yëellíɗ keeññon.
23 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe onun koy-yaayya filiƀ ngémë wa lah
jaamma, wa faha' ow, wa lah ngém !
24 Baap-Koo líhë ƀëewë fahuu Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen faha'i míméh ɗúm
ɗë ƀéeƀ mal !

Téerëe bíníyú unna won Pool ɓëy Fílíp ra Kúnsëe

Fílíp non ginna pay Pool fi apootara waare ra (Saame Tílëdí apootarra 16.11-40). Paya' ri ɗaaha ra, ɗi cëgíɗté goomali ɓëewí haalute ngémë.

I kíil filoon fi baaha, Pool hom kasu bíníté ɓëy ílí jaŋii Fílíp unni neɓpe keloh, na sím wë di iña kéyrúu wë Epaforodit ɗii na onute ri wa, bee homa' ri coono ra *(4.18)*. Ɗi wonte ɓëy Fílíp ɓal biti wa ham ngémë híin, wa mínë' hanndal ki wa, wa cépíɗ affi wa te wa mada' a Yéesú-Kiristaa *(2.1-5)*. Ɗi ɓaattee waa toñ ɓal nda wa ham Kiristaa na híin, wa ɓanti síkírëh ɓëewí ɓossa, wa fa lukuu foŋko lecoh ra *(3.2)*.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke sosi keeña laha' ri ɓëewí Kiristaa na ra di Fílíp *(1.3-4)*,
- a yii leŋke iñi afi, teeɓa'te na biti nona non ɗi Yéesú-Kiristaa na ra tahte ɗi neehay dara *(3.4-9)*.

Unna bíní Pool yee ra lahte ɓëewí wonuu wa : « Unna sosil keeñ ɗa ».

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay ot biti ow fi ow yen na ɓéeɓ waɗti yípë íllí Kiristaa na, ɗi híin në gíŋ.

Wodohi Pool ɓëy Fílíp

1 Ɗon fi ɓëy Fílíp, so' mi Pool, funi Timoote, fun fi súrgë yí Yéesú-Kiristaa, fun na woduu ɗon ɓéeɓ, ɗon fa nonu ɓëewí Koope ndah Yéesú-Kiristaa ra, ɗoni njíittën a ɓëewë na habruu wa ra.
2 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún ron mal, on ɗon jaamma !

Yee ɗagiɗ Pool ɓëy Fílíp rë

3 Koy-yaayyi yeh, wahtii payaa nuf so' ɗon na ɓéeɓ, mi sím Koope.
4 Kolaa mi ɗagiri ron faraah, mi paga' ri a sos-keeñ.
5 Mi símpé Koope di yee ɓekuu ɗon ya' yon waarii Uni Neba ra, dala'te bee liiluu ɗon ɗi níi a woteh ra.
6 Wëerté së' biti di dala' Koope légéyí wunee ke ri baa ɗon na, ɗi ay rii lúsɗée ɗaaha níi yiin nay nimile Yéesú-Kiristaa ra.
7 Ɓaha'a faha' mi ron ɓéeɓ baa ra waɗ waro, ndah mi ɓek ɗon ɓeko keeñ so'. Nagajek, na húmú waare mi Uni Neba mi na won biti ɗi kaah níi a bee homa' mi kasu bee ra ɓéeɓ, mala lah mi Koope na ra, yen daa boku ri.
8 Koope yúhté biti mi faha'te ɗon ɓéeɓ, te faha'i baa mi kola' ri Yéesú-Kiristaa na.
9 Mi yahti ɗaŋ raa, mi ɗaga' biti ɗon ɓaatti fahantee ɗon saye, te fahanta'i baaha ñéerë' a ɓaatti yúhsë' a ɓíssë' yii lante,
10 nda ɗon mín yúhsë' yee gén ɗë. Hen ɗaaha raa, ɗon ay lan, ɗon lëhíh dara yii wonun sun fon yiin nay nimile Kiristaa ra.
11 Ɗi fi Yéesú-Kiristaa ay tah níi ɗon júɓ níi júɓ. Hen ɗaa raa, ɓëewë ay njooɓ Koope, kañ ɗi.

Kiristaa daa pesa

12 Koy-yaayyi yeh, mi faha' ɗon yúh bitih, nagajek téjë téyú mí kasu ra non yee ɓaatti yeñ Uni Neba fíi rë.

13 Leegi, ɓëewë ɓéeɓ, yee faam buur a yee ílíyyí kayya ɓéeɓ yúhúté
biti légéyírí Yéesú-Kiristaa daa tah mi ɓeku kasu.
14 I ow caak di koy-yaayya filiɓ ngémë oluu wa mi téyúté rë, wa
ɓaatuutee yaakaar Yíkëe në, na kaañu waarii Unni Koope te neehuy na
dara.
15 Lahte ɓëewí awu waa na, nagajek iñaan a haa'i so' daa tah wa na
waariyu Kiristaa, ndaa lahte na yi haaluu na a nufi lante.
16 Ɓëewí yaaha paguu ri a keeñi naa'te, ndah wa yúhúté biti wona na
won mi biti Uni Neba kaah ra daa tah mi téyú kasu ɗeh.
17 Ɓëewí kayya haa'i so' daa tah wa na waariyu Kiristaa ra nék, nuffi
wa laday. Wa habuu biti wa mínú ɓaat súfúñ fí së' kasu.
18 Eɓoh ! Yee tah wa koloh ra, yaha kaah waa na yaha paɗɗah ɓéeɓ,
Kiristaa waariyute rek, keeñ so' sosse, te ay lukee sos na. Ahaŋkay, keeñ
so' ay lukee sos na,
19 ndah mi yúh yúhë biti mújí së' nay naa míllée af ɗaŋŋi ron a habra'a
na habra' so' Ruuhi Yéesú-Kiristaa ra.
20 Mi olay yii tah so' mi sopoh di yee na seh mi, mi tíkké yaakaari so' na
ra. Dalaani so' níi a yee tas fíi rë kay, may pok fídí së' mi teeɓee gaanaa
ki Kiristaa, mi pesa peso mbée mi húlë húlë ɓéeɓ,
21 ndah mi haba' biti Kiristaa daa pesa, te kúl kë ay soo ɓaate ɓaato.
22 Ndaa hena biti ɓaatohi so' pes ay kúɗ njiriñ raa, tanis ay soo kofeel.
23 Iñi ana yi bokuuy daa na tíl af so' : mi koloh pesi bee mi saañ ɗeefiɗ
Yéesú-Kiristaa koon daa génël së' fap ;
24 ndaa mi tas pesa daa lukki lah solo ɗon na.
25 So' nék, wëerté së' biti may tas mi pes, mi hom a ɗon ɓéeɓ mi habra'
ron ɗon gëergëerlëh, ɗon lah sos-keeñ filiɓ ngémën.
26 Ɗaaha, mi nimil mi hom hëbíssën ɗëe, ɗon ɓaatti lah sos-keeñ di yee
nonuu ron Yéesú-Kiristaa na ra.
27 Mi nah ron yii beh : Pésíi pesi ñéerë' Uni Nebi Yéesú-Kiristaa rek.
Hen ɗaaha raa, mi ac yérën mi aay ɓéeɓ, may keloh biti ɗon habute híin
henute yínë, ɗon bokute nuf te ɗon ñéerúuté haa'ri yii leŋke ngémë tíkëh
sun fi Uni Neba ra.
28 Ɓëewë na haa'uu ron ra ɓanuy ɗon tíitíɗ, baa daa nay waa teeɓe biti
wa leɓuute alkoh, te ɗon homute kotti múc. Yii baa kola' Koope na,
29 ndah ɗi onte ron ɗon gémúté Yéesú-Kiristaa na, teyay bah ɗon
mokute af ɗi.
30 Yee na húmú haa' mi ɗon na olu ri, te ɗon keluute biti mi lís ɗíi haa'
ra, ɗon ee rii haa'uu ra leegi.

2

Kiristaa cépíɗté afi, hente ow

1 Koy-yaayyi yeh, nona nonu ron Kiristaa na ra onay ron doole a ? Faha'a
faha' ri ron ɗa ɓeddaay ron a ? Nona nonu ron Ruuha na ra tahay ɗon
henute yínë ë ? Ɗon pokuuy hanndal kon ɗon naa'antuute keeñ a ?
2 Kon sësɗí keeñ so' níi hen dotooy di iñyeneeni : ɗon bok ɗon fahanta',
ɗon bok keeñ yínë, ɗon bok nuf yínë.
3 Yii yaa ɗon paŋ ɓéeɓ, ngënë hëe'í ow, ngënë sëemí tii, cépírí affon rek
ɗon haba' biti ɓëewí kayya luku ron gaan.
4 Ngënë díiɗɗí affon kep, lah hélí nuf ɓëewí kayya na.

5 Lah pésíi filiɓ fon ti di na pesuu ɓëewí nonu Yéesú-Kiristaa na nen :
6 Ɗi fi Yéesú-Kiristaa,
ɗi fa bín fë níi a ɗeh,
yii hom Koope na ɓéeɓ ee ɗii na ra,
ɓani Koope daa teyu naam,
ndaa ri tíkëy rí afi.
7 Ɗi kay cépíɗ afi cépírë iña ɓéeɓ
yíssëhté súrgë
hente ow.
Ɗi hente ow hompe filiɓ fi ɓëewë,
habuute biti ɗi ow.
8 Ɗi cépíɗté afi
ñeete iña nahu ri ra
níi ri húlté në sah faf,
níi rí húlté sun kurwah.
9 Yii baa daa tah Koope ɓéyíɗ ɗí,
ɗí këllëh ɓéeɓ,
yeɗte ri tii lukki gaan di tii ya
10 níi tii Yéesú tah mbínéeffë ɓéeɓ :
yín sun-Koo,
yee feey fa,
yee fëgërëh fí feey fa ɓéeɓ yek,
11 wa ɓéeɓ bok kañe Baap-Koo
wone biti Yéesú-Kiristaa daa Yíkëe.

Ɓëyí gémpé Yéesú

12 Koy-yaayyi yee faha' mi níi faha' ra, húmú homa' mi filiɓ fon ɗa, yii wonu ron, ɗon mësúu ríi paŋ pago. Lah lúkíi ríi paŋ leegi bee homay mi na ra. Yii yaa ɗon paŋ ɓéeɓ, lah cépírí affon ɗon boolla' na a neeh Koope. Pésíi biti ɗon múcúté kaah,
13 ndah Koope ñéerë'té a ron, te ɗi onte ron níi ɗon faha' paŋ yee ñéerë' a yii wuna neɓa' ri raa, ɗon paŋ ri.
14 Yii yaa ron paŋ ɓéeɓ, ngënë cëpítíi, ngënë íñíi,
15 nda ɗon lëhíh yii wonun sun fon, ɗon lan ces, ɗon hen ɓëewí Koope, yi lahuy síkkë di filiɓ ɓëy jamanii beh, yee ɓosu níi ɓos ëldúnë rë. Ɗon waɗti niiñun niiño leelii wa ti di na niiña' hulla sun-Koo nen,
16 ɗon fa na komu wa fi ɓëewë ɓosu yaa ra Unna na ona' pes ɗa. Hen ɗaaha raa, ɗon ay tah mi mín damoh yiin nay aye Yéesú-Kiristaa ra. Bín fë rëe, may yúh biti múkëmí së' a mogi so' ɓéeɓ pëtíh neh.
17 Bi ngémën man sarah nen Koope na, mín hen ñif mi so' waɗti keen ti hana nay ɓaaddee sarahi baa ra nen. Lahaa ɗaaha raa, keeñ so' ay naa sos ɗeefiɗ keeññon ɓéeɓ.
18 Ti ɗaaha nen, keeññon sosa ɓal ɗeefiɗ keeñ so'.

Timoote a Epaforodit

19 Hém neɓa' Yéesú-Yíkëe moos, mi lahte yaakaar biti leŋ mi wola' ron Timoote, nda mi keloh yee homuu ron ɗa raa, so' mi bee af so' took.
20 Ɗi fi baa kut daa bok a so' nuf, nufa ɓéeɓ homa' ɗon na.
21 Ɓëewí kayya, iñi affi wa daa tah wa koloh ndée iñi Yéesú-Kiristaa neh.
22 Ɗon ollute affon sah iña na paŋ Timoote te dékë' në rë : ɗi yera'te afi hompe soo na waarii Uni Neba ti di na habra' koy boffi nen.

23 Kon, mi yúhé yii lante so' téjë téyú mí bee ra raa rek, may ron rii yíppí
wola'.
24 Wëerté së' biti Yíkëe ay soo on so' mi beh, mi ac yérën, te ii maañ.
25 Mi otte biti mi waɗtee ron nimiliɗ koy-yaafi yen Epaforodit, bee hom
na légéy a so' fun bokute haa'a ra, ɗi fa ɗon húmú yeju ri habra'i so' ra.
26 Ɗi namute ron ɓéeɓ nék te nufa ɓéeɓ ee ɗon na, ndah ɗi yúhté biti
ɗon keluute jérí.
27 Ɗi húmú jérté níi leɓohte húl sah, ndaa Koope yérémpé rí, yérémpé
së' na ɓal nda mi ɓanti lah yii misik so' lool.
28 Tígë homa' mi bee ra, mi ot biti kep mi yíp ɗon ɗii wola' nda keeññon
sos biti ɗon ot ɗi ndín, af so' féeh.
29 Lah téertíyíi rí a sos-keeñ ndah ɗi koy-yaay filiɓ ngémë. Lah fëŋkëyí
ɓëewë madu ɗaaha ra,
30 ndah ɗi húmú talla' ñak ñíiní af légéyérí Kiristaa : ɗi húmú tahte
ñagi ñíiní, hompe hëbís së' na habra' so' habra'i ɗon míndíh së' rí.

3

Ɓëyí bih daa júɓ fíi Koo ?

1 Kon koy-yaayyi yeh, keeññon sosa nona nonu ron Yíkëe në rë. Mi
ñeyaat unna húmú bíní mí ron ra ñogoleh so', te daa nay géné ɗon na
sah.
2 Lah mëytíi ɓëewí ɓossa, wa fi ɓuh yi ɓossi yah, wa fa lukuu foŋko
lecoh, na wonu biti lec bo' faan daa na tah ow múc ɗë !
3 Yen kay yen daa lecuu lecohi kah-kah fa, yen fa yéŋké biti yen yahti
jaamiyoh Koope raa, yen ñee'uu ri Ruuhi, te yen damuu Yéesú-Kiristaa
ra. Yen tíkúy yaakaari yen pagaɗ ow.
4 Añcaŋ, so' mi mín tík yaakaari so' pagaɗɗee ke ow yaa koon, ndah
iñyaa ɓéeɓ ow lukay so' naa ñee :
5 So' mi lecu bee nimila' bisa límú mí rë, mi koy ki Israyel tígí-tígí, mi
non tali Beŋsame, mi ébrë koceec. Mi húmú ñeya' yee won kootiiyëwúɗɗë
rë toŋ ti di na paga' ri fariseŋ ɓéeɓ nen,
6 te mi húmú lukusiɗ lukusiro níi mi tassi mokla' ɓëy ílí jaŋaa mokloo.
Ɗee na pesuu pesi júɓë naha' Kootaa ra, ow míméh so' naa won dara.
7 Iñyaa húmú haba' mi biti ɓaat so' ɓaato ra nék, leegi Kiristaa tahte mi
haba' wa iñi ëyíl së' ëylë.
8 Te iña ɓéeɓ, mi haba' wa paɗɗah biti mi cëldë' wë a yee dara míméh
rí daɓ bee ra, daa ri : yúh Yéesú-Kiristaa Yíkíi së', ɗi fa tah mi yeris yii
na kom so' yin merees ra ɓéeɓ. Mi haba' yaa ɓéeɓ púukëré, nda mi lah
Kiristaa,
9 mi non ɗii na leŋ. Kon ñeya na húmú ñee mi Kootaa ra neh daa tah
mi júɓ. Gémë gém mí Kiristaa na ra kay daa tah mi júɓ, te júbí baa kola'
Koope na te tíkëh ngém.
10 Yee hom af so' ra ɓéeɓ, ɗi yúhí Yéesú-Kiristaa a doolaa këlíɗ ɗí ɓúudé
rë, mi ñee misikka ñee ri ra níi mí húl ti ɗi nen,
11 ñéerë' a yaakaari biti mi koloh ɓúudé so' ɓal.
12 Yee hom af so' baa ra, mi wonay biti mi liilte ri mbée mi lahte tígë na
saañ mi ra, ndaa mi ee múkë filoon yii baa ra ndah Yéesú-Kiristaa saampe
so' níi otte so'.

13 Koy-yaayyi yeh, mi ɓekay af so' biti mi liilte yee faha' mi ra níi wocce dé', mi won wono tee : yee tíl mí filoon ɗa mi halte wa ; mi ɓéɓírëetté te mi tassi yuliɗ daɓaadi yee fíi.
14 Ɗaaha, mi tassi yuliɗ fíi ciɗ nda mi liil yee na seh so' sun ɗa. Koope ñeya' Yéesú-Kiristaa na dëekké së', nda mi liil yii baaha.
15 Koy-yaayyi yi yeh, yen fa maanu ngémë rë, yen tík iñyaa affi yen. Lah na bi ɗon oluuy ri ɗaaha raa, Koope ay ron rii poysiiɗ níi lan affon.
16 Di mín ɗíi man ɓéeɓ, yen ham waala habu yen níi a ɗee ra, yen saañ fíi.
17 Koy-yaayyi yeh, mëdíi a so' ɗon yeel ɓëewë në ñeyu kotti fun, homuu fun filiɓ fon ɗa.
18 Mi húmú dékë' woni ron ri te mee ron rii wonaat ɗa ee a keeñi líiffé bitih : caakke ɓëewí fí yúhté biti wa kaa'oh yi Kiristaa te wa pesuu ri ɗaaha, ndah húlë húl rí kurwaha ra safay wa.
19 Wa ay míllée saŋku. Wa gémú loo yi wa te tígë warun waa sopoh koon ɗa, wa gaan-gaanluu tígí daaha te pesi wa ɓéeɓ wa téyírúté rí iñi ëldúnë.
20 Yen nék, yen ɓëewí sun-Koo, sun-Koo fa na sehuu yen cébí Sëmlëhí yen Yéesú-Kiristaa Yíkëe rë.
21 Bín fë rëe, ɗi ay ɓeɓ faannee ke yen bo' kut yee ra, yídís wë níi mada' faanee ke ri líif a ndam ra. Ɗi ay rii pagee a doolaa tah ɗi paa' iña ɓéeɓ sun ɗa.

4

1 Koy-yaayya faha' mi níi faha' yee ra, Koope kep daa yúh ɗee faha' mi ron tíkëet íl rë ! Ɗon daa sësɗú keeñ so', ɗon daa baanii ndami so'. Hëbí yee habuu ron Yíkëe në rë híin !

Líkínnë míllë' Pool ra

2 Ɗo fi Ewodi a ɗo fi Sentise, mi ɗaŋ ɗon biti ɗon bok nuf nona nonu ron Yíkëe në rë.
3 Ɗo fa yen na ñéerúu légéy bee ra nék, ɗo fa tídëey dara ra, lah ɓeddee ɓeleɓɓi yeh. Wa habruute so' habra'i mitte waarii Uni Neba, a Kelma ɓal a ɓëewí kayya, yee tii yi wa ín téerëe bíníyú tii yi ɓëewë nay haale pesa na ɗúméh rë.
4 Lëhí sos-keeñ Yíkëe në faraah di yee nonuu ron ɗii na ra ; mantee ɓal lëhí sos-keeñ !
5 Ɓëewë ɓéeɓ yúhún biti ɗon ɓëewí sosute. Nimili Yíkëe wullilay.
6 Ngënë sídíi yin ! Di mín ɗii man ɓéeɓ, ɗëgí Koope ɗon won ɗi sohle yon. Ɗon yahti ɗaŋ raa, lah símí rí.
7 Hen ɗaaha raa, jaammee ke Koope yúukké af, lahuu ron di yee nonuu ron Yéesú-Kiristaa na ra, ay níiɗ keeññon a níɓɓën.
8 Leegi mi won ɗon tee koy-yaayyi yeh : lah nuffon homa yii hente kaah, yii mit on cér, yii júɓpé, yii lante íllí Koope, yii wunte a yii mit laas. Yii baahte mbée yii mit sím ɓéeɓ, nuffon homa na.
9 Iña ɓeyu ron soo na mi yëedíɗté ron wa ra ɓéeɓ, lah pëgí wë : yee won mi ron a yee olu ron mi na paŋ wa ra. Ɗon hena' ri ɗaaha raa, Koope fa na ona' jaamma ra ii ron yeris.

Símí Pool a ɓëy Fílíp

10 Yíkëe tahte keeñ so' sosse siiɓ ndah ɗon hellaatute nuf soo na ɗon
hílípúté së'. Mi yúhté biti nuffon húmú tasse hílíbí së' lool ndaa ɗon lahuy
ílí paguun ɗon ɗi.
11 Mi homay woni biti mi húmú sohla'te yin ow na, ndah mi yoonte pesa'
yii laha' mi, mi doyloh wa.
12 Mi lah mbée mi ñak ɓéeɓ, keeñ so' sos. Mi hereñce pesa' yii laha' mi
a tígí mín míi hom a yii mín sëe ɗeef ílíy, ɗeefa mi lah mbée mi ñak, loo
so' may mbée mi yaaɓ ɓéeɓ, ndah mi yoonte ri.
13 So' mi mín paŋ ɓéeɓ af doolaa on so' Yéesú-Kiristaa ra.
14 Di filiɓ fi baaha, ɗon pagute yii ette bee bokuu ron a so' coono fi so'
ɗon habruute so' ra.
15 Ɗon fi ɓëy Fílíp, ɗon yúhúté biti kola' mi Maseduwaan jamanaa anuu
dal waarii Uni Neba ra, lahay ílí janii habra'te so' sohle yi so' henay ɓëy
ílí janii ron.
16 Homa' mi Tesalonik ra, ɗon kéyrúuté së' iña sohla' mi ra, te ri teyay
waal yínë.
17 So' mi homay saam biti mi habruu dé' ! Mi ham af so' biti kay Koope
ɓaat ɗon mal di iña pagiru so' ɗon ɗa.
18 Tígë homa' mi bee ra kep, mi lahte yii sohla' mi ɓéeɓ níi lukusse sah
aya' Epaforodit kompe so' iña yeru so' ɗon ɗa. Mi ñakay dara. Wa man
sarahi heeñi baa neɓa'te Koope te ri tahte ri ra nen.
19 Koope fa na jaamiyoh mi te dara wooñeh ri ra ay ron on yii sohla'
ɗon ɓéeɓ, ñeya' wa Yéesú-Kiristaa na.
20 Koope laha ndam, ɗi fi Boffi yen laha ndam dee níi kiri fi kirih !
Ɗémíin !

Takohi Pool a ɓëy Fílíp

21 Wëddí së' ɓëewë nonu Yéesú-Kiristaa na ra, wa fi ɓëewí Koope yi
yah. Koy-yaayya funi wa homu dee ra na woduu ɗon.
22 Ɓëewí Yéesú yë homu dee ɓéeɓ rë ɓal, níi luka' yee na légéyú faam
buur ra, na woduu ron.
23 Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhë rën mal !

Téerëe bíníyú unna won Pool ƀëy Kolos ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool ƀëy ílí jaŋii Kolos ra. Kolos nék, ɗi gin di ginna hom Aasi fa na wonuu Túrkí woteh ra. Wëerëy biti nék Pool pëyíɗté në. Epafaraas fa non ƀëewë ƀani wa na húmú ñéerúu légéy rë daa cëgíɗ jaŋaa daaha *(1.7)*. Ɗi fi Epafaraas, ɗi ƀëy Kolos *(4.12)*. Pool hom kasaa, Epafaraas acce teeƀi ri biti lahte ƀëewí na nofuu ƀëy ílí jaŋii Kolos na yëeddú wë yii bokaay Uni Nebi Yéesú-Kiristaa, na dupinu wa ƀaah yi wa. Wa húmú wonuu wa jaamiyoh malaaka, kaddee wa ñam ñamma aana a han hanna aana *(2.16-21)*. Bi ɗeef Pool húmú kasaa míméh pay ƀëy Kolos na, ɗi yeeltee waa bíní unni yeh.

Filiƀ unna, ɗi símpé Koope paay, na an waa won biti Kiristaa daa paa' ƀéeƀ sun : malaaka ya neh, kélfë yí wë neh *(1.15-16)*. Ɗi wonte wa ƀal biti wa moytoh affi wa, wa ham Uni Neba liilu wa ra híin. Ɗi wonte biti wa koluute pesadi kíildë húmú homuu wa ra, wa henute mbíméef has Kiristaa na *(3.5-10)*. Ɗi wonte wa biti ƀal Kiristaa daa af jaŋaa, jaŋaa hente faani te daa ri kélfíi ƀëy ílí jaŋaa *(2.19)*.

Ɗi wonte wa :
- yii leŋke coono fa dey ri waarii Uni Neba ra *(1.24-25)*,
- yii leŋke ƀeleƀ yaali na, a yaal ƀeleƀi na *(3.18-19)*,
- yii leŋke koy boffi a yaafi na, a baap koohi na *(3.20-21)*,
- a yii leŋke ñaam kélfíi në, a kélfë ñaami na *(3.22 níi 4.1)*.

Ɗëyí fí janı téeríi bee ƀéeƀ ay yúh biti ƀëyí fí non Kiristaa na hom laha' pes has.

Wodohi Pool ƀëy Kolos

1-2 Ɗon fi ƀëewí Koope ya homu Kolos ra, ɗon fi koy-yaayyee ke so' pokuu Kiristaa na ra, so' mi Pool, daa mi na wodoh ron. So' mi apootari Yéesú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha. Timoote koy-yaafi yen na wodoh ron ƀal. Baap-Koo líhë rën mal, on ɗon jaamma !

Yee ɗagiɗ Pool ƀëy Kolos ra

3 Fun na símú Koope faraah, ɗi fi Boffi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen, biti fun ɗagire ron
4 ndah fun keluute biti ɗon gémúté Yéesú-Kiristaa te ɗon fahuute ƀëewí Koope ƀéeƀ.
5 Gémë gémú ron Yéesú-Kiristaa a faha'a fahuu ron ƀëewí Koope baa ra tíkëh sun fi yee yaakaaru ron, Koope yefiɗte ron ri sun-Koo ra. Yee yaakaaru ron baa ra nék, ɗon yúhúu rí bee liiluu ron Uni Neba daa Kaaf ka ra.
6 Uni Nebi baa hasla'te ëldúnë ƀéeƀ ɗúhíɗté njiriñ, te ri man ɗaa nen ginon dala'te bisa keluu ron ban fi mali Koope, ɗon yúhúté ɗee man mali baa kah-kah ra.
7 Epafaraas, koojee ke fun te bok a fun légéy baa ra daa yëedíɗ ɗon baaha. Ɗi súrgíi Yéesú-Kiristaa, bi pokohte ɗii na. Daa ri homiɗ fun ɗon na
8 te ri wonte fun ɗee fahuu ron ƀëewí Koope ndah Ruuh-Peseŋ ra.

9 Yii baa daa tah, keluu fun yii baa níi a ɗeh, fun dékúu ɗagiri ron te
fun ɗaguu biti Koope on ɗon, ɗon ñaañ níi tígí teem ñaañ, ɗon lah nuf
níi tígí teem lah nuf, yi kola' Ruuh-Peseŋ na, nda ɗon yúh níi lan yee faha'
Koope ra.
10 Hen ɗaa raa, ɗon pes pesada faha' ri ra, ɗon ñee yii neɓa' Yíkëe ɓéeɓ
: ɗon ɗúhíɗ njiriñ ɗon page yii hente wun ɓéeɓ, ɗon ɓaatee yúh Koope
ɗon saye.
11-12 Ɗon ay ɓedduu di yii mín ɗii hen ɓéeɓ a doolii ndami Koope níi
ɗon mín múñ, ɗon ham híin di iña ɓéeɓ. Hen ɗaa raa, ɗon sím Baap-Koo
a sos-keeñ, ɗi fa tah ɗon mín non iñi wunna yefiɗ ɗi ɓëewí filiɓ niiña ra.
13 Ɗi ɗúhíɗté yen ñúusë fúulté yen ya' Seytaane, kúɗté yen filiɓ nguur
ki Koy kee ke ri faha' ri níi faha' ra.
14 Ɗi ñeya' Koy ki baa na tosse yen, baalte yen bakaaɗɗi yen.

Kiristaa daa paa' ɓëewë ɓéeɓ sun

15 Koy ki baa daa netli ɗi fi Koope fa ow mësëy tík íl rë.
Daa ri mëssí hen,
daa ri paa' iña saku ra ɓéeɓ sun.
16 Koope ñeya' ɗii na sakke iña ɓéeɓ,
yee sun-Koo neh,
yee feey fa neh,
yee ow na tík wë íl rë neh,
yee ow míméh wëe tík íl rë neh,
nguurra neh,
yii ílíffé ow neh,
mbínéeffë sun lahu sañ-sañ ra neh,
kélfë yí wë neh.
Koope ñeya' ɗii na sakke iña ɓéeɓ,
te iña ɓéeɓ homiɗ ɗi.
17 Daa ri ɗéɓ iña ɓéeɓ,
daa ri tah iña ɓéeɓ caŋ.
18 Daa ri afa, jaŋaa hente faana,
daa ri dalaana,
daa ri ɓëe' ɗéɓpí koloh ɓúudé te húllëy ta' ra,
nda ri hen ɓëe' këllëh ɓéeɓ rë.
19 Neɓa' Koope neɓoo, yii hom ɗii na ɓéeɓ hompe Koohi na.
20 Koope ñeya' ñif ma yúf Koohi sun fi kurwaha ra,
yugusa'te hanndal ki ɓani iña sak ɗi ra ɓéeɓ :
yee sun-Koo neh,
yee feey fa neh,
jaamma lahte hanndal ki ɓani wa.
21 Ɗon fi ɓëy Kolos, filoon, ɗon húmú wuluute Koope. Ɗon húmú kaa'oh
yi Koope ndah níɓ ɓos a pagaɗ ɓos,
22 ndaa leegi Koope ñeya'te húlë húl Koohi ra, ɗi fi Koy ka bo' fi faani ñee
mok ra, yugusa'te hanndal ki ɗon a ɗi. Hen ɗaa raa, yiin nay ron cëgírú
fíi ɗi fi Koope ra, ɗeefa ɗon hen ɓëewí ladute, ɗon lëhíh síkkë, ɗon lëhíh
yii wonun sun fon. 23 Baa nék, waɗti ɗeefa ɗon ham ngémë híin, ɗi yípëh
gíŋ filiɓ fon, ɗon ɓanti wuloh yaakaara gapuu filiɓ Uni Neba keluu ron ra.
Uni Nebi baa waariyute ëldúnë ɓéeɓ te so' mi Pool, mi waariya' ri.

Yee tah Pool koloh ra

24 Tígë homa' mi bee ra nék, keeñ so' sosse coono fa dey mi af ɗon ra.
Nagajek, bo' fi faan so' deyce coono nda mi mitsiɗ yee tas coono fa dey
Kiristaa ndah faanee ke ri daa ɓëy ílí jaŋaa ra.
25 So' mi homiɗ jaŋaa ti di naha' so' Koope paŋi nen bitih : mi waare
ron Un Koope níi mit sëk.
26 Uni baa daa yee húmú níɓ ɗí te ow húmú yéeh rí rë. Ɗi húmú
maañcee rii ɗap ɓëy jamanu yee filoon, ndaa leegi ɗi teeɓpe ri ɓëewí.
27 Ɗi húmú faha' teeɓi wa biti yee húmú níɓ ɗí te ow húmú yéeh rí baa
ra gaante gaani yúukké tiŋ te ay njiriñ ɓëewë yëwúɗ neh ra ɓéeɓ. Yii
baaha daa ri beh : Kiristaa ee filiɓ fon, baa daa teeɓa' biti ɗon ay non
ndami Koope.
28 Fun fi yee nék, fun waariyu ɓëewë ɓéeɓ Kiristaa fi baaha. Fun líkínúu
ow fi ow ɓéeɓ, fun yëedíɗ wë a nufa on fun Koope ra ɓéeɓ, nda wa fa
nonu Yéesú-Kiristaa na ra ɓéeɓ maan ngémë.
29 Yii baa daa tah mi na légéy, mi na paŋ ɓéeɓ a doolaa kola' Kiristaa
na paŋ yin gaan soo na ra.

2

1 Ɗon fi ɓëy Kolos, mi faha' biti ɗon yúh ɗee misika' légéyë në légéyíɗ
mi ɗoni ɓëy Lawodise a ɓëewí caakki kayyi mësúy sëe tík íl rë.
2 Yaaha ɓéeɓ faha'i biti ɗon lah doole, ɗon fahanta' hanndal kon ndín
ɗon hen yínë, te ɗon lah nuf nii lah. Hen ɗaa raa, ɗon yúh yee húmú níɓ
Koope te ow húmú yéeh rí rë, ɗon ham na híin ndín, Koope líh rën mal.
Yii baaha nék, daa Kiristaa a faanaŋ fi,
3 ɗi fa ñaañ a lah nuf teem ɗii na, te daa wa alal ma ɗapoh ɗii na ra.
4 Ɗon ot mi won yii baa nda ow ɓan ron nofa' ndah neɓ ɓúk.
5 Yúhí biti mi wulohte ron, ndaa keeñ so' ɓéeɓ ee ron na te sosse tílëdën
a ɗee gémúu ron Kiristaa, ɗon habute na híin ɗë.

Pesa' ti ɓëyí non Kiristaa na nen

6 Ɗon tahuy biti Yéesú-Kiristaa daa Yíkíi ron woo ? Kon pésíi biti ɗon
nonu ɗii na,
7 ɗon hen na gíŋ, peson maane saye, ngémë yëeddú ron ra ɓaatee híin,
te ɗon sím Koope níi tígí teem sím.
8 Këlíi affon toñeh ow nofa' ron a won neɓ, yi nuf ow kep daa na níɓ wë
te kaah íníh waa na ra. Wa wonni kolaay Kiristaa na, wa tíkëh sun ɓaah
ow a sun fi doole ya ëldúnë.
9 Ngënë síkíríi wonni yah, ndah ɗi fi Kiristaa fa ac hente ow ra, yii hom
Koope na ɓéeɓ ee ɗii na,
10 te ɗon fi yah, ɗon maanute kek ti Kiristaa nen, ɗi fa paa' ɓéeɓ sun
ɗa : mbínéeffë sun lahu sañ-sañ ra neh, kélfë yí wë neh.
11 Nona nonu ron Kiristaa na ra tahte ɗon lecuute lecohi henay lec bo'
faan kut, ɗon lecuu lecoha ya' ow pagay ri ra. Ɗon lecuu lecoha kola'
Kiristaa na, nís nufa na ɓek ron bakaaɗ ɗa.
12 Nagajek, bëtsë bëtsú ɗon ɗa daa ri biti ɗon húlúté a Kiristaa ɗon
hacute a ri, ɗon këllúté ɓúudé ɓal a ri ndah gémë gémú ron doolaa këllë'
rí Koope ɓúudé rë.
13 Filoon, ɗon húmú ɓëewí húlúté íllí Koope ndah tooññon a di biti ɗon
húmú lecuuy, ndaa leegi ɗi onte ron ɗon nonute Kiristaa na, ɗon nimilute
ɗon na pesu, ɗi baalte yen tooññi yen ɓéeɓ.

14 Filoon, yen húmú daanute ndah bakaaɗɗi yen, ndaa ɗi ɓeɓpe téerë
húmú bíníyú bakaaɗɗi yen ɗa, daayce ri kurwaha a Kiristaa, baa lússé
dah.
15 Ɗaaha, ɗi kéeníɗté nguur ki mbínéeffë sun lahu sañ-sañ ra a kélfë yí
wë, ñéyíɗté wë fíi ɓëewí ɓéeɓ, na fas wa ti ɓëewí habu ñaam nen, ndah
ndama laha' Kiristaa ra.
16 Kon, ow ɓanay ron heef di iña na ñamu ron mbée yee na hanu ron
ra. Ow ɓanay ron heef ɓal di tíkëyë tíkúy ron bissi Feetti gaanna a feedi
púlëení céyín fë a bisa na hílsúu yëwúɗɗë affon ɗa.
17 Yaa ɓéeɓ húmú teeɓa' yee nay lahe ra ; te yee lah te daa kah-kah fa
ra, ɗi Kiristaa.
18 Ngënë yéɗɗí ɓëewë na hawsuu faanni wa cépíré affi wa te ɗeefa laheh
keeññi wa ra heef ron, wa fi yaa na jaamiyuu malaaka ya ra ! Wa lukuu
foŋko iña na olu wa filiɓ heey ɗa. Wa níɓúu iñi ëldúnë kep, te níɓɓée ké
wë yaa ɓeka' wa gaan-gaanloh pëtíh.
19 Wa pokuuy Kiristaa na, ɗi fa hen af jaŋaa, jaŋaa hente faani ra.
Añcaŋ, Kiristaa daa mëgínë' ɓëy ílí jaŋaa ɓéeɓ wa henute yínë ti di
mëgínë' pukki cérrë faan ow ɓéeɓ henute yínë nen, na pesil wa, wa na
ooɗ na saañ ti di paga' ri Koope nen.
20 Ɗon húlúté a Kiristaa ɗon takuute a doole ya ëldúnë rëe kay, kon yi
tah ɗon na pesuu ti ɓëewí lísúu non ɓëy ëldúnë nen ? Yi tah ɗon na tahu
ɓaah yi won biti
21 ɗon ɓanti ham yii man naŋam ya' yon, ɗon ɓanti ñam yii man naŋam,
mbée ɗon ɓanti leɓ yii man naŋam ?
22 Iñyaa ɓéeɓ won sun fi iñi yéŋké biti ɓëewë woce waa na rek ɗúmpé.
Te ɓaah yi yaaha ow kep daa sak wa, yëeddë'té wë.
23 Iña poku wa yaa ra húmú habuu yii sampee ñaañ naam, ndah wa
won sun fi di nay jaamiyee ow Koope, di nay cépírée ow afi, a di nay rii
hawsee faani. Ndaa fu olsoh níi olsoh raa, wa lahay njiriñ dalaa ndah wa
míméh habra' ow níi ɓëe' ham afi fah pes-neɓ.

3

1 Ɗon këllúté ɓúudé a Kiristaa raa kay, kon sëemí iñi ín sun-Koo fa hom
Kiristaa, tookke hëbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi ra.
2 Tíkí nuffon iñin sun-Koo ɗon ɓanti tík nuffon iñi feey fa,
3 ndah ɗon ñeyute kúl kë a Kiristaa, te pesi hasa lahu ron a ri ra ín
ɗapohte Koope na ra.
4 Kiristaa daa pesi baaha te yiin nay rii feeñiyee ra, ɗon ɓal, ɗon ay
feeñiyoh a ri, ɗon bok ndami.

Pesadi kíildë a pesadi hasa

5 Hëcí nuŋ ɗon soɗ na yii hente iñi ëldúnë ɗon na, maanam yii tappe
njaaliyoh ɓéeɓ a yii ɓosi manna ɗah, dohaan pëtíh, fah pes-neɓ a ɓos-íl,
ndah ɓos-íl a yúulëh ala yínë kep.
6 Mani iñyaa daa na tah Koope kéeníɗ neeɓi sun fi ɓëewë në ñéyíh woni
ra.
7 Ɗon húmú pesuu ɗaaha filoon na húmú ñéerúu ron a ɓëewë në ñéyíh
wonni yaa ra.
8 Leegi nék, súugíi iñyee ɓéeɓ : haayla' faan, yooɓ haayloh, ɓos, sola' a
wonaɗ búgëlëm.

9 Ngënë wënëntíi won fel hanndal kon, ndah ɗon koluute pesadi kíildë
húmú homuu ron ra,
10 ɗon henute mbínéef has. Koope daa on ɗon ɗi, nda ɗon ɓaatti hen
mbínéef has ɗon saye ɗon mannee a ri. Ɗon ay lukee yúhë' Koope ɗaaha.
11 Kon leegi, lahlay biti yee yëwúɗ yee yëwúɗ neh, lahlay biti yee
lecuute yee lecuuy, lahlay biti yee doha-ndéemmí yúunúuté yee yi
yúunúuy, lahlay biti yee ñaam yee daa lahuu affi wa. Yee lah ra daa
ri bitih : Kiristaa daa ɓéeɓ te daa ri ɓëewë në ɓéeɓ.
12 Koope tanisse ron nda ron non ɓëewí te ri faha'te ron raa kay, kon
pésíi naa'-keeñ a baah, ɗon cépíɗ affon, ɗon sos, ɗon mín múñ.
13 Lah múñëlëntíi hanndal kon ; ow lah yii misik ɗi moroomi na raa, lah
baala ri. Lah bëelëntíi hanndal kon ti di baala' ron Yíkëe nen.
14 Di filiɓ yaa ɓéeɓ nék, lah fëhëntíi. Baa daa luk naa lah solo, te daa ri
nay tahe ɗon hen yínë ɗon híin në gíŋ.
15 Jaammaa kola' Kiristaa na ra kúnsë keeññon ɓedda' níɓɓën, ndah
Koope dëek rën pesa'i jaammii baaha hanndal kon, ɗon hen yínë. Lah
dékíi símí Koope faraah.
16 Un Kiristaa dékë ɗon na a maanaa laha' ri ra ɓéeɓ : ɗon yëeddëntë',
ɗon líkínëntë' hanndal kon a nufa lahuu ron ra ɓéeɓ, ɗon yeek Koope.
Ɓéyí keeññon ɓéeɓ ɗon sím rí, ɗon yeekiɗ ɗi yeekaa yi ay kañuu Koope
yi mín wëe hen ɓéeɓ, a yeekaa yi kola' Ruuh-Peseŋ na.
17 Yii paŋ ɗon ɓéeɓ, yaha yii ay wonu wono mbée yii ay pagu pago ɓéeɓ,
pëgíi rí tii Yéesú-Yíkëe, ɗon ñeya' ɗii na ɗon sím Baap-Koo.

Di waɗti pesuun ɓëewí Kiristaa hanndal ki wa

18 Ɗon fi ɓeleɓɓa, lah ëní yaallon cér ! Baa daa waɗ ɗon fa nonu Yíkëe
ë rë.
19 Ɗon fi yaalla, fëhíi ɓeleɓɓon, ɗon ɓanti haayloh sun fi wa !
20 Ɗon fi koyya, lah ñéyí woni baappon a yaayyon di yii mín ɗíi hen ɓéeɓ
! Baa daa yee faha' Yíkëe rë.
21 Ɗon fi baappa, ngënë mëklí koyyon toñeh affi wa ay kúnée !
22 Ɗon fi ñaamma, lah ñéyí woni kélfë yée ké ron feey fi beh di yii mín ɗíi
hen ɓéeɓ ! Ngënë pëgíi rí íllí wë kut ɗon saame biti wa laas ron,
pëgíi rí a keeñi lante ndah neeha neehu ron Yíkëe rë.
23 Légéyí mín ɗon yeru ɓéeɓ, lah ɓéyí keeññon ɗon paŋ ɗi ti biti ɗon
légéyírú Yíkëe nen, ndaa biti ɗon légéyírú ow neh.
24 Ɗon yúhúté biti Yíkëe ay ron waaf, ɗon liil iñi wunna yefiɗ ɗi ɓëewí
rë. Kélfíi kah-kah fa ɗon na légéyírú rí rë, daa Kiristaa.
25 Ɓëyí paŋ ɓos nék, ay ot a ílí ndah Koope téydë' ɓëewë ɓéeɓ tígë yínë.

4

1 Ɗon fa ñaamma homu ya' yon ɗa, lah kúrí wë kúrí júɓpé te tíkëhté
waal, ɗon nérsëh biti ɗon ɓal, ɗon lahute Kélfë ín sun-Koo.

Iña líkín Pool ɓëy Kolos ra

2 Lah dékíi ɗaŋ Koope faraah te ɗon yahti rii ɗaŋ raa, tíkí nuffon yee
na pagu ron ra te ɗon sím ɗí.
3 Lah ɗëgírí fun ɓal nda Koope kúnsíɗ fun waali nay fun waariyee Uni,
fun waare yee húmú níɓ ɗí te ow húmú yéeh rí te leŋ Kiristaa na ra. Te
waarii baa daa tah mi téyú kasu ɗeh.

4 Kon, ɗëgírí së' nda mi mín waare yii baaha níi lan affi ɓëewë, ti di
wara' mi ri paŋ nen.
5 Lah yúhí ɗee nay ron pesee a ɓëewë gémúy Kiristaa ra. Wahtii lahuun
ɗon ílí paguun ɗon ɗi ɓéeɓ, lah séedéyírí Yéesú-Kiristaa di wonaɗɗon a
pagaɗɗon.
6 Lah wëníi a woni neɓpe te lahte miraa nda ɗon yúh ɗee nay ron lofee
ɓëyí meel ɗon yin ɓéeɓ.
7 Koy-yaafi yen Tísík, bee fahuu yen níi faha', yeni boku légéyírí Yíkëe
te pokohte na ra, ay ron won yii homa' mi ɓéeɓ.
8 Daa mi paŋ ɗi pëtíh mi yeñce ri ɗon na nda ri teeɓ ɗon yee homuu
fun ɗa, ɗi yëellíɗ keeññon.
9 Ɓani koy-yaafi yen Onesime✡ fa pokoh Kiristaa na ra, bee faha' mi níi
faha' te ri koy ki ginon ɗa, daa ñéerúu. Wa ay ron won iña lah dee ra
ɓéeɓ.
10 Aristarka fa téyú kasaa a so' ra, na wodoh ron ɓani Marka, koy-yaafi
Barnabaas. Marka ac ɗon na raa nék, lah téertíyíi rí wun ti di húmú
wonuu ri nen.
11 Yéesú* fë në wonuu Yústús ɗë na wodoh ron ɓal. Tígë hom mi bee
ra, wa fi éeyë yí yaa kut di koy-yaayya filiɓ ngémë henu yëwúɗ ɗë, daa
boku a so', fun na légéyírú Nguur ki Koope. Wa soslute keeñ so'.
12 Epafaraas fa koy ki ginon ɗa ɓal, na wodoh ron. Ɗi fi súrgée ké Yéesú-
Kiristaa bah, na koleeh ɗagiri ron, te ɗi hom núhë' rí keeñi nda ɗon ɓaatti
ham híin, ɗon maan ngémë te ɗon caŋ paŋi yii faha' Koope di yii mín ɗíi
hen ɓéeɓ.
13 Mi mín ɗíi seedeyiɗ biti ɗi dékë' mok faraah ɗoni ɓëy Lawodise na,
a ɓëy Hiyerapolis na.
14 Lúkkë payoha, ɗi fi kooji yen, ɓani Demaas na woduu ron.
15 Lah wëddí së' koy-yaayya filiɓ ngémë homu Lawodise ra, ɗon wodiiɗ
so' Nimfaa a ɓëy ílí jaŋaa na ɗaguu Koope faami ra.
16 Unni yee nék, lah jëŋíyí wë, ɗon woc raa, ɗon kom wa ɓëy ílí
jaŋii Lawodise, wa ɓal wa jaŋi wa. Ɗon ɓal, lah jëŋíyí unna nay ɗúhée
Lawodise, bíní mí wë rë.
17 Lah wëní Arkipe biti ɗi yeru légéyí ay légéyírú Yíkëe. Kon, lah ri paga
ri níi lús koket.
18 Wodohi beh, so' mi Pool daa mi bíní rí a ya' so'.
Ngënë hëlí biti mee kasu !
Koope líhë rën mal !

✡ **4:9 4.9** Saame Filemoo * **4:11 4.11** Yéesú fë na wonuu dee ra ɗi Yéesú-Kiristaa neh.

Téerëe ɗéƀpí bíníyú unna won Pool ƀëy Tesalonik ra

Kúnsëe

Pool daa bíní ƀëy ílí jaŋii Tesalonik unni yeh. Tesalonik nék, ɗi húmú gin gaan, bi hom hëbís muluƀ te lom a yaay húmú tílté në lool, haanoh ala ñéerë' a pagaɗ ƀos húmú caakke na ƀal. Aya' Pool daaha ra, ɗi cëgíɗté goomal ƀëewí gémúté Yéesú daaha, ndaa ɗi maañay na ndah lahte yëwúɗɗí hatlute ri, ɗi kolohte saañce Bere (Saame Tílëdí apootarra 17.1-10).

Hompe níi filoon fe, ɗi hom Korente, Timoote fa ƀani na ñéerúu légéy rë ɗeeffe ri daaha léhínté rí yee ƀeya' ri Tesalonik ra *(3.6)*. Unna léhínú Pool ra sosil keeña soslo níi ɗi yampe na bíní unni yeh, kéyrë'té wë ƀëy Tesalonik, na sím Koope di ɗee na yeeluu ƀëewë hatni baaha ƀëy Tesalonik, bee lofuu wa pesaɗ ra *(1.7-10)*. Ɗi nérsëhté légéyë húmú légéy rí filiƀ fi wa ra, na won ɗee faha' ri waa olaat ra. Ɗi gíníkké wë di yee na húmú halaatu wa sun fi kolohi ow ƀúudé rë.

Ɗi wonte wa :
- yii leŋke ɗee gémúu wë rë *(1.2-10)*,
- yii leŋke tílëdí di Tesalonik *(2.1-12)*,
- yii leŋke tílëdë faha' Koope ra *(4.1-12)*,
- a yii leŋke nimili Yíkëe *(4.13 níi 5.11)*.

Ɗëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti iña filiƀ mín yúun ƀëewë lahu nuf ana di yii leŋke ɗúmëení pesa ra. Ɗi ay yúh biti ƀal ƀëewë gémú Kiristaa na ra nonu ƀëy niiña, wa ham híin biti fayu raa, wani Yéesú nay home. Baa daa lukki lah solo !

Wodohi Pool ƀëy Tesalonik

1 Ɗon fi ƀëy ílí jaŋii Tesalonik fa nonu ƀëewí Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe rë, so' mi Pool, funi Silaas a Timoote, fun na woduu ron. Koope líhë rën mal, on ɗon jaamma.

Ɗee gémúu ƀëy Tesalonik Yéesú në rë

2 Fun na símú Koope faraah ndah ɗon ƀéeƀ, fun mësúy ɗon hal filiƀ ɗaŋŋi fun.
3 Nuffi fun na koleeh ɗon na biti fun home ɗaŋi Koo, ɗi fi Boffi yen, di iña na pagu ron ndah gémë gémú ron Yéesú-Kiristaa Yíkëe rë, a pagaɗɗon ndah faha' fahuu ron ri ra, a yaakaara dékúu rën lah ɗii na ra.
4 Koy-yaayyi yee Koope faha'te ron yee ra, fun yúhúté biti daa ri tanis ɗon,
5 ndah na waariyu fun ɗon Uni Neba ra, húmú teyay won doŋ, ndaa húmú ñéerë' a doole, a Ruuh-Peseŋ, a ngémí híinté. Ɗon olute ɗee húmú homuu fun ɗon na, komi ron yii wunte ɗon na ra maan ?
6 Te ɗon, ɗon ñeyute kotti fun a kotti Yíkëe bee tahuu ron Una ra. Tahuu ron ri ra nék, ɗon deyute coono ndaa Ruuh-Peseŋ tahte keeññon sosse.
7 Ɗaaha, ƀëewë gémú te dékú Maseduwaan a Akaay ra ƀéeƀ yeeluu ɗon na.

8 Af ɗon tahte unni Yíkëe teyay Maseduwaan a Akaay doŋ, ndaa hasla'te
gina ɓéeɓ ndah gémë gémú ɗon Koope ra hente lëyëŋ. Kon miteh fun
wonle yin na.
9 Ɓëewë gonluu sun fi ɗee habuu ɗon fun ayuu fun ɗon na ra. Wa na
wonu ɓal sun fi ɗee súugúu ɗon yúullë ɗon yíssúuté Koope na, jaamiyohi
ɗi fa na pes te daa kaaf ka ra
10 a sehaalohi kola'i Koohi Yéesú sun cép feey ra. Ɗi fi Yéesú fa ɗi këlíɗ
ɗí ɓúudé rë, sëmlë'té yen níi yen ay múc neeɓi Koope yiin bis-këem.

2

Tílëdí Pool di Tesalonik

1 Koy-yaayyi yeh, ɗon yúhrúté affon biti sah aya húmú ayu fun ginon
ɗa pëtíh neh.
2 Ɗon yúhúté biti ɓal, balaa baaha fun maluute sol te fun ñeyute mok
di Fílíp. Ayuu fun ginon ɗa ɓal, fun maluute tolof tolof caak daaha, ndaa
Koope habra'te fun níi fun waariyute ron Uni Neba te fun neehuy na dara.
3 Te na waariyu fun ɗa ɓéeɓ, fun tíkúy wonni fun sun fi yii lahay, fun
tíɓúy në nuf ɓos, te fun saamuy na nofa' ow.
4 Fun kay, fun waariyuu Uni Neba ɗee faha' ri Koope ra. Ɗi otte biti fun
mínú rí, daa tah ɗi déŋéen fun ɗi. Fun saamuy yii neɓa' ow, fun saamu
yii neɓa' Koope, ɗi fa na olsoh níɓɓí fun ra.
5 Ɗon yúhúté biti fun mësúy jay ow, te fun mësúy ñeya' wonni fun fun
saame yin ow na. Koope yúhté baaha !
6 Fun saamuy kañ ow na : ɗon na neh te ow kay na neh ;
7 te añcaŋ, fun mínú ron cagoh koon ɗon paŋ yee fahuu fun ɗa ndah
fun apootarriKiristaa, ndaa fun paguy ri ! Fun kay, fun sosu soso filiɓ fon
ti ɓelii na tooppitoh koyyi nen.
8 Pokoha pokuu fun ɗon na ra tahte fun húmú teyuy waarii ron Uni Nebi
Koope kep, fun bokute a ɗon pes, ndah fun fahuute ron níi faha'.
9 Koy-yaayyi yeh, ɗon nérsúuté ɗee húmú mokuu fun níi mok ɗa maan
? Fun húmú légéyúu yii ñamun fun légéyëe na' a elek, kaa' fun mokil ow
yínë sah ɗon na, na húmú waariyu fun ɗon Uni Nebi Koope ra.
10 Ɗon mínú fun ɗii seedeyiɗ, te Koope mín fun ɗii seedeyiɗ ɓal biti ɗee
tílúu fun a ɗon fa gémú rë lante, júɓpé te tíkëhté waal.
11 Ɗon yúhúté biti ɗee tílúu fun a ow fi ow ɗon na ra ɓéeɓ, man hanndal
baap a koyyi nen :
12 fun líkínúté ron te fun onute ron doole, fun caguute ɗon nda ɗon pes
pesada neɓa' Koope, ɗi fa na dëek ɗon, ɗon non Nguur ki a ndami ra.
13 Yee tah fun ay dékée símí Koope ra biti ɓal : liiluu ron Un Koope fa
komu fun ɗon ɗa, ɗon habute ri, te ɗon habuuy ri ti di na habuu un ow
kese nen. Ɗon habuu ri biti ɗi Un Koope, te ri Un Koope kaah. Una ee paŋ
yii wunte ɗon fa gémú Yéesú në rë.
14 Koy-yaayyi yeh, ɗon ñeyute kotti ɓëy ílí janii Yúdée yë gémú Koope
te nonu Yéesú-Kiristaa na ra ndah di mokluu wa yëwúɗɗë, ɓëy ginon
mokluu ron ɗaaha ɓal.
15 Wa fi yëwúɗɗë hawute yonente ya húl, hawute Yéesú-Yíkëe, moklute
fun níi mokil. Wa neɓuuy Koope, fahiruy ow yin wun,

16 kadduute fun waarii heetti kayya Una mín tah wa múc ɗë. Wa homute
na ƀaatuu ƀakaaɗ rek na suu níi ƀakaaɗɗi wa mitte, neeƀi Koope keente
sun fi wa.

Faha'i Pool nimil oli ƀëy Tesalonik

17 Koy-yaayyi yeh, fun nék fun húmú koluute ɗon na fun suute, ndaa
fun sayuy faraah. Fun húmú lahuy fehey saañi fun, ndaa keeññi fun húmú
kolaay ɗon na. Fun húmú kosuuy biti fun ay ron tíkíl íl, tahte lahay yii
paguy fun nda yii baa mín lah !
18 Fun húmú habute biti nagajek fun ay nimil ginon, te so' mi Pool mi
étíɗté rí i waal, ndaa Seytaane daa na yah waali fun.
19 Kon henay ɗon moos, heneh ow kay ! Ɗon daa yaakaari fun, ɗon daa
sësɗú keeññi fun te ɗon daa baanii ndama nay teeƀee biti fun ƀagute níi
fun damoh fíi Yéesú-Yíkëe yiin nay rii aye ra.
20 Wa ɗon kay ! Ɗon daa ndami fun, te ɗon daa sësɗú keeññi fun.

3

1 Sehuu fun níi fun mínlíh rë, fun olute biti yee gén ɗë daa ri biti funi
affi fun tas Aten ndín,
2 fun yeñ koy-yaafi fun Timoote ɗon na. Ɗi fi baa funi daa boku fun na
légéyú a Koope, waarii Uni NebiKiristaa. Fun húmú yeju ri ɗon na oni
ron doole, nda ɗon ƀaatti híinndëh ɗon ham ngémë,
3 ow di ɗon na ƀanti yeɗɗoh ndah mokla na moklu ɗon ɗa. Ɗon yúhrúté
affon biti sah yaa ƀéeƀ non iña waayiɗ yen Koope ra.
4 Nagajek, húmú homuu fun ɗon na ra, fun húmú wonute ɗon biti yen
ay moklu, te ɗon yúhúté biti daa ri yee lah woteh bee ra.
5 Yii baa daa tah seha' mi níi mi mínléh rë, mi yeñce Timoote ɗon na
kénsëhí tígë teem ngémën ɗë. Mi húmú sídë' biti Seytaane fíir rën, iña
légéyú fun ɗon na ra ƀéeƀ sooy teem ɗaaha.
6 Kola' Timoote ginon nimilte fun na ra, kompe fun unni neƀpe keloh
di yii leŋke ngémën a ɗee fahuu ɗon ow ra. Ɗi wonte fun biti ƀal nuffon
húmú homa' fun na faraah níi ɗon ñamaasee, te ɗon húmú sesuute oli
fun ti di sesuu fun olaadi ron nen.
7 Ɗon fi koy-yaayyi yi yeh, yii baa tahte homuu fun filiƀ súfúñ fí fun a
filiƀ coono fi fun ƀéeƀ ɗë, fun ƀaatuutee lah doole ndah ngémën.
8 Fun lëeysírúté keeñ leegi hém daa ron habu híin Yíkëe në.
9 Fun ay símée Koope ɗí níi mit ? Ɗon tahute keeññi fun sosse níi sos
fíyí !
10 Fun dékúu ɗaŋi na' a elek, nda fun mín ɗon tíkëet íl ngëey níi fun
mitsiɗ yee tasa' ngémën ɗë.
11 Ɗémíin Koope, ɗì fi Boffi yen, a Yéesú Yíkíi yen pariɗ fun waala yuliɗ
ginon ɗa !
12 Yíkëe ona ron, ɗon ƀaatee fahanta' hanndal kon níi tígí teem fahanta',
a hanndal ki ɗoni ƀëewë ƀéeƀ ti di fahuu fun ɗon nen.
13 Hen ɗaaha raa, Yíkëe ay ron on doole níi yiin nay aye Yéesú Yíkíi yen,
ñéerë' a ƀëewí ƀéeƀ rë, ɗon lan ces níi ɗon lëhíh yii wonun sun fon, ɗon
caga' wun fíi Koope, ɗì fi Boffi yen.

4

Tílëdë faha' Koope ra

1 Leegi nék koy-yaayyi yeh, fun teeƀute ron ɗee waruu ron pesa' níi ɗon
neƀa' Koope ra, te fun yúhúté biti ɗon pesuu ɗaaha níi a ɗeh. Kon fun na
líkínú ron te na ɗagu ron di tii Yéesú-Yíkëe biti ɗon ƀaatti ham híin,
2 ndée, ɗon yúhúté túuyë' yë teeƀu fun ɗon ra, te wa ɗúhë' Yéesú-Yíkëe
në.
3 Koope faha' biti ɗon lan, te lani baa daa ri bitih : ɗon moytoh paŋ yii
tappe njaaliyoh ƀéeƀ,
4 ow fi ow ɗon na ƀéeƀ ham afi sútërël faani, ñéerë' a lan*,
5 fah-ƀeleƀ ƀan ɗii kúrëelëh ti ƀëewë nëníh ƀëewí Koope ra nen, wa fa
yíih Koope ra.
6 Ow ƀanay tooñ moroomi filiƀ yee wonu baa ra ndín leƀ yii daa ri laha'
ri. Fun húmú wonute ɗon biti Yíkëe ay keen sun fi ƀëyí paŋ mani pagaɗɗi
yah.
7 Koope dëekëy yen paŋ yin ƀos, ɗi túuy yen lan.
8 Kon ƀëyí faaliyaay yee wonu baa ra, ɗeef ɗi faaliyaay won ow neh, ɗi
faaliyaay Koope fa on ɗon Ruuh-Peseŋ ɗa.
9 Yii leŋke fahanta' hanndal kon, miteh ow won ɗon yin na, Koope
yëedíɗté ɗon baaha níi wocce.
10 Daa ri yee teeƀu ɗon koy-yaayya Maseduwaan ƀéeƀ ɗë, ndaa kaa'eeh
fun won ɗon biti ɗon ƀaat ya' yon,
11 ɗon paŋ ƀéeƀ ɗon pesa' jaamma, ow fi ow ɗon na ƀéeƀ tooppitoh iñi
afi, ɗon yuloh légéy ɗon kúɗ affon, ti di húmú wonuu fun ɗon ɗi nen.
12 Hen ɗaaha raa, ƀëewë gémúy rë ii ron yap te ɗon ii seh dara ow na.

Yiin nay nimile Yíkëe rë

13 Koy-yaayyi yeh, fun fahuu biti ɗon yúh yee homuu ƀëewë húlúu a
ngémí wë Kiristaa na ra, ɗon ƀanti tík misiga keeññon níi lukus ti ƀëewí
kayya lahuy yaakaar ra nen.
14 Yen gémú biti neh Yéesú húlté te ri kolohte ƀúudé ë ? Ti ɗaaha nen,
yen gémúté biti ƀal Koope ay këlíɗ ƀëewë húlúu a ngémí wë Yéesú në rë.
15 Cëe fun ƀílíɗ ɗon yee won Yíkëe rë : ƀëewë nay lísée pes yen na níi
a baaha ra, wa fa nay maasee nimili Yíkëe rë, wa ii këllëh ƀëewë húlú rë.
16 Yiin fin fa, wa ay keloh uni diŋke, un kélfë malaaka a un kúlúƀ ki
Koope tiil, ɗi fi Yíkëe kola' sun cépé. Bín fë rëe, ƀëewë húlúu a ngémí wë
Kiristaa na ra nay ɗéƀée koloh,
17 ƀëewë nay lísée pes níi a baaha ra, anti ƀéyrú wa ñéerë' a wa filiƀ
nérrë, wa tee'ee a Yíkëe sun. Hen ɗaa raa, yen fa gémú ɗii na ra ƀéeƀ
yen hom a ɗi faw.
18 Kon, lah ënëntíi doole a unni yah.

5

Nimili Yíkëe sehuun a teey

1 Koy-yaayyi yeh, di yii leŋke wahtaa a jamanaa nay nimile Yíkëe rë
nék, miteh fun won ɗon yin na,
2 ndah ɗon yúhrúté affon biti yiin nay nimile Yíkëe rë ay ƀeettiya' ti
lohoh elek nen.

---

* **4:4 4.4** *ow fi ow ɗon na ƀéeƀ ham afi sútërël faani, ñéerë' a lan* : Lahte ƀëewí habuu ri ɗeh : *ow fi ow ɗon na ƀéeƀ koloh saam ƀeleƀ raa, lah ñeyaa ri waal.*

3 Tígë nay habee ɓëewë biti homuute jaamma, lahuy dara yii sídúun wë
rë, gina ay yípée bëp affi wa daaha, ti di na yíppí haba' loo ɓeleɓ nen. Ow
ii naa mín fús.
4 Ndaa ɗon fi koy-yaayyi yeh, bi homuy ɗon ñúusë, bisi baa ii ron beetti
ti di na beettiya' lohoh nen.
5 Nagajek ɗon ɓéeɓ, ɗon nonu ɓëy niiña, ɗon tílúu na'. Yen nëníh ɓëy
elga, ɓëy ñúusë.
6 Kon, yen ɓanuy nee' ti di na nee'uu ɓëewí kayya nen ; yen yeelun yen
teey.
7 Ɓëewë në nee'u ra nee'uu elek, yee na maniyu ra maniyuu elek,
8 ndaa yen fa na tílú na' ra, yen warun teey teeyo. Yen habun ngémë,
yen faha' ow wa hen búuɓ túl yen na, yen haba' yaakaari mújë baane
haa'aa yen na. 9 Ndée nagajek, Koope cagay biti ɗi ay kéeníɗ neeɓi sun fi
yen, ɗi caŋ biti yen haal mújë nay onee Yéesú-Kiristaa Yíkëe rë.
10 Kiristaa húlíɗté yen. Ɗaaha, bisa nay rii nimile ra ɗeefa yen pesun
peso mbée yen húlún húlë ɓéeɓ, yen ay pes a ɗi.
11 Kon ɓëetíi onanta' doole, ɗon tojanta' filiɓ ngémë ti di na pagantuu
ɗon ɗi nen.

Iña míllúu wëe túuy ɗë

12 Koy-yaayyi yeh, leegi fun fahuu biti ɓëewë homu filiɓ fon na moku,
Yíkëe nah wa níidí ɗon a líkíní ɗon ra, ɗon yeɗ wa cér.
13 Hëbí wë, ɗon faha' wa níi faha' ndah légéyí wë. Pésíi jaamma filiɓ
fon.
14 Koy-yaayyi yeh, fun ee ron wonu ra ee : líkíní ɗëpësíɗɗë, ɗon ɓen
ɓëewë neehu ra, ɗon habra' ɓëewë gooyu ra, ɗon mújíɗ ɓëewë ɓéeɓ.
15 Mëytíi yíllëntë' ɓos filiɓ fon ; sëemí wuna faraah hanndal kon a
hanndal ki ɗoni ɓëewë ɓéeɓ.
16 Pésíi sos-keeñ faraah,
17 ɗon dékë' ɗaŋ.
18 Yii mín ɗon homa' ɓéeɓ ɗon sím Koope. Baa daa yee faha' ri pesi ɗon
fa nonu Yéesú-Kiristaa na ra.
19 Ngënë këe'íi pagaɗɗi Ruuh-Peseŋ,
20 ngënë hégíi unna léhínú kola' Koope na ra.
21 Kénsíi wë ɓéeɓ, ɗon ham yee wun ɗa ;
22 yii hente ɓos ɓéeɓ ɗon moytoh ri.
23 Ɗi fi Koope fa na ona' jaamma ra ladla ɗon ces ; ɗi níirë níɓɓën, níiɗ
keeññon a faannon ɓéeɓ níi ow laheh yii wona ri ron, yiin nay nimile
Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen ɗa.
24 Koope fa dëek ɗon ɗa, yii won ɗi ɓéeɓ ɗi paŋ ri, te ri ay ron rii pagiree
ɗaaha.
25 Koy-yaayyi yeh, lah ɗëgírí fun ɓal.
26 Lah wëddí fun koy-yaayya ɓéeɓ níi wodoh*.
27 Mee ron rii won ra ee di tii Yíkëe, lah léhíní wë ɓéeɓ unni yah.
28 Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen líhë rën mal !

---

* **5:26 5.26** Di ɓaahi ɓëewí yaaha, wa yahti wodoh ɓëewë mboko yi wa mbée ɓëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.

Téeríi ana fa bíníyú unni kayya won Pool ɓëy Tesalonik ra

Kúnsëe

Pool daa bíní ɓëy ílí janji Tesalonik unni yeh. Filiɓ unna, ɗi ɗéɓpí gérém Yíkëe di gémë gémú ɓëy Tesalonik ra *(1.3)*, ɗi ɗagiɗte wa, wa ham légéyë nahu wa ra. Fu ot Pool bíní wë unni yeh, nísí níɓɓë na yah janji Tesalonik ra. Woni ban fi nimili Kiristaa daa ɓaatti kúɗ wona filiɓ Tesalonik, ndah lahte ɓëewí wonuu biti nagajek bisi baa lahte níi gétté. Lahte yi wonu tih bisi baa lahay doom ndaa leɓohte. Yaa aa na waa na kaa'uute légéy, ñamuu ya' yi ɓëewí kayya.

Ɗi wonte wa :

- yii lenke ayi Yíkëe yiin bis-këem *(1.3-10)*,
- yii lenke yee nay këllée Yéesú rë *(2.1-12)*,
- yii lenke híinndëh, ñee waali Koope *(2.13-17)*,
- a yii lenke ɗee laha' légéy solo ow na ra *(3.6-15)*.

Ɓëyí fí janji téeríi bee ɓéeɓ ay ot biti légéy daa wun ow na, ɓëe' ɓanti sehaa iñi ɓéeɓ ya' ow, ɗi sehaalee nimili Yíkëe.

Wodohi Pool ɓëy Tesalonik

1 Ɗon fi ɓëy ílí janji Tesalonik fa nonu ɓëewí Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa
Yíkëe rë, so' mi Pool, funi Silaas a Timoote fun na woduu ron.
2 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún ron mal, on ɗon jaamma !

Ayi Yíkëe yiin bis-këem

3 Koy-yaayyi yeh, fun míníh ɓanti dékë' símí Koope ndah ɗon. Fun
warutee ri sím ndah ngémën ɓaatohte caak, te fahanta'a hom hanndal
kon ɗa ɓaatoh ɓaatoo na saañ.
4 Yii baa daa tah ílí janji pay fun ɓéeɓ, fun sawoor won ɓëewë filiɓ yii
lenke ɗon na, ndah filiɓ mokla na moklu ɗon ɗa a súfúñ fën ɓéeɓ, ɗon
habute ngémën híin.
5 Baa daa nay teeɓee biti aattiya'i Koope tíkë' waal, nda ɗon habuu ɓëewí
Nguur ki Koope waɗte wa, nguur ka tah ɗon na súfúñú rë.
6 Koope, ɗi fa júɓ ɗë ay mokil ɓëewë moklu ɗon ɗa ti di mokluu wa ɗon
nen, te nagajek baa daa kaah.
7 Ɗi ay hílsíɗ ɗon fa na súfúñú rë, hílsíɗ fun na ɓal. Yiin nay feeñiyee
Yéesú-Yíkëe sun-Koo, ñéerë' a doolii malaaka yi ra, iñyaa ay lahee na.
8 Ɗi ay ayee filiɓ njaar kíi, keen sun fi ɓëewë kaa'uu yúhí Koope, te
kaa'uute ñeyi Uni Nebi Yéesú-Yíkëe rë.
9 Daana nay keene sun fi wa ra ay dékée sanki wa, wa wulliru tígí eta'
Yíkëe, wulliru tígí eta' ndami gaani.
10 Yii baa ay lahe yiin nay nimile Yíkëe rë. Yiin fi baaha, ɓëewë nonu
ɗii na te gémúté ɗii na ra ɓéeɓ ɓéyíɗ ɗí, ɗi neɓa' wa yeel. Ɗon fi yaa ɗon
ay none ɓëewí yaaha na, ndah ɗon gémúté unna komu fun ɗon ɗa.
11 Yii baa daa tah fun na ɗagiru ron faraah. Fun ɗaguu Koope biti ɗi on
ɗon, ɗon yeeliyoh pesa dëek ɗi ɗon ɗa. Fun ɗagu biti di doolii, ɗi habra'
ron ɗon pan yee fahuu ɗon pan di yin wun ɗa ɓéeɓ, te ri habra' ron yee
na pagu ɗon filiɓ ngémën ɗë.

12 Ɗaaha, ɗon ɓaatti ɓéyíɗ tii Yéesú Yíkíi yen, ɗì ɓéyíɗ ɗon fi yaa ɓal.
Yaa ay kolee mala nay onee Koope fi yen a Yéesú-Kiristaa Yíkëe rë.

2

Yee nay këllée Yéesú rë

1 Koy-yaayyi yeh, di yii leŋke nimili Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen a négírë'í
yen fíyí, fun ɗagu ɗon na yin yínë :
2 affon ɓanay gaawti kúnëh te ngënë tíití biti ow won ɗon biti wahtii
nimili Yíkëe lahte. Wuti ow won ɗon biti ɗì léhín unni kola' Koope na,
mbée ɗon keloh ri ɓëewë na waariyu Unni Koope ra, mbée bíníyún bíníyë
wonu biti kola' fun na, ngënë gémí.
3 Di mín ɗíi man ɓéeɓ, ow ɓanay ɗon nofa' yínë sah. Balaa bisa nay
nimile Yíkëe baa ra, ow caak ay tíkë' Koope af paay, ɓëe' na ñeyeh woni
Koope ra, bee nay saŋkuye ra teekiroh.
4 Ɓëyí baa ay ɓéyíɗ afi kadda' ɓëewë haanoh ala a yii na haanuu wa
merees ɓéeɓ. Ay pay níi ɗì haal Faam fi gaani Koope took, ɗì won biti daa
ri Koope.
5 Ɗon nérsúuy biti mi húmú wonte ron baaha homa' mi leeloon ra a ?
6 Ɗon yúhú yee ham ɓëyí baa tígë homa' ri bee ra, te yii baa tahte wahtii
ay lahe laho ɗì anti ɗúh.
7 Doolaa ɗapoh ɓëewë në ñéyíh woni Koope ra ee teekiroh ra haat ; ɗì
ay lukee teekiroh biti nék ɓëe' lís ɗíi ham ɗa këllú tígí daaha.
8 Ɓëyí baa këllú tígë rëe, ɗì fi ɓëe' na ñeyeh woni Koope ra ay teekiroh,
te Yéesú-Yíkëe ay rii saŋku a ngilaaw mi ɓúkí, hap ri húl a niiña nay rii
ñéerée biti ɗì nimil ra.
9 Ɗi fi ɓëyí baaha, doolii Seytaane nay rii yeje ɗì ac, ɗì paŋ kawtéef gaan,
kimtaan a iñi éemílë'té ɓéeɓ, yi ay nofee ɓëewë.
10 Ɗi ay paŋ pagaɗ ɓos ɓéeɓ nofa'i ɓëewë në suu saŋkuye ra. Wa ay
saŋku ndah wa tahuy kúnsí keeññi wa kaaf ka waɗ waa sëmlë' koon ɗa.
11 Yii baa daa tah Koope yeñ wa yii ay waa múuyíɗ, wa gémé fel.
12 Ɗaaha, ɓëewë gémúy kaaf ka ra ɓéeɓ, te oluu neɓ pagaɗ ɓos ɗa,
Koope ay keen sun fi wa.

Híinndëh, ñee waali Koope

13 Koy-yaayyi yeh, fun nék fun míníh ɓanti dékë' símí Koope ndah ɗon,
ɗon fa Yíkëe faha' ɗon ɗa ndah Koope daa tanis ɗon dalaana, nda ɗon
múc. Ɗi ñeya' Ruuha ladil ɗon ra, a gémë gémú ɗon kaaf ka ra, ɗì múcëlté
ron.
14 Koope ñeya' Uni Neba waariyu fun ɗon ɗa dëekké ɗon yii baaha nda
ɗon mit na ndami Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen.
15 Koy-yaayyi yeh, kon híinndíi te ɗon ham iña yëeddú fun ɗon ɗa :
yee wonu fun mbée yee bíníyú fun ɗa ɓéeɓ.
16 Koo Boffi yen faha'te yen, onte yen mal níi yen lahute míní múñí na
ɗúméh a yaakaari neɓpe. Ɗémíin ɗì fi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen a Koo Boffi
yen
17 on ɗon doole, on ɗon keeñi paguun ɗon yin wun faraah : yaha yii ay
pagu pago mbée yii ay wonu wono ɓéeɓ.

3

Naha'i Pool ɗagiɗ

1 Leegi nék koy-yaayyi yeh, ɗëgírí fun nda unni Yíkëe yíppí líiwëlsë'
gina te wa lah ndam ti di man wa ɗon na nen.
2 Ɗëgírí fun Koope nda ri sëmlë' fun ƀëewë ƀosu níi ƀos ra na, ndah
ƀëewë ƀéeƀ neh daa gémú iña na wonu fun ra.
3 Te añcaŋ Yíkëe daa mit gém. Ɗi ay ron on doole, níiɗ ɗën níi Seytaane
ii ron leƀoh.
4 Yíkëe onte fun níi fun lekuute ron : fun olute biti ɗon ee pagu iña
wonu fun ɗon ɗa, te ɗon ay lúsɗée ɗaaha.
5 Yíkëe ona ron keeñi fahuun ɗon Koope, on ɗon ɗon múñ ti ɗì fi Kiristaa
nen.

Ɗee laha' légéy solo ow na ra

6 Koy-yaayyi yeh, lahte ƀëewí ɗapasute filiƀ fi yen, na ñéyíh iña yëeddú
fun wa ra. Fun na nahu ron di tii Yéesú-Kiristaa Yíkëe, ɗon wuloh wa.
7 Ɗon yúhrúté affon ɗee waɗti ñeyuun kotti fun ɗa. Homuu fun ginon
ɗa fun mësúy tídëh.
8 Fun yeekuy ow ñam. Fun húmú légéyúu yii ñamun fun légéyëe na' a
elek, kaa' fun mokil ow yínë sah ɗon na.
9 Fun paguuy ri biti ɗon waruy fun pagiɗ yin pagiro, ndaa fun fahuu
biti ɗon ñee kotti yaaha,
10 ndah húmú homuu fun gin ɗon ɗa, fun wonute ron biti ƀëyí kaa'
légéy waray ñam.
11 Fun nék, fun keluute biti lahte ƀëewí awu ɗon na pesuu tídëh, në
pëgíh yin gét nëe haal yii waal fi wa íníh në.
12 Di tii Yéesú-Kiristaa Yíkëe, fun túuyú ƀëewí yaa fun na caguu wa
bitih, wa koloh affi wa yuloh légéy nda wa kúɗ affi wa.
13 Ɗon fi koy-yaayyi so' nék, lah hëbí híin ɗon dékë' paŋ yin wun.
14 Hena biti lahte ƀëyí kaa' ñee unna bíníyú fun yee ra raa, lah wëní rí
sun, ɗon ƀan ɗii leƀoh nda ri sopoh ndín, koloh afi.
15 Di filiƀ yaa ƀéeƀ nék, ngënë hëbíi rí kaa'ohon, lah hëbíi rí koy-yaafon,
ɗon líkín ɗí.

Ɗaŋa téy unna ra

16 Ɗémíin Yíkëe fë në ona' jaamma ra on ɗon jaamma faraah, a yii mín
ɗon homa'. Yíkëe ñéerëe a ɗon ƀéeƀ.
17 So' mi Pool daa mi bíní unna míllë' yee ra*. Mi yahti téy unni so' raa,
mi hena' ɗeh : so' mi Pool daa mi na bíní a ya' so'. Hen ɗaa raa, ƀëewë
ay yúhsë' bíníyí së'.
18 Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen líhë rën ƀéeƀ mal !

* **3:17 3.17** Bín fë, ow daa na húmú bíníyíɗ Pool. Unna yahti téyú rëe, Pool a faanaŋ fi daa na bíní a ya'i nda ƀëewë yúhsë' unna bíní rí rë ƀéeƀ.

Téerëe ɗéƀpí bíníyú unna won Pool Timoote ra
Kúnsëe

Pool bíníyë'té Timoote waal ana. Yee daa unna ɗéƀ ɗí ríi bíní rë. Na bíní rí Pool unni yee ra ɗeef ɗì fi Timoote ín Efes. Tii Timoote nék caakutee capu filiƀ Téerëe bíníyúu tílëdí apootarra ra a unna bíní Pool ra.

Ɗi fi Timoote, yaafa húmú yëwúdí haalte ngémë, boffa húmú gerek. Pool na yëedíɗ ɗí, haba'te ri koy kah-kah ɗii na, ƀani Pool na ñéerúu waarii Uni Neba (Saame Tílëdí apootarra 16.1-3).

Tígí húmú kelaa Pool gini fí yúhté biti ngémí ƀëy ílí jaŋaa hompe ëylëh ƀéeƀ, mbée tígí ɗì húmú faha' yúh yee homuu ƀëy ílí jaŋii baaha ra, ɗì hoñci wola' Timoote. Ɗi húmú wolte ri ƀëy Tesalonik na (Saame 1 Tesalonik 3.2-3) ; wolte ri ƀëy Korente na (Saame 1 Korente 4.17) ; wolte ri ƀëy Efes na.

Wola' ri ri ƀëy Efes na ra, ɗì húmú nah ri habra'i wa nda wa ham ngémí wë híin, ndah húmú laha' ƀëewí në yëeddúu iñi bokaay a ngémë, na múuyɗú wë *(1.3-7)*.

Unna ɗéƀ yee ra, Pool líkínté ɗì fi Timoote a faanaŋ fi, wonte ri iña waɗ ɗii líkín ƀëy íllí jaŋi ya ra ƀal.

Ɗi wonte wa :
- yii leŋke di waɗ waa fahantuun hanndal ki wa *(1.5)*,
- yii leŋke líkíní Timoote ƀëy ílí jaŋaa *(1.18-19 ; 4.7, 11-16)*,
- yii leŋke di waɗti tílëe jaŋaa *(2.1-15 ; 5.1 níi 6.2 ; 6.17-19)*,
- a yii leŋke di waɗti madun njíittí jaŋi ya *(3.1-7)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay yúh ɗee waɗti tílëe jaŋaa ra te ri ay mín moytoh ƀëewí në múuyɗú ƀëewë a yëeddë' yí wë rë.

Wodohi Pool Timoote

1-2 Ɗo fi Timoote, ɗo fa haba' mi koy kah-kah filiƀ ngémë rë, so' mi Pool, so' mi apootari Yéesú-Kiristaa daa mi na wodoh ro. Koope Sëmlëhí yen a Yéesú-Kiristaa yaakaari yen daa falu so' apootar. Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen líhún ɗë mal, teeƀ ɗo naa'-keeñ, on ɗo jaamma !

Yëeddëh yí paɗɗah ya

3 Na húmú saañ mi Maseduwaan ra, mi húmú nahte ro fu tas Efes, fu won ƀëewë në yëeddúu iña na múuyíɗ ƀëewí kayya ra biti wa ƀan ɗii paŋ. Di húmú naha' mi ro ri, mi naha' ro ri ɗaaha woteh,

4 fu kadda' wa wonna waa na saku sako ra a cabi tii yi caacca míméh ɗúmmë homuu wa ra. Wonni yaa kúrë' capa' kep, na ƀaateh dara yee faha' paŋ Koope ra. Yee faha' paŋ Koope baa ra nék, ngém kep nay tahe ow yúh rí.

5 Fu ot mi nah ro kadda'i ƀëewë në yëeddúu iñyaa ra, nda ƀëy ílí jaŋaa fahanta' hanndal ki wa a keeñi lante, nufi lante a ngémí mitte.

6 Lahte ƀëewí helute waali baa múuyúté, haalute wonni lahay njiriñ.

7 Wa habuu affi wa ƀëewí yëeddúu Kootaa, wa anti yíih dara iña na wonu wa ra a yee na digiru wa ra.

Yee tah Kootaa koloh ra

8 Nagajek, yen yúhúté biti Kootaa yii wunte, hém ɗi pesuu ti di waɗ ɗii
pesuun nen.
9 Yen yúhún biti Kootaa saamɗuy ɓëewë júɓú rë. Kootaa saamɗu ɓëewë
në ñéyíh woni Koope ra, yee faaliyuuy ri ra, yee kaañu Koope ra, bakaaroh
ya, yee onuy Koope cér onuy yii kola' Koope na cér rë a yee na ƀëemú
yaayyi wa mbée baappi wa mbée ɓëewí kayya ra.
10 Kootaa saamɗu ɓëewë na pagu yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ rë ɓal, gëer-
jígéennë, ɓëewë na habu ɓëewë yaaye wa wa hen ñaam ra, feloh ya a
yee na añuu di yii henay kaah ra. Maanam, Kootaa saamɗu ɓëewë na
pagu yii haayaay a iña yëeddú rën te daa kaaf ka ra.
11 Iña wonu yaa ra ee filiɓ Uni Neba teeɓa' ɗee líifë' Koope a ndam ra.
Ɗi fi Koope fa baah teem ɗii na ra déŋéenté së' Uni Nebi bah.

Símí Pool Yéesú-Kiristaa

12 Kon, ma na sím Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen, ɗi fa lekoh so' yeɗte so'
légéyí beh, antee tík onte so' doolaa waɗ na ra.
13 Te añcaŋ, filoon mi húmú wona' ɓos sun fi, mi sole ɓëewë gémú ɗii
na ra, mi mokle wa. Ndaa ɗi yérémpé së' ndah mi húmú gémëy ɗii na, mi
yéeh yee na húmú paŋ mi ra.
14 Yéesú Yíkíi yen onte so' mali míméh ɗúm : mi gémpé ɗii na, mi faha'te
moroomi so' faha'i kola' ɗi fi Yéesú-Kiristaa na.
15 Woni wëerté te mit lekoh abeh : Yéesú-Kiristaa ac ëldúnë sëmlë'í
bakaaroh ya. So' mi beh, daa mi bakaaroha lukki gaan ɗa,
16 ndaa Koope yérémpé së', nda Yéesú-Kiristaa ñeya' so' fa lukki gaan
bakaaroh ya bee ra, teeɓa' míní múñí. Hen ɗaaha raa, ɓëewë gémú ɗii
na nay haale pesa na ɗúméh rë yeel yee kat so' raa, wa ɓaatti ham ngémí
wë.
17 Ɗi fi Koope fa daa Buur faraah ra,
ɗi fa na pes faraah ra,
ɗi fa ow mësëy ríi tík íl rë,
ɗi fa yínë kut ɗa,
daa ri mit ɓéyíɗ,
daa ri yeeliyoh ndam
dee níi kiri fi kirih ! Ɗémíin !
18 Leegi ɗo fi Timoote koy so', yee líkín mi ro baa ra, ɗeefiɗte iña húmú
wonu ɓëewë në léhínú unni kola' Koope na sun fu bín fë rë. Iñyaaha
hena ganaay ɗoo na wa ɓedda' ro légéyí wuna nah mi ro ra,
19 fu paŋ ɗi a ngém a nufi lante. Lahte ɓëewí kaa'uute paŋ nufi wuna
hom waa na ra níi tahte ngémí wë saatate.
20 Himene a Iliksaan nonu ɓëewí yaaha. Mi tíkké wë ya' Seytaane nda
wa koroh, wa ɓanti solil Koope.

2

Líkíní Pool Timoote yii leŋke ɗaŋ

1 Kon Timoote, yee nay mii ɗéɓée naha' ra daa ri biti ɗon ɗagiɗ ɓëewë
ɓéeɓ Koope, ɗon woniɗ wa ri sohle yi wa, ɗon ɗagiɗ wa ɗi dímlë' wë,
ɗon símíɗ wë rí.
2 Lah ɗëgírí buurra a ɓëewë homu af nguur ka ra ɓéeɓ nda yen pesa'
jaamma a afi tookke, yen pesa' pokoh Koope na, yen tíl tílëɗ ow.
3 Baa daa yee wun te neɓa' Koope fa daa Sëmlëhí yen ɗa.

4 Ɗi faha' biti ɓëewë ɓéeɓ múc, yúh kaaf ka.
5 Koope, ɗi yínë kut. Ti ɗaaha nen, ɓëe' hom hanndal ki Koope a ɓëewë
rë, ɗi yínë kut. Ɗi ow, te daa ri Yéesú-Kiristaa
6 fa yera' ñíiní tosse pesi ɓëewë ɓéeɓ rë. Ɗaaha, laha' wahtaa ra, ɗi
teeɓa'te faha'a faha' Koope biti ɓëewë ɓéeɓ múc ɗë.
7 Yii baa daa tah mi falu apootar, mi wolu waare mi yëedíɗ ɓëewë yëwúɗ
neh ra yii leŋke ngémë a yii leŋke kaaf ka. Yee won mi ron baa ra fel neh
dé', mi won ɗon kaah.

Di waɗti man ow yaal a di waɗti man ow ɓeleɓ

8 Kon, mi faha' biti yaalla a tígí mín wëe hom ɓéeɓ kaye ya' yi wa ɗage
Koope. Wa paguun ɗi a keeñi lante, ɓanti ñéerë' a haay-keeñ a íñë'.
9 Ti ɗaaha nen ɓal, mi faha'te biti ɓeleɓɓa ɓekuun ɓekohi liilte te jekke,
ɓanti ɓekoh ɓekohi wa ay teeɓee affi wa. Wa ɓanuy mokil affi wa múukëh
garaŋ a seemoh úrís mbée feme mbée ɓekoh búuɓɓí yaañnjate saame neɓ
yeel.
10 Nebi yeeli wa kay, lah oluun iñi wunna nay waa page ra. Iñi wunni
yaa daa waɗ ɓelii won biti onte Koope cér.
11 Bee yaal hompe yëeddë' yii leŋke Koope ra, lah ɓeleɓɓa henun ñol,
kúnís nuffi wa síkírëh.
12 Mi onay ɓeleɓ yëedíɗ yaal, mi onay ri ílíf rí. Ɗi hena ñol !
13 Nagajek, yaal daa ɗéɓpí saku, ɓeleɓ na an naa tíkëh.
14 Te sah, Seytaane nofaay ɓëyí yaala, nofa' ɓëyí ɓelaa, ɗi nofaay
Aadama, nofa' Aawa. Kon, ɓëyí ɓelaa daa nofuu, ɗi bakaaɗte.
15 Ndaa, laha na lah ɓeleɓ koy ra, ay tah ɗi múc hém ɗi ham ngémë
híin, ɗi fahee moroommi faraah, ɗi hen ɓëyí lante fíi Koope, ɓanti teeɓee
afi.

3

Di waɗti man njíit jaŋi

1 Woni wëerté abeh : ɓëyí faha' hen njíit jaŋi, ɗeef ɗi faha' légéyí wunte.
2 Njíit jaŋi nék waɗti hena ɓëyí lahay dara yii wonun sun fi, teem ɓeleɓi
na kut, ɗi hen ɓëyí teeyte, mín ham afi, ɗí hen ɓëyí yéŋké ow. Ɗi waɗti
hena ɓëyí mínté haneel, mínté yëeddë',
3 ɗi ɓanti hen ɓëyí haa' a han kep daa afi. Ɗi waɗti hena ɓëyí sosse te
na íñéeh, ɗi ɓanti hen ɓëyí gémpé hélíis.
4 Ɗi waɗti hena ɓëyí kúɗté faami kúrí ñeete waal, ɗi koɗ koyyi níi wa
yeɗ ɗi cérí mitte sëk.
5 Ɓëyí míméh kúɗ faami kúrí ñeete waal, ɓëyí baa ay mínée kúɗ ɓëewí
Koope ɗíh ?
6 Njíit jaŋi waray hen ɓëyí anti haal ngémë, toñeh ɗi paama gaan-
gaanloha níi Koope daan ri ti di daana' ri Seytaane nen.
7 Ɗi waɗti hena ɓal, ɓëyí yéŋké biti ɓëewë nëníh yen na ra wonuu wun
sun fi, toñeh ɗi keen fíirí Seytaane, wa haba' ri ow ɓos.

Di waɗti man ɓëyí në habra' njíit jaŋi

8 Ti ɗaaha nen, ɓëewë na habruu njíittí jaŋaa ra waɗti henun ɓëewí
mitu yeɗ cér te wonuu kaah. Wa waruy hen ɓëewí han kep daa affi wa a
ɓëewí paguu yii waray, saame na alal.
9 Wa warun ham kaaf ka hom ngémë teeɓ yen Koope ra a nufi lante.

10 Wa warun olsuu olsoo paay níi lan biti lahay yii wonun sun fi wa, wa
anti mín hen ɓëewí nay habree njíittí jaŋaa.
11 Ti ɗaaha nen ɓal, ɓeleɓɓa warun hen ɓëewí mitu yeɗ cér, në wëníh
ɓos sun ow, teeyute, mitute lekoh iña ɓéeɓ.
12 Wa fi ɓëewë na habruu njíittí jaŋaa ra, ow fi ow waa na ɓéeɓ waɗti
teya ɓeleɓi na kut, wa kúɗ faammi wa kúrí ñeete waal, koɗ koyyi wa kori
wunte.
13 Wa fi ɓëewí yaaha légéyí wë wun ɗaa, wa ay kañu. Wa ay waariyee
a fídí mitte sëk di yii leŋke ngémí wë Yéesú-Kiristaa na.

Yii gaana teeɓ yen Koope ra

14-15 So' nék, mi yaakaarte bitih, leegi mi ac yérú ndaa mín hen ayi so'
gaaweh. Baa daa tah mi bíní rë unni yeh. Hen ɗaa raa, fu yúh ɗee waɗti
pesaa ow filiɓ Faam Koope ra. Faam fi baaha, daa ɓëy ílí jaŋii Koope fa
na pes ɗa. Daa ri cíbë ham kaaf ka ra.
16 Woni ow míméh ríi nís abeh : Kaaf ka teeɓ yen Koope nda yen pokoh
ɗii na ra gaante !
Kiristaa acce hente ow,
Ruuh-Peseŋ teeɓa'te biti ɗì júɓpé,
malaaka ya tíkúté në íllí wë ngëey.
Ɗi waariyute heetta,
lahte ɓëewí gémúté ɗii na ëldúnë ɓéeɓ.
Ɗi këllúté feey fa,
saañce sun-Koo a ndam.

4

Iña sak Koope ra ɓéeɓ wun

1 Ruuh-Peseŋ wonte yii lante abeh : jamanaa nay míllée balaa nimili
Yéesú rë, ay lah ɓëewí súugëh ngémë, wa ñee iñi ɓossa nay waa yëeddú
te kola' dakki Seytaane nay waa múuyɗé rë.
2 Ɓëewí wonni wa teem ɓúkkí wë te lahuy jom ay waa múuyíɗ a fel
misik.
3 Ɓëewí yaa ay kadda' ɓëewë kooranta', kadda' wa ñami ñamma aa na.
Añcaŋ, Koope daa sak iñyaaha ɓéeɓ nda ɓëewë gémú te yúhúté kaaf ka
ra, mín nëe njiriñoh, wa sím rí.
4 Nagajek, iña sak Koope ra ɓéeɓ wunte, lahay yii ay naa tíibúu. Yee lah
solo ra daa ri biti ɓëyí fi njiriñoh na rek, lah símë Koope
5 ndah unni Koope a ɗaŋa nay ron ɗage ra daa nay tahe wa lan íllí
Koope.

Di waɗti man súrgíi Yéesú-Kiristaa

6 Ɗo nék, fu dékë' teeɓi koy-yaayya filiɓ ngémë iñyaa raa, ɗeef fu
légéyíɗté Yéesú-Kiristaa légéyí wunte. Baa daa nay teeɓee biti iña won
Koope a yee yëeddú fu rë pesilte ro, fu ñeete na te wa kaah.
7 Ngana síkírëh wonni saku sako, wa wonni lahay af a lúk, yi leŋ iñi
ëldúnë kep. Ɗo kay, meeɗɗe afu pokoh Koope na.
8 Meeril faan hégíyëh lahte njiriñ naam, ndaa njiriñ ma laha' tígí teem
ri. Pokoh Koope na nék, njiriñ mi míméh ɗúm ndah ɗì ëmbë iña gapa'
Koope pesi feey fi bee a pesa na ac fíi rë.
9 Woni wëerté te mit lekoh abah !

10 Yii baa daa tah yen na hawu affi yen, yen na légéyú ndah yen tíkú
yaakaari yen Koope fa na pes ra na, ɗi fa daa Sëmlëhí ɓëewë ɓéeɓ, níi
luka' ɓëewë gémú rë.
11 Lah yëeddé ɓëewë iñyah, fu túuy wë paŋi wa.
12 Ow ɓanay roo heef ndah kíillë laha' fu ra. Ɗo nék, lah page yii nay
tahe ɓëewë gémú rë yeele ɗoo na, wa ñee kottu di wonaɗɗu, pagaɗɗu,
ɗee faha' fu ow ra, ɗee gémë' fu a ɗee lada' fu ra.
13 Lah mokle afu jaŋiyiri ɓëewë iña bíníyú Kootaa ra, fu on wa doole,
fu yëedíɗ wë níi ëyín kí së'.
14 Ngana sargana' yee on ɗo Koope, ñéyíɗ rí ɓëewë në léhínú unni kola'
Koope na, bee tíkúu rë njíittí jaŋaa ya' ɗagirute ro ra.
15 Ɓeke iñyaa afu, fu pokoh na, ɓëewë ɓéeɓ yúh biti fee saañ fíi rë.
16 Lah yúhé afu, fu yúh yee na yëeddë' fú rë, fu ham na híin. Hen ɗaa
raa, fay múcël afu, fu múcël ɓëewë në síkírúu rë rë ɓéeɓ.

5

Ɗee waɗti kúrúun ɓëy íllí jaŋaa ra

1 Fu yahti won a ɓaha, ngana ɗaañnjoh afa. Lah gonle a ri ndaŋka ti
baap nen ɗoo na. Ti ɗaaha nen ɓal, lah líkínée tuŋki yaalla ti koy-yaay
nen ɗoo na,
2 fu gonla' a ɓitiffa ndaŋka ti yaay nen ɗoo na. Lah líkínée ɓal tuŋki
cafayya ti koy-yaay nen ɗoo na, ñéerë' a nufi lante.
3 Lah tooppitee ɓeleɓɓa yaalli wa húl te lahuy ɓëyí habraa wa ra.
4 Ndaa nék, lah bi lahte i koy mbée i sét ɗëe, wa fi yaa ɗéɓúun yúh biti
wa warutee tooppitoh yaayyi wa mbée caacci wa, yíníl wë iña pagiru wa
wa ra, teeɓa'i biti wa pokuute Koope na. Baa daa yee faha' Koope ra.
5 Ɓelii yaala húl, hen njunduŋ lahay ɓëyí habraa ri hom tíkë' yaakaari
Koope na, ɗage na' a elek wone sohle yi.
6 Ndaa ɓelii yaala húl, anti tík púukëré kep afi, homa' ri pes níi, ɗi húlté
íllí Koope.
7 Lah líkíné ɓeleɓɓa yaalli húlú rë unni yah nda wa pes pesi laheh dara
yii wonun.
8 Ɓëyí fi tooppitaay mboko yi, níi luka' yee sésú ɗii na rík rë nék, ɗeef
ɗi súugëhté ngémë te ri luk ɓëewë gémúy rë ɓos.
9 Ɓelaa waɗti bíníyú filiɓ téerëe në bíníyúu ɓeleɓɓa yaalli wa húl, nay
tooppituu ra, waɗtee lah wuti yin-yin kíil sabay pëenë (60). Ɗi waɗti hena
ɓelii húmú teya' yaali na kep,
10 yúhúu a pagaɗɗi wunni yeh : koɗte koyyi kori ñeete waal,
húmú mínté haneel, na húmú tooppitoh ɓëewí Koope, na húmú dímlë'
súfúñíɗɗë, na húmú paŋ yii wuni mín ɗíi hen ɓéeɓ daal.
11 Jéegí teɓ-teba yaalli wa húlú rë nék, ɓanuy bíníyú ndah nuffi wa mín
tas yaal wa súugëh Kiristaa, wa faha' kooroh a yaal kay.
12 Tígí daaha, wa ay daanu ndah wa pokuuy yee húmú gapuu wa ra.
13 Te ɓaatte biti wa bíníyú rëe, wa ii lahil pagaɗ. Hen ɗaa raa nék, wa
haale faam ëe faam, pëgíh në dara gét nëe pereem misik, won yii waal fi
wa íníh në a won woni lahay af a lúk ɓéeɓ.
14 Yii baa daa tah mi faha' biti wa fi jéegí teɓ-teba yaalli wa húlú rë
saam yaal kay wa kooroh, wa lah i koy, wa kúɗ faammi wa níi ñee waal.
Hen ɗaa raa, wa lëhíh dara yii tah kaa'oh yi yen sol yen,

15 ndah lahte na yi fí yúhté biti helute waali wa, ñéerúté a Seytaane.
16 Ɓelii gémpé lah mboko yi yaalli wa húlúté rëe, lah tooppitaa wa ɓan waa yeɗɗa' a jaŋaa. Hen ɗaa raa, jaŋaa ay mín tooppitoh yee henu njunduŋ lahuy ɓëyí habraa wa ra.
17 Njíittí jaŋaa na légéyú légéyí wunte ra mitu on cér níi mit sëk, níi luka' yee hawu affi wa waare a yëeddë' rë.
18 Bíníyúté Téerëe nagajek bitih : *« Mbaam*[*]*fi hom légéy meey ngana pok ɓúgë fu kadda' ri ñam na gaañcaha. »*[✡] Bíníyúté biti ɓal : *« Ɓëyí légéy waɗtee yínlú opa'i. »*[✡]
19 Ɓëyí hëwrë' ow di njíittí jaŋaa ɗoo na, ngana gém woni, hém ɗi laheh seede ana mbée éeyë.
20 Ɓëyí dékë' bakaaɗ waa na raa nék, lah líkíné rí fíi ɓëewë ɓéeɓ nda wa fi ɓëewí yaa ɓal neeh, ɓanti paŋ ɓos.
21 Leegi, mee roo won ɗa ee di fíi Koope a Yéesú-Kiristaa a malaaka ya tansu ra bitih, fu ñee iña won mi ro yaa ra toŋ. Di filiɓ yaaha ɓéeɓ nék, lah téydée ɓëewë ɓéeɓ tígë yínë, fu ɓan waa génëntélë'.
22 Ngana gaawti tík ow ya' fu fal ri njíit janı toñeh ɗi paŋ yin níi fu none na bakaada. Lah hene ɓëyí lante ces !
23 Ngana teyil han muluɓ kep, lah oope ɓéeñ yutuuɗ ndah eeñi lowa na dékë' hamu ra.
24 Lahte ɓëewí fí yúhté biti balaa wa tëekrú këem sah ɗeefa' bakaaɗɗi wa olu ngëey, ndaa ɓëewë aana, yi wa yúhúu filoon fe.
25 Ti ɗaaha nen ɓal, pagaɗɗi wunte oluu oloo ngëey, te wuti lah yi teeluyti olu raa sah, wa míméh dékë' ɗapoh.

6

Di waɗti man ñaam yíkíi në

1 Ɓëewë henu ñaam ra warutee on kélfë yí wë cér níi mit sëk. Hen ɗaa raa, ow ii won ɓos sun fi Koope a sun fi iña na yëeddúu yen ɗa.
2 Yee kélfë yí wë gémú Kiristaa na ra nék, ɓanuy haba' biti wa koyyaayyi wa filiɓ ngémë rek, wa yap wa. Wa kay, wa warun ɓaatti ñee woni wa waro, af biti wa fi kélfë yí yah wa ɓëewí gémúté, Koope faha'te wa níi faha', te daa nay njiriñee légéyí wë.

Alal ma hom pokoh Koope na ra

Iña waɗ fuu yëeddë' fu túuyë' wë rë, daa wa yah.
3 Lah ɓëyí yëeddë' yin kay, ɗi kaa' ñee unni kaaf ki Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen a iña yëeddúu ñéerë'té a pokoh Koope na raa,
4 ɗeef ɓëyí baa gaan-gaanloh gaan-gaanloo, te ri yéeh dara. Faha' taasa' a íñë' sun fi wonni lahay njiriñ kep daa afi. Yaa hom mada' jér nen ɗii na te baa daa na kúɗ iñaan, íñë', sola', níɓ ɓos sun ow,
5 a wonni míméh ɗúm hanndal ki ɓëewí nuffi wa laday te yíih kaah. Ɓëyí baa homa' biti pokoh Koope na yin saamaa alal.
6 Nagajek, pokoh Koope na a doyloh yii laha' fu, alal ma hom na ra caakke.
7 Na ayu yen ëldúnë rë, yen kúrëelúuy dara te yen yahti saañ raa, yen ii kúrëelëh dara ɓal.

---

[*] **5:18 5.18** *Mbaam* : Lo' daa bíníyú di gerek, ndah ɓëewí yaaha húmú línúu a fana. [✡] **5:18 5.18** Saame Nérsí Kootaa 25.4 [✡] **5:18 5.18** Saame Lúkkë 10.7

8 Kon, yen lah yii ñamun yen a yii ƀekuun yen raa, baa waɗtee yen doy
sëk.
9 Ɓëewë na fahuu alal caak ra hom keenuu fíirí Seytaane, nuf ƀos haal
wa. Te faha' lah iñi lahay solo te wuneh waa na daa na ƀek wa na. Iñyaa
daa na yah ƀëewë, daa na saŋku wa ƀal
10 ndah gém hélíis púlë' ƀos kep a ƀosi mín ɗíi man ƀéeƀ. Lahte ƀëewí
fí yúhté biti tíkú hélíis kep affi wa níi wa súugúuté ngémí wë. Yii baa
tahte faraah keeññi wa na neƀeh te daa wa tíkú rí affi wa.

Líkíní Pool Timoote yii leŋke ngém

11 Kon, ɗo fa ƀëyí Koope bee ra, lah hegee pagaɗɗi yah, fu yuloh saam
yii júƀpé, fu pokoh Koope na, fu lah ngém, fu faha' moroomu, fu mín múñ,
fu sos.
12 Lah ƀeye wodu haa'a níi mit fu ham ngémú híin, fu haal pesa na
ɗúméh dëek rë Koope ra. Dëekúu fú rë, fu seedete kaaf ka fíi i ow caak.
13 Leegi, di fíi Koope fa na ona' pes ƀéeƀ ɗë a di fíi Yéesú-Kiristaa fa
húmú seede kaaf ka fíi Poos Pilaat ra, mee roo won ɗa ee :
14 lah ñee túuyë' yë, fu lan, fu laheh dara yii wonun sun fu níi nímílín
kí Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen
15 wahtaa faha' ri Koope ra.
Ɗi fi Koope fa baah teem ɗii na ra,
ɗì fa yínë kut daa luk doole ra,
ɗì fa daa Buuri buurra ra,
ɗì fa daa Yíkëe fë lukki gaan ɗa,
16 ɗì fa kut daa ii húl,
dékké niiñi ow míméh nëe leƀoh ra,
ɗì fa ow mësëy tík íl rë,
ɗì fa ow míméh ríi tík íl
níi ñíin ƀëe' teyeh na ra,
daa ri mit ƀéyíɗ,
daa ri yeeliyoh doole
níi kiri fi kirih !
Ɗémíin !

Woni Pool yii leŋke yíkëe yí alalla

17 Lah wone ƀëewë lahu alal feey fi bee ra biti wa ƀanuy tík yaakaari
wa alal mi yaaha, wa gaan-gaanlee. Yaa ay gété gétë ! Wa tíkún yaakaari
wa Koope na, ɗì fa na on yen níi mit sëk nda keeññi yen sos ɗa.
18 Túuyé wë paŋ yin wun, alal mi wa hen pagaɗɗi wunni wa, wa naa'-
keeñ, wa on ƀëyí lahay.
19 Hen ɗaa raa, wa ay gaɗ alal mí wëerté, yi nay waa njiriñe fayu, wa
haal pesi kah-kah fa.
20 Cëy Timoote, lah habe iña déŋéenú fú yaa ra híin ! Lah moytee wonna
lahay njiriñ te won yii leŋke iñi ëldúnë kep ra, wonni taasa' ya na wonuu
mbata ham-ham te kaah neh ra.
21 Lahte ƀëewí pokuu mbata ham-hammaa ka wa yaa níi tahte wa
wuluute ngémë.
Koope líhë rën mal !

Téeríi ana fa bíníyú unni kayya won Pool Timoote ra

Kúnsëe

Bee daa uni ana fa bíní Pool Timoote ra. Ɗi fi Timoote, ɓani Pool daa húmú boku légéyë te Pool húmú haba' ri koy kah-kah ɗii na. Una nék, Pool bíníyë' rí filiɓ kasaa bee téyúu rí Rom ow caak súugëhté rí rë *(1.15-17)*. Filiɓ una, bi yúh rí biti yee talla' ri pesi ra gaanay, ɗi wonte Timoote iña míllë' rí rí líkín rë *(4.6-8)*.

Filiɓ una, Pool ɗéɓë' símí Koope ndah ɗee gémë' Timoote Kiristaa ra *(1.5)*.

Ɗi nérissé rí di húmú man pesi ɗi fi Pool, di na húmú yëeddë' rí a coono fa dey ri ndah waarii Uni Neba ra *(1.8)*.

Ɗi líkínté rí nda ri ɓeɓ wodi coono fa, ɗi ham híin ti soldaar kah-kah Yéesú-Kiristaa na nen, ɗi yëeddë' unni Koope níi ñee waal te ri ɓan naa neeh dara *(1.7 ; 2.3-4, 14-15)*.

Ɗi wonte ri moytoh ɓëewë ɓeku wonni lahay njiriñ, a capa' sun i won kep affi wa ra, ɗi ñee kotti, ɗi foŋko légéyí, ɗi ham ngémë híin *(2.16, 22 ; 4.5)*.

Ɗi wonte ri :
- yii leŋke waarii Uni Neba *(1.8-12)*,
- yii leŋke di waɗti yëeddúun Unni Koope *(2.14-19)*,
- yii leŋke di waɗti man súrgíi Koo-Yíkëe *(2.22-26)*,
- yii leŋke jamanaa míllë' rë *(3.1-9)*,
- a yii leŋke njiriñ mi iña bíníyú Téerëe rë *(3.14-17)*.

Ɗëyí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay ot biti iña filiɓ mín yúun jamanu fi jamanu ɓéeɓ, wa mín líkínúu ow, wa mín yëeddúu ow mín múñ a ɗee nay habuu ngémë híin ɗë.

Wodohi Pool Timoote

1-2 Ɗo fi Timoote, ɗo fa haba' mi koy soo na te mi faha'te ro níi faha' ra, so' mi Pool, daa mi na wodoh ro. So' mi apootari Yéesú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha. Mi nahu woni ɓëewë yii leŋke pesa gap Koope ɓëewë nay none Yéesú-Kiristaa na ra. Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen líhún ɗë mal, teeɓ ɗo naa'-keeñ, on ɗo jaamma !

Líkíní Pool Timoote yii leŋke waarii Uni Neba

3 Ma na sím Koope fa na jaamiyoh mi ra ti di na húmú paguu ri caacci so' koon nen, te mi paga' ri a afi tookke. Na' a elek ɓéeɓ, ɗagaa mi faraah mi cap tiyu

4 te nuf so' payte muun ma húmú yook fu na húmú takuu yen bín fë rë, tahte mi sesohte tíkëedú íl níi keeñ so' sos siiɓ.

5 Nuf so' na koleeh ɗee hena' ngémú kaah ɗoo na ra, te ngémí baa daa húmú ciffu Lëyíis a yaafu Ëníis në, te ri ee ɗoo na ɓal. Baa wëerté së' këŋ !

6 Yii baa daa tah mi na nédís rë ee biti fu ɓaatti hubis yee on ɗo Koope, bee húmú tíkë' mí rë ya' mi falte ro ra, ndah

7 Koope onay yen Ruuh-Peseŋ nda yen hen ɓëewí neehute. Ruuha kay taha' yen lah doole, yen fahanta', yen mín ham affi yen.

8 Kon, ngana sopoh waarii yii leŋke Yíkíi yen na te ngana sopoh ɓal téjë
téyú mí kasu af ri ra. Ɗo kay, habe rek yen bok coono fa laha' mi waarii
Uni Neba ra, Koope ay yen on doole.
9 Daa ri sëmlë' yen, dëekké yen nda yen hen ɓëewí ladute. Pagaɗɗi yen
daa tah neh Koope dëek yen. Yee tah ɗi dëek yen ɗa kay, neɓa' ri neɓoo
ɓaatte biti ɗi onte yen mal. Mali baa húmú ñéyíɗ ɗí Yéesú-Kiristaa na
onte yen ɗi ɗeef ëldúnë sakuy doom ra,
10 feeñce yen na leegi, bee aya' Sëmlëhí yen Yéesú-Kiristaa ëldúnë rë.
Ɗi ɓaŋke kúl kë, ñeya'te Uni Neba teeɓpe yen biti lahte pesi na ɗúméh.
11 So' nék, Koope fal so' apootar nda mi waare ɓëewë Uni Nebi bah, mi
yëedíɗ wë rí.
12 Yii baa daa tah mi dey coono ɗeh, ndaa mi sopaay na ndah mi yúh
ɓëe' mi tík yaakaari so' ɗii na ra, te wëerté së' biti ɗi mín níiɗ yee déŋéen
ɗí së' rë níi yiin bis-këem.
13 Fu kelohte unni kaah ya won mi ro ra. Lah nérsée wë fu ham na a
ngémí híinë lahu yen a faha'a fahuu yen ow ndah nona nonu yen Yéesú-
Kiristaa na ra.
14 Lah habe iñi wunna déŋéenú fú yaa ra híin, Ruuh-Peseŋ fa dék yen
na ra ay roo ɓedda'.
15 Ɗo nék, fu yúhté biti sah koy-yaayya deyi Aasi ɓéeɓ yessute so', Fisel
a Hermosen nonu ɓëewí yaaha.
16 Onesifoor nék, na hoñ soo toñ te homa hom mi kasaa bee ra, ɗi sopaay
na. Kon, Yíkëe ɗémpí teeɓ ɓëy faami naa'-keeñ.
17 Ɗi kay, hena' ri Rom cëp, ɗi yam saami so' níi ri otte so'.
18 Yíkëe ɗém ɗíi teeɓ naa'-keeñ yiin bis-këem ! Ɗo fi bah, fu luk ɓëewë
ɓéeɓ yúh ɗee habra' ri so' Efes ra.

2

Gém Kiristaa na, ñéerë' a coono

1 Kon book, ɗo fa haba' mi koy soo na ra, ɓeye mala lahuu yen di yee
nonuu yen Yéesú-Kiristaa na ra, hen dooluu.
2 Iña keloh fu maa yëeddë' wë fíi i ow caak ra, lah yëeddé wë ɓëewí
mitu lekoh nda wa fi yaa ɓal, wa mín wëe yëedíɗ i ow kay.
3 Ɓeye wodu coono fa ti soldaar kah-kah Yéesú-Kiristaa na nen.
4 Soldaar nék, faha' biti keeñ kélfíi sos ɗii na raa, ay moytoh yii taway
soldaar ɓéeɓ.
5 Te ɓal, ɓëyí fi hom saadanta', ɗi ñeyay unna poku ɓëewë rë rek, ii
waafu.
6 Ti ɗaaha nen ɓal, línëhí mokke légéyí meeyi daa waɗti ɗéɓëe ɗëɓírëh
iña lecu meeya ra.
7 Lah níɓé sun fi iña won mi ro yaa ra. Yíkëe sah ay waa ɓek ɓéeɓ afu.
8 Nérsée Yéesú-Kiristaa, ɗi fa këllú ɓúudé te coosaana' tali Dawit ti di
wonuu ri filiɓ Uni Neba waare mi ra nen.
9 Uni Nebi baa daa tah mi dey coono níi mi téyúté kasu ti banndi nen,
ndaa Un Koope ow téyëy rí.
10 Yii baa daa tah mi múñ coono yi yaa ɓéeɓ ndah ɓëewë Koo tanis wa
ra. Hen ɗaa raa, wa non ɓëewë Yéesú-Kiristaa múcël wë, on wa ndami
na ɗúméh rë.
11 Woni wëerté abeh :
Yen húlúté a Kiristaa raa,

yen ay pes a ɗi.
12 Yen múñ coono ti ɗi nen,
yen ay took nguur ka a ɗi.
Yen taasoh biti yen yúhú rí,
ɗi ɓal ay taasoh biti ɗi yúh yen.
13 Wuti yen paguy iña won ɗi yen ɗa raa sah,
yii won ɗi ɓéeɓ ɗi paŋ ri,
ndah ɗi na lofiseeh.

Di waɗti yëeddúun Unni Koope

14 Lah dékée nérsí ɓëewë iñyaa ɓéeɓ, fu cagoh fu túuy wë fíi Koope biti wa moytoh capa' sun i won, ndah baa ii wa ɓaat dara gét nëe yahi ɓëewë në síkírúu rë.
15 Page ɓéeɓ níi fu caŋ fíi Koope raa, ɗi laas ɗo. Yëeddée Unni kaah yi Koope níi ñee waal. Hen ɗaa raa, fii sopoh légéyú.
16 Lah moytee wonna lahay njiriñ te won yii leŋke ëldúnë kep ra. Ɓëewë na ɓeku wonni yaa kut affi wa ra, ɓaatuu kaañ Koope ɓaatoo faraah.
17 Wonni wa man puuli ngal ngalo nen, ɓaata' ɓaatoo rek saye. Himene a Filet nonu ɓëewí yaaha,
18 wa wuluute kaaf ka, na wonu biti Koope këlíɗté yen ɓúudé níi wocce. Yii baa tahte lahte ɓëewí ngémí wë saatate.
19 Ndaa nék, taɓahi Koope daa yíp ɗí híinë' híinëe gíŋ te unni yee daa na bíníyú sun fi tígë yípëh taɓaha ra : « Yíkëe yúh ɓëewë nonu ɗii na ra » a « Ɓëyí won biti ɗi non Yíkëe në, wulaa pagaɗ ɓos. »
20 Filiɓ faam fi wunte nék, iñi pagaa ya filiɓ ɓéeɓ úrís neh mbée hélíis : Lahte na yi hente barngal mbée yugusuu a dépëh. Yaa aana hom ɗúhrúu bis feet, yaa aana faraah ɗúh.
21 Ɓëyí fí ɓukut afi yii na sobeyil raa nék, ay lah njiriñ, ɗi homiɗ Yíkíi kep, ɗi man a iñi pagaa ya hom ɗúhrúu bis feet ɗa. Yii hente yin wun ɓéeɓ, ɗi fi ɓëyí baa sohluute na.

Di waɗti man súrgíi Koo-Yíkëe

22 Lah moytee yii hente pagaɗ kúkëy, fu yuliɗ : yii hente júɓ, fu ham ngémë, fu faha' ow, fu lah jaamma, ɗoni ɓëewë na ɗagu Yíkëe a keeñi lante ra ñéerë' në.
23 Ngana síkírëh wonaɗ ñak-af, yi lahay af a lúk ndah fu yúhté biti wa kúrë' íñë',
24 te ɓëyí hen súrgíi Koo-Yíkëe, íñë' waray ri. Ɓi waɗti hena ɓëyí faha'te ow, ɓëyí mínté yëeddë' te mín múñ coono ɓéeɓ.
25 Ɓi waɗti hena ɓëyí mín nofanta' a ɓëewë ñéerúuy a iña na yëeddë' rí rë, nda heeyce Koope paŋ níi wa lof pesaɗ ndín, wa yúh kaaf ka.
26 Hen ɗaa raa, affi wa ay kúnsëh, wa múc ya' Seytaane fa ham wa fíirí, wa na ñeyu yii faha' ri ɓéeɓ rë.

3

Jamanaa míllë' rë

1 Lah yúhé biti jamanaa míllë' rë ay misik níi misik.
2 Ɓëewë ay tasee faha' affi wa kep, wa tík hélíis kep affi wa, wa gaan-gaanlee, wa tík affi wa kep ow, wa solee. Wa ay kaa' ñee woni yaayyi wa

a baappi wa. Wa ay hen ɓëewí në gérmíh ow, wa ii on yii nonte Koope na cér.
3 Wa ay súh keeñ, wa hen ɓëewí híinúté, wa ay wone ɓos kep sun ow.
Wa ii míníl ham affi wa, wa ay made raɓɓi sohoorri yaa nen, wa ii faha'
sah yii hente wun.
4 Wa ay tasee ñee loo yi ɓëewë, wa hen ɓëewí cëeppëlúté te damuute.
Iñi ëldúnë ay waa génël Koope.
5 Wa ay lakaata' biti wa pokuute Koope na, te ɗeef wa kaa'uute biti doolii
Koope lofis wa. Lah moytee ɓëewí yah.
6 Yaa aana waa na yootuu yootoo haale faamma, nofee ɓeleɓɓa fahuuy
affi wa ra, wa fi ɓeleɓɓa yéŋké biti enuu bakaaɗ caak te fah pes-neɓ
kúrëelëh wë rë.
7 Wa fi ɓeleɓɓi yah, hom síkírúu yëeddë' yë ɓéeɓ te taheh wa yúh kaaf
ka.
8 Di húmú kaa'uu Sanes a Sambares* Mëyíis filoon, wa fi ɓëewí yaa na
yëeddúu múuyɗé ɓëewí kayya ra kaa'uu kaaf ka ɗaaha kep. Wa ɓëewí
nuffi wa yahte, te ngémí wë lahay njiriñ.
9 Nguur ki wa ii maañ, ndah ɓëewë ɓéeɓ ay míllë' ot ñagi afi wa ti di
húmú kata' ri Sanes a Sambares nen.

Njiriñ mi iña bíníyú Téerëe rë

10 Ɗo nék, fu yúh iña yëedíɗ mí ɓëewë rë, ɗee húmú man mi ra, a yee
na húmú saam mi na ra. Fu yúh ɓal ɗee teem ngémí së' rë, ɗee mújë' mí
rë, ɗee faha' mi ow ra a ɗee haba' mi híin ɗë.
11 Fu yúh ɗee húmú mokluu mi ra, ɗee deya' mi coono Añcos, a Ikoñum
a Lístër rë. Yaha coono rek, mi deyce ri ! Añcaŋ, Yíkëe sëmlë'té së' në
ɓéeɓ.
12 Te sah, ɓëewë nonu Yéesú-Kiristaa na te fahuute pesa' pokoh Koope
na ra ɓéeɓ ay moklu.
13 Ndaa ɓëewí ɓossa a yee na nofuu ɓëewë rë ay ɓaatee ɓos ɓoso faraah,
wa nofee ɓëewë níi nofa' sah affi wa.
14 Ɗo nék, iña yoon fu te fu lekohte wa níi lekoh ra, lah habe wa híin
ndah fu yúh ɓëewë yëeddú rë wë rë.
15 Nagajek, fu yúh iña bíníyú Téeríi selaa ra kúkëy kú níinén, te daa wa
mín yúun ow, ɓëe' múc biti ɗi gém Yéesú-Kiristaa.
16 Iña bíníyú Téeríi selaa ra ɓéeɓ kola' Koope na te wa lahte njiriñ. Daa
wa na yëeddúu ɓëewë, daa wa na teeɓuu ow biti ɗi homay kaah, daa wa
na wëegísírúu ow kaaf ka te daa wa na líkínúu ow pes pesi júɓpé,
17 nda ɓëyí hente ɓëyí Koope mín mit, ɗi hen ɓëyí mín paŋ yii wunte
ɓéeɓ.

4

Líkíní Pool Timoote di nay ri waariyee

1 Kon, di fíi Koope a Yéesú-Kiristaa fa nay nimile hom nguur ki, nay
aattiyee ɓëewë nay pese a yee húlú rë, mee roo won ɗa ee faa keloh :
2 lah waariye Un Koope, fu cagoh na faraah. Fu lah na neɓ mbée fu
laheh na neɓ ɓéeɓ lah cagee na, fu teeɓ ɓëewë homuy kaah ra waala.

* **3:8 3.8** Sanes a Sambares daa tii ya húmú yeru yëwúɗɗë luhusoh yi ɓëy Ésíppë húmú kaa'uu Mëyíis rë. Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 7.11-12.

Lah wone affi ƀëewë në pëgíh pagaď ow ra, fu híinndëh fu on wa doole
fu yëedíď wë,
3 ndah jamanu ay lah, ƀëewë ii fahiil sah síkírëh kaaf ka. Wa ay tasee
pesa' fah-neƀ, wa saame ƀëewí caakki ay yëeddé wa fi yaaha iña fahuu
wa keloh ra.
4 Wa ay dap nuffi wa kaa' keloh kaaf ka, wa síkírée wonni saku sako.
5 Ɗo nék, lah teeye iña ƀéeƀ, fu múñ coono ya, fu waare Uni Neba fu
paŋ yee waď ďo di légéyë yeď ďo Koope ra.
6 So' nék, mi ee jébëlú Koope ra ee ti hana seeyuu saraha ra nen. Wahtaa
nay mii kolee ëldúnë rë lahte.
7 Mi ƀeƀpe wodi so' haa'a níi mitte, mi múkëté níi mi lahte tígë waď mii
lah ra, te mi helay ngémí së'.
8 Leegi nék, waafa waayďu ƀëe' ƀaŋ ďa, seh so' kep ďeh. Daa ri baanii
ndama waď ƀëyí júƀpé rë. Yíkëe, ďi fi aattiyoha júƀ ďë, ay soo rii yeď yiin
bis-këem. Ɗi ii teem soo na doŋ, ďi ay yeď waafi baa ƀal ƀëyí tík yaakaari
ƀéeƀ sun fi nimili ďi fi Yíkëe.

Unna míllë' líkín Pool Timoote ra

9 Ɗo nék, yípée ac fu ďeefiď so' ďee luka' ri gaaw ra,
10 ndah faha'i iñi ëldúnë tahte Demaas helte so', saañce Tesalonik.
Keresaŋ saañce Galasi, Tít saañce Dalmasi.
11 Lúkkë kep daa tas soo na. Kon fu yahti ac, lah kúrëelée Marka. Ɗi ay
soo lahiď njiriñ légéyí së' lool.
12 Tísík nék, mi yeñce ri Efes.
13 Fu yahti ac, lah komaaloh so' paltee ke so' húmú hel mi faam Karpos
di Torowas ra. Lah komaaloh so' ƀal téeré yí së', te ngana hal yee lukki
lah solo yugusuu a hun ďa.
14 Ɗi fi Iliksaan sísíbë nék, yaha ƀos rek ďi paŋke so' ri, ndaa Yíkëe ay
rii yíníl iña paŋ ďi ra.
15 Ɗo fi baa nék, lah moytee ri ndah ďi haa'te iña na yëeddúu yen ďa
haa'i misikke.
16 Yiin ďéƀ míi caŋ tígë në aattiyuu maa layiď af so' ra, ƀëyí tappe soo
na aay níi habra'te so', ƀëewë ƀéeƀ daa heguu so'. Koo baala wa !
17 Ɗi fi Yíkëe nék cagohte so', onte so' doole, tahte mi waarete Uni Neba
níi mitte, ƀëewë yëwúď neh ra ƀéeƀ keluute ri. Ɗi múcëlté së' tígí ñíin
së' mín nëe teem koon,
18 te ri ay soo sëmlë' yii hente ƀos ƀéeƀ, ďi sëmlë' së' níi mi haal nguur
ki, sun-Koo. Ɗi laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Ɗémíin !

Ɗaŋa taka' Pool Timoote ra

19 Lah wodee Pírísíl a Akilaas a ƀëy faam Onesifoor.
20 Erasta ín tasse Korente ra te mín helte Torofiim Milet ra, ndah faana
neƀay.
21 Page ƀéeƀ nék fu ac balaa líjë dal.
Ëbúl, Púdënsë, Línús, Kúlëdín a koy-yaayya filiƀ ngémë ƀéeƀ na woduu
ro.
22 Yíkëe ñéerëe a ro, te ri líh rën ƀéeƀ mal !

Téerëe bíníyú unna won Pool Tít ɗë

Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool Tít ɗë. Ɗi fi Tít, ɓani Pool daa na húmú boku légéyírí Koope. Ɗi húmú gëerté habra'i Pool lool bee laha' Pool tolof-tolof a ɓëy Korente ra (Saame 2 Korente 12.18). Na bíní Pool Tít unni yee ra nék, ɗeef ɗi fi Tít ín Keret na habra' ɓëy ílí jaŋaa ɗee nay waa tílée rë *(1.5)*.

Filiɓ unna ɓal, Pool líkínté Tít biti ɗi lah fayda níi ow ɓan ɗii heef *(2.7-8, 15)*. Tít waɗti yëeddë ɓëy ílí jaŋii Keret ɗee ñeya' Koope Ruuh-Peseŋ a Yéesú-Kiristaa sëmlë'té yen bakaaɗɗi yen ra *(2.4-6)*. Ɗi nahte ri woni ɓëewë di nay sehuu ayi Kiristaa *(2.11-13)*.

Pool wonte ri :
- yii leŋke di waɗti man njíit jaŋi *(1.5-9)*,
- yii leŋke yëeddëh yí paɗɗah ya *(1.10-16)*,
- yii leŋke líkíní ɓaha ya a ɓitiffa *(2.2-3)*,
- yii leŋke líkíní wahambaane ya a jéegí teɓ-teba *(2.4-8)*,
- a yii leŋke líkíní ɓëewë habu ñaam ra *(2.9-10)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay ot biti ow fi ow ɓéeɓ waɗtee súugëh iñi ɓossi ëldúnë, ɗi pes pesaɗ has Kiristaa na.

Wodohi Pool Tít

1-4 Ɗo fi Tít, ɗo fa haba' mi koy so' kah-kah filiɓ ngémë boku yen ɗa, so' mi Pool, so' mi súrgíi Koope a apootari Yéesú-Kiristaa, daa mi na wodoh ro. Mi nahu habra'i ɓëewë Koope tanis wa ra wa ham ngémë, mi teeɓ wa kaaf ka, kaaf ka ñéerë' a pesadi ɓëewí pokuute Koope na. Hen ɗaa raa, ay waa wëer biti wa ay haal pesa na ɗúméh, gapa' Koope ɗeef ëldúnë sakuy doom ra, ɗi fa na woneh yii lahay ra. Laha' wahtaa faha' ri ra, ɗi fi Koope Sëmlëhí yen teeɓa'te yii leŋke pesi baa filiɓ Unee ke ri túuy ɗí së' waare ra. Kon book Tít, Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Sëmlëhí yen líhún ɗë mal, on ɗo jaamma !

Ɗee waɗti man njíit jaŋi ra

5 So' nék, fu ot mi hel ro Keret, faha'i biti fu lúsíɗ yee húmú tas légéyë rë níi iña ɓéeɓ tíkëh waal, te gin fi gin ɓéeɓ fu fal na i njíit jaŋi ti di naha' mi ro ri nen.

6 Njíit jaŋi nék, waɗti hena ɓëyí lahay yii wonun sun fi, teem ɓeleɓi na kut, koyya yahun ɓëewí gémúté Kiristaa*, ow ɓan waa haba' walaŋkaane, wa hen ɓëewí koruute.

7 Njíit jaŋi daa na tooppitoh yii leŋke iñi Koope, daa tah ɗi waɗti hen ɓëyí lahay yii wonun sun fi. Ɗi waray hen ɓëyí gaan-gaanla' gaan-gaanloo, waray hen ɓëyí keeña wuneh, waray hen ɓëyí han kep daa afa, waray hen ɓëyí faha'te haa', waray hen ɓëyí paga' yii waray, saame na alal.

8 Ɗi waɗti hena ɓëyí mínté haneel, faha' yin wun, ɗi hen ɓëyí teeyte, júɓpé, ɗi hen ɓëyí lante te mín ham afi.

---

* **1:6 1.6** *ɓëewí gémúté Kiristaa* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *ɓëewí mitute lekoh.*

9 Ɓi waɗti hena ɓal ɓëyí pokohte híin Una mit lekoh ra ti di yëeddúu rí
nen. Hen ɗaa raa, ɗì ay mín yëedíɗ ɓëewí kayya kaah, ɗì on wa doole,
teeɓ ɓëewë na haa'uu ri iña na yëeddë' rí rë biti wa homuy kaah.

Yëeddëh yí paɗɗah ya

10 Caakute ɓëewí fí yúhté biti faaliyuuy yii na wonu wa, níi luka'
yëwúɗɗë haalu ngémë rë, wa anti homuu daaha nofee ɓëewë a wonni
lahay njiriññá waa na.
11 Lah feheye níi wa nís wonni yaa ɓúkkí wë, ndah wa powute faam
caak. Wa yëeddúu iñi yéŋké biti waray, wa saame na alal.
12 Húmú lahte ɓëyí dék Keret, bi ɓëy gin wa húmú habuu ri yonente.
Ɓëyí baa húmú won tih : « Ɓëy Keret mësúu hen i feloh, wa ɓëewí ɓosute
ti raɓɓa luufa nen, wa ɓëewí ɗapasute te kamute »,
13 te yee won ɗi baa ra kaah. Yii baa daa tah lah wonee ɓëewë në a unni
diŋke nda wa lah ngémí híinté.
14 Wa ɓanuy síkírëh yëwúɗɗë na wonu wonni saku sako ra, wa ɓanuy
ñee iña na túuyú wë ɓëewí súugúuté kaaf ka.
15 Ɓëewí ladute, yin na sobeyeh waa na. Ɓëewí laduy nék, yee gémúy
rë, iña ɓéeɓ sobeya' sobeyoo waa na ndah níɓɓí wë na ladeh, wa na lëhíh
jom.
16 Wa digiruu biti wa yúhú Koope, te pagaɗɗi wa teeɓa'te biti wa wonuy
yin ɗii na. Wa ɓëewí ɓosute ɓosi woneeh, faaliyuuy yii na wonu wa te wa
míníh paŋ dara yii wunte.

2

Di waɗti man ɓëyí gémpé

1 Ɓo fi Tít nék, lah yëeddé ɓëewë iñi ñéerë' kaah.
2 Lah wone ɓaha ya biti wa hen ɓëewí teeyute, ɓëewí mitu yeɗ cér,
ɓëewí mínú ham affi wa, wa ham ngémë híin, wa faha' ow, wa mín múñ.
3 Ti ɗaaha nen, wone ɓitiffa biti wa pes pesi neɓa'te Koope, wa ɓanti
won ɓos sun ow, wa ɓanti hen ɓëewí han kep daa affi wa te wa yëeddée
yin wun.
4 Wa yëeddún jéegí teɓ-teba faha'i yaalli wa a koyyi wa,
5 wa won wa mín ham affi wa, wa lan íllí Koope, wa tooppitoh faammi
wa, wa baah, wa on yaalli wa cér. Hen ɗaa raa, ɓos ii wonu sun fi Un
Koope.
6 Ti ɗaaha nen ɓal, lah wone wahambaane ya biti wa hen ɓëewí mínú
ham affi wa.
7 Ɓo fi baa nék, lah page yin wun di yii mín ɗíi hen ɓéeɓ ndín, ɓëewë
yeele ɗoo na wa ñee kottu. Fu yahti yëeddë' rëe, lah núhée rí keeñu
ñéerë' a fayda,
8 fu ñee kaaf ka toŋ nda ow laheh dara yii wona ri na. Hen ɗaa raa,
kaa'oh yi yen ii mín won ɓos sun fi yen. Tígí daaha, wa ay sopoh.
9 Lah wone ɓëewë habu ñaam ra ɓal biti wa on kélfë yí wë cér di yii
mín ɗíi hen ɓéeɓ. Wa paŋ yee neɓa' wa ra, ɓanti capa' a wa
10 mbée lohre wa. Wa henun ɓëewí mitute lekoh faraah. Hen ɗaa raa,
wa ay tah ɓëewë on iña na yëeddúu yen sun fi Koope, ɗì fi Sëmlëhí yen
ɗa cér.

Di tosa' yen Yéesú

11 Ɗi fi Koope teeƀpe ƀëewë biti onte wa mal. Mali baa daa kúnsíɗ wë
ƀéeƀ íl múcëe,
12 yëedíɗté yen yeris kaañ Koope a súugëh iñi ëldúnë, te yen pesa'
ëldúnée woteh a júƀ, pokoh Koope na, yen ham affi yen,
13 yen sehaaloh bisa yaakaaru yen, nay sosle keeññi yen ɗa. Bisi baa daa
bisa nay aye Yéesú-Kiristaa a ndam ra, ɗì fa daa Koope fi Gaana lahuu
yen na sëmlë' yen ɗa.
14 Ɗi yera'te ñíiní tosi yen tooññi yen ƀéeƀ a ladli yen, yen hen ƀëewí
sah-sah, ƀëewí saamuun paŋ yin wun kep.
15 Iña waɗ fuu yëedíɗ ƀëy ílí jaŋaa ra, daa wa yah. Lah wonee wa a
sañ-sañi mitte, fu on ƀëewë në síkírúu rë rë doole, fu won affi yee kaa'uu
síkírëhú rë. Ow ƀanay roo heef !

3

Yee waɗ ƀëyí gémpé rë

1 Lah nérsé ƀëewë biti wa warutee on njíittí gina cér a ƀëewë homru
nguur ka ra, wa ñee iña na wonu wa ra, wa caŋ paŋ yii hente wun ƀéeƀ.
2 Wa henun ƀëewí në wëníh ƀos sun ow a ƀëewí në íññih. Wa henun
ƀëewí sosute níi sos, wa lah jaamma a ƀëewë ƀéeƀ.
3 Yee tah mi won ɗo yii baa ra bitih : filoon, yeni wa ƀéeƀ húmú lahuy
af. Yen húmú kaa'uute ñee yee won Koope ra, yen húmú ƀëewí múuyú
múuyë. Fah-neƀ a pagaɗ ƀos húmú hampe yen ñaam, yen na tasuu pesa'
ƀos nuf a iñaan. Ow húmú fahaay yen tík íl te yen húmú fahuuy tíkëntë'
íl.
4 Ndaa, teeƀa' Koope fa daa Sëmlëhí yen naa'i keeñi a ɗee faha' ri ƀëewë
rë,
5 ɗì sëmlë'té yen. Biti yen pagu yii júƀpé neh daa tah ɗì sëmlë' yen ;
ɗì yérém yen yérmë. Ɗi hosse keeññi yen sëmlë'té yen. Ɗi ñeya' doolii
Ruuh-Peseŋ yen límëetúté, yen lahute pes has.
6 Ɗi ñeya'te Yéesú-Kiristaa Sëmlëhí yen na, líifíɗté yen a Ruuhi baaha.
7 Ɗaaha, on-Koo tahte ɗì haba'te yen ƀëewí júƀúté nda yen hen ƀëewí
ay haal pesa na ɗúméh, na yaakaaru yen ɗa.
8 Woni wëerté abah, te mi faha'te biti fu ƀaat naa wone nda ƀëewë gémú
Koope ra ƀéeƀ pokoh paŋ yin wun. Baa daa yee wun te lahiɗ ƀëewë ƀéeƀ
njiriñ ra.
9 Ndaa nék, lah moytee capa' pëtíh, cabi tii yi caacci míméh ɗúm, íñë'
a taasanta' di yii leŋke Kootaa. Yaa ƀéeƀ wonni lahay af a lúk te lahay
njiriñ.
10 Lah ƀëyí fí yéŋké biti hom ɗaralsa' ƀëewë ɗaralsoo raa, lah dëeké rí
fu won ɗìi na. Ɗi kaa' síkírëhú rëe, fú dëekëet ɗí fú wonaat ɗìi na. Ɗi
kaa' síkírëhú waali ana fa raa nék, lah ɗúhé ɗìi na níi lan,
11 te fu yúh biti ƀëyí baa helte waala wun ɗa te bakaaɗɗi teeƀa'te biti
daan waɗte ri, te daa ri koma' ri afi.

Unna míllë' líkín Pool Tít ɗë

12 So' nék, may roo wola' Artemaas mbée Tísík. Ow di waa na ac ɗaa,
lah yípée ac fu ɗeef so' Nikopolis, may líyée në.
13 Lah page yii mín fú ƀéeƀ sun fi ƀaaba na suu Senaas fi layoha a Apolos
ra, fu waayiɗ wa níi iñi wa ƀéeƀ mit.

14 Koy-yaayya filiɓ ngémë ɓal warutee pokoh paŋ yin wun nda wa lah
njiriñ, wa dímlë' ɓëewë homu coono ra.
15 Ɓëewë funi wa homu dee ra ɓéeɓ na woduu ro. Lah wodee kooyyee
ke yen filiɓ ngémë.
Koope líhë rën mal ɓéeɓ !

Téerëe bíníyú unna won Pool Filemoo ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool Filemoo ra. Ɗi fi Filemoo húmú yíkëe alal te húmú lahte i ñaam faami. Di ɓaahi ɓëewí yaa bín fë, ñaammi wa daa súrgë yée ké yen woteh. Pool waarete ri Uni Neba, ɗi haalte ngémë níi ɗi yeeltee hen kooji Pool.

Húmú lahte ow di ñaammi Filemoo hínú Onesime, fússé hegohte. Ɓani Pool yúhëntúu homi Pool kasaa, ɗi haalte ngémë.

Jamanii baaha, ñaam fús hegoh níi habaatu raa, tíkúu daani misikke níi misik te húl sah na ɗam na.

Pool yeñ Onesime Filemoo na, bíníté unni yeh tíkké ya'i, komaalohi wa Filemoo. Filiɓ unna, Pool ɗagiɗte Filemoo, baaliɗte Onesime Filemoo na, wonte ri biti ɗi haba' ri koy-yaafi.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay yúh biti ɓëewë gémú Yéesú-Kiristaa na ra ɓéeɓ, wa i koy-yaay.

Wodohi Pool Filemoo

1 Ɗo fi Filemoo kooji fun, ɗo fa bok a fun légéy rë, so' mi Pool, so' fa téyú kasu ndah Yéesú-Kiristaa ra, funi Timoote koy-yaafi yen filiɓ ngémë, fun na woduu ro.

2 Fun na woduu Apiyaa* koy-yaafi yen filiɓ ngémë ɓal, a Arkipe fa yeni boku haa'a ra, a ɓëy ílí janaa na tee'uu faamu ra.

3 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on ɗon jaamma !

Yee ɗagiɗ Pool Filemoo ra

4 Filemoo, wahtii ɗagaa mi níi nuf so' pay ɗoo na rek, faraah mi sím Koope fi yen,

5 ndah mi kelohte ɗee gémë' a ɗee faha' fu Yéesú-Kiristaa Yíkëe te lahiɗte ɓëewí Koope ɓéeɓ njiriñ ra.

6 So' nék, yee na ɗaŋ mi ra daa ri bitih, ngémë boku yen baa ra lah njiriñ, nda fu yúh níi lan iñi wunna ɓéeɓ lahu yen gémë gémú yen Yéesú-Kiristaa na ra, ɗi lah ndam.

7 Ɗo fi koy-yaaso', faha'a faha' fu ɓëewí Koope ra, onte wa doole, sosilte keeñ so', yëellíɗté rí.

Layidi Pool Onesime

8 Ɗaaha, Kiristaa onte so' sañ-sañi túuyëe mí rë yee nay fuu page ra sah ndaa,

9 yee nay mi roo ɗage bee ra nék, mi fahaay biti mi túuyë rë rí túuyë. Fu pagaa ri biti fu faha' so' fahoo daa génël së'. So' mi Pool, so' fa faan so' maan bee ra, ɓaatte biti mi téyúté kasu abee ndah Yéesú-Kiristaa ra, daa mi na ɗaŋ ɗo.

10 Yee nay mi roo ɗage ra nék, mi ɗagiɗ ɗi Onesime fa hen koy soo na, mi hente baap ɗii na filiɓ ngémë di kasaa hom mi bee ra.

11 Ɗéɓëenë, ɗi lahray ro njiriñ ndaa leegi ɗi lahiɗte yen ɓéeɓ ana njiriñ†.

12 Kon, mee roo rii nimiliɗ ɗa te lah yúhé biti daa ri keeñ so'.

---

* **1:2 1.2** *Apiyaa* : Ɗi ow ɓeleɓ. † **1:11 1.11** Onesime : daa ri « lahte njiriñ » di gerek.

13 Mi yef ri soo na dee koon daa génël së' nda ri légéyíď së' iña nay fu
soo légéyíré koon homi so' filiß kasaa bee ndah Uni Neba ra,
14 ndaa mi fahaay paŋ dara te fu ñéeréeh në. Mi fahaay gangalu paŋi
yii wuni bah, mi faha' biti fu núhëe rí keeñu.
15 Mín hena ďah, taka' ee ke ďoni Onesime baa waď waro, nda maañeh
fíi fu liilaat ďi faw.
16 Leegi, ďi henlay ñaam kep, ďi gén ñaam fap, ďi koy-yaay, bi fahuute
níi faha'. So' mi bee dé', mi faha'te ri níi faha', ndaa ďo fu waďtee rii faha'
faha'i luk bi funi af biti ďi súrgúu, te ri koy-yaafu filiß ngémë.
17 Yaha biti fu hampe ñéerë'í yen raa nék, lah habee ri ti biti fu ham so'
nen.
18 Yaha biti ďi tooñ ro tooño mbée ďi lahiď ďo kabut, pegoh so' wa.
19 So' mi Pool daa mi na bíní a ya' so' ee bitih : « So' mi beh, daa mi nay
roo yínlé. » So' nék, mi fahaay roo won biti ďo ß̱al, fu lahiďte so' kabut te
kabut ka, ďi pesu, ďo fi bah.
20 Ahaŋkay, ďo fi koy-yaaso', pagiď so' yii baa ndah Yíkëe, fu yëellíď
keeñ so' ndah nona nonu yen Kiristaa na ra.
21 Wëerté së' biti iña bíní mi ro yee ra, fay waa paŋ níi fu ß̱aat na kay
sah.
22 Lah saamiď so' tígí homa mi ß̱al ndah mi yaakaarte bitih ďaŋŋi ron
tahte leegi mi nimiliru ron.

Takohi Pool a Filemoo

23 Epafaraas fa funi homu kasaa ndah Yéesú-Kiristaa ra na wodoh ro,
24 ß̱ani Marka a Aristarka a Demaas a Lúkkë, yee funi wa boku légéyë
rë.
25 Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhë rën mal !

Téerëe bíníyú unna yuloh ébrë yë në rë
Kúnsëe

Unni yee daa unna bíníyú yuliď ébrë yë në rë. Wa fi ébrë yë nék, daa wa ƀëy tali Abraham. Daa wa na wonuu yëwúďďë ƀal. Tii ƀëe' bíní unna ra wonuy, gina yuliď wa ra ƀal wonuy.

Unna nék, ƀëe' bíní wë rë, waď waa bíníyë yëwúďďí nonu koy-yaayya filiƀ ngémë *(1.1)*, yi fí yúhté biti húmú yeďďuute níi lahte na yi ngémí wë húmú talla' saata. Ɗi nérissé wë iña húmú yëeddú wë rë, habra'i wa nda wa lahaat doole wa ham ngémí wë híin *(5.11 níi 6.12)*.

Ɗi wonte wa biti Kiristaa a Koope if a ƀëlgís, daa ri teeƀa' ďee man Koope kah-kah ra *(1.3)*, te ƀëewë ay ñee'ee ďii na nda wa múc. Daa ri tah ƀëewë gémú rë mín leƀoh Koope, te ri kut daa ri Seeyohi gaana. Daa ri tah Koope pok yin has hanndal ki ƀani ƀëewë, bi gén bee húmú pok ďi hanndal ki ƀani caacci wa ra *(8.1-13)*.

Ɗi wonte wa biti ƀal, wa yíp íllí wë Kiristaa na, wa tík nuffi wa ďee mújë' rí kaa'a kaa'uu ri ƀëewë rë, wa ƀanti gooy, ƀanti yeďďoh *(12.2-3)*.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke jébëlë jébël Kiristaa afi sarah waal yínë kut teempe waali yíníi baaha tosse bakaaďďi yen ďa *(9.12-28)*,
- yii leŋke hawiďďa na húmú hawru caacci wa filoon ďa *(10.1-4)*,
- yii leŋke caaccee ke wa húmú gémú rë *(11.1-40)*,
- a yii leŋke njíittée ké wë húmú waariyu wa Un Koope ra *(13.7)*.

Ɗëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti hawiďďa na húmú hawru caacci yen te yen na pagu ri níi a woteh ra míméh hos bakaaď, ndaa Kiristaa jébëlë' afi waal yínë kut teempe waali yíníi baaha hosse bakaaďďi yen.

Ɗee wona' Koope yen na ra

1 Filoon, Koope húmú ñeya' yonente ya na, di pagaďďi bokaay wonte a
caacci yen waal caak. 2 Ndaa woteh, di jamanaa míllë' bee ra, ďi ñeya'
Koohi na wonte a yen. Ɗi ñeya' Koy ki baa na sakke ëldúnë, ďi tanisse ďi
fi Koy ki baaha laha'te iña ƀéeƀ.
3 Koy ki baa daa niiñi ndami Koope, te ƀani Koope if a ƀëlgís, daa ri
teeƀa' ďee man Koope kah-kah ra. Daa ri ñeya' doolii uni, tahte iña ëldúnë
ƀéeƀ hom woteh. Te filoon fi bee yera' ri ñíiní hosse bakaaďďa ra, ďi ín
tookke sunaa-sun, hëbís Koope fa gaan doole ra, hompe ya'i ñamaa fi.
4 Di paa' ri malaaka ya ƀéeƀ sun, tiya lah ri fíi Koo ra, luka' bi wa ďaaha
fap.

Ɗee luka' Koy ka malaaka ya gaan ďa

5 Ndah nagajek, Koope wëndëy malaaka yínë sah unni yeh :
« Daa fu Koy so',
dala'te woteh
mi Boffu. »✡
Ɗi wëndëy malaaka biti ƀal :
« May hen baap ďii na,
ďi hen koy soo na. »✡

✡ **1:5 1.5** Saame Kañaa ya 2.7 ✡ **1:5 1.5** Saame 2 Samiyel 7.14

6 Te wola' rí koy ki saawi ëldúnë rë, ɗi won tih :
« Malaaka yi Koope ɓéeɓ yekun fíyí, sígímíɗ ɗí. »✡
7 Di yii leŋke malaaka yi yaa na Koope wonte bitih :
« Ɗi paŋke níi malaaka ya madu ngilaaw nen,
ɗi paŋke níi wa fi súrgë yí madu njaar-kíi nen. »✡
8 Ndaa di yii leŋ Koohi na, ɗi won tih :
« Nguur ku ɗo fi Koope
ay home na níi kiri fi kirih.
Fu kúɗté ɓëewú kúrí júɓpé,
9 *fu faha' yii hente júɓ kep,*
te fu wonay dara tooñ.
Yii baa daa tah so' mi Koope fu
mi tanis ro,
mi on ɗo sos-keeñ,
mi túm rë díw heeñ af,
ndah fu génë' së' ɓëewë ɗoni wa homu ra. »✡
10 Ɗi wonte ri ɓal tih :
« Dalaana, ɗo fi Yíkëe daa fu sak feey fa,
daa fu sak sun-Koo a ya'u.
11 *Iñɣaa ɓéeɓ ay muuy,*
ndaa ɗo fay home na faraah.
Wa ay yah
ti di na húlë' búuɓ nen.
12 *Fay waa túlëñsë'*
ti ɓëyí túlëñsë' búuɓ nen,
wa lofu ti di na lofuu yéré nen,
ndaa ɗo fi na lofiseeh
te fay pese peso níi kiri fi kirih. »✡
13 Koope wëndëy malaaka bitih :
« Tooke hëbís së', ya'i ñamaa fi so' dee
níi bín ney míi yíssée kaa'oh yu hen tíkëe yí kottu ra. »✡
14 Wa fi malaaka ya, wa mbínéeffí lahuy bo' faan. Koope hom wola' wa habra'i ɓëewë nay múcé rë.

2

Una na koma' múc ɗë

1 Yii baa daa tah yen warutee ɓaatti ham unna keluu yen ɗa híin, nda yen ɓanti múuy.
2 Yen yúhúté biti una húmú ñéyíɗ Koope malaaka ya na filoon ra kaah, te ɓëewë kaa'uu síkírëhí una, kaa'uute ñeyi na ra ɓéeɓ, liilute daana yeeliyuu wa ra.
3 Kon, yen kaa' síkírëhí una nay tahe yen múc kah-kah raa, yen ay mínée múc daana ɗíh ? Ɗi fi Yéesú-Yíkëe daa ɗéɓpí won yii leŋke mújí bah. Filoon fe, ɓëewë keluu woni mújí baa ra wonute yen biti ɗi kaah.
4 Koope a faanaŋ fi paŋke i kawtéef gaan, kimtaan a iñi éemílë'té, teeɓa'i biti iña wonu wa ra kaah. Ɗi teeɓa'te ri ɓal di iña ona' Ruuh-Peseŋ, yee wora' ri ɗee faha' ri ri ra.

✡ **1:6 1.6** Saame Nérsí Kootaa 32.43 ✡ **1:7 1.7** Saame Kañaa ya 104.4 ✡ **1:9 1.9** Saame Kañaa ya 45.7-8 ✡ **1:12 1.12** Saame Kañaa ya 102.26-28 ✡ **1:13 1.13** Saame Kañaa ya 110.1

Yéesú daa mala liilu ɓëewë Koope na ra

5 Koope onay malaaka ya sañ-sañ sun fi ëldúnë fë nay aye fayu na wonu
fun bee ra,
6 ndée bíníyúté bitih :
« Ow daa yi níi ɗo fi Koope
fu na hel nuf ɗii na ?
Ow daa yi níi fu na tooppitoh ri ?
7 *Fu tíkké rí tígí fí yúhté biti*
ɓani malaaka ya talluu teem,
fu ɓéyíɗté rí,
fu líifíɗté rí ndam,
8 *fu tíkké rí*
ɗi paa'te iña ɓéeɓ sun. »✡

Koope onte ow paa'te iña ɓéeɓ sun. Kon Koope helay dara yii ow lahay
sañ-sañ sun fi. Añcaŋ, woteh yen olute biti ow lahay sañ-sañ sun fi iña
ɓéeɓ doom.
9 Yee olu yen ra daa ri biti Yéesú húmú cépírúté yutuuɗ ɗee rek,
malaaka ya paa'uute ri sun. Ndaa leegi ɗi ɓéyrúté, ɗi líifrúté a ndam
ndah coono fa dey ɗi níi ɗi húlté rë. Ɗaaha, naa'i keeñ Koope tahte Yéesú
húlíɗté ɓëewë ɓéeɓ.
10 Koope daa sak iña ɓéeɓ te iña ɓéeɓ homiɗ ɗi. Te waɗ waro biti ɗi
ñeya' coono fa dey Yéesú rë, paŋ yee paŋ ri ɗii na ra níi ɗi fi Sëmlëhí
ɓëewë ɓéeɓ mit sëk. Ɗaaha, Koope faha' biti ow caak hen koyyi, wa bok
ndami.
11 Ɗi fi Yéesú fë na ladil ɓëewë bakaaɗɗi wa ra, a wa fi ɓëewí yaaha
ɓéeɓ daa boku Boffa yínë. Yii baa daa tah, ɗi sopaay dëekë'í wë koy-
baappi
12 ndah nagajek, ɗi wonte Koope bitih :
« May teeɓ koy-baappi so' daa fu wah,
mi kañ ro fii mboolo ma ɓéeɓ. »✡
13 Yéesú wonte biti ɓal :
« So' may tíké yaakaari so' ɓéeɓ Koope na. »
Di yii leŋke koy-baappi na ɗi wonte biti ɓal :
« So' mi abeh, funi koyya tík Koope ya' so' ra. »✡
14 Wa fi koyyi yaa nék, lahuu bo' faan a ñif. Yii baa daa tah ɗi fi Yéesú ac
hente ow, lahte bo' faan a ñif nonte waa na nda ri húl, ɗakaya' Seytaane
fa lah sañ-sañ na ɓek ow húl rë.
15 Ɗaaha, ɗi sëmlë'té ɓëewë húmú madu i ñaam nen pesi wa ɓéeɓ rë,
ndah neeha neehu wa kúl kë rë.
16 Yen olute biti ɗi ac sëmlë'í malaaka ya neh, ɗi ac sëmlë'í séttí
Abraham.
17 Yii baa daa tah ɗi waɗti ac hen ow ti koy-baappi nen, ɓani wa man
ɓéeɓ nda ri hen seeyohi gaani wa, bi naa'te keeñ níi naa', pokohte légéyírí
Koope. Yaaha ɓéeɓ, nda ri yera' ñíiní tos ɓëewë, Koope baal wa bakaaɗɗi
wa.
18 Yéesú a faanaŋ fi, fahuute fíir, te ri ñeete coono. Kon, ɗi mín habra'
ɓëyí në fíirú.

✡ **2:8 2.8** Saame Kañaa ya 8.5-7 ✡ **2:12 2.12** Saame Kañaa ya 22.23 ✡ **2:13 2.13** Saame Isayii 8.17-18

3

Daa lukki yeeliyoh kañ hanndal ki Yéesú a Mëyíis ?

1 Koy-yaayyi yeh, kon ɗon fa henu yi Koope ra, ɗon fa ɗi dëek ɗën ɗë,
yéelí Yéesú në. Daa ri ƀëe' Koope wol ri ra te daa ri Seeyohi gaani ngémë
na waariyu yen ra.
2 Di húmú poka' Mëyíis légéyë déŋéenú rí kúrí ƀëy faam Koope filoon,
Yéesú poka' légéyë déŋéen ɗí Koope ra ɗaaha.
3 Ndaa nék Yéesú luk Mëyíis yeeliyoh kañ ti faam a ƀëe' taƀah ri ra nen
: ƀëe' taƀah faam fa ra, daa luk faam fa yeeliyoh laas !
4 Faam fi faam ƀéeƀ ow daa taƀah ri, ndaa Koope daa taƀah iña ƀéeƀ.
5 Mëyíis húmú pokohte légéyë húmú déŋéenú rí kúrí ƀëy faam Koope
ra, ndaa ti súrgë nen kut, nda ri hen seedii yee nay wone Koope filoon fe
ra.
6 Ɗi fi Kiristaa nék, pokohte ndaa ti Koy nen, Koy ka tíkú sun fi ƀëy faam
Koope, na ílíf wë rë. Yen fi yee nék, yen daa ƀëy faami hém yen ham híin
te yen dama' yee yaakaaru yen ɗa níi lúsëenín.

Ɗee nay tahe ow non hílsëhë waayiɗ Koope ƀëewí rë

7 Yii baa daa tah ɗon waɗti tík nuffon yee won Ruuh-Peseŋ bee ra :
« Woteh fee Koo beh,
ɗon keloh Un Koope,
8 *ngënë súhrí keeññon ɗon kaa' ñeyi na,*
ti di húmú kaa'uu caaccon ñeyi na filoon,
bee húmú homuu wa luufa,
na saamu olsohi Koope ra. »✡
9 Koope won tih :
« Caaccon húmú tíkúuté së' af,
saamute olsohi so'.
Añcaŋ, wa húmú tíkúté íllí wë sun fi iña paŋ mi ra
10 *níi hente kíil sabay iniil (40).*
Yii baa daa tah keeñ so' húmú haay ƀëy jamanii bah,
mi won tih :
"Níƀƀí wë dékë' múuyɗí wë,
wa kaa'uute yúhí yee naha' mi ra."
11 *Filiƀ haayi keeñ so',*
mi añohte biti wa ii mëssí non hílsëhë húmú waayiɗ mi wa ra. »✡
12 Kon koy-yaayyi yeh, lah mëytíi ! Ow yínë sah ɗon na waray súh keeñ
kaa' gém níi súugée Koope fa na pes ɗa.
13 *« Woteh fee Koo beh »* fa wonu Téerëe rë, daa lís níi a ɗeh. Kon hém
ɗi gétëy rek, lah ënëntíi doole hanndal kon faraah, toñeh ow di ɗon na
yeris bakaaɗ kúrëelëh rí níi ɗi súhíl keeñi kaa' keloh Un Koope.
14 Nagajek, yen nonu Kiristaa na hém yen ham yaakaara húmú lahu yen
dalaana ra híin níi lúsëenín.
15 Yen olute biti Téerëe won tih :
« Woteh fee Koo beh,
ɗon keloh Un Koope,
ngënë súhrí keeññon ɗon kaa' ñeyi na,
ti di húmú kaa'uu caaccon ñeyi na filoon. »✡

✡ **3:8 3.8** Saame Kañaa ya 95.7-8 ✡ **3:11 3.11** Saame Kañaa ya 95.9-11 ✡ **3:15 3.15** Saame Kañaa ya 95.7-8

16 Te sah ɓëewë húmú keluu Un Koope, kaa'uute ñeyi na ra, wa i wah ?
Wa ɓëewë Mëyíis húmú ɗúhíɗ wë ɓéeɓ Ésíp rë neh a ?
17 Ɓëewë keeñ Koope húmú haay wa kíil sabay iniil (40) ra, wa i wah ?
Wa ɓëewë húmú bakaaru te húlú ɓéeɓ luufa ra neh a ?
18 Koope húmú añohte won tih : *« Wa ii mëssí non hílsëhë húmú waayiɗ mi wa ra. »*✡ Ɗi húmú wona' i wah ? Ɗi húmú wona' ɓëewë húmú kaa'uu ñee woni ra neh a ?
19 Ɗaaha, yen olute biti caacci yen míníh haal gina nay waa hílsée koon ɗa, ndah kaa'a kaa'uu wa gém Koope na ra.

4

1 Koope líssí ham gapa'a húmú gapa' ri biti yen mínú non hílsëhë húmú waayiɗ ɗi yen ɗa. Kon mëytíi, toñeh ow di ɗon na míllë' filoon níi noneh na.
2 Yen liilute Uni Neba ti di húmú liiluu ri caacci yen koon nen. Wa fi yaa nék, liiluu wa una ra, lahray wa njiriñ, ndah liiluu wa ri ra, wa gémúy rí.
3 Yen fa gémú yee ra nék, yen ay non hílsëhë húmú waayiɗ ɗi yen baa ra. Ɗi húmú won na tih :
« Filiɓ haayi keeñ so',
mi añohte biti wa ii mëssí non hílsëhë húmú waayiɗ mi wa ra. »✡
Koope wonte yii bah te añcaŋ hílsëhí bah, ɗi húmú waayce ri níi wocce. Ɗi waay ri na sak ri ëldúnë bín fë rë níinén.
4 Bíníyúté ílíy filiɓ Téerëe yii leŋke bisi paana fa bitih : *« Bisi paana fa, Koope hílsë' légéyée ké rí saka' ri ɓéeɓ rë në. »*✡
5 Koope wonaatte na ɓal, na won ɗi bitih : *« Wa ii mëssí non hílsëhë húmú waayiɗ mi wa ra. »*✡
6 Ɓëewë ɗéɓúu liil Uni Neba ra, nonuy hílsëhë húmú waayiɗ wa Koope ra, ndah kaa'a kaa'uu waa ñee yee faha' Koope ra, ndaa i ow kay mínú nëe non.
7 Yii baa daa tah Koope habaat bis kay dëekë'té rí *« woteh fee Koo beh »*. I kíil dí kíil filoon fe, ɗi ñeya'te Dawit na wonte ti di keluu ron ri koon di yii leŋke bisi baa ra won tih :
« Woteh fee Koo beh,
ɗon keloh Un Koope,
ngënë súhrí keeññon ɗon kaa' ñeyi na. »✡
8 Yaha biti koon gina ɓek Yosuwe ɓëewë rë wa hílsúuté na koon, tin Koope woneh ban bis kay filoon fe.
9 Kon níi a ɗeh, Koope líssí ham biti ɓëewí ay hílsëh ti di húmú hílsë' rí bisi paana fa nen.
10 Ɓëyí fí non hílsëhë húmú waayiɗ Koope ɓëewí rë ɓéeɓ, ay hílsëh légéyí ti di húmú hílsë' Koope légéyí nen.
11 Kon, yen pagun ɓéeɓ nék níi yen non hílsëhí bah. Hen ɗaa raa, ow di yen na ii ñee kotti caacci yen, kaa' ñee yee faha' Koope ra ndín, ɗi keen.
12 Un Koope ee pes ɗa, te ri lahte doole. Ɗi luk jépílí koluu dahas kaañ. Ɗi caga' keeñ tap coonaa, taaggila' nëkë a yuh. Daa ri na teeɓa' yii hom keeñ ow a iña na níɓ ɓëe' rë.

✡ **3:18 3.18** Saame Kíní ɓëy Israyel 14.1-35 ; Kañaa ya 95.11 ✡ **4:3 4.3** Saame Kañaa ya 95.11
✡ **4:4 4.4** Saame Dalaana 2.2 ✡ **4:5 4.5** Saame Kañaa ya 95.11 ✡ **4:7 4.7** Saame Kañaa ya 95.7-8

13 Dara ɗapeeh Koope, iña ɓéeɓ man yii hom ëssë nen ɗii na, hente
ngëey íllí ɗi fa yen ay wone ri iña pagu yen, ɗi aattiya' yen ɗa.

Yéesú, Seeyohi gaana

14 Yen yúhúté biti yen lahute seeyohi gaani lahte doole, daa ri Yéesú Koy
Koope. Ɗi ín lappe sun ɗa, hompe fíi Koope. Kon, yen habun ngémí yen
híin.
15 Bee yen keenute ra, Seeyohi gaana lahuu yen ɗa na ot yen na yúh biti
ow daa man ɗaaha, ndah ɗi bok boko a yen ñeete fíirí mín ɗíi hen ɓéeɓ,
ndaa ɗi keenay ɓakaaɗ.
16 Kon, yen ɓanun lah dara yii sídúun yen, yen leɓoh Koope fa daa Buura
na ona' mal ra, ɗi teeɓ yen naa'-keeñ, on yen mal. Hen ɗaa raa, tígí
misikaa ri ɓéeɓ, ɗi ɗúhíɗ yen na.

5

1 Seeyoh gaan ɓéeɓ tansuu filiɓ fi ɓëewë, ɗi homiɗ wa fíi Koope. Daa
ri na jébël iña nay waa yeree sarah a yee nay waa hawre Koope nda wa
baalu ɓakaaɗɗi wa ra.
2 Seeyoh gaan ɓéeɓ yúh ɗee na tílë' rí a ɓëewë yíih rë a yee múuyú rë,
ndah ɗi fi baa ɓal, ɗi na keen.
3 Keena na keen ɗi fi baa ra ɓal, daa tah ɗi míméh teem yera' sarahi ay
baaluu ɓakaaɗɗi ɓëewë kep, ndaa ɗi waɗti yera' bi ay baaluu ɓakaaɗɗi
ɗi fi baa ɓal.✡
4 Ow míméh ɓéyíɗ afi níi fal afi seeyoh gaan, Koope kut daa na dëekë' ti
di dëekë' rí Aaron nen.
5 Kiristaa ɓal ɓéyrëy afi falte afi seeyoh gaan, Koope daa fal ri ri won
tih :
« Daa fu Koy so',
dala'te woteh
mi Boffu. »✡
6 Koope wonte ɓal bitih :
*« Fu seeyoh ti Melkisedek*nen*
níi kiri fi kirih. »✡
7 Filiɓ pesi Kiristaa feey fi bee ɓéeɓ, ɗi húmú ɗaga' Koope fa daa mín ɗíi
sëmlë' kúl kë rë ɗaŋi misikke ñéerë' a muun,✡ wone ri sohle yi te Koope
tahte ɗaŋŋi ndah ɗi ñeete yee faha' Koope ra. 8 Hena' Yéesú Koy Koope
na níi, ɗi ñeete coono, yoonte ñee yee faha' Koope ra.
9 Paga' Koope yee paŋ ɗi ɗii na níi ɗi fi Yéesú mitte sëk rë, ɗi hente
Sëmlëhí ɓëewë na ñeyu yee faha' ri ra, sëmlë'té wë níi kiri fi kirih.
10 Ahaŋkay, Koope daa fal ri seeyoh gaan ti Melkisedek nen.

Yen yuliɗ fíi

11 Fun lahute i yin caak, yi wonun fun ɗon sun fi yii bah, ndaa poysiri
ɗon wa ay kofeel ndah yin yooɓay haal affon.
12 Ɗon warutee maañci mín yëeddë' koon ndaa tígë homuu ron bee ra,
ow daa waɗ ɗon yëeddëet iña na ɗéɓúu yëeddë' filiɓ unni Koope ra. Ɗon
míníh ñam ñami yooɓay hon doom. Ɗon teyu ɓap ti baaker nen.

✡ **5:3 5.3** Saame Tali Léwí 9.7 ✡ **5:5 5.5** Saame Kañaa ya 2.7 * **5:6 5.6** *Melkisedek* : Daa ri húmú buuri Salem. Ɗi húmú seeyoh ɓal jamanii i Abraham. Saame Dalaana 14.18-24. Iti fi tiyi daa ri : « Buuri jaammaa ». ✡ **5:6 5.6** Saame Kañaa ya 110.4 ✡ **5:7 5.7** Saame Maccëe 26.36-46 ; Marka 14.32-42 ; Lúkkë 22.39-46

13 Ɖëyí fí lissí ɓap nék, ɗeef ɗi lissí hen baaker, ɗi maanay doom. Kon,
ɗi míméh ɓíssë' yii júɓpé a yii júɓëy.✡
14 Ñama yooɓay hon ɗa nék, ay yeru ɓëewë maanu ra, wa fa dékúu
saam yúh a ɓíssë' yii wunte a yii wuneh níi mínúté rë.

6

1 Kon, yen helun iña ɗéɓúu yëeddë' sun fi waali Kiristaa ra filoon, yen
yuliɗ fíi yen yoon iña waɗti yëeddún ɓëyí maante te yuliɗ Kiristaa na
ra. Yen waruy wëegís yen wonaate iña ɗéɓúu yen yoon bitih : ɓëewë
warutee lof pesaɗ, súugëh pagaɗɗa na yeñ wa kúl kë rë, wa gém Koope.
2 Yen waruy ñeyaat sun fi yii leŋke bëtís, sun fi yii leŋke di nay tíkúu
ow ya' ɗagiru Koope, di yii leŋke koloh ɓúudé a di yii leŋke yiin bis-këem.
3 Yen yuluun fíi, hém Koope ñéerë' në.
4-6 Nagajek, ɓëewí helute ngémí wë wëegísúté pesada húmú homuu wa
filoon ra, ow míméh tah wa lofaat pesaɗ. Wa fi yah, niiñi Koope mëssée
waa hawaan, Koope onte wa mal, wa nonute ɓëewë liilu Ruuh-Peseŋ ra
ɓal, wa olute neba hom un Koope ra, wa yúhúté doolii nguur ka na ac fíi
rë níi wocce, wa anti hel ngémí wë wa wëegís pesada húmú homuu wa
filoon raa, ay made biti rek tih, wa daayaatu Koy Koope sun fi kurwaha
ɓëewë solsee ri nen, te wa pagiru ri affi wa.
7 Meey han mulaa na dékë' Koo toɓ níi iña sohu na ra non njiriñ yíkíi
rëe, Koope ay barkel meeyi bah.
8 Meeya paala yëlúp a ñobitaan raa nék, ɗeef ɗi lahay njiriñ te ii maañ
sah Koope cuñ ri ɗi míllë' tam.
9 Ɖon fi kooyyee ke fun fahuu fun yee ra, fun wonuute ɗaa sah ndaa
wëerté fun biti ɗon madu a iña wonu sun fi meeya gén ɗë, yee na koma'
múc ɗë.
10 Koope na pageh yii júɓëy. Ɖi ii hal iña pagu ron ra, ii hal ɗee fahuu
ron ri ra. Ɖon teeɓute ri biti ɗon fahuute ri ɗon na habruu ɓëewí te ɗon
lísúu wëe habra'.
11 Fun fahuu biti nék, ow fi ow ɗon na ɓéeɓ sawoor ham híin ti ɗaa nen
níi lúsëenín ndín, ɗi liil yee húmú yaakaar ri ra níi mit sëk.
12 Kon, ngënë heni ɓëewí ɗapasute, lah ñéyí kotti ɓëewë nay liile yee
gapa' Koope ndah gémë gémú wë Koope a múñë mújú wë rë.

Gapa' yi Koope na nee'eh luuf

13 Na húmú gap Koope Abraham biti ay rii barkel ra, bi lahay ɓëyí luk
ɗi fi Koope gaan níi ɗi añee tii ɓëyí baaha, ɗi fi Koope aña' tiyi a faanaŋ
fi,
14 wonte ri biti ay rii *barkel níi tígí teem barkel, keñil tali níi keñil*.✡
15 Abraham hompe na seh, hampe na híin. Ɖaaha, ɗi liilte yee húmú
gap ri Koope ra.
16 Ow yahti añoh raa, hom capa' tii ɓëyí luk ɗii gaan te añohi baa daa
na ɗúmël yee wonu ɓani ɓëe' rë.
17 Ti ɗaaha nen, Koope faha' teeɓi ɓëewë nay liile yee gapa' ri ra biti ɗi
ii mëssí hon uni. Yii baa daa tah na húmú gapa' ri ra, ɗi añohte tíkké sun.
18 Kon, yen olute biti lahte iñi ana yi míméh ñak, yee fí yúhté biti Koope
míméh wëe won te ri pageh wa : daa wa gapa'a a añoha. Yen fa heguu

✡ **5:13 5.13** Saame 1 Korente 3.2 ✡ **6:14 6.14** Saame Dalaana 22.16-17

iña ɓéeɓ nda yen ham híin yaakaara gapu yen ɗa nék, iñi ana yi yaa onte yen doole nii on.
19 Yaakaari baaha man dúuñ dootaa nen wëer pesi yen. Ɗi wëerté, híinté te ri haala' nii énfí rídii tígë sela nii sela ra.
20 Yéesú këllëhté yen haalte tígí daaha, homiɗte yen na, ɗi hente seeyoh gaan ti Melkisedek* nen nii kiri fi kirih.

7

Daa lukki gaan hanndal ki Melkisedek a Abraham ?

1 Melkisedek* fi baaha húmú hente buuri Salem, hente seeyohi Koope fa sunaa-sun. Na húmú nimil Abraham faam bee ɓaga' ri buurra ra, ɗi fi Melkisedek daa téebílëh rí, ɗaŋke nda Koope barkel ri.
2 Iña ɓeya' Abraham haa'a ra ɓéeɓ woruun sabboo raa, wodi yínëe ɗi yeɗte ri Melkisedek. Iti fi tii Melkisedek daa ri buura júɓ rë. Ɗi fi Melkisedek daa buuri Salem tíkké sun. Iti fi buuri Salem daa ri buuri jaammaa.✡
3 Lahay tígí bíníyúté filiɓ Téerëe wonte biti bee daa yaafi, mbée bee daa boffi, mbée ɗi non tali díw. Lahay tígí bíníyúté ɓal, wonte yii leŋke ayi ëldúnë, a yii leŋke húlí. Ɗi mëddúu a Koy Koope. Ɗi seeyoh nii kiri fi kirih.
4 Ëlí ɗee hena' Melkisedek ow gaan ra ! Ɗi fi Abraham sah, ɗi fi ciffi yen fi ɓëy Israyel, iña ɓeya' ri haa'a ra ɓéeɓ woruun sabboo raa, wodi yínëe ɗi ɓeɓpe ri yeɗte Melkisedek.
5 Kootaa túuyë'té biti iña lahuu ɓëy Israyel ra ɓéeɓ woruun sabboo raa, seeyoh ya tali Léwí meel wa wodi yínëe, wa yeru wa.✡ Maanam, wodi yínii bah, wa ay rii ɓeyee koy-baappi wa na, te añcaŋ, wa fi koy-baappi yaaha ɓal, wa séttí Abraham.
6 Melkisedek nék, húmú noneh tali Léwí, te añcaŋ, iña ɓeya' Abraham haa'a ra, woɗte na Melkisedek, ɗi fi Melkisedek ɗagiɗte Abraham fa Koope gap ri ra.
7 Ɓëyí ɗagiɗ ow, luk ɓëe' ɗagiru ra hen ow gaan, baa wëerté.
8 Seeyoh ya tali Léwí yë fí yúhté biti yii lah koy-baappi wa ɓéeɓ ay waa naa woɗ ra, ay húl ti ow ɓéeɓ nen. Melkisedek fa fí yúhté biti nék iña ɓeya' Abraham haa'a ra woɗte ri na ra, filiɓ téerëe ɗi habuu biti ee pes ɗa.
9 Ow mín won bitih, ɓëy tali Léwí yë na liilu woɗ ya' yi koy-baappi wa ra, worute Melkisedek ndah Abraham woɗte Melkisedek.
10 Baa daa ri biti na woɗ Abraham Melkisedek ra, wuti ɗeef Léwí límúy doom raa sah, ɗi ee geñii Abraham, ndah Abraham daa ciffi.
11 Kootii Mëyíis yípëh sun fi légéyí ɓëy tali Léwí. Légéyí wë nék míméh tah ow mit sëk. Légéyí wë mín tah ow mit sëk koon, seeyoh kay laheh. Seeyohi baa noneh ɓëy tali Aaron fa non tali Léwí rë, ɗi seeyoh ti Melkisedek koon nen.
12 Tígí lofuun iña tap seeyoh a légéyí rë ɓéeɓ, Kootaa waɗtee lofu.

---

* **6:20 6.20** *Melkisedek* : Daa ri húmú buuri Salem. Ɗi húmú seeyoh ɓal jamanii i Abraham. Saame Dalaana 14.18-24. Iti fi tiyi daa ri : « Buuri jaammaa ». * **7:1 7.1** *Melkisedek* : Daa ri húmú buuri Salem. Ɗi húmú seeyoh ɓal jamanii i Abraham. Saame Dalaana 14.18-24. Iti fi tiyi daa ri : « Buuri jaammaa ». ✡ **7:2 7.2** Saame Dalaana 14.17-20 ✡ **7:5 7.5** Saame Kíní ɓëy Israyel 18.21

13 Ɓëe' wonɗu woni baa ra nék, noneh tali Léwí te lahay ɓëyí non tali
héníɗté seeyoh tígë na hawruu Koope ra.
14 Ɓëewë ɓéeɓ yúhúté biti ɗi fi Yíkíi yen non tali Yudaa,✡ te na won
Mëyíis yii leŋke seeyoh ya ra, ɗi capay tii tali bah.

Ɓee hena' Yéesú Seeyoh gaan ɗa

15 Yee tah yii baa ɓaatti lan af ra daa ri beh : seeyoh kay, bi mada' a
Melkisedek acce.
16 Hena hen ɓëyí baa seeyoh ra nék, kolaay yee túuyë' Kootaa biti seeyoh
ay kolee tali man naŋam nen. Ɓëyí baa hen seeyoh af doolaa kola' pesa
nay rii pese níi kiri fi kiri ra,
17 ndah nagajek, bíníyúté Téerëe bitih :
« Fu seeyoh ti Melkisedek nen
níi kiri fi kirih. »✡
18 Ɓaaha, Kootaa ɗéɓ rë tíkúté dín af biti ɗi lahay doole, lahay njiriñ.
19 Nagajek, Kootaa ɗéɓ baa ra mësëy tah ow mit, ndaa yin kay acce hente
yaakaari yen. Yaakaari baa gén Kootaa ɗéɓ baa ra, te daa ri tah yen na
leɓuu Koope.
20 Te hena hen ɓëyí baa seeyoh ra, ñéerë' a añoh, ndaa hena henu ɓëy
tali Léwí seeyoh ra, lahay añoh.
21 Na hen ɓëyí baa seeyoh ra, añuu añoo wonu tih :
« Koo-Yíkëe añohte te ri ii mëssí hon uni yee wona' ri bitih :
“Fu seeyoh níi kiri fi kirih.” »✡
22 Añohi baa daa tah Yéesú hen ɓëe' tah yen wëelíyëh yii hasa pok Koope
hanndal ki yeni, te daa gén bee ɗéɓ ɗë.
23 Ɓëewë ñeyu henute seeyoh ra húmú caaku caako níi, ndah ɓëyí fí
húmú hen na seeyoh ɓéeɓ maañ maañ ay húl, ow kay ɓeɓ tígí.
24 Ɓi fi Yéesú nék ay pese peso faraah. Kon ow kay ii ɓeɓ tígí, ɗi seeyoh
níi kiri fi kirih.
25 Yii baa daa tah ɓëewë na ñee'uu ɗii na leɓee Koope ra, ɗi mín wëe
sëmlë' níi faw, ndah ɗi ee pes ɗa faraah na ɗagiɗ wa Koope.
26 Kon, Yéesú daa Seeyohi gaana waɗ yen na ra. Ɓi selate, mësëy paŋ
ɓos, lante, taa'aay dara a bakaaroh ya, te ɗí ɓéyrúté kúrúté sunaa-sun.
27 Seeyoh yi gaanni kayya, yíilëe Koo ɓéeɓ wa hawiɗ Koope. Wa ɗéɓúu
jëël hawri ay baaluu bakaaɗɗi wa paay, wa anti jëël bi ay baaluu
bakaaɗɗi ɓëy gina. Ɓi fi Yéesú nék sohlaay ɗi page yah, ndah ɗi jëël
sarah waal yínë kut teempe waali yíníi baa faw, bee yera' ri ñíiní rë.
28 Ɓëewë henu seeyoh gaan ndah fala fal wa Kootaa ra, na keenu ndah
wa i ow kut. Ɓëe' hen seeyoh gaan ndah haaŋa haaŋ Koope ɓúkí añohte
filoon fi bee tíkúu Kootaa ra nék, daa Koy ka Koope paŋ yee paŋ ri ɗii na
níi ri mitte sëk dee níi kiri fi kiri ra.

8

Yéesú-Kiristaa daa Seeyoha lukki gaan ɗa

1 Yee lukki lah solo woni fun ra, daa ri beh : Yen lahuu Seeyohi gaani
man ɗah, ti di wonuu fun ɗon ɗi nen. Ɓi ín tookke sunaa-sun hëbís Koope
fa gaan doole ra, hompe ya'i ñamaa fi,

✡ **7:14 7.14** Saame Maccëe 1.1-2 ; Lúkkë 3.33 ✡ **7:17 7.17** Saame Kañaa ya 110.4 ✡ **7:21 7.21** Saame Kañaa ya 110.4

2 na légéy filiɓ tígí selaa. Tígí selii baaha, daa taantii Koo-Yíkëe kah-kah,
bee rí yíp rí ndée ow neh ra.
3 Seeyoh gaan ɓéeɓ tansu jébëlí iña nay yeree ɓëewë sarah ra, a yee
nay waa hawre Koope ra. Kon, bi yen ɓal waɗtee lah yii nay rii jébëlé
sarah.
4 Ɗi homa feey fi bee koon, tin ɗì lukki heneh seeyoh sah, ndah feey fa
lahte seeyoh yi na jébëlú sarah ya naha' Kootaa ra.
5 Wa fi seeyoh yi yaa légéyúu tígí selaa naam, ndaa tígí selii baaha netli
tígí kah-kah fa hom sun-Koo ra kut, ɗì man sëegú nen ɗii na. Na húmú
waaya' Mëyíis yíbí taantii selaa ra, Koope húmú won ri tih : *« Yuguse iña
ɓéeɓ níi ri mada' a bee teeɓ mi ro sun fi daŋa ra. »*✡ 6 Légéyí seeyoha yeru
Yéesú rë nék, luk bi seeyoh yi yaa lah solo fap. Ti ɗaaha nen, yii hasa pok
Koope hanndal ki ɓani ɓëewë te Yéesú hom hanndal ka ra luk bee ɗéɓ ɗë
lah solo fap. Yee pok Koope baa ra yípëh sun fi iña gapa' ri ra, te iña gapa'
ri yaa ra daa gén yee ɗéɓ ɗë.
7 Yaha biti koon yee húmú pok Koope a ɓëewée filoon ɗa lahay yii
wonun na koon, tin yii baaha nísíh níi kay tíkëe.
8 Ndée nagajek, Koope húmú wonte affi ɓëewí won tih :
« Síkírii ! So' mi Koo-Yíkëe, mi won tee :
ay lah jamanii,
may pok yin has
hanndal ki funi ɓëy Israyel
a funi ɓëy Yudaa.
9 *Yii baa ii mada' a bee húmú pok mi hanndal ki funi caacci wa filoon,*
bee húmú haba' mi ya' yi wa,
mi ɗúhíɗté wë Ésíp rë.
Wa fi yaa húmú ñeyuy yee húmú pok mi baa ra,
daa tah so' mi ɗúhíɗté nuf so' waa na.
So' mi Yíkëe, mi won ɗaaha.
10 *Filoon fi baaha,*
yee nay mii poke
hanndal ki funi ɓëy Israyel ra,
daa ri beh :
may ɓek túuyë' yí së' affi wa,
mi bíní wë keeññi wa,
mi hen Koope fi wa,
wa hen ɓëewí së'.
So' mi Yíkëe, mi won ɗaaha.
11 *Ɓëewë ɓéeɓ ay soo yúh !*
Ii sohliil ow ë ow waa na yëeddé moroomi.
Ii sohliil ow wone koy-yaafi tih :
“Yúhé Koo-Yíkëe !”
Dala'te bee lukki hen kúkëy rë
níi bee lukki hen ɓaha ra ɓéeɓ ay soo yúh !
12 *May waa baal iñi ɓossa pagu wa ra,*
te nuf so' ii payil bakaaɗɗi wa. »✡

✡ **8:5 8.5** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 25.40 ✡ **8:12 8.12** Saame Yérémí 31.31-34

13 Ɗon ot Koope won ban pok yin has hanndal ki ɓani ɓëewë, ɗeef bee
ɗéɓ rii pok hanndal ki wa ra ɓahate, te yii ɓahate, ɓaha níi cohoɓ raa, ay
yooɓpi saañ waali.

9

Sarah ya ɗéɓ ɗë a bee míllë' rë

1 Yee húmú ɗéɓpí pok Koope hanndal ki ɓani ɓëewë rë, húmú ñéerë' a
naha' yi won sun fi di nay jaamiyuu Koope. Húmú lahte tígí selate ëldúnë
ɓal, bi na jaamiyuu Koope.
2 Tígí daaha húmú taantii lecsuu las ana : lasa ɗéɓ ɗë yee na tíkúu
lampaa ra daa húmú në a taabula na tíkúu mbúurëe në jébëlú Koope
sarah ra. Ɗi húmú dëekúu « tígí selaa ». 3 Lasi yínëe hom filoon rídíi ana
fa*. Ɗi húmú dëekúu « tígë sela níi sela ra ».
4 Ílíy tamaa cuuraay, bi yugusuu úrís húmú non na. Wahandii Kootaa
húmú filiɓ tígë sela níi sela baa ra, filiɓ a fëel fë ɓéeɓ leefute úrís. Filiɓ
wahandii baaha, peni tíɓúu úrís, bi túmú maan† a duudee ke Aaron jibis
ra, a la' yi ana ya bíníyúu Kootaa ra, húmú në.
5 Lahte netalli mbínéeffí wonuu sérúbím‡ húmú sun fi wahandaa, na
teeɓuu biti ndami Koope aa daaha, paßßi wa wërsëhté sun fi tígë na
baaluu bakaaɗ ra§. Wahtaa nay wonuun tikki fi iñyaa yínë yínë rë nék,
bee neh.
6 Ti di wona' mi ri, iña ɓéeɓ yugusuute ɗaaha. Faraah seeyoh ya haale
lasa ɗéɓ ɗë page légéyí wë.
7 Ndaa, seeyohi gaana kut daa na haal lasi ana fa, te kíilë ɓéeɓ ɗi hom
haala' na waal yínë kut, te ɗi na haaleh na te kúréh ñif ma nay jébëlúu
sarahi ay baaluu tooññi ɓani ɓëy gina yee paguy wa pëtíh rë.
8 Ruuh-Pesen teeɓa'te tígí daa bitih, hém lasa ɗéɓ rë lís në rek, ɗeef
waala na saañ tígë sela níi sela ra kúnsëey doom.
9 Taantii baa nék daa maanam yee lah jamanee woteh bee ra. Baa daa
ri biti sarah ya a hawiɗɗa na jébëlú Koope daaha ra míméh tah ɓëe' në
jébël wë rë lah afi tookke níi took.
10 Wa naha' yi fí yúhté biti won sun yii lenke ñam a han a di nay paguu
ɓukutoh ya aana, te wa teem iñi ëssë. Wa tíkú tíkë, nda ɓëewë ñee na
na'-na' níi Koope lof wa tík yin kay.
11 Ndaa leegi Kiristaa acce, ɗi fa seeyoh gaan ra, onte yen iñi wunna
liilu yen woteh ra. Ɗi ñeya' taantaa lukki lah solo te daa lukki ñee waal
ra, bee ya' ow yugusay ri ra. Daa ri biti taantii baaha, ɗi yii ëldúnë fí bee
neh.
12 Haala' Kiristaa waal yínë kut tígë sela níi sela teempe waali yíníi baaha
ra, ɗi jébëlëey sarah ñif sékét, a ñif yuuh fana. Ɗi jébëlë' sarah ñif mi a
faanan fi, sëmlë'té yen faw.

---

* **9:3 9.3** *filoon rídíi ana fa* : Taantaa laha' rídë ana : filoon rídëe ɗéɓ ɗë wonuu « tígí selaa » filoon rídíi ana fa wonuu « tígë sela níi sela ra ». † **9:4 9.4** *maan* : Wa peppi sewte, wa man pëndë miraa nen. Daa wa ñama húmú on Koope ɓëy Israyel koluu wa Ésíp homute luufa níi hente kíil sabay iniil (40) ra. Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 16.32. ‡ **9:5 9.5** *sérúbím* : Wa i yin ti malaaka mbée raßßi lahuu kanam ow a paß, te homuu fíí Koo. Saame Esekiyel 10.1-22. § **9:5 9.5** *tígë na baaluu bakaaɗ ra* : daa ri tígë na wisuu ñif ma ra.

13 Ti di wona' ri Kootaa, ñif sékét a ñif naal fana daa na wisu sun fi ƀëewë laduy ra. Wa na hawu téngë fana ƀal, tam ɗi níi sooy, wa ƀeƀ yeda
wise sun fi ƀëewí yaaha. Te ƀukudi baaha teem faanni wa ëssë.
14 Laha'te ɗaaha raa kay, ɗeef ñif mi Kiristaa daa lukki lah doole neh a
? Daa lukki lah doole kay ! Nagajek, Kiristaa daa saraha lahay síkkë rë,
ñeya'te Ruuh-Peseŋ fa ay home na faraah ra, yeɗte Koope afi. Ñif mi daa
nay yen ladle pagaɗɗa na húmú pagu yen, na yeñ yen kúl kë rë, affi yen
took. Hen ɗaa raa, yen ay jaamiyoh Koope fa na pes ɗa.

Ñif mi Yéesú daa pokalsa' Koope a ƀëewë

15 Ñif mi yaa daa tah Kiristaa hen ƀëe' hom hanndal ki Koope a ƀëewë
rë, di yii hasa pok Koope hanndal ki ƀani ƀëewë rë. Ɗi fi Kiristaa húl tosi
ƀëewë tooññee ke wa húmú tooñu wa filiƀ jamanaa húmú poka' Koope
yee ɗéƀ ɗíi pok hanndal ki ƀani wa ra. Hen ɗaa raa, wa fa Koope dëek
wë rë mín liil iñi wunni ay home na níi faw, yee húmú gap ri wa ra.
16 Ow won di nay woruu alal mi filoon fi húlí, bíní rí kéet rëe, faw lah
yii teeƀa' biti ƀëyí baa húlté, alal ma anti woruu.
17 Kéedí baa nék, hom laha' njiriñ filoon fi húlí ƀëe' kut, ndée hém ƀëe'
bíní rí rë líssí pes rek, ɗi ii lah njiriñ.
18 Yii baa daa tah yee húmú ɗéƀúu poku ra sah, pokuu a ñif.
19 Bín fë, wona' Mëyíis túuyë' yë ƀéeƀ fíi ƀëewë ƀéeƀ ti ɗee bíníyúu
rí Kootaa nen níi wocce ra, ɗi ƀeƀpe ñif i yuuh fana a ñif i sékét túmpé
në muluƀ, ƀeƀpe ya' isop* líiwté në lékít luum, bi yugusuu a fënúf har,
sooppe ri ñif ma, na wis sun fi téerëe bíníyú Kootaa ra a sun fi ƀëewë
ƀéeƀ,
20 won tih : *« Ñif mi yee daa yee ñeya' Koope pokke yee pok ɗi hanndal
ki a ɗon, túuy ɗën ñeyi na ra. »*✡
21 Ti ɗaaha nen ƀal, ɗi ƀeƀpe na ñif ma wisse sun fi taantaa a sun fi iña
na haanuu wa Koope ra ƀéeƀ.
22 Di Kootaa, wonoh biti iña ƀéeƀ hoñci ƀukutuu a ñif, te ñif yúfúy rek,
ɗeef bakaaɗɗi ƀëewë baaluy wa.
23 Kon netli iña hom sun-Koo ra daa waɗti ƀukutuun ɗaa raa, iña hom
sun-Koo ra waɗtee sohla' sarahi daa gén.
24 Nagajek, Kiristaa haalay tígí selii ya' ow daa yugus ri, ndah tígí selaa
ya' ow yugus ri baa ra, ɗi netli tígí selii kah-kah fa kut. Ɗi haal sun-Koo
sah-sah, te ɗi ín homiɗte yen fíi Koope ra leegi.
25 Lahaa kíil ƀéeƀ, seeyohi gaana haal tígë sela níi sela ra te ri haala' na
a ñif mi henay yii. Ndaa haala' Kiristaa sun-Koo ra, faraah neh ɗi yera'
ñíiní.
26 Lahaa ɗaaha koon, dala'te sagi ëldúnë níi a ɗeh, ɗi deya' coono
waal caak. Ndaa lahaay ɗaaha, ndah jamanu ya míllë' homu yen yee
ra, Kiristaa feeñiyoh waal yínë kut teempe waali yíníi baaha, yera'te ñíiní
sarah, múkílté bakaaɗ.
27 Ow fi ow ƀéeƀ ay húlée waal yínë kut, Koope aattiya' ri.
28 Ti ɗaaha nen, Kiristaa yera' ñíiní waal yínë kut teempe waali yíníi
baaha, nda ow caak baalu bakaaɗɗi wa. Ɗi ay feeñiyaat, ndaa waali

---

* **9:19 9.19** *isop* : Ɗi tal gaawa kilik, mada' tal kúlƀúlúƀ. ✡ **9:20 9.20** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 24.3-8

yínée ii hen yii leŋke bakaaɗ, ɗi ay feeñiyee sëmlë'í ɓëewë na sehu nimili ra.

10

1 Iña won kootii Mëyíis rë, sëegú kut iñi wunna nay aye fayu ra, ndaa
wa iñi wunni yaa neh. Yii baa daa tah ɓëewë na fahuu leɓohi Koope,
lahaa kíil ɓéeɓ wa jébël i hawiɗ te wa paguu yaa yínë faraah ra, Kootaa
míméh tah wa mit sëk.
2 Yaha biti ɓëewë në yeru Koope sarah yaa ra, bakaaɗɗi wa lante na
waal yínë kut teempe waali yíníi baaha koon, tin wa hëbíih affi wa i
bakaaroh te wa ii yeril Koope sarah koy yínë sah.
3 Wa kay, hawiɗɗa na hawru wa yaaha ra, lahaa kíil ɓéeɓ hom nérsë'
wë bakaaɗɗi wa,
4 ndah nagajek, ñif naal fana mbée ñif sékét pe' míméh hos bakaaɗ.
5 Yii baa daa tah na ac Kiristaa ëldúnë rë, won tih :
« Fu saamay biti fu hawru,
fu saamay biti fu yeru sarah,
ndaa fu saamiɗte so' bo' faan.
6 *Hawri ay tamu tamo níi sooy neɓaay ro,*
yera' sarahi ay baaluu bakaaɗ neɓaay ro ɓal.
7 *Mi won ɗo tígí daaha tih :*
Mi abee Koope !
Mi ac paŋi yee faha' fu ra ti di bíníyúu rí filiɓ Téerëe rë nen. »✡
8 Ɗi dala' woni bitih : *« Fu saamay biti fu hawru, fu saamay biti fu yeru*
sarah, fu saamay hawidi ay tamu tamo níi sooy, te fu saamay sarahi ay
baaluu bakaaɗ, yínë sah neɓaay ro na. » Ɗi wonte iñyaaha, te añcaŋ
Kootaa daa naha' wa.
9 Ɗi antee ɓaat won tih : *« Mi abee Koope ! Mi ac paŋi yee faha' fu ra. »*
Ɗaaha, ɗi níssé yee ɗéɓ ɗë, tíkké yin has.
10 Ñeya ñee Yéesú-Kiristaa yee faha' Koope, yera'te faani, yera'te ñíiní
waal yínë kut teempe waali yíníi baaha ra, daa ladil yen.
11 Seeyoh di seeyoh ɓéeɓ, yíilëe Koo faraah ɗi yípëh légéyéré Koope,
te ri dékë' jébël saraha ya yínë faraah, yi fí yúhté biti ii mëssí mín hos
bakaaɗ.
12 Ɗi fi Kiristaa nék, jébëlë' sarah waal yínë kut teempe waali yíníi baaha
hosse bakaaɗɗi yen, te ri ín tookke hëbís Koope ra, hompe ya'i ñamaa fi,
13 na seh níi bín nëy yíssírée Koope kaa'oh yi hen tíkëe yí kotti ra.✡
14 Kon, Kiristaa jébëlë' sarah waal yínë kut, tahte ɓëewë ɗi ladil wa ra
mitute sëk níi kiri fi kirih.
15 Ruuh-Peseŋ wonte yen ri níi lante ɓal. Ɗi dala' woni bitih :
16 *« Koo-Yíkëe won tee :*
"Filoon fi baaha,
yee nay mii poke
hanndal ki funi wa ra
daa ri beh :
may bíní túuyë' yí së' keeññi wa,
mi ɓek wa affi wa." »✡
17 Ɗi tíkké won tih :

✡ **10:7 10.7** Saame Kañaa ya 40.7-9 ✡ **10:13 10.13** Saame Kañaa ya 110.1 ✡ **10:16 10.16** Saame Yérémí 31.33

« Nuf so' ii payil bakaaɗɗi wa,
ii payil tooññi wa. »✡
18 Koope baalte ɓëewë bakaaɗɗi wa raa kay, kon ɓëewë ii jébëlíl sarah hosaa ƀakaaɗ.

Ɗee nay yen leƀee Koope ra

19 Koy-yaayyi yeh, ñif ma yúf Yéesú rë onte yen sañ-sañi haaluun yen tígë sela níi sela ra te yen sídíih në dara.
20 Ɗi kúnsíɗté yen waal has, bi na tah ow pes, ñéyíɗté rí rídëe daa maanam faani ra.
21 Yen lahuu seeyohi gaani daa kélfíi ɓëy faam Koope !
22 Ñif mi Kiristaa hosse keeññi yen yii ɓosi kaa' yen lah afi tookke, te yen ɓoyute a mulii lante. Kon yen leƀuun Koope yen yeɗ ɗi keeññi yen, yen gém te yen ɓan naa lah nuf ana.
23 Yen ham yaakaara lahuu yen ɗa híin, bee na haagu yen ɓúkkí yen yen na wonu ri ra, yen ɓanti gooy ndah yii gapa' Koope ɓéeƀ ɗi paŋ ri.
24 Yen níƀún di nay yen líkínëntée hanndal ki yen, nda yen faha' ow te yen paŋ yin wun.
25 Lahte ɓëewí mokluy ayi ɗeefa'i tee'a' ya na ɗaguu yen Koope ra. Yen ɓanun ñee kotti wa. Yen kay, yen onantuun doole hanndal ki yen, yen ɓaat ɗii paŋ yen saye, ndah ɗon olute biti bisa nay nimile Yíkëe rë wullilay.
26 Yen fa yúhú kaaf ka níi yúh rë, yen faaliyuy kaaf ki baa yen bakaare pëtíh rëe, ii lahil sarahi ay mín nís bakaaɗɗi yah.
27 Lahaa ɗaaha raa, yen ay tallee biti kay, yen took yen sehe a tíidí misikke yee nay yen kate bisa nay aattiyee Koope kaa'oh yi, ɓek wa njaar mi kíi kë nay waa muuyle ra.
28 Ow kaa' ñee iña won kootii Mëyíis níi ow ana mbée ow éeyë seede ri raa, ɓëyí baa ay hawu húl te ri ii yérmú koy yínë sah.
29 Ɓëyí baa henu ɗaaha raa, ɓëe' wonay dara Koy Koope na, faaliyaay ñif ma ladil ri pok yee hanndal ki ɓani Koope, na sol Ruuha na ona' mal ra, ɓëyí baa ay henu ɗíh ? Ɗon yúhúté biti daani ɓëyí baa nay lukee misik maan ?
30 Nagajek, yen yúhú Ɓëe' won bitih :
« Daa mi nay yíllíré, daa mi nay yínlé yii paŋ ow ɓal ! »✡
Bíníyúté Téerëe biti ɓal :
« Koo-Yíkëe ay aattiya' ɓëewí ! »✡
31 Mas ɓëe' nay keene ya' Koope fa na pes ɗa !
32 Nérsíi yee húmú ñeyu ron filoon, bee hawaana' ron niiñi Koope ra, bee haaluu ron ngémë rë. Jamanii baaha, ɗon lahute coono fi misikke ndaa ɗon habute híin.
33 Húmú hom níi rëe, ɗon na solu fíi ɓëewë ɓéeƀ, ɗon moklu fíi ɓëewë ɓéeƀ. Húmú hom níi rëe ɓal, ɗon na habruu ɓëewë na moklu ti ɗon nen ra.
34 Ɗon húmú bokute coono a ɓëewë téyú kasu ndah Yéesú rë. Alal mon húmú naafaa raa sah keeññon húmú sosa' na sosoo, ndah ɗon húmú yúhúté biti ɗon lahute alal ma gén ɗë, yi ii ɗúm níi kiri fi kirih.
35 Kon, féhéyí níi ɗon ɓanti yeris yaakaaron, ndah daa ri nay tahe ɗon liil waafi gaante.

✡ **10:17 10.17** Saame Yérémí 31.34 ✡ **10:30 10.30** Saame Nérsí Kootaa 32.35 ✡ **10:30 10.30** Saame Nérsí Kootaa 32.36

36 Ɗon warun múñ mújë nda ɗon paŋ yee faha' Koope ra, ɗon liil yee
gapa' ri ra,
37 ndah nagajek, bíníyúté Téerëe bitih :
« Tasse yutuuɗ fii,
ii maañ sah,
ɓëe' nay aye ra
ay ac,
te leegi ɗi lahe deh. »✡
38 Koope wonte bitih :
« Ɓëyí fí yéŋké biti ngém daa tah ɗi habuu ɓëyí júɓpé,
*ɓëyí baa ay pes**.
Ɗi wëegís filoon raa nék,
keeñ so' ii sos ɗii na. »✡
39 Yen nék, yen nëníh ɓëewë në wëegísú filoon níi saŋku ɗeef wa na ra.
Yen nonu ɓëewë gémú Koope ra, te yen ay múc.

11

Njiriñ ma hom ngém rë

1 Iti fi gém Koope nék, daa ri bitih : yen ɓek affi yen biti yen ay liil yee
yaakaaru yen ɗa, te wëer yen biti iña tíkúy yen íl rë lahte kah-kah.
2 Gémë húmú gémú caacci yen ra daa tah Koope seedeyiɗ wa yin wun.
3 Gémë gémú yen ɗa daa tah yen yúh biti Un Koope daa sak iña ɓéeɓ.
Maanam, iña na tíkú yen íl rë ɓéeɓ ɗúhë' iña ow míméh wëe tík íl rë.
4 Gémë húmú gém Abeel ra daa tah ɗi jébël Koope sarahi gén bi Kayeŋ.
Ngémí baa daa tah, Koope taha' sarahi Abeel a ya' ana, seede biti ɗi ɓëyí
júɓpé. Ngémí baa daa tah ɓal, húlë' Abeel níi, ɗi lís yen teeɓ níi a ɗeh.✡
5 Gémë húmú gém Henok ra daa tah Koope kúɗ ɗí sun nda ri ɓanti ñee
kúl kë. Ow ollilay ri, bi ɓeɓ ri Koo kúɗté rí hëbísí. Téerëe seedete biti
balaa ɗi kúrú sun, ɗeef keeñ Koope sosse ɗii na.✡
6 Ɓëyí gémëy Koope keeñ Koo míméh sos ɗii na, ndah ɓëyí në saam leɓohi
Koope, waɗtee gém biti Koope lahte te ɗi na waaf ɓëewë na saamu ri ra.
7 Gémë húmú gém Nowe ra daa tah wona' ri Koope yii na saañ lahe te
ow tíkëy në ílí doom ra, ɗi helte nuf na, yugusse gaal gaan sëmlë'í ɓani
ɓëy faami. Ɗaaha, ɗi teeɓa'te biti ɓëy ëldúnë homuy kaah, te Koope onte
ri ɗi nonte ɓëewë júɓú ndah ngémí wë rë.✡
8 Gémë húmú gém Abraham ra daa tah dëekë' rí Koope ra, ɗi ñeete
woni Koope saañce gina nay rii one Koope ɗi laha' ri ra, te ɗeef ɗi húmú
yéeh tígë paa' gini baaha ra.
9 Ngémí baa daa tah, ɗi dék gina húmú gap ri Koope ra ti doha-ndéem
nen. Ɗi dékké filiɓ taanta, Isaak a Yakop ɓal dékúté filiɓ taanta ti ɗi nen.
Wa fi yaa ɓal nonu yee gap wa Koope baa ra.✡
10 Ɗi fi Abraham nék, húmú sehaaloh dégí gina yípëh tígë híin ɗë, gina
níɓ Koope ɗee nay rii made, yíppé rí rë.

✡ **10:37 10.37** Saame Habakuk 2.3 * **10:38 10.38** *Ɓëyí fí yéŋké biti ngém daa tah ɗi habuu ɓëyí júɓpé, ɓëyí baa ay pes* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *Ɓëe' júɓ íllí së' rë, ay pesee ngém.* ✡ **10:38 10.38** Saame Habakuk 2.4 ✡ **11:4 11.4** Saame Dalaana 4.3-10 ✡ **11:5 11.5** Saame Dalaana 5.24 ✡ **11:7 11.7** Saame Dalaana 6.13-22 ✡ **11:9 11.9** Saame Dalaana 12.1-5 ; 23.4 ; 35.12, 27

11 Gémë húmú gém Saara ra daa tah húmú ɓitifa' ri níi ɗì gétté lah koy,
Koope onte ri, ɗì lahte koy. Húmú wëerté rí biti Koope ay paŋ yee gapa'
ri ra.✡
12 Yii baa daa tah tali keñce níi keñ ɗúhë' ow yínë kut na, ɗì fi Abraham
fa húmú leɓpe kotti kúl kë rë. Séttí caakute níi ti hulla sun nen, ti peppi
feey fa tíñ kísí fë nen, yi ow míméh wëe kín.✡
13 Ɓëewë míllúu yaa ra ɓéeɓ húlúu filiɓ ngémí wë. Wa liiluy iñi wunna
húmú gapa' Koope ra ndaa wa séenúté wë tígí wulte te keeññi wa sosse
na. Wa haagute ɓúkkí wë, wonute biti wa húmú i doha-ndéem, i ɓaaɓoh
kut feey fa.✡
14 Ɗaaha, wa teeɓuute filiɓ woni baa níi lante bitih, wa saamu gini daa
way rii lahee.
15 Nuffi wa hom gina ɗúhúu wë rë koon, tin dara kaa'eeh wa nimil na.
16 Wa kay húmú saamu gini gén bi wa, maanam bín sun-Koo. Yii baa
daa tah Koope sopaay biti wa dëekë' rí Koope fi wa, ndah ɗì waayiɗte wa
gin.
17 Gémë húmú gém Abraham ra daa tah na húmú saam Koope olsohi ra,
ɗì húmú caŋ hawri Koope Isaak sarah. Ɗi fa Koope húmú gap ri ra, húmú
caŋke yera'i koohi sarah, koy ki yínëe kut, bee Koope húmú won yii leŋke
ɗii na,
18 na won ɗì bitih : *« Tala gap mi ro ra ay ɗúhée Isaak na. »*✡ 19 Nuf
Abraham nék húmú payte biti Koope waɗtee lah doolii këllëe rí ow ɓúudé.
Ɗaaha, Koope nimiliɗte ri koohi, man biti rek ti Isaak këllú këllë ɓúudé
nen.✡
20 Gémë húmú gém Isaak ra daa tah ɗì húmú ɗagiɗ Yakop a Esawuu*
nda Koope barkel wa filoon fe.✡
21 Gémë húmú gém Yakop ra daa tah leɓa' bisi ra, ɗì ɗagiɗ ow fi ow
koyyi Suseef na ɓéeɓ ana. Ɗi yíp duudi habaalohte, na jaamiyoh Koope.✡
22 Gémë húmú gém Suseef ra daa tah leɓa' bisi ra, ɗì won yii leŋke ɗúhí
ɓëy Israyel Ésíp, te ri wonte wa di nay waa hene yuh yi biti wa yahti
saañ.✡
23 Gémë húmú gémú yaafi Mëyíis a boffi ra daa tah límúu Mëyíis rë, wa
ɗapute ri céyín éeyë, ndah wa olute biti ɗì wunte te wa neehuy kootaa
pok buura ra.
24 Gémë húmú gém Mëyíis rë daa tah hena' ri gaan ɗa, ɗì kaa' ɓëyí
dëekë' rí : « Koy koy ki ɓelii buuri Ésíp ».✡
25 Ɗi ham biti rek tih, ɗì bok a ɓëewí Koope coono daa génël rí biti ɗì
lahe pesi nebi ay pesu filiɓ bakaaɗ te neba ii maañ.
26 Ɗi ot biti ɗì solu, gén alal ma Ésíp ɓéeɓ fap. Ɗi solu ti di soluu Buura
Koo fal ri ac filoon fe ra daa génël rí, ndah ɗì tík nufi sun fi waafa nay aye
fayu ra.

✡ **11:11 11.11** Saame Dalaana 18.11-14 ; 21.2 ✡ **11:12 11.12** Saame Dalaana 22.17 ✡ **11:13 11.13** Saame Dalaana 23.4 ; 1 Naaɓaa 29.15 ; Kañaa ya 39.13 ✡ **11:18 11.18** Saame Dalaana 21.12 ✡ **11:19 11.19** Saame Dalaana 22.1-14 * **11:20 11.20** *Esawuu* : Ɗi koy Isaak. Ɓani Yakop daa síis. Saame Dalaana 25.19-34 ; 26.34 níi 27.40. ✡ **11:20 11.20** Saame Dalaana 27.27-29, 39-40 ✡ **11:21 11.21** Saame Dalaana 48.1-20 ✡ **11:22 11.22** Saame Dalaana 50.24-25 ; Kolohi koyyi Israyel Ésíp 13.19 ✡ **11:24 11.24** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 2.2 ; 1.22 ; 2.10-12

27 Gémë húmú gém Mëyíis rë daa tah ɗi koloh Ésíp te neeheh biti keeñ
buur haay ri. Ɗi hampe híin man ɗi otte Koope fa ow mësëy ríi tík íl rë
nen.
28 Ngémí Mëyíis daa tah, ɗi cëgíɗ Feedi Paaga, naha'te leefi íllí faamma
ñif nda loola na yah ra ƀanti leƀ koyyi saawwi yaalli ƀëy Israyel.
29 Gémë húmú gémú ƀëy Israyel ra daa tah na húusú wë kísí fí Bëhëerrë
rë†, wa ñeyu waal feey koroŋ. Ndaa fahuu ƀëy Ésíp húus kísí fë ti wa nen
ra, mulaa maaƀpe wa.✡
30 Ngémí ƀëy Israyel daa tah wërúu wë Yéríkëe níi hente bis paana ra,
míirrí gina keen.✡
31 Gémë húmú gém ƀelii tílëhë hínú Rahap ra daa tah na hawu ƀëewë
kaa'uu ñee yee faha' Koope húl rë, ɗi hawuy ndah yee taha' ri wolu-wolu
ya húmú ayu kénsëhí gina tahi wunte faami ra.✡
32 May wonle yi ɗeh ? Mi lahlay jodi wonaa mi yii leŋke Sedewoŋ na,
Barak, Samsoŋ, Yefte, Dawit, Samiyel a yii leŋke yonente ya na.✡
33 Gémë húmú gémú ƀëewí yaa ra daa tah wa ƀaŋ i gin, kúrúté ƀëewë
kúrí júƀpé, liilute yee húmú gapa' Koope ra. Ngémí wë daa tah, wa húmú
téy ƀúkkí gaynde ya,
34 yímúté kíi yí na húmú njaaroh, múcúté ya' ƀëewí nay waa hawe koon.
Wa húmú ƀëewí mituy, wa míllúutée lah doole, wa henute jammbaar
haa'a, wa líkúté i soldaar kay.
35 Lahte ƀeleƀƀi fí yúhté biti gémë gémú wë rë daa tah wa olute ƀëewí
wë këllúté ƀúudé, wëegísírúté wë. Ɗi filiƀ fi yaaha ƀéeƀ, lahte ƀëewí
mokluu mokloo níi wa húl, ndah wa na fëhíih heli ngémí wë nda wa múc.
Wa hom fahuu koloh ƀúudé, wa lah pesi gén bee koluu wa ra.
36 Lahte yi ñaawlute, fúurúté laraw, pokalsuute a níh tiiŋ ƀekute kasu.
37 Lahte yi tawu la' níi húlúté, lahte yi pasu leelaa, a yi hawuu jépíl.
Lahte yi yídëelúu yídëelëe paye aye, te ɗeefa wa líkúun hun har mbée
hun pe', lëhíh dara, moklu níi mokil, torohalu níi torohal.
38 Añcaŋ, wa jombuyute biti koon sah wa pesuun ëldúnë fí beh. Wa
homute na yídëelúu luufa, a daŋŋa, a killa, a ngaara yi nuŋŋa na payu na
ayu.
39 Wa fi yaa ƀéeƀ, gémë húmú gémú wë rë daa tah wa seedeyiru yin
wun. Añcaŋ, wa liiluy yee gapa' Koope ra,
40 ndah nagajek, ɗeef Koope húmú waayiɗte yen yee gén ɗë, te ɗi fahaay
paŋ yin waa na níi wa mit sëk te yen nëníh në.

12

Koope baap yen na

1 Ɓëewí caakki seedeyute ngémí yen daa wërú yen neh a ? Kon yen ƀal,
yen tík iña kaa' yen saañ fíi ƀéeƀ rë dín, yen súugëh bakaaɗ fa man níhí
yooƀpi lukañsa' kotti yen nen ra, te yen ham híin yen múkë níi yen lah
tígë warun yen lah ra.

---

† **11:29 11.29** *kísí fí Bëhëerrë rë* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *kísí fí luuma.* ✡ **11:29 11.29** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 14.21-31 ✡ **11:30 11.30** Saame Yosuwe 6.12-21 ✡ **11:31 11.31** Saame Yosuwe 2.1-21 ; 6.22-25 ✡ **11:32 11.32** Saame Lamanna 6.11 níi 7.25 ; 4.1 níi 5.31 ; 13.1 níi 16.31 ; 11.1 níi 12.7 ; 1 Samiyel 16.1 níi 1 Buurra 2.11 ; 1 Samiyel 3.1-21

2 Íllí yen yípëe Yéesú në, ɗì fa cëgíɗ ngémë paŋke yee paŋ ɗì níi ngémí
baa mitte sëk rë. Ɗi tahte húl sun fi kurwaha te sídëey gacaa hom húlëdë
man ɗaa ra, ndah ɗì húmú yúhté biti yee nay sosle keeñi ra ín ɗíi seh fíi
rë. Leegi, ɗì ín tookke hëbís Koope ra, hompe ya'i ñamaa fi.✡
3 Ahaŋkay, tíkí nuffon ɗii na ! Tíkí nuffon ɗee mújë' rí kaa'a kaa'uu ri
bakaaroh ya ra, nda ɗon ɓanti gooy ndín ɗon yeɗɗoh.
4 Ɗon haa'uute a bakaaɗ naam, ndaa ɗon habuy na híin níi ñíinnën
teempe na doom,
5 te ɗon fa na dëekúu koyyi Koope ra, ɗon halute yee húmú líkínú ron
bitih :
« Ɗo fi koy so',
Koo-Yíkëe wone ɗoo na tíké rë waal,
ngana heef woni !
Ɗi wone afu,
ngana gooy !
6 *Ɗi fi Yíkëe hom tíkë' ɓëyí ri faha'te ri waal,*
te ri hawsa' ɓëyí hente koy ɗii na. »✡
7 Lah mújí coono ya na deyu ɗon ɗa, ndah Koope ñeya' waa na tígí ron
waal ti ɓëyí tík koyyi waal nen. Lahte koy ki boffi na tíkéh rí waal a ?
8 Ɗon tíkúy waal ti di na tíkúu koyyi ɓéeɓ waal rek, ɗeef ɗon koyyi
píyúu waal ndée ɗon koyyi neh.
9 Nérsíi bitih, baappa límú yen feey fi bee ra, na húmú wonu yen na tíké
yen waal, te yen húmú onute wa cér. Kon lah Boffee ke yen sun-Koo raa,
yen ay lukee ñee woni nda yen pes neh a ?
10 Baappi yen húmú tíkúté yen waal, ndaa laha' tígí teem ɗi ɗee rek, te
wa húmú paguu ri ɗee oluu wa ri ra kep. Ndaa Koope tík yen waal faha'i
yee gén yen na, yen hen ɓëewí selayute ti ɗi nen.
11 Ow yahti yen tík waal raa, yen na yípíh ríi haba' yii ay koma' sos-
keeñ, ɗì hom misika' yen misikoo. Ndaa tíl níi rëe, ɓëewë në tíkú waal ti
ɗaa nen ra, jaamma a júɓ daa na púlëh waa na.

Iña mit hel nuf ra

12 Kon ɗon fa moku níi ya' yon ŋooya', kotton kaa' ra, hëbí híin,
13 ɗon saamiɗ kotton waali wunte, nda ɓëewë kotti wa neɓay ra ɓanti
mugiyoh, ndaa wa wahun waho.
14 Pëgí ɓéeɓ ɗon lah jaamma a ɓëewë ɓéeɓ te ɗon lan pesaɗ. Henay
bah, ow yínë sah ii ot Yíkëe.
15 Mëytíi ɓal, nda ow yínë sah ɗon na ɓanti súugëh mala nay rii liile
Koope na ra. Ow yínë sah ɗon na ɓanay mada' a kilki límë' koyyi haayte,
haaya ñogol ɓëewë níi kaɗ i ow kay caak.
16 Ow yínë sah ɗon na ɓanay paŋ yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ mbée oneh
yii kola' Koope na cér ti Esawuu* nen, ɗì fa af ñam kut tah ri lofra' tígí
saaw ki ra.
17 Ɗon yúhúté bitih, húmú faha' ri filoon fe biti boffa ɗagiɗ ɗì nda Koope
barkel ri yeɗ di tígí saaw ka ra, boffa tahay. Ɗi húmú yefohte na lëelí
misikke sah na saam biti boffa ɗagiɗ ɗì, ndaa foŋa húmú míméh yin na.✡

✡ **12:2 12.2** Saame Kañaa ya 110.1 ✡ **12:6 12.6** Saame Léeh yë 3.11-12 * **12:16 12.16***Esawuu* : Di koy Isaak. Ɓani Yakop daa síis. Saame Dalaana 24.25-26. ✡ **12:17 12.17** Saame Dalaana 25.29-34 ; 27.30-40

18 Na leƀuu ɗon Koope ra, ɗon leƀuuy daŋi ow mín nëe leƀ a ya' ti ƀëy
Israyel filoon koon nen. Wa fi yaa húmú homu hëbís daŋi na njaaroh,
ñéerë'té a húuh a ñúus a ngilaaw gaan.
19 Wa keluute ƀal un kúlúƀ kí lúuƀpé, keluute uni na won. Keluu wa
una ra, wa na ɗagu biti una teem daaha,✡
20 ndah wa húmú kaañuy keloh yee won una ra bitih : *« Ƀëyí leƀoh daŋa
ay tawu la' níi húl, hena ow mbée raƀ ƀéeƀ ay henu ɗaaha. »*✡
21 Yaa olu wa baa ra, tíitɗë' tíitɗëe níi tahte Mëyíis won tih : *« Mi tíitté
níi mi na saak ! »*✡
22 Ɗon nék, ɗon leƀuute daŋi Siyoŋ, tígë hom gin Koope fa na pes ɗa,
daa ri Yerusalem fa hom sun-Koo ra. Ɗon leƀuute malaaka yi ow yéeh
daa teyu wa caak tee'uute daaha, cëgírúté ndaje.
23 Ɗon leƀuute goomali ƀëewë Koope haba' wa koyyi saawwi ra, wa fa
tii yi wa bíníyú sun-Koo ra. Ɗon leƀuute Koope fa na aattiya' ƀëewë ƀéeƀ
rë. Ɗon leƀuute coonaa yi ƀëewë júƀú te Koope paŋ yee paŋ ri waa na níi
wa mitute sëk rë.
24 Ɗon leƀuute Yéesú fë hom hanndal ki Koope a ƀëewë di yii hasa pok
Koope hanndal ki ƀani ƀëewë rë, ɗon leƀuute ñif mee ke ri yúf rí ƀukudi
yen ra. Te yee teeƀa' ñif mi yaa ra gén yee teeƀ yen ñif mi Abeel ra.✡
25 Kon, mëytíi ! Ngënë këe'íi síkírëhí ƀëe' na won ɗon na ra, ndah hém
caaccee ke yen húmú kaa'uu síkírëhí ƀëe' na húmú won waa na ëldúnë
rë múcúy daana raa, assumaa yen neh, biti yen kaa' síkírëhí ƀëe' na won
a yen sun-Koo ra.
26 Ɗi fi Koope, uni húmú hégíycé feey fa filoon, ndaa leegi ɗì gappe yen
won tih : *« May hégíy feey fa waal kay te ay teye waali yíníi baaha. Mii
hégíy feey fa doŋ, may hégíy sun-Koo ƀal. »*✡
27 *« Waal kay »* fa na won ɗì baa ra, daa teeƀa' biti iña mín hégíyú ndah
wa saku sako ra ƀéeƀ ay hégíyú wa muuy, nda iña míméh hégíyú rë tas
faw.
28 Yen ay liil nguur ki míméh hégíyú rëe kay, kon yen símún Koope. Yen
jaamiyun ri yen ñee yee faha' ri ra, yen on ri cér,
29 ndah Koope fi yen man kíi kí na muuyil nen.✡

13

1 Di fahantuu ron hanndal kon, lah pésíi daaha ti i koy-yaay nen.
2 Lah hénì ƀëewí mínúté haneel, ndah mín haneel daa tah lahte ƀëewí
tooppituute i malaaka te wa yíih biti koon wa i malaaka.
3 Lah hélí nuf ƀëewë téyú kasu ra man biti ɗoni wa daa boku téyúté
nen, ɗon hel nuf ƀëewë na moklu ra man biti ɗoni wa boku mokla nen.
4 Ow fi ow ɗon na ƀéeƀ ñeya yee wonu di yii leŋke kooɗ ɗa : yaal
teya ƀeleƀi na, ƀeleƀ teem yaali na ndah Koope ay keen sun fi ƀëewë na
njaaliyuu ra a sun fi ƀëewë na pagu yii tappe njaaliyoh ra ƀéeƀ.
5 Ngënë hénì ƀëewí gémúté hélíis, iña lahuu ron ra doya ron, ndah Koo
a faanaŋ fi won tih :
« Mii roo mëssí yeris,
mii roo mëssí hel ! »✡

✡ **12:19 12.19** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 19.16-22 ✡ **12:20 12.20** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 19.12-13 ✡ **12:21 12.21** Saame Nérsí Kootaa 9.19 ✡ **12:24 12.24** Saame Dalaana 4.10 ✡ **12:26 12.26** Saame Aase 2.6 ✡ **12:29 12.29** Saame Nérsí Kootaa 4.24 ✡ **13:5 13.5** Saame Nérsí Kootaa 31.6-8 ; Yosuwe 1.5

6 Yii baa daa tah yen kaañ won bitih :
« Yíkëe daa hílípëhí së',
mi sídëey yin !
Ow mín yi soo na ? »✡
7 Nérsíi njíittée ké ron húmú waariyu ron Un Koope ra, ɗon nérsëh ɗee
na húmú pesuu wa a ɗee míllúu wë rë, ɗon gém ti ɗee húmú gémúu wë
rë nen.
8 Yéesú-Kiristaa na lofiseeh. Di man ɗi aa, ɗi man ɗaaha woteh te ɗi ay
made ɗaaha níi kiri fi kirih.
9 Ngënë mësíi tah ow múuyɗé ron a yëeddë' yí caakki bokuuy dara a
ngémí yen. Nagajek, yee wun ɗa daa ri biti doolaa nay yen liile keeññi yen
ɗa, yen liiluun ɗi mali Koope, ndaa woni won yii leŋke ñam neh. Woni
won yii leŋke ñam lahray ƀëewë na ñeyu na ra njiriñ dalaa.
10 Yen lahute ílíy hawraa, bi seeyoh yi taantii Koope waruy naa ñam
sarah ya jébëlúu në rë.
11 Seeyohi gaana hom kúrë' ñif mi júrë hawu ra tígë sela níi sela ra, nda
ri jébël saraha na baaluu bakaaɗ ɗa, ndaa bo' fa hom ɗúhrúu ɗúhrëe níi
wuloh dala, tamu daaha.
12 Yii baa daa tah ƀal Yéesú húmú ɗúhrú níi wulohte gina hawute húl
daaha, nda ɗi fi Yéesú ladil ƀëewë a ñif mi.
13 Kon, yen ɗeefiɗ ɗi daaha, yen solu ti ɗi nen,
14 ndah feey fi beh, yen lahuy na gini ay home níi kiri fi kirih, yen saamu
bee nay aye fíi rë.
15 Kon, yen ñee'uun Yéesú në, faraah yen jébëlé sarahi ay kañuu Koope.
Maanam, yen haagun ƀúkkí yen yen won biti daa ri Yíkëe.
16 Lah héní ƀëewí paguu yin wun faraah te ɗon habranta' hanndal kon,
ndah sarah ya man ɗaa ra daa neƀa' Koope.
17 Lah ñéyí woni njíittën, ɗon page yee fahuu wa ra, ndah daa wa na
níirú ron, te fayu wa ay won Koope iña pagiru wa ɗon ra. Kon, lah ñéyí
yee fahuu wa ra nda wa mín paŋ légéyí wë a keeñi sosse. Henay bah,
keeññi wa ii naa sos, te baa ii ron lahiɗ njiriñ dalaa.
18 Wëerté fun biti affi fun tookke, ndah fun saamuu paŋ yii wunte faraah.
Kon lah ɗëgírí fun !
19 Yee luk mi ron ɗaŋ ra daa ri biti ɗon ɗagiɗ so', nda mi nimiliru ɗon
na ɗee luka' ri gaaw ra.

Takoha

20 Koope fa na ona' jaamma ra këlíɗté Yéesú Yíkíi yen ƀúudé. Ɗi ñeya'
ñif mi Yéesú pokke yee pok ɗi hanndal ki ƀani ƀëewë faraah ra. Ɗaaha,
Yéesú hente níirëhí gaani yen.
21 Ɗi fi Koope ona ron doolii paguun ron yin wun ƀéeƀ, nda ɗon ñee
yee faha' ri ra. Ɗi ñeya Yéesú-Kiristaa na paŋ yee faha' ri yen na ra. Ɗi
fi Yéesú-Kiristaa laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Ɗémíin !
22 Koy-yaayyi yeh, ɗon ot mi bíní ron unni yeh, faha'i oni ron doole.
Kon mi ɗaŋ ɗon biti ɗon ƀek wa keeññon, ndah wa utay.
23 Yúhí biti ƀal koy-yaafi yen Timoote ɗúhté kasaa. Ɗi teelti lah soo na
dee raa, mi yahti ac yérën, funi ay ñéerë'.
24 Lah wëddí së' njíittën a ƀëewí Koope ya ƀéeƀ ! Koy-yaayya dékú Itali
ra na woduu ron !
25 Koope líhë rën ƀéeƀ mal !

✡ **13:6 13.6** Saame Kañaa ya 118.6

Téerëe bíní Saak ra
Kúnsëe

Filiƀ téeríi beh, Saak won a ƀëewë gémú Yéesú, hasluu filiƀ ëldúnë ƀéeƀ rë.

Ɗi wonte affi wa di yii leŋke ɗee na pesuu wa ra, ndaa ɗi yëedíɗté wë yin caak ƀal.

Iña bíní Saak yee ra mín yúun ow fi ow ƀéeƀ. Saak wonte sun fi :

- yii leŋke múñ a ɗaŋ Koope *(1.2-8 ; 5.13-18)*,
- yii leŋke ñëkíɗ a yíkëe alal *(1.9-11 ; 5.1-6)*,
- yii leŋke súfúñ a fíir *(1.12-18)*,
- yii leŋke síkírëh a ñeyi Unni Koope *(1.19-27)*,
- yii leŋke génëntélë' *(2.1-13)*,
- yii leŋke ngémí teeƀuuy pagaɗ *(2.14-26)*,
- yii leŋke ƀúk *(3.1-12)*,
- yii leŋke ñaañ a neƀ nuf *(3.13-18)*,
- yii leŋke iñi ëldúnë *(4.1-10)*,
- yii leŋke heefa' *(4.11-12)*,
- yii leŋke gaan-gaanloh *(4.13-17)*,
- a yii leŋke nimili Yíkëe *(5.7-11)*.

Ɓëyí fí janı téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti ƀëyí won biti ɗi gémpé Kiristaa waɗtee rii teeƀa' pagaɗɗi.

Wodohi Saak ƀëewí Koope

1 Ɗon fi talli sabboo a ana ya, ɗon fi ƀëewí Koope ya hasluu ëldúnë ƀéeƀ rë, so' mi Saak súrgíi Koope a Yéesú-Kiristaa Yíkëe ma na wodoh ron.

Woni Saak yii leŋke múñ

2 Ɗon fi koy-yaayyi yeh, keeññon sosa níi sos biti ɗon ñee coono fi mín ɗíi hen ƀéeƀ,
3 ndah ɗon yúhúté biti coono fi ñéerë' a ngém daa na kúɗ múñ.
4 Te múñí baa homa ɗon na faraah raa, ɗon ay hen ƀëewí lahuy síkkë te nonute, ɗon hen ƀëewí mitute sëk.
5 Ndaa nék, yaha biti ow di ɗon na yéeh yii paga ri raa, ɗi ɗaga, Koope ay rii teeƀ yee nay ri page ra. Koope yéwénté, na oneeh ona'i lahay keeñi, ɗi ona' ƀëewë ƀéeƀ.
6 Ɓëe' ɗaga a ngém rek, ƀanti lah nuf ana, ndée ƀëyí na lah nuf ana mada' a mboowaana kísí fë baa ngilaaw ma na ƀéyíɗ ɗí, na jaay ri hatinna ƀéeƀ rë nen.
7 Ɓëyí baa ƀanay haba' biti ɗi ay lah yin Yíkëe në,
8 ndah ɗi laha' nuf ana. Ɗi laƀa' laƀoo rek.

Yii leŋke ñëkíɗ a yíkëe alal

9 Ɓëyí fí hente ñëkíɗ te gémpé Yéesú, damaa ndah Koope ƀéyíɗté rí.
10 Ɓëyí fí hente yíkëe alal, bíyëe ƀal ndah Koope cépíɗté rí, ɗi ay muuy. Ɗi ay made ti capussi gaaw fa luufa nen :
11 na'a fetlee rek, gaaw fa tam, capussa yookoh, wuni teem daaha. Ti ɗaaha nen, ƀëe' hen yíkëe alal ra ay muuy ɗeefa ɗi takaña' légéyí.

Yii leŋke súfúñ a fíir

12 Lahte sos-keeñ, ɓëe' nay home coono ɗi múñ ɗí rë ! Ɗi ham híin níi
ɗi ɗúh në rëe, ɗi ay ɓeku baanii ndami pesa na ɗúméh rë, bee gap Koope
ɓëewë fahuu ɗi fi Koope ra.
13 Ɓëyí paŋ yin ɓos hom nufi ɓanan won biti Koope daa fíir rí, ndah ow
míméh fíir Koope te Koope na fíiréh ow.
14 Yee na fíir ow ra kay, daa ri biti ɓëe' faha' pes-neɓ níi neba hécé rí.
15 Te faha' pes-neɓ mada' loo-koy nen te límë' bakaaɗ, te koy ki baa hen
gaan raa límë' húl.
16 Kon ɗon fi koy-yaayyi yeh, ɗon fa faha' mi níi faha' ra, ngënë nëfíi
affon.
17 Yii wunte a yii ñeete waal ɓéeɓ kola' sun-Koo. Wa kola' Koope na, ɗi
fa sak na'a, céyín fë a hulla ra. Ɗi na lofiseeh, na laayeh níi ñúusɗé ow.
18 Di coobarii, ɗi ñeya'te Unee ke ri daa kaaf ka ra yen límëetúté, nda
yen hen ɓëewë këllúu di iña sak ri ra ɓéeɓ ti iña ɗéɓpí lecu meeyya
jébëlúté Koope ra nen.

Yii leŋke síkírëh a ñeyi Un Koope

19 Koy-yaayyi yeh, ɗon fa faha' mi níi faha' ra, yúhí biti ɓëyí në ɓéeɓ
síkírëh waɗtee rii yooɓ. Won mbée neeɓ nék waray rii yooɓ ;
20 ndah ɓëyí neeɓ, na pageh yii júɓpé fíi Koope.
21 Koŋ, hégíi sobe a kaañ paŋ yin ɓos, ɗon cépíɗ affon, ɗon tah Una soh
Koope ɗon na ra. Uni baa daa mín ɗën sëmlë'.
22 Uni baa nék, ngënë téyí síkírëhí kut ndaa lah ñéyí në, henay bah, ɗon
ay nofa' affon.
23 Ɓëyí fí síkírëh Una te fu ñeyay na, fu mada' a ɓëe' caŋ seetaan baa
na olsoh afi ra nen.
24 Olsa' ri afi níi wocce ra, saañce yíppée hal ɗee man ɗi ra.
25 Ɓëyí kúnís nuffi ɓéeɓ síkírëh Kootaa júɓ na tah ow laha' afi te haleh
iña keloh ri ra, pokoh na ñee na raa nék, ɓëyí baa ay lah sos-keeñ di yii
paŋ ɗi ɓéeɓ.
26 Ɓëyí haba' afi biti ɗi ɓëyí gémpé te ɗeefa ɗi míméh ham ɓúkí, ɓëyí
baa nofa'te afi, ngémí lahay njiriñ.
27 Di fíi Baap-Koo, ɓëe' gém kah-kah te ngémí lante ra, daa ɓëe' në dímlë'
baayu ya a jëtíɗɗë súfúñ fí wë, te hampe afi yii na sobeyil ow ëldúnë rë.

2

Yii leŋke génëntélë'

1 Koy-yaayyi yeh, ɗon fa gémú Yéesú-Kiristaa Yíkëe fë líif a ndam ra,
ngënë génëntélíi ɓëewë.
2 Mín hen ɗon lah teya', lah ɓëewí ana yi ac teya'i baaha, ɓëyí yínëe
ɓekoh supi úrís a búuɓɓí wunte, ɓëyí yínëe hen ñëkíɗ ɓekoh sif.
3 Ɗon yeɗ ɓëe' ɓekoh búuɓɓí wunna cér ɗon won ɗi ac took paa' fíi,
ɗon won ñëkdë caŋ dín mbée ɗon won ɗi took kotton feey raa,
4 ɗeef ɗon génëntélúuté hanndal kon. Ɗon oluun ri ɗaaha raa, ɗeef baa
af neh ! Te ɗon daa i wa níi sah ɗon ɓíssée ɓëewë ?
5 Kon ɗon fi koy-yaayyi yee faha' mi níi faha' ra, kúnsí nuffon ɗon
síkírëh ! Koope tanis ɓëewë henu ñëkíɗ ëldúnë rë nda wa lah ngémí
híinté hen alal mi wa neh a ? Ɗi tanis wa ɓal nda wa haal nguur ka gap
ɗi ɓëewë fahuu ɗi fi Koope ra !

6 Ndaa ɗon, ɗon heefuu ñëkíɗ heefoo. Te añcaŋ, yíkëe yí alalla daa na
moklu ron, daa na tëekɗú ɗën këem.
7 Wa fi yíkëe yí alalli yaa daa na solu tii neƀee ke Kiristaa fa ɗon teyu
ɗii na ra.
8 Bíníyúté Téerëe bitih : *« Di fahuu ron affon, lah fëhíi moroommon*
ɗaaha. »✡ Don ñee túuyë'ée ké Koope Buur baa raa, ɗeef ɗon pagute yii
wunte.
9 Don génëntélë' rëe nék, ɗeef ɗon bakaarute te Kootaa ay keen sun fon,
ndah ɗon ñeyuy na.
10 Bëyí ñeyay yin yínë kut di túuyë' yí Kootaa, wuti ɗi ñee yee tas ɗa
ƀéeƀ rëe sah ɗeef ɗi tooñce, daa ri biti ɗi ñeyay wa ƀéeƀ.
11 Koope daa won tih : *« Ngënë mësíi njaaliyoh. »*✡ Daa ri won ƀal tih :
« Ngënë mësíi bëem ow. »✡ Kon ƀëyí bëem ow, wuti ri njaaliyaay raa sah,
ɗeef ɗi ñeyay Kootaa.
12 Don yahti paŋ yin mbée ɗon yahti won yin raa, lah hélí nuf biti Koope
ay ron aattiyee Kootaa na tah ow laha' afi ra.
13 Bëyí në yérméeh, ii yérmú. Yermaande daa lukki lah solo aattiya'.

Yii leŋke ngém

14 Koy-yaayyi yeh, ow won biti ɗi gémpé te na teeƀeeh ri pagaɗɗi raa,
ngémí baa lahte njiriñ a ? Ngémí baa ay rii sëmlë' ë ?
15 Mín hen ow di koy-yaayyon filiƀ ngémë ƀekaa sif te laheh líif-loo.
16 Ow di ɗon na won ƀëyí baa bitih : « Toge mbook ! Lah ƀekee níi fu
wun, fu ñam níi lowu may, sos siƀ ! » Di won ƀëe' unni yaa te yereh ri
yee waɗ ɗii na raa, woni baa ɗeef lahte njiriñ a ?
17 Ti ɗaaha nen, ngémí ay teye ƀúk ii teeƀuu pagaɗ, ngémí baa lahay
njiriñ, saatate.
18 Heeyce ow ay won biti lahte ƀëewí gémú Koope, lahte yi paguu yin
wun. Yee nay mii wone ƀëyí baa ra daa ri biti rek tee : ow míméh teeƀa'
biti ɗi gémpé Koope te ɗeef ɗi na pageh yin wun. Iñi wunna nay rii page
ra kay daa nay teeƀee biti ɗi gémpé.
19 Di gémëy biti Koope yínë kut woo ? Baa yii wunte, ndaa ɗi yúhë biti
yébítëh yë ƀal gémúté baaha te tíitúté në níi na saaku !
20 Di yúhë biti ƀal ɗi lahay af ! Caa nék mi won ɗi yee tah ngémí teeƀuuy
pagaɗ lahay njiriñ ra, hém ɗi faha' yúh.
21 Di fi ƀëyí baa nérsëe bitih : Koope haba' caac Abraham ƀëyí júƀpé bee
tahra' ri ri, ƀeƀpe koohi Isaak na waay jébëlí sarah sun fi tígë na hawruu
ra neh a ?✡
22 Kon, ƀëyí baa otte biti ngémí Abraham a yii wuna paŋ ri, tahiɗte
Koope ra daa ñéerë', te yii baa tahte ngémí mitte sëk.
23 Yee húmú bíníyú Téerëe rë laha'te ɗah. Húmú bíníyú Téerëe bitih : *«*
Abraham gémpé Koope, te ngémí baa daa tah Koope haba'te ri ƀëyí júƀpé.
»✡ Yii baa daa tah ɗi na dëekúu kooji Koope.
24 Leegi, ɗon olute biti ƀëe' júƀ fíi Koo ra, ɗi ƀëe' teyay gém kep ra, ndaa
ɗi ƀëe' na paŋ yin wun ɗa.

✡ **2:8 2.8** Saame Tali Léwí 19.18 ✡ **2:11 2.11** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.14 ✡ **2:11 2.11** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.13 ✡ **2:21 2.21** Saame Dalaana 22.1-19 ✡ **2:23 2.23** Saame Dalaana 15.6

25 Ti ɗaaha nen, ɓelii tílëhë hínú Rahap ra, ɓekke i wolu-wolu di ɓëy
Israyel faami sompe wa, ñéyíɗté wë waal kay wa heguute.✡ Yii baa daa
tah ɓal Koope haba' ri ɓëyí júɓpé.
26 Faan lahay coonaa raa, ɗeef ɗi húlté. Ti ɗaaha nen, ngémí ñéerëey a
pagaɗ wun, ngémí baa lahay njiriñ, saatate.

3

Yii leŋke ɓúk

1 Koy-yaayyi yeh, ngënë héní yëeddëh ɓéeɓ. Ɗon yúhúté biti fun fi
yëeddëh yí yeh, aattiya'i fun nay luke bi ɓëewë ɓéeɓ misik te ay yooɓ.
2 Yen ɓéeɓ yen na pagu yii tíkëey waal, a di mín ɗii man ɓéeɓ neh a ?
Ɓëe' na won yii tíkëh waal faraah ra nék, ɓëyí baa ow kah-kah, te ri mín
ham afi iña ɓéeɓ.
3 Yen ɓekuu pënís lakaaɓ ɓúk, yen héc ɗi a daa teem ɗi ɓéeɓ hatni
neɓa' yen ɗi ñee na neh a ?
4 Ëlsíi ɓal gaalli gaanna kísí fë, yee yéŋké biti ngilaaw mi gaante daa
na yeñ wa ra ! Añcaŋ, wa kúrúu a duuɗ yutuuɗ. Bina-bina waa na ɓéeɓ,
ɓëe' në kúɗ ɗí rë hécë' duuda hatna neɓa' ri ra kep, gaala a daa teem ɗi
ɓéeɓ ñee hatni baaha.
5 Ti ɗaaha nen, yina' ɓúk níi, mínë' won yii gaante ɗaaha.
Te ɗon yúhúté biti kíi wuti yin yin, mín tam luufa ɓéeɓ.
6 Ɓúk man kíi nen kep ! Ɗi non faan, iñi ɓossa ɗúhë' në ti kíi kí kola'
safara nen, kaɗ cérrí yen, kaɗ pesi yen ɓéeɓ.
7 Ow mín ílíf raɓɓa ɓéeɓ : yee luufa, yakka, fasoh fa, a raɓɓa kísí fë te
daa ri yee lah ra,
8 ndaa ɓúk ow míméh ríi ílíf. Ɓúk wuneh, na hílséeh, te iña na ɗúh në
rë na hawa'.
9 Yen símúu Yíkëe Boffi yen a ɓúk, yen yujuu ow fa Koope daa sak ɗi ti
di man ɗi fi Koope nen ra a ɓúk.
10 Sím a yuja' ɓéeɓ ɗúhë' ɓúgë yínë. Koy-yaayyi yeh, yii baa waray
laha' ɗaaha !
11 Mulii neɓeh a mulii neɓpe na ɗúh cula yínë ë ?
12 Koy-yaayyi yeh, tal een na lím ëlíif ë ? Tal béeñ na lím een a ? Ti
ɗaaha nen, culi na ɗúhíɗ mulii neɓeh míméh ɗúhíɗ mulii neɓpe.

Yii leŋke nufi kola' Koope na

13 Ɓëe' haba' afi biti ɗi ɓëyí ñaañce te neɓpe nuf ɗon na ra wa ? Ɓëyí
ñaañce cépírë' afi cépírëe paŋ iñi wunte, pes pesi wunte. Ɗon ay teeɓee
biti ɗon ñaañute ɗaaha.
14 Ndaa, yaha biti ɗon ɓëewí pesuu eeñnja' ow, fahiru affi wa kep yin
wun raa, ngënë dëmíi biti ɗon ñaañute, te ngënë këe'íi kaaf ka !
15 Ñaañadi baa kolaay Koope na, ɗi non iñi ëldúnë, ɗi pagaɗ ow kep te
kola' Seytaane na.
16 Tígí lahte ɓëewí eeñnjuu ow, fahiru affi wa kep yin wun ra, tígí daa
dara ii naa ñee waal, henay yii hente ɓos.
17 Ñaañada kola' Koope na ra nék, ladila' keeñ ow ladiloo níi woc, ɓëe'
lah jaamma a moroommi, ɗi sos, neɓ woniɗ, ɗi naa'-keeñ níi naa', ɗi líif
a pagaɗ wun, ɗi ɓanti génëntélë' ɓëewë, ɓanti hen ɓëyí në poos fíi poos
filoon.

✡ **2:25 2.25** Saame Yosuwe 2.1-21

18 Ɓëewë na sohu jaamma hanndal ki ɓëewë te paguu ri a jaamma ra,
jaammaa sohu wa baa ra, pesi júɓpé daa nay naa púlée.

4

Yii leŋke iñi ëldúnë

1 Haa' ya a íñë' yë filiɓ fon haala' yih ? Wa haala' faha'i pesi nebi na
woy faannon neh nagajek a ?
2 Ɗon na fahuu lah yin ɗon lëhíh yaa, ɗon këe'íih në sah hap ow húl.
Ɗon na ɓosu íl yin ow, ɗon míníh rii lah. Hen ɗaa raa nék ɗon íñée,
ɗon haa'ee filiɓ fon. Ɗon míníh lah yee fahuu ɗon ɗa, ndah ɗon ɗaguy ri
Koope !
3 Te wuti ɗon ɗaŋ Koope raa sah, ɗon líilíh dara, ndah ɗee na ɗaguu
ɗon ɗa etay. Ɗon ɗaguu yii nay neɓle peson kep !
4 Ɗon yégúy Koope ! Ɗon yíih biti ɓëyí pokoh iñi ëldúnë, ɓëyí baa
kaa'ohi Koope a ? Kon, yúhí biti ɓëyí fí faha' pokoh iñi ëldúnë, ɓëyí baa
hente kaa'ohi Koope.
5 Ngënë hëbíi biti iña bíníyú Téerëe rë bíníyú pëtíh ee ! Bíníyúté filiɓ
Téerëe bitih : « Koope fiira'te yen, fiira'te coonaa fa ɓek ɗi yen ɗa, te faha'
biti yen tíkún nuffi yen ɗii na kut. »
6 Ndaa kaa'eeh biti ɗi onte yen mali mitte sëk ndée bíníyúté biti ɓal : *« Koope ñéerëey a ɓëewë na gaan-gaanluu ra, ɗi ona' ɓëewë cépírú affi wa ra mal. »*✡
7 Kon, ñéyí yee faha' Koope ra ! Hëe'íi Seytaane, ɗi ay ron wuloh !
8 Léɓíi Koope, ɗi ay ron leɓoh ! Ɗon fi bakaaroh ya, ɓëeñnjíi bakaaɗɗon
! Ɗon fa lahuu nuf ana ra, hësí keeññon !
9 Pési pes súfúñíɗ ! Fëgí ɗon hawoh ! Yennon yíssëe looy, sosi keeññon
yíssëh súfúñ.
10 Cépírí affon fíi Yíkëe, ɗi ay ron ɓéyíɗ.

Yii leŋke heefa'

11 Koy-yaayyi yeh, ngënë wënëntíi ɓos sun fon. Ɓëyí won ɓos sun fi
moroomi mbée heef ri, ɗeef ɗi won ɓosa sun fi kootii Koope te ri heef
Kootaa. Ɓëyí heef Kootaa nék, ɗeef ɗi aattiya' ri aattiyoo, ɗi ñeyay yee
won Kootaa ra.
12 Koope kut daa yera' Kootaa, Koope kut daa na aattiya', Koope kut
daa mín sëmlë' ow, Koope kut daa mín saŋku ow. Ɗon fa na heefu
moroommon yaa ra nék, ɗon homuu biti daa ron i wah sah ?

Yii leŋke gaan-gaanloh

13 Leegi nék, síkíríi së' ɗon fa na wonu biti woteh mbée kéy, ɗon ay pay
gini man naŋam, ɗon baana-baana dín fë níi hen kíil, ɗon lah hélíis ɗë.
14 Ɗon yúhú yin kéy fën ë ? Ɗon yíih biti peson man maal nen kep a ?
Maal laha' wahtu ɗee rek, ɗi yíppí gét.
15 Ɗon kay, ɗon waɗti wonun biti ɗon ay pes, ɗon paŋ yii man naŋam,
hém neɓa' Yíkëe.
16 Ndaa, tígë homuu ɗon bee ra, ɗon tasuu gaan-gaanloh gaan-gaanloo
a wonni dëmíiɗɗë ɗon na, te gaan-gaanloh ti ɗaa nen wuneh.
17 Kon ɓëyí yúh yii wunte te pageh ri, ɗeef ɗi bakaaɗte.

✡ **4:6 4.6** Saame Léeh yë 3.34

5

Saak a yíkëe yí alalla

1 Leegi nék, ɗon fi yíkëe yí alalla síkíríi së' ! Fëgí, ɗon hawoh ndah
súfúñ fë nay keene sun fon ɗa !
2 Alal mon yahte, búuƀƀën maasse,
3 úríssën a tiiŋŋi hélíissën homaakke te homaagi baa daa teeƀa' biti
ɗon homuy kaah te ri ay ron saŋku ti di na muuyla' kíi gaawa nen. Ɗon
homute ɗon na garu alal, te ëldúnë túkkíté níi wocce.
4 Ɗon kaa'uute yínlí ƀëewë légéyírú rën meeyyon ɗa, te hélsë warun
ɗon waa yíníl koon ɗa daa teeƀa' níi lante biti ɗon homuy kaah. Ɓëewë
légéyírú rën yaa ra fogute, te Koo-Yíkëe Kélfíi gaana kelohte wa.
5 Ɗon pesuu caakla' a neƀ feey fi beh, ɗon na yefaluu ti júrí suu hawu
hawo nen.
6 Ɗon daanute ƀëewí júƀúté, ɗon hawute wa húl te wa hécëntúuy a
ɗon.

Yii leŋke nimili Yíkëe

7 Koy-yaayyi yeh, lah híinndíi níi yiin nimili Yíkëe. Ɗon olute ɗee na
híinndë' línëh sehe iña nay rii lece meeyi ra maan ? Te añcaŋ, ɗi ay seh
mulaa nay ɗéƀée tap Koo feey níi yee nay míllée rë paay, ɗi anti lec.
8 Kon ɗon fi yaa ƀal, lah mújí ɗon ham híin, nimili Yíkëe wullilay.
9 Ɗon fi koy-yaayyi yeh, ngënë cëpítíi hanndal kon toñeh Koope ay ron
daane. Aattiyoha aa saañ haale ra aa sah faf !
10 Koy-yaayyi yeh, yonente ya na húmú wonu di tii Koo-Yíkëe rë deyute
coono ndaa mújúté. Kon, lah mëdí ti wa nen.
11 Ɗon yúhúté biti ƀëewë në mújú coono yi wa ra, yen dëekúu wë « sos-
keeññi yeh ». Ɗon keluute ɗee mújë' Yop coono fi ra a tígë míllúu ƀani
Koo-Yíkëe rë maan ? Ɗon olute ɗee naa'a' Koo-Yíkëe keeñ a ɗee baaha' ri
ra maan* ?
12 Koy-yaayyi yeh, yee lukki lah solo ra nék daa ri bitih : ngënë ëñíi !
Ngënë ëñíi níi ɗon cap sun-Koo mbée feey fi beh. Yaha biti ɗon ay wone
« íi » rëe, wëní « íi » kut ɗon teem daaha. Yaha biti ɗon ay wone « ëe-ëe'
» rëe, wëní « ëe-ëe' » kut ɗon teem daaha. Ngënë ëñíi añohi mín ɗíi man
ƀéeƀ ! Hen ɗaa raa, ɗon ii daanu fayu.
13 Ɓëe' hom coono ɗon na ra ɗaga ! Ɓëe' lah sos-keeñ ɗon na ra laƀɗa
Koope kañaa !
14 Ɓëe' jér ɗon na ra dëekrëe njíittí jaŋaa, wa leef ɗi díw di tii Yíkëe,
ɗagiɗ ɗi.
15 Ɗaŋi manna' ɗah, ñéerée a ngém rek sëmlée jérdë, Yíkëe cëgíɗ ɗí
cot. Yaha biti ɗi bakaaɗte raa, Koo-Yíkëe baal ri.
16 Kon, wëní bakaaɗɗon hanndal kon, ɗon ɗagiranta' ndín, ɗon wah
këlëŋ. Ɗaŋi ƀëyí júƀpé hom laha' doole.
17 Éelí húmú ow ti yen nen ndaa ɗaga' ri biti Koo ƀanti toƀ híinté ɗaŋi
ra, muluƀ taway feey fa níi hente kíil éeyë a caan.
18 Filoon fi baaha ɗi ɗaŋke biti Koo dalaat toƀ, bacala lasse, gañcaha
paalte níi meeyya nonte.

---

* **5:11 5.11** Saame Téeríi Yop : Yop húmú ƀëyí caakke alal. Koope yerisse Seytaane na yakka alal mi, happe koyya níi iña laha' ri ra ƀéeƀ ɗúmpé tak, antee tík soɗte ri jérí misikke, faana ƀéeƀ paasse. Ndaa taheh ɗi yeris ngémí, hampe Koope na híin níi míllë' lah sos-keeñ.

19 Koy-yaayyi yeh, ow di ɗon na hel waali, ow kay habra' ri wëegísíɗ ɗí
kaaf ka raa,
20 ɓëe' wëegísíɗ ɗí kaaf ka baa ra hela nuf biti ɓëyí habra' bakaaroh
wëegísíɗ ɗí waala wun ɗa, ɗeef ɗi sëmlë'té rí kúl kë te ri ay tah bakaaroha
baalu bakaaɗ caak.

Téerëe ɗéƀpí bíní Peer ra

Kúnsëe

Yee daa unna ɗéƀpí bíní Peer ra. Ɗi bíní wë kerceenni dékú ginni iippi non Aasi. Kerceenna bíní rí yee ra húmú moklu moklo di yee gémú wë Yéesú-Kiristaa Yíkëe në rë *(3.14-17)*. Peer bíní wë unni yee woni wa biti wa ham ngémë híin, wa múñ coono fa daƀ wa ra, nda wa bok ndamee ke ɗi fi Yéesú na ac fayu ra *(5.10)*. Ɗi wonte wa ɗee waɗti man pesi wa bee henluy wa ƀëewí nëníh ƀëewí Koope leegi, wa nonute heeda tansu ra *(2.9-10 ; 4.2-3)*.

Ɗi wonte wa :
- yii leŋke mújë waayiɗ yen Koope ra *(1.8-12)*,
- yii leŋke pesaɗ kerceen filiƀ ƀëewë nëníh ƀëewí Koope ra *(2.11-17)*,
- yii leŋke coono fa ñee Kiristaa ra *(2.21-25)*,
- yii leŋke di waɗti pesuun yaal a ƀeleƀi *(3.1-7)*,
- yii leŋke ƀaŋi Kiristaa kúl kë *(3.18-22)*,
- yii leŋke lof pesaɗ *(4.1-6)*,
- a yii leŋke di waɗti pesaa ow a moroomi *(4.7-11)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti balaa tígë teem ngém ow ra olu, ƀëe' ay ñee misik. Ɗi ñee misik ɗi ham híin níi lúsëenë rëe nék, ɗi ii rii réeccíyëh.

Wodoha

1 Koy-yaayyi yeh, ɗon fi ƀëewë Koope tanis wa ra, ɗon fi doha-ndéemmë tasaaruu ginna na wonuu Ponto, Galasi, Kapados, Aasi a Bítíní rë, so' mi Peer apootari Yéesú-Kiristaa, daa mi na wodoh ron.

2 Koo Boffa daa tanis ɗon ti di húmú maañe' ri ri faha' nen. Ruuhi tahte ɗon henute ƀëewí, nda ɗon ñee yee won Yéesú-Kiristaa ra ndín, ñif mi ƀukut ɗon.

Koope hëpë rën mal, on ɗon jaamma !

Mújë waayiɗ yen Koope ra

3 Yen sím Koope, ɗi fi boffi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen ! Di naa'i keeñi, ɗi onte yen pes has bee këllë' rí Yéesú ƀúudé rë. Ɗaaha, yen lahute yaakaari míníh ɗúm,

4 yen na sehaaluu iña yefiɗ Koope ƀëewí rë. Daa wa iña míníh yah ra, yee na sísíƀéeh rë, yee hena' has faraah ra. Koope yefiɗte ron wa ín sun.

5 Ɗi ñeya' gémë gémú ron ra, ɗi na níiɗ ɗon a doolii nda ɗon múc, te yii baa ay yúhúu yiin nay ɗúmé pesa ra.

6 Iña yefiɗ ɗon Yíkëe yaa ra daa tah keeññon sos. Tígë homuu ɗon bee ra kep, wuti coono fi mín ɗíi man ƀéeƀ tah ɗon ñee mok yutuuɗ ɗaa sah, keeññon sos.

7 Úrís sah na yah, ndaa balaa ow yúh biti ɗi kah-kah, ɗi ay ñee kíi. Ti ɗaaha nen, ngémën luka' ri úrís lah solo níi, balaa ow yúh biti ɗi kah-kah, ɗon ay ñee misik. Hen ɗaa raa, yiin nay nimile Yéesú-Kiristaa ra, ɗon ay yeeliyoh kañ, ndam a ƀéyíɗ.

8 Ɗon fahuute ri te ɗon oluy ri, ɗon gémúté ɗii na te ɗon oluy ri doom. Yii baa daa tah ɗon lah sosi keeñi gaani ow yéeh daa teem,

9 ndah ɗon homute liili yee na saamu ɗon ngémën ɗë : daa ri mújí rën.

10 Merees, yonente ya húmú saamute yúhí yii leŋke mújí baa níi saam,
te wa húmú léhínúté ɓëewë mala nay ron one Koope ra.
11 Ruuhi Kiristaa húmú waa na, teeɓpe wa biti ɗi fi Kiristaa ay ñee
coono, te ri lah ndam filoon fi baaha. Yii baa daa tah wa fi yonente ya
saam níi saam yúhí wahtaa a ɗee nay lahee iñyaa ra.
12 Koope teeɓpe yonente ya biti iña na wonu wa ra húmú yullay wa fi
yaaha na, wa yulid ɗon na. Waariyoh yi Uni Neba komute ron wonni yaa
leegi, te wa wonuu ri doolii Ruuh-Peseŋ fa kola' sun-Koo ra. Malaaka ya
sah fahuute yúhí wë níi faha'.

Koope dëekë' lan

13 Ɗon lahute mali na seh ron sun-Koo yiin nay nimile Yéesú-Kiristaa
raa kay, kon këlíi affon ɗon yeel, ɗon tík yaakaaron ɓéeɓ në.
14 Ñéyí yee naha' Koope ra, ti di na ñeya' koy yee nah ri boffi ra, ɗon
yeris iña húmú neɓa' ron merees na húmú yíih rën rë.
15 Yii paŋ ɗon ɓéeɓ lah lëdí në ti di lada' Koope fa dëek ɗën ɗë nen,
16 ndah Koope won filiɓ Téerëe tih : *« Héní ɓëewí ladute, ndah so' mi
lante. »*✡
17 Bee ɗon homute ɗaŋ ɗa, ɗon hom wonuu Koope Baap te daa ri na
aattiya' ow fi ow ɓéeɓ di iña paŋ ɗì ra, te ri na lúukíréeh ow. Kon yee
talluu ron pesa feey fa ɗon haneel na bee ra, pesadon teeɓaa neeha neehu
ron ri ra.
18 Ɗon yúhrúté affon ɗee tosa' ri ron pesada lahay njiriñ koruu ron
caaccon ɗa maan ? Ɗi tosaay ron a yii ay yahe yaho ti tiiŋ hélíis mbée
úrís nen.
19 Ë-ë' ! Ɗon sëmlúu a ñif mi cëllúuy a dara, ñif mi Kiristaa fa lahay
dara yii wonun sun fi ti har fi lahay síkkë nen ra.
20 Koope daa tanis ri, tíkké rí yii baaha balaa ri sak ëldúnë, te ri cépíɗté
rí feey fa nda ɓëewë yúh rí jamanu ya míllë' yee ra, ndah ɗon.
21 Ɗon ñee'uu ɗii na ɗon gémúté Koope fa këlíɗ ɗí ɓúudé, onte ri ndam
ra. Ngémën a yaakaaron, ɗon tíkúu wë Koope na ɗaaha.
22 Ɗon ɓukutuute ndah ɗon ñéerúuté a kaaf ka. Yii baa daa tah ɗon
faha' koy-yaayyon filiɓ ngémë faha' kah-kah. Kon, fëhëntíi hanndal kon
níi fahanta' di keeññon ɓéeɓ.
23 Yúhí biti unni Koope tahte ɗon límëetúté. Ow neh daa límëet ɗën,
ndah ow man tal gañcahi ay húlé húlë nen. Unni Koope nék, man tal
gañcahi ii húl nen. Ɗi ee pes ɗa te ay home na faraah.
24 Ndah bíníyúté Téerëe bitih :
« Ow ɓéeɓ man gaawa nen,
ndami man capussi gaaw fa meeyya nen :
gaawa súhë' súhëe,
capus yooka' yookoo.
25 *Unni Yíkëe nék ay home na faraah. »*✡
Te unni yaa daa Uni Neba húmú waariyu ron ra.

2

1 Hém unni Koope tahte ɗon límëetúté rëe kay, kon yii hente ɓos ɓéeɓ
hégíi rí, ɗon hegoh fel, paŋ yii bokaay a yee na wonu ron ra, iñaan a won
yin ɓos sun ow.

✡ **1:16 1.16** Saame Tali Léwí 19.2 ✡ **1:25 1.25** Saame Isayii 40.6-8

2 Di na sesa' baaker ɓabi miis mi yaafi daa kah-kah fa ra, sésíi síkírëhí
unni Koope ɗaaha, ndah daa wa kah-kah fa. Ɗon pesa' na raa, ɗon ay ooɗ
te ɗon ay múc.
3 Nagajek, bíníyúté Téerëe bitih : *« Ɗon ɗíkísúuté Yíkëe, ɗon olute ɗee
neɓa' ri ra ! »*✡ Ɗon pesuu yii baa neh a ?

Tígë yípëh faam fa ra a faam fa

4 Ëyí Yéesú-Yíkëe në, ɗi fa daa la'a na pes habuu ɓëewë biti lahay njiriñ,
ndaa daa ri bee Koope tanis ɗi otte biti ɗi la'i lahte njiriñ ra.
5 Ɗon fi yaa ɓal nëní taɓahi faam fa nay déké Ruuh-Peseŋ ra ti la' yi
na pesu nen. Hen ɗaa raa, ɗon ay hen goomali seeyoh yi jébëlú Koope,
ɗon yeɗ ɗi sarahi neɓa'te ri di nay ron rii nahee Ruuha, yi ay ñee'ee
Yéesú-Kiristaa na.
6 Ndah bíníyúté Téerëe bitih :
*« Ëlsíi !
Mee yíp la' Siyoŋ ra,
la'i nay habe faam fa,
la'i daa mi tanis ɗi,
la'i lahte njiriñ,
ɓëyí fí gém ɗii na,
fii mëssí sopoh. »*✡
7 Kon ɗon fa gémú rë, ɓéyrí affon sun, ndaa yaha ɓëewë gémúy rë rëe,
bíníyúté bitih :
*« La'a habuu taɓahoh ya biti lahay njiriñ ra,
daa míllë' ham lasa. »*✡
8 Lahte tígí bíníyúté biti ɓal :
*« Ɗi la'i na kabina',
la'i gaani na kéenɗë'. »*✡
Ɗon ot ɓëewí yaa kabinoh, biti wa kaa'uute ñeyi unni Koope, te nagajek,
Koope daa faha' ri ɗaaha waa na.
9 Ndaa ɗon, ɗon daa heeda tansu ra, seeyoh yi Buura, heeda jébëlú
Koope ra, ɓëewí Koope. Ɗi tanis ɗon nda ɗon mín waare iñi éemílë' yë
paŋ ɗi ra, ɗi fa dëek ɗën, ɗúhíɗté rën ñúusë kúɗté rën niiñee ke ri hen
saw ra.
10 Ɗon húmú ɓëewí neh merees, ndaa woteh ɗon ɓëewí ; naa'i keeñ
Koope ɗon húmú bëkíh në, ndaa ɗi tahiɗte ron ɗi leegi.

Pesaɗ kerceen filiɓ ɓëewë nëníh ɓëewí Koope ra

11 Ɗon fa faha' mi níi faha' ra, ɗon fa nëníh ɓëy ëldúnë fi bee ɗon haneel
kut waa na ra, mi ɗaŋ ɗon biti ɗon moytoh faha'i pesi-neba na yuloh yahi
nuffon ti mbërí na faha' kéenɗí moroomi nen ra.
12 Lah pésíi wun leelii ɓëewë nëníh ɓëewí Koope ra ; ɗon hena' ri ɗaaha
raa wuti wa tík ɗon yin ɓos, won biti ɗon i pagoh ɓos raa sah, wa ay ot
biti ɗon pagu yin wun, wa kañ Koope yiin nay ri waa feeñiyee ra.
13 Af Yíkëe taha ɗon on kélfë yë cér : maanam buur fa daa ílíf ɓëy gina
ɓéeɓ rë,
14 a gëernëerrë buur wol wa daani pagoh yi ɓossa a ɓëyí fí paŋ yin wun
wa gérém rí rë.

✡ **2:3 2.3** Saame Kañaa ya 34.9 ✡ **2:6 2.6** Saame Isayii 28.16 ✡ **2:7 2.7** Saame Kañaa ya 118.22
✡ **2:8 2.8** Saame Isayii 8.14

15 Nagajek, Koope faha' biti ɗon pagun yin wun ɗon téy ɓúkkí ɓëewë
yíih yin ra, yee na wëníh wonaɗ ow ra.
16 Koope onte ron ɗon lahuute affon. Kon lah pésíi pesi ɓëyí daa laha'
afi. Di filiɓ baaha ɓéeɓ nék, baa ɓanay tah ɗon ɗap ɓos ɗon na. Ɗon
súrgë Koope na, kon lah pésíi ɗaaha.
17 Lah ëní ɓëewë ɓéeɓ cér, ɗon faha' koy-yaayyon filiɓ ngémë, ɗon neeh
Koope, ɗon on buuri gina cér.

Coono fa ñee Kiristaa ra

18 Ɗon fi súrgë yë, lah ñéyí woni ɓëewë në légéyírúu ron ra, ɗon on wa
cér. Wa wun keeñ te wa baah, wa sohoor ɓéeɓ, lah ëní wë cér.
19 Ndée nagajek, ɗon múñ súfúñ fí waray ɗon koon ndah Koope raa, baa
yin wun.
20 Ɗon tooñ níi ɗon laɓaa ɗon múñ ɗí rëe nék, ɗon sehu laasi bih na
? Ndaa hena biti ɗon pagun yin wun ɗon laɓaa ɗon múñ ɗí rëe, baa yii
wunte íllí Koope.
21 Koope dëekë' ɗën baaha, ndah Kiristaa ñeete coono af ɗon, nda ɗon
yíiɗ yee paŋ ri baa ra, ɗon ñee kotti.
22 Ɗi mësëy bakaaɗ, fel mësëy ɗúh ɓúgë.✡
23 Soluu ri bín fë rë, ɗi yíllëey ; mokluu ri ra, ɗi gapaay yíllëh. Ɗi yerisse
ɓéeɓ ya' Koope fa aattiya'i júɓpé rë.
24 Homa' ri sun fi kurwaha* ra, ɗi a faanaŋ fi séfëhté bakaaɗɗi yen, nda
yen ɓísë' a bakaaɗ yen pes pesi júɓpé. Gaañ-gaañni Kiristaa daa pay yen.
25 Ɗon húmú madu harri múuyú múuyë nen, ndaa ɗon nimilirute
níirëhée ké ron na tooppitoh ron ra.

3

Di waɗti pesuun ɓeleɓ a yaali

1 Ɗon fi ɓeleɓɓa ɓal, ëní yaallon cér ! Hen ɗaa wa ot ɗon pagee ri ɗaaha
raa, wuti ɗeef wa gémúy unni Koope merees raa, yii baa ay tah wa ay gém
te ɗon ii waa won dara :
2 wa ot tílëdën lan a ɗee koruu ron níi koroh raa rek, wocce !
3 Ngënë mëkí wunaaloh ɗon múukée garaŋ, ɗon pokee takkaayyi
úríssën, ɗon ɓekee búuɓɓí píisë kofeelte.
4 Wunon kay homa filiɓ keeññon, ɗon teey ɗon sos. Wuni baa homa'
na faraah. Baa daa yee lah solo íllí Koope ra.
5 Ɓeleɓɓa húmú gémú filoon tíkúté yaakaari wa ya' Koope ra, húmú
teeɓuu wuni wa ɗaaha. Wa húmú onute yaalli wa cér,
6 ti di húmú ona' Saara Abraham cér, na dëekë' rí nijaay ra nen. Ɗon
ay hen koyyi Saara biti ɗon page yin wun te ɗon néehíh në dara.
7 Ɗon fi yaalla nék, lah kúrí ɓeleɓɓon ɗon homa' wun, ɗon yúh biti
ɗoni wa maduy. Ëní wë cér, ndah pesa na ɗúméh nay ron one Koope ra,
waɗte wa ɓal. Hénii rí ɗaaha nda Koope ɓanti kaa' ɗaŋŋon.

Ow neɓpi paga wun

8 Kon sëyíi nuf yínë, ɗon bok keeñ ; fëhëntíi filiɓ fon ti i koy-yaay nen
ɗon naa'anta' keeñ, ɗon cépíɗ affon fíi moroommon.

✡ **2:22 2.22** Saame Isayii 53.9 * **2:24 2.24** *kurwah* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *kilik.* Téerëe won tih : ɓëyí fí yéŋké biti na hawu ri húl rë keru sun kilik, ɓëyí baa alkohte. Saame Nérsí Kootaa 21.22-23.

9 Ɓëyí paŋ ɗon yin ɓos mbée sol ron, ngënë yíllíi. Ɗon kay, lah ɗëgírí
rí biti Koope barkel ri, ndah Koope dëekë' rën baaha. Hen ɗaa raa, Koope
barkel ron.
10 Ndée bíníyúté Téerëe bitih :
« Ɓëyí fí faha' lah keeñi sosse,
lah jaamma pesi,
waɗtee moytoh won ɓos,
fel ɓanti ɗúh ɓúgë.
11 *Ɓëyí baa waɗtee hegoh ɓos.*
Ɗi waɗti paga yin wun,
waɗti dékëe saam jaamma.
12 *Íllí Yíkëe yípëh sun fi ɓëewë júɓú rë,*
ɗi kúníssé nufi na síkírëh ɗaŋŋi wa ;
Yíkëe bota' ɓëewë na pagu ɓos ɗa botoo. »✡
13 Daa nay ron page yin ɓos biti ɗon saamuun paŋ wun kep ?
14 Wuti ɗon ñee mok koon ndah biti ɗon pagu yii júɓpé rëe sah, ɗon ay
lah sos-keeñ. Ngënë néehí ɓëewí kayya, ngënë sídíi yin.
15 Ɗon kay, ɓékí affon biti kep Kiristaa daa Yíkëen. Cëgíi faraah ɗon
mín lof ɓëyí meel ɗon yee tah ɗon tík yaakaaron Yíkëe në rë.
16 Ɗon yahti rii lof raa nék, lah pëgíi rí a teey, ɗon on ɗi cér. Lah sëyíi
nufi lante, nda ɓëewë na yahu tii yon af pesadi wunon Kiristaa na ra sopoh
wonni wa.
17 Ow mokluun paŋ yin wun, te ɗeefa Koope fahaa ri ɗaaha raa, daa gén
biti ɗi mokluun paŋ yin ɓos.

Ɓaŋi Kiristaa kúl kë

18 Ɗi fi Kiristaa, af bakaaɗɗi yen tahte ɗi ñeete mok, te mogi baa ri
moka' waal yínë, teempe waali yíníi baaha faw ; ɗi fa júɓ ɗë tahte húl
ndah yen fa júɓúy rë nda ri kúɗ yen Koope na. Faana daa hawu húl, ndaa
Ruuh-Peseŋ këlíɗté rí, ɗi na pes.
19 Doolii Ruuhi baa nék daa tah ɗi pay waare coonaa ya húmú kasu ra.
20 Daa wa ɓëewë húmú ñéerúuy a Koope jamanaa na húmú yugusa'
Nowe gaala ra, te ɗeef ɗi fi Koope múñëlté wë, na seh. Ɓëewë húmú
múcú mulii mbënë më rë húmú caakuy, wa húmú ow peeye daa haalu
gaala.
21 Baa daa maanam bëtsée ké yen woteh ; mulii bëtsí baa wonay biti
hosse sísíɓ fë faanni yen dé', iti fi bëtsë daa ri biti yen pokoh Koope na a
nufi lante*. Bëtsë múcël yen múcëlë ndah kolohi Yéesú-Kiristaa ɓúudé,
22 ɗi fa saañ sun-Koo tookke hëbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi ra.
Malaaka ya, mbínéeffí lahu un a yii lahte doole sun ɓéeɓ onute ri cér.

4

Lof pesaɗ

1 Koy-yaayyi yeh, hém faan Kiristaa daa ñee coono raa, tëhí ñee coono
ti Kiristaa nen ; ndah ɓëyí faana híssí ñee coono, woca'te a bakaaɗ.
2 Kon tígë homuu ɗon bee ra kep, yee talluu ron peson ɗa waɗti hena
yee faha' Koope ra ndaa fah pes-neɓ neh.

✡ **3:12 3.12** Saame Kañaa ya 34.13-17 * **3:21 3.21** *iti fi bëtsë daa ri biti yen pokoh Koope na a nufi lante* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *iti fi bëtsí baa daa ri biti yen ɗaŋ Koope ɗi on yen nufi lante.*

3 Pesee ke ron filoon ƀéeƀ, na húmú dékúu ɗon paŋ yii neƀa' ƀëewë
nëníh ƀëewí Koope ra doyte ɗon na leegi : ɗon húmú pesuu pagaɗ ƀos
a fah pes-neƀ, mani, mbumbaay níi ɗon ɗúmëlúté mbumbaay. Ɗon na
yúulúu ala ƀal, pagadi sëpírë'í bah.
4 Woteh fee Koo bee nék, ƀëewë nëníh ƀëewí Koope ra éemúté di yee
wocuu ron a wa di pesadi ƀosi misigi baa ra, wa na solu ron.
5 Ndaa wani Koope fa caŋ aattiya'i ƀëewë na pesu a yee húlú rë ay naa
teeya'.
6 Yii baa daa tah Uni Neba waariyu sah ƀëewë húlú rë. Wa aattiyuu iña
pagu wa bee na húmú pesuu wa feey ra naam ti ƀëewë ƀéeƀ nen, ndaa
af Ruuha tahte wa pesuu ti di na pesa' Koope nen.

Di waɗti pesaa ow a moroomi

7 Ëldúnë ɗúmpé níi wocce. Kon téeyí ɗon yeel, nda ɗon mín ɗaŋ Koope.
8 Yee lukki lah solo ra ƀéeƀ nék, daa ri biti ɗon fahanta' hanndal kon di
keeññon, ndah faha' ow daa na múur bakaaɗ caak.
9 Kúnsírëntíi íllí faammon, ƀanti ñéerë' a capitoh. 10 Ow fi ow ɗon na
ƀéeƀ, habraa moroomi di yee on ɗon Koope ra. Hen ɗaaha raa, ɗeef iñi
bokuuy ya on ɗon Koope ra ƀéeƀ, ɗon kúrúté wë kúrí wunte.
11 Ɓëyí fí yúhté biti ay wone wono, ƀeka woni baa waarii unni Koope ;
ƀëyí ay habree ow, pagaa ri a mín-mínë déŋéen ɗí Koope ra. Hen ɗaaha
raa, ƀëewë ñeya' Yéesú-Kiristaa na kañ Koope di iña ƀéeƀ, ɗi fa laha'
ndam a doole dee níi kiri fi kiri ra ! Ɗémíin !

Ow neƀpi ñeya coono fi Kiristaa

12 Ɗon fa faha' mi níi faha' ra, coono fi misiga homuu ron ra ƀanay tah
affon kúnëh níi ɗon won biti yii baa waray ɗon kat.
13 Keeññon kay waɗti sosa soso biti ɗon bok a Kiristaa coono. Hen ɗaa
raa, yiin nay rii teeƀe ƀëewë ƀéeƀ ndami ra, keeññon sos níi sos.
14 Af Kiristaa tah ɗon solu raa, ɗon lahute sos-keeñ ndah Ruuhi Koope,
ɗi fi Ruuha lah ndam ra ee ɗon na.
15 Coono fon ƀanay ñeya' biti ɗon hawun ow húl, mbée biti ɗon lohun
loho, ɗon pagun yin ƀos, mbée ɗon haalun yii waal fon íníh në.
16 Ndaa hena henu ron kerceen ra daa taha ɗon hom coono raa, ngënë
sëpíi në ; ɗon warun naa kañ Koope kaño di yee nonuu ron Kiristaa na
ra.
17 Wahtaa nay dale aattiya'a ra lahte, te ay ɗéƀúu yen fi ƀëy Faam Koope
na. Daluun yen na raa nék, lah ƀëewë yéŋké biti gémúy Uni Nebi Koope
raa, ay made ɗíh waa na ?
18 Ndah bíníyúté Téerëe bitih :
« Hém mújí ƀëe' júƀ ɗë
daa misik raa,
lah bakaaroha na,
ɗi fa kaañ Koope ra raa,
ay made ɗíh ? »✡
19 Kon, ƀëewë Koope daa faha' biti wa ñee coono ra, pagun wun rek
saye, wa tík pesi wa ya' Koope fa daa sak wa ra, ɗi fa yii won ɗi ƀéeƀ ɗi
paŋ ri ra.

✡ **4:18 4.18** Saame Léeh yë 11.31

5

Njíittí jaŋaa

1 Ɓëewë homu filiɓ fon te wa i njíit jaŋi ra, so' mi won ɗon na, so' fa njíit jaŋi ti ɗon nen ra. So' mi tíkké íllí së' coono fi Kiristaa ngëey te may non ndamee ke ri nay teeɓuu ra. So' mi won ɗon tee :

2 tëeppítíi yuba déŋéen ɗën Koope ra. Yéelí në, ɗon ɓan ɗii paga' biti ɗon túuyú rí túuyë, pëgí rí ɗon núhë' rí keeññon, ɗee faha' ri Koope ra. Ngënë pëgíi rí biti ɗon ay naa saame alal, pëgíi rí a sawoor.

3 Ngënë mëklí ɓëewë déŋéenú ɗon ɗa. Ɗon kay, wa waɗti yíirún ɗon na !

4 Hen ɗaa raa, yiin nay nimile kélfíi níirëh yë rë, ɗon ɓeku baane-ndam, bi ay hene has faraah.

Ow neɓpi cépírë afi cépírë, ham ngémë

5 Ɗon fi tuŋka nék, lah ëní ɓëewë ɓahayu ron ra cér. Ɗon ɓéeɓ nék, cépírí affon hanndal kon, ndah bíníyúté Téerëe bitih : *« Koope ñéerëey a ɓëewë na gaan-gaanluu ra, ɗi ona' ɓëewë cépírú affi wa ra mal. »*✡

6 Kon, cépírí affon fíi Koope fi Sërndëŋë, nda wahtaa lah raa, ɗi ɓéyíɗ ɗon.

7 Hélí iña na sídúu ɗon ɗa ɓéeɓ ya'i, daa ri na tooppitoh ɗon.

8 Téeyí ɗon yeel ! Seytaane, kaa'ohon ee yídëelëh rë, man gaynde fi na híigëh, na ɓoorsoh ɓëyí ñama ri nen.

9 Hëbí ngémë híin ɗon haa' a ɗi fi Seytaane, ɗon yúh biti koy-yaayyon filiɓ ngémë homu feey fa ra ɓéeɓ ñeyuu coono ɗaaha.

10 Ɗon lísúu hom coono kaah, ndaa Koope fa na ona' ɓéeɓ rë dëekké ɗon ɗon haal ndamee ke ri na ɗúméh rë, af biti ɗon nonu Yéesú-Kiristaa na. Tasse yutuuɗ ɗi ay ron ɓaatti yugus, habra' ron, on ɗon doole, tík ɗon ɗon caga' a kotti híinté.

11 Koope laha doole dee níi kiri fi kirih ! Ɗémíin !

Takoha

12 Silaas* fa haba' mi koy-yaafi pokohte Kiristaa na ra daa habra' so' bíníi ɗon koy unni yeh. Ɓedda'i ron a woni ron biti mali Koope kaah te ɗon ham na híin, daa tah mi bíní ron unni yeh.

13 Ɓëy Babilonna† dee nonu jaŋaa ra, yee Koope tanis wa ti di tansa' ri ron nen ra, a Marka fa haba' mi koy kah-kah soo na ra na woduu ron.

14 Wëdëntíi hanndal kon níi wodanta'‡.

Koope ona ron fa nonu Kiristaa na ra ɓéeɓ jaamma !

✡ **5:5 5.5** Saame Léeh yë 3.34 * **5:12 5.12** *Silaas* : Di gerek bíníyú ɗeh : *Silwee.* Daa ri tii yíníi Silaas. † **5:13 5.13** *Babilon* : Rom daa na léehúu ɗah. ‡ **5:14 5.14** Di ɓaahi ɓëewí yaaha, wa yahti wodoh ɓëewë mboko yi wa mbée ɓëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.

Téeríi ana fa bíní Peer ra
Kúnsëe

Bee daa uni ana fa bíní Peer ra. Yee tah ɗi koloh na ra nék, haa'a'i ƀëewë na waariyu ƀëy ílí janaa iñi bokaay a Uni Nebi kah-kah fa ra *(2.1)*. Ɗi koloh na ƀal ƀedda'i wa fi ƀëy ílí janaa nda wa tíl kotti wunte, te wa pokoh yúhí Koope a Yéesú-Kiristaa yúh kah-kah *(1.5-8)*, ti di waariyu wa ri ƀëewë tíkú Kiristaa íl ngëey nen ɗa *(1.16)*.

Ɗi wonte wa :
- yii lenke tílëɗ ƀëyí gémpé *(1.5-11)*,
- yii lenke yonente yi paɗɗah ya *(2.1-22)*,
- a yii lenke nimili Yíkëe *(3.1-18)*.

Ƀëyí fí jani téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti ƀëewë gémú rë waɗti saamun yúhí Yíkëe faraah, wa ƀanti síkírëh wonaɗɗa ee na níi múuyɗé wë.

Wodoha

1 Koy-yaayyi yeh, ɗon fa gémú Yéesú-Kiristaa ra, ɗon fa yen teyu kep ngémë rë, so' mi Simon Peer, súrgë a apootari Yéesú-Kiristaa, daa mi na wodoh ɗon. Júƀë júƀ Yéesú fë daa Koope fi yen a Sëmlëhí yen ɗa daa tah ɗon gém.
2 Koope hëpë rën mal, on ɗon jaamma ndah yúhë yúhú ron ɗi fi Koope a Yéesú Yíkíi yen ra.

Tílëɗ ƀëyí gémpé

3 Koope ñeya' doolii onte yen yii waɗ yen ƀéeƀ, nda yen pesa' pokoh ɗii na. Ɗi ñeya' yúhë yúhú ri yen ɗa pagiɗte yen yii baaha, ɗi fa ñeya' ndami a baahi dëekké yen ɗa.
4 Ɗaaha, ɗi yeɗte yen alal mi caaga gap ɗi yen ɗa, nda ɗon múc fah pes-neƀ, bee na yah ëldúnë rë, ɗon tokoh ɗi fi Koope na, pesi ron mada' a pesi.
5 Daa tah mi won ɗon tee : pëgí ƀéeƀ ɗon tíl tílëdí wunte, ɗeefiɗ ngémën ; ɗon saam yúh yee faha' Koo ra, ɗeefiɗ tílëdí wunon ;
6 ɗon ham affon, ɗeefiɗ yúhí ron yee faha' Koope ra ; ɗon múñ, ɗeefiɗ hama habu ron affon ra ; ɗon pokoh Koope na, ɗeefiɗ múñën ;
7 ɗon til koy-yaay kon, ɗeefiɗ pokohi ron Koope na ; ɗon faha' ow, ɗeefiɗ tílí koy-yaay kon.
8 Ɗon lah iñyaa ɗon na te ɗon cagoh pani wa raa, wa ay ron sawooril te wa ay ron ƀaatti ƀek yúhí Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen.
9 Ƀëyí fí lahay iñyaa ɗii na nék, ƀani búumíɗ wuluuy, ndah oli wulay. Ƀëyí baa halte biti ɗi hosɗute bakaaɗɗee ke ri merees.
10 Koy-yaayyi yeh, yii baa daa tah mi won ɗon biti ɗon gëergëerlëh níi lan biti Koope dëekké rën te tanisse ron. Ɗon hena' ri ɗaaha raa, ɗon ii keen pagaɗ ƀos.
11 Ɗaaha, ɗon ay lukuu tahru haal Nguur ki Yíkíi yen a Sëmlëhí yen Yéesú-Kiristaa na, nguur kee ri na ɗúméh rë.

Yëeddë'í tíkëh kaah

12 Ɗon yúhúté iñyaa te ɗon habute kaaf ka liilu ɗon ɗa sah naam, ndaa may dékée nérsí ron wa faraah.

13 Hém mí lissí pes feey fi bee rek, jekke biti mi dékëe nérsí ron iñyah,
ɗon hele nuf na.
14 Bi yúh mí biti mee kotti kúl kë ti di teeɓa' so' ri Yéesú-Kiristaa Yíkíi
yen nen,
15 may paŋ ɓéeɓ níi wuti mi húl rëe sah, faraah ɗon nérsée iñyah.
16 Yee wonuu fun ɗon biti Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen ac ayo a doole ra,
fun sakuy ri sako. Fun daa tíkú íllí fun ngëey gaanaa ki.
17 Koo Boffa daa ɓéyíɗ ɗí onte ri ndam ; te ɗi fi Koope, ɗi fi yíkíi Ndami
gaana, ɓéyíɗté uni níi Yéesú kelohte ri na won ɗi tih : « Bee daa Koy so'.
Mi faha'te ri níi faha', keeñ so' sosse ɗii na níi sos. »✡
18 Fun fi yee ɓal fun keluute unee ke Koope kola' sun-Koo baa ra, bee
homuu fun a Yéesú sun fi daŋi selaa ra.
19 Yii baa daa tah fun ɓaatti gém iña wonu yonente ya ra*. Lah tíkí
nuffon na : wa man lampii na hawaan filiɓ ñúusë níi bín yíilëe Koo ra
nen. Tíkí nuffon na níi hula na niiñ hagaɗ ɗa ac niiñil keeññon.
20 Ɗéɓíi yúh biti ow a afi kut míméh poysiiɗ afi iña wonu yonente ya
Téerëe rë†,
21 ndah iña wonu yonente ya ra ɗúhëey waa na, Koope daa na cépíɗ
Ruuh-Peseŋ sun fi wa, wa anee won.

2

Yonente yi paɗɗah ya

1 I yonente paɗɗah húmú filiɓ ɓëy Israyel na filoon. Ti ɗaaha nen,
i yëeddëh paɗɗah ay hom filiɓ fon, wa yëeddée yii henay kaah te ay
saŋkuye ow saŋkuyo. Wa ay til níi sah kaa' Kélfëe tos wa ra. Wa ay yípée
saŋku ɗaaha, te ɗeef daa wa komuu ri affi wa.
2 Ow caak ay ñee kotti wa di iñi ɓossa na pagu wa ra, te wa ay tah ɓëewë
ay sol waali kah-kah fa.
3 Faha'i wa ay tah wa nofa' ron di wonaɗ, ɓeɓ alal mon. Aattiya'i wa
maañcee caŋ nék, te wa saŋkuyute níi wocce !
4 Na húmú bakaaru malaaka ya merees ra, Koope baalay wa koy yínë
sah ; ɗi pokalsa' wa pokalsoo, yeñce wa safara, ɓekke wa tígë ñúus túɗ
ɗë, yeffe wa daaha níi yiin nay rii aattiyee ɓëewë rë.
5 Ɗi húmú baalay ɓëewée ɗéɓú rë ɓal, ɗi kéeníɗ mbënë më ëldúnë, sun
fi ɓëewë kaañu Koope ra ɓéeɓ. Ɗi liilti sëmlë' Nowe kut, ɗi fa na húmú
waare ɓëewë paŋ yii júɓpé rë, a ow paana kay.
6 Koope aattiya'te Sodom a Gomoor, muuyilte wa filiɓ kíi. Baa daa teeɓ
ɓëewë biti ɓëy kaañ Koope rek ay henu ɗaaha.
7 Ɗi fi Lot* nék, Koope múcëlté rí ndah ɗi húmú ɓëyí júɓpé, te iñi ɓossa
na húmú pagu ɓëewë kaañu Koope ɓani wa dékú rë misikke ri lool.
8 Ɗi fi baa húmú júɓ hom filiɓ fi wa ra, dékë' ot a keloh iña ñéerëey a
woni Koope na pagu wa ra faraah. Pesadi wa ɗúmëlté keeña ces.

✡ **1:17 1.17** Saame Maccëe 17.5 ; Marka 9.7 ; Lúkkë 9.34-35 * **1:19 1.19** *Yii baa daa tah fun ɓaatti gém iña wonu yonente ya ra* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *ɓaatte biti fun keluute iña wonu yonente ya ra, te wa kaah.* † **1:20 1.20** *Ɗéɓíi yúh biti ow a afi kut míméh poysiiɗ afi iña wonu yonente ya Téerëe rë* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *Ɗéɓíi yúh biti iña wonu yonente ya Téerëe rë, wa níɓ ow neh.* * **2:7 2.7** *Lot* : Ɗi koy ñéedí Abraham. Na húmú muuyil Koope gini Sodom ɓani ɓëy faami na heguu ra, ɓelaa daa húmú heeltoh yíssëhté deey miraa. Saame Dalaana 13.1 níi 14.16 ; 19.1-38.

9 Iñyaa ɓéeɓ daa teeɓa' biti Koo-Yíkëe mín múcël ɓëewë pokuu ɗii na
ra coono, te ri mín yef ɓëewë júɓúy rë níi yiin bis-këem, ɗi daan wa.
10 Ɗi ay lukee daan ɓëewë pagaɗɗi ɓossi na sobeyil wa kep daa neɓa'
wa ra, yee faaliyuuy Koope ra.
Wa fi yëeddëh yë wona' mi ron yaaha ra, kaañute Koope anutee faaliyuy
ow tíkké sun ; wa onuy mbínéeffë sun-Koo cér, wa soluu wa soloo sah faf.
11 Añcaŋ, malaaka ya daa luku wa doole lukute wa katan ra, na wëníh
yin ɓos sun fi wa fi mbínéeffí yaaha, fíi Yíkëe.
12 Wa fi yëeddëh yi yaa madu raɓ nen. Raɓ míného níɓ. Ɗi ɓoorsuu
ɓoorsoo hawu húl. Wa fi yëeddëh yí yaa hom soluu yii wa yíih rí. Wa ay
hawu húl ti raɓ nen.
13 Ɗaaha, wa ay yínlú iñi ɓossa pagu wa ra ɓéeɓ. Wa oluu nebi wa paŋ
yin ɓos na' këtëŋ ! Ayi wa ndaje yon sëpírë'té, koma' gace ; te wonaɗ fel
daa na neɓa' wa.
14 Faraah nuffi wa yeja' wa njaaliyoh ; wa na dëylíih paŋ bakaaɗ. Wa
dékúu nofa'i ɓëewë híinúy rë. Saam kep daa affi wa. Koope keente sun fi
wa níi wocce !
15 Wa helute waala júɓ ɗë, múuyúté ñeyute tal Baalam fi Bosoor fa
yéŋké bitih, paŋ yin ɓos ɗi yeraa hélíis rek daa neɓa' ri ra.
16 Ɓëewë ɓéeɓ yúhúté biti mbaam-séf na woneh wëerté maan ? Ndaa
bakaada bakaaɗ Baalam ra, tahte mbaam-séf daa won afa wonaɗ ow níi
ɗi fi Baalam, ɗi fi yonentaa yerisse pagadi dofa na saañ ɗii page koon ɗa.✡
17 Ɓëewí yaa madu yéemí síiñ síiñë nen, wa madu nérrí ngilaaw gaan
na kúɗ wë nen. Koope habiɗte wa tík filiɓ elga lukki ñúus ɗë.
18 Daa wa lukuu mín goneel, te goneelli wa lahay njiriñ. Ɓëewë anuu
fús filiɓ fi yee homuuy kaah ra, wa hom fahuu fíirí wë a iñi sëpírë' yë na
pagu wa ra.
19 Wa hom gapuu wa biti wa ay laha' affi wa, te wa fi yaaha sah wa i
ñaam di iñi ɓossa na ɓaahuu waa paŋ ɗa, ndah ow fu yeris yin luk ɗo
doole rek, ɗeef yii baaha hampe ro ñaam.
20 Lahte ɓëewí múcúté iñi sobeyi ëldúnë ndah yúhë yúhú wë Yéesú-
Kiristaa Yíkíi yen a Sëmlëhí yen ra ; ndaa til níi wa nimil iñyaa luk wa
doole raa, míllëen kí wë daa na lukki ɓos di madu wa ɗéɓëenë.
21 Biti wa ɓanti yúh waala júɓ ɗë koon sah daa na gén waa na biti wa
yúh rí níi woc, wa anti súugëh túuyë'í selaa komu wa ra.
22 Léeh yí yee saamɗu wa kep : *« Wuti ɓuh hok raa, kaa'eeh ɗi ñamaat
wa. »*✡ Mbée : « Mbaam túgël wuti fu kolaa ɓoyi raa, kaa'eeh ri píníŋëh
dépëh. »

3

Nimili Yíkëe

1 Ɗon fi kooyyi so', bee daa waali ana fa bíní mí ɗon ɗa. Filiɓ iña bíní
mí ɗon waalli ana ya ra ɓéeɓ, mi nédís ɗon iña húmú yëeddú ɗon ɗa,
nda ɗon ham lani nufa homuu ɗon ɗa híin.
2 Mi faha' biti ɗon nérsëh iña húmú wonu yonente yi sela ya merees ra
a túuyë'í Yíkëe fë daa Sëmlëhë rë, bee wonu apootarron ra.
3 Yee nay ron ɗéɓée ham affon ɗa, daa ri biti míllëen jamanu ay lah
ñaawloh yi ay ac, wa ay pesee yee neɓa' wa ra. Wa ay ron ñaawal

✡ **2:16 2.16** Saame Kíní ɓëy Israyel 22.1-41 ✡ **2:22 2.22** Saame Léeh yë 26.11

4 won ɗon tih : « Yéesú wonay biti ay nimil woo ? Ɗi di leegi ? Caacci
yen húlúté, te ëldúnë lofisaay dalaanin níi a ɗeh ! »
5 Wa ay won ɗaaha, te ɗeef wa hëllúu hëllëe biti Koope ɓeɓ uni bín fë
sakke sun a feey, feey fa ɓísúuté a mulaa, te mulaa daa yugusuu feey fa.
6 Ëldúnë fë ɗéɓ ɗë nék, mulii yaaha daa muuyil ri, daa wa mulii mbënë
më.
7 Te sun a feey fa hom na woteh yee ra, unee ke Koope baa daa yef wa
níi yiin bis-këem, bisa nay saŋkuyu ɓëewë kaañu Koope ra. Yiin fi baaha,
sun a feey ay muuy filiɓ kíi.
8 Lahte yii ɗon waruy rii hal nék kooyyi yeh : yúhí biti bis yínë a kíil
júnní daa teyu Yíkëe në.
9 Lahte ɓëewí seha maaña'te wa, ndaa ɗi ɗaa neh, Yíkëe ay paŋ yee
gapa' ri ra biti wahtaa lah. Daa ri hom kay na séhíɗ ɗon, ndah ɗi fahaay
biti ow yínë sah saŋku ; ɗi faha' biti kay ɓëewë ɓéeɓ lah jodi lofuun wa
pesaɗ.
10 Yiin nay nimile Yíkëe rë nék ay beettiya' ti lohoh nen. Yiin fi baaha,
sun-Koo ay poysa' pëw ! Yii hompe sun ɓéeɓ kíi kë ay waa yah, feey fa
a yii hom na ɓéeɓ ay muuy. 11 Kon yúhí yee nay ron page leegi ra bee
yúhúu ron biti iña ɓéeɓ ay muuyee ɗaaha ra ! Neɓpe biti tílëɗën lan te
ɗon pokoh Koope na,
12 ɗon sehe, ɗon paŋ ɓéeɓ níi bisi baa yíppí lah. Daa ri bisa nay yahe
sun-Koo filiɓ kíi kë, iña sun ɓéeɓ muuy filiɓ njaar ma ra.
13 Ndaa Koope gapa'te sun a feey has, tígí júɓ ay déké në. Baa daa yee
na sehu yen ɗa.
14 Kooyyi yeh, yii baa daa tah bee homuu ron sehi bisa bee ra, ɗon waɗti
pagun níi ɗon lan ɗon lëhíh síkkë ndín, ɗon hom jaamma.
15 Hëbíi biti séhídë séhíɗ yen Yíkíi yen ɗa, daa nay tahe yen múc. Koy-
yaafi yen Pool fa fahuu yen níi faha' ra ɓal, di nufa on ɗi Koo ra, bíníté
ɗon yin na.
16 Daa ri yee bíní rí kolaa ri won yii leŋke yi bee ɓéeɓ rë. Lahte na unni
yooɓay naa ham níi. Ɓëewí yíih yin te ngémí wë híinëy lofute tikki fi unni
yaaha, ti di na paguu wa ri ílíyyë ee na filiɓ Téerëe rë nen. Ɗaaha, wa
homute saŋkii affi wa.
17 Ɗon fi kooyyi so' nék, ɗon yúhúté leegi ! Këlíi affon, ɗon ɓanti yeris
ɓëewë kaañu Koope ra kúrëelëh rën múuyí wë, këlíɗ rën tígí gíŋë homu
ron ra.
18 Pésíi yúhë yúhú ɗon Yéesú-Kiristaa a mala lahu ron ɗii na ra ɗon
saye wa ɓaatee ɗon na, ɗi fa daa Yíkíi yen a Sëmlëhí yen ra. Ɗi laha
ndam dee níi kiri fi kirih ! Ɗémíin !

Téerëe ɗéƀpí bíní Saŋ ra
Kúnsëe

Saŋ fa na suu yen wonee bee ra, daa ri Saŋ fa non ƀëewí iniilla bíníyú Uni Nebi Yéesú-Kiristaa ra. Ɗi bíníyílté un éeyë kay, yuliɗte wa ƀëewí bokuuy. Bee ɗéƀ ɗë nék, ƀëewë ɗi bíní wë unna ra capuy. Bee ñee na ra, bíníyú ƀëy íl jaŋi hom filiƀ gin, ɗi wona'te jaŋii baaha yaa-ow. Bee míllë' rë, bíníyú ƀëyí hínú Gayus. Ɗi fi Gayus fi baa nék daa na húmú habra' koy-yaayya filiƀ ngémë, níi luka' yee ri yéeh wë rë sah, ndah gémë gém ɗí rë.

Jamanii Saŋ bín fë, lahte ƀëewí húmú kaa'uute biti Yéesú-Kiristaa acce feey hente ow. Wa tíkúté wonute biti ƀal yii neƀa' ow mín paŋ, Koope ii rii haba' yin.

Yii baa daa tah Saŋ bíní ƀëewë gémú Kiristaa na ra, na ƀaat waa teeƀ wa daa Yéesú, na won wa biti wa pokoh kaaf ka.

Ɗi wonte wa :
- yii leŋke tílë' niiñ (1 Saŋ 1.7, 2.9-11),
- yii leŋke túuyë'í hasa (1 Saŋ 2.3-8),
- yii leŋke kaa'ohi Yéesú-Kiristaa (1 Saŋ 2.18-23),
- yii leŋke di waɗti pesuun koyyi Koope (1 Saŋ 2.28 níi 3.3),
- yii leŋke di waɗti fahaa ow koy-yaafi filiƀ ngémë (1 Saŋ 3.11-18),
- yii leŋke ɗee faha' Koope ow ra (1 Saŋ 4.7-21),
- yii leŋke di nay faasuu pesi ëldúnë (1 Saŋ 5.1-5),
- yii leŋke iña seedeyiru Yéesú-Kiristaa ra (1 Saŋ 5.6-12),
- yii leŋke pesa na ɗúméh rë (1 Saŋ 5.13-21),
- yii leŋke kaaf ka a fahanta' (2 Saŋ 1.4-11),
- yii leŋke pesa'i Gayus kaaf ka (3 Saŋ 1.1-6),
- a yii leŋke di madu Joteref a Démétíríyús (3 Saŋ 1.9-12).

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay yúh di nay rii tílée filiƀ ëldúnë fí beh, a di nay rii pesee a moroomi.

Una na ona' pes ɗa

1 Koy-yaayyi yeh, mi bíní ron unni yee teeƀi ɗon yii leŋke Una na ona' pesa ra. Dalaana, Una húmú në. Fun keluute ri filoon fe, fun tíkúté rí íl ngëey, fun yeelute ri te ya' yi fun tíkëhté sun fi.

2 Pesi baa feeñiyohte, fun olute ri. Fun homu seedeyidi, fun na wonu yii leŋke pesee na ɗúméh baa ra. Ɗi húmú hëbís Boffa, te ri feeñiyohte fun.

3 Yee olu fun, fun keluute ri ra, fun homu woni ɗon fi yaa ri, hen ɗaa raa, ɗon non fun na yen hen yínë, ɗon non Boffa a Koy ka Yéesú-Kiristaa na ti di nonuu fun waa na nen.

4 Ɗon ot fun bíní ron unni yeh, fun saamu biti sosi keeññi fun mit sëk.

Tíl neƀa' niiñ

5 Una liilu fun Yéesú-Kiristaa, fun na wonu ron ri ra daa ri beh : « Koope niiñ koceec, yii ñúussé íníh ɗii na. »

6 Yen won biti yen nonu ɗii na, yen anti pesuun ñúus rëe, ɗeef yen felu felo, yen ñeyuy kaaf ka.

7 Yen pesuun niiña ti di homa' ɗì fi Koope niiña nen raa nék, ɗeef yen
henute yínë hanndal ki yen, ñif mi Yéesú Koohi hosse bakaaɗɗì yen ɓéeɓ.
8 Yen won biti yen lahuy bakaaɗ ɗaa, ɗeef yen nofuute affi yen, yen yíih
kaah.
9 Hena biti raa nék yen tahute biti yen bakaarute, yen ɗúhíɗ ɗí ɓúkkí
yen raa, yii ɓosi hom yen na ɓéeɓ, Koope ay yen ɗii baal, ladil yen. Koope
júɓpé te yii won ɗì ɓéeɓ paŋ ɗì.
10 Yen won biti yen bakaaruy raa, ɗeef yen tíkúté Koope feloh, te unni
haalay keeññi yen.

2

1 Ɗon fi koyyi so', ɗon ot mi bíní ron unni yeh, nda ɗon ɓanti bakaaɗ.
Ndaa til níi lah ɓëyí bakaaɗ ɗon na raa, yen lahute ɓëyí nay yen layre fíi
Boffa : daa ri Yéesú-Kiristaa, ɗì fa júɓ ɗë.
2 Ɗi fi Yéesú-Kiristaa fi baaha daa yera' afi sarah nda yen baalu
bakaaɗɗì yen. Af yen neh kep daa tah ɗì yera' afi sarah, ndaa af ɓëewë
ëldúnë ɓéeɓ.

Túuyë'í hasa

3 Yii bee daa teeɓ yen biti yen yúhúté Koope : ñeya ñeyu yen túuyë' yí
Koope ra daa teeɓa' baaha.
4 Ɓëyí won biti yúh Koope te ɗeef ɗì na ñeyeh túuyë' yí rëe nék, ɓëyí
baa feloh, yéeh kaah.
5 Ɓëyí ñee woni Koope raa nék, ɗeef faha'i ɓani Koope mitte sëk. Yii
baa daa teeɓ yen biti yen pokuute Koope na.
6 Ɓëyí fí won biti pokohte Koope na, waɗti pesaa ɗee pesa' Yéesú rë.
7 Ɗon fa faha' mi níi faha' yee ra, túuyë'ë bíní mí ron bee ra has neh ;
ɗì túuyë'í maañce, bi ɗon liilute ri dalaanin. Túuyë'í baa daa una mësúu
ron keloh ra.
8 Di filiɓ fi baaha ɓéeɓ, lahte yin has filiɓ túuyë'ë bíní mí ron bee ra.
Kaaf ka hom na ra feeñce Yéesú në, feeñce ɗon na ɓal. Yee teeɓa' ri ra
daa ri biti ñúusë hompe gét te niiñi kah-kah fa acce níi wocce.
9 Ɓëyí fí won biti pesa' niiña te ɗeefa faheeh tík koy-yaafee ke ri filiɓ
ngémë íl, ɗeef ɗì lís ñúusë.
10 Ɓëyí fí faha' koy-yaafee ke ri filiɓ ngémë nék, ɗeef ɗì pesa' filiɓ niiña,
te lahay yii mín ɗíi ɓek bakaaɗ.
11 Ɓëyí fí fahaay tík koy-yaafee ke ri filiɓ ngémë íl nék, ɗeef ɗì aa ñúusë
; ɗì tílë' ñúusë, yéeh tígë në saañ ɗì ra, ndah ñúusë búumílté rí.
12 Ɗon fi koyyi so',
ɗon ot mi bíní ron unni yeh,
biti bakaaɗɗon baalute ron
ndah Yéesú-Kiristaa.
13 Ɗon ot mi bíní ɗon fi baappi yeh,
biti ɗon yúhúté
ɓëe' húmú në dalaana níi a ɗee ra.
Ɗon ot mi bíní ɗon fi wahambaane ya
a cafayyi yeh,
biti ɗon ɓagute Seytaane.
14 Ɗon ot mi bíní ɗon fi tuŋki yeh,
biti ɗon yúhúté Boffa.
Ɗon ot mi bíní ɗon fi baappi yeh,

biti ɗon yúhúté
ɓëe' húmú në dalaana níi a ɗee ra.
Ɗon ot mi bíní ɗon fi wahambaane ya
a cafayyi yeh,
biti ɗon maanute filiɓ ngémë :
Unni Koope ee ɗon na,
te ɗon ɓagute Seytaane.
15 Ngënë fëhíi ëldúnë níi luka' iña filiɓ. Ɓëyí fí faha' ëldúnë, míméh faha' Baap-Koo,
16 ndah iñi ëldúnë daa wa yeh : paŋ yii ɓosi meela' faannon, faha' yii fu ot ɗi, a gaan-gaanloh af iñi feey fi beh. Te iñyaaha ɓéeɓ kolaay Boffa na, wa kola' ëldúnë.
17 Ëldúnë a iña neɓa' ow filiɓ ɗa ɓéeɓ hompe ɗúm, ndaa ɓëyí fí paga' yii neɓ Koope ay pes faraah.

Kaa'ohi Yéesú-Kiristaa

18 Ɗon fi koyyi so', yen homute míllëen jamanu ! Ɗon keluute biti kaa'ohi Kiristaa ac ayo maan ? Tígë homuu yen bee ra kep, caakke kaa'oh yi Kiristaa yi ayute. Yii baa daa teeɓ yen biti yen homute míllëen jamanu.
19 Wa fi yaa koluu yen na, ndaa nagajek wa nëníh yen na. Wa nonun yen na koon, wa tasun yen na. Ndaa míntí hena ɗaaha, nda lan biti ow yínë sah waa na noneh yen na.
20 Ɗon nék, ɗon liilute Ruuh-Peseŋ Ɓëyí selaa na, daa tah ɗon ɓéeɓ ɗon yúh kaaf ka.
21 Ɗon ot mi bíní ron nék, biti ɗon yíih kaaf ka yúhë neh. Yúhë yúhú ron kaaf ka ra kay daa tah mí bíní ron ! Ɗon yúhúté biti ɓal fel a kaah míníh ñéerë'.
22 Kon daa feloha ? Daa ri ɓëe' kaa' ra, ɓëe' won biti Yéesú Buura Koo fal ri ra neh. Ɓëyí baa daa kaa'ohi Kiristaa ! Ɗi boolla' Boffa a Koy ka ɓéeɓ kaa'a'te,
23 ndah ɓëyí kaa' Koy ka, kaa'a'te Boffa, te ɓëyí tah Koy ka ɗeef tahte Boffa ɓal.
24 Daa tah mi won ɗon tee : pëkíi iña keluu ron dalaanin ɗa. Ɗon pokoh iña keluu ron dalaanin ɗa raa, ɗon ɓal ɗon ay pokoh Boffa a Koy ka na.
25 Kiristaa gappe yen biti nagajek ɗi ay yen on pesa na ɗúméh rë.
26 Ɓëewë na fahuu múuyɗí ɗon ra daa tah mi bíní ron iñyeh.
27 Ndaa ɗon nék, mi yúhté biti Ruuha liilu ron Kiristaa na ra pokohte ɗon na, tahte níi sohlaay ow teeɓle ron. Ruuha daa na teeɓ ɗon yin ɓéeɓ. Ɗi teeɓa' yii hente kaah, na yëeddéeh yii hente fel. Kon pëgí yee nah ri ron ra : hëmí ɗon pokoh Kiristaa na.

Ɗee waɗti pesuun koyyi Koope ra

28 Mi won ɗon tee koyyi so' : hëmí ɗon pokoh Kiristaa na, nda yen lëhíh dara yii sídúun yen biti ri nimil. Hen ɗaaha raa, yen ii húl a sopoh fíyí yiin fi baaha.
29 Ɗon yúhúté biti Kiristaa júɓpé, kon ɗon waɗtee yúh biti ɓëyí fí til kotti júɓpé, ɗeef ɗi koy Koope ɓal.

3

Koyyi Koope

1 Koy-yaayyi yeh, ëlí ɗee faha' yen Boffa ra kan ! Ɗi faha' yen fahoo níi
tahte yen na dëekúu koyyi Koope, te yen koyyi ɓal ! Bi ɓëy ëldúnë yíih
Koope, daa tah wa yíih yen.
2 Ɗon fa faha' mi níi faha' yee ra, yen henute koyyi Koope níi wocce. Di
nay yen made fayu nék, feeñiyuy yen níi lante doom, ndaa yen yúhún biti
yiin nay feeñiyee Koy Koope ra, yeni nay made ndah yen ay ot di man ɗi.
3 Te ɓëyí fí tík yaakaari yii baa Koy Koope na, ɓukuta' afi ɓukutoo, dékë'
lan ti di lada' ɗi fi Koy Koope nen.
4 Ɓëyí fí bakaaɗ nék, ɗeef ɗi kaa' ñee woni Koope, ndah bakaaɗ daa ri
kaa' ñee woni Koope.
5 Ɗon yúhúté biti Yéesú-Kiristaa ac hosi bakaaɗɗi yen, te ɗi fi baa
bakaaɗ íníh ɗii na.
6 Yii baa tahte níi ɓëyí fí pokohte ɗii na, na bakaareh ; ɓëyí fí dékë'
bakaaɗ nék, ɗeef teeɓa'te biti olay Yéesú-Kiristaa te yéeh rí.
7 Ɗon fi koyyi so', ow ɓanay ron múuyíɗ ! Ɓëyí fí paŋ yii júɓpé, ɗeef
ɓëyí baa júɓpé ti di júɓë' Yéesú-Kiristaa nen.
8 Ɓëe' dékë' bakaaɗ ɗa non ɓëewí Seytaane, ndah Seytaane dal bakaaɗ
dalaanin níi a ɗeh. Koy Koope nék ac yahi légéyí Seytaane !
9 Ɓëyí fí hente koy Koope, na dékéeh bakaaɗ ndah yee hom Koope na
ra daa hom ɗii na. Koope daa Boffi raa kay, ɗi míméh dékë' bakaaɗ !
10 Yii bee daa na teeɓa' ɓëyí hen koy Koope a bee hen koy Seytaane na ra
: ɓëyí na dékéeh paŋ yii júɓpé mbée fahaay koy-yaafee ke ri filiɓ ngémë,
noneh koyyi Koope.

Ow waɗti fahaa koy-yaafi filiɓ ngémë fahoo

11 Nagajek, una keluu ɗon dalaanin ra daa ri beh : yen fahantuun
hanndal ki yen.
12 Yen ɓanuy mada' Kayeŋ✡ múk ! Ɗi húmú non ɓëewí Seytaane bëempé
koy-yaafi. Yi tah ɗi bëem ɗí nék ? Biti pagaɗɗi wuneh te yi koy-yaafa
húmú júɓpé daa tah ɗi bëem ɗí.
13 Koy-yaayyi yeh, dara waray kún affon biti ɓëewë feey fi bee kaa' ɗon.
14 Faha'a fahantuu yen ɗa daa teeɓ yen biti yen koluute kúl kë, yen ayute
pesa. Ɓëyí fí fahaay koy-yaafee ke ri filiɓ ngémë, ɗeef ɗi pokoh kúl kë.
15 Ɓëyí fí fahaay tík koy-yaafee ke ri filiɓ ngémë íl ɓéeɓ, ɗeef ɗi bëemëh
ow. Te ɗon yúhúté biti bëemëh ow lahay pesa na ɗúméh rë.
16 Yii bee daa teeɓ yen ɗee waɗti fahaa ow koy-yaafi ra : Yéesú-Kiristaa
yera'te ñíiní ndah yen. Kon yen warutee yera' ñíinní yen ndah koy-yaayyi
yen.
17 Lah ɓëyí caakla'te anti ot koy-yaafi laheh yin, ɗi faaliyeeh ri raa, ɓëyí
baa ay mínúu won biti ɗi faha'te Koope ɗíh ?
18 Mantee ɗon fi koyyi so', yen fahanta' hanndal ki yen : won a ɓúk rek
teeɓaay faha' ow ; koloh paŋ kep daa mín teeɓa' faha' ow kaah.
19 Yen hena' ri ɗaaha raa, yii baa daa nay yen teeɓe biti yen nonu ɓëy
kaaf ka, te affi yen ay took biti yen home ɗaŋ Koope.
20 Wuti affi yen tookay ndah pagaɗɗi yen raa, yen yúhún biti Koope luk
yen lah yermaande, te ri yúh ɓéeɓ.
21 Ɗon fi yee faha' mi níi faha' yee ra, affi yen took raa nék, yen ii sídë'
biti yen ɗage Koope.

✡ **3:12 3.12** Saame Dalaana 4.1-16

22 Ɗi ay yen on yii yen ɗaŋ ɗi ri ɓéeɓ, ndah yen ñeyuu túuyë' yí te yen
paguu yii neɓa' ri.
23 Yee túuy ɗí yen ɗa daa ri beh : yen gém Yéesú-Kiristaa Koohi na, te
yen fahanta' hanndal ki yen ti di naha' ri yen Kiristaa nen.
24 Ɓëyí fí ñee túuyë' yí Koope, ɗeef ɓëyí baa pokohte Koope na te Koope
pokohte ɗii na. Yii bee daa teeɓ yen biti Koope pokohte yen na : Ruuh-
Peseŋ fa on ɗi yen ɗa daa teeɓa' baaha.

4

Yonente yi paɗɗah ya

1 Ɗon fa faha' mi níi faha' ra, ngënë gëewí gém ɓëyí won ɗon biti Ruuh-
Peseŋ ee ɗii na. Lah síkíríi rí a nuf, ɗon ay yúh nda Ruuhi Koope ee ɗii
na mbée íníh ɗii na, ndah yonente paɗɗah caak tasaaruute feey fa.
2 Yii bee daa na teeɓa' ɓëyí Ruuhi Koope ee ɗii na : ɗi won biti Yéesú-
Kiristaa acce hente ow raa, ɗeef Ruuhi Koope aa ɓëyí baa na.
3 Ndaa ɓëyí fí kaa' yii baa Yéesú në, Ruuhi Koope íníh ɓëyí baa na, bi
kaa'ohi Kiristaa daa ɗii na. Ɗon húmú keluute biti kaa'ohee ke Kiristaa
baa ac ayo neh a ? Tígë homuu yen bee ra kep, ɗi ee ëldúnë nék.
4 Ndaa ɗon fi koyyi so', ɗon nonu ɓëewí Koope te ɗon ɓagute yonente
yi paɗɗah ya, ndah Ruuha hom ɗon na ra luk bee hom wa fi yaa nonu
ɓëy feey fi bee ra doole.
5 Wa fi yonente yi paɗɗah ya, wa ɓëy feey fi beh. Yii baa tahte gonli wa
ɓéeɓ yulla' yii neɓa' ɓëy ëldúnë te ɓëewë nonu ëldúnë rë daa na síkírúu
wë.
6 Yen nék, yen nonu ɓëewí Koope. Ɓëyí fí yúh Koope ay yen síkírëh
; ɓëyí noneh ɓëewí Koope ii yen síkírëh. Yii baa daa nay teeɓee Ruuhi
Koope fa na yeñ ow kaah ra a Seytaane fa na múuyíɗ ow ra.

Di na fahuu

7 Ɗon fa faha' mi níi faha' ra, yen fahantuun hanndal ki yen, ndah faha'
kola' Koope na. Ɓëyí fí faha' moroomi, ɗeef ɗi koy Koope te ri yúh Koope.
8 Ɓëyí fí fahaay moroomi nék, ɗeef yéeh Koope ndah faha' ow teem
Koope na.
9 Koope teeɓa' biti ri faha'te yen ɗeh : ɗi cépíɗté Koy ka laha' ri yínë
kut ɗa feey fa, nda yen ñeya' ɗii na, yen lah pesa na ɗúméh rë.
10 Faha' gétëy beh : yen neh daa fahuu Koope faha'a gén ɗë. Ɗi fi baa
kay daa faha' yen faha'a gén ɗë, wola'te yen Koohi hawute sarah nda yen
baalu bakaaɗɗi yen.
11 Ɗon fa faha' mi níi faha' ra, Koope daa faha' yen ɗaaha raa, yen
warutee fahanta' hanndal ki yen ɓal.
12 Ow ëllëy Koope ! Ndaa yen fahanta' hanndal ki yen ɗaa, daa ri biti
Koope pokohte yen na, te faha'a faha' ri yen ɗa feeñce yen na níi mitte
sëk.
13 Yii bee daa teeɓ yen biti yen pokuute ɗii na ɗi pokohte yen na : ona
on ɗi yen Ruuha ra daa teeɓa' baaha.
14 Te fun olute, fun seedeyute biti Boffa wolte Koy ka sëmlë'í ɓëy ëldúnë.
15 Ɓëyí fí won biti Yéesú Koy Koope, ɗeef Koope pokohte ɗii na, te ɗi
pokohte Koope na.

16 Yen nék, yen yúhúté te yen gémúté biti Koope faha'te yen. Ahaŋkay,
faha' ow teem Koope na ! Ɓëyí fí faha'te ow pokoh na, ɗeef ɓëyí baa
pokohte Koope na te Koope pokohte ɗii na.
17 Faha'i yen ow mit sëk rëe, yiin bis-këem, yen ay wëelíyëh affi yen,
ndah ɗeef ɗee pesuu yen feey fi bee ra a ɗee pesa' Yéesú-Kiristaa ra daa
madu.
18 Faha' na ñéeréeh a neeh ; faha' mit sëk rëe, bota' neeh botoo. Ɓëyí
fí neeh, ɗeef séentëh daan, te faha'a faha' yen Koope ra feeñay ɗii na níi
mitte sëk.
19 Yen nék, Koope daa ɗéɓ yen faha' daa tah yen faha' ɓani ɓëewë ɓéeɓ.
20 Ɓëyí fí kaa' koy-yaafee ke ri filiɓ ngémë anti won biti faha'te Koope
ɗeef ɓëyí baa fel felo, ndah ɓëyí fahaay koy-yaafee ke ri tík ɗí íl rë, míméh
faha' Koope fa ɗi tíkëy rí íl rë.
21 Túuyë'ë heliɗ yen Kiristaa ra daa ri beh : Ɓëyí fí faha' Koope waɗtee
faha' koy-yaafi ɓal.

5

Di nay faasuu pesi ëldúnë

1 Koy-yaayyi yeh, ɓëyí fí gém biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra, ɗeef
ɓëyí baaha koy Koope ; te ɓëyí faha' baap ɗeef faha'te koyyi.
2 Yii bee daa teeɓ yen biti yen fahuute koyyi Koope : faha'a fahuu yen
Koope, yen na ñeyu túuyë' yí rë daa teeɓa' baaha.
3 Nagajek, yen faha' Koope raa daa ri biti yen ñeyuu túuyë' yí. Túuyë'
yí misikay,
4 ndah ɓëyí fí hente koy Koope rek, fu faasse pesi ëldúnë. Yee tah yen
faas pesi ëldúnë rë nék, ee ngémí yen.
5 Kon daa faas pesi ëldúnë henay ɓëe' gém biti Yéesú Koy Koope ra ?

Iña seedeyu sun fi Yéesú-Kiristaa ra

6 Yéesú-Kiristaa daa ɓëe' aya' muluɓ a ñif ra. Ɗi ayay a muluɓ doŋ, ndaa
ɗi aya' muluɓ a ñif. Ruuh-Peseŋ seedete yii baaha, te ɗi fi Ruuh-Peseŋ daa
kaaf ka.
7 Kon seede ya henute éeyë :
8 Ruuha, mulaa a ñif ma, te wa fi éeyë yë ɓéeɓ daa boku una yínë.
9 Hém ow daa na won iña ot ɗi, yen gém rí rëe kay, assumaa wonni
Koope neh, yee seedeyiɗ ɗi Koohi ra !
10 Ɗaaha, ɓëyí fí gém Koy Koope na, kúɗté seedii baa ɗii na ; ndaa ɓëyí
gémëy Koope, ɗeef yampe ri fel ndah ɗi gémëy yee won Koope sun fi Koohi
ra.
11 Yee wonu ra daa ri beh : Koope onte yen pesa na ɗúméh rë, te pesi
baa ee Koohi na.
12 Ɓëyí fí non Koy Koope na, lahte pesa ; ɓëyí fí noneh Koy ka na nék,
lahay pesa.

Pesa na ɗúméh rë

13 Ɗon fa gémú Koy Koope ra, ɗon ot mi won ɗon unni yah, nda ɗon
yúh biti ɗon lahute pesa na ɗúméh rë.
14 Wëerté yen biti yen ɗaŋ yii ñéerë'té a yee faha' Koope raa, ɗi ay naal
nufi yen na. Yii baa daa tah yen yahti ɗaŋ Koope raa, yen na sídíih dara !
15 Kon wëer yen biti ɗi naalte nufi yen na raa kay, yen yúhún biti rek
yen ay liil yee ɗagu ri yen ra.

16 Ɓëyí ot koy-yaafi filiɓ ngémë paŋ bakaadi kúréh ow safara raa, ɗi
ɗagira ri, Koope ay on koy-yaafee ke ri baa pesa na ɗúméh rë. Baa wonuu
ɓëyí paŋ bakaadi kúréh ow safara. Ndaa yaha bakaadi ay kúré ow safara
raa, mi wonay biti ɓëyí baa daa nay ɗagiru !
17 Yin ɓos ɓéeɓ bakaaɗ naam, ndaa bakaaɗ ɓéeɓ neh daa na kúɗ ow
safara.
18 Yen yúhúté biti ɓëyí fí hente koy Koope na bakaareh saye, ndah Koy
ka kola' Koope na ra daa na níiɗ ɗí níi Seytaane mínléh rí yin.
19 Yen yúhúté biti yen nonu ɓëewí Koope te ɓëy ëldúníi bee Seytaane
laha'te wa.
20 Yen yúhúté biti Koy Koope acce te daa ri on yen afa tah yen yúh Koope
fi kah-kah fa ra. Yen henute yínë a Koope fi kah-kah fa af Koohi Yéesú-
Kiristaa. Daa rii Koope fi kah-kah fa, daa ri pesa na ɗúméh rë.
21 Mantee ɗon fi koyyi so', mëytíi ala ya !

Téeríi ana fa bíní Saŋ ra
Kúnsëe (Saame : Kúnsëe 1 Saŋ)

Wodoha

1 So' mi njíidí janaa dé', mi na wodoh ɗo fi Ɓelaa* Koope tanis ro ra
ɗoni koyyu, ɗon fa faha' mi kah-kah ra. Funi af so' neh kep daa fahuu
ron, ndaa ɓëewë yúhú kaah ra ɓéeɓ fahuute ron,
2 ndah kaaf ka ee yen na te ri ay home na faraah.
3 Koo Boffa a Yéesú-Kiristaa Koy Boffa ay yen líh mal, teeɓ yen naa'-
keeñ, on yen jaamma yen fa na pesuu filiɓ kaaf ka ñéerë' a fahanta' ra.

Kaaf ka a fahanta'

4 Keeñ so' sosse níi sos ola' mi biti filiɓ fi koyyu, lahte na yi pesuu kaah
ti di túuyë' rí yen Boffa nen.
5 Leegi daa mi na ɗaŋ ɗo yii bee Yaa ow : yen bokun ɓéeɓ yen fahanta'
hanndal ki yen. Yee bíní mí rë baa ra nék ɗi túuyë' has neh ; ɗi bee liilu
yen dalaanin ɗa.
6 Fahanta', daa ri pesa' túuyë' yí Koope, te túuyë'ë yoodu ɗon dalaanin
ɗa naha' biti ɗon pesuun fahanta'.
7 Ɗon ot mi won ɗon yii bah, biti i feloh caak tasaaruute feey fa, wa
kaa'uute biti Yéesú-Kiristaa acce hente ow. Wa fi yaa i feloh, wa kaa'oh
yi Kiristaa.
8 Këlíi affon toñeh ɗon ay ñake iña légéyú yen ɗa. Ɗon waɗti liilun
waafon liilo níi mit sëk !
9 Ɓëyí fí pokaay yëeddë' yí Kiristaa ñeya yin kay raa, noneh Koope na.
Ɓëyí fí pokoh yëeddë' yí nék, non Boffa a Koy ka na.
10 Ow ac ɗon na yëeddí ron yin kay raa nék, ngënë hëbí rí faamon,
ngënë tëhí ɗii na sah,
11 ndah ɓëyí tah ɗii na ɗeef habra'te ri iñi ɓossa na paŋ ri ra.

Takanta'a

12 Lahte iñi caakki mi mín ɗon waa won koon, ndaa daa mi fahaay waa
bíní kéet. Mi lahte yaakaari biti may ac ginon, yen olanta' yen won, hen
ɗaa raa keeññi yen bok sos níi sos.
13 Koyyi koy-yaafee† ke ro Koope tanis ri ra ɓal na woduu ro.

---

* **1:1 1.1** *Belaa* : Ɓelaa na wonuu dee ra, ɓëewë habuu ri biti ɗi janii hom filiɓ gin. Koyya daa wa ɓëy ílí janii baaha. † **1:13 1.13** Koyyi koy-yaafee na wonuu dee ra daa wa ɓëy ílí janaa non Saŋ ra.

Téeríi éeyë fë bíní Saŋ ra
Kúnsëe (Saame : Kúnsëe 1 Saŋ)

Wodoha

1 So' mi njíidí janaa, daa mi na wodoh ɗo fi Gayus fa faha' mi kah-kah ra.
2 Kooja, daa mi na ɗagiɗ ɗo nda yii koloh fuu paŋ ɓéeɓ Koo ñéerë' në, faanu sos lah jaamma, ti di laha' keeñu jaamma Koope na ra nen.
3 Lahte i ow di koy-yaayya filiɓ ngémë ayute, ɓíllúté së' ɗee haba' fu kaaf ka te fu pesa' ri ra. Keeñ so' sosse yii baaha níi sos.
4 Lahay yii lukki sosil keeñ so' bee mi kelohte biti koyyi so' pesuu kaah toŋ ra.

Pesa'i Gayus kaaf ka

5 Kooja, fu paŋke ɓéeɓ fu hompe fa na habra' koy-yaayya filiɓ ngémë, níi luka' yee fu yéeh wë rë sah. Yii baa daa teeɓa' biti fu gémpé.
6 Wa seedeyute ɗee faha' fu ow ra fíi ɓëy ílí janii fun. So' mi ɗaŋ ro biti fu ɓaat waa habra' habra'i neɓa'te Koope, wa lúsíɗ waali wa.
7 Wa fi yaa nagajek, wa koluu légéyírí Yéesú-Kiristaa, kaa'uute tah yin ya' ɓëyí noneh ɓëewí Koope.
8 Kon waɗte yen biti yen habra' mani ɓëewí yah. Hen ɗaa raa yen ɓal, yen bok légéyë nay tahe kaaf ka ɓaatti líiwëlsë' rë.

Di man Joteref

9 So' mi kéyrë'té ɓëy janii ron un, ndaa bi faha' Joteref këllëh, kaa'a'te kelohi woni fun fi njíittí janaa.
10 Mi ac daa raa, may won iñi ɓossa paŋ ɗi ra, ɗi fa na yakka tii yi yen na feliɗ yen ɗa. Teyay baaha doŋ : ɗi kaa'a'te koy-yaayya na waariyu ra haal faami, kadda'te ɓëewí kayya fahuu waa kúɗ faammi wa ra, líkké wa fi ɓëewí yaaha janaa.
11 Mantee kooja, ngana mëllë' pagaɗ ɓos, lah mëllée pagaɗ wun. Ɓëyí fí paga' wun, non ɓëewí Koope ; ɓëyí fí paga' ɓos nék yéeh Koope.
12 Ɗi fi Démétíríyús nék, ɓëewë ɓéeɓ seedeyute biti ɗi paga' wun, pesadi kaaf ka homa' ri ra sah teeɓa'te ri. Fun fi yee sah fun seedeyirute ri, te fu yúhté biti fun wonuu kaah.

Takanta'a

13 Lahte iñi caakki mi mín ɗon waa won koon, ndaa daa mi fahaay waa bíní kéet.
14 Mi lahte yaakaari biti leŋ mi olaat ro yen won.
15 Koope ona ro jaamma ! Kooyya dee na woduu ro. Wodiiɗ fun kooyyee ke yen daaha, ow fi ow waa na ɓéeɓ di tiyi a símíi.

Téerëe bíní Yúď rë
Kúnsëe

Yee daa unna bíní Yúď rë. Unna nék helay ow, wa bíníyú ílí janji ow yéeh rí, te wa na sampi mada' a yee hom filiß uni ana fa bíní Peer ra.

Unna won sun fi yëeddëh yí paďďah ya, wa fa kaañu Koope te fahuu pes-neß kep yaa haalu filiß fi ßëy ílí janjaa ra. Ďaaha, filiß unna, Yúď teeßpe ßëy ílí janjaa ďee nay kéenďée Koope neeßi sun fi ßëewí yaa ra, ti di húmú paga' ri ßëy Sodom a Gomoor ra nen.

Ďi wonte wa fi ßëy ílí janjaa biti ßal, wa ham ngémë híin, wa ďage Koope faraah, wa habra' ßëewë yíih yee nay waa gémé rë.

Ďëyí fí janji téeríi bee ßéeß ay ot biti unna diŋke naam, ndaa wa mín ßedda' ow, nda ßëe' ßaatti ham ngémí.

Wodoha

1 Ďon fa dëek Baap-Koo ra, so' mi Yúď súrgíi Yéesú-Kiristaa, so' mi koy-yaafi Saak, daa mi na wodoh ron. Baap-Koo faha'te ron ďon fa yefru Yéesú-Kiristaa ra.

2 Koope teeßa ron naa'i-keeñi míméh ďúm, hëp rën jaamma, faha' ron faha'i míméh ďúm !

Yii leŋke yëeddëh yí paďďah ya na

3 Ďon fa faha' mi níi faha' yee ra, mi húmú sawoorte bíníi ron yii leŋke mújë boku yen ra lool. Ndaa lahte yii tahte leegi mi míméh ron ßanti bíní, mi cagoh ron, ďon haa' ďon ham ngémë on Koope ßëewí rë híin. Ngémí baa daa ri bee ona' ri waal yínë kut teempe waali yíníi baa faw ra.

4 Ndah lahte ßëewí kaañute Koope haalute filiß fon ndaŋka, na wonu biti mali Koope tahte ow mín paŋ yii ßosi neßa' ri ßéeß. Wa kaa'uute yúhí Yéesú-Kiristaa, ďi fa kut daa Kélfíi yen a Yíkíi yen ďa. Húmú maañutee bíníyú Téerëe biti Koope ay daan wa fi ßëewí ßossi yah.

5 Yee nay mi ron wone bee ra, ďon yúhúté rí níi lante naam, ndaa mi faha' biti reḳ mí nérís rën ďí. Nérsíi biti Koo-Yíkëe húmú sëmlë'té ßëewí ďúhíďté wë Ésíp. Filoon fi baaha, ďi happe yee kaa'uu gém ďii na waa na ra húl.

6 Nérsíi ßal yee kat malaaka ya húmú heefu sañ-saña yeď wa Koope ra níi wa koluute tígë húmú tíkú wë rë. Koope hampe wa pokalsa'te, ßekke wa tígí ñúussé túď yeffe wa na níi yiin bisi gaana nay rii aattiyee ëldúnë rë.

7 Nérsíi ßal yee húmú kat ßëy Sodom a ßëy Gomoor a ginna húmú hatni baaha ra. Wa húmú pesuu ßos ti malaaka yi yaa nen, wa húmú saamute fanoh a i mbínéeffí bokuuy a wa.✡ Tígë homuu wa bee ra, wa daanute ßekute kíi kí në yíméh níi kiri fi kiri ra. Baa daa teeß ßëewë yee nay kate ßëyí paga' ßos ra.

8 Ďëewë haalu filiß fon yaa ra madu ti ßëy ginni yaa nen kep. Wa níßúu iñi saku sako, wa ñeye pagaďďi ßossa na sobeyil faanni wa ra, faaliyuuy Koope anti sole mbínéeffë sun.

✡ **1:7 1.7** Saame Dalaana 19.1-25

9 Añcaŋ Misel a faanaŋ fi, ďi fa daa kélfíi malaaka ya ra sah, húmú
poo'uu ƀani Seytaane filoon di yii leŋke ƀúudé fí Mëyíis rë, ďi kaañay sol
Seytaane. Ɗi won ďi wono rek tih : « Yíkëe ďémpí bëp afu ! »
10 Ndaa, ƀëewë haalu filiƀ fon yaa ra soluu yii wa yíih rí. Yee yúhú
wë rë, wa yúhúu wë yúhëď raƀ, wa na níƀíh, te iñyaa daa nay tahe wa
saŋku.
11 Wa torohute ndah wa ñeyu kotti Kayeŋ✡ ; wa helute waala wun ďa
ndah hélíis, ti di na húmú paga' ri Baalam✡ nen ; wa tíkúu Koope af ti di
húmú tíkë' Kore Koope af nen. Yii baa daa tah wa saŋkuyute ti Kore✡ nen.
12 Ayi wa ndaje ílí jaŋaa koma' gace, ndah wa yípírúu yípírëe hécé fíi yí
wë te në sëpíih në dara. Wa madu nérrí lahay muluƀ ngilaaw ma na kúď
wë nen. Wa kilikki na límëh koy ! Wuti wahtii wa lah raa sah, wa límëh
koy ! Hen ďaa raa, wa lecuu tal-tal ka, wa húlë' yínë faw.
13 Ɗëewë haalu filiƀ fon yaa ra madu a mboowaanni gaanna kísí fë nen.
Iñi sëpírë' yë na pagu wa ra mada' a lossa na bet mboowaanna tíñ kísí
fë rë nen. Wa madu a hulla na hëmíh ílíy yínë rë nen. Hulli yah, Koope
heliďte wa tík tígë lukki ñúus ďë, wa hom daaha faw.
14 Henok✡ fa non jamanii paana fa dala'te Aadama ra húmú maañcee
won yii leŋke ƀëewí yaa na won tih : « Síkírii ! Yíkëe ac ayo a malaaka
yi sela yi, yi caakute níi caak,
15 ďi aattiya' ƀëewë ƀéeƀ. Ɗi ay daan ƀëewë tíkúu rí af ra ƀéeƀ ndah
pagaďďi kaañ-Koope ya ƀéeƀ na paguu wa a kaañ-Koo ra. Wa fi bakaaroh
ya kaañu Koope yaa ra, Koope ay waa daan ndah solla solu wa ri ra ƀéeƀ
ƀal. »
16 Wa fi ƀëewí yah, keeññi wa dékë' haay, wa dékúu wonaaloh. Wa
fahuu pes-neƀ, neƀute ƀúk, te wa laas ow ďeef séentúu në yin.
17 Ɗon fa faha' mi níi faha' yee ra nék, nérsíi unna húmú wonu
apootarri Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen filoon ďa.
18 Wa húmú wonu ron tih : « Míllëen jamanu, ay lah ƀëewí ay ayee
ñaawla' te wa ay pesee fah pes-neƀ ndah kaañ-Koo. »
19 Wa fi yaa daa ďaralsuu koy-yaayya filiƀ ngémë. Wa níƀúu iñi ëldúnë
kep, Ruuhi Koope íníh waa na.
20 Ndaa, ďon fi yee faha' mi níi faha' yee ra, pëgí ƀéeƀ ďon pokoh yee
gémú ron te kola' Koope na ra, ďon saye. Lah ďëgí Koope faraah, Ruuh-
Peseŋ ƀedda' ron na.
21 Pëkíi faha'a faha' ron Koope ra, ďon sehe Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen, ďi
fa nay yen teeƀe naa'-keeñ biti wahtaa lah, on yen pesa na ďúméh rë.
22 Lah yérmí ƀëewë lahu nuf ana yee nay waa gémé rë, ďon habra' wa.
23 Lahte na yi fí yúhté biti pagaďďi wa saañ waa ƀeke saŋku. Kon, fúulí
wë në. Yaa aa na nék, lah yérmí wë, ndaa lah hélí nuf waa na. Ngënë
léƀí sah yii daa wa lahuu ri níi luka' búuƀƀée ké wë sobe ndah pagaďďi
ƀossi wa ra.
24-25 Koope laha ndam, ďi fa daa mín ďon kaa' keen bakaaď, cëgíď ďën
fíi ďi fa líif a ndam ra, ďon lëhíh síkkë, keeññon sos. Ɗi fi Koope, ďi fa yínë
kut ďa, ďi fa ñeya' Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na sëmlë'té yen ďa laha ndam,
lah doole, katan a sañ-sañ dala'te bín fë, a dee níi kiri fi kirih ! Ɗémíin !

✡ **1:11 1.11** Saame Dalaana 4.1-16 ✡ **1:11 1.11** Saame Kíní ƀëy Israyel 22.1-35 ; 31.16 ✡ **1:11 1.11** Saame Kíní ƀëy Israyel 16.1-35 ✡ **1:14 1.14** Saame Dalaana 5.18-24

Téeríi feeñiyoha bíní Saŋ ra Kúnsëe

Téeríi beh, Saŋ daa bíní rí. Ɗi won tih : iña won ɗi na ra ɓéeɓ, ɗi tíkké ílí në te kelohte wa a nufi. Ɗi wonte biti ɓal Ruuhi Koope daa cép sun fi, ɗi na an waa bíní.

Jamanaa na waariya' ri ɗeef buuri Rom na mokil kerceenna bín fë mokli misikke ra, ɗi habute kúrúté gin filiɓ muluɓ hínú Patmos, helute dín fë. Homa' ri daaha ra, Ruuha cépë' sun fi na, ɗi na bíní iña feeñal ri Yéesú te ɗúhë' Koope na ra. Unna bíní rí rë, yuliɗ wa íl jaŋi paana di Aasi ti di wona' ri ri Yéesú filiɓ feeñiyoha feeñiyoh ri ri ra. Ɗi wonte :

- yii leŋke ɗee yeeliya' Yéesú ndam ra *(5.6-14)*,
- yii leŋke Har fa yera' Koope sarah ra, ɗi fi Yéesú *(7.9-17)*,
- a yii leŋke aattiya'i Koope a ɓëewë ɓéeɓ *(20.11-15)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay ot biti iña wonu filiɓ ra saamu toñi yen fi kerceenna nda yii mín yen daɓ ɓéeɓ, yen ham ngémí yen híin ndah ɓëyí fí ham níi ɗúmëenë rëe, tiyi ay bíníyú filiɓ téeríi pesa na ɗúméh rë.

Iña feeñal Yéesú Saŋ ɗa

1 Téeríi bee ëmbë iña feeñal Yéesú-Kiristaa te kola' Koope na ra, teeɓi súrgë yí yee na saañ lahe te wulay wulay ra. Yéesú nék wol malaakii Saŋ na, Saŋ fa súrgíi rë, teeɓi baaha.
2 Ɗi fi Saŋ nék seede seedeyo dee biti iña ot ɗi ra ɓéeɓ Unni Koope, te ri wonte biti Yéesú-Kiristaa seedete ri.
3 Kon ɓëyí jaŋi téeríi bee a ɓëyí síkírëh rí ɓéeɓ te tík ɗí nufi, ay lah sos-keeñ ndah iña wonu filiɓ ra leŋ lah.

Unna bíníyú jaŋi yi paana ya ra

4 So' mi Saŋ, daa mi bíní ɗon fi ɓëy íllí jaŋi yi paana ya deyi Aasi unni yeh : Koope fa húmú në, ee na, te ac ayo ra líhë rën mal, on ɗon jaamma ! Ruuh yi paana yi, yee hom fíi ñaani nguur ki ra líhún rën mal, on ɗon jaamma !
5 Yéesú-Kiristaa, ɗi fi seedii kah-kah fa ɗéɓpí koloh ɓúudé rë, te ri buuri buurra feey fa ra líhë rën mal, on ɗon jaamma !

Kiristaa faha'te yen te ri múcëlté yen bakaaɗɗi yen a ñif mi*.

6 Ɗi paŋke níi yen henute ɓëewí nonu Nguur ki Koope, yen henute seeyoh yi Koope, ɗi fi Boffi. Ɗi laha ndam, ɗi lahe doole dee níi kiri fi kiriḩ ! Ɗémíin !
7 Ëlsíi, ɗi ee ac ɗa, ñéerë'té a nérrë ! Ɓëewë ɓéeɓ ay rii ot níi luka' ɓëewë jabu ri ra. Ɓëewë feey fa ɓéeɓ ay foŋ, hawoh af ri. Ahaŋkay ! Ɗémíin !
8 Koo-Yíkëe won tih : « Daa mi Alfaa daa mi Omegaa†, daa mi húmú në, mi ee na, te mi ac ayo, so' fa mín ɓéeɓ rë. »

---

* **1:5 1.5** *múcëlté yen bakaaɗɗi yen a ñif mi* : Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *hosse bakaaɗɗi yen a ñif mi.* † **1:8 1.8** *Daa mi Alfaa daa mi Omegaa* : Alfaa daa koy una ɗéɓ di gerek ra, omegaa daa míllë'. Iti fi wa tígí dee daa ri bitih : Koope daa ɗéɓ te daa ri míllë', mbée daa ri dalaana te daa ri ɗúmëenë.

Feeñiyohi Yéesú a Saŋ

9 Daa mi koy-yaafon Saŋ fa bok a ɗon, yen henute yínë Yéesú në rë di
coono, nguur a múñ. Mi húmú kúrú kúrë gina na wonuu Patmos hom
filiƀ kísí fë rë mi betute daaha, af waaraa na waare mi Unni Koope ra a
yee na seedeyiɗ mi Yéesú rë.
10 Bisi Yíkëe ín, Ruuh-Peseŋ haalte so', mi kelohte un ɗofohte filoon so'
saleet man kúlúƀ kí na lúuƀ nen won tih :
11 « Bíníyé iña ot fu ra, fu kéyrë' wë ƀëy íllí jaŋi yi paana yi yeh : bi
Efes, Simirne, Pergaam, Catiir, Sardes, Filadelfi a bi Lawodise. »
12 So' mi heeltoh oli ƀëe' na won soo na ra, mi ot lampa úrís paana.
13 Lahte mbínéefí mada' a ow húmú leelii lampa ya, ƀekoh sabidoor,
pokohte geñu úrís kinohi.
14 Fen fa afa naa' dúr, naa' ti lékít nen, íllë na ñah ti kíi nen ;
15 kotta man përëmí teyute, séewísúté níi lante, moosute níi na tiriñ
nen, una man di na tiila' mboowaanna kísí fë nen.
16 Ɗi hampe hul paana ya'i ñamaa fi, jépílí laha' kañaa ana yi dahasute
na ɗúh ƀúgë. Kanama man ndiŋ-ndiŋ na' nen taac.
17 Ola' mi ri ra, mi yíppée keen kotta ti húlíɗ nen. Ɗi tíkké ya'i ñamaa
fi sun fi so' tígí daaha, won so' tih : « Ngana tíit ! Daa mi ɗéƀ te daa mi
míllë'.
18 Daa mi ƀëe' na pes ɗa. Mi húmú húlté, ndaa mi ee pes ɗa ee, te may
pese peso faraah. Daa mi lah sañ-sañ sun fi kúl kë a sun fi gin ƀëewë húlú
rë.
19 Kon bíníyé iña ot fu ra : yee lah yee ra a yee na ac fayu ra ƀéeƀ.
20 Síkírée mi won iti fi hulli paana ya ot fu ya'i ñamaa fi so' ra, a iti fi
lampa yi úríssí paana ya : hulli paana ya daa malaaka yi jaŋi yi paana ya,
te lampa yi paana ya daa jaŋi yi paana ya. »

2

Unna bíníyú yuliɗ ƀëy ílí jaŋii Efes ra

1 Ɓëe' won so' tih : « Bíníyé malaakii jaŋii Efes fu won ƀëewë tih : so'
mi ƀëe' ham hulli paana ya ya'i ñamaa fi so', ma na til hanndal ki lampa
yi paana yi úríssë rë, mi won tee :
2 so' mi otte yee pagu ron ra, légéyí ron, a míní múñën. Mi yúhté biti ɗon
míníh dék a ƀëyí ƀosse. Ɓëewë në wonu biti wa i apootar te wa apootar
neh ra, ɗon semantaluute wa níi ɗon yúhúté biti wa i feloh.
3 Ɗon lahute múñ : af so' tahte ɗon ñeyute coono, te ɗon yeɗɗuuy.
4 Di filiƀ yaaha ƀéeƀ nék, so' mi otte yin ɗon na : di húmú fahuu ɗon
so' ɗéƀëenë daal, henlay ɗaaha !
5 Ëlsíi di daluu ron wun a ɗee míllúu ron ra, ɗon lof pesaɗ ɗon nimil
di na húmú pesuu ron merees nen. Henay bah, may ac mi pah lampaa mi
këlíɗ ɗí tígë hom ɗi ra.
6 Di filiƀ yaaha ƀéeƀ nék, mi otte yii neƀa'te so' ɗon na : ɗon wonuy
yin iña na pagu ƀëewí Nikol ra dalaa ti so' nen.
7 « Ɓëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseŋ ƀëy ílí jaŋaa ra. Ɓëewë nay
ƀage ra, may waa on wa ñam na di koyyi kilka na ona' pes hom filiƀ meey
Koope ra. »

Unna bíníyú yuliɗ ƀëy ílí jaŋii Simirne ra

8 Ɓëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janii Simirne fu won ɓëewë tih :
so' mi ɓëe' ɗéɓ te daa mi míllë' rë, so' fa húmú húl mi nimilte ma na pes
ɗa, mi won tee :
9 so' mi otte súfúñ fon a ñagon, añcaŋ ɗon lahute kat ! Mi kelohte iñi
ɓossa na wonu ɓëewë sun fi ron ra, ɓëewë na damuu biti wa i yëwúɗ, wa
ɓëewí Koope, ɗeefa kaah neh. Wa goomal ɓëewí Seytaane doŋ !
10 Yee na sayu ron súfúñé rë, ngënë néehí yin na. Síkírii, Seytaane ay
ɓekroh i ow ɗon na kasu olsohi ron, ɗon moklu níi hen waal sabboo. Hëbí
híin níi húlën. May ron ɓek baanii ndami pesa na ɗúméh rë.
11 « Ɓëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseŋ ɓëy ílí janaa ra. Ɓëewë nay
ɓage ra ii ñee húlí ana fa. »

Unna bíníyú yuliɗ ɓëy ílí janii Pergaam ra

12 Ɓëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janii Pergaam fu won ɓëewë tih
: so' mi ɓëe' laha' jépílë laha' kaañaa yi ana ya dahasu ra, mi won tee :
13 so' mi yúh tígë dékú ron ra. Ɗon dékú tígë yípë' Seytaane nguur ki ra,
kaa'eeh ɗon habute soo na híin. Ɗon taasuuy biti ɗon gémúté së', níi luka'
na húmú hawu Antipaas, ɗi fa húmú seede kah-kah soo na, húl ginon ra,
gina dék Seytaane ra.
14 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ nék, mi otte yin ɗon na : lahte ɓëewí ewu filiɓ
fon ñeyuu iña yëeddë' Baalam ra, Baalam fa húmú ɓek Balak nuf na fíir
ɓëy Israyel, tah wa ñame bo' yúul, wa na njaaliyuu ra.✡
15 Lahte ɓëewí ewu filiɓ fon ɓal ñeyuu iña na yëeddúu ɓëewí Nikol ra.
16 Kon lëfí pesaɗ, henay baa mi ac ayo waalli yee mi haa' ɓëewí yaa a
jépílë na ɗúh ɓúk së' rë.
17 « Ɓëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseŋ ɓëy ílí janaa ra. Ɓëewë nay
ɓage ra, may waa naa on maana* ɗapoh ra, mi yeɗ wa la'i naa'i bíníyú tii
hasi ow yéeh rí henay ɓëe' nay rii liile ra. »

Unna bíníyú yuliɗ ɓëy ílí janii Catiir ra

18 Ɓëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janii Catiir fu won ɓëewë tih :
so' mi Koy Koope, so' fa íllí së' na ñah ti kíi nen te kotti so' man përemí
moosu mooso níi na tiriñ nen ra, mi won tee :
19 so' mi otte yee pagu ron ra : ɗee fahuu ron ow ra, ɗee gémúu ron
so' ra, iñi wunna na pagiru ron morommon ra a míní múñën. Mi otte biti
ɗee sawooruu ron légéyë leegi ra luk bee ɗéɓëenë.
20 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ nék, so' mi otte yin ɗon na : ɗon yeɗɗute ɓelaa
na wonuu Sesabel tík afi yonente ra, na múuyíɗ súrgë yí së'. Daa ri ɓek
wa njaaliyoh a ñam bo' yúul.
21 Añcaŋ mi onte ri, mi yerisse heeyce ɗi lof pesaɗ, ndaa ɗi kaa'a'te
yeris njaaliyoh.
22 Síkírée ! May rii fëníɗ, ɗi hen misikiɗ ; te ɓëewë fanuu a ri ra, may
waa tík coono fi misikke hém wa lofuy pesadi ɓosa na ɓek wa ɓelaa ra.
23 Mii teem daa kep, may hap koyyi ɓelaa húl, hen ɗaa raa ɓëy ílí janaa
ɓéeɓ yúh biti yii hom nuf a yii hom keeñ ow ɓéeɓ, so' mi yúh rí ; te yii
paŋ ow ɗon na ɓéeɓ, may ri rii yíníl.

✡ **2:14 2.14** Saame Kíní ɓëy Israyel 25.1-2 ; 31.16 * **2:17 2.17** *maan* : daa ñama on Koope ɓëy Israyel homuu wa luufa ra. Tikki fi maan daa : « Yee yi ɓal ! »

24 Ɓon fi ɓëy Catiir nék, ɗon fa ɓekuy affon iñi ɓossi yaa na yëeddúu
yaa ra, te ɗon yooduy yee na wonuu ɓëewë “iñi lakoh yi Seytaane” ra, mi
won ɗon tee : mi tíkëy ron yin kay.
25 Mi won ɗon biti kep ɗon ham yee habu ron ra híin níi mi nimil.
26-28 « Ɓëewë nay page yee faha' mi ra níi míllëenë rë, ɓëewí yaa daa
ɓagu. May wa yeɗ sañ-saña kola' mi Baaso' na ra, mi tík wë sun fi heetti
kayya wa kúɗ wë kúrí híinté, wa ɗakaya' wa ti yaaɗ nen.✡ May waa yeɗ
hula na niiñ hagaɗ ɗa ɓal.
29 Ɓëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseŋ ɓëy ílí jaŋaa ra. »

3

Unna bíníyú yuliɗ ɓëy ílí jaŋii Sardes ra

1 Ɓëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii jaŋii Sardes fu won ɓëewë tih
: so' mi ɓëe' kúɗ Ruuh yi paana yi Koope a hulli paana ya ra, mi won
tee : mi otte yee pagu ron ra : ɓëewë habuu biti ɗon homu pes ɗeef ɗon
húlúté.
2 Kon yúuníi ɗon ham yee na waay húl ɗon na ra híin, toñeh ɗon ñak
ɗì faf, ndée mi otte biti iñi wunna pagu ron ra tasa'te fíi Koope.
3 Nérsíi iña húmú yëeddú ɗon a ɗee húmú keluu ron Unni Koope ra
; hëbí në te ɗon lof pesaɗ. Ɓon yúunúuy, so' may ac bis ɗon ii yéŋ, mi
beetti ron ti lohoh nen.
4 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ, i ow ewu filiɓ fon Sardes dee sísíɓílúy búuɓɓí wë.
Wa fi yah, funi wa ay ñéerë' ɓani búuɓɓí naa' yi wa, ndah wa mitu ri
mito.
5 « Ɓëewë nay ɓage ra ay ɓekee búuɓ naa' ti ɗaa nen. Mii nís tii yi wa
téerëe bíníyú tii yi ɓëewë nay haale pesa na ɗúméh rë, mi won fíi Baaso'
a fíi malaaka ya biti wa nonu soo na.
6 « Ɓëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseŋ ɓëy ílí jaŋaa ra. »

Unna bíníyú yuliɗ ɓëy ílí jaŋii Filadelfi ra

7 Ɓëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii jaŋii Filadelfi fu won ɓëewë tih :
so' mi ɓëyí selaa te daa mi kaaf ka ra, so' fa ham céebíi Dawit buura, mi
kúnís ɗëe ow míméh téy, te mi téy ɗëe ow míméh kúnís rë, mi won tee :
8 so' mi otte yee pagu ron ra. Mi yúhté biti ɗon lahuy doole níi, ndaa
ɗon habute unni so' híin, ɗon kaa'uute súugëhí së'. Síkíríi ! Mi kúnsíɗté
ron íl fíiyën abah, bi fí yúhté biti ow míméh ríi won.
9 Ɓëewë nonu goomal ɓëewí Seytaane ra nék, feloh yi yaa damuu biti
wa i yëwúɗ, wa ɓëewí Koope te ɗeefa kaah neh ra, may paŋ níi wa ac yek
fíiyën, wa yúh biti mi faha'te ron.
10 Hém ɗon daa habu unni so' híin ti di naha' mi ri nen, wahtaa nay mii
cépíré loola ëldúnë ɓéeɓ olsohi ɓëewë feey fa ra, so' ɓal may ron sëmlë'.
11 Mi leŋ nimil, hëbí yee habu ron ra híin toñeh ow ay aye ɓeɓ baanii
ndamon.
12 « Ɓëewë nay ɓage ra, may waa yíp filiɓ Faam fi gaani Koope fi so' ti
cíp nen, te wa ii naa koloh ta'. May bíní tii Koope fi so' sun fi wa, mi bíní
tii gin Koope fi so' na ɓal, gini baa daa Yerusalem fi hasa kola' sun, Koope
fi so' cépíɗ ɗí feey ra. May bíní tii hasi so' sun fi wa ɓal.
13 « Ɓëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseŋ ɓëy ílí jaŋaa ra. »

✡ **2:26-28 2.26-28** Saame Kañaa ya 2.8-9

Unna bíníyú yuliď ƀëy ílí jaŋii Lawodise ra

14 Ɓëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii jaŋii Lawodise fu won ƀëewë tih
: so' mi ƀëe' në wonuu Ɗémíin ďë, so' mi seedii kah-kah fa mit wëelíyëh
rë, so' fa iña sak Koope ra ƀéeƀ ñeya' soo na ra, mi won tee :
15 so' mi otte yee pagu ron ra. Ɗon madu muluƀ nen : ďon sosuuy ďon
woyuy. Ɗon sosa' mbée ďon woy koon daa nay géné !
16 Ndaa ďon sosuuy ďon woyuy, ďon homu leelaa te yii baa ay tah may
ron hok feey !
17 Ɗon habuu affon biti ďon lahute yin, iñon ƀéeƀ ee tíl rë, ďon ñakuy
dara ; ďon anutee yíih ďee mokuu ron a ďee súfúñúu ron ra ! Ɗon i ñëkíď,
ďon i búumíď te ďon lahuy yii ƀekun ďon faannon !
18 Yee nay mi ron wone ra daa ri biti ndék tee, ďon ac ďon lom úrís
kah-kah soo na, ďon caak yin. Ɗon lomaaloh yéré naa' ƀal ďon ƀekoh,
ďon ƀanilti hen faan holoŋ fíi ƀëewë ďon sopoh. Ɗon saamaloh kilki ay
paye íllën, ďon yeel.
19 Mi hom wona' affi ƀëewë faha' mi ra mi tík wë waal. Kon këlíi, ďon
lof pesaď.
20 Síkíríi, mee caŋke ílí faam fa ra ma na laƀ ílë ; ƀëyí keloh un so' te
kúnsíď së', may haal faami, funi bok loon.
21 « Ɓëewë nay ƀage ra, may waa yeris wa took hëbís së' ñaani nguur
ki so' ti bee ƀaga' mi, mi payte mi tookke a Baaso' ñaani nguur ki ra nen.
22 « Ɓëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseŋ ƀëy ílí jaŋaa ra. »

4

Koope a ñaani nguur ki

1 Filoon fi baaha, lahaatte yii feeñiyohte so' : Hom homo níi mi otte íl
kúnsëhté sun-Koo. Una na húmú won soo na man kúlúƀ kí na lúuƀ nen
ra won so' tih : « Lawe dee mi teeƀ ďo yee waď naa tíkëh rë. »
2 Ɗee a ďeh, Ruuha haalte so', mi otte ñaan nguur sun-Koo daaha ow
tookke sun.
3 Ɓëe' na tak ti la'i miriñ luum a hilil nen. Kuď ki Koo na tak ti la'i na
miriñ nen ƀal, gíiwté ñaani nguur ka.
4 Ñaan sabay ana a ñaan iniil (24) kay gíiwúté ñaani nguur ka, yi fí
yúhté biti ƀaha sabay ana a ƀaha iniilli (24) ƀekuu búuƀ naa', ƀekuute
baane úrís daa tooku sun.
5 Lahte héléyyí ďofa' ñaani nguur ka ñéerë'té a i un a pilliŋŋi na tiil.
Lampa paana na njaaroh fíyí, daa wa Ruuh yi paana yi Koope.
6 Yii manti kísí, heleŋ ti pilaatu nen hompe fíi ñaana. Mbínéeffí iniilli
faanni wa ƀéeƀ líiffé íl ow, homute leelaa gíiwúté ñaana.
7 Bee ďéƀ ďë man gaynde nen, bee tíkëh në rë man yuuh fana nen, bee
ñee na ra kúď kanam ow, bee míllë' rë man njaaŋ fi hom pún nen.
8 Mbínéeffí iniilla, bina-bina waa na ƀéeƀ lahte paƀ pëenë yí líiffé íl.
Wa dékúu yeek na' a elek wone tih :
« Fu peseŋ ! Fu peseŋ ! Fu peseŋ
ďo fi Yíkëe, Koope fa mín ƀéeƀ rë,
ďo fa húmú në,
fu ee na,
te fu ac ayo ra. »

9 Wahtii homuun mbínéeffí iniilla kañe, wa ɓéyré, wa símé ɓëe' took
ñaani nguur ka na pes faraah ra,
10 ɓaha yi sabay ana a iniilla (24) yek fíi ɓëe' took ñaana ra, jaamiyee
ɓëe' na pes faraah ra, wa bet baane yi wa fíi ñaana wone tih :
11 « Yíkëe Koope fi fun,
daa fu yeeliyoh ndam,
daa fu mit ɓéyíɗ,
daa fu yeeliyoh doole di yee saka' fu iña ɓéeɓ rë.
Daa fu faha' ri,
daa tah wa hen. »

5

Téerëe ya' Har fi Koo

1 Filoon fi baaha, mi otte téeríi túlúñú túlúñë hompe ya'i ñamaa fi ɓëe'
took sun fi ñaani nguur ka ra ; hatinna ɓéeɓ ana bíníyúté, ɗi antee túlúñú
síitɗúté sondeel, leewute leew paana.
2 Mi otte malaakii mitte, ɓéyíɗté uni sun won tih : « Daa yeeliyoh këcísí
leewwa, kúnís téerëe ? »
3 Ndaa sun-Koo neh, feey fa neh, filiɓ feey fa neh, lahay ɓëyí mín kúnís
téerëe, olsoh yee filiɓ.
4 Ola' mi biti lahay ɓëyí yeeliyohte kúnsí téerëe olsoh yee filiɓ ra, mi
looyte looyi misikke.
5 Ow di ɓaha ya won so' tígí daaha tih : « Ngana looy yaal ! Ole, gaynde
fa tali Yudaa, sédí Dawit daa ɓaŋ ; ɗi nay këcísé leewwi paana ya, kúnís
téerëe. »
6 Filoon fi baaha, mi otte Har caŋke leelii ñaani nguur ka, mbínéeffí
iniilla a ɓaha ya gíiwúté rí. Har fa man oolu oolo nen, lahte wic paana a
íl paana yi daa Ruuh yi paana yi Koope, yee wolu feey fa ɓéeɓ rë.
7 Har fa acce ɓeɓpe téerëe ya'i ñamaa fi ɓëe' took ñaana ra.
8 Ɓeya' ri téerëe rë, mbínéeffí iniilla a ɓaha yi sabay ana a iniilla (24)
yípútée yek fíyí. Ow fi ow waa na ɓéeɓ hampe koraa a i annda úris yi
líiffé a cuuraay. Cuuraayi yaa nam daa maanam ɗaŋŋi ɓëewí Koope.
9 Wa na anuu yeek yeekaa has tabuu tih :
« Daa fu yeeliyoh ɓeyi téerëe,
daa fu yeeliyoh këcísí leewwa.
Daa fu húmú hawu sarah,
ñif mu tosiɗte Koope ow,
ɓëewí koluu talla ɓéeɓ,
wonaɗɗa ɓéeɓ,
heetta ɓéeɓ,
ginna ɓéeɓ.
10 Fu tahte wa nonute Nguur ki Koope
wa henute heet seeyoh yi Koope fi fun,
wa hen buur feey fa ɓéeɓ. »
11 Mi homilte maa yeel, mi keloh i un malaaka caak gíiwúté ñaani nguur
ka, mbínéeffë a ɓaha ya. Wa madu pep feey nen caak,
12 ɓéyrúté unni wa sun na yeeku, tabuu tih :
« Har fa húmú hawu sarah ra
yeeliyohte doole,
yeeliyohte alal,

yeeliyohte hereñ a katan,
yeeliyohte ƀéyíď,
yeeliyohte ndam a kañ ! »
13 Mi keliilte mbínéeffë ƀéeƀ : yee sun neh, yee feey fa neh, yee filiƀ
feey fa neh, yee filiƀ kísí fë neh ; mbínéeffë ëldúnë ƀéeƀ na yeeku, tabuu
tih :
« Ɓëe' took ñaani nguur ka ra a Har fa
daa ron mitu kañ,
daa ron mitu ƀéyíď,
daa ron yeeliyuu ndam,
daa ron yeeliyuu sañ-sañ dee níi kiri fi kirih ! »
14 Mbínéeffí iniilla tabuu : « Ɗémíin ! » Ɓaha ya na yeku na jaamiyuu
rek.

6

Har fa këcíssé téerëe

1 Homilte níi mi ot Har fa këcíssé leewa ďéƀ ďë, mi kelohte un mbínéef
yínë di mbínéeffí iniilla ďofohte ti pilliŋ nen won tih : « Aye ! »
2 Mi hen ďeh, mi ot pënís naa', ƀëe' yaagoh ri ra hampe hél kas, ďi yerute
baane ƀagoh, saañce a ndam, saañ ƀagaat.
3 Har fa këcíssé leewi ana fa, mi kelohte mbínéefí ana fa foŋke won tih
: « Aye ! »
4 Pënís kay yíppée ďúh, luum cuy ti yuy kíi nen ; ƀëe' yaagoh ri ra
yerute sañ-sañ ďi lík jaamma feey fa, ƀëewë bëemëntée filiƀ fi wa. Ɗi
yeru jépílí gaante !
5 Har fa këcíssé leewi éeyë fë, mi kelohte mbínéefí éeyë fë foŋke won
tih : « Aye ! » Mi henil ďeh, mi ot pënís kay yíppée ďúh, ďi súul ; ƀëe'
yaagoh ri ra hampe peeseyaa.
6 Mi kelohte yin ti un nen ďofohte leelii mbínéeffí iniilla na won tih :
« Kílë súuné yínë daa ganjarma légéy ow bis múlgús, kílë bësí éeyë daa
ganjarma légéy ow bis múlgús, yii leŋke dúuléenë a béeñë nék, ngana
leƀ na ! »
7 Har fa këcíssé leewi iniil fa, mi kelohte un mbínéefí iniil fa won tih :
« Aye ! »
8 Mi olilte pënís kay yíppée ďúh, ďi hilil ; ƀëe' yaagoh ri ra dëekúu kúl
së, gin ƀëewë húlú rë ñeete filooni. Wa onute sañ-sañ sun fi hatin yínë di
hatinni iniilla feey fa, wa hap ƀëewë dékú në rë ƀéeƀ húl a jépíl, a yaaƀ,
a jér ƀos a raƀƀi sohoorute.
9 Har fa këcíssé leewi iip fa, mi otte i coonaa fëgërëh fí tígë na hawruu
ra, coonaa yi ƀëewë húmú bëemú ndah Unni Koope a yee húmú waariyuu
wa Unna ƀëewë rë.
10 Coonaa ya na fogu sun wonu tih : « Koo-Yíkëe, ďo fa sela te daa fu
kaaf ka ra, fu seh yi aattiya'i ƀëewë feey, fu yíllíď fun di yee kéenďúu wë
ñif mi fun feey ra ? »
11 Tígí daaha, ow fi ow waa na ƀéeƀ yerute sabidoor naa', wa wonute
biti wa sehaaloh yutuuď níi koy-yaayyi wa, ƀëewë wani wa húmú boku
légéy rë hawu húl ti wa nen paay, ac mitsiď wa.
12 Mi henil ďeh, mi ot Har fa këcísílté leewi pëenë fë, feey fa yíppée
hégíyëh hégíyëhí misikke ; na'a súulté kúk ti bílëes nen, di teem céyín fë
ƀéeƀ luumpe cuy ti ñif nen ;

13 hulla sun na keen feey ti koy eenni hililli ngilaaw gaan hégíy tala nen.
14 Sun-Koo hente fur saañce ti téeríi túlúñú túlúñë nen ; daŋŋa a ginna
kísí fë ɓéeɓ ɗofute ílíyyë húmú wë rë.
15 Buurra feey fa, njíittë, kélfë yí soldaarra, yíkëe yí alalla, jammbaarra,
ñaamma a ɓëewë lahuu affi wa ra, ɓëewë ɓéeɓ na ɗapuu filiɓ killa, na
lakuu la' yi gaanna daŋŋa,
16 wa na wonu daŋŋa a la' yi gaanna tih : « Bëpí sun fi fun, ɗon ɗap fun
fun lakoh íllí ɓëe' took ñaani nguur ka ra, fun wuloh haayi keeñ Har fa,
17 ndah bisi gaana lahte, bisa haaya' keeñi níi haay ra ! Daa nay naa
múcé ? »

7

Ɓëewë tíinndúu rë

1 Filoon fi baaha, mi otte malaaka iniil cagute hatinni iniilla feey fa,
fútúté ngilaaw ma na haala' ílíyyí iniilla ra, kaa' ri laɓ sun fi feey fa, sun
fi kísí fë a sun fi kilikka.
2 Mi otte malaaka kay ɓal, bi kola' waal púlëen na' na ac. Ɗi kúɗté tiiŋ
ñaasaa, bee Koope fa na pes ɗa hom tíinndë' rí rë, ɓéyíɗté uni sun na
won malaaka yi iniilla yeru sañ-sañi yahun wa feey fa a kísí fë rë tih :
3 « Bëyít, cëgí ! Ngënë léɓí feey fa, ngënë léɓí kísí fë, te ngënë léɓí kilikka
te ɗeefa yen ñëesíh súrgë yí Koope púk, yen tíinndë' wë. »
4 Tígí daaha, mi kelohte ɗee teyu ɓëewë ñaasu púk tíinndúuté rë : wa
henute ow júnní tíméer a ow júnní sabay iniil a ow júnní iniil (144.000).
Tal fi tal di talli sabboo a ana ya Israyel ɓéeɓ, ow júnní sabboo a ow júnní
ana tíinndúuté (12.000) :
5 ow júnní sabboo a ow júnní ana di tali Yudaa ; ow júnní sabboo a ow
júnní ana (12.000) di tali Ruben ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000)
di tali Gaat ;
6 ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Aseer ; ow júnní sabboo
a ow júnní ana (12.000) di tali Neftali ; ow júnní sabboo a ow júnní ana
(12.000) di tali Manase ;
7 ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Simewoŋ ; ow júnní
sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Léwí ; ow júnní sabboo a ow júnní
ana (12.000) di tali Isakaar ;
8 ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Sabuloŋ ; ow júnní
sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Suseef ; ow júnní sabboo a ow júnní
ana (12.000) di tali Beŋsame.

Ɓëewë ɓekuu búuɓɓí naa' ya ra

9 Filoon fi baaha, mi otte dúukëlí ɓëewí ow yéeh ɗee teyu wa ra caak,
dúukëlí ɓëewí ɗúhúu ginna ɓéeɓ, talla ɓéeɓ, heetta ɓéeɓ a wonaɗɗa
ɓéeɓ. Wa cagute fíi ñaani Nguur ka, fíi Har fa yera' Koope sarah ra,
ɓekuute búuɓ naa', habute soor-soor ya' yi wa.
10 Wa ɓéyrúté unni wa sun na wonu tih :
« Múc kola' Koope fi yen na,
ɗì fa took ñaani Nguur ka ra,
múc kola' Har fa yera' ri sarah ra ! »
11 Malaaka ya ɓéeɓ gíiwúté ñaani Nguur ka, gíiwúté ɓaha ya a mbínéeffí
iniilla, yeɗɗuute líhúuté kíp feey fíi ñaana na jaamiyuu Koope
12 na wonu tih :
« Ahaŋkay ! Koope fi yen daa mit kañ,

daa ri yeeliyoh ndam,
daa ri yeeliyoh hereñ,
daa ri mit sím,
daa ri mit ɓéyíɗ,
daa ri yeeliyoh doole a katan dee níi kiri fi kirih !
Ɗémíin ! »
13 Ow di ɓaha ya meelte so' won tih : « Ɓëewí yee ɓéeɓ ɓekuu búuɓ naa' ra, fu yúh daa wa i wa a tígë koluu wa ra a ? »
14 So' mi won ɗi tih : « Daa fu gisa' so' na kat ɓahaa ! » Ɗi won so' tígí daaha tih : « Yee daa ɓëewë ñeyu mogi misiga ra ; wa hosu búuɓɓí wë hoso, wa ɓukutu wa ɓukuto a ñif mi Har fa yera' Koope sarah ra níi naa'te.
15 Yii baa daa tah wa hom fíi ñaani Nguur ki Koope, wa na jaamiyuu ri na' a elek filiɓ Faam fi gaani Koope. Ɓëe' took ñaani Nguur ka ra ay waa uuf.
16 Wa wocute yaaɓ a sifiroh ; na' wocce tami wa, op wocce mokli wa,
17 ndah Har fa yera' Koope sarah hom sun fi ñaani Nguur ka ra daa nay hene níirëhí wë, kúɗ wë culli mulaa na ona' pesa na ɗúméh rë. Te Koope ay moos muun ma íllí wë níi lan. »

8

Leewi paana fa

1 Har fa këcíssé leewi paana fa, sun-Koo hente tiɗ níi mitte genwal wahtu.
2 Mi otte malaaka yi paana ya na homu fíi Koo ra ; wa yerute kúlúɓ paana.
3 Malaaka kay acce caŋke hëbís tígë na hawruu ra, hampe annda cuuraay, bi tíɓúu úrís. Ɗi yerute cuuraay caak, yi ɗi ay waa yeree sarah sun fi tígë na hawruu ra fíi ñaani nguur ka, ñéerë' a ɗaŋŋi ɓëewí Koope.
4 Ɗúukíi cuuraaya hom ya' malaakaa ra ɓéyrëhté na saañ Koope na ñéerë'té a ɗaŋŋi ɓëewí Koope.
5 Filoon fi baaha, malaakaa toffe na kíi së sun fi tígë na hawruu ra túmpé anndaa, bette ri feey fa. Tígí daaha, pilliŋŋa tiilte, i un ɗofohte, héléyyë takke, feey fa na hégíyëh.

Kúlúɓɓë

6 Malaaka yi paana ya kúrú kúlúɓɓí paana ya ra cagute na waayu fiisi kúlúɓɓë.
7 Malaakaa ɗéɓ ɗë fiisse, i ɗiŋ galaas a kíi ñéerë' a ñif na keen feey fa : hatin yínë di hatinni éeyë yë feey fa tampe níi muuyte, hatin yínë di hatinni éeyë yí kilikka tampe níi muuyte, gaaw fi hilila ɓéeɓ tampe níi muuyte ɓal.
8 Malaakii ana fa fiisse, yin júndëŋ ti daŋi njaaroh kíi nen betute filiɓ kísí fë, hatin yínë di hatinni éeyë yí kísí fë yíssëhté ñif.
9 Hatin yínë di hatinni éeyë yí mbínéeffë na pesu kísí fë rë húlúté, hatin yínë di hatinni éeyë yí gaalla filiɓ kísí fë yahte.
10 Malaakii éeyë fë fiisse, huli gaani na kaɗ ti njaar kíi nen kola'te sun keente feey : ɗi keen sun fi hatin yínë di hatinni éeyë yí laah ya, a culli muluɓɓa.
11 Hula wonuu Beedok. Hatin yínë di hatinni éeyë yí mulaa hente haay, te ow caak di ɓëewë hanu na mulaa ra húlúté ndah haayi mulaa.

12 Malaakii iniil fa fiisse kúlúß kí, hatin yínë di hatinni éeyë yí na'a laƀute, hatin yínë di hatinni éeyë yí céyín fë laƀute, hatin yínë di hatinni éeyë yí hulla laƀute níi hatin yínë di hatinni éeyë yí niiñi wa ƀéeƀ yímpé : hatin yínë di hatinni éeyë yí niiñi na'a a elga ƀéeƀ yímpé.
13 Mi homilte maa yeel, mi kelohte njaaŋ fi na pún sunaa-sun, una hente sun daŋ won tih : « Mas ! Mantee mas ! Mas ƀëewë feey fa nay maasee fiisi malaaka yi éeyë yë tasu fiisi kúlúßßí wë rë ! »

9

Kúlúß kí iip fa

1 Hompe níi malaakii iip fa fiisse kúlúß kí. Tígí daaha, mi otte huli kola' sun keente feey, yerute céebíi ngaara mi nuŋi nooda.
2 Ɗi kúníssé ngaara ma, ɗúukíi man ɗúukëe njaar kíi nen ɗofohte na, na'a a deyi baa ƀéeƀ ñúussé.
3 Lahte payyi ɗúhúté ɗúukëe, hasaluute feey fa ƀéeƀ ; wa onute doole tawaa ti dagal nen.
4 Wa túuyúté biti wa ƀanti leƀ gaaw fa feey fa, gañcaha, a kilikka ; wa túuyú yejohi ƀëewë púkkí wë tíinndúuy a ñaasii Koope ra kut.
5 Wa nahuy biti wa ay waa hawe húl, wa nahu biti wa ay waa page iñi misikke níi hen céyín iip. Te yii misiga nay wa waa page ra, ay made biti dagal tap ow nen.
6 Waalli yaaha, ƀëewë ay faha' húl, wa ii rii ot ; wa ay saam kúl kë ndaa kúl kë ay waa hegee hegoo !
7 Payya madu pëníssí cagute saañ haa' nen. Mante ti baane úrís nen hompe affi wa, kanammi wa man kanam ow nen ;
8 fen fi wa man fen ow ƀeleƀ nen, síssí wë man sís gaynde nen ;
9 búuƀ tiiŋ daa húun araalli wa, yodadi paƀƀi wa man yodaɗ sareetti pënís caakki homu múkë na suu haa' daa na hécú wë nen.
10 Wa lahuu lúk, ñéerë' a suut ti dagal nen, te wa onute sañ-sañ wa mokle ƀëewë a lúkkée ké wë yaa níi hen céyín iip.
11 Malaakii ngaara mi nuŋa daa buuri payya. Ɗi hínú « Abadon » di ébrë, mbée « Apoliyon » di gerek, daa ri « bee na yah ra ».
12 Ɗaaha, loola ɗéƀ ɗë gétté, lool ana kay ee ayil ra.

Kúlúß kí pëenë fë

13 Malaakii pëenë fë nampee fiis kúlúß kí ƀal, mi kelohte uni kola' wicci iniilla tígí hawraa yugusuu úrís hom fíi Koope ra.
14 Una won malaakii pëenë fë kúɗ kúlúß kë rë tih : « Pëkísé malaaka yi iniilla pokalsuu hëbís Efarat, laahi gaana ra. »
15 Ɗaaha, malaaka yi iniilla pëkísúté. Daa wa malaaka ya húmú waayɗu kíilí baa koon ɗa, di céyín fi bah, bisi baa a wahtii baa koon ɗa kep, wa hap hatni yínëe di hatinni éeyë yí ƀëewë feey fa ra.
16 Goomali soldaarra yaaguu pëníssë ñéerúu a wa ra henute ow miliyoŋ tíméer ana (200.000.000). Ɗee teyu wa ra, mi wonuu ri ɗaaha.
17 Yii leŋke pëníssë a soldaarra nék, wa feeñiyuu so' ɗeh : wa ƀekuu búuƀ tiiŋ luum cuy ti yuy kíi nen, yi tappe búlëh ti sun-Koo nen, mbaasaante ti pënndël tuutaabi ɗúukísírú ɗúukísírë nen ; wa fi pëníssë nék, affi wa man af gaynde nen, ƀúkkí wë na ɗúh kíi, ɗúukëe a gél-kíi.

18 Ɗaaha, hatin yínë di hatinni éeyë yí ɓëewë húlúté loolli éeyë yí yah
: kíi kë, ɗúukëe a gélë dúh ɓúkkí pëníssë rë.
19 Doolii pëníssë ɗúhë' ɓúkkë ndaa na ɗúh në lúkkí wë ɓal, ndah lúkkí
wë man goŋ nen te kúɗté af. Te wa mokluu ɓëewë a affi yaaha.
20 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ nék, ɓëewë fúsú loolli yaa ra kaa'uute lofisoh di
iña yugusuu wa a ya' yi wa ra. Wa habute na jaamiyuu ala ya, a ala yi
tíɓúu úrís, tiiŋ hélíis, përëm, yee peluu la' a kilik ra : ala yi na ëlíh, na
kélíih te na tílíh.
21 Wa kaa'uute woc bëemëntë', pagaɗɗi luunni wa, paŋ yii tappe
njaaliyoh ɓéeɓ, a loh.

10

Malaakaa a téerii yutuuda

1 Mi henil ɗeh, mi otte malaakii mitte kola'te sun na cép, lambohte nér,
kuɗ ki Koope hompe afa ; kanama man na' nen, kotta man cíp kíi nen.
2 Ɗi hampe téeré yutuuɗ, bi kúnsúté ya'i, tíkké kodi ñamaa fi sun fi kísí
fë, kodi sugu fa hompe sun fi feey fa.
3 Ɗi ɓéyíɗté uni sun na ɗaañnjoh ti gaynde fi na foŋ nen. Una na lús,
pilliŋŋi paana ya na tiil.
4 So' mi saañ bíníi yee won pilliŋŋa ra koon, mi kelohte un kola'te sun
won so' tih : « Yee won pilliŋŋi paana ya ra ɓanay ɗúh ɓúkú, te ngana
bíní ! »
5 Tígí daaha, malaakaa ot mi caŋke sun fi kísí fë a sun fi feey fa ra,
ɓéyíɗté ya'i ñamaa fi sun,
6 na añoh di tii Koope fa na pes faraah, sak sun, sakke feey, sakke kísí
fë a iña hom filiɓ fi wa ɓéeɓ rë, won tih : « Leegi seha doyte !
7 Malaakii paana fa fiise kúlúɓ kë rek, Koope page yee nufi, ti di húmú
wona' ri súrgë yí, yonente ya ra nen. »
8 Filoon fi baaha, una na húmú keloh mi ɗúhë' sun ra wonil so' tih : «
Paye fu ɓeɓ téerëe kúnsú hom ya' malaakaa caŋ sun fi kísí fë a feey fa ra.
»
9 Mi leɓohte malaakaa mi meelte ri téerëe, ɗi won so' tih : « Ɓeye fu
ñam, ay made kúum nen neɓ ɓúkú ndaa lah lowu raa ay haay dé' ! »
10 Mi tahte téerëe ya' malaakaa, mi ñampe ri. Ɗi man kúum nen neɓ
ɓúk së', ndaa hona' mi ri ra, loo so' ɓéeɓ na haaya'.
11 Tígí daaha, mi wonu tih : « Fu waɗtee waareyaat di tii Koope yii leŋke
heet caak, gin caak, wonaɗ caak a buur caak. »

11

Seede yi ana ya

1 Filoon fi baaha, mi yerute duuɗ bëhëer, bi saamu nataa, una won so'
tih : « Paye fu nat Faam fi gaani Koope a tígë na hawruu ra, fu kín ɓëewë
në jaamiyuu filiɓ ra.
2 Ndaa ngana nat baylii ëssí Faam fi gaana, ndah ɗi yeɗɗuute ɓëewë
nëníh ɓëewí Koope ra. Ɓëewí yaa nay togisee Yerusalem gini selaa níi
hen céyín sabay iniil a céyín ana (42).
3 So' may wol seede yi ana yi so', wa ay ɓekee saaku ti jëtíɗ nen, wa
léhín unni so' níi hen bis júnní a bis tíméer ana a bis sabay pëenë (1.260).
»

4 Seede yi ana ya daa talli ëlíiffí ana ya a lampa yi ana ya hom fíi Yíkíi
ëldúnë rë.
5 Ɓëyí fí nar waa paŋ yin ɓos, kíi nay ɗúhé ɓúkkí wë muuyil kaa'oh yi
wa. Ahaŋkay, ɓëyí nar waa paŋ yin ɓos rek ay húlée ɗaaha.
6 Wa lahute sañ-sañ wa téy sun-Koo, Koo ɓanti toɓ wahtaa nay waa
léhínée unni kola' Koope na ra. Wa lahute sañ-sañ wa yídís muluɓɓa ñif,
wahtii neɓa' wa wa cépíɗ loolli caakki bokaay feey fa.
7 Wa woc seedii wa raa, raba nay ɗúhé ngaara mi nuŋa ra ay wa yejoh,
ɓaŋ wa, hap wa húl.
8 Ɓúudé yí wë ay tase këemí gini gaana sëeddúu « Sodom » mbée « Ésíp
», tígë daayuu Yíkíi wë kurwah ra.
9 Ay hen yii mit bis éeyë a caan, ɓúudé yí wë ay home daaha, heetta
ɓéeɓ, talla ɓéeɓ, wonaɗɗa ɓéeɓ a ginna ɓéeɓ ole wa, kaa' biti wa hacu.
10 Keeññi ɓëewë feey fa ay sos di húlë húlú wë rë, wa ay yeranta' kuun
ndah yonente yi ana yi yaa moklute wa.
11 Ndaa filoon fi bissi éeyë yë a caan fa, Koo wolte coonaa, ɓekke ri
ɓúudé yí yonente yi ana ya, wa koluute. Ɓëewë olu wa ra ɓéeɓ tíitú tíitë
níi tíit !
12 Yonente yi ana ya keluute uni ɓéyrëhté kola'te sun won wa tih : «
Lëwí sun dee ɗon ! » Tígí daaha, lahte nérí húunté wë, wa na lawu sun,
kaa'oh yi wa na tíkú íllí wë në ngëey.
13 Ɗee a ɗeh, feey fa hégíyëhté hégíyëhí misikke ; hatin yínë di hatinni
sabboo yi gina bëppé, ow júnní paana (7.000) tíkké húlúté në. Ɓëewë
múcú në rë tíitúté, wa na kañu Koope fa sun.
14 Ɗaaha, looli ana fa gétté, éeyë fë leŋ ac !

Kúlúɓ kí paana fa

15 Malaakii paana fa fiisse kúlúɓ kí, lahte unni ɓéyrëhté keluute sun-Koo
na won tih : « Nguur ki ëldúnë ee ya' Yíkíi yen leegi a ya' Buura ɗi fal ri
ra, te ii naa koloh ta' ! »
16 Tígí daaha, ɓaha yi sabay ana a ɓaha yi iniilla (24) tooku ñaanni nguur
ki wa hëbís Koope ra yeɗɗuute líhúuté kíp feey na jaamiyuu Koope
17 na wonu tih :
« Koo-Yíkëe fë mín ɓéeɓ rë
ɗo fa ee na te fu húmú në rë,
fun na símú rë di yee míllë' fuu caŋ
fu ɓeɓpe dooluu fu yíppé nguur ku ra.
18 Heetta húmú dee na haayluu,
ndaa daa fu haayloh woteh.
Wahtaa nay fuu aattiyee ɓëewë húlú rë lahte,
wahtaa nay fuu waafe súrgë yú,
wa fa yonente yu ra,
wahtaa nay fuu waafe ɓëewú,
wa fa ɓëewë neehu ro ra,
wa yahun ow gaan mbée baadoole ɓéeɓ ;
daa ri wahtaa nay fuu ɗakayee ɓëewë rë,
ɓëewë yahu ëldúnë rë. »
19 Tígí daaha, Ɓaam fi gaani Koope sun kúnsëhté, wahandii Kootaa
feeñce filiɓ. Héléyyë tiilte, i un na won, pilliŋŋa na faaɗ, feey fa na
hégíyëh, ɗi na bacal i ɗiŋ galaas.

12

Ɓëyí ɓelaa a niŋkinaŋka fa

1 Filoon fi baaha, lahte yii éemílë'té feeñiyohte sun : yaa ow ɓeleɓ, ɗi
ɓekoh na'a, céyín fë hompe kotti feey, baanii laha' hul sabboo a hul ana
hompe afa.
2 Ɓelaa húmú loo. Bi ham lowa nék, ɗi na foŋ ndah misik.
3 Tígí daaha, yin kay feeñiyaatte sun : niŋkinaŋka gaan, luum cuy, bi
laha' af paana a wic sabboo. Affi paana ya ɓéeɓ ɓekute baane-buur.
4 Hatin yínë di hatinni éeyë yí hulla sun ɓéeɓ lúk niŋkinaŋka fa paɗte
wa, lasse wa feey fa. Ɗi fi niŋkinaŋka fa nék, hompe fíi ɓelaa na saañ
ɓëslé rë na woh biti ɗi ɓësíil rëe ndín, ɗi ñam baakera. 5 Ɓelaa ɓësíilté,
lahte koy yaal. Koy ki yaali baa daa ri bee nay kúré heetta ɓéeɓ kúrí
híinté rë. Bi hom niŋkinaŋka fa na seh, límúu kúkëyë, ɗi yíppée pahu
kúrúté hompe hëbís Koope a ñaani nguur ki.
6 Ɗi fi ɓelaa nék, hegohte saañce luufin, ɗeef Koope liiltee rii saamiɗ
tígí homa ri daaha, ɗi tooppituu níi hen bis júnní a bis tíméer ana a bis
sabay pëenë (1.260).
7 Tígí daaha, haa'a takke sun-Koo : malaakii gaana na wonuu Misel ra a
këewí na haa'uu a niŋkinaŋka fa a këewí.
8 Misel a këewí ɓagute niŋkinaŋka fa a këewí. Ɓaguu niŋkinaŋka fa a
këewí rë, wa ɗëmlíh sun-Koo.
9 Puŋkal mi niŋkinaŋka fa líkúté. Ɗi fi goŋ fee kíilë na húmú wonuu
tuumaloh mbée Seytaane ra, ɗi fa na húmú nofa' ɓëy ëldúnë ɓéeɓ rë
líkúté betute feey, ɓani këewí.
10 Mi yíppée keloh uni ɓéyrëhté kola'te sun-Koo won tih :
« Wahtu múc lahte leegi,
wahtaa teeɓa' Koope fi yen doolii ra,
wahtaa teeɓa' ri nguur ki ra,
wahtaa haala' sañ-saña ya' Buura ɗi fal ri ra lahte leegi,
ndah tuumalohi koy-yaayya filiɓ ngémë líkúté betute feey,
ɗi fa na húmú tuumal wa na' a elek fíi Koope fi yen ra.
11 Koy-yaayya daa míllúu ríi ɓaŋ,
daa míllúu ríi ɓaŋ yúfëhë yúfëh ñif mi Har fa ra,
Har fa yera' Koope sarah ra,
a di yee seedeyuu wa Unni Koope ra.
Wa húmú kaa'uuy na dara pesi wa,
kaa'uuy na dara níi húl ɗeef wa na sah.
12 Mi won tee ɓal :
bíyíi ɓëy sun-Koo,
bíyíi ɗon fa dékú në rë !
Ndaa mas ɗon fi ɓëy feey fa,
mas ɗon fi ɓëy kísí fë,
ndah Seytaane céppé ɗon na a ŋaŋ,
céppé ɗon na a ŋaŋ ndah ɗi yúhté biti ɗi talla yutuuɗ ɗúmël. »
13 Ola' niŋkinaŋka fa biti ɗi betu feey fa ra, ɗi yampe na ɓoorsoh ɓelaa
húmú lah koy yaal baa ra.

14 Ndaa ɓelaa saamɗute paɓ ana ti paɓ dúut nen, yi nay rii kúré tígë
saamiɗ ɗi Koope luufin, ɗi hom daaha tooppituu níi hen kíil éeyë a caan,
wuloh niŋkinaŋka* fa.
15 Niŋkinaŋka fa púussé muluɓ caak ti húlbí na bas nen filoon ɓelaa,
na faha' biti mulaa pah ri.
16 Ndaa feey fa hílíppé ɓelaa, haaŋke, hante mulaa púus niŋkinaŋka fa
ra ɓéeɓ.
17 Bi haay keeñ niŋkinaŋka fa ɓelaa níi haay, ɗi saañce yejohi koyyi kay
yi, yee na ñeyu túuyë' yí Koope ra te dékúu seedeyidi Yéesú rë.
18 Kola' niŋkinaŋka fa dah, ɗi payte caŋke ɓúk kísí na seh.

13

Raɓɓi ana ya

1 Filoon fi baaha, mi otte raɓ ɗúhté kísí fë. Ɗi lahte af paana a wic
sabboo. Baane-buur sabboo hompe wicca ; tii yi soluu Koope bíníyúté
affa.
2 Raba ot mi ra man baade nen, kotta man kot raba na wonuu úrsë rë
nen, ɓúgë man ɓúk gaynde nen. Niŋkinaŋka fa déŋéenté rí doolii a nguur
ki, onte ri sañ-sañi gaante.
3 Af yínë di affi raba gaañohte gaañohi misigi fí yúhté biti man ay rii
hap húl nen, ndaa gaaña yíppée wah. Ɓëewë feey fa ɓéeɓ éemúté, wa
ñeyute tal raba.
4 Wa ɓéeɓ na jaamiyuu niŋkinaŋka fa di yee ona' ri raba sañ-sañ ra.
Wa na jaamiyuu raba ɓal na wonu tih : « Bee raɓ lahay man kan ! Daa
mín ɗíi tíkë' af ? »
5 Ɗi fi raba onute biti ɗi gaan gaanloh ɗi sole Koope ; ɗi ay homee sañ-
sañi baaha níi hen céyín sabay iniil a céyín ana (42).
6 Ɗaaha, ɗi yampe na sol Koope, na won yin ɓos sun fi tiyi, sun fi tígë
dék ɗí rë a sun fi ɓëewë dékú sun ɗa.
7 Ɗi onute sañ-sañi haa'aa ri ɓëewí Koope ɗi ɓaŋ wa ; ɗi onute sañ-sañ
sun fi ɓëewë ɓéeɓ : talla ɓéeɓ, heetta ɓéeɓ, wonaɗɗa ɓéeɓ, a ginna ɓéeɓ.
8 Ɓëewë feey fa ɓéeɓ ay jaamiyee ri : ɓëewë tiyi wa bíníyúy dalaani
pesa filiɓ téerëe bíníyú tii yi ɓëewë nay haale pesa na ɗúméh rë, téerée
ké Har fa yera' Koope sarah hawute húl rë.
9 Ɓëyí lah nuf, kelaa na !
10 Ɓëyí Koope won biti ay habu ñaam, ii fús ; ɓëyí Koope won biti nék
ay húlée jépíl, ay húlée në. Yii baa daa tah ɓëewí Koope warutee múñ,
wa ham ngémë.
11 Filoon fi baaha, mi olilte raɓ kay na ɗúh feey. Ɗi laha' wic ana man
wic koy har nen, ndaa ri wona' wonaɗ niŋkinaŋka.
12 Sañ-saña laha' raba ɗéɓ ɗë ɓéeɓ, ɗi laha' ri te ri paga' ri hëbísí, anti
túuyé feey fa a ɓëewë feey fa ɓéeɓ jaamiyohi ɗi fi raba ɗéɓ húmú gaañoh
gaañohi misiga níi wahte ra.
13 Ɗi fi rabi ana fa paŋke i kimtaan gaan ; ɗi na kala' njaar kíi sun-Koo,
cépíɗ ɗí feey íllí ɓëewë ɓéeɓ.
14 Ɗaaha, ɗi hompe na nofa' ɓëewë feey fa kimtaanna na paŋ ɗi ra fíi
raba ɗéɓ ɗë. Ɗi luk waa nah yugus netli raba ɗéɓ ɗë húmú gaañoh a
jépílë, te míllë'tée koloh ra.

* **12:14 12.14** *niŋkinaŋka* saari beh, a saar 15 : Di gerek, bíníyú ɗeh : *goŋ.*

15 Ɗi fi rabi ana fa onute sañ-sañi ƀekaa ri netli raba ɗéƀ ɗë coonaa ɗi
pes níi wone ndín, hawroh ƀëewë nay kaa'ee jaamiyohi netla ra húl.
16 Ɗi túuycé ƀëewë ƀéeƀ samɗu tíinndëe ya' ñamaa mbée púk : ow
gaan mbée baadoole, yíkëe alal mbée ñëkíɗ, fu laha' afu mbée fu ñaam
ƀéeƀ fay tíinndúu.
17 Ow waray lom mbée yaay te laheh tíinndë'í bah : tíinndë'ë, ɗi tii raba
mbée síifërë ñéerë' a tiya ra.
18 Tígí dee nék, meela' ñaañ : ƀëyí fí hereñ raa, fay mín kín síifërí raba,
ndah síifërë ñéerë'té a tii ow, te daa ri beh : tíméer pëenë a sabay pëenë
a pëenë (666).

14

Yeekii ƀëewë tosu ra

1 Mi homilte maa yeel, mi otte Har fa yera' Koope sarah ra caŋke sun fi
daŋi Siyoŋ, ñéerë'té a ow júnní tíméer a ow júnní sabay iniil a ow júnní
iniil (144.000), yi fí yúhté biti tii ɗi fi Har fa a tii Boffi daa bíníyú púkkí
wë.
2 Mi kelohte un kola'te sun-Koo tiilte man pagaɗ mboowaanna kísí nen,
man híndíŋí ƀídí baa nen. Una keloh mi ra man un koraa, bee i ƀëelú
homute típ rë nen.
3 Ɓëewë homute fíi ñaani nguur ka a fíi mbínéeffí iniilla a ƀaha ya, na
yeeku yeekaa has. Yeekaa míméh haal af ow kay gét nëe wa fi ƀëewí
júnní tíméer a júnní sabay iniil a júnní iniilla (144.000) Koope tos wa feey
fa ra.
4 Wa fi ƀëewí yaa daa wa yee mësúy leƀ ƀeleƀ níi wa sobeye ra ndah
wa yíih ƀeleƀ. Daa wa yee fí yúhté biti tígí ñee Har fa ƀéeƀ wa ñee na
ra. Ɓëewí yaa daa wa yee tosu filiƀ fi ƀëewë henute yi Koope a yi Har fa
ra. Daa wa maanam iña ɗéƀúu lec meeyya jébëlúté Koope ra.
5 Fel mësëy ɗúh ƀúkkí wë, wa lahuy síkkë.

Yii leŋke bis-këem

6 Filoon fi baaha, mi otte malaaka kay feeñiyohte na pún sunaa-sun. Ɗi
kúɗ Uni Neba na ɗúméh rë. Ɗi ay rii waareye ƀëewë feey fa ƀéeƀ : ginna
ƀéeƀ, talla ƀéeƀ, wonaɗɗa ƀéeƀ a heetta ƀéeƀ.
7 Ɗi ƀéyíɗté uni sun won tih : « Néehí Koope ɗon kañ ɗí, ndah wahtaa
nay rii aattiyee ƀëewë rë lahte ! Jëemíyíi ƀëe' sak sun-Koo, sakke feey fa,
kísí fë a culli muluƀƀa ra ! »
8 Malaaka kay feeñiyohte filoon bee ɗéƀ ɗë won tih : « Babilon
ɗakaya'te ! Babilon fi gaana ɗakaya'te, ɗi fa ƀek heetta ƀéeƀ pagaɗɗi
ƀossi ra, ɗi fa ƀek wa hani gulii njaaliyohi misiga homa' ri ra ! »
9 Malaakii éeyë fë feeñiyohte filoon fi ana ya ɗéƀ ɗë, ƀéyíɗté uni sun
won tih : « Ɓëyí fí jaamiyoh raba a netli, ƀëyí fí lah tíinndë'ë púkí mbée
ya'i,
10 ɗi fi ƀëyí baaha ay naa han ƀéeñí neeƀi Koope, yi fí yúhté biti rahay
dara yíidúté gulii neeƀi. Ɓëyí baa, Koope ay rii ƀek filiƀ kíi a gél. Ɗi ay
pítípée misik ɗaaha fíi malaaka yi sela ya a fíi Har fa yera' Koope sarah
ra.
11 Te ɗúukíi kíi së nay rii tame ra ay kolee koloo faraah. Ɓëyí fí jaamiyoh
raba a netli, ƀëyí fí lah tíinndë'ë bíníyú tiyi ra, na' neh elek neh, ƀëyí baa
wocce hílsëh. »

12 Yii baa daa tah ɓëewí Koope, yee na ñeyu túuyë' yí te gémúté Yéesú
rë, warutee múñ.
13 Henil ɗeh, mi kelohte uni kola'te sun won so' tih : « Bíníyé unni yee
fu won tih : “Dala'te woteh, lahute sos-keeñ ɓëewë húlúu ngémí wë di
Yíkëe në rë ! Ruuh-Peseŋ won tih : Ahaŋkay, wa lahute sos-keeñ, leegi
wa mínú hílsëh légéyí misigi wa, ndah wa kúrëelúuté iñi wunna pagu wa
ra.” »

Wahtu lec

14 Mi homilte maa yeel, mi otte nér naa' lahte yii tookke sun man ow
nen. Yaa ɓekoh baane úrís afi, hampe sarcii kaañce ya'i.
15 Malaaka kay ɗúhté Faam fi gaani Koope ɓéyíɗté uni sun won ɓëe'
took sun fi nérë rë tih : « Ɓeye sarcuu fu lec, wahtaa lahte : tooka nonte
gina ɓéeɓ, tas lec. »
16 Tígí daaha, ɓëe' took sun fi nérë rë ɓeɓpe sarcii laɓpe héccé, tooka
feey fa ɓéeɓ lecce.
17 Malaaka kay ɗúhté Faam fi gaana sun, ɗi fi baaha ɓal hampe sarcii
kaañce ya'i.
18 Malaaka kay ɓal, bi daa lah sañ-sañ sun fi kíi kë ɗúhté tígë na hawruu
ra foŋke af bee ham sarcii kaaña ra won tih : « Ɓeye sarcuu fu lec goññi
reseña meeyi béeñë feey fa, wa nonte. »
19 Malaakaa ɓeɓpe sarcaa laɓpe héccé, lecce goññi reseña meeya feey
fa, yíinté wë ndoŋi neeɓi Koope na lopotuu ra,
20 goññi reseña ɗúhrúté gina lopotute, ñif na ɗúh ndoŋa na hút na lap
níi lahte pënís ɓúk, na laɗ níi mitte kilomet tíméer éeyë (300).

15

Malaaka yi paana ya a loolla míllë' rë

1 Filoon fi baaha, mi otte yin kay, yii gaante te éemílë'té sun-Koo : mi
ot malaaka paana yi kúrú lool paana, loolli paana ya míllë', teeɓa' Koope
ɓëewë neeɓi ra.
2 Mi olaatte yin ti kísí fí mulaa heleŋ ti pilaatu nen ñéerë'té a kíi. Ɓëewë
ɓagu raba, ɓagute netli a síifërí tiyi ra cagute sun fi kísí fë na tiriñ ra, wa
habute koraa yi Koope daa yeɗ wa wa,
3 wa na yeeku yeekii Mëyíis súrgíi Koope a yeekii Har fa yera' Koope
sarah ra na wonu tih :
« Ɗo fi Koo-Yíkëe fë mín ɓéeɓ ɗë,
fu gaante pagaɗ,
fu éemílë'té pagaɗ.
Ɗo fi Buuri heetta,
waallu júɓpé,
waallu kaah.
4 Daa kaañ roo neeheh Yíkëe ?
Daa kaañ roo kañeh ?
Ɗo kep daa fu sela !
Heetta ɓéeɓ ay ac fíyú,
heetta ɓéeɓ ay ac jaamiyohu.
Iña paŋ fu ra júɓpé,
iña paŋ fu ra teeɓa'te affi wa. »
5 Filoon fi baaha, mi otte Faam fi gaani Koope, bee ëmbë taantaa na
nédís ɓëewë biti Koope ee leelii wa ra, kúnsëhté sun-Koo.

6 Malaaka yi paana ya kúrú loolli paana ya ra ɗúhúté Faam fi gaana ;
wa ɓekuu búuɓ naa' peyeɓ, yi yugusuu píisí kofeelte, pokuute geñu úrís
kinoh yi wa.
7 Mbínéef yínë di mbínéeffí iniilla yeɗte malaaka yi paana ya guluŋŋi
úríssí paana ya túm neeɓi Koope ra níi líiffé, Koope fa na pes faraah ra.
8 Faam fi gaana yíppée líif a ɗúukëe, teeɓa'i ndami Koope a doolii. Te
ow míméh haal Faam fa te ɗeefa loolli paana ya kúrú malaaka ya ra laɓeh
níi gét.

16

Guluŋŋi paana ya

1 Filoon fi baaha, mi kelohte un ɓéyrëhté sun kola' filiɓ Faam fi gaani
Koope na won malaaka yi paana ya tih : « Pëyí ɗon yíin guluŋŋi paana ya
túm neeɓi Koope ra feey fa ! »
2 Malaakaa ɗéɓ ɗë payte yíinté gulii feey fa. Ɓëewë húmú lahuu
tíinndë'í raba, na jaamiyuu netli ra ɓéeɓ faanni wa lecce puulli ɓosse
te misikke.
3 Malaakaa tíkëh në rë payte yíinté bii kísí fë. Mulii kísí fë yíppée yíssëh,
man ñif ɓúudé nen. Yii na pes kísí fë ɓéeɓ húlté.
4 Malaakii éeyë fë payte yíinté gulii laah ya a culli mulußba ɓéeɓ.
Mulußba ɓéeɓ yíssëhté ñif.
5 Tígí daaha, mi kelohte un malaakaa lah sañ-sañ sun fi mulußba ra na
won tih :
« Ɓo fa Sela ra,
ɗo fa júɓ ɗë,
ɗo fa húmú në aa',
daa fi na woteh ra,
daana daan fu wa ra ñeete waal.
6 Fu onte ɓëewë han,
ɓëewë kéenɗú ñif mi ɓëewú rë,
ɓëewë kéenɗú ñif mi yonente ya ra,
fu onte wa han.
Fu on wa ñif wa hanute,
te wa yeeliyuu ri ! »
7 Filoon fi baaha, mi kelohte uni kola' tígë na hawruu ra na won tih :
« Ahaŋkay ɗo fi Koo-Yíkëe,
ɗo fa mín ɓéeɓ rë,
fu aattiya' kaah,
te aattiya'u júßpé. »
8 Malaakii iniil fa yíinté gulii sun fi na'a, na'a onute sañ-sañ fetlohte na
bërëɓ ɓëewë.
9 Na'a tampe ɓëewë tami misikke, wa na solu Koope fa na cépíɗ loolla
a sañ-sañi ra. Ɓëewë kaa'uute lof pesaɗ, kaa'uute kañi Koope.
10 Malaakii iip fa yíinté gulii sun fi ñaani nguur ki raba, nguur ki yíppée
ñúus túɗ. Ɓëewë na pataayuu misik,
11 wa na solu Koope fa sun di misiga homuu wa a puulla faanni wa ra,
wa kaa'uute súugëh pagaɗɗi ɓossi wa.
12 Malaakii pëenë fë yíinté gulii filiɓ laahi gaana na wonuu Efarat ra,
mulaa filiɓ síiñcé, heliɗ buurra koluu púlëen na' ra waal.

13 Filoon fi baaha, mi otte yébítëh éeyë yí madu mbook nen : yínë ɗúhté
ië ɓúk niŋkinaŋka fa, kay ɗúhté ɓúk raba, lahte bi ɗúhë' ɓúk yonentii
paɗɗah fa.
14 Wa yébítëh yí Seytaane daa wol wa, yi na hoñuu paŋ kimtaan. Wa na
payu buurra feey fa ɓéeɓ, négírée wë nda wa waay haa'a nay lahe bisi
gaani Koope fa mín ɓéeɓ rë.
15 Yíkëe won tih : « Síkírée, so' may ac mi beetti ron ti lohoh nen ! Ɓëyí
nee'ay, yeffe búubí kaa' biti tílë' faan holoŋ toñeh ay sopee, ɓëyí baa lahte
sos-keeñ. »
16 Ɗaaha, yébítëh yë négírúuté buurra ílíy, tígë ië wonuu Armagedoŋ
ra di ébrë.
17 Malaakii paana fa hasalte gulii sun, un ɓéyrëhté sun ɗúhë' Faam fi
gaana, kola' ñaani nguur ka won tih : « Iña ɓéeɓ paama'te ! »
18 Tígí daaha, héléyyë a i un a pillinŋa ñéerë'té a hégíyëhí feey fi misikke
takke. Hégíyëhí feey fa misikke misigi fí yúhté biti lëhírëy hena' ow pot
ëldúnë níi a baaha.
19 Gini gaana lecsa'te éeyë, ginni heetta feey fa ɓéeɓ bëppé. Koope halay
Babilon, Babilon fi gaana : ɗi hëndíɗté rí ië gulii, gulii neeɓi misigi !
20 Ginna hom filiɓ kísí fë rë ɓéeɓ sooyce, ow mínléh olil daŋ.
21 Ɗiŋŋi galaassi gúussé kola'te sun na toɓ sun fi ɓëewë. Ɓëewë na solu
Koope di yee na toɓa' ri ɗiŋ galaas ra, ndah yee lah ra misikke níi misik.

17

Tílëhí gaana

1 Filoon fi baaha, malaaka di malaaka ya habu gulunŋi paana ya ya' yi
wa ra acce won so' tih : « Aye mi teeɓ ɗo daana na saañ keene sun fi ɓelii
tílëhí gaana ra, daa ri gini gaana hom ɓúk laah yi caakka ra.
2 Buurra feey fa fanuute a ri, te ɓëewë hanute na gulii njaaliyohi níi
maniyute. »
3 Ruuh-Peseŋ haalte so', malaakaa yíppée sëe kúɗ luufin. Ɗee a ɗeh,
mi otte ow ɓeleɓ yaagohte raɓ luum cuy bi faana ɓéeɓ bíníyú tii yi soluu
Koope. Raba kúɗté af paana a wic sabboo.
4 Ɓelaa ɓekoh yéré yi kofeelte ot, luum cuy, pokohte takkaay úrís a
jamaa, a feme. Ɗi hampe guluŋ úrís ya'i, bi líiffé pagaɗ ɓos, a sobii
njaaliyohi.
5 Tiyi léehúu léehëe bíníyúté púgë. Tiya daa ri beh : « Babilon fi gaana,
yaafi tílëh yë a iñi ɓossa feey fa. »
6 Mi otte biti ɓelaa han ñif mi ɓëewí Koope níi ɗi manite, ñif mi ɓëewë
hawu húl af yee seedeyuu wa Yéesú rë.
Ola' mi di man ɗi, af so' kúnëhté.
7 Malaakaa won so' tígí daaha tih : « Afu kúnëh yi ɗeeha ? Síkírëh së',
may roo teeɓ iti fi ɓelii beh, a iti fi raba kúɗ ɗí, laha' affi paana ya a wicci
sabboo ya ra.
8 Raba ot fu bee ra húmú yéelíɗ, ndaa ri peslay. Ɗi leŋ ɗúhé ngaara
mi nuŋa, ndaa ɗi saañ saŋkuye saŋkuyo. Te ɓëewë feey fa tii yi wa íníh
téerëe bíníyú tii yi ɓëewë nay haale pesa na ɗúméh rë dala'te dalaani
pesa ra, wa fi yaa nay éemé biti wa ot raba. Ndée nagajek, raba húmú
yéelíɗ, ndaa peslay, te ri ay nimil pes kéy.

9 « Tígí dee nék, meela' ñaañ a hereñ : affi paana ya daa daŋŋi paana
ya took ɓelaa ra. Wa buur paana ɓal.
10 Filiɓ fi buurri paana ya, iippa keenute, lahte bi líssí took, paana fa
aay doom ; te ri ac ɗaa, toogi ii maañ.
11 Raba húmú yéelíɗ te peslay ra, ɗi fi baaha daa ri buuri peeye fa ; ɗi
non buurri paana ya ɓal te ri saañ saŋkuye saŋkuyo.
12 « Wicci sabboo ya ot fu ra, wa buur sabboo yi tookuy nguur doom,
ndaa wa ay yeru sañ-sañi tookuun wa a raba nguur ka níi hen wahtu.
13 Yee níɓú wë rë ɓéeɓ yínë : wa yeɗ doole yi wa a sañ-saññi wa raba.
14 Wa ay yejoh Har fa haa', ndaa ɗi ay waa ɓaŋ ndah daa ri Yíkëe fë
lukki gaan ɗa, daa ri Buuri buurra ; ɗi ay ñéerée a ɓëewë ɗi tanis wa
dëekké wë rë, ɓëewë gémú rí rë, ɗi ɓaŋ wa. »
15 Malaakaa wonil so' tih : « Mulaa ot fu yee ra, tígë took ɓelii tílëhë rë,
wa i heet, wa dúukël i ow, wa i gin a i wonaɗ.
16 Wicci sabboo ya ot fu ra nék a raba, ay míllë' kaa' ɓelii tílëhë : wa ay
ɓeɓ iña laha' ri ra ɓéeɓ níi luka' yéré yë ɗi hen faan holoŋ, wa ñam ɗi,
wa tam caan fa kíi.
17 Koope daa soɗ wa nufi paguun wa yee faha' ri ra : wa négírë' sañ-sañi
nguur ki wa légéyíɗ raba níi yee won Koope ra lah.
18 « Ɓelaa ot fu ra nék, daa ri gini gaana ílíf buurra feey fa ra. »

18

Looli Babilon

1 Filoon fi baaha, mi otte malaaka kay kola' sun na cép feey. Ɗi lahte
sañ-sañ gaan te ndami hawaante feey fa ɓéeɓ.
2 Ɗi ɓéyíɗté uni sun won tih : « Babilon ɗakaya'te ! Babilon fi gaana
ɗakaya'te ! Ɗi tas gin yébítëh leegi, ɗi tas ɗapaa yébítëh, ɗi tas gin yakki
ɓossa wúníh hawiɗ ɗa, ɗi tas gin raɓɓi ɓossa wúníh hawiɗ ɗa.
3 Ginna ɓéeɓ hanute na gulii njaaliyohi misiga homa' ri ra : buurra feey
fa fanuute a ri te yiikoh ya líifrúté nafa yi wa, af biti ɓëewë míníh doyloh
neɓ. »
4 Mi keliilte un kola'te sun won tih : « Ɗúhí gina, ɗon fa henu heedi so'
ra, toñeh ɗon ay bakaare ti wa nen, loolla na ac ɗa laɓ ɗon na.
5 Bakaaɗɗi caak caako níi lahte sun, te Koope halay pagaɗɗi ɓossi.
6 Yínlí rí iña paŋ ɗi ɓëewí kayya ra, yínlí rí wë ana. Éfí rí guluŋ líifíɗ,
éfí rí hani luk yee yeɗ ɗi ɓëewí kayya ra ɗah ana, ɗon yeɗ ɗi han.
7 Tíkí rí coono, ɗon tík ɗí súfúñ ti di húmú lahuu wa neɓ a ndam, ndah
ɗi húmú won nufi tih : “So' mi buur. So' mi jëtíɗ neh te mii mëssí yúh
luuy.”
8 Yii baa daa tah loolla waayɗu ri ra ay keenee sun fi waal yínë : jérí
misikke, luuy a yaaɓ ; ɗi tam níi muuy. Koo-Yíkëe fë aattiya' ri ra gaante
doole. »
9 Buurra feey fa ñéerúu a ri njaaliyoh a yin neɓ ra ay looy, te wa ay
hawoh biti wa séen ɗúukëe biti gina tame.
10 Wa ay tíit níi wa caŋ, wa wuloh af yee kat gina ra, wa wone tih :
« Wëey looli yaafi !
Looli yaafi kan taan !
Wahtaa yínii baa kut,
Babilon, ɗi fi gini gaana aattiyuute haat ! »

11 Tígí daaha, yiikoh ya feey fa na looyu na capituu ɓal ndah ow lomlay
iña na yaayu wa ra :
12 tiiŋŋi úríssë, tiiŋŋi hélíssë, jamaa ya a feme ya ; píissí kofeella,
cúuppë a píissí suwaa ya ; kilikki heeñce, ɓarngalli kofeelte, përëmmë,
tiiŋŋa, iñi yugusuu a luk caa', a la' yi marbe ya ;
13 liiɓɓi kilikki heeñce, laakkoloñña, cuuraayya a iñi heeñlaa ya ɓéeɓ ;
hanna, dúuléennë, múnnë a bele ya ; fañnja a harra, pëníssë a sareetta ;
ñaamma a ɓëewë habu ra ɓéeɓ, ow lomlay wa.
14 Ay wonu tih : « Iña na yaakaar gina koon ra ɓéeɓ sooyce teempe
ɗaaha. Ɗi ñakke alal mi a iñi wunni ɓéeɓ te ri wocce oli wa ta' ! »
15 Yiikoh ya na húmú yaayu te caakuu yin daaha ra ay tíit níi wa caŋ,
wa wuloh af yee kat gina ra. Wa ay looy wa capitoh
16 wone tih :
« Wëey looli yaafi !
Looli yaafi kan taan !
Ɗi fi gini gaana húmú ɓeka'
búuɓɓí yugusuu píisí kofeelte, a cúup luum cuy,
pokoh takkaay úris, la'i na miriñ, a feme,
17 wahtaa yíníi baa kut
alal mi yaa ɓéeɓ hente dureet ! »
Ɓëewë në kúrú gaalli gaanna kísí fë rë a ɓëewë sayu ɓaaɓ homu filiɓ
ra ɓéeɓ, yee na légéyú filiɓ a yee na légéyú kísí rë ɓéeɓ cagute, wuluute
18 bee séenúu wë ɗúukëe gina na tam ra, na fogu wonu tih : « Gini
teemma' gini bee gaan lëhírëy kan ! »
19 Wa homute na túmú affi wa feey, na looyu, na capituu, na fogu wonu
tih :
« Wëey looli yaafi !
Looli yaafi kan taan !
Moo yíkëe yí gaalla kísí fë
caakuu yin gini gaana ee !
Wahtaa yíníi baa kut
gin hente dureet ! »
20 « Këlíi ɗon bíyëh ɗon fa sun, yaha yah gini gaana ra ! Bíyíi ɗon fi
ɓëewí Koope, bíyíi ɗon fi apootarra a yonente ya, ndah Koope daa aattiya'
ri di iñi ɓossa paŋ ri ɗon ra ! »
21 Tígí daaha, lahte malaakii mitte, ɓeɓpe la' gaan bette filiɓ kísí fë na
won tih : « Ɗee keena' la'i bee filiɓ mulaa ra, ɗo fi Babilon fi gini gaana
fay henee ɗaaha júmmúy, te ow ii roo ollil ta'.
22 Un koraa yi na típ, un yeekoh,
un kiis a un kúlúɓ,
ow wocce waa keloh ɗoo na ta' ;
ɓëyí hereñce yugus yin
a di mín ɗíi hen ɓéeɓ,
ow wocce rii ot ɗoo na ta' ;
un kuɗ wocutee keloh ɗoo na ta'.
23 Lampa wocce niiñ ɗoo na ta' ;
yeekaa kílëek wocutee keloh ɗoo na ta',
ndah yiikoh yu
daa húmú lukuu lah tii ëldúnë,
te pagaɗɗi ɓonnu

kúrëelëhté heetta ƀéeƀ.
24 Ñif mi yonente ya,
yi ƀëewí Koope
a yi ƀëewë hawu feey fa ra ƀéeƀ
keena' ya' yu. »

19

Alleeluyaa !

1 Filoon fi baaha, mi kelohte uni ƀéyrëhté man un dúukël i ow nen, kola'
sun-Koo na won tih :
« Alleeluyaa* !
Koope fi yen daa na sëmlë',
daa ri yeeliyoh ndam,
daa ri yeeliyoh doole !
2 Aattiya'i kaah !
Aattiya'i júƀpé !
Ɗi keente sun fi ƀelii tílëhí gaana,
ƀelii tílëhí gaana na húmú yah ƀëewë feey fa ra,
na húmú yah ƀëewë feey fa a njaaliyoh yi ra ;
ɗi yíllíɗté súrgë yí,
yíllíɗté wë ñif mee ke wa keen ɗa. »
3 Una tíkëetté won tih :
« Alleeluyaa !
Ɗúukíi gini gaana kolohte !
Ɗúukíi gini gaana tamu ra kolohte faw ! »
4 Ɗaha yi sabay ana a iniilla (24) a mƀínéeffí iniilla yekute na jaamiyuu
Koope fa took ñaani nguur ka ra, na wonu tih : « Ɗémíin ! Alleeluyaa ! »
5 Tígí daaha, un ɗofohte ñaani nguur ka na won tih :
« Njëeƀí Koope fi yen ɗon fi súrgë yí ƀéeƀ ;
njëeƀí rí, ɗon fa neehu ri ra !
Njëeƀí rí, baadoole neh ow gaan neh ! »
6 Mi henil ɗeh, mi keliilte un man un dúukël i ow nen. Una man di na
laƀa' mboowaanna kísí fë nen, man di na tiila' piilliŋ nen, na won tih :
« Alleeluyaa !
Koo-Yíkëe fí yen fa mín ƀéeƀ rë
cëgíɗté nguur ki !
7 Yen lahun sos-keeñ
yen bíyëh,
yen kañ ɗí
ndah kílëegí Har fa lahte
te ƀelaa caŋke na seh,
8 onute biti ɗi ƀekoh yéré,
ƀekoh yéré yí ɗíisúu píisí kofeelte,
ɗíisúu píisí na miriñ-miriñ,
ɗíisúu píis naa' peyeƀ, hente peseŋ. »
(Píisí kofeeli baa teeƀa' iñi júƀƀë pagu ƀëewí Koope ra.)

* **19:1 19.1** Alleeluyaa wonaɗ ébrë. Iti fi daa ri : njëeƀí Yahwee.

9 Filoon fi baaha, malaakaa won so' tih : « Bíníyé yii beh : lahute sos-
keeñ ɓëewë gapu ñami kílëegí Har fa ra. » Ɗi tíkké won tih : « Unni yaa
Unni Koope sah-sah ! »
10 Mi yeɗɗohte kotta ma na saañ jaamiyohi, ndaa ɗi won so' tih : « Bëyít
! Ngana paŋ ɗi ! So' mi súrgë ti ɗo a koy-yaayyee ke ro filiɓ ngémë nen,
yee na seedeyu unni Yéesú rë. Fu waɗti jaamiyaa Koope kep, ndah iña
seede Yéesú rë daa ɓaat yonente ya nuf. »

Bëe' yaagoh pënís fí naa'a ra

11 Filoon fi baaha, mi otte sun-Koo kúnsëhté, pënís naa' feeñiyohte. Ɓëe'
yaagoh ri ra wonuu Ɓëyí-mit-wëelíyëh a Kaah ; ɗi aattiya' júɓ, te júɓ daa
tah ɗi na haa'.
12 Íllë na ñah ti kíi nen, afa ɓéeɓ baane-buur ! Tiyi daa ri yúh rí kut
bíníyúté faana.
13 Ɗi ɓekohte paltii líiffé a ñif ; ɗi hínú : « Un Koope ».
14 Jammbaarra sun-Koo ɓekuute yéré yí ɗíisúu a píisí kofeelte, naa'
peyeɓ hente peseŋ, yaaguute pënís naa', ñeyute tala.
15 Jépílí kaañce na ɗúh ɓúgë, jépílë nay laɓe ginna ra. Ɗi ay waa kúɗ
kúrí híinté, ɗi lopot wa ti reseñi lopotuu ndoŋi neeɓi misigi Koope fa mín
ɓéeɓ rë nen.
16 Yii bee daa bíníyú sun fi paltii a koti : « Buuri buurra a Yíkëe fë lukki
gaan ɗa. »
17 Filoon fi baaha, mi otte malaaka caŋke na'a, ɓéyíɗté uni sun dëekké
yakka na njuŋkaanu sun-Koo ra won wa tih : « Ëyí ɗon tee'a' ñami ndaje
mi Koope !
18 Ëyí ɗon ñam bo' yi soldaarra, yi kélfë yí wë a yi buurra ; ëyí ɗon
ñam bo' yi pëníssë a yi yíkëe yí wë, bo' yi ɓëewë ɓéeɓ : bi laha' afi a yi
ñaamma, yi baadoole ya a yi ɓëewí gaanna ɓéeɓ. »
19 Mi henil ɗeh, mi otte raba, buurra feey fa a soldaarri wa tee'uute, ay
yejee ɓëe' yaagoh pënís fí naa'a a soldaarri ra haa'.
20 Tígí daaha, raba a yonentii paɗɗah fa habute. Yonentii paɗɗah fi baa
daa paŋ kimtaana fíi raba, múuyɗí ɓëewë kúrú ñaasi raba faanni wa, na
húmú jaamiyuu netli ra. Raba a yonentii paɗɗah fa betute filiɓ laahi gélë
yéelíɗ.
21 Soldaarri wa ɓéeɓ hawute a jépílë ɗúh ɓúk ɓëe' yaagoh pënís fí naa'a
ra, yakka ɓéeɓ ñamute bo' yi wa níi beniyute.

20

Kíillí júnní (1.000) yí nguur ka

1 Filoon fi baaha, mi otte malaaka kola'te sun na cép feey. Ɗi hampe
céebíi ngaara mi nuŋa a níh tiiŋki gúussé ya'i.
2 Ɗi hampe niŋkinaŋka fa, goŋ fee kíilë, tuumaloha daa Seytaane ra,
pokalsa'te ri yuliɗte ri kíil júnní fíi (1.000).
3 Malaakaa bette ri ngaara ma, kúnté rí, téycé a céebí, leewte sun nda ri
ɓanti bet heetta níi kíillí júnní (1.000) yë mit. Bín fë rëe, ɗi pëkísú yeɗɗu
yutuuɗ.
4 Filoon fi baaha, mi otte i ñaan nguur. Ɓëewë tooku na ra onute sañ-sañ
aattiya'. Mi otte coonaa yi ɓëewë húmú hawu húl di yee húmú seedeyuu
wa Yéesú rë, a di yee na húmú waariyuu wa Unni Koope ra. Daa wa

ɓëewë húmú jaamiyuuy raba a netli ra, ɓëewë húmú kúrúy ñaasi raba púkkí wë mbée ya' yi wa ra. Ɓëewí yaa daa nimilu na pesu, tookute a Kiristaa nguur ka, na suu kíil júnní (1.000) fíi.
5 Yaa daa ɓëewë ɗéɓúu koloh ɓúudé rë. Ɓëewí kayya húlú rë nék ii koloh dee níi kíil júnní (1.000) fíi.
6 Lahute sos-keeñ ɓëewë ɗéɓúu koloh ɓúudé yaa ra ! Wa ɓëewí Koope te húlë'í ana fa mínléh wë dara. Daa wa nay hene seeyoh yi Koope a Kiristaa, wani Kiristaa hom nguur ka yuliɗ ɗi kíil júnní (1.000) fíi.

Daani Seytaane

7 Kíillí júnní (1.000) yë gét ɗëe, Seytaane ay yeɗɗu ɗúh ngaara mi nuŋa,
8 ɗi saañ nofee heetta ginna ɓéeɓ, ginna na wonuu Gok a Magok ra. Ɓi négírë' wë wa caak níi ti peppi feey fa kísí nen, wa saañ haa'.
9 Wa hasluute filiɓ gina ɓéeɓ, wa gíiwúté tígë homu ɓëewí Koope ra, gina faha' Koope ra, ndaa lahte kíi kí kola' sun-Koo, muuyilte wa.
10 Te Seytaanaa nofa' wa ra betute laahi gélë, tígë hom raba a yonentii paɗɗah fa ra. Wa ay home daaha wa pítípée misik kíi kë, na' a elek níi kiri fi kirih.

Bis-këem

11 Filoon fi baaha, mi otte ñaan-nguur naa' gaan, a ɓëe' took sun ɗa. Feey fa a sun-Koo yípútée hegoh, wuluute ri, te ow ollilay wa.
12 Mi henil ɗeh, mi ot ɓëewí gaanna a baadoole ya húlú rë ɓéeɓ cagute fíi ñaana, lahte téeré yí kúnsúté. Lahaatte téeríi kúnsúté kay, daa ri téerëe bíníyú tii yi ɓëewë nay haale pesa na ɗúméh rë. Ɓëewë húlú rë aattiyuu di iña pagu wa ra ti ɗee bíníyúu rí téeré yí yaa ra nen.
13 Kísí fë hokke ɓúudé yë filiɓ fi, kúl kë a gin ɓëewë húlú rë kúrúté yi wa ɓal, ow fi ow waa na ɓéeɓ aattiyuu iña paŋ ɗi ra.
14 Tígí daaha, kúl kë a gin ɓëewë húlú rë betute filiɓ laahi kíi kë. Laahi baaha nék daa húlë'í ana fa.
15 Ɓëyí tiyi homay téerëe bíníyú tii yi ɓëewë nay haale pesa na ɗúméh rë ɓéeɓ betute filiɓ laahi kíi kë.

21

Ëldúnë fi hasa

1 Filoon fi baaha, mi ot feey has a sun-Koo has. Feey fa ɗéɓ ɗë a sun-Koo fa ɗéɓ ɗë sooyce, kísí fë múkké në ɓal.
2 Mi hen ɗeh, mi otte gini selaa, Yerusalem fi hasa kola'te sun na cép feey. Koope daa wol ri. Ɓi man kílëegë yugusoh níi wunte baa saañ téebílëhí yaali ra nen.
3 Mi kelohte un ɓéyrëhté sun kola' ñaani nguur ka won tih : « Ëlí kan ! Koope dék filiɓ fi ɓëewë leegi ! Ɓi ay déké a ɓëewë, wa hen ɓëewí. Ɓi fi Koope ay déké waa na, ɗi hen Koope fi wa.
4 Ɓi ay moos muun ma íllí wë ɓéeɓ : húl wocce, luuy ɗúmpé ; hawoh wocce, misik ɗúmpé. Iña ɗéɓ ɗë ɓéeɓ ɗúmpé ! »
5 Tígí daaha, ɓëe' took ñaana ra won tih : « Olsee, mi yugusse iña ɓéeɓ hente has. » Ɓi antee tík won so' tih : « Bíníyé yii bah, ndah unni yaa wëerté te wa kaah. »

6 Ɗi tíkílté won so' tih : « Iña ɓéeɓ paama'te ! Daa mi Alfaa daa mi
Omegaa*, daa mi dalaana daa mi lúsëenë. Ɓëyí fí sifira' han, may rii on
ɗi han di culi mulaa na ona' pesa na ɗúméh rë, te mi sehay na yin.
7 Ɓëewë nay ɓage ra ay liil waafi baa soo na ; te may hen Koope fi wa,
wa hen koyyi so'.
8 Neehoh ya nék, yee gémúy Yéesú rë, pagoh yi iñi ɓossa, bëemëh yí
ɓëewë, yee na pagu yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ ɗë, luunna, ɓëy yúullë a
feloh ya ɓéeɓ ay míllée laahi gélë daa húlë'í ana fa ra. »

Yerusalem fi hasa

9 Filoon fi baaha, malaaka di malaaka yi paana ya habu guluŋŋi paana
ya líif a loolli paana ya míllë' rë acce won so' tih : « Aye mi teeɓ ɗo kílëegë,
kílëegí Har fa. »
10 Ruuh-Peseŋ haalte so', malaakaa kúɗté së' jibi daŋi utte, teeɓpe so'
gini selaa, Yerusalem fi hasa Koope wol ri, kola' sun na cép rë.
11 Gina na ñah a ndami Koope ti la'i na miriñ nen ; ɗi heleŋ ti pilaatu
nen, na tak wiriñ wiriñ ti jamaa hilil nen.
12 Ɗi wërúté a míirí udi laha' íl sabboo a íl ana yi malaaka sabboo a
malaaka ana daa na wohu wa. Sun fi íllë bíníyú tii yi talli sabboo a ana yi
ɓëy Israyel.
13 Íllë ɗúhrúu ɗeh míirë : íl éeyë hompe waal púlëen na', íl éeyë hompe
waal yuuŋ, íl éeyë hompe waal haalaan na', íl éeyë hompe waal feey-feey.
14 Míirí gina tíkëh sun la' sabboo a la' ana yi tii yi apootarri sabboo a
apootarri ana yi Har fa daa bíníyú në.
15 Malaakaa na won soo na ra hampe duuɗ úrís, bi ay natuu gina, míirë
a íllë.
16 Gina koñ-kaare, utaa fa a hagaa ka daa teyu. Malaakaa yampe na
nat gina a duuda : utaa fa hente estaat† júnní sabboo a estaat júnní ana
(12.000), hagaa ka ɗaaha, cagaa ka ɗaaha ɓal.
17 Ɗi ɓeyaatte duuda natte míirë ɓal : utaa ka hente suŋ tíméer a suŋ
sabay iniil a suŋ iniil (144). Ɗi nata' ɗaaha ti di na nata' ow nen.
18 Míirí gina taɓahuu a jamaa, gina taɓahuu a úrís kah-kah, heleŋ ti
pilaatu nen.
19 Yii hente la'i wunte te kofeelte rek daa wunaaluu ílíyyë yípëh míirí
gina ra : bee ɗéɓ ɗë jamaa hilil ; ana fa man sun-Koo nen, wonuu safiir ;
éeyë fë hilil, wonuu kalseduwaan ; iniil fa hilil na tak, wonuu émërëet ;
20 iip fa luum, wonuu sardonikse ; pëenë fë luum cuy, wonuu sarduwaan
; paana fa mbaasaan ti tutaaɓ nen, wonuu kirisolit ; peeye fa hilili tappe
búlëh ti kísí nen, wonuu béril ; payniil fa mbaasaan ti tutaaɓ nen, wonuu
topaas ; sabboo fa hilil, wonuu kirisoparaas ; sabboo a yínë fë búlëh,
wonuu yasente ; sabboo a ana fa luum luumaɗ feey tagu, wonuu ametiste‡.
21 Íllí sabboo a ana ya, wa i koy suumi. Íl fí íl ɓéeɓ yugusuu koy suumi
yínë kut. Këemí gina nék yugusuu úrís kah-kah, heleŋ ti pilaatu nen.
22 Mi olay Faam Koope gina nék, ndah ɗi fi Koo-Yíkëe daa ri Faam fa,
Koope fa mín ɓéeɓ rë, ɓani Har fa.

---

* **21:6 21.6** *Daa mi Alfaa daa mi Omegaa* : Alfaa daa koy una ɗéɓ di gerek ra, omegaa daa míllë'.
† **21:16 21.16** *estaat* : Ɗi húmú nataa. Estaat yínë waɗti hena ganjarma jaak tíméer ana (200).
‡ **21:20 21.20** Kúlëerrí la' ya bíníyú dee ra, fun oluu wa ɗeeha, ndaa ɗee man la' ya ra tasa'te lan af.

23 Gina sohlaay na' sohlaay céyín niiñlaa, ndah ndami Koope daa na
niiñil ri te Har fa daa lampaa.
24 Heetta ay tílée niiñi, te buurra feey fa ay kúɗ ndami wa gina.
25 Íllí gina ay wërsée wërsëe bisa ɓéeɓ, wa ii lukki wodlu wodlo sah
ndah elek wocce.
26 Ndami heetta a alal mi wa ay kúrú daaha.
27 Yin ii haal gini bah : yii sobete neh, ɓëyí na paŋ yin ɓos neh, ɓëyí na
fel neh. Ɓëewë nay naa haale ra daa wa yee tii yi wa hom téerëe bíníyú
tii yi ɓëewë nay haale pesa na ɗúméh rë, daa ri téeríi Har fa.

22

1 Filoon fi baaha, malaakaa teeɓpe so' laahi mulaa na ona' pesa na
ɗúméh rë, bi hente heleŋ ti pilaatu nen, kola' ñaani Nguur ki Koope a
Har fa,
2 na hút këemí gina. Hanndal ki salli laaha, tal kilka na ona' pesa na
ɗúméh rë hompe na, bee na límë' waal sabboo a waal ana kíilë rë, lahaa
céyín ɓéeɓ ɗi lah koy ra. Saaffa daa na pay heetta.
3 Alkoh wocce, ñaani Nguur ki Koope a Har fa ay home filiɓ gina, súrgë
yë jaamiyee ri.
4 Wa ay ot kanama, te tiyi ay bíníyú púkkí wë.
5 Elek wocce, wa ii sohliil lampii nay waa niiñle, sohluuy na'a, ndah
Koo-Yíkëe ay waa niiñil, wa hom nguur ka faw.

Nimili Yéesú

6 Filoon fi baaha, malaakaa won so' tih : « Unni yaa wëerté te wa kaah.
Koo-Yíkëe fë në soɗ yonente ya Ruuhi ra daa wol malaakii teeɓi súrgë yí
yee na saañ lahe te wulay wulay ra. »
7 Yéesú won tih : « Síkíríi ! So' may nimil te ii maañ ! Lahute sos-keeñ
ɓëewë helu nuf unnee ke Koope filiɓ téeríi bee ra ! »
8 So' mi Saŋ, mi kelohte te mi otte iñyaaha. Filoon fi bee kela' mi wa mi
otte wa ra nék, mi yeɗɗohte kotti malaakaa teeɓ so' wa ra, ma na saañ
jaamiyohi,
9 ndaa ɗi won so' tih : « Bëyít ! Ngana paŋ ɗi ! So' mi súrgë ti ɗo a
koy-yaayyu yonente ya, a ɓëyí fí helte nuf unna filiɓ téeríi bee ra nen. Fu
waɗti jaamiyaa Koope kep ! »
10 Malaakaa ɓaatte won tih : « Ngana ɗap yin unnee ke Koope filiɓ téeríi
beh, ndah wahtii wa ee saañ lahe ra.
11 Ɓëyí ɓosse haba paŋ yin ɓos ; ɓëyí sobete homaa a sobii ; ɓëyí júɓpé
haba paŋ yin júɓ ; ɓëyí selate, súhë në. »
12 Yéesú won tígí daaha tih : « Síkíríi ! So' may nimil te ii maañ, mi yíníl
ow fi ow ɓéeɓ yee légéy rí rë.
13 Daa mi Alfaa daa mi Omegaa*, daa mi ɗéɓ daa mi míllë', daa mi
dalaana daa mi lúsëenë.
14 Lahute sos-keeñ ɓëewë na hosu búuɓɓí wë rë, wa ay mín ñam na koy
kilka na ona' pesa na ɗúméh rë, wa ñeya' íllë, wa haal filiɓ gina.
15 Ɓëewí ɓossa nék : wa fi luunna, ɓëewë na njaaliyuu ra, yee na bëemú
ow ra, ɓëy yúullë a ɓëewë fahuu fel te dékúu në rë homun ëssín.

* **22:13 22.13** *Daa mi Alfaa daa mi Omegaa* : Alfaa daa koy una ɗéɓ di gerek ra, omegaa daa míllë'.

16 « So' mi Yéesú, daa mi wol malaakii so' teeƀi ɗon fi ƀëy ílí jaŋaa iñyɘh
: So' mi sédí Dawit, te daa mi hula na niiñ hagaɗ ɗa. »
17 Ruuh-Peseŋ a kílëegí Har fa wonu tih : « Aye ! »
Ƀëyí fí keloh uni baa rek wona : « Aye ! »
Ƀëyí fí sifiroh aya !
Ƀëyí fí faha' na mulaa na ona' pesa na ɗúméh rë meeluy na dara !
18 So' mi Saŋ, mi won a ɗon, ɗon fi ƀëewë keluu Unni Koope filiƀ téeríi
bee ra ƀéeƀ në : ƀëyí fí ƀaat na yin, Koope ay rii ƀaat loolla wonu filiƀ ra.
19 Te ƀëyí nís në yin, Koope ay rii nísíɗ wodi di koyyi kilka na ona' pesa
na ɗúméh rë, nísíɗ ɗí tígí di gini selaa na wonuu filiƀ téeríi bee ra.
20 Ƀëe' won biti iñyaa ƀéeƀ kaah ra won tih : « Mantee : So' may nimil
te ii maañ ! »
Ɗémíin ! Aye Yéesú-Yíkëe !
21 Yéesú-Yíkëe líhë rën ƀéeƀ mal !